

שבוע פרשת בלק

(2 - 8 July 17)

ח' - י"ד תמוז תשנ"ז

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה). הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הנציב עלי:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁתְּחַזְּרֵת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַצִּוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, פְּלָנֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, גוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֵּךְ: יִשְׂאֵ
יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:
וַיִּשְׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נושטת לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַצִּוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל"ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַצִּוֵּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:**

**וְאַהֲבָתָּה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אַתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לִבְבְּכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלַקֹּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דֶגְגֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ
לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹת וְשִׁבְעֹת. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִפֵּי יי בְּכֶם וְעֲצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֵת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדוֹרָתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם
קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שְׁלֹ וְאַהֲבָתָּה לְרַעְדָּה בְּמִוֶּךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקים - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית "לה'")) בצדוק ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קמז.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָי: ב כִּי־הִטָּה אֹזְנוֹ לִי וּבִימֵי אַקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבִל־מִוֹת
וּמִצָּרֵי שְׂאוֹל מִצָּאוּנֵי צָרָה וַיִּגְזַן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁמֵי־יְהוָה אַקְרָא אָנֹכָה יְהוָה מִלְטָה נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה
וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מְרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דִּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹכֵן נַפְשִׁי לְמִנוּחַי כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלָיְכִי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינַי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי מִדְּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפוּי פְלִהָאָדָם פּוֹב: יב מִה־אֲשִׁיב לִיהוָה
כָּל־תַּגְמוּלוֹתָי עָלָי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבִשְׁמֵי יְהוָה אַקְרָא: יד גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־צָא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יִקַּר בְּעֵינַי יְהוָה הַמְּוֹתָה לְחַסִּידָיו: טז אָנֹכָה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עֲבַדְךָ בְּן־אֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי:
יז לָךְ אֲזַבַּח וְזָבַח תּוֹדָה וּבִשְׁמֵי יְהוָה אַקְרָא: יח גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־צָא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֵרוֹת |
בֵּית יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמר משני פסוקים רמזו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֱמִוּוֹת: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמְת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

**ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז, ה'תש"נ**

לכל המשתתפים ולכל המשתתפות בהתועדויות דחג הגאולה ולכל אחביי - שליט"א

שלום רב וברכה מרובה!

חג הגאולה שמח ושבת שלום והתועדויות פעילות ומשפיעות על כל המתוועדים ועל כל אחבניי
- שליט"א,

פעולה נמשכת במשך כל השנה,

שהרי כדברי בעל הגאולה במכתבו המפורסם, לא אותו בלבד גאל הקב"ה כי אם גם את כל כו',
וביתר שאת בשנת ה'תשי"ג (הי' תהא שנת נסים) - שיהי רצון שתפעול בכל התורה ומצוות,
מתחיל בהמבצעים הכלליים וכל פרטיהם.

ויקויים בכל אחד ואחת מאתנו כולנו במהרה בימינו ממש הנאמר בספר דוד מלכא משיחא:
מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתי,

ויאמר כאו"א שמארצות קבצם ממזרח וממערב מצפון ומים,

בגאולה האמתית והשלימה עיי משיח צדקנו.

בכבוד ובברכת חג הגאולה ושבת שלום

מנחם שניאורסאהן

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) עין יעקב מסכת תענית	רטו
ב) מזמורי תהלים קטז, קיז	ג	כב) מסכת בבא בתרא עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה מי מנה עפר יעקב		מדף קסא עד דף קסז	רטז
ה"ב תמוז, היתשכ"ו	ה		
ד) מאמר ד"ה יהי הוי' אלקינו עמנו		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
שבת פרשת בלק, י"ד תמוז, היתשכ"ו	כה	כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ה) שיחת יום ה' פרשת בלק,		אדמו"ר הזקן	רמז
י"ב תמוז, היתשכ"ו	לא	כד) שולחן ערוך הלכות פסח	
ו) שיחת שבת פרשת בלק,		לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רמז
י"ד תמוז, היתשכ"ו	ס	כה) לקוטי תורה	
ז) משיחות ש"פ בלק, י"ד תמוז היתשכ"ו	ע	אדמו"ר הזקן	רמז
ח) לקוטי שיחות פרשת בלק כרד יח	עז	כו) שערי תשובה	
ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל		אדמו"ר האמצעי	רנב
רי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	פב	כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	
י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בלק	פג	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רנג
יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בלק	פד	כח) תורת שמואל תרל"ב	
יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בלק	קי	אדמו"ר מוהר"ש	רנד
יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
לשבוע פרשת בלק	קיא	אדמו"ר מוהרש"ב	רנה
יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בלק	קכא	ל) ספר המאמרים ש"ת	
טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קכג	אדמו"ר מוהרי"צ	רנו
		לא) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק	
		אדמו"ר מוהרי"צ	רנו
		לב) אגרות קודש	
		אדמו"ר מוהרי"צ	רנט
		לג) ביאורים לפרקי אבות פרק ו	רסא
		לד) חומש לקריאה בציבור	רסב
		לה) קריאת התורה למנחת שבת קודש	רסט
		לו) לוח זמנים לשבוע פרשת בלק	רע
		לז) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש	רעא
שיעורי רמב"ם			
טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בלק	קכו		
יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בלק	קפה		
יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת בלק	רג		
יט) נביאים וכתובים			
ישעיה פרק מד, איוב פרק כז	רה		
כ) משניות – מסכת פסחים			
ביאור קהתי	רז		

43 השני כפירוש הכתוב, שבא בהמשך למה שכתוב בהתחלת
44 הכתוב מי מנה גו', הינו, מי יוכל לספור "רבע ישראל"
45 היינו שאין להם מספר. שזוהי על-דרך מה שכתוב והיה מספר
46 גו' אשר לא ימד ולא יספר שאין להם גבול ומספר (וראה באריכות

במאמר על פסוק זה, והיה מספר גו'
47 שהוא הפטרת פרשת במדבר, שנאמר
48 בשבת פרשת במדבר תשכ"ו, יצא
49 לאור עם ביאור בדרך אפשר בידבר
50 מלכות' לפרשת במדבר שנה זו).

51 והנה, בפסוק זה "מי מנה עפר
52 יעקב ומספר את רובע ישראל" נזכרו
53 שתי הדרגות ד' יעקב'
54 ו'ישראל', שהן שתי הדרגות
55 הכלליות של עם ישראל, הנקראים בני
56 יעקב ובני ישראל שבהן בשתי
57 דרגות אלו נכללים כל בני
58 ישראל מריש כל דרגין עד
59 סוף כל דרגין, מראש (והתחלת)
60 כל הדרגות עד סוף כל הדרגות שיהי
61 'יעקב' הוא מלשון 'עקב',
62 וכשם שהעקב הוא החלק התחתון
63 ביותר בגוף, כך בחינה זו היא הבחינה
64 הנמוכה ביותר שזוהי תחתית
65 המדרגות שבנשמות ישראל
66 כפי שהם בכחינת עקב
67 שברגל, ו'ישראל' הוא
68 אותיות 'לי ראש' (כדאיתא
69 בספרים⁶), שזוהי בחינת
70 ראש ומוחיין שבנשמות
71 ישראל, הנעלית מהבחינה
72 התחתונה, בחינת עקב, לאין שיעור,
73 כשם שהראש נעלה מהעקב ויש
74 ביניהם פער עצום, והכונה לדרגות
75 הכי גבוהות ונעלות בעם ישראל ועד
76 לדרגה שאין למעלה הימנה
77 וכל הדרגות יחד, מהכי תחתונה ועד
78 הכי עליונה, נכללות יחד בפסוק זה,
79 "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע
80 ישראל".

81 אף צריך להבין⁵, לאחר שנתבאר
82 שהפסוק כולל את כל הדרגות בעם
83 ישראל, עדיין יש מקום לדייק מהו

בדברי בלעם על עם ישראל, נאמר:

1 מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל¹. הנה פסוק
2 זה קאי מכוון בכללות הן על
3 אותו הזמן שבו נאמר (וכן על
4 זמן הנה זמן הגלות) והן על

5 הגולה, כמובן ממה שכתוב
6 בסיום הענין, בהמשך הפסוקים
7 בפרשת בלק כעת יאמר ליעקב
8 ולישראל מה פעל אל², שיש
9 בנה במשמעות הביטוי "כעת" שני
10 פירושים³, הראשון, פירוש אחד
11 לשון הנה היינו שהפסוק מדבר על
12 בני ישראל בימים ההם ועל הזמן הזה.
13 והשני, פירוש שני לשון עתיד
14 (עוד עתיד להיות עת כו')
15 ולפי הפירוש השני הכוונה על לעתיד-
16 לבוא, ימי הגולה, ומנה מזה
17 שהפסוק "כעת יאמר" מתפרש גם
18 בלשון הווה וגם בלשון עתיד מובן
19 גם בנוגע למה שכתוב
20 בהתחלת הענין, מי מנה גו',
21 דקאי שהכתוב מכוון הן על
22 אותו הזמן, והן (ובעקר) על
23 הזמן שעליו נאמר⁴ בכבואת
24 הושע והיה מספר בני ישראל
25 כחול הים אשר לא ימד ולא
26 יספר, המדבר בכיורו על לעתיד-
27 לבוא שבפסוק זה נזכרו בבת
28 אחד שני הענינים ד'מספר"
29 ו"לא יספר", למרות שלכאורה זו
30 סתירה מיניה וביה, כי "מספר", גם
31 מספר גדול ביותר מורה על מספר
32 מוגבל, ואילו "לא יספר" פירושו ריבוי
33 ללא גבול, ובכל זאת שני המושגים
34 נזכרים כאן יחד על-דרך שני
35 האופנים שיש לפרש במה
36 שכתוב כאן בפסוק הפותח את
37 המאמר ומספר את רבע
38 ישראל⁵, יש לפרש זאת בשני
39 פירושים. הראשון, פירוש אחד
40 שיש מספר ל'רבע' (זרע
41 ההולדה) ישראל" אלא שהוא
42 מספר גדול מאד. והשני, והפירוש

בס"ד. י"ב תמוז, ה'תשכ"ו (הנחה בלתי מוגה)

1 מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל¹.
2 הנה פסוק זה קאי בכללות הן על אותו
3 הזמן (זמן הנה) והן על לעתיד-לבא, כמובן
4 ממה שכתוב בסיום הענין, "כעת יאמר ליעקב
5 ולישראל מה פעל אל-ל²", שיש בנה שני
6 פירושים³. הראשון, לשון הנה. והשני, לשון
7 עתיד (עוד עתיד להיות עת כו'), ומנה מובן גם
8 בנוגע למה שכתוב בתחילת הענין, "מי מנה"
9 וגו', שקאי הן על אותו הזמן, והן (ובעקר) על
10 הזמן שעליו נאמר⁴ והיה מספר בני ישראל
11 כחול הים אשר לא ימד ולא יספר, שבפסוק זה
12 נזכרו שני הענינים "מספר" ו"לא יספר", על-
13 דרך שני האופנים שיש לפרש על הפסוק
14 "ומספר את רבע ישראל"⁵, הראשון, שיש
15 מספר ל'רבע ישראל". והשני, כפירוש הכתוב,
16 שבא בהמשך למה שכתוב בתחלת הכתוב, "מי
17 מנה" גו', הינו, מי יוכל לספור את "רבע
18 ישראל", שזוהי על-דרך מה שכתוב "והיה
19 מספר גו' אשר לא ימד ולא יספר". והנה,
20 בפסוק זה נזכרו שתי דרגות "יעקב" ו"ישראל",
21 שבהם נכללים כל בני-ישראל מריש כל דרגין
22 עד סוף כל דרגין, שיהי "יעקב" הוא מלשון
23 'עקב', שזוהי תחתית המדרגות שבנשמות
24 ישראל כפי שהם בכחינת עקב שברגל,
25 ו'ישראל' הוא אותיות 'לי ראש' (כדאיתא
26 בספרים⁶), שזוהי בחינת ראש ומוחיין
27 שבנשמות ישראל, ועד לדרגה שאין למעלה
28 הימנה. אף צריך להבין⁵, מהו הענין שבני יעקב

(1) פרשתנו (בלק, כג, י"ד. 2) שם, כג. 3) פירוש" עה"פ. 4) הושע ב, א. 5) ראה רד"ה מי מנה העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ס"ע א"נג.) 6) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. סה"מ"צ להצ"צ טו, ב - בשם הזהר.

מי מנה עפר יעקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 'יעקב' אלא גם בבחינת "עפר יעקב" שְׁבוּזָה נִכְלָל גַּם הָעֶפֶר הגשמי
 2 דְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן, הָרִי זֶה שֵׁיף רַק כְּפִי שֶׁהִנְשָׁמָה הִיא
 3 לְמִטָּה בְּהַתְלַבְּשוֹת בַּגּוֹף וְאֵילּוּ בְּעוֹד הַשְּׁנִשְׁמָה נִמְצָא בְּעוֹלָמוֹת
 4 הָעֲלִיּוֹנִים הַרוּחָנִיִּים לֹא יִתְכַן לִכְנוֹת אוֹתָהּ בְּשֵׁם "עֶפֶר" גִּשְׁמִי וְחוֹמֵר.
 5 וְכִמּוֹ שֶׁמְבוֹאֵר כֵּן לִגְבִי "עֶפֶר" כֵּן
 6 הוּא גַם הָעֲנָן ד'רְבַע יִשְׂרָאֵל",
 7 כְּפָרוּשׁ רַש"י עַל פְּסוֹק זֶה
 8 (וּמְקוּרוֹ מִמְדַּרְשֵׁי חֲכָמֵינוּ
 9 ז"ל⁷) רַבֵּיעוּתֵיהֶן כּו', שֶׁהַכּוֹנֵה
 10 לְזֶרַע הַהוֹלְדָה שֶׁזָּהוּ עֲנָן הוֹלְדָת
 11 נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת עַל-יְדֵי הָעֲנָן
 12 ד'פָּרוּ וְרִבּוּ"⁸, הָרִי זֶה דְּרִקָּא
 13 כְּאֲשֶׁר הִנְשָׁמָה יוֹרְדָת לְמִטָּה
 14 לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי וּמִתְלַבְּשָׁת
 15 בַּגּוֹף הַגִּשְׁמִי, שְׂאֵז נַעֲשֶׂה גְלוּי
 16 כַח הָאֵין-סוֹף בְּעֲנָן
 17 הַהוֹלְדָה⁹ כְּמְבוֹאֵר בַּהַחֲבָה בְּחוֹרֵת
 18 הַחֲסִידוֹת, כִּיצַד עֲנֵן הַהוֹלְדָה יִכּוֹל
 19 לְהִיּוֹת רַק בְּכוֹחַ הָאֵין-סוֹף, דְּבַר שְׂבֵא
 20 לְיַדֵּי בִּיטוּי בְּעוֹבְדָה שֶׁהַבּוֹרָא נִתֵּן בְּבִנּוּי
 21 אֲדָם כּוֹחַ לְהוֹלִיד עַד אֵין סוֹף, שֶׁהִרִי כֹל
 22 אֲדָם שְׁנוֹלד יִכּוֹל לְהוֹלִיד וְכֵן הֵלְאֵה.
 23 וְכֵן בְּעֲנֵין הַהוֹלְדָה יֵשׁ מֵעֵין יִצִּירָה שֶׁל
 24 מִצִּיאוֹת חֲדָשָׁה, שֶׁגַּם זֶה אֲפֻשֵׁר רַק
 25 בְּכוֹחַ הָאֵין-סוֹף שֶׁהַבּוֹרָא נִתֵּן בְּאֲדָם
 26 לְעֲנֵין זֶה. וְהִרִי כְּלָלוֹת עֲנָן
 27 יְרִידַת הִנְשָׁמָה לְמִטָּה אֵינוֹ
 28 בְּשִׁבִיל לְצוּרֵךְ תּוֹעֵלַת עֲצָמָה,
 29 כְּמִבְּאֵר בְּתַנְיָא¹⁰ מָה שֶׁכְּתוּב
 30 בְּיַעֲזֵר חַיִּים¹¹ שֶׁהִנְשָׁמָה
 31 עֲצָמָה אֵינָה צְרִיכָה תְּקוּן
 32 כְּלָל, וּלְפָנֵי הַיִּירֵדָה לְמִטָּה לֹא הִיא
 33 חֲסֵר בַּהּ דְּבַר וְיְרִידַתָּהּ לְמִטָּה
 34 הִיא בְּשִׁבִיל עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים,
 35 כִּי לְבוֹא בְּמִנְעַ עִם עֲנֵינֵי הָעוֹלָם
 36 הַגִּשְׁמִי, לְבַרּוּר וְלִהְפָּרִיד אֶת הַטּוֹב
 37 מֵהָרַע, וְלִהְעֵלּוֹת אֶת גִּשְׁמֵי הָעוֹלָם
 38 לְקִדּוּשָׁה שְׂאֵז בְּזָה בְּעֲבוֹדַת
 39 הַבְּיוּרוּס' כְּמוֹשֵׁג כְּלָלִי כְּמָה
 40 פְּרָטִים (פְּדֻלְקָמֵן), וְכְּלָלוֹת
 41 הָעֲנָן הוּא שְׂצִירָה לְבָרֵךְ דְּבַר שְׂאֵז
 42 שֶׁבְּגִשְׁמֵי "בְּיוּרוּ" הוּא הַפְּרָדָה בֵּין
 43 הַבְּיוּרוּס' אֲדָם הַעוֹסֵק בְּעֲנֵינֵי הָעוֹלָם
 44 וְבִּמְנוֹעַ עִם הַבְּרוּרִים הַגִּשְׁמִיִּים לְשֵׁם

1 הָעֲנָן וְהַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית בְּכֵן שְׂגַבִּי 'יעקב' נֹאמַר הַלְּשׁוֹן
 2 'עֶפֶר' ('עֶפֶר יַעֲקֹב'), וְגַבִּי 'יִשְׂרָאֵל' נֹאמַר הַלְּשׁוֹן 'רְבַע'
 3 ('רְבַע יִשְׂרָאֵל').
 4 וְגַם צְרִיף לְהִבִּין, מָה שְׂעַקַר הָעֲנָן דְּשְׁלִילַת הַמְּסַפֵּר ("מִי
 5 מְנָה" כְּמוֹכֵן שֶׁל מִי יִכּוֹל לְמַנּוֹת)
 6 נֹאמַר גַּבִּי 'יעקב', הַמְּתִיחַס
 7 לְדִרְגוֹת הַנְּמוּכּוֹת בְּעַם יִשְׂרָאֵל מֵה־
 8 שְׂאֵין-כֵּן בְּיִשְׂרָאֵל, עַם
 9 הַיּוֹתוֹ לְמַעְלָה מִמְּדִרְגַת
 10 'יעקב', לְמֵרוֹת שֶׁ"יִשְׂרָאֵל" מְתִיחַס
 11 לְדִרְגוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מִ"יעקב", וְלֹא זֶה
 12 בְּלִבְדֵּךְ אֵלֶּא שֶׁמְדוּבַר עַל מַעְלָה לְאֵין
 13 שִׁיעוּר בְּדוּגְמַת הַמַּעְלָה שֶׁל
 14 הָרֹאשׁ לְגַבִּי הָעַקֵּב בַּגּוֹף הָאֲדָם
 15 שֶׁהִיא מַעְלָה גְדוּלָה וּמְדוּבַר בְּפַעַר
 16 עֲצוּם, מְכַל-מְקוֹם נֹאמַר בּוֹ
 17 בִּ"יִשְׂרָאֵל" דּוּקָא תְּבַת הַמִּילָה
 18 'וּמְסַפֵּר', דְּבַר שְׁנוֹתָן מְקוֹם
 19 גַּם לְפָרוּשׁ שְׂאֵז 'מְסַפֵּר'
 20 'רְבַע יִשְׂרָאֵל' אֵלֶּא שֶׁכְּתוּב
 21 שׁוֹלֵל אֶת הָאֲפֻשֵׁרוֹת הַזֶּה וְאוֹמַר "מִי
 22 מְנָה... אֶת רְבֹעַ יִשְׂרָאֵל" וְלִמְעַשֶׂה
 23 שׁוֹלֵל אֶת הַמְּסַפֵּר גַּם לְגַבִּי "יִשְׂרָאֵל",
 24 אֲבֵל עֲצֵם הַעוֹבְדָה שֶׁשְׁלִילַת הַמְּסַפֵּר
 25 לְגַבִּי "יעקב" בְּרוּרָה וּמְפּוֹרֶשֶׁת, וְאֵילּוּ
 26 לְגַבִּי "יִשְׂרָאֵל" יֵשׁ לְכֵן נִחְיַנֵּת מְקוֹם,
 27 דּוֹרֶשֶׁת בִּיאוּר!
 28 (ב) וְיוֹכֵן הַמְּנַעַה לְשֵׁאלוֹת הָאֲמוּרוֹת
 29 בְּהַקְדָּמָה כְּלָלוֹת הָעֲנָן ד'עֶפֶר
 30 יַעֲקֹב" ו'רְבַע יִשְׂרָאֵל",
 31 שְׂקָאֵי שֶׁמְכוּוֹן עַל הִנְשָׁמָה כְּפִי
 32 שִׁיּוֹרְדָת לְמִטָּה. דְּהַנְּהָ, הָעֲנָן
 33 ד'יעקב' ו'יִשְׂרָאֵל' יִשְׁנוּ גַּם
 34 בְּמִשְׁמַעוֹת רוּחָנִית כְּפִי שֶׁהִנְשָׁמוֹת
 35 הֵן לְמַעְלָה, בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים
 36 הַרוּחָנִיִּים קוֹדֵם יְרִידַתָּן לְמִטָּה, קוֹדֵם
 37 הַתְּלַבְּשָׁתוֹן בַּגּוֹף הַגִּשְׁמִי, שְׂגַם
 38 אֲזַ כְּפִי שֶׁהִנְשָׁמוֹת הֵן בְּעוֹלָמוֹת
 39 הָעֲלִיּוֹנִים יִשְׁנוּ הָעֲנָן ד'רֹאשׁ'
 40 ('יִשְׂרָאֵל') ו'רְגֵל' ('יעקב'),
 41 בְּכֹל נִשְׁמָה יֵשׁ בְּחִינַת רֹאשׁ' ('יִשְׂרָאֵל') וּבְחִינַת רְגֵל' ('יעקב'), וְכֵן יֵשׁ נִשְׁמוֹת
 42 שֶׁהֵן בְּאוֹפֵן כְּלָלִי בְּחִינַת רֹאשׁ' וְיֵשׁ נִשְׁמוֹת שֶׁהֵן בְּאוֹפֵן כְּלָלִי בְּחִינַת רְגֵל',
 43 אֲבֵל הָעֲנָן ד'עֶפֶר יַעֲקֹב", הֵינּוּ שֶׁנִּשְׁמָה הַיּוֹתוֹ לֹא רַק בְּחִינַת

(7 נדה, לא, א. 8) בראשית א, כח. (9) לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך. ובכ"מ. (10) פל"ז (מח, ב). (11) שער כו (שער הצלם) ספ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שְׂמִים, וְעַל פִּי הַתּוֹרָה הוּא מְפָרֵד אֶת הַטּוֹב הַרוּחָנִי (ניצוצות הקדושה
 2 שנמצאים בתוך הגשמיות) מהרע הרוחני וְעַל-יְדֵי הַבְּרֹרֶר של הטוב מהרע
 3 מְזַכְּכִים מַעֲדִים וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְמַקּוֹרוֹ וְשָׂרְשׁוֹ הַרוּחָנִי הַעֲלִיּוֹן.
 4 שְׂזוּהִי עֲבוּדָה זוֹ שֶׁל 'עֲבוּדַת הַבִּירוּרִים' תְּכֵלֶת הַמַּטְרָה שֶׁל 'רִידַת
 5 הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה.
 6 ג) וּבָזָה יוֹכֵן גַּם מֵה שְׂפָתוֹב וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְמַקּוֹרוֹ וְשָׂרְשׁוֹ, שְׂזוּהִי תְּכֵלֶת
 7 (בַּתְּהִלִּים מְזֻמָּר פז12) אֹהֵב
 8 ה' שְׂעָרֵי צִיּוֹן מִכָּל מִשְׁכַּנּוֹת
 9 יַעֲקֹב, וְאֵיתָא עַל פְּסוּק זֶה
 10 בְּגִמְרָא¹³, "אֹהֵב ה' שְׂעָרִים
 11 הַמְּצוּיָנִים בַּהֲלָכָה יוֹתֵר מִבְּתֵי
 12 כְּנַסְיֹת וּמִבְּתֵי מְדַרְשׁוֹת",
 13 וְהֵינּוּ שְׂאָף שְׂגוּדָה מַעֲלַת
 14 בְּתֵי כְּנַסְיֹת - עֲנִין הַתְּפִלָּה,
 15 וּבְתֵי מְדַרְשׁוֹת - עֲנִין הַתּוֹרָה,
 16 וּמוֹבֵן שֶׁגַם אוֹתֵם ה' אוֹהֵב, מִכָּל-
 17 מְקוֹם הָעֲנִין ד"שְׂעָרִים
 18 הַמְּצוּיָנִים בַּהֲלָכָה" דְּרוּקָא הוּא
 19 נַעֲלָה עוֹד יוֹתֵר וּלְכֵן אוֹתוֹ ה'
 20 אוֹהֵב בְּמִיּוּחַד.
 21 וְלִכְאוּרָה צְרִיף לְהִבִּין, מֵהִי
 22 מַעֲלַת "שְׂעָרִים הַמְּצוּיָנִים
 23 בַּהֲלָכָה" (לֹא רַק לְגַבֵּי בְּתֵי
 24 כְּנַסְיֹת, שֶׁהוּא עֲנִין הַתְּפִלָּה,
 25 אֲלָא) גַּם לְגַבֵּי בְּתֵי מְדַרְשׁוֹת,
 26 שֶׁהוּא עֲנִין הַתּוֹרָה וְהִרִי גַם
 27 הַהֲלָכָה הִיא חֶלֶק מִהַתּוֹרָה, וְזֶה הִיתְרוֹן
 28 הַמִּיּוּחַד שֶׁל הַהֲלָכָה לְגַבֵּי שְׂאֵר חֲלָקֵי
 29 הַתּוֹרָה?
 30 אִף הָעֲנִין יוֹכֵן עַל-פִּי הַמְּבַאֵר
 31 ב'אֲגַרְתָּ הַקְּדוּשָׁה'¹⁴ שֶׁבִּסְפֵר הַתְּנִיָּא
 32 לְרַבְנָה הוֹקֵן גּוֹדֵל מַעֲלַת בְּרוּר
 33 הַלָּכָה פְּסוּקָה, הַסֵּקֶת מִסְּקֵנָה
 34 בְּרוּרָה הִלְכָה לְמַעֲשֵׂה מִתּוֹךְ סוּגִיָּא
 35 מוֹרַכְבָּת, מִתּוֹךְ מַטְרָה לְכַרֵּר הַמּוֹתֵר
 36 וְהַטְּהוֹר מִהָאֶסוּר וְהַטְּמֵא, שֶׁכֵּן
 37 רַק לְאַחַר בִּירוּר הַהֲלָכָה לְמַעֲשֵׂה,
 38 וְהַקְּבִיעָה מִה מוֹתֵר וְזֶה אֶסוּר מִה טְהוֹר
 39 וְזֶה טֵמָא, נִיתָן לְעַסוּק ב'עֲבוּדַת
 40 הַבִּירוּרִים' לְאַחַר שִׁדּוּע הָאֵם מֵאֵכֶל
 41 מַסּוּיִם, לְמַשֵּׁל, מוֹתֵר בְּאִכְלָה, אוֹי אֲפֹשֶׁר לְאֹכֵל וּלְבַרֵּר אוֹתוֹ, וְהֵינּוּ לֹא רַק
 42 לְיַמּוּד הַשְּׂקָלָא-וְטָרְיָא (אַרְמִית, מִילּוּלִית: שְׂקָלָא - לְמַדּוּר אֶת מִשְׁקֵלֵם
 43 שֶׁל הַדְּבָרִים, טְרִיא - לְזוּרְק, לְהַשְׁלִיךְ. וְהַמְשַׁמְעוֹת הִיא) מִשֵּׁא-וּמִתָּן וְדִין

שְׂפָתוֹרָה, וְעַד לְדִין וְהִלְכָה בְּאוֹפֵן ש"אלו ואלו דברי
 אֱלֹקִים חַיִּים"¹⁵, חֲכַמֵּינוּ ד"ל אִמְרוּ שֶׁגַם כֹּאשֶׁר קִיַּמְתָּ מַחֲלוּקַת הַלְכָתִּי
 בֵּין שְׁתֵּי דְעוֹת (בְּעִיָּקֵר בֵּין תְּנַאִים וְאוּמְרוּאִים), הִרִי לְמִרוֹת שֶׁהִלְכָה לְמַעֲשֵׂה
 נִפְסָקַת לְפִי אַחַת הַדְּעוֹת, לְאַמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר שְׁתֵּי הַדְּעוֹת מוֹגֵדְרוֹת כ"דְּבָרֵי
 אֱלֹקִים חַיִּים", וְכַאֵן הַכוּנָה לְזַמֵּר שֶׁלֹּא
 מְדוּבָר עַל לְיַמּוּד עִם מִסְקֵנוֹת בְּרַמָּה
 כּוֹז, הֵינּוּ שֶׁל שְׁתֵּי דְעוֹת, לֹלֵא הַכְרַעָה
 כְּמִי נִפְסָקָה הַהֲלָכָה בְּפוּעַל אֲלָא
 דְּוָקָא "שְׂעָרִים הַמְּצוּיָנִים
 בַּהֲלָכָה", דְּהֵינּוּ פְּסִק-דִּין
 שְׂהֲלָכָה לְמַעֲשֵׂה כְּמוֹתוֹ, שְׂאָז
 יוֹדְעִים כִּיצַד צְרִיף לְהִיּוֹת
 אוֹפֵן הַבְּרֹרֶר שֶׁל אוֹתוֹ דְּבַר מַסּוּיִם
 שְׁעֵלְיוֹ הִיָּה הַדִּין, אִם בְּאוֹפֵן שֶׁל
 זְכוּף וְהַעֲלָאָה שֶׁל הַדְּבַר הַגְּשַׁמִּי
 הַמַּסּוּיִם לְשָׂרְשׁוֹ וּמַקּוֹרוֹ (בְּרוּר
 כְּפִשׁוּטוֹ) כִּי נִפְסָקָה הִלְכָה שֶׁהוּא
 כְּשֶׁר וּמוֹתֵר בְּאִכְלָה (אוּ בְּשִׁמּוּשׁ
 אַחֵר), כִּיּוֹן שְׂהֲלָכָה כְּבִית-הֵלֵל
 לְהִקָּל וְלְהַתִּיר אֶת הַדְּבַר שֶׁבּוֹ דְּנִים,
 דְּהֵינּוּ שְׂאִינוּ קָשׁוּר וְאֶסוּר
 בְּקִלְיָפָה כִּי בְּנִיגוּד לְדְבָרִים 'אַסוּרִים'
 שֶׁאֵי-אֲפֹשֶׁר לְבַרֵּר אוֹתֵם עַל יְדֵי אִכְלָה
 כִּי הֵם 'אַסוּרִים', כְּלוּמַר קְשׁוּרִים
 וְאַחוּזִים בִּידֵי הַקְּלִיפָה הִיא כּוֹחַת
 הַסְטְרָא-אַחְרָא, הַצַּד הַאֲחֵר שֶׁכִּנְגַד צַד
 הַקְּדוּשָׁה הַמְכַסֶּה עַל הַקְּדוּשָׁה, כְּשֶׁם
 שֶׁהַקְּלִיפָה מְכַסֶּה אֶת הַפְּרִי וְיוֹכֵל
 לְעֹלוֹת עַל-יְדֵי הָאֶדָם הָאוֹכְלוֹ
 כּו', אוֹ שֶׁהַבִּירוּר שֶׁל דְּבַר זֶה הוּא
 בְּאוֹפֵן שֶׁל דְּחִקָּה, עַל-יְדֵי-זֶה
 שְׂדוּחִים וּמְרַחֲקִים אוֹתוֹ כִּיּוֹן
 שְׂהֲלָכָה כְּבִית-שְׂמַאי לְהַחְמִיר
 וְלְאֶסוּר כּו' אֶת אִכְלֵת הַדְּבַר
 הַמַּסּוּיִם שְׁעֵלְיוֹ דְּנִים.
 וְזוּהִי מַעֲלַת "שְׂעָרִים
 הַמְּצוּיָנִים בַּהֲלָכָה" לְגַבֵּי בְּתֵי
 מְדַרְשׁוֹת סְתָם, הִיתְרוֹן שֶׁכִּפְסִיקַת
 הִלְכָה לְמַעֲשֵׂה בִּיחַס לְכַל לְיַמּוּד אַחַר
 כִּיּוֹן שְׂדוּקָא עַל-יְדֵי פְּסִק
 הַהֲלָכָה, הַקּוּבַע וּמְבַרֵּר בְּצוּרָה הַחֲלִטִּית מֵה 'אַסוּר' וְקָשׁוּר, וְזֶה מוֹתֵר
 וְעוֹמֵד לְבִירוּר נְשָׁלֵם רְצוֹן הַבּוֹרָא בְּעֲנִין הַבְּרוּרִים, שְׂזוּהִי
 תְּכֵלֶת יְרִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה.

(12) פסוק ב. - הקאפיטל המתאים למספר שנותיו של בעל השמחה והגאולה החל מ"ב תמוז השתא (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך). וראה גם לקמן פ"ה. (13) ברכות ח, א. (14) סכ"ו (קמד, ב). (15) עירובין יג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ד) וְהִנֵּה בְעֵינֵי הַבְּרוּרִים שהובא לעיל באופן כללי יש בפרטיות יותר
2 כְּמֵה אֹפְנִים, וּבְכָל־לוֹת האופנים השונים בעניין הביורר הם שְׁנֵי
3 הָאוֹפְנִים שֶׁנֶּקְרְאוּ בְּלִשׁוֹן הַקְּבֵלָה בְּשֵׁם בְּרוּר ד'אור חוֹזֵר'
4 וּבְרוּר ד'אור יִשְׂרָאֵל¹⁶, מבואר בקבלה וחסידות שהאור האלוקי העליון בא
5 ופועל בעולם בשני אופנים: 'אור ישר'
6 הבא מלמעלה למטה בצורה הדרגתית;
7 ראור חוזר' שבא מלמטה, מתוך
8 העולמות והנבראים, ועולה למעלה
9 (לאחר שהודות לעבודת האדם,
10 העולמות והנבראים התעלו ואינם
11 מסתירים כל-יך על האור האלוקי).
12 ועוד שב'אור ישר' יש מעלה כי הוא
13 בא ממקור עליון יותר, ב'אור חוזר' יש
14 מעלה בכך שהוא בא מתוך העולמות
15 והנבראים התחתונים ויש בו עוצמה
16 גדולה יותר (כמשל דבר הנתקל בקיר
17 וחוזר בעוצמה)
18 הַחֲסִידוֹת, בְּרוּר מְלֻמְטָה
19 לְמַעְלָה וּבְרוּר מְלֻמְעָלָה
20 לְמַטָּה בעבודת הביוררים בה מדובר
21 כאן במאמר, משמעות הדברים היא
22 ש'אור ישר' הוא בירור בדרך של
23 מלמעלה למטה, ראור חוזר' הוא בירור
24 בדרך של מלמטה למעלה. וּכְדִוּעַ
25 הַמְּשָׁל עַל זֶה מִמְצָרָף
26 לְפָסָף¹⁷, מתהליך הזיקוק של מתכת
27 הַכֶּסֶף שֵׁשׁ שְׁנֵי אֹפְנִים בְּצִוּוֹף
28 זיקוק וניקוי הַכֶּסֶף הַמְעוֹרָב
29 בְּסִיגִים וּפְסוּלָת¹⁸ וכדי ליהנות
30 ממנו כראוי יש לנקות אותו ולהפוך
31 אותו לכסף צרוף. אוֹפֵן הָרֵאשׁוֹן
32 צורה אחת של ניקוי וזיקוק כסף הוא
33 בדרך מְלֻמְטָה לְמַעְלָה, וְהִינוּ
34 שֶׁבַּהֲתוֹף הָרֵאשׁוֹן בַּפֶּעַם
35 הראשונה שבה מתיכים את הכסף בחום
36 והופכים אותו לנוול מוֹצִיאִים אֶת
37 הַסִּיגִים הַקְּשִׁים בְּיֹתֵר
38 וְהַפְּסוּלָת הַכִּי גָּסָה, שְׂאִין בַּה
39 שלא מעורב בתוכה חֲלָקֵי כֶּסֶף
40 כָּלֵל, וְאֵז לאחר ההתכה הראשונה
41 ובירור של הפסולת הגסה נִשְׂאָר
42 הַכֶּסֶף נָקִי יֹתֵר מִכֶּמֶד שְׁהָיָה קוֹדֵם, לפני ההתכה הניקוי, אָבֵל

1 עֲדִין יש בתוך הכסף עוד סִיגִים וּפְסוּלָת שֶׁטֶרֶם יֵצֵאוּ מִמֶּנּוּ, וְאַחֲרֵי־כֵן
2 מְהַתֵּף אוֹתוֹ עוד פֶּעַם, וּמוֹצִיא מִמֶּנּוּ עוד סִיגִים שְׂאִינָם גָּסִים
3 כְּמִקּוֹדֵם, אָבֵל הם עֲדִין פְּסוּלָת, וְאֵז נַעֲשֶׂה הַכֶּסֶף נָקִי יֹתֵר.
4 וְכֵן הוֹלֵךְ וּמְבַרֵר כְּמֵה פְּעָמִים בְּבִירוֹ אַחֵר בְּרוּר, מלמטה
5 למעלה, היינו שההתחלה היא בפסולת
6 הגסה, וההמשך בעדינה יותר וכך הלאה
7 עַד שְׂנִשְׂאָר כֶּסֶף נָקִי לְגַמְרֵי
8 טהור לחלוטין מִכָּל סִיג וּפְסוּלָת.
9 וְאוֹפֵן הַשְּׁנֵי הַדְּרוֹךְ הַשְּׁנִייה בְּנִיקוּי
10 כֶּסֶף הוּא מְלֻמְעָלָה לְמַטָּה,
11 וְהִינוּ שֶׁבַּהֲתוֹף הָרֵאשׁוֹן
12 מוֹצִיא מתוך התערובת של הכסף עם
13 הפסולת אֶת הַכֶּסֶף הַנָּקִי בְּיֹתֵר
14 לְאֵל תַּעֲרוֹבֶת פְּסוּלָת כָּלֵל, וְאֵז
15 נִשְׂאָר בתערובת כֶּסֶף שֶׁמְעוֹרָב
16 בּוֹ סִיגִים וּפְסוּלָת, אָבֵל אֵין בּוֹ
17 הַעֲלוּי הַמַּעֲלָה וְהִתְרוֹן שֶׁהָיָה
18 מִקּוֹדֵם כְּשֶׁהָיָה מְעוֹרָב בּוֹ גַם
19 הַכֶּסֶף הַיֹּתֵר נָקִי. וְאַחֲרֵי־כֵן
20 הַמְבַרֵר יוֹרֵד מֵהַעֲסוֹק בַּכֶּסֶף הַטָּהוֹר
21 למטה יותר, והוא מוֹסִיף וּמְבַרֵר
22 מֵמֵה שְׂנִשְׂאָר וּמוֹצִיא עוד
23 כֶּסֶף נָקִי, אֵף שְׂאִינּוֹ נָקִי כְּמוֹ
24 הַכֶּסֶף הַקּוֹדֵם. וכך הוא ממשיך
25 ויוֹרֵד מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה
26 וְגַם לְאַחֲרֵי־זֶה לאחר הביורר
27 הַנּוֹסֵף נִשְׂאָר עֲדִין בַּפְּסוּלָת
28 חֲלָקִים שֶׁל כֶּסֶף, שְׂגַם אוֹתָם
29 אִפְשָׁר וְצִרִיךְ לְכַרֵּךְ וְאֵז מוֹסִיף
30 וּמְבַרֵר גַם אוֹתָם כּו', עַד
31 שֶׁבַּהֲתוֹף הָאַחֲרוֹן יוֹצֵא כָּל
32 הַכֶּסֶף שֶׁהָיָה בַּפְּסוּלָת, וְעַד
33 שְׂנִשְׂאָר רַק סִיגִים וּפְסוּלָת
34 בְּלִבָּד לאחר שכל המעלה התברר,
35 וְנוֹתֵר רַק הַתַּחְתּוֹן בְּיֹתֵר.
36 וְהַדּוּגְמָא לְזֶה הַמְקַבֵּל וְהַנְּמַשֵּׁל
37 מִכֵּן בְּעִבּוּדַת הָאָדָם, דְּהִנֵּה יש
38 אוֹפֵן הַעֲבֻדָּה של עבודת
39 הַבְּרוּרִים באופן ד'אור חוֹזֵר',
40 מְלֻמְטָה לְמַעְלָה, היינו
41 שההתחלה היא מהחלק התחתון,
42 הַמַּטָּה, של הדבר המתברר שֶׁתַּחֲלָה מְסִירִים אֶת הַפְּסוּלָת הַגָּסָה,

(16) בהבא לקמן - ראה ד"ה וידבר גו' זאת חוקת התורה (המשך תער"ב שם ע' א'מה ואילך). וראה ד"ה לא הביט די"ב תמוז תשכ"א (סה"מ תשכ"א ע' רט ואילך) ד"ה מי מנה די"ב תמוז תשכ"ה פ"ו ואילך (סה"מ תשכ"ה ע' שכו ואילך).
(17) לשון הכתוב - משלי יז, ג. כז, כא. 18) ראה גם המשך תרס"ו ע' שצה ואילך. סה"מ תרצ"א ס"ע שלב ואילך. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והאדם מסיר מעצמו את החומריות הגסה ביותר שזוהי התחלת עבודת
 2 האדם בקומו משנתו באמירת "מודה אני לפניך מלך חי
 3 וקיים שהחזרת בי נשמתתי", שנעשה רק הענין ד"החזרת
 4 בי נשמתתי", אבל הנשמה היא רק "באפו"¹⁹, כלומר, הנשמה
 5 אכן חורה אליו ולכן הוא התעורר
 6 משנתו, אבל בשלב הראשוני הזה
 7 הנשמה היא רק באפו ועדיין איננה
 8 מאירה בכל כוחות הנפש ובכל חלקי
 9 הגוף והינינו שזהו רק מה
 10 שיצא מהמעמד ומצב של
 11 שנה שהיא אחד מששים
 12 במיתה²⁰, כדברי חכמינו ז"ל
 13 שבזמן השינה הנשמה מסתלקת מהגוף
 14 ועולה למעלה (לקבל חיות מחודשת),
 15 אלא שרק חלק מהנשמה מסתלק בעת
 16 השינה, ולכן האדם חי. ובכל זאת
 17 השינה נחשבת כאחד חלקי ישישים
 18 ממיתה שאז בעת השינה כאשר רק
 19 אור מועט מהנשמה מאיר בגוף הוא
 20 התגברות החקמיות ביותר²¹,
 21 ובקומו משנתו והנשמה חוזרת
 22 להאיר בו נסתלק ממנו הפסולת
 23 היותר גסה. אבל עדין מעורב
 24 בו פסולת שיש להסיר ולהפריד
 25 אותה, וגם זו פסולת עד פדי כף
 26 שאפילו אינו יכול להזכיר
 27 בדבור את השמות הקדושים
 28 (עד שיטול ידיו כדי להסיר מהם את
 29 רוח הטומאה שנדבקה בו בלילה),
 30 ולכן אין ב"מודה אני" הזכרת שם
 31 שמים. ואחר-כך מתחיל
 32 להתברר יותר, ואומר ברכות
 33 השחר, שיש בהן שמונה-
 34 עשרה ברכות פנגד שמונה-
 35 עשרה ברכות שבתפלת
 36 שמונה-עשרה²², שהיא

בלבד, "הודו" מלשון הודאה, כמו במחלוקת בהלכה בין שני חכמים שאחד
 מהם מחליט להודות לדברי חברו ולהסכים אתו והינינו שמה שמקיים
 רצון הקב"ה בפועל, ולמעשה הוא עובד את ה' אין זה באופן
 שמביין זאת בהבנה והשגה, ולא באופן שיש לו הרגש
 בזה, כאשר האדם מגיע להבנה
 והשגה באלוקות או לרגש הלב לענייני
 אלוקות, הרי זה מורה על הודוהת
 פנימית עמוקה. ואילו עבודת ה' בדרך
 "הודאה" פירושה שהאדם לא הגיע
 להבנה והשגה ולרגש בענייני אלוקות,
 והוא עובד את ה' ללא הודוהת פנימית
 כי-אם באופן של הודאה
 בלבד, שמודה שהצדק הוא
 עם ה', ולכן למעשה הוא חי
 ומתנהג על-פי רצון ה' אבל אף-
 על-פי-כן למרות שמצד אחד
 העובד את ה' בדרך הודאה נמצא
 במצב נחות, בכל זאת הרי הוא
 במעמד ומצב של הודאה
 להו', ושיף לאמירת שמות
 הקדושים כו' זה מצב נעלה
 בהרבה לעומת המצב בו היה מיד
 שהתעורר כאשר עדיין היה קרוב
 למצב של שינה, ואפילו לא הגיע
 לאמירת "הודו לה" כי עדיין לא היה
 יכול לומר את שמותיו הקדושים של
 הקדוש-ברוך-הוא.

ואחר-כך בהמשך התפילה
 מתעלה האדם עוד יותר, שלא
 להסתפק בהודאה ד"הודו
 להו'" בלבד, שהוה מצב בו ייתכן
 שהאדם נשאר בחומריותו, ורק לגבי
 קיום תורה ומצוות בפועל מודה
 שהצדק עם ה' וצריך לעשות את רצונו,
 והשלב הבא ב"בירור" וזיכון האישי
 הוא לא להסתפק בכך אלא גם
 להתעסק בברור הפסולת, להסיר את הגסות והחמירות של
 הגוף ונפש הבהמית, ולהפוך אפילו אותם לזכים ומעודנים יותר
 שזהו על-ידי עבודת האדם הנפשית והרוחנית בהמשך התפילה, באמירת
 'פסוקי דזמרה', שענינם הוא לומר עריצים²³, לפי פשוטו
 הכתוב אומר שה' יכניע את גאותם של הורים ויכריע ויכניע (לשון זמירה
 וחייתוך) את העריצים החזקים, ולפי הפירוש הפנימי יש כאן רמז לתוכן

1 והאדם מסיר מעצמו את החומריות הגסה ביותר שזוהי התחלת עבודת
 2 האדם בקומו משנתו באמירת "מודה אני לפניך מלך חי
 3 וקיים שהחזרת בי נשמתתי", שנעשה רק הענין ד"החזרת
 4 בי נשמתתי", אבל הנשמה היא רק "באפו"¹⁹, כלומר, הנשמה
 5 אכן חורה אליו ולכן הוא התעורר
 6 משנתו, אבל בשלב הראשוני הזה
 7 הנשמה היא רק באפו ועדיין איננה
 8 מאירה בכל כוחות הנפש ובכל חלקי
 9 הגוף והינינו שזהו רק מה
 10 שיצא מהמעמד ומצב של
 11 שנה שהיא אחד מששים
 12 במיתה²⁰, כדברי חכמינו ז"ל
 13 שבזמן השינה הנשמה מסתלקת מהגוף
 14 ועולה למעלה (לקבל חיות מחודשת),
 15 אלא שרק חלק מהנשמה מסתלק בעת
 16 השינה, ולכן האדם חי. ובכל זאת
 17 השינה נחשבת כאחד חלקי ישישים
 18 ממיתה שאז בעת השינה כאשר רק
 19 אור מועט מהנשמה מאיר בגוף הוא
 20 התגברות החקמיות ביותר²¹,
 21 ובקומו משנתו והנשמה חוזרת
 22 להאיר בו נסתלק ממנו הפסולת
 23 היותר גסה. אבל עדין מעורב
 24 בו פסולת שיש להסיר ולהפריד
 25 אותה, וגם זו פסולת עד פסולת עד פדי כף
 26 שאפילו אינו יכול להזכיר
 27 בדבור את השמות הקדושים
 28 (עד שיטול ידיו כדי להסיר מהם את
 29 רוח הטומאה שנדבקה בו בלילה),
 30 ולכן אין ב"מודה אני" הזכרת שם
 31 שמים. ואחר-כך מתחיל
 32 להתברר יותר, ואומר ברכות
 33 השחר, שיש בהן שמונה-
 34 עשרה ברכות פנגד שמונה-
 35 עשרה ברכות שבתפלת
 36 שמונה-עשרה²², שהיא

התפילה החשובה ביותר, וזו הוכחה גם לחשיבות ברכות השחר, וכך הולך
 ומתקדם מדרגה לדרגה ב'עבודת הבירורים' הפרטית שלו ועד שמזכך ומעדן
 את עצמו במידה כזו שיקול להגיע כבר לדרגה ד"הודו להו'",
 40 והולך ומפרט שהדרגה שבה נמצא האדם באמירת "הודו" אכן עדיין איננה
 41 דרגה נעלית מאד, ובכל זאת מדובר בעלייה והתקדמות לגבי הרגע שבו ניעור
 42 משנתו והינינו שהן אמת שנמצא במעמד ומצב של הודאה

(19) ישע"י ב, כב. ברכות יד, א. וראה לקו"ת פינחס עט, ד. אוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכ, א ואילך. וראה גם המשך תער"ב שם ע' תתד. (20) ברכות נז, ב. (21) ראה גם המשך תער"ב שם ס"ע תשלז. (22) אוה"ת בלק ע' א"ב. שער הכולל פ"א סי"א. (23) ע"פ ישע"י כה, ה. ראה לקו"ת בחוקותי מז, ד.

מי מנה עפר יעקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 העבודה הרוחנית הנדרשת מהארם באמירת 'פסוקי דזמרה' וְהִינּוּ שְׁעַל-
2 יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּגִדוֹלַת ה' בְּבְרִיאַת וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת,
3 המתוארת בהרחבה ב'פסוקי דזמרה' הֲרִי הוּא מְסִיר אֶת הַקּוֹצִים
4 וְהַחוֹחִים הַמְּסַתִּירִים וּמַעְלִימִים על אור הנשמה, וּמַפְרִיד אֶת
5 הַסִּיגִים וְהַפְּסוּלֹת הַמְעוּרָבִים
6 בנפשו וּמוֹצִיא אוֹתָם מִגְּבוּלוֹ, וְעַל-יְדֵי־זֶה נִשְׁאָר נְקִי יוֹתֵר.
7 אֲמַנְם, כֹּל זֶה כֹּל הַתְּהִלִּיךְ שֶׁל
8 נִיקוּי וּויכּוֹךְ הַנֶּפֶשׁ עַל-יְדֵי הַרְחַקַת הָרַע
9 אֵינּוּ אֶלָּא חֲקִיקָה מִבְּחוּץ, כְּמִשַׁל יְצִירַת כְּלִי מַחוּמָר מוּצָק כְּמוֹ עֵץ
10 וְאֵבֶן, שְׂכָדִי לִקְבַל אֶת הַצּוּרָה הַרְצוּיָה
11 צִרִיךְ תְּחִילָה לַחְקוֹק אֶת צוּרְתּוֹ וְתַבְנִיתוֹ
12 מִבְּחוּץ וְאַחֲרֵי־כֵן לְאַחַר בִּירוּר הָרַע
13 ב'פסוקי דזמרה' יִשְׁנוּ הָעֵגְזָן
14 הַעֲבֹדָה הַרוּחָנִית דְּבִרְכוֹת
15 קְרִיאַת-שְׁמַע וְקְרִיאַת-שְׁמַע,
16 שְׁעַל-יְדֵם נַעֲשִׂית הַחֲקִיקָה
17 מִמְּפָנִים²⁴ שְׁהִיא שֶׁלֵּב מִתְקַדֵּם יוֹתֵר
18 בְּנִיקוּי וְעִדּוּן הַנֶּפֶשׁ, וְהִינּוּ עַל-יְדֵי
19 הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּשִׁירַת
20 הַמְּלֵאכִים, עֲלֶיהָ מְדוּבָר בְּבִרְכוֹת
21 קְרִיאַת-שְׁמַע וּבְאֹפֶן שְׁמֹפְזִירִים
22 לְנַפֵּשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁזֶהוּ הַמְּלֵאכִים
23 הַעֲלוּיִים כְּדוֹגְמַת 'פְּנֵי אֵרֶץ' וּפְנֵי
24 שׁוֹר' שֶׁבְּמִרְכַּבָּה הַעֲלוּיָה הֵם שְׂרָשׁוֹ
25 וּמְקוּרָו כו', שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
26 שְׁעַל-יְדֵי־זֶה פּוֹעֲלִים בְּטוֹל
27 פְּנִימִי בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, כִּי
28 הִישׁוּת וְהַגּוּאוֹת נּוֹבְעוֹת מֵהַעֵלֶם וְהַסְתַּר
29 שֶׁל הַשׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוּר, אֲבָל כֹּאשֶׁר
30 מְעוּרִים וּמוֹכִירִים לְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
31 שֶׁשׁוֹרֶשָׁה הוּא בְּקִדּוּשָׁה עֲלוּיָה, הַדְּבָר
32 גּוֹרֵם לָהּ בִּטּוֹל שְׁלֶכֶן מֵאַחַר
33 שֶׁבְּבִרְכוֹת קְרִיאַת-שְׁמַע וּבְקְרִיאַת-שְׁמַע
34 מִבְּטֵלִים אֶת הִישׁוּת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
35 וּמוֹכִים גַּם אוֹתָהּ יוֹכֵל לְהִיּוֹת
36 וְ"וְאַהֲבַת גּו' בְּכָל לְבָבְךָ"²⁵,
37 כְּדִרְשַׁת חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהַכְּתוּב אוֹמֵר
38 "בְּכָל לְבָבְךָ" וְלֹא "בְּכָל לִיבְךָ" לְהוֹרוֹת
39 שֶׁאַהֲבַת ה' צִיכָה לְהִיּוֹת בְּשִׁנּוּי יְצִרִיךָ²⁶ כִּי הָאֵדָם צִרִיךְ לְבּוֹא לִידֵי אַהֲבַת
40 ה' לֹא רַק בְּנֶפֶשׁ הָאֱלוּקִית וּבִיצֵר הַטּוֹב אֲלָא גַם בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית וּבִיצֵר הָרַע.
41 וְאַחֲרֵי־כֵן בְּשֶׁלֵּב עוֹד יוֹתֵר נַעֲלָה בַּתְּהִלִּיךְ ה' בִּירוּר, מִגִּיעַ הָאָדָם

לְתַכְלִית וּשְׁלִימוֹת הַבִּירוּר, שְׁלֹא נִשְׁאָר בְּנֶפֶשׁ פְּסוּלֹת וְחֲמֻרִיּוֹת
כָּלֵל, שֶׁזֶהוּ עֵנִין ד' שְׁמוֹנֵה-עֶשְׂרֵה', כֹּאשֶׁר הָאֵדָם נִמְצָא בְּבִטּוֹל
מוֹחֲלֵט לְאֱלוּקוֹת וְהוּא עוֹמֵד כְּעַבְדָּא קָמִי מְרִיָּה²⁷, כְּעַבְדֵּי לְפָנֵי אֲדוֹנּוֹ
שֶׁזֶהוּ מִצַּב שֶׁל תְּכִלִּית הַבְּטוֹל, וְכִמּוֹ הָעֶבֶד שֶׁאֵינּוּ מְצִיאוֹת
לְעַצְמוֹ כָּלֵל, וְאֵין לוֹ רְצוּנוֹת מִשְׁלוֹ
אֶלָּא כֹּל מְצִיאוֹתוֹ הִיא
מְצִיאוֹת הָאָדוֹן²⁸ וְכֹל רְצוּנוֹ וְכֹל
מַגְמַתוֹ הִיא לְעִשׂוֹת אֶת רְצוֹן אֲדוֹנּוֹ
אֲלֵיו הוּא בְּטָל בְּבִטּוֹל מוֹחֲלֵט, וְהוּוֹ
ה' בִּירוּר' בְּדֶרֶךְ מַלְמָטָה לְמַעֲלָה, כֹּאשֶׁר
הַהִתְחַלָּה הִיא בִּירוּר הַחֲמוּמִרִית הַגְּסָה,
וְהַתְּכִלִּית הִיא בְּאַהֲבַת ה' "בְּשֵׁנֵי יְצִרִיךָ"
וּבְבִטּוֹל מוֹחֲלֵט לְאֱלוּקוֹת.
אֶךְ יֵשׁ גַּם אֹפֶן הָעֲבֹדָה
ב'עבודת הביוריים' הַרוּחָנִית ד' אֹר
יִשְׂרָאֵל, בְּדֶרֶךְ שֶׁבָּה הָאֹר הָאֱלוּקִי
מֵאִיר מְדֻרְגָה לְדֻרְגָה מִלְּמַעְלָה
לְמַטָּה, וְהִינּוּ אֲצֵל מִי
שֶׁנִּשְׁשַׁמְתוֹ הִיא כְּמִדְרָגָה
עֲלוּיָה יוֹתֵר, בִּיחַס לְנִשְׁמוֹת
רְגִילוֹת וְגַם גּוֹפּוֹ לְמִרוֹת הִיוֹתוֹ גּוֹף
גְּשָׁמִי הוּא בְּאֹפֶן שְׁמֵתְחַלַּת
בְּרִיאָתוֹ מִטְּבַעוֹ אֵינּוּ בְּטָבַע
חֲמֻרִי וְגַם, וְאֵין לוֹ נְטִיָּה לְהַתְּלַחֵב
בְּחֵאוֹת אֶלָּא הוּא מְצוּנָן
בְּטָבַעוֹ וְכו', וְיֵשׁ לוֹ אֹפֵי קֵר וְלֹא
מִתְּלַחֵב, כִּךְ שֶׁמִּטְּבַעוֹ הוּא לֹא מֵלֵא
תֵּאוֹת חֲזוֹקוֹת וְאֵם-כֵּן לֹא מְבַעֵי
אֵין צִרִיךְ לִוְמֵר מִצַּד אֹר הַנִּשְׁשָׁמָה
כְּפִי שֶׁאֵינָה קְשׁוּרָה בְּגוֹף,
שְׁהִיא לְמַעֲלָה מֵהַנֶּשְׁמָה כְּפִי שְׁהִיא
מְלוּבֶשֶׁת בְּגוֹף, וּמוֹצֵד הַנֶּשְׁמָה שֶׁלְּמַעֲלָה
מֵהַגּוֹף בּוֹדָאֵי שֶׁהַגּוֹף לֹא מִסְתִּיר,
שֶׁהִיא אֵינְנָה מְלוּבֶשֶׁת בּוֹ אֶלָּא
אֲפִילוֹ כְּפִי שֶׁהַנֶּשְׁשָׁמָה קְשׁוּרָה
עִם הַגּוֹף וּמְלוּבֶשֶׁת בּוֹ, עִדּוּן הֲרִי
זֶה בְּאֹפֶן שֶׁהַנֶּשְׁשָׁמָה מוֹשְׁלַת
וְשׁוֹלֶטָה עַל הַגּוֹף, וְאֵין הַגּוֹף
מְסַתִּיר וּמַעְלִים עֲלֶיהָ כֹּל-כָּךְ
אֲלָא רַק מַעֲט, כִּי מְדוּבָר בְּאֵדָם שֶׁנִּמְצָא
בְּדֻרְגָה רִחוּנִית גְּבוּהָה וְלִכֵּן מִלְּכַתְּחִילָה אֵינּוּ זְקוּק לְכַפֵּי־תְּרִצוֹן
וְהַטְּבַע כְּדִי שְׁלֹא לְהִיּוֹת שֶׁנֶּךְ לְגַסּוֹת וְחֲמֻרִיּוֹת, לְהִיּוֹתוֹ מֵעַצֵּם
מֵהוֹתוֹ מוֹפְשֵׁט וְרוֹחוֹ מְעַנְנִים שֶׁל גַּסּוֹת וְחֲמֻרִיּוֹת, שֶׁהֵם מוֹפְרָכִים אֲצֵלוֹ לְגַמְרֵי,

(24) ראה לקו"ת שם. המשך תע"ב שם ע' תתו ואילך. (25) ואתחננו ו, ה. (26) משנה ברכות נד, א. ספרי ופירש"י עה"פ.
(27) ראה שבת י, א. (28) ראה תו"ח ויקהל שצז, ד. המשך תרס"ו ע' שכו. סה"מ תרצ"ז ע' 309.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ובית המדרש לעולם ומתחיל לעסוק בעניני הרשות, דברים 45
 שאינם חובה אבל התורה נתנה רשות לעסוק בהם, והוא עוסק בהם בהיתר 46
 ועד שיש לו עסק מגע גם עם ענינים שהם הפך דהתור פשר 47
 זכאי וטהור, ואז כאשר הוא בא במגע גם עם דברים אסורים צריכה 48
 להיות עבודתו בענין 49
 הברורים בשני אופנים, אם 50
 באופן של זכוף ועליה 51
 לקדושה על-ידי שכן משתמשים 52
 בהם, שהוא אופן הביור של דברים 53
 מותרים וטהורים, או באופן של 54
 דחיה ואי השימוש בהם שהוא אופן 55
 הביור של דברים אסורים וטמאים 56
 (פנ"ל סעיף ג). 57
 וכללות הברור הנ"ל באופן 58
 ד'אור לשר' המאיר מלמעלה 59
 למטה הוא על-דרך המבאר 60
 ב'עץ חיים' 31 בענין הברור 61
 שהיה על ידי הארה של אור אלוקי 62
 מלמעלה ב'שבע מלכין 63
 דתהו', מסופר בתורה (בפרשת 64
 וישלח) שהיו שבעה מלכים שמלכו 65
 בארץ אדום "לפני מלך בבני 66
 ישראל", ומסובר על כך בקבלה 67
 וחסידות שהכוונה לעולם התהו 68
 שקדם (במעלה) לעולם התיקון שהוא 69
 כפי סדר העולמות עתה, ומאחר 70
 שבעולם התהו היו "אורות מרובים 71
 בכלים מועטים", והכלים המועטים לא 72
 יכלו להכיל ולקלוט את האורות 73
 המרובים, לכן היתה 'שבירת הכלים', 74
 וניצוצות רבים נפלו למטה מעולם 75
 התהו, חלקם לעולמות אצילות- 76
 בריאה-יצירה-עשייה שבקדושה, והיתר 77
 נפלו למטה יותר, לקליפות וסטרא- 78
 אחרא. ובענין זה נאמר בכתבי 79
 הארז"ל, בספר 'עץ חיים' שאופן 80
 ה'ביור' של 'שבעת מלכי תהו' היה כך שתחלה בשלב ראשון של הביור 81
 נתברר המובחר והטוב שב'תהו', כמשל הכסף הצרוף והמוזק שיוצא 82
 בשלב ראשון ונכלל בעולם האצילות המבורר והמתוקן, שכולו 83
 קדושה ואלוקות והשאר החלק הפחות וך ונקי שהוא פסולת לגבי 84
 עולם האצילות, יחסית למעלתו וקדושתו של עולם האצילות שהוא 85
 "אלוקות ממש", כל מה שאינו צרוף ומוזק לגמרי נחשב פסולת, וחלק זה 86
 נפל לעולם הבריאה שלמטה מעולם האצילות. ואחר-כך בשלב 87
 הבא נעשה בעולם התהו ברור נוסף שלב נוסף בהפרדה בין הקדושה 88

מפרכים אצלו לגמרי, וכל מציאותו אינה אלא בעניני 1
 תורה ומצות, כך שאינו זקוק כלל להתעסק עם ביור הדברים הנחוצים 2
 הללו, ועבודתו היא מלמעלה, בהתעסקות בענינים נעלים. 3
 ודוגמתו של אופן הביור הזה, בדרך מלמעלה למטה, בכללות חיי 4
 האדם, שפאשר מתחלה 5
 עבודתו הרוחנית כיהודי העובר את 6
 ה' בהיותו בן י"ג שנה, עם 7
 הגיעו לגיל בר-מצווה, הנה 8
 בתקופה זו עקר התעסקותו 9
 היא בלמוד התורה, שהרי 10
 נמצא בין הזמן ד"בן עשר 11
 שנים למשנה" לזמן ד"בן 12
 חמש-עשרה לגמרא", הגיל 13
 שבו עיקר עיסוקו הוא בתורה, משנה 14
 וגמרא, ועד שנגיע ל"בן 15
 עשרים לרדוף" 29 אחרי 16
 הפרנסה, ויהיה עסוק בעניני 17
 העולם, הרי הוא מתעסק רק 18
 בעניני תורה, והעיסוק בתורה 19
 עצמו הוא ובאופן של למוד 20
 המביא לידי מעשה 30, כמאמר 21
 חכמינו ז"ל "גדול תלמוד שמביא לידי 22
 מעשה", והתלמוד הוא באופן כזה שיש 23
 לו תוצאות במעשה בעניני מצות, 24
 והנהגה זו של האדם בימי נעוריו 25
 החל מגיל בר-מצווה של עיסוק בתורה 26
 ומצוות בלבד ללא התעסקות בעניני 27
 העולם היא לא מצד כפייה, ללא 28
 צורך להכריח ולכפות את עצמו להיות 29
 במצב הזה אלא בן הוא טבע 30
 הסדר הרגיל והקבוע של 31
 הסתדרותו בחיים, שכל זמן 32
 שלא הגיע "לרדוף" אחרי 33
 הפרנסה, אזי מתעסק רק בעניני 34
 תורה ומצות ואין לו קשר עם 35
 עניני העולם הזה, שדוגמתו 36
 במשל הוא הכסף הנקי הצרוף והמוזק שיוצא בתחלת הברור 37
 מיד עם תחילת תהליך ההפרדה בין הכסף עצמו והפסולת, וכך גם בנמשל 38
 מדובר בדוגמה שבה יש הבחנה ברורה מלכתחילה בין עבודת ה' בתורה 39
 ומצוות ובין עניני העולם, וזאת מבלי צורך להתעסק עם הדברים המונעים 40
 ומסתירים מעבודת ה'. 41
 ואחר-כך לאחר תקופת העיסוק בתורה ומצוות בלבד שהיא מצב נעלה, 42
 בא שלב שבו האדם כן עוסק בביור ענינים גשמיים וחומריים, כשנגיע 43
 הזמן ד"בן עשרים לרדוף" אחר הפרנסה, אזי יוצא מבית הכנסת 44

(29) אבות פ"ה מכ"ב. (30) קידושין מ, ב. (31) ראה עץ חיים שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ג. טעמי המצות פ' תזריע.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּבְזָה יוֹכֵן גַּם עֲנִין הַעֲלִיָּה הַהֲתַעֲלוֹת וְהַהֲתַקְדָּמוֹת הַרוּחָנִית מִדְּרָגָה
 2 לְדְרָגָה בְּיוֹם הַהוֹלָדוֹת מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה אֲפִילוֹ בְּצַדִּיק גָּמוּר,
 3 דָּאֵף שְׁגָם בְּיוֹם הוֹלְדוֹתוֹ בְּשָׁנָה שֶׁעֲבָרָה הַעֲיָדָה עָלָיו הַתּוֹרָה
 4 שֶׁהוּא בְּמִדְרַגַּת צַדִּיק גָּמוּר, הֵינּוּ שְׁהִיָּה צַדִּיק גָּמוּר בְּאִמְתּוֹ, לְפִי
 5 הַתּוֹרָה, בְּכֹל זֹאת הִנֵּה בְּיוֹם
 6 הַהוֹלָדוֹת בְּשָׁנָה הַבָּאָה נַעֲשֶׂה
 7 אֲצִלּוֹ חֲדוּשׁ, בְּחִסּוֹ לְמַצְבוֹ בְּשָׁנָה
 8 שֶׁעָבְרָה לְמִדְרַגָּה נַעֲלִית
 9 יוֹתֵר הֵרִי שְׁגָם כֹּאשֶׁר אֵין כֹּלל
 10 פְּסוּלָת, שְׁהִרִי בְּצַדִּיק גָּמוּר אֵין רַע כֹּלל,
 11 בְּכֹל זֹאת יֵשׁ מְקוֹם לְבִירוּר וְתוֹסַפֵּת
 12 הַתַּעֲלוֹת וְהוֹדְכָתוֹ.
 13 וְיִתְרָה מְזָה, יֵשׁ חֲדוּשׁ גְּדוֹל עוֹד
 14 יוֹתֵר בְּעֲנִין הַבִּירוּר וְהַהֲתַעֲלוֹת, גַּם
 15 כִּשְׁהָרַע לֹא קִיִּים כֹּלל, וְהוּא שֶׁאֲפִילוֹ
 16 לְאַחֲרֵי הַהִסְתַּלְקוֹת וְהַעֲלִיָּה שֶׁל
 17 הַנְּשֵׁמָה לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁאֵין אֵין
 18 הַנְּשֵׁמָה מוֹגְבָּלָת בְּהַגְבּוּלוֹת
 19 שְׁמִטִּילִים עֲלֶיהָ הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי וְהָעוֹלָם
 20 הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, וְעַל-אַחַת-כַּפְמָה-
 21 וְכַמָּה שְׁאֵינָה בְּמַצֵּב שֶׁל
 22 הָעוֹלָם וְהַסֵּתֵר עַל אוֹרָה מְצַד
 23 הַגּוֹף, שְׁהִרִי כִּבְר הַסֵּתֵר מֵהַגּוֹף,
 24 הִנֵּה בְּכֹל זֹאת, גַּם לְאַחַר הַהִסְתַּלְקוֹת
 25 בְּכֹל שָׁנָה וְשָׁנָה בְּיוֹם
 26 הַהוֹלָדוֹת נַעֲשִׂית עֲלֶיהָ לְדְרָגָה
 27 נַעֲלִית יוֹתֵר, וְהַעֲבֹדָה שֶׁל
 28 הַנְּשֵׁמָה לְמַעֲלָה הִיא בְּעֲנִינִים
 29 נַעֲלִים יוֹתֵר, וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם
 30 הַפְּנִימִי לִכֵּן מָה שֶׁמִּתְחִילִים
 31 לְזוֹמֵר בְּיוֹם הַהוֹלָדוֹת כֶּאֱפִיטָל פֶּרֶק
 32 תְּהִלִּים נַעֲלָה יוֹתֵר לְפִי הַמְנַהֵג
 33 שֶׁכֵּל אַחַד יֹאמֵר בְּכֹל יוֹם אֵת פֶּרֶק
 34 הַתְּהִלִּים הַמֵּתָאִים לְמַסְפַּר שְׁנוֹתָיו
 35 (לְמַשָּׁל, מִי שֶׁמֵּלֵא לֹא י"ג שָׁנָה וְנִכְנַס
 36 לְשִׁנְתוֹ הָאַרְבַּע-עֶשְׂרֵה אוֹמֵר פֶּרֶק י"ד),
 37 וְגַם לְאַחַר הַהִסְתַּלְקוֹת אוֹמְרִים בְּשִׁבְלֵוֹ
 38 אֵת פֶּרְקוֹ, וּמִדֵּי שָׁנָה עוֹבְרִים לְפֶרֶק
 39 הַבָּא, לְפִי מַסְפַּר הַשָּׁנִים, וְכֵל פֶּרֶק נַעֲלָה
 40 יוֹתֵר מִקּוֹדְמוֹ.

1 והפסולת, ונתעלבו בכיורו נצוצות הטוב שברדגה נמוכה יותר, ולכן לא
 2 נתבררו בכיורו הראשון ונקללו בעולם הבריאה, והשאר מה
 3 שברדגה נמוכה יותר נפל לעולם היצירה, ואחר-כך ישנו גם
 4 מה שנתברר ועלה לקדושה ונקלל בעולם היצירה, והשאר
 5 נפל לעולם העשיה, ועד
 6 לתכלית הפסולת שהיתה בעולם
 7 התורה שנפלה בקליפות שהם
 8 קשים ורעים³², כלשון רבנו חזקן
 9 בתניא שמעשי עולם הזה הם "קשים
 10 ורעים" כי הוא "עולם הקליפות
 11 וסטרא-אחרא" שמקומם מצד
 12 הבריאה מטבע הבריאה מלכתחילה
 13 הוא בתחתית עולם העשיה³³
 14 ונמצא שגם בירור זה של המלכים
 15 דתורה היה בדרך 'אור ישר' ומלמעלה
 16 למטה.
 17 והנה בכל אופני עבודת
 18 הברורים הנ"ל, ישנו
 19 תערוכת ענין של טוב עם
 20 ענין של פסולת, ובזה הוא
 21 הברור שפועל הפרדה בין הטוב
 22 והפסולת בשני אופנים, בדרך
 23 'אור חזר' - מלמטה
 24 למעלה, ונקרא (בלשון
 25 הנגלה³⁴ בחלק הנגלה של
 26 התורה, חלק ההלכה, לגבי דיני
 27 מלאכת ברור בשבת, שם נפסקה
 28 ההלכה שבשבת מותר לברור אוכל
 29 מתוך פסולת (בתנאים מסוימים),
 30 אבל אסור לברור פסולת מתוך
 31 אוכל) וכיורו זה, בדרך 'אור חזר'
 32 מלמטה למעלה הוא ברור
 33 הפסולת מתוך האוכל, או
 34 באופן השני, כיורו בדרך 'אור
 35 ישר' - מלמעלה למטה,
 36 ונקרא ברור האוכל מתוך
 37 הפסולת וכאמור, בשני האופנים
 38 מדובר באוכל ופסולת המעורבים זה
 39 בזה, וההבדל הוא באיזה צורה נעשה
 40 הכיורו.
 41 אף ישנו אופן נעלה יותר בענין הברורים, שהוא על-דרך
 42 בורר אוכל מתוך אוכל, ללא כל מגע עם פסולת, כדלקמן כפי
 43 שיחבאר להלן.

1 וכדודע ספור הרבי הרי"צ בעל השמחה והגאולה שיצא ממאסר
 2 (ברוסיה, בשנת תרפ"ז) ביום זה, י"ב תמוז בנוגע לאביו הרבי הרש"ב
 3 (ומזה מוכן גם בנוגע אליו), על-דבר אודות אמירת מאמר

(32) ראה תניא ספ"ו. (33) ראה טעהמ"צ להאריז"ל פ' בשלח מצות תחום שבת. ל"ת להאריז"ל פ' בראשית (ד"ה ונבאר מעלת אדה"ר קודם שחטא). ועוד. (34) ראה שבת עד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חסידות 'דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים' בְּיוֹם הַהוֹלָדֶת שְׁלוֹ, כ"ף מרחשון,
2 עַל קְאָפִיטָל פֶּרֶק הַתְּהִלִּים הַמְתַּאִים לְמִסְפָּר שְׁנוֹתָיו, גַּם
3 לְאַחֲרֵי הַהִסְתַּלְקוּת³⁵ וּמְסִיפּוֹר זֶה יֵשׁ לְלַמּוֹד אֶת עֵינֵי הָעֲלִיָּה
4 וְהַהִתְקַדְמוֹת בְּיוֹם הַהוֹלָדֶת מְדֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה, כַּמְבוֹאֵר לְעֵיל.
5 וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן מֵהַ
6 הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל הָעֲלִיָּה מְדַרְגָה לְדַרְגָה
7 לְאַחַר הַהִסְתַּלְקוּת, הֲרֵי יָדוּעַ
8 שְׁלֵאֲחֵר י"ב חוֹדֶשׁ
9 מִהִפְסְטִירָה, הִנֵּה כָּל אֶחָד
10 מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בְּיָדָי בְּאוֹפֵן
11 שְׁפוּלוֹ טוֹב, כַּמְאֹמֵר הַכְּמִינוֹ ז"ל
12 "מִשְׁפֵּט רַשְׁעִים בְּגִיחֵינוּם י"ב חוֹדֶשׁ",
13 וְלֵאחֲרַי מִכֵּן הַנְּשֵׁמָה כָּבֵד זָכָה וּמְבוֹרֶרֶת
14 וְעַל-אַחַת-כַּמְהַ-וְכַמְהַ מִי
15 שְׁגַם בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ בְּעֵלְמָא
16 דִּין בְּעוֹלָם הוּא הִנֵּה בְּמִדְרַגַּת
17 צִדִּיק שְׁבוּדָאֵי בְּתוֹם שָׁנָה מֵעַתָּה
18 פְּטִירוֹתוֹ, נִשְׁמַתוֹ הַגִּיעָה לְדַרְגָה גְבוּהָה
19 בְּיִתְרוֹ, וְאִם-כֵּן אֵיךְ שִׁיךְ יִתְכַן
20 שְׁלֵאֲחֲרֵי כָּל הָעֲנִינִים
21 הַקְּשׁוּרִים עִם פְּטִירָה
22 וְהִסְתַּלְקוּת, הִנֵּה מְדֵי שְׁנָה
23 בְּשָׁנָה בְּיוֹם הַהוֹלָדֶת תִּהְיֶה
24 אֲצִלוֹ עֲלֶיהָ לְמִדְרַגָּה נְעִלִית
25 יוֹתֵר?
26 אֵךְ הָעֲנִין הוּא, שְׁעֲלֶיהָ זֶה
27 הֵיא עֲלֶיהָ מִסּוֹג אַחַר, הַתְּעֵלוֹת כַּטּוֹב
28 וְקוּדוּשָׁה גּוֹפָא, שְׁהֵיא 'בִּירוֹר' בְּאוֹפֵן
29 שֶׁל בְּרוּר אוֹכְל מִתּוֹךְ אוֹכְל,
30 וְהֵינוּ שְׁעַם חַיּוֹתוֹ כּוֹלוֹ עֲנִין
31 שֶׁל אוֹכְל, לֵאלֹא סִיגִים
32 וּפְסוּלַת חִסְדֵּי-שְׁלוֹם, שְׁהֵרִי
33 מְדוּבָר בְּצִדִּיק גְּמוּר מְכַל-מְקוֹם
34 בְּאוֹכְל גּוֹפָא יֵשׁ בְּמַה דְּרַגּוֹת,
35 עַד לְמֵאֲכָל שְׁעוּלָה עַל
36 שׁוֹלְחָן מְלָכִים³⁶, שְׁהוּא אוֹכְל
37 בְּרֵמָה גְבוּהָה בְּמִיּוּחַד וְלִמְעֵלָה
38 יוֹתֵר בְּעֲלוֹי אַחַר עֲלוֹי וְגַם לְגַבֵּי
39 אוֹכְל חֲשׁוֹב מְאֹד, עֲדִינֵן יֵשׁ מְקוֹם
40 לְתוֹסַפֵּת הַתְּעֵלוֹת מְדַרְגָה לְדַרְגָה, וְכֵן
41 גַם בְּרוּחָנוּת שְׁגַם כַּאֲשֶׁר נִמְצָאִים
42 בְּדַרְגָה גְבוּהָה וּבְמַצֵּב שְׁאִין בּוֹ 'פְּסוּלוֹת'
43 כֻּלָּל, יֵשׁ מְקוֹם לְהַתְּעֵלוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר.

וְעַל-זֶה עַל נוֹשֵׂא זֶה שֶׁל עֲלִיּוֹת מְדַרְגָה לְדַרְגָה בְּקוּדוּשָׁה עֲצֻמָּה נְאָמְר³⁷
וְקוּדוּשִׁים בְּכָל יוֹם יְהִלְלוּךָ סְלָה, וְהֵינוּ שְׁנִקְרָאִים בְּשֵׁם
"קוּדוּשִׁים" וְיֵשׁ בְּהֵם רַק טוֹב לֵאלֹא כֹל פְּסוּלוֹת חִסְדֵּי-שְׁלוֹם, וְאֵךְ-עַל-פִּי-
כֵּן "יְהִלְלוּךָ יְהִלְלוּ וְיִשְׁבַּחוּ אֶת ה' סְלָה", תְּמִיד, לֵאלֹא הַפְּסֵק,
כַּמְאֹמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁸ כָּל
מְקוֹם שְׁנִקְרָאֵר אַחַד מִשְׁלוֹשֶׁת
הַבִּיטוּיִים הַבָּאִים "נִצַּח סְלָה
וְעַד" אֵין לוֹ הַפְּסֵק וְהַכּוּוֹנָה
לְדַבֵּר שְׁקִיָּים וּנְמִשָּׁךְ לְעוֹד, וְהֵינוּ
שְׁעֲנִין אֲמִירַת שִׁירוֹת
וְתִשְׁבַּחוֹת ("יְהִלְלוּךָ"), שְׁנָה
מִוְרָה עַל הָעֲלִיָּה שְׁלֵהֵם³⁹, כִּי
הִלּוּל נוֹסֵף נּוֹבַע מִהַשְׁגָּה נוֹסֵפֶת,
נְעִלִית יוֹתֵר, בְּאַלְקוּת, וְלִכֵּן אֲמִירַת
הַתְּהִלּוֹת וְהַתְּשַׁבְּחוֹת הוּא בְּאוֹפֵן
תְּמִידִי, לֵאלֹא הַפְּסֵק, כִּינֵן שְׁיִשְׁנֵן
עֲלִיּוֹת עַד אֵין קֵץ וְכֹל עֲלִיָּה
נוֹסֵפֶת גּוֹרֵמַת לְהִלּוּל נוֹסֵף.

וְיִוִּבֵן הָעֲנִין הַמְבוֹאֵר לְעֵיל, שְׁגַם
בְּקוּדוּשָׁה עֲצֻמָּה יֵשׁ עֲלִיּוֹת לֵאלֹא סוֹף,
וְלִכֵּן יִכּוֹל לְהִיּוֹת 'בִּירוֹר' וְהַתְּקַדְמוֹת
וְעֲלִיָּה גַם בְּמַצֵּב שְׁאִין פְּסוּלוֹת כֻּלָּל,
יִוִּבֵן מִכְּלָלוֹת הָעֲנִין דְּגַן-עֲדָן
(שְׁהוּא עֲנִין שְׁכַר הַנְּשִׁמָּה עַל
עֲבוּרָתָה בְּעוֹלָם הַזֶּה שְׁהֵיא מְקַבֶּלֶת
בְּזִמְנֵן שְׁלֵאֲחֲרֵי צֵאתָה מִן
הַגּוֹף עַד תְּחִיַּת הַמֵּתִים, שְׁאֵז
בּוֹמֵן הַבִּינִיִּים הַזֶּה שֶׁמִּהִפְטִירָה מִן
הָעוֹלָם וְעַד תְּחִיַּת הַמֵּתִים, הֵיא
מְקַבֶּלֶת שְׁכָרָה בְּגַן-עֲדָן),
שֵׁישׁ בּוֹ בְּנִי-עֲדָן כַּמְהַ וְכַמְהַ
מְדַרְגּוֹת שְׁנוֹת זֶה לְמַעֲלָה מִזֶּה, וְעַד
שְׁמִצְיָנוֹ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת הַלְּשׁוֹן
שֵׁישׁ בְּגַן-עֲדָן מְדַרְגּוֹת אֵין
קֵץ⁴⁰, לֵאלֹא סוֹף, אֲכָל בְּכָלְלוֹת
בְּאוֹפֵן כֻּלְלֵי נְחֻלְקִים הַרְגוֹת הַרְבוּת
וְהַשְׁנוֹת שְׁכַבְנֵן-עֲדָן לְשִׁנֵּי סוּגִים
כֻּלְלִים, גַּן-עֲדָן הַתְּחַתּוֹן וְגַן-
עֲדָן הָעֲלִיּוֹן. וְאֵימָא מוֹבָא
בְּזִהָר⁴¹, שְׁהָעֲלִיָּה מִגַּן-עֲדָן
הַתְּחַתּוֹן לְגַן-עֲדָן הָעֲלִיּוֹן הֵיא
עַל-יְדֵי הָעֲמוּד שְׁבִינִיָּהֵם הַנִּקְרָא

(35) ראה סה"פ מ"ר ע' שנו ואילך. (36) יבמות מו, א. (37) בתפלת העמידה. (38) עירובין נד, א. (39) ראה לקו"ת בהר מא, ב ואילך. (40) ראה תניא אגה"ק סוסי"ז. תו"א תצוה פא, ג. לקו"ת שם. במדבר יח, א. (41) ח"ב ריא, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַנִּקְרָא זֶה, מבואר בקבלה וחסידות שה'עמוד' הנזכר נקרא 'זה', ויִכְמוֹ
2 שְׁכָתוּב⁴² במגילת אסתר וַיִּבְזֶה הַנְּעֵרָה בָּאָה גו', כַּמְבֹאֵר
3 בַּאֲרֻכָּה ב'תּוֹרָה אור' לאדמו"ר הזקן דְּבוּר־הַמַּתְחִיל הִזָּה⁴³,
4 במאמר הפותח בפסוק זה "יבזה הנערה..." שם מוסבר כי התוכן הפנימי של
5 ה'עמוד' הנזכר הוא עניין הביטול, כי
6 בכל עלייה המתעלה צריך לבטל את
7 מציאותו עד עתה, לצאת מגדרי
8 המציאות הזו ולהפוך את עצמו ל'כלי'
9 ראוי לקלוט ולקבל את המצב החדש
10 הנעלה יותר, וזהו עניין ה'עמוד' שָׁבו
11 מִתְבַּטְּלֵת הַנְּשֻׁמָּה לְגַמְרֵי
12 מִמְדַּרְגָּתָה הַקּוֹדְמָת, הַקּוֹדְמָת,
13 וּמִתְחִילָה הַתְּפִלָּוֹתָה הַתְּפִלָּוֹתָה
14 מִמְדַּרְגָּה הַיּוֹתֵר עֲלִיּוֹנָה⁴⁴
15 היינו שההתעלות שלה בדרגה
16 העליונה היא באופן כזה שהיא מאבדת
17 את מציאותה הפרטית ונכללת בה
18 (כמו אש של נר שנכללת בשלהבת
19 גדולה).
20 והולך ומבאר בפרטיות יותר את עניין
21 העלייה מ'גן עדן התחתון' ל'גן עדן
22 העליון', (ועל-פי-זה יובן יותר עניין
23 ה'בירור' והעלייה של אוכל מתוך
24 אוכל, כמבואר לעיל):
25 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה גַם קוֹדֵם
26 הַעֲלִיָּה ל'גן עדן העליון' הִיְתָה
27 כְּבָר הַנִּשְׁמָה בְּגֵן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן,
28 שהוא אמנם 'תחתון' ביחס ל'גן-עדן
29 העליון', אבל גם הוא מצב נעלה ביותר
30 שְׁלֹא שִׁיף בּו עֲנִין שֶׁל פְּסוּלָת, שְׁלֹא כּוּלוֹ טוֹב, וְעַד שֶׁגַם עֲנִין
31 יַעַן הַדַּעַת טוֹב-וְרַע' שֶׁהִיָּה
32 בְּגֵן-עֵדֶן, בעצם לא היה מציאות של
33 רע אלא זֶה רַק בְּאוֹפֵן
34 שְׁעַל-יְדֵי יוֹדֵה שֶׁל רַבּוּי
35 מְדַרְגּוֹת יְכוּל לְהַשְׁתַּלְשֵׁל מִזָּה
36 לאחר ירידות רבות מאד עֲנִין שֶׁל
37 רע מחוץ לְגֵן-עֵדֶן, אֲבָל לֹא
38 שְׁבָגֵן-עֵדֶן עֲצָמוֹ יֵשׁ עֲנִין שֶׁל
39 רע חֶסֶד-וְשִׁלוֹם, שֶׁלֹּכֵן בְּגַלּל
40 שְׂגֵן-עֵדֶן עֲצָמוֹ כּוּלוֹ טוֹב לֹא כֹל רע
41 ופסולת, הרי כַּאֲשֶׁר אָדָם הֵרָאשׁוֹן עֵבֵר עַל רִצּוֹן הַבוֹרָא שְׂצִיּוּה
42 עליו לא לאכול מעץ הדעת וְאֲכַל מִפְּרֵי הָעֵץ, לֹא הָיָה יְכוּל

44 לְהִשָּׂאֵר בְּגֵן-עֵדֶן וגורש אל מחוץ לגן-עדן, כִּיִּן שְׁגֵן-עֵדֶן אֵינוֹ
45 סוֹכֵל עֲנִין שֶׁהוּא הַפֶּה רִצּוֹן הַבוֹרָא⁴⁵ אבל כאמור אין ללמוד מכאן
46 שיש רע בגן-עדן עצמו, אפילו בגן-עדן התחתון, אלא כולו טוב. וּמִזָּה
47 מהאמור לגבי גודל מעלתו של גן-עדן שהוא טוב גמור מוכן גוֹדֵל מַעְלָת
48 הַנְּשֻׁמָּה גַם כַּאֲשֶׁר נִמְצְאָת
49 בְּגֵן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן, וּכְפָרֵט
50 שְׁבָגֵן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן גּוֹפֵא עֲצָמוֹ
51 יֵשׁ כְּמָה דְּרָגוֹת, כּוּבוֹב לַעֲלִי, שְׂבָגֵן-עֵדֶן יֵשׁ דְּרוֹגוֹת אֵין קִץ'
52 (שמסתלקות באופן כללי ל'גן-עדן
53 התחתון' ו'גן-עדן העליון') וְעַד
54 לְדַרְגָּה הַכִּי עֲלִיּוֹנָה שְׁבָגֵן-עֵדֶן
55 הַתַּחְתּוֹן וּבְדַרְגָּה הַעֲלִיּוֹנָה שְׂבו, כּוּדָאֵי שְׂהוּא טוֹב גְּמוֹר נַעֲלָה מֵאֵד.
56 וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן, לְמִרוֹת גּוֹדֵל
57 מַעְלָתוֹ הַנִּפְלָאָה שֶׁל גֵן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן,
58 הִנֵּה קוֹדֵם שְׂעוּלָה הַנִּשְׁמָה מִגֵּן-
59 עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגֵן-עֵדֶן הַעֲלִיּוֹן
60 צָרִיף לְהִיּוֹת הַהֲלוֹף הַמַּעֲבֵר
61 דְּרָף הַעֲמוּד, שְׂעַל-יְדֵי-זָה
62 מִתְבַּטְּלֵת הַנִּשְׁמָה מִמְצִיאוֹתָה
63 הַקּוֹדְמָת, וְעַד שְׂנַעֲשִׂית לְמַהוֹת
64 אַחֲרָת שְׂמַתְאִימָה לְדַרְגָּה
65 שְׂאֵלִיָּה מַתְעַלִּית בְּגֵן-עֵדֶן
66 הַעֲלִיּוֹן, וְלוֹלִי זֹאת לֹא הַמַּעֲבֵר
67 דרך העמוד שמשמעותו הוא התבטלות
68 ויצאה מגדרי המציאות אֵינָה
69 יְכוּלָּה לַעֲלוֹת לְגֵן-עֵדֶן
70 הַעֲלִיּוֹן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁגַם
71 לְכַנִּי-זָה נִמְצְאָת בְּדַרְגָּה
72 נַעֲלִית, שֶׁלֹּכֵן יְכוּלָּה לְהִיּוֹת
73 בְּגֵן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן שְׂהוּא מְקוּם
74 נַעֲלָה בִּיּוֹתוֹ, כּוּבוֹב לַעֲלִי.
75 וְהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר בְּפִרְטוּת יוֹתֵר אֵת תּוֹכְנָה
76 וּמַהוֹתָה שֶׁל הַעֲלִיָּה מִגֵּן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן'
77 ל'גן-עדן העליון':
78 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה הַמְקוּם
79 (ה'רוחני') שבו נמצאות הנשמות לאחר
80 צאת הנפש מהגוף גֵן-עֵדֶן נִקְרָא
81 בְּשֵׁם זֶה עַל שֵׁם הַכְּתוּב "וַיִּשְׁטַע
82 ה' אֱלֹקִים גֵּן בְּעֵדֶן"⁴⁶.
83 וְיִדְוַע⁴⁷ מַה שְׁכָתוּב בַּאֲדָרָא⁴⁸ שִׁישׁ שְׂתֵי בְּחִינּוֹת 'עֵדֶן',
84 'עֵדֶן תַּתְּאָה' וְ'עֵדֶן עַלְאָה', 'עֵדֶן עַלְאָה' הוּא
85 וְיִדְוַע⁴⁷ מַה שְׁכָתוּב בַּאֲדָרָא⁴⁸ שְׂבַסְפֵּר הַזוֹהַר שִׁישׁ שְׂתֵי
86 בְּחִינּוֹת 'עֵדֶן', 'עֵדֶן תַּתְּאָה' עֵדֶן תַּחְתּוֹן וְ'עֵדֶן עַלְאָה' עֵדֶן עֲלִיּוֹן,

(42) אסתר ב, יג. (43) מג"א ק, ס"ב ואילך. וראה שם צו, א. (44) ראה גם המשך תרס"ו ע' יב ואילך. (45) ראה גם סה"מ תרס"ב ס"ע רצט. (46) בראשית ב, ח. (47) ראה ביאורה"ז להצ"צ ח"ב ס"ע תרמד ואילך. (48) אד"ז רצ, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

באלוקות (שהוא הגורם את ההנאה) **בְּגֵן-עֵדֶן הָעֵלְיוֹן שָׁבוּ נִמְשָׁךְ** 43
מ'עֵדֶן עֲלֵאָה, בְּחֵינַת 'מִחָא סְתִימָאָה', מוח 'סתום' שנסתר ולא בא 44
לידי גילוי, וְהִינּוּ שְׁעִם הַיּוֹת שֶׁגֵן-עֵדֶן הָעֵלְיוֹן עֲצָמוֹ הוּא בְּחֵינַת 45
'בִּינָה', שהיא בחינה במוחין שכן שייכת להבנה והשגה (ואדרבה, בינה היא 46
הבנה עמוקה עם פרטים ואורך ורוחב), 47
אבל זה עדיין לא מהווה הסבר איך יש 48
הבנה והשגה בגן-עדן העליון, כי אמנם 49
בהתגלות הוא בחינת בינה, אבל הרי 50
על-ידי עבודת האדם (כמו 51
שְׁכַתוּב⁵¹ בתורה לגבי אדם הראשון 52
וַיִּנְיַחְהוּ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא גו' 53
לְעִבְדָהּ וּלְשַׁמְרָהּ היינו שכל 54
המציאות של אדם הראשון בגן-עדן 55
חיתה כדי לעבוד את ה') **נִמְשָׁךְ** 56
ב'גֵן' בגן-עדן כפי שהוא כעת 57
מִבְּחֵינַת 'עֵדֶן' שלמעלה מגן-עדן, 58
וההמשכה וההתגלות הזו היא **על-** 59
יְדֵי הַנְּהָר (שְׁיִוצָא ונמשך 60
מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן כדי 61
להתגלות **ב'גן-עדן'⁵²**, **בְּחֵינַת** 62
'יְסוּד אַבָּא, היסוד' עניין 63
ההשפעה שב'אבא' ספירת החכמה 64
(ה'חכמה' נמשלה ל'אבא, וה'בינה' 65
נמשלה ל'אמא', כי ה'חכמה' היא מקור 66
ושוורש ההשפעה, וה'בינה' היא 67
המעוררת ומולידה את המידות) **וְעַל-** 68
יְדֵי זֶה על-ידי התגלות 'יסוד אבא' 69
מֵאִיר בְּגֵן-עֵדֶן הָעֵלְיוֹן בְּחֵינַת 70
פְּנִימִיּוֹת הַחֲכָמָה, שלמעלה 71
מ'בינה', ולמעלה מהבנה והשגה 72
וְאִם-כֵּן אִיךָ שֶׁיָּךְ בְּזַה עֲנֵן שֶׁל 73
הַכְּנָה וְהַשְּׁגָה והרי נתבאר שלא 74
הבנה והשגה אין הנאה, ומה ענין הנאת 75
הצדיקים בגן-עדן העליון? 76
אך הַעֲנֵן הוּא, פְּמִבְּאָר 77
בְּאֲרָפָה באריכות ובהרחבה 78
ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' לאדמו"ר חוקן 79
דְּבוּרֵי-הַמִּתְחִיל "אֵלָה פְּקוּדֵי 80
הַמִּשְׁפָּן מִשְׁפָּן הַעֲדוּת"⁵³, 81
שְׁיִישׁ שְׁנֵי אוֹפְנִים בְּעֵנֵן 82
הַכְּנָה וְהַשְּׁגָה, הַשְּׁגַת הַחַיִּיב, וְהַשְּׁגַת הַשְּׁלִילָה', כלומר, 83
הַשְּׁגַת הַחַיִּיב' הֵינּוּ שְׁתּוֹפֵס וּמְשִׁיג 84

עֵדֶן עֲלֵאָה' הוּא בְּחֵינַת 'מִחָא סְתִימָאָה' מוח סתום (עלום 1
ונסתר), **וְעֵדֶן תַּתְּאָה' הוּא בְּחֵינַת 'חֲכָמָה דְּאֲצִילוֹת',** ה'חכמה' 2
(מוחין) כפי שירדה ובאה לידי גילוי בעולם האצילות, וב'חכמה דאצילות' 3
עצמה וְהִינּוּ בְּחֵינַת חֲכָמָה ד'זְעִיר-אַנְפִּין'⁴⁹ ה'חכמה' כפי שהיא 4
בבחינת המידות (ש'כל שבמידות) 5
הנקראים 'זעיר אנפין' (פנים קטנות) כי 6
הגילוי האלוקי במידות הוא בקטנות 7
לעומת הגילוי במוחין. **וּמִהֵן מִשְׁתִּי** 8
הדרגות הללו ב'עדן', 'ערן התחתון' 9
10 ה'חכמה' כפי שירדה למידות
11 דאצילות) ר'עדן העליון' (עניין המוחין)
12 כפי שהוא סתום ונעלה מגילוי)
13 **נִמְשָׁכוֹת שְׁתֵּי הַבְּחִינּוֹת**
14 **ש'בְּגֵן-עֵדֶן', 'גֵן-עֵדֶן**
15 **הַתַּתְּחוֹן וְגֵן-עֵדֶן הָעֵלְיוֹן',**
16 **שְׁעִנְיָנָם בְּסִפְרוֹת הַעֲלִיּוֹת הוּא**
17 **'מְלֻכוֹת' ו'בִּינָה'⁴⁷,** **גֵן-עֵדֶן**
18 **הַתַּתְּחוֹן ('מְלֻכוֹת' הַסִּפְרָה**
19 **הַתַּתְּחוֹנָה וְהַאֲרוּנָה מֵעֵשֶׂר הַסִּפְרוֹת**
20 **הַעֲלִיּוֹת) שְׁנִמְשָׁךְ מ'עֵדֶן**
21 **תַּתְּאָה' הַתַּתְּחוֹן (חֲכָמָה דְּזְעִיר-**
22 **אַנְפִּין** כי המידות באות ונמשכות
23 בספירת המלכות), **וְגֵן-עֵדֶן**
24 **הָעֵלְיוֹן' ('בִּינָה', עֵנִין הַמּוּחִין)**
25 **שְׁנִמְשָׁךְ מ'עֵדֶן עֲלֵאָה'**
26 **('מִחָא סְתִימָאָה').**
27 **וְהִנּוּ, כְּלָלוֹת הַעֲנֵן הַתּוֹכֵן**
28 **הַפְּנִימִי ד'גֵן-עֵדֶן' הוּא כְּמֵאֲמַר**
29 **רַבְתַּיִנּוּ ז'ל⁵⁰ שָׁבוּ יוֹשְׁבֵים**
30 **צְדִיקִים וְעִטְרוֹתֵיהֶם הַחֲתוּרִים**
31 **שִׁלְהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְיִין מִזֵּי**
32 **הַשְּׂכִינָה, וְכִיּוֹן שֶׁהִנְאָה**
33 **מִתְּהַלְלוֹת כּוּזָא אֶחָדָה הִיא כְּאֲשֶׁר**
34 **הַעֲנֵן בָּא וְנִקְלַט הֵיטֵב בְּפִנִּימִיּוֹת,**
35 **בְּהַכְּנָה וְהַשְּׁגָה, כְּמוֹכֵן בַּפְּשׁוּט**
36 **שֶׁאִם לֹא מִסּוּגֵל לִיהֵנוֹת מֵרַעִיּוֹן שְׁכִלִי,**
37 **אִם הוּא לֹא הַבִּין וְקִלַּט אוֹתוֹ, הַרִי**
38 **מוֹכֵן שְׁעֵנֵן הַכְּנָה וְהַשְּׁגָה**
39 **הוּא לֹא רַק בְּגֵן-עֵדֶן הַתַּתְּחוֹן,**
40 **אֲלָא גַם בְּגֵן-עֵדֶן הָעֵלְיוֹן יִשְׁנו**
41 **עֲנֵן שֶׁל הַכְּנָה וְהַשְּׁגָה** שאם לא כן לא היתה יכולה להיות בו 'הנאה' מזוי
42 **וְלִכְאוּרָה אֵינּוּ מוֹכֵן, אִיךָ שֶׁיָּךְ עֲנֵן שֶׁל הַכְּנָה וְהַשְּׁגָה**

(49) אד"ר קצת, ב. 50) ברכות יז, א. 51) בראשית ב, טו. תיב"ע ע"פ. זהר ח"א כז, א. ח"ב קסה, ב. 52) בראשית שם, י. (53) ג, ד. ו, ג.

ביאור בדרך אפשר

1 השכלי עצמו, וכיון שהשגה ותפיסה היא על-ידי ששה
 2 קצוות של השכל, כי לכל דבר שהוא מציאות מוגדרת יש ששה קצוות
 3 (מורה, מערב, צפון, דרום, מעלה ומטה) לכן יכול לתפס רק את
 4 מציאות הדבר, שהיא החלק המוגדר של הדבר, ולכן ניתן לתפוס אותו
 5 אָבֵל לֹא אֵת מֵהוּתוֹ הפנימית
 6 העמוקה שאיננה מוגדרת, שאינו
 7 יכול להיות נתפס בהבנת
 8 והשגת האדם. אף 'השגת
 9 השלילה' אינה באופן של
 10 תפיסה והשגה בדבר עצמו,
 11 כִּי־אִם השגה באופן ששולל
 12 אֵת כֹּל הַעֲנִינִים שֶׁהֵם
 13 בַּסְתִּירָה לְדַבֵּר עֲצוּמוֹ ואינם
 14 שְׂכִימִים אֵלָיו, וְהִינוּ שֶׁהַשְּׁגָה
 15 היא על-ידי שלילת הדבר
 16 המפעלים ומסתיר ומנגד עליו,
 17 כמו למשל שהשגה באלוקות היא
 18 הבנה שהאור האלוקי הוא לא מוגדר
 19 ולא מוגבל, אבל אין כאן כל 'תפיסה'
 20 ו'השגה' חיובית במהות הדברים
 21 ועל-ידי-זה מתוך השלילה בֵּא
 22 אחר־כך לְמַהוּת הַדָּבָר (במידה
 23 שהשגת המהות שייכת באתו דבר).
 24 וְזֶהוּ הַהִבְדֵּל הָאֲמֹר בֵּין 'השגת
 25 החיוב' ל'השגת השלילה' הוא גַּם
 26 הַחֲלֹק הַהִבְדֵּל שֶׁבֵּין גִּן־עֵדֶן
 27 הַתַּחְתּוֹן לְגִן־עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן,
 28 במחיצת ההבנה וההשגה, שֶׁגִּן־עֵדֶן
 29 הַתַּחְתּוֹן עֲנִינוּ גְלוּי מְצִיאֹת
 30 דְּאֵלְקוֹת בְּלִבְדוּ, ללא השגת המהות,
 31 וּבָאִים לְזֶה עַל־יְדֵי 'השגת
 32 החיוב' באופן של השגה
 33 ותפיסה, כמבואר לעיל שבדבר
 34 ברור ומוגדר שייכת 'תפיסה', וְגִן־
 35 עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן עֲנִינוּ גְלוּי
 36 הַמַּהוּת דְּאֵלְקוֹת, שהיא דבר
 37 מופשט ולא מוגדר וּבָאִים לְזֶה
 38 עַל־יְדֵי 'השגת השלילה',
 39 שְׁלִילַת הַתְּפִיסָה כֹּי וְהַהֲבֵנָה
 40 ממה האלוקות מושלל ועל-פני-זה
 41 לפי האמור לגבי ההבדל הגדול בין
 42 ההשגה שבגן-עדן התחתון (השגת
 43 המציאות) להשגה שבגן-עדן העליון (השגת המהות) מוֹכֵן, שְׁפָדֵי לְבָא

ביאור בדרך אפשר

מִגִּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגִן־עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן, שהוא מעבר חד וקיצוני ביותר
 45 צָרִיף לְהִיּוֹת עֲנִינוּ שֶׁל שְׁלִילָה של גררי מציאותו של האדם, דְּהִנְנוּ
 46 בְּטוֹל הַיֵּשׁ והגדרים שבהם היתה הנשמה עד עתה (עם כל מעלתם), וְעַד
 47 לְבְטוֹל הַמְצִיאֹת לְגַמְרֵי בִטּוֹל מוּחַלַּט (אף-על-פי שגם ה'יש'
 48 הַקּוֹדֵם הוא 'יש' דְּקְדוּשָׁה
 49 (שְׁהָרִי הוא בְּגִן־עֵדֶן כֹּי)
 50 שכולו טוב, כמבואר לעיל), אֲלֵא
 51 שְׁבַקְדוּשָׁה גּוֹפֵא עֲצֻמָּה הָרִי זֶה
 52 בְּאִוֵּן שֶׁל הַבְּנֵה וְהַשְּׁגָה
 53 וְתְפִיסָה כֹּי כפי שייך בהשגת
 54 המציאות), שְׁזָהוּ הַבִּטּוֹל הָאֲמֹר
 55 הוא עֲנִינוּ הַחֲלוּף והעלייה בְּעֲמֹד
 56 שְׁבִין גִּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגִן־
 57 עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן.
 58 ז) וְכֵן הוא בְּעִנְיַן הַבְּנֵה
 59 וְהַשְּׁגָה בַּתּוֹרָה, שגם בה יש
 60 עליות מדרגה לדרגה, וגם מי שהגיע
 61 לדרגה גבוהה בהבנת והשגת התורה,
 62 יכול להתעלות לדרגה עוד יותר גבוהה
 63 וכן הלאה (וסדר עבודה זה הוא בְּרוּגְמַת
 64 בורר אוכל מתוך אוכל, כמבואר לעיל)
 65 וְגַם בְּכִלּוֹת עֲנִינוּ עֲבוֹדַת ה',
 66 שְׁהוּא עֲנִינוּ עֲבוֹדַת הָאֱהָבָה,
 67 אהבת ה' היא עניין כללי ומרכזי
 68 בעבודת ה' כדברי הוזהר דְּלִית
 69 פּוֹלְחָנָא פּוֹלְחָנָא
 70 דְּרַחֲמֵימָא⁵⁴ שאין פולחן (עבודה),
 71 שתהא נחשבת כל-כך) כפולחן
 72 האהבה, שגם בעניין זה יש עליות
 73 מדרגה לדרגה, גם כאשר נמצאים כבר
 74 בדרגה גבוהה ביותר, כפי שהולך
 75 ומבאר. דְּהַגָּה, יֵשׁ אוֹפֵן הָאֱהָבָה
 76 אהבת ה' בדרגה כזו שְׁעַל־זֶה
 77 נֶאֱמַר⁵⁵ לְאֱהָבָה אֵת הַיְוֵי
 78 אֱלֹקֶיךָ גו' כִּי הוּא תִּיךָ⁵⁶,
 79 כלומר שזו אהבה שיש לה טעם וסיבה,
 80 "כי הוא תיך", דְּכִמּוֹ⁵⁷ שְׁהָאֲדָם
 81 אוֹהֵב אֵת תִּי נִפְשׁוֹ, הַגָּה
 82 כְּאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן שְׂאוּרֵי אֵין־סוּף
 83 בְּרוּף־הוּא הוּא תִּי הַחַיִּים
 84 הַמְקוּר שֶׁל כֹּל הַחַיִּים, אֲזִי יִתְעוֹדֵר
 85 בְּאֱהָבָה לְאֵלְקוֹת כִּי כִּיוֹן שְׁחִיו
 86 יקרים ואהובים לאדם, מוכן שהוא מייקר ואוהב את מקור החיים הללו.

(54) ראה זח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג. קונטרס העבודה פ"א. פ"ג ואילך. (55) נצבים ל, כ. (56) ראה סה"מ תרל"ג ח"ב ע' ת. (57) ראה גם תניא פמ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהִנֵּה, אִף שְׁאֵהָבָה זֹה הִיא עֲבוּדַת אֲמֶת כִּי הִתְחַבְּנֹתָ הוּוּ
 2 מְעוּרַת אַהֲבָה אֲמִיתִית וְעֲבוּדָה תִּמְהָ עֲבוּדָה שְׁלֵמָה (וְלֹא רַק בְּאוֹפֵן
 3 יַחֲסִי), וּמִי 58 יִתֵּן הַלְוִיָּהּ וְהִי לְבוֹ תִּמְדֵּי בְּאֵהָבָה זֹה, הֲרִי לְמִרְוֹת
 4 שׁוּ עֲבוּדַת ה' בְּשִׁלְמוֹת עֲדִין אֵין זֶה תִּכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת, פִּינֵן
 5 שְׁאֵהָבָה זֹה הִיא בְּכַחֲנִית
 6 מוֹרְגֵשׁ, וְהִינֵנוּ שְׂיֵשׁ פְּזָה 1 אִף שְׁאֵהָבָה זֹה הִיא עֲבוּדַת אֲמֶת וְעֲבוּדָה תִּמְהָ,
 7 הֲרֵגֵשׁ עֲצָמוֹ, אֲמַנֵּס מִי שְׁמִינֵעַ 2 וּמִי 58 יִתֵּן וְהִי לְבוֹ תִּמְדֵּי בְּאֵהָבָה זֹה, הֲרִי עֲדִין
 8 לְאֵהֲבַת ה' בְּדִרְגָה כֹּזֵר, אוֹהֵב אֵת ה'
 9 בְּאֵמֶת, אֲבָל עֲדִיין מְעוּרָב רֵגֶשׁ כִּלְשֵׁהוּ
 10 שֶׁל יִשׁוּת עֲצֵמִית, כִּיִּן שְׁאֵהָבָה
 11 לְאֵלְקוֹת הִיא לֹא בְּגַלְל הַרְצוֹן
 12 לְרִבּוֹק בְּאֵלְקוֹת בְּגַלְל הַחֲשִׁיבוֹת
 13 וְהִיִּקֵּר שֶׁל הַאֵלְקוֹת כְּשֶׁלְעֲצָמוֹ, אֵלֹא
 14 לְפִי שְׁאֵלְקוֹת הוּא הַחֲשִׁים
 15 שְׁלֹו (חֲסִיף) וּבְגַלְל שֶׁ הוּא
 16 מְקוּר הַנּוֹתֵן לוֹ חֲשִׁים, וְהוּא עֲנִין
 17 ד' קְרִבַּת אֵלְקִים לִי טוֹב" 59,
 18 הָאֵהֲבָה לֵה' בָּאָה בְּעֻקְבוֹת הַתְּחַבְּנוֹת
 19 וְהִכְרָה שְׁקֵרַת אֵלְקִים הִיא דִּבְרַ טוֹב
 20 לְהוֹעֵלֵת הָאָדָם עֲצָמוֹ וְהִינֵנוּ
 21 שְׁבַעֲנִין זֶה הֲרִי הוּא מוֹצֵא
 22 אֵת עֲצָמוֹ (דָּא גַּעֲפִינֵט עַר זִיף)
 23 (כֹּאן הוּא נִמְצָא) וְהָאֵהֲבָה לֵה' הִיא
 24 הַגִּשְׁמָה וְיִישׁוּם שֶׁל שְׂאִיפָה אִישִׁית
 25 שֶׁלֹו.
 26 וְעִנֵּין זֶה שֶׁל אַהֲבָה מְפִנֵי טַעַם
 27 וְסִיבָה שְׁמַעוּרָב בֵּה רֵגֶשׁ אִישִׁי (מְסוּיִים)
 28 הוּא עַל-דֶּרֶךְ אֵהָבָה בֵּין אֲנָשִׁים
 29 הַתְּלוּיָהּ בְּדָבָר 60, שְׁעִלִּיהָ אֲמָרוּ
 30 חֲכָמִים בִּפְרוֹקֵי אֲבוֹת' שְׂאִין סוֹפָה
 31 הַתְּקִיִּים, כִּי "בִּטֵּל דִּבְרַ (שֶׁהוּא הַסִּיבָה
 32 וְהַטַּעַם לְאֵהֲבָה) כְּטִלָּה אַהֲבָה", וְזוֹ לֹא
 33 אַהֲבָה לְאוֹהֵב כְּשֶׁלְעֲצָמוֹ מִצַּד עֲצָם
 34 מִהוֹתוֹ וְכִמּוֹ הָאֵהָבָה שְׂאוֹהֵב
 35 אֵת חֲבֵרוֹ בְּגַלְל שְׂרוּאָה
 36 וּמְפִיר אֵת מַעְלָתוֹ וְהוּא יִקֵּר
 37 וְחָשׁוּב בְּעִינֵינוּ, וְלֹכֵן הוּא רוֹצֵה אֵת
 38 קִרְבּוֹתוֹ, אוֹ שֶׁהִסִּיבָה לְאֵהֲבַת חֲבֵרוֹ
 39 הִיא בְּגַלְל שְׁמִקְבַּל מְמַנּוֹ הַשְּׁפָעָה, הַשְּׁפָעָה גְּשָׁמִית אוֹ
 40 הַשְּׁפָעָה רוֹחֲנִית, הֲרִי אֵהָבָה זֹה שְׂאוֹהֵב אֵת חֲבֵרוֹ כִּיִּן שְׁהִיא
 41 בְּגַלְל סִיבוֹת שְׁקִשׁוּרוֹת בּוֹ עֲצָמוֹ (כִּי חֲבֵרוֹ חָשׁוּב בְּעִינֵינוּ אוֹ מִשׁוּם שֶׁחֲבֵרוֹ
 42 מִשְׁפִּיעַ לוֹ גְּשָׁמִית אוֹ רוֹחֲנִית), הֲרִי לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דִּבְרַ עֲנִינָה הַתּוֹכֵן שֶׁלֹּה
 43 הוּא שְׂאוֹהֵב אֵת עֲצָמוֹ, מֵה שְׁטוֹב בְּעִינֵינוּ (וְלֹכֵן הוּא אוֹהֵב חֲבֵרוֹ

(58) ע"פ לשון הכתוב - ואתחנן ה, כו. (59) תהלים עג, כח. (60) לשון חז"ל - אבות פ"ה מט"ו. (61) ראה המשך תעריב ח"א ס"ע נה. (62) ראה ספר אלה המצות לר"מ חגיו (ווארשא, תרמ"ז) מצוה לג מ"ע יד. (63) ע"פ לשון חז"ל - ב"מ לג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְכֹף גַּם בַּעֲבוּדַת ה', שאמנם יש עבודה באהבה עם טעם וסיבה ועם
 2 תחושת ישות עצמית (מסוימת) וגם אהבה זו היא דרגה נעלית, ותוכן העניין
 3 הוא שהתחלת העבודה היא באופן ד"לאהבה את הו' -
 4 אֱלֹקֶיךָ עִם טַעַם וְסִיבָה כִּי הוּא חַיִּיד", ובאופן ד"קרבת אֱלֹקִים
 5 לִי טוֹב", שְׁאֵהֲבָה זוּ הִיא
 6 בְּעִבּוּדַת ה', שֶׁתְּחַלַּת הָעֲבוּדָה הִיא בְּאוֹפֵן
 7 אַחֲר־כֵּן אַחֲרֵי שֶׁלֵּב זֶה שְׁהוּא
 8 בְּהַתְּחַלַּת הָעֲבוּדָה צָרִיף הָאֵדָם לְבֹא
 9 לְאַהֲבָה עֲצֵמִית לְאִלּוּקוֹת
 10 שְׁאֵינָה תְלוּיָה בְּדָבָר כָּלֵל,
 11 וּבִדְרוּגָה זוּ טַעַם וְהִסִּיבָה אֵינִם גּוֹרְמִים
 12 אֶת אֲהֵבָה, וְכֵן בִּדְרוּגָה זוּ אֵין לְאֵדָם
 13 שׁוּם תְּחוּשָׁה שֶׁל יִשׁוּת עֲצֵמִית
 14 בְּדוּגְמַת הָאַהֲבָה הָעֲצֵמִית שֶׁל
 15 הַבֵּן אֶל הָאָב, שְׁאֵינִי מְרַגֵּשׁ
 16 אֶלָּא אֶת הָאָב וְאֵינוּ מְרַגֵּשׁ אֶת
 17 עַצְמוֹ כֻּלָּל.
 18 אֵף כִּדֵי לְבֹא לְאַהֲבָה עֲצֵמִית
 19 הַנ"ל שֶׁהִיא אֲהֵבָה לְלֹא כֹל תְּחוּשָׁה
 20 שֶׁל יִשׁוּת עֲצֵמִית צָרִיף תְּחִלָּה
 21 לְבִטּוֹל לְגַמְרֵי אֶת מְצִיאוֹתָו
 22 שֶׁלֹּא תִּתְּפוּס מְקוֹם כֻּלָּל. וּבַעֲבוּדַת
 23 הַתְּפִלָּה (שֶׁהִיא כְּלִלוֹת עֲבוּדַת
 24 הָאֵדָם) הוּא עֵנִין הַהִקְדָּמָה
 25 וְהַחֲנָה לִפְנֵי הַתְּפִלָּה ד"אֵין
 26 עוֹמְדִין לְהַתְּפַלֵּל אֶלָּא מֵתוֹךְ
 27 כּוֹבֵד רֵאשׁ"64, שֶׁפְּרוּשׁוֹ שֶׁל
 28 הַמוֹשֵׁג "כּוֹבֵד רֵאשׁ" הוּא הַכְּנָעָה
 29 וּמְרִירוֹת, אֶלָּא, שֶׁיִּשְׁנֵנוּ עֵנִין
 30 הַהִכְנָעָה וְהַמְרִירוֹת שֶׁנִּתְּבָאָר
 31 בְּסִפְרֵי מוֹסֵר וּבִכְמָה דְּרוּשֵׁי
 32 חֲסִידוֹת שֶׁבֹא מְצֵד מְעַמְדוֹ
 33 וּמַצְבּוֹ הַנְּחוּת שֶׁל הָאֵדָם שֶׁהוּא
 34 בְּרַחוּק הָעֵרֶף מִכְּמוֹ שֶׁהִיא
 35 צָרִיף לְהִיּוֹת כּו', וְכִמּוֹ
 36 הַמְעַמְדוֹ וּמַצְבּוֹ שֶׁהַנְּשִׁמָּה הִיא
 37 רַק "בְּאֵפוֹ" וְאֵינָה מְאִירָה וְאֵינָה
 38 מְשַׁפְּיעָה מְסַפִּיק עַל כֹּל שֶׁאֵר אֲבִיר
 39 הַגּוֹף וְעַל אוֹפֵן הַהִנְהָגָה וְהִרְמָה
 40 הַרוּחָנִית שֶׁל הָאֵדָם, מְצֵד
 41 הַתְּגַבְּרוֹת הַחֲמִירוֹת כּו'
 42 (כַּנ"ל סְעִיף ד) כִּינן שֶׁזֶהוּ מִצַּב בּו
 43 הָאֵדָם נִמְצָא בְּהַתְּחַלַּת הָעֲבוּדָה מִמֶּשׁ
 44 (בְּבוֹקֵר, מִיד בְּקוֹמוֹ מִשְׁנָתוֹ), וְעַל זֶה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁבַעֲנֵינָן הַעֲמֹד שְׁעַל־יָדוֹ עוֹלִים מִגֶּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגֶן־עֵדֶן
2 הָעֶלְיוֹן, כַּנִּל (סְעִיף ו) בְּעֵנֵן "וּבְזֶה הַנַּעֲרָה פָּאָה" כַּמְבוּאָר
3 לְעֵל שֶׁתּוֹכְנוּ וְעֵינֵינוּ שֶׁל הַעֲמֹד שֶׁדְּרָכּוּ הִיא הָעֲלִיָּה מִגֶּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן
4 לְגֶן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן הוּא עֵינֵי הַבֵּיטוּל וְהִצִּיאָה מֵהַמְצִיאוֹת הַקּוֹדֶמֶת, וְהַעֲמֹד
5 נִקְרָא "זֶה".
6 ח) וְהִנֵּה כָּל־לוֹת הַעֲנָן 1 הַעֲמֹד שְׁעַל־יָדוֹ עוֹלִים מִגֶּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגֶן־
7 דְּבִירוֹ אוֹכֵל מִתּוֹךְ אוֹכֵל־ 2 עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, כַּנִּל (סְעִיף ו) בְּעֵנֵן "וּבְזֶה הַנַּעֲרָה
8 שְׁעֵינֵינוּ הוּא עֲלִיָּה מְדוּרָה לְדִרְגָה 3
9 בְּטוֹב עֲצֹמוֹ (שָׁבָא לְאַחֲרֵי 4
10 הַבְּרֹר בְּעֵנֵן שֵׁשׁ בּוֹ פְּסוּלֹת, 5
11 אִם בְּאוֹפֵן דְּבִירוֹ הַפְּסוּלֹת 6
12 מִתּוֹךְ הָאוֹכֵל־ שֶׁהוּא הַבִּירוֹר
13 מִלְמַטָּה לְמַעַל בְּדֶרֶךְ 'אוֹר חוֹזֵר' אוֹ
14 בְּאוֹפֵן דְּבִירוֹ הָאוֹכֵל מִתּוֹךְ 7
15 הַפְּסוּלֹת, שֶׁהוּא הַבִּירוֹר מִלְמַעַל 8
16 מִלְמַטָּה בְּדֶרֶךְ 'אוֹר יִשְׂרָאֵל' כַּנִּל 9
17 (בְּאַרוּכָה) הוּא אוֹפֵן הַבְּרֹר 10
18 דְּלַעֲתִיד־לְבֹא, בִּימֹת הַמִּשְׁחָה, 11
19 שָׁאֵז יְקוּמֵם הַיַּעֲקֹבִים 65 הַנְּבוּאִי אֵת 12
20 וְיִחַד הַשְׁמוּמָאָה אַעֲבִיר מִן 13
21 הָאֶרֶץ, וְלֹא יִהְיֶה עֲנָן שֶׁל 14
22 פְּסוּלֹת וְסִיגִים, כִּפִּי שֵׁשׁ כִּיּוֹם 15
23 בּוֹמֵן הַגְּלוּת וּכְלָלוֹת הַעֲבוּדָה 16
24 תִּהְיֶה בְּאוֹפֵן שֶׁל עֲלִיּוֹת 17
25 בְּאוֹרוֹת הַקְּדוּשָׁה גּוֹפָא, 18
26 כַּמְבֹאָר בְּאַגְרַת הַקְּדוּשָׁה 66
27 שֶׁכִּסְפֵּר הַתַּנְיָא שֶׁ"אַחַר שִׁישׁוּלֵם בִּירוֹר
28 הַנִּיצוּצוֹת יוֹפֵרֵד הָרַע מִהַטּוֹב... אוֹי לֹא
29 יִהְיֶה עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת לְבִירוֹ
30 בִּירוּרֵין כִּי... לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹת
31 עֲלוּנֵים יוֹתֵר".
32 וְזֶהוּ גַם מָה שֶׁנֶּאֱמָר עַל
33 לַעֲתִיד־לְבֹא וְאַכְלֵם אֹכוֹל
34 וְשָׁבוּעַ גּו' 67, וּמְבֹאָר
35 בְּלִקוּטֵי תוֹרָה 68 הַפְּרוּשׁ
36 בְּזֶה, לְפִי פְּנִימִיּוֹת הָעֵינֵינִים שֵׁשׁ
37 לְדִיּוּק כַּפֵּל הַלֶּשֶׁן בְּפִסְקוֹ "וְאַכְלֵם
38 אֹכוֹל" שְׁדָּבָר שְׁכָבָר נֶאֱכַל
39 (וְנִתְבָּרָר כְּבוֹר), תַּחְזָרוּ וְתֵאֱכְלוּ
40 אוֹתוֹ וְיִהְיֶה בּוֹ בִירוֹר נוֹסֵף, וְהֵינּוּ
41 כַּמְבוּאָר לְעֵל שֶׁגַם בְּטוֹב עֲצֹמוֹ יִכּוֹלוֹת
42 לְהִיט עֲלִיּוֹת אַחַר עֲלִיּוֹת, אוֹ הַפְּסוּק
43 "וְאַכְלֵם אֹכוֹל" מִלְמַד שֶׁתִּהְיֶה

44 לַעֲתִיד־לְבֹא אֲכִילֹת דְּבָר שְׁמַצֵּד־עֲצָמוֹ הוּא הָאוֹכֵל (הֵינּוּ
45 שֶׁהוּא עֲצָמוֹ הַמְבָרָר) כִּפִּי שִׁיתְבָּאֵר לְהֵן.
46 דְּהִנֵּה, כָּל־לוֹת עֲנָן אֲכִילֹת הָאָדָם הוּא כְּדִי לְבָרַר אֵת הַחַי, 47
48 בְּעֵלֵי הַחַיִּים הַכְּשָׁרִים וְמוֹתֵרִים בְּאִכִּילָה הַמְשַׁמְשֵׁם מִזֶּן אָדָם עַל־יְדִיָּזָה
49 כַּבְּשָׂרוֹ, וְעַל־יְדִיָּזָה עַל־יְדִי
50 שֶׁהָאָדָם מְבָרַר אֵת הַחַי מִתְבָּרָר גַּם
51 הַצּוֹמֵחַ שְׁנֹקֵלֵל בְּחַי, כֹּאשֶׁר
52 הַצּוֹמֵחַ מִתְבָּרַר וּמִתְעַלָּה הוּא עוֹלָה
53 מְדִרְגָתוֹ כְּצוֹמֵחַ וְנִכְלָל בְּחַי וְהַדּוֹמֵם
54 שְׁנֹקֵלֵל בְּצוֹמֵחַ אַחֲרֵי הַבִּירוֹר
55 וְהַעֲלִיָּה, כַּמְבֹאָר בְּסִפְרֵי מוֹסֵר
56 וְחֻקֵּיהֶם, וּבְאַרוּכָה בְּסִפְרֵי
57 קַבְּלָה וְחֻסְדוֹת בְּעֵנֵן אַרְבַּע
58 בְּחִינּוֹת שֶׁל הַנְּבִיאִים שֶׁבְּעוֹלָם
59 הַדּוֹמֵם־צוֹמֵחַ־חַי־מְדַבֵּר 69,
60 שֶׁתְּכִלִּית הַדּוֹמֵם לְהַתְעַלּוֹת
61 בְּצוֹמֵחַ, וְכֹאשֶׁר הַחַי עוֹלָה וְנִכְלָל
62 בְּצוֹמֵחַ, אוֹי הוּא מְגִיעַ לְשִׁלְמוֹתוֹ
63 וְתְכִלִּית הַצּוֹמֵחַ לְהַתְעַלּוֹת
64 בְּחַי, וְתְכִלִּית הַחַי לְהַתְעַלּוֹת
65 בְּמְדַבֵּר, וְעַל־יְדִיָּזָה כִּסּוּפוֹ שֶׁל
66 דְּבַר מִתְעַלֵּים כּוֹלֵם בְּמְדַבֵּר,
67 שְׁנַעֲשִׂים דָּם וּבְשָׂרׁוֹ כַּבְּשָׂרוֹ
68 כֶּשֶׁם שֶׁבְּפִשְׁטוֹת הַמּוֹזֵן שֶׁל הָאָדָם
69 מוֹרַכֵּב מְדוּמֵם צוֹמֵחַ וְחַי גַּם יַחַד.
70 וְנוֹסֵף לְכַף שְׁכּוֹלֵם הֵן הַחַי, הֵן
71 הַצּוֹמֵחַ וְהֵן הַדּוֹמֵם מִתְעַלֵּים
72 לְמְדִרְגַת הַמְדַבֵּר, הִנֵּה גַם
73 הַמְדַבֵּר עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא הָאוֹכֵל
74 וְהַמְבָרָר, צָרִיף לְהַתְבָּרַר
75 וְלְהַתְעַלּוֹת וְלְהִיט דְּבַר מֵאֵכֶל
76 (וְאַכְלֵם אֹכוֹל גּו') כַּמּוֹזֵן
77 שֶׁעוֹלָה וְנִכְלָל לְמַצִּיאוֹת
78 שְׁלִמְעָלָה הֵימְנוֹ, וְהֵינּוּ
79 שְׁמִתְעַלָּה וּמִתְקַשֵּׁר בְּמִקּוּרוֹ
80 וְיִשְׂרָשׁוּ, וּבְאוֹפֵן שְׁמִתְבַּטְּלֵת

(65) זכרני יג, ב. (66) סכ"ו (קמה, א). (67) יואל ב, כו. (68) צו ז, ו ג ואלך. (69) ראה עיקרים מאמר ג פ"א. קונטרס ומעין מאמר א פ"ג. קונטרס העבודה פ"ו (ע' 43). ספר השיחות תורת שלום ע' 243.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מְצִיאֹתוֹ כִּדְבַר בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ, וְהִיא 'נֹאכְלָת' וּמִתְבַּטֶּלֶת עַד שְׂאִינָה אֶלָּא
 2 מְצִיאֹת הַמְקוֹר שְׁנֵתָאֲחַד עֲמוֹ.
 3 אָמְנָם בִּיּוֹן שְׁכָל הָעֲנִינִים דְּלַעְתִּיד-לְבֹא בָּאִים עַל-יְדֵי
 4 מַעֲשֵׂינֵנוּ וְעִבּוּדְתַנּוּ בְּמִשְׁךְ זְמַן הַגְּלוּת⁷⁰, כְּמִבּוּאָר בַּסֵּפֶר הַתַּנְיָא
 5 ש'תכלית השלימות הזה של ימות
 6 המשיח ותחיית המתים שהוא גילוי
 7 אור אין-סוף ברוך-הוא בעולם הזה
 8 הגשמי, תלוי במעשינו ועבודתנו כל
 9 זמן משך הגלות, לכן הִנֵּה גַם
 10 עֲכָשְׁוּ בּוֹמֵן הַגְּלוּת לַמְרוֹת שְׁעֵדִין
 11 יִשְׁנֵה מְצִיאֹת שֶׁל קְלִיפּוֹת וּסְטָרָא-
 12 אַחְרָא, כְּכֹל זֹאת יִשְׁנֵה הָעִבּוּדָה
 13 דְּבִירוֹר אוֹכֵל מִתּוֹף אוֹכֵל
 14 בְּזַמְנֵים מְיֻחָדִים וְיָמֵי סְגוּלָה
 15 עַל-דֶּרֶךְ הַמִּבּוּאָר בַּחֲסִידוּת, שְׂאִינוּ
 16 דוֹמֵה ה'בִּירוֹר' שְׂבֹאֲכִילָה בְּיָמוֹת הַחֹל
 17 לַהֲעֵלֵאת הַמֵּאכֵלִים לְקְדוּשָׁה עַל-יְדֵי
 18 אֲכִילָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת.
 19 וּבְכִלְלוֹת עֲנִיין הַעֲלִייה מִסּוּג זֶה
 20 שְׂקִיָּים כְּבַר עֵתָה וְלֹא רַק לַעֲתִיד-לְבֹא
 21 הָרִי זֶה עֲנִין עֲלִית הַנְּשָׁמָה
 22 לְגַן-עֵדֵן הָעֲלִיּוֹן, כְּפִי
 23 שְׂמֵאִיר בּוֹ גַם בְּחִינַת חֲכָמָה
 24 (עַל-יְדֵי עִבּוּדַת הָאָדָם,
 25 שְׂהָרִי גַן-עֵדֵן הָעֲלִיּוֹן מֵצַד
 26 עֲצֻמוֹ הוּא בְּחִינַת בִּינָה),
 27 כְּמוֹ שְׁנֵתָבְאָר לְעִיל (סְעִיף ו')
 28 אֲשֶׁמֶנֶם בְּגַן-עֵדֵן הָעֲלִיּוֹן אֵין הַבְּנֵה
 29 וְהַשְּׂגָה כְּמוֹ בְּגַן-עֵדֵן הַתַּחְתּוֹן, כִּי זֶה
 30 'הַשְּׂגָת הַמַּהוּת' שְׂאִי-אֲפֹשֶׁר לַתְּפוּס,
 31 בְּכֹל זֹאת בַּעֲלִייה נּוֹסֶפֶת יִיתְכַּן מֵצַב
 32 שְׁכַן תַּהִיָּה בּוֹ הָאֵרָה מִבְּחִינַת הַחֲכָמָה
 33 ('יסוד אבא') שְׂבֹרֶךְ כֻּלָּל הִיא לְמַעֲלָה
 34 מִהַבְּנֵה וְהַשְּׂגָה.
 35 וּבְעִבּוּדַת הַנְּשָׁמָה בְּגַן-עֵדֵן
 36 הַפּוֹעֵלֶת אֵת הַתְּהַלּוּת הַזֶּה בְּגַן-עֵדֵן
 37 הָעֲלִיּוֹן הָרִי זֶה הָעֲלִיָּה לְמַדְרַגָּה
 38 הַרְבִּיעִית שֶׁהִיא הַמְדֻרְגָּה
 39 ד'טְהוּרָה הִיא". דְּהִנֵּה
 40 יְדוּעָה הַקּוּשְׂאָ⁷¹ בְּעֲנִין נּוֹסַח
 41 הַתְּפִילָה בְּבִרְכוֹת הַשַּׁחַר 'נְשָׁמָה
 42 שְׁנֵתָת בִּי טְהוּרָה הִיא, אֲתָה
 43 בְּרֵאתָה אֲתָה יִצְרָתָה אֲתָה
 44 נְפָתָתָה" כו'⁷², דְּלַכְּאוּרָה,

איך שִׁיף "טְהוּרָה הִיא", קוּדְם ש'בְּרֵאתָה" ואם היא עדיין לא
 קיימת, איך אפשר לכנותה "טְהוּרָה הִיא"?
 אֵף הָעֲנִין הוּא, שְׁלִישׁ מְדֻרְגַת הַנְּשָׁמָה כְּפִי שֶׁהִיא בְּבְּחִינַת
 "בְּרֵאתָה", שֶׁהִיא עֲנִין בְּרֵאתָה, אֵף קוּדְם
 שְׁהַנְּשָׁמָה הִיא בְּבְּחִינַת
 "בְּרֵאתָה" ('יש') ומציאות),
 הָרִי הִיא בְּמַעְמַד וּמֵצַב שֶׁל
 'אֵין', הָעֵדֶר הַמְצִיאֹת, וְאֵז
 נְקֻרָתָה הַנְּשָׁמָה "טְהוּרָה", וְזֶה
 אֲכֵן דְּרַגְה נְעִילַת יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר 'בְּרֵאתָה'.
 וְזוּהִי עִבּוּדַת הַנְּשָׁמָה פְּעֻלָּתָה
 מְלַמְטָה לְמַעֲלָה, בְּצֵאת הַנֶּשֶׁשׁ
 מִהַגֵּן, כֹּאשֶׁר הִיא עוֹלָה מְדֻרְגָה
 לְדֻרְגָה, וְעַד שְׁעוֹלָה מִגַּן-עֵדֵן הַתַּחְתּוֹן
 לְגַן-עֵדֵן הָעֲלִיּוֹן, וְבוֹ עֲצֻמוֹ הִיא
 מִמְשִׁיכָה לַעֲלוֹת מְדֻרְגָה לְדֻרְגָה,
 וְעִבּוּדָתָה כְּכֹל הַעֲלוֹת הַלָּלוּ הִיא
 לְחִזּוֹר וּלְהַתְּעֵלוֹת מִבְּחִינַת
 "בְּרֵאתָה יִצְרָתָה וּנְפָתָתָה",
 וְלַהֲגִיעַ עַד לְבְּחִינַת "טְהוּרָה
 הִיא".
 ט) וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן גַּם מָה
 שְׂכַתוֹב "מִי מְנָה עֶפֶר יַעֲקֹב
 וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל",
 וּמִיִּשְׁבוֹת הַשָּׂאֵלוֹת שֶׁנִּשְׂאָלוּ בַּתְּחִילַת
 הַמֵּאמֵר שְׁשֵׁנִי הָעֲנִינִים ד'עֶפֶר
 יַעֲקֹב' ו'רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל' הֵם כְּנֶגֶד
 שְׁנֵי אֹפְנֵי הַבִּירוֹר הַמִּבּוּאָרִים
 לְעִיל, הָאֶחָד - בִּירוֹר וְהַפְּרָדָה שֶׁל
 הַטּוֹב מִבְּחִינַת הַפְּסוּלָת מִמֶּשׁ
 (וּבְשֵׁן הָאֹפְנִים הָאֲמוּרִים הֵן בִּירוֹר
 הַפְּסוּלָת מִתּוֹף הָאוֹכֵל, וְהֵן
 בִּירוֹר הָאוֹכֵל מִתּוֹף הַפְּסוּלָת),
 וּבִירוֹר נּוֹסֵף שְׂאִינוּ שִׁיף לְעֲנִין
 הַפְּסוּלָת, פִּי-אֵם בִּירוֹר אוֹכֵל
 מִתּוֹף הָאוֹכֵל.
 וְהוֹלֵךְ וּמְבַאָר כִּיצַד שְׁלוֹשַׁת הָעֲנִינִים
 הַלָּלוּ נִרְמָזִים בַּסֵּפֶר זֶה:
 וְהָעֲנִין בְּזֵה, דְּהִנֵּה 'עֶפֶר'
 הָאֵרֶץ הַגְּשָׁמִית וְהַחֹמְרִית מוֹרָה עַל
 עֲנִין הַחֲמִרְיוֹת, וְהִנֵּנוּ שְׁשֵׁנִי
 הֵן פְּסוּלָת וְהֵן טוֹב, וּלְכַף
 צְרִיף לְהִיּוֹת עֲנִין שֶׁל בִּירוֹר,
 וְהִבִּירוֹר הוּא בְּאֶחָד מִשְׁנֵי הָאֹפְנִים

(70) ראה תניא רפ"ז. (71) ראה תו"א משפטים עז, א. לקו"ת בחוקותי מו, ד. שה"ש טז, ד. ובכ"מ. (72) ברכת "אלקי נשמה"

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המבוארים לעיל אם באופן של 'אור חוזר' - ברור הפסולת
 2 מתוך האוכל, או באופן של 'אור ישר' - ברור האוכל
 3 מתוך הפסולת. ולכן נאמר כאן לא רק "יעקב" סתם, שגם זו ירידה
 4 לבחינת 'עקב', אלא נאמר 'עפר יעקב', כי ההתעסקות עם ענני
 5 העפר, לברר את התמרייות
 6 והפסולת כו', שיכת
 7 למדרגות התפתחות
 8 שבנשמה שנקראות בשם
 9 'יעקב'. וגם בדרגת 'עפר
 10 יעקב' נאמר 'מי מנה', ומצד
 11 שני, למרות שמדובר בדרגה נמוכה,
 12 גם כאן הפסוק אומר 'מי מנה'. במובן
 13 של מי יוכל למנות שזהו למעלה
 14 מ'מספר', דכיון שהעבודה
 15 לברר את ענני העפר ולהלות
 16 את התומרייות של העולם הזה לקדושה
 17 היא על-ידי התורה ומצותיה שהם למעלה
 18 שהם למעלה מהגבלה, כמו
 19 שכתוב⁷³ רחבה מצותך
 20 מאד, והביטוי 'מאד' מורה על בלי-
 21 גבול הרי זה פועל גם למטה
 22 ב'עפר יעקב' שיהיה באופן
 23 ד'מי מנה', למעלה
 24 מ'מספר' וכפי שהוא בתחילת
 25 המאמר, שיש כאן אהרה של בלי-גבול
 26 בתוך הגבול (על-דרך המבואר על
 27 הפסוק "והיה מספר בני ישראל כחול
 28 הים (עפר) אשר לא ימד ולא יספר"
 29 שהחיבור בין "מספר" ו"לא יספר"
 30 מלמד על החדרת הבלתי-גבול בתוך
 31 הגבול עצמו.
 32 ובהו יובן גם מה שכתוב
 33 במדרש⁷⁴ על הפסוק⁷⁵ "אל
 34 גנת אגוז ירדתי", מה אגוז
 35 זה השק מלא אגוזים בידך,
 36 אתה נותן לתוכו כמה
 37 שומשמים כמה חרדלים והן
 38 מחזיקין, ואף שהשק מלא אינם
 39 נופלים ממנו, כך כמה גרים באו
 40 ונתוספו בישראל ועם ישראל
 41 ושאר שלם, הדא הוא דקתיב זהו
 42 שכתוב "מי מנה עפר יעקב".
 43 והענין בה, דלקאורה אינו
- מובן, מה כוונת המדרש כאן הרי הגרים שנתוספו בישראל במשך
 השנים אינם במספר מרובה כל כך, שיפול על זה הלשון
 "מי מנה עפר יעקב"?
 ומבאר בזה⁷⁶, בתורת החסידות ש'גרים' קאי על נצוצות
 הקדושה שנפלו ונשקעו
 ב'לעומת-זה', כנזכר לעיל שבגלל
 'שבירת הכלים' בעולם התוהו, היתה
 'נפילה' של נצוצות הקדושה ועל
 זה היא עבודת הברורים,
 לברר ולזכך ולהעלות את
 הנצוצות, עד שיהיו נקללים
 בשק של אגוזים ויהפכו לחלק
 בלתי נפרד מעם ישראל, ועל-זה
 נאמר "מי מנה עפר יעקב",
 שהוא ענין רבוי הנצוצות
 (גרים) שנתוספו בישראל,
 לפי שענין הברורים הוא
 תכלית ירידת הנשמה למטה,
 ירידה צורך עליה כי על-ידי
 עבודת הברורים שענינה הוא בירור
 והעלאת הנצוצות, הנשמה 'מרויחה',
 ובסופו של דבר מגיעה לדרגה יותר
 גבוהה מכפי שהיתה קודם שירדה
 למטה לעולם הזה.
 וזהו גם מה שנתבאר לעיל
 (סעיף ג) בענין "אהב ה'
 שערי ציון", "אהב ה'
 שערים המצוינים בהלכה
 יותר מבתי כנסיות ומבתי
 מדרשות", והינו שבנדאי
 צריך להיות גם הענין דבתי
 כנסיות ובתי מדרשות, ובוודאי
 שגם לימוד התורה ללא מסקנה הלכה
 למעשה הוא דבר טוב ורצוי שזהו
 ענין תפילתי סמוכה
 למטתי⁷⁷, חיכה בקומו מהשניה
 בבוקר, בתור הכנה והקדמה ללימוד
 התורה אחרי התפילה ש'על-ידי-זה
 כתוצאה מהתפילה שקודם הלימוד
 יהיה למוד התורה פדבועי,
 מדרשות, והינו, שבנדאי צריך להיות גם הענין דבתי כנסיות ובתי מדרשות,
 שזהו ענין "תפילתי סמוכה למטתי"⁷⁷, שעל-ידי-זה יהיה למוד התורה

בברכת השחר. (73) תהלים קיט, צו. (74) שהש"ר פ"ו, כו. (75) שה"ש ו, יא. (76) ראה תו"א לך"לך יא, ב. אוה"ת פרשתנו ע' תתקכו. (77) ברכות ה, ב. וראה לקו"ת ברכה צו, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הינו שידע ויזכור אודות "נותן התורה", ויכונן את ההלכה
 2 לאמתה (וכאן אין הכוונה לפסק ההלכה למעשה, אלא ללמוד הלכה לפי
 3 האמת, להבין ולדעת נכון) שבשביל זה צריך להיות במעמד
 4 ומצב ד"הני' עמו"⁷⁸, שהלכה כמותו בכל מקום⁷⁹, אבל
 5 תכלית הפונה שדווקא על זה
 6 נאמר "אוהב ה" היא הענין
 7 ד'שערים המצוינים
 8 בהלכה", פסק-דין הלכה
 9 למעשה, כיון שעל-ידיה
 10 דוקא נעשה ענין הברורים,
 11 שזהו תכלית הפונה בירידת
 12 הנשמה למטה, כמבואר לעיל
 13 בהרחבה שדווקא לאחר הכרעת הדין
 14 למעשה, מה כשר ומה טהור, יכול
 15 להיות בירור והעלאה של הדברים
 16 הגשמיים.
 17 וזהו גם הדייקן "אהב ה'
 18 שערי ציון מכל משפנות
 19 יעקב", "ציון" דיקא, ואף
 20 שהפסוק מכוון על ענין ההלכה
 21 למעשה, הדבר נקרא "שערי ציון"
 22 להגיש כפי שמבאר ה'צמח
 23 צדק' ב'רשימות' של ביאורים
 24 על-פי חסידות לתהלים⁸⁰
 25 ש'ציון' בגימטריא 'יוסף',
 26 וענין 'יוסף' הוא כמו
 27 שכתוב⁸¹ שנקרא בשם זה כי רחל
 28 אמו אמרה בלידתו יוסף ה' לי בן
 29 אחר (ולפי פשוטו הכוונה לתפילה
 30 שיוולד לה בן נוסף, ולפי החסידות
 31 הכוונה שגם מ"אחר" רחוק
 32 מענייני קדושה נעשה "בן"⁸²
 33 קרוב ואהוב, על-דרך ענין
 34 הגרים שנתוספו ב'ישראל',
 35 שעל-ידיה מתברר האור שנפל
 36 בניצוצות הקדושה מ'עולם
 37 התהוה'.
 38 ועל-זה נאמר "אהב ה'
 39 שערי ציון מכל משפנות
 40 יעקב", "ציון" הוא "יוסף", ולענין

שבתו של יוסף הכתוב מזכיר את יעקב כי "אלה תולדות יעקב (הוא)
 יוסף" (דוקא שהוא עיקר תולדותיו של יעקב, יותר משאר השבטים)⁸³,
 כדאיתא בזהר⁸⁴ ומבאר בארוכה ב'באורי הזהר'⁸⁵,
 ש"חביבותא דיעקב" החביבות והמעלה המיוחדת של יעקב בתור
 'בחיר שבאבות' ותכלית השלמות
 שלו היא בדרגת יוסף דוקא,
 והינו דאף שגם יעקב עצמו
 היה בבחינת מרפכה⁸⁶,
 כמבואר בקבלה וחסידות, שכל
 שלושת האבות היו בבחינת "מרכבה"
 לאלוקות (היינו כביטול מוחלט, כמו
 מרכבה שבתלה לרוכב ומנהיג אותה
 כביטול מוחלט ואין לה כל רצון
 משלה) מכל-מקום עקר
 החדוש של הביטול לאלוקות
 והפעולה של בירור ויכוך העולם
 הוא בדרגת יוסף, שהוא
 "המשביר לכל עם
 הארץ"⁸⁷, לפי פשוטו הכתוב
 מדבר על כך שיוסף היה זה שנתן
 פרנסה ומזון לכולם בימי הרעב, ולפי
 החסידות הינו שעל-ידו על-ידי
 יוסף נמשך ונפעל הברור של
 הגשמיים למטה בעולמות
 בריאה-יצירה-עשיה, ועד
 לעולם הזה התחתון שאין
 תחתון למטה הימנו, שגם אותו
 יוסף מברר שזהו כללות הברור
 ד"עפר יעקב", כנ"ל.
 אמנם הברור ד"עפר יעקב",
 שעליו מדובר בחציו הראשון של
 הפסוק "מי מנה עפר יעקב" שהוא
 ברור הניצוצות מבחינת
 הפסולת, בשני האופנים האמורים
 הן בירור בדרך מלמטה למעלה
 (ברור הפסולת מתוך האוכל)
 והן בירור בדרך מלמעלה למטה
 (ברור האוכל מתוך
 הפסולת), הוא בתחלת
 מלמעלה למטה (ברור האוכל מתוך הפסולת), ועל זה

(78) שמואל-א טז, יח. (79) סנהדרין צג, ב. וראה אוה"ת יתרו ע' תתצ ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' דש ואילך. ע' שיד ואילך. המשך תרס"ו ע' תכט ואילך. לקו"ש חט"ו ע' 233 ואילך. (80) יהל אור עה"פ ס"ד (ע' שח). (81) ויצא ל, כד. (82) אוה"ת ויצא רכ, א. סה"מ תרס"א ע' קסד. תרח"ץ ע' ל. (83) וישב לו, ב. (84) ח"א רטז, ב. (85) ביאורי הזהר פ' ויחי - לאדמו"ר האמצעי כט, ד ואילך. ולאדמו"ר הצ"צ ח"א ע' קסח ואילך. (86) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. (87) מקץ מב, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 הפטול שפּעלִיהּ מגן־עֶדן הפתחֹתֹן לְגַן־עֶדן הַעֲלִיֹן, וְעוֹד
 45 לְמַעְלָה מִזֶּה, ואפילו ביטול עוד יותר נעלה וְלִכְּנֹן מֵאִיר הָאוֹר לֹא
 46 הָעֵלֶם וְהִסְתֵּר, כלל, כי הוא נמשך ומתגלה בעקבות ביטול מוחלט, לכן
 47 הוא מאיר ללא כל הגבלה וְאֶפִּילוּ לֹא מְדִידָה וְהַגְבֵּלָה שֶׁל הַכְּלִי,
 48 שהרי בדרך כלל אורות נמשכים אל
 49 תוך כלים, והכלי נועד להגביל את
 50 האור (למשל, עשר הספירות מתגלות
 51 בדרך של אורות וכלים, ומבואר על כך
 52 שהאור הוא גילוי האין־סוף, והכלי
 53 הוא הפועל את ההגדרה וההגבלה של
 54 האור). אבל כאשר ההמשכה היא על־
 55 ידי ביטול בתכלית, הרי למרות שגם אז
 56 האור בא באמצעות כלי, בכל זאת
 57 הכלי לא פועל בו מדידה והגבלה
 58 וְהֵינּוּ שְׂכָל עֲנֵן הַכְּלִי אֵינוֹ
 59 אֶלָּא לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת אֶת
 60 הָאוֹר, שְׁזֵהוּ עֲנֵן ה"מְסַפֵּר",
 61 מְלִשׁוֹן סְפִירוֹת וּבְהִירוֹת.
 62 (י) וְהֵנָּה שְׁנֵי אֹפְנֵי בְּרוּר
 63 הַנ"ל שנתבאר לעיל באריכות,
 64 בירור אוכל המעורב עם פסולת (כשני
 65 האופנים), ובירור אוכל מתוך אוכל
 66 קשורים עם שני האופנים
 67 שאנו רואים בכללות הנהגת
 68 העולם על־ידי הקדוש־ברוך־הוא.
 69 אֹפֶן הָרֵאשׁוֹן, שְׁהָעוֹלָם הוּא
 70 בְּמַעֲמָד וּמַצֵּב שֵׁישׁ בּוֹ הֵן
 71 פְּסוּלָת וְהֵן אוֹכֵל והם מעורבים
 72 יחד, וְצָרִיף לְעֶסוֹק בְּבִירוֹר
 73 הפרדה של הפסולת מתוך
 74 האוכל או בירור האוכל מתוך
 75 הפסולת, שְׂיָךְ לְהַנְהִיג
 76 הָעוֹלָם על־ידי הקדוש־ברוך־הוא.
 77 בְּאֹפֶן שֶׁל הַנְּהִיגָה טְבָעִית,
 78 לֹא שְׂדוּד הֵרֵס מַעֲרָכוֹת
 79 הַטְּבַע. וְאֹפֶן הַשְּׁנִי, בְּרוּר
 80 אוֹכֵל מִתּוֹךְ אוֹכֵל, קָשׁוּר עִם
 81 הַנְּהִיגָה נְסִיטָה של הקדוש־ברוך־הוא
 82 את העולם בְּאֹפֶן שֶׁל שְׂדוּד
 83 מַעֲרָכוֹת הַטְּבַע וּבִטּוֹל הַטְּבַע

1 הַעֲבוּדָה כאשר עדיין יש צורך לבוא במגע עם פסולת. וְעַל זֶה
 2 אָמְרוּ⁸⁸ חכמינו ז"ל (לפי המשמעות הפנימית) "מִי שִׁטְרַח בְּעֶרֶב
 3 שַׁבַּת יֹאכֵל בְּשַׁבַּת", היינו שהעבודה בדרגה נמוכה ("ערב שבת")
 4 מביאה בסופו של דבר עליה לעבודה במצב נעלה יותר שְׁעַל־יְדֵי־זֶה
 5 בָּאִים אַחֲרֶיךָ לְבִירוֹר הַיּוֹתֵר
 6 נְעִלָה, שְׂאֵינוֹ שְׂיָךְ לְבִירוֹר
 7 הַנְּצוּצוֹת מִבְּחִינַת הַפְּסוּלָת,
 8 אֶלָּא בְּרוּר אוֹכֵל מִתּוֹךְ אוֹכֵל.
 9 ובירור זה, הנעלה יותר שאין בו מגע
 10 עם פסולת כלל, הוא הבירור שעליו
 11 מדובר בחציו השני של הפסוק:
 12 וְזֵהוּ שְׂלֹאֲחֵרִי "מִי מִנְּה עֶפֶר
 13 יַעֲקֹב", נְאָמַר "וּמְסַפֵּר אֶת
 14 רַבְעֵי יִשְׂרָאֵל", שְׂאֵין זֶה בְּרוּר
 15 הַנְּצוּצוֹת מִתּוֹךְ הַפְּסוּלָת, אֶלָּא
 16 בְּרוּר אוֹכֵל מִתּוֹךְ אוֹכֵל, וְלִכְּנֹן
 17 נְאָמַר כָּאֵן לְשׁוֹן "מְסַפֵּר"
 18 דְּוָקָא, הַפְּסוֹק מְדַיִק ואומר בסמיכות
 19 ל"יעקב" (הבירור בדרגה הנמוכה) "מי
 20 מנח, ובסמיכות ל"ישראל" (הבירור
 21 בדרגה הגבוהה) "ומספר" שְׁהוּא
 22 מְלִשׁוֹן סְפִירוֹת וּבְהִירוֹת⁸⁹,
 23 כמו "אבן ספיר" שהיא אבן מאירה
 24 שְׂמֹרָה עַל גְּלוּי הָאוֹר, וּמֵה
 25 שְׂמַתְגַּלָּה הוּא בְּחִינַת "רַבְעֵי
 26 יִשְׂרָאֵל", כְּמַבְאָר ב'לְקוּטֵי
 27 תוֹרָה'⁹⁰ ש"רַבְעֵי" יָכוֹל לְהַתְּפַרֵּשׁ
 28 כשני פירושים – רבע (אחד מארבעה)
 29 והרביעי, וכאן הֵינּוּ מְדַרְגָּה
 30 הַרְבִּיעִית, וְ"רַבְעֵי יִשְׂרָאֵל"
 31 הֵינּוּ הַמְדַרְגָּה הַרְבִּיעִית
 32 שְׂבִישְׂרָאֵל, בְּחִינַת "טְהוֹרָה"
 33 הִיא", שהיא הדרגה הרביעית
 34 שְׂלִמְעֵלָה מ"בְּרִאתָהּ יַצְרָתָהּ
 35 וּנְפַתְחָתָה" שלושת הדרגות שלמטה
 36 מ"טהורה". וְזֵהוּ "וּמְסַפֵּר אֶת
 37 רַבְעֵי יִשְׂרָאֵל", שְׁהַבְּחִינָה
 38 הַרְבִּיעִית שְׂבִישְׂרָאֵל, שהיא
 39 כאמור בחינת "טְהוֹרָה הִיא",
 40 הִיא בְּגִלּוּי בְּאֹפֶן שֶׁל סְפִירוֹת
 41 וּבְהִירוֹת ("מְסַפֵּר"). וְעֲנֵן
 42 זֶה נְעִשָּׂה עַל־יְדֵי הַבִּטּוּל
 43 בְּמַצִּיאוֹת לְגַמְרִי, עַל־דֶּרֶךְ

(88) ע"ז ג, א. (89) ראה תו"ח משפטים שב, ב. וראה ד"ה כי תשא דש"פ משפטים שנה זו (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 97 ואילך). (90) פרשתנו ע, ב. תצא לו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְגַמְרֵי וְכֶשֶׁם שֶׁהָאוֹכֵל לֹא בָא בְּמִגְעַ עִם פְּסוּלָה, כִּי הִנְהַגְתָּ ה' אֶת הָעוֹלָם
 2 בְּנִיּוֹתָיִם הָיָא לְלֹא הֶעֱלַמְתָּ וְהַסְתַּרְתָּם כֻּלָּם.
 3 וְזֶהוּ גַם עֲנִין הַהֲנַהֲגָה נְסִית שְׁנַעֲשִׂית עַל-יְדֵי עֲבָדָיו
 4 הַצְדִּיקִים (כְּדֹאֲתָא מוֹבָא בְּשַׁעַר הַיַּחְדוּד וְהָאֲמוּנָה)⁹¹ שְׁבַסְפֵּר
 5 הַתְּנִיא, שֶׁם מְבוֹאֵר בְּאִרְיֵכוֹת כִּיצַד
 6 הָאוֹר הָאֱלוֹקִי הָאִינוֹסִפִי הַנִּמְצָא בְּעוֹלָם
 7 מְכוּסָה וְנִעְלָם, וְנֹאמַר שֶׁהוּא מִתְגַּלָּה רַק
 8 עַל-יְדֵי צְדִיקִים וְעַל-יְדֵי אוֹתוֹת
 9 וּמוֹפְתִים (שְׁבוֹתָרוּהָ), וְכִמּוֹ
 10 שְׁכָתוּב⁹² צְדִיק מוֹשֵׁל בְּיִרְאֵת
 11 אֱלֹקִים, הֵינּוּ בִּזְכוֹת הַיְהוּת יִרְא־
 12 אֱלוֹקִים וְבִטֵּל אֵל הַקְּדוּשׁ-בִּירוּן-הוּא,
 13 יֵשׁ לְצִדִּיק כּוֹחַ לְמִשׁוֹל וּלְשׁוֹט עַל
 14 הַטֵּבַע כְּמִבְּאֵר בְּסִדּוּר⁹³ סִדּוּר
 15 תְּפִילָה עִם מֵאמְרֵי חֲסִידוֹת, הַנִּקְרָא
 16 סִדּוּר עִם דֹּא"ח' (דְּבִרֵי-אֱלוֹקִים-חַיִּים)
 17 שֵׁשְׁנֵי הָעֲנִין ד'שֵׁם אֱלֹקִים'
 18 שְׁעַל-יְדוֹ נַעֲשֶׂה בְּיִרְאֵת כָּל
 19 סִדְרֵי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, כְּמוֹ
 20 שְׁכָתוּב⁹⁴ בְּרֵאשִׁית בְּרָא
 21 אֱלֹקִים, עַל-יְדֵי מְאָה וְעֶשְׂרִים
 22 צְרוּפִים שְׁבוֹ אִפְסֵר לְכַתּוּב אֶת שֵׁם
 23 'אֱלֹקִים' בְּשִׁינוֹ סִדְרֵי הַתְּחִיָּה בְּמֵאָה
 24 וְעֶשְׂרִים 'צִירוּפִים' שׁוֹנִים, וְיִשְׁנֵי
 25 הָעֲנִין ד'יִרְאֵת אֱלֹקִים",
 26 שֶׁהוּא עֲנִין בְּטוֹל הַיֵּשׁ, שְׁזָהוּ
 27 תְּכִלִּית הַבְּרִיאָה, שֶׁהֵרִי עוֹלָם
 28 נִבְרָא כְּדִי שֶׁהִנְבְּרָאִים יַעֲבֹדוּ אֶת הַבּוֹרָא
 29 כְּמוֹ שְׁכָתוּב⁹⁵ הָאֱלֹקִים עֲשֶׂה
 30 שִׁירָאוּ מִלְּפָנָיו, וְעֲנִין זֶה מִלִּי
 31 תְּכִלִּית הַכּוֹנוֹה וְהַמְטָרָה שֶׁלְשֵׁמָה נִבְרָא
 32 הָעוֹלָם נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַצְדִּיק [צְדִיק עֲלִיוֹן] וְצְדִיק תַּחְתּוֹן,
 33 שֶׁהֵם שְׁנֵי הָאוֹפְנִים ד'שַׁעֲרֵי צִיּוֹן", בְּחִינַת "יוֹסֵף", כְּנוֹכַח לְעִיל

34 שֶׁהוּא בְּנִימְטָרִיא "צִיּוֹן" וְהוּא 'צְדִיק עֲלִיוֹן', וּבְחִינַת "בְּנִימִין" שֶׁהוּא 'צְדִיק
 35 תַּחְתּוֹן', כְּמִבּוֹאֵר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' לְרַבְּנֵי הַזֶּקֶן, פְּרִשְׁתָּ רֵאָה: "יוֹסֵף הַצְדִּיק הוּא
 36 בְּחִינַת הַמְשַׁכָּה וְהַשְּׁפֵעָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה... יוֹסֵף הוּא הַמְשַׁבֵּיר... וְהֵינּוּ שְׂכַל
 37 הַהִמְשָׁכוֹת וְגִלּוּי אֱלוֹקוֹת בְּנִבְרָאִים הוּא עַל-יְדֵי נִשְׁמַת יוֹסֵף. וּבְנִימִין הַצְדִּיק
 38 הוּא הֶעֱלָא מִמְטָה לְמַעְלָה, וְהֵינּוּ
 39 שֶׁהַתְּעִלוֹת כֻּל הַנְּבִרָאִים לְהִיכַלל תַּחַת
 40 כְּנָפֵי הַשְּׁכִינָה הוּא עַל-יְדֵי נִשְׁמַת
 41 בְּנִימִין.. עַל כֵּן שְׁנֵיהֶם קְרוּיִין צְדִיקִים,
 42 כִּי צְדִיק הוּא בְּחִינַת הַתְּקַשְׁרוֹת מִשְׁפִּיעַ
 43 וּמִקְבֵּל, אֵלָּא שׁוֹסֵף הוּא 'צְדִיק עֲלִיוֹן'
 44 שֶׁמְקַשֵּׁר הַמְשַׁפִּיעַ לְמִקְבֵּל וּמְמַשֵּׁךְ
 45 הַשְּׁפֵעַ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וּבְנִימִין הוּא
 46 'צְדִיק תַּחְתּוֹן' שֶׁמְקַשֵּׁר הַמִּקְבֵּל
 47 לְהַמְשַׁפִּיעַ וּמַעְלָהוּ מִמְטָה לְמַעְלָה"
 48 כְּמִבְּאֵר בְּרִשְׁמֵימוֹת ה'צִמְחָה
 49 צְדָק' עַל הַפְּסוּקִים⁹⁶ ש'מוֹשֵׁל
 50 בְּיִרְאֵת אֱלֹקִים".
 51 וְעֲנִין זֶה (שְׁרוּאִים) בְּעוֹלָם
 52 הַנְּהַגָה נְסִית וְהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית
 53 לְמַטָּה מִעֲשָׂרָה טְפָחִים
 54 בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׁדוּד מְעַרְכוֹת
 55 הַטֵּבַע (לְגַמְרֵי) נַעֲשֶׂה נְתִינָה
 56 כַּח לְכָל אַחַד וְאַחַת עַל שְׁנֵי
 57 אוֹפְנֵי הָעֵבֹדָה ד'עֶפְרַי
 58 יַעֲקֹב" ו'רְבַע יִשְׂרָאֵל", וְכִי
 59 מִמְשִׁיכִים הַתְּקַדֵּם וְלִהְיוֹת מְדֻרְגָה
 60 לְדֻרְגָה וְעַד כִּי כָךְ שְׁבָאִים לְמָה
 61 שְׁכָתוּב בְּהַמְשָׁךְ פְּרִשְׁתָּ
 62 הַשְּׁבוּעֵ⁹⁷: "וְיִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה
 63 חֵל", כְּמִבְּאֵר בְּדִהַר⁹⁸ שְׁקָאֵי
 64 עַל הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה עַל-יְדֵי
 65 מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, יְבֵא וְיִגְאֲלֵנוּ קוּמְמֵימוֹת בְּקוּמָה זְקוּפָה
 66 לְאַרְצָנוּ, בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ.

(91) רפ"ה. (92) שמואל"ב כג, ג (ושם: יראת). (93) עם דא"ח - שער החנוכה רעא, ג. וראה גם שער היחוד לאדמו"ר האמצעי ספ"נ (קמד, ב). (94) בראשית א, א. (95) קהלת ג, יד. (96) ראה יהל אור ע' שז. (97) כד, יח. (98) סוף פרשתנו (ריב, ב).

העבודה באופן של גאולה (למעלה ממדידה והגבלה) בזמן הגלות צריכה להיות בלבושי הטבע.

משיחת שבת פרשת בלק תשמ"ז

1 בעת חנוכת בית המקדש, שלמה המלך בירך את בני ישראל ואמר:
 2 **יְהִי הַיּוֹי אֱלֹקֵינוּ עִמָּנוּ כְּפֶאֱשֶׁר הָיָה עִם אֲבוֹתֵינוּ וְגוֹ'**¹, וכשם
 3 שהשכינה הייתה שורה במדבר אצל אבותינו, כך השכינה תשרה בבית
 4 המקדש (לפי מצורת דוד) **וְיִדְוְעִים דְּבָרֵי כ"ק מו"ח אֲדַמְו"ר**
 5 **שְׁאָמַר בְּג' תְּמוּז תִּרְפ"ז** יום בו
 6 יצא ממאסרו ברוסיה בגלל עבודתו
 7 במסירות נפש לחיזוק הפצת היהדות
 8 **נְשִׂאָז** ביום ג' תמוז תרפ"ז **לא**
 9 **הִיָּתָה עֲדִין הַגְּאוּלָּה** והשתרר
 10 מהמאסר **בְּשְׁלִימוֹת, דְּאָף שְׁנִיצָא**
 11 **מִמֵּאָסְרוֹ** וכבר לא היה בבית
 12 הסוהר, **הַרְי עֲדִין לא יָצָא**
 13 **לְחֵירוֹת** לגמרי, **שְׁהָרֵי הַוְּצָרָה**
 14 **לְנִסְעָ לְעִיר מְקַלְטוֹ** לגלות בעיר
 15 קסטראמא (שמלכתחילה נגזרה לשלוש
 16 שנים ולבסוף יצא לחירות בי"ב י"ג
 17 תמוז, והימים הללו נקבעו להג
 18 הגאולה, **וְלֶכֶן כִּיּוֹן שְׁבַג' תְּמוּז לא**
 19 יצא לחרות לגמרי **לא אָמַר עֲדִין**
 20 **הַמֵּאָמַר** ב'דיבור' המתחיל **בְּרוּךְ**
 21 **הַגּוֹמֵל לְחַיִּים טוֹבוֹת** כי ברכת
 22 הגומל נאמרת רק לאחר יציאה מלאה
 23 ומוחלטת ממאסר (כמו בחולה
 24 שנתרפא המברך הגומל רק לאחר
 25 שנתרפא לגמרי ולא כאשר חל שיפור
 26 מסוים במצבו). **אָכֵל לְאַחַרֵי**
 27 **שֶׁבַּפְּעַל שְׁהָה בְּעִיר מְקַלְטוֹ**
 28 **רַק מִשְׁוֹף זְמַן קָצָר,** כעשרה ימים
 29 **וְיָצָא לְחֵירוֹת לְגַמְרֵי, אָזִי**
 30 **נִתְבָּרַר שְׁוֹז הַיְצִיָּא מִהַמֵּאָסְרֵי בְּג'**
 31 תמוז שבאותה שעה הייתה נראית
 32 כחירות חלקית בלבד, בעצם הִיָּתָה
 33 הַתְּחִלַּת הַגְּאוּלָּה, **וְלֶכֶן הַרְי**
 34 **זָה יוֹם שְׁמִחָה,] וְזָה-לְשׁוֹנוֹ**
 35 של הרבי הרי"צ ב' תמוז לאחר
 36 יציאתו מבית הסוהר, לפני צאתו
 37 לניסיעה לעיר המקלט **(בְּרַשִּׁימָה**
 38 **מֵאֶחָד הַשּׁוֹמְעִים²): "מִיר**
 39 **בְּעֵטָן בַּא הַשָּׁם-יִתְבָּרַךְ, יְהִי**
 40 **ה' אֱלֹקֵינוּ עִמָּנוּ כְּפֶאֱשֶׁר הָיָה**
 41 **עִם אֲבוֹתֵינוּ אֵל יַעֲזֹבֵנוּ וְאֵל יִטְשֵׁנוּ, הַשָּׁם-יִתְבָּרַךְ וְאֵל זַיִן**
 42 **מִיט אוֹנָז, אוֹן וְוַעַט זַיִן מִיט אוֹנָז, כְּפֶאֱשֶׁר הָיָה עִם**

בס"ד. שבת פרשת בלק, י"ד תמוז, ה'תשכ"ו
(הנחה בלתי מוגה)

אָבוֹתֵינוּ", אנו מבקשים מהשם יתברך "יהי ה' אלוקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו", שהשם יתברך יהיה אתנו, והוא אכן יהיה, כאשר היה עם אבותינו ומסיים: "און עס וועט מקוים ווערן אז ויקיים אשר יהי ה' אלוקינו עמנו כפאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו, ולכל בני ישראל יהיה אור ברוחניות ובגשמיות".

(ב) וְהִנֵּה יֵשׁ עוֹד פִּירוּשׁ בְּפִסּוּק יְהִי ה' אֱלֹקֵינוּ עִמָּנוּ כְּפֶאֱשֶׁר הָיָה עִם אֲבוֹתֵינוּ גו'³, פירוש על-פי חסידות ש"אבותינו" הם 'חַקְמָה' ו'בִּינָה' שְׁבַנְפֵּשׁ כוחות השכל שבנפש האדם נחלקים לשלושה – חכמה, בינה ודעת. החכמה היא הנקודה הראשונה של הרעיון, הבינה היא הרחבת הרעיון לפרטים לאורך ולרוחב, והדעת היא החיבור והקישור של הרעיון לאדם על מנת להביא לידי התעוררות של רגשות (כמבואר פתניא⁴, ש'חַקְמָה' ו'בִּינָה' שבנפש האדם הם 'אב' ו'אם' המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו כו' הדרך לעורר רגשות של אהבת ה' ויראת ה' בלב היא להתבונן בגדולת ה' באמצעות כוחות החכמה והבינה. ומאחר שהחכמה היא הנקודה הראשונה של הרעיון והבינה היא הרחבתו לפרטים, הם נמשלו לאב ואם שהאב משיפע את הנקודה של הוולד והפרטים באים באים), שְׁוֹהוּ מַה שֶׁכֵּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מֵצַד עֵצָם נִפְשׁוּ הוּא מְקוּשֶׁר בְּעֵצְמוֹת אוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ הוּא, מולידה בלב האדם רגשות של אהבת ה' ויראת ה' נובעת מכך שעצם הנפש, היינו עומק ופנימיות הנשמה, של כל יהודי קשורה ומחויבת עם העצם, העומק והפנימיות, של אורו האינסופי של הקדוש-ברוך-הוא ולכן בכוחו

¹ להוליד' אהבה ויראה לה' באמצעות התבוננות בגדולת ה' במוחו (כי הדבר כבר קיים בחוכו ולמעשה מדובר בהתגלות משהו שביסודו כבר ישנו) וְעַל

(1) מלכיס-א ח, נז. (2) נדפסה בכה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ. (3) ראה ד"ה זה ה'ש"ית" (סה"מ ה'ש"ית ע' 57). וראה גם ד"ה זה (הב') תשכ"ד (סה"מ תשכ"ד ע' רסא ואילך). (4) פ"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זֶה הִיא הַבְּקֶשָׁה יְהִי ה' אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ, בְּעֲבוּדָתְנוּ בְּעֲבוּדָת
2 הַבְּיֻרִים, השליחות של הנשמה לעולם הזה בו היא מלוכת בגוף גשמי
3 ונאלצת לבוא במגע עם ענייני העולם הזה נקראת 'עבודת הביורויים' כי
4 כוונתה היא שהאדם יפריד ויכרוך בין הטוב והרע המעורבים זה בזה ויעלה
5 את הטוב (ניצוצות הקדושה שבתוך
6 הרברים הגשמיים), והבקשה היא
7 שהקדוש-ברוך-הוא יהיה אתנו ויסייע
8 לנו במלוי השליחות הזו **פֶּאֶשֶׁר**
9 הִיָּה עִם אֲבוֹתֵינוּ, בְּכַחֲנִית
10 חֻמָּה וּבִינָה כְּמוֹ שֶׁהֵם, וכשם
11 שהחכמה והבינה שבכוחות הנפש של
12 היהודי, הנקראים "אבותינו" (כאמור
13 שהחכמה נמשלה לאב והבינה נמשלה
14 לאם) מחוברות וקשורות עם האור
15 האלוקי האינסופי ("ה' אלוקינו") כך
16 גם 'עבודת הביורויים' תהיה בסיוע
17 מלמעלה ועל ידי גילוי והמשכה של
18 אור-אין-סוף **וְהִינּוּ שְׂוִימָשֶׁף**
19 **מִבְּחִינַת הַמּוֹחִין** בה כבר יש קשר
20 וחיבור לאלוקות מצד עצמו **לְבַחֲנִית**
21 **הַמְּדוּת**, שבה צריך 'להוליך' ולחדש
22 את הרגש של האהבה והיראה
23 לאלוקות **שֶׁגַם הַמְּדוּת יְהִי כְּמוֹ**
24 **הַמּוֹחִין** וגם בהם יאיר אור-אין-סוף.
25 (ג) **וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר כָּל זֶה** את שני
26 הפירושים האמורים במשמעות הפסוק
27 'יהי ה' אלוקינו עמנו וכו'" **עִם**
28 **מֵאֲמָר קֶצֶר שֶׁל רַבֵּינוּ הַזְּקֵן**
29 **(שְׁנַמְצָא בְּבִיכַל כְּתוּבֵי־**
30 **שֶׁהֲגִיעַ לְאַחֲרֹנָה לִידֵי הַרְבִּי)**
31 **עַל הַפְּסוּק יְהִי הַיְוָי אֱלֹהֵינוּ**
32 **עִמָּנוּ כְּפֶאֶשֶׁר הִיָּה עִם אֲבוֹתֵינוּ**
33 **אֶל יַעֲזֹבֵנוּ וְאֵל יִשְׁטַנּוּ⁵, וְשֵׁם**
34 **בְּמֵאֲמָר שֶׁל רַבְּנוּ הַזְּקֵן מְבִיא גַם**
35 **הַפְּסוּק שְׁלֹאֲחֲרֵי־זֶה⁶, הפסוק**
36 **הַבָּא בְּדַבְרֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ שֶׁהַקְּדוּשָׁ-**
37 **בְּרוּךְ הוּא יְהִי עִמָּנוּ כְּדֵי לְהַטּוֹת**
38 **לְבַבְנוּ אֵלָיו לְלָכַת בְּכָל דְּרָכָיו וְלִשְׁמֹר מְצוֹתָיו חוֹקֵינוּ**
39 **וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת אֲבוֹתֵינוּ.**
40 **וּמִקְדָּיִם** במאמר הנוכח של אדמו"ר חוקן, לפני הביאור בפסוקים הנוכחים
41 לעיל שאמר שלמה המלך, **לְבָאֵר מַה שֶּׁפְּתוּב⁷ בְּתַהֲלִים (בַּפָּרָק 'הַלֵּל)**

(5) נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז הקצרים ע' קלב ואילך. וראה גם ד"ה יהי ה"א עמנו תרנ"ח. תרפ"ה (ס"ה"מ תרנ"ח ע' א ואילך. תרפ"ה ע' שח ואילך). ד"ה הנ"ל דיום שמח"ת תשמ"ה; ט"ו תמוז תשמ"ו. (6) שם, נח. (7) תהלים קטו, ב.ג. (8) שם קיג, ד. (9) ראה תו"א הוספות קט, ד. ובכ"מ. (10) שמות ה, ב. ראה לקו"ת אמור לה, סע"ג. סה"מ עטר"ת ע' שס. ובכ"מ. (11) מקץ מא, טז. וראה תו"א יתרו עא, ד. (12) ראה גם תניא פכ"ב.

ביאור בדרך אפשר

1 וְלִכְּנֵן הֵם הַגּוֹיִים אוֹמְרִים גַּם עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִי־הָאֱלֹהִים,
 2 פִּירוּשׁ, אֵיךְ הוּא אֱלֹהֵי שְׁלֹכְם, שְׂאֵתֶם מִמְּשִׁיכִים לְמִטָּה
 3 כּוֹ' כְּלוּמַר, הַגּוֹיִים טוֹעִים כְּלִפֵּי יִשְׂרָאֵל: כִּיּוֹן הִשְׁקִדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרוֹמֵם
 4 וְרוּחַן מִהַעוֹלָם (לִפֵּי תַפְסִיתָם) וּמִשְׁפִּיעַ לְמִטָּה רַק הַשְּׁפֵעָה מוֹעֵטָה, אֵיךְ אִתָּם
 5 מִתִּיחָסִים אֵלָיו כִּי־אֱלֹהֵי שְׁלֹכְם" הֵינּוּ
 6 אֱלֹהֵי הַמִּשְׁפָּע הַשְּׁפֵעָה פְּנִימִית
 7 וּמִתּוֹךְ קִירוּב.
 8 וּבְאֵמַת לְמִרוֹת שֶׁהוֹיִים מִתְּפַלְאִים
 9 כִּיעֵד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסּוּגוֹלִים לְהַמְשִׁיךְ
 10 גִּלּוּי אֱלֹהוֹת לְמִטָּה בְּרִיבּוּי וּבְקִירוּב
 11 הִנֵּה לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דָּבָר גַּם הַגּוֹיִם
 12 מוֹדִים שְׂאֵפֶשֶׁר לְהַמְשִׁיךְ
 13 אֱלֹהוֹת עַל־יְדֵי אֱהָבָה וְיִרְאָה,
 14 שֶׁהֵם עֲנִינִים רוֹחֲנִים כִּי הַגּוֹיִים
 15 לֹא מִסּוּגוֹלִים לְהַבִּין אֶת עֲנִיֵּן הַמִּשְׁכָּח
 16 וּגִלּוּי הָאֱלֹהוֹת לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה,
 17 אֲבָל כִּיּוֹן שׁוֹם לִפֵּי תַפְסִיתָם וְהַבְנָתָם
 18 "עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ" וּבְעוֹלָמוֹת עֲלוֹנוֹיִם
 19 וְרוֹחֲנִים כֵּן יִכּוּלָה לְהִיֹּת הַמִּשְׁכָּח
 20 וְהַתְּגַלּוֹת אֱלֹהִית, לִכֵּן גַּם הֵם מִסְכִּימִים
 21 שֶׁעַל יְדֵי אֱהָבָה ה' וִירָאת ה' שֶׁהֵם
 22 עֲנִינִים רוֹחֲנִים (בְּכַחֲנִית "שָׁמַיִם") כֵּן
 23 נִיתֵן לְפַעוֹל הַמִּשְׁכָּח וְהַתְּגַלּוֹת אֱלֹהוֹת.
 24 וְזֶהוּ מָה שֶׁפָּתוּב בְּאַבְרָהָם
 25 אֲבִינוּ, כֹּאשֶׁר שָׁמוּ "אַבְרָהָם" בְּחוֹסֶפֶת
 26 ה"א עַל הַשָּׁם "אַבְרָם" נִיתֵן לוֹ
 27 מִהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּי אֲב הַמּוֹן
 28 גּוֹיִם נִתְּתִיף¹³, שְׂאֵפִילוֹ
 29 הַגּוֹיִם שֶׁהָיוּ בְּיַמֵּי אֲבְרָהָם אֲבִינוּ הָיוּ
 30 מוֹדִים שְׂעַל־יְדֵי אֱהָבָה
 31 וְשִׁזְהוּ עֵיקַר עֲנִינּוֹ שֶׁל
 32 אֲבְרָהָם, שֶׁעֲבַד אֶת ה' בְּעֵיקַר בְּמִידַת
 33 הַחֶסֶד וְאֱהָבָה ה', וְעֵלָיו נִאֲמַר
 34 שְׂנִקְרָא אֲבְרָהָם אוֹהֲבֵי¹⁴
 35 וְיִרְאָה, וְכֵן עַל יְדֵי יִרְאָת ה' הִנֵּה
 36 אֲבְרָהָם יָכוֹל לְהַשִּׁיג וְלְהַמְשִׁיךְ אֶת ה'. אֲלֹא שֶׁשְׂעֲנַתְּם שֶׁל
 37 הַגּוֹיִים הִיא שְׂאִי־אֶפְשֶׁר לְהַמְשִׁיךְ אוֹתוֹ תִּתְּבַרְךָ מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה
 38 בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים, בְּאִמְצַעוֹת דְּבָרִים גְּשָׁמִיִּים וְכֵן לְהַחֲדִיר אֱלֹהוֹת בְּתוֹךְ
 39 דְּבָרִים גְּשָׁמִיִּים כִּי רַק עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ, לְטַעֲנָתָם כְּבוֹד ה' יִכּוּל
 40 לְהַתְּגַלּוֹת רַק "עַל הַשָּׁמַיִם" דִּהְיִנּוּ אֱהָבָה וְיִרְאָה, שֶׁהֵם עֲנִינִים
 41 רוֹחֲנִים, בְּחִינַת שָׁמַיִם. אֲבָל בְּנִיגוּד גְּמוּר לְתַפְסִיתָם הַמוֹטַעִית שֶׁל
 42 הַגּוֹיִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יוֹדְעִים שִׁזְהוּ הַתַּפְסִיטָה שֶׁנִּיתֵן לְהַתְּחַבֵּר לְאֱלֹהוֹת

ביאור בדרך אפשר

ולגלות ולהמשיך את כבוד ה' היא רק ע"י אהבה ויראה שקר גמור,
 והאמת היא, שיכולים להמשיך אלקות גם למטה בדברים
 גשמיים וכמבואר בהרחבה בתורת החסידות שזו תכלית בריאת העולם הזה
 הגשמי והמטרה של לימוד התורה וקיום המצוות בדברים גשמיים – לגלות
 ולהחזיר אלוקות דווקא בעולם הזה
 הגשמי. וזהו התוכן הפנימי במה
 שאומרים לגוים מי פהו' אלקינו המגביהי לשבת,
 המשפילי לראות בשמים ובארץ¹⁵, בעוד שלטענת הגויים
 העובדה שהקדוש-ברוך-הוא הוא
 מרום ונעלה היא סיבה לכך שלא
 תהיה התגלות אלוקית בעולם, הרי
 הגישה והתפיסה של בני ישראל היא
 הפוכה שאדרבה, מצד היותו
 יתברך "מגביהי לשבת",
 דווקא בגלל היותו נעלה מאד ומרום
 מאד הרי הוא גבוה כל כך עד
 שגם השמים הם השפלה נגדו,
 כי לעומת הגובה העצום שלו
 גם העובדה שהוא נמצא ומאיר
 ב"שמים", היינו עולמות רוחניים
 עליונים, היא ירידה והשפלה לגביו
 ומכל-מקום ועם היותו רם ונישא
 אין זה מונע ממנו לרדת גם אל
 ה"ארץ", העולם הגשמי הנחות ולחיות
 "המשפילי לראות בשמים
 ובארץ" בפועל, ולהאיר
 ולהתגלות בין ב"שמים" ובין ב"ארץ"
 באותה מידה (כי כשם שביכולתו
 להשפיל את עצמו, כביכול, ולרדת
 ל"שמים" כך בדיוק ביכולתו לרדת
 ל"ארץ", כי לגביו הירידה לשניהם היא
 השפלה, כביכול, באותה מידה ממש
 כי הוא מצד עצמו נעלה ומרום
 משהם יחד) ולכן אומרים בני ישראל יכולים
 לתברך למטה בארץ על-ידי דברים גשמיים כי גם אותם ניתן
 להאיר וגם בהם ניתן להחזיר אלוקות.
 וזהו גם התוכן הפנימי של הספוק "ואלקינו בשמים" (ואף-על-
 פי-כן למרות שהוא אלוקים ב"שמים", היינו נעלה ומרום מאד, בכל זאת)
 "כל אשר חפץ עשה", ויש לדייק בלשון הכתוב "כל אשר חפץ עשה"
 דהנה חפץ¹⁶ הוא רצון העליון, בחינת פתח, מבואר בקבלה

(13) לך לך יז, ה. (14) ישע"י מא, ח. (15) תהלים קיג, ה. (16) ברשימה נוספת, שבה' חפץ שייכת לבנ"י, ששרשם מפנימיות הרצון, בחי' חפץ.

יהי הוי' אלקינו עמנו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וחסידות שלמעלה יש בחינת "כתר עליון" (האור האלוקי שלמעלה מעשר
2 הספירות שנמשל לכתר שמעל לראש) והוא עניין הרצון העליון (והוא מעל
3 לספירות שתחילתן במוחין העליונים, כשם שבכוחות הנפש של האדם כוח
4 הרצון נעלה יותר מכוח השכל) וְכֹתֵר בְּגִימְטְרִיא תר"ך¹⁷, שְׁזָהוּ
5 הַמְסַפֵּר דְתַרְנ"ג מְצוֹת
6 דְאֹרִיתָא מן התורה וז' מְצוֹת
7 דְרַבְּנָן שתקנו חכמים, שְׁהֵן כֹּל
8 המצוות יחד תר"ך עֲמוּדֵי אֹר, פִּירוּשׁ
9 פִּירוּשׁ הטעם לכך שהמצוות נקראו
10 "עמודי אור" הוא דְרַף-מִשְׁל כְּמוֹ
11 שֵׁשׁ עֲמוּדִים בְּבֵית חוּמָה בית
12 המצא בעיר מוקפת חומה והוא בית
13 גְּדוֹל, שכדי לתמוך בו יש בו עמודים
14 נְצֻבִים בְּאֶרֶץ וְרֹאשׁם מְחוּבָּר
15 בַּתְּקָרָה, כִּכָּה מִמֶּשׁ הַמְצוֹת
16 הֵן עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל כְּמוֹ
17 הָעֲמוּדִים נְצֻבִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
18 מִרוֹם הַמַּעְלֹת מִהַדְרַגָּה הַגְּבוּהָה
19 מֵאֵד הוּא רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן פִּירוּף-
20 הוּא שְׂכָמוֹר הוּא בְּחִינַת "כֹּתֵר" עַד
21 הָאֶרֶץ הַלְוֹז הַחוּמְרִית כו'¹⁸
22 התחנתה ביותר, והחיבור הזה מהכתר
23 העליון ועד הארץ התחנתה נפעל על
24 ידי המצוות שמטעם זה נקראות
25 "עמודי אור" וְלִכְן בְּגַלל שֶׁהַמְצוּוֹת
26 יוצרות חיבור בין ה"כתר" העליון
27 והמעשה הגשמי התחתון יְכוּלִים
28 לְהִמְשִׁיף אוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ וּלְגַלּוֹת
29 אֱלוּקוֹת אֶפְּיֵלוֹ עַל-יְדֵי עֲשִׂיָּה
30 גְּשָׁמִית, ולא רק על ידי עבודה
31 ורחיבת של אהבת ה' ויראת ה', כִּאֲמוֹר
32 לעיל לגבי הטענה והתפיסה של
33 הגויים, כִּי "כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ -
34 עֲשֵׂה", שֶׁהוּא עֲנֵן הַמְשַׁכֵּת
35 רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן (חֲפִץ) בְּעֲשִׂיָּה,
36 עַל-יְדֵי מְצוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, כִּי
37 מאחר שקיים המצוות המעשיות הוא
38 מילוי רצון ה' הרי בכוחה של הפעולה
39 המעשית להמשיך ולגלות את הרצון הנעלה ("כתר") וְאֶפְּיֵלוֹ בְּמִטְבַּע
40 גְּשָׁמִית מְסוּג הַדּוּמָם, שהוא הסוג הנחות ביותר בבריאה הנחלקת
41 למדבר, חי, צומח ודומם, גם במטבע זו ניתן לעשות פעולה שתגרום המשכת
42 והתגלות הרצון העליון לטמה בעולם הגשמי עַל-יְדֵי-זֶה שְׁנוֹתָנִים
43 אוֹתָהּ לְצַדִּיקָה.

(17) ראה ע"ח שער יז (שער ז"א ספ"א. 18) תניא אגה"ק סכ"ט. 19) שם קטו, ד. 20) ראה גם לקו"ד ח"א קע, ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל-פִּי הַמְּבֹאֵר בְּרִשְׁמֵיהָ הַנַּ"ל (סְעִיף א), רְשִׁימַת דְּבָרֵי הַרְבִּי
 2 הַרִּי"צ בַּעַת צֵאתוֹ מִהַמְּאֹסֵר בִּגְ' תְּמוֹז תִּרְפ"ז שֶׁבָּהּ מְסִיִּם וְלִכְלֹל בְּנֵי
 3 יִשְׂרָאֵל יְהִי אֹדֶר בְּרוּחַנִיּוֹת וּבְגִשְׁמֵיּוֹת", יֵשׁ לֹמֵר יְתִירָה
 4 מְזֵה, שֶׁהַמְּשַׁכָּה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי לְמַטָּה הִיא לֹא רַק בְּמַעֲשֵׂה
 5 הַמְּצֹוֹת, שֶׁהוּא הַחִידוּשׁ הָאִמּוֹר כִּאֵן
 6 לְגַבִּי הַהִמְשָׁכָה בְּמוֹחִין (שְׁכַל) וּבְמִידוֹת
 7 (רַגֵּשׁ) אֲלֵא גַם בְּעַת הַהֲכָנָה
 8 לְעֲשִׂיַת הַמְּצֹוֹה, כְּמוֹ הַהִילוּף
 9 לְדַבֵּר מְצֹוֹה, מַעֲיֵן לְשׁוֹן הַכְּתוּב
 10 לַעֲנִיִּין לִימּוֹד הַתּוֹרָה בְּלִכְתָּף
 11 בְּדֶרֶךְ²², שֶׁזֶהוּ הַמַּעֲמָד וּמַצָּב
 12 שֶׁהִיא אֲזֵ אֲצֵל בַּעַל הַשְּׂמֹחָה
 13 וְהַגְּאוּלָּה, שֶׁהִיא בְּדֶרְכּוֹ לְעִיר
 14 מְקַלְטוֹ אֵלֶיהָ הִיא אִמּוֹר לְנִסְוֵעַ עִם
 15 צֵאתוֹ מִבֵּית הַסּוּהָר, בֵּין שְׁלִיחוֹת
 16 אַחַת לְשֵׁנִיָּה וְזֶהוּ חִידוּשׁ נֹסֵף עַל
 17 הָאִמּוֹר לְעִיל לְגַבִּי הַמְּשַׁכָּה אֱלוּקוֹת
 18 בְּעוֹלָם עַל יְדֵי הַמַּעֲשֵׂה, הֵינּוּ שְׁלֹא זֶה
 19 בְּלִבְדוֹ שֶׁלְמַעֲשֵׂה הַגִּשְׁמִי שֶׁל מַעֲשֵׂה
 20 הַמְּצֹוֹת יֵשׁ כּוֹחַ לְהַבִּיא אֱלוּקוֹת בְּעוֹלָם
 21 אֵלֶּא אִפְלוּ הַהִלִּיכָה וְהַחֲנֵה לְעֲשִׂיַת
 22 הַמְּצֹוֹה וּמִלּוּי הַשְּׁלִיחוֹת, גַּם הֵם
 23 פּוֹעֲלִים פְּעוּלָה דּוּמָה לְמַעֲשֵׂה הַמְּצֹוֹת
 24 עֲצֻמוֹ.
 25 וְהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר בְּפִרְסוּתֵיּוֹ יוֹתֵר אֵת עֲנִיִּין
 26 עֲבוֹרַת ה' וּפְעוּלָתָהּ לְהַמְּשַׁכָּת אֱלוּקוֹת
 27 בְּעוֹלָם גַּם כֹּאשֶׁר נִמְצְאִים "בֵּין שְׁלִיחוֹת
 28 אַחַת לְשֵׁנִיָּה" וְחִסְרָה הַקִּבְעוּת בְּעֲנִיִּי
 29 תּוֹרָה וּמְצֹוֹת:
 30 וּבְהַקְדִּים, דְּהִנֵּה לְשׁוֹן
 31 הַקְּתוּב²³ שֶׁחֲלוּקֵי מְצוּטָה בְּרִשְׁמֵיהָ
 32 זֶה הוּא וְלִכְלֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִנֵּה
 33 אֹדֶר בְּמוֹשְׁבוֹתָם,
 34 "מוֹשְׁבוֹתָם" הוּא מְלִשׁוֹן
 35 הַתִּשְׁבּוּת בְּמוֹכֵן שֶׁל יִשִּׁיבַת קַע, וְ
 36 שֶׁזֶהוּ הַמַּעֲמָד וּמַצָּב שֶׁל בְּנֵי
 37 יִשְׂרָאֵל כְּאִשֶׁר עוֹסְקִים
 38 בְּעִבּוּדָה דְּקִיּוּם הַתּוֹרָה
 39 וּמְצֹוֹת, שֶׁאֲזֵ הָרִי גַם עִבּוּדָה
 40 וּשְׁלִיחוֹת שֶׁהִיא בְּמִשְׁפָּחָה זְמַן
 41 קָצֵר בְּלִבְדוֹ וּלְכֹאוּרָה אֵינֶנּה בְּקִבְעוּת
 42 אֵלֶּא רַק דְּבַר זְמַנִּי וְעֵרָא, הִנֵּה
 43 מְצֹוֹתֶיהָ אַחֲשִׁבֶיהָ²⁴ כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּהִלְכָה שִׁישָׁם דְּבָרִים שֶׁמְצִד עֲצֻמָּה
 44 אֵין לָהֶם עֶרֶךְ מִיּוֹחֵד אֲבֵל הַעוֹבְדָה שִׁישׁ עֲלֵיהֶם מְצוּה, מַעֲנִיקָה לָהֶם חֲשִׁבוּת

1 אֱלוּקוֹת בְּגִשְׁמֵיּוֹת וְעַל יְדֵי פְּעוּלוֹת גִּשְׁמֵיּוֹת. אֲבָל בְּשִׁבְלֵי זֶה כְּדֵי שֶׁאֵין
 2 נִצְלִיחַ לְפַעוּל שִׁישׁ הַגּוֹיִים יִכְרוּ בִּיכוּלַת שְׁלֵנוּ לְהַמְּשִׁיךְ וּלְגַלוֹת אֱלוּקוֹת בְּעוֹלָם
 3 צָרִיף לְהַטּוֹת לְכַבְּנוּ אֲלֵינוּ, שֶׁיְהִיָּה לָנוּ רְצוֹן גְּמוּר מִלֵּא וּמוֹחֵלֵט
 4 לְלָקַת כָּכָל דְּרָכֵינוּ וְלִשְׁמוֹר מְצֹוֹתֵינוּ. וּמְסִיִּם "אֲשֶׁר צִוָּה אֵת
 5 אֲבוֹתֵינוּ", פִּירוּשׁ, כְּאִשֶׁר
 6 הִנֵּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא מְקוֹשֵׁר
 7 לְאֲבוֹתֵינוּ, כֵּן יְהִי לָנוּ וְעִבּוֹרַתֵינוּ
 8 אֵין תְּפַעַל אֵת הַפְּעוּלָה הַרְצוּיָה.
 9 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה לְפִי פִירוּשׁ זֶה
 10 בְּיַהֲיֵ ה' אֱלוּקֵינוּ עֲמֻנוֹ שֶׁהַכְּתוּב
 11 מְדַבֵּר עַל גִּילּוּי וְהַמְּשַׁכָּת אֱלוּקוֹת
 12 בְּאִמְצַעוֹת עֲשִׂיָּה גִשְׁמִית, כְּמִבּוֹאֵר
 13 לְעִיל, יֵשׁ לְהוֹסִיף עַל הַפִּירוּשׁ
 14 הָאִמּוֹר לְעִיל (סְעִיף ב)
 15 שֶׁ"אֲבוֹתֵינוּ" קָאֵי עַל 'חֲכֻמָּה'
 16 וְ'בִינָה', הַנְּקִיאוֹת אֲב וְאֵם,
 17 וּפִירוּשׁ "יְהִי הוֹי" אֲלֵינוּ
 18 עֲמֻנוֹ כְּאִשֶׁר הִנֵּה עִם
 19 אֲבוֹתֵינוּ הוּא שֶׁתְּהִיָּה
 20 הַהֲמַשְׁכָּה מְמוֹחִין לְמִדּוֹת,
 21 שֶׁהַמְּדוֹת יְהִי כְּמוֹ הַמּוֹחִין
 22 וְכִשֶׁם שֶׁבְּמוֹחִין הַנְּעִלִים מִהַמִּידוֹת
 23 (בְּסֵדֶר שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ מִלְּמַעְלָה
 24 לְמַטָּה) יֵשׁ הָאֵרָה וְהַתְּגַלוֹת מֵאוֹר-אֵין-
 25 סוּף בְּרוּךְ-הוּא, כֵּן יְהִיָּה גַם בְּמִידוֹת,
 26 וְעַתָּה לְאַחַר הַפִּירוּשׁ שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר
 27 עַל הַמְּשַׁכָּת אֱלוּקוֹת בְּגִשְׁמֵיּוֹת, יֵשׁ
 28 לְהוֹסִיף עַל כֵּן שֶׁהַבְּקָשָׁה
 29 וְהַהֲבַטָּחָה הִיא לֹא רַק עַל
 30 הַהֲמַשְׁכָּה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי
 31 אֵינֶנּוּסוּפִי בְּכַחַיִּת הַמְּדוֹת, אֲלֵא
 32 גַּם עַל הַהֲמַשְׁכָּה שֶׁל הָאוֹר
 33 הָאֱלוּקִי בְּכַחַיִּת הַעֲשִׂיָּה,
 34 בְּמְצֹוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְכְּמִבּוֹאֵר
 35 בְּתַנְיָא²¹ שֶׁגַּם אֲבָרֵי גּוּף
 36 הָאָדָם הַמְּקִימִים הַמְּצוּה,
 37 נַעֲשׂוּ מְרַבְּכָה מִמֶּשׁ לְרְצוֹן
 38 הַעֲלִיּוֹן, שֶׁגַּם אֲבָרֵי הַגּוּף בְּטִלִּים
 39 לְגַמְרֵי כְּמוֹ שֶׁהַמְּרַבְּכָה בְּטִלָּה לְחַלּוּטִין
 40 לְרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַרוּכָב וְאֵין לָהּ רְצוֹן מִשְׁלָה
 41 כֹּלל כִּגְוִן הַיָּד הַמְּחַלֶּקֶת צְדָקָה
 42 לְעַנְיִים אוֹ עוֹשֵׂה מְצוּה
 43 אַחֲרַת כּו' שֶׁבְּכֵךְ הִיא בְּטִלָּה לְאֱלוּקוֹת בְּבִטּוּל מוֹחֵלֵט וְהַמַּעֲשֵׂה פּוֹעֵל
 44 הַמְּשַׁכָּה אֱלוּקִית.

(21) פכ"ג. (22) ואתחנן ו, ז. (23) בא י, כג. (24) ראה בכורות י, א. פרש"י ביצה כז, ב ד"ה חלה. וראה אנציקלופדי' תלמודית

יהי הוי' אלקינו עמנו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (לדוגמא, בשר וחלב אסור באכילה ואפילו בהנאה ובכל זאת מטמא טומאת
2 אוכלין כי בגלל האיסור המוטל עליו יש לו חשיבות, וכן חמץ שנתעפש או
3 נחרך עדיין אסור באכילה כי למרות שברוך כלל אינו נחשב אוכל, כאן
4 איסורו מחשיבו) וכן בעניינינו כיוון שמדובר בענייני תורה ומצוות, גם לדבר
5 עראי יש חשיבות של דבר קבוע והוא
6 נחשב להיות פאופן של 1 והתשובות, וכמאמר רבותינו ז"ל²⁵ פיון דכתיב
7 קביעות והתשובות, וכמאמר 2 בהו²⁶ על-פי ה' יחנו ועל-פי ה' יסעו, כמאן
8 רבותינו ז"ל²⁵ שכאשר בני ישראל 3 דקביעי להו דמי, דמפיון שהתנהה היא על-פי
9 היו במדבר היה מותר להם ללכת 4 ה', הנה הגם שהיא רק לפי שעה, תשובה היא
10 בשבת לכל אורך מחנה ישראל, 5 להיות נדונית קבע, וכדברי כ"ק מו"ח
11 ולמרות שהם גרו באהלים זמניים, 6 אדמו"ר²⁷ שפכל מקום שבו חנו בני ישראל
12 ומפעם לפעם עברו מקום פיון 7 בהיותם במדבר, לא רק במקום שבו חנו משף
13 דכתיב בהו²⁶ על-פי ה' יחנו 8 זמן ארוף, כמו בקדש שישבו שם י"ט שנה²⁸,
14 ועל-פי ה' יסעו, כמאן 9 אלא גם במקום שבו חנו למשף זמן קצר, יומם
15 דקביעי להו דמי, הרי זה נחשב 10 וליזה גו' ונסעו²⁹, הוצרכו להקים את המשפן
16 להם כמקום קבוע דמפיון 11 בשלימות בכל הפרטים, כמו במקום שבו חנו
17 שהתנהה היא על-פי ה', 12 למשף זמן ארוף ביותר. אמנם, ברשימה זו
18 שצויה לחנות במקום זה הנה הגם 13 מדיק ואומר רק "לכל בני ישראל יהיה אור"
19 שהיא רק לפי שעה, וגם עכשיו 14 (ומשמית תיבת פמושבותם), והינו, לא רק
20 כשחונים יורעים שעתידים לנסוע מכאן 15 פמושבותם, פעת קיום המצוה והשליחות, אלא
21 בכל זאת תשובה היא החנייה 16 גם בלכתך בדרך, בין שליחות אחת לשניה, הנה
22 הזמנית להיות נדונית קבע, 17 גם אז יהיה מעמד ומצב של אור, ברוחניות
23 וכדברי כ"ק מו"ח 18 אדמו"ר²⁷ שפכל מקום שבו
24 חנו בני ישראל בהיותם 19 וכן תהיה לנו, וכמו שכתוב ברשימה הנ"ל
25 חנו פני ישראל בהיותם 20 שאין זה רק לשון תפלה, אלא גם לשון
26 במדבר, לא רק במקום שבו 21 הבטחה, שבודאי יהי ה' אלקינו עמנו
27 חנו משף זמן ארוף, כמו 22 היה עם אבותינו, אף-על-פי שאין אנו יכולים
28 בקדש שישבו שם י"ט 23 להדמות לאבותינו (כפי שממשיף שם: "הגם
29 שנה²⁸, אלא גם במקום שבו 24 מיר זיינען ניט גלייך צו אבותינו, וועלכע זיינען
30 חנו למשף זמן קצר, כמפורש 25 געווען בעלי מסירת נפש בפועל וכו')³⁰. ועד
31 בתורה בפרשת בהעלותך שלפעמים 26 שזוכים לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי
32 חנו יומם וליזה גו' בלבד 27 משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות
33 ונסעו²⁹, הרי גם כשחנו חנייה 28 לארצנו, בקרוב ממש.
34 קצרה מאד הוצרכו להקים את 29 ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.
35 המשפן בשלימות בכל 30 ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.
36 הפרטים, כמו במקום שבו 31 הייתה מקומם הקבוע.
37 חנו למשף זמן ארוף ביותר 32 ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.
38 כי כל חנייה על פי ה' נחשבת כאילו 33 ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.
39 הייתה מקומם הקבוע.
40 ואלם, מכאן לומדים רק שגם ישיבת עראי וחנייה זמנית, אפילו קצרה,

ערך אסורו חשובו. (25 עירובין נה, ב. 26) בהעלותך ט, כ. (27 ספר השיחות תש"א ע' 162. 28) פרש"י דברים א, מו. (29) בהעלותך ט, כא. (30) חסר קצת (המו"ל).

בס"ד. שיחת יום ה' פרשת בלק, י"ב תמוז, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- א.ב. דובר אודות המאמר¹ דיבור-המתחיל "הוי' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי"², שאמר בעל השמחה והגאולה מיד לאחרי בשורת הגאולה³, עוד לפני המאמר דיבור-המתחיל "ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב"⁴ - כיון שלכל לראש הוצרך לפעול ולבאר:
- (א) בנוגע לכל אלו שהשתדלו מתוך מסירות-נפש לעזור לו ("עוזרי") בתקופת המאסר והגאולה⁵, שלא יגרם להם שום היזק (שזהו ענין של נס - נוסף על עצם הגאולה שהיתה נס גדול⁶ - ועוד יותר מנס הגאולה⁷), כי אף שבהשקפה ראשונה הרי הם "עוזרי", הנה האמת היא כהפסק-דין בפנימיות התורה⁸ ש"אין עוד מלבדו⁹ ורק הוא לבדו . . עוזר לו"¹, כך, שגם מצד הטבע אין נתינת מקום שיהיה היזק באיזה אופן שהוא¹⁰ (וביחד עם זה, גדול ביותר שכרם, כיון שבפשטות היו "עוזרי", ולכן מוסיף במאמר אודות "התלמידים שנקראים בנים"¹¹).
- (ב) בנוגע ליחס לאלו שגרמו לו יסורים ("שונאי"), שלא יהיה אצלו רגש של נקמה, אלא באופן ש"יתמו חטאים ולא חוטאים"¹², דכיון שנרגש אצלו ש"אין עוד מלבדו", אזי נרגש גם בפעולת השונא שהיא באופן ש"ה' אמר לו גו"¹³, והכוונה בזה היא כדי ש"אני אראה", להגיע לבחינת ראייה, שזהו על-ידי המנגד דוקא ("בשונאי"¹⁴ -
- הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁵ ב'לקוטי-שיחות' חלק כ"ח עמוד 149 ואילך.

נמשך גם בעולם, כמאמר (זח"ב קסא, ריש ע"ב) "אסתכל באורייתא וברא עלמא" - כמודגש גם באמירת המאמר ופירסומו ברבים, שבודאי הגיע גם לאלו שבדקו "בשבע עינים" כיצד תהי' הנהגתו בימי החופש - שגם הם ידעו את האמת, "אמת הוי'", שיציאתו מן המאסר היתה ע"י "אמתת המצאו", שממנו נמצאו כל הנמצאים (רכב"ם הל' יסוה"ת בתחלתן).

(9) והרי הפירוש בזה - לא כמו אלו שמפרשים בטעות שאין ענין של אלקות מלבדו ית', אלא כהפירוש האמיתי והפנימי - שאין מציאות כלל מלבדו ית' (ראה תניא שעהיוה"א פ"א. פ"ו). (10) והמורס מהאמור: כאשר מתקשרים עם מי שמוסר נפשו על הפצת התורה והיהדות - שמציאותו נעשית מציאות התורה, וכיון שתורה היא בעה"ב על העולם, מקבל העולם את פס"ד התורה - הנה "כל המחובר לטהור, טהור" (ב"ק צב, ב. וש"נ), ועאכו"כ המחובר לקודש, ועי"ז הנה לא זו בלבד שלא יהי' אצלם ענין של היזק ח"ו, בנפשם, בגופם או אפילו בממונם, אלא אדרבה, שנמשכת להם תוספת ברכה והצלחה בכל עניניהם, בנפש ובגוף ואפילו בממון, באופן טבעי, וגם - אם יש צורך בכך, ויכול להיתוסף עי"ז - באופן נסי, כפי שנמשך בטבע, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה" (ברכה הג' דברהמ"ז).

- (11) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ז.
 (12) תהלים קד, לה. ברכות יו"ד, רע"א.
 (13) שמואל-ב טז, יו"ד. אגה"ק שבהערה 21.
 (14) ומביא במאמר עוד פירוש ב"אני אראה בשונאי", ש"ע"י עבודתו הוא מוציא את הניצוץ, והרע מתבטל מאליו" (ראה גם לקו"ש שבפנים הערה 37), והיינו, שהפירוש ד"אני אראה בשונאי" הוא - שאראה בהשונא מהו אמיתית ענינו: אם כוונתו היתה בשביל הענין הטוב, או מצד רשעות בלבד, שאז "מתבטל מאליו" (לאחרי שמוציאים ממנו את ניצוץ הקדושה), כיון שכל ענינו הוא רע, ו"רע" אינו מציאות לעצמו.
 (15) בשילוב שיחת ש"פ בלק שנה זו.

- (1) סה"מ קונטרסים ח"א קעט, א ואילך. ולאח"ז בסה"מ תרפ"ז ע' רא ואילך.
 (2) תהלים קיח, ז.
 (3) שהרי "פותחין בדבר מלכות" - בדבר תורה, ואצל רבי של חב"ד - הרי זה ע"י מאמר חסידות (ראה סה"ש תש"ח ע' 224. וש"נ).

- (4) והרי כל ענין הוא בהשגחה פרטית - כמדובר כמ"פ אודות תורת הבעש"ט (ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ) בנוגע לכל עניני העולם, שאינם במקרה, אלא בהשגחה פרטית, ועאכו"כ הענינים הקשורים עם בני", ובפרט נשמה כללית, שכוללת רבים מישראל עד לכל בני", ועאכו"כ בענין הקשור עם תורה, ובפרט תורה ברבים, שבאה אח"כ גם בדפוס, שזהו לדורות (כתתגם הצי"צ "אגיק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' שפכ) - הרי בודאי שהי' זה באופן מכוון כו'.
 (5) ועכשיו יכולים כבר לדבר על זה - כיון שכל אלו שעזרו כו', אינם נמצאים במדינה ההיא.

- (6) שהרי ע"פ דרך הטבע לא הי' נתינת-מקום לענין הגאולה, ובפרט לאחרי הפס"ד במשפט שלהם על היפך החיים, ולאחרי כן היתה השתדלות גדולה שרק פעלה להחליף העונש לגירוש, ובה גופא היו שינויים - עשר שנים, ואח"כ שלש שנים (ראה תורת מנחם - התוועדויות חל"ד ע' 142. וש"נ), ובסופו של דבר הי' זה רק במשך הזמן מגי'ד' תמוז עד ליי"ב-י"ג תמוז. וגם לאחרי שחופשה ניתנה לו - הנה לפי המנהגים במדינה ההיא, כשנותנים חופש לאחרי מאסר כזה, ישנם כמה הגבלות כו', ואילו כאן הי' השחרור ללא הגבלה (אף שבאופן בלתי רשמי הזהירו שישע למקום פלוני ולא למקום פלוני, ואעפ"כ, לא צייתו לכך).
 (7) ואין זה פלא שבימים ההם לא היתה שימת-לב על זה אצל בני" בכלל ואצל חסידים בפרט - מפני גודל השמחה על ענין הגאולה של בעל-הגאולה.
 (8) כפי שנמשכת ובהא בנגלה דתורה, עד לפירוש הפשוט - שהרי אמירת המאמרים היתה באידיש ("מאמע לשון"); ועי"ז

- 1 ג. ויש לבאר ההוראה מזה - כמדובר כמה פעמים שכל ענין בתורה הוא הוראה בחיי האדם, לכל
 2 מי שמגיע אליו הדבר-תורה, גם אם הוא רחוק מענין התורה ומצוות, ועל-אחת-כמה-וכמה אם הוא קרוב
 3 לתורה ומצוות.
- 4 ובהדגשה יתירה בנוגע לפסוק "ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאיי" שאמרו דוד בספר תהלים - כי,
 5 כל התפילות בפרקי התהלים שענינם תפילה, וכל דברי השבח והילול בפרקי התהלים שענינם תהילות
 6 ותשבחות, אמרם דוד עבור כל אחד מישראל עד סוף כל הדורות¹⁶.
- 7 וזהו הטעם שפרקי התהלים נתקבלו אצל כל בני-ישראל, אפילו אצל אלו שהם רחוקים מכל שאר
 8 הענינים - כיון שדוד אמרם לא רק עבור אלו שהיו בריחוק ממנו בזמן ומקום, אלא גם בריחוק הכי
 9 גדול (עד לקצה הכי אחרון והכי רחוק) באיכות, היינו, בעניני תורה ומצוות, שלכן, מבלי הבט על מעמדו
 10 ומצבו בשאר עניני תורה ומצוות, הנה מזמן לזמן נזרק מפיו ("כַּאֲפֹט זֶיךְ אַרְוִיס פּוֹן אִים") פסוק תהלים:
 11 כשטוב לבו - פסוק תהלים שתוכנו תהילה ושבח, ובמצב של היפך הטוב חסו-ושלום - פסוק תהלים
 12 שתוכנו תפלה ותחנונים.
- 13 ד. ובכן, בענין הנ"ל ישנן שתי הוראות כלליות:
 14 בצד הטוב - שלכל לראש צריך להודות לה', שכן, גם כאשר ישנם "עוזריי" לשון רבים, צריך לידע
 15 שהכל תלוי בכך ש"ה' לי". וכפי שפוסק הרמב"ם בריש הלכות תפילה: "מצוות-עשה .. שיהא אדם ..
 16 שואל צרכיו .. (ו)נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו".
- 17 וביחד עם זה, צריך לזכור שישנם "עוזריי" לשון רבים (כפי שמוסיף במאמר אודות "התלמידים
 18 שנקראים בנים"),
- 19 וכפי שמבאר ה'צמח צדק' בדרך מצוותיך¹⁷, שכוכבים ומזלות שאין להם בחירה, הרי הם כגרזן ביד
 20 החוצב בו, ולכן אסור להודות להם, כיון שעל-ידי-זה מחשיבים אותם למציאות בפני עצמם כאילו יש
 21 להם ברירה כו',
- 22 [וכמו שכתב הרמב"ם¹⁸ בנוגע להתחלת הענין של עבודה-זרה בדורות הקדמונים, ש"אמרו הואיל
 23 והאלקים ברא כוכבים .. וגלגלים .. ראויים הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד", "לפי שראו שכל
 24 בחינת שפע למטה נמשך על-ידי צבא השמים"¹⁹, ולכן רצו להשתחוות ולהתפלל לכוכבים ומזלות, כדי
 25 שיהיו שלוחים או משפיעים טובים, בחשבם שיש ביכלתם להשפיע על דעת עצמם. ובדוגמת המלך
 26 שמחלק את עניניו על-ידי שריו, שבמקרים רבים יש מקום לבקש מהשר, שייטיב למי שזקוק לברכה
 27 והשפעה שעוברת דרכו, אף-על-פי שאינו אלא שר במדינה או בעיר. ובאופן כזה התייחסו לכוכבים
 28 ומזלות, ועל-דרך-זה בנוגע לכל הדרכים הגשמיים שעל ידם נמשכים - ליהודי ולכללות העולם - פרנסה,
 29 ישועות והצלחות. אך על זה אומרים שזהו ענין של עבודה-זרה, היפך האמת],
- 30 אבל כאשר מדובר אודות יהודי שהוא בעל בחירה - הנה על זה אמרו²⁰ "חמרא למריה טיבותרא
 31 לשקייא", היינו, שצריך להודות גם למי שמביא את היין, שכן, אף-על-פי שהיין עצמו שייך "למריה"
 32 (למישהו אחר), והוא היה מקבל את היין באיזה אופן שיהיה (כמבואר ב'אגרת הקודש'²¹), מכל-מקום,
 33 כיון שעל ידו קיבל את היין, למרות שהיתה לו ברירה שלא להביא, צריך להודות לו על הטירחא.
- 34 ועל-דרך-זה גם בנדון-דין, בנוגע לענין ד"בעוזריי", ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר העזר של פלוני היה
 35 באופן שמסר נפשו על זה, כפי שהיה בסיפור הגאולה.
- 36 ולאידך גיסא - "ואני אראה בשונאיי":
- 37 כאשר רואה את אלו שהיו מנגדים אליו, ולא רק בממון, אלא אפילו בגוף ונפש - אסור שיעורר הדבר

19) דרמ"צ שם.

20) ב"ק שם.

21) רסכ"ה.

16) ראה שהש"ר פ"ד, ד (בתחלתה).

17) מצות מילה פ"ג (ו, א ואילך).

18) ריש הלי' ע"ז.

1 אצלו רגש של נקמה, כיון שצריך לזכור שכל ענין מתחיל מ"ה' לי" (כמו שכתוב בהתחלת הפסוק), ואילו
 2 ה"שונא" אינו אלא שליח (כמבואר ב'אגרת הקודש'²¹), ובמילא אין מקום לרגש של נקמה מ"שונאי",
 3 אלא עליו לקיים "ואני אראה" - להתבונן ולראות - "בשונאי", ולמצוא ("ארויסקריגן") מהי ההוראה
 4 מלמעלה שבגללה הגיע לו ענין בלתי-רצוי זה ("די אַנשיקעניש"), ובלשון הגמרא²²: "יפשפש במעשיו",
 5 ועל-ידי-זה יגיע לדרגא נעלית יותר, שזהו כללות ענינו של בעל תשובה - "אסורה מכאן"²³, לעזוב את
 6 הדרגא שהיה בה עד עתה (אף שגם היא דרגא דקדושה), ולהתעלות לדרגא נעלית יותר.

7 ולדוגמא - לנצל את הענין ד"שונאי" כדי לראות ("ואני אראה") השגחה פרטית בראיה מוחשית
 8 ממש: בדרך כלל יש לו הסברה בנוגע לעניני פרנסה, שכיון שיש לו ראש טוב, לכן הצליח במסחר, או
 9 בגלל שהתייגע בעניני חכמה ומדע, לכן הצליח בעניני מדעים וכיוצא-בזה; אבל כאשר עומד לנגדו שונא,
 10 ועד ל"שונאי" לשון רבים, שגם להם יש ראש טוב, וגם להם יש אפשרויות שונות כמו שיש לו, ועוד
 11 יותר, ואף-על-פי-כן, ניצול מהם - אזי רואה השגחה פרטית במוחש, כיון שאין מקום בשכל לתלות זאת
 12 בפעולה שלו, לולי עזר ה' והשגחתו הפרטית להוציאו מצרתו.

ועוד ענין בזה - בדרך הצחות:

14 כיון שהגיע למעמד ומצב ד"אני אראה" באמצעות "ב(ש)שונאי", היינו, שהשונא הביא אותו לעילוי
 15 בעבודת ה' - הרי יכול השונא לדרוש אחר-כך שכר על זה!

16 וכידוע הסיפור²⁴ אודות ה"מסור" ששלח את כתבי המלשינות על רבינו הזקן, ובגלל זה הוצרך לסבול
 17 את המאסר עם כל היסורים כו', ובסופו של דבר נעשה כתוצאה מזה חג הגאולה י"ט כסלו - שכאשר
 18 חסידים היו מתוועדים ב"ט כסלו, היה מגיע ה"מסור" הנ"ל (שנפל בענין של שכרות), וטוען בפני
 19 החסידים שצריכים ליתן לו משקה... כיון שכל הנס היה בגללו, שהרי לולי המסירה, לא היה המאסר,
 20 ובמילא לא היתה הגאולה, כך שהוא ה"מחותן" הראשי בזה!...

21 ה. ונוסף על שתי ההוראות בנוגע לחיי האדם בכלל - הרי זה נוגע גם בנוגע לקיום הציווי וההוראה
 22 של בעל הגאולה לעסוק מתוך מסירות-נפש בהפצת התורה ומצוותיה והיהדות בכלל, מתוך שמחה וטוב
 23 לבב, ודוקא מתוך אהבת ישראל:

24 בענין זה יכולה להיות טענה בשני הקצוות: (א) למה הוא חייב לעסוק בכך - הרי ישנם עוד יהודים
 25 שיכולים לעשות זאת? (ב) גם כאשר מניח את עצמו הצדה בשביל לעסוק בזה מתוך מסירות-נפש -
 26 ישנם אלו שמפריעים לו, ורוצה להנקם מהם, היפך הענין דאהבת ישראל.

ועל זה באה ההוראה מהנהגת בעל הגאולה:

28 בנוגע למסירות-נפש על התורה ומצוותיה - יידע שעליו מוטלת כל העבודה, וכמו-כן "כל אחד ואחד
 29 חייב לומר בשבילי נברא העולם"²⁵, ולכן, אין לו לסמוך על כך שיהודי נוסף יעשה זאת; יש לך אפשרות
 30 ללמוד תורה עם יהודי, ולפעול עליו לקיים מצוה - אל תסמוך על הזולת, כי בשבילך נברא העולם, וכיון
 31 שהנך יודע אודות יהודי זה, מוטל עליך החוב לעשותו לומד תורה ומקיים מצוותיה.

32 ובנוגע לאלו שמפריעים בזה - עליו לדעת שאין זה אלא בכדי ש"אני אראה", לעורר אצלו כח עמוק
 33 יותר, ומסירות-נפש עמוקה יותר, ומבט פנימי יותר בראיית השגחה פרטית על כל צעד וצעד. והיינו,
 34 שהמניעות והעיכובים הם בבחינת "תייטרך רעתך"²⁶: מן הסתם עדיין חסר אצלו משהו בעבודת ה' -
 35 בידיעה אודות השגחת ה', או בעניני יהדות בכלל, ולכן מעמידים אותו בנסיון, כדי שיפעל בעצמו
 36 התמסרות ועשייה עמוקים יותר.

(25) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).

(22) ברכות ה, א.

(26) ירמ"ב ב, יט. וראה תורת מנחם - התוועדות חמ"ה ע'

(23) פרש"י שמות ג, ג. וראה כתר שם טוב בהוספות ס"ח.

160 הערה 20. וש"נ.

וש"נ.

(24) ראה גם תורת מנחם - התוועדות ח"א ע' 71. וש"נ.

1 ו. ועל-ידי-זה זוכה להענין ד"הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב", והיינו, שעוד לפני שיוצא מהדרגא
 2 ד"חייבים", נעשה הענין ד"גמלני טוב",
 3 וכפי שמסיים במאמר השני²⁷: "וזהו שגמלני טוב, וכמאמר²⁸ אין טוב אלא תורה, והיינו שיתחזק
 4 בעבודתו בתורה ותפלה ביתר שאת וביתר עוז",
 5 על-ידי-זה שהקדוש-ברוך-הוא מענין לו יותר כח ועוז שיוכל ללמוד תורה, "ללמוד וללמד (גם
 6 לאחרים), לשמור ולעשות ולקיים"²⁹,
 7 וכיון שמקבל זאת מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו - "שגמלני" - הרי במילא בטלים כל המניעות
 8 והעיכובים, ונעשית הפצת התורה ומצוותיה, הפצת היהדות בכלל והמעיינות בפרט, עד שמגיעת "חוצה",
 9 ובאופן ש"ישראל³⁰ עושה חיל"³¹.

* * *

10 ז. בנוגע לענין המאסר והגאולה - הנה כשם שהמאסר לא היה בגלל עסק פרטי, היינו, ענין
 11 שההתעסקות בו היתה בתור איש פרטי, כמו לימוד התורה לעצמו, או עם בני הבית במשפחה הפרטית,
 12 או עבור הפצת היהדות וקיום המצוות בד' אמות שלו, אלא בגלל עבודתו בתור נשיא בישראל, בתור
 13 נשמה כללית ברוחניות, שלכן נמשך למטה באופן שנעשה נשיא בישראל, הרי מזה מובן גם בנוגע
 14 לגאולה - שאין זו רק גאולה של איש פרטי, אלא העיקר היא הגאולה בתור נשיא בישראל.
 15 ומזה מובן גם בנוגע להוראות הראשונות שלו בהתחלת הגאולה - שלהיותו נשיא חב"ד הרי זה בא
 16 לכל לראש בתורת החסידות, במאמר חסידות (כנ"ל³) - לא רק הוראה לאיש פרטי בענין פרטי, אלא
 17 אדרבה - העיקר הוא הוראה בענין כללי, ועד לענין שקשור עם היותו נשיא ומנהיג כל ישראל³².

18 ח. ובכך:

19 התכונה הראשונה של נשיא היא - היותו נשיא לא רק על מובחרים מעם, יחידי סגולה, או אפילו יותר
 20 מיחידים, אבל רק בעלי-מעלות נעלות, או מעלות בינוניות, אבל אין להם חסרונות יותר מאשר על דרך
 21 המיצוע, אלא הוא נשיא על כל סוגי בני-ישראל, ללא חילוק ביניהם.

22 ובהקדים - שמצינו בנוגע ללימוד התורה ש"כל האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה, מאבד הונה
 23 (כבודה) של תורה" (וסופה להשתכח ממנו), "דכתיב³³ ורועה זונות (נוטריקון זו נאה וארענה, ואעסוק
 24 בה) יאבד הון"³⁴.

25 כאשר לומד תורה, ואומר, ששמועה זו נאה בעיניו, ושמועה זו אינה נאה בעיניו - הוא יודע אמנם
 26 ש"שמועה זו" היא אמת, כיון שמאמין שניתנה למשה מסיני, אבל הוא מחלק ואומר שחסר בה ענין של
 27 יופי - אזי "יאבד הון", שהתורה לא תתקיים בידו.

28 וטעם הדבר - כיון שהתורה אינה נמדדת על-ידי שכל האדם, שיאמר ששני הענינים אמת, אבל הענין
 29 של כיבוד אב ואם, למשל, הוא (לא רק אמת, אלא גם) מנהג נאה ומדה נאה, ואילו ענין שקשור עם
 30 "חוקת התורה", שאין על זה טעם ושכל, אינו נאה בעיניו; הוא מבין אמנם שצריך לקיים זאת, כיון שזוהי
 31 "שמועה" בתורה, אבל אין לזה יופי בעיניו, כיון שאין זה באופן של הבנה והסברה, כ"אם, "גזירה

27 סד"ה ברוך הגומל הא' (סה"מ קונטרסים ח"א קפד, ב. תרפ"ז ע' ריא).
 28 אבות פ"ו מ"ג.
 29 נוסח ברכת אהבת עולם דשחרית. וראה אבות פ"ד מ"ה.
 30 פרשתנו (בלק כד, יח. וראה זהר סוף פרשתנו (ריב, ב).
 הובא במכתב ימי הגאולה תמוז שנה זו (אג"ק חכ"ד ס"ע קסו).
 ובסוף המאמר (תורת מנחם - התועדויות חמ"ז ע' 150).
 31 לא' המסובים שאמר לכ"ק אדמו"ר שליט"א, שהוא א"צ אלתער פריינד" של ליובאוויטש, וביקר אצל אדמו"ר מהוריי"צ, וגם נפגש עם הרבי בפאריז וכו' - איחל אדמו"ר שליט"א שיוסיפו להיפגש בשמחות נוספות, ואמר לו, שינצל את אפשרויותיו לספר אודות אדמו"ר מהוריי"צ.
 32 ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ג ע' 18 ואילך. וש"נ.
 33 משלי כט, ג.
 34 עירובין סד, א (ובפרש"י). וראה גם תורת מנחם - התועדויות חכ"ט ע' 245 ואילך. וש"נ.

1 גזרתי חוקה חקקתי³⁵, שצריך לקיימה בעל-כרחו - אזי "יאבד הון", שלא יתקיימו בידו אפילו המצוות
 2 שהן נאות בעיניו, כמו כיבוד אב ואם.
 3 וכמדובר כמה פעמים³⁶ מה שראינו בדורות האחרונים, שדוקא אותו עם שבנה את כל התרבות שלו
 4 על שכל והבנה, וכלל בזה גם חכמת המוסר, הנה כיון שכל זה היה מיוסד על שכל האדם, הביא "מוסר"
 5 זה לידי גניבה ורציחה, וכל דבר שהוא היפך "שמועה נאה" - לא רק מצד אמונת ה', אלא גם מצד
 6 "מוסר" בפני עצמו.
 7 וזהו שעשרת הדברות נאמרו "בדיבור אחד"³⁷, היינו, שאי אפשר להפריד "אנכי ה' אלקיך" מ"לא
 8 תרצח", כיון שלא יהיה קיום ל"לא תרצח" אם לא יהיה קשור עם "אנכי ה' אלקיך".
 9 וכשם שהדברים אמורים בנוגע לתורה - כן הוא גם בנוגע לבני-ישראל, ששם "ישראל" הוא
 10 ראשית-יבות יש ששים ויבוא אותיות לתורה³⁸, היינו, שכל אחד מישראל הוא "אות" בספר תורה של
 11 הקדוש-ברוך-הוא:
 12 כאשר עושים חילוק בין בני-ישראל ואומרים שיהודי זה נאה ויהודי זה אינו נאה,
 13 - הוא רוצה להיות מנהיג בישראל, אבל הוא אומר שמתאים לו להתעסק עם אלו שיושבים בכותל
 14 המזרחי, מתאים לו להתעסק עם גבירים, כיון שיוכל לקבל מהם כסף עבור החזקת בית-הכנסת
 15 ובית-המדרש ומוסדות צדקה, או שמתאים לו להתעסק עם בעלי-מזח, כיון שהם יבינו מה שילמד עמם,
 16 בתורה שבכתב או בתורה שבעל-פה, אבל בנוגע ליהודי שאין בו לא טעם ולא ריח³⁹, הוא לא רואה בו
 17 לא הבנה והשגה ולא מדות טובות, לא ראש וגם לא רגלים - טוען הוא שיהודי זה אינו נאה,
 18 יש לו אמנם שייכות אליו, להיותו מנהיג ונשיא על עדה בישראל שביין חבריה נמנה גם יהודי הנ"ל,
 19 אבל הוא מחלק ואומר שיהודי זה נאה ויהודי זה אינו נאה -
 20 אדם כזה אינו יכול להיות מנהיג של עדה בישראל.
 21 ט. וענין זה הוא גם בנוגע להתחלת ענין הנשיאות (שהרי בנשיאות גופא ישנן כמה דרגות) - שלכל
 22 לראש צריך האדם להיות נשיא על כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, כדברי הגמרא⁴⁰ "עיר קטנה זה הגוף",
 23 והאדם צריך להיות בעל-הבית על הגוף, ולא ליתן לגוף לשלוט עליו:
 24 גם בענין זה יכול מישהו לחלק ולומר, שהוא ידאג ויבטיח שראשו יהיה מונח בדברים נעלים
 25 ("איידעלע זאָקן"), אבל כשמדובר אודות אכילה ושתייה - למה לא ימלא תאוות נפשו?! ...!
 26 אלא מאי, ענין האכילה ושתייה הוא מהענינים שבהם "מותר האדם מן הבהמה אין"⁴¹, כמאמר רז"ל⁴²
 27 "שלשה כבהמה, אוכלין ושותין כבהמה" - הנה בשעת האכילה ושתייה אינו במדריגת "חכם" ...!
 28 וכידוע הסיפור⁴³ המובא בספרי מוסר בנוגע לאריסטו, שכאשר תפסו אותו בעשיית דבר בלתי נאה,
 29 אמר: עכשיו אינני אריסטו...
 30 ובכן: אם אינו נעשה בעל-הבית על אכילתו ושתייתו - אזי חסר גם בחכמתו, וכמו שכתב הרמב"ם
 31 בהלכות דעות⁴⁴: "כשם שהחכם ניכר בחכמתו .. כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו ..
 32 ובהילוכו וכו'", היינו, שחכם אמיתי הוא מי שחכמתו ניכרת גם בשעה שהולך לטייל או יושב לאכול
 33 ולשתות; אבל אם הוא אומר שמתאים לו להתעסק ולהבטיח רק את השכל שבראש והרגש שבלב, ואילו
 34 בנוגע לכח המעשה שבידים - עלול ליתן סטירה לפלוני, ובנוגע לפיו, עלול לפעמים לאכול ללא ברכה,
 35 ובדרך ממילא אכילתו היא בדרך "זולל וסובא", למלאות תאוות גופו ונפשו - אזי "יאבד הון",
 36 שמתבטלת נשיאותו גם בנוגע לראש ולב.

(40) נדרים לב, ריש ע"ב.

(41) קהלת ג, יט.

(42) חגיגה טז, א.

(43) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חל"ח ע' 255.

(44) רפ"ה.

(35) מדרש תהלים (באבער) ט, ב.

(36) ראה תורת מנחם - התוועדיות חמ"ג ריש ע' 401. וש"נ.

(37) מכילתא ופרש"י יתרו כ, א.

(38) מג"ע אופן קפו.

(39) ויק"ר פ"ל, יב.

- 1 י. ועל-דרך-זה בנוגע לנשיא על בני-ישראל:
- 2 מי שמתעסק רק עם בעלי מוחין, בעלי שכל, או רק עם בעלי רגש, ואילו בנוגע לשאר בני-ישראל
- 3 טוען הוא שעמם יכול להתעסק ה"שמש" שלו - הרי זה סימן שאינו נשיא!
- 4 הוא יכול להיות יהודי טוב, אדם טוב, גדול ונעלה, עם כל המעלות; אבל להיות נשמה כללית, מנהיג
- 5 בישראל - הנה הסימן על זה הוא כפי שמצינו במדרש⁴⁵ על הפסוק⁴⁶ "ומשה היה רועה", שבהיותו רועה
- 6 צאן דאג לכל סוגי הצאן, ו"היה מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואחר-כך מוציא הזקנים
- 7 כדי שירעו עשב הבינונית, ואחר-כך מוציא הבחורים שיהיו אוכלין עשב הקשה", ובהזכור אותו להיות
- 8 רועה ישראל.
- 9 וזו היתה סלילת הדרך עבור כל רועה נאמן בישראל מידי דור ודור, עד לדורנו זה - בעל השמחה
- 10 והגאולה.
- 11 יא. ובנוגע לעניינינו:
- 12 ידוע הסיפור⁴⁷, שאמרו לבעל השמחה והגאולה, שרואים אצל רבינו הזקן, שלאחרי י"ט כסלו (לאחרי
- 13 המאסר) התחיל לנהוג נשיאותו ברמה.
- 14 ובהתאם לכך, הנה ההוראה הכללית הראשונה שניתנה לאחרי המאסר היא - שכדי להיות נשיא ומנהיג
- 15 ישראל ברמה, הרי זה על-ידי-זה שמתייחסים ל"עוזרי", אלו שמוסרים נפשם על תורה ויהדות, וביחד
- 16 עם זה מתייחסים גם ל"שונאי", אלו שהם בגדר ד"משנאיך ה' אשנא"⁴⁸, כמודגש במאמר דיבור-המתחיל
- 17 "ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי"¹, ש"עוזרי" ו"שונאי" נזכרים באותו פסוק!
- 18 ועל-ידי-זה פועל גם מה שכתוב בהתחלת המאמר ש"יתמו חטאים מן הארץ .. חטאים .. ולא
- 19 חוטאים", כיון שהגישה אל החוטא היא מלכתחילה - תנאי קודם למעשה -שצריך להתעסק עמו ולפעול
- 20 אצלו שיתבטל החטא, ולהביא אותו לדרגא היותר עליונה, עד לדרגת תשובה שלימה, ש"אין צדיקים
- 21 גמורין יכולין לעמוד בו"⁴⁹.
- 22 וזוהי ההוראה של נשיא אמיתי בישראל בנוגע לענין הנשיאות:
- 23 כאשר "יצא למלך"⁵⁰ - צריך לידע שיש לו קהל בישראל, שיש בו - על-פי רצון ה' - לא רק ראש
- 24 או לב, אלא גוף שלם, מהראש עד כף הרגל, אלא שכולם צריכים להיות "באחוונא"⁵¹ כגוף אחד, ובשביל
- 25 זה מינו אותו לנשיא ומנהיג - כדי לעשות מכולם גוף אחד⁵², גוף קדוש⁵³, ו"גוי אחד בארץ"⁵⁴, כפירוש
- 26 רבינו הזקן⁵⁵ "גם בעניני ארץ כו'", שגם בהם יהיו עם אחד, מיוחד ומובדל, וכמו שכתוב בפרשת
- 27 השבוע⁵⁶: "עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב".
- 28 אך כיצד יכולים לפעול שתהיה קהילה קדישא, "גוי קדוש"⁵⁷ - שבשביל זה צריך להיות גוי שלם,
- 29 שכולל כולם, "לבלתי ידח ממנו נדח"⁵⁸ - הרי זה דוקא כאשר מיד בפסוק הראשון שפותח בו (עוד לפני
- 30 שאומר "ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב") מתעסק עם שני הסוגים, הן עם הסוג ד"עוזרי", והן
- 31 עם הסוג ד"שונאי", ומתוך הדגשה ש"יתמו חטאים ולא חוטאים", שהרי אדרבה - הוא משתדל להעמידם
- 32 בדרך הטוב והישר, ומתוך אהבה דוקא.

(52) ראה ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד.

(53) ראה זח"ג ע, ריש ע"ב.

(54) שמאול"ב ז, כג. ועוד.

(55) תניא אגה"ק רס"ט. ובכ"מ.

(56) בלק כג, ט.

(57) יתרו יט, ו.

(58) שמאול"ב יד, יד. וראה תניא ספ"ל ט. ה' ת"ת לאדה"ז

פ"ד סה"ג.

(45) שמו"ר פ"ב, ב. וראה תורת מנחם - התוועדיות חמ"ז

ע' 118. וש"נ.

(46) שמות ג, א.

(47) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 168.

(48) תהלים קלט, כא.

(49) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(50) קהלת ד, יד (וראה גם לקמן סכ"ז).

(51) שבת כ, סע"א ובפרש"י.

1 ואז יזכה ל"גמלני טוב" ביתר שאת וביתר עוז - שהרי השלימות של נשיא היא כאשר צאן מרעיתו
 2 מגיעים לתכלית השלימות הנדרשת מהם,
 3 - כדברי הגמרא⁵⁹ בנוגע למה שנאמר למשה "לך רד"⁶⁰, "רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא
 4 בשביל ישראל", ולכן, הירידה שלהם נוגעת אליו, ומזה מובן, שכאשר מקיים הוראה הנ"ל להתעסק הן
 5 עם "עוזרי" והן עם "שונאי", ומוסר נפשו להעמידם במעמד ומצב ד"גוי אחד בארץ", ו"גוי קדוש", אזי
 6 נעשית עליה בגדולתו -
 7 ועד שענין זה נעשה הכנה והקדמה קרובה לבוא לקיום היעוד⁶¹ "ודוד עבדי נשיא להם לעולם".

* * *

8 יב. האמור לעיל אודות נשיא ומנהיג אמיתי בישראל, שלכל לראש צריך לכלול את כולם יחד,
 9 מ"עוזרי" עד "שונאי", בפסוק בתורה, שמתחיל בשם הוי', שהוא "סוד היסודות ועמוד החכמות (ראשי
 10 תיבות הוי') .. (ש)כל הנמצאים .. לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו"⁶² (כמובא במאמר¹) - הנה כשם
 11 שהדברים אמורים בנוגע לזמנו ומקומו, הרי זה נמשך גם במשך כל הדורות (זמן), וגם בריחוק מקום.
 12 וענין זה רואים במיוחד אצל בעל השמחה והגאולה:
 13 גם ארבעים שנה לאחרי הגאולה - יכולים ללמוד מעניניו הוראות בנוגע לחיי היום-יום ("לעבעדיקע
 14 הוראות"), לא רק עבור לומד תורה, אלא גם עבור יהודי שהוא כמו "ערבה", שאין בו לא טעם ולא
 15 ריח³⁹.
 16 וכמו כן הנהיג בנוגע לכל עניני תורה ומצוות⁴ שעליהם מסר נפשו, שיתפשטו ויופצו בכל המקומות,
 17 עד לפינה נדחת שבקצוי תבל - שהרי ענין זה התחיל על-פי ההוראה והציווי ועל-ידי נתינת כח של בעל
 18 השמחה והגאולה, שזהו החידוש המיוחד שלו, כמו כל נשיא שהוסיף חידוש מיוחד משלו בדרכי חב"ד
 19 ונשיאות בישראל.
 20 יג. (וסיים כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א):
 21 כיון שנמצאים כאן כמה וכמה שמתוך מסירות-נפש נסעו למרחקים, הן אלו שנסעו למקום רחוק
 22 ברוח, והן אלו שנסעו למקום רחוק בגשמיות כפשוטו, כדי למלא שם את השליחות של הפצת היהדות,
 23 תורה ומצוותיה, ועד להפצת המעיינות,
 24 - שאליהם הכוונה לכל לראש בהתואר "עוזרי", כפי שמזכיר במאמר¹ אודות "התלמידים שנקראים
 25 בנים", שממלאים שליחותו, ו"שלוחו של אדם כמותו"⁶³ -
 26 יאמרו "לחיים", מתוך שמחה וטוב לבב, ומתוך החלטה להתחזק ביתר שאת וביתר עוז (כלשון
 27 המאמר²⁷) בענין מילוי השליחות,
 28 ואז יקויימו דברי בעל השמחה והגאולה⁶⁴ ש"לכל בני-ישראל יהיה אור ברוחניות ובגשמיות", כלשון
 29 הכתוב⁶⁵ "ולכל בני-ישראל היה אור במושבותם", והיינו, שבכל מקום שבו יתיישב יהודי יהיה אצלו
 30 אור ברוחניות ובגשמיות, היינו, שהרוחניות שלו והגשמיות שלו יהיו מוארים באור הוי', ויומשך גם
 31 בענין האור כפשוטו, שתהיה עבודה מוארת בהפצת המעיינות והפצת היהדות בכלל, על-ידי נשמה
 32 (בגוף) מאירה, מתוך מצב רוח מואר, ופרנסה מוארת, באופן דהלוך ומוסיף ואור,
 33 עדי קיום היעוד⁶⁶ "ולילה כיום יאיר", שיאירו את חשכת ליל הגלות, ותבוא הגאולה האמיתית
 34 והשלימה, על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(64) סה"ש תרפ"ז ע' 170. וראה גם מכתב ג' תמוז שנה זו
 בסופו, ובהערה (אג"ק חכ"ד ע' קסג).
 (65) בא יו"ד, כג.
 (66) תהלים קלט, יב.

(59) ברכות לב, א.
 (60) תשא לב, ז ובפרש"י.
 (61) יחזקאל לו, כה.
 (62) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת.
 (63) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

* * *

1 יד. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל מי מנה עפר יעקב גוי.
2 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "כמה מעלות .. על-אחת-כמה-וכמה .. שהוציאנו
3 ממצרים"].

* * *

4 טו. ענין השחרור והגאולה שהיה באופן נסי (כנזכר לעיל⁶⁷) - לא נשאר בעולם הנסים, אלא נמשך
5 אחר-כך במעשה בפועל, ועד שנמשך אפילו לאחר שנסע מעבר לגבול, בבחינת פירות ופירי פירות,
6 גידולים וגידולי גידולים, אשר אף שיכולים לטעות ולחשוב שזהו ענין טבעי בלבד, הרי כשמתכוונים
7 בזה רואים מיד שזהו רק מצד נס שלמעלה מדרך הטבע, אלא שהנס פעל שגם הטבע ישתנה.
8 ובהקדים המדובר פעם בארוכה⁶⁸ שבכללות ענין הנסים יש שני סוגים: (א) נס שהוא באופן חד-פעמי,
9 ואחר-כך נמשך ממילא בדרך הטבע, (ב) בכל משך הזמן יש צורך שיומשך ענין הנס בכל רגע ורגע (ויש
10 לחקור בנוגע לכמה נסים, כמו הנס דירידת המן, בארה של מרים, וכיוצא בזה - אם היה זה באופן שהנס
11 נמשך כל הזמן, או שהנס היה רק לרגע, ואחר-כך נמשך בדרך הטבע).

12 וכידוע הדוגמא לזה - שהרי על כל ענין מביאים דוגמא בנגלה⁶⁹ - מסיפור הגמרא⁷⁰ אודות רבי חנינא
13 בן דוסא, שהיה רגיל בנסים⁷¹, שכאשר בתו אמרה לו "כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן, והדלקתי
14 ממנו אור לשבת, אמר לה, בתי, מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק" -
15 שלכאורה הרי זה סיפור פשוט, אבל באמת הרי זה דורש הבנה בענין הנסים, ועד שזהו ענין שנוגע גם
16 לחילוק בדין והלכה:

17 הסדר על-פי טבע הוא - ששמן דולק, ואילו חומץ אינו דולק. ועל זה אמר רבי חנינא בן דוסא, שכיון
18 שגם העובדה ששמן דולק היא רק בגלל שהקדוש-ברוך-הוא "אמר לשמן וידלוק" (והיינו, שגם מציאות
19 הטבע אינה באופן שיכולה להתקיים ללא הקדוש-ברוך-הוא חסו-שלום, ובמילא לא שייך שיהיה בהטבע
20 ענין של נס), הרי ביכלתו של הקדוש-ברוך-הוא ש"יאמר לחומץ וידלוק".

21 אבל אף-על-פי-כן, יש בזה חילוק על-פי תורה - שכאשר שמן דולק, עי"ז ש"אמר לשמן וידלוק",
22 הרי זה ענין שעל-פי טבע, אבל כאשר "יאמר לחומץ וידלוק", הרי זה ענין של נס, וחלים על זה כל
23 ההגדרות שישנן בתורה (הן על-פי פנימיות התורה והן על-פי נגלה דתורה) בנוגע לענין הנס, וכמו:
24 "אסור לאדם להנות ממעשה נסים"⁷², וכן "אם עושיין לו נס מנכין לו מזכויותיו"⁷³ - שכל הגדרים האלו
25 אינם שייכים כש"אמר לשמן וידלוק", אלא דוקא כש"יאמר לחומץ וידלוק".

26 ועל-פי-זה נשאלת לכאורה שאלה:

27 ידוע הכלל "לא עביד קודשא-בריך-הוא ניסא למגנא"⁷⁴, כך, שענין הנס אינו אלא כאשר אין דרך
28 אחרת כביכול, אבל כאשר די בדרך הטבע, לא יעשה הקדוש-ברוך-הוא נס רק כדי להראות "קונץ".

29 ובנדון-דידן, כאשר כלי של חומץ נתחלף בכלי של שמן, ויש צורך להדליק ממנו - הנה במקום
30 לפעול נס שהחומץ ידלוק, יש אפשרות לפעול נס שהחומץ יתהפך לשמן (כמו במצרים, שהמים נהפכו

תמוז תשח"י סל"ז (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ג ריש ע' 164).

שם חל"ו ס"ע 55.

(72) פרש"י שם כד, א (ד"ה אלא כאחד). וראה מצפה איתן

שם, ב, ובמנחות סט, ב, ועוד.

(73) תענית כ, ב, וש"נ. הובא בפרש"י הנ"ל.

(74) ראה דרשות הר"ן דרוש ח (נעתק בלקו"ש ח"ג ע' 966).

וראה שבת נג, ב, ועוד.

(67) הערה 6.

(68) ראה שיחת כ"ד טבת תשי"א (תורת מנחם - התוועדויות

ח"ב ע' 349. ע' 354. לקו"ש ח"ח ע' 242). שיחת ח"פ תשכ"ד

(לקו"ש ח"ה ע' 175 ואילך). וש"נ. וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 187

(גם משיחה זו).

(69) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 368. וש"נ.

(70) תענית כה, א.

(71) ראה שם כד, סע"ב ואילך. וש"נ. וראה גם שיחת י"ב

1 לדם⁷⁵, וכפי שמצינו בכמה נסים שדבר אחד נתהפך לדבר שני), שאז, הצורך בנס הוא רק לרגע אחד,¹
 2 ולאחרי-זה הנה במשך כל שיעור ההדלקה הרי זה דולק בדרך הטבע.

3 ואף-על-פי-כן, מדייקת הגמרא בסיפור זה, שרבי חנינא בן דוסא לא אמר "מי שאמר לשמן וידלוק
 4 יאמר לחומץ שיהיה שמן", כי-אם "מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק", היינו, שהחומץ ישאר
 5 חומץ, ואף-על-פי-כן, "יאמר לחומץ וידלוק", כפירוש החסידות⁷⁶ (על יסוד תורת הבעל-שם-טוב
 6 שנתבארה ב'שער היחוד והאמונה' בתחלתו), שגם הצירופים ד"חומץ" יפיקו אור, שעל-פי-זה נמצא,
 7 שבכל רגע ורגע שהחומץ דלק, היה צורך ב"מעשה נסים".

8 ואינו מובן: כיון שיש ברירה לעשות נס רק לרגע אחד, ולהפוך את החומץ לשמן, ואחר-כך לא
 9 יצטרכו עוד לענין של נס, כיון שלאחרי הפיכתו לשמן ידלק באופן טבעי - מה היה הצורך להטריח
 10 ש"יאמר לחומץ וידלוק"?!
 11 וכאמור, שאין זה ענין שנוגע רק להסברה בעלמא, אלא ענין שנוגע עד להלכה בפועל - אם מותר
 12 ליהנות מזה: כאשר הנס הוא באופן שהחומץ נהפך לשמן - יכול מישהו לקנות את השמן וליהנות ממנו,
 13 כי השמן שהגיע לידו (לאחרי שנהפך לשמן) הוא ככל שמן טבעי שאינו מעשה נסים; אבל אם מישהו
 14 יקנה מרבי חנינא בן דוסא את החומץ שדולק - הרי גם אצלו יהיה זה ענין של נס, ולא ענין של טבע,
 15 ובמילא חלה על זה ההגבלה שאין נהנין ממעשה נסים⁷⁷.

16 טז. ובנוגע לענינינו - נס הגאולה:
 17 לכאורה היה נס הגאולה רק באותו רגע שיצא לחופש, ואילו ההמשך לאחרי-זה הוא בדרך הטבע,
 18 ללא צורך בענין של נס.

19 אבל הבחינה על זה היא - כאשר רואים שאפילו לאחרי שעבר ריבוי זמן מאז, הנה "הימים האלה"
 20 לא רק "נזכרים", אלא גם "נעשים"⁷⁸, שכל ההמשכות שנעשו אז, חוזרים ונעשים בפועל, הרי זו הוכחה
 21 שגם עכשיו זהו ענין של נס, היינו, שאין זה רק המשך לענין שאירע בעבר, לפני ל"ט שנה, שאז אירע
 22 הנס, ואילו עכשיו, לאחרי שנתיישן הדבר, רק מספרים על זה - שהרי זהו רק הענין ד"נזכרים" בלבד,
 23 ואילו כאשר רואים שגם "נעשים", אזי יודעים שגם עכשיו הרי זה ענין שלמעלה מדרך הטבע (על-דרך
 24 הסיפור אודות רבי חנינא בן דוסא, שלא פעל שהחומץ יהפך לשמן, אלא ש"יאמר לחומץ וידלוק", כך,
 25 שבכל רגע ורגע הרי זה היפך דרך הטבע).

26 אך מניין יודעים שישנו הענין ד"נעשים"? - בשלמא בנוגע לימי הפורים, מפורש הדבר בכתוב⁷⁸,
 27 אבל מניין יודעים בנוגע להזכרון בשאר ענינים, כבנדון-דידן, אם זה גם באופן של "נעשים", שמזה
 28 תהיה הוכחה שגם ב"ב תמוז תשכ"ו ישנו ענין של נס, ולא רק סיפור מעשה שאירע בעבר?
 29 ובכן, אם "אין גו' אתנו יודע עד מה"⁷⁹, לראות את הענינים כפי שהם למעלה, אם נמשכות עוד
 30 הפעם כל ההמשכות וההשפעות כפי שהיו בפעם הראשונה, אזי הבחינה על זה היא - לראות מה שנעשה
 31 למטה:

32 כאשר רואים שעולם כמנהגו נוהג, וכפי שהיה ערב י"ב-י"ג תמוז, כן הוא גם ב"ב-י"ג תמוז, וכן גם
 33 י"ד תמוז - אזי אין הוכחה שישנו הענין ד"נעשים", אלא יכול להיות שזהו באופן של "נזכרים" בלבד;
 34 אבל כאשר פוגשים יהודי שנעשה אצלו שינוי, שלא בדרך הטבע, ואין סיבה אחרת לכך מלבד
 35 העובדה שבין י"א לי"ד היה אצלו י"ב-י"ג תמוז - הרי זו הוכחה שגם לאחרי ל"ט שנה ישנו לא רק
 36 הענין ד"נזכרים", אלא גם הענין ד"נעשים".

77 הביאור בזה - ראה לקמן סכ"ג.

75 וראו ז, יז, שם, כ.

78 אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'

76 ראה תו"ח שמות כז, סע"ב (בהוצאה החדשה כ, א).

בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

וש"נ. סה"מ עטר"ע ע' שכג. ריש ע' שעג. ה"ש"ת ע' 20 ואילך.

79 תהלים עד, ט.

תש"ג ס"ע 110.

- 1 ומניין יודעים שזהו שינוי שקשור עם י"ב-י"ג תמוז? - כאשר רואים שזהו שינוי שהוא מעין השינוי
2 שנעשה אז אצל בעל השמחה והגאולה:
- 3 עד י"ב-י"ג תמוז, הנה בעל השמחה והגאולה שמסר נפשו עבור התורה, היה בבית האסורים או
4 במצב של גירוש רחמנא-ליצלן, ואילו בי"ב-י"ג תמוז נעשה מצב הפכי - שכתוצאה מהמאסר בגלל
5 עבודתו בהפצת התורה ומצוותיה, ניתוסף יום-טוב בישראל, ולא זו בלבד שנעשה המצב כפי שהיה קודם
6 המאסר, אלא כפי שבעל השמחה והגאולה אמר אז⁴⁷, שעתה יתוסף כו' ("איצטער וועט ערשט
7 צוקומען"), כיון ש'ראו כל אפסי ארץ'⁸⁰ שמותר לעשות ענינים אלו.
- 8 ומזה מובן, שההוכחה לכך שגם בשנת תשכ"ו הרי זה לא רק באופן ש"הימים האלה נזכרים", אלא
9 גם "נעשים", היינו, שהנס הוא גם עכשיו (כמו האופן ש"יאמר לחומץ וידלוק"), היא - כאשר רואים
10 שמי"ב-י"ג תמוז זה נעשה שינוי באופן כזה.
- 11 יז. ובפרטיות יותר:
- 12 השינוי כתוצאה מי"ב-י"ג תמוז צריך להתבטא בנוגע למי שעד עכשיו שמר את התורה ומצוות
13 לעצמו, והיה סבור, שצריך אמנם להיות הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", אבל ענין זה יכול להיעשות
14 על-ידי אחרים; הוא לא רוצה לילך ל"חוק", ולא רוצה לעסוק ב"יפוצו"; די לו בכך שיש לו את
15 ה"מעיינות" לעצמו.
- 16 ועל-דרך-זה בדרגא שלמטה מזה - בנוגע למי שעד עתה לא היו אצלו המעיינות, בגלל טענתו, שאביו
17 וזקנו ואבי זקנו וכל ישראל כולם שהיו לפני הבעל-שם-טוב, ועל-דרך-זה לפני רבינו הזקן, ועל-דרך-זה
18 לפני רבינו נשיאנו, הסתפקו והתקיימו ללא לימוד תורת החסידות (שהרי זה נתגלה רק על-ידי
19 הבעל-שם-טוב), וגם ללא הפצת המעיינות (שהתחיל מהבעל-שם-טוב, ואחר-כך על-ידי רבינו הזקן,
20 ובפרט לאחר י"ט כסלו⁸¹), וללא יפוצו מעינותיך חוצה שאין למטה ממנו (כפי שהתחיל על-ידי רבינו
21 נשיאנו); וכיון שהעולם היה יכול להתקיים אלפי שנה ללא "יפוצו מעינותיך" - אינו מחוייב להפוך
22 עולמות... ויכול להתנהג כפי שהתנהג אבי זקנו.
- 23 - אבי זקנו אף פעם לא קרא "עיתון"; ומעולם לא עלה על דעתו לתקן ("פאָרפּוצן") את זקנו; לא
24 עלה על דעתו שיהיה אצלו מצב שלא יהיה עסוק בלימוד התורה במשך רוב היום; ולא עלה על דעתו
25 שכאשר יהודי יבוא לבקש ממנו טובה, ישלח את ה"מזכירה" לברר אם מדובר אודות "גביר" גדול,
26 שבשבילו הוא נמצא בבית, ולולי זאת (אם יפחת מספר האפסים שלאחרי הספרה הראשונה), אזי מצוה
27 לומר שהוא לא נמצא בד' אמות אלו, כיון שאין זה לפי כבודו...
- 28 אצל זקנו, כאשר היה מגיע יהודי - היה רץ לקראתו כדי להקדים ליתן לו "שלום עליכם", שלא
29 לעבור על גזילת העני בכתיכם⁸²; ואילו אצלו - לא מיבעי שלא שייך שירוץ לקראתו, אלא גם כשמודיעים
30 לו שהגיע פלוני, מברר תחילה מהו מצבו הכספי - כמה אפסים יש לו, וככל שיגדל מספר האפסים,
31 תגדל אצלו מהותו!
- 32 כשמדובר אודות עיתונים, אודות העסק בענינים שאינם דברי-תורה, או בנוגע לעשיית טובה ליהודי
33 - הרי הוא במצב שונה מאבי זקנו; ואילו כשאומרים לו שכיון שניתוספה מחלה חדשה יש הכרח ברפואה
34 חזקה יותר⁸³ - טוען הוא שכיון שאביו זקנו לא הוצרך לרפואה זו, הרי זו הוכחה שגם הוא אינו צריך
35 רפואה זו!...
- 36 אבי זקנו היה בריא, ולכן היה יכול להסתפק במאכלים פשוטים, ללא צורך בסממני רפואה; אבל
37 כאשר נעשה דור חלש, ועד שנעשה דור יתום - אזי יש צורך לשלול מחלות כאלו שבדורות הקודמים

(83) ראה בארוכה שיחת י"ג תמוז תשי"ב סכ"ו ואילך (תורת מנחם - התוועדות ח"ו ע' 72 ואילך). וש"נ.

(80) שם צח, ג.

(81) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 112.

(82) ראה ברכות ו, סע"ב.

1 לא היתה אפשרות למציאות של מחלה כזו בעולם, וכמאמר רז"ל⁸⁴ ש"אין יום שאין בו כו' מרובה משל
 2 חבריו", כך, שמה שניתוסף בימים אלו, לא היה בימים הקודמים, ובמילא לא היה צורך בתוספת ברכה.
 3 ועל-דרך-זה בנוגע לשאר הדרגות, עד למטה מטה - אצל מי שמפני סיבות שאינן תלויות בו יש לו
 4 שייכות רק לקיום המצוות, ואילו בנוגע ללימוד התורה, יוצא ידי חובתו ב"פרק אחד שחרית ופרק אחד
 5 ערבית"⁸⁵, ומרגיש שזוהי תכלית השלימות שלו, ושוב אינו צריך לשגשג ("שטייגן") בלימוד התורה...
 6 - בנוגע לחכמות העולם, אם מישהו יאמר לו שאינו מבין כיצד צריכים לנהל את מלחמת וויטנאם,
 7 אזי יחשב אצלו כשונא בנפש, שכן, איך אפשר לומר שהוא לא מבין בענינים אלו, בה בשעה שהוא היה
 8 צריך להיות ה"יועץ" בושינגטון... ואילו בנוגע לחכמת התורה - מסתפק בכך שסיים את הלימוד ב"חדר"
 9 בהיותו בן י"ג שנה, וחגג את ה"סיום" ב"בר-מצוה", ובכך סיים את לימוד היהדות!... הוא מקפיד אמנם
 10 ללמוד "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית", להיותו יהודי דתי, אבל להוסיף ולשגשג בלימוד התורה
 11 - זאת לא! שהרי הוא כבר כמו ה"פרופסור" שכבר חגג את טכס ההסמכה בסיום הלימודים!
 12 וכאשר אומרים לו: לשם מה עליך לדחוף ולהכניס את עצמך ("שפארן זיך") לעולם המדע של חכמות
 13 העולם? ואדרבה: עובדה זו מהוה הוכחה מלמעלה שביכולתך להצליח בהבנה, ואם כן, למה לא תשתמש
 14 בכח זה בשביל לימוד התורה? - טוען הוא: יש סעיף ב'שולחן ערוך' הלכות תלמוד-תורה⁸⁶ שבו מדובר
 15 אודות המציאות של לימוד "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית". ובכן, אם כל בני-ישראל יהיו "לומדי
 16 תורה", אזי יתבטל חס-ושלום סעיף הנ"ל בשולחן-ערוך, כיון שלא תהיה מציאות של יהודי שלומד רק
 17 "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית". ובמילא, הוא זה ש"מקיים" את השולחן-ערוך בשלימות, כיון
 18 שעל ידו תישאר המציאות של לימוד "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית" שנזכרה בשולחן-ערוך!...
 19 ובכן: כתוצאה מ"י"ג תמוז, הנה על-פי דרישת בעל השמחה והגאולה, צריך להיות שינוי אצל כל
 20 אחד מהסוגים הנ"ל, שתמורת המעמד ומצב שהיה עד עתה, יתוסף בכל עניני הפצת התורה ומצוותיה
 21 אצל כל אחד לפי ענינו.
 22 וכאמור, הראיה בנוגע ל"י"ג תמוז תשכ"ו ש"הימים האלה" הם לא רק "נזכרים", אלא גם
 23 "נעשים" היא - כשרואים למטה שישנו יהודי אחד, שני יהודים, עשרה וכמה עשרות מישראל, שנעשה
 24 אצלם שינוי בנוגע לענינים שבעל הגאולה תבע שיתעסקו בהם, אשר למרות שעד עתה לא אחז בזה,
 25 מצד כל מיני הסברות, תירוצים ואמתלאות, שאין הכוונה אליו וכיוצא-בזה, הנה לאחרי י"ג תמוז
 26 נעשה אצלו שינוי, כתוצאה מהתעוררות והמשכת נס הגאולה בעולם למטה.
 27 יח. אמנם, כדי להצליח בענינים שדרש בעל השמחה והגאולה, שכללותם היא הפצת היהדות - הנה
 28 ההתחלה בזה היא מתוך גישה באופן שיש צורך בענין של מסירת-נפש.
 29 ובהקדמה:
 30 יהודי יכול לטעון, שכאשר ניעור משנתו ואמר "מודה אני לפניך" - ללא הקדמת התבוננות כו' -
 31 כבר מסר נפשו, ולאחרי כן, במשך כל היום כולו - שוב אינו זקוק לענין המסירות-נפש.
 32 די בכך - טוען הוא - שיצא ידי חובה בעבודה שעל-פי טעם ודעת, ועל-פי טעם ודעת - הנה על כל
 33 ענין יש לו ראייה משולחן-ערוך, ואם אינו יכול ללמוד שולחן-ערוך - יש לו "קיצור שולחן-ערוך", ואם
 34 גם זה אינו יכול ללמוד - יש לו קיצור שולחן-ערוך באנגלית, ואם גם זה אינו יכול - יש לו עצה לצלצל
 35 בטלפון אל ה"שמש" של בית-הכנסת, ולשאול אותו כיצד עליו להתנהג בענין פלוני, ובמילא הרי הוא
 36 כבר "לומד", להיותו בבחינת "ננס על גבי הענק" (כהמשל המפורסם⁸⁷), שהרי הוא עומד על ראשו של

87) ראה שבלי הלקט בראש הספר (בשם רבי ישעי
 מטראני). הקדמת החוות דעת לפירושו לשו"ע יו"ד. המשך תרס"ו
 ע' ת. ובכ"מ.

84) סוטה בסופה (מח, א. מט, א).

85) מנחות זט, ב.

86) לאדה"ז - פ"ג ה"ד. וש"נ.

- 1 ה"שמש", וה"שמש" מעיין בקיצור שולחן-ערוך, ואומר ל"גבאי" כיצד עליו להתנהג, ועל-ידי-זה נשלם
2 הענין ד"ושכנתי בתוכם"⁸⁸, כך, שכולם מרוצים...
- 3 (כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א סיים בבת-שחוק:): חוץ מהקדוש-ברוך-הוא...
- 4 [למה באמת הקדוש-ברוך-הוא לא מרוצה? מה חסר להקדוש-ברוך-הוא בעולמו - הרי להקדוש-
5 ברוך-הוא לא חסר דבר, ואם כן, למה לא יהיה מרוצה?!
- 6 אך על זה אומר הקדוש-ברוך-הוא: לי אמנם לא חסר דבר, אבל משה רבינו מתפלל (כדברי המדרש⁸⁹
7 על הפסוק⁹⁰ "תפלה למשה") ואומר שישנה "מדינה פלונית שהיא חריבה", ומוסיף: "והיא שלך"!
8 ולכאורה אינו מובן: מהי ההוספה של משה להסביר להקדוש-ברוך-הוא "והיא שלך", ולא די בכך
9 שאומר ש"מדינה פלונית חריבה"?!
10 והביאור בזה:
- 11 העובדה ש"מדינה פלונית חריבה" כשלעצמה - הנה כפי שמסתכלים על העולם מלמעלה, יכול להיות
12 "חשבון" שאין זה ענין של חורבן.
- 13 כאשר "רבי" יושב בבית האסורים, הנה כפי שמסתכלים על זה מלמעלה, יכול להיות שזהו דבר טוב
14 - כי בהיותו במצב כזה, לא מבלבלים אותו עם עניני העולם; הוא עומד בתנועה של מסירות-נפש,
15 למעלה מטעם ודעת של "רבי", ובמילא, יתכן שאין זה בבחינת "מדינה חריבה", אלא זהו מצב של
16 תכלית השלימות, ועל-דרך מאמר רז"ל⁹¹ ה"זית אינו מוציא שמנו אלא על-ידי כתיחה".
- 17 אבל כשמדובר אודות ה"מדינה" - הנה כאשר הרבי יושב בבית האסורים, אזי נעשית המדינה
18 "חריבה"!
- 19 וכאשר הקדוש-ברוך-הוא אומר למשה: "ואעשה אותך לגוי גדול"⁹² - לא מסכים משה על זה; אם
20 ה"מדינה חריבה" - לא חפץ משה שיעשו אותו "לגוי גדול".
- 21 אך על זה טוען הקדוש-ברוך-הוא למשה: "כי שחת עמך"⁶⁰, היינו, שהסיבה לכך שיש "מדינה
22 חריבה" היא בגלל "עמך", ומה אני (הקדוש-ברוך-הוא) קשור לזה?!
- 23 ועל זה משיב משה להקדוש-ברוך-הוא: "והיא שלך"! - הכל נובע ממך! ... וראיה לדבר, מדברי
24 הגמרא במסכת סוכה⁹³ שהיצר הרע הוא אחד הדברים ש"מתחרט עליהן הקדוש-ברוך-הוא שבראם ..
25 דכתיב⁹⁴ ואשר הרעותי", שהרי ברור הדבר ש"רצוננו"⁹⁵... לעשות רצונך, ומי מעכב, שאור שבעיסה"⁹⁶,
26 ואם כן, למה הוצרך הקדוש-ברוך-הוא לברוא את ה"שאור"? - מוטב אילו היה רק "מצה", ולא היה
27 "חמץ".]
- 28 הקדוש-ברוך-הוא רוצה אמנם שיהיה הענין של הבנה והשגה, אבל לכל-לראש צריך להיות ענין
29 המסירות-נפש, ולאחרי-זה יש "לרתום" ("איינשפאנען") גם את השכל לעניני טוב וקדושה, אבל באופן
30 שמקבל את מסקנת השכל רק כאשר היא בהתאם לתנועת המסירות-נפש, ואילו כאשר מסקנת השכל היא
31 להיפך מתנועת המסירות-נפש, הרי זה סימן שהוא אוחו עוד ב"קושיא", ועדיין לא הגיע ל"תירוף",
32 ובמילא, עליו להסתגר ב"מערה", להתנתק מעניני העולם, ועל-ידי-זה יגיע לה"תירוף", כפי שמצינו אצל
33 רשב"י⁹⁷.

(88) תרומה כה, ח.

(89) מדרש תהלים (שוח"ט) ויל"ש עה"פ (רמו תתמא).

(90) תהלים צ, א.

(91) מנחות נג, סע"ב. וראה שמו"ר רפ"ו (וראה גם לקמן

סכ"ו).

(92) תשא לב, י"ד. שלח יד, יב.

(93) נב, ב.

(94) מיכה ד, ו.

(95) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בקול חנוק מבכי (המוז"ק).

(96) ברכות יז, א.

(97) שבת לג, ב (וראה גם לקמן סכ"ז).

1 יט. ובענין זה יש ב' אופני הנהגה⁹⁸ - על-דרך ב' האופנים הנ"ל בענין הנס:
 2 ישנו אופן שההנהגה שלמעלה מדרך הטבע היא לרגע אחר-כך נמשכת ההנהגה בדרך הטבע;
 3 בקומו בבוקר, שאז הולך להתפלל בבית הכנסת, ו"מבית הכנסת לבית המדרש"⁹⁹, ללמוד פרק אחד
 4 שחרית (וכמו כן כשלומד פרק אחד ערבית) - אזי עומד בתנועה של מסירות-נפש, כמבואר ב'תניא'¹⁰⁰
 5 ש"עסק התורה ומצות והתפילה הוא גם-כן ענין מסירת נפש ממש, כמו בצאתה מן הגוף במלאת שבעים
 6 שנה, שאינה מהרהרת בצרכי הגוף" (שהרי אינו עוסק עתה בעניני בריאות הגוף, פרנסה וכיוצא בזה,
 7 אלא במילוי רצונו של הקדוש-ברוך-הוא - שלומד תורה בגלל ש"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את
 8 תורתו", ומקיים מצוות בגלל ש"קדשנו במצוותיו וצווננו"); אבל בנוגע למשך כל היום כולו - רצונו
 9 בהנהגה על-פי טבע בלבד.
 10 ובכן, אופן הנהגה זו יכולה להיות בשנים כתיקונם, עבור צדיקים, שאז יכולים לחיות על-פי דרך
 11 הטבע, לאחר הקדמת המסירות-נפש שבתחלת היום, שמספיקה על כל היום כולו.
 12 אבל כאשר בני-ישראל נתונים בגלות ובשביה, ובכל רגע ורגע ישנן הרדיפות של ה"מלך זקן
 13 וכסיל"¹⁰¹, "א-ל זר אשר בקרבך"¹⁰² - אי אפשר לצאת ידי חובה בתנועת המסירות-נפש שבתחילת היום,
 14 ולסמוך אחר-כך על טבעו, שהרי ה"מלך זקן וכסיל" מתעסק במשך כל היום כולו למנוע אותו מעניני
 15 תורה ומצוות, ובהכרח שענין המסירות-נפש יהיה גם במשך כל היום כולו.
 16 וכאמור, שב' אופני ההנהגה הנ"ל הם בהתאם לב' האופנים בענין הנס: (א) מספיק שיהיה הנס ברגע
 17 הראשון, ואחר-כך אין צורך במעשה נסים, כך, שההמשך יכול להיות בדרך הטבע, (ב) בכל רגע ורגע
 18 צריכה להיות הנהגה נסית - "לעושה נפלאות גדולות לבדו"¹⁰³.
 19 כ. ובכללות - הרי זה החילוק בין הנהגת בני-ישראל בהיותם במדבר להנהגתם בארץ ישראל:
 20 כאשר בני-ישראל היו במדבר, נתן להם הקדוש-ברוך-הוא "מן" - לא רק בתחלת כניסתם למדבר,
 21 באופן ש"בכח האכילה היא"¹⁰⁴ ילכו ארבעים שנה, אלא - "דבר יום ביומו"¹⁰⁵, היינו, שבבוקרו של
 22 כל יום היו זקוקים עוד הפעם לנס של ירידת המן.
 23 מה-שאינ-כן בנוגע להנהגה בארץ ישראל - הנה תחילת כיבוש הארץ היה באופן נסי: הכהנים הלכו
 24 עם ארון-הקודש, ותקעו בשופרות, ואז - "ותפול החומה תחתיה"¹⁰⁶, וכך כבשו את יריחו, שהיתה
 25 "מנעולה של ארץ ישראל"¹⁰⁷ - מלחמה נסית לגמרי; אבל לאחר שנכנסו לארץ היתה ההנהגה בדרך
 26 הטבע, "אדם חורש כו' וזורע"¹⁰⁸, אלא שבטבע גופא הרי זה "ארץ הקודש", "אשר גו' עיני ה' אלקיך
 27 בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁰⁹.
 28 ועד שכאשר "תבואו אל הארץ", שאז ההנהגה היא באופן ש"ש שנים תזרע שדך גו' ובשנה
 29 השביעית גו' שדך לא תזרע"¹¹⁰, אומרת התורה עצמה שיש מקום לטענה: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה
 30 השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו"¹¹¹ - כיון שבארץ ישראל נמשכת הפרנסה רק על-ידי
 31 חרישה וזריעה, ולכן יש צורך בהבטחה "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש
 32 השנים"¹¹², בכדי שתוכל להיות המשכת הברכה על-ידי חרישה וזריעה, אשר עם היותה שלושה פעמים
 33 ככה, הרי זו רק ברכה, ולא נס שלמעלה מדרך הטבע; מה-שאינ-כן ה"מן", שבמשך ארבעים שנה, "דבר
 34 יום ביומו", היה ענין של נס.

(98) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש חט"ו שבערה 68 ואילך
 (גם משיחא זו).
 (99) ברכות בסופה. וש"נ.
 (100) פמ"א.
 (101) קהלת ד, יג ובפרש"י.
 (102) ראה שבת קה, ב.
 (103) תהלים קלו, ד.
 (104) מלכים-א יט, ח.
 (105) בשלה טז, ד.
 (106) יהושע ו, כ.
 (107) רד"ק שם כד, יא. וראה תנחומא בעלותך יו"ד.
 במדב"ר פט"ו, טו. ועוד.
 (108) ברכות לה, ב.
 (109) עקב יא, יב.
 (110) בהר כה, ב"ד.
 (111) שם, כ.
 (112) שם, כא.

1 וטעם החילוק הוא - לפי שבנוגע ל"מדבר" מעידה התורה שנקרא "מדבר העמים"¹¹³, "במדבר הגדול
2 והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"¹¹⁴, וכיון ש"אלה מסעי בני ישראל"¹¹⁵ (לא רק מסע
3 אחד בחלק אחד של המדבר, אלא כל המסעות) היו במדבר כזה, הנה בכל חלק של המדבר הוצרכו
4 לענין של נס; מה-שאינ-כן בארץ ישראל שהיתה "ארץ נושבת"¹¹⁶, ראויה לישוב בני אדם, אלא שיש
5 צורך ב"לעבדה ולשמרה"¹¹⁷ - היתה יכולה להיות להנהגה על-פי טבע, ורק ההתחלה היתה צריכה להיות
6 באופן של נס.

7 כא. ובהתאם לכך, צריך כל אחד מישראל להעריך ולבחון את מעמדו ומצבו:

8 כאשר יודע שיש לו אחריות כלפי עשרה מישראל, שביניהם יש אמנם כאלו שהם בבחינת "רובע
9 ישראל"¹¹⁸, על שם "לי ראש"¹¹⁹, אבל יש גם כאלו שהם בבחינת "עפר יעקב"¹¹⁸, על שם "וידו אוחזת
10 בעקב עשור"¹²⁰, היינו, שאין זה אפילו עקבו של יעקב, אלא עקבו של עשו, ופלוני (ש"וידו אוחזת בעקב
11 עשו") הוא עוד למטה מזה - הנה כאשר צריכים להתעסק עם יהודי כזה, אי אפשר להסתפק בענין השכל
12 בלבד.

13 - וכפי שרואים בפועל, שישנם מנהיגים רוחניים שמדברים שעות ארוכות עם בעל הבית לעשות איזה
14 ענין בתורה ומצוות, ומסבירים זאת היטב על-פי שכל, מתוך "נאום" הכי טוב, ומביאים ראיה אפילו
15 מגוים להבדיל [כפי שנהגו לאחרונה שכאשר צריך להביא ראיה על ענין מסויים, מורים על פלוני, גוי
16 מבטן ומלידה, שגם הוא כותב כן בספרו... וענין זה כוללים ב"דרשה" שנאמרת בבית-הכנסת],
17 ואף-על-פי-כן, אין זה פועל על הבעל הבית ("עס דערנעמט אים ניט"); הוא מודה על הרעיון הנאה
18 ("א פיינער געדאנק"), שנאמר באנגלית הרוטה, ולפי כל כללי תורת הנאום, ומביע את תודתו גם בשם
19 עקרת-הבית וכל בני ביתו, אבל בנוגע לפועל - אומר לו: עד עכשיו הייתי ב"טעמפל", ועכשיו אני הולך
20 לביתי, ואילו ה"ראבי" נשאר ב"טעמפל", ואין לו מה להתערב במה שנעשה בכיתו!... כאשר יערוך
21 שמחה למזל טוב, יזמין את ה"ראבי"; אבל בנוגע להנהגתו בכיתו - הנה בין אם הוא זוכר את ה"דרשה"
22 ובין אם לאו, אין זה משנה את המעשה בפועל.

23 ולעומת זאת, רואים בפועל, שכאשר ה"ראבי" או המנהיג הרוחני מקצר בדבריו ב"נאום", אבל באותן
24 שתי-שלש מילים שמדבר עמו הוא פורץ בבני - הרי זה פועל על בעל-הבית להשתנות, כיון שרואה
25 אצל המנהיג הרוחני (לא הבנה והשגה, אלא) דמעות, שהם מותרי מוחין, בגלל שאין המוח יכול
26 להכיל¹²¹, שכן, ענין שהמוח יכול להכיל, אינו מביא לידי בכיה, ורק כשישנו רגש של צער גדול ביותר,
27 רחמנות גדולה ביותר, או תענוג גדול ביותר, שאין ביכולת השכל להכיל, הרי זה מתבטא בבכי של
28 שמחה, או חס-ושלום להיפך.

29 כלומר: בנוגע לתועלת של "נאום" - מוטל הדבר בספק; ולעומת זאת, נאום קצר עם מספר דמעות,
30 ועל-אחת-כמה-וכמה ריבוי דמעות - "עושה נפלאות"!!!

31 וטעם הדבר - בגלל שאין זה באופן שסומך על המסירות-נפש שהיתה אצלו בבוקר, ולאחר-יזה הולך
32 בדרך של הסברה בדרך הטבע, אלא הוא משתמש בכח המסירות-נפש באותה שעה שמדבר עם יהודי
33 נוסף, וכדי להשתמש בזה בשביל הזולת, צריך הוא בעצמו לאחוז בזה ("האָלטן דערביי"),

34 כידוע מאמר העולם - ששמענו גם מרבותינו נשיאינו¹²² - שאי אפשר לרמות את הקדוש-ברוך-הוא,
35 וגם את העולם לא מרמים; אפשר רק לרמות את עצמו, אבל, מהו ה"קונץ" לרמות טיפש? ...!

(113) יחזקאל כ, לה. וראה בחיי ועוד ר"פ מסעי.

(120) תולדות כה, כו.

(114) עקב ח, טו.

(121) תו"א תולדות כו, א. ובכ"מ.

(115) ר"פ מסעי.

(122) ראה סה"ש תש"ו ס"ע 6 (בשם אדה"ז). תרפ"ה ע' 79;

(116) בשלח טז, לה.

תש"א ריש ע' 100; אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' קלה (בשם

(117) בראשית ב, טו.

אדהאמ"צ). אג"ק ח"י ס"ע כט ואילך; ס"ע צא; תורת מנחם -

(118) פרשתנו (בלק) כג, יו"ד.

התועודיות ח"ד ע' 185 הערה 33; ח"י"ג ע' 233 (בשם אדמו"ר

(119) פע"ח שער כט פ"א. שעה"פ וישלח לב, כט. סה"ל יחי

מהר"ש).

מז, כח, מח, ב. ועוד. הגסמן בתורת מנחם סה"מ תשרי ע' לד.

1 את הזולת אפשר לרמות פעם, פעמיים או שלש פעמים, אבל בסופו של דבר הוא תופס שאצל
 2 ה"נואם" אין זה ענין עצמי, שנוגע לו, אלא זוהי דרשה תמורת תשלום ("אָ באַצאָלטע דרשה"), ואז
 3 יכולה להתבטל חס-ושלום גם ההשפעה שהיתה לפני שהשומע "תפס" שזהו דבר שנעשה תמורת תשלום.
 4 ובכן: במצב כזה שיש לו עסק עם "עפר יעקב" של יהודי נוסף, ועל-אחת-כמה-וכמה אם לא השלים
 5 עבודתו בנוגע ל"עפר יעקב" שבעצמו, ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו - בודאי אינו יכול להסתפק
 6 במסירות-נפש שהיתה לו בהתחלת היום בקומו משנתו, אלא יש צורך לעורר את המסירות-נפש "בכל
 7 שעה ושעה על-כל-פנים", כשמתחלפים צירופי השמות כו' - אם הוא לומד תורה במשך "שעות הרבה
 8 רצופות" (כמבואר ב'תניא'¹⁰⁰), ועל-דרך-זה בכל ענין וענין - כשמתחיל ענין חדש, ולפעמים קרובות -
 9 גם כשממשיך ענין ישן, כך, שזקוק לענין המסירות-נפש בכל ענין וענין ובכל רגע ורגע.
 10 ובסגנון האמור לעיל - לא להפוך את החומץ לשמן, ואז תספיק גם הנהגת הטבע, אלא באופן
 11 ש"יאמר לחומץ וידלוק", והיינו, שהוא חי עם ה"חומץ", כיון שעדיין לא הגיע למעמד ומצב שיהיה
 12 ביכלתו להפוך ה"חומץ" ל"שמן", אבל אף-על-פי-כן, בכל רגע ורגע ביכלתו לפעול על עצמו שיתחיל
 13 להאיר ברגע זה, ולאחרי כן יחזור ויתייגע עוד הפעם כו'.
 14 כב. על-פי-זה יש לבאר ענין נוסף - בנוגע לברכת הנסים:
 15 ישנו דין בשולחן-ערוך¹²³ - מדברי הגמרא¹²⁴ - שהרואה מקום שנעשה בו נס לאביו או לרבו צריך
 16 לברך ברכת הנסים, וטעם הדבר - מצד השייכות של הבן אל האב, ועל-דרך-זה בנוגע לשייכות של
 17 התלמיד אל הרב.
 18 ולכאורה, לפי הסברה זו, הנה חיוב אמירת הברכה במקום שנעשה בו נס לאב, הוצרך להיות רק בנס
 19 שנעשה לאב לפני שנולד הבן, דכיון שנולד מאב זה שנעשה לו הנס, הרי זה נס ששייך גם אליו;
 20 מה-שאינ-כן אם הנס אירע לאב לאחר שנולד הבן ונעשה מציאות בפני עצמו, אין זה שייך אליו, לפי
 21 שאינו פועל בו שום שינוי, כך, שאין חילוק בין נס שנעשה לאביו או נס שנעשה לאחר, כיון שבענין
 22 זה אין קשר בינו לבין אביו (שהרי אין זה שייך לדין כיבוד אב, אלא זהו דין מיוחד בנוגע לברכת
 23 הנסים)¹²⁵.
 24 ועל-דרך-זה בנוגע לרבו: בשלמא כאשר הנס אירע לרב בהיותו רבו, שעדיין מקבל השפעה ממנו -
 25 הרי השינוי שנעשה אצל רבו כתוצאה מהנס, יש לו איזו שייכות גם אליו, ולכן צריך לברך עליו; אבל
 26 אם הנס אירע לרב לאחר שנעשה הפסק בינו לבין הרב - אין זה שייך אליו שיצטרך לברך על זה,
 27 והיינו, שביחס לענין זה אינו תלמיד לרבו, ועל-דרך-זה בנוגע לאב, שביחס לענין זה אינו בן להאב,
 28 אלא זהו ענין צדדי שאירע אצל האב ופעל עליו, אבל אין זה שייך להבן, שבגלל זה יצטרך הבן לברך
 29 בשעה שרואה (לא את אביו או רבו, אלא) את המקום שבו נעשה הנס ופעל שינוי אצל האב.
 30 אבל בגמרא, ואפילו בשולחן-ערוך, ששם צריך להיות מבואר יותר - לא נזכר חילוק בין נס שאירע
 31 לפני זה או לאחר זה, אלא בכל האופנים צריך לברך כשרואה המקום שבו נעשה הנס לאביו או רבו.
 32 לכאורה היה אפשר לבאר זאת בנוגע לרב שהוא חסיד וצדיק - על-פי המבואר באגרת הקודש¹²⁶
 33 בענין השייכות שבין חסיד לרבו, שכיון ש"חיי הצדיק אינם חיים בשריים, כ"אם חיים רוחניים כו'",
 34 אזי אפילו לאחר כמה זמן, ואפילו לאחר עליית הנשמה מהגוף, פועל הצדיק על תלמידיו ומקושריו
 35 ההולכים באורחותיו, וגם על תלמידי תלמידיו - גידולי גידולין כו', כמבואר שם בארוכה.
 36 אבל, ענין זה אינו שייך לכאורה אצל מי שנקרא רבו רק בגלל ש"האיר עיניו במשנה אחת", ולדוגמא:
 37 שהסביר לו הפירוש ד"זוהמא ליסטרון"¹²⁷ - שהרי אין זה רב שקיבל ממנו הדרכה בעבודת ה', ולכן
 38 נתקשר אליו כו', אלא רק שמע ממנו פירוש תיבה בגמרא או במשנה וכיוצא בזה, ומזה אין הוכחה כלל

- התוועדויות ח"א ע' 127.

126) סז"ך וביאורו.

127) ב"מ לג, א.

123) אור"ח סרי"ח ס"ד-ו.

124) ירושלמי ברכות רפ"ט.

125) ראה גם שיחת י"ב תמוז השי"ת בתחלתה (תורת מנחם

- 1 שמדובר אודות צדיק שחייו אינם חיים בשריים, כִּי־אם חיים רוחניים, שהרי גם מי שחייו הם חיים
2 בשריים יכול להסביר לו פירוש תיבה מסויימת.
- 3 והרי הדין הנ"ל בגמרא ובשולחן־ערוך הוא בנוגע לרבו סתם, גם אם חייו הם חיים בשריים,
4 ועל־דרך־זה בנוגע לאביו¹²⁸.
- 5 כג. ועתה נבוא לבאר הסיפור אודות רבי חנינא בן דוסא (כנזכר לעיל סעיף ט"ו) - דלכאורה, הן
6 אמת שישנה ההסברה בנוגע לעבודת ה', שישנם זמנים שבהם זקוקים למעשה נס, שהוא ענין מסירות־נפש,
7 בכל רגע ורגע, ואי אפשר לצאת ידי חובה במסירות־נפש שברגע הראשון (כנזכר לעיל סעיף י"ח ואילך),
8 אבל, הסברה זו אינה מתרצת את הנהגתו של רחב"ד, שהיו לפניו שתי דרכים: לפעול שתהיה ההדלקה
9 בשמן על־ידי הפיכת החומץ לשמן, או לפעול ש"יאמר לחומץ וידלוק" - שלכאורה אין זה ענין ששייך
10 לעבודת ה'?
- 11 והביאור בזה:
- 12 ענין זה קשור עם העובדה שרבי חנינא בן דוסא היה מורגל בנסים⁷¹, והיינו, שענין הנסים לא היה
13 אצלו דבר נדיר שקורה לעתים רחוקות, אלא דבר הרגיל, ובמילא הרי זה סדר ההנהגה שלו, כפי שמצינו
14 בדיני 'חושן משפט' בנוגע להרגיל בכמה ענינים, שלהיותו רגיל בהענין, הרי זה נעשה סדר ההנהגה
15 שלו¹²⁹.
- 16 וכיון שענין הנס היה אצלו דבר רגיל, שנעשה כמו טבע - הרי אצלו אין חילוק אם השמן דולק או
17 שהחומץ דולק, כי הנס הדרוש שיהיה החומץ דולק הוא אצלו דבר הרגיל, ולאידך, הרגילות שהשמן
18 דולק לא היתה אצלו ענין טבעי מצד חוקי הטבע, שמעלים ומסתיר כו', כיון שראה את כח הפועל בנפעל
19 בכל רגע ורגע, והיינו, שהעובדה ששמן דולק היא רק בגלל שישנו "מי שאמר לשמן וידלוק", ואם כן,
20 אין חילוק בין "יאמר לשמן וידלוק" ל"יאמר לחומץ וידלוק".
- 21 ואדרבה: כדי שהחומץ ידלוק, די בפעולה אחת - "יאמר לחומץ וידלוק", ואילו כדי שההדלקה תהיה
22 בשמן, יש צורך בשתי פעולות: (א) לומר לחומץ שיתהפך לשמן, (ב) "יאמר לשמן וידלוק", כך, שבאופן
23 כזה ישנו נס מיותר!
- 24 אצל כל העולם, שאינם מורגלים בנסים - נקל יותר שיהיה נס חד פעמי, לרגע אחד, שיתהפך החומץ
25 לשמן, ואז ידלוק השמן באופן טבעי; אבל אצל רחב"ד, שהיה מורגל בנסים, והטבע לא העלים והסתיר
26 כו' - הרי אדרבה: על־ידי הפעולה ש"יאמר לחומץ וידלוק" חסך את הצורך באמירה נוספת.
- 27 כד. אמנם, ענין זה הוא רק אצל מי שהוא מורגל בנסים, היינו, שאין זה באופן שבגלל מעמדו ומצבו
28 בעבודת ה' זקוק הוא לענין של נס בכל רגע, אלא שלהיותו מורגל בנסים הנה סדר הנהגתו הוא באופן
29 כזה;
- 30 אבל כשמדובר אודות עבודת האדם, תלוי הדבר במעמדו ומצבו - אם הוא מתעסק עם "עפר יעקב"
31 או שאוחז כבר ב"רובע ישראל", או שנמצא במדריגה שבינתיים, ובהתאם לכך יודע אם הוא צריך לעמוד
32 תמיד בתנועה של מסירות־נפש, או שיכול כבר לעמוד בתנועה של השגה והכנה, ורק מזמן לזמן צריכה
33 להיות אצלו תנועת המסירות־נפש (על־דרך המבואר ב'תניא'¹⁰⁰ בנוגע לכוונה לשמה שצריכה להיות
34 בתחילת כל שעה).
- 35 ובהנוגע לעניננו:
- 36 כאשר יהודי מרגיש שהוא נמצא בתנועה נעלית, על־דרך מעמדו ומצבו ביום הכפורים, שאז אפילו
37 קל שבקלים מתעורר בתשובה¹³⁰, וכל בני־ישראל דומים למלאכים (כפסק־דין ה'שולחן ערוך'¹³¹) - אזי

130) ראה מאמרי אדהאמ"צ קונטרסים ע' קנ. וש"נ.

128) הביאור בזה - אינו ברור (המור"ל).

131) אדה"ז או"ח סי"ח ס"ג. סתר"י ס"ט. סתר"ט ס"ט.

129) ראה (לדוגמא) שו"ע אדה"ז חו"מ הל' נזקי ממון סי"ט.

1 יכול להסתפק בענין המסירות-נפש רק בתחלת היום ובסוף היום, ולא נוגע כל-כך הזמן שבינתיים, כמו
2 במשך השעות שבהם לומד פרקים במסכת יומא (כנהוג בכמה מקומות¹³²), או שלומד פירוש המלות של
3 התפילות והפיוטים או הקריאה בתורה, או שלומד השיעורים הקבועים שלו, שאז יכול להיות במעמד
4 ומצב של הבנה והשגה.

5 אבל בהיותו במעמד ומצב של כל השנה כולה, שאז ה"ראש" שבנשמה מקיף על גופו, ורק ה"רגל"
6 שבנשמה מלוּבש בגופו, ועד שמתקשר לא רק עם העקב שלו, אלא "ידו אוזת בעקב עשו" (כנזכר לעיל
7 סעיף כ"א) - הרי זו סכנה להניח את התנועה של מסירות-נפש, ולסמוך על הנהגת הטבע בלבד.

8 וזהו גם המענה לכמה השואלים: מדוע תובעים עתה לימודים כאלו שפעם לא היו זקוקים אליהם¹³³,
9 ותובעים שלימודים אלו לא יהיו באופן שיצא ידי חובה בלימוד "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית";
10 ומדוע תובעים עתה אריכות התפילה, ולא כמו פעם שהסתפקו בתפילה קצרה¹³⁴, ורוב היום היה מוקדש
11 ללימוד התורה וקיום המצוות? - כי, עכשיו נתונים בגלות ובשביה, וניתוסף בחושך של הלעומת-זה,
12 ולכן יש צורך לחוסיף באור, לא רק בשביל השוואת המצב, אלא כדי להכריע ולנצח, ובאופן שלא מספיק
13 לבטל את החושך, אלא צריכים לפעול ש"לילה כיום יאיר" (כנזכר לעיל סעיף י"ג).

14 כה. וזוהי כללות ההנהגה שתבע בעל השמחה והגאולה,

15 - ובאופן שצדיקים דומים לבוראם¹³⁵, שכאשר מצוה לאחרים לעשות, הנה לכל לראש מקיים זאת
16 בעצמו¹³⁶ -

17 שגם לאחר שיצא מעבר לגבול של המדינה ההיא, שאז לא היה הכרח לכאורה בתנועה של
18 מסירות-נפש דוקא, כיון שלא היו רדיפות וגזירות, העלמות והסתרים, ומדידות והגבלות כו', הנה בכל
19 מדינה ובכל עיר היתה עבודתו באופן של מסירות-נפש, מבלי לצאת ידי חובה בעבודה שעל-פי הבנה
20 והשגה בלבד¹³⁷.

21 וכידוע לכל אלו היודעים, שבאופן כזה היתה עבודתו במדינת לטביה ("לעטלאַנד"), ואחר-כך בפולין,
22 וכן בכל דרך הנודדים שלו עד בואו לארצות-הברית, ועד לרגע האחרון בחיים חיותו בעלמא דין בשבת
23 פרשת "בא אל פרעה"¹³⁸, שדוקא שם היה צורך בענין המסירות-נפש, כמובן מדברי ה'זהר'¹³⁹ בביאור
24 הטעם שהיה צורך בציווי ונתינת-כח במיוחד מהקדוש-ברוך-הוא "בא אל פרעה", שזהו לפי שמשוה היה
25 מתיירא מפני "התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו"¹⁴⁰, ומורא זה היה על-פי תורה כו'.

26 ועל-ידי-זה סלל את הדרך לכל ההולכים באורחותיו, שענין זה יהיה אצלם בנקל יותר - על-דרך
27 שמצינו שעל-ידי גלות מצרים ששם עבדו בני-ישראל "בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה"¹⁴¹ באופן
28 של עבודת פרך כפשוטה, ניתן הכח לבני-ישראל בגלות האחרון שיוכלו לצאת ידי חובה בעבודה דלימוד
29 התורה, "בחומר דא קל-וחומר, ובלבנים דא ליבון הלכתא", ככל פרטי הענינים שנימנו בזהר¹⁴², ונתבארו
30 ב'תורה אור' דיבור-המתחיל ואלה שמות בני-ישראל¹⁴³.

31 - לא תובעים חסו-שלום מעמד ומצב שבו יש צורך במסירות-נפש כפשוטה, אלא רק מסירות-נפש
32 במובן של מסירת הרצון¹⁴⁴.

33 כלומר: גם כשמדובר אודות רצון של אדם שמציאותו היא מציאות של קדושה, והחיות שלו היא
34 בקדושה, ועד שבהיותו בעולם למטה יש לו את גן-עדן התחתון, "עולמך תראה בחייך"⁹⁶ - עדיין לא
35 מרוצה הקדוש-ברוך-הוא מזה, כי לגבי גן-עדן העליון נחשב גן-עדן התחתון ל"מדינה חריבה", ועל זה

(132) שם סתרכ"א ס"ז. וש"נ.

(138) ר"פ בא.

(133) ראה לעיל סי"ז.

(139) ח"ב לד, א.

(134) ראה תניא קו"א קסב, ב. תו"א בשלח סא, רע"ג. לקו"ת

(140) יחזקאל כט, ג.

בהעלותך לב, ד. חוקת סב, א. ובכ"מ.

(141) שמות א, יד.

(135) ראה ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(142) ח"א כז, א. ח"ג קנג, א. רכט, ב.

(136) ראה שמור"ך פ"ל, ט.

(143) ר"פ שמות.

(144) ראה תו"א מקץ לו, ב. לקו"ת שלח מת, סע"ד. ובכ"מ.

(137) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 142. ח"ח ע' 303 ואילך.

1 אומר משה רבינו להקדוש-ברוך-הוא: "והיא שלך" (כנזכר לעיל סעיף י"ח), כך, שכיון שזהו באשמתו
 2 של הקדוש-ברוך-הוא, צריך הקדוש-ברוך-הוא לעזור כו', ואכן מעמיד הקדוש-ברוך-הוא אופן עבודה
 3 שעל ידו יכולים לעלות מגן-עדן התחתון לגן-עדן העליון, כידוע בענין "ובזה הנערה באה"¹⁴⁵, דקאי על
 4 העמוד שבין גן-עדן התחתון לגן-עדן העליון, שהוא ענין הביטול כו', והיינו, שעל-ידי-זה שמתבטל
 5 ממציותו, אזי מתעלה לגן-עדן העליון באופן של עליות לאין קץ, ועד שמגיע לבחינת "רובע ישראל",
 6 ועד שב"רובע ישראל" נעשה ענין המספר, מלשון ספירות ובהירות, שיאיר אור הוי' לעולם (כמו שנתבאר
 7 לעיל במאמר¹⁴⁶).

8 ועל-פי האמור כמה פעמים שצריך לפרט כל דבר בפשטות הענינים - הנה כוונת הדברים היא, שצריך
 9 להניח את עצמו הצדה, וממחר בכוקר יש להתחיל לעסוק עם עצמו ועם הזולת להוסיף בלימוד התורה
 10 ובקיום מצוותיה בהידור יותר, ולא לבוא בטענה, שכיון שהיום היה כבר "צדיק גמור", הנה להיכן כבר
 11 יתעלה מחר?! ... כי יום המחור הוא יום חדש, עם עבודה חדשה, תפלה חדשה, ובמילא צריך להיות
 12 מחדש ענין המסירות-נפש, ולכל לראש מסירת הרצון, באופן שאין לו רצון משלו, כי "ניעטו ניעטו
 13 ניקאוּוּ קראַמי באַגאַ אַדנאַוּוּאָ"...

14 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א הורה שינגנו ניגון זה¹⁴⁷].

* * *

15 כו. נהוג מידי שנה בשנה¹⁴⁸, שבי"ב-י"ג תמוז עורכים מגבית עבור המוסדות הנקראים על שם בעל
 16 השמחה והגאולה: "אהלי יוסף יצחק", שנמצאים בכל קצוי תבל, ועד לקצוי תבל כפשוטו - במקומות
 17 הכי רחוקים (כנזכר לעיל סעיף י"ב), ובעזר ה' מעמידים תלמידים ותלמידי תלמידים, "זרע ברך הוי"¹⁴⁹,
 18 שכאשר יגדלו, ילכו בדרכיו ובארחותיו אשר הורנו באופן ד"נצח סלה ועד", כמו שכתוב ב'אגרת
 19 הקודש'¹²⁶.

20 וכרגיל במגביות אלו - בודאי יתן כל אחד כפי נדבת לכו הטהור, ועוד יותר מזה, כי גם בנוגע לנדבת
 21 (ה)לב שייך הענין של מסירת נפש.

22 וכל הרוצה - ירשום על גבי פתקא (באותה פתקא שבו מציין סכום נדבתו, או בפתקא בפני עצמה)
 23 שמו ושם אמו¹⁵⁰, כדי להזכירו בעת רצון על הציון של בעל השמחה והגאולה.

24 ועל-ידי-זה תומשך השמחה והגאולה לכל אחד ואחד בענינים שלו ושל בני ביתו, ומהגאולה הפרטית
 25 (כמבואר ענינה ב'אגרת הקודש'¹⁵¹) נבוא בקרוב ממש לגאולה הכללית - הגאולה האמיתית והשלימה
 26 של כל בני ובנות ישראל, על-ידי משיח צדקנו, במהרה ממש.

* * *

27 כז. ישנה רשימת המאסר והגאולה של בעל השמחה והגאולה (שכבר נדפסה¹⁵²), שחלק גדול ממנה
 28 כתב בהיותו במאסר, ומצד זה ניתוסף בכללות הענין, בגלל שיודעים שענין זה נכתב במעמד ומצב שהוא
 29 בדוגמת הסגור במערה, ללא שייכות לעניני העולם כו'.

(145) אסתר ב, יג. וראה תורת מנחם - התוועדויות ח"י ס"ע
 166. תורת מנחם סה"מ תשרי ע' שסב. וש"נ.
 (146) פ"ר ט (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 143 ואילך).
 (147) א' המסובים סיפר לכ"ק אדמו"ר שליט"א שהי' אתמול
 באסיפת רבנים ("קאָנווענשאָן"), וכיבד את הנוכחים באמירת
 "לחיים" (על משקה שכ"ק אדמו"ר שליט"א נתן פעם לבנו)
 לכבוד י"ב תמוז. וכ"ק אדמו"ר שליט"א הביע את גודל שביעות
 רצונו.
 (148) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סל"א (תורת מנחם
 - התוועדויות חמ"ד ע' 101). וש"נ.
 (149) ישע"י סא, ט.
 (150) לאחרי השיחה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א,
 שב"פתקאות" צריכים לכתוב שמו ושם אמו דוקא, כדאיתא
 במסכת שבת בפרק כמה אשה (סו, ב): "פלניא בר פלניתא", וכן
 איתא בזהר (ח"א פד, א). - וראה גם תורת מנחם - התוועדויות
 ח"ח ע' 32. וש"נ.
 (151) ס"ד.
 (152) לק"ד ח"ד תריא, ב ואילך. ולאח"ז בסה"ש תרפ"ז ע'
 179 ואילך (עם הוספות).

1 והרי זוהי הכנה מיוחדת למעמד ומצב נעלה יותר - כמובן מסיפור הגמרא⁹⁷ שכאשר רבי פנחס בן
 2 יאיר הצטער בראותו את סבלו של רשב"י בגלל היותו במערה (מפני יראת המלכות), ו"אמר לו, אוי לי
 3 שראיתך בכך", השיב לו רשב"י "אשריך שראיתני בכך, שאילמלא לא ראיתני בכך, לא מצאת בי כך,
 4 דמעיקרא, כי הוה מקשי רשב"י קושיא, הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוקי. לסוף, כי הוה
 5 מקשי רבי פנחס בן יאיר קושיא, הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי", היינו, שעל-ידי צער
 6 המערה נתעלה לדרגא שלא בערך - שלפני זה היה מקשה קושיות, ולאחרי זה היה מתרץ תירוצים.

7 כלומר: אף-על-פי שגם הקושיא היא חלק מתורה כמו התירוץ, שהרי שניהם, הן הקושיא והן התירוץ,
 8 הם חלק מתורה שבעל-פה¹⁵³ - הרי זה רק בנוגע לתורה גופא; אבל בנוגע לענין הביירוים - שבשביל
 9 זה ירדה הנשמה בגוף, כדי לברר את עניני העולם ולעשות מהם טוב וקדושה, עד שהקדוש-ברוך-הוא
 10 יוכל לומר על "זהב וכסף ונחושת וגו'"¹⁵⁴ שמהם נעשה המשכן: "ושכנתי בתוכם"⁸⁸, ולא רק במשכן,
 11 אלא על ידו גם "בתוכם", בתוך כל אחד ואחד מישראל¹⁵⁵ - הרי זה ענינו של התירוץ (ולא ענינה של
 12 הקושיא), והיינו, שעל-ידי הקושיא מתברר שכלו באופן שיבין את הענין (ההלכה וטעמיה כו') בהבנה
 13 אמיתית ועמוקה יותר, ויבוא גם להפסק-דין בנוגע לעניני העולם ש"הלכה כמותו", שזהו על-ידי-זה
 14 ש"הוי' עמו"¹⁵⁶ (כדברי הגמרא במסכת סנהדרין¹⁵⁷).

15 וזהו גם העילוי שניתוסף על-ידי ענין המאסר דוקא - "זית אינו מוציא שמנו אלא על-ידי כתיחה"⁹¹,
 16 כפי שאמרו בנוגע לרבינו הזקן¹⁵⁸ (על יסוד מה שנאמר בנוגע ליוסף הצדיק¹⁵⁹ כאשר "מבית האסורים
 17 יצא למלוך"⁵⁰), ועל-דרך-זה מובן גם בנוגע לבעל השמחה והגאולה.

18 כת. ב'רשימה' זו מספר בעל השמחה והגאולה גם אודות המחשבות שהיו לו בהיותו במאסר. וכיון
 19 שהכניס זאת בחוברת רשימת המאסר והגאולה, מובן, שגם חלק זה שייך (לא רק אליו, והראיה, שאלו
 20 היו מחשבותיו בהיותו במאסר, אלא גם) לכל אלו שיקראו זאת, היינו, שלא מספיק קריאת סיפור המאסר
 21 לכל פרטיו, אלא יתוסף אצלו גם מהידיעה שמחשבה זו חשב במקום פלוני ובזמן פלוני, ולפני זה היה
 22 מאורע פלוני ולאחרי זה מאורע פלוני, ככתוב ב'רשימה'.

23 ובין המחשבות הנ"ל, יש גם רשימות זכרונות וסיפורים, וביניהם יש גם סיפור שקשור עם רבינו
 24 הזקן, חסידי, וממלא מקומו הצמח-צדק (שהשנה נסתיימו מאה שנה להסתלקות-הילולא שלו), ובנקודה
 25 העיקרית - כיצד התגלגלו הדברים שהתחילה נשיאותו של הצמח-צדק. וכיון שכבר נדפסו הדברים, לא
 26 אחזור על כל אריכות הדברים, אלא רק התוכן והנקודה הנוגעים לעניננו.

27 כט. הסיפור הוא¹⁶⁰ אודות ה'צמח צדק' בהיותו ילד קטן - שנשאר יתום מאמו, ורבינו הזקן קיבל
 28 על עצמו להתעסק בחינוכו¹⁶¹ - שהיה נוהג לשהות שעות מרובות בחדרו של רבינו הזקן, ועד גם בזמני
 29 התפילה של רבינו הזקן.

30 וכיון שכבר היה אז הענין ד"בוצין בוצין מקטפיה ידיע"¹⁶², למרות שעוד לא הגיע לגיל שש שנים,
 31 הנה בשעה שרבינו הזקן היה מניח תפילין ומתפלל, היה גם הוא לובש את ה"תפוחי אדמה" שעשה
 32 בצורת תפילין ומתנענע, כל משך הזמן שרבינו הזקן היה עסוק בתפלתו.

33 פעם אחת עמדו החסידים להיכנס אל רבינו הזקן כדי לחזור לפניו את הדרוש "על שלשה דברים
 34 העולם עומד" (שהיה עמוק מאד ולא ידעו אותו), וכיון שכניסתם היתה צריכה להיות לאחרי שרבינו
 35 הזקן יחלוץ תפילין ד'רבינו-תם', הביטו דרך הסדק שבדלת וראו שה'צמח צדק' נמצא שם ומשחק כו',
 36 כמסופר בארוכה ב'רשימה'.

(153) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 304 הערה

82. וש"נ.

(154) תרומה כה, ג.

(155) ראה אלשיך עה"פ. שלה"ה טז, א. ועוד.

(156) שמואליא טז, יח.

(157) צג, ב.

(158) שה"ש תורת שלום ע' 26.

(159) ב"ר פפ"ט, ג. קה"ר ופרש"י עה"פ.

(160) לקו"ד שם תרסח, א ואילך. שה"ש שם ע' 237 ואילך.

וראה גם תורת מנחם - רשימת היומן ס"ע רמז ואילך. וש"נ.

(161) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 279 הערה

75. וש"נ.

(162) ברכות מח, רע"א.

- 1 לאחרי שחלץ רבינו הזקן את התפילין ד'רבינו-תם', פתח את הדלת, ונכנסו החסידים ל"חזרה".
- 2 בין החסידים היה גם ר' אייזיק מהאָמיל, שהיה צעיר בשנים משאר החסידים, הצעיר שבחבורה, ולא
- 3 היה יכול להחליט אם להיכנס פנימה (שהרי לא דובר אודות שמיעת המאמר עצמו, אלא אודות חזרת
- 4 הדרוש), ונשאר על עמדו,
- 5 - וכפי שמספר רבינו בעל השמחה והגאולה ב'רשימה' לפני זה¹⁶³, שהחדר שבו חיכו החסידים
- 6 להיכנס ל"חזרה" היה החדר שבו היו מחכים ליכנס ל"יחידות" אל רבינו הזקן, שהיה נקרא בשם "גן
- 7 עדן התחתון", ואילו החדר שבו ישב רבינו הזקן, שבו היו צריכים ליכנס ל"חזרה", היה נקרא בשם "גן
- 8 עדן העליון" -
- 9 ולפתע שמע שרבינו הזקן שואל: "מי נשאר שם?" וענה אחד החסידים: "דאָרט איז געבליבן אַ
- 10 יונגערמאַן", ואמר רבינו: יכנס גם הוא, "פון אַ יונגערמאַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן".
- 11 ומסופר ב'רשימה', שכאשר ר' אייזיק שמע את דברי רבינו הזקן, התבלבל במאד כו', ועבר איזה זמן
- 12 עד אשר בא אל ביתו, ואז ("בשעת ער איז געקומען צו זיך") נכנס.
- 13 ואחר-כך בא המשך הסיפור - שרבינו הזקן הרגיש במחשבתו, וענה לו על זה כו'.
- 14 ל. ויש לבאר בנוגע לדברי רבינו הזקן שגם ר' אייזיק יכנס, כיון שמ"יונגערמאַן" יכול להיות "אַ
- 15 אַלטער מאַן" - שבודאי אין זו סתם אמירה על דרך הצחות - דלכאורה אינו מובן:
- 16 מהו גודל החידוש באימרה זו, עד כדי כך, שר' אייזיק התבלבל במאד, והוצרך להמתין משך זמן
- 17 לחזור לעצמו עד שנכנס לחדר - לכאורה אין כאן איזה חידוש גדול שיכול לגרום התפעלות אצל "בעל
- 18 מוחין",
- 19 ובפרט "בעל מוחין" כמו ר' אייזיק, שעוד בהיותו צעיר היה גדול במוחין, וכמובן מהמסופר ברשימת
- 20 כבוד-קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹⁶⁴ אודות התנאים שהעמידו בפני אלו שהיו חפצים להיכנס ל"חדרים"
- 21 של רבינו הזקן (שביניהם היה גם ר' אייזיק הנ"ל), שהוצרכו להיות בקיאים בש"ס בבלי וירושלמי, זהר,
- 22 ספרי חקירה וקבלה וכו' וכו' - שכל זה היה אצלו עוד קודם שנכנס ל"חדר" של רבינו הזקן, ולאחרי
- 23 זה היה כמה שנים תלמיד של רבינו הזקן, הרי בודאי היתה דרגת המוחין שלו באופן נעלה ביותר,
- 24 ואף-על-פי-כן, התבלבל במאד בשמוע את דברי רבינו הזקן "פון אַ יונגערמאַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער
- 25 מאַן"!
- 26 ואי אפשר לצאת ידי חובה באמירה שזהו ענין שיש בו רמזים וסודות כו', כי באופן כזה אין כאן
- 27 הסברה ולימוד לאנשים כערכנו, ואז, לא היו משקיעים זמן וטירחא לרשום את הדברים ולהדפיסם
- 28 שעל-ידי-זה יגיעו הדברים לכל מי שקורא את ה'רשימה'. ועל כן צריך לומר, שבענין זה יש דבר חידוש,
- 29 ומזה התבלבל ר' אייזיק, ורק לאחרי משך זמן חזר לעצמו.
- 30 לא. ונקודת הביאור בזה - בקיצור על-כל-פנים¹⁶⁵:
- 31 ובהקדים האמור כמה פעמים⁶⁹ שכל דבר צריך להשתקף בנגלה דתורה, ובזה גופא יש מעלה כאשר
- 32 מקשרים את הדבר עם פּסָקֶדִין להלכה, שעל-ידי-זה מבטיחים שלא יפליג בענינים של דרוש וסברות
- 33 חיצוניות כו', כיון ש"תופס" שלמרות שיש לו סברא טובה ביותר, ויש לו ראיות והוכחות לזה, כיון
- 34 שעל-ידי-זה מתורצים כמה דברים ומקומות קשים, ולכאורה הכל טוב ויפה, אבל אף-על-פי-כן, הדין
- 35 הפשוט ב'שולחן ערוך' או ברמב"ם וכיוצא בזה הוא להיפך, שזוהי הוכחה שכל ה"בנין" אינו בנין של
- 36 אמת.

165) לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ בלק ס"ז ואילך (לקמן ע' 208 ואילך).

163) לקו"ד שם תרסה, סע"ב ואילך. סה"ש שם ע' 235.
164) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ס"ע שז ואילך. וש"נ.

ובנוגע לענייננו:

1
2 ישנן כמה הלכות בנגלה דתורה, בש"ס ופוסקים, שהיסוד שלהם הוא הכלל ש"כל העומד כו" 166,
3 ולדוגמא: "כל העומד לחתוך כחתוך דמי" 167, "להיגזז כגזוז" 168, "לשרוף כשרוף" 169, וכיוצא בזה, היינו,
4 שכאשר הדבר מוכן לבוא למעמד ומצב מסויים, וברור הדבר שלאחרי זמן יבוא למעמד ומצב זה, הנה
5 עוד בזמן שלפני-זה הרי זה נחשב כאילו נמצא כבר במעמד ומצב זה.

6 ולדוגמא: בנוגע לדבר שצריך שיעור מסויים, הנה כשעומד לשרוף, אין בו השיעור 170; וכן בנוגע
7 לדיני טומאה, ש"כל ידות הכלים שהם ארוכין ועתיד לקצוץ, מטבילין עד מקום המדה" 171 (אף-על-פי
8 שעתיד לקצוץ רק לאחרי הטבילה), כיון שהחלק שעומד ליחתך כחתוך דמי, ולכן אין צריך להטבילו.
9 ויש לבאר כלל זה בשני אופנים:

10 (א) זהו דין בתורה שיש להתחשב עם העובדה שחלק מהיד הארוכה של הכלי עומד ליחתך, ולכן,
11 אף-על-פי שבמציאות - גם מציאות על-פי תורה - עדיין יש לכלי יד ארוכה, מכל-מקום, פוסקת התורה
12 שלא צריך להטביל את החלק שעומד ליחתך, כיון שעל-פי דין נחשב כמו שכבר נחתך.

13 (ב) כיון שחלק מהיד הארוכה של הכלי עומד ליחתך לאחרי זמן, קובעת התורה שכבר עתה המציאות
14 היא שזהו כלי שיש לו יד קצרה (ואין זה אלא שמחוסר ענין שהוא דבר הטפל), ובמילא, הדין הוא שאין
15 צורך להטביל את החלק שאינו חלק מיד הכלי! ...

16 ונפקא-מינה לדינא - בנוגע לענינים שבהם יש להתנהג על-פי "מנהג התגרים" (ללא שייכות לדיני
17 טבילה) וכיוצא בזה: אם נאמר שהכלל ד"כל העומד ליחתך כחתוך דמי" הוא באופן שהתורה פוסקת
18 שכן היא המציאות - הרי כיון שהתורה פסקה שהמציאות היא שיד הכלי חתוכה, כן הוא גם בנוגע למשא
19 ומתן וכיוצא בזה; מה-שאינ-כן אם נאמר שהתורה פוסקת שהדין הוא ש"כחתוך דמי", בכ"ף הדמיון,
20 למרות שבמציאות לא נחתך עדיין - הרי זה רק בנוגע לדין טבילה, למשל, שאין צורך להטביל את חלק
21 היד שעומד ליחתך, אבל בנוגע למשא ומתן וכיוצא בזה, יש לכלי יד ארוכה.

22 [ובכללות הרי זה שייך (אף שאינו דומה ממש) גם להענין ד"כח" ו"פועל", כידוע בנוגע לענינים
23 שישנם תחילה "כח" ואחר-כך באים "בפועל", האם בשעה שהדבר הוא "כח" אזי הדין הוא שלאחרי
24 זמן יבוא הדבר בפועל, או שאכן ישנו כבר "בפועל" - שיש בזה ה"לשיטתיה" דבית-שמאי ובית-הלל
25 בנוגע לכמה וכמה ענינים, כמו נרות חנוכה, חלות דבש, וכיוצא בזה, כמדובר פעם בארוכה 172].

26 לב. ועל-פי-זה יובן גם בנוגע לדברי רבינו הזקן "פון אַ יונגערמאַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן".
27 ובהקדמה:

28 סיבת הכניסה אל רבינו הזקן בשביל חזרת הדרוש היא - לשמוע את המאמר עוד הפעם, כדי שיוקלט
29 בכח הזכרון בכל התיבות ובכל האותיות, או בנוגע להבנה והשגה, שכיון שבשעת אמירת המאמר לא
30 הבינו אותו, או שלא הבינו כדבעי, על בוריו ולעמקו כו', לכן נכנסו ל"חזרה", כדי לשמעו פעם נוספת
31 במתינות ("ורואיקערהייט"), ועל-ידי-זה תהיה ההבנה וההשגה כדבעי.

32 ובגלל זה היו כמה הגבלות בנוגע לאלו שהיו יכולים להכנס ל"חזרה" - במכל-שכן מזה שאפילו
33 לאמירת המאמר לא הכניסו את כולם, אלא רק את המוכחרים, והם היו חוזרים את התורות לרבים, כידוע
34 סדר ההנהגה אצל רבינו הזקן בנוגע לאמירת התורות (מלבד התורות שנאמרו ברבים) 173, ועל-אחת-כמה -
35 וכמה כשדובר (לא בנוגע לאמירת המאמר, אלא) בנוגע לחזרת הדרוש, שאז בודאי לא נכנסו כולם 174.

166 ראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך כח ע' שנו ואילך).
167 חולין עב, סע"ב ואילך.
168 כתובות נא, רע"א. נזיר נא, א. וש"נ.
169 מנחות קב, ב.
170 ראה אנציק' שם ע' שעה. וש"נ.
171 מקוואות פ"י מ"ה ובפי' הר"ש.
172 ראה תורת מנחם - התוועדויות חל"ט ע' 178 בשוה"ג. וש"נ.
173 ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ס"ע תצב ואילך. וש"נ.
174 ראה גם "התמים" ח"ג ריש ע' כג. וראה סה"ש תש"ד ריש ע' 103.

- 1 וזהו ביאור המענה של אחד החסידים (על שאלתו של רבינו הזקן: "מי נשאר שם", שנשאר מבחוץ,
2 מבלי להכנס לחדרו של רבינו הזקן) "דאָרט איז געבליבן אַ יונגעראַן",
3 - שבודאי לא היתה כוונתו לענין של זלזול חסוּש־לוּם, שהרי זלזול בכבוד חבירו הוא נגד התורה
4 בכלל, ובפרט כשמדובר אודות חסיד של רבינו הזקן, ומאותם "יחידי סגולה" שהיו מכניסים לחזרת
5 הדרוש, ובשעה שהולך מגן-עדן התחתון לגן-עדן העליון לשמוע את הדרוש, והוא צריך לענות על
6 שאלתו של רבינו הזקן, למרות גודל הפחד שהיה אצל החסידים מפני רבינו הזקן, כך, שכאשר עומד
7 בגן-עדן העליון ואומר לרבינו הזקן "דאָרט איז געבליבן אַ יונגעראַן", בודאי לא היתה כוונתו לזלזל
8 בכבודו של מישהו -
- 9 דכיון שלא מדובר כאן אודות כניסה לשמוע "עשרת הדברות" (כידוע פתגם החסידים ששמיעת מאמר
10 מהנשיא היא בבחינת "מתן תורה", כנתינתה מסיני¹⁷⁵), אלא אודות חזרת הדרוש, שבשביל זה יש צורך
11 בזכרון חזק, והבנה והשגה חזקים וטובים - הרי זה תלוי בכך ש"ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה"¹⁷⁶,
12 ולכן, כאשר רבינו הזקן שואל "מי נשאר שם" (ומובנת התמיהה שבדבר: היתכן שמישהו נשאר!...),
13 השיב החסיד את הטעם הפשוט: כיון שנכנסים לחזרת הדרוש, שבזה נוגע הענין ד"ימים ידברו ורוב
14 שנים יודיעו חכמה" - הרי הלה הוא אברך צעיר ("אַ יונגעראַן"), ולכן נשאר ולא נכנס.
15 ועל זה אמר רבינו הזקן, "פון אַ יונגעראַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן":
16 לכאורה אינו מובן: הן אמת שמ"יונגערמאַן" יכול להיות "אַ אַלטער מאַן", אבל מה זה נוגע לכניסה
17 ל"חזרה" עכשיו? ! - כאשר יהיה "אַ אַלטער מאַן", אזי יכנס ל"חזרה", אבל כאשר צריכים עכשיו להיכנס
18 ל"חזרה" כדי לשמוע ולזכור, להבין ולהשיג כו' - מהי התועלת מזה שיכול להיות "אַ אַלטער מאַן"? !
19 [ואין לומר שזהו ענין הקשור עם כניסתו אל רבינו הזקן - שהרי רבינו הזקן לא אמר שהאברך יכול
20 להיכנס בגלל שהכניסה היא אליו, אלא כל הטעם שיכנס הוא רק בגלל שמאברך צעיר יכול להיות איש
21 זקן, ומספיק בכך, ללא נפקא-מינה מהיכן הוא בא ולאן הוא הולך].
22 אך הענין הוא - שזהו על-דרך הכלל ד"כל העומד כו'", "כל העומד להיות זקן כזקן דמי".
23 אלא שעל-פי האמור לעיל (סל"א) בנוגע לב' הסברות בכלל ד"כל העומד כו'", הנה אם נאמר כאופן
24 הא', שעכשיו הוא צעיר, ורק בנוגע לדיני התורה הנה כשם שכל העומד ליחתך כחתוך דמי, כמו-כן כל
25 העומד להיות זקן כזקן דמי - הרי כיון שזהו רק דין בתורה, אבל המציאות שלו לא נשתנתה (אלא רק
26 הדין נשתנה), אין זה שייך לנדון-דידן, שהרי לא מדובר כאן אודות דיני התורה, אלא אודות הצורך
27 להבין את המאמר בשעת ה"חזרה", ואם כן, למאי נפקא-מינה בענין ה"חזרה" שישנו דין בתורה שלגבי
28 טבילה או לגבי שאר הענינים שבתורה הרי זה כאילו נעשה זקן, בה בשעה שמציאותו לא נשתנתה,
29 ועדיין אינו "זקן" שיוכל להבין ולקלוט את הדרוש?...!
30 וכיון שרבינו הזקן אמר "פון אַ יונגעראַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן", ולכן יכנס גם הוא בשעה
31 שנכנסים הזקנים בלבד, על כן צריך לומר, שהפירוש ד"כל העומד כו'" הוא לא רק בנוגע לדיני התורה,
32 אלא באופן שאכן משתנית המציאות, שלכן יכול ליכנס ל"חזרה" כבר עכשיו.
33 וזהו פירוש הדברים בדרך אפשר - שעל-ידי מענה זה פעל רבינו הזקן חידוש של פתיחת המוחין
34 אצל ר' אייזיק מהאָמיל - שעם היותו אברך צעיר, יוכל לקלוט את הדברים ששומע מאדמו"ר הזקן כמו
35 "זקן", כיון שנעשית אצלו תוספת גדולה בענין המוחין¹⁷⁷.
36 ומובן, שכאשר ישנו אברך צעיר, שעד עכשיו היה יכול לפרש הכלל ד"כל העומד כו'" שהשינוי היא
37 רק בנוגע לדין, אבל המציאות נשארת ללא שינוי, ולפתע זוכה לקבל מאדמו"ר הזקן פתיחת מוחו של
38 זקן, היינו, שפתאום מאיר במוחו אור שלא בערך, בדוגמת החילוק שבין זקן לצעיר (ובפרט כפי שחילוק
39 זה הוא אצל ר' אייזיק מהאָמיל) - לא יפלא שאפילו אברך כמו ר' אייזיק מהאָמיל מתבלבל במאד !

177) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 124 הערה 41.

175) ראה סה"ש תרצ"ז ע' 165.

176) איוב לב, ז.

1 ועל-פי-זה מובן שדברי רבינו הזקן הנ"ל אינם צחות בעלמא ("א שיינער ווערטל"), אלא זהו דבר
2 חידוש בעבודת האדם בנוגע ללימוד פנימיות התורה, ויש לו מקור בנגלה דתורה עד לפסק-דין בהלכה.
3

לג. אך עדיין צריך להבין:

4 על-פי האמור שכוונת רבינו הזקן היתה להענין ד"כל העומד כו", היה רבינו הזקן צריך לומר "פון
5 אַ יונגעראַמאַן וועט דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן", היינו, שאברך צעיר עומד להיות זקן, ולא "קאָן דאָך ווערן",
6 שזהו ענין של יכולת בלבד - כי:

7 כל הדין ד"כל העומד כו" בנגלה הוא רק בענין של ודאי, היינו, שדבר זה עומד בודאי להשתנות,
8 כמו ב"ידות הכלים שהם ארוכין ועתידי לקצוץ", שאז אינו צריך להטביל את חלק היד שעתיד לקצוץ,
9 כיון ש"כל העומד ליחתך כחתוך דמי"; אבל מצד ענין היכולת, שיש ביכולתו לקצוץ - שזהו ענין שישנו
10 בכל ידות הכלים - הרי בודאי אין דין כזה בנגלה, שמצד היכולת בלבד (גם אם אין בדעתו לעשות זאת)
11 ישתנה הדין בנוגע לטבילה, וכיוצא בזה בשאר הדינים ד"כל העומד כו".

12 וכיון שאצל רבינו הזקן היו כל הענינים בתכלית הדיוק, הרי בודאי שגם דיבור הנ"ל ("פון אַ
13 יונגעראַמאַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן") הוא בדיוק, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר נשיא דורנו
14 ממלא-מקומו חוזר על זה, וכותב זאת ונותן להדפיס, הרי זה בודאי בדיוק.

15 ולכאורה, הרי זה היפך כללות הענין כפי שהוא בנגלה דתורה - "כל העומד כו", שבהתאם לכך הרי
16 זה דוקא כאשר אברך צעיר עומד להיות זקן, ועל-פי-זה הוצרך להיות הלשון "פון אַ יונגעראַמאַן וועט דאָך
17 ווערן אַ אַלטער מאַן", ולא די בכך שיכול לבוא למעמד ומצב כזה, "פון אַ יונגעראַמאַן קאָן דאָך ווערן אַ
18 אַלטער מאַן"?

19 והביאור בזה - שדוקא הלשון "פון אַ יונגעראַמאַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן" הוא בתכלית הדיוק,
20 כי:

21 כיון שמדובר כאן אודות עניני תורה ומצוות - הרי בעניני תורה ומצוות צריך להיות תמיד ענין
22 העבודה לא בדרך ממילא, אלא באופן של "ובחרת" 178, כידוע סיפור רבינו נשיאנו 179 אודות הענין שאצל
23 חסידים אין ענין של "ממילא", אלא צריך להיות באופן ד"יגעת ומצאת" 180.

24 ועל-פי-זה מובן שרבינו הזקן לא היה יכול לומר "פון אַ יונגעראַמאַן וועט דאָך ווערן (בדרך ממילא)
25 אַ אַלטער מאַן" - שהרי אין זו דרך החסידות, ומה גם שלכל אחד מישראל יש בחירה, וכמאמר רז"ל 181
26 "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", אלא רק האדם הוא בעל-הבית על עצמו;

27 מה שמישהו אחר (ובנדון-דידן: רבינו הזקן) יכול לומר - באופן המתאים על-פי דרך החסידות -
28 הרי זה רק בנוגע לענין היכולת, "פון אַ יונגעראַמאַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן", שהרי יכול להיות
29 שמצד עצמו אינו יודע אודות מציאות זו, ולכן צריך לומר לו זאת (וכמו שהקדוש-ברוך-הוא אומר לכל
30 אחד מישראל "ראה 182 נתתי לפניך וגו' ובחרת בחיים" 178);

31 אבל כדי שמ"יונגעראַמאַן" אכן יהיה ("וועט ווערן") "אַ אַלטער מאַן" - בשביל זה יש צורך בבחירתו
32 של ר' אייזיק מהאַמיל, שאז אין זה בדרך ממילא, אלא מצד ציווי הבורא כו', ואילו דברי רבינו הזקן
33 הם רק בבחינת "ראה נתתי לפניך גו' ובחרת גו'", היינו, שרבינו הזקן מגלה ש"אברך" יש לו יכולת
34 ("קאָן דאָך ווערן") להיות "זקן", ולכן יכול להכנס. וכאשר נכנס - הרי זה סימן שהוא עשה את שלו
35 והחליט לנצל יכולת זו ואכן להיות "אַ אַלטער מאַן".

36 [ומה שלאחרי כן יכול לקרות ענין הפכי - הרי זה מפני שניתוסף דבר חדש, דבר טוב או הפכו, ואין
37 זה נוגע למעמד ומצב ההוה, וכמאמר רז"ל 183 "אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה"].

(181) ברכות לג, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת עקב יו"ד, יב.

(182) נצבים שם, טו.

(183) ר"ה טז, ריש ע"ב.

(178) נצבים ל, יט.

(179) סה"ש קיץ הש"ת ע' 57. תש"ב ע' 119.

(180) מגילה ו, ריש ע"ב.

- 1 ואז - הנה "הבא ליטהר מסייעין אותו"¹⁸⁴ (כמובא גם במאמרי הגאולה¹), היינו, שכאשר שומע את
 2 דברי רבינו הזקן שיכול להיכנס, כיון ש"יונגערמאן קאָן דאָך ווערן אַ אלטער מאַן", ואכן נכנס, "הבא
 3 ליטהר", אזי "מסייעין אותו", שאכן מגיע למעמד ומצב של "אַ אלטער מאַן".
- 4 לד. ובהנוגע לענינו:
 5 המדובר לעיל (סט"ז"יז) אודות קבלת החלטות טובות, אשר מיד לאחרי י"ב תמוז, ומיד לאחרי
 6 ההתוועדות, ישנה כל אחד טבע מדותיו¹⁸⁵, ויתחיל להתנהג כרצון בעל השמחה והגאולה, להפיץ את
 7 המעיינות חוצה, מתוך אהבת ישראל, ומתוך שמחה טוב לבב, ולמלא את השליחות באופן של מסירת
 8 נפשו ורצונו - אין זה רק באופן שכל העומד כו' הרי זה נחשב על-פי דין כאילו נעשה, אלא התורה
 9 פוסקת שכבר עתה ישנה מציאות הדבר;
- 10 ואילו לאחר מכן צריכים רק לפרוט זאת לפרוטות - כפי שכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר אמר
 11 פעם¹⁸⁶ בנוגע ל"הקפות" דשמיני-עצרת ושמחת-תורה, שזהו כמשל ה"יריד" שבו רוכשים את כל
 12 הסחורות ואורזים אותם בחבילה אחת ("מ'מאָכט פון זיי איין פעקל"), ואחר-כך לוקחים את החבילה
 13 על כל השנה כולה, ופורטים אותה לפרוטות, היינו, שבכל יום ויום לוקחים את החלק השייך ליום זה,
 14 אבל רכישת כל הפרוטות נעשית בשמיני-עצרת ושמחת-תורה - לא רק ה"כח" על זה, אלא הרכישה
 15 בפועל, ורק התוצאה בפועל באה לאחרי זמן.
- 16 ועל-דרך ההסברה האמורה לעיל, שכיון ש"יונגערמאן" יכול להיות "אַ אלטער מאַן", לכן יכול
 17 להיכנס כבר עתה, כיון ש"כל העומד ליחתך כחתוך דמי" וכיוצא בזה, היינו, שכבר עכשיו ישנו הענין
 18 בפועל, אף-על-פי שבגלוי ובאופן פרטי הרי זה יומשך לאחרי זמן.
- 19 וכן הוא גם בנוגע להחלטה - שלא זו בלבד שצריכים לחטוף ("אַריינכאַפן") ולקבל החלטה טובה
 20 ב"עת רצון", ואחר-כך יצטרכו להתייגע על כל ענין וענין בפני עצמו, ללא הסיוע של השעה טובה
 21 ומוצלחת של התוועדות הקשורה עם נשיא בישראל, מנהיג של כמה עשירות מישראל, אלא ישנו כל
 22 הסיוע הן בנוגע להחלטה עצמה, והן בנוגע לעשייה בפועל, כיון ש"כל העומד לעשות כעשוי דמי", ולכן
 23 נוגע ביותר שההחלטה בזה תהיה עתה.
- 24 - אלו המדייקים ביותר, יכולים להוסיף בלבם שזהו ענין שנעשה "בלי נדר"¹⁸⁷, ולאמיתו של דבר,
 25 לא איכפת לי אם לא יאמרו בלי נדר, שאז יסייע הדבר שיהיו להם פחות קשיים לתרץ ליצר הרע מדוע
 26 עושים דבר שהוא היפך טבעם! ...
- 27 לה. ויש לקשר זאת גם עם מה שכתוב בפרשת השבוע³⁰ "וישראל עושה חיל" (כמוזכר לעיל):
 28 הענין ד"ישראל עושה חיל" מורה על תוספת כח וגבורה, ומבואר בחסידות¹⁸⁸ שכל זמן שהאדם מגלה
 29 את כחותיו הגלויים, אינו נקרא עדיין גבור אמיתי, כי לכל אחד ישנם הכחות שלו, קצת יותר או קצת
 30 פחות, אבל אין זה אמיתית ענין הגבורה, ואילו אמיתית ענין הגבורה הוא - שלא זו בלבד ששולט על
 31 כחותיו הגלויים, אלא ביכלתו לעורר גם את כחותיו הנעלמים, שאז, החילוק בינו לבין חלש הוא לא
 32 בכמות, אלא באיכות.
- 33 וזהו גם מה שכתוב¹⁸⁹ "החלש יאמר גבור אני" - דלכאורה אינו מובן: מה תועיל ל"חלש" האמירה
 34 "גבור אני", בה בשעה שמבנה גופו הוא באופן שלא ניתנו לו יותר כחות?! - אך הענין הוא, שהחילוק
 35 בין חלש לגיבור הוא שהחלש משתמש רק בכחות הגלויים, ואילו הגיבור משתמש גם בכחות הנעלמים,
 36 ולכן, גם מי שהוא חלש מצד מבנה גופו, כאשר מחליט לעורר את כחותיו הנעלמים, והחלטה זו באה
 37 אצלו באמירה ("יאמר") בפועל, אזי נעשה אצלו אמיתית ענין הגבורה.

188) ראה המשך תרס"ו ע' תצג. סה"מ תרע"ח ריש ע' קסו.
 תרפ"ג ע' קצח. תרפ"ד ע' נב. תש"ו ע' 99. וראה גם תורת מנחם
 - התוועדויות חמ"ו ע' 39.
 189) יואל ד, יו"ד.

184) שבת קד, א. וש"נ.
 185) ראה לקו"ד ח"א נו, א"ב.
 186) סה"ש תש"ז ע' 74. תש"ט ריש ע' 282.
 187) ראה לקו"ת מטות פב, סע"ב.

1 ועל-דרך-זה בנוגע לעניננו - כפי שכל דבר צריך להיות מפורש ומפורט ("אויסגעטייטשט") עד לפועל
 2 ממש - שכל המוסיף בעניני הפצת המעיינות חוצה, והפצת התורה ומצוות והיהדות בכלל, בנוגע לכל
 3 אלו שנמצאים בסביבתו הקרובה [ובאופן ש"מבשרך לא תתעלם"¹⁹⁰, שגם הוא בעצמו לומד תורה ומקיים
 4 מצוות בהידור, ולא יוצא ידי חובתו בפעולה על הזולת], אזי מוסיפין לו לא רק בברכת ה' בכל המצטרך
 5 לו, אלא גם בהצלחה במילוי שליחותו של הקדוש-ברוך-הוא אשר "גלה סודו אל עבדיו הנביאים"¹⁹¹,
 6 צדיקי דור ודור, עד לנשיא דורנו, בעל השמחה והגאולה - לעסוק בזה בהצלחה רבה ומופלגה, ולעשות
 7 מהעולם דירה לו יתברך¹⁹².

8 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה"בינוני"¹⁹³].

* * *

9 לו. ידועה שיטתו של בעל השמחה והגאולה, שהקדיש ריבוי מהזמן והשימת-לב והמסירות-נפש שלו
 10 הן עבור אנשים בישראל והן עבור נשים בישראל, וכפי שרואים במכתביו בזה, ועוד יותר בשיחות הקודש
 11 שלו בזה¹⁹⁴, וגם בדברים שהם בגדר "שיחת חולין של תלמידי חכמים"¹⁹⁵, שבהם ביאר והדגיש את
 12 גודל הענין בנוגע לפעולות בין נשי ובנות ישראל, וגם בנוגע לפעולות שנשי ובנות ישראל צריכות
 13 לעשות, כידוע ומבואר ומוסבר הענין הן בכתב והן בעל-פה על-ידי בעל השמחה והגאולה, מיוסד על
 14 כמה מאמרים והוראות חכמינו ז"ל בתורה שבעל-פה המיוסדים על תורה שבכתב.

15 ויש לקשר ענין זה עם פסוק בקאפיטל תהלים שלו שהתחלת אמירתו בי"ב תמוז הזה, שבו מלאו לו
 16 פ"ו שנה, ואז מתחיל לומר קאפיטל פ"ז, וכן עושים חסידיו המקושרים אליו, וכללות בני-ישראל
 17 ההולכים בעקבותיו¹⁹⁶.

18 לז. בקאפיטל פ"ז ישנו הפסוק "אוהב הוי' שערי ציון"¹⁹⁷, וידוע ש"ציון" בגימטריא יוסף, כמדובר
 19 במאמר¹⁹⁸, מיוסד על המבואר ברשימות ה'צמח צדק'¹⁹⁹.

20 וסיום הקאפיטל - בפסוק "ושרים כחוללים כל מעינייך"²⁰⁰.

21 ומביא ה'צמח צדק' ברשימותיו²⁰¹ ממדרש תהלים שיש בזה שתי דרשות-פירושים, וזה לשונו:

22 (א) "אמר ר' יהודא בר' סימון, כשם שהבאר נובע מים חדשים בכל שעה, כך ישראל אומרים שירה
 23 חדשה בכל שעה, הדא-הוא-דכתיב ושרים כחוללים כל מעינייך."

24 כלומר: הפירוש ד"שרים כחוללים" הוא - ש"שרים" (מלשון שירה) הם אלו שמנגנים בפה, ו"חוללים"
 25 הם אלו המנגנים בכלי זמרה וניגון (חלילים), "ומנהגה העולם להיות השרים מועטים מהחוללים" (כמו
 26 שכתב ה'אבן עזרא'), אבל אז תהיה השמחה גדולה כל כך ש"ישורו כמו המנגנים בחלילים"²⁰², היינו,
 27 שיהיה ריבוי גדול של "שרים" כמו הריבוי הגדול של "מחוללים". ומסיים "כל מעינייך" - שלא יאמרו
 28 רק שירה אחת, ובזה יצאו ידי חובה, או שיחזרו עוד הפעם על אותה שירה, אלא יאמרו שירה חדשה
 29 בכל שעה, בדוגמת המעיין (באר) שנובע מים חדשים בכל שעה.

30 (ב) "רבנן אמרי, כשם שאומרים האנשים שירה, כך אומרים הנשים שירה, שנאמר ושרים כחוללים
 31 כל מעינייך, ואומר²⁰³ גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום", היינו, ש"מענייך" קאי על הנשים.

196 ראה גם תורת מנחם - התוועדיות ח"מ ע' 252. וש"נ.
 197 פסוק ב.
 198 פ"ט (תורת מנחם - התוועדיות חמ"ז ע' 149).
 199 אוה"ת לתהלים (יהל אור) עה"פ (ע' שו ואילך). -
 ממאור"א צ, טו.
 200 פסוק ז.
 201 שם ע' שח.
 202 פי' המצורף.
 203 שה"ש ד, יב.

190 ישע"י נח, ז. וראה תדבאר פכ"ז. שה"מ קונטרסים ח"ב
 שו, סע"ב. לקו"ד ח"ד תשכט, א.
 191 עמוס ג, ז.
 192 ראה נתחומא בחוקותי ג. נשא טו. ב"ר ספ"ג. במדב"ר
 פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 193 לא' המסובים שביקש ברכה על נסיעתו בג' השבועות,
 אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שיארוז א' החבילות בהקדם, לפני ג'
 השבועות.
 194 ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חל"ו ע' 129. וש"נ.
 195 סוכה כא, ב. וש"נ.

- 1 ומסיים: "עד כאן לשוננו" - לשון המדרש תהלים שמביא ה'צמח צדק' ללא תוספת בזה, ורק מוסיף,
 2 ש"זה הפסוק הוא שיר של מעיינות בשיר שלו בפרק שירה" (והיינו, שבפרק שירה - ששם מובא השירה
 3 שאומר כל נברא - איתא ש"מעיינות אומרים ושרים כחוללים כל מעיני כך").
- 4 לח. וביאור המעלה בכך שלא רק אנשים אומרים שירה, אלא גם הנשים - בפשטות:
 5 כיון שהפירוש ד"שרים (כחוללים) הוא מלשון שירה בפה, הרי לכאורה אי אפשר שענין זה יהיה
 6 גם אצל נשים, שהרי "קול באשה ערוה"²⁰⁴.
- 7 אמנם, לעתיד-לבוא - שבין החידושים שיהיו אז ישנו גם הענין ד"נקבה תסובב גבר"²⁰⁵ (כמבואר
 8 בארוכה בכמה מקומות²⁰⁶) - גם הנשים אומרות שירה, וכמו שכתוב²⁰⁷ "ישמע גו' קול חתן וקול כלה",
 9 היינו, שלא רק החתן יש לו קול, אלא גם הכלה יש לה קול, וכפי שמסיימים בברכה²⁰⁸: "משמח חתן
 10 עם הכלה", היינו, לא רק "משמח חתן וכלה"²⁰⁹, באופן של טפל בלבד, אלא "משמח חתן עם הכלה",
 11 בתור שני ענינים בפני עצמם, כמו "קול חתן" בפני עצמו ו"קול כלה" בפני עצמה²¹⁰.
- 12 ועל-פי-זה מובן גודל החידוש בכך שנשים אומרות שירה - אף שלכאורה כבר היה לעולמים, כמו
 13 שירת מרים - כי במרים נאמר²¹¹ "ותקח מרים הנביאה את התוף . . ותצאן כל הנשים אחריה בתופים
 14 ובמחולות", ואילו לעתיד-לבוא הנשים אומרות שירה - לא רק "חוללים", אלא גם "שרים".
- 15 וטעם הדבר - בפשטות - כיון שלעתיד-לבוא יקויים היעוד²¹² "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ".
 16 ויש להוסיף ולבאר הטעם הפנימי שבדבר - ובפרט על-פי הידוע שגם לעתיד-לבוא יצטרכו להיות
 17 הנשים לבד, כדאיתא במסכת סוכה²¹³, כיון שלעתיד-לבוא גופא יהיה משך זמן לפני קיום היעוד "את
 18 רוח הטומאה אעביר מן הארץ":
- 19 כללות הענין ד"קול באשה ערוה" הוא בגלל שזהו היפך הצניעות, והיינו לפי ש"כל כבודה בת מלך
 20 פנימה"²¹⁴, ולכן כל ענין של גילוי, הן גילוי של פרט מסויים, כמו שער²⁰⁴ וכיוצא-בזה, והן גילוי כללי,
 21 שכל גילוי נקרא בשם קול ודיבור - הרי זה היפך הצניעות, ולכן חשיב "ערוה".
- 22 אמנם, בכוא הזמן ש"ישראל אומרים שירה חדשה בכל שעה" (שזהו הפירוש ד"כל מעיני כך", "כשם
 23 שהבאר נובע מים חדשים בכל שעה") - הרי כיון שכללות ענין השירה (שקשור עם פרק שירה) הוא
 24 הביטול של הנברא אל הקדוש-ברוך-הוא מתוך כלות הנפש ("ער גייט אויס") בשירות ותשבחות, וכפי
 25 שמבאר רבינו הזקן²¹⁵ ש"כל הילוך ועליה היינו על-ידי שיר דוקא, כענין כל בעלי השיר יוצאין בשיר
 26 ונמשכין בשיר²¹⁶, כמבואר ב'לקוטי אמרים' הגדול", ובה גופא יהיה מעמד ומצב ש"אומרים שירה
 27 חדשה בכל שעה", היינו, שבכל שעה תהיה כלות הנפש חדשה - הנה כשנמצאים במעמד ומצב נעלה
 28 כזה, אזי אין חסרון בכך שגם הנשים אומרות שירה, ואדרבה - שבזה ניתוסף הענין ד"נקבה תסובב
 29 גבר",
- 30 ועל-פי-זה יש לבאר גם הטעם שהענין שהנשים אומרות שירה נרמז בכתוב בלשון "כל מעיני כך" -
 31 אף שלכאורה ישנם כמה כינויים לנשים בכתבי הקודש, ועל-אחת-כמה-וכמה שהכתוב היה יכול להוסיף
 32 גם "ושרות" (בהמשך למה שכתוב "ושרים כחוללים"), ללא צורך ברמזים - כי, הסיבה לכך שהנשים
 33 אומרות שירה היא בגלל שנמצאים במעמד ומצב שנקרא "מעייני":
- 34 ענינו של "מעין" - שהוא מוסתר ומכוסה בארץ, וזוהי גם השייכות של מעין לנשים - כי "כל כבודה
 35 בת מלך פנימה".

(211) בשלח טו, כ.

(212) זכרי' יג, ב.

(213) נב, רע"א.

(214) תהלים מה, יד.

(215) לקו"ת ברכה צח, א.

(216) שבת נא, ב.

(204) ברכות כד, א. וש"נ.

(205) ירמ' לא, כא.

(206) ראה לקו"ת שה"ש טו, ג. ובכ"מ.

(207) שם לג, יו"ד-יא.

(208) ברכת אירוסין ונישואין, ברכה הו'.

(209) שם, ברכה הו'.

(210) ראה גם תו"א ס"פ ויגש. שה"ש מת, ב. ובכ"מ.

1 אמנם, התכלית היא - שהמעין לא ישאר באופן כזה, אלא מה"מעין חתום" יומשכו "מים חיים"
2 בגלוי.

3 אבל, כיון שיכול להיות שישלטו בזה ידי זרים, לנצל את החיות וההתחדשות ("די לעבעדיקייט און
4 די פרישקייט") לענינים בלתי רצויים, לכן צריך להיות המעין חתום ממגע ידי זרים, ואז הוא מעין של
5 בנות ישראל, אלא שנשאר "מעין חתום", רק "פנימה".

6 אך לעתיד לבוא, כאשר האנשים אומרים שירה חדשה בכל שעה - אזי יכול ה"מעין" לצאת בגלוי
7 באופן של שירה בקול, כי ה"מעין" מצד עצמו עומד בתנועה של שירה, והאנשים - שבנוגע אליהם
8 דרושה עיקר הזהירות בענין הצניעות - עומדים במעמד ומצב של אמירת שירה חדשה בכל שעה, ולכן
9 יכולה להיות גם שירת הנשים - אלו שנקראות בשם "מעיני", "מעין חתום".

10 לט. וההוראה מזה בנוגע לענינים מעשיים, ועד להנהגה בכל יום:

11 התפקיד של נשי ובנות ישראל הוא - שעליהן לדעת שאפילו בזמן הגלות, עוד לפני בוא הזמן ד"שרים
12 כחוללים", הנה עליהן הכתוב אומר "גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום", היינו, שהן כבר באופן
13 של "מעין", שהוא דבר נצחי, "אשר לא יכזבו מימיו"²¹⁷, "מים חיים", ואין למעלה ממנו בענין הטהרה
14 - שאין לך דבר שהמעין אינו יכול לטהר (לא כמו מקוה, ועל-אחת-כמה-וכמה הענינים שלמטה מזה),
15 ומטהר בכל שהוא, ומטהר בזוחלין²¹⁸, ללא מדירות והגבלות בזה, אלא שבזמן הזה צריך להיות באופן
16 של "מעין חתום".

17 והיינו, שאף שבשביל אמירת שירה בגלוי צריכים להמתין עד הזמן שהאנשים יאמרו שירה חדשה
18 בכל שעה, הנה גם עכשיו צריכות הנשים להיות באופן של "מעין" - על-ידי-זה שהנהגת הבית היא
19 באופן שקשור עם "מקור מים חיים"²¹⁹, ומתוך חיות ורעננות, ובאופן שחדור עם ענין הצניעות - "מעין
20 חתום", שזהו גם ענין ה"חתום", כדי שלא יגע בו זר (בלשון החסידות²²⁰), שעל-ידי-זה נעשה הבית
21 מוכן שיומשך בו הענין ד"שערי ציון", "שערים המצויינים בהלכה"²²¹, ועד לסיום המזמור: "ושרים
22 כחוללים כל מעיני כך", ש"כשם שהבאר נובע מים חדשים בכל שעה, כך ישראל אומרים שירה חדשה
23 בכל שעה", ואחר-כך "אומרות (גם) הנשים שירה, שנאמר .. כל מעיני כך .. גן נעול אחותי כלה גל
24 נעול מעין חתום".

25 וזהו היסוד להמדובר כמה פעמים על יסוד דברי בעל השמחה והגאולה, שישנם כמה וכמה ענינים
26 שגם עכשיו יכולות לפעול נשי ובנות ישראל יותר מאשר אנשים בישראל,

27 ולכל לראש - בנוגע לענין ד"מעין חתום", לשמור על הבית מנגיעת ידי זר, שלא תיכנס בו שום
28 שליטה מענינים שהם זרים ליהדות וזרים לחסידות, ואז הרי זה "מעין" של "מים חיים", שקשור עם
29 הקדוש-ברוך-הוא שהוא "מקור מים חיים", ולכן, אפילו כל שהוא, מבלי הבט על הכמות, יש בכחו
30 לטהר - שיהיה בית טהור, שיש בו אור טהור, וממון ופרנסה טהורים ונקיים, ללא נגיעת ידי זרים,

31 וזוכים לגדל ילדים טהורים, בנים ובנות, "זרע ברך הוי"¹⁴⁹, שביחד עמהם יצאו בקרוב האבות
32 והאמהות לקראת משיח צדקנו, ויאמרו "ראו גידולים שגידלנו".

33 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש].

* * *

34 מ. דובר כמה פעמים²²² (וגם נתבאר בכתב²²³) אודות הכלל בגמרא²²⁴ ש"בתר רישא גופא אזיל",

ס"ו; תשי"ח ס"ה (תורת מנחם - התוועדות ח"ו ס"ע 66; ח"כ ע' 112; חכ"ג ס"ע 137). ועוד.

223 ראה מכתב ג' תמוז; מוצש"ק פ' פינחס שנה זו (אג"ק

חכ"ד ע' קסב; ע' קצ). ועוד.

224 עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

217 ישע"י נח, יא.

218 רמב"ם הל' מקואות פ"ט ה"ח. טושו"ע יו"ד ר"ס רא.

219 ירמ"י ב, יג, יז, יג.

220 ראה תורת מנחם - התוועדות ח"ב ע' 256. וש"נ.

221 ברכות ח, א.

222 ראה גם שיחות י"ג תמוז תשי"ב ס"ח; י"ב תמוז תשי"ז

1 שמזה מובן, שכאשר ישנו "יום הולדת" שבו נעשית עליה מדרגא לדרגא אצל הנשמה בגוף, וגם אצל
2 הנשמה לאחרי עלותה מן הגוף, הנה אם זוהי נשמה שהיא בבחינת ראש ומוחין לישראל, אזי "בתר
3 רישא גופא אזיל", שנעשית עליה לכל אחד ואחת שיש להם שייכות לנשמה כללית זו.

4 ועל-פי המבואר בתניא²²⁵ שגם "יניקת הצפרנים וחיותם נמשכת מהמוח שבראש", וכפי שמבאר שם
5 שהכוונה היא ל"הפושעים ומורדים כו" - הרי מובן, שהשייכות עם ה"ראש" ("בתר רישא כו") היא
6 לא רק אצל אלו שהם "בעוזרי", כ-יאם גם אצל אלו שנזכרו בסיום הפסוק, שאודותם הובא בתניא
7 הדוגמא מצפרניים; אלא שצריך להיות הקישור של "גופא" עם "רישא" (שהרי הבחירה והרשות ניתנה
8 לכל אחד ואחד, כפי שמביא הרמב"ם בספרו יד החזקה²²⁶), ואז ברור הדבר שילך "בתר רישא" בכל
9 העליות שלו, כולל גם העליות שנעשות אצל הנשמה כפי שהיא ללא הגבלות הגוף, שהם ביתר שאת
10 וביתר עוז, וגם הם נמשכים לתלמידיו ותלמידי תלמידיו, גידולים וגידולי גידולים, כמבואר ב'אגרת
11 הקודש'¹²⁶.

12 וכאמור כמה פעמים, שכאשר ישנה התחלה וקישור עם ענין של פועל, אזי נקל יותר שיומשך אחר-כך
13 לכל הפרטים - הנה לאחרי שהיה הענין ד"פתח אליהו", שנעשית התחלת הגאולה של אלו שנמצאים
14 מעבר למסך, שחלק מהם יצאו כבר ונסתדרו בכפר חב"ד²²⁷ שבארצנו הקדושה, תבנה ותכונן (בשלימות
15 הבנין) במהרה בימינו על-ידי משיח צדקנו, אזי נקל יותר - כיון שישנה דרך סלולה ב"מרום הרים"²²⁸
16 - לפעול בנוגע לכל אלו שנמצאים עדיין שם, שיצאו משם "המון רב"²²⁹, בשמחה ובחסד וברחמים,
17 ולאחרי ה"רגע קטן גו" יהיה הענין ד"ברחמים גדולים אקבצך", כלשון הנביא²³⁰.

18 וככל שניתוסף אצל אלו שנמצאים מצד זה, שאצלם נקל יותר להוסיף, אזי יתוסף אצל אלו שנמצאים
19 שם כמה פעמים ככה, בברכתו של הקדוש-ברוך-הוא שתוספתו מרובה על העיקר²³¹.

20 וכפי שמצינו שכאשר משה רבינו אמר לבני-ישראל "ה' .. יוסף עליכם ככם אלף פעמים"²³², "אמר
21 לו, משה, אתה נותן קצבה לברכותינו, כבר הבטיח הקדוש-ברוך-הוא את אברהם אשר²³³ אם יוכל איש
22 למנות וגו', אמר להם, זו משלי הוא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דיבר לכם"²³⁴, וכדאיתא במדרש²³⁵
23 "כחול ימים .. וכוכבי השמים לרוב", שזהו תוכן הברכה ד"מי מנה עפר יעקב"¹¹⁸, "כעפר הארץ"²³³,
24 "אשר לא ימנה ולא יספר מרוב"²³⁶.

25 והענין בזה - דלכאורה אינו מובן: מהו הצורך בברכת משה שהיא רק "אלף פעמים", בה בשעה
26 שישנה ברכתו של הקדוש-ברוך-הוא באופן ד"כעפר הארץ"?! - שה"כלי" לברכת הקדוש-ברוך-הוא
27 ד"כעפר הארץ" היא האתערותא דלתתא שעל-ידי ברכת משה אלף פעמים, שבערך לברכתו של
28 הקדוש-ברוך-הוא הרי זה ענין של אתערותא דלתתא, ולכן, עם היותה "מרובה על העיקר", נקראת
29 "תוספת", ואילו הברכה שלמטה היא ה"עיקר".

30 ועל-דרך-זה בעניננו:

31 לכאורה, מדובר אודות ענין אשר "במה נחשב הוא" - שלא בערך בכמות - לגבי שלש מליון
32 מבני-ישראל שעומדים תיכף לצאת משם?!

33 אך הענין הוא - שזוהי הכנה והקדמה, פתיחת הדרך ופריצת הגדר, לפעול שבמקום "אלף פעמים",
34 יוסף ה' עליכם בתוספת מרובה על העיקר, עד לאופן ד"עפר יעקב", "אשר לא ימנה ולא יספר מרוב".

(231) ב"ר פס"א, ד.

(232) דברים א, יא.

(233) לך לך יג, טז.

(234) פרש"י דברים שם.

(235) ספרי דברים שם.

(236) מלכים א ג, ח.

(225) פ"ב.

(226) ה' תשובה רפ"ה.

(227) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 361. וש"נ.

(228) לשון הכתוב - ישע' לו, כד.

(229) ראה שם יג, ד.

(230) שם נד, ז.

1 ויהי רצון שכל הענינים השייכים לכפר חב"ד ותושביו יהיו מתוך הרחבה גדולה, ובאופן של
 2 התפשטות - "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"²³⁷, עד ל"נחלה בלי מצרים"²³⁸, ועל-ידי-זה תהיה פתיחת
 3 כל השערים, כל הפתחים וכל הנתיבות והדרכים, עד לפתיחת דרך המלך, מלכו של עולם, ויצאו משם
 4 "ברינה", "ושמחת עולם על ראשם"²³⁹.

5 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הכבות (בבא הד' -
 6 פ"א), והניגון "ניע זשוריצי כלאפצי"].

* * *

7 מא. ישנו ענין נוסף הקשור עם הזמן שלאחרי י"ב-י"ג תמוז:

8 בעל השמחה והגאולה יסד וארגן שנוסעים בשליחות ה"מרכז לעניני חינוך" בכל קצוי ארצות-הברית
 9 וקנדה, דרום אמריקא וכו' וכו', כדי לפעול שם בהפצת היהדות בכלל והפצת המעיינות בפרט, וכו' וכו',
 10 כידוע פרשת דברים אלו²⁴⁰.

11 והרי זה ענין פריצת גדר, הענין ד"ופרצת" (כנ"ל) - להביא את דבר הוי' אשר גילה על-ידי עבדיו
 12 הנביאים, לכל המקומות שכל שליח יכול להגיע, ולעשות זאת בשמחה ובטוב לבב, שאז יהיו הדברים
 13 יוצאים מן הלב, ובמילא יהיו נכנסים ללב השומע ופועלים פעולתם²⁴¹, למלא את תפקיד הבריאה - "אני
 14 נבראתי לשמש את קוניי"²⁴² - לעשות בכל מקום דירה לו יתברך בתחתונים¹⁹², במקום הגשמי, והעיקר
 15 - בנפש של כל איש ואשה מישראל שיפגשו שם, שיקויים בהם "ושכנתי בתוכם"⁸⁸, בתוך כל אחד
 16 ואחת¹⁵⁵.

17 וכדאי שההתחלה בזה תהיה מההתוועדות די"ב-י"ג תמוז, על-ידי אמירת "לחיים", "לחיים ולברכה".
 18 ויהי רצון שיביאו לשם ענינים של שמחה וטוב לבב אמיתיים - "טוב לשמים וטוב לבריות"²⁴³,
 19 ולהביא משם ניצוצות הקדושה (כמו שנתבאר במאמר²⁴⁴), ולהאיר שם, עד ש"לכל בני ישראל היה אור
 20 במושבותם"⁶⁵, ברוחניות ובגשמיות, בכל הפרטים והענינים, למטה מעשרה טפחים.

21 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א הורה שהנוסעים בשליחות ה'מרכז לעניני חינוך' יאמרו "לחיים",
 22 וינגו "נפוליון'ס מאַרש", שהוא "מאַרש של נצחון"²⁴⁵.

23 טרם צאתו נתן כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א את המזונות עבור נשי ובנות חב"ד, והתחיל לנגן
 24 הניגון "כי בשמחה תצארו"].

(242) משנה וברייתא קידושין בסופה.

(243) שם מ, א.

(244) פ"ט (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 148 ואילך).

(245) א' המסובים ביקש ברכה בנוגע לבריאות, ובירכו כ"ק אדמו"ר שליט"א בשנת בריאות, הן ברגל והן בידיים, באמרו, שאיתא במדרש שמואל על מאמר המשנה (אבות רפ"ד) "איהו עשיר", ש"עשיר" ר"ת עינים שנינים ידיים וגלים.

(237) ויצא כח, יד.

(238) שבת ק"ח, סע"א.

(239) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

(240) ראה גם סה"ש תש"ט ע' 324, ובהערה 61 שם. וראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סכ"ח (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ד ע' 98). וש"נ.

(241) ראה ס' הישר לר"ת ש"ג. הובא בשל"ה סט, א.

מכיוון שסיבת הגלות היא ההיפך של אהבת-ישראל, הרי, על-ידי ההוספה באהבת-ישראל ואחדות-ישראל מבטלים את סיבת הגלות, ובהיבטל הסיבה, בטל בדרך ממילא המסובב (הגלות) ו"מיד הן נגאלין".

משיחת שבת פרשת בלק תשמ"ז

בס"ד. שיחת שבת פרשת בלק, י"ד תמוז, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. ביום השבת-קודש שלאחרי י"ב-י"ג תמוז תרפ"ז, בעת הקידוש, אמר כבוד-קדושת מורי-וחמי
2 אדמו"ר את המאמר דיבור-המתחיל ברוך הגומל לחייבים טובות (הב') - נוסף על המאמר דיבור-המתחיל
3 זה שאמרו בקיצור בי"ג תמוז ("אחרי קבלו תעודת החופש, לעת ערב, נתאספו הרבה אנשים למעונו,
4 ואמר אז המאמר ברוך הגומל הא"י"¹), ואילו ביום השבת-קודש אמרו באריכות יותר (אף שגם הוא היה
5 בקיצור לפי ערך), והיינו, שבקשר ובהמשך לאמירת ברכת הגומל בעת העליה לתורה², אמר מאמר הנ"ל.
6 ויש לומר, שברכת הגומל בעת העליה לתורה הוא ענין של תפילה (שהרי נוסף על הענין דבקשת
7 צרכיו, יש בתפילה גם הענין דסידור שבחו של מקום³), ואילו ברכת הגומל שבאמירת המאמר הוא ענין
8 של תורה⁴.
- 9 ולאחרי כן, בסעודת שבת-קודש בסעודת הודאה, אמר את המאמר דיבור-המתחיל שאו ידיכם קודש
10 (כפי שכבר נדפסו המאמרים⁵).
- 11 ולהעיר, שבסיום המאמר⁶ מביא מה שכתב "רבינו הגדול נשמתו-עדן בבואו מפטרבורג באגרת
12 קטנת⁷, ולזאת באתי מן המודיעים מודעה רבה לכללות אנ"ש (בכל דור ודור) על ריבוי החסדים אשר
13 הגדיל ה' לעשות עמנו, לאחוז במדותיו של יעקב . . לבלתי רום לבכם מאחיהם כו' ולא להרחיב עליהם
14 פה או לשרוק עליהם חס-ושלום וכו'" - דיש לומר, שכוונתו היה לרמז שענין זה נוגע גם עתה, "בבואו
15 מקאסטראצא".
- 16 ולפני זה, בי"ב תמוז - כשנתבשר על השחרור, קודם שקיבל התעודה - אמר את המאמר
17 דיבור-המתחיל הוי' לי בעוזרי, כיון שעדיין לא היה יכול להיות הענין דברכת הגומל, כי אף-על-פי
18 שכבר היה ענין הגאולה בדיבור, הרי זה רק דיבור של גוים שאי אפשר לסמוך עליהם כיון ש"פיהם דיבר
19 שוא"⁸, כמוכן מדברי הגמרא⁹ בנוגע לחילוק שבין בית-דין של ישראל לבית-דין של עכו"ם.
- 20 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לג' תמוז - הנה אף-על-פי שכאשר מתבוננים בזה בהתיישבות עתה,
21 רואים שגם ג' תמוז היה יום-טוב, הרי בשעתו, כשחשבו שיצטרך להיות בגלות במשך ג' שנים, לא ידעו
22 איך ישתלשלו הדברים כו'¹⁰, ולכן לא היה יכול להיות הענין דברכת הגומל עד י"ג תמוז.
- 23 ב. ובענין זה ישנו רמז חדש ונפלא, שעד עתה לא תפסוהו חסידים ולא שמו לבם לכך:
24 ברשימת "המאסר והחופש"¹¹ - שנכתבה על-ידי כבוד-קדושת מורי וחמי אדמו"ר בעצמו, אלא שמפני
25 טעם הידוע לא רצה שתתפרסם בשמו¹¹ - איתא שהמאסר היה "ביום ג' . . אור ליום ד' ט"ו סיון".
- 26 ויש לבאר הטעם שכתב "יום ג' . . אור ליום ד'" - דלכאורה "אור ליום ד'" שייך כבר ליום ד', ואם
27 כן, אין זה "יום ג'" - כי, המאסר היה על-ידי אומות העולם שאצלם לילה הולך אחר היום, ו"דינא
28 דמלכותא דינא"¹² (במקום שאין זה בסתירה לגדרי התורה), כך, שמצדם הרי זה עדיין "יום ג'"; ואילו
29 בנוגע אליו - הרי זה "אור ליום ד'".

(1) סה"מ קונטרסים ח"א קעה, א. ולאח"ז בסה"מ תרפ"ז ע'
רצב.
(2) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ו ע' 134.
(3) ראה ברכות לב, סע"א. לד, א.
(4) ראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 150 הערה 9 - בנוגע למאמר
ד"ה ברוך הגומל די"ג תמוז.
(5) סה"מ שם קפג, א ואילך. תרפ"ז ע' רח ואילך.
(6) סה"מ שם קצ, ב. תרפ"ז ע' רכא.
(7) תניא אגה"ק ס"ב.
(8) תהלים קמו, ח"יא.
(9) גיטין כח, ב.
(10) ראה שיחת ש"פ קרה, ג' תמוז תשח"י בתחלתה (תורת
מנחם - התוועדויות חכ"ג ע' 103 ואילך).
(11) ראה גם לקו"ש חל"ג ע' 142 בשוה"ג.
(12) שם יו"ד, ב. וש"נ. וראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך ז
ס"ע רצה ואילך). וש"נ.

1 ועל-פי-זה נמצא, שמשך זמן המאסר - מיום רביעי ט"ו סיון עד יום החמישי (י"ד תמוז) בוקר
2 (ש)עזב את עיר מקלטו** - הוא: כ"ט יום ומקצת דיום למ"ד.

3 ומספר זה מכוון למספר שנות הנשיאות שלו:

4 כיון שכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר היה בן יחיד, הרי על-פי דיני המלוכה¹³ - ועל-דרך-זה בענין
5 הנשיאות, ד"מאן מלכי רבנן¹⁴, ובפרט נשיאי חב"ד, שהנשיאות שלהם היא לא רק בנוגע לרוחניות,
6 אלא גם בנוגע לגשמיות¹⁵ - הנה תיכף ומיד כאשר "בא השמש"¹⁶ בעת הסתלקות אביו כבוד-קדושת
7 אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, ביום ב' ניסן תר"פ, אזי התחילה נשיאותו של כבוד-קדושת מורי-וחמי
8 אדמו"ר - "וזרח השמש"¹⁶.

9 ובכן: משך הזמן מיום ב' ניסן תר"פ עד יום יו"ד שבט תש"י הוא: כ"ט שנה וחלק משנת הלמ"ד.

10 ויש לומר, שענין זה (שחשבון ימי המאסר מכוון לחשבון שנות הנשיאות**) הוא על-דרך*** מאמר
11 רו"ל¹⁹ "זית אינו מוציא שמנו אלא על-ידי כתיחה", אלא שהיה באופן ד"יום לשנה"²⁰.

12 ג. המשך השיחה, תוספת ביאור (ומענה על שאלות) במה שנתבאר ב"ב תמוז אודות המאמר
13 דיבור-המתחיל הוי' לי בעוזרי: (א) בנוגע לפעולה שלא יהיה שום היזק להעוזרים, כיון ש"הוי' לי
14 בעוזרי" - שם הוי' שלמעלה מהטבע, ולמעלה מהזמן, שלכן פועל גם למפרע²¹; והאחיזה בטבע²² אצל
15 העוזרים, על-ידי-זה שעבודתם לא היתה מצד טבע נפשם, אלא באופן של מסירות-נפש²³, בנוגע
16 ל"שונאי", מנגדי דוד - החילוק בין דואג ואחיתופל (שמביא בסיום המאמר²⁴) לשמעי בן גרא (שמביא

(* שהרי גם ביום ד' י"ג תמוז, אחרי קבלת תעודת החופש - שאז מקום לאמירת המאמר ברוך הגומל הא'
(תורה, ולא אמירת ברכה) - עדיין לא יצא מבית האסורים, ורק ביום ה' בוקר, כש"עזב את עיר מקלטו" -
יצא ונגמר המאסר.

(** ולהעיר: על-ידי צירוף דמאסר הששי¹⁷ (שהיה גם-כן לאחרי הסתלקות אדמו"ר נשמתו-עדן), אולי יש
לכוון גם שעות דיום למ"ד לחדשי שנת הלמ"ד.

(*** ולא ממש - כי המאסר הזה היה באמצע הנשיאות. ולהעיר מפירושו רש"י שלח יד, לג¹⁸.

13 ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז ואילך.
14 ראה שם סב, סע"א. ז"ח רנג, ב (ברע"מ).
15 ראה גם תורת מנחם - התועודיות חמ"ו ע' 231. וש"נ.
16 קהלת א, ה. וראה יומא לח, ב. וש"נ.
17 ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' פ. וש"נ.
18 לכאורה הכוונה למ"ש רש"י שם: "ושנה ראשונה היתה
בכלל, ואע"פ שקדמה לשלוח המרגלים וכו'", ועד"ז בנדוד, שהחשבון ד"יום לשנה" מתייחס גם לשנים שקדמו למאורע זה (המור"ב).
19 מנחות נג, סע"ב.
20 שלח שם, לד.
21 וכמו במעלת התשובה אצל בני דוקא (אף שעצם ענין התשובה שייך גם אצל אוה"ע, כפי שמצינו בהפטרה שקורין במנחת יוהכ"פ אודות אנשי נינוה), שפועלת לא רק מכאן ולהבא (כמו התשובה דאוה"ע, שהיא ברוממת רופא שמרפא רק מכאן ולהבא), אלא גם לתפרע (כמו החכם שעוקר את הנדר מלמפרע), כי התשובה דבני"ה היא לא רק מיראה (כמו אצל אוה"ע, כמ"ש (ירמי' יו"ד, ז) "מי לא יראך מלך הגוים"), שעז"נ (הושע יד, ה) "ארפא משובתם", "משמע מכאן ואילך כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו", אלא תשובה מאהבה, שעז"נ "נעקר עונו מתחתלו" (יומא פו, א ובפרש"י) - שזהו לפי שבני"ה קשורים עם שם הוי', כמ"ש (האינונו לב, ט) "כי חלק הוי' עמו" (בניגוד לאוה"ע ששייכים רק לשם אלקים, כמ"ש (מקץ מא, טז)

"האלקים יענה את שלום פרעה", וכדברי פרעה (שמות ה, ב) "לא ידעתי את הוי'", ולכן יש ביכלתם לפעול גם על העבר (ראה גם תורת מנחם - התועודיות חמ"א ע' 48. וש"נ).
22 שהרי גם בנס שלמעלה מהטבע צ"ל אחיזה בדרך הטבע, וכמו בנס דמקל שקדים, שתחילה הוצרכו להביא מטה ולהניחו "לפני ה'", ואח"כ נעשה בו נס ש"פרח גו' ויגמול שקדים" (קורח יז, כב-כג), ולא באופן שמלכתחילה נתהווה מקל שקדים באופן נסי.
23 וע"ד המבואר (ת"א תולדות יט, סע"ב ואילך - נסמן בלקו"ש שבפנים הערה *17) בנוגע לר' חנינא בן תרדיון (ע"ז יח, א), "שהי" . . מסופק בעצמו ענין מסירת נפשו בשביל עסק התורה אם הוא באמיתות לש"ש בלבד . . לפי שיש בנ"א שמצד טבעו ומזגו . . שגובר בו מרה שחורה בתולדתו שתתוקק נפשו מאד אל החכמה . . ולפיכך ר"ח ב"ת הי' ירא שמא גם מצד טבעו גופני גורם לו מסירת נפשו בעד החכמה . . ושאל מר' יוסי היאך הוא משיג בו, אם הוא מנוחלי העוה"ב שאין בלבו אלא אחד כו', והשיבו, זה לא יבורר כ"א אם בא מעשה לידך, פי' נסיון שהחילוק בו שאם הוא מצד טבע הגוף אף שיחשוק חשק נפלא עכ"פ לא יגיע למס"נ כו'", ורק כאשר עבודתו היא היפך טבעו, אזי יודעים "שמסירת נפשו על התורה הוא רק לפי שאין בלבו אלא אחד, ואין בו תערובת טבעית כלל".
24 וגם כאן רואים הדיוק במאמר - לא רק בנוגע לכללות ועצם הענין, אלא גם בנוגע לכל פרטי הענינים (ראה גם תורת מנחם - התועודיות ח"ב ע' 72 הערה 35. חמ"ב ע' 337. ע' 340).

1 בהתחלת המאמר²⁴ ש"דוד בעצמו אומר כי הוי' א"ל קלל" ושאל²⁵, שדואג ואחיתופל אין להם חלק
2 לעולם הבא²⁶ - נכלל בשיחה שהוגהה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפסה²⁷ ב'לקוטי שיחות'
3 חלק כ"ח עמוד 149 ואילך.

* * *

4 ד. כיון שביום השבת-קודש מתעלים כל הענינים שהיו בימי השבוע, הרי מובן, שביום השבת-קודש
5 שלאחרי חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז מתעלים כל הענינים של חג הגאולה, כמו בשבתות שלאחרי כל מועדי
6 השנה.

7 וכמדובר כמה פעמים²⁸ שהעליה שביום השבת-קודש היא לא רק בנוגע לענינים השייכים לימי
8 השבוע, אלא גם בנוגע לענינים השייכים לימי החודש (אף-על-פי שימי השבוע וימי החודש הם מנינים
9 וענינים שונים זה מזה), וכפי שמצינו שביום-טוב של ראש-השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין²⁹, שמזה
10 מוכח שהקביעות דימי השבוע פועלת ומשפיעה גם בענינים השייכים להקביעות דימי החודש, וכן מוכח
11 ממה שמצינו כמה דינים מיוחדים ביום השבת-קודש מצד הסמיכות שלו לימים טובים, כמו שבת שובה,
12 שבת הגדול וכיוצא בזה.

13 וענין זה (עליית כל עניני חג הגאולה ביום השבת-קודש שלאחרי) הוא גם כאשר הקביעות דחג
14 הגאולה היא באמצע השבוע, ועל-אחת-כמה-וכמה בקביעות שנה זו, שי"ג תמוז חל בערב שבת, שממנו
15 נכנסים תיכף ומיד ליום השבת, ללא הפסק בינתיים.

16 ולהעיר, שמאמר רז"ל³⁰ "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" קאי אמנם על כל ימי השבוע, כדמוכח
17 מהנהגת שמאי הזקן, ש"כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה, אומר זו לשבת, מצא אחרת
18 נאה הימנה, מניח את השניה ואוכל את הראשונה"³¹, היינו, שבמשך כל השבוע היה מתכוון לאכילת
19 השבת, אבל אף-על-פי-כן, בודאי יש מעלה מיוחדת בערב שבת כפשוטו. וכפי שמצינו גם בנוגע ל"מן":
20 "והיה ביום הששי והכיניו גו' והיה משנה גו"³², היינו, שההכנה לשבת היתה ביום הששי, ערב שבת
21 כפשוטו. וכן היה אצל אדם הראשון, שכיון שנברא ביום הששי, הרי ההכנה לשבת לא היתה יכולה
22 להיות לפני זה.

23 וזוהי המעלה המיוחדת שבקביעות שנה זו - שמחג הגאולה י"ב-י"ג תמוז נכנסים מיד למעמד ומצב
24 ד"יאכל בשבת" (וכפי שנתבאר לעיל (במאמר די"ב תמוז³³, שמיוסד על מאמרי רבותינו נשיאינו) גודל
25 העילוי דאכילת השבת).

26 ומזה מובן, שגם לאחרי שקיבלו החלטות טובות בהתוועדות דחג הגאולה, ובאופן שנמשך מהשכל
27 שבמוחין לרגש במדות שבלב, ועד למחשבה דיבור ומעשה - הנה ביום השבת-קודש שלאחרי-זה צריך
28 להיות בזה הוספה ועילוי, ומה גם שביום השבת-קודש ישנו ענין האכילה ("יאכל בשבת"), שענינה הוא
29 שנעשה דם וכשר כבשרו (כהלשון ב'תניא'³⁴), ובמילא יש בזה עילוי לגבי המחשבה דיבור ומעשה,
30 שכיון שנקראים בשם לבושים (כמבואר ב'תניא'³⁵), הרי יכול להיות בהם שינוי, "כלבוש³⁶ תחליפם
31 ויחלופו"³⁷.

* * *

(30) ע"ז ג, סע"א.
(31) ביצה טז, רע"א.
(32) בשלח טז, ה.
(33) פ"ט (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 149).
(34) פ"ה (ט, סע"ב).
(35) פ"ד.
(36) תהלים קב, כז.
(37) חסר הסיים (הנו"ק).

(25) "ששקול הי' כנגד כל אויביו", כפי שדרשו רז"ל (מדרש תהלים (שוח"ט) סוף מזמור ז) על הפסוק (תהלים יח, א) "מכף כל אויביו ומיד שאול".
(26) ולעומת זאת - שמעי בן גרא הי' תלמיד חכם גדול, ראש הסנהדרין (פרש"י שמואל"ב טז, י"ד), ושאל הי' "משיח הי' (שמואל"א כד, ז"א. ועוד).
(27) בשילוב שיחת י"ב תמוז שנה זו.
(28) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 208. וש"נ.
(29) ר"ה רפ"ד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילך. ובכ"מ.

ה. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל יהי הוי' אלקינו עמנו גו'.

* * *

ו. כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "על-אחת-כמה-וכמה .. שהוציאנו ממצרים" (שצוה לנגנו בהתוועדות די"ב תמוז³⁸), ועודד את הניגון בשמחה גדולה.

במהלך הניגון, הורה לכמה וכמה מהמסובים שיאמרו "לחיים" על כוס מלא, ואמר, שכיון שבכחו של יהודי לשנות ולבטל גם את העבר³⁹, הנה המשקה שלקחו עד עתה - בטל מעיקרו, ועתה יש להתחיל מחדש (אבל לא בנוגע לאמירת הברכה, כמובן).

ואחר-כך הכריז:

כיון שהמנהג באמריקא הוא שבכל דבר יש צורך ב"הזמנה" - הנני מזמין את כל אחד ואחד לומר לחיים על "כוס של ברכה" גדול ומלא⁴⁰.

* * *

ז. כבוד-קדושת מורי וחמי אדמו"ר מבאר בכמה מכתבים ושיחות⁴¹ אודות החילוק שבין השכל שבמוחין, שהוא קר כמו מים, לרגש המדות שבלב, שהוא חם כמו אש, ולכן דורשת תורת חסידות חב"ד, לחמם ולהלהיב את השכל הקר, שזהו הענין דתחיית המתים בעבודה הרוחנית, כיון שהשכל הקר הוא כמו מת רחמנא-ליצלן, וצריך להחיותו כו', וכידוע הפתגם שאמרו על תלמידי רבינו הזקן: "זוטרא דבכו מחיה מתים"⁴².

כלפי מה אמורים הדברים?

דובר לעיל⁴³ אודות הסיפור⁴⁴ שרבינו הזקן אמר בנוגע לר' אייזיק מהאמיל: "פון אַ יונגעראַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן", ולכן יכנס גם הוא ל"חזרה", ונתבאר, שזהו על-דרך "כל העומד וכו'"⁴⁵, שפירושו שעל-ידי פסק התורה משתנית מציאות הדבר, והיינו, שעל-ידי מאמר זה פעל רבינו הזקן אצל ר' אייזיק, שעם היותו אברך צעיר, יוכל לקלוט את הדברים ששומע מאדמו"ר הזקן כמו "זקן".

ועל זה שאלו: גם לפי הפירוש ב"כל העומד כו'" שעל-ידי פסק התורה משתנית מציאות הדבר, הרי זה רק בנוגע לדיני התורה, ועדיין אינו מובן כיצד פועל הדבר בנוגע לפועל, ובנדון-דין, שלמרות שהוא גם "עומד" להיות זקן, ואילו בפועל הוא רק "אברך", יוכל כבר עכשיו להבין ולהשיג כמו זקן?!

ובכן: שאלה כזו היא מצד הקרירות של השכל!...

לאמיתו של דבר, אין מקום כלל לשאלה בזה, שהרי מבלי להכנס לפרטי השקלא-וטריא שבדבר, רואים מה שהיה בפועל - כמאמר רז"ל⁴⁶ "אין למדין הלכה לא מפי לימוד וכו' עד שיאמרו לו הלכה למעשה", "מעשה רב" - שר' אייזיק קלט את המאמר בהבנה והשגה, ונשאר בזכרונו לאחר יתור מארבעים וחמש שנים!

ולהעיר, שלא מדובר כאן אודות שמיעת המאמר בעת אמירתו בפעם הראשונה, שאז נכנסו כולם, כיון שזהו ענין הקשור עם עצם הנפש שהוא בשוה אצל כולם, אלא המדובר הוא אודות חזרת המאמר - כדי לקלוט את המאמר (הן תוכן כללות הענין והן פרטי האותיות והתיבות כו') בטוב יותר, ולברר הענינים שלא תפסו בפעם הראשונה מצד עומק הדברים, ולכן הוצרכו לשמוע את המאמר עוד הפעם,

38) סי"ד (תורת מנחם שם ע' 162).

39) ראה לעיל הערה 21.

40) ולהעיר שהדין בקדשים הוא שכלי שרת מקדשים כשהם

מלאים (זבחים פח, א).

41) ראה סה"ש תרצ"ז ע' 195. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד

ס"ע שטו. ח"ה ס"ע שעא (נעתק ב"היום יום" יא סיון).

42) ע"ז יו"ד, ב. וראה סה"ש תש"ג ע' 99.

43) שיחת י"ב תמוז סכ"ט ואילך (תורת מנחם שם ע' 181 ואילך). וש"נ.

44) לקו"ד ח"ד תרסת, א ואילך. ולאח"ז בסה"ש תרפ"ז ע' 237 ואילך. וש"נ.

45) ראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך כח ע' שנו ואילך). וש"נ.

46) ב"ב קל, ב. וש"נ.

1 מתוך מנוחה כו' - שבשביל זה יש צורך להיות בעל מוחין, הבנה וזכרון טוב, שלכן נכנסו ל"חזרה" רק
 2 אנשים מועטים (וברשימה אחרת⁴⁷ - כשלשה מנינים איש), שהיו שייכים להבין ולקלוט את הדברים
 3 בטוב. והרי ענין זה תלוי ב"רוב שנים (ש)יודיעו חכמה"⁴⁸, ואף-על-פי-כן פעל רבינו הזקן שגם האברך
 4 הצעיר הנ"ל, הבין וקלט את הדברים כמו "זקן".

5 וכן בנוגע לזכרון הדברים, שגם בזה יש חידוש בחזרת המאמר לגבי שמיעתו בפעם הראשונה שהיא
 6 כנתינתה מסיני⁴⁹, שאז אין פלא בכך שנשאר בזכרונו, כיון שהענין דמתן-תורה הוא באופן ש"נתינתה לו
 7 במתנה", "ככלה לחתן", שעל-ידי-זה נשללת המציאות ש"היה לומד תורה ומשכחה"⁵⁰.

8 ועוד זאת, שנוסף לכך שלאחרי יותר מארבעים וחמש שנים זכר את המאמר עצמו, זכר גם את הענינים
 9 שהם בבחינת שיחת חולין של תלמידי חכמים שצריכה תלמוד (כפי שדרשו רז"ל⁵¹ על הפסוק⁵² "ועלהו
 10 לא יבול") - הן דברי רבינו הזקן קודם חזרת המאמר: "פון אַ יונגעראַמאַן קאַן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן"
 11 (שלכן יכנס גם הוא ל'חזרה'), והן דברי רבינו הזקן באמצע המאמר שלא היו שייכים למאמר עצמו, כי
 12 אם בתור מאמר המוסגר: "לאַז אים, ער הערט, דו וועסט וויסען אַז ער הערט" - כהמשך הסיפור⁵³,
 13 שכאשר ה'צמח צדק' קיבל את הנשיאות, אמר מאמר הנ"ל (כידוע שהכתרת הנשיא היא על-ידי אמירת
 14 מאמר חסידות), ואז נזכר ר' אייזיק (לאחרי שבמשך הזמן נשכח כל הענין מלבו⁵⁴ - כיון שרק עכשיו
 15 היה צורך שיזכור זאת), שה'צמח צדק', בהיותו ילד קטן שהסתובב בחדרו של רבינו הזקן, אכן שמע
 16 אז את המאמר! ...

17 והגע עצמך: מדובר אודות ענין מיוחד שפעל רבינו הזקן אצל ר' אייזיק, שהיה נוגע גם להתגלות
 18 הנשיאות של ה'צמח צדק' [לא ענין שפעל את הנשיאות, אבל אף-על-פי-כן, ענין שהיה קשור עם התגלות
 19 הנשיאות], ואף-על-פי-כן, בא השכל הקר ומקשה קושיות! ...

20 ונוסף על האמור שמוכח אמיתית הדבר מהמעשה בפועל - הרי גם בנוגע להבנה והשגה בשכל
 21 (שבודאי יש צורך בענין השכל, אלא שצריך להחדיר בו חיות וחום כו'), יש בזה הסבר על-פי חסידות,
 22 כדלקמן.

23 ח. ובהקדמה - שבהשגחה פרטית מסיימים עתה בלימוד התניא ברדיו⁵⁵ חלק ראשון, ומתחילים חלק
 24 שני, ונהוג לקשר הסיום עם ההתחלה שלאחרי-זה, ובפרט על-פי הידוע⁵⁶ שבתחילה היה בדעתו של
 25 רבינו הזקן לקבוע את 'שער היחוד והאמונה' לפני 'לקוטי אמרים', ובסופו של דבר קבעו לאחוריו, כך,
 26 שבודאי ישנו קשר והמשך המובן גם על-פי שכל.

27 סיום חלק ראשון של ספר התניא הוא: "ובזה יובן היטב מה שכתוב⁵⁷ כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא,
 28 וכמו שכתוב במקום אחר".

29 וענין זה בא בהמשך ל"ביאור תיבת לעשותו"⁵⁸, שהוא ענין מעשה המצוות ("עובדאן טבאן"⁵⁹),
 30 שזהו בדוגמת השמן שעל ידו נאחז אור הנר בפתילה, וענינו בנמשל, שאור השכינה נאחז בגוף האדם
 31 על-ידי מעשה המצוות דוקא; ו"כמו שבנר הגשמי האור מאיר על-ידי כליון ושריפת הפתילה הנהפכת
 32 לאש, כך אור השכינה שורה על נפש האלקית על-ידי .. כליון לבושיה (של נפש הבהמית) שהן מחשבה
 33 דיבור ומעשה והתהפכותן .. לאור ה' .. המלוּבש ומיוחד במחשבה דיבור ומעשה של תרי"ג מצוות
 34 התורה".

(47) ב"התמים" ח"ג ריש ע' כג.
 (48) איוב לב, ז.
 (49) ראה סה"ש תרצ"ז ע' 165.
 (50) נדרים לח, סע"א. פרש"י תשא לא, יח.
 (51) סוכה כא, ב. וש"נ.
 (52) תהלים א, ג.
 (53) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ס"ע רמז ואילך. וש"נ.
 (54) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' תקח.
 (55) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 114. וש"נ.
 (56) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 222. וש"נ.
 (57) ואתחנן ד, כד.
 (58) תניא רפ"ה.
 (59) זח"ג פרשתנו קפו, א.

1 והנה, המקום שבו נתבאר הענין ד"ה' אלקיך אש אוכלה" הוא ב'לקוטי תורה' פרשת אחרי⁶⁰, וזה
 2 לשונו:

3 "האש אינו מאיר .. עד שנאחז בפתילה או בעצים, כי טבע האש להסתלק למעלה לשרשו ויסודו",
 4 ולכן יש צורך ב"הפתילה והעצים שבהם נאחז האור שלא יסתלק למעלה חסוֹשלוֹם".

5 [וכפי שמבאר שענין הפתילה והעצים בקיום המצוות הוא מחשבה (פתילה) ודיבור ומעשה (עצים),
 6 והיינו, שמעלת המעשה (כולל גם דיבור, ד"עקימת שפתיו הוי מעשה"⁶¹) על המחשבה היא בדוגמת
 7 מעלת האור הנאחז בעצים, שעל-ידי-זה נעשה אור הרבה במאד מאד יותר מאשר האור המועט שמאיר
 8 על-ידי הפתילה].

9 ועוד זאת, שצריך להיות "אש אוכלה, דהיינו שהיא אוכלת מה שמאחיזין בה, שהפתילה או העצים
 10 יהיו נוחין ומוכשרין להתאכל ולכלות בה, כך אין אור ה' נאחז יפה ושורה בנפש האדם .. כ"אם בביטול
 11 רצון וכלות הנפש אליו יתברך".

12 ט. אך עדיין צריך להבין: כיצד באים לביטול זה, שעל ידו נעשים נוחין ומוכשרין להתאכל ולכלות
 13 ב"אש אוכלה"?

14 והביאור בזה - בהמשך הדברים בתניא, שלאחרי הסיום בענין ד"ה' אלקיך אש אוכלה", מתחילים
 15 "שער היחוד והאמונה" - אמונה דייקא, כאמור לעיל שהשכל הוא קר, ולכן מוכרח להיות ענין האמונה,
 16 שעל-ידי-זה פועלים ביטול בשכל שיהיה בו ענין הרגש וההתלהבות כו'.

17 [ולהעיר גם ממה שכתוב⁶² "לא ברוח ה' .. לא ברעש ה' .. לא באש ה'", "ואחר האש קול דממה
 18 דקה", "דתמן קאתי מלכא"⁶³ - שענין האש קאי על ההתבוננות דקריאת-שמע⁶⁴, שזוהי רק ההעלאה
 19 למלכא, ואילו ההתאחדות עם מלכא (שהמלך בא אליו) נעשית דוקא על-ידי "קול דממה דקה", שהוא
 20 ענין הביטול דשמונה-עשרה⁶⁴].

21 וממשיך לבאר⁶⁵ בנוגע לפעולת הביטול ("אש אוכלה") בדברים הגשמיים שבהם נתלבשו המצוות -
 22 שהאפשרות לזה היא בגלל ש"לעולם ה' דברך נצב בשמים"⁶⁶, שבכל הנבראים ישנו "כח הפועל בנפעל
 23 תמיד להחיותו ולקיימו", כי "בהסתלקות כח הבורא מן הנברא חסוֹשלוֹם ישוב הנברא לאין ואפס ממש",
 24 במכל-שכן וקל-וחומר מקריעת ים-סוף, ש"אילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים חוזרים וניגרים
 25 כו'".

26 ואף-על-פי שישנו ענין ה"צמצום ומניעת התפשטות החיות .. מלירד ולהתגלות על הנבראים
 27 להחיותם ולקיימם בגילוי, כ"אם בהסתר פנים"⁶⁷ - הרי הן גבורותיו של הקדוש-ברוך-הוא⁶⁸,
 28 ואדרבה: "שרש הה' גבורות הוא בוצינא דקרדוניתא שהיא גבורה עילאה דעתיק יומין"⁶⁷.

29 י. ועל-פי-זה יש לבאר גם בנוגע לעניננו:

30 המצב ד"כל העומד כו'", משמעותו, שענין זה ישנו כבר בכח ובהעלם, וצריכים רק להביאו מן הכח
 31 וההעלם אל הפועל והגילוי.

32 וכן הוא גם בנדון-דידן, בנוגע לפתיחת המוחין שפעל רבינו הזקן אצל ר' אייזיק - שפעולה זו היתה
 33 על-ידי-זה שגילה אצלו את כח השכל הנעלם כו'.

34 וענין זה נפעל על-ידי הקדמת הביטול של ר' אייזיק, שנתבלבל מאד כו'³⁷.

* * *

(65) בתניא שעהייה"א פ"א-ב.

(66) תהלים קיט, פ"ט.

(67) שם פ"ד.

(68) יומא ס"ט, ב (לגירסת היל"ש עקב רמז תרנו).

(60) כה, ג ואילך.

(61) סנהדרין סה, א. וש"נ.

(62) מלכים-א יט, יא-יב.

(63) זח"ג רכג, ב. תקו"ז בהקדמה (ג, ב). תי"ח (לה, ב).

(64) ראה המשך תער"ב ח"ב פשצ"ט.

1 יא. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁶⁹ "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל"⁷⁰, "כתרגומו
2 דעדקיא דבית יעקב וכו' מארבע משריתא ארבע דגלים. ד"א עפר יעקב, אין חשבון במצות שהם מקיימין
3 בעפר, לא תחרוש בשור ובחמור, לא תזרע כלאים, אפר פרה ועפר סוטה וכיוצא בהם" - בפירוש הא',
4 שרש"י הוצרך (א) להעתיק מפירוש התרגום, כדי להדגיש שהפירוש ד"עפר יעקב" הוא "דעדקיא",
5 הקטנים, ולא קאי על הריבוי דבני-ישראל כעפר הארץ (כהמשך לשון התרגום - שרש"י רק רומזו ב"וכו"
6 - "דאמיר עליהון יסגון כעפרא דארעא"), (ב) לפרש "משריתא" קאי על הדגלים, ולא על המחנות (אף
7 שהתרגום ד"דגל" הוא "טקס", ואילו "משריתא" הוא התרגום ד"מחנה"); ובפירוש הב', שאין הכוונה
8 לריבוי מנין המצוות שבעפר (שהרי אפילו מנין כל המצוות אינו אלא תרי"ג), כי-אם ש"אין חשבון"
9 למספר הפעמים שמקיימים בתמידות ד' מצוות אלו, "וכיוצא בהם" - עוד ד' מצוות כמותם (שמובנים
10 מאליהם): לא תחרוש ב(שבת ו)שמיטה, לא תזרע ב(שבת ו)שמיטה, כיסוי דם בעפר⁷¹, וטיחת⁷² הבית
11 המנוגע בעפר⁷³. ובזה מודגשת מעלת בני-ישראל (לגבי בני נח שיש להם שבע מצוות בלבד), שאפילו
12 בעפר⁷⁴ בלבד יש להם (לכל הפחות) שמונה⁷⁵ מצוות; וביאור מעלת העפר בפנימיות הענינים - הוגה
13 על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי-שיחות' חלק ל"ח עמוד 90 ואילך.

14 יב. ויש להוסיף ולבאר המשך פירוש רש"י - "ומספר את רובע ישראל, רביעותיהן, זרע היוצא מן
15 התשמיש שלהם":

16 בפשטות הרי זה המשך פירוש הב' ("ד"א"), והיינו, שכשם שהפירוש ד"עפר יעקב" שונה מפירוש
17 הא' (לא "כתרגומו דעדקיא כו'", אלא "אין חשבון במצוות שהם מקיימין בעפר"), כך גם הפירוש
18 ד"רובע ישראל" שונה מפירוש הא' - לא "כתרגומו .. דארבע משריתא", אלא "רביעותיהן כו'".

19 אבל על-פי-זה אינו מובן: מדוע כתבו רש"י כדיבור-המתחיל בפני עצמו, ולא כדיבור-המתחיל "מי
20 מנה עפר יעקב וגו'", בהמשך לפירוש הא', שבו מפרש לא רק "עפר יעקב", אלא גם "רובע ישראל"?

21 יג. ויש לבאר תחילה הטעם שהוצרך רש"י לפירוש הב' - כמדובר כמה פעמים שזהו בגלל שיש
22 קושי בפירוש הא'.

23 ובהקדמה:

24 כאשר הבן חמש למקרא רואה את התיבות "עפר יעקב", הנה לכל לראש עולה בדעתו לפרש שהכוונה
25 היא להריבוי של בני-ישראל כמו עפר הארץ, כפי שכבר למד מה שכתוב⁷⁶ "ושמתי את זרעך כעפר
26 הארץ".

27 אבל כיון שבפסוק נאמר "מי מנה עפר יעקב" - אי אפשר לפרש כן, שהרי הבן חמש למקרא למד
28 כבר שמשה מנה את בני-ישראל.

29 ולכן מעתיק רש"י גם את התיבות "מי מנה עפר יעקב" - אף שפירושו הוא רק על התיבות "עפר
30 יעקב", כיון שההכרח לפירושו הוא מתיבות אלו⁷⁷ - ומפרש: "כתרגומו דעדקיא דבית יעקב", דהיינו,
31 הקטנים של יעקב [כי, "דעדקיא" הוא כמו "דק" (קטנות), אלא שבלשון ארמי (תרגום) - שהוא כמו

74 וזהו המענה על דברי בלק שטען על בני"י "הנה כסה את
75 עין הארץ" (פרשתנו כב, ה) - שכיון שהם מקיימים בעפר (בארץ)
שמונה מצוות, הרי כל הארץ היא שלהם!

76 והרי ידוע גודל העילוי דמספר שמונה לגבי שבעה -
שמספר שבעה שייך לסדר השתלשלות, שבעת ימי הבנין כו',
ואילו מספר שמונה הוא למעלה מסדר השתלשלות (ראה שו"ת
הרשב"א ח"א ס"ט), וכידוע בענין "למנצח על השמינית" (תהלים
יב, א), שזהו הכינוי של ימות המשיח שיהי' של שמונה נימין,
ועד שקשור גם עם כינוי של עשר נימין (ערכין יג, ב), שהרי
"יום השמיני" נטל עשר עטרות" (פרש"י ר"פ שמיני).

77 לך לך יג, טז.

78 נוסף על ההכרח שנתבאר בלקו"ש שבפנים הערה 20.

69 פרשתנו כג, יו"ד.

70 שעל פסוק זה נאמר המאמר בהתועדות דחג הגאולה
(ד"ה מי מנה ד"ב תמוז - תורת מנחם - התועדות חמ"ד ע'
138 ואילך).

71 בדוגמת "אפר פרה" - ואף שכיסוי הדם הוא בעפר, ולא
באפר, הרי כאן נקרא גם "אפר פרה" בשם "עפר יעקב".

72 קודם שהזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א מצוה זו (השמינית),
אמר: ועתה נשאלת השאלה - מהי המצוה השמינית? ואמר,
שינגנו ניגון, ואולי בינתיים ימצאו את המצוה השמינית. ובשיחה
הבאה סיים את הענין (המו"ק).

73 בדוגמת "עפר סוטה" (להיותו גמר טהרת הבית, בדוגמת
טהרת האשה לבעלה ע"י עפר סוטה).

1 לשון הקודש משובש - ניתוסף אות ע', ועל זה נאמר "מי מנה עפר יעקב", כיון שמנין בני-ישראל היה
 2 רק "מבן עשרים שנה ומעלה"⁷⁸, ואילו הקטנים לא נימנו.

3 וזהו גם הפירוש ד"מספר את רובע ישראל", "דארבע משריתא" - אף שלכאורה מנה משה את ארבע
 4 הדגלים - כי, גם "רובע ישראל" בא בהמשך ל"עפר יעקב", שהם הקטנים, היינו, הקטנים שבארבע
 5 הדגלים, שלא נימנו.

6 אבל, פירוש זה אינו מספיק, כיון שיש להקשות: (א) מדוע מדבר הכתוב רק אודות השבח והמעלה
 7 של קטני ישראל, ואינו מדבר בשבח ומעלת עם ישראל כולו? (ב) מדוע קורא הכתוב לקטני ישראל בשם
 8 "עפר יעקב", ואינו קורא אותם בפירוש בשם קטנים, נערים, בחורים וכיוצא בזה?

9 ולכן מביא רש"י פירוש נוסף - "דבר-אחר": עפר יעקב, אין חשבון במצוות שהם מקיימין בעפר",
 10 שעל-פי-זו סרות ב' קושיות הנ"ל בפירוש "עפר יעקב".

11 יד. אך עדיין צריך לתרץ גם בנוגע ל"רובע ישראל"? - ועל זה מפרש רש"י, "ומספר את רובע
 12 ישראל", "רביעותיהן, זרע היוצא מן התשמיש שלהם":

13 בנוגע ל"רובע ישראל", יש קושיא נוספת על פירוש הא' "כתרגומו .. מארבע משריתא, מארבע
 14 דגלים": אם הכוונה היא ל(ארבע דגלים, או ל)אחד מארבע דגלים (כלשון התרגום "חדא מארבע
 15 משריתא") - היה הכתוב צריך לומר ("ארבע" או) "רבע", ולא "רובע", שהרי "לשון תורה לעצמה, לשון
 16 חכמים לעצמו"⁷⁹, ולכן, אף שבלשון הגמרא נקרא אחד מארבע בשם "רובע", הנה בלשון התורה נקרא
 17 בשם "רבע"⁸⁰ ("רביעית", כמו אחד מחמשה שנקרא "חמישית"), ולא "רובע"!
 18 ולכן מפרש רש"י ש"רובע" הוא מלשון "רביעה" (בשייכות לפריה ורבייה), על-דרך מה שכתוב⁸¹
 19 "לרבעה", וזהו "רובע ישראל" - "רביעותיהן",

20 ומוסיף, "זרע היוצא מן התשמיש שלהם", היינו, ש"ומספר" (כמו "מי מנה", מי ספר) את רובע ישראל
 21 לא קאי על "רביעותיהן", כי ענין זה (שאי אפשר לספור את רביעותיהן) אינו שבחם של בני-ישראל
 22 דוקא, שהרי גם בנוגע לגמלים מצינו ש"צנוע בתשמיש"⁸², ובמילא אי אפשר לספור את רביעותיהם,
 23 ולכן מפרש רש"י שקאי על ה"זרע היוצא מן התשמיש שלהם", שהוא בריבוי שאי אפשר לספור.

24 טו. ועל-פי-זו יובן גם הטעם שרש"י מפרש "רובע ישראל" בפיסקא בפני עצמה:
 25 בהפירוש בפיסקא בפני עצמה כוונת רש"י להדגיש שבנוגע ל"רובע ישראל", הנה מלכתחילה (לא רק
 26 בתור פירוש שני) היה מן הראוי לפרש "רביעותיהן, זרע כו'" (מלשון רביעה, כנ"ל),
 27 אלא, לאחרי שהוכרחנו לפרש ש"עפר יעקב" הם הקטנים דישראל ("דעדקיא דבית יעקב"), אזי אי
 28 אפשר לפרש שגם "רובע ישראל" קאי על התינוקות, "זרע היוצא מן התשמיש שלהם", כיון שזהו כפל
 29 הדברים;

30 אבל, כיון שבפירוש ש"עפר יעקב" קאי על הקטנים ישנו קושי (כנ"ל), ולכן יש צורך בפירוש הב',
 31 שקאי על המצוות שמקיימין בעפר - אזי יכולים לחזור ולפרש "רובע ישראל" כפי שהיה מן הראוי
 32 מלכתחילה: "רביעותיהן, זרע כו".

33 ועוד יש לומר - באופן אחר - שרש"י מפרש "רובע ישראל, רביעותיהן כו'" בפיסקא בפני עצמה,
 34 כדי להדגיש שפירוש זה אינו רק לפירוש הב' (ש"עפר יעקב" קאי על המצוות כו'), אלא גם לפירוש
 35 הא' (ש"עפר יעקב" קאי על הקטנים) אפשר שפיר לפרש ש"רובע ישראל" קאי על התינוקות ("רביעותיהן
 36 זרע כו"), אף שזהו כפל הדברים, כי כשם שבלק אמר לבלעם "לכה ארה לי יעקב ולכה זועמה

(81) אחרי יח, כג. קדושים כ, טז.

(82) פרש"י וישלח לב, טז.

(78) תשא ל, יד. פקודי לח, כו. במדבר א, ג. ועוד.

(79) ע"ז נח, ב. וש"נ.

(80) תצוה כט, מ.

1 ישראל⁸³, "בשני שמותיהם"⁸⁴, הנה גם המענה של בלעם היה מעין זה, בכפל אותם דברים הן בנוגע
2 ליעקב ("עפר יעקב", "דעדקיא") והן בנוגע לישראל ("רובע ישראל, רביעותיהן זרע כו").

* * *

3 טז. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף ז) אודות הסיפור שרבינו הזקן אמר בנוגע לר' אייזיק "פון אַ
4 יונגערמאן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן" - הנה:

5 כללות החילוק בין "יונגערמאן" ל"אַלטער מאַן" הוא - שככל שהאדם מתבגר ונעשה "אַלטער מאַן"
6 אזי ניתוסף אצלו יותר בשלימות השכל.

7 ובנוגע לענין השכל - הנה אף שמצינו ב'תניא'⁸⁵ שמהות ועצמות הנפש הן עשר בחינותיה, שראשיתם
8 היא החכמה (ולבושי הנפש הם רק מחשבה דיבור ומעשה⁸⁷), הרי מבואר ב'לקוטי-תורה'⁸⁶ ש"כח השכל
9 שבנפש הוא רק נגי (כמו לבוש) למהות ועצמות הנפש", "כמו שהמוח הגשמי הוא רק כלי לכח השכל
10 והחכמה המתפשט מהנפש", "ולכן אנו רואים שהשכל הולך ומתגדל, שהתינוק שכלו קטן ביותר,
11 וכשמתגדל מעט מעט כך יתוסף הגדלת שכלו. . והרי הנשמה היה בו גם מקטנותו, ואם כן למה היה
12 אז שכלו קטן, אלא הענין, כי הנשמה עצמה היא למעלה מהשכל, והשכל הוא כח המתפשט ממנה, וכדי
13 שיהיה נמשך המשכה והתפשטות זה אל הגילוי, הוא כשיש כלי להכיל, דהיינו כלי המוח, שהוא כלי
14 לאור השכל, אזי הכלי הוא ממשיך לתוכו גילוי אור וכח השכל, ובקטן, מצד קטנות מוחו, השכל מאיר
15 בקטנות מאד כו".

16 ונמצא, שהחילוק בין "יונגערמאן" ל"אַלטער מאַן" הוא רק בנוגע לכלי, אבל האור הוא בשניהם
17 בשוה, וכמבואר בחסידות⁸⁷ שהאור ישנו תמיד ללא שינוי, והשינוי הוא רק בכלי, והיינו, שכאשר הכלי
18 הוא בקטנות, לא יכול להתגלות בו האור, וככל שיגדל הכלי, אזי יתגלה בו האור יותר; ותלוי גם בענין
19 היגיעה, שככל שיתייגע יותר בזיכוך כלי המוח (ועד שהיגיעה ניכרת במוח הגשמי, שעל-ידי-זה נעשים
20 בו קמטים כו'⁸⁸), אזי יתגלה בו אור השכל יותר.

21 ועל-פי-זה מובן תוכן הפתגם "פון אַ יונגערמאן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן" - כי, האור הוא
22 אצל שניהם בשוה, וכל החילוק הוא רק בנוגע לכלי, וכיון שגם בהיותו "יונגערמאן" יש לו את כל האור
23 כמו אצל ה"אַלטער מאַן", הרי צריך רק לפעול המשכת והתגלות האור בפועל, וכמו שנתבאר לעיל⁸⁹
24 שצריך לפרוט לפרוטות כו'.

25 ואף-על-פי-כן, דיוק הלשון הוא "פון אַ יונגערמאן קאָן דאָך ווערן (יכול להיות) אַ אַלטער מאַן", ולא
26 "וועט דאָך ווערן כו'" (אכן יהיה) - כאמור לעיל⁹⁰ שלא נוטלים את ענין הבחירה, שבה תלוי שלימות
27 ענין העבודה; אלא שישנו על זה עור ונתנית כח מלמעלה שבא לידי ביטוי בדברי רבינו הזקן "פון אַ
28 יונגערמאן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן", שזוהי פעולתו של נשיא ישראל, נשמה כללית, לגלות את
29 נקודת היהדות בכל נשמה פרטית.

30 יז. וההוראה מזה בעבודה:

31 לאחרי כל הענינים שרבותינו נשיאינו מגלים ונותנים לנו - כמו הענין הנ"ל ש"יונגערמאן" יוכל להיות
32 "אַלטער מאַן", ועל-דרך-זה פתגם כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר⁹¹ "אַ חסיד איז אַ קלוגער" וכיוצא
33 בזה - צריך לידע, שכל זה הוא מצד האור, שישנו תמיד אצל כולם, אבל עדיין צריכים אנו לעבוד
34 עבודתנו בנוגע לעשיית הכלי, שעל ידו דוקא יומשך ויתגלה האור בפועל ממש.

ע' 243. תשי" ע' 33.

(89) שיחת י"ב תמוז סל"ד (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז

ע' 189).

(90) שם סל"ג (תורת מנחם שם ע' 187 ואילך).

(91) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 48. תש"ב ע' 6. ע' 117.

(83) פרשתנו כג, ז.

(84) פרש"י עה"פ.

(85) פ"ב.

(86) ויקרא ד, ב. וראה גם תו"א ר"פ וירא.

(87) ראה תו"א ולקו"ת שם. סה"מ תרצ"ו ע' 52 ואילך.

(88) ראה סה"מ קונטרסים ח"א צז, א. תרצ"ז ע' 254. תש"ד

1 זוהי ההוראה לאותם "חכמים" שמציירים במחשבתם שבכחם ויכלתם לפעול ולהצליח ביותר, אבל
 2 מסתפקים בכך, מבלי להביא זאת אל הפועל - שבהכרח להביא זאת מן הכח אל הפועל דוקא.
 3 וכמו בכללות ענין קיום המצוות, שמוכרחת להיות עשיית המצוה בפועל ממש, ולא שייך לומר שכיון
 4 שיעשה המצוה לאחרי זמן, הרי זה כאילו עשאה כבר (וכמו בתפילין, שכיון שלאחרי השבת יניח תפילין,
 5 הרי זה נחשב כאילו יש אצלו ענין התפילין גם בשבת), ורק בתורה אמרו חז"ל⁹² "כל העוסק בתורת
 6 כו' כאילו הקריב כו'".
 7 וכן היא גם הנהגת הקדוש-ברוך-הוא - כמאמר רז"ל⁹³ "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות"
 8 - שאף ששיער בעצמו בכח כל מה שיהיה בפועל⁹⁴, ולכאורה, היה יכול להסתפק בהשערה זו, ללא צורך
 9 בענין הצמצום והתהוות כל סדר ההשתלשלות עד לעולם הזה הגשמי, ולשלוח לשם את ר' בנימין
 10 קלעצקער⁹⁵ שיסע ל"יריד", ושם יערוך את ה"סך-הכל" ש"אין עוד מלבדו"... אף-על-פי-כן, לא הסתפק
 11 הקדוש-ברוך-הוא בהשערה בכח, כיון שרצונו שיהיו כל הענינים בפועל ממש.
 12 וכידוע גם הסיפור⁹⁶ אודות המגיד ממעזריטש, שהיה לו חבר שלמד עמו בנעוריו, וכאשר חזרו ונפגשו
 13 זמן רב לאחרי שנפרדו דרכיהם, והמגיד הלך אל הבעל-שם-טוב כו', שאל החבר את הרב המגיד: הרי
 14 "עמנו הייתם", שנינו למדנו יחד והתפללו יחד עם כוונות הארז"ל כו', ואף-על-פי-כן לא נתארכה
 15 תפלתך כל-כך כמו עכשיו?! והשיב לו המגיד - בהקדימו לשאול את חברו במה עסקו, וסיפר לו,
 16 שבמשך כל השנה עוסק בתורה, ולצורך פרנסתו נוסע פעם אחת בשנה ל"יריד" כדי לקנות את כל
 17 הסחורה שאשתו מוכרת בחנות במשך כל השנה. ושאלו המגיד: הן אמת שבמשך רוב השנה הנך עוסק
 18 בתורה, אבל עדיין אתה מבזבז שבועות אחדים עבור הנסיעה בעגלה ליריד כו' - בה בשעה שביכלתך
 19 לפעול כל זה במהירות, על-ידי-זה שתתבונן במחשבתך כאילו אתה נוסע מתחנה זו לחברתה, עד שהנך
 20 מגיע ל"יריד" וקונה את הסחורה, וחוזר לביתך, ומובן, שככל שיתארך זמן ההתבוננות בפרטי הנסיעה,
 21 הרי זה שלא בערך נלל לאריכות זמן הנסיעה בפועל?! והשיב לו החבר: הנך בטלן!... הרי הציור
 22 במחשבה לא יועיל להשיג את הסחורה בפועל ממש!...
 23 ומזה מובן גם בנדון-דידן, שלא די ליקח שיחה או מאמר של הרבי, ללמוד ולהתבונן בזה, ובכך
 24 לצאת ידי חובתו... אלא בהכרח שתהיה גם העבודה במעשה בפועל.
 25 ואף-על-פי שמחשבה היא למעלה מדיבור ומעשה - הרי לא נוגע כאן איזה ענין נעלה יותר, כ-אם
 26 מהו רצון הבורא, והרי רצון הבורא הוא שתהיה העבודה בפועל ממש, וכנ"ל שכן הוא בהנהגתו של
 27 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו שלא הסתפק בכך ששיער בעצמו בכח כו'⁹⁷.

* * *

28 יח. דובר בקיצור אודות הקריאה שעומדים לקרוא בתפלת מנחה בפרשת פינחס, עליו אמרו⁹⁷ "פינחס
 29 זה אליהו", והרי ענינו של אליהו הוא לבשר על ביאת משיח צדקנו, שיבוא ויגאלנו כו', במהרה בימינו
 30 ממש.
 31 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה להשליח-ציבור שי' לנגן הניגון "שאמיל" (ולאחרי שהשליח-
 32 ציבור ניגן פעם אחת, ניגנוהו כל המסובים כמה פעמים).
 33 לאחרי אמירת ברכה אחרונה צוה כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "אני מאמין"].

95) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' רמד. וש"נ.
 96) ראה סה"ש תר"ץ ריש ע' 132 הערה 2. וש"נ. וראה גם
 תורת מנחם - התועדויות חמ"ה ע' 121. וש"נ.
 97) תיב"ע וארא ו, יח. רלב"ג מלכים-א יז, א. ועוד.

92) מנחות בסופה. ועוד.
 93) שמו"ר פ"ל, ט.
 94) ראה ע"ח בתחלתו (שער א (שער עיגולים ויושר) ענף
 א). הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תש"ט ס"ע 38 ואילך.

בס"ד. משיחות ש"פ בלק, י"ד תמוז ה'תש"נ.

– תרגום מאידית –

29 הראשון כתוב "ויחי יוסף מאה ועשר שנים",
 30 ובפסוק השני "וימת יוסף בן מאה ועשר שנים".
 31 ויש לומר א' הביאורים בזה:
 32 בנוגע לחיי יוסף מאה ועשר שנים – מצינו
 33 מדרשות חלוקות, האם נתקצרו ימי יוסף, או
 34 שנתארכו ימיו:
 35 מובא בגמרא⁹ "מפני מה מת יוסף קודם לאחיו
 36 (מפני שהנהיג ברבנות)"¹⁰, ועד"ז במדרש¹¹ –
 37 "נתקצרו מחייו (של יוסף) י' שנים"¹² (בגלל יי'
 38 פעמים אמרו בני יעקב ליוסף עבדך אבינו ושמע
 39 יוסף את הדבר ושתיק").
 40 אמנם ממאחז"ל אחר נמצא ששני חיי יוסף
 41 מאה ועשר שנה הי' ברכה דאריכות ימים: "בא¹³
 42 ולמד מיוסף הצדיק, שמתוך שעמד ונתחזק בכבוד
 43 אביו במצרים זכה לעטרת שיבה (כמ"ש¹⁴ "עטרת
 44 תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא"), שנאמר¹⁵ וירא
 45 יוסף לאפרים בני שלשים גו", ז.א. שזה מורה על
 46 אריכות ימים (שיבה)¹⁶ של יוסף [ועד שמדמין את

1 א. ביי"ב תמוז דשנה זו – יום הולדתו של כ"ק
 2 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (נוסף על כך שיום זה
 3 הוא גם חג גאולתו בשנת תרפ"ז) – מלאו מאה
 4 ועשר שנים לשנת ההולדת¹ – י"ב תמוז תר"מ-
 5 תש"נ.
 6 כל דבר ה"ה בהשגחה פרטית, ובפרט מאורע,
 7 ומאורע כללי כיום הולדת של נשיא בישראל
 8 (כאשר ירדה נשמתו כדי למלאות את שליחותה
 9 למטה), אשר "הנשיא הוא הכל"², במילא מובן
 10 שהחידוש ביום ההולדת דשנה זו (יום הולדת
 11 המאה ועשר), פועל ענין חדש ועי"ז מתחיל שלב
 12 ותקופה חדשה (ב"מזלו גובר"³ של) העבודה
 13 והשפעה דבעל יום ההולדת,
 14 ו"בחר רישא גופא אזיל"⁴ – בהעבודה של
 15 ("הכל" –) כל אנשי הדור, כולל גם ובמיוחד –
 16 בענין הגאולה ביי"ב תמוז, שהיא גאולה כללית
 17 לכל בני"י, כמו שכותב בעל הגאולה במכתבו
 18 הידוע⁵ "לא אותי בלבד גאל הקב"ה ביי"ב תמוז,
 19 כי אם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה,
 20 וגם את אשר בשם ישראל יכונה".

21 ב. המספר מאה ועשר מפורש בתורה שיכתב
 22 (בסוף ספר בראשית) בנוגע לשני חיי יוסף (וזכר
 23 פעמיים) – "ויחי יוסף מאה ועשר שנים"⁶, "וימת
 24 יוסף בן מאה ועשר שנים"⁷.

25 וצריך להביין⁸:

26 א) מדוע נאמר בכתוב פעמיים מספר שנותיו
 27 של יוסף (ובפרט שב' הפסוקים הם בסמיכות זל"ז,
 28 בענין והמשך אחד)? ב) שינוי הלשון: שבפסוק

1 וידוע שגם לאחר הסתלקות הנשמה מן הגוף יש (הוספה
 2) ענין זמן (בהמשך לזמן חיי הנשמה בגוף למטה) וישנם פרטי
 3 העליות דיום הולדת – ראה לקו"ש ח"ה ע' 103 ואילך. ח"כ ע'
 440. חכ"ב ע' 185. וש"נ.

2) פרש"י חוקת כא, כא.

3) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ה ובקה"ע שם.

4) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

5) לחגיגת חג הגאולה הראשונה בשנת תרפ"ח – נדפס
 6) בסה"מ תשי"ח ע' 253. ועוד. ועתה בקונטרס בפ"ע.

6) ויחי נ, כב.

7) שם, כו.

8) ראה גם לקוטי לוי"צ לזח"א ע' קלו.

9) ברכות נה, א. סוטה יג, ב.

10) וראה תורה שלימה שם (אות עח), שהפירושו בהא שנהג
 11) עצמו ברבנות הוא (בברכות שם) – כפירוש הפדר"א (שבהערה
 12) הבאה), ששתיק יוסף כששמע "עבדך אבינו". אבל אין לפרש כן
 13) בסוטה שם, כי שם הובא לעיל שמשום שתיקתו נענש במה
 14) שנקרא עצמות בחייו (ראה רד"ל לפדר"א שם אות יג).

11) פדר"א פל"ט.

12) וראה פי' הרד"ל שם בהטעם שיוסף הי' צריך לחיות מאה
 13) ועשרים שנה.

13) מדרש משלי פט"ו.

14) משלי טז, לא.

15) ויחי שם, כג.

16) כן משמע מפשטות לשון המדרש (שדרש הכתוב "עטרת
 17) תפארת שיבה", ומביא על זה השיבה וזקנה של אברהם ודוד),
 18) שהברכה היא (בעיקר) שיוסף עצמו זכה לאריכות ימים (ולא רק
 19) שזכה לראות בני שלשים)*.

* בתורה שלימה שם מתווך מדרש זה עם מאחז"ל דלעיל שנתקצרו
 1) שנותיו של יוסף ע"פ ע"פ מ"ש "עטרת זקנים בני בנים", שהמדרש כאן לא
 2) בא לדרוש אריכות ימים של יוסף אלא מה שזכה לראות בני שלשים
 3) מה שלא זכו אחרים – אבל: הדרשה במדרש היא ענה"פ "עטרת
 4) תפארת שיבה", ש"אם ראית אדם שמתעסק בתורה ובגמ"ח עתיד
 5) הוא לזכות לעטרת שיבה", היינו שיבה של יוסף. ועד שמדמה זה
 6) לשיבה וזקנה של אברהם ודוד (היינו אריכות ימים שלהם). ומה

לאחיו, שיוסף חי פחות שנים מהם, (ופחות מ"והיו 30
 ימיו מאה ועשרים שנה" (המספר הקבוע של חיי 31
 אדם)) – רואים שנתקצרו ימיו, ובמילא צריכים 32
 הסברה וטעם לזה. 33

ולהוסיף: ע"פ הידוע שחיי האדם בדרך הטבע 34
 הם סמוך לפרק חיי אבותיו¹⁹ (כמו שאמר יעקב 35
 "מעט גו' הי' ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני 36
 חיי אבותי"²⁰), ובפרט בנוגע ליוסף אשר בכמה 37
 ענינים הוא נזכר כהמשך להשלשה אבות²¹, ובפרט 38
 ליעקב אביו (כמ"ש אלה תולדות יעקב יוסף, כל 39
 מה שאירע ליעקב אירע ליוסף²²) – מתעוררת 40
 השאלה איך יתכן שיוסף חי (כ"כ הרבה) שנים 41
 פחות מיעקב אביו²³ (קמ"ז שנה²⁴) ועאכו"כ 42
 מאברהם (קע"ה שנה) ויצחק (ק"פ שנה)? 43

על כן באה הדרשה בגמרא ובמדרש שנתקצרו 44
 ימיו של יוסף (בגלל חסרון שהי' בו, כנ"ל). 45

ויש לומר, שזה (שנתקצרו ימיו) נלמד 46
 (ובהדגשה יתירה) מהפסוק השני "וימת יוסף בן 47
 מאה ועשר שנה": מזה שהפסוק מביא עוה"פ את 48
 מספר שני יוסף (הגם שזה כבר הובא לפני²⁵), ולא 49
 בלשון של חיי יוסף (כסך-הכל של חיי יוסף), כי 50
 אם "וימת יוסף בן מאה ועשר שנה", ובהמשך לזה 51
 "ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים" (ענינים 52
 הקשורים עם היפך חיי יוסף) – נמצינו למדים, 53
 שהפסוק בא ללמדנו שב"וימת יוסף בן מאה ועשר 54
 שנה" יש גם ענין של חסרון ימים²⁵. 55

1 זה ל"עטרת שיבה" של אברהם אבינו, "ואברהם
 2 זקן בא בימים", ושל דוד המלך, "והמלך דוד זקן
 3 בא בימים"¹⁷.

4 ויש לומר, שלא פליגי כלל – שני הענינים היו
 5 ביוסף: ביחס לרוב בני אדם הוא אכן האריך ימים,
 6 כמובן מפשטות הכתובים (כדלקמן); אך כאשר
 7 משווין אותו לאחיו כו', רואים שנתקצרו ימיו.

8 והמקור לב' הדרשות (בנוגע לשני חיי יוסף)
 9 הוא מב' הפסוקים דלעיל, אשר החילוק ביניהם
 10 בפשטות הכתובים בולט לעין ("ווארפט זיך אין די
 11 אויגן"):

12 בפסוק (הראשון) "ויחי יוסף מאה ועשר שנה"
 13 מודגשת דוקא המעלה דחיי יוסף, שהוא חי (ויחי)
 14 מאה ועשר שנה, וזכה לראות הדורות שלאח"ו,
 15 כמ"ש בהמשך לזה¹⁵ – "וירא יוסף לאפרים בני
 16 שלשים גם בני מכיר בן מנשה ילדו על ברכי
 17 יוסף", שהאריך ימים (יתר מאשר רוב בני אדם
 18 בזמנו) וזכה לראות ניני נינים, "בנים רבעים"
 19 (מאפרים), ונינים, "בני שלשים" (ממנשה)¹⁸.
 20 ואדרבה – זוהי מעלה וחדוש ביוסף שלא מצינו
 21 (מפורש בתורה) בנוגע להאבות וכיו"ב.

22 ולכן כתוב בפסוק "ויחי יוסף גו'" – להדגיש
 23 את האריכות ימים ואת המעלה בחיי יוסף.

24 ומזה לומד המדרש – שיוסף "זכה לעטרת
 25 שיבה שנאמר וירא יוסף לאפרים בני שלשים גו'",
 26 שיוסף האריך ימים וזכה לראות "בני שלשים גו'".

27 והנה, כל האמור לעיל הוא ע"פ הפירוש
 28 (הפשוט) בפסוק הראשון "ויחי יוסף מאה ועשר
 29 שנה וירא יוסף גו'"; אבל כשמשווין את יוסף

(17) ולהעיר מדברי המדרש ב"ר ס"פ ויחי. ספרי ס"פ ברכה.
 ועוד) "ששה זוגות שנותיהם שוות, רבקה וקתה, לוי ועמרם, יוסף
 ויהושע וכו'". ומזה שמדמה כל השש זוגות (ששנותיהם שוות),
 שכולם צדיקים הם, משמע, שזהו לזעזעויותא. אף שבדוחק אפשר
 לומר, שהשוואת יוסף ליהושע (ששניהם חיו ק"י שנה) היא מפני
 החסרון שבשניהם נתקצרו ימיהם עשר שנים (בנוגע ליוסף –
 כבמדרשים דלעיל, ובנוגע ליהושע שהי' צריך לחיות ק"כ שנה
 כרבו משה – תנחומא תצוה ט. מטות ד).
 ולהעיר מזה"א קסת, א (דלקמן בפנים), שגם הענין שנתקצרו ימיו
 של יוסף הוא משום טעם נעלה, שנתן ל"ז שנה לדוד המלך.
 (18) ראה ראב"ע ובחיי עה"פ ויחי שם.

שחובא על זה הכתוב "וירא יוסף לאפרים בני שלשים גו'" (ולא "ויחי
 יוסף מאה ועשר שנים") – "כי בזה מודגשת שלימות אריכות ימים
 ושיבה של יוסף, כדלקמן בפנים.

(19) ראה ב"ר פס"ה, יב. הובא בפרש"י תולדות כו, ב.
 (20) וצריך ביאור איך ידע יעקב שלא יחי יותר שנים כשני
 חיי אבותיו? דאין לומר שראה זה בנבואה – כי נבואה יכולה
 להשתנות לטובה (ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"י ה"ד),
 וכנראה אצל חזקי, שע"י תפלתו "הוספתי על ימך חמש עשרה
 שנה" (מ"ב כ, א ואילך. וראה ברכות י, סע"א ואילך).
 (21) כנראה בענין האושפיזין דחג הסוכות, שרק יוסף (מכל
 בני יעקב) הוא א' מהאושפיזין. ובפרט לפי הנוסחא שיוסף בא
 לאחרי אברהם יצחק ויעקב.
 הביאור ע"פ חסידות, שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו
 הוא להביא ולהמשיך אצילות (האבות) בכי"ע – ראה ביאורי
 הזהר ויחי כט, ד ואילך. אוה"ת ויחי תתקצא, א ואילך. תתשכא,
 א ואילך. ועוד.
 (22) ר"פ וישב ובפרש"י.
 (23) אלא בזה י"ל, שיוסף חי הרבה שנים יותר מפרק אמו
 רחל, שחיותה לכל היותר מ"ה שנה (ולכמה דיעות – ל"ו שנה
 או כ"ח שנה – ראה סה"ד ב"א קצ"ב).
 (24) ראה זח"א קסת, א, שיוסף הי' לו לחיות קמ"ז שנה כמו
 יעקב אביו, אלא שנתן ל"ז שנה לדוד המלך. וראה לקמן בפנים.
 (25) ולפי פירוש הזהר (שנתקצר מימי יוסף מפני שנתן ל"ז
 שנה לדוד) יש לומר, שכתוב השני מוסיף ההדגשה (רק) שנתקצר

23 למעלה מיהודה ויהודה מקבל מיוסף (ע"ד תלמוד
24 ומעשה, שעכשיו תלמוד גדול שמביא לידי
25 מעשה), כולל גם בענין המלכות. ועי"ז תתגלה
26 לע"ל מעלת יהודה (למעלה מיוסף), "ודוד עבדי
27 נשיא להם לעולם"³³.

28 עפ"ז יובן גם מדוע אצל יוסף הי' החידוש
29 שהוא זכה לאריכות ימים (מאה ועשר שנה) וזכה
30 לראות "בני שלשים גו'" – כיון שבענין המלכות
31 נוגע במיוחד אריכות ימים והמשך הדורות,
32 כמ"ש³⁴ "ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דוד
33 ודוד", וכמבואר ברמב"ם³⁵, ש"מאחר שמושחין
34 המלך הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם שהמלכות
35 ירושה, שנאמר³⁶ למען יאריך ימים על ממלכתו
36 הוא ובניו בקרב ישראל". ועאכ"כ בנוגע למלכות
37 בית דוד (עיקר המלכות), "כיון שנמשח דוד זכה
38 בכתר מלכות, והרי המלכות לו ולבניו כו' עד עולם
39 כו' מלכי בית דוד הם העומדים לעולם כו'"
40 (משא"כ "אם יעמוד מלך משאר ישראל תפסק
41 המלכות מביתו");

42 וכיון שיוסף הי' מלך וממנו ניתן הכח לענין
43 המלכות, כולל – מלכות בית דוד (כנ"ל), לכן
44 מדגישה התורה שהוא האריך ימים (ויחי יוסף מאה
45 ועשר שנים)³⁷ וזכה לראות (כיון שהאריך ימים)
46 המשך הדורות – "בני שלשים גו'", בני שלשים
47 ובני רבעים. וכמרומו גם בשמו – "יוסף" מלשון
48 הוספה (הוספה והמשך).

49 אך היות ש"עיקר המלכות" תהי' לאחמ"כ אצל
50 בית דוד (משבט יהודה), עד שלע"ל יהי' "ודוד
51 עבדי נשיא להם לעולם" (ומלך אחד יהי'
52 לכולם)³⁸, גם על בית יוסף (אלא שזה גופא בא
53 בגילוי עי"ז שעכשיו מלכות בית יהודה מקבלת
54 ממלכות בית יוסף)³⁹ – לכן בזה לא נוגע כ"כ

(33) יחזקאל לו, כה.

(34) תהלים סא, ז.

(35) הלי' מלכים פ"א ה"ז ואילך.

(36) שופטים יז, כ.

(37) ועפ"ז יובן הטעם שמפורש בתורה מספר שנותיו של יוסף, לא כמו שאר השבטים שלא נתפרש בתורה מספר שנותיהם (ואין לומר שזהו כדי ללמד שיוסף מת קודם לאחיו (כבגמרא דלעיל בפנים), כי אי משום הא הו"ל לפרש מספר שני אחיו, כדי לדעת שיוסף מת קודם להם) – כי זה נוגע לשלימות ענין המלכות.

(38) יחזקאל שם, כב.

(39) ועפ"ז יש לבאר מ"ש הרמב"ם שם, שבכל מלך "הרי זה

1 ג. מדוע דוקא יוסף מחולק (בתורה) בכך
2 שהאריך ימים וזכה לראות "בני שלשים גו'"
3 (חידוש שלא מצינו (מפורש) אצל האבות)?
4 ויש לומר, שהדבר מובן מזה שמצינו חידוש
5 נוסף אצל יוסף לגבי האבות: יוסף הוא הראשון –
6 מבני אברהם יצחק ויעקב – שהי' מלך²⁶ בפועל²⁷,
7 כמסופר בחומש שפרעה מינה ונתן ליוסף הכח של
8 משנה למלך על מצרים, "על פיך ישק כל עמי גו'
9 נתתי אותך על כל ארץ מצרים"²⁸, ועד באופן של
10 "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ
11 מצרים"²⁸, ו"רק הכסא אגדל ממך"²⁸, שמלשון זה
12 (לשון "רק") מובן שמלבד הכסא הי' ליוסף כל
13 עניני המלך²⁹, וי"ל דכולל – הכתר מלכות³⁰, שבזה
14 מתבטא עיקר המלך (כמו שמצינו שהסימן למלכות
15 (אמיתית –) בית דוד הי' ש"כתר הולמתו"). וכמו
16 שיהודה אמר ליוסף³¹ "כי כמוך כפרעה", "חשוב
17 אתה בעיני כמלך".

18 ויתירה מזו: יוסף הוא המקור לענין המלכות
19 דבנ"י (ויש לומר, שלכן הוא הי' המלך הראשון)
20 – מלכות בית יוסף, עד משיח בן יוסף, וי"ל –
21 שגם מלכות בית דוד (עיקר המלכות), עד משיח
22 בן דוד, וכמבואר בכ"מ³², שבזמן הזה יוסף הוא

ימיו של יוסף (והטעם – למעליותא), משא"כ בספור הראשון מודגש אריכות ימים שלו עד זוכה לראות בני שלשים.

(26) בני חת אמרו לאברהם "נשיא אלקים אתה בתוכנו", אבל לא התואר מלך.

(27) משא"כ יהודה (שהי' גדול מיוסף), שגם הוא נקרא מלך (ב"ר ר"פ ויגש. זח"א רז, א), לא הי' מלך בפועל (לבד על אחיו), אלא שממנו באה מלכות בית דוד ומלכי יהודה.

(28) מקץ מא, מ-מד.

(29) וי"ל הענין בזה: במלך יש ב' ענינים (א) רוממות והתנשאות על העם, "משכמו ומעלה גבוה מכל העם". וענין זה מודגש ע"י כתר המלך, שהוא למעלה אפילו מראש וגולגולת המלך, (ב) הנהגת המלוכה, שהמלך משפיל עצמו לדרגת העם שצרכי העם יתפסו מקום אצלו, עד שממשיך אליהם בפועל כל צרכיהם ע"פ שיקול הדעת במצבם כו'. וענין זה מודגש בכסא המלך, שהמלך משפיל את ראשו וחלק העליון דגופו כדי לישב על הכסא.

וביוסף לא הי' הענין דכסא המלך* (רק הכסא אגדל ממך). וי"ל הטעם – כי שלימות ענין המלכות הוא דוקא בבית דוד (ואולי י"ל דמרומו בזה שנתן יוסף ל"ז שנים לדוד, כדלקמן בפנים).

(30) אבל ראה אוה"ת מקץ (כרך ה) תתקע"א; ויגש (שם)

תתקפ"ב, ב (מס' פנים יפות) באופן אחר.

(31) ר"פ ויגש ובפרש"י.

(32) אוה"ת ר"פ ויגש. ובכ"מ.

(* באוה"ת שבהערה הבאה מבואר שנטא קאי (רק) על כתר מלכות, ולא על ענין הב' שבמלכות.

23 ד. ע"פ הנ"ל יובן גם העילוי המיוחד שנפעל
 24 ב"ב תמוז שנה זו, יום הולדת המאה ועשר של
 25 "יוסף" שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:
 26 אז נתקיים "וירא יוסף לאפרים בני שלשים גו"
 27 – ניתוסף כח מיוחד בנצחיות העבודה של "יוסף"
 28 שבדורנו, כך שמתגלה בגלוי "וירא יוסף" (ראי'
 29 גלוי') איך שעבודתו נמשכת לדורות ודורי דורות,
 30 "בני שלשים" ו"בני רבעים", עד שזה מביא לביאת
 31 משיח צדקנו (משיח בן דוד), שמגיע ע"י העבודה
 32 ד"יפוצו מעיינותיך חוצה"⁴⁴ ע"י "יוסף" שבדורנו
 33 (ורבותינו נשיאינו שלפניו), ובאופן שהולך ונמשך
 34 לדורות שלאחרי זה, "בני שלשים" ו"בני רבעים".
 35 ויש לקשר זה גם עם הגאולה דבעל יום
 36 ההולדת ב"ב-י"ג תמוז:

37 הגאולה – שהיתה גאולה כללית לכל בני,
 38 כנ"ל במכתב בעל הגאולה – פעלה חיזוק מחודש
 39 בתורה ויהדות אצל כל בני, לא רק בדור ההוא,
 40 אלא באופן של פעולה נמשכת עד היום הזה, כמו
 41 שרואים בפועל שמאז הגאולה, באה הוספה רבה
 42 בעבודת בני בתורה ומצוות בכל מקום שהם, עד
 43 שכתוצאה מהגאולה הגיע בעל הגאולה לחצי כדור
 44 התחתון, ושם הוסיף והרבה עוד יותר בהעבודה
 45 דהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה,
 46 באופן דפעולה נמשכת גם בדור שלאחרי
 47 הסתלקותו, והולך ומוסיף ומתפשט, על-ידי
 48 תלמידיו ותלמידי תלמידיו, "בני שלשים" ו"בני
 49 רבעים", מדור לדור, ולא כטעות העולם שקיים
 50 הפסק ח"ו (וירידה) בין דור לדור, אלא אדרבה –
 51 הדורות קיימים בקשר אמיץ כהמשך אחד, "וירא
 52 יוסף לאפרים בני שלשים גו", באופן של ראי', עד
 53 ש"גם בני מכיר בן מנשה ילדו על ברכי יוסף",
 54 "גדלן בין ברכיו"⁴⁵.

55 ועוד ועיקר – הגאולה דכ"ק מו"ח אדמו"ר
 56 (יוסף שבדורנו) קשורה ונותנת יותר כח למהר
 57 יותר את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י מלכא
 58 משיח, משיח בן דוד, שהוא יגלה מלכותו ית' בכל
 59 העולם – "ה' ימלוך לעולם ועד"⁴⁶, "והיתה לה'

1 האריכות ימים (בשלימות) של יוסף עצמו (ולכן
 2 ליוסף עצמו לא הי' אריכות ימים כמו בשאר
 3 השבטים והאבות), רק בעיקר – שחי וראה הדורות
 4 שלאחרי זה, "בני שלשים גו", אשר "בני שלשים"
 5 מרמז גם על "משיח הבא מיוסף"⁴⁰.

6 ויש לומר, ויומתק עוד יותר ע"פ הביאור
 7 בזהר⁴¹, שזה שיוסף לא חי קמ"ז שנה כיעקב אביו
 8 הוא, בגלל שנתן ל"ז שנה לדוד המלך נכמבואר
 9 שם, שדוד מצ"ע הי' בר נפלי, ו"חיים שאל ממך
 10 נתת לו"⁴², הוא חי שבעים שנה שאותם קיבל
 11 מאדם הראשון והאבות (ה' שנים מאברהם, כ"ח
 12 שנים מיעקב ול"ז שנים מיוסף)]. ומבואר במפרשי
 13 הזהר⁴³, שהיות ו"משיח בן דוד יחי' את משיח בן
 14 יוסף לכך יוסף נתן לדוד כל כך שנים". ולהוסיף
 15 ע"פ הנ"ל, שהשרש ונתינת כח על מלכות בית דוד
 16 הוא מ(מלכות) יוסף, ולכן יוסף נתן משנותיו לדוד
 17 המלך, וזה פועל בו (ביוסף) גם הוספה – שיהי'
 18 "ימים על ימי מלך תוסיף", כמובא בתרגום: "יומין
 19 על יומי מלכא משיחא תוסיף, שנוי היך דרי עלמא
 20 הדין ודרי עלמא דאתי"; ובביאת משיח צדקנו
 21 (משיח בן דוד) בגאולה העתידה, שאז יהי'
 22 שלימות (החיות) גם ביוסף ובמשיח בן יוסף.

זוכה לו ולבניו עד עולם", וכפי שאמר אחי' השילוני לירבעם
 (מבית אפרים) "והי' אם שמוע תשמעו גו' ובניתי לך בית נאמן
 כאשר בניתי לדוד וגו'", ואח"כ מבאר שלאחרי שנמשח דוד "אם
 יעמוד מלך משאר ישראל תפסק המלכות מביתו שהרי נאמר
 לירבעם אך לא כל הימים" – כי ענין הנצחיות במלכות בית יוסף
 י"ל שהוא בעיקר בתור הכנה ונתינת-כח לנצחיות המלכות דבית
 דוד, שניתן לו עיקר המלכות, וכפי שיתגלה בשלימות לע"ל, שאז
 תהי' האחדות מלכות בית יוסף ומלכות בית יהודה, "ועבדי דוד
 נשיא להם (לכולם) לעולם" (כמבואר בנבואת יחזקאל – הפטרה
 דש"פ ויגש).

וכמובן גם מדברי אחי' השילוני לירבעם שמה שניתנה לו
 מלכות הי' משום החטאים דבית דוד ולכן "הנני קורע את
 הממלכה מיד שלמה גו", אבל "לא אקח את כל הממלכה מידו
 גו' למען דוד עבדי אשר בחרתי אותו", "ואענה את זרע דוד למען
 זאת אך לא כל הימים". ועצ"ע.

40 ס' הליקוטים להאריז"ל ס"פ ויחי עה"פ "וירא יוסף
 לאפרים בני שלשים". ושם: מ"ם דשלשים היא סתומה וגדולה
 היא כמו מ"ם של לסרבה המשרה (ישעי' ט, ו) בסתימת הקץ,
 ורמז המשיח הבא מיוסף, וזו יוסף ברוח נבואה. וממשיך שם:
 גו"כ רומזת נ' רבתי של נוצר חסד לאלפים לאוהביו [שבהמשך
 לזה נאמר "על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים"]
 לחמשים שנה של יובל הגדול (בסוף אלף הששי), כי אז ישובו
 איש אל אחוזתו ואז יהי' הכל שלמים כו'.

(41) ח"א קפת, א.

(42) תהלים כא, ה.

(43) הרא"ג (באור החמה) בשם אחי.

(44) כמ"ש הכעש"ט באגרת שלו הידועה – נדפסה בס' כתר
 שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.

(45) ויחי נ, כג ובפרש"י.

(46) בשלח טו, יח.

38 הוא נו"ן עם י"ג (ובפרט ש"ג שנים אלו נחלקים
39 ל"ג שנה במאה הקודמת, ונ' שנה במאה הזו),
40 שנו"ן (שער הנו"ן) הוא כנגד כתר, וזה נמשך
41 למטה, כנרמז ב"ג, כנגד המשכת י"ג מדות
42 הרחמים, לכל בני"י (י"ב שבטים ושבת לוי, י"ג
43 שבטים).

44 ועוד ענין בזה: ס"ג קאי על שם ס"ג, שבו
45 מתבטאת עיקר העבודה בזמן הזה (הבירור ותיקון
46 דעולם התהו, שם ס"ג), עד באלף הששי קרוב
47 לסיומו, כהכנה להגילוי דשם ע"ב, עתיקא קדישא,
48 בחי' משכיל לאיתן האזרחי, בגאולה האמיתית
49 והשלימה⁵¹.

50 ז. ויש לקשר זה גם עם הפרק תהלים
51 שמתחילים לומר בי"ב תמוז זה (הולדת המאה
52 ועשר) – פרק קי"א:

53 עה"פ (בפרק זה) "זכר עשה לנפלאותיו", מביא
54 הצ"צ⁵² (ברשימותיו על תהלים) את המדרש⁵³:
55 "כל מה שעושה הקב"ה לצדיקים בעוה"ז אינו
56 כלום אלא זכר עושה להם כשיעשה לעוה"ב
57 וצדקתו עומדת לעד", ומבאר ש"כל מה שעושה
58 הקב"ה לצדיקים בעוה"ז הוא רק זכר ממה שיעשה
59 לעוה"ב, ואפ"ל שכולל בזה אפילו נסים דיצ"מ הם
60 רק זכר לבד מנסים דלע"ל, וכמ"ש⁵⁴ כימי צאתך
61 מארץ מצרים אראנו נפלאות . . . שלע"ל יהי גילוי
62 פנימיות עתיק משא"כ אפילו בימי משה לא הי'
63 ההמשכה אלא מחיצוניות עת"י . . . וזהו זכר עשה
64 לנפלאותיו היינו לבחי' אראנו נפלאות דלע"ל".
65 וממשיך לבאר ש"המצוות כולן הם זכר וסימן למה
66 שיהי' לע"ל דלמ"ד מצות אינן בטלות לע"ל יהי'
67 באופן נעלה מאד עד שקיום המצוה עכשיו רק זכר
68 וסימן לזה . . . ועיין רבות תחלת קהלת בענין הבל
69 הבלים שכל מה שנברא בששת ימי בראשית הבל
70 הוא לגבי לע"ל וכמ"ש ברבות שאפילו תורה
71 דעכשיו הבל הוא לגבי גלוי התורה דלע"ל כו".
72 ויש לומר שבוה מודגש החידוש הנ"ל שבשנת
73 המאה ועשר של יוסף – שאז מתגלה איך ש"יוסף"

1 המלוכה⁴⁷, "והי' ה' למלך על כל הארץ ביום
2 ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד"⁴⁸.

3 ה. ענין הנ"ל מודגש יותר בסוף זמן הגלות,
4 ובוה גופא – במספר הדורות של דור כ"ק מו"ח
5 אדמו"ר ודורנו זה:

6 כ"ק מו"ח אדמו"ר הוא דור ששי לאדה"ז,
7 מייסד תורת חסידות חב"ד (שמבטא את יפוצו
8 מעינותיך חוצה בחב"ד שבשכל, באופן
9 ד"יתפרנסון מיני", עד לחוצה שבעולם, עד לחוצה
10 שאין חוצה ממנה). שבספירות הוא כנגד ספירת
11 היסוד (יוסף), מדה הששית.

12 שזה מתאים בכללות עם אלף הששי, האלף
13 האחרון דשיתא אלפי שנין הוה עלמא, אלפיים
14 שנה תהו, אלפיים שנה תורה, אלפיים שנה ימות
15 המשיח⁴⁹, ובאלף הששי סוף דהאלפיים שנה ימות
16 המשיח.

17 והדור הששי באלף הששי⁵⁰ מהווה הכנה תיכף
18 לדור שלאחרי זה (דור האחרון בגלות ודור
19 הראשון דגאולה), כל הדור – אנשים נשים וטף
20 לפרטיו – השביעי (כנגד ספירת המלכות), עד
21 לאלף השביעי – יום שכולו שבת ומנוחה לחיי
22 העולמים, שנוסף לכך שיש את ה"אלפיים שנה
23 ימות המשיח" (באלף החמישי וששי), ישנה
24 הגאולה בפועל, עד להשלימות שבזה דאלף
25 השביעי, שלא בערך להששה שלפני זה (נוסף על
26 היותו הסך-הכל), עד שזה כולל ונמשך ב"בני
27 שלשים", והשלימות דעשירי יהי' קודש (שבעה
28 ביחד עם שלשה) – השלימות בכתר מלכות דדוד
29 מלכא משיחא, וכל יתר המעלות דעשרה שיהי'
30 לעתיד לבוא.

31 ו. ובוה גופא באה הוספה בי"ב תמוז שנה זו
32 – יום הולדת המאה ועשר של יוסף נשיא שבדורנו,
33 שאז מתחיל שלב חדש בהנצחיות דעבודת יוסף
34 אשר נמשכת לדורות, "וירא יוסף לאפרים בני
35 שלשים גו".

36 כולל גם המספר ס"ג שנים מהגאולה (תרפ"ד-
37 תש"נ), שגם מרמז על המשכת כתר מלכות: ס"ג

51 ראה בכ"ז תורת אדה"ז עה"פ משכיל לאיתן האזרחי –
קונטרס לימוד החסידות ע' 5 ואילך. וש"נ. וראה קובץ י"א ניסן
שנת הפ"ט אות ד' ואילך.

52 ולהעיר שהשנה היא מאתיים שנה להולדת הצמח צדק,
שכ"ק מו"ח אדמו"ר הוא "בני שלשים" מהצ"צ.

53 תהלים עה"פ.

54 מיכה ז, טו.

(47) עובדי' א, כא.

(48) זכרי' יד, ט.

(49) סנהדרין צז, סע"א וש"נ.

(50) ולהעיר שבשבת זה מסיימים פרק ששי דפרקי אבות
(בפעם השני), שסיומו – ה' ימלוך לעולם ועד".

בתיבות "מדור דור": "לתלתא דריא [ע"ד בני 39
שלשים] מדרא דעלמא דין ומדרא דמשיחא 40
ומדרא דעלמא דאתי", ז.א. מסוף אלף הששי (דרא 41
דמשיחא) באים לאלף השביעי (דרא דעלמא 42
דאתי). 43

ובזה גופא – י"ד תמוז, ובפרט שממנו באים 44
תיכף לט"ו תמוז, "קיימא סיהרא באשלמותא" 45
(מעין הגילוי של "והי" אור הלבנה כאור החמה 46
גו"ל לע"ל), שבשנה זו מתחילה אז (יום א' – ט"ו 47
תמוז) תקופת תמוז, כשהשמש עומדת בגבורתה 48
ובתקפה, שזה מורה על הגילוי ד"שמש ומגן ה' 49
אלקים" 59, ומעין הגילוי של "הקב"ה מוציא חמה 50
מנרתקה לעתיד לבוא" 60. 51

ט. מכל האמור לעיל ישנו לימוד לכל יהודי: 52
בנ"י בכלל נקראים "בני מלכים", עד 53
"מלכים" 61. ונקראים גם על שם יוסף 62. ובפרט 54
בנ"י שבדורנו זה שיש להם שייכות מיוחדת עם 55
נשיא דורנו ששמו יוסף, ש"הנשיא הוא הכל". 56

כל יהודי, כפי שהוא בעולם הזה הגשמי, מקבל 57
מהקב"ה את כתר המלך, בדוגמת התקופה של 58
מרדכי היהודי (שכל בני וכו"א מהם ה"ה עם 59
מרדכי, שלא יכרע ולא ישתחוה), שמלך אחרשוש, 60
המלך שראשית ואחרית שלו, ציוה להלביש בראשו 61
של מרדכי את כתר המלך, וירכיבו ברחוב 62
העיר 63, ברשות הרבים דעלמא דפרודא. 63

וזו נותן כח ליהודי – לכל יהודי – שבמעמד 64
ומצב ד"רחוב העיר", יעמיד את עצמו במצב של 65
גאולה – למעלה מכל המניעות ועיכובים של גלות, 66
ויקיים תומ"צ ובהוספה (יוסף) ללא כל הפרעות, 67
ביודעו שהוא "מלך", ומלך הוא בעל-הבית על כל 68
מדינתו – סביבתו, הוא יכול לעבוד ועובד את 69
הקב"ה בלי בבלולים, ולגלות בכל העולם כולו את 70
מלכותו ית' – "ה' ימלוך לעולם ועד". 71

ונוסף לעבודת היהודי בזה, הוא מקבל ע"כ גם 72
כחות וברכות מהקב"ה 64, שאצלו – אצל כל יהודי, 73

1 בא לידי ביטוי בהמשך הדורות, מתחיל מדור
2 הגאולה האמיתית והשלימה, שהוא שלא בערך
3 לכל הענינים שישנם בעוה"ז (בשית אלפי שנים
4 דהוה עלמא), לא מיבעי בזמן הגלות, אלא אפילו
5 בזמן הגאולה, גאולת מצרים, ולא מיבעי בנוגע
6 לעניני העולם, אלא אפילו בנוגע לתורה ומצוות
7 בזמן הזה – הרי כל זה רק זכר וסימן
8 "לנפלאותיו", להגילוי ד"אראנו נפלאות",
9 הנפלאות גדולות לבדו 55 (שכעת רק הקב"ה מכיר
10 בהם 56, נפלאותיו), ול"תורה חדשה מאתי תצא"
11 וקיום המצוות "כמצות רצונך", שכ"ז יתגלה לע"ל.

12 וכל זה הוא בגילוי יותר בשנה זו, שנת
13 ה'תש"נ, שבאלף הששי עצמו, ה"ז לאחרי שלושת
14 רבעי האלף (ע"ד חצות דיום הששי), ור"ת הי'
15 תהא שנת נסים, המהווה הכנה לשנת ה'תשא"נ
16 ר"ת הי' תהא שנת אראנו נפלאות – נפלאות
17 גדולות לבדו אפילו בערך להנסיים בשנת תש"נ.

18 ח. בכל האמור לעיל ניתוסף עוד בעמדנו
19 בשבת שלאחרי י"ב תמוז, כשנפעלת העלי'
20 (ויכולו) דכל ימי השבוע, כולל ובמיוחד – מ"ב
21 תמוז (וי"ג תמוז), ועלי' שבתית ("שבת'דיקע
22 עלי'"), אשר כל שבת הוא מעין יום שכולו שבת
23 ומנוחה לחיי העולמים.

24 ובפרט שהשבת בקביעות שנה זו:

25 (א) שבת פ' בלק, שבה מדובר בגלוי אודות
26 מלכות בית דוד, עד משיח בן דוד – כפס"ד
27 הרמב"ם 57: "אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא
28 בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד כו',
29 ובמשיח האחרון שעומד מבניו כו', ושם הוא אומר
30 אראנו ולא עתה זה דוד אשורנו ולא קרוב זה מלך
31 המשיח, דרך כוכב מיעקב זה דוד וקם שבט
32 מישראל זה מלך המשיח כו'".

33 (ב) י"ד תמוז – שבא בהמשך ובסמיכות ממש
34 לחג הגאולה י"ב-י"ג תמוז. וע"ד הרמז יש לומר
35 שיי"ד בחודש מרמז על י"ד על כס י"ה מלחמה לה'
36 בעמלק מדור דור" 58, המלחמה וניצחון על עמלק,
37 לבטל כל דבר שיכול לכסות על שם "י"ה", כפי
38 שיהי' בשלימות בכיאת המשיח, כפירוש התרגום

(59) תהלים פד, יב.

(60) ע"ז ג, סע"ב. זח"ג יז, א.

(61) שבת סז, א. הקדמת התקו"ז בתחלתה.

(62) תהלים פ, ב ובפרש"י.

(63) אסתר ו, ח"ט.

(64) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט בביאור ענין יעודים

גשמיים שבתורה.

(55) תהלים קלו, ד.

(56) ראה נדה לא, א.

(57) הל' מלכים פ"א ה"א.

(58) ס"פ בשלח.

42 (ה) לומר וללמוד את פרק קי"א בתהלים, ביחד
43 עם מפרשי התהלים, ובפרט רשימות הצמח צדק
44 על הפרק (כנ"ל).

45 ונוסף לזה – תן לחכם ויחכם עוד, כפי שכאו"א
46 יכול להוסיף בעבודתו בלימוד התורה וקיום
47 המצוות בהידור, כל א' לפום שיעורא דילי'.
48 יא. ולהוסיף:

49 מה שכל יהודי מקבל כתר מלכות מהקב"ה
50 (כנ"ל) ה"ז כולל גם – את הכתר שישנה בתורה,
51 מתחיל מתר"ך (כתר) אותיות של עשרת הדברות⁶⁵,
52 כנגד תרי"ג מצוות התורה וז' מצוות דרבנן⁶⁶,

53 שזה מעורר לחיזוק בכל התומ"צ, כולל
54 ובמיוחד – ב"אשר לרעך" (שבע האותיות
55 האחרונות של עשרת הדברות) – הענין ד"ואהבת
56 לרעך כמוך".

57 ועוד וגם זה עיקר: בלימוד התורה עצמה –
58 לשים הדגשה מיוחדת בלימוד "כתרה של תורה"
59 – הלכות שבתורה, וכמבואר בכ"מ המעלה של
60 לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, איך שע"י זה
61 מתוסף בעיון ועומק הלימוד וכו'⁶⁷.

62 [מובן וגם פשוט, שהכוונה בזה היא להמעלה
63 בעיון ותענוג שישנו בלימוד הלכות שבתורה, אבל
64 לא בנוגע לפסיקת דינים בפועל ח"ו; זה ניתן
65 דווקא לרב מוסמך הפוסק דינים בפועל].

66 ויהי רצון, שכיון שרבנים פוסקים מכו"כ
67 מקומות בעולם (בארץ הקודש ובחו"ל) פסקו
68 בנוגע לה"שאלה" הידועה "עד מתי" – שמישיח
69 צריך כבר להגיע, ובפרט שמלכתחילה אי"ז שאלה,
70 כיון שהגמרא אומרת ש"כלו כל הקיצין"⁶⁸ –
71 שיקויים כבר בפועל, ובכל העולם כולו, "ופרצת
72 ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁶⁹,

73 ועלה הפורץ לפניהם⁷⁰, דוד מלכא משיחא,
74 בגאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

1 הן בחוץ לארץ ועאכו"כ בארץ הקודש – יהי'
2 שלום ושלחה בחייו הפרטיים וחייו הכלליים, בכדי
3 שיוכל ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך מנוחת
4 הנפש ומנוחת הגוף, ולגלות מלכותו ית' בכל
5 העולם.

6 ובי"ב תמוז שנה זו, יום הולדת המאה ועשר
7 של יוסף שבדורנו, מקבל כל יהודי כחות חדשים
8 בהעבודה הנ"ל, שהעבודה תעשה באופן של
9 פעולה נמשכת, "וירא לאפרים – ע"ש הפרני
10 אלקים בארץ עניי – בני שלשים גו", להעמיד
11 תלמידים ותלמידי תלמידים, והעמידו תלמידים
12 הרבה, דורות ודורי דורות של יהודים עוסקים
13 בתורה ומצוותי' – בני שלשים, בני רבעים.

14 ועוד והוא העיקר – שעל-ידי העבודה באופן
15 הנ"ל (מלכות יוסף), שמעמיד עצמו במצב של
16 גאולה – הוא מגלה איך שהדור האחרון בגלות
17 נעשה מיד דור הראשון של גאולה, החל מכך
18 שהוא מגלה בעצמו את הניצוץ של משיח (דרך
19 כוכב מיעקב אצל כל יהודי), יחידה שבנפש, עד –
20 הגילוי דיחידה הכללית, משיח בן דוד, בגאולה
21 האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

22 י. כדאי תמיד לקשר החלטה כללית עם הוראה
23 פרטית, שאז בטוחים כי זה יצא אל הפועל:

24 בקשר עם שנת הס"ג מחג הגאולה י"ב-י"ג
25 תמוז, ומיום הולדת המאה ועשר דכ"ק מו"ח
26 אדמו"ר נשיא דורנו – כדאי ונכון ביותר:

27 (א) להוסיף בנתינת הצדקה במספר של מאה
28 ועשר (ובמספר של ס"ג), פרוטות וכיו"ב.

29 (ב) להמשיך בכל מקום ומקום את ההתוועדויות
30 דחג הגאולה בי"ד, ט"ו וט"ז תמוז, ובתקוה חזקה
31 שי"ז תמוז יהפך בפשטות לששון ולשמחה
32 ולמועדים טובים.

33 (ג) לחזק את הפעולות דעשיית שיעורי תורה
34 ברבים, באופן של "עשרה שיושבים ועוסקים
35 בתורה" – בהתאם לכך שבעל הגאולה קישר את
36 חגיגת הגאולה שלו עם נתינת מאמר בדיבור
37 המתחיל זה.

38 (ד) ללמוד את מאמרו של בעל הגאולה, דיבור
39 המתחיל עשרה שיושבים ועוסקים בתורה תרפ"ח,
40 כפי שזה הודפס כבר כמה פעמים, ועכשיו – עוד
41 הפעם.

65 ראה תו"ש יתרו במילואים ס"א. וש"נ.

66 ראה אגה"ק סכ"ט.

67 ראה אגה"ק שם. המשך תרס"ו ע' שצ ואילך. ע' תכא.

68 סנהדרין צז, ב.

69 ויצא כח, יד.

70 מיכה ב, יג. ב"ר פפ"ה, יד וברש"י שם. אגדת בראשית

לקוטי-שיחות פרשת בלק כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

מצד שני: גם אם ימצא איזשהו הסבר (ולפחות 22
 כסברא שניתן להעלותה על הדעת) לכך שההבדל הזה 23
 איננו סיבה מספקת כדי להחיר את "בת יתרו" למשה, 24
 הרי עדיין קשה: מדוע אין מוצאים בגמרא, שמשה, או 25
 מישהו אחר, ענה לטענה זו של זמרי כלפי משה 26
 רבינו? (פינחס אמר רק את ההלכה ש"הבועל 27
 ארמית..." בקשר למעשה זמרי?) 28

יש מפרשים⁸ שאומרים, שההבדל הזה בין לפני 29
 מתן תורה ולאחריו, זוהי ההלכה ש"נתעלמה" ממשה. 30
 אך (א) רש"י⁹ מציין בפירושו: "ונתעלמה ממנו הלכה, 31
 שנאמר לו בסיני הוועל כותית וכו'", כלומר הלכה זו 32
 בלבד (מהו העונש המגיע לבועל כותית) "נתעלמה 33
 ממנו". וכן (ב) דוחק גדול הוא לומר שהבדל פשוט 34
 כל"כ נתעלם ממשה¹⁰. בנוסף לכך אינו מובן: כיצד 35
 שאל זמרי שאלה כזאת? האם הוא יכול היה לסמוך 36
 על כך שההבדל בין לפני מתן תורה ולאחריו "יתעלם" 37
 ממשה רבינו? 38

ב.

קושי נוסף: משה כהן - וגירות אסורה לכהן

גם צריך להבין: 39
 הדין הוא¹¹ שגירות אסורה לכהן, וזהו איסור מן 40
 התורה. למרות שהגמרא¹² לומדת זאת מפסוק 41
 ביחזקאל¹³ - הרי זה רק ש"אתא יחזקאל ואסמכה 42
 אקראי"¹⁴ (= בא יחזקאל והסמיך למקרא), אך זהו 43

אבל נוסף ע"ז שגם בנוגע לבני ישראל מפורש שנתגיירו (עיין יבמות
 מו, א ואילך. כריתות ט, רע"א) - הרי מכיון שהיא "בת יתרו" (ולא מבני
 אברהם יצחק כו'), ועוד ועיקר - לא הייתה במצרים ששם הייתה תחלת
 הגירות (יבמות וכריתות שם) בודאי הי' צ"ל אצלה גירות. ועד"ז בנוגע
 לבני' - שמילתם הייתה אך בתור מצוה שנצטווה אברהם, משא"כ
 במצרים ש"ל שהי' גם התחלת הגירות - עיין יבמות וכריתות שם.
 ובגליוני הש"ס שם: ודבריו (הדרמה"ה) צע"ג דהא פשיטא דנתגיירי כו'.
 (6) פינחס כה, יד. ובסנהדרין שם (ועד"ז בפרש"י עה"ת כה, ו (ודלא
 כבפרש"י בפנחס)): נשיא שבת הוא. ולהעיר מדרז"ל (סנה' שם, ב) שהו
 שלומיאל בן צורישי.

(7) ראה גם ילקוט ראובני שם.

(8) ראה עיון יעקב לע"י סנהדרין שם, א.

(9) סנהדרין שם. יד רמ"ה שם. וראה ילקוט ראובני ועיב"ץ הנ"ל.
 (10) ואם כדי שיבוא פינחס ויטול את הראוי לו (תנחומא, במדב"ר
 ופרש"י שבערה 2) - העלמת ההלכה דקנאין פוגעין מספיקה.
 (11) בהבא לקמן ראה אנציקלופדי' תלמודית ע' גירות, וש"נ.

(12) קידושין עה, סע"א.

(13) מד, כב.

(14) תוד"ה אין יבמות סא, א.

א.

הטענה "בת יתרו מי התירה לך" והסבר רש"י
 על כך

1 בקשר לסיפור שבסוף פרשתנו¹ "והנה איש מבני
 2 ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה..."
 3 מספרים חז"ל², שזמרי בן סלוא הביא את ה"מדינית",
 4 כזבי בת צור, לפני משה רבינו וטען: "זו אסורה או
 5 מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך? -
 6 "נתעלמה ממנו (ממשה) הלכה", עד אשר פינחס "ראה
 7 מעשה ונזכר הלכה... הבועל את כותית³ קנאין פוגעין
 8 בו".

9 מדוע אכן הייתה "בת יתרו" מותרת למשה רבינו?
 10 על כך מסביר רש"י⁴: "משה קודם מתן תורה נשא,
 11 וכשניתנה תורה כולן בני נח היו ונכנסו לכלל מצוות,
 12 והיא עמהם..." כלומר, משה נשא את צפורה, כיוון
 13 שאז, לפני מתן תורה, היו כולם, גם בני ישראל,
 14 כבני נח, ואחר כך, כמתן תורה, התגיירה⁵ גם צפורה
 15 עם כל עם ישראל, ולפיכך הייתה גם אז מותרת
 16 למשה.

17 וצריך להבין: זמרי הלוא היה "נשיא בית אב
 18 לשמעוני"⁶, ומה הייתה איפוא טענתו "ואם תאמר
 19 אסורה, בת יתרו מי התירה לך" - כלום לא ידע את
 20 ההבדל הפשוט ביותר שבין נישואין לפני מתן תורה
 21 לבין נישואין שאחר מתן תורה!?

(1) כה, ו.

(2) סנהדרין פב, א. תנחומא פרשתנו כ"א. במדב"ר פ"כ, כד"כה.
 תיב"ע ופרש"י עה"פ.

(3) בפרשתנו מדובר ע"ד מדינית, במשנה (סנה' שם) הל' ארמית -
 ואולי יש כאן שינויים ע"י מבקר המלכות. וראה רמב"ם הל' איס"ב
 רפ"ב ב' גירסות. ובפרש"י סנה' פא, ב: ארמית בת עובר כוכבים.

(4) סנהדרין פב, א ד"ה בת יתרו.

ביד רמ"ה סנהדרין שם: "ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ולא אסרה
 תורה אלא מכאן ואילך אבל מי שהי' נשוי ועומד קודם מ"ת לא נאסרה
 עליו". אבל ברבותינו בעה"ת (בהעלותך יא, כז): כשנתנה תורה כו' פרשו
 כולם כו'. וראה גליוני הש"ס (להר"י ענגל) סנהדרין שם שקו"ט בדבריו.
 תו"ש לשמות ב, כא אות קע. וראה הערה הבאה.

(5) ביד רמ"ה שם משמע דס"ל דמותרת גם בלי גיור ד"ניתנה תורה
 ונתחדשה הלכה". וראה ג"כ: ילקוט ראובני ר"פ פינחס: "ויאמר לו ניתנה
 תורה ונתחדשה הלכה ונוד יאמר אני גיירתי". יעב"ץ סנהדרין שם: "ולא
 שייכא גירות כלל אלא שנתנה תורה". גם מלשון רש"י "נכנסו לכלל מצוות
 והיא עמהם וגרים רבים של ערב רב" משמע קצת שאי"ז ענין הגירות
 כבערב רב (וראה צפע"י דלקמן הערה 20). ועפ"ז אין מקום לקושיא
 דלקמן בפנים סעיף ב'.

כהן גמור²⁵? וכן עדיין נשאר הקושי לפי הדעה שמושה
כ"ל²⁶ ימיו כהן היה"²⁷.

ג.

עדיין נותרים קשיים

לכאורה ניתן היה לומר, שהשאלות שהובאו לעיל
מתרצות זו את זו:

בטענה "בת יתרו מי התירה לך" אכן לא התכוון
זמרי לאיסור לקיחת "ארמית" לאשה, אלא לאיסור
גיורת לכהן²⁸, והקשר בין איסור זה לבין האיסור של
"מדינית" ("אם תאמר (ו) אסורה, בת יתרו...") הוא,
שהטעם לאיסור גיורת לכהן היא, כפי שצויין לעיל,
"לפי שבאה מן העכו"ם (ארמית) השטופים בזימה".
כלומר, אם ה"מדינית" אסורה מפני שהיא "ארמית" –
מדוע מותרת "בת יתרו", שאף היא "באה מן העכו"ם
(ארמית)... למשה (כהן)?

אך לפי זה נשאר קשה מצד שני (כדלעיל בסעיף
ב'): (א) מהי אמנם התשובה לטענה זו? (ב) מדוע לא
ענו תשובה זאת לזמרי?²⁹

אם לא נבעלה, עיי"ש.

(22) גם יש לתרץ (למ"ד זה) – כי הציוויים) דפ' אמור ("אשה זונה
גו' לא יקח") נאמרו) לאחרי ד' ימי המילואים. ובגישתן (ס, סע"א): "ח'
פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן כו' פרשת כהנים ("אמור אל
הכהנים כו'" – פרש"י שם) כו". ולהעיר מתו"כ לשמיני (י, ד) "מיכן
אמרו אין מטמאין למתים כו".
(23) ע"ז לד, א ד"ה במה.
(24) ע"ז שם. וש"נ.

(25) להעיר ממשנת" (לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 184 שוה"ג הב'
להערה 28), ש"ל שכהונת משה היתה רק התואר דכהונה, ולא הענין
ד"לקדשו לכהן לי" – שירות דכהונה (מכיון ששימש בחלוק לבן),
עיי"ש. – אבל ג"ז די לאסור עליו גיורת משום "אשה זונה גו", שהרי
גרושה כו' אסורה גם לכהן בע"מ שאין בו שירות דכהונה.

(26) לשון רש"י זבחים קב, א ד"ה ויש אומרים.
(27) לכאורה אפשר לתרץ ע"ד תי' הש"ס (זבחים שם) דמשה זר הוא
לענין נגעים כי "שאני מראות נגעים דאהרן ובניו כתובין בפרשה", והרי
גם ב"פ אמור (אצל הציווי "אשה זונה גו") נאמר "אמור אל הכהנים
בני אהרן".

אבל – יש להלק. כי דיוק הש"ס "אהרן ובניו כתובין בפרשה" הוא
משום שהכתוב (תוריע יג, ב) מוקדים "אהרן הכהן" ורק אח"כ כתיב "או
אל אחד מבניו הכהנים". משא"כ בנדר"ד שנאמר "הכהנים (ואח"כ) בני
אהרן", י"ל שהכוונה לענין הכהונה ולא שצ"ל "בני אהרן" דוקא.
(28) ראה גם ראש דוד (מהחיד"א) פ' פינחס.

(29) ראה לעיל הערה 20 על ש"ל ע"פ המבואר בצפע"ג שגם מדין
"אם נתגירו הוא ישראל למפרע". ועפ"ז י"ל שזמרי לא ס"ל כן (לענין
מדינית) ולכן טען "בת יתרו מי התירה לך" מצד איסור גיורת לכהן.
ומשה לא השיב, כמבואר לקמן בפנים (סעיף ו') דלא נאמן בשעת מעשה,
עיי"ש.

1 איסור מן התורה, ממה שנאמר "אשה¹⁵ זונה... לא
2 יקחו¹⁶ – "לפי שבאה מן העכו"ם השטופים בזימה"¹⁴.

3 יש בגמרא¹⁷ מחלוקת לגבי משה רבינו: לפי דעה
4 אחת "משה רבינו כהן גדול"¹⁸ (כיוון ש"לא פסקה
5 כהונה אלא מורעו של משה"¹⁷), ודעה אחרת סוברת
6 ש"לא נתכהן משה אלא שבעת ימי המילואים בלבד"¹⁹.
7 וקשה: כיצד היתה "בת יתרו"²⁰ מותרת לו – והרי
8 היתה גיורת?²¹

9 לפי הדעה ש"לא נתכהן משה אלא שבעת ימי
10 המילואים בלבד", ניתן היה לענות²² (אם כי בדוחק)
11 שגם אז לא היה משה כהן גמור, והיה מותר לו
12 להקריב אז את הקרבנות, מפני שבשבעת ימי המילואים
13 – כהסבר ה"תוספות"²³ – חל על המשכן דין של במה
14 (ולכן "שימש משה שבעת ימי המילואים בחלוק
15 לבן"²⁴, ולא בבגדי כהונה, כי "אין בגדי כהונה
16 בבמה") – ולפיכך גם "בת יתרו" (גיורת) לא היתה
17 אסורה עליו.

18 אך עדיין קשה, שהרי מלשון הגמרא "לא נתנהן
19 משה... משתמע, שבשבעת ימי המילואים הוא היה

(15) אמור כא, ז.

(16) רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ח ה"ג (ראה מ"מ שם). תוספות
שם. ועוד (נסמנו באנציקלופדי' שם).

וגם להראב"ד (הל' איסור"ב שם) ד"אינה משום זונה אלא משום
דכתיב כו'" (הקרא דיתחזקאל), הוא איסור מן התורה – כמ"ש להדיא (שם
פ"טו ה"ב). וראה חידושי הרשב"א יבמות ט, ב.

(17) זבחים קב, א. והובאו בכ"מ במדרז"ל.

(18) רב – שם קא, ב.

(19) וגם למ"ד "אני אמרתי אתה כהן כו' עכשיו כו' ואתה לוי" –
"פסיקא לי' דרזן הי' מדעבד עבודה בשבעת ימה"מ. ונפסקה לו כהונה
אלא שניטלה ממנו בחרון אף" (חדא"ג שם).

(20) אבל אם לא היתה "בת יתרו" – אף שבמ"ת נתגירו כל ישראל
(כדלעיל בתחילת השיחה והערה 5) – עכצ"ל שגירות זו אינה אסורה
לכהן, ואהרן ואלעזר ואיתמר בניו יוכיחו. והטעם מוכן כי בכני אברהם
כו' לא שייך הטעם "שבאה מן העכו"ם השטופים בזימה".

גם י"ל עפמ"ש בצפע"ג לסנהדרין שם ד"לאחר מ"ת נעשו יהודים
למפרע", עיי"ש. וע"פ המבואר בצפע"ג שם "דמדיון כיון דהם ג"כ מזרע
אברהם לאחר המילה, ואמם נתגירה אז אם יתגירו הוא ישראל למפרע,
וזה צפורה כו" – מתורצת הקושיא שבפנים. וראה לקמן הערה 29.

ולהוסיף: עפמשנת" בלקו"ש ח"ח (ע' 165 הערה 29) שלשיטת
רש"י בפירושו עה"ת הי' יתרו "אבי אמור" (ממש) דפינחס – היינו דגם
אשת אלעזר כהן היתה "בת יתרו" – השקו"ט שבפנים השיחה היא גם
בנוגע לאלעזר הכהן.

(21) בפרש"י יבמות (סא, סע"א) דגירות פסולה כי "ביאת עכו"ם כו'
פסלה", ועד"ז מפרש שם (ע"ב) ד"ה אלא גיורת ("דנבעלה בכריותה
כו"). והובא בב"ש לשו"ע אה"ע ס"ו סק"כ.

– אבל דעת הפוסקים דאסורה גם כשלא נבעלה (ראה ב"ש שם.
אנציקלופדי' שם, וש"נ). וראה מנ"ח (מצוה רסו) שתמה על דעת רש"י,
עיי"ש. ובחכמת שלמה (לשו"ע אה"ע שם) מאריך דגם לרש"י אסורה גם

ד.

אך הסבר זה איננו מתקבל²⁹, כי

23
24 [בנוסף לכך שרש"י⁴¹ אומר (לפי ספרי⁴⁰) ש"פירש מן האשה (לא "מדעתו", אלא) מפני ש"אמרתי לו לפרוש מן האשה... ואתה פה עמוד עמדי"⁴², ואין זה היפך הענווה לספר שקיים את ציוויו של ה'⁴³ – הרין הסיבה לפרישת משה מן האשה היא היותו נביא, כפי שמביא רש"י³¹ (מספרי³¹) שצפורה אמרה "אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן"⁴⁴ – בעוד אשר לפי ההסבר שהובא לעיל, הרי משה מוכרח היה לגרשה מצד איסור גיורת לכהן⁴⁵.
33

ה.

הנישואין היו מלכתחילה בהיתר

ההסבר לכך הוא:

34
35 נאמר במשנה⁴⁶ "אירס (כהן הדיוט) את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס". והגמרא לומדת זאת מן הפסוק⁴⁷ "יקח אשה", שאם הפעולה של "יקח אשה", האירוסין, נעשתה בהיתר, מותר מלכתחילה להמשיך את הלקיחה ולשאת את האלמנה.
39
40 קל-וחומר בעניננו, כאשר לא רק האירוסין, אלא גם הנישואין היו בהיתר⁴⁸, ודאי הוא שגם לאחר שנעשה משה כהן, היתה "בת יתרו" מותרת לו, למרות היותה גיורת.
43
44 לכאורה אפשר לשאול על כך: נישואי משה לצפורה בהיתר היו לפני מתן תורה, וכיוון שחל אז על

האפשרות לענות על השאלות בעזרת דברי חז"ל ש"פירש מן האשה"

1 לכאורה ניתן היה להתייחס את הקושיות בעזרת דברי חז"ל³¹ האומרים ש"ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו", ואחד מהם הוא ש"פירש מן האשה", כך אין קיימת הטענה "בת יתרו מי התירה לך" (מצד איסור גיורת לכהן), שהרי משה פרש מאשתו.
6

7 ואם אמנם אין די בפרישה בלבד כדי להסיר את איסור גיורת לכהן, הרי רש"י אומר בפירושו על התורה, על הפסוק (בסוף פרשת בהעלותך³²) "ותדבר מרים... על אודות האשה... כי אשה כושית לקח" – "על אודות האשה, על אודות גירושה, כי אשה כושית לקח, ועתה גירשה". כלומר, רש"י סובר שלא רק ש"פירש מן האשה" (כפי שהוא מצטט שם³³), פרישה בלבד³⁴, אלא שהיו אלה גירושין³⁵.

15 עם זאת, לא ענו לזמרי כאשר שאל "בת יתרו מי התירה לך", מפני שאף אחד לא ידע על כך, כמוסבר בדברי חז"ל³⁶, וגם למרים לא נודע על כך רק כאשר "אלרד ומידד מתנבאים במחנה"³⁷ וצפורה אמרה "אוי לנשותיהן של אלו..."³⁸.

20 וזאת מפני ש"פירש מן האשה" עשה זאת "מדעתו", ובהיותו "עניו מאד"³⁹ לא רצה שידעו על כך, ומסיבה זו הוא⁴⁰ לא רצה לענות לזמרי ש"פירש מן האשה".

(30) ראה גם ערוך לנר סנהדרין שם.

(31) שבת פז, א. יבמות סב, רע"א.

(32) יב, א.

(33) ד"ה ותדבר מרים ואהרן.

(34) דלא כמ"ש הרא"ם שם. ד"גרשו"י היינו "הפרשתה שפירש בעלה ממנה".

(35) ראה גם תוד"ה דכתיב יבמות שם: "או נתן לה גט". ובמכילתא עה"פ (יתרו יח, ב) "אחר שלוחי" – שנפטרה ממנו בגט". וראה ריב"א עה"ת יתרו יט, טו.

(36) ספרי בהעלותך שם* (הובא בתוס' יבמות שם. שבת שם ד"ה ואתה (בשם "מדרש")). פרש"י שם. תנחומא צו יג.

ומלשון התנחומא (שבהערה 2) "אתה שתחתוך" מוכח שעד אז (שנת הארבעים) לא ידעו כל ישראל שגירשה רק "פירש" ממנה.

(37) בהעלותך יא, כז.

(38) בתוס' שבת כ' "דודאי ידעו אבל היו סבורין שפירש ע"פ הדיבור עד שאמרה להם צפורה שמדעתו פירש כו". אבל ביבמות שם כתבו "שלא נתגלה להם אלא באותה עשה כדתניא בסיפרי כו".

(39) בהעלותך יב, ג.

(40) ומכ"ש שמרים ואהרן לא סיפרו שגירשה, שהרי נעשו על שדיבורו עליו.

(41) בהעלותך שם. ח. ולהעיר מלשון רש"י שם, ד: שיפה עשה משה כו".

(42) ב' הדיעות – אם פירש מדעתו או ע"פ הציווי – הובאו ג"כ באדר"ב פ"ב, ג.

(43) ועד"ז לתוס' שבת שם, שאהרן ומרים "היו סבורין שפירש ע"פ הדיבור" – דלמה יעלימו שגירשה משה את צפורה ע"פ הדיבור?

אבל גם אם פירש משה מדעתו קשה: למה לא השיב לזמרי שפירש מן האשה שלא יאמרו שעבר על איסור גיורת לכהן (שאי"ז היפך העינוות)? (44) וראה שבת (ועד"ז יבמות) שם: אני שכל עשה ושעה שכניה מדברת עמי כו".

(45) ובפרט אם פירש רק מצד הציווי "ואתה פה עמוד עמדי" – היינו, שלולי ציווי זה לא הי' פורש מן האשה.

(46) יבמות סא, א.

(47) אמור כא, יד.

(48) ראה תוד"ה אטו יבמות כ, ב: נשאה קודם שנתמנה משמע דלא צריך קרא שיכול לקיימה משום דנשאה בהיתר.

(* בכמה דפוסים ספרי הובא רק הטעם "שראתה את צפורה שאינה מתקשטת כו". אבל גם לטעם זה רק אז נתודע שפירש כו".

25 הקידושין הקודמים נותרו בתקפם גם לאחר מתן
26 תורה.⁵⁹

27 לפי זה מובן שפעולת "יקח אשה" של משה היתה
28 בהיתר, מפני שהיתה לפני מתן תורה, ולאחר מתן
29 תורה לא היה צריך משה לקדש את צפורה בשנית.

ו.

הסבר זה עונה לשאלות הנ"ל

30 בכך ניתן להסביר: (א) את משמעותה של טענת
31 זמרי "בת יתרו מי התירה לך", (ב) את הסיבה לכך
32 שמשה לא ענה דבר לטענתו. כדלהלן:

33 זמרי לא הסכים עם הלימוד והמסקנה, של תורה
34 שבבלע"פה, על "יקח אשה", שהובאו לעיל, ולשיטתו
35 היה משה צריך לגרש את "בת יתרו".

36 משה לא יכול היה להשיב לו בלימוד של "יקח
37 אשה"⁶⁰, מפני⁶¹ שההלכה היא⁶², שתלמיד חכם
38 ש"מורה הלכה" והוא "נוגע בדבר" אינו מוסמך לומר
39 בשעת מעשה "כך קבלתי", ומשה הלא היה נוגע בדבר
40 – "בת יתרו מי התירה לך"⁶³.

41 [בדומה לכך רואים במחלוקת קורה, שיחד עם
42 טענותיו על כהונת אהרן הוא בא⁶⁴ גם בטענות הבל,
43 ובשאלות על מזוזה – "בית שהוא מלא ספרים מהו
44 שיהא חייב במזוזה" – ועל תכלת – "טלית שכולה
45 תכלת מהו שתהא חייבת בציצית" – ואין מוצאים

1 בני ישראל דין של בני נח, ולפי זה לא היתה אז
2 ה"לקיחה" כפי שהיא צריכה להיות לאחר מתן תורה⁴⁹,
3 הרי הכרח הוא לומר, שלאחר מתן תורה צריכים היו
4 בני ישראל לחדש את קידושי נשותיהם בהתאם
5 לתורה⁵⁰, שבה אפוא הקושיה למקומה: כיצד מותר
6 היה למשה לקדש את צפורה לאחר מתן תורה⁵¹?

7 לאמתו של דבר, אין כאן שום קושי, כי [נוסף לכך
8 שגם לו היתה לקיחה חדשה, הרי היא היתה בודאי מיד
9 לאחר מתן תורה, והיה זה לפני שנעשה משה לכהן
10 (בימי המלוואים או לאחר הקמת המשכן), הרי גם לפי
11 הדעה שמשה "כל ימיו כהן היה" התחילה כהונתו מיד
12 לאחר מתן תורה⁵², גם אז אין שום קושי, כי]:

13 על הפסוק⁵³ "וילך איש מבית לוי ויקח את בת
14 לוי" דורשת הגמרא⁵⁴: "שעשה לה מעשה ליקוחין".
15 שפירושו של דבר הוא, שעמרם קידשה בליקוחין של
16 לאחר מתן תורה.

17 [בכך מסבירים המפרשים⁵⁵ את דברי הרמב"ם⁵⁶
18 האומר: "ובמצרים נצטוו עמרם במצוות יתירות",
19 שלכאורה אינם מובנים⁵⁷: היכן מוצאין אנו ש"נצטוו
20 עמרם במצוות יתירות"? – אלא שזוהי המצווה של
21 קידושין, שקויימה כבר במצרים]⁵⁸.

22 וכיוון שגם לפני מתן תורה היו קידושי אשה אצל
23 בני ישראל בדרך של לקיחה שלאחר מתן תורה, לא
24 היו צריכים לערוך קידושין חדשים לאחר מתן תורה –

(58) ועפ"י לשון הרמב"ם (נעתק לעיל הערה 49) "כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל כו" – לאו דוקא.

(59) ובוה מתורץ מש"ע (ואתחנן ה, כו) תיכף לאחר מ"ת "שבו לכם לאהליכם", דמזה שנק' "אהליכם" גם קודם "שבו גוי", מוכח, שלא היו צריכים קידושין מחדש לאחר מ"ת. וראה תו"ש דלעיל הערה 4.

(60) אלא שצ"ע לדעת רש"י ש"גירשה" – למה לא השיב לו כן, כנ"ל ס"ד והערה 43 [כי אף שלא הוצרך לגרשה מטעם זה – מ"מ, מכיון שגירשה אין מקום מעיקרא להטענה "בת יתרו כו""]?

(61) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 97 ובהערות שם.

(62) רמ"א יו"ד סו"ס רמב. יבמות עז, א (וש"ג). תוד"ה אם שם. נמוק"י שם.

(63) ומה שלא השיב אף א' מבני לומרי הלימוד ד"יקח אשה", וכפסק הלכה דאם שמעו ממנו קודם מעשה שומעין לו (רמ"א שם) – אולי י"ל שעדיין לא אמר משה לכל ישראל* הלימוד (דתושבע"פ) מ"יקח אשה" (מכיון שלא היו נוגע בהם), ואהרן ובניו – ה"ה קרובים של משה ואין נאמנים. או י"ל שנתעלמה מהם גם הלכה זו (משא"כ משה, שנתעלמה ממנו רק ההלכה הדבועל ארמית כו', כנ"ל בפנים השיחה ס"א). ולהעיר מרמב"ם פ"ה דברים (א, יח): שלא יהי לכבוד לו שיוציר לדור הזה כי אשה כושית לקח.

(64) ירושלמי סנהדרין פ"ה ה"א. תנחומא קרח ב. במדבר פ"ה, ג. פרש"י ר"פ קרח (רק "טלית כו").

(49) ראה רמב"ם ריש הל' אישות: קודם מ"ת הי' אדם פוגע אשה בשוק כו' מכניסה לתוך ביתו כו' כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל כו' יקנה אותה תחלה כו'.

וגם אלה מבני שקיימו כה"ת עד שלא ניתנה וקידשו נשים (וראה פרש"י ויחי מה, ט. ועוד) – מ"מ, מכיון שלא נצטוו ע"ז, אין להם תוקף כמו לאחר מ"ת. וראה לקו"ש ח"ל ע' 238 ואילך.

(50) כדן גר שנתגייר ואשתו עמו שצריכים חופה וקידושין – דגול מרבכה לשו"ע יו"ד הל' גרים בסופן. וראה גליוני הש"ס (דלעיל הערה 4): פשיטא דנתגיירה במ"ת והוצרכה קידושין מחדש.

(51) כי להדיעות שלא גירשה רק "פירש" ממנה, משמע שגם אח"כ היתה אשתו ו[להעיר מלשון הספרי בהעלותך שם: שפירש משה מפר"י ורבי כו' שאינה מתקשטת כו'] וא"כ קידשה לאחר מ"ת – אף שנאמר לו "ואתה פה עמוד עמדי". ודוחק. וע"פ המבואר לקמן בפנים מתורץ בפשטות.

וגם לדעת רש"י ש"גירשה" – הרי זמרי לא ידע מזה (כנ"ל בפנים), ולכן טען "בת יתרו מי התירה לך", כדלקמן בפנים סעיף ו'.

(52) ראה לקו"ש (המתורגם) ח"ו ע' 184 והערה 28 שם.

(53) שמות ב. א.

(54) סוטה יב, א. א. ב"ב קכ, א.

(55) צפצפ"ג ע"ה"ת שמות שם. מהר"ץ חיות סוטה שם.

(56) הל' מלכים פ"ט סה"א.

(57) בקושיית הכס"מ ורדב"ז שם.

(* להעיר מלשון פינחס (לענין ההלכה "הבועל ארמית כו") "לא כך למדתי כו".

23 חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז חל ברוב השנים בשבוע
 24 של פרשת בלק. ולענין הנ"ל יש קשר לחג הגאולה.
 25 הנהגתו של הרבי, בעל הגאולה והשמחה, היתה
 26 באופן של "בקנאו את קנאתי": ללא התחשבות
 27 בטענות של אנשים מסויימים, שאין חובה למסור את
 28 הנפש על כל צעד ושעל וכדומה, היתה אצלו הדרך
 29 של "בקנאו את קנאתי": כיוון שזהו ענינו של הקדוש-
 30 ברוך-הוא ("קנאתי"), הרי הוא, מסר את נפשו בפועל,
 31 בתמידיות, על הרבצת התורה והיהדות.
 32 מסירת נפש יכולה להתקיים במספר דרכים, ומהם:
 33 א. בפרשתנו – לא על-ידי נשיא הדור – נשיא הדור
 34 היה משה⁷⁵. באופן של גבורה⁷⁶. (ולכן רואים שפינחס
 35 – הוא אליהו⁷⁷ – אמר "קנא קנאתי לה' אלקי
 36 צבאות..."⁷⁸, ולא מצא זכות על ישראל⁷⁹).
 37 ב. באופן שהיה אצל בעל הגאולה והשמחה:
 38 "בקנאו את קנאתי" – על-ידי נשיא הדור בעצמו,
 39 [אכן אפשר לומר, שגם אצל פינחס באה נתינת הכח
 40 ל"קנאו את קנאתי" ממשה⁸⁰, נשיא הדור, שעל-ידי
 41 אמירתו "קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא"⁸¹
 42 (=קורא האיגרת הוא יפתרנה) נתן לפינחס כח לקנא
 43 את קנאת ה'):
 44 ובאופן של חסדים – כפי שכבר סופר פעמים
 45 רבות⁸², שבעל הגאולה והשמחה ביקש מאביו, הרבי
 46 נ"ע, שנשיאותו תהיה בחסד וברחמים, שגם ענין של
 47 "קנאו את קנאתי" ייעשה באופן של "טוב עין הוא
 48 יבורך"⁸³ – בחסד וברחמים⁸⁴.
 (משיחות י"ג תמוז, וש"פ מטור"מ, תשכ"ט)

1 שמשה ענה על השאלות בדרך הלימוד של תורה
 2 שבעל-פה⁶⁵ – הוא אמר רק "ואם בריאה יברא ה'..."⁶⁶.
 3 וההסבר לכך הוא כדלעיל: משה היה נוגע בדבר⁶⁷,
 4 ולפיכך בלא-הכי לא היה מוסמך לכך].

ז.

לפעמים אין להתוכח, אלא לפעול בתוקף

5 ההוראה שיש ללמוד מן הענין הנ"ל היא:
 6 לא תמיד יש לענות לזולת על שאלותיו: לפעמים
 7 מתכוון הוא בשאלתו להתיר מדיינית! כאשר כוונת
 8 השואל היא לשם שמיים, צריך לקיים "ענה (אפילו)
 9 כסיל כאולתו"⁶⁸. אך כאשר שואל על דברי תורה
 10 בכוונה להתיר את מה שאסרה התורה – אז צריך
 11 לנקוט בדרך של "אל תען כסיל כאולתו"⁶⁹: הדרך
 12 לנצח מתנגד לתורה מן הסוג הזה איננה באמצעות
 13 שקלא-וטריא, אלא בתוקף שלמעלה מטעם ודעת.
 14 וכך גם לגבי עצמו: כאשר ה"מלך זקן וכסיל"⁷⁰ –
 15 היצר הרע – בא כדי לבלבל, אין להכנס עמו בדין-
 16 ודברים, אלא חייבים מיד לפעול בתוקף – "משכהו
 17 לבית המדרש..."⁷¹.
 18 וכזאת היתה גם התנהגותו של פינחס – "בקנאו את
 19 קנאתי"⁷²: הוא לא אפשר לעצמו להימשך לשקלא-
 20 וטריא, שהרי אדרבה: הלכה⁷³ היא ש"הבא לימלך אין
 21 מורין לו" – אלא הוא קנא את קנאת ה' ("קנאתי")
 22 ומסר את נפשו כדי להרוג את זמרי⁷⁴.

ח.

הקשר בין ענין זה לבין חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז

(76 ראה זח"ג רלו, ב ואילך – שייכות דפינחס ליצחק, גבורות.
 (77 נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 52 הערה 8. ח"ח [המתורגם]
 ע' 174 הערה 59.
 (78 מ"א יט, י. שם, יד.
 (79 זח"א צג, א. וראה הנסמן בנצוצי זהר שם.
 (80 נוסף על פשטות הענין, ששאל קודם אצל משה "לא כך למדתני
 כו".
 (81 סנהדרין שם.
 (82 לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 200. וראה ספר השיחות תש"ג ע'
 12. ועוד.
 (83 משלי כב, ט. ובגדרים (לח, א) ועוד – דקאי על משה. ובזח"ג
 (קל, א) דורשו על יוסף – שמו (הראשון) של בעל הגאולה והשמחה
 (וראה סה"ש תש"ה ע' 61. ועוד).
 (84 להעיר ממשנ"ת בארוכה [לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 169)
 דקנאות דפינחס היתה מצד החסד והאהבה (שלא כ"ב הכתוב ויחסו אחר
 אהרן) – פרש"י ר"פ פינחס). וראה גם זח"ג רלו, סע"ב ואילך. וי"ל שזה
 ה' ע"י הנתינת כח ממשה, נשיא הדור, כנ"ל בפנים.

(65 ורק אמר "חייבת דכתיב גדילים תעשה לך וגו'.. וכתבתם על
 מוזהות ביתך גו'" (ירוש' שם).
 (66 קרח טז, ל.
 (67 שהרי ה' אחי אהרן. ובפרט שמחלוקת קרח היתה גם על משה
 – ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 107 ובהערות שם, וש"נ.
 ועיי"ש (ע' 110) שהעיקר ופנימיות מחלוקת קרח ה' על משה.
 (68 משלי כו, ה. וראה שבת ל, ב.
 (69 משלי שם, ד.
 (70 קהלת ד, יג. קה"ר שם. זהר ר"פ וישב.
 (71 סוכה נב, ריש ע"ב. קידושין ל, ב.
 (72 פינחס כה, יא.
 (73 סנהדרין פב, א. רמב"ם הל' איסור פ"ב ה"ה. טור אה"ע סט"ז.
 רמ"א חו"מ סתכ"ה ס"ד.
 (74 ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 53), דמסנ"פ דפינחס
 היא אמיתית ענין המסנ"פ, שלמעלה מכל מדידה והגבלה, מבחי' יחידה.
 וראה לקמן ע' 346 ואילך.
 (75 ראה פרש"י חוקת בא, כא: שנשיא הדור כו'.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית לה, י: וַיֹּאמְרֵלוֹ אֱלֹהִים שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא יִקְרָא
שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת
שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל.

ב' בחי' ב"ישראל", מזה שקראו הקב"ה, ומה שקראו המלאך
בחינת ישראל, ל"ר-ראש, מוחין.
בחכמה, יש⁷ ב' מדרגות, אבא (חכמה), וישראל
סבא⁸.
בבינה גופא, יש ב' מדרגות, בינה, ותבונה⁹.
יש לומר, הוא בחי'¹⁰ ישראל שקראו הקב"ה בעצמו,
וישראל שקראו¹¹ המלאך וד"ל.

מלקוטי לוי יצחק, הערות זוהר בראשית עמוד ריז

בראשית לד, כט: וְאֶת־כָּל־חֵילִם וְאֶת־כָּל־טַפָּם וְאֶת־
נְשֵׂיהֶם שָׁבוּ וַיָּבֹזוּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר בְּבֵית:

פג

ביאור פרש"י עה"פ – צורך ג' ראיות, וסדר הפסוקים

חילם ממונם, וכן עשה לי את החיל הזה (דברים ת,
יז), וישראל עושה חיל (במדבר כד, יח), ועזבו לאחרים
חילים (תהלים מט, יא).

רש"י

יש להבין:

א) צורך ג' ראיות מג' פסוקים, ולא די באחד?
ב) וגם לכאורה הביאם שלא על סדר הפסוקים, כי
וישראל עושה חיל קדם לעשה לי את החיל הזה?
ג) וכן מה שהביא מתהלים מ"ט, הלא כתוב שם
מקודם חילם, הבוטחים על חילם¹, ולמה הביא
מהמאוחר ועזבו לאחרים חילם²?
יש לומר הפירוש כך הוא, מפני מה בזו את חילם
דבני שכם, הוא מפני שבני שכם אמרו וס"ל שכוחי
ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה לכן בזו חילם ונעשה
וישראל עושה חיל. אך מפני שהחיל הזה הי' דבני שכם,
שיש בו חשש כוכבים ומזלות ועבודה זרה, לכן ועזבו
לאחרים חילם, שבני ישראל לא רצו להנות מהחיל
הזה, ועזבו אותו לאחרים. והוא מה שבני יעקב נתנו
ליעקב את כל אלקים³ הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר
באזניהם ויעקב טמן אתם תחת האלה אשר עם שכם⁴.
וברצות ה' אבאר מזה עוד אי"ה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר זוהר בראשית עמוד קנ

(5) מבאר, דיש חילוק בהשם "ישראל", בין מה שקראו הקב"ה,
ובין מה שקראו המלאך (בראשית לב, כט), דהם ב' בחינת ודרגות
בישראל.

(6) ישראל הוא אותיות "ליראש", ובראש הוא מקום ה"מוחין"
(חב"ד – השכל).

(7) פירוש: מבואר בחסידות (ראה ביאורי זוהר לאדמו"ר האמצעי
פרשת ויצא [ד"ה אמר ר"ח כד אזיל שמשא] עמוד יח. המשך תער"ב
חלק א' עמוד רס ואילך. המשך תרס"ו עמוד שלח [קה"ת תשע"א].
ועוד), דבחכמה ובינה (מוחין-שכל) ישנם שני שלבים כלליים, והם:
שלב א' – קליטת עצם המוחין, עצם השכלה, והיא ההתעסקות
בהשגת והבנת הענין כמו שהוא בעצם השכלת הדבר, מבלי לקבוע
כיצד האדם צריך להתייחס אל הדבר (היינו האם התוצאות –
מההשכלה והבנתו יהי' לחסד – אהבה, או לגבורה – יראה וכיוצא
בז).

שלב ב' – התפשטות והתגלות החכמה ובינה, היינו ה"מדות" של
השכל, המסקנא והבכ"ן של הדבר, כלומר, הקביעה בשכלו הנוטה
לחסד או לגבורה (אהבה, או יראה), ושלב זה שהשכל כבר מתייחס
אל עניין המדות, זהו שנקרא "תבונה".

והנה השלב הראשון נק' אב ואם (חכמה ובינה) עילאין, ושלב הב'
נק' ישראל סבא ותבונה.

ובפרטיות:

בחי' מדות שבחכמה נק' ישראל סבא, ובחי' מדות שבבינה נק'
תבונה.

ודבר זה נרמז בתיבת "תבונה", תבונה אותיות "בן ובת" והם נרמזים
למדות אהבה ויראה (ראה תניא פרק מג (עמוד סב, א) ועוד). האהבה
(חסד) נק' בן בחי' זכר, והיראה (גבורה) נק' בת, בחי' נקבה.

(8) ראה גם תורה אור פרשת שמות נ, ד.

(9) ראה תניא פרק טז בהגהה. לקוטי שיחות חלק לט ביאורים בלקוטי
לוי יצחק על אגרת התשובה עמוד 65.

(10) ראה לקוטי תורה פרשת שלח עמוד מט, א, נ, ב בסופו.

(11) בראשית לב, כט.

(1) קאפיטל מט פסוק ד'.

(2) שם פסוק יא.

(3) "אלקי נכר גי' "אך רק" ש"ך דינים עם הכולל" (לקוטי לוי יצחק
כאן). פירוש: אלק"י (בגי' 46) + הנכ"ר (275) = 321. וכן ש"ך
(320) + עם הכולל בגי' 321.

וראה עץ חיים שער רפ"ח ניצוצין פ"ה, דש"ך (320) בגי' ה' פעמים
ד"י"ן (64 x 5) = 320, ע"ש. ראה גם לקמן קלד הערה 14. סוף סימן
קסו.

(4) בראשית לה, ד.

נדרש מכל אחד מישראל, שנוסף לכך שהוא עצמו ומשפחתו מתנהגים בדרך התורה והמצווה, עליו לקיים את הציויי "ואהבת לרעך
כמוך".

משיחת י"ג תמוז, ה'תשכ"ט

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בלק

פג

לנהורא ומרירו למיתקא בתכלית העילוי¹², היינו, שמהפכים את ענינו של "בלק מלך מואב" שממנו תצא "מלכות בית דוד ומשיח".

לקוטי שיחות חלק כח עמוד 274 סעיף ח

ב. וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה. הנה שלחן, תרגומו פתורא, לרמוז: כי מה שעלה בדעתו של בלק להלחם בישראל, ה' כקרח שחלק עם משה¹³, לפי שעינו הטעתו, שראה שמואל עומד מזרעו. וכן בלק ראה בקסמיו, כי דוד מלך ישראל זרעו, עתידים לצאת מרות המואבי, בת מלך גלגון, שהוא מבני בניו של בלק, כנזכר בס"ה¹⁴. והנה מלכות בית דוד זכו ליטול כתר מלכות, שהוא רמז אל זר זהב שעל השלחן שבמקדש¹⁵, הנקרא פתורה. וזהו מה שרמז בלק לבלעם, לבל יתפחד מלהתקוטט עם ישראל המנצחים לכל האומות, כמשי"ה (שמות טו, יד) שמעו עמים ירגזו וגו'. אבל יכול הוא לנצחם ולא יפול בידם, כי הרי עתידים כל זרע מלכי בית דוד לצאת ממנו. שער הפסוקים מהאר"ז

כב, כו – ויוסף מלאך ה' עבור ויעמוד במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל

ג. אמר במדרש (תנחומא) מה ראה לקדמו ג' פעמים, עמד לו בראשונה והי' ריוח מכאן ומכאן, בקש לקלל בניו של אברהם אבינו, מצא בני ישמעאל מכאן ובני קטורה מכאן, ותט האתון מן הדרך, בקש לקלל בניו של יצחק, מצא ריוח לצד אחד, הם בני עשו, ותלחץ אל הקיר, בקש לקלל בני יעקב, לא מצא בהם פסולת ליגע בהם, לכך כתיב בשלישית במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל, ע"כ.

כוונת האתון בנטותה הדרך, לפי שראתה בני ישמעאל מכאן ובני קטורה מכאן, רמזה לו שאלו אינם נקראים זרע, שנאמר (בראשית כא, יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, והן עתידין לירש את כל העולם, שכן נאמר לאברהם (בראשית ג, יד) שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה כי כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם, לזה הלכה בשדה לרמוז לו על זרעו העיקרי שיש להם נחלה בלי מצרים.

ובשני' רמזה לו שיראה זרעו של יצחק הזקן שהם בני עשו שעתיד לילחץ וליאבד מן העולם על ידי בניו של יעקב, וגם הוא עתיד לילחץ על ידיהם. בשלישית רמזה לו זכותו של יעקב שאין בו פסולת, וזרעו לבד יירש ארץ, כמו שעתיד לומר הן עם לבדד ישכון וגו'.

שפתי כהן

כב, ב – וירא בלק בן ציפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי

א. טעם שהפרשה נק' בשם "בלק" דמשיח ומלכות בית דוד בא מרות המואבי, שיצתה מבלק מלך מואב (סוטה מז) וכו', דמורה על אתהפכא חשוכא לנהורא בתכלית העילוי וכו'.

לכאורה אינו מובן היתכן שיש פרשה בתורה הנקראת בשם "בלק", היפך הענין ד"שם' רשעים ירקב"!?!

בשלמא בנוגע לקורח – שנקראת פרשה בתורה בשם "קרח" – הרי נוסף על העיקר שהי' מישראל (ובהם – בן יצהר וכו'), וברא מזכי אבא², בני קורח וכו', יש לומר שעשה תשובה כו'. ובפרט ע"פ המבואר בפנימיות התורה³ אודות גודל מעלתו של קורח כו'.

משא"כ בנוגע לבלק – מאומות העולם, ושונא ישראל יותר מכל שונאים⁴.

ויש לומר הביאור בזה – ע"פ המובא בדרושי ה'צמח צדק⁵ מדברי השל"ה ש"בלק ובלעם שניהם היו חכמים גדולים. . . ובלק הי' יותר חכם, וידע שלשלת הגדול⁶ יחוס מלכות ישראל, שהוא מלכות בית דוד ומשיח, וידע כי זה העצום יבא ממנו כו", שהרי דוד המלך, וכן משיח שהוא מבית דוד, יצא מרות המואבי, הנקראת "אמה של מלכות⁸", שיצתה מבלק מלך מואב⁹.

ולהעיר גם מדברי הרמב"ם¹⁰: "אף בפרשת בלעם (שבפרשת בלק) נאמר ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד. . . ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה], ושם הוא אומר¹¹ אראנו ולא עתה – זה מלך המשיח, דרך כוכב מיעקב – זה דוד, וקם שבט מישראל – זה מלך המשיח", ועד"ז בנוגע להמשך הפסוקים שבפרשה.

ונמצא, ש"בלק" מורה על הענין דאתהפכא חשוכא

(1) משלי י, ז. וראה יומא לח, ב.

(2) סנהדרין קד, א. וראה קונטרס "חנוך לנער" ע' 29 ואילך.

(3) ראה לקוטי שיחות חלק יח עמוד 187. ושם נסמן.

(4) תנחומא פרשתנו (בלק) ב. במדב"ר פ"כ, ב (כגירסת הרד"ל).

(5) אור התורה פרשתינו (בלק) עמוד תתקב.

(6) פרשתנו (בלק) שסג, ב ואילך. (עיין לקמן סימן ס).

(7) וי"ל לכאורה שהוא ע"ד שמצינו בנוגע לקורח – "קורח שפיקח הי' מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו כו" (פרש"י קורח טו, ז – מתנחומא שם ה).

בשלמא בנוגע לקרח – שנקראת פרשת בתורה בשם "קרח": עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת קרח סימן טו, טז. ז. ז.

(8) בבא בתרא צא, ב. הובא בפירושו רש"י מלכים-א ב, יט.

(9) סוטה מז, א. וראה לקוטי תורה פרשתנו (חוקת טו, ג) בפירושו הכתוב "אכלה ער מואב".

(10) הלכות מלכים ריש פרק יא. (עיין לקמן סימן שע. שעא. שעב) – ולהעיר שבכמה דפוסים (וינציאה רפד, שי) נקראים הלכות אלו בשם "הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח".

(11) פרשתנו (בלק) כד, ז.

(12) ראה גם שיחת ש"פ חו"ב תשמ"ב. (עיין לקמן סימן עג).

(13) במדבר רבה פרשה יח סימן ז. תנחומא קרח ה.

(14) זהר חדש עח ע"ב. מדרש רבה רות פרשה ב סימן ט.

(15) שהוא רמז אל זר זהב שעל השלחן שבמקדש: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תרומה במפתחות ערך "כלי המקדש – השולחן" עמוד 782.

(ג) וַיִּגְרַ מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעַם מֵאֵד כִּי רַב־הוּא וַיִּקְץ מוֹאֵב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט - וַיִּגְרַ • לְשׁוֹן מוֹרָא, כְּמוֹ (אייב ט): "גוררו לכם". וַיִּקְץ מוֹאֵב • קָצוּ בְּחַיִּיהֶם (כְּמוֹ קָצַתִּי בְּחַיִּי, וְהוּא מְקַרָּא קָצָר).

(ד) וַיֹּאמֶר מוֹאֵב אֶל־זַקְנֵי מִדְּוֵן עִתָּהּ יִלְחָכוּ הַקְּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ כַּלְחָף הַשּׁוֹר אֵת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבִלְק בֶּן־צְפוּר מֶלֶךְ לְמוֹאֵב בַּעַת הַהוּא:

כ"י - אֶל־זַקְנֵי מִדְּוֵן • וְהָלֵא מַעֲלָם הָיוּ שׁוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה, שְׁנָאָמַר (בראשית לו): "הַמִּמָּכָה אֶת־מִדְּוֵן בְּשָׂדֶה מוֹאֵב", שְׂבָאוּ מִדְּוֵן עַל מוֹאֵב לְמַלְחָמָה? אֵלֵא מִיִּרְאָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. וּמָה רָאָה מוֹאֵב לְטַל עֲצָה מִמִּדְּוֵן? בֵּינָן שָׂרְאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נוֹצְחִים שְׁלֵא כְּמִנְהַג הָעוֹלָם, אָמְרוּ: מִנְהִיגִם שֶׁל אֱלוֹ

(ה) וַיִּשְׁלַח מִלְּאֲכִים אֶל־בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֲרָץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקַרְא־לּוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יִצְאָ מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹּסֶה אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמּוֹלֵי:

כ"י - פְּתוּרָה • כִּשְׁלַחְנֵי הַזֶּה שֶׁהַכֹּל מְרִיצִין לוֹ מַעוֹת, כֶּף כָּל הַמְּלָכִים מְרִיצִין לוֹ אַגְרוֹתֵיהֶם. וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא, כֶּף שֵׁם הַמְּקוֹם (שס). אֲרָץ בְּנֵי־עַמּוֹ •

כלי יקר - עוז והדר

וַיִּגְרַ (תולין טו), כֶּף טַהֲרָה הָאָרֶץ לְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי בַלַּק שֶׁהָיָה מִלְּכָם בַּעַת הַהִיא, לְכֶף עִתָּהּ יִלְחָכוּ וְלֹא קָדָם: וַיִּשְׁ אֹמְרִים יִלְחָכוּ אֶת כָּל סְבִיבֹתֵינוּ וְלֹא יִגְעוּ בָנוּ כְּלָל, רַק יַעֲשׂוּ כָלָה בְּכָל סְבִיבוֹתֵינוּ וּמִמּוֹלֵא אֵין לָנוּ תִקְוָה. וְנִרְאָה לִי שֶׁלְכֶף נִאָמַר כַּלְחָף הַשּׁוֹר אֵת יֶרֶק הַשָּׂדֶה, דּוֹקָא 'יֶרֶק שֶׁבְּשָׂדֶה' שֶׁסְבִיבוֹת הָעִיר, אָבָל לֹא יִגְעוּ בִּירֶק שֶׁל הָעִירִים: תוֹרָה ה (ד) הִנֵּה עִם יִצְאָ מִמִּצְרַיִם. 'יִצְאָ' לְשַׁעֲבַר מִשְׁמַע, וּבִלְעָם אָמַר הִנֵּה הָעַם 'הִיִּצְאָ' מִמִּצְרַיִם (פסוק יא) מִשְׁמַע שֶׁעָבְשׁוּ הֵם וְיֹצְאִים וְהוֹלְכִים. כִּי בִלְעָם לְהוֹצִיר עֲוֹנָם בָּא (ראח רשי' לחלן כד א) לֹאמַר שְׁדוּמָה כְּאֵלוֹ עֲדִין לֹא יִצְאָ מִכָּל וְכָל מִמִּצְרַיִם, כִּי תִמְיֵד בְּרַע הֵם

וַיִּגְרַ מוֹאֵב (פסוק א) וְלֹא בַלַּק, לְפִי שֶׁמִּנְהוּגוֹ רַק בַּעַת הַהִיא לְפִי שְׁעָה, עַל כֵּן אָמַר בַּלְבוֹ מַה לִּי לְצַרָּה זֶה, וּמִכָּל מְקוֹם בְּנִגְלָה מִפְּנֵי מוֹרָא הָעַם הַצָּרָף לַעֲשׂוֹת מַה שְׁעָשָׂה: וַיִּשְׁ אֹמְרִים שְׂבָא לְתַרְץ לָמָּה זֶה הָיָה מוֹאֵב וַיִּרְאִים, הֲלֹא כְּבָר נִאָמַר (דברים ב ט) "אֵל תִּצַּר אֶת מוֹאֵב", עַל כֵּן אָמַר לְפִי שֶׁבַל מֶלֶךְ לְמוֹאֵב בַּעַת הַהִיא, וּבַלַּק אָרְמִי הוּא וְלֹא מוֹאֵבִי, שְׁנָאָמַר (פסוק ה) אֲרָץ בְּנֵי עַמּוֹ פִּרְשׁ רַש"י 'בַּלַּק מִשֵּׁם הָיָה', וְזֶה אֲרָץ אָרְם כְּמוֹ שְׁנָאָמַר (לחלן כג ז) "מִן אָרְם יִנְחֲנִי בַלַּק", וְהָיוּ יִרְאִים פֶּן תִּקְרָא כָּל הָאָרֶץ עַל שְׁמוֹ שֶׁל בַּלַּק, כְּמוֹ 'שְׁעִמּוֹן וּמוֹאֵב טַהֲרוּ בְּסִיחוֹן כְּמוֹ שְׁנָאָמַר (לעיל כא ט) "וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאֵב הָרִאשׁוֹן"

דברים לג ח). וְהוּ שְׁנָאָמַר עִתָּהּ יִלְחָכוּ הַקְּהָל אֶת כָּל סְבִיבֹתֵינוּ כַּלְחָף הַשּׁוֹר, כִּי הַקְּהָל בְּנֵי יוֹסֵף כְּבוֹר שׁוֹר הַמָּה, עַל כֵּן יִלְחָכוּ אוֹתָנוּ כְּשׁוֹר הַמְּלַחָף, כְּדִי לְקַח נִקְמַת הַשּׁוֹר. וְזֶה פְּרוּשׁ יְקַר: תוֹרָה ג (ד) וּבַלַּק בֶּן צְפוּר מֶלֶךְ לְמוֹאֵב בַּעַת הַהִיא. לְפִי מַה שְׁפָרְשְׁנוּ לְמַעֲלָה (פסוק א) שֶׁבַל הַתְּבוּנוֹן בְּמַה שְׁעָשָׂה יִשְׂרָאֵל סְבָא לְאֹמְרֵי בְּחָרְבוּ וּבְקִשְׁתּוֹ, לְפִי זֶה קִשָּׁה 'מַה יּוֹם מִיּוֹמִים' (ע"פ ב"מ נט) וְלָמָּה לֹא נִתְעוֹרַר לַעֲשׂוֹת תְּחִיבוּלוֹת כְּנִגְדָם מִיּוֹמִים רַבִּים, לְכֶף תִּרְץ וְאָמַר, כִּי בַּעַת הַהִיא מִנְהוּגוֹ לְמֶלֶךְ לְצַרָּף שְׁעָה כְּפִרוּשׁ רַש"י. אָבָל לְפִי פְּשׁוּטוֹ קִשָּׁה מַה תִּלְמוּד לֹמַר בַּעַת הַהִיא. וַיִּשְׁ אֹמְרִים שְׂבָא לְתַרְץ לָמָּה

כדי שלא יהיה פתחון פה לאמות לומר: אלו היה לנו נביאים חזרנו למוטב! העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחלה היו גְדורים בעריות, וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות. לקרא-לו • (שם) הקריאה שלו היתה ולהנאותו, שהיה פוסק לו

ממון הרבה. עם יצא ממצרים • ואם תאמר: מה מזיק? • הנה כסה את-עין הארץ • סיחון ועוג, שהיו שומרים אותנו, עמדו עליהם והרגום. והוא ישב ממלי • חסר פתיב, קרובים הם להקריטני, כמו (תהילים קיח): "כי אמלים".

(ו) ועתה לכה נא ארהלי אתהעם הזה פיעצום הוא ממני אולי אוכל נכה בו ואגרשנו מן הארץ כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר:

ויקען איתא קען לוט לי ית עמא הדין ארי תקיף הוא מני מאים אפל לאנחא בה קרב ואתרכנה מן ארעא ארי ידענא ית די תברך מברך ודי תלוט ליט:

מעט. פי ידעתי וגו' • על-ידי מלחמת סיחון, שעזרתו להכות את מואב.

מ"ג נכה-בו • אני ועמי נכה בהם. דבר אחר: לשון משנה הוא (ב"מ קה ב), מנכה לו מן הדמים, לחסר מהם

כלי יקר – עזי וחדר

ואומרים "נתנה ראש ונשובה מצרימח" (לעיל ד ד), ובכל תלוניה הם מוכירים את מצרים, וזה ראיה שתמיד מחשבתם משוטטת במצרים, וקשה עליהם הפרדה ממצרים כאלו עכשו הם יוצאים:

ומה שנאמר הנה כסה את עין הארץ לשעבר משמע, וקשה והלא עוד היום הם מכסים את עין הארץ. ויכול להיות ששלח לו לאמר שעם זה **קסמים בידם** (ראה פסוק א), על כן אני צריך לאיש אשר גם כן קסמים בידו, והביא מופת על זה, כי במצרים הביאו מכת הארבה אשר פסה עין הארץ (ראה שמות טו) והחשיך, והוא ישב ממלי, אף על פי שהוא יושב כנגדי בחדר אחר, מקל מקום יכול הוא להחשיף לשונאיו ואליו יהיה אור במושבו (ראה שם פסוק ב), ואין זה כי אם בכת הפשופים אשר למדו במצרים. ובלעם חשב שמא יאמר לו ה' שבבר שכוה כל מעשה ארץ מצרים, על כן שנה ואמר הנה העם היצא ממצרים שדומה כאלו עכשו הם יוצאים. ומדקאמר בלעם בנבואה "כי לא נחש בייעקב ולא קסם בישראל" (להלן כג כ), שמע מינה שעד הנה היו חשודים במנחשים וקוסמים:

דבר אחר כסה את עין הארץ על סיחון ועוג אמר כן, שהיו עין כל הארץ, כי עיני כל הארץ עליהם, ומאחר שנצחום מי יוכל לעמד בפניהם, וכן מסיק בילקוט רמז (תשח): תורו ו

(ו) ועתה לכה ארה לי וגו'. ובלעם אמר אל השם יתברך ששלח לו בלק לכה קבה לי (פסוק יא). ומה שפרש רש"י (שם) שקבה קשה מארה ובלעם הוסיף מדעתו משנאתו את ישראל, וכן **וגרשתיו** (שם) קשה מן **ואגרשנו מן הארץ**, אין זה מספיק, וכי לא ידע בלעם שאלהיהם אוהב לישראל, ועל ידי הוספה זו יגרע פי שמא בלי האי לא יתנו לו רשות. ועל בלק קשה איך היה נבער מדעת כל כף, כי מתחלה אמר לכה ארה לי ולא נעתר לו, שנאמר (פסוק יג) **כי מאן ה' לתתי להלף עמכם**, ואחר כך שאל **ולכה קבה לי** (פסוק יד), וכי מי שאין רוצים לתן לו אפילו דבר קטן חזרו ושאל דבר גדול:

אלא ודאי שארה קשה מן קבה, ולשון **נכה קשה מן לשון להלחם**, ולשון **ואגרשנו מן הארץ** קשה מן **וגרשתיו**. כי לשון 'קבה' אינו לשון קללה, שהרי נאמר (בראשית ל כח) "נקבה עלי שכרך", אלא שהוא נוקב ומפרש (ראה תנחומא ח), או שהוא עושה בהם חר קטן מלשון "ויקב חר בדלתו" (מלכים ב יב א), אבל 'ארה' קשה פי 'בו קללה בו בדי' (שבעות לו). וכן 'להלחם' אינו כל כף רע בהחלט, כי יש לוחם כדי להציל את עצמו לבר, אבל 'נכה' הוא מכה ממש. וכן **וגרשתיו** משמע לגרשו רק מעליו לבר, אבל **ואגרשנו** מן הארץ משמע מקל העולם:

וכנה יתרץ הכל, כי בלק לא ידע

שאלהיהם אוהב כל כף, על כן 'פער פיו לבלוי חק' (ע"פ ישעיה ה יד) ושאל 'ארה' לי את העם הזה אולי אוכל נכה בו ואגרשנו מן הארץ', דהיינו בלה כליל בלם אגרש מן העולם. ובלעם ידע שאלהיהם אוהב להם, ופשיטא שמן השמים יעבדוהו ולא יעלה בידו לא זה ולא זה, על כן אמר לפני הקדוש ברוך הוא שבלק אינו שואל כי אם לדחותם מעליו, כי אם יבואו להלחם בו אז יעברו ב'לא תצור את מואב' (דברים ב ט), ודין הוא שתחול קצת קללה לקב חר בדלתו לחסר מהם מעט, לכך אמר כי בלק שלח אליו **'קבה' לי אותו אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו**:

והישיב לו הקדוש ברוך הוא לא תאר את העם פי ברוך הוא (פסוק יב), רצה לומר כל כף הם מברכים ודבקה בהם הברכה, עד שאין מקום לחול אפלו לאריה הגדולה, וקל וחמר קבה הקטנה שאין בו כח לחול כנגד חזק הברכות:

וכאשר ראה בלק שלא נעתר לו אל השאלה הגדולה ומן השמים יעבדוהו מלילך עמו, חזרו אל הקטנה ואמר לפחות **לכה קבה לי** (פסוק יג), כי לא ידע מה שאמר ה' לבלעם **פי ברוך הוא**, כי לא הגיד בלעם לשלוהו רק **פי מאן ה' לתתי להלף עמכם**, וחדש שמא יעבור זה יעבדוהו כי 'הקשיתי לשאל' (ע"פ מלכים ב' ב י), לכך שאל הקטנה:

(ז) וַיִּלְכוּ זִקְנֵי מִוָּאֵב וְזִקְנֵי מִדִּין וְקִסְמִים בְּיָדָם וַיָּבֵאוּ
אֶל־בַּלְעָם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בָלָק:

תועלת. לפיכך, כְּשֶׁאָמַר לָהֶם "לינו פה הלילה",
אָמְרוּ: אין בו תקנה! הניחיהו והלכו להם, שָׁנְאָמַר:
"וישבו שְׂרֵי־מוֹאֵב עִם־בַּלְעָם", אָבָל זִקְנֵי מִדִּין הִלְכוּ
לָהֶם.

זש"י « וְקִסְמִים בְּיָדָם • (ש) כָּל מִינֵי קִסְמִים, שְׂלֵא
יֵאמֶר: אֵין כְּלֵי תִשְׁמִישֵׁי עַמִּי. דְּבַר אַחַר: (ש) קִסְם
זֶה נִטְלוּ בְּיָדָם זִקְנֵי מִדִּין; אָמְרוּ: אִם יָבֵא עַמָּנוּ
בְּפַעַם הַזֹּאת, יֵשׁ בּוֹ מַמָּשׁ, וְאִם יִדְחֲנוּ - אֵין בּוֹ

(ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵינוּ פֹה הַלַּיְלָה וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם
דְּבַר כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי־מוֹאֵב
עִם־בַּלְעָם:

פילגשו בהחבא. כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלַי • אִם יִמְלִיכֵנִי
לְלַחַת עִם בְּנֵי אָדָם כְּמִוְתְּכֶם אֶלְךָ עַמְּכֶם, שְׂמָא אֵין
כְּבוֹדוֹ לְתַתִּי לְהִלָּף אֶלָּא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם.
וַיֵּשְׁבוּ • לְשׁוֹן עַכְבָּה.

זש"י « לֵינוּ פֹה הַלַּיְלָה • אֵין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרֵף עָלָיו
אֶלָּא בְּלִילָה. וְכֵן לְכָל נְבִיאֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם; וְכֵן לְכֵן
בְּחִלוֹם הַלַּיְלָה, שְׁנֵאָמַר (בְּרַאשִׁית לֹא): "וַיָּבֵא אֱלֹהִים
אֶל־לְבֹן הָאֲרָמִי בְּחִלוֹם הַלַּיְלָה". כְּאָדָם הַהוֹלֵךְ אֶל

(ט) וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים
הָאֵלֶּה עִמָּךְ:

בְּרַאשִׁית בְּתַבַּת "אִיָּה", אֶף כָּא לְבַלְעָם לְטַעוֹת, כִּי
הוּא טַעָה אָמַר: פְּעַמִּים שְׂאֵין הַכַּל גְּלוּי לְפָנָיו, אֵין
דַּעְתּוֹ שְׁוֵה עָלָיו, אֶף אֲנִי אֶרְאֶה עֵת שְׂאוּכַל לְקַלֵּל
וְלֹא יָבִין.

זש"י « מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ • לְהַטְעוֹתוֹ בָּא; (ר"ל
יְשָׂרִים דְּרַכֵּי ה', צְדִיקִים יִלְכוּ בָם וּפּוֹשְׁעִים יִכְשְׁלוּ
בָם. כְּנֻת רַש"י, שְׂאָמַר "מִי הָאֲנָשִׁים" הִיָּתָה לְטוֹבָה,
לְכַנֵּס עַמּוֹ בְּדַבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י בְּפָרַשַׁת

כלי יקר - עזי והדר

אֶלָּא וְדַאי שְׂאֵין לָךְ כַּח בְּבִרְכוֹת כִּי אִם
בְּקִלְלוֹת לְבַלְעָם וְלַהֲשִׁיחַת כְּהוֹרָאֵת שֵׁם
בַּלְעָם, עַל כֵּן אֲנִי מִבְּקֶשׁ מִמֶּךָ קִלְלָה
וְלֹא בְּרִכָּה שֶׁתְּבָרְכֵנִי: תורה ז
(ט) מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ. מְצִינוּ
לְשׁוֹן מִי שְׂאֵינוּ לְשׁוֹן שְׂאֵלָה
וְנִאָמַר לְבַדְיוֹן. כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (שְׁמוּאֵל א' כה
ז) "וַיַּעַן נָבָל אֶת עַבְדֵי דָוִד מִי דָוִד וּמִי
כֵּן יִשְׂרָאֵל", כְּלוּמַר מִי הוּא שְׂאֵינוּ נִחְשָׁב
לְכָלוּם. כֶּף אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְבַלְעָם שְׂרִיחוֹ גְבוּהוֹ (אִבּוֹת פִּיה מִיט'),
מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַפְּחוּתִים, וְכִי
רְאוּיִן הֵמָּה לְהִיּוֹת עִמָּךְ שֶׁתִּלָּף עִמָּהֶם.
וְהַשִּׁיב, בָּלָק בֶּן צַפֵּר מִלֶּךְ מוֹאָב שֶׁלַח
אֵלַי (פסוק י) 'עַבְדְּךָ מִלֶּךְ כְּמִלָּךְ' (שְׁבוּעֹת
מח). וּמִכָּל מְקוֹם אָמַר 'מוֹאֵב ה' לְתַתִּי
לְהִלָּף עִמְּכֶם (פסוק יא) אֶלָּא עִם שָׂרִים
גְּדוֹלִים מִכֶּם' (ראה רש"י: תורה י

אָמַר אֶרְאֶה לִי' לְרִצּוֹנִי (ראה רש"י לעיל יג ב),
לְיָמֵן שְׂאֶבְחָר אָנִי. או אֶרְאֶה אוֹתָם
שִׁיְהִיו לִי, מְסוּרִים בְּיָדֵי. או לִי שְׂלֵא
יִדַע הַדְּבַר שׁוּם אָדָם כִּי אִם אָנִי, אוֹלֵי
אוֹכַל, שֶׁהָעוֹלָם יִחְשְׁבוּ שְׂאֲנִי אוֹכַל,
וּבְאִמַּת נִכְּה בּוֹ שְׁנִינוּ אֲנִי וְאַתָּה, וְאַחַר
הַכְּפָאָה אֲגַרְשֶׁנוּ אֲנִי לְכַדֵּי. וְאָמַר לְשׁוֹן
אוֹלֵי עַל עַצְמוֹ, כִּי אֲנִי סַפֵּק אִם אוֹכַל,
אָבָל אַתָּה וְדַאי, כִּי בְּצִרְפוּךָ וְדַאי נִכְּה,
לְכָךְ לֹא אָמַר 'אוֹלֵי נוֹכַל נִכְּה בּוֹ':
כִּי יִדַּעְתִּי אֵת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבָרֵךְ, לֹא
אָמַר 'בְּרַךְ' בְּדִרְבָּךְ שְׂאָמַר יוֹאֲרָ,
לְפִי שְׂאָמַר לוֹ דְּוִקָּא בְּקִלְלוֹת יֵשׁ לָךְ
כַּח וְלֹא בְּבִרְכוֹת, כִּי אֵת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ
כְּבָר הוּא מְבָרֵךְ, וְאַתָּה רוֹאֶה זֶה
בְּאֶצְטִגְנִינּוֹת שְׂלוֹ, וְאַתָּה מְבָרְכוּ כְּדֵי
לְתַלּוֹת בָּךְ. דְּאִם לֹא כֵן, כְּשֶׁעוֹרֶת אֵת
סִיחוּן הִיָּתָה מִקְּלָל לוֹ מוֹאָב (ראה רש"י
לעיל כא ב), וְלָמָּה לֹא בְּרַכְתּוֹ לְסִיחוּן,

וְהַשִּׁיב לוֹ בַּלְעָם אִם יִתֵּן לִי בָּלָק מְלֵא
בֵּיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לְעַבֵּר
אֵת פִּי ה' אֱלֹהֵי לְעִשׂוֹת קְטָנָה או
גְּדוֹלָה (פסוק יח), לֹא קִבְּהָ הַקְּטָנָה וְלֹא
אֶרְאֶה הַגְּדוֹלָה. וְהִנֵּה לוֹ לְהַקְדִּים גְּדוֹלָה
לְקַטְנָה בְּדִרְבָּךְ לֹא זוֹ אֶף זוֹ, אֶלָּא כְּדֵי
לִידוּק מִנֶּה דְּוִקָּא לְפִי שְׂלֵא אוֹכַל
לְעִשׂוֹת, הָא אִם הִנֵּה הַדְּבַר בִּיבְלַתִּי,
הִיָּתִי עוֹשֶׂה לֹא זוֹ קְטָנָה אֶלָּא אֶפְלוּ
גְּדוֹלָה, וְכִנּוּהָ הִרְאָה כִּי כָּל מְזֻמּוֹת לְכַבּוֹ
לְהַרְעוֹ:
וְזֶה בְּאוּר הַפְּסוּק, וְעַתָּה לְכָה וְגו',
בְּמַלְת 'עַתָּה' רְצָה לְנַסּוֹתוֹ אִם יֵשׁ
בְּיָדוֹ לְאֹר כָּל יָמֵן שִׁירְצָה, שְׂאִם יִדְחֲהוּ
וַיֹּאמֶר שְׂאֲנִי צְרִיף לְהַמְתִּין עַד הַעַת
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כּוּעֵס בָּהּ, אֵין בּוֹ
מַמָּשׁ, כִּי שְׂמָא לֹא יִכְעַס כָּל הַיָּמִים
הַלָּלוּ, וּכְמוֹ שְׁנֵאָמַר (וַהֲלֵן כג ח) "מִה
אָנְעַם לֹא יַעֲמֵ דו'" (ראה רש"י שם), עַל כֵּן

(י) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלַק בֶּן־צֶפֶר מֶלֶךְ יִבְרָאֵל בְּלַעַם בֶּלְעָם קָדָם יְיָ בָּלַק בֶּן צֶפֶר מֶלֶךְ אֲמָר בַּלְעָם בְּעֵינַי שְׂלַח לְיָהוָה מוֹאָב שְׂלַח לְיָהוָה:

כ"ט - בָּלַק בֶּן־צֶפֶר וְגו' • אף־על־פי שְׂאִינִי חָשׁוּב בְּעֵינֶיךָ, חָשׁוּב אֲנִי בְּעֵינֵי הַמַּלְכִּים.

(יא) הִנֵּה הָעַם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיְכַסּוּ אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ עִתָּה לְכֹה קְבֹה־לִּי אַתּוּ אוֹלֵי אוֹכְלֵי הַלֶּחֶם בּוֹ וַיִּגְרְשֵׁתוּ:

כ"ט - קְבֹה־לִּי • (כמדובר רבה) זו קְשָׁה מִ"אָרְה־לִּי" שֶׁהוּא נֹקֵב וּמְפָרֵשׁ. וַיִּגְרְשֵׁתוּ • (שם) מִן הָעוֹלָם. וּבָלַק לֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ "לקו"ש חלק ל"ח עמ' 85 ואילך - מתוך "לקראת שבת")

החלוק בשנאה בין בלעם לבלק

מלחמה?

בנוגע למואב (ובלק) י"ל בפשוטות, שלא ידעו את הצווי ד"אל תצר את מואב", וחשבו שהסבה לקר שבני ישראל אינם לוחמים עמם הוא מפני סיחון ועוג ש"היו בטוחים עליהם", ולכן לאחר ששמעו "את אשר עשה ישראל לאמור" שנגזרו אותם, נתראו מאד. אולם עדין צריך עיון, הרי בלעם נביא היה וידע שהטעם שבני ישראל לא נלחמו עמם הוא מפני הצווי, ואם כן מדוע לא ענה לבלק שאין לו ממה לפחד?

ולכן כתב רש"י ש"בלעם היה שונאם יותר מבלק", היינו ששנאתו היתה מסוג אחר: שנאתו של בלק היתה תוצאה מיראתו שבני ישראל ילחמו עמו ויכבשו את ארצו, מה־שאי־כן שנאתו של בלעם לבני ישראל היתה שנאה עצמית בלי טעם, ולכן לא גלה בלעם לבלק שאין לו ממה לפחד, כי חפש הודמונות להזיק לישראל ולקלקלם.

הנה העם היצא ממצרים . . . אולי אוכל להלחם בו ויגרשתיו:

ויגרשתיו - מן העולם, ובלק לא אמר אלא ויאגרשנו מן הארץ, איני מבקש אלא להסיעם מעלי, ובלעם היה שונאם יותר מבלק (כב, יא. ובפרש"י). כמה ממפרשי התורה הסבירו להיפך, שבאמירת "ויגרשתיו" התפנו בלעם למעט בקללה - רק ממקום זה, ובלק שאמר "ויאגרשנו מן הארץ" התפנו לגרשם מפל העולם.

ויש לבאר הכרחו של רש"י להא דבלעם שונאם יותר מבלק, דהנה פחדו של בלק היה מפר שבני ישראל ילחמו בו וכפירש"י על הפסוק "והוא יושב ממוול" - "קרובים הם להכריתנו", וצריך להבין, מדוע נתגרא בלק מבני ישראל והלא נצטוו "אל תצר את מואב" וגו' וכפי שראה בלק בעצמו שהקיפו את ארץ מואב ולא באו לגבולם, וכאשר לא נתן לבני ישראל רשות לעבר בארצם, לא עשו עמם

(יב) וַיֹּאמֶר אֶל־בַּלְעָם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת־הָעַם כִּי בְרוּךְ הוּא יְיָ וַיֹּאמֶר יְיָ לְבַלְעָם לֹא תִזַּל עִמָּהוֹן לֹא תִלּוּט יְיָ עִמָּא אַרִי בְרִיךְ הוּא:

כ"ט - לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם • (שם) אָמַר לוֹ: אִם כֵּן, אֶקְלָלֶם בְּמִקְוָמִי. אָמַר לוֹ: "לֹא תֵאָר אֶת־הָעַם!". אָמַר לוֹ: אִם כֵּן, אֲבָרְכֶם. אָמַר לוֹ: אִינִם צְרִיכִים לְבִרְכָתְךָ,

♦ יום שני ט' תמוז ♦

(יג) וַיִּקַּם בַּלְעָם בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בָלַק לְכוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לְתַתִּי לְהִלְךָ עִמָּכֶם:

כ"ט - לְהִלְךָ עִמָּכֶם • אָלֵא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם; לְמַדְנֵי שְׂרוּחֵי גְבוּהָה, וְלֹא רָצָה לְגַלוֹת שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם, אָלֵא בְּלִשׁוֹן גְּסוּת, לְפִיכֵךְ "וַיִּסַּף עוֹד בָּלַק".

יג ויקם בלעם בבקר ויאמר אלשרי בלק אזילו לארצכון ארי לית רעוא קדם יי למשבקי למזל עמכון:

כ"ט - לְהִלְךָ עִמָּכֶם • אָלֵא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם; לְמַדְנֵי שְׂרוּחֵי גְבוּהָה, וְלֹא רָצָה לְגַלוֹת שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם, אָלֵא בְּלִשׁוֹן גְּסוּת, לְפִיכֵךְ "וַיִּסַּף עוֹד בָּלַק".

(יד) וַיִּקְוּמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בַּלְעָם הַלֵּךְ עִמָּנוּ: יד וְקָמוּ בְרָכְבִּי מוֹאָב וְאָתוּ לָוֹת בָּלָק וְאָמְרוּ סָרַב בַּלְעָם לְמַתִּי עַמָּנָא:

(טו) וַיִּסַּף עוֹד בָּלָק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מֵאֵלָהּ: טו וְאוֹסֵף עוֹד בָּלָק לְמַשְׁלַח בְּרָכְבִּין סְגִיאִין וְנִקְיִרִין מֵאֵלִין:

(טז) וַיָּבֹאוּ אֶל־בַּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־צְפּוֹר אֶל־נָא תִמְנַע מִהַלְךְ אֵלַי: טז וְאָתוּ לָוֹת בַּלְעָם וְאָמְרוּ לֵה כְדָנָן אָמַר בָּלָק בֶּר צְפוֹר לֹא כַעַן תִּתְמַנַּע מִלְמַתִּי לָוֹתִי:

(יז) כִּי־כַבֵּד אֶכְבְּדְךָ מְאֹד וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וְלִכְהֵנָּה קָבַח־לִי אֶת הָעַם הַזֶּה: יז אַרִי נִקְרָא אִיִּקְרָדָךְ לְחֵדָא וְכָל דִּי תִימַר לִי אֶעֱבֵד וְאִיתָא כַעַן לוֹט לִי יָת עַמָּא הַדִּין:

כ"ט • כִּי־כַבֵּד אֶכְבְּדְךָ מְאֹד • (במדבר רבה) יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֵיית נוֹטֵל לְשַׁעֲבֵר (ר"ל בְּמִלְחָמַת סִיחוֹן) אֲנִי נוֹתֵן לָךְ.

(יח) וַיַּעַן בַּלְעָם וַיֹּאמַר אֶל־עַבְדִּי בָלָק אִם־יִתְּנֵן לִי בָלָק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קְטָנָה אוֹ גְדוֹלָה: יח וְאָתָב בַּלְעָם וְאָמַר לְעַבְדִּי בָלָק אִם יִתְּנֵן לִי בָלָק מְלֵא בֵיתָה כֶּסֶף וְזָהָב לֵית לִי רִשׁוֹ לְמַעַבְר עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי לְמַעַבְד וְעִרְתָא אוֹ רַבְתָּא:

כ"י • מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב • לְמַדְנֹו, שֶׁנִּפְשׁוּ רַחֲבָה וּמְחַמֵּד מְמוֹן אַחֲרִים. אָמַר: רְאוּי לוֹ לִתְּנֵן לִי כָל כֶּסֶף וְזָהָב שְׁלוֹ, שְׁהָרִי צָרִיךְ לְשַׁכַּר חִילוֹת רַבּוֹת, סִפְק נּוֹצֵחַ סִפְק אֵינֹו נּוֹצֵחַ, וְאֵינִי וְדֹאֵי נּוֹצֵחַ. לֹא אוֹכַל לַעֲבֹר • עַל־כִּרְחוֹ גְלָה שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת אַחֲרִים, וְנִתְּנָבָא כַּאֲן, שְׂאִינֹו יְכוֹל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְּבָרְכוּ הָאֲבוֹת מִפִּי הַשְּׂכִינָה.

(יט) וַעֲתָה שְׂבוּ נָא בֹזֵה גַם־אֲתֶם הַלֵּילָה וְאֲדַעָה מַה־יִּסַּף יְהוָה דְּבַר עַמִּי: יט וְכַעַן אוֹרִיכוֹ כַעַן הִכָּא אַף אַתּוֹן בְּלִילָא וְאֲדַע מָא יוֹסֵף יִי לְמַלְלָא עַמִּי:

כ"ג • גַּם־אֲתֶם • פִּיּו הַכְּשִׁילוֹ: גַּם אַתֶּם סוֹפְכֶם לִילָךְ בְּפַחִי נִפְשׁ פְּרָאשׁוֹנִים. מַה־יִּסַּף • לֹא יִשְׁנֶה דְּבָרִיו מִבְּרָכָה לְקַלְלָה; הַלֹּאִי שְׂלֵא יוֹסִיף לְבָרְךָ! כַּאֲן נִתְּנָבָא שְׁעֵתִיד לְהוֹסִיף לָהֶם בְּרָכוֹת עַל־יָדוֹ.

(כ) וַיָּבֹאוּ אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם לַיְלָה וַיֹּאמַר לוֹ אִם־לִקְרָא לָךְ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לָךְ אֲתֶם וְאֲדַעָה מַה־תַּעֲשֶׂה: כ וְאָתָא מִימַר מִן קָדָם יִי לְבַלְעָם בְּלִילָא וְאָמַר לֵה אִם לְמַקְרִי לָךְ אַתּוֹ גְּבַרְיָא קוּם אַזַּל עִמָּהוֹן וְכַרִּם יָת פְּתַנְמָא דִּי אַמְלַל עַמְךָ יָתָה תַּעֲבֵד:

כ"ד • אִם־לִקְרָא לָךְ • אִם הִקְרִיאָה שְׁלָךְ וְסָבוּר אַתָּה לְטַל עֲלֶיהָ שְׂכָר, קוּם לָךְ אֲתֶם. וְאֲדַעָה • עַל־כִּרְחֵךְ אַת הַדְּבָר אֲשֶׁר אָדְבַר אֵלֶיךָ אוֹתוֹ תַעֲשֶׂה, וְאַף־עַל־פִּי־כֹן "וַיִּלָּךְ בַּלְעָם", אָמַר: שְׂמָא אַפְתָּנֹו וַיִּתְרַצָּה.

כלי יקר - עוז והדר

(כ) אִם לִקְרָא לָךְ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים. יֵשׁ שְׁלִיחוֹת בִּשְׁנֵי פָּנִים, לְפַעֲמִים הַשְּׁלִיחַ מִתְּנָה עִם זֶה הָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא הוֹלֵךְ אַחֲרָיו, שֶׁעַל מִנַּת כּוֹן אֵינִי מוֹלִיכֶךָ 'בְּדַרְךָ תִּלָּךְ' (ע"פ ישעיה מז יז), שֶׁתְּבַטֵּיחַ אוֹתִי שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּקִשְׁתִּי. וְלְפַעֲמִים אֵין יְבַטֵּיחוּ לְמַלְאוֹת אַחֲרֵי דְבָרוֹ, וְשֵׁם הַשְּׁלִיחַ מִתְּנָה עִם זֶה הָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא

♦ יום שלישי י' תמוז ♦

(כא) וַיִּקָּם בַּלְעָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת־אֲתָנּוֹ וַיֵּלֶךְ
עִם־שָׂרֵי מוֹאָב:
כא וְקָם בַּלְעָם בַּצֶּפְרָא וַיְרוּז יַת אֲתָנָה וַאֲזַל
עִם רִבְרֵבִי מוֹאָב:

(כב) : "וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת־חֲמֹרֹו".
עִם־שָׂרֵי מוֹאָב • (במדבר רבה) לָבוּ לָכֶם שָׁוְה.

כ"י - וַיַּחֲבֹשׂ אֶת אֲתָנּוֹ • מִכָּאן, שֶׁהַשְּׂנֵאָה מְקַלְקֶלֶת
אֶת הַשׁוֹרָה, שֶׁחֲבֹשׁ הוּא בַעֲצָמוֹ. אָמַר הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־
הוּא: רָשָׁע, כְּכֹר קְדָמָךְ אַבְרָהָם אֲבִיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 157 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אהבה מקלקלת השויה

לכאורה תמוה: בלעם חבש בעצמו מצד השנאה לבני ישראל, ולעמתו אברהם אבינו עשה זאת מצד רצונו לקיים צווי ה', ומהו שמשוה ביניהם, "כבר קדמך אברהם אביהם"?
ויש לומר הבאור בזה: בלעם נשפר על ידי בלק לקלל את

ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו

"ויחבש את אתנו" - מכאן שהשנאה מקלקלת את השויה שחבש הוא בעצמו, אמר הקב"ה, רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו (כב, כא. ובפרש"י)

כלי יקר - עוז והדר

ויקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק מאן ה' (פסוק יג), ולא אמר בן אל שרי מואב, כדי שלא לצערם פנים בפנים. או אמר, אפלו אל שרי בלק החשובים מאן ה' לתתי להלך עמכם אלא עם שרים חשובים מכם (ראה רש"י), ומכל שכן משרי מואב. ויקומו שרי מואב ויבאו אל בלק וגו' (פסוק יד), כי המה הבעלי דבר, אבל שרי בלק לא הקפידו להשיב:
ויאמר לו אם לקרא לה באו האנשים החשובים שרי בלק, קום לה אתם דוקא, כי אין לחוש שפיתוף בדרך לעשות נגד רצון האל, והתיר לו לילך דוקא עם האנשים החשובים שרי בלק ולא עם שרי מואב הפחותים, כי יש לחוש שמא בכל הדרך "יפתוף חטאים" (משלי א ט) ויעבירוך על רצון קונך. וכתיב (פסוק כא) ויקם בלעם בבקר וגו' וילך עם שרי מואב, הפך רצון האל ותברך, כי לא התיר לו לילך כי אם עם האנשים החשובים, לפיכך ויחר אף ה' כי הולך הוא (פסוק כב). ואחר מעשה האתון שאמר חטאתי וגו' (פסוק לד), אמר לו מלאך ה' לה עם האנשים (פסוק לה) דהינו שרי בלק, וכן עשה, וזהו שנאמר (שם) וילך בלעם עם שרי בלק. ובה מישב הכל: תורה כא

יותר הקפידו שרי מואב על תקונם על ידי קללה זו משרי בלק. ועוד מאחר ששרי בלק היו אנשים חשובים, לא יבקשו כל כך מן בלעם שיקלל בשהוא נגד רצון האל יתברך:
ובהצעה זו יתרו כל הספקות, כי בכל השליחות הלכו שרי בלק ושרי מואב, וקרא לבלעם זקני דברי ויבאו אל בלעם וידברו אליו דברי בלק (פסוק ט), וכאשר השיב להם לינו פה הלילה (פסוק יח) ונדה אותם, כתיב (שם) וישבו שרי מואב עם בלעם, כי המה הבעלי דבר ישבו לצפות על תשובתו, אבל שרי בלק לא הקפידו כל כך ולא ישבו עמו. ויבאו אלהים אל בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך (פסוק ט), כבר אמרנו שבכל מקום שמוזכר האנשים מדבר בשרי בלק, וראיה ממה שנאמר אחר המעשה של האתון קום לה עם האנשים (פסוק לה), וכתיב (שם) וילך בלעם עם שרי בלק. וכמו כן אמר לו הקדוש ברוך הוא מי האנשים האלה עמך, ומי משמש לשון 'וכי', ורצה לומר 'וכי האנשים החשובים עמך', ולמה לא ישבו עמך כי אם הפחותים. והשיב, בלק בן צפר מלאך מואב שלח אלי, לפיכך שרים אלו שהם ממואב אשר בהם נוגע הענין יושבים עמי ומצפים, אבל שרי בלק אין להם כל כך נפיקותא בדרך:

ידבר נכבדות אם הענין ראוי להעשות או לא. וכן אמר ה' לבלעם, אם האנשים הללו רוצין לעשות עמך מעמד וגמר להבטיחך כך וכן בוסף וזהב כדי שגם אתה תבטיחם לקלל, אז לא תלך עמם כי אין הדבר ברשותך. אבל אם לא באו פי אם לקרא לה לבד, והדרך יהיה ברשותך לעשותו או לא, אז לה אתם, וזהו שנאמר ואף את הדבר וגו':
וינעו כי ראיתי בפרשה זו שנוי רב בענין השלוחים, שקראם לפעמים שרי מואב, ולפעמים שרי בלק, ולפעמים אנשים. גם יש ספק גדול במה שנאמר (פסוק כב) ויחר אף ה' כי הולך הוא, אחר שנתן לו רשות קום לה אתם. אמר אני שהיו שם שני מיני שלוחים, שרי בלק הם השרים המיוחדים למלך, ואותן קרא אנשים לשון חשיבות, כי 'עבד מלך במלך' (שבועות מז). ושרי מואב הם שרי המדינה אשר להם הארץ, ולבלק 'אף לו המלוכה' ולא הארץ (ע"פ שמואל א' יח ח), כי רק לפי שעה מנודו מלך ראה רש"י פסוק ד, ועל כן משני צדדים לא היו שרי בלק מיוחדים כל כך אחר קללותיו של בלעם כמו שרי מואב, הצד האחד לפי ששרי מואב להם כל הארץ, מה שאין כן בבלק ושריו שלא נמנה כי אם לפי שעה, אם כן ודאי

כל הנהגות בני ישראל במדבר שהיו שלא כראוי - "קלקול השוירה", ועל-ידי-זה יגרם להפך האהבה חס-ושלום דהקב"ה לישראל. ועל זה ענה לו הקב"ה "כבר קדמו אברהם אביהם" שהקטרוג על הנהגתם הבלתי רצויה דבני ישראל, אינו יכול לחול, כי הזכות של אברהם שחבש האתון בעצמו - שלא כדרך הרגיל, מצד גדל אהבתו לה' ("אהבה מקלקלת השוירה"), מונעת את פעלת הקטרוג שעל-ידי מעשה בלעם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 162)

ולדוד אהרי בני ישראל, וכפשוטו רש"י שם: "לא אתנהג עמכם כפאר מלכים.. אקדים לפניכם כו". הרי שבמעשה זה לא היה קלקול השוירה אלא חשבון של רוח גדול.

כב ויתקף רגזא דיי ארי אזל הוא ואתעמד מלאכא דיי בארחא לשטן לה והוא רכב על אתנה ותרין עולמוהי עמה :

ושני נערי עמו • מכאן לאדם חשוב היוצא לדרך, יוליך עמו שני אנשים לשמשו, וחוזרים ומשמשים זה את זה.

כג וחות אתנא ית מלאכא דיי מעמד בארחא וחרבה שליפא בידה וסטת אתנא מן ארחא ואזלת במקלא ומחא בלעם ית אתנא לאסטיימה לארחא :

אמנותו, שכלי זינן של אמות העולם בחרב, והוא בא עליהם בפיו, שהוא אמנות שלהם, אף אני אתפש את שלו ואבא עליו באמנותו. וכן היה סופו (במדבר לא): "ואת בלעם בן-בעור הרגו בחרב".

ישראל, וגם כאשר ראה שהקב"ה אינו מניחו לקללם, אף-על-פי-כן "וילך בלעם" - כי חשב בלבו "שמה אפתנו ויתרצה" לקלל חס-ושלום את ישראל, או לקטרג על בני ישראל, ועל-דרך פרש"י להלן (כד, א) שאמר בלעם "אזפיר עוונותיהם, והקללה על הזכרת עוונותיהם תחול". ועל-דרך-זה בפעולה דחבישת האתון בעצמו, היה בזה טעם נסתור (פי בלעם קוסם היה), לקטרג על עם ישראל, כי הנהגתו הבלתי מתאימה - "קלקול השוירה" תזכיר את

מכאן, שהשנאה מקלקלת את השוירה (רש"י כב, כא) מכאן - ולא ממה שנאמר בפרעה (בשלח יד, ו) "ויאסר את רכבו". כי פרעה עשה זאת כדי להשפיע על עמו להצטרף אליו

(כב) ויחר-אף אלהים כיהולך הוא ויתיצב מלאך יהוה בדרך לשטן לו והוא רכב על-אתנו ושני נערי עמו:

כ"י • כיהולך הוא • ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאזה לילך. לשטן לו • (שם) מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנעו מלחטא, שלא יחטא ויאבד.

(כג) ותרא האתון את-מלאך יהוה נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותת האתון מן הדרך ותלך בשדה ויך בלעם את-האתון להטתה הדרך:

כ"י • ותרא האתון • והוא לא ראה; שנתן הקדוש-ברוך-הוא רשות לבהמה לראות יותר מן האדם, שמתוך שיש בו דעת, תסתר דעתו כשיראה מדיקין. וחרבו שלופה בידו • אמר: רשע זה הניח כלי

כלי יקר - עוז והדר

ואיך אתה רוצה להחליף הקערה ולעקור הכרמים מפני הקוצים (ראה דברי רבינו בפסוק ב). ודרך הגפן שהוא נרפס בגללים ולסוף היין מפיל את זה הרופסו כששוחתה, כדמסיק בילקוט פ'רשת וישב (רמז קמח) בשם מדרש שוחר טוב, ושם מביא הרבה דמיונות על שיששראל נמשלו לגפן, וכלם שיכים לבטל דעת בלעם. ורמז לחג הפסח שבו שותים ארבעה כוסות של יין כנגד כוס ישועות לישראל שנמשלו לגפן, ובתיב ארבע לשונות של גאלה וכנגדם הקדוש ברוך הוא משקה לאמות ארבע כוסות תרעלה כדמסיק בבראשית רבה (פח, ה) ואיך אתה רוצה

שאותן שלשה סימנים שהזכיר, הם כנגד שלשה רגלים. ומתחיל מן כסות אשר בחדש תשרי ראש השנה, שנאמר בו (שמות כג כז) "באספך מעשיך מן השדה", ועליו נאמר ונתת האתון מן הדרך ותלך בשדה, אתה רוצה לעקר אמה החוגגת חג האסיף התלוי בשדה, ובו מקריבים ישראל שבעים פרים כנגד שבעים אמות (סוכה נה), ואם כן בטולם גורם בטול כל האמות: ואחר כך אמר במשעול הכרמים (פסוק כד), רמז לחג הפסח זמן יציאת מצרים, שנאמר (תהלים פ ט) "גפן ממצרים תסיע תגשר גוים ותטעה". כי הדין נותן לעקר הקוצים ולטע הגפן

(כג) ונתת האתון מן הדרך וגו'. בתנחומא (ס"ח ח) אמרו סימני אבות הראה לו כו, כי ותלך בשדה מקום רחב, לומר שאם ירצה לקלל זרע אברהם, ימצא לקלל בני קטורה וישמעאל. ואם ירצה לקלל זרע יצחק, ימצא גדר מזה ומזה, כי יכול להטות אל עשו. אף מצד יעקב שהיתה 'מסתור שלמה' (ראה רש"י בראשית מז לא) עמד במקום צר, כי מצדו אין דרך לנטות ימין ושמאלו. ויש עוד דרכים אחרים אל המפרשים: ומדברת רש"י (פסוק כח) "זה שלש רגלים, אתה רוצה לעקר אמה החוגגת שלש רגלים", שמע מינה

(כד) ויעמוד מלאך יהוה במשעול הכרמים גדר מזה
 וגדר מזה:
 כד וקם מלאכא דיי בשביל פרמיא אתרא
 דגדרא מפא וגדרא מפא:

כ"י • במשעול • כתרגומו: "בשביל". וכן (מ"א ט):
 "אם ישפק עפר שומרון לשעלים" - עפר הנדבק
 בכפות הרגלים בהלוכן. וכן (ישעיה ט): "מי מדד בשעלו
 מים" - ברגליו ובהלוכו. גדר מזה וגדר מזה •
 סתם "גדר" של אבנים הוא.

(כה) ותרא האתון את מלאך יהוה ותלחץ אל הקיר
 ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר ויסף להכתה:
 כ"י • ותלחץ • היא עצמה. ותלחץ • את אחרים, את רגל בלעם.

(כו) ויוסף מלאך יהוה עבדו ויעמוד במקום צר אשר
 אין דרך לנשות ימין ושמאל:
 כו ויוסף מלאכא דיי למעבר וקם פאתר עק
 די לית ארח למסטי לזמינא ולסמאלא:

כ"י • ויוסף מלאך ה' עבדו • לעבר עוד לפניו להלך,
 להיות לפניו במקום אחר, כמו (בראשית לג): "והוא עבר
 לפניך" • ויחזק את ידו ויחזק את ידו • לפניהם". ומדרש אגדה יש בתנחומא: מה ראה לעמוד
 בשלשה מקומות? סימני אבות הרואהו.

(כז) ותרא האתון את מלאך יהוה ותרכץ תחת
 בלעם ויחראף בלעם ויד את האתון במקל:
 כז ויחזק אתנא ית מלאכא דיי וירבעת תחות
 בלעם ויתקף רגזא דבלעם ומחא ית אתנא
 בחרטא:

(כח) ויפתח יהוה את פי האתון ותאמר לבלעם
 מה עשיתי לך כי הפיתני זה שלש רגלים:
 כח ופתח יי ית פומא דאתנא ואמרת לבלעם
 מה עבדית לך ארי מחיתני דנן תלת זמנין:

כ"י • זה שלש רגלים • רמז לו: אתה מבקש לעקר אמה החוגגת שלש רגלים בשנה.

כלי יקר - עזר והדר

הכרמים, וכן פרש רש"י (שה"ש ב ד)
 "הביאני אל בית היין" זה אהל מועד,
 ועליהם נאמר (שם ז יב"ג) "לכה דודי
 נצא השדה", "נשפיקה לכרמים" וגו'.
 ובמקום צר אשר אין דרך לנשות ימין
 ושמאל, רמז לתורה בדרך שנתבאר.
 וזה רמז נכון: תורה כד
 (כח) ויפתח ה' את פי האתון. נראה
 שגם זה צריך שעה הנה,
 להראות לו כי הוא דומה לחמור זה
 שאין מטבעו לזכר ולקבוען של
 ישראל לבד פתח ה' את פיו, כך בלעם
 רק לפי שעה פתח ה' את פיו בנבואה
 לקבוען של ישראל, ושלא יאמרו
 האמות אלו הנה לנו נביאים חורני
 למוטב (ראה רש"י פסוק ה): תורה כט

כוסות כנגד ארבע מלכיות (כ"ד שם),
 ושל יין' כמספר שבועים כנגד שבועים
 אמות (ראה במדבר ב א), ובטול זה גורם גם
 כן בטול כל שבועים אמות:
 ויתכן עוד לפרש זה שלש רגלים,
 שרמז לו איך אתה רוצה לעקר
 אמה המחזקת בשלשה דברים אשר
 עליהם העולם עומד, דהיינו שלשה
 רגלי העולם, והם התורה, עבודה,
 גמילות חסדים (אבות פ"א מ"ג), כי בטולם
 הריס כל העולם. ורמז לו גמילות
 חסדים במה שנאמר ותלך בשדה, כי
 עקר הגמילות חסדים מן השדה על
 ידי תרומות ומעשרות ולקט שבקה
 ופאה. והעבודה שבבית המקדש
 שנמשל לכרם, רמז לו במשעול

לעקר כל זה ולהחליף השיטה בין
 ישראל לעמים:
 ואחר כך אמר ויעמוד במקום צר אשר
 אין דרך לנשות ימין ושמאל
 (פסוק כו), כנגד עצרת שבו קבלו את
 התורה שנאמר בה (משל ג טו) "אנך
 ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד".
 ואלמלא קבלו ישראל התורה הנה
 העולם חוזר לתהו ובהו (שבת פח) והיו
 כל האמות בטליו, ואיך אתה רוצה
 לעקר אמה זו החוגגת חג זה שיש בו
 צרך לכל האמות ולכל הנמצאים
 שבמעלה ושבמטה:
 ויכול להיות שגם במשעול הכרמים
 רמז לו אתה רוצה לעקר אמה
 החוגגת חג הפסח ושותין בו ארבע

כט וַיֹּאמֶר בְּלָעַם לְאַתָּנָא אַרִי חִיבָת בִּי אֵלּוּ פּוֹן אֵית חֲרַבָּא בְּיַדִּי אַרִי כְעֵן קִטְלִיתִיךָ:
(כט) וַיֹּאמֶר בְּלָעַם לְאַתָּוֹן בִּי הִתְעַלְלִיתָ בִּי לֹא יֵשׁ-חֲרַב בְּיַדִּי בִּי עֵתָה הֲרַגְתִּיךָ:

הַשְּׂרִים: זֶה הוֹלֵךְ לְהַרְגֵּךְ אִמָּה שְׂלֵמָה בְּפִיו - וּלְאַתָּוֹן זֶה צָרִיךְ לְכַלֵּי זַיִן.
כ"ט «התעללית • בתרגומו: לשון גנאי ובזיון. לו יֵשׁ-חֲרַב בְּיַדִּי • גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני

ל וַיֹּאמֶר הָאֲתוֹן אֶל-בְּלָעַם הֲלוֹא אֲנֹכִי אֲתַנְךָ אֲשֶׁר-רַכַּבְתָּ עָלַי מֵעוֹדֶךָ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הֵהֱסֵבֶנָּה הַסִּפְנֹתַי לַעֲשׂוֹת לְךָ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא:
(ל) וַתֹּאמֶר הָאֲתוֹן אֶל-בְּלָעַם הֲלוֹא אֲנֹכִי אֲתַנְךָ אֲשֶׁר-רַכַּבְתָּ עָלַי מֵעוֹדֶךָ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הֵהֱסֵבֶנָּה הַסִּפְנֹתַי לַעֲשׂוֹת לְךָ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא:

בְּרִטְיָבָא שְׂדַאי לִיה כּוּ כְדַאיְתָא בְּמִסְכַּת עֲבוּדָה-זָרָה
כ"ט «ההסבן הספנתי • בתרגומו, וכן (איוב כב): "הלאַל יִסְפֵּן-גָּבֵר". ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא: אָמְרוּ לִיה: מַאי טַעְמָא לֹא רַכַּבְתָּ אֶסּוּסִיא? אָמַר לְהוֹן:

לא וַיִּגַּל יְהוָה אֶת-עֵינַי בְּלָעַם וַיֵּרָא אֶת-מְלֶאכֶךָ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וְחֲרַבֹּו שְׂלֵפָה בְּיָדֹו וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְאִפּוֹ:
(לא) וַיִּגַּל יְהוָה אֶת-עֵינַי בְּלָעַם וַיֵּרָא אֶת-מְלֶאכֶךָ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וְחֲרַבֹּו שְׂלֵפָה בְּיָדֹו וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְאִפּוֹ:

לכ וַיֹּאמֶר לֵה מְלֶאכֶכָּא דַּיִי עַל מָא מַחְתָּא יְת אֲתַנְךָ דַּיִן תִּלַּת זְמַנִּין הָא אֲנָא נְפִיקִית לְמַסְטָן אַרִי גְלִי קְדַמִּי דְאַתָּ רַעִי לְמַזְל בְּאַרְחָא לְקַבְלִי:
(לב) וַיֹּאמֶר אֵלּוּ מְלֶאכֶכָּא יְהוָה עַל-מָה הִבִּיתָ אֶת-אֲתַנְךָ זֶה שְׁלוֹשׁ רַגְלִים הִנֵּה אֲנֹכִי וַיֵּצְאֵתִי לְשִׁטְן כִּי-יִרַט הַדֶּרֶךְ לְנַגְדִּי:

כ"ט «כִּי-יִרַט הַדֶּרֶךְ לְנַגְדִּי • רבותינו חכמי המשנה (שבת קה) דרשוהו נוטריקון: קָרָא, רָאָתָה, נָטָתָה, בְּשִׁבִיל שְׁהַדֶּרֶךְ לְנַגְדִּי, פְּלוּמֵר: לְקַנְאֵתִי וּלְהַקְנִיטֵנִי. וּלְפִי מִשְׁמַעוּ: כִּי חֲרַד הַדֶּרֶךְ לְנַגְדִּי - לְשׁוֹן "רִטֵּט" - כִּי רֵאִיתִי בַעַל הַדֶּרֶךְ שֶׁחֲרַד וּמָהֵר הַדֶּרֶךְ, שֶׁהוּא לְכַעֲסִי וּלְהַמְרוֹתִי, וּמִקְרָא קֶצֶר הוּא, כְּמוֹ (ש"ב יג): "וַתְּכַל דְּוֹד". לִישָׁנָא אַחֲרֵינָא: יִרַט לְשׁוֹן רְצוֹן, וְכֵן (איוב טו) "וְעַל-יַדֵּי רְשָׁעִים יִרְטֵנִי" - מְפִיס וּמִנְחָם אוֹתוֹ עַל-יַדֵּי רְשָׁעִים, שְׂאִינָן אֵלָא מְקַנְיָטִים.

לג וַיַּחַזְּקֵנִי אֲתַנָּא וּסְטַת מִן קְדַמִּי דַּיִן תִּלַּת זְמַנִּין אֵלּוּ פּוֹן לֹא סְטַת מִן קְדַמִּי אַרִי כְעֵן אַף יְתֵךְ קִטְלִית וַיְתֵה קַמִּית:
(לג) וַתִּרְאֵנִי הָאֲתוֹן וַתֵּט לִפְנָי זֶה שְׁלֹשׁ רַגְלִים אוֹלִי נָטָתָה מִפְּנֵי בִּי עֵתָה גַם-אֲתַכָּה הֲרַגְתִּי וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי:

כ"ט «אוֹלִי נָטָתָה • כמו "לולא", פְּעַמִּים שׁ"אוֹלִי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "לולא". גַּם-אֲתַכָּה הֲרַגְתִּי • הרי זה מִקְרָא מְסֻרָס, וְהוּא כְּמוֹ: "גַּם הֲרַגְתִּי אוֹתְךָ", פְּלוּמֵר, לֹא הֶעֱכָבָה בְּלֶבֶד קְרֵאתְךָ עַל-יַדֵּי, כִּי גַם הִתְרַיָּגָה. וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי • (במ"ד) וְעֵתָה מִפְּנֵי שְׁדַבְּרָה וְהוֹכִיחְתָּךְ וְלֹא יִכְלַת לַעֲמֹד בְּתוֹכְחָתָה, כְּמוֹ שְׁכַתוּב: "וַיֹּאמֶר לֹא" - הֲרַגְתִּיהָ, שְׂלֵא יֵאמְרוּ: זֹה הִיא שְׂפִלְקָה אֶת בְּלָעַם בְּתוֹכְחָתָה וְלֹא יָכוֹל לְהִשָּׁיב; שְׁחַס הַמְּקוֹם עַל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן (ויקרא כ): "וְאֵת הַבְּהֵמָה תִּהְרַגוּ", וְכֵן (שם): "וְהִרְגַתְּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֵת הַבְּהֵמָה".

לד וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֶל-מְלֶאכֶךָ יְהוָה חֲטָאתִי בִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אֲתָה נֹצֵב לְקַרְאֵתִי בְּדֶרֶךְ וְעֵתָה אִם-רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי:
(לד) וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֶל-מְלֶאכֶךָ יְהוָה חֲטָאתִי בִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אֲתָה נֹצֵב לְקַרְאֵתִי בְּדֶרֶךְ וְעֵתָה אִם-רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי:

צָנִי לְלַכְתָּ, וְאַתָּה מִלְאָךְ מִבְּטַל אֶת דְּבָרָיו! לְמוֹד
הוּא בְּכֶךְ, שְׂאוֹמֵר דְּבָר וּמִלְאָךְ מִחֲזִירוֹ. אָמַר לְאַבְרָהָם
(בראשית כב): "קח-נָא אֶת-בְּנֶךְ וְגו'..." וְעַל-יְדֵי מִלְאָךְ בְּטַל
אֶת דְּבָרָיו, אַף אָנִי, אִם רַע בְּעֵינֶיךָ צָרִיךְ אָנִי לְשׁוֹב.

כִּי לֹא יָדַעְתִּי • גַּם זֶה גְּנוּתוֹ, וְעַל-פְּרִחוֹ הוֹדָה;
שֶׁהוּא הָיָה מִשְׁתַּבַּח שְׂיֹדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן, וּפְרִו הָעֵיד
"לֹא יָדַעְתִּי". אִם-רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי • לְהַתְרִים
נֶגֶד הַמָּקוֹם הַיָּא תְּשׁוּבָה זֹ. אָמַר לוֹ: הוּא בְּעַצְמוֹ

לֹא וְאָמַר מִלְאָכָא דִּי לְבַלְעָם אִזְל עִם
גְּבָרָיָא וּלְחֹד יָת פְּתָגְמָא דִּי אֲמַלְל עִמָּךְ
יְתָה תְּמַלְל וְאִזְל בְּלָעָם עִם רְבִירְבִי בְּלָק:

(לח) וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה אֱלֹ-בְלָעָם לְךָ עִם-הַאֲנָשִׁים
וְאַפְסִי אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אָדַבְר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תִּדְבָר
וַיִּלְךָ בְּלָעָם עִם-שָׂרֵי בְּלָק:

לְהֶאֱבֹד מִן הָעוֹלָם. עִם-שָׂרֵי בְּלָק • שְׂמַח לְקַלְלָם
כְּמוֹתָם.

כִּי לֹא יָדַעְתִּי • (במ"ח) בְּדָרְךָ שְׂאָדָם רוּצָה לִילְךָ,
בְּה מוֹלִיכִין אוֹתוֹ. וְאַפְסִי • עַל פְּרִחְךָ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר
אָדַבְר וְגו' • לְךָ עִם-הַאֲנָשִׁים • כִּי חִלְקְךָ עִמָּהֶם וְסוּפְךָ

לֹא וְשָׁמַע בְּלָק אָרִי אֲתָא בְּלָעָם וַיִּפַּק
לְקַדְמוּתָהּ לְקַרְתָּא דְּמוֹאָב דִּי עַל תְּחוּם
אֲרַנּוֹן דִּי בְּסִטְר תְּחוּמָא:

(לו) וַיִּשְׁמַע בְּלָק כִּי בָא בְּלָעָם וַיֵּצֵא לְקַרְאָתוֹ אֶל-עִיר
מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-גְּבוּל אֲרַנּוֹן אֲשֶׁר בְּקִצְהָ הַגְּבוּל:

כִּי לֹא יָדַעְתִּי • וַיִּשְׁמַע בְּלָק • שֶׁלַח שְׁלוּחִים לְבַשְׂרוֹ. אֶל-עִיר מוֹאָב • (במדבר רבח) אֵלּוּ מְטָרופוּלִין שְׁלוֹ, עִיר הַחֲשׁוּבָה
שְׁלוֹ, לוֹמַר: רָאָה מָה אֵלּוּ מִבְּקָשִׁים לְעַקֵּר !.

לֹא וְאָמַר בְּלָק לְבַלְעָם הֲלֹא מִשְׁלַח שְׁלַחִית
לְוִתְךָ לְמִקְרֵי לְךָ לְמָא לֹא אֲתִיתָא לְוִתִּי
הַפְּקוּשָׁא הַיּוֹתָא אָמַר לִית אָנָּא יָכִיל
לְיַקְרוּתְךָ:

(לז) וַיֹּאמֶר בְּלָק אֱלֹ-בְלָעָם הֲלֹא שְׁלַח שְׁלַחִיתִי אֵלֶיךָ
לְקַרְאֵלְךָ לְמָה לֹא-הִלַּכְתָּ אֵלַי הַאֲמַנְם לֹא אוֹכַל
כְּפָרְךָ:

כִּי לֹא יָדַעְתִּי • הַאֲמַנְם לֹא אוֹכַל כְּפָרְךָ • נִתְנַבֵּא, שְׁסוּפוֹ לְצִאת מַעְמוֹ בְּקַלּוֹן.

לֹא וְאָמַר בְּלָעָם לְבַלְלָק הֵא אֲתִיתִי לְוִתְךָ כַּעַן
הַמִּיבֵּל יִכְלָנָא לְמַלְלָא מִדְּעָם פְּתָגְמָא דִּישׁוּי
יְי כְּפִימִי יְתָה אֲמַלְל:

(לח) וַיֹּאמֶר בְּלָעָם אֱלֹ-בְלָק הִנֵּה-בָאתִי אֵלֶיךָ עִתָּהּ
הַיִּכַּל אוֹכַל דְּבַר מְאוּמָה הַדָּבָר אֲשֶׁר יֵשִׁים אֱלֹהִים
בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

♦ יום רביעי י"א תמוז ♦

לֹא וְאִזְל בְּלָעָם עִם בְּלָק וְאֹתוֹ לְקַרְיַת
מְחֻזָּהי:

(לט) וַיִּלְךָ בְּלָעָם עִם-בְּלָק וַיָּבֵאוּ קַרְיַת חֲצוֹת:

כִּי לֹא יָדַעְתִּי • עִיר מְלֵאָה שְׂוָקִים, אֲנָשִׁים, נָשִׁים וְטָף בְּחוּצוֹתֶיהָ, לוֹמַר: רָאָה וְרַחֵם שְׁלֵא יַעֲקְרוּ אֵלּוּ.

מִוַּגְבֵּס בְּלָק תּוֹרִין וְעַן וַיִּשְׁלַח לְבַלְעָם
וּלְרַבְרְבֵיָא דִּי עַמָּה:

(מ) וַיִּזְבַּח בְּלָק בָּקָר וַצִּאֵן וַיִּשְׁלַח לְבַלְעָם וְלִשְׂרָיִם
אֲשֶׁר אֹתוֹ:

כִּי לֹא יָדַעְתִּי • בָּקָר וַצִּאֵן • (סו) דְּבַר מַעֲט, בָּקָר אֶחָד וַצִּאֵן אֶחָד בְּלָבָד.

מֵא וְהוּנָה בְּצַפְרָא וּדְבַר בְּלָק יָת בְּלָעָם
וְאַסְקִיָּה לְרַמְתָּ דְּחַלְתָּהּ וְחֻזָּא מִתְּפִין קִצַּת מִן
עַמָּא:

(מא) וַיְהִי בְּבִקְר וַיִּקַּח בְּלָק אֶת-בְּלָעָם וַיַּעֲלֵהוּ בְּמוֹת
בְּעַל וַיְרֵא מִשָּׁם קִצְהָ הָעָם:

זשי"א במות בעל • כתרגומו: לרמת דחלתה - שם עבודת אלילים.

כלי יקר - עוז והדר

על הרעה (ראה ברכות נדג), לפיכך גם הקדוש ברוך הוא לא יקב אותם אפלו בשעת קלקלתם. ומה אזעם לא זעם ה' כי האמות מהפכין ה' מדת הרחמים לדין (ראה ביר לג ג), וישראל מעולם לא זעם את ה', לא הכעיס את מדת הרחמים להפכה למדת הדין:

כי מראש צרים אראנו (פסוק ט), יחס שלו אינו מן תרח, אלא מן אברהם שנקרא 'צור' שנקמר (ישעיה נא א-ב) "הביטו אל צור חצבתם" וגו' "הביטו אל אברהם אביכם", ואתו "צור, תמים פעלו" עם ה' ה'יה דברים לב ד), ובער כל הגלולים מן הארץ (ראה רש"י בראשית יא כח). **ומגבעות** אלו האמהות, **אשורנו**, משם ראש יחס שלו:

הן עם לבדר ישפן וגו', מיום שנקמר לאברהם "לך לך מארצך" וגו' (בראשית יב א), מאז והלאה העלם נתבודר מן כל אמה, ואין לו צרוף לא לבית אביו ולא לשום אמה, כי לקח אותו אלהים לחלקו. ותדע שפך הוא, כי לא נתן הקדוש ברוך הוא מספר לשום אמה כי אם לישראל, והוא הדבר המורה על מעלתן בדרך שפרשנו למעלה פרשת במדבר (א ט), ועל זה אמר **מי מנה עפר יעקב וגו'** (פסוק י), כי זה מופת שאין לו צרוף עם כל אמה ולשוף:

וזהו שנקמר ובגוים לא יתחשב, כי כל השבון ענינו המספר, ואמר שכל הגוים אין להם השבון פרטי אלא כללי, אבל ישראל יש להם מספר פרטי אפלו בהיות 'יהודה וישראל כחול הים' (ע"פ מלכים א' ד ט), וזהו שנקמר **מי מנה עפר יעקב**, אפלו בזמן שהם רבים בעפר הארץ נתן להם מנין פרטי, ולא די במספר זה, אלא אפלו שאחר המספר עשאם ארבעה דגלים, ונתן שנית מספר מיוחד לכל דגל שהוא רביעית הפתנה, וזהו שנקמר **ומספר את רבע ישראל**, וכל כף למה, אלא שבא להראות שהם עקר העולם כאלו לא היה ארבע רוחות בעולם וזולתם (ראה במדבר ב י), וכל מה שחוץ מהם אינו נחשב מכלל ארבע רוחות

אבותינו כמו שנקמר (יחושע כ ט) "בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים", דהינו **במות בעל**, כי אחר הבעלים הלכו כי בעלום אדונים וולתו יתברך. ומשם ראיה **קצה העם**, השרש הוא הקצה ראשון, והוא ככלו דמי, כי כל הבנים מסתעפים מן השרש, וכשהשרש ראוי לקללה ודאי תחול גם על ראש הענפים, כי בעבודה זרה "פקד עון אבת על בנים" (שמות כ ח):

וכאה הנבואה לבלעם כי בלק ובלעם נפלו שניהם בטעות גדול, כי ראש יחס אמה אינה מן ארם, כי תרח היה חשוב כמת בחייו עד שהיה אברהם פטור מן כבוד אב ואם (ראה ביר ט ט), שמע מינה שאינו מכלל ראש יחס אמה זו, אלא התחלת אמה זו **מראש צרים** (להלן כג ט) זה אברהם:

וזהו שנקמר וישא משלו ויאמר מן ארם ינחני בלק, שהוא רוצה לעשות ראש לאמה זו את תרח שהיה דר בארם נהרים. מראש הררי קדם, דהינו מן תרח שהיה קדם לאברהם. וראוהו עובד עבודה זרה שקים ליה ב"ארור האיש אשר יעשה פסל" וגו' (דברים כו טו), לפיכך בקש **לכה ארה לי יעקב**, כי ודאי תחול הקללה על הפחותים כהוראת שם 'יעקב', **ולכה זעמה ישראל**, כי על ידי זה יהיה זעם וכעס אפלו אל הטובים שבהם שנקמו ב'שם ישראל', על ידי 'שיראו באבדן מולדתם' (ע"פ אסתר ח ט):

מה אקב לא קבה אל (פסוק ח), הוא אומר לי 'ארה' שהוא גדולה מן 'קבה' (ראה דברי רבינו לעיל כב ט), אפלו ב'קבה' אין לי כח, קל וחמר ב'ארה'. אבל לפרוש רש"י (שם) ש'קבה' גדולה מארה, לא יתישב כלל מה שהתחיל ב'ארה' וסיים ב'קבה'. ויתכן לפרש **מה אקב לא קבה** ישראל את אל, כי האמות בשהצרה בא עליהם הוא מקלל במלכו ובאלהיו, אבל ישראל אינו כן, אלא אפלו אם הקדוש ברוך הוא בא עליהם בחזק ותקף כהוראת שם 'אל' (ראה רש"י תהלים לו ט), מכל מקום **לא קבה**, אינו מקלל אלא מברך גם

(מא) **וירא משם קצה העם**. לפי שהקצוות עלולים ביותר לקבל נזק, בדרך שנקמר במתאוננים (לעיל יא א) ונתאכל בקצה העם, או בקצה ראשון קציני עם, או בקצה אחרון המקצים שב'עם' (ראה ספרי פח). כי מצד המקצים יהי ראוי לקללה ממש, ואם מצד הקצינים החשובים, בנקל להכניס בהם עין הרע מצד מעלתם, כי זהו הדרך אשר בחר לו בלעם שאם לא ימצא מקום לקללם יכניס בהם עין הרע:

ואתה המעין "שא נא עיניך וראד" השנויים שמצינו בשלשה מקומות. כי מתחלה נאמר **וירא משם קצה העם**, ואחר כך נאמר (להלן כג א) **אפס קצהו תראה וכלו לא תראה**, מכלל כי בקצה ראשון ראיה כלו על ידי ראית הקצה. ובשלישי נאמר (להלן כד א) **וירא את ישראל שכן לשבטיו**, משמע שראה כלם ממש:

וכאור ענין זה הוא, כי מתחלה הציץ בלעם בשרשם של ישראל דהינו מקורם וצור חצבם אם ימצא בו עון, אשר על ידו תחול הקללה גם לענפים, כי בבטול השרש יפלו גם הענפים, והוא ראית הקצה הכולל את כלם, כי האבות כוללים הבנים. ואחר שבקש ולא מצא, חזר להציץ בענפים אם ימצא עון בתולדות, וזהו 'הקצה שכלו לא יראה', כי אין האבות בכלל הבנים. ואחר שלא הביט און לא באבות ולא בתולדות, אמר מעתה כלם בתכלית השלמות, אם בן אבניס בהם עין הרע השולט ביותר בדרך השלם מכל צד שאין בו פסלת כלל, וכדמסיק בתנחומא (ט' טו) ומביאו דהלקוט (משלי רמז תתקסא) על פסוק "מברך רעהו בקול גדול בפקר השפים קללה תחשב" (שם כו יד), על בלעם שבקש להכניס עין הרע בישראל על ידי ברכותיו. ועל זה הדרך ראיתי לבאר כל השלשה מקומות וזה סדרם: **ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם**. זהו חפוש ראשון אשר הציץ בשרש של אמה, ויחפש וימצא כי מתחלה עובדי עבודה זרה היו

א ואמר בלעם לבלק בנה לי הכא שבועא מדבחינן ואתקון לי הכא שבועא תורין ושבעא דכרין:

כג (א) ויאמר בלעם אלבלק בנהלי בזה שבועה מזבחת והכן לי בזה שבועה פרים ושבועה אילים:

ב בעבד בלק כמא די מליל בלעם ואסק בלק ובלעם תור ודכר על כל מדבחה:

(ב) ויעש בלק פאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם פר ואיל במזבח:

ג ואמר בלעם לבלק אתעתד על עלתך ואיהך מאים יערע מימר מן קדם יי לקדמותי ופתגמא דתזונני ואחוי לך ואזל יחידי:

(ג) ויאמר בלעם לבלק התיצב עלעלתך ואלכה אולי יקרה יהוה לקראתי ודבר מהיראני והגדתי לך וילך שפי:

ד"א אולי יקרה ה' לקראתי • אינו רגיל לדבר עמי ביום • וילך שפי • כתרגומו: יחידי, לשון שפי ושקט, שאין עמו אלא שתיקה.

ד וערע מימר מן קדם יי לות בלעם ואמר לה ית שבועא מדבחינן סדרית ואסקית תור ודכר על כל מדבחה:

(ד) ויקר אלהים אלבלעם ויאמר אליו אתשבועת המזבחת ערכתי ואעל פר ואיל במזבח:

לה הנראה אליו" (שם): "ויעתק משם ההרה וגו'" (שם א): "ויאזהל אכרם וגו'", ואחד בהר המוריה (שם ב): "ויצחק בנה אחד (שם ב): "ויבן שם מזבח וגו', ויכרו שם עבדי יצחק באר". ויעקב בנה שתיים: אחד בשכם (שם ג) ואחד בבית אל (שם ד). ואעל פר ואיל במזבח • ואברהם לא העלה אלא איל אחד.

ד"א ויקר • לשון עראי, לשון גנאי, לשון טמאת קרי, כלומר בקשי ובכזיון, ולא היה נגלה אליו ביום אלא בשביל להראות חבתן של ישראל. אתשבועת המזבחת • שבועה מזבחת ערכתי אין פתיב כאן, אלא "אתשבועת המזבחת". אמר לפניו: אבותיהם של אלו בנו לפניך שבועה מזבחות, ואני ערכתי כנגד בלן. אברהם בנה ארבעה (בראשית יב): "ויבן שם מזבח

ה ושוי יי פתגמא כפומא דבלעם ואמר תיב לות בלק וידין תמלל:

(ה) וישם יהוה דבר בפי בלעם ויאמר שוב אלבלק וכה תדבר:

ו ותב לותה והא מעמד על עלתה הוא וכל רכבי מואב:

(ו) וישב אליו והנה נצב עלעלתו הוא וכלשרי מואב:

ז ונטל מתלה ואמר מן ארם דברני בלק מלכא דמואב מטורי מדינחא איתא לויט לי יעקב ואיתא תרף לי ישראל:

(ז) וישא משלו ויאמר מןארם ינחני בלק מלך מואב מהרריקדם לכה ארהלי יעקב ולכה זעמה ישראל:

כלי יקר - עוז והדר

לבואר בתמשה דברים (ברכות י), לךך נאמר במהו. והר"י בעל הטורים פרש (פסוק ט) ששופי תבות של אברהם יצחק יעקב בגי' 'בלעם', וזהו אחריתי במהו: תורה א

במהו לשון יחיד, כי המיתה דוקא בגוף הבא מאב ואם קראם ישרים, ויהי אחריתי במהו, כי האחרית וההשארות, הוא בנשמות הבאים ממקור השם יתברך, והנשמה דומה

העולם, וזה ראיה שתרח אבי אברהם אינו מכלל הישוב ואין אברהם מתניחם אחריו כלל: ואמר תמת נפשי מות ישרים (פסוק ט) לשון רבים, ויהי אחריתי

כ"ט אַרְה־לִי יַעֲקֹב וּלְכָה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל. בְּשָׁנֵי שְׁמוֹתֵיהֶם אָמַר לוֹ לְקַלְלֶם - שָׁמָּא אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ מִבְּהֶקֶת.

(ח) מָה אֶקֶב לֹא קִבְּה אֵל וּמָה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם הָמָּא אֲלוּטָה דְלָא לְטִיָּה אֵל וּמָא אֲתִרְכַּה דְלָא תִרְכַּה וְי: יְהוָה:

יַעֲמְדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעָם, אֵלָּא (ש) "וְאֵלָּה יַעֲמְדוּ עַל הַקְּלָלָה" - לֹא רָצָה לְהַזְכִּיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קָלְלָה. לֹא זַעֵם ה' (בְּרִיכוֹת ו) אֲנִי אֵין כַּחַי אֵלָּא שְׁאֲנִי יוֹדַע לְכוּן הַשְּׁעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כּוֹעֵס בָּהּ, וְהוּא לֹא כַּעַס כָּל הַיָּמִים הַלְלוּ שְׁבַאתִי אֲלֵיךְ. וְזֶהוּ שְׁנֵאָמַר (מִיכָה ו) : "עַמִּי זָכַרְנָא מִה-יַעֲזֵן וְגו' וּמִה-עֲנָה אוֹתוֹ בַּלְעָם וְגו' לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה'".

כ"ט אַרְה־לִי יַעֲקֹב לֹא קִבְּה אֵל • (במ"ד) כְּשֶׁהָיוּ רְאוּיִים לְהַתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ, כְּשֶׁהַזְכִּיר אֲבִיהֶם אֶת עַוְנָם: "כִּי בְּאֶפֶס הָרְגוּ אִישׁ", לֹא קָלַל אֵלָּא אֶפֶס, שְׁנֵאָמַר (בְּרַאשִׁית מט) : "אֲרוּר אֶפֶס". כְּשֶׁנִּכְנַס אֲבִיהֶם בְּמִרְמָה אֲצֵל אָבִיו הִיָּה רְאוּי לְהַתְקַלֵּל, מָה נֶאֱמַר שָׁם? (ש) (כז) : "גַּם-בְּרוּךְ יִהְיֶה". בְּמִבְרָכִים נֶאֱמַר (דְּבָרִים כז) : "אֵלָּה יַעֲמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת-הָעָם". בְּמִקְלָלִים לֹא נֶאֱמַר "וְאֵלָּה

ט אַרְי מְרִישׁ טוּרִיָּא תְזִיתָה וּמְרַמְתָּא סְכִיתָה הָא עֲמָא בְּלַחֲוִדִיהוֹן עֲתִידִין דִּיחֲסִינוּן עֲלֵמָא וּבְעַמְמִיָּא לֹא יִתְדַנּוּן גְּמִירָא:

(ט) פִּי-מִרְאֵשׁ צָרִים אֲרָאָנוּ וּמוֹבְעוֹת אִשׁוּרְנוּ הַיָּעֵם לְבַדָּד יִשְׁכֵּן וּבְגוּיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב:

הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים, שְׁנֵאָמַר (יִרְמִיָּה ל) : "כִּי אֲעֲשֶׂה כְּלָה כְּכֹל הַבְּגוּיִם וְגו'" - אֵינָן נִמְנִין עִם הַשָּׂאָר. דְּבַר אַחֵר: כְּשֶׁהָיוּ שְׂמַחִין אֵין אִמָּה שְׂמַחָה עִמָּהֶם, שְׁנֵאָמַר (דְּבָרִים לב) : "ה' בְּדַד יִנְחֲנוּ". וְכִשֶּׁהָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים בְּטוֹבָה, הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשָׁבוֹן, וְזֶהוּ "וּבְגוּיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב".

כ"ט פִּי-מִרְאֵשׁ צָרִים אֲרָאָנוּ • אֲנִי מִסְתַּפֵּל בְּרַאשִׁיתִים וּבַתְחִלַּת שְׂרָשִׁיהֶם וְאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם מִיִּסְדִּים וְחוֹזְקִים כְּצוּרִים וּנְבֻעוֹת הַלְלוּ, עַל-יְדֵי אֲבוֹת וְאִמָּהוֹת. הַיָּעֵם לְבַדָּד יִשְׁכֵּן. הוּא אֲשֶׁר זָכוּ לוֹ אֲבוֹתָיו - לְשִׁכּוֹן בְּדַד, כְּתַרְגוּמוֹ. וּבְגוּיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב • כְּתַרְגוּמוֹ: לֹא יִהְיֶה נַעֲשִׂין כְּלָה עִם שָׂאָר

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (לְקוּסֵי שִׁיחוֹת כַּח עַמ' 170)

שְׁרַקְשָׁה לוֹ: נֶאֱמַר לְעִיל "וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר", וְלֹא מְצִינוּ בְּדַבְּרָיו מִשְׁל. לְכוּן מִפְּרֵשׁ, שֶׁהַמִּשְׁל הוּא בְּמַלִּים הַלְלוּ: "צוּרִים" ו"גְּבֻעוֹת" מִשְׁל הֵם לְחֹזֶק וְתִקְוָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

אֲנִי מִסְתַּפֵּל בְּרַאשִׁיתִים וּבַתְחִלַּת שְׂרָשִׁיהֶם (רש"י כג, ט) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ מוֹצִיא אֶת הַפְּתוּב מִפְּשׁוּטוֹ - בַּלְעָם עֲמַד אַז עַל הַר גְּבוּהָ וּמִשָּׁם רָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ לוֹמַר,

יִמָּן יִיבּוֹל לְמַגְנֵי דַעֲדַקְנָא דְּבֵית יַעֲקֹב דַּאֲמִיר עֲלֵיהוֹן יִסְגּוּן כַּעֲפָרָא דַּאֲרַעָא אוּ תְדָא מֵאַרְבַּע מְשִׁרְתָּא דִּישְׂרָאֵל תְּמוֹת נַפְשֵׁי מוֹתָא דְקִשְׁיטוּהִי וַיְהִי סוֹפֵי כְּוַתְהוֹן:

(י) מִי מָנָה עֲפָר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת-רֵבַע יִשְׂרָאֵל תְּמוֹת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶה אַחֲרֵיתִי כְּמֹהוּ:

(ויקרא יט) : "לֹא תִזְרַע כְּלֵאִים", אֶפֶר פָּרָה וְעֶפֶר סוּטָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶם. וּמִסְפָּר אֶת-רֵבַע יִשְׂרָאֵל, רַב־עוֹתִיהֶן, זַרַע הַיּוֹצֵא מִן הַתְּשֻׁמִּישׁ שֶׁלָּהֶם. תְּמוֹת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל • שְׁבָהֶם.

כ"ט מִי מָנָה עֲפָר יַעֲקֹב וְגו' • כְּתַרְגוּמוֹ: דַּעֲדַקְנָא דְּבֵית יַעֲקֹב וְכו' מֵאַרְבַּע מְשִׁרְתָּא, אֲרַבְעָה דְגָלִים. דְּבַר אַחֵר: עֶפֶר יַעֲקֹב - אֵין חֲשָׁבוֹן בְּמַצּוֹת שֶׁהֵם מְקַיְמִין בְּעֶפֶר (דְּבָרִים כב) : "לֹא תִחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר",

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (לְקוּסֵי שִׁיחוֹת לַח עַמ' 96)

"וְעֶפֶר אַחֵר יִקַּח וְטַח אֶת הַבַּיִת". וּבַלְעָם מֵתָאָר בְּכָף אֶת מַעֲלָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְעַמּוֹת הָעוֹלָם: לְבַנֵּי נַח יֵשׁ רַק שְׁבַע מְצוֹת, וּלְיִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְפָחוֹת שְׁמוֹנָה בְּעֶפֶר בְּלַבַּד.

וְכִיּוֹצֵא בָהֶם (רש"י כג, י) יֵשׁ לוֹמַר, שְׁבַתֵּיבוֹת אֵלוּ מִתְּפִנּוֹן רִש"י לְאַרְבַּע מְצוֹת נּוֹסְפוֹת: אֲסוּר חֲרִישָׁה בְּשֶׁבֶת וּבִשְׂמֻטָּה, אֲסוּר זְרִיעָה בְּשֶׁבֶת וּבִשְׂמֻטָּה, כְּסוּי דָם בְּעֶפֶר,

יֵא וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל-בַּלְעָם מָה עָשִׂיתָ לִּי לְקַב אֵיבִי סְנַיִ דְּבַרְתִּיךְ וְהָא בְּרַכָּא מְבָרַכַת לְהוֹן:

(יא) וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל-בַּלְעָם מָה עָשִׂיתָ לִּי לְקַב אֵיבִי לְקַחְתִּיךְ וְהִנֵּה בְּרַכְתָּ בְּרַךְ:

(יב) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יְשִׁים יְהוָה בְּפִי אֲתוֹ
 יב וַאֲתַב וְאָמַר הֲלֹא יְת דִּישׁוּי יי כְּפּוּמֵי יְתָה
 אָטַר לְמַלְלָא :
 אָשְׁמֹר לְדַבְרִי :

◆ יום חמישי י"ב תמוז ◆

יג וַיֹּאמֶר לֵה בָּלַק אֵימָא כַּעַן עִמִּי לְאַתֵּר
 אַחֲרֵן דְּתַחֲזִיגָה מִתַּמְנָן לַחֹד קִצְתָה תַּחֲזִי
 וְכֹלָה לֹא תַחֲזִי וְתַלּוּטָה לִי מִתַּמְנָן :

(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלַק לְדִנָּא אֲתִי אֶל־מְקוֹם אַחֵר
 אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אַפְסַם קִצְתוּ תִרְאָה וְכֹלֹ לֹא
 תִרְאָה וְקַבְנֹ-לִי מִשָּׁם :

גכ"י • וְקַבְנֹ-לִי • לְשׁוֹן צְוּוּי : קַלְלָהּ לִי .

יד וַיְדַבְּרָה לְחַקֵּל סְכוּתָא לְרִישׁ רַמְתָּא וּבְנָא
 שְׁבַעַא מִדְּבַחֲזִין וְאַסַּק תּוֹר וַיְדַבֵּר עַל כָּל
 מִדְּבַחָא :

(יד) וַיִּקְחָהּוּ שְׂדֵה צַפִּים אֶל־רֹאשׁ הַפְּסָגָה וַיִּבֶן שְׁבַעַה
 מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פֶּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ :

פְּרָצָה לְהַפְרִיץ בְּיִשְׂרָאֵל מִשָּׁם, שְׁשָׁם מִת מִשָּׁה. כְּסָבוֹר
 שְׁשָׁם תַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם הַקְּלָלָהּ, וְזוֹ הִיא הַפְּרָצָה שְׁאֲנִי
 רוּאָה .

גכ"י • שְׂדֵה צַפִּים • מְקוֹם גְּבֵה הָיָה, שְׁשָׁם הַצּוּפָה
 עוֹמֵד לְשֹׁמֵר אִם יָבֵא חֵיל עַל הָעִיר. רֹאשׁ הַפְּסָגָה •
 בְּלַעַם לֹא הָיָה קוֹסַם כְּבָלַק; רָאָה בָּלַק שְׁעִתִּידָה

כלי יקר - עו והדר

שם פי אם אמירה ודבור לבד דרך
 גזום, ולא כדרי לעשות ולהקים, זהו
 שנאמר **ולא יעשה, ולא יקימנה:**

והכפל שבפסוק זה טעמו, לפי שאמר
 הקדוש ברוך הוא למשה
 "הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם" וגו'
 (שמות שם ט), הרי שהיה שם אמירה רכה
 והבטחה טובה למשה שאמר לו (שם)
 "ואעשה אותך לגוי גדול", והיה שם
 דבור קשה לישראל, ושניהם לא
 נתקמו. וינגד הטובה אשר אמר
 לעשות למשה, נאמר כאן **לא איש אל**
ויכזב, כי לשון כזוב מורה על המבטיח
 להטיב ואינו מקיים, וינגדו נאמר
ההוא אמר אמירה רכה (ראה רשי"י שמות יט
 א) **ולא יעשה**, וינגד הרעה אשר **ויבן**
אדם ויתנחם, כי לשון נחמה הוא על
 הרעה, וינגד זה אמר 'ודבר' **ולא**
יקימה (ראה רשי"י לעיל יב א) ויברך
 שנתבאר:

ואמר הזה ברה לקחתי (פסוק ב), היינו לי,
 כי כבר אמרתי ונתהא אחריתי
כמהו (פסוק ט), ואם אקללם אקלל גם
 עצמי, לכה **לא אשיבנה**. **לא הביט און**
ביעקב (פסוק כא), אתה לקחתני שדה
 צופים להיות צופה ומביט באון ועמל

והלא **לא אדם** הוא **להתנחם**. אלא
 ודאי אפלו לכתחלה מעולם לא עלתה
 על דעתו ויתברך לכלותם כי לא פשעו
 בו:

אך הערב רב היה העקר במעשה
 ההוא ששעשו על ידי נחש וקסם,
 וחשב ה' פן יטעו גם ישראל אחריה,
 והיה מגנם להם בכליון כי עבד אינש
 דגזים ולא עבד' (שבועות מז, א), לכה נאמר
 'אשר דבר לעשות' ולא נאמר 'אשר
 בקש לעשות', אלא מעולם לא בקש,
 אלא דבר לעשות דרך גזום לבד, ולא
 כדי לעשות ממש. וזה דוקא 'לעמו'
 דהינו בני ישראל, אבל על הערב רב
 לא נחם כלל, 'ועזבו ה' יכלו' (ישעיה א
 כח) על ידי הענשים המבארים פרשת
 כי תשא (שמות שם א) כמו שפרש רש"י
 (שם) בשלש מיתות נדונו שם כו',
 ואצלנו נראה כאלו נחם ה' על זאת,
 "ואל ה' הוא הידע" (ע"פ יהושע כב כב) שגם
 מתחלה כף היתה דעתו ויתברך:

אבל אם היו ישראל מזידין בדבר, אם
 כן ודאי יעד להם ענש ממש
 והיתה כאן נחמה ממש, וזה אינו כי
לא בן אדם הוא ויתנחם. אלא **הוא**
אמר ולא יעשה (פסוק ט), שלא היתה

כג (יד) ויקחהו שדה צפים. אחר
 שלא יכול למצא
 שמץ פסול עבודה זרה בשרשים, חזר
 להיות צופה ומביט בענפים, דהינו
 לבא על התולדות מצד חטא העגל
 שעשו. ועל זה נאמר (פסוק יג) **אפס קצהו**
תראה וכלו לא תראה, כי אין האבות
 בכלל הבנים, ועוד שלא עשו את
 העגל כי אם המקצים שבעם, שהרי
 שבת לוי לא הסכימו (ראה שמות לב כו).
 ואמר **אשר תראנו משם** (שם), כי על
 ידי העגל נעשו מגלים, כמו שנאמר
 (שמות שם כה) "וירא משה את העם כי
 פרע הוא", פרש רש"י מגלה, וראו כל
 העמים כי שם ה' סר מעליהם על ידי
 העגל, ונהו **שדה צפים** שהוא לשון
 הבטחה:

וכבא התשובה אליו שגם בזה טעו, כי
לא הביט און זה **ביעקב** (פסוק כא)
 כי אם הערב רב לבדו היה מקור אל
 המעשה ההוא. **וישא משלו ויאמר וגו'**
לא איש אל ויכזב וכן אדם ויתנחם
 (פסוק יח"ט), הביא לו מופת על טעותו,
 שהרי נאמר במעשה העגל (שמות שם יד)
 "וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות
 לעמו", וכי יש נחמה לפניו ויתברך

טו ויאמר לבלק אתעתד הכא על עלתך ואנא אתמטי עד כא :

(טו) וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלַק הַתִּיּוֹצֵב כֹּה עַל־עֲלֹתְךָ וְאֲנֹכִי אֶקְרָה כֹּה:

ט"ו • אַקְרָה כֹּה • מַאת הַקְדוּשׁ־בְרוּךְ־הוּא • אַקְרָה • לְשׁוֹן אֶתְפַּעַל.

טז ויערע מימר מן קדם יי לבלעם ושווי פתגמא בפומיה ואמר טוב לנות בלק וידין תמלל :

(טז) וַיִּקְרַח יְהוָה אֶל־בְּלָעֵם וַיִּשֶׂם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלַק וְכֹה תְדַבֵּר:

לו לוקדוש־ברוך־הוא רסן וחכה בפיו, כאדם הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה, אמר לו: על־כרחך תשוב אל בלק.

ט"ז • וַיִּשֶׂם דָּבָר בְּפִיו • ומה היא השימה הזאת? ומה חסר המקרא באמרו: "שוב אל־בלק וכה תדבר"? אלא כשהיה שומע שאינו נרשה לקלל, אמר: מה אני חוזר אצל בלק לצערו? (סנהדרין ק"ה) ונתן

כלי יקר – עזי והדר

המוזיקים (ראה רש"י שמות יב כב), וכל העוסקים עמיהם הם מכים ומפגים, וירא בבקר והנה פניהם זועפים' (ע"פ בראשית טו) "לא תאר ולא הדר להם" (ע"פ ישעיה נג ב), והם חלושי כח כי רבם מרעיבים את עצמם כדי שתשרה עליהם רוח הטמאה (ראה סנהדרין סה). והן עם זה **כלביא יקום** משנתו, חזק ובריא אולם" (תהלים עג ד), וזה מופת שאין לו עסק **בנחש וקסם**, וארבעה לא **יששב עד יאכל טרף**, וכפרוש רש"י שאומר קריאת שמע על מפתו ומבריח המזיקין מעליו, ואם פן ודאי אין לו עסק עמיהם כלל. וזה פרוש כבון: תורה טו

(טו) וַאֲנֹכִי אֶקְרָה כֹּה. פרוש רבנו בחיי לבטל מהם ברכת כ"ה יהיה ורע" (בראשית טו ט) "כה תברכו את בני ישראל" (לעיל ו כג). בנה ראיתי לתרץ מה שמוסיק ברבתי כ"ז כי אמר "אולי נבה בו" (לעיל כב ח), לא בקש פי אם לנכות מהם חלק עשרים וארבעה מן ששים רבוא, והינו עשרים וחמשה אלה. ויש להקשות מה תועלת היה לו בזה אם יחסרו עשרים וחמשה אלה מן ששים רבוא, גם יש לדקדק למה נפלו בעצתו עשרים וארבעה אלה ולא יותר ולא פחות. אלא ודאי שעקר כונתו היתה לבטל מהם ברכת כ"ה כי על ידי זה יחולו הקלות, לכה לא בקש פי אם לנכות חלק עשרים וארבעה בדרך שמנכין מן הסאה חלק עשרים וארבעה (ראה בב' צג), כף בקש

אמר כי שחת עמך אשר העלית, כי לשון יציאה אין שיך בהם, כי מי הכניסם שצאו: **וכפי** הפשט יתכן לפרש, שהקדוש ברוך הוא אמר ירד פי שחת עמך אשר העלית' במעלה על ידי בות מצרים, כי משם נתעשרו, ועל ידי רב וקב עשו העגל (ראה ברכות לב). לכה אמר 'אשר העלית מארץ מצרים', כי נתעלו בעשר של ארץ מצרים, אבל בתפלת משה לא היה מקום להזכיר זה, לכה אמר 'אשר הוצאת':

כי לא נחש ביעקב וגו' (פסוק כג), וכבר ידעת כי העגל נעשה על ידי כשוף (ראה תחומא כי תשא ט), ומאחר שלא נחש וקסם בישראל, ודאי לא עשאו העגל כי אם הערב רב. ואם תאמר אם אין בהם נחש וקסם, אם פן במה יודע להם הדבר אשר דברו ה', על זה אמר **פעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל**, כי כל הקורות התלוין בעת זמן ההווים ונפסדים, **יאמר ליעקב** אפלו לקטניהם, ועל דרך שנאמר (דברי הימים א יב ג) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים", ו**לישראל** דהינו לחשוביהם, **יאמר מה פעל אל**, כי הדברים הרוחניים הקדוש ברוך הוא כוננם בידים כמו שנאמר (שמות טו ז) "מקדש ה' כוננו יריד", וכתוב (תהלים לא ג) "מה רב טובך וגו' פעלת לחוסים כף":

הן עם כלביא יקום (פסוק כד), ידוע שכל עקר מעשה כשוף בלילה, כי "בו תרמש כל חיתו יער" (תהלים קד ט) אלו

שלחם, מה אוכל להביט אם ה' לא הביט בהם עמל ואנו. ואפלו החוטאים הנהם לא פרו באלהים לגמרי, אלא שתפו שם שמים לדבר אחר, כי לכה נאמר "אשר העלוק" (שמות לב ד) ב"ו, ואמרו רבותינו ו"ל (סנהדרין ג) 'אלמלא וי"ו שביהעלוק' נתחבבו שונאיהם של ישראל כלה, כי ב"ו יש הוראה שלא נתנו תפלה באלהים, אלא הודו "כי ה' הוא האלהים" (דברים ד ג) והעגל הנה נתמנה "למלך על כל הארץ" מפי הגבורה (ע"פ זכריה יד ט), לכה אמרו 'אשר העלוק'. וזהו שנאמר כאן ה' אלהיו עמו, שטענו כי ה' אלהיו הוא עמו עם העגל, ומסר לו ההנהגה להיות ביניהם כמלך, ולא אלהים ממש, וזה שנאמר **ותרועת מלך בו**:

או יאמר, שאף בשעת החטא ה' אלהיו עמו, לא פרו בו לגמרי, ו**ותרועת מלך** עולם נשאר בו, ותדע שכה הוא, שהרי אמר הקדוש ברוך הוא למשה "ירד פי שחת עמך אשר העלית" (שמות ט ט) הינו העם שהעלה משה, וזה ודאי לא אמר כלפי ישראל, שהרי **אל מוציאם ממצרים** (פסוק כב) ולא משה הוציאם, אלא ודאי שכלפי הערב רב אמר שמשה העלם מדעתו (ראה רש"י שמות ט). והראיה, שלכה אמר משה "למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת" וגו' (שם פסוק יא), דהינו ישראל אשר **אל מוציאם ממצרים**, כי לשון 'הוצאת' שיך בישראל שנכנסו למצרים וצאו, אבל גפי הערב רב

(ח) וַיָּבֵא אֱלֹהֵי וְהִנֵּה נֹצֵב עַל-עֲלָתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאֵב אֹתוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בַּלֵּק מַה-דָּבָר יְהוָה:

וַיֹּאמְרָא לְוָתָהּ וְהוּא מְעַתֵּד עַל עֲלָתָה וַרְבָּבְרֵי מוֹאֵב עִמָּה וְאָמַר לָהּ בַּלֵּק מָא מְלִיל

כ"ח - וְשָׂרֵי מוֹאֵב אֹתוֹ • וְלִמְעַלָּה הוּא אוֹמֵר: "וְכַל-שָׂרֵי מוֹאֵב"? בֵּינוֹ שָׂרָאוּ שָׂאִין בּוֹ תַקְנָה, הִלְכוּ לְהֵם

מקצתם ולא נשארו אלא מקצתם. מה-דבר ה' • (במ"ח) לשון צחוק הוא זה, כלומר: אינך ברשותך.

(יח) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוֹם בַּלֵּק וּשְׁמַע הָאֵזִינָה עֲדֵי בְנוֹ צֶפֶר:

יח וַיִּטַּל מִתְּלָהּ וְאָמַר קוֹם בַּלֵּק וּשְׁמַע אֲצִית לְמִימְרֵי בֶר צֶפֶר:

כ"ט - קוֹם בַּלֵּק • בֵּינוֹ שָׂרָאוּ מְצַחֵק בּוֹ, נִתְכַנֵּן לְצַעְרוֹ: עֲמַד עַל רִגְלֵיךָ, אֵינְךָ רִשָּׁאֵי לִישָׁב, וְאֲנִי שְׁלוּחַ אֵלֶיךָ בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם. בְּנוֹ צֶפֶר • לְשׁוֹן

מקרא הוא זה, כמו (תהלים קד): "חִיתוֹ יַעֲר", (בראשית א): "וְחִיתוֹ-אֶרֶץ", (תהלים קד): "לְמַעַנֵנוּ מֵיִם".

(יט) לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְזַב וּבְנֵי-אָדָם וַיִּתְנַחֲם הֵהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדָבָר וְלֹא יִקְיַמְנָה:

יט לֹא כְּמִלֵּי בְנֵי אֲנָשָׁא מִימֵר אֱלֹהָא בְּנֵי אֲנָשָׁא אֶמְרִין וּמְכַדְבִּין וְאִף לֹא פְעוּבְדֵי בְנֵי בְּשָׂרָא דִּי אַנּוּן גְּזָרִין לְמַעַפְד וְחִיבִין וּמְתַמְלְכִין דְּהוּא אָמַר וְעַבְד וְכָל מִימְרָה מְתַקְנִים:

כ - לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְזַב • כָּבֹד נִשְׁבַּע לְהֵם לְחִבְיָאֵם וּלְהוֹרִישֵׁם אֶרֶץ שְׂבָעָה אַמּוֹת, וְאַתָּה סְבוּר לְהַמִּיתֵם

במדבר? • הוּא אָמַר וַיִּכְזַב • בְּלִשׁוֹן תְּמָה, וְתַרְגוּמוֹ: "וְחִיבִין וּמְתַמְלְכִין" - חוֹזְרִים וְנִמְלְכִין לְחִזּוֹר בְּהֵם.

(כ) הִנֵּה בָרַךְ לְקַחְתִּי וּבָרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה:

כ הָא בְּרַכְוֹן קַבְלִית וְאַבְרַכְנָה לִישְׂרָאֵל וְלֹא אֲתַב בְּרַכְתֵּי מְנָה:

כ"א - הִנֵּה בָרַךְ לְקַחְתִּי • אַתָּה שׂוֹאֲלֵנִי "מַה-דָּבָר הִיא? קַבְלִיתִי מִמֶּנּוּ לְבָרַךְ אוֹתָם. (ס"א: "בָּרַךְ" כְּמוֹ "לְבָרַךְ"). וּבָרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה • הוּא בָּרַךְ אוֹתָם, וְאֲנִי לֹא אֲשִׁיב אֶת בְּרַכְתּוֹ. וּבָרַךְ • כְּמוֹ וּבָרַךְ, וְכֵן הוּא גְזָרַת רִי"ש, כְּמוֹ (תהלים עז): "אוֹיֵב חֲרַף", כְּמוֹ חֲרַף. וְכֵן (שם ט): "וּבּוֹצֵעַ בָּרַךְ", הַמְהַלֵּל וּמְבָרַךְ אֶת

הגזל ואומר: אל תירא כי לא תענש, שלום יהיה לך - מרגיז הוא להקדוש-ברוך-הוא. ואין לומר ברוך שם דבר, שאם בן היה נקוד בפתח קטן (ר"ל: סגול תחת הרי"ש) וטעמו למעלה, אבל לפי שהוא פעל, הוא נקוד קמץ קטן (צירי) וטעמו למטה.

(כא) לֹא-הֵבִיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא-רָאָה עֲמַל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וְתַרְוַעַת מִלֶּךְ בּוֹ:

כא אֲסַתְפְּלִית לִית פְּלַחֵי גְלוּלִין בְּדָבִית יַעֲקֹב וְאִף לֹא עֲבָדֵי לְאוֹת שָׁקֵר בְּיִשְׂרָאֵל מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵיוֹן בְּסַעֲדָהוֹן וּשְׂכִינַת מְלָכְהוֹן בְּיַנְיָהוֹן:

כ"ב - לֹא-הֵבִיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וַיִּגֹּ' • כְּתַרְגוּמוֹ. דָּבָר אַחֵר: אַחֲרֵי פְּשׁוּטוֹ הוּא נִדְרָשׁ מְדָרֵשׁ נֶאֱחָה. לֹא הֵבִיט • הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָוֶן שְׂבִיבְעָקֹב, שְׂפָשְׁתֵּן עוֹבְרִין עַל דְּבָרָיו אֵינּוּ מְדַקְדָּק אַחֲרֵיהֶם לְהַתְּבַוֵּן בְּאַוְנֵיּוֹת שְׁלֵהֶם וּבְעַמְלָן, שֶׁהֵן עוֹבְרִים עַל דָּתוֹ. עֲמַל • לְשׁוֹן עֲבָרָה, כְּמוֹ (ט ז): "הָרָה עֲמַל", (שם ט): "כִּי אַתָּה

עמל וכעס תביט", לפי שהעברה היא עמל לפני המקום. ה' אלהיו עמו • אפלו מכעיסין וממרים לפניו, אינו זו מתוכן. ותרועת מלך בו • לשון חבה ורעות, כמו (שמואל ב טו): "רעה דוד" אוהב דוד, (שופטים טו): "וַיִּתְּנָה לְמַרְעָהוּ". וכן תרגם אונקלוס: ושכינת מלכהוין ביניהוין.

לנכות חלק עשרים וארבעה דהינו עשרים וחמשה אסף במספר 'בה' ולא עלתה בידו, כי לא הפיל פי אם עשרים וארבעה אסף עד 'בה' ולא עד בכלל, כי בבואו למספר עשרים וחמשה, עמדו להם הברכות של 'בה'

תְּבַרְכוּ 'וְכֹה יְהִי וְרַעַף' (ראה דברי רבינו לעיל ו'כג): תורה טו

(כב) אַל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפַת רְאֵם לוֹ:

כב אַלֶּה דאַפֿקנון ממצרים תקפא ורומא
דילה:

ואמר אני שהוא לשון (בראשית א): "ועוף יעופף",
המעופף ברום וגבה, ותקף רב הוא זה. תועפת
ראם • עפית גבה. דבר אחר: "תועפת ראם". תקף
ראמים. ואמרו רבותינו: (גישין סח) אלו השדים.

כ"י • אל מוציאם ממצרים • אתה אמרת: "הנה עם
יצא ממצרים", לא יצא מעצמו, אלא האלהים
הוציאם. כתועפת ראם לו • תקף רום וגבה שלו.
וכן (איוב כב): "וכסף תועפות" - לשון מעוז המה.

(כג) כִּי לֹא־נַחַש בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל
יֹאמֶר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פֶּעַל אֵל:

כג ארי לא נחשיא צון דייטב לדיבת יעקב
ואף לא קסמא רען ברבות בית ישראל
פעדן ותאמר ליעקב ולישראל מה עבד
אלהא:

לשון עתיד, אלא לשון הנה: אינן צריכים למנחש
וקוסם, כי בכל עת שצריך להאמר ליעקב ולישראל
מה פעל הקדוש ברוח הוא ומה גזרותיו במרום,
אינן מנחשים וקוסמים, אלא נמסר להם על-פי
נביאייהם מה היא גזרת המקום, או אורים ותמים
מגידיים להם. ואונקלוס לא תרגם בן.

כ"י • כי לא נחש ביעקב • כי ראויים הם לברכה,
שאינ בהם מנחשים וקוסמים. בעת יאמר ליעקב
וגו' • עוד עתיד להיות עת כעת הזאת, אשר תגלה
חבתן לעין כל, שהן יושבין לפניו ולומדים תורה
מפיו ומחיצתן לפנים ממלאכי השרת, והם ישאלו
להם: מה פעל אל, וזהו שנאמר (ישעיה ל): "והיו עיניך
ראות את מורידך". דבר אחר: "יאמר ליעקב" - אינו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 266)

לשון ארעי וטמאה. והינו, שבלעם היה למטה ממלאכי
השרת. מוכן אפוא, שמבחינתו ישנה חשיבות מיוחדת בקר
שישראל הם למעלה ממלאכי השרת.

ומחיצתן לפנים ממחיצת מלאכי השרת (רש"י כג, כג)
רש"י פרש לעיל (ויקרא א, א) שמלאכי השרת משתמשין
בלשון "ויקרא", ואלו בנביאי האמות נאמר לשון "ויקר",

(כד) הַנְּעִם פְּלִבְיָא יָקוּם וּכְאָרִי יתְנַשֵּׂא לָא
עַד־יֹאכַל טוֹרֵף וְדַם־חַלְלִים יִשְׁתֶּה:

כד הא עמא פליתא שרי וכאריא יתנטל לא
ישרי בארעה עד דיקטול קטול ונקסי
עממא יירת:

ונלחם מלחמותיהם ומפילם חללים. דבר אחר:
הנעים פלביא יקום וגו', כתרגומו. ודם חללים
ישתה • (כ"י) נתבא שאין משה מת עד שיפיל מלכי
מדין חללים, ויהרג הוא עמהם, שנאמר (יהושע יא):
"ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב
אל חלליהם".

כ"י • הנעים פלביא יקום וגו' • כשהן עומדין
משינתם שחרית, הן מתגברים פלביא וכארי לחטף
את המצוות: ללבש יציעית, לקרא את שמע ולהניח
תפלין. לא ישפב • בלילה על משתו עד שהוא
אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו. כיצד? קורא
את שמע על משתו ומפקיד רוחו ביד המקום. בא
מחנה וגיס להזיקם - הקדוש ברוח הוא שומרם

(כה) וַיֹּאמֶר בְּלָק אֶל־בְּלַעַם גַּם־קֹב לֹא
גַם־בָּרַךְ לֹא תִבְרַכְנוּ:

כה ואמר בלק לבלעם אף מילט לא
תלוטנון אף ברקא לא תברכנון:

גם לי גם לך לא יהיה, וכן (דברים לב): "גם בחור
גם בתולה".

כ"י • גם קב לא תקבנו • גם" ראשון מוסף על
"גם" השני, ו"גם" שני על "גם" ראשון. וכן (מ"א א):

כו ואתב בלעם ואמר לבלק הלא מללית
עמך למימר כל די זמלל יי תה אעבד:

(כו) וַיַּעַן בְּלַעַם וַיֹּאמֶר אֶל־בְּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ
לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־יִדְבַר יְהוָה אֲתוּ אַעֲשֶׂה:

♦ יום שישי י"ג תמוז ♦

כז ואמר בלק לבלעם איתא כען אדברוך
לאמר אחרון מאים יהי רעוא מן גדום יי
ותלוטה לי מתמן :

(כז) ויאמר בלק אל-בלעם לכה-נא אקחך אל-מקום
אחר אולי יישר בעיני האלהים וקבתו לי משם:

כ"ט וקבתו לי • אין זה לשון צווי וכמו "וקבנו", אלא לשון עתיד: אולי יישר בעיניו ותקבנו לי משם,
מלדיר"ש בלעז (דוא זאלסט שעלטען).

כח ודבר בלק ית בלעם ריש ומתא
דמסתקיא על אפי בית ישימון :

(כח) ויקח בלק את-בלעם ראש הפעור הנשקף
על-פני הישימון:

כ"ט וראש הפעור • קוסם גדול היה בלק, וראה | כ"ט וראש הפעור • קוסם גדול היה בלק, וראה
שהן עתידין ללקות על-ידי פעור, ולא היה יודע | כל החוזים בפוכבים - רואים ואין יודעים מה רואים.

כלי יקר - עוז והדר

ר'אה שאין פתחיהו מכונניו זה כנגד זה
(ר"ט) שלא יסתכל שום אחד באהל
חברו ולא יזיקו בעין הרע, אומר איך
אפשר שיקבלו גזק מן עין הרע, פי
הוא דבר שהם עצמם נזהרים מזה.
ואדרבה פנחלים נטיו (פסוק ו), יאמר
שאהלי יעקב ומשכנותיו נמשלו
לנחלים המכסים את הדגים לבל
תשלט בהם עין הרע, כך האהלים
אשר בהם יושבים ועוסקים בתורה
מצילין מן העין, כי לא שלטא עינא
בישא ביושבי אהלים שאינן נראין
בראש כל חוצות, ומכל מקום תורתן
מכרות עליהם "ברחבות תתן קולה"
(משל א כ ט) ויפוצו מענותו "חוצה
ברחבות פלגי מים" (ע"פ שם ה ט), לך
נאמר פנחלים נטיו באהלים נטע ה',
כי האהלים והנחלים משפט אחד
להם:

כ"ט ויפוצו עלי מים (פסוק ו), בפרק חלק
(סנהדרין קה) אמרו טובה קללת
אחיה השילוני מברכות של בלעם,
אחיה קללם בקנה שזאמר (מלכים א יד טו)
"והפה ה' את ישראל באשר יגוד הקנה
במים", מה הקנה אינו עומד כי אם
במקום מים וגו' מחליף ושרשיו
מרים בו, אבל בלעם ברכם בארו
שאינו עומד במקום מים בו, ופרש
רש"י (סנהדרין שם) מה שזאמר כאן
כ"ט ויפוצו עלי מים, שכינה דקאמרא
הכי, ופרשו דחוק:
ונראה שבה פרושו, כי מברכותיו של

קרא את עצמו שהם העין (פסוק א) דוקא
בפעם זה. אבל לרש"י שפרש (שם)
שנסמית על אמרו ומספר את רבע
ישראל (לעיל כג א), קשה למה לא קרא
עצמו בן פנבואה שניה:
נאם שמע אמרי אל ומחזה שדי יחזה
(פסוק ד), כי כל סומא נקרא בלשון
רבתינו ו"ל סגי נהור" (ראה ברכות נח),
לפי שהראיה הלכבית וסתם ראית
עינים מכחישין זה את זה, ובהתחזק
אחד מהם יחלש השני, על כן הראיה
השכלית הפנימית גדולה אצל
הסומים, כי לא יטרידם הראות
הגשמי. וכן יש נוהגין להעצים עיניהם
בעת קראם שמע ישראל וגו', כדי
לחזק הפונה הלכבית, ויהיו עיניו
למטה במדרגה ולבו למעלה במדרגה.
על כן קרא את עצמו אחר שנסמית
עינו, אשר מחזה שדי יחזה. ואמר נפל,
לפי שהוא סומא מסתם עיניו שגורם
לו לפל, הוא גלוי עינים השכליים.
וקרא עצמו שמע אמרי אל, כי חוש
הראות מכחיש גם חוש השמע, כי אין
האדם יכול להשתמש בשני חושים
אלו באחד, וכמו שפרשנו פסוק "הנה
אנכי בא אליך בעב הענן" (שמות יט טו),
רצה לומר שלא תוכלו לראות
בשכינה, ונתן טעם "בעבור ישמע
העם" (שם), כי על ידי זה יתחזק חוש
השמע, כמבאר בחבורי עוללות
אפרים במאמר רט"ו עין שם:
ואמר מה טובו אהליה יעקב (פסוק ד),

(כח) ויקח בלק את בלעם ראש
הפעור. מעתה חזרו
לדרך השלישי, כי ראו שאין להם
מקום לתן שמץ ודפי לא בשרשים ולא
בענפים, אם כן המה בתכלית
השלמות, וכל דבר השלם מכל צד,
ביותר יש מקום לעין הרע לשלט בו,
על ידי ש"י ויברך רעהו בקול גדול" (משלי
כה יד) ויספר בשבחו בקול רם, וישמעו
כל האמות ויתקנאו בהם ויכניסו בהם
עין הרע, ועל ידי זה "קללה תחשב" לו
(שם). ועל כן לקחו ראש הפעור, כדי
ש"י יפער פיו לבלתי חק" (ע"פ ישעיה ה יד)
ויספר במעלתו בקול רם:

ויראה בלעם פי טוב בעיני ה' לברך את
ישראל (כד א), כי טובים המה
בעיני ה', ולא הלה בפעם בפעם
לקראת נחשים, הינו לחקר אחר
"פשיעיהם לכל חטאתם" (ויקרא טו טז)
הנעשים בעטיו של נחש הקדמוני.
וישית אל המדבר פניו, בדרמטיק ברבתי
(שמד"ב ד) "מי זאת עלה מן המדבר"
(שה"ש א ו) כל מעלתו של ישראל מן
המדבר בו, פונת המדרש, שבוכות
הענוה המצויה בישראל שעושין את
עצמן במדבר זה שהכל דשין עליו, וכו'
ישראל לכל המעלות, כמו שדרשו
מסכת ערובין פרק חמישי (נד) על
פסוק "וממדבר מתנה" (לעיל כא יח). ומיד
באשר נתן עיניו לספר מכל המעלות
אשר וכו' להם מן המדבר כדי להכניס
בהם עין הרע, מיד נסמית עינו, לפיכך

כט ואמר בלעם לבלק בנה לי הכא שבקעא מדבחינן ואתקין לי הכא שבקעא תורין ושבקעא דכרין:

(כט) וַיֹּאמֶר בְּלַעַם אֶל-בִּלְקָם בְּנֵה-לִי בֹזֶה שְׂבָעָה מִזְבַּחַת וְהִכֵּן לִי בֹזֶה שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִם:

ל ועבד בלק כמא די אמר בלעם ואסק תור ודכר על כל מדבחה:

(ל) וַיַּעַשׂ בִּלְקָם כַּאֲשֶׁר אָמַר בְּלַעַם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

א וחזא בלעם ארי תקין קדם יי לברכא ת ישראל ולא הלך בזמן בזמן אלהו לקדמות נחשיא ושוי למדברא אפוהי:

כד (א) וַיֵּרָא בְּלַעַם כִּי טוֹב בְּעֵינָי יְהוָה לְבָרֵךְ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-הֵלֵךְ בְּפִעַם-בְּפִעַם לְקִרְאֵת נַחְשִׁים וַיֵּשֶׁת אֶל-הַמְדַבֵּר פָּנָיו:

כרצונו. אמר: רוצה ולא רוצה לקללם. אזפיר עוונותיהם, והקללה על הנפרת עונותיהם תחול. וישת אל-המדבר פניו. כתרגומו.

כ"ט וַיֵּרָא בְּלַעַם כִּי טוֹב וְגו'. אמר: איני צריך לכדק עוד בהקדוש-ברוך-הוא, כי לא יחפץ לקללם. ולא-הלך בפעם-בפעם. כאשר עשה שתי פעמים. לקראת נחשים. לנחש אולי יקרה ה' לקראתו

ב וזקף בלעם ת ענהי וחזא ת ישראל שרן לשבטוהי ושרת עלוהי רוח נבואה מן קדם יי:

(ב) וַיֵּשֶׂא בְּלַעַם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֵי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

מערבין, ראה שאין פתחיהם מכוננין זה כנגד זה, שלא יציץ לתוף אהל חברו. ותהי עליו רוח אלהים. עלה בלבו שלא יקללם.

כ"ט וַיֵּשֶׂא בְּלַעַם אֶת-עֵינָיו. בקש להכניס בהם עין רעה, והרי יש לך ג' מדותיו: עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה (אבות פ"ה). שכן לשבטיו. ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן

כלי יקר - עזר והדר

לעמי (פסוק יד), אין הפרוש סלוק נבואה (ראה רש"י), שחרי עדין הוא מתנבא והולך. אלא שאמר הנני הולך להתנבאות מזה שיעשו העם הנה לעמי, לפיכך לכה איעצך וגו', כי זאת העצה איך תנצל מהם: וקרוב לשמע שאמר לו איעצך שתהיה שב ואל תעשה, מאחר ש'שלום יהיה בימיה' (ע"פ מלכים ב' כ יט, ראה מצודות שם) מה לך לדאג על העתיד, כי את אשר יעשה העם הנה לעמך, יהיה באחרית הימים, ואך 'שלום יהיה בימיה', לכה "השמר וזה שקט" (ישעיהו טז). וקשר העצה רמוזה בתבת 'לכה', רוצה לומר עתה לכה וכלך מדברך זו, והרמוז בלכה זה איעצך, שלעת עתה תלך לך ותניח הדבר, "כי עוד חזון למועד" (חבקוק ב' א): תורה כט חסלת פרשת בלק

בו ספר תורה, 'ולהורת נתן בלבם' (ע"פ שמות לה ד) שאין התורה מתקיימת כי אם בנמוכי רוח כקנה, ולא במי שהוא קשה בארו. ומכל מקום הארו העומד עלי מים דומה קצת לקנה מצד היותו מכסה קצת, כי גם זה מורה קצת על ההכנעה, לכה אמר מיד יול מים מדליו, מן הדלים הנכנעים בטבע, יול מים של התורה (ראה נדרים פא). וכאשר ראה בלעם שלא יכול להם בשום צד, הודה ואמר שלא יוכל לעשות טובה או רעה וגו' (פסוק יג), כי הרעה הינו לקלל, והטובה, 'לברך אותם בקול גדול' כדי ש'שקללה תחשב להם'. וטובה זו גרועה היא מסתם רעה, יען כי אין פיו ולבו שוים, על כן הקדים הטובה לרעה בדרך לא זו אף זו: ואחר כל הנבואות אמר הנני הולך

בלעם אנו למדין מה היה בלבו לקללם (שם) ובדאי היה בדעתו להמשיכם לסתם ארו שאינו עומד במקום מים, כדי להשליט בהם עין הרע, כסתם ארו שעל ידי שהוא גבוה הכל מסתכלין בו, כך ישראל על ידי ש"ירום ונשא וגבה מאד" (ישעיה נב א) יתנו האמות בהם עיניהם. ו"יהפך ה' את הקללה" (ע"פ דברים כג ו) ונתן חכה לתוף פיו (ראה רש"י לעיל כג טו) לאמר, אמר בארזים עלי מים, שטר ושורבו עמו, כי המים מגנין עליו כי רב תחתיתו מכסה במים ואינו נראה כל כך גבוה, והמים מצילין אותו מן העין הרע כמו הדגים. אבל מכל מקום דמיון הקנה טוב ממנו, כי הוא מורה על ההכנעה, כי הוא נכנע מפני הרוח ונחה תקנתו, ועל כן אמרו רבותינו ו"ל (תענית ב) שזכה הקנה לטל ממנו קלמוס לכתב

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 84)

צניעות בקיץ, ובמיוחד כשנמצאים בדירת עראי מחוץ לעיר, באמרום: "אחטא ואשוב", כשאשוב העירה.

שאינ פתחי אהליהם מקונים זה כנגד זה (רש"י כד, ב) גם בשעה שאדם מצוי בדירת עראי, אהל, עליו להקפיד על כללי הצניעות במילואם. לאפוקי מן המקלים בעניני

גינטל מחלה ואמר אמר בלעם ברה בעור ואמר גברא דשפיר חזי:

(ג) וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער הגבר שתם העין:

שהקדוש-ברוך-הוא יושב ומונה רביעותיהן של ישראל מתי תבוא טפה שגולד הצדיק ממנה. אמר בלבו: מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים הללו? ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם (נדה לא). ויש מפרשים: "שתם העין" - פתוח העין, כמו שתרגם אונקלוס, ועל שאמר "שתם העין" ולא אמר "שתם העינים", למדנו שסומא באחת מעיניו היה.

כ"י ~ בנו בער • כמו (תהלים קיד): "למענינו מים". ומדרש אנדה: (סנהדרין ק"ה) שגיהם היו גדולים מאבותיהם; בלק בנו צפור - אביו בנו הוא במלכות, ובלעם גדול מאביו בנביאות - מנה בן פרס היה. שתם העין • עינו נקרה ומוצאת לחוץ וחור שלה נראה פתוח, ולשון משנה הוא, כדי שישתם ויגב. (ע"ז טו). ורבותינו אמרו: לפי שאמר: ומספר את רבע ישראל,

ד אמר דשמע מימר מן קדם אל וחזו מן קדם שדי חזי שכיב ומתגלי לה:

(ד) נאם שמע אמריאל אשר מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים:

ונפל על פניו, לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומה זקופה לפניו.

כ"י ~ נפל וגלוי עינים • פשוטו כתרגומו, שאין נראה עליו אלא בלילה כשהוא שוכב. ומדרשו: כשהיה נגלה עליו לא היה בו כח לעמד על רגליו,

ה מא טבא ארעף יעקב בית מישרף ישראל:

(ה) מה טבו אהליך יעקב משפנתך ישראל:

עליכם. משפנתך • אף כשהן חרבין, לפי שהן משכון עליהם, וחרבנן כפרה על הנפשות, שנאמר (איכה ה): "כלה ה את-חמתו", ובמה כלה? "ויצת-אש בציון".

כ"י ~ מה טבו אהליך • על שראה פתחיהם שאינן מכנינין זה מול זה. משפנתך • חנייתך, כתרגומו. דבר אחר: "מה טבו אהליך", מה טבו - אהל שילה ובית עולמים בישובן, שמקריבין בהן קרבנות לכפר

ו פנתלין דמדברין כגנת שקיא דעל פרת פבוסקיא דנציב יי פארזין דנציבין על מיא:

(ו) פנתלים נטויו כגנת עלי נהר פאהלים נטע יהוה פארזים עלי-מים:

(מח): "מור ואהלות". נטע ה' • בגן-עדן. לשון אחר: פאהלים נטע ה' - פשמים המתוחין כאהל, שנאמר (ישעיה מ): "וימתחם כאהל לשבת". ולשון זה אינו, דאם-כן היה לו לנגד "פאהלים" הא' בכתף קמץ. נטע ה' • לשון "נטיעה" מצינו באהלים, שנאמר (דניאל יא): "ויטע אהלי אפדנו".

כ"י ~ פנתלים נטויו • שנארכו ונמשכו לנטות למרחוק. אמרו רבותינו: מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקללם, כשאמר להשית אל המדבר פניו. וכשהפך המקום את פיו, ברכם מעין אותם קללות שבקש לומר כו', כדאיתא ב"חלק" (סנהדרין קח). פאהלים • כתרגומו: לשון (תהלים

זיסקי מלפא דיתרבא מבנוהי וישלוט בצעמין סגיאין ויתקוף מאנג מלכה ותתנטל מלכותה:

(ז) וזל-מים מדליו וזרעו במים רבים וירם מאנג מלכו ותנשא מלכתו:

שיעור יומי ליום שישי י"ג תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת בלק קה

ראשון שלהם יכבש את אגג מלך עמלק. ותנשא מלכתו. של יעקב יותר ויותר, שיבא אחריו דוד ושלמה.

כ"י - מדלנו • מבארותיו. ופרושו פתרגומו. וזרעו במים רבים • לשון הצלחה הוא זה - זרעו פזרע הזרוע על פני המים. וזרם מאגג מלכו • מלך

ח אלהא דאפקנון ממצרים תקפא ורומא דילה ייכלון בני ישראל נכסי עממיא סנאיהון יבבנת מלביהון תפנקון וארעתהון יחסנון :

(ח) אל מוציא ממצרים פתועפת ראם לו יאכל גוים צריו ועצמתיהם יגרום וחציו ימחץ:

של צרים, חלקה שלהם כמו בעלי חצים, מרי פלוגתא. (ס"א לשון חלקה וחציה) וכן ימחץ לשון (שופטים ה) : "ומחצה וחלפה רכתו". שיחצו את ארצם. ויש לפתר לשון חצים ממש - חציו של הקדוש ברוך הוא ימחץ בדמם של צרים, יטבל ויצטבע בדמם, כמו (תהלים סח) : "למען תמחץ רגלך בדם" ואינו זו מלשון מכה, כמו : "מחצתי", שהצבוע בדם נראה כאלו מחוץ ונגוע.

כ"י - אל מוציא ממצרים • מי גורם להם הגדלה הזאת? אל המוציאם ממצרים בתקף ורום שלו, יאכל את הגויים שהם צריו. ועצמתיהם של צרים. יגרום • מנחם פתר בו לשון שבירה, וכן (צפניה א) : "לא גרמו לבקר", וכן (יחזקאל כב) : "ואת תרשיה תגרמי". ואני אומר לשון עצם הוא, שמגרר הפשר בשניו מסביב והמח שפבנים ומעמיד העצם על ערמיותו. וחציו ימחץ • אונקלוס תרגם: חציו

ט ינוח ישרי בתקוף פאריא וכליתא לית דיקומגה פריקה יהון פריכין וליטיף יהון ליטין :

(ט) פרע שכב פארי וכלביא מי יקימונו מברכוך ברוך וארריך ארור:

כ"י - פרע שכב פארי • פתרגומו: יתישבו בארצם בכח ובגבורה.

י ותקף רגזא דבלק בבלעם ושקפנין לידוהי ויאמר בלק לבלעם למילט סנאי קריתך והא ברבא מברכת להון דנון תלת זמנין :

(י) ויחר אף בלק אל בלעם ויספק את פפיו ויאמר בלק אל בלעם לקב איבוי קראתיך והנה ברכתך ברוך זה שלש פעמים:

כ"י - ויספק • הנה זו על זו.

יא וכעז זיל לך לאתרוך אמרית יקרא איקרנך והא מנעך יי מן יקר :

(יא) ועתה ברח לך אל מקומך אמרתיו כבוד אכבודך והנה מנעך יהנה מכבוד:

יב ויאמר בלעם לבלק הלא גם אל מלאכך אשר שלחת אלי דברתי לאמר:

(יב) ויאמר בלעם אל בלק הלא גם אל מלאכך אשר שלחת אלי דברתי לאמר:

יג אם יתן לי בלק מלי ביתה כסף ודקב לית לי רשו למעבר על גזרת מימרא דיי למעבר טבתא או בישקא מרעותי דימלל יי יתה אמלל :

(יג) אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי יהוה לעשות טובה או רעה מלפי אשר ידבר יהוה אתו אדבר:

כ"י - לעבר את פי ה' • כאן לא נאמר "אלהי" כמו שאמר בראשונה, לפי שידע שנבאש בהקדוש ברוך הוא ונטרד.

◆ שבת קודש י"ד תמוז ◆

יד וּכְעַן הָא אָנָּא אֶזֶל לְעַמִּי אִתָּא אִמְלִפְיָךְ
מָא דְמַעֲבַד וְאַחֲרֵי לָךְ מָא דְנַעֲבַד עִמָּא הָדִין
לְעַמְךָ בְּסוּף יוֹמֵינָא :

(יד) וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכָה אֵינְעֶצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים:

(במדבר לא): "הֵן הִנֵּה הָיוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבֵּר בְּלַעַם".
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ • מִקְרָא קָצֵר הוּא
זֶה: אֵינְעֶצֶךָ לְהַכְשִׁילֵם וְאָמַר לָךְ מַה שֶּׁהֵן עֲתִידִין
לְהַרְע לְמוֹאָב בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, "וּמַחֲץ פְּאֵתֵי מוֹאָב".
הַתְּרַגּוּם מְפָרֵשׁ קַצוּר הָעֵבְרִי, וְיִקְטוּל וְכו'.

כ"ט◀ הוֹלֵךְ לְעַמִּי • מַעֲתָה הַרְיִנִי כְשֶׁאַר עַמִּי, שְׁנַסְתְּלַק
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מַעֲלִי. לְכָה אֵינְעֶצֶךָ • מַה לָּךְ
לַעֲשׂוֹת. וּמַה הִיא הָעֵצָה? אֲלֵהֵימָם שֶׁל אֱלוֹ שׁוֹנָא
זְמַה הוּא כּו', כִּדְאִיתָא בְּ"חֵלֶק" (סנהדרין קה). תַּדַע
שְׁבַלְעַם הִשִּׂיא עֵצָה זֹו לְהַכְשִׁילֵם בְּזַמָּה, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר

טו וַיִּטַּל מִתְּלַח וְאָמַר אִמְר בְּלַעַם בְּרַח בְּעוֹר
וְאָמַר גְּבַרָא דְשַׁפִּיר חַזִּי :

(טו) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בְּלַעַם בְּנֹו בְעוֹר וְנָאִם
הַגִּבֹּר שְׂתָם הָעֵינִ:

טז אִמְר דְשַׁמְעַע מִימַר מִן קָדָם אֵל וַיִּדַע מַדַּע
מִן קָדָם עֲלָאָה חַזִּי מִן קָדָם שְׂדֵי חַזִּי שְׂכִיב
וּמִתְגַּלִּי לָהּ :

(טז) נָאִם שְׁמַע אִמְרֵי־אֵל וַיִּדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן מַחֲזָה
שְׂדֵי יַחֲזָה נַפְל וְגַלּוּי עֵינַיִם:

כ"ט◀ וַיִּדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן • (סנהדרין ק"ה ב) לְכֹונן הַשַּׁעָה שְׁכוּעַס בָּהּ.

יז חַזִּיתָהּ וְלֹא כַעַן סְכִיתָהּ וְלֹא אִיתוּהִי קָרִיב
כִּד יְקוּם מִלְכָּא מִיַּעֲקֹב וַיִּתְרַבָּא מִשִּׁיחָא
מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּקְטוּל רַבְרָבֵי מוֹאָב וַיִּשְׁלוּט בְּכָל
בְּנֵי אֲנָשָׁא :

(יז) אֲרָאֵנוּ וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹב דְרָךְ כּוֹכָב
מִיַּעֲקֹב וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲץ פְּאֵתֵי מוֹאָב
וּמְקַרְקַר כָּל-בְּנֵי-יִשְׂתָּ:

שְׁנֵי-חֲבָלִים לְהַמִּית וְגו'". וְקַרְקַר • לְשׁוֹן קוֹרְהַ, כְּמוֹ
(מ"ב יט) "אֲנִי קְרַתִּי", (ישעיה נא) "וּמַקְבַּת בּוֹר גְּקַרְתָּם",
(משלי ל): "קְרוּהָ עוֹרְבֵי נַחַל". פּוֹרִייר בְּלַע"ז.
כָּל-בְּנֵי-יִשְׁתָּ • כָּל הָאֲמוֹת, שְׁכַלְם יָצְאוּ מִן שֵׁת בְּנֹו
שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן.

כ"ט◀ אֲרָאֵנוּ • רוּאָה אֲנִי שְׁכַחוּ שֶׁל יַעֲקֹב וַיְגַדְלָתוּ,
אָךְ לֹא עֲתָה הוּא אֶלָּא לְאַחַר זְמַן. דְרָךְ כּוֹכָב •
כְּתַרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן (איכה ב): "דְרָךְ קִשְׁתּוֹ"; שֶׁהַכּוֹכָב עוֹבֵר
כְּחֵץ. וּבְלַע"ז דִּישְׁטִינֵיט, כְּלוֹמַר, יְקוּם מִזֶּל. וְקָם
שִׁבְט • מְלָךְ רוּדָה וּמוֹשֵׁל. וּמַחֲץ פְּאֵתֵי מוֹאָב • זֶה
דָּוִד, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ (שמואל ב ח): "הַשִּׁכָּב אוֹתָם אֲרַצָּה וַיִּמְדַּד

יח וְהָיָה אָדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר
דְּכַבּוּהִי וְיִשְׂרָאֵל יַצְלַח בְּנִכְסֵינִ:

(יח) וְהָיָה אָדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר
אִיבֵיו וְיִשְׂרָאֵל עֲשֶׂה חֵיל:

כ"ט◀ וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אִיבֵיו • לְאוֹיְבָיו יִשְׂרָאֵל.

יט וַיַּחֲזוּת חַד מִדְּבֵית יַעֲקֹב וַיּוֹבֵד מִשׁוֹב
מִקְרַיִת עַמְמֵינָא :

(יט) וַיִּרְדּוּ מִיַּעֲקֹב וְהָאֵבִיד שְׁרִיד מַעִיר:

(תהילים עב): "וַיִּרְדּוּ מִיָּם עַד-יָם", (עובדיה): "וְלֹא-יִהְיֶה
שְׁרִיד לְבֵית עֲשׂוֹ".

כ"ט◀ וַיִּרְדּוּ מִיַּעֲקֹב • וְעוֹד יִהְיֶה מוֹשֵׁל אַחַר מִיַּעֲקֹב.
וְהָאֵבִיד שְׁרִיד מַעִיר • מַעִיר הַחֲשׂוּבָה שֶׁל אָדוֹם
וְהִיא רוּמִי. וְעַל מְלָךְ הַמְּשִׁיחַ אוֹמַר בֶּן, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 283)

- מעצמו של יער יכנס בתוך הגרן להיות בית יד ויקצו בו את היער). ואף כאן: בלעם, נביא אמות העולם, מתנבא על מפלת האמות ושליטת מלך המשיח עליהם.

ועל מלך המשיח אומר פן (רש"י כד, יט) רז"ל אמרו, שעובדיה הנביא, שהיה גר אדומי, התנבא על מפלת אדום באחרית הימים, "ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו", כי מינייה וביה אבא ליזיל ביה נרגא" (אבא = יער

כ ויחזא ית עמלקא ונטל מתלה ואמר ריש קרבאי דישראל הנה עמלקא וסופה לעלמא זייד :

(ב) וירא את-עמלק וישא משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד:

בישראל, וכן תרגם אונקלוס. ואחריתו להאבד בידם, שנאמר (דברים כח): "תמחה את-זכר עמלק".

כ"ט - וירא את-עמלק • נסתפל בפרענותו של עמלק. ראשית גוים עמלק • הוא קדם את כלם להלחם

כא ויחזא ית שלמא ונטל מתלה ואמר תקיף בית מותקף ושיי בכרף תקיף מדורף :

(כא) וירא את-הקיני וישא משלו ויאמר איתן מושבך ושים בפלע קנך:

שוכתים". איתן מושבך • תמה אני מהיכן זכית לך? הלא אתה עמי היית בעצת (שמות א): "הבה נתחכמה לו", ועתה נתישבך באיתן ומעוזו של ישראל.

כ"ט - וירא את-הקיני • לפי שהיה קיני תקוע אצל עמלק, פענן שנאמר (שמואל א טו): "ויאמר שאול אל-הקיני וגו'" - הזכירו אחר עמלק. נסתפל בגדלתם של בני יתרו, שנאמר בהם (דה"א ב): "תרעתים שמעתים

כב ארי אם יהי לשאא שלמא עד מא אתורא ישבך :

(כב) כי אם-יהיה לבער קון עד-מה אשור תשבך:

תשבך • עד היכן הוא מגלה אותך? שמא לחלח ויחבור? אין זה טרוד מן העולם אלא טלטול ממקום למקום, ותשוב עם שאר הגליות.

כ"ט - כי אם-יהיה לבער קון וגו' • אשריך שנתקעת לתקף זה, שאינך נטרד עוד מן העולם, כי אף אם אתה עתיד לגלות עם עשרת השבטים ותהיה לבער ממקום שנתישבת שם, מה בכך? עד-מה אשור

כג ונטל מתלה ואמר וי לחיבאי דיהון כד יעבד אלהא ית אליו :

(כג) וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה משמו אל:

הגזר את אלה; שיעמד סנחריב ויבלבל את כל האמות, ועוד יבואו צים מיד כתיים - ויעברו כתיים שהן רומיים בכינניות גדולות על אשור.

כ"ט - וישא משלו וגו' • בין שהזכיר את שבית אשור, אמר. אוי מי יחיה משמו אל • מי יכול להחיות את עצמו משומו את אלה, שלא ישים עליו

כד וסיען יצטרחן מרומאי ויענון לאתור וישתעבדון לעבר פרת ואף אנון לעלמא זיידון :

(כד) וצים מיד כתיים וענו אשור וענו-עבר וגם-הוא עדי אבד:

גדולות, כדכתיב (ישעיה לג) "וצי אדיר" - תרגומו יבורני רבתי.

כ"ט - וענו אשור וענו-עבר • וענו אותם שבעבר הנהר. וגם-הוא עדי אבד • וכן פירש (ריאל ז): "עד די קטילת חיותא והובר גשמה". וצים • ספינות

כה וקם בלעם ואזל ומב לאתרה ואף בלק אזל לארחה :

(כה) ויקם בלעם וילך וישב למקומו וגם-בלק הלך לדרבו:

כה (א) וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל־בנות מואב:

א ויתב ישראל בשטין ושרי עמא למטעי
בְּתַר פְּנַת מוֹאָב:

כ"א • בשטים • כך שמה. לזנות אל־בנות מואב. על־ידי עצת בלעם, כדאיתא ב"חלק".

כה (ב) ותקראן לעם לזבחי אלהיהן ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן:

ב ויקרא לעמא לזבחי טענתהון ואכל עמא
וסגידו לטענתהון:

כ"ב • וישתחוו לאלהיהן • כשתקף יצרו עליו ואומר לה השמעי לי, והיא מוציאה לו דמות פעור מחיקה ואומרת לו: השתחנה לזה! (סנהדרין קו א) •

כה (ג) ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר־אף יהוה בישראל:

ג ואתחבר ישראל לבעלא פעור ותקף רגזו
דיי בישראל:

כ"ג • פעור • על שם שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי, וזו היא עבודתו. ויחר־אף ה' בישראל. שלח בהם מגפה.

כה (ד) ויאמר יהוה אל־משה קח את־כל־ראשי העם והוקע אותם ליהוה נגד השמש וישב חרון אפי־יהוה מישראל:

ד ויאמר יי למשה דבר ית כל רישי עמא
ודון וקטול דתיב קטול קדם יי לקבל
שמשא ויתוב תקוף רגזא דיי מישראל:

כ"ד • קח את־כל ראשי העם • (שם א) לשפט את העובדים לפעור. והוקע אותם • את העובדים, והוקע - היא תליה, כמו שמצינו בכני שאול (שמואל ב כא): "והוקענום לה", ושם תליה מפרשת: בעובדי

עבודת אלילים, בסקילה. (סנהדרין מה ב) וכל הנסקלים נתלין. נגד השמש • לעין כל. ומדרש אגדה: השמש מודיע את החוטאים: הענן נקפל מכנגדו והחמה זורחת עליו.

כה (ה) ויאמר משה אל־שפטי ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור:

ה ויאמר משה לדיגי ישראל קטולו גבר
גברוהי דאתחברו לבעלא פעור:

כ"ה • הרגו איש אנשיו • כל אחד ואחד מדיגי ישראל היה הורג שנים, ודיגי ישראל [ח'] (ז) רבוא ושמונת אלפים [ושש מאות], כדאיתא ב'סנהדרין' (י"ח).

כה (ו) והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל־אחיו את־המדינית לעיני משה ולעיני כל בני ישראל והמה בכים פתח אהל מועד:

ו והא גברא מבני ישראל אתא וקרב לזת
אחוהי ית מדיניתא לעיני משה ולעיני כל
בנשאתא דבני ישראל ואגזן כזן בתרע
משכזן זמנא:

כ"ו • והנה איש וגו' • נתקבצו שבטו של שמעון אצל זמרי, שהיה נשיא שלהם, ואמרו לו: אנו נדונין במיתה ואתה יושב וכו? כדאיתא ב'אלו הן הנשרפין' (סנהדרין פב). את־המדינית • פזבי בת צור. לעיני משה • אמרו לו: משה, זו אסורה או מתרת? אם תאמר: אסורה, בת יתרו מי התירה לך? וכו,

כדאיתא התם. והמה בכים • נתעלמה ממנו הלכה (כל הבעל ארמית קנאין פוגעין בו). געו כלם בבכיה. בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא, שנאמר (שמות לב): "ויטחן עד אש־רֶדֶק וגו'", וכאן רפו ידי? אלא כדי שיבא פינחס ויטל את הראוי לו. (סנהדרין שם)

בת יתרו מי התירה לך

וַיֹּשֶׁבֶט לומר בזה, דהנה תנן ביבמות (סא, א) "אִרְסָ אֶת האִלְמָנָה וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כֶּהֱנִי אֶתְּךָ וְלִפְנֵי מִהֲפֹסֵק "יִקַּח אִשָּׁה" (אמור כא, יד) דאם לקיחת האשה היתה בהתער, מתיר לו לכנוס, גם אם אחר־כך נאסרה עליו. וביבמות (יבמות כ, ב ד"ה אטו) כתבו עוד יותר, "נִשְׂאָה קֹדֶם שֶׁנִּתְמַנָּה מִשְׁמַע דְּלֹא צְרִיף קָרָא שֶׁיְכוּל לְקַיְמָה מִשׁוּם דְּנִשְׂאָה בְּהִתְר".

ועל־פי כל זה, מובן היטב, איך התרה "בת יתרו" למשה, דהרי לא רק הארוסין היו בהתער, אלא גם הנשואין בהתער היו, שהרי כשנשאה משה עדין לא נתפחה, ושפיר היה יכול לקיימה, גם אם גזירת היתה.

נתעלמה הלכה ממנו

ממשה הוא, כי בשני המארחות היה משה נוגע בדבר: במעשה זמרי "אָמְרוּ לוֹ, מֹשֶׁה, זוֹ אֲסוּרָה אוֹ מִתְרָת, אִם תֹּאמַר אֲסוּרָה, בֵּת יִתְרוֹ מִי הִתְיַרָה לָךְ" (רש"י בלק שם), ואם־כן נעשה משה נוגע בדבר, ו"אין שומעין לו" לומר ש"קנאים פוגעין בו".

ובבנות צלפחד הרי אמרו "והוא לא היה גו" בעדת קרח" (פרשתו כז, א) שחלקו על משה, וממילא נעשה משה "נוגע בדבר" בנדון זה.

ונמצא, שבשתי הלכות אלו לא היו מקבילים ממילא ממשה כי לא אברהם קדם מעשה, ולכן נתעלמו ממנו ההלכות, ונתגלו על־ידי פנחס, או על־ידי שהקריב משה "את משפטן לפני ה'".

וַיִּקְרַב אֶל־אָחִיו אֶת־הַמְדִּינִית לְעִינֵי מֹשֶׁה
אָמְרוּ לוֹ: מֹשֶׁה, זוֹ אֲסוּרָה אוֹ מִתְרָת, אִם תֹּאמַר אֲסוּרָה, בֵּת יִתְרוֹ מִי הִתְיַרָה לָךְ וְכוּ'. (כה, ו. ובפרש"י)
נחלקו בזבחים (קב, א) אי משה רבנו כהן היה אי לא, ודעת ה"ש אומרים" היא ש"לא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה" אך משה עצמו "כל ימיו כהן היה" (לשון רש"י שם). ועל־פי־זה ידועה הקשוא, דאף שלא נאסרה "בת יתרו" למשה מדין נכרית, פי נתגירה (ראה רש"י סנהדרין פב, א ד"ה בת יתרו), הרי עדין קשה למאד־דאמר הנ"ל, איך התרה "בת יתרו" למשה, והרי גזירת אסורה לכהן מן התורה (ראה רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ח ה"ג). ובמפרשים תרצו באופנים שונים.

והנה איש מבני ישראל בא . . והמה בכים

נתעלמה ממנו הלכה (כה, ו. ובפרש"י)
מצינו עוד מקום שנתעלמה הלכה ממשה רבנו, והוא בבנות צלפחד, שגם אז "נתעלמה ממנו הלכה" (רש"י פנחס כז, ה). וצריך באור מדוע נתעלמו ממשה דוקא שתי הלכות אלו, במעשה זמרי, ובבנות צלפחד?

ויש לומר בזה, דהנה איתא ביבמות (עו, א) "כל תלמיד חכם שמונה הלכה ובא, אם קדם מעשה אברהם שומעין לו, ואם לאו אין שומעין לו". וכתבו התוספות (שם ד"ה אם) "דהינה דוקא היכא דהוא עצמו נוגע בדבר", דאז "אין שומעין לו" אם לא אברהם קדם המעשה.

ועל פי זה יש לומר דטעם הדבר שנתעלמו הלכות אלו

וַיִּרְא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֵעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בִּידּוֹ:

פוגעין בו. אמר לו: קרינא דאגרתא איהו ליהווי פרונקא. מיד: ויקח רמח בידו וגו'.

ח ועל פתר גברא בר ישראל לקבא ויבזע ית תרויהון ית גברא בר ישראל וית אתתא למעהא ואתכלי מותנא מעל בני ישראל:

שלה, וראו כלם שלא לחנם הרגם, והרבה נסים נעשו לו כו', כדאיתא התם (סנהדרין שם):

ט והווי דמיתו כמותנא עשרין וארבעא אלפיין: פ פ פ

(ז) וַיִּרְא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֵעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בִּידּוֹ:

כ"ט • וירא פינחס • (שם) ראה מעשה ונזפר הלכה. אמר לו למשה: מקבלני ממך: הבועל ארמית קנאין

(ח) וַיִּבֵּא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקִּפָּה וַיִּדְקֹר אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קִבְתָּהּ וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט • אל־הקבה • אל האהל. אל־קביתה • כמו "הלחיים והקבה", כון בתוך זכרות של זמרי ונקבות

(ט) וַיְהִיּוּ הַמֵּתִים בַּמִּגְפָּה אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אֲלֶיָּהּ:

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בלק

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אניש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"א תמוז מפרק ס עד סוף פרק סה</p>	<p>יום ראשון - ח' תמוז מפרק מד עד סוף פרק מח</p>
<p>יום חמישי - י"ב תמוז פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח</p>	<p>יום שני - ט' תמוז מפרק מט עד סוף פרק נד</p>
<p>יום שישי - י"ג תמוז פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא</p>	<p>יום שלישי - י' תמוז מפרק נה עד סוף פרק נט</p>
<p>שבת קודש - י"ד תמוז פרק כ מפרק עב עד סוף פרק עו</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ח' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צא, והנה מצות התשובה... עד עמ' 182, כ"א מיראה.

<p>23 - הפסוק אומר: במה מתבטא שובו אל הקב"ה - במה שהרשע
 24 עזב את דרכו הקודמת, והחוטא עזב את מחשבות החטא שלו.
 25 ובפרשת נצבים²² כתיב: - כתוב²³: "וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ
 26 וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל וְגו', כָּל לַבָּב וְגו'²⁴ - הר"י²⁵ שענין התשובה
 27 הוא, לשוב אל ה', על-ידי
 28 השמיעה בקולו, דבר
 29 שצריך להיעשות בכל
 30 הלב. וכך גם כתוב²⁶:
 31 "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה'
 32 אֱלֹהֶיךָ וְגו'"; - וכן
 33 כתוב²⁷: "הִשְׁבִּינוּ ה'
 34 אֱלֹהֵינוּ וְגו'²⁸ - מכל
 35 הפסוקים האמורים, ברור
 36 שענין התשובה הוא לשוב
 37 אל ה', לקיים את מצותיו
 38 ולא לעשות שום עבירות.
 39 ולא פְדַעַת הַקְּמוֹן,
 40 שְׁתִּתְּשׁוּבָה הַיָּמָי
 41 הַתְּעִינִית. - על העבירות
 42 שעבר. וְאִפְלוּ מִי שֶׁעָבַר
 43 עַל פְּרִיטוֹת וּמִיתוֹת בֵּית־דִּין, שְׁגָמַר כְּפָרְתוֹ הַיָּמָי
 44 יִסְוִרֵם, - כנזכר לעיל מהברייתא במסכת יומא, הִינֵנו</p> | <p>1 וְהֵנָּה, מִצְוַת הַתְּשׁוּבָה¹³ מִן הַתּוֹרָה הִיא עֲזִיבַת הַחֲטָא
 2 בְּלָבָד - עֲזִיבַת הַחֲטָא בְּלָבָד, הִיא עֵינֵן הַתְּשׁוּבָה מִן הַתּוֹרָה,
 3 (כְּרִיאָתָא - כְּפִי שְׂכָתוֹב בְּגִמְרָא פֶּרֶק ג' דְּסִנְהֶדְרִין¹⁴ וְכ' הַשְּׁנָן
 4 מִשְׁפָּט' סוּף סִימָן לִד'¹⁵ לְעֵינֵן עֲדוּת¹⁶), - שֶׁאִם הוּא עֲזִיבַת
 5 הַחֲטָא בְּלָבָד וְאִינוּ חוֹר
 6 עַל אוֹתוֹ חֲטָא שְׁעֵשָׂה
 7 אוֹתוֹ פְּסוּל לְעֲדוּת - 1
 8 הִרְהוּ כִּשְׁר לְעֲדוּת¹⁷, 2
 9 הִדְיֵנוּ שְׁיִגְמַר בְּלָבוּ בְּלָב 3
 10 שְׁלָם, לְבָל יִשׁוּב עוֹד 4
 11 לְכַסְלָה, לְמַרד 5
 12 בְּמַלְכוּתוֹ יִתְּרָד¹⁸, וְלֹא 6
 13 יַעֲבֹר עוֹד - עַל מִצְוֹת 7
 14 הַמְּלָךְ - מַלְכוּת שֶׁל עוֹלָם, 8
 15 הַקְּב"ה חֲסִי-וְשְׁלוֹם, הֵן 9
 16 בְּמִצְוֹת-עֲשֵׂה¹⁹ הֵן 10
 17 בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה²⁰, 11
 18 וְזֶהוּ עֵקֶר פְּרוּשׁ לְשׁוֹן 12
 19 "תְּשׁוּבָה", - כְּלוּמַר, 13
 20 לְשׁוּבָה אֶל ה' כָּל לָבוּ 14
 21 וּבְכָל נַפְשׁוֹ, לְעֵבְרוֹ וּלְשָׁמַר כָּל מִצְוֹתָיו, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב²¹:
 22 "עֲזִיב רִשְׁעֵי דְרַכּוֹ וְאִישׁ אֶן מִחֲשַׁבְתָּיו, וְיִשָּׁב אֶל ה' וְגו'";</p> |
|--|---|

אגרת התשובה

והנה מצות התשובה מן התורה

היא עזיבת החטא בלבד (כראי' בגמ' פ"ג דסנהדרין ובח"מ ססי' ל"ד לענין עדות) דהיינו שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במ"ע הן במל"ת. וזהו עיקר פי' לשון תשובה לשוב אל ה' בכל לבו ובכל נפשו לעברו ולשמור כל מצותיו כמ"ש יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וכו'. ובפ' נצבים כתיב ושבת עד ה' אלקיך ושמת בקולו וכו' בכל לבבך וכו' שובה ישראל עד ה' אלקיך וכו' השיבנו ה' אליך וכו'. ולא כדעת ההמון שהתשובה היא התענית. ואפי' מי שעבר על כריתות ומיתות ב"ד שגמר כפרתו היא ע"י יסורים.

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כותב "מצוה" (ולא "ענין" או "והנה התשובה" וכיו"ב. וע"ד ל' הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב) - דפשוטת הל' מורה דס"ל דתשובה בתוכן דעזיבת החטא מצוה מה"ת וגם להרמב"ם והסמ"ג שהרי אליב"י קאי כאן (וראה סהמ"צ להצ"צ מצות וידי ותשובה בתחלתה) - ולא רק להרמב"ן (נצבים ל, יא. הובא בלקו"ת עה"פ שם). ובס' היד לפני הל' תשובה, (שכנראה גם "הקדמות" אלו להרמב"ם הם): מ"ע א' והוא שישבו החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה. ואולי ג"ז מקור דברי הצ"צ שם. ובסהמ"צ להרמב"ם: "מצוה ע"ג היא שצונו להתוודות כו' ולומר אותם עם התשובה". ראה במפורט להלן עמוד 1118 ואילך.
 14. כה, ב. 15. סעיף כט ואילך. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא הביא מקדושין (מט, ב) וש"ע אה"ע סל"ח סל"א לענין קדושין ובפרט דקדמו לסנה' וחור"מ (וראה מנ"ח מצוה סס"ד) - וי"ל דדיפא לי' הוכחה מדיני ממונות דלא אזלינן בחר רובא, ז.א. שלא רק ע"ד הרוב מספיקה עזיבת החטא". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיקר הכוונה כאן - דלא התענית וכמשל"ק. אבל מהל' מובן דגם בלא וידי דברים - תשובה היא (וכדמוכח גם מהראיות משר"ע מחור"מ שלא הוזכרו שם וידי דברים), אלא שוידוי ובקשת מחילה - כשעושים - הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה - ולכן הוזכרו הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא ענין בפ"ע, וכמשנת בסוף הפרק ורפ"ב - "ולכן לא הוזכרו הרמב"ם והסמ"ג שום תעניות כלל". ועיין זח"ג קכב, א. סמה"צ להצ"צ מצות וידי ותשובה. מנחת חינוך מצוה ססד". 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כל המשך הדברים - להקל עשיית התשובה, לבד ענין זה, דבכל תשובה צ"ל ענין כללי "דלא ישוב למרוד במל' ית'". ולכאורה הוא חידוש גדול. וצ"ע המקור ע"ז בפוסקים [והוא בדוגמא שבקיום המצות ג"כ צ"ל הקדמת ענין הכללי בתחלה יקבל עליו עומ"ש ואח"כ עול מצות - ברכות רפ"ב] - וכ"ה גם בהכתובים שמביא לראי': יעזוב רשע דרכו (ל' יחיד - דרכו בכלל, שהוא רשע ואח"כ) מחשבותיו (ל' רבים, ענינים ועברות פרטיות); ושבת (בכלל, בקולו וגו' ("פרט") (ציווי - פרטי המצות). וכן שצ"ל ב' החלטות "הן במ"ע הן במל"ת". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבזה צ"ל קום ועשה - ובכ"ז מקבל עליו". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבעבירה על מל"ת - ניכרת המרידה, משא"כ בהעדר עשיית מ"ע". 21. ישעיה נה, ז. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרש הסדרה ולא כדלקמן "בתורה" לשלול ואתחנן, ד, ל - דשם הוא רק סיפור דברים, וכהתחלתה העידותי ככם גו'. ועוד ועיקר (כי לכאורה גם מסיפור יש ללמוד מהו ענין התשובה) - כי שם אינו מפרט דצ"ל 'בכל לבבך". 23. נצבים ל, ב. 24. הטעם מדוע מביא רבנו הזקן בתחילה פסוק מנביא (ישעיה) ולאחר מכן פסוק מן התורה, כותב הרבי שליט"א, ש"יש לומר" שזה מפני שבנביא מפורש שהתשובה היא עזיבת החטא. והרבי שליט"א מוסיף: "וראה הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ואף דנכ"ל כאן קאי (גם) להרמב"ם, ולדיד' פ' זה הבטחה היא (הל' תשובה פ"ז ה"ה) - עיין רמב"ן (שם) דתרווייהו איתנהו ב". ומר חפץ אלוף בסהמ"צ שלו מנה במנין העשין עשה ושבת עד ה' אלקיך (הובא בפ"י הרי"פ לסהמ"צ להר"ס פ"ג פרשה מ"ב) וכ"ה בסמ"ק במצוה נג "לשוב דכתיב ושבת עד ה"א ושמת בקולו". 26. הושע יד, ב. 27. איכה ה, כב. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכרח כל ד' הפוסקים ודיקן סדרם (הקדים נביא לתורה וכו'): לקמן רפ"ג דע"י החטא

- 1 שְׁהִקְדוּשְׁכֶרְוֹךְ הוּא מְבִיא עֲלֵי יְסוּרִים – ויטורים אלה הם
 2 גמר כפרתו, (וּכְמוֹ שְׁכַתּוּב¹¹: "וּפְקַדְתִּי בְשִׁבְטִי וְגו'") –
 3 "וּפְקַדְתִּי" (יְקָא), – שהקב"ה מביא את היטורים, וְתִיגְוֹ²⁹ –
 4 מתי מביא הקב"ה יטורים לגמר הכפרה, הרי זה כְּשִׁתְּשׁוּבָתוֹ
 5 רְצוּיָה לְפָנָיו יְתַבְרָה,
 6 בְּשׁוּבוֹ אֵל ה' כָּל לְבוֹ
 7 וְנִפְשׁוּ מֵאֲהָבָה, אִזּוּ
 8 בְּאֲתַעְרוּתָא דְלִתְתָא
 9 "וְכַמִּים הַפְּנִים וְכו'" –
 10 אֲתַעְרוּתָא דְלְעֵילָא,
 11 לְעוֹרֵר הָאֲהָבָה וְחֶסֶד ה'
 12 לְמַרְק עֲוֹנוֹ בְּיְסוּרִים
 13 פְּעוּלָם הָיָה, – עלידי
 14 התעוררות מלמטה,
 15 ו"כמים הפנים", כפי
 16 שהאדם מבטא את רצונו
 17 העז לשוב אל ה' מצד
 18 אהבתו אל ה' – דבר זה
 19 פועל התעוררות מקבילה
 20 למעלה, שגם אליו
 21 יתייחסו באהבה וחסד, למרק אותו כליל מעוונותיו עלידי
 22 יטורים בעולם הזה, וּכְמוֹ שְׁכַתּוּב³⁰: "כִּי אֶת אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה'
 23 יוֹכִיחַ וְגו'". – כדי למרק אותו מעוונותיו – בעולם הזה. יטורים
 24 אלה, שהקב"ה מביא, מצד אהבתו, למי ששב אל ה' מתוך
 25 אהבה – אלה הם היטורים המסיימים כפרת הנפש, בעבירות
 26 שגמר כפרתן הוא עלידי יטורים, אך, אין הכוונה לתעניות
 27 ויטורים שאדם מקבל על עצמו. וְלִבְנֵי לֹא הוֹפְרִיז הַרְמַב"ם
 28 "וְהַסְמ"ג – מ'ע טז, שוֹם תַּעֲנִית כָּלֵל בְּמִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה, אִף
 29 – לא, כְּבְרִיתוֹת וּמִיתוֹת בְּיַתְדֵינוּ, – גם בתשובה על עבירות
 30 שעונשן הוא כרת או מיתת בית דין, שגמר כפרת עבירות אלו
 31 הוא הרי ענין היטורים – כפי שהגמרא אומרת – אף על פי כן,
 32 אין הרמב"ם והסמ"ג מזכירים גם בעבירות אלו את ענין התענית
 33 – מפני שהיטורים האמורים אינם מכוונים לתעניות, רק הַיְדוּדִי
 34 – שמתוודים ומפרטים בדיבור את החטאים שחטאו, וּבְקִשְׁתְּ

אגרת התשובה

- 1 היינו שהקב"ה מביא עליו יטורים (וכמ"ש ופקדתי
 2 בשבט וכו' ופקדתי דייקא) והיינו כשתשובתו רצויה
 3 לפניו ית' בשובו אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה אזי
 4 באתערותא דלתתא וכמים הפנים וכו' אתערותא
 5 דלעילא לעורר האהבה וחסד ה' למרק עונו ביטורים
 6 בעוה"ז וכמ"ש כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכו'. ולכן
 7 לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תענית כלל במצות
 8 התשובה אף בכריתות ומיתות ב"ד. רק הוידי
 9 ובקשת מחילה כמ"ש בתורה והתודו את חטאתם
 10 וכו'. ומ"ש ביואל שובו עדי ככל לבבכם בצום ובכבי
 11 כו' היינו לבטל הגזרה שנגזרה למרק עון הדור ע"י
 12 יסורי' בארבה. וזהו הטעם בכל תעניות שמתעניין על
 13 כל צרה שלא תבא על הצבור וכמ"ש במגלת אסתר.
 14 התענוג שבסיבתו היו בו הרצון והתאוה באתה עבירה. אבל
 15 הרי צריכים לבטל גם את ה"גוף" של העבירה, ובכך להימנע
 16 להבא מלעשות עבירה זו – והרי אין כאן מעשה שיבטל את
 17 מעשה העבירה, שהוא "גוף" העבירה. הנה הוידי שהוא מוציא
 18 בפיו, ו"עקימת שפתיו הוי מעשה" – זה מבטל את "גוף"
 19 העבירה. על כל פנים, זהו ענין הוידי שהוא חלק מהתשובה.
 20 ואילו תעניות אינן חלק מהתשובה. ומה שכתוב בַּיּוֹאֵל³³:
 21 "שׁוּבוּ עָדֵי כָּלֵל לְבַבְכֶם בְּצוּם וּבְכִבֵּי גו'", – כתוב הרי כאן
 22 ענין התענית כחלק מ"שובו אלי", הַיְיָנוּ – הרי זה כדי לְבַטֵּל –
 23 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין של עתיד (ותשובה – עזיבת
 24 העבר). הַגְזֵרָה שֶׁנִּגְזְרָה – אז, לְמַרְק עֲוֹן הַדּוֹר עַל־יְדֵי יְסוּרִים
 25 בְּאַרְבֶּה. – שכדי לבטל את הגזירה, נדרש ענין התענית. אך אין
 26 התענית חלק מתשובה. וְהוּא הַטַּעַם בְּכָל תַּעֲנִית שֶׁמִּתְעַנֵּין עַל
 27 עַל כָּל צָרָה שְׁלֹא תִבָּא עַל הַצְּבוּר, – שהתענית באה כדי

מוריד השפעת שם הוי' ב"ה (דחלק הוי' עמו גו' חבל גו' – כמשל החבל כו') – שמוזה מוכן שהתיקון (התשובה) צ"ל העלאת כהנ"ל.
 ובפ"ד מבוארים פרטי שם הוי' – ה' (אחרונה) מעשה – ועז"נ יעזוב רשע דרכו גו' וישוב גו'. ו' – קול וששה מדות (שבלב) כו' –
 ועז"נ ושבת גו' בקולו גו' לבכך גו'. ה' (ראשונה) התבוננות (רק בזה חסרוננו) – ועז"נ שובה ישראל (שם המעלה). י' – שכל הנעלם
 שבכחו כו' שרש ועיקר חכ' שבה מלוכש ה' (ח"א פ"ט ושם, אשר כשנוגע לשם – פונה בכל הכחות כו'). – ועז"נ השיבנו ה' גו'.
 וזהו ג"כ הענין והסדר, שנאמר: סור מרע (יעזוב רשע – מל"ת) ועשה טוב (ושמעת גו' בכל לבכך – דפליג לרמ"ח איבריך, רמ"ח מ"ע)
 בקש שלום (לאחרי סומ"ר וע"ט – שלכן נק' ישראל – ויכול להיות שלום ושליומת כו' – מתחלה מלמטלמ"ע, ואח"כ מלמעלמ"ט –
 שובה ישראל, השיבנו ה') וכמוכן כ"ז מלקו"ת ס"פ בלק ד"ה מה טובו בכי' ד' תשובות – אלא ששם מבארם כאו"א בפ"ע – וכאן
 – כמו שכאו"א מהן (אפילו תש"ת) כלולה מכולן. וק"ל. ע"ד הקבלה – ראה ש' הגלגולים הקדמה כא וולהעיר דשם מפרש ד' חלקי
 כפרה – וכפרה הדי' חילול ה', וראה חדא"ג יומא (פו, א), [1]. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף בזה בי' – דבכ"ז כל מצות
 התשובה גם על כריתות תלו' באדם. ויכול למלאותה ולגמרה כי כששב מאהבה כו' מעורר כו'". 30. משלי כז, יט. 31. נשא ה, ז.
 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה ה' צ"ל זה בתחילת הבי' – מהו תשובה מהי"ת – אלא עיקר הכוונה כאן – דלא התענית
 וכמשל"ק. אבל מהל' מוכן דגם בלא וידי דברים – תשובה היא (וכדמוכח גם מהר"איות משו"ע מחו"מ שלא הזכירו שם וידי דברים),
 אלא שוידוי ובקשת מחילה – כשעושים – הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה – ולכן הזכירו הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא
 ענין בפ"ע, וכמשנ"ת בסוף הפרק רפ"ב – "ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תעניות כלל". ועיין זח"ג קכב, א. סהמ"צ להצ"צ
 מצות וידי ותשובה. מנחת חינוך מצוה ססד". – ראה לעיל הערה 17. 33. ב, יב.

1 לבטל את צרת הגזירה. וכמו שכתוב במגילת אסתר³⁴ –
 2 שאסתר ביקשה להטיל תענית כדי לבטל גזירת המן. ומה
 3 שכתוב בספרי המוסר, ובראשם 'ספר הרוקח' ו'ספר
 4 חסידים', הרבה תעניות וסגופים לעובר על כריתות
 5 ומיתות בית-דין³⁵, וכן –
 6 הם מביאים הרבה
 7 תעניות, למוציא זרע
 8 לבטלה, שחייב מיתה
 9 בידי שמים, כמו
 10 שכתוב בתורה³⁶ גבי ער
 11 ואונן, – בהם היה חטא
 12 זה, וזה אשר הביא את
 13 העונש של מיתה בידי
 14 שמים, ודינו – של
 15 המוציא זרע לבטלה,
 16 כחייבי כריתות לענין זה – ולכן מביאים ספרי המוסר
 17 האמורים הרבה תעניות למי שעבר על חטא זה. הרי לכאורה,
 18 שהתעניות באות בתור יסורים לגמר הכפרה, שבחייבי כריתות
 19 נדרש ענין היסורים דוקא, ואילו לעיל, נאמר הרי שהיסורים
 20 הגומרים כפרתם של חייבי כריתות, הם דוקא היסורים

אגרת התשובה

ומ"ש בספרי המוסר ובראשם ספר הרוקח וס' חסידים
 הרבה תעניות וסגופים לעובר על כריתות ומיתות
 ב"ד וכן למוציא זרע לבטלה שחייב מיתה בידי שמים
 כמ"ש בתורה גבי ער ואונן ודינו כחייבי כריתות לענין
 זה. היינו כדי לינצל מעונש יסורי של מעלה ח"ו.
 וגם כדי לזרו ולמהר גמר כפרת נפשו. וגם אולי אינו
 שב אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה כ"א מיראה:

שמן גזור עליו חס-ושלום
 מלמעלה עונש של
 יסורים, יינצל מכך על-ידי
 התעניות, ונס' כדי לזרו
 ולמהר גמר כפרת
 נפשו; – שבוה יש בכח
 התעניות לעזור, ונס' אולי
 אינו שב אל ה' בכל
 לבו ונפשו מאהבה, כי
 אם מיראה: – שאז אין
 ה"כמים הפנים שלמעלה,
 עוזר לגמור כפרתו על-ידי יסורים, ולכן הוא מקבל על עצמו
 יסורים בענין התעניות³⁷. אך בעצם, ענין היסורים הגומרים את
 הכפרה (בחייבי כריתות ומיתות בית-דין) אין הכוונה ליסורי
 תעניות, אלא ליסורים שמביאים על האדם רחמנא-ליצלן
 מלמעלה, כדי לגמור את כפרתו.

יום שני ט' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 182, פרק ב אך כל זה... עד עמ' צב, יום רצון.

41 פרק ב. בפרק הקודם, פרק א, הסביר רבנו הזקן. שתשובה אינה ענין
 42 התענית, צום על עבירות שנעשו, אלא תשובה היא "עזיבת החטא",
 43 לעזוב את החטא ולא לעשותו עוד. ואפילו בעבירות שגמר כפרתן הוא
 44 על-ידי יסורים (והן העבירות שעונשן כרת או מיתת בית-דין) – אין
 45 הכוונה ליסורי תעניות
 46 שהאדם גוזר על עצמו, אלא
 47 הכוונה היא, ליסורים
 48 שמביאים עליו מלמעלה, כדי
 49 לגמור כפרת נפשו.
 50 אך כל זה לענין כפרה
 51 ומחילת העון, – פועלת
 52 התשובה ולא נדרשות על
 53 כך שום תעניות, שנמחל
 54 לו לגמרי מה שעבר על
 55 מצות המלך – מלכו של
 56 עולם, בשעשה תשובה
 57 שלמה, ואין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענינו

על זה – על חטאו, חסד-שלום בעולם הבא, ונפטר לגמרי
 מן הדין בעולם הבא. אמנם – כדי שיהיה לרצון לפני ה'
 ומרצה וחייב לפניו ותכרה בקדמם החטא, להיות נחת רוח
 לקונו מעבודתו – לשם כך, הנה צריך להביא קרבן עולה
 אפלו על מצות-עשה
 קלה שאין בה פרת
 ומיתת בית-דין, – גם
 כשמישהו עבר על מצות
 עשה כזו, היה עליו
 להביא קרבן עולה –
 כשהיו יכולים להקריב
 קרבנות – בנוסף
 לתשובתו, כמו שדרשו
 רבותינו וקראם לברכה
 בתורת כהנים' על
 פסוקי "ונרצה לו"; –
 שהעולה מרצה על מי שעבר על מצות-עשה, וקראתה

אגרת התשובה

פרק ב אך כל זה לענין כפרה ומחילת העון
 שנמחל לו לגמרי מה שעבר על
 מצות המלך כשעשה תשובה שלימה ואין מזכירין
 לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענינו ע"ז ח"ו בעוה"ב
 ונפטר לגמרי מן הדין בעוה"ב. אמנם שיהי לרצון
 לפני ה' ומרצה וחייב לפניו ית' כקודם החטא להיות
 נחת רוח לקונו מעבודתו. היה צריך להביא קרבן
 עולה אפי' על מ"ע קלה שאין בה כרת ומיתת ב"ד
 כמו שדרשו רז"ל בת"כ ע"פ ונרצה לו וכדאיתא בגמ'
 שאין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענינו

34. ד, טז. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וביותר תגדל הקושיא מ"סיגופים" דלכטל גזירה לא מצינו רק תענית, כנ"ל ביואל ואסתר כו'. ועכצ"ל שכאן הכוונה אחרת. 36. וישב לה, ז-ו. 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז קשה למה לא הזכירו הרמב"ם (שהרי מדבר גם בעושה תשובה מיראה)? ואולי כוונת ב"י אדה"ז – שתעניות וסיגופים הנ"ל (מיעוט חלב ודם) הם ענין (קרבן-) תפלה על העתיד: לינצל מעונש וגם – שתמהר כפרתו וגם אולי – להגיע לתשו מעולה ויותר. אלא שעפ"ז ג"כ ק"ק – חילוקי מספר התעניות כו' לכאו"א בפ"ע. אבל ראה פ"ב כיו"ב. ועיין ח"א פכ"ט ע"ד בטוש הגוף (אלא ששם נח' ענין הביטוש דסיבת חומריות הגוף – הקליפה וע"י התבוננות)". 1. ויקרא א, ד.

44 מְצִינּוּ בְּכִמָּה תְּנָאִים וְאַמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבַר קָל – על חטא
 45 קל, הֵיוּ מִתְעַנִּים תְּעִנּוֹת הִרְבֵּה מְאֹד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן
 46 עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר שֶׁתְּהֵא פָּרָה יוֹצֵאָה בְּרִצּוּעָה שְׁבוּן
 47 קַרְנֵיהָ בְּשֶׁבֶת, וְהַכְּמִים אוֹסְרִים, וּפְעַם אַחַת יוֹצֵאָה בֶּן
 48 פָּרְתוֹ שֶׁל שְׁכֵנְתוֹ וְלֹא
 49 מְחָה בָּהּ, – שְׁתִּימְנַע
 50 מִכָּר, וְהוֹשְׁחָרוּ שִׁנּוּי מִפְּנֵי
 51 הַצּוּמוֹת, – שְׁצַם, עַל
 52 שְׁלֹא קָנָם דְּכָרֵי חֲבִירוֹ;
 53 – הַחֲכָמִים שֶׁאִסְרוּ דַּבָּר
 54 זֶה, וְכֵן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
 55 שָׁאֲמַר: "בּוֹשְׁשֵׁי
 56 מִדְּבָרֵיכֶם פִּית שְׁמֵאִי",
 57 וְהוֹשְׁחָרוּ שִׁנּוּי מִפְּנֵי
 58 הַצּוּמוֹת; – שְׁצַם עַל
 59 שֶׁהִתְבַּטָּא כֶּךָ עַל בֵּית
 60 שְׁמֵאִי, וְרַב הוֹנָא פְּעַם
 61 אַחַת נִתְהַפְּכָה לֹו
 62 רִצּוּעָה שֶׁל תְּפִלּוֹן,
 63 וְהִתְעַנָּה מִ' צוּמוֹת;
 64 וְכִתְנָה רַבּוֹת – בְּתַנָּאִים
 65 שׁוּנִים. – תְּעִנּוֹת אֵלּוּ לֹא
 66 הֵיוּ עֲנִין שֶׁל תְּשׁוּבָה, וְגַם
 67 לֹא עֲנִין שֶׁל יִסּוּרִים כִּדִּי
 68 לְגַמּוֹר אֶת הַכִּפְרָה – שְׁהָרִי
 69 לֹא הֵיוּ אֵלֶּה חֲטָאִים כְּאֵלּוּ
 70 הַדּוֹרְשִׁים גַּמְר כִּפְרָה עַל־
 71 יְדֵי יִסּוּרִים, אֲלֵא הִתְעַנּוֹת
 72 בְּאֹו בְּמִקּוּם קֶרְבָן, כִּדִּי
 73 לְהִיּוֹת מְרוּצָה וְחֹבִיב לְפָנֵי
 74 הַקַּב"ה כְּמוֹ לְפָנֵי חֲטָא.
 75 וְעַל יְסוּד זֶה – שִׁישׁ עֲנִין
 76 שֶׁל תְּעִנּוֹת גַּם עַל חֲטָאִים

77 קָלִים שֶׁאִינֶם דּוֹרְשִׁים גַּמְר כִּפְרָה עַל־יְדֵי יִסּוּרִים, אֲלֵא הִתְעַנּוֹת
 78 הֵן בְּמִקּוּם קֶרְבָן, הֵנָּה עַל יְסוּד זֶה, לְמִדַּת הָאָרִי וְלִ' לְתַלְמוּדֵי
 79 עַל־פִּי חֲכָמַת הָאָמֶת, – כְּפִי שְׁנִקְרָאת תּוֹרַת הַקַּבְלָה, מִסְפָּר
 80 הַצּוּמוֹת לְכִמָּה עֲנּוֹת וְחֲטָאִים, אִף שְׁאִין בְּהֵן כָּרַת וְלֹא
 81 מִיתָה בְּיַדֵּי שְׁמַיִם, – שֶׁבָּחֵם נִדְרַשׁ גַּמְר כִּפְרָה עַל־יְדֵי יִסּוּרִים,
 82 כְּמוֹ עַל הַכֶּעַס קִנְיָ – מֵאֵה הַמִּישִׁים וְאַחַת, תְּעִנּוֹת וְכוּ';
 83 וְאַפְּלוֹ עַל אִיסוּר דְּרַבְּנָן כְּמוֹ סֵתֶם יִינָם – יִין שֶׁל גּוֹי, יִתְעַנָּה
 84 ע"ג – שֶׁבַעִים וְשִׁלֹּשׁ תְּעִנּוֹת וְכוּ'; וְכֵן עַל בְּטוּל מִצְוַת־עֲשֵׂה
 85 דְּרַבְּנָן כְּמוֹ תְּפִלָּה⁸ – יִתְעַנָּה ס"א – שְׁשִׁים וְאַחַת תְּעִנּוֹת
 86 וְכוּ'. וְדַרְךָ כָּלָל, סוּד הִתְעַנּוֹת הֵיא סְגוּלָה נְפִלְאָה לְהִתְגַּלּוֹת

1 בְּנִמְרָא פָּרַק קָמָא דְּזַבְחִים, – וְכִמוֹ שֶׁהִגְמִירָא אוֹמֶרֶת בְּפֶרֶק
 2 רֵאשׁוֹן שֶׁל מִסְכַּת זְבָחִים² דְּעוּלָה מְכַפֶּרֶת עַל מִצְוַת־עֲשֵׂה,
 3 וְהֵיא דוֹרוֹן לְאַחַר שְׁעֵשֶׂה תְּשׁוּבָה וְנִמְחַל לֹו הַעֲנֵשׁ, וְכֹאדָם
 4 שְׁפָרַח בְּמִלְךְ וּפִיִּסּוֹ עַל־יְדֵי פְּרַקְלִיטִין – שֶׁתְּדַלְגִים, וְנִמְחַל לֹו,
 5 – הַמֶּלֶךְ, אִף־עַל־פִּיִּבֶן
 6 שׁוֹלֵחַ – זֶה שֶׁסָּרַח בְּמֶלֶךְ,
 7 דוֹרוֹן וּמְנַחָה לְפָנָיו –
 8 לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, כִּדִּי שִׁיתְרַצֶּה
 9 לֹו לְרָאוֹת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ –
 10 כֶּךָ גַּם עֵינָיו שֶׁל קֶרְבָן
 11 עוּלָה, שֶׁאֲחָרֵי שְׁעֵשֶׂה
 12 תְּשׁוּבָה וּמְחַלּוֹ לֹו עַל
 13 חֲטָאוֹ – מֵהוּוֹה הַקֶּרְבָן
 14 מִתְנַה כִּדִּי שִׁיחִיה מְרוּצָה
 15 וְחֹבִיב לְפָנֵי הַקַּב"ה כְּמוֹ
 16 שֶׁהִיָּה לְפָנֵי שְׁחָטָא.
 17 (וְלִשׁוֹן – הִגְמִירָא
 18 שֶׁאִמְרַת עַל ה"עוּלָה"
 19 שֶׁהִיא "מְכַפֶּרֶת", וְכֵן
 20 מֵה שְׁכֵתוֹב בְּתוֹרָה
 21 "וְנִרְצָה לֹו לְכַפֵּר עָלָיו"
 22 – אִין זֹו בְּפֶרֶת נִפְשׁוֹ, –
 23 אִין הַכוּוּנָה לְכַפֶּרֶת נִפְשׁוֹ
 24 הַבָּאָה עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה,
 25 אֲלֵא – הַכוּוּנָה הִיא:
 26 לְכַפֵּר לְפָנֵי ה' לְהִיּוֹת
 27 נִתַּת רִיחַ לְקוֹנּוֹ, –
 28 שְׁתִּימַחָה לְפָנֵי הַקַּב"ה כֹּל
 29 הַשְּׁפַעָה עֶקֶב חֲטָא,
 30 וְהַחֲטָא יִהְיֶה שׁוֹב אַחוּב
 31 עַל הַקַּב"ה כְּמוֹ לְפָנֵי
 32 שְׁחָטָא, בְּדִאֲתָא שְׁם
 33 בְּנִמְרָא, – כְּפִי שֶׁהִגְמִירָא

34 אוֹמֶרֶת שֶׁם, שֶׁאֲחָרֵי שֶׁהִיָּתָה כִּבְר הַכִּפְרָה, בָּאָה ה"עוּלָה" בְּתוֹר
 35 דוֹרוֹן, וְכִמוֹ שְׁכֵתוֹב: "תְּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן". – כֹּל עֵינָיו שֶׁל
 36 קֶרְבָן ה"עוּלָה" הוּא לְרִצּוֹן, שֶׁכֵּן הַכִּפְרָה כִּבְר הִיָּתָה לְפָנֵי זֶה. כֹּל
 37 זֶה הִיָּה כְּשֶׁהָיוּ יְכוּלִים לְהַקְרִיב קֶרְבָנוֹת, שֶׁאֲחָרֵי שְׁעֵשׂו תְּשׁוּבָה,
 38 הֵיוּ צָרִיכִים לְהִבְיָא קֶרְבָן כִּדִּי לְהִיּוֹת מְרוּצָה וְחֹבִיב כְּמוֹ לְפָנֵי
 39 חֲטָא, וְעַכְשָׁו שְׁאִין לְנוֹ קֶרְבָן לְהַפִּיק רִצּוֹן מֵה' – הִתְעַנּוֹת
 40 הוּא בְּמִקּוּם קֶרְבָן, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב בְּנִמְרָא – שֶׁתְּפַלַּת הַמִּתְעַנֶּה
 41 הִיא: "שִׁיחָא מְעוּט חֲלָבִי וְדָמִי שְׁנַתְּמַעֲט – עַל־יְדֵי הַצּוּם,
 42 כְּאֵלּוּ הַקֶּרְבָּתִי לְפָנֶיךָ וְכוּ'" – הָרִי, שְׁעֲנִין הִתְעַנּוֹת הוּא עֲנִין
 43 שֶׁל קֶרְבָן, לְהִיּוֹת מְרוּצָה לְפָנֵי הַקַּב"ה כְּמוֹ לְפָנֵי חֲטָא. וְלָכֵן

2. ד, ב. 3. אמור כב, כא. 4. ברכות יז, א. 5. ירושלמי ביצה פ"ב ה"ח. 6. חגיגה כב, ב. 7. מועד קטן כה, א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין להוכיח מכאן דאדה"ז ס"ל דתפלה מדרבנן נראה שו"ע דאדה"ז סק"ו, תניא רפ"ח, לקו"ת בלק (ע, ג). ובמכ"א אדה"ז הידוע (בית רבי ח"א כ, א) כפשיטות דתפלה מה"ת וראה משנת יואל שקו"ט וביאורו, כי לכ"ע זמני התפלה הם דרבנן וכשביטל זה ציווה האריז"ל להתענות ס"א כו".

אגרת התשובה

- 1 רצון העליון ברוך-הוא,
 2 כמו הקרבן שנאמר בו: 1 רצון העליון ב"ה כמו הקרבן שנא' בו ריח ניחוח לה'.
 3 "יית' ניחוח לה'", - נחת 2 וכמו"ש בישעי' הלזה תקרא צום ויום רצון לה' מכלל
 4 רוח לקב"ה. וכמו שפתיב 3 שהצום הנרצה הוא יום רצון:

יום שלישי י' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צב, פרק ג והנה חכמי... עד עמ' 184, ג"פ וכו'.

- 9 פרק ג. בפרק הקודם, פרק ב/ הסביר רבנו הוקן, שלמרות שלעצם ענין
 10 התשובה לא נדרשות שום תעניות, הרי כשם שבשעה שביט המקדש
 11 היה קיים היו צריכים, אחרי החזרה בתשובה, להקריב קרבן עולה על
 12 החטא, גם בעבירה על מצות-עשה קלה, וענינו של הקרבן היה כדי
 13 שיהיה 'ונרצה לו', שיהיה
 14 החזור בתשובה רצוי וחביב
 15 לפני הקב"ה כמו לפני החטא,
 16 הרי כעת, שאין לנו קרבנות
 17 להביא עליהם את ה'ונרצה
 18 לו' - בא התענית במקום
 19 הקרבן. על יסוד זה לימד
 20 האריז"ל, בהתאם לחכמת
 21 הקבלה, את מספר הצומות
 22 על מספר רב של עונות
 23 וחטאים, גם כאלה שאין
 24 עליהם עונש כרת ומיתה בידי
 25 שמים.

אגרת התשובה

פרק ג והנה חכמי המוסר האחרונים נחלקו כמו

- שחטא חטא א' פעמים רבות. דיש
 4 אומרים שצריך להתענות מספר הצומות לאותו חטא
 5 פעמים רבות כפי המספר אשר חטא. כגון המוציא
 6 זרע לבטלה שמספר הצומות המפורש בתיקוני תשובה
 7 מהאריז"ל הן פ"ד תעניות ואם חטא בזה עשר או
 8 עשרים פעמים עד"מ צריך להתענות עשר או עשרים
 9 פעמים פ"ד וכן לעולם. דומיא דקרבן חטאת שחייב
 10 להביא על כל פעם ופעם. ויש מדמין ענין זה לקרבן
 11 עולה הבאה על מ"ע דאפי' עבר על כמה מ"ע
 12 מתכפר בעולה אחת כדאי' בגמ' פ"ק דזבחים. והכרעה
 13 המקובלת בזה להתענות ג"פ כפי מספר הצומות
 14 דחטא זה. דהיינו רנ"ב צומות על הוצאות שז"ל וכן
 15 בשאר חטאים ועונות. והטעם הוא עפ"י מ"ש בזה"ק
 16 ס"פ נח כיון דחב ב"נ קמי קודב"ה זמנא חדא עביד
 17 רשימו כו' זמנא תליתאה אתפשט ההוא כתמא מסטרא
 18 דא לסטרא דא כו'. לכך צריך מספר הצומות ג"כ
 19 הצומות לאותו חטא ג"פ וכו'.

- 20 חכמי רבות כפי
 21 המספר אשר חטא; כגון המוציא זרע לבטלה, שמספר
 22 הצומות המפורש - על חטא זה, בתיקוני תשובה מהאריז"ל
 23 הן פ"ד - שמונים וארבע, תעניות, ואם חטא בזה עשר או
 24 עשרים פעמים על-דרך-משל, צריך להתענות עשר או
 25 עשרים פעמים פ"ד, וכן לעולם, - שתמיד מספר התעניות
 26 לכל חטא, הוא לפי מספר הפעמים שעבר על אותו חטא, דומיא
 27 - כמו, דקרבן חטאת - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: כל
 28 החטאות, שחייב להביא על כל פעם ופעם; - שחטא. ויש -
 29 בין חכמי המוסר, מדמין - משווים, ענין זה לקרבן עולה

יום רביעי י"א תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 184, אכן כל זה... עד עמ' 184, תענית.

1 אכן – ברם, כל זה באדם חזק ובריא, שאין רבוי הצומות
2 מזיק לו כלל לבריאות גופו, וכמו בדורות הראשונים –
3 כשהגופים היו חזקים ובריאיים, ורבינו תענית לא הזיק, הם היו
4 צריכים לצום כל הצומות האמורים, אבל מי שרבוי הצומות
5 מזיק לו, שאפשר שיוכל
6 לבא לידי חלי או
7 מיחוש חסד-ושלום, –
8 על-ידי הצומות, כמו –
9 בדורותינו אלה –
10 שהאנשים חלשים, ורבינו
11 תענית עלול להזיק להם, –
12 אסור לו להרבות
13 בתעניות אפלו על –
14 חטאים שעונשם קריתות
15 ומיתות בית-דין, ומכל –
16 שכן – שאסור לו להרבות
17 בתעניות, על מצות עשה
18 ומצות לא-תעשה שאין
19 בהן קרת, אלא כפי
20 אשר ישער בנפשו
21 שבנדאי לא יזיק לו
22 כלל. כי אפלו בדורות
23 הראשונים, בימי תנאים
24 ואמוראים – לא היו
25 מתעניין בכהאי גוונא, –
26 באופן כזה, על חטאים,

אגרת התשובה

אכן כל זה באדם חזק ובריא שאין ריבוי
הצומות מזיק לו כלל לבריאות גופו וכמו בדורות
הראשונים. אבל מי שריבוי הצומות מזיק לו שאפשר
שיוכל לבא לידי חולי או מיחוש ח"ו כמו בדורותינו
אלה. אסור לו להרבות בתעניות אפי' על כריתות
ומיתות ב"ד ומכ"ש על מ"ע ומל"ת שאין בהן כרת.
אלא כפי אשר ישער בנפשו שבנדאי לא יזיק לו כלל.
כי אפי' בדורות הראשונים בימי תנאים ואמוראים לא
היו מתעניין בכה"ג אלא הבריאים דמצו לצעורי נפשיהו
ודלא מצו לצעורי נפשיה ומתענה נקרא חוטא בגמ'
פ"ק תענית. ואפי' מתענה על עבירות שבידו כדפרש"י
שם וכדאיתא בגמ' פ"ק דובחים שאין לך אדם מישראל
שאינו מחוייב עשה וכו'. ומכ"ש מי שהוא בעל
תורה שחוטא ונענש בכפליים כי מחמת חלישות
התענית לא יוכל לעסוק בה כראוי. אלא מאי תקנתו
כדכתיב וחטאך בצדקה פרוק. וכמ"ש הפוסקים ליתן
בעד כל יום תענית של תשובה ערך ח"ו ג"פ וכו'
והעשיר יוסיף לפי עשרו וכו' כמ"ש המ"א הלכות
תענית:

– הרי שתמיד ישנו ענין
של עונות בתענית, ובכל
זאת אומרים, שאם אין
בכוחו לצער את עצמו
וצם – נקרא חוטא. ומכל –
שכן מי שהוא בעל
תורה, – וצם למרות
שאין בכוחו לצער את
עצמו, שחוטא – במה
שהוא צם, ונענש
בכפלים, כי מחמת
חלישות התענית לא
יוכל לעסוק בה – בתורה,
כראוי – ויש לו עונש
כפול, א) על הצום, ב) על
ביטול תורה. אלא מאי
תקנתיה? – מהי תקנתו
של אותו אדם? – כיצד
יהיה לו ענין הכפרה כדי
להיות "נרצה" לפני
הקב"ה כמו לפני החטא? –
הרי זה, כדכתיב: – כמו
שכתוב: "והחטאך בצדקה פרוק"; – כלומר, שיתן צדקה
כתמורה על התעניות שהיה עליו לצום על חטאיו, וכמו
שכתבו הפוסקים, לתן – לתת, בעד כל יום תענית של
תשובה ערך ח"ו גדולים פוליש' וכו', והעשיר יוסיף לפי
עשרו וכו', – ויתן סכומים גדולים יותר עבור כל יום של
תענית-תשובה, כמו שכתב ה"מגן אברהם' הלכות תענית:

27 אלא הבריאים, דמצו לצעורי נפשיהו; – שבכוחם לצער את
28 עצמם, ודלא מצו לצעורי נפשיהו – מי שאין בכוחו לצער את
29 נפשו, ומתענה – נקרא "חוטא" בגמרא פרק קמא – ראשון,
30 ותענית, ואפלו מתענה על עבירות שבידו כדפרש"י
31 שם, – שאפילו באותו אופן שלפי ה"מאן דאמר" השני הוא
32 נקרא קדוש, שזה כפי שרש"י אומר שם מפני שעל-ידי-זה

יום חמישי י"ב תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 184, ומ"מ כל בעל... עד עמ' 186, לא תמנו).

אגרת התשובה

ומ"מ כל בעל נפש החפץ קרבת ה' לתקן נפשו
להשיבה אל ה' בתשובה מעולה מן המוכחר.
יחמיר על עצמו להשלים עכ"פ פעם א' כל ימי חייו

נפש החפץ קרבת ה',
לתקן נפשו¹⁰ להשיבה –
את הנפש, אל ה'
בתשובה מעולה מן
המבחר – יחמיר על
עצמו להשלים על-ב' –

65 ומכל-מקום, – למרות
66 שאמרנו שבדורותינו,
67 שאין כוח לאדם לצער
68 את עצמו, יש להמיר את
69 תעניות התשובה במתן
70 צדקה, בכל זאת כל בעל

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל הדינים דלקמן – עיין שו"ע או"ח סתקע"א ובנ"כ שם. שו"ע אדה"ז הל' נזקי גוי"נ סי' ד".
5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "א, סע"א. ועיין רמב"ם הל' דעות רפ"ג ובנ"כ שם". 6. ז, א. ראה שר"י שם. 7. דניאל ד, כד.
8. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1168 ואילך. 9. או"ח סתקס"ח סקי"ב ובהנמנן שם. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"בכ"מ ככיו"ב מובא השם "נפש" דוקא – וי"ל שהוא ע"פ זח"ג: (כד, ב) עה"פ ובס' הגלגלים ובכ"מ "שדוקא הנפש היא החוטאת".

47 אלא שיש בהם ה"חומר" של עוונות שחייבים עליהם מיתה
 48 (בכך הם "כיוצא בהן", דומים לעוונות שיש עליהם חיוב מיתה),
 49 כפי שהוא מזכיר למשל להלן בפרק ז' הדברים שהם ממש כמו
 50 עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים, והם העלמת עין מן
 51 הצדקה, לשון הרע, כעס
 52 וכדומה, גם עליהם יחמיר
 53 על עצמו לצום על-כלי-
 54 פנים פעם אחת את מספר
 55 הצומות הנדרש על אותו
 56 חטא, אֲשֶׁר כָּל "לֵב יוֹדֵעַ
 57 מֵרַת נַפְשׁוֹ", וְחַפִּין
 58 בְּהַצְדָּקָה: - שתתוקן
 59 ותהיה צודקת.
 60 אֲבֹ, מִסְפַּר הַצּוּמוֹת
 61 הַעוֹדְפִים עַל רִנ"ב -
 62 לגבי החטא של הוצאת
 63 זרע לבטלה, וְכִהָיָא גִּנְאָ, -
 64 מספר הצומות שמעל
 65 לשלש פעמים של מספר
 66 הצומות לגבי חטאים
 67 אחרים, שְׁהֵיָה צָרִיף
 68 לְהַתְעַנּוֹת, כְּדִי לְחַוֵּשׁ
 69 לְדַעַת הַמַּחְמִירִים
 70 לְהַתְעַנּוֹת מִסְפַּר
 71 הַצּוּמוֹת שְׁעַל כָּל חַטָּא
 72 וְחַטָּא כְּפִי מִסְפַּר
 73 הַפְּעָמִים שְׁחַטָּא בְּנִזְכָּר
 74 לְעִיל - הנה, יתרת צומות
 75 אלה, יִפְדָּה בְּלֵן בְּצַדְקָה
 76 עָרָה ח"י - שמונה עשר,
 77 גְּדוּלִים פּוֹלִישׁ בְּעַד כָּל
 78 יוֹם. - שהיה עליו לצום, וְכֵן שְׂאָר כָּל תַּעֲנִיּוֹת שְׂצָרִיף
 79 לְהַתְעַנּוֹת עַל עֲבֻרוֹת שְׂאִין בְּהֵן מִיתָה, וְאִפְלוּ עַל בְּטוּל
 80 מְצוֹת־עֵשָׂה דְאֹרִיָתָא וְדַרְבְּנָן, - מצות-עשה מן התורה או
 81 מצות-עשה שמדרבנן, וְתַלְמוּד תוֹרָה כְּנִגְדַּ בְּלָם, - ועל ביטול
 82 מצות-עשה של תלמוד תורה השקולה כנגד כל שאר המצוות,
 83 מספר הצומות שעליו לצום, הוא - כְּפִי הַמִּסְפַּר הַמְּפָרֵשׁ
 84 בְּתַקְנֵי הַתְּשׁוּבָה מִהָר"י ז"ל (ורובם נזכרים ב'משנת
 85 חסידים' ב'מסכת התשובה') - הַכֹּל כְּאֲשֶׁר לְכָל יִפְדָּה
 86 בְּצַדְקָה בְּנִזְכָּר לְעִיל, - בערך של שמונה עשר 'גדולים פוליש'
 87 תמורת כל יום של צום, אִי לֹא מְצִי לְצַעֲרוֹי נַפְשִׁיה - אם קשה
 88 לו לצער את נפשו - יפדה את הצומות בצדקה, בְּנִזְכָּר לְעִיל. -
 89 שבדורותינו החלושים האלה, אי אפשר לאדם לצער את עצמו,
 90 ועליו לפדות תעניות אלו בצדקה. וְאִף שְׁעֵלָה - פדיית ימי
 91 הצום, לְסֶפֶד מְסִים - לסכומים גדולים, אִין לְחַוֵּשׁ מִשׁוּם - אל
 92 לו לחשוש למה שאמרו רבותינו ז"ל: "אֵל יִכְבְּזוּ יוֹתֵר"

1 פְּנִים פְּעַם אַחַת כָּל יְמֵי חַיָּו מִסְפַּר הַצּוּמוֹת לְכָל עוֹן וְעוֹן
 2 מְעוֹנוֹת הַחֲמוּרִים שְׁהִיָּבִין עֲלֵיהֶם מִיתָה עַל-כָּל-פְּנִים, -
 3 על-כל-פנים, על העוונות שחייבים עליהם מיתה - ישלים את
 4 מספר הצומות הנדרשים על אותו עון, וְאִפְלוּ - אם חיוב
 5 המיתה על אותו עון, הוא
 6 בְּיַדֵי שְׁמַיִם בְּלִבְד, - ולא
 7 מיתה בידי אדם - ישלים
 8 על אותם עוונות - על כל
 9 פנים - את מספר הצומות
 10 הנדרשים על אותו עון.
 11 בְּנִזְכָּר לְהַצְאָת יִרְע
 12 לְבַטְלָה - ישלים, פ"ד -
 13 שמונים וארבעה צומות
 14 פְּעַם אַחַת בְּיַמֵי חַיָּו.
 15 וְיִכְבֹּל לְדַחֲתֵן אֵת
 16 הַצּוּמוֹת, לְיָמִים תְּקָרִים
 17 בַּחֲרָף, וְיִתְעַנֶּה כְּעֵשֶׂר
 18 תַּעֲנִיּוֹת עַל-דֶּרֶךְ-מְשָׁל
 19 בַּחֲרָף אַחֵר, או פְּחוּת, -
 20 מעשרה תעניות, וְיִגְמֹר
 21 מִסְפַּר הַפ"ד צוּמוֹת בְּמֵ'
 22 שָׁנִים, או יוֹתֵר כְּפִי כְּחוֹ
 23 - אם יש לו יותר כוח, הוא
 24 יכול לעשות זאת בתקופה
 25 קצרה יותר, ואם כוחו
 26 חלש - בתקופה ארוכה
 27 יותר, (וְגַם יִכְבֹּל לְאִכּוֹל
 28 מְעַט בְּג' שְׁעוֹת לְפָנֵי נֶץ
 29 הַחֶמְדָּה, וְאִף-עַל-פִּי-בֶן
 30 נַחֲשֵׁב לְתַעֲנִית אִם
 31 הַתְּנָה בֶן). - למרות
 32 שאכל שלוש שעות לפני נץ החמה, נחשב לו אותו יום לתענית
 33 שלם, כפי שהתנה שכך יהיה הצום שלו.¹¹ וְלִתְשׁוּלֹם - וכדי
 34 להשלים, רנ"ב - מאתים חמשים ושנים צומות בְּנִזְכָּר לְעִיל -
 35 שהם שלש פעמים שמונים וארבע, כפי ההכרעה המקובלת בין
 36 אלה הסבורים שדי לצום פעם אחת מספר הצומות על כל חטא,
 37 גם אם חטא אותו חטא הרבה פעמים, לבין אלה הסבורים שעל
 38 כל פעם שחטא, יש לצום אותו מספר צומות - יִתְעַנֶּה עוֹד ד'
 39 פְּעָמִים פ"ד עַד אַחַר הַצּוֹת הַיּוֹם בְּלִבְד, דְּמִיחֻשְׁב גַּם-בֶּן
 40 תַּעֲנִית בִּירוּשָׁלַיִם¹², - בתלמוד ירושלמי נחשב צום של עד
 41 אחר חצות היום, לתענית, וְב' - ושני חֲצָאֵי יוֹם נְחָשְׁבִים לוֹ
 42 לְיוֹם אַחַד לְעִנְיָן זֶה. - של מספר הימים שעליו לצום לתיקן
 43 חטאו, וְכֵן לְשְׂאָר עוֹנוֹת כְּיוֹצֵא בְּהֵן, - לעיל דיבר אודות
 44 עוונות שחייבים עליהם מיתה בידי שמים (על-כל-פנים),
 45 שיחמיר בהם על עצמו להשלים את מספר הצומות האמורים.
 46 ובעת אומר רבנו הזוק, שגם עוונות שאין עליהם חיוב מיתה,

17	לפרות הצומות שהם חושבים שמוטל עליהם לצום, וזאת –	1	מחמש", – ואילו כאן יכול הסכום להגיע ליותר מחומש,
18	מחמת חלישות הדור, דלא מצו לצעורי נפשם בלי האי –	2	אף-על-פי-כן לא יחוש, מפני – דלא מקרי גזבוו בכהאי
19	שאינם יכולים לצער את נפשם כל כך ולצום – לכן הם מרבים	3	גזבא, – אין זה נקרא בזבוו במקרה זה, כשהוא נותן את הכסף
20	בצדקה כתמורה לריבוי	4	כפדיון הצומות שהיה
21	הצומות, (וכמו שנתבאר	5	עליו לצום, מאחר
22	במקום אחר על פסוק ¹⁵ :	6	שעושה לפדות נפשו
23	"חסדי ה' בי לא	7	מתעניות וסנופים, ולא
24	תמנו": – מפרש להלן	8	גרעא – ואין זה גרוע,
25	ב"אגרת הקדש" סימן י'	9	מרפואת הגוף ושאר
26	מפני ש"לא תמנו", מפני	10	צרכיו. – בהן מבזבו
27	שאין אנו שלמים, אלא יש	11	האדם יותר מחומש של
28	לנו חטאים ועוונות לתקן,	12	רכושו. ולפי שמספר
29	עלינו להזדקק לא לסתם	13	הצומות המוקרים
30	צדקה וחסד מוגבלים,	14	בתקוני תשובה – של
31	אלא ל"חסד ה'", לצדקה וחסד בלתי מוגבלים, כמדת החסד	15	האריז"ל, הנוקרים לעיל רבו במאד מאד, לכן נהגו עכשו
32	והצדקה של הקב"ה שאינם מוגבלים.	16	כל החרדים לדבר ה', לתרבות מאד מאד בצדקה, – כדי

אגרת התשובה

דלא מקרי בזבוו בכה"ג מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסנופים. ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר צרכיו. ולפי שמספר הצומות המוזכרי' בתקוני תשובה הנ"ל רבו במאד מאד לכן נהגו עכשו כל החרדים לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה. מחמת חלישות הדור דלא מצו לצעורי נפשם כולי האי (וכמו"ש במ"א ע"פ חסדי ה' כי לא תמנו):

יום שישי י"ג תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 186, פרק ד ואולם כל... עד עמ' 186, בנעימים.

58	ממנה, אתה היתה מאוחדת לפני כן, ה' תתאה – "תשובה	33	פרק ד. ואולם, בל הנזכר לעיל, – בענין התעניות הבאות
59	תתאה", – ה' התחונה שבשם הוי', כלומר, ה' האחרונה	34	בשיכות לענין התשובה, ואלו תעניות יש להחמיר לצום אותן
60	שבשם הוי' (י' ה' ר' ה'), כשהיא מוחזרת אל האות וא"ו של שם	35	בפועל ואלו שיש לפדות בצדקה, הוא לגמר הכפרה ומרוק
61	הוי', זה נקרא "תשובה תתאה" – המדרגה התחונה שבתשובה,	36	הנפש לה' – כל זה בא אחר התשובה, כמו שנתבאר לעיל
62	ה' עלאה – "תשובה	37	מהנקרא פרק קמא
63	עלאה". – ה' הראשונה	38	דובחים, – פרק ראשון
64	שבשם הוי' כשהיא	39	במסכת זבחים, דעולה –
65	מוחזרת אל האות יו"ד	40	קרובן עולה שהיו מביאים
66	שבשם הוי', זה נקרא	41	על מצות-עשה, אחרי
67	"תשובה עילאה" – תשובה	42	התשובה, דרוזן היא
68	עליונה, המדרגה	43	לאחר שרצה הפרקליט
69	העליונה שבתשובה. וגם	44	וכו'. – אז מביאים דרוזן
70	– צריך להקדים, מה	45	כדי להיות רצוי וחביב
71	שפתיב בזהר הקדוש	46	בפני המלך נגדו חטא, כך
72	בקצת מקומות, שאין	47	גם התעניות (או הצדקה)
73	תשובה מועלת לפונם	48	האמורות, הן כאמצעי
74	בריתו ומוציא זרע	49	להיות שוב רצוי וחביב
75	לבטלה, והוא – מה	50	לפני הקב"ה. אמנם
76	שאומר באותם מקומות בזהר, שאין תשובה מועילה על חטא זה,	51	התחלת מצות התשובה ועקרה, לשוב עד ה' – כפי שיסביר
77	הרי זה דבר תמוה מאד, שאין לדבר דבר עומד בפני התשובה,	52	להלן, הכוונה היא עד שיחזור שם הוי' שבישראל לשלימותו,
78	– שגם תשובה לא תועיל, ואפלו – העבירות החמורות ביותר	53	באמת ובלב שלם, ההכרח לבאר – זאת היטב בהרחבת
79	של עבודת-הזרה ונלווי עריות וכו'. – שיש בהם החומרה	54	הבאור, פתקדים – לאחר הקדמת, מה שפתיב בזהר
80	המיוחדת של "יהרג ואל יעבור", שעל האדם ליהרג ובלבד שלא	55	הקדוש בבאור מלת "תשובה" על דרך הסוד – ביאורה של
81	יעבור עבירות אלה, ובכל זאת מועילה בהם תשובה. כיצד,	56	המלה "תשובה" על פי דרך הסוד, הוא: "תשוב ה'", – שהאות
82	איפוא, אומר בזהר הקדוש, שעל חטא פגם הברית והוצאת זרע	57	ה' משם הוי' תחזור ותהיה מאוחדת עם המדרגה שלמעלה

15. איכה ג, כב. 1. רפ"ב. וראה לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 401 הערה 12 ובשולי הגליון. 2. ח"ג קכב, א. 3. ז"א ס, א. ריט, ב. זח"ב ריד, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם תשובה ספ"ג. ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית".

- 1 לבטלה, אין תשובה מועילה? ופרש ב'ראשית חכמה'⁵, שכונת
 2 הנהר - היא: שאין מועלת - על חטא זה, תשובה תתאה
 3 בראם תשובה עלאה וכו'. - לכך מתכוון הזהר, שתשובה
 4 סתם, שהיא "תשובה תתאה" אין בה מן המועיל, אך המדריגה
 5 העליונה יותר של תשובה,
 6 "תשובה עילאה" -
 7 מועילה לחטא זה. הנה
 8 להבין זאת - לפחות,
 9 מעט מועיר⁶, - מעט מן
 10 המקצת, צריך להקדים
 11 מה שמבאר מהפתיח
 12 ומדברי רבותינו זכרונם
 13 לברכה ענין הפרת
 14 ומיתה בידי שמים, -
 15 באיזה אופן בוצע עונש
 16 כרת ועונש מיתה בידי
 17 שמים: כשעבר עברה
 18 שתיבים עליה כרת -
 19 היה מת ממש' כרם - לפני מלאת לחוטא, חמשים שנה⁸,
 20 וכמיתה בידי שמים - כשאחד עובר עבירה שעונשה מיתה
 21 בידי שמים, היה מת ממש - לא מיתה רוחנית של הנפש, אלא
- מיתה גשמית של הגוף - כרם - לפני שמלאו לו ששים שנה⁹,
 כהנניה בן עוזר הנביא בירמיה¹⁰ - שאמר נבואת שקר,
 והקב"ה אמר לו "הנני משלחך מעל פני האדמה גו", ובתור עונש
 מת ממש¹¹, (ולפעמים גם כמיתה בידי שמים נפרעין
 לאלתר, - נענשים מיד,
 כמו שמצינו בער ואונן).
 - שהיו חייבים מיתה בידי
 שמים (הערת כ"ק אדמו"ר
 שליט"א: ראה לעיל
 ספ"א), על החטא שחטאו,
 ועונשם בא עליהם מיד.
 על-כל-פנים, כפי
 שמוצאים אנו בפסוקים
 ובמאמרי חכמינו ז"ל, הרי
 בכרת ובמיתה בידי שמים,
 שמי שהיה חייב בהם, מת
 בפועל ממש, לפני שמלאו
 לו חמשים או ששים שנה,
 ומתעוררת השאלה: והרי נמצאו בכל דור כמה וכמה חייבי
 כריתות ומיתות, - ובכל זאת, והאריכו ימיהם (ושניהם)
 [ושנותיהם] כנעמים?¹²

אגרת התשובה

ופי' בר"ח שכונת הזהר שאין מועלת תשובה תתאה
 כ"א תשובה עילאה וכו'. הנה להבין זאת מעט מועיר
 צריך להקדים מה שמבואר מהכתוב ומדברי רז"ל ענין
 הכרת ומיתה בידי שמים כשעבר עבירה שהיבוי' עלי'
 כרת ה' מת ממש קודם חמשים שנה. וכמיתה בידי
 שמים מת ממש קודם ששים שנה כחנניה בן עוזר
 הנביא בירמיו' (ולפעמים) גם כמיתה בידי שמים נפרעין
 לאלתר כמו שמצינו בער ואונן) והרי נמצאו בכל דור
 כמה וכמה חייבי כריתות ומיתות והאריכו ימיהם
 (ושניהם) [ושנותיהם] כנעמים.

יום שבת קודש י"ד תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 186, אך הענין יובן... עד עמ' צד, האותיות.

- 43 אך הענין יובן, על-פי מה שכתוב¹³: "כי חלק ה' עמו
 44 וכו'", - בני ישראל הם חלק הוי', הם חלק משם ה'ו'¹⁴
 45 ברוך-הוא, ברכתיב: -
 46 כמו שכתוב¹⁴: "ויפח
 47 באפיו נשמת חיים", -
 48 הרי כתוב כאן "ויפח"¹² מ"ש כי חלק ה' עמו וכו' חלק משם הוי' ב"ה כרכתיב
 49 ומאן דנפח מתוכו¹³ ויפח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מתוכו נפח וכו'.
 50 נפח¹⁵ וכו'¹⁶. - הנופח,¹⁴ ואף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו. אך דברה תורה
- נפח הקדושה פי"ו. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל: מעט (בכמות) מועיר (באיכות) - משא"כ בלי מעט מן המעט וכיו"ב)."
 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ן ס"פ אחרי". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש' ביכורים רפ"ב -
 כפי' תורה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". - בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח. 11. הערת כ"ק
 אדמו"ר שליט"א: (1) הרי דינו מיתה בידי אדם (סנה' פט, א). (2) לא נתפרש בכלל בן כמה שנים הי'. וי"ל הדראי' היא דמיתה ביד"ש
 מת ממש (דזהו חידוש אדה"ז כאן) וכמש"ב בחנני' כה אמר ה' הנני משלחך (בידי'ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גוי וימת חנני'
 גוי. ועפ"י מוכן הבא בחצ"ג תיכף לאח"י ולפעמים גם כמיתה ביד"ש נפרעין לאלתר - מהי (1) השייכות לכאן, (2) פי' "גם" - וע"פ
 הנ"ל: מתרחק - דלכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש דנוד"ד שהרי מיתתו ביד"א (ובזה - פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל
 באה תחת זה. וע"ז מתרחק "בירמי" - דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס - לא דנוהו ע"ז, כ"א כמסופר בירמי: הבטחת מת גוי לכן גוי'
 - עונש מה' (לא תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאלתר - לפעמים גם כו'. בהמשך להנ"ל יל"פ גם ההדגשה
 הנביא - לא רק שלא דנוהו בפועל ביד"א, אלא שאא"פ הי' לדונו למיתה ביד"א (ובמילא - אין מקום לענשו תמורת זה), כי המדובר
 בחנני' הנביא (היינו שנביא אמת הי'. וכ"כ בירוש' סנהדרין פי"א ה"ה. ורק אחרי שיעברו שנתיים ולא תתקיים הבטחתו אפשר לדונו
 ביד"א". - ראה שיעורים בספר התניא עמוד 1188 ואילך. 12. על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעמיים"
 ("שהאריכו ימיהם ושנותיהם בנעמיים") - ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוחק עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בל'
 "הכתוב" (שמות ד, יט) ו"בדברי רז"ל" (הובא בפרש"י עה"ת שם). 13. האזינו לב, ט. 14. בראשית ב, ז. 15. הובא לעיל ח"א רפ"ב
 בשם הזהר. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' -
 ולא גוף - שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתחלתו".

אגרת התשובה

אך הענין יובן עפ"י

מ"ש כי חלק ה' עמו וכו' חלק משם הוי' ב"ה כרכתיב
 ויפח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מתוכו נפח וכו'.
 ואף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו. אך דברה תורה

5. שער הקדושה פי"ו. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל: מעט (בכמות) מועיר (באיכות) - משא"כ בלי מעט מן המעט וכיו"ב)."
 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ן ס"פ אחרי". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש' ביכורים רפ"ב -
 כפי' תורה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". - בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח. 11. הערת כ"ק
 אדמו"ר שליט"א: (1) הרי דינו מיתה בידי אדם (סנה' פט, א). (2) לא נתפרש בכלל בן כמה שנים הי'. וי"ל הדראי' היא דמיתה ביד"ש
 מת ממש (דזהו חידוש אדה"ז כאן) וכמש"ב בחנני' כה אמר ה' הנני משלחך (בידי'ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גוי וימת חנני'
 גוי. ועפ"י מוכן הבא בחצ"ג תיכף לאח"י ולפעמים גם כמיתה ביד"ש נפרעין לאלתר - מהי (1) השייכות לכאן, (2) פי' "גם" - וע"פ
 הנ"ל: מתרחק - דלכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש דנוד"ד שהרי מיתתו ביד"א (ובזה - פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל
 באה תחת זה. וע"ז מתרחק "בירמי" - דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס - לא דנוהו ע"ז, כ"א כמסופר בירמי: הבטחת מת גוי לכן גוי'
 - עונש מה' (לא תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאלתר - לפעמים גם כו'. בהמשך להנ"ל יל"פ גם ההדגשה
 הנביא - לא רק שלא דנוהו בפועל ביד"א, אלא שאא"פ הי' לדונו למיתה ביד"א (ובמילא - אין מקום לענשו תמורת זה), כי המדובר
 בחנני' הנביא (היינו שנביא אמת הי'. וכ"כ בירוש' סנהדרין פי"א ה"ה. ורק אחרי שיעברו שנתיים ולא תתקיים הבטחתו אפשר לדונו
 ביד"א". - ראה שיעורים בספר התניא עמוד 1188 ואילך. 12. על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעמיים"
 ("שהאריכו ימיהם ושנותיהם בנעמיים") - ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוחק עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בל'
 "הכתוב" (שמות ד, יט) ו"בדברי רז"ל" (הובא בפרש"י עה"ת שם). 13. האזינו לב, ט. 14. בראשית ב, ז. 15. הובא לעיל ח"א רפ"ב
 בשם הזהר. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' -
 ולא גוף - שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתחלתו".

43 "ויפח" על פנימיות החיות והשפע, כי הנופח - נופח מתוכו
44 ומפנימיותו, הרי שהנשמה נמשכה תחלה מפנימיות החיות
45 והשפע של אינסוף ברוך-הוא. אלא, שלאחר מכן, בגלל בניסת
46 הנשמה בגוף - ואחר-כך ירדה בסתר המדרגה, גם כן,
47 על-ידי בחינת היצונית

אגרת התשובה

48 - כפי שהדבר במלאכים
49 המתהווים מאותיות, אלא
50 שכאן הן האותיות
51 שְׁמַמְאָרִי: "נַעֲשֶׂה אָדָם
52 וְכוּ"²⁰, - מוזן נברא
53 האדם, כְּדִי לְהַתְלַבֵּשׁ -
54 הנשמה, בְּגוֹף - האדם,
55 שבעולם תהוה התחתון. -
56 הרי שהנשמה נמשכה
57 תחלה, מפנימיות החיות
58 והשפע, ורק מפאת
59 התלבשותה בגוף, נמשכה
60 על-ידי בחינת האותיות,
61 שהן בחינה של היצוניות.
62 הרי שההבדל בין מלאכים
63 לנשמות הוא, שנשמות הן
64 מפנימיות האלקות, היא
65 שם הוי' (כפי שיוסבר
66 להלן), ומלאכים הם
67 מבחינה של היצוניות -
68 שם אלקים. וְלָכֵן נִקְרָאוּ
69 הַמְּלָאכִים בְּשֵׁם
70 "אַלְקִים" בְּפִתּוּב, וְכֵמו
71 שְׁפָתוֹב²¹: "כִּי ה'
72 אֱלֹהִים (הוא)²² אֱלֹהֵי
73 הָאֱלֹהִים גו'²³, - האלו-
74 ה של המלאכים, "הודו
75 לַאֲלֹהֵי הָאֱלֹהִים גו'²⁴, -
76 של המלאכים, "וַיִּבְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב גו'²⁵, -
77 המלאכים באו להתייצב לפני הקב"ה, הרי שהמלאכים נקראים
78 בשם "אלקים". לְפִי שִׁינִיקַת חַיּוֹתָם - של המלאכים, הַיָּא
79 מִבְּחִינַת חַיּוֹתָיוֹת - האלקות, שְׁהִיא בְּחִינַת הָאוֹתִיוֹת לְבַד,
80 וְשֵׁם אֱלֹהִים הַיָּא בְּחִינַת חַיּוֹתָיוֹת לְגַבֵּי שֵׁם הַיָּוִה בְּרוּךְ
81 הַיָּא. אֲבָל נִשְׁמַת הָאָדָם, שְׁהִיא מִבְּחִינַת פְּנִימִיוֹת חַיּוֹתָהּ, -
82 האלקות, הַיָּא חֶלֶק מִשֵּׁם הַיָּוִה בְּרוּךְ-הַיָּא, כִּי שֵׁם הַיָּוִה
83 מוֹרָה עַל פְּנִימִיוֹת חַיּוֹתָהּ, שְׁהִיא לְמַעְלָה מְעַלָּה מִבְּחִינַת
84 הָאוֹתִיוֹת.

1 תוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם¹⁸, כִּי כֵמו שֵׁישׁ הַפֶּרֶשׁ וְהַבְּדֵל גְּדוֹל
2 בְּאָדָם תִּתְחַתּוֹן עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל, בֵּין הַהֶבֶל שְׁיוֹצֵא מִפִּיו
3 בְּדַבּוּרוֹ לְהֶבֶל הַיּוֹצֵא עַל-יְדֵי נִפְיָחָה, שְׁבַהֲבֵל שְׁבִיּוֹצֵא
4 בְּדַבּוּרוֹ מְלֻבֵּשׁ בּוֹ כַח וְחַיּוֹת מְעַט מוֹעִיר, - מעט מן הקצת,
5 והוא בְּחִינַת חַיּוֹתָיוֹת
6 מִנְּפֶשׁ הַחַיָּה שְׁבִקְרָבוֹ,
7 אֲבָל בְּיוֹצֵא בְּכַח
8 הַנוֹפֵחַ, דְּמֵתוּכּוֹ נִפְיָחָה,
9 מְלֻבֵּשׁ בּוֹ - באותו הבל,
10 כַח וְחַיּוֹת פְּנִימִית
11 מִבְּחִינַת הַנְּפֶשׁ הַחַיָּה
12 וְכוּ' - הרי כפי שהדבר
13 הוא באדם, שקיים הבדל
14 בין דיבור לבין נפוחה,
15 שההבל שבדיבור הוא
16 היצונית, וההבל
17 שבנפוחה הוא פנימיות -
18 בְּכַח מִנְּפֶשׁ עַל-דֶּרֶךְ
19 מִשְׁלַל, הַמְּבַדֵּל הַבְּדִלּוֹת
20 לְאִין קָץ, יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ
21 עָצוּם מְאֹד לְמַעְלָה, בֵּין
22 כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם, וְאֶפְלוֹ
23 הַמְּלָאכִים, שְׁנִבְרָאוּ
24 מֵאִין לְיֵשׁ, - שלפני
25 הבראם לא היו קיימים
26 כלל, ולאחר מכן הם
27 קיימים, וְחַיּוֹת וְקָמִים,
28 מִבְּחִינַת חַיּוֹתָיוֹת
29 חַיּוֹתָהּ וְהַשָּׁפֵעַ שְׁמִשְׁפִּיעַ
30 אִינְסוֹף בְּרוּךְ-הַיָּא
31 לְהַחַיּוֹת הָעוֹלָמוֹת,
32 וְבְחִינָה זו - של שפע
33 וחיות, נִקְרָאת בְּשֵׁם

34 "רוח פיו" עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל, - כמו רוח הפה שיוצא מהאדם
35 בשעה שהוא מדבר, כֵמו שְׁפָתוֹב¹⁹: "וְבְרוּחַ פִּיו - נבראו, כָּל
36 צְבָאָם", וְהִיא בְּחִינַת חַיּוֹת הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּאוֹתִיוֹת שְׁבִעֲשָׂרָה
37 מֵאֵמֶרּוֹת (שֶׁהֵן - האותיות, בְּחִינַת כָּלִים וְהַמְשַׁכּוֹת וְכוּ', -
38 מהחיות האלקיות, כֵמו שְׁנִבְרָאוּ בְּקוֹמֵי אֵמֶרִים - ספר
39 ה'תניא', חֶלֶק ב' - "שער היחוד והאמונה", פָּרָק יא); וְבֵין
40 נִשְׁמַת הָאָדָם, שְׁנִמְשַׁכָּה תְּחִלָּה מִבְּחִינַת פְּנִימִיוֹת חַיּוֹתָהּ
41 וְהַשָּׁפֵעַ שְׁמִשְׁפִּיעַ אִינְסוֹף בְּרוּךְ-הַיָּא, כֵמו שְׁפָתוֹב: - לגבי
42 הנשמה, הַלִּשׁוֹן "וַיִּפֹּחַ וְגו'", - שכאמור לעיל, מורה המלה

18. ברכות לא, ב. 19. תהלים לג, ו. 20. בראשית א, כו. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג' פסוקים. וי"ל כנגד ג' דרגות מלאכים - דבי"ע: הקרובה לדרגת הנשמות שכולם עלו במח' (ח"א רפ"ב) בריאה. וכל' פסוק הא' 'ה' אלקיכם (דנשמות) אלקי האלקים (מלאכים), למטה מזה - לא נזכר לא ה' ולא אלקיכם, כ"א (פסוק הב') אלהאל"ק. וי"ל יצירה, למטה מזה (פסוק הג') בני (ונמשכים) מהאלקים להתייצב גו' (דין עניני עוה"ז וסיפורם "משוט בארץ") וי"ל עשי"י. 22. המלה "הוא" נוסף על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכך כתוב בפסוק. 23. עקב י, יז. 24. תהלים קלו, ב. 25. איוב א, ו.

ה'תש"ג	ח תמוז	יום ראשון	יום ראשון
		שיעורים. חומש: בלק, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: מד"מח. תניא: אבל האמת . . . כמ"ש במ"א.	
		מצינו דעקר חבתו של הקדוש-ברוך-הוא לאברהם אבינו עליו-השלוש היה "למען אשר יצוה" - פירושו יחבר - "את בניו ואת ביתו". הינו, דכל גדל עבודתו בהנסיגות, אינו בערך לגבי הא [=זה] דיצוה ויחבר אחרים, מה שיזכה אחרים.	

ה'תש"ג	ט תמוז	יום שני	יום שני
		שיעורים. חומש: בלק, שני עם פירש"י. תהלים: מט"נד. תניא: פרק יב. רק . . . 178 עזמן.	
		אלע אידישע עלטערן וועלכע באדארפען האבען א ספעציעלע ישועה און הצלה פאר זייערע קינדער, איז דער זיכערסטער מיטעל צו שטיצען תורה לערנער.	

כל ההורים בישראל הזקוקים לישועה והצלה מיחדת לילדיהם, האמצעי הבטוח ביותר לכך הוא לתמך בלומדי תורה.

ה'תש"ג	י תמוז	יום שלישי	יום שלישי
		שיעורים. חומש: בלק, שלישי עם פירש"י. תהלים: נה"נט. תניא: כי הן ד"מ . . . כו' כנ"ל.	
		רבינו הזקן בתחילת נשיאותו אמר תורה: מה מצעדי גבר כוננו, אז א איד קומט אין א ארט, איז עס צוליב א כוונה טאן א מצוה, הן א מצוה שבין אדם למקום והן א מצוה שבין אדם לחבירו. א איד איז א שליח של מעלה, א שליח וואו ער איז, איז ער דער כח המשלח, דער יתרון המעלה אין נשמות לגבי מלאכים - וואס בא נשמות איז דאס על פי התורה.	

רבנו הזקן בתחילת נשיאותו אמר "תורה": "מה מצעדי גבר כוננו". כאשר יהודי מגיע למקום, הרי זה בשל פונה לעשות מצוה, הן מצוה שבין אדם למקום והן מצוה שבין אדם לחברו. יהודי הוא שליח של מעלה. שליח היכן שנמצא, הוא כחו של המשלח. יתרון המעלה בנשמות לעמת מלאכים - שבנשמות זהו על פי התורה.

ה'תש"ג	יא תמוז	יום רביעי	יום רביעי
		שיעורים. חומש: בלק, רביעי עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: פרק א. תניא בסוף . . . הברייתא.	
		בתניא דפוס זאלקווי שנת מבש"ר טו"ב [=תקנ"ט], נדפסה אגרת התשובה מהדורא קמא, ולא נחלקה לפרקים, גם יש כמה שנויים בתוך האגרת.	

יום
חמישי

יום חמישי

יב תמוז, חג הגאולה

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בלק, חמישי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תניא: והנה מצות . . . 182- מראה.

יום ה'קדש את כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהוריי"צ נשמתו-עדן] בשנת תר"ס. יום בו נתבשר - בשנת תרפ"ז - שהוא חפשי מגלותו אשר הגלה - אחרי שהיה תפוס במאסר - על עבודתו בחזוק התורה והיהדות.

ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו-עדן]: בשני ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז הפאים עלינו לטובה יתועדו אנ"ש, לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות, כאשר הקבע מאת אבינו הראשון הוד כ"ק אדני אבי זקני מורי ורבי רבנו הזקן זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע [=זכר צדיק וקדוש לברכה, לחיי העולם הבא, נשמתו בגנזי מרומים, זכותו יגן עלינו]. בהתועדות זו ידברו אנ"ש ש"יחיו איש את רעהו בשבת אחים בחזוק קביעות שעורי הלמוד, והנני שולח להם את ברכתי כי ישא ה' פניו אליהם בגשמיות ורוחניות.

יום
שישי

יום שישי

יג תמוז, חג הגאולה

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בלק, ששי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: פרק ב. אך כל . . . יום רצון.

יום בו יצא כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהוריי"צ נשמתו-עדן] לחרות. המאסר התחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמשה עשר בסיון תרפ"ז. התעכב בגלות - בעיר קאסטראמא - עד חצי שעה אחר חצות היום, יום הרביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ז.

ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו-עדן] לחג הגאולה: הנני שולח מאמר... השתתפותי עם ידידנו אנ"ש ש"יחיו בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם בהתועדותכם בדבר חזוק דרכי התסידות בקביעות ושמירת זמני למודי דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] ולהתעורר בקיום עניני הלמוד... אלקינו ואלקי אבותינו יכרך את כללות אנ"ש, הם ביתם זרעם וזרעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, ה' עליהם יחיו, בכל מלי דמיטב, מנפש ועד בשר.

שבת
קודש

שבת

יד תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בלק, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: פרק ג'. והנה . . . 184 ג"פ כו'.

זה לשון ה"צמח צדק" באחד מדרושי: רבנו ז"ל [אדמו"ר הזקן] באמרותיו לבניו יום ג' פרשת בלק שנת תקס"ב אמר, וזה דבריו: להבין קשית התוכנים, מאחר שהארץ היא כדורית ועגלה כתפוח, למה אינם נופלים אותם בני אדם הדרים כנגדנו מלמטה באמעריקא... ותרוצם אינו אמת... ורבנו ז"ל אמר, כי התרוץ הוא, דהנה מבאר ב'עץ חיים' שהתשעה גלגלים מקבלים מבחינת עגולים, ובהעגול אין בו מעלה ומטה, ומהאי טעמא [מספח זו] הנה אותם בני אדם שהם כנגדנו למטה, הרי הרקיע שעליהם הוא למעלה בהשוואה אחת עם הרקיע שעלינו, והארץ דשם היא מטה לגבי הרקיע שעליה.

יום ראשון ח' תמוז ה'תשע"ז

רכישת דירה מכונס נכסים

כדין תורה אלא שאינו מציינת לכך, אין לומר שהרוכש ממנו קנה את זכויותיו.

ב. יש שפירשו שלדעת הרמב"ם השדה נשארת ביד הלוקח מדין יאוש. כלומר, מאחר והבעלים הראשונים התייבשו לחלוטין מהאפשרות שהקרקע תחזור לידו, הרי היא יוצאת מרשותו.

ואע"פ שהרמב"ם עצמו פסק (לעיל פ"ח ה"ד) ש'הקרקע אינה נקנית לגולן לעולם אלא ברשות בעליה קיימת' ואין היאוש מועיל בה כמו במטלטלין, הרי זה משום שהקרקע אינה זזה ממקומה, ולעולם היא ברשות בעליה ובידו להוציאה מיד הגולן ברין, אך אם החוק עומד לצדו של הגובה ואין ביד הבעלים כל אפשרות להוציאה ממנו, חל דין יאוש גם בקרקע (אלם המשפט שם).

ולפי טעם זה מותר לקנות את השדה, או הדירה, מיד הגובה גם אם הנושה הוא יהודי, כי בכל אופן הבעלים הראשונים מתייבשים מהקרקע.

הלכות גזילה ואבידה פרק י, הלכה א: גוי בעל זרוע שאנס נכסו ישראל, וירד לתוך שדהו מהמת שהיה לו חוב על בעל השדה... ואחר שתקף על השדה מכה ל'ישראל אחר - אין הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח.

דירה שנגבתה תמורת חוב על ידי כונס נכסים, כאשר על פי החוק מוכרים את הדירה לכל המרובה במחיר אף שאינו מציע את שוויה האמיתי – האם מותר לקנותה או שיש בכך איסור גדול?

והנה, בהלכה זו מבואר שמותר לקנות מגוי קרקע שגבה מיד ישראל בחובו. ובטעם הדבר שאין בכך איסור גדול, נאמרו שתי שיטות:

א. מאחר והגוי אינו כפוף לדין תורה, הרי הוא גבה את הקרקע כחוק על פי דיני הערכאות וזכות זו עוברת ליהודי הקונה אותה ממנו (ראה נתיבות המשפט רלו, ו בשם המשנה למלך).

וסברא זו שייכת רק כאשר הנושה הוא גוי שאינו כפוף לדין תורה, אך אם הנושה הוא יהודי שחל עליו חיוב לנהוג

יום שני ט' תמוז ה'תשע"ז

ספק אבידה ספק הניחוח הבעלים - מה דינו?

החפץ אכן אינו שלו, היתה הגמרא צריכה לפרש שיהא מונח עד שיבוא אליהו.

והוסיף הש"ך ליישב את הקושיא על הרמב"ם - הרי יאוש שלא מדעת אינו יאוש וכיון שהדבר בא לידו באיסור, איך יכול לזכות בו? כי יש לומר ש'יאוש שלא מדעת אינו יאוש' רק אם יתברר למוצא מי בעל החפץ ואז יצטרך להחזירו כיון שבא לידו באיסור. אבל כל זמן שלא יתברר לו מי בעל החפץ ואינו יודע למי להחזירו (וגם הבעלים יתייבשו מהחפץ כשיודע שאבד - ראה ש"ך שם סי' רסב סק"ג) - זכה בו.

ואדמו"ר הזקן (ה'ל' מציאה ופקדון סי"ב) הביא תחילה את שיטת הרמב"ם, כפי שהסבירה הש"ך, שכיון שלא נודע של מי האבידה "הרי היא של מוצאה ורשאי להשתמש בה ולמוכרה, עד שיתברר של מי היא". אך סיים: "יש אומרים (רש"י הנ"ל ועוד ראשונים, וכן דעת הרמ"א) שאסור לו להשתמש בה ולא למוכרה שהרי ברשות בעליה היא עומדת עד שיבוא אליהו... ודבריהם עיקר להחמיר בשל תורה וגם המה הרבים".

הלכות גזילה ואבידה פרק טו, הלכה א: נסתפק לו הדבר, ולא ידע אם דבר זה אבוד או מנח - הרי זה לא יגע בו; ואם עבר ונטלו... היה דבר שאין בו סימן - זכה בו, ואינו חייב להחזירו.

והראב"ד השיג על זה: "דבר זה אינו מחזור אצלי שיזכה בו לעצמו לעולם, אלא יעמוד בידו עד שיבוא אליהו".

וכן הקשה ה'מגיד משנה': "היאך יזכה בו ויהיה שלו והלא קודם יאוש בא לידו", ואף שספק אם הניחו שם או שאבוד הוא לו אין זה יאוש וחייב להחזירו, והביא את לשון הרמב"ן שכתב "איהו לא קני בהאי יאוש דבאיסורא אתי לדידה".

וזה גם דעת רש"י (בכא מציעא לו, ב ד"ה ואם) שהנטל חפץ שאין בו סימן ויש להסתפק שמה הבעלים הניחו שם ויחזור לקחתו, יהא מונח בידו עד שיבוא אליהו ואינו יכול לקחתו לעצמו שהרי "מעיקרא באיסורא אתא לדידה".

וכתב הש"ך (תו"מ סי' רס סקמ"ב) להוכיח כשיטת הרמב"ם מלשון הגמרא (שם) "כל ספק הנוח - אם נטל לא יחזיר". ואם

יום שלישי י" תמוז ה'תשע"ז

כל המוסיף גורע?

ונאמרו על כך שני תירוצים:

א. מאחר ונפל על המציאה גילה בדעתו שאינו מעוניין לקנותה בקנין ארבע אמות אלא באמצעות הנפילה ולכן אינו קונה אותה בקנין ארבע אמות. וגם הנפילה אינה מועילה שהרי איננה מעשה קנין ולכן אינו קונה כלל.

ב. מדובר באבדה הנמצאת ברשות הרבים, וחז"ל תיקנו קנין ארבע אמות רק בסימטא ולא במקום שרבים מצויים שם.

הלכות גזילה ואבידה פרק יז, הלכה א: אם ראה את המציאה, אפלו נפל עליה, וכא אחר והחזיק בה - זה שהחזיק בה זכה בה.

בגמרא (ב"מ י, א) הקשו: אמנם נפילתו של הראשון על המציאה אינה מהווה קנין, אבל הרי עצם נוכחותו בתוך ארבע אמות שלה מועילה כדי לקנותה (כמבואר להלן הלכה ה: ו'אם הגיעה המציאה לתוך ארבע אמות שלו זכה בה'), ומדוע לא זכה בה?

אף שלא היתה דעתו לכך. ולהלכה: הרמ"א (ח"מ סי' רסח, א) פסק שהנופל על המציאה במקום שמועיל בו קנין ארבע אמות, קנה ואין הנפילה גורעת. אך יש שכתבו שדין זה נאמר דווקא לגבי קנין ארבע אמות ולא בקניינים אחרים, כי קנין ארבע אמות קונה ללא צורך בדעת הקונה כי הוא כעין קנין חצר ו'חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו', אך בשאר הקניינים, כגון משיכה או חזקה, אם עשה מעשה קנין ולא התכוון לקנות, אין הקניין חל (עין יצחק או"ח כח, יד. חלקת יואב חו"מ יח).

ונפקא מינה למעשה בין התירוצים במקרה שאדם עשה פעולה המועילה לקנין, אך לא התכוון לקנות על ידה אלא על ידי פעולה אחרת שאיננה קונה. לפי התירוף הראשון, לא קנה. ולפי התירוף השני קנה. ובדעת הרמב"ם נחלקו המפרשים: ה'מגיד משנה' כתב שנקט למעשה כתירוף הראשון, ולכן כתב שאם נפל על המציאה לא זכה ולא חילק בין סימטא לרשות הרבים. ואילו ה'כסף משנה' כתב שהעיקר כתירוף השני שאינו קונה כי מדובר ברשות הרבים, אך בסימטא קונה בקנין ארבע אמות

בעל הבית אינו רשאי לחבול בנכנס לחצירו יום רביעי י"א תמוז ה'תשע"ז

אם ידע על הימצאותו של האדם בחצירו (מגיד משנה. להם משנה). וכתב ה'משנה למלך' (הל' עבדים פי"ג ה"ה) שגם כאשר לא היתה לבעל הבית כל אפשרות אחרת להוציא את האדם שנכנס לחצירו ללא רשותו ונאלץ לגרום לו נזק, חייב לשלם לו. שהרי רב פפא משימענו שאם בעל הבית הזיק את הנכנס לחצירו בכוונה חייב, ואם נאמר שחייב רק כאשר יש לו אפשרות אחרת להוציאו ואם אין לו אפשרות אחרת פטור, מה חידוש יש בחיוב זה, הרי אפילו כדי למנוע הפסד אסור לחבול בחברו אם יכול למנוע זאת בדרכים אחרות (משמעות הגמרא ב"ק כא, א) וכל"שכן במקום שאין הפסד, בוודאי אין לחבול בחברו אם יש לו אפשרות להוציאו מרשותו מבלי לחבול בו, אלא ודאי חידושו של רב פפא הוא שגם כאשר רוצה להוציא את חברו מחצירו, ואין לו דרך אחרת לעשות זאת – אסור להזיקו ואם הזיק חייב לשלם.

הלכות חובל ומזיק פרק א, הלכה טז: המזיק את חברו בכונה ככל מקום, חייב בתמשה דברים. ואפילו נכנס לרשות חברו שלא ברשות, והזיקו בעל הבית - חייב, שיש לו רשות להוציאו, ואין לו רשות להזיקו. על דברי רבא שהנכנס לחצר שלא ברשות, והזיקו בעל הבית פטור, (בבא קמא מת, א), הוסיף רב פפא: במה דברים אמורים? "שלא הוה ידע ביה". ופירש רש"י (ד"ה דברשות) בעל הבית פטור כאשר לא ידע שהלה נמצא בחצירו ולא היה עליו לנקוט זהירות מיוחדת, ולכן גם אם הזיקו בידים (אך ללא כוונה להזיק) פטור, אבל אם בעל הבית ידע על הימצאותו של אדם זה בחצירו, חייב על הנזק כי היה עליו להזהר. אך הרמב"ם מפרש את דברי רב פפא שלא הידיעה של בעל הבית קובעת אלא החיוב תלוי בכוונתו להזיק ו"לא הוה ידע ביה", היינו שהזיק שלא במודע ובלא כוונה ופטור אפילו

האם המוכה רשאי להכות בחזרה? יום חמישי י"ב תמוז ה'תשע"ז

ומה שכתב מהר"ם מרזבורק (בנימוקיו בסו"ת מהר"י וייל, ד"ה ודין מי שקורא) שהקורא לחבירו 'רשע' מותר להכותו "הואיל ולא נזהר בלאו לא תנוני", אין הכוונה שהנפגע רשאי להכות אלא שבית-דין רשאים להכותו. והראיה שבסמיכות להלכה זו (ד"ה דין ראובן קרא) כותב על אדם שקרא לחבירו כינויי גנאי (ולא רשע): "אין דין עליו", היינו שאין בית-דין יכולים להענישו.

הלכות חובל ומזיק פרק ה, הלכה ג: המכה את חברו הכאה שאין בה שוה פרוטה - לוקה. ואם חברו התחיל במריבה והכהו - מותר לו להכות בחזרה?

וכן דעת ה'טור' וה'שלחן ערוך' (ח"מ סי' תכא סעי' יג) שכתבו: אם אדם חבל בחבירו, וחזר המוכה והכה בראשון פטור, כיון שיש לו רשות לשני לחבל בו כדי להציל עצמו" אבל אם היה יכול להציל עצמו בחבלה מועטת וחבל בו הרבה, חייב.

כתב אדמו"ר הזקן (הל' נזקי גונ' ס"ב ע): "המכה את חברו הכאה קלה... חייב מלקות מן התורה. ואפילו אם חברו התחיל עמו במריבה וחרפו בדברים, ואפילו הכהו". ומקורו מרש"י (בבא מציעא עא, א. ד"ה יורד) על דברי הגמרא "אדם הקורא לחבירו רשע" - ירד עמו לחייו": "אין לפרש שרשאי להפסידו ולמעט פרנסתו, כי קשה לומר שיתירו חכמים לישראל להנקם ולגמול רעה", אלא "להתקוטט עמו כאילו הכהו". הרי שגם אם חברו התחיל במריבה וקרא רשע, אסור להכותו או למעט פרנסתו. וגם התוספות (שם ד"ה אדם) דחו את פירושו של רב צדוק גאון ש'יורד עמו לחייו' הכוונה ש"רשאי לשרוף שלישי תבואתו", וכתבו "תימה גדול מנין לו זה".

ומזה מסיק אדמו"ר הזקן שאפילו להציל עצמו מותר להכות רק אם זו האפשרות היחידה להצלה, אבל אם יכול להינצל בלא הכאה "אסור אפילו לדחפו".

(ש"ע אדוה"ו הלכות נזקי גונ' סי' ב' וקונטרס אחרון שם סי' א)

החוטף מצוה מחברו יום שישי י"ג תמוז ה'תשע"ז

שור זה... חייב לשלם לבעלים כמו שיראו חדינים, שהרי הפקיעו מלעשות מצוה [ובערת הרע מקרבך]... [וכן מי ששחט חיה

הלכות חובל ומזיק פרק ז, הלכות יגיד: שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את חבריו... וקדם אחי ושחט

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קכה

הרמב"ם. אך הרי"ף סובר שתשלום זה הוא מן הדין ואפשר ללמוד ממנו לשאר המצוות וזו הדעה השניה שהביא הרמב"ם כאן. וכן כתב הרמב"ן (חולין פס) "... שכרן עשרה זהובים, שאין שמין את המצוות להקל ולהחמיר אלא כולן כן שכרן".

וכתב ה'מאירי' (בבא קמא צא, ב) כי לדעת הסוברים שתשלום זה הוא קנס, אין דנים אותו בחוצה לארץ ואין דנים אותו בזמן הזה (ראה הל' סנהדרין פ"ה ה"ח). ולדעת הסוברים שהוא מדין ממון ולא קנס, דנים אותו בחוצה לארץ ובזמן הזה.

וה'שלטי הגבורים' (על הרי"ף בבא קמא פס) כתב שאף אם תשלום עשרה זהובים הוא מדין ממון ולא קנס אין גובים אותו בזמן הזה, כי עכשיו אין רשות לבית-דין לדון אלא בתוקף שליחותם של בתי דין הראשונים שהיו בארץ ישראל ולא ניתנה רשות לדון בדברים שאין בהם חסרון כים (ב"ק פד, ב). וכן פסק ה'טור' (יריד סי' כח).

או עוף, וכן אחר וכן ה'שוחט' - תיב לתן לו כמו ש'ראו הדינים. ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב, והוא עשרה זהובים; וכן הורה ה'נאונים', שכל המונע ה'קעלים' מלעשות מצות עשה... משלם ל'קעלים' עשרה זהובים.

מעשה באחד ששחט וקדם חברו וכיסה את הדם, והיב רבן גמליאל את זה שחטף את מצות כיסוי הדם לשלם לשוחט עשרה זהובים על שהפסידו את שכר המצוה (חולין פו, ב).

והרי"ף (בבא קמא לב, ב בדפי הרי"ף) הביא דעה שחיוב עשרה זהובים אינו מן הדין אלא קנס שהטיל רבן גמליאל באותה שעה ואין למדים ממנו למצוה אחרת, אלא הדיינים קונסים לפי ראות עיניהם האם אדם זה שמנעו ממנו את המצוה מודקדק בשאר מצוות. וכן לפעמים אדם נמנע מעשיית מצוה בעצמו ונוח לו לעשותו על ידי אחר, ולפי זה יקבעו את גובה הקנס (סמ"ע חו"מ סי' שפב סק"א). וזו הדעה הראשונה שהביא

שבת קודש י"ד תמוז ה'תשע"ז

מתי עד נעשה דיון?

לדון אותו כי אין עד נעשה דיון.

וכתב ה'מנחת חינוך' (מצוה טז) על פי דברי ה'כסף משנה' (הל' עדות פ"ה ה"ח) שהרמב"ם כאן פסק כרבי טרפון שעד נעשה דיון ויכול לדון על פי ראיית עצמו, ואף כאן כאשר בית-דין ראו אדם טריפה שהרג את הנפש, דנים אותו על פי ראייתם. ואמנם הלכה כרבי עקיבא נגד חברו, אבל לא כנגד רבי טרפון שהיה רבו.

וה'אור שמח' מבאר שההלכה כאן היא גם לדעת רבי עקיבא: כי לדעתו אין העד נעשה דיון משום שנאמר "ושפטו העדה... והצילו העדה", היינו שבית-דין צריכים להפוך בזכותו של הנאשם ולהצילו, וכיון שראו שהרג את הנפש לא יוכלו למצוא לו זכות (ר"ה כו, א). אך בטריפה שהרג את הנפש, יכולים לדון ולחייבו משום 'ובערת הרע מקרבך', כי טריפה שניתק מקור חיותו חשוב כמת וההורגו פטור מדיני אדם (לעיל ה"ח) ואינם צריכים להפוך בזכותו.

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ב, הלכה ט: אדם מ'רפה שהרג את הנפש - נהרג, שנאמר: "ובערת הרע מקרבך"; והוא ש'הרג בפני בית דין. אבל בפני עדים, פטור; ש'מא יזמו העדים, ואם הוזמו אינו נהרג, ש'הרי לא זממו להרג אלא מ'רפה, וכל עדות שאינה ראויה להזמה, אינה עדות.

בית-דין יכולים לדון על פי ראייתם כי "לא תהא שמיעה גדולה מראיה" (תוס' ר"ה כהב ד"ה לא תהא). וכתבו התוספות (סנהדרין עז, א ד"ה בפני) שיכולים לדון רק כשראו ביום, בשעה שיכולים לדון (כמבואר בסנהדרין לב, א) אך אם ראו את המאורע בלילה, אין הורגים על פי ראייתם, כי בלילה אינם ראויים לדון ובתורת עדות אינם יכולים להעיד כי עדות על טריפה היא 'עדות שאינה ראויה להזמה' ואינה עדות.

הנה, לדעת רבי טרפון סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש, מקצת הדיינים נעשים עדים ומקצתם נעשים דיינים, והדיינים מקבלים את העדות מפי הדיינים האחרים שנעשו עדים. ולדעת רבי עקיבא כולם נעשים עדים ואינם יכולים

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל

לקראת י"ב-י"ג תמוז, ה'תשכ"ו

התוועדות פעילות ולהמשיכן בכל השנה ובברכת חג הגאולה.

מנחם שניאורסאהן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ח' י"ד תמוז תשע"ז

יום ראשון ח' תמוז ה'תשע"ז הלכות גזילה ואבידה

פָּרָק עֲשִׂירִי

1 נתבארו בו דיני גוי אנס הגוזל קרקע ומכרו לישראל וכל
2 הנמשך לזה. וכן היורד לתוך קרקע חבירו לבנות או
3 להשביח, בין ברשות בין שלא ברשות, וכל הנמשך אחר זה.

1 א. עובד פּוֹכְבִים בַּעַל זְרוּעַ שְׁאֲנָס² נִכְסֵי יִשְׂרָאֵל
2 וְיָרַד לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ, מִחֲמַת שְׂהִיָּה לוֹ חוֹב עַל בַּעַל
3 הַשָּׂדֶה, אוּ מִחֲמַת שְׂנִישׁ לוֹ נִזְק פֶּיַד זֶה הַיִּשְׂרָאֵל, אוּ
4 מִחֲמַת שְׁהִפְסִיד מְמוֹנָיו,³ וְאַחַר שֶׁתִּקְרָא⁴ לוֹ אֶת הַשָּׂדֶה
5 מִכְרָה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר - אֵין הַבְּעָלִים יְכוּלִין לְהוֹצִיא
6 מִיַּד הַלּוֹקֵחַ.⁵

(2) שלקח בכוח על דעת עצמו, ולא על ידי בית הדין.
(3) ממונו של היהודי, כגון שורו, גרם נזק לגוי. כך מפרש
רבינו את דברי הברייתא שם "הבא מחמת חוב ומחמת
אנפרות", וכך פירש רב האי גאון ראה אוצר הגאונים לגיטין
עמוד 117, ומגיד משנה כאן. (4) שלקח בכוח. (5) ומקור
הדברים בברייתא הנ"ל: "אין בו משום סיקריקין" (דין
סיקריקין ראה להלן הלכה ג) ורבינו מפרש, שאין בו דין
סיקריקין, והקונה ממנו אפילו לפני י"ב חודש מקחו קיים.
וגם אינו משלם רביע לבעלים. וכך פירש רב האי גאון
שאמר: "הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום
סיקריקון, והלוקח ממנו מקחו קיים, דכי גבאו בחובו כאילו
קנאו ממנו, ואן זה אונס", אוצר הגאונים שם עמוד 123.
ורש"י כאן מפרש אחרת. עיין שם.

7 ב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהוֹדוּ הַבְּעָלִים שְׁאֲמַת
8 טַעַן⁷ הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים [הַמוֹכֵר, אוּ יַעֲיִדוּ עַדֵי יִשְׂרָאֵל
9 שְׁהָאֲמַת טַעַן הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים הַמוֹכֵר]. וְכֵן אִם הָיָה
10 שָׁם מְלֻךְ אוּ שָׂר בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂכוּל לְכַף אֶת הַעוֹבֵד
11 פּוֹכְבִים שְׂמֹכֵר לְדִין, וְלֹא תִבְעוּ הַבְּעָלִים⁸ אֶת הַעוֹבֵד
12 פּוֹכְבִים - אֵינָן יְכוּלִין לְהוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ מִן
13 הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים, אִף עַל פִּי שְׂאִינָן מוֹדִין לְעוֹבֵד
14 פּוֹכְבִים וְאִף עַל פִּי שְׂאִין שָׁם עֲדִים שְׁאֲמַת טַעַן
15 הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים; שֶׁהָרִי אוֹמֵר הַלּוֹקֵחַ לַבְּעָלִים: אִם
16 גְּזַלְתָּ הוּא⁹ הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים, לָמָּה לֹא תִבְעֶתָם אוֹתוֹ
17 בְּדִינֵיהֶם¹⁰ ?

(6) שאין הבעלים יכולים להוציא מיד הלוקח. (7) ועל כן
אין לגוי זה דין גזלן. (8) לדין לפני המלך או השר.
(9) שלקח את השדה בחזקה, ואין לו כל חוב על בעל
השדה. (10) בבתי הדין של המלך או השר, שבכוחם לכוף
דינם על הגוי. אלא וודאי טענת הגוי נכונה (ראה אוצר
הגאונים שם עמוד 124, המביא את דברי רב האי גאון
בספר המקח והממכר שער ל).

18 ג. הַעוֹבֵדֵי פּוֹכְבִים הַמְצִיָּקִים לְיִשְׂרָאֵל¹¹ וּמְבַקְּשִׁים
19 לְהַרְגֵם, עַד שֶׁיִּפְדָּה עֲצָמוֹ מִיַּד הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים
20 בְּשָׂדֵהוּ אוּ בְּבֵיתוֹ וְיִתְנַנֶּה לְמַצִּיק וְאַחַר כֵּף יִנְיַחְנוּ,
21 כְּשִׁירְצָה הַמְצִיָּק לְמֹכַר אוֹתָהּ הַקְּרָקַע: אִם יֵשׁ בְּיַד
22 הַבְּעָלִים לְקַח מִן הַמְצִיָּק - הֵן קוֹדְמִין לְכָל אָדָם;
23 וְאִם אֵין בְּיַד הַבְּעָלִים לְקַח, אוּ שֶׁשָּׂהָה הַקְּרָקַע בְּיַד
24 הַמְצִיָּק שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ - כָּל הַקוֹדֵם וְלְקַח מִן
25 הַמְצִיָּק זָכָה¹². וּבְלִבְד שְׂיִתֵּן לַבְּעָלִים הָרְאשׁוֹנִים
26 רְבִיעַ הַקְּרָקַע אוּ שְׁלִישׁ הַמְּעוֹת. מִפְּנֵי שְׂהָה הַמְצִיָּק
27 מוֹכֵר בְּזוּל, הוֹאִיל וְקְרָקַע שְׂאִינָה שְׁלוֹ הוּא מוֹכֵר -
28 הָרִי זֶה מוֹכֵר בְּפָחוֹת רְבִיעַ¹³ אוּ קְרוֹב לוֹ, וְזֶה רְבִיעַ
29 שֶׁל בְּעָלִים, שֶׁהָרִי מִחֲמַת שְׂהִיָּה שְׂלֵהֵן מוֹכֵר בְּזוּל.
30 לְפִיכֵף, הַלּוֹקֵחַ מִן הַמְצִיָּק בְּשִׁלְשִׁים - נוֹתֵן לַבְּעָלִים
31 עֲשָׂרָה¹⁴ אוּ נוֹתֵן לָהֶם רְבִיעַ הַקְּרָקַע¹⁵ וְאַחַר כֵּף יִקְנֶה
32 הַכֹּל. וְאִם לֹא נִתֵּן - הָרִי רְבִיעַ הַקְּרָקַע כְּגוֹל בְּיָדוֹ.

(11) אלו הם הסיקריקין הנזכרים במשנה (גיטין נה:), שהיו
קיימים בתקופת מלחמת הרומאים ביהודה, עד לתקופת
המשנה. (12) ואין הבעלים יכולים להוציאה מידו. אבל
לפני י"ב חודש ויש ביד הבעלים כסף ליקח - לא זכה
הלוקח בשדה והזכות ביד הבעלים להוציאו מידו ולהחזיר
לו את הכסף ששילם. ראה אוצר הגאונים שם עמוד 117.
(13) אם הקרקע שווה ארבעים דינר, הוא מוכרה בשלושים.
על כן ייתן הקונה לבעלים עשרה דינר, שהם שליש המעות
ששילם למציק, או חלק מן הקרקע בשווי עשרה דינר,
שהוא רבע מן הקרקע השווה ארבעים. (14) שוודאי מחיר
הקרקע - ארבעים. (15) "ויד הבעלים על העליונה, רצו
בקרקע נוטלין; רצו במעות נוטלין" (ברייתא שם).

33 ד. הַיּוֹרֵד לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבָרוֹ¹⁶ שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת וְנוֹטְעָה¹⁷:
34 אִם הָיְתָה שָׂדֶה הַעֲשׂוּיָה לְטַעַע¹⁸ - אוֹמְדִין בְּמָה אָדָם
35 רוֹצֵה לְתַן בְּשָׂדֶה זֹו לְטַעַע, וְנוֹטֵל מִבְּעַל הַשָּׂדֶה;
36 וְאִם אֵינָה עֲשׂוּיָה לְטַעַע - שְׂמִינָן¹⁹ לוֹ וְיָדוּ עַל
37 הַתַּחְתּוֹנָה²⁰.

(16) בבא מציעא קא. אבותינו בנו בתיהם במקומות גבוהים
(מטעמי ביטחון) והשדות היו בבקעה. מכאן הביטוי
"היורד" לתוך השדה. (17) אילנות. (18) שיפה לאילן
יותר מלזרעים. (19) מעריכים לו. (20) לפי שיכולים
הבעלים לטעון, שאינם מעוניינים בנטיעות אלא בזרעים, על
כן ירו של הנוטע על התחתונה, כלומר, אם השבח עולה
על ההוצאה, יקבל דמי ההוצאה, ואם ההוצאה עולה על
השבח, יקבל חלק מן ההוצאה בשיעור השבח כלמעלה פרק
ט, הלכה ה (מגיד משנה).

38 ה. אָמַר לוֹ בַּעַל הַשָּׂדֶה²¹: עֲקָר אֵילָנְךָ וְלֶךְ²² -
39 שׁוֹמְעִים לוֹ²³. אָמַר הַנוֹטֵעַ: הָרִינִי עוֹקֵר אֵילָנִי²⁴ -
40 אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שְׂמִכְחֵישׁ אֶת הַקְּרָקַע²⁵.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ח' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מסכים. (37) כמשמעות הדברים בהלכה ז. ואין מבדילים בין שדה העשוייה ליטע לבין שדה שאינה עשוייה ליטע.

ט. היורד לתוך חרבתו של חברו ובנאה שלא ברשות - שמין לו וידו על התחתונה³⁸. ואם אמר בעל הבנות: עצי ואבני אני נוטל³⁹: בבית - שומעין לו⁴⁰, בשדה⁴¹ - אין שומעין לו⁴², מפני שמכחיש את הקרקע. אמר לו בעל הקרקע: טל מה שבנית⁴³ אין - שומעין לו⁴⁴.

(38) כי הבעלים שאירי חורבה ולא רצו לכנותה, על כן דינה כשדה שאינה עשוייה ליטע, שיד הנוטע על התחתונה, ראה למעלה הלכה ד. (39) ואיני רוצה בתשלום לפי דין "ידו על התחתונה". זה מקביל לטענת הנוטע "הריני עוקר אילני" למעלה הלכה ה. (40) משום שעל ידי הריסת הבניין אינו גורם נזק לבעל הקרקע (גמרא שם קא:). (41) אם בנה בשדה. (42) כי הבניין גורם להכחשת הקרקע שעליו נבנה. ורש"י פירש: בשדה, כלומר בנטיעות, אבל נראה שרבינו פירש אחרת, הבדל זה בין בית לשדה מפורש בגמרא שם. וראה למעלה הלכה ה. (43) כי איני רוצה בבנין. זה מקביל לטענת בעל השדה "עקור אילנך ולך" למעלה הלכה ה. (44) מכיוון שהלה ירד לתוך חורבתו שלא ברשות. בזה אין הבדל בין בבית ובין בשדה. בשיהם יכול לומר: "טל מה שבנית", וראה רי"ף לבבא מציעא שם.

י. כל מי ששמין לו⁴⁵, בין שהיתה ידו על העליונה⁴⁶ בין שהיתה ידו על התחתונה⁴⁷ - אינו נוטל פלוג עד שישבע בנקיטת חפץ⁴⁸ פמה הוציא. ואם אמר: יבואו הדינים ונעשו שומת ההוצאה, והרי היא גלויה לעיניהם⁴⁹, וישערו העצים והאבנים והסיד ושכר האמין בפחות שבשערים⁵⁰ - שומעין לו ונוטל בלא שבועה⁵¹. וכן זה שנוטל השבח בלבד⁵² והיתה ידו על העליונה - אין צריך שבועה⁵³.

(45) את ההוצאה לעומת השבח. (46) כגון היורד לתוך שדה חבירו ברשות ונטעה, למעלה הלכה ז. (47) כגון היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, והשדה אינה עשוייה ליטע, למעלה הלכה ד. (48) כשהוא אוזח ספר תורה או דבר קדושה אחר, כגון תפילין, כמו בשבועה מן התורה, כגון שבועת השומרים או מודה במקצת. כל שבועת נשבע ונוטל המפורשת במשנה, היא בנקיטת חפץ, ושבועה זו, שישבע כמה הוציא, מפורשת במשנה כבעל שהוציא הוצאות על נכסי אשתו: "הוציא ולא אכל, יישבע כמה הוציא ויטול" (כתובות עט:). (49) ההוצאה גלויה, שהרי חמרי הבניין לעיניהם. (50) במחיר הפחות ביותר, ובלבד שלא יישבע. (51) כי השבועה דרושה רק במקום שיש ספק בטענת בעל-הדין, מה שאין כן כאן. (52) כגון שהשבח יתר על ההוצאה (למעלה הלכה ז). (53) כי השבח גלוי לעין.

יא. כל ששמין לו ונוטל, שטען בעל השדה ואמר: 34

(21) שאינו עשוי ליטע, שעליו מדובר בסוף ההלכה הקודמת (מגיד משנה). (22) איני חפץ בשדה אילן אלא בשדה לבן (זרעים). (23) כי השדה מתאימה יותר לזרעים מלאילנות. (ודין זה נאמר גם בארץ ישראל, ואין חוששים בזה משום יישוב ארץ ישראל (ראה ראב"ד ומגיד משנה)). זה מוכח מהמעשה שבא לפני רב (בבא מציעא שם). וזה נאמר בשדה שאינה עשוייה ליטע בלבד, אבל לא בעשוייה ליטע. (24) ואיני מסכים שידי תהיה על התחתונה. (25) שהאילנות ינקו מן השדה (שם קא: כלשון האחרון). ולפי טעם זה אין הבדל בין ארץ ישראל לבין חוצה לארץ.

1 ו. החצרות - הרי הן ראויין לבנין ולהוסיף בהן
2 בתים ועליות²⁶. לפיכך הורו הגאונים²⁷, שהבונה
3 בחצר חברו שלא מדעתו - הרי זה בנוטע שדה
4 העשויה ליטע, ושמין לו פמה אדם רוצה לתן בבנין
5 זה לבנותו. והוא²⁸, שבינה בנין המועיל²⁹, הריאוי
6 לאותה חצר פמנהג אותו מקום³⁰.

(26) קומה עליונה בבית. (27) ראשי הישיבות כבבל אחרי רבנן סבוראי. (28) בתנאי. (29) המביא תועלת לבעל החצר. (30) סידורי הבניין הפנימיים והחיצוניים וטיב הבניין יהיו בהתאם למקובל באותו מקום.

ז. היורד לשדה חברו ברשות, אפלו נטע שדה שאינה עשויה ליטע - שמין לו וידו על העליונה: שאם היתה ההוצאה יתר על השבח - נוטל ההוצאה³¹, ואם השבח יתר על ההוצאה - נוטל השבח³². ובעל בונכסי אשתו³³ והשתף³⁴ בשדה שיש לו חלק בה - פיורד ברשות הן, ושמין להם וידם על העליונה.

(31) וההפסד על הבעלים. (32) כלומר, חלק השבח שנהוג היה לתת לאריסים. ראה מגיד משנה. (33) צריך לומר: "בונכסי אשתו הקטנה" (כסף משנה בשם הרשב"א וכן כתב המגיד משנה). פירוש: יתומה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה ויכולה היא למאן כבעלה ולבטל הנישואין כשתגדל, הואיל ורק לאב ניתנה הזכות להשיא את בתו הקטנה. וכן כתב רבינו בפרק כג מהלכות אישות הלכה י. ומקור הדברים בכתובות פ. ואף על פי שבאשתו הגדולה ידו על התחתונה כמו שאמרו בגמרא שם וכמו שפסק רבינו שם (הלכה ט) - באשתו קטנה תקנו חכמים שתהא ידו על העליונה, מפני שחששו פן יפסיד הבעל את השדה, על ידי ניצול מופרז ללא כל השבחה, מאחר שהוא חושש תמיד שמא תמאן בו (גמרא שם). וראה להלן הלכה יב. (34) בבא בתרא מב: "שותף כיוור ברשות דמי".

ח. היורד לשדה חברו שלא ברשות ונטע או בנה, ואחר כך פא בעל השדה והשלים הבנין או ששמר הנטיעות³⁵, וכיוצא באלו הדברים שמראין שדעתו נוטה³⁶ למה שעשה זה ובנינונו פא הדבר - שמין לו וידו על העליונה³⁷.

(35) כגון, שעשה גדר סביבן, בבא מציעא קא. (36) שהוא

קכת שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ח' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 והניחה - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תראה את
17 שור אחיך והתעלמת מהם; ובטל מצות עשה³. ואם
18 השיבה - קיים מצות עשה.

(2) ראה לקמן הלכה ג. (3) השב תשיבם.

19 ב. לקח את האבדה⁴ ולא השיבה - בטל מצות
20 עשה, ועבר על שני לאוין: על 'לא תוכל להתעלם'
21 ועל 'לא תגזל'⁵. אפלו היה בעל האבדה רשע⁶
22 ואוכל נבלה⁷ לתאבון⁸ וכיוצא בו - מצוה להשיב⁹
23 לו אבדתו. אבל אוכל נבלה להכעיס¹⁰ - הרי הוא
24 אפיקורוס¹¹; והאפיקורוסים ועובדי עבודת פוכבים
25 ומחללי שבת פפרהסא - אסור להחזיר להן אבדה,
26 כעובדי פוכבים.

(4) מה שאין כן בהלכה הקודמת שנתעלם בלבד.
(5) בשעה שנטלה לעצמו, מימרא של רבא בבא מציעא כו:
(6) עובר עבירה. (7) בשר בהמה, חיה ועוף שלא נשחטו
כדין. (8) למלא תאותו. (9) זוהי דעת רבי יוחנן שאמר:
"לכל אבידת אחיך", לרבות את המומר. והתלמוד מפרש
שכוונתו למומר אוכל נבילות לתיאבון, כלומר עובר
בקביעות על עבירה זו של אכילת נבילה מתוך תאות היצר
(עבודה זרה כו:). (10) את ה'. (11) בגמרא (שם) כתוב:
אוכל נבילות להכעיס, מין הוא. ובדפוס רומי ר"מ כתוב:
הרי הוא מין. הצנזורה הנוצרית בימי הביניים הכניסה
בלבול ועירוב מושגים במונחים "מין", "אפיקורוס",
"מומר". וקשה מאוד להעמיד הדברים על מכוונם.

27 ג. אבדת עובד פוכבים - מתרת, שנאמר: אבדת
28 אחיך¹². והמתזירה - הרי זה עובר עברה¹³, מפני
29 שהוא מחזיק יד רשעי עולם. ואם החזירה לקדש
30 את השם, פדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי
31 אמונה¹⁴ - הרי זה משבח. ובמקום שיש חילול
32 השם¹⁵ - אבדתו אסורה, וחייב להחזירה¹⁶. ובכל
33 מקום¹⁷ מכניסין¹⁸ פליהם מפני הגנבים פכלי
34 ישראל, מפני דרכי שלום.

(12) "וכן תעשה . . . לכל אבידת אחיך". "לאחיך אתה
מחזיר, ואי אתה מחזיר לכנעני". מימרא בשם רב, בבא
קמא קיג: (13) מימרא בשם רב, סנהדרין עו: (14) כגון
רבי שמעון בן שטח, שקנו לו תלמידיו חמור ישמעאלי,
ומצאו אבן טובה תלויה בו, והחזירה לישמעאלי, משום
שרצה שיתקדש שם שמים על-ידו (ירושלמי בבא מציעא
פרק ב, הלכה ה). (15) כגון שמצאה במקום רוב ישראל,
והגוי יחשוב שיהודי גנב ממנו (כסף-משנה). (16) בדין
שלמעלה, כשמחזיר, כדי שיפארו את ישראל, לא אמר
שחייב להחזיר אלא שאם החזיר מתוך כוונה זו הרי זה
משבח, אבל כשיש חשש של חילול השם - חייב להחזיר.
דין זה מובא בברייתא בשם ר' פנחס בן יאיר (בבא קמא
קיג:). המפורסם כמדקדק במצוות השבת אבידה בכלל
(ירושלמי דמאי פרק א הלכה ג). (17) אף שאין חילול
השם. (18) מן החוץ הביתה. בירושלמי גיטין פרק ה הלכה

1 נתתי, והיורד לשדה אומר: לא נטלתי - היורד נאמן,
2 ונשבע שלא נתן לו כלום ונטל; שהרי אומרים לבעל
3 השדה: עדין לא שמו לך, ולא ידעת כמה אפה חיב
4 לתן, היאך נתת⁵⁴? אבל אם שמו לו ואמרו לבעל
5 השדה: תן לו⁵⁵, ואמר: נתתי, אף על פי שעדין לא
6 נשבע היורד⁵⁶ - הרי בעל השדה נאמן, וישבע שבועת
7 הסת⁵⁷ שנתן ויפטר; שהקרקע בחזקת בעליה⁵⁸.

(54) ועל כן הוא בחזקת שלא נתן. ואם טען שנתן, עליו
להביא ראיה, וכל עוד שלא הביא ראיה, אנו מאמינים
ליורד, ובלבד שישבע שלא נטל. (55) והסכום כבר נקבע
על ידי בית-הדין (מה שכתב רבינו "תן לו" - לא דווקא
הוא, שהרי כתב בפרק ז מהלכות טוען ונטען הלכה ה, שכן
אמרו "חייב אתה ליתן" ובין אמרו "צא תן" - נאמן הוא
לומר אחר כך נתתי). (56) כמה הוציא, והרי דינו שאינו
נוטל כלום עד שישבע (ראה הלכה הקודמת). (57) בלי
נקיטת חפץ, כדין כופר בכל, שחייב שבועה שתיקנו חכמי
התלמוד. (58) והיורד הוא המוציא מחבירו ועליו להביא
ראיה.

8 יב. בעל שהוריד אריסין⁵⁹ בנכסי אשתו⁶⁰ ואחר כך
9 גרשה⁶¹: אם הבעל עצמו אריס⁶² - נסתלק בעל
10 נסתלקו אריסיו, שלא ירדו לה אלא על דעת
11 הבעל⁶³, ושמן להם ונדם על התחתונה⁶⁴; ואם אין
12 הבעל אריס - על דעת הקרקע ירדו⁶⁵, ושמן להם
13 פאריס.

(59) פועלים המעבדים את אדמת הבעלים ומקבלים כשכר
חלק מן היבול, חצי, שליש או רבע בהתאם למנהג המקום.
(60) נכסי מלוג, שהבעל אוכל פירותיהם (מגיד משנה).
(61) והאריסים תובעים שכרם מן האשה בעלת הנכסים.
(62) בקיא בטיב אריסות ויודע לעבד את הקרקע. (63) ולא
על דעת האשה. (64) כדין הבעל עצמו בנכסי אשתו
הגדולה שדינו כיוורד שלא ברשות (ראה למעלה הלכה ז).
ואפילו אם השדה זקוקה לאריסות, אין דנין כדין שדה
העשויה ליטע (הלכה ד). כי לולא הם היה הבעל עצמו
מעבד את השדה. (65) כי הקרקע זקוקה להם, ודינם כאילו
האשה הורידה אותם [ובגמרא שם משמע, שאם הבעל בקיא
בעיבוד הקרקע, אינם נוטלים אפילו הוצאה בשיעור השבח
כדין יורד שלא ברשות, אלא "מה שהוציא - הוציא ומה
שאכל - אכל" כבעל עצמו. ונראה שרבינו מתכוון למקרה
שלא אכל כלום, שדינו ככל יורד שלא ברשות (משנה
כתובות עט.). כך פירש רבינו נסים את דברי רבינו. וראה
הגהות הבי"ח שם].

פרק אחד עשר

(1) נתבארו בו כללי מצות השבת אבידה למי חייב להחזירה
ולמי שהוא פטור מלהחזירה, ובאי זה מקום תמצא. ומי הוא
חייב להחזיר אבידה מחמת אי זו סיבה שתהיה, ונסתיים
הפרק בדין אבידת קרקע.

14 א. השבת אבדה לישראל² - מצות עשה, שנאמר:
15 השב תשיבם. והרואה אבדת ישראל ונתעלם ממנה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ח' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינו מצווה מן הדין, על פי הכתוב "ועשית הישר והטוב בעיני ה'" (דברים ו, יח), שבא מיד אחר הכתוב המדבר על מצוות, עדות וחוקים "אשר צוך", וראה רמב"ן לתורה שם, וגמרא בבא-מציעא ל: לה. (43) כמעשה מר שמואל, שם כד:

ח. מָצָא בְעִיר זֹו שְׂרָפָה עֹבְדֵי פֹכְבִים חֲבִית שֵׁל יַיִן 24
- יִינָה אֲסוּר בְּהִנָּאָה⁴⁴, וְנִקְנָנָה מִתְּרֵי⁴⁵ מִשׁוּם אֲבִדָה. 25
וְאִם פָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן סִימְנִיהָ - מִתְּרֵי בְּשִׁתִּיהָ⁴⁶ לְזָה 26
יִשְׂרָאֵל שְׂמִצָּאָה⁴⁷. 27

(44) משום ספק יין נסך. (45) כדין מציאה במקום שרובו גוים (שם). (46) כי יצא מכלל ספק יין נסך. [זוה דוקא כשמצא סתומה, אבל מצא פתוחה, אסורה בשתיה, שמה ניסך אותה גוי. וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) ססתומה אחת מספיקה, ולא הצריכו כאן חותם בתוך חותם (ראה הלכות מאכלות אסורות פי"ג ה"ח), והטעם, שאם פתח גוי את החבית לא היה סותמה]. (47) ואינו מחוייב להחזירה לבעליה, מכיון שרוב גוים, נתיאשו הבעלים (שם).

ט. עוֹף שֶׁחֹטֵף בְּשָׂרָה⁴⁸ וְהִשְׁלִיכוּ בְּחֶצֶר אַחֲרָת, אָף 28
עַל פִּי שָׂרֵב הָעִיר יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִתְּרֵי מִשׁוּם 29
אֲבִדָה⁴⁹, שֶׁהָרִי נִתְיָאָשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנּוּ. 30

(48) מעשה שהיה, ומסופר בגמרא שם. (49) אבל אסור משום ספק נבילה, כדין בשר שנתעלם מן העין (שם).

י. הַמּוֹצֵא אֲבִדָה בְּזוּטוֹ שֵׁל יָם⁵⁰ וּבְשָׁלוּלִיתוֹ שֵׁל 31
נְהָרִי⁵¹ שְׂאִינוּ פּוֹסְקִים⁵², אָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בְּהָ סִימֵן - 32
הָרִי זֹו שֵׁל מוֹצָאָה; שְׂנֵאָמַר: אֲשֶׁר תֹּאבֵד מִמֶּנּוּ 33
וּמִצָּאָתָה - מִי שְׂאֲבֹנְדָה מִמֶּנּוּ⁵³ וּמִצוּיָהּ הִיא אֲצֵל כָּל 34
אָדָם⁵⁴, יִצָּאת זֹו⁵⁵ שְׂאֲבֹנְדָה מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם, שְׂזָה 35
וְדָאֵי נִתְיָאָשׁ מִמֶּנּוּ. 36

(50) כשמי הים גואים, הם נכנסים ליבשה ומכסים שטח מסיים, וכשחוזרים לנקודת השפל הם גורפים אתם כל מה שנמצא בשטח שנשטף. (51) בימות הגשמים, עוברים הנהרות על גדותיהם, וכשהמים חוזרים הם שוללים אתם כל מה שעומד בדרכם, בבא-מציעא כא: פירוש רש"י שם. (52) זרימתו, והחפץ נשטף עם הזרם, והבעלים מתייאשים. (53) המלה "ממנו" מיותרת, ולהדגשה באה. (54) כגון פרה ורועה בשדה, שכל הרואה אותה יכול ליטלה. (55) זו שנפלה לים, יצאה מכלל אבידות אלה. כל ההלכה הזאת מקורה בכרייתא בבא-מציעא כב:

יא. הַמְּאָבֵד מְמוֹנוֹ לְדַעַת - אֵינֵן נִזְקָקִין לוֹ⁵⁶. בְּיֵצֵד ? 37
הַנִּיחַ פְּרָתוֹ בְּרֶפֶת שְׂאִינֵן לָהּ דִּלְת וְלֹא קִשְׂרָה וְהִלְךְ 38
לוֹ, הַשְׁלִיךְ פִּיסוֹ⁵⁷ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְהִלְךְ לוֹ, וְכֹל 39
בְּיֹצֵא בְּזָה - הָרִי זֶה אֲבֵד מְמוֹנוֹ לְדַעַתוֹ. וְאָף עַל 40
פִּי שְׂאֲסוּר לְרֹאֵה דְבָר זֶה לֹטֵל לְעֵצְמוֹ⁵⁸ - אֵינּוּ זָקוּק 41
לְהַחְזִיר; שְׂנֵאָמַר: אֲשֶׁר תֹּאבֵד⁵⁹ - פָּרֵט לְמֵאָבֵד 42
לְדַעַתוֹ⁶⁰. 43

ט, הגירסא: "ומכבסין כלי גויים", אבל בעבודה זרה פרק א הלכה ג הגירסא: "ומכניסין".

ד. טְעוֹת הָעֹבֵד פֹּכְבִים¹⁹ - בְּאֲבִדָתוֹ, וּמִתְּרֵת²⁰. 1
וְהוּא, שְׂטָעָה מְעֵצְמוֹ²¹; אֲבָל לְהִטְעוֹתוֹ - אֲסוּר²². 2

(19) היה לו עסק עם ישראל וטעה בחשבון. (20) כשאין חילול השם, כגון שלא הרגיש בטעותו (בבא-קמא קיג:). (21) ללא תחבולה של היהודי. (22) ראה למעלה הלכות גניבה פרק ז הלכה ח.

ה. בְּיֵצֵד ?²³ כְּגוֹן שֶׁעָשָׂה הָעֹבֵד פֹּכְבִים חֲשׁוֹן 3
וְטָעָה²⁴. וְצָרִיף שְׂיֵאמַר לוֹ יִשְׂרָאֵל: רְאָה שְׂעַל 4
חֲשׁוֹנוֹךָ אֲנִי סוֹמֵךְ²⁵, וְאֵינִי יוֹדֵעַ, אֲלֵא מֵה שְׂאָתָה 5
אוֹמַר אֲנִי נֹתֵן לָךְ. כְּגוֹן זֶה מִתְּרֵי²⁶. אֲבָל אִם לֹא 6
אָמַר לוֹ כֵּן - אֲסוּר; שְׂמָא יִתְּבַנֵּן הָעֹבֵד פֹּכְבִים 7
לְבָדְקוֹ²⁷, וְנִמְצָא שֵׁם שְׂמִים מִתְּחַלְלֵל. 8

(23) טעות גוי מותרת. (24) ולא שעשה ישראל חשבון והטעה. (25) דברי רב כהנא שם (כפירוש הראשון של רש"י). (26) כי אפילו יגלה הגוי שטעה, לא יבוא לידי חילול השם. (27) את הישראל אם הוא ישר.

ו. עִיר שְׂיִשְׂרָאֵלִים וְעֹבְדֵי פֹכְבִים דְּרִין בְּהָ, וּמִחְצָה 9
עֹבְדֵי פֹכְבִים וּמִחְצָה יִשְׂרָאֵל, וּמִצָּא בְּהָ אֲבִדָה - 10
נוֹטֵל וּמְכַרִּיז²⁸. וְאִם פָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן סִימְנִיהָ²⁹ - חֵיב 11
לְהַחְזִיר³⁰. 12

(28) שמה של ישראל היא (מכשירין פרק ב משנה ח). (29) סימנים מובהקים, וראה לקמן פרק יג, הלכה ג. (30) ואין אומרים שהישראל התייאש.

ז. הִיָּה רֵב הָעִיר עֹבְדֵי פֹכְבִים: אִם מִצָּא בְּמָקוֹם 13
מִן הָעִיר שָׂרֵב הַמְּצוּיִים שֵׁם יִשְׂרָאֵל³¹ - חֵיב 14
לְהַכְרִיז³²; אֲבָל אִם מִצָּא בְּסִרְטִינָא³³ וּפְלִטָא³⁴ 15
גְדוֹלָה, בְּבִתֵּי כְּנִסְיֹוֹת³⁵ וּבְבִתֵּי מִדְּרָשׁוֹת³⁶ שֶׁהָעֹבְדֵי 16
פֹּכְבִים מְצוּיִין שֵׁם תְּמִיד³⁷, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁהַרְבִּים 17
מְצוּיִין שֵׁם - הָרִי הַמְּצִיָּאָה שְׁלוֹ³⁸, וְאִפְלוּ בָּא יִשְׂרָאֵל 18
וְנָתַן סִימְנִיהָ; שֶׁהָרִי נִתְיָאָשׁ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁנִּפְלָה³⁹, מִפְּנֵי 19
שֶׁהוּא אוֹמַר: עֹבֵד פֹּכְבִים מִצָּאָה. אָף עַל פִּי שֶׁהִיא 20
שְׁלוֹ⁴⁰, הָרוּצָה לִילְךָ⁴¹ בְּדַרְךְ הַטּוֹב וְהִישָׁר⁴² וְעוֹשָׂה 21
לְפָנִים מִשְׁוֹרֵת הַדִּין - מְחִזִּיר אֶת הָאֲבִדָה⁴³ לְיִשְׂרָאֵל 22
כְּשִׁיתֵן אֶת סִימְנִיהָ. 23

(31) כגון בתי כנסיות ובתי מדרשות של ישראל. (32) כי דינו כמקום שרובו ישראל (בבא-מציעא כד:). (33) דרך המלך, שרבים מצויים שם. (34) שוק. (35) מקום תפילה. (36) מקום מיוחד ללמוד בו תורה. (37) כלומר, בבתי כנסיות ובתי מדרשות הנמצאים מחוץ לעיר, ומושיבים בהם גוים לצרכי שמירה. ובלשון הגמרא "דיתבי בהו כנענים". כלומר, ישיבת קבע (שם וראה נמוקייסוף שם). (38) כי רוב העיר גוים. (39) והגיעה ליד המוצא לאחר יאוש. (40) על-פי הדין. (41) אבל כופים אותו. ראה רבינו חננאל לבבא-מציעא כד: והגהות מיימוניות כאן. (42) אף-על-פי

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ח' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 יד. וכן אם מצא בהמה והפישה⁷⁷ - נתחייב להטפל
15 בה ולהחזירה אף על פי שאינה לפי כבודו; שהרי
16 התחיל במצוה⁷⁸. החזירה ובכרה⁷⁹, אפלו מאה
17 פעמים⁸⁰ - חיב להחזיר; שנאמר: השב תשיבם.
18 'השב' אפלו מאה פעמים משמעו⁸¹. לעולם הוא
19 חיב להטפל בה, עד שיהחזרה לרשות בעליה⁸²
20 למקום המשתמר⁸³; אבל אם החזירה למקום שאין
21 משתמר, כגון גנה וחרבה, ואבדה משם - חיב
22 באחריותה.

77 מימרא של רבה (שם). (78 ועליו לגומרה.
79 'ספרי' תצא, ומשנה בבא-מציעא ל: 80) גמרא שם לא.
81 כי זהו מקור, המראה על פעולה מתמדת, דוגמת "זכור"
ו"שמור" שנאמר בשבת. וראה פירוש המשנה לרבינו.
82 שהרי כתוב "השב תשיבם לאחיק" (ספרי תצא,
ותוספתא בבא-מציעא פרק ב.) 83 בבא-מציעא לא.
ובבא-קמא נו.

23 טו. החזיר את האבדה בשחירת⁸⁴ למקום שהבעלים
24 נכנסו ויוצאין שם בשחירת - אינו חיב להטפל בה,
25 שהרי הבעלים רואין אותה, אף על פי שהיא מקום
26 שאינו משתמר⁸⁵. במה דברים אמורים? בדבר שאין
27 בו רוח חיים; אבל בפעלי חיים⁸⁶ - לעולם חיב
28 להטפל בה, עד שיהינסה לרשות הבעלים
29 המשתמרת⁸⁷. ואינו צריך דעת בעלים⁸⁸.

84 בבא-קמא שם, בשחירת הבעלים מצויים בבית.
85 כי האחריות על הבעלים. 86 שם. 87 מכיוון
שמלומדת היא לצאת, צריכה שמירה יתירה, גמרא שם.
88 אינו צריך להודיע לבעלים, שהחזיר את האבידה. זוהי
הקלה הניתנת למשיב אבידה, שלא להטריח אותו יותר מדי,
מה שאין-כן בארבעת השומרים ובגנב ובגזול, שצריכים
דעת בעלים (שם).

23 טו. ראה בהמה שפרחה מן הדיר והחזירה למקומה
30 - הרי זה קיים המצוה, ואינו צריך דעת הבעלים⁸⁹.
89 אף-על-פי שהדיר רחוק מבית הבעלים, שהרי הבעלים
עצמם הכניסוה שם.

31 יז. ההולך בדרך הטוב והישר⁹⁰ ועושה לפני
32 משורת הדין - מחזיר את האבדה בכל מקום, אף
33 על פי שאינה לפי כבודו⁹¹.
90 ראה למעלה סוף הלכה ז. 91 כמו שעשה רבי
ישמעאל ברבי יוסי (בבא-מציעא ל:).

34 יח. כהן שראה⁹² האבדה בבית הקברות - אינו
35 מטמא להחזירה. שבעת שמקיים מצות עשה של
36 השב אבדה, מבטל עשה של 'קדשים יהיו' ועובר
37

56) להחזירו לו. (57) דוגמה זו חזקה מן הקודמת. שם
הוא מאבד ממנו לדעת, על-ידי-זה שלא שמר על ממונו,
וכאן מאבד ממנו לדעת על-ידי מעשה. (58) כי יש בעלים
לממון. (59) בלי דעתו. (60) ראה בבא-מציעא כה:

1 יב. אבדה שאין בה שנה פרוטה⁶¹ - אינו חיב
2 להטפל⁶² ולא להחזירה⁶³.

61 "אשר תאבד ממנו, פרט לאבידה שאין בה שנה
פרוטה", משום שאינה קרויה אבידה (ספרי תצא, ובבא-
מציעא כז.). (62) זה לשון ה"ר"ף כאן (בבא-מציעא טו.).
63) אם לקחה, משום שאינה ממון, והבעלים מותרים
עליה. ראה תוספתא בבא-מציעא פרק ב הוצאת צוקרמנדל
עמוד 374.

3 יג. מצא שק⁶⁴ או קפה⁶⁵, אם היה חכם או זקן
4 מְכַבֵּד⁶⁶ שאין דרכו לטל פלים אלו בידו⁶⁷ - אינו
5 חיב⁶⁸ להטפל בהן. ואומד את דעתו אלו היו שלו⁶⁹:
6 אם היה מחזירן לעצמו - כף חיב להחזיר של
7 חברו; ואם לא היה מוחל על כבודו אפלו היה
8 שלו⁷⁰ - כף בשל חברו אינו חיב להחזיר. היה דרכו
9 להחזיר פלים פאלו בשדה⁷¹, ואין דרכו להחזירן
10 בעיר⁷², ומצאן בעיר - אינו חיב להחזיר⁷³; מצאן
11 בשדה⁷⁴ - חיב להחזירן⁷⁵ עד שיגיעו לרשות
12 הבעלים, ואף על פי שהרי נכנס בהן לעיר ואין
13 דרכו בכך⁷⁶.

64) משנה בבא-מציעא כט: (65) סל גדול. (66) אף-על-
פי שאינו חכם, כמשמעות לשון המשנה (שם): "וכל דבר
שאין דרכו ליטול", ומה שאמרו "זקן ואינה לפי כבודו"
לדוגמה נאמר. ראה 'שיטה מקובצת' לבבא-מציעא כאן.
67) שיש בהם משום בזיון. (68) "והתעלמת, פעמים
שאתה מתעלם... הא כיצד... או שהיה זקן ואינה לפי
כבודו" (ספרי שם, ובבא-מציעא ל.). רבינו אומר "אינו
חייב", אבל אם ירצה לפנים משורת הדין יטפל בהם, כמו
רבי ישמעאל ברבי יוסי (בבא-מציעא שם), וראה רבינו
חננאל שם, ולקמן הלכה יז, ורא"ש בבא-מציעא פרק ב אות
כא. (69) "אמר רבא, כל שבשלו מחזיר, בשל חבירו נמי
מחזיר" (בבא-מציעא שם). (70) זהו מובן דברי המשנה
"וכל דבר שאין דרכו ליטול" (שם כט:). (71) שאין רואים
אותו ואינו בוש. (72) שהוא בוש מפני מכרו (שם ל:).
73) כי אין זה לפי כבודו, אף-על-פי שאינו בכלל "אין דרכו
ליטול כלים אלו בידו", שנזכר בתחילת ההלכה. (74) זוהי
בעיא בגמרא שם, שעלתה בתיקו. (75) מכיוון שהבעיא לא
נתרה, פסק רבינו לחומרא. (76) מכיוון שבשדה דרכו
בכך, נתחייב לקחת את הכלי ולהתחיל בהשבתו, ומאחר
שהתחיל במצוה, מחייבים אותו לגמור אותה אפילו בעיר,
אף-על-פי שאין זה לפי כבודו, בהתאם לכלל של רבה:
"הכישה חייב בה" (גמרא שם). [ה"ר"ף כתב: בעיא דלא
איפשטא - ולא יחזיר בעיר. ומשמע, שבשדה יטול ויכניס
לעיר. וראה רא"ש פרק ב אות כ, ש"ר"ף היתה גירסא
אחרת בגמרא. והרא"ש עצמו סובר שיש להחמיר באיסור
לזול בכבוד התורה, ולכן לא יחזיר. ומובן שזה רק ב"זקן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ח' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכתב כאן. דעת הגהות מיימוניות, שבהלכות תלמוד תורה יש טעות-סופר, והעיקר הוא הנוסח כאן. ובכסף-משנה שם כתב בשם אחד מבניו של רבינו, ששם מדובר ברבו סתם, שאינו מובהק, על כן אף-על-פי שאביו אינו שקול כנגד רבו, כיוון שהוא תלמיד-חכם הוא קודם, וכאן מדגיש רבינו: "והוא שיהיה רבו מובהק", על כן צריך שיהיה אביו שקול, ואם לא - של רבו קודם. וראה 'שיטה מקובצת' לבבא-מציעא סוף פרק ב. (9) "שאביו הביאו לעולם הזה, ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא" (שם). (10) בתנאי. (11) לשון עולא, שם. (12) כדעת רבי יהודה, שם. (13) ולא חכמת אומות העולם.

- 20 ג. הניח אבדתו¹⁴ והחזיר אבדת חברו - אין לו אלא
- 21 שקר הראוי לו¹⁵. כיצד? שטף נהר¹⁶ חמורו וחמורו
- 22 חברו, שלו יפה מנה ושל חברו מאתים, הניח את
- 23 שלו והציל את של חברו - אין לו אלא שקרו הראוי
- 24 לו. ואם אמר לו: אציל את שלך ואתה נותן לי דמי
- 25 שלי, או שהתנה בפני בית דין¹⁷ - חיב לתן לו¹⁸ דמי
- 26 שלו. ואף על פי שחמורו עלה מאליו¹⁹ - הואיל
- 27 ולא נתעסק בו²⁰, זכה במה שהתנה עמו²¹.

(14) לפנים משורת הדין, כי מן הדין שלו קודמת, כלמעלה בהלכה א. (15) לפי הטירחא והזמן שטיפל באבידת חברו, ולא דמי אבידתו שהפסיד, מכיוון שעשה זאת מעצמו, כדי לזכות במצוה. (16) משנה בבא-קמא קטו: כגון שבעל החמור לא היה במקום. ראה בבא-מציעא ל: (18) כי התנאי בפני בית-דין מזכה את המציל לקבל את מה שהתנה, אף-על-פי שבעל החמור לא היה נוכח שם. ואם התנה עמו, הריהו חייב לקיים את התנאי, ואינו יכול לטעון "משטה אני בך" (ראה שם קטו. ופירוש המשנה לרבינו שם). (19) ולא הפסיד כלום. (20) והפקירו כדי להציל את של חברו, דינו כאבוד. (21) גמרא שם. כי רואים את החמור כאבוד, ומן השמים ריחמו עליו וניצל חמורו מטביעה.

- 28 ד. ירד להציל ולא הציל²² - אין לו אלא שקרו
- 29 הראוי לו²³. וכן²⁴ אם היה עוסק במלאכה, ויבטל
- 30 ממלאכתו ששורה דינר, והחזיר אבדה ששורה מאה
- 31 דינר - לא יאמר לו: תן לי דינר שהפסדתי, אלא
- 32 נותן לו שקרו כפועל בטל²⁵ שיבטל מאותה מלאכה
- 33 שהיה עוסק בה²⁶. ואם התנה עם הפעלים או בפני
- 34 בית דין²⁷ שיטל מה שופסדי, והרשויה²⁸ - הרי זה
- 35 נוטל. ואם אין שם פעלים ולא בית דין - שלו
- 36 קודם²⁹.

(22) שם. (23) ולא דמי חמורו, אף-על-פי שהתנה, מכיון שלא עשה שליחותו. (24) מקביל לשטף נהר חמורו, שבהלכה ג. (25) בבא-מציעא ל: לא: (26) "כגון שהיה חייט, והניח מלאכתו והלך להשיב את האבידה ונשתתה בהשבתה כשיעור תפירת בגד ששכרו באותו יום סלע. לא יאמר לו, כבר בטלתי ממלאכתי שיעור סלע, תנה לי, אלא משערין שכרו כעת שאין לו מה יתפור ויושב ובטל, אם

- 1 על לא תעשה של לא יטמא פעל פעמיו, ואין
- 2 עשה דוחה⁹³ את לא תעשה ועשה⁹⁴.

(92) שם ל. ומשנה שם לב. (93) שם ל. אף-על-פי שבהשבת אבידה יש גם 'לא תעשה' (לא תוכל להתעלם), אבל הכוח לדחות יש ב'עשה' בלבד (ראה רש"י שם ור"ף). (94) אלא 'לא תעשה' בלבד.

- 3 יט. ראה את האבדה⁹⁵, ואמר לו אביו: אל תחזירנה
- 4 - יחזיר, ולא יקבל ממנו⁹⁶. שאם קבל מאביו, נמצא
- 5 בעת שקים מצות עשה של 'פבד את אביך', בטל
- 6 עשה של 'השב תשיבם' ועבר על 'לא תוכל
- 7 להתעלם'.

(95) שם לב. (96) בגמרא שם לב: אמרו נימוק אחר מזה שאמר רבינו כאן: "שנאמר (ויקרא יט) איש אמו ואביו תיראו וכו' אני ה' - כולכם חייבים בכבודי".

- 8 כ. הרואה מים⁹⁷ שוטפין וקאין להשחית בגני חברו
- 9 או שדהו - חיב לגדר⁹⁸ בפניהם ולמנועם⁹⁹; שנאמר:
- 10 לקל אבדת אחיך - לרבות אבדת קרקעו¹⁰⁰.

(97) שם לא. (98) אף-על-פי שהבנין לא יתמוטט, אלא יתקלקל בלבד. (99) אף-על-פי שהכתוב מנה מטלטלין בלבד. (100) מימרא של רבא, שם.

פרק שנים עשר

(1) נתבארו בו דיני מי שאבדה ממנו אבידה ופגע באבידה אחרת וכן הדומה לזה. ונמשך לזה דין השותפים שאברו ושהצילו וכל הנמשך אחר זה.

- 11 א. מי שאבדה לו אבדה, ופגע באבדתו ואבדת
- 12 חברו: אם יכול להחזיר את שתייה² - חיב להחזיר
- 13 שתייה; ואם אינו יכול להחזיר אלא אחת מהן -
- 14 אבדתו קודמת³. ואפלו לאבדת אביו⁴ או של רבו⁵ -
- 15 שלו קודם לכל אדם⁶.

(2) ואל יאמר שלי קודמת, ויניח את של חברו. (3) משנה בבא-מציעא לג. (4) אף-על-פי שהוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום (שם לב. והלכות ממרים פרק ו). (5) שחייב בכבודו וביראתו יותר משל אביו, ראה הלכות תלמוד תורה פרק ה, הלכה ב. וה. (6) משנה וגמרא, שם לג.

- 16 ב. פגע באבדת רבו עם אבדת אביו⁷: אם היה אביו
- 17 שקול פנגד רבו⁸ - של אביו קודמת⁹; ואם לאו -
- 18 של רבו קודמת. והוא¹⁰, שיהיה רבו מבהק¹¹, שרב
- 19 חקמתו¹² של תורה¹³ ממנו למד.

(7) משנה שם. (8) בחכמה. במשנתנו כתוב: "ואם אביו חכם" (לענין פדיון שבויים). אבל במשנה בירושלמי, וגם ברי"ף הגירסא: "שקול כנגד רבו" (לענין אבידה), וגירסת רבינו כגירסא זו, אולם בפרק ה מהלכות תלמוד תורה הלכה א, כתב רבינו: "וכן אם היה אביו תלמיד-חכם, אף-על-פי שאינו שקול כנגד רבו, משיב אבידתו. . .". וזה סתירה למה

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ח' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. שִׁירָא שְׁהֵיְתָה הוֹלֵכֶת בַּמַּדְבָּר⁴², וְעָמַד עָלֶיהָ
 גִּיס⁴³ וְטָרְפָהּ⁴⁴: אִם אֵינָן יְכוּלִים לְהַצִּיל מִיָּדָם, וְעָמַד
 אֶחָד מֵהֶן וְהַצִּיל - הַצִּיל לְעַצְמוֹ⁴⁵; וְאִם יְכוּלִין⁴⁶ הֵן
 לְהַצִּיל מִיָּדָם, וְקָדַם אֶחָד מֵהֶן וְהַצִּיל, אָף עַל פִּי
 שְׁאֵמֶר: לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל - הַצִּיל לְאִמְצָעוֹ⁴⁷.

(42) שם קטז. (43) צבא. (44) ובזוה. (45) מכיון
 שהבעלים התייאשו, וראה משנה שם קיד. (46) כגון שהם
 מרובים וחזקים. (47) כל אחד מכיר את שלו ונוטל, מכיון
 שלא התייאש.

ט. הָיוּ יְכוּלִין לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדָּחֶק⁴⁸ - כָּל הַמַּצִּיל
 מַצִּיל לְאִמְצָעוֹ⁴⁹; אֲלֵא אִם פֶּן אָמַר: לְעַצְמִי אֲנִי
 מַצִּיל - הָרִי זֶה מַצִּיל לְעַצְמוֹ. שְׁפִינֹן שִׁשְׁמַעוּהוּ
 אוֹמֵר 'לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל', הִיָּה לְהֵן לְדָחֶק עַצְמוֹ
 וְלִהַצִּיל; וְכִינֹן שִׁישְׁבוּ וְלֹא הַצִּילוּ - הָרִי נִתְיָאֲשׁוּ מִן
 הַכָּל.

(48) דברי רב אשי, שם. (49) כי הם יכולים לטעון, אילו
 אמרת שתציל לעצמך היינו מוסרים נפשנו ומצילים, ר"ף
 שם.

י. הָיוּ שְׁנֵי שְׁתַּפְּיִן, וְהַצִּיל אֶחָד מֵהֶן - הַצִּיל
 לְאִמְצָעוֹ⁵⁰. וְאִם אָמַר: לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל⁵¹ - הָרִי זֶה
 חָלַק מִחֲבֵרוֹ⁵², וְהַצִּיל לְעַצְמוֹ. וְכֵן הַשּׁוֹכֵר אֶת
 הַפּוֹעֵל⁵³ לְהַצִּיל - כָּל שִׁנְצִיל הָרִי הוּא לְמַשְׁפִּיר⁵⁴.
 וְאִם אָמַר: לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל - הָרִי זֶה חֲזוֹר בּוּ מִן
 הַשְּׂכִירוֹת⁵⁵, וְכָל שִׁנְצִיל אַחֵר שְׁאֵמֶר פֶּן הָרִי הוּא
 שְׁלוֹ⁵⁶.

(50) ושייך לשניהם יחד. אפילו כשחבירו אינו יכול להציל,
 אין אומרים שהתייאש, כי הוא סמך על שותפו, ועל כן לא
 יכול הלה לטעון שזכה מן ההפקר. (51) את חלקי.
 (52) ביטל את השותפות. מכיון שממונו בסכנה, זכאי הוא
 לחלוק שלא מדעת חבירו, ולהציל את שלו, בין שחבירו
 יכול להציל ובין אינו יכול (גמרא שם). (53) פירושו של
 רבא, שם. (54) אפילו כשאין המשכיר יכול להציל, כי
 סתמו לבעל הבית הוא מציל. (55) והדין הוא, שפועל יכול
 לחזור בו אפילו בחצי היום (שם). (56) אם אין המשכיר
 יכול להציל, וזוכה השכיר מן ההפקר.

יא. שִׁירָא⁵⁷ שִׁחְנָתָה בַּמַּדְבָּר, וְעָמַד עָלֶיהָ גִּיס
 לְטָרְפָהּ⁵⁸, וּפָסְקוּ עִם הַגִּיס מִמּוֹן וְנָתְנוּ לוֹ - מִחֲשָׁבִין
 לְפִי מְמוֹנָם⁵⁹, וְאִין מִחֲשָׁבִין לְפִי נַפְשׁוֹת⁶⁰. וְאִם
 שָׁכְרוּ תֵּיִר לְפָנֵיהֶם לְהוֹדִיעַם הַדָּרֶף - מִחֲשָׁבִין שָׁכְרוּ
 לְפִי מְמוֹן וְלְפִי נַפְשׁוֹת⁶¹. וְאֵל יִשְׁנֹף⁶² מִמְּנַהֵג
 הַחֲמָרִים.

(57) גמרא שם. (58) לבזוה. (59) לפי ערך החפצים, שכל
 אחד ואחד מוביל בשיירה. כי כוונת הגייס היתה לביזה.
 (60) כי לא היו בסכנה. (61) כי בלי התייר, המורה דרך,
 צפויה סכנה גם לממונם וגם לחייהם. (62) שאם נהגו לתת
 לתייר לפי ממון או לפי נפשות, עושים.

יבוא אדם ויאמר לו, הנך יושב ובטל, תקח בתפירת בגד
 חצי סלע, או תשאר בטל כל היום, ומה שמתברר שנוטל
 בשעה שאין לו תפירה לתפור, הוא שנוטל מבעל האבידה"
 (רבינו חננאל, בבא-מציעא לא:). (27) משנה, שם ל:
 (28) נתנו לו הרשאה (יפוי-כח) לטפל באבידה לפי התנאי
 שהתנה. למעלה בהלכה ג לא נאמר "והרשוהו", מכיון שזה
 מובן מאליו, שהבעלים או בית-דין יסכימו לתנאי לתת לו
 דמי חמורו שיפה מנה, כדי להציל את של חבירו השווה
 מאתיים. אבל בדין זה לא ידוע כמה ייבטל, ולכן הדגיש
 רבינו ואמר "והרשוהו". (29) משנה וגמרא שם. מן הדין,
 אין הוא חייב להפסיד ממונו כדי להציל ממון חבירו.

ה. וְכֵן שְׁנַיִם³⁰ שִׁהָיוּ בָּאִים בַּדָּרֶף, זֶה בְּחִבּוּת שֶׁל יָיִן
 וְזֶה בְּכַד שֶׁל דְּבִשׁ, וְנִסְדָּק הַכַּד שֶׁל דְּבִשׁ³¹, וְקָדַם
 שִׁישְׁפָּה הַדְּבִשׁ לְאַרְצֵן שְׁפָּה זֶה אֶת יָיִנוּ וְהַצִּיל אֶת
 הַדְּבִשׁ³² לְתוֹךְ הַחִבּוּת - אִין לוֹ אֲלֵא שָׁכְרוּ הָרְאוּי
 לִי³³. וְאִם אָמַר: אֲצִיל אֶת שְׁלֵף וְאִתָּה נוֹתֵן לִי דְּמֵי
 שְׁלֵי, או שֶׁהִתְנָה בְּפָנַי בֵּית דִּין - הָרִי זֶה חַיֵּב לְתֵן
 לוֹ. וְאִם נִשְׁפָּה הַדְּבִשׁ לְאַרְצֵן - הָרִי זֶה הַפְּקָר³⁴, וְכָל
 הַמַּצִּיל - לְעַצְמוֹ מַצִּיל.

(30) משנה בבא-קמא קטו. (31) והדבש מטפס דרך
 הסדק. (32) שדמיו מרובים מדמי היין. (33) אף-על-פי
 שבמו ידיו שפך את יינו ועסק באיסוף הדבש. והטעם, ראה
 למעלה בפירושו להלכה ג. וראה בבא-קמא קטו. (34) שם
 קטו: אמרו, שרק במקרה שחישוק כרוך על הכד ומעכב את
 שפיכת הדבש אין הדבש הפקר, ומפרש רבינו שהחישוק
 מעכב לזמן מסוים את שפיכת הדבש, ומכאן יצא לו שאם
 כבר נשפך הרי הוא הפקר. ראה מגיד-משנה.

ו. הִיָּה זֶה בָּא בְּכַד שֶׁל דְּבִשׁ וְזֶה בָּא בְּקַנְקָנִים רִיקָנִים,
 וְנִסְדָּקָה כַּד הַדְּבִשׁ, וְאָמַר לוֹ בְּעַל הַקַּנְקָנִים: אֲנִי
 מַצִּיל לָךְ דְּבִשׁ זֶה בְּקַנְקָנֵי עַד שֶׁתֵּתֵן לִי חֲצִי או שְׁלִישׁוֹ
 או כֶּף וְכֶף דִּינָרִין, וְקָבַל עָלָיו בְּעַל הַדְּבִשׁ וְאָמַר לוֹ:
 הֵן - הָרִי זֶה שְׁחָק בּוֹ³⁵, וְאִינוּ נוֹתֵן לוֹ אֲלֵא שָׁכְרוּ
 הָרְאוּי לוֹ; שְׁהָרִי לֹא הִפְסִידוּ כְּלוּם³⁶.

(35) שהרי חייב הוא להציל ממון חבירו, שם קטז.
 (36) שם.

ז. וְכֵן מִי שֶׁבְּרַח³⁷ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהֵיְתָה מִעֲבֵרַת³⁸
 לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ: הַעֲבִירְנִי וְאֲנִי נוֹתֵן לָךְ דִּינָר,
 וְהַעֲבִירוּ - אִין לוֹ אֲלֵא שָׁכְרוּ³⁹ הָרְאוּי לוֹ. וְאִם הִיָּה
 צִדְדוֹ⁴⁰, וְאָמַר לוֹ: בְּטַל מְצוּדָתְךָ וְהַעֲבִירְנִי - נוֹתֵן לוֹ
 כָּל מַה שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ⁴¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(37) שם. (38) רפסודה. (39) שמצוה היא להצילו.
 (40) השולה דגים מן הים, שם. (41) ואפילו אם התנה עמו
 יותר ממה שהפסיד, כן כתב הלחם-משנה. וקשה למצוא את
 ההבדל שבין זה ובין הדין שבהלכה ו. ואפשר, משום ששם
 לא הפסיד כלום, אבל כאן הפסיד משהו. ודוחק. אמנם
 סגנונו של רבינו בהלכה ו מסייע לטעם זה, שכתב: שהרי
 לא הפסידו כלום].

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלג

תותך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעשותם והדברים שהוא חייב לעשותם. ומה הוא הדבר שהוא חייב בשמירתו ומה הוא הדבר שאינו חייב בשמירתו.
א. המוצא אבדה שהוא חייב להחזירה² - חייב להחזירה³ עליה ולהודיעה⁴ ולומר: מי שאבד לו מין פלוני⁵, יבוא ויתן סימנים⁶ ויטל. אפלו היתה שוה פרוטה בעת המציאה והזלה⁷ - חייב להחזירה⁸ עליה. ואכן גבוהה⁹ היתה חוץ לירושלים, שעליה היו מקריזין.
24

2 על אבידה שאינו חייב להחזירה - עיין פרק יא ופרק יד וכו'. (3) משנה בבא מציעא כז: ההכרזה היא במקום פומבי, כמו בסוף הלכה זו, ועיין להלן הלכה ח-ט. במקום שאי אפשר להכריז, דין שידיע לשכניו ולמיוודעיו. ראה הלכה ט. (5) דוגמאות בהלכה ב ואל יכריז סתם "אבדה" מצאתי, כדי שלא להטריח לשווא את אלו שאבדו חפצים אחרים. הלכה זו היא כדעת רב נחמן, בבא מציעא כח: וכך פסק הר"ף. (6) המייחדים חפץ זה מיתר החפצים מאותו מין. (7) ופחות משווה פרוטה אינה מציאה. (8) שבשעה שמצאה הייתה שווה פרוטה ונתחייב בה (בבא מציעא כז). (9) זו הנוכרת בברייתא שם כח: "אבן טוען" משום שלשם באו כל אלו שאבדו להם אבידות (בתענית יט. הגירסה "הטועין").

ב. כיצד מקריזין?¹⁰ אם מוצא מעות - מקריז: מי שאבד לו מטבע¹¹. וכן מקריז: מי שאבד לו פסות או בהמה או שטרות, יבוא ויתן סימנים ויטל. ואינו חושש¹² מפני שהודיע מין האבדה, לפי שאינו מחזירו עד שיתן סימנים מבקקין¹³.
25
26
27
28
29

(10) בהלכה זו באות דוגמאות לכלל "מין פלוני" שבהלכה א. אבל אינו מפרט איזו מטבע. (12) מפני הרמאי, שאם ידע את מין האבידה, כגון כסות, וידע במקרה את בעל הכסות שאבדה ומכיר בסימניה, יתן סימניה ויטלה. חשש זה מביע רב יהודה, ומשום כך הוא סובר "אבידה" מכריז, בבא מציעא כח: (13) כגון מידת ארכה ומידת רחבה של הכסות, אבל סימן בעלמא, כגון צבע הבגד, אינו מספיק, כי יש הרבה בגדים באותו צבע, וראה שם כז: תוספות דיבור המתחיל ואנא. וראה לקמן הלכה ה.

ג. פא בעל האבדה ונתן סימנים שאינן מבקקין¹⁴ - אין מחזירין לו, עד שאמרו סימנים מבקקין. והרמאי, אף על פי שאמרו סימנים מבקקין - אין מחזירין לו, עד שביאי עדים¹⁵ שהיא שלו. אמרו חכמים: והיה עמך עד דרש אחיך - עד שתחקר אחרינו אם רמאי הוא אם לאו¹⁶.
30
31
32
33
34
35

(14) כגון אדום ולבן. (15) כי אם הוא ידוע כרמאי, יש לחשוש שנודעו לו הסימנים המובהקים בדרך רמאות. על כן דורשים ממנו עדים, ולא יספיק הסימן המובהק ביותר, כגון נקב יש בצד אות פלונית בשטר. (16) "דרוש אחיך" משמע שתדרוש את אחיך לידע אם אינו רמאי ואם תמצא שהוא רמאי אל תחזיר לו אפילו בסימנים מובהקים].

יב. רשאין⁶³ החמרים להתנות ביניהן⁶⁴: פל מי שתאבד ממנו חמור⁶⁵ מבני השירא - מעמידין לו חמור אחרת. ואם פשע בה הוא ואבדה - אין חייבין להעמיד לו⁶⁶.
(63) שם. (64) כשכולם רוצים, והתנאי קיים אפילו בדיבור בלבד, ואין אחד מהם יכול לחזור בו. (65) כגון שתיטרף על-ידי חיות רעות. (66) כי מקרה פשיעה אינו בכלל התנאי.

יג. אבדה חמורו, ואמר: תנו לי דמיה⁶⁷ ואני רוצה לקח חמור⁶⁸ והריני שומר עמכם⁶⁹ - אין שומעין לו⁷⁰; אלא מעמידין לו חמור אחרת, כדי שיוזרו עצמו וישמר בהמתו⁷¹. ואפלו היתה לו בהמה אחרת⁷² בשירא - אינו דומה שומר אחת לשומר שפטים⁷³.
5
6
7
8
9
10

(67) במקום החמור (שם). (68) ולרש"י פירוש אחר. ראה שם. (69) מפני החיות והליסטים. (70) שאם יש לו בהמה, הוא מסייעם לשמור כהוגן. וכשאינו לו בהמה, אינו מזדרז בשמירת ממון אחרים. (71) ועל-ידיה הוא עוזר בשמירת כל השיירה. (72) ובשבילה הוא מזדרז בשמירה כחבירו. (73) כי על שתי בהמות הוא שומר ביתר מסירות-נפש מאשר על האחת, ועל כן אם אמר תנו לי דמיה, אין שומעים לו, שם.

יד. ספינה⁷⁴ שהיתה מהלכת בים, ועמד עליה נחשול⁷⁵ לטבעה, והקלו מממשאה⁷⁶ - מחשבין לפי משאוי⁷⁷, ואין מחשבין לפי ממון. ואל ישנו⁷⁸ ממנהג הספנים.
11
12
13
14

(74) שם. (75) גלים סוערים. (76) כדי להצילה מטביעה, יש הכרח להשליך חלק מן המטען לים. (77) "אם השליך זה מאה ליטרין זהב, ישליך זה מאה ליטרין ברזל" (רש"י) כשלושניהם מטען באותו משקל. (78) אם היה לספנים מנהג אחר, עושים כמנהגם. והדין שלמעלה מחייב כשאין נוהג קבוע. וכן יש להבין גם הלכה יא.

טו. רשאין⁷⁹ הספנים להתנות ביניהן: פל מי שתאבד לו ספינה - מעמידים לו ספינה אחרת. פשע בה ואבדה, או שפרש למקום שאין הספינות הולכות בו פאותו הזמן⁸⁰ - אין חייבין להעמיד לו⁸¹.
(79) שם. הלכה זו מקבילה להלכה יב. (80) אפילו היו הולכות בו בזמן אחר, כגון שהלך בתשרי סמוך ליבשה כדרכו בניסן, שהנהרות גדלים מהפשרת השלגים, ונתקלה ונשברה. (81) כי על-מנת-כן לא התנו.

יום שני ט' תמוז ה'תשע"ז

פרק שלשה עשר

(1) נתבארו בו דיני הכרזת אבידה כיצד ובאי זה מקום מכריז, ובאי זה סימן ישיבנה למי שיתן אותו. וכן נתבארו בו המוצא אבידה מה יעשה ממנה, הדברים שהוא אסור

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ד. פְּרָאוּנוּהָ, כִּל מִי שֶׁאַבְדָה לּוֹ אֲבָדָה וְכָא וְנָתַן
2 סִמְנִיָּה¹⁷ - מִחֲזִירִין אוֹתָהּ לּוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן הַחֲזֹק
3 רִמָּא¹⁸. מְשֻׁרְפוֹ הַרְמָאין, הַתְּקִינוּ בֵּית דִּין, שְׁיֵהוּ
4 אוֹמְרִין לֵאמֹר: הֵבֵא עֲדִים שְׂאִין אִתָּהּ רִמָּא וְטַל²⁰.

22 לְמִי שֶׁפָּנּוּן מִשְׁקָלָהּ³⁴. זֶה נָתַן מִדַּת אֲרָפָה וְרַחֲבָה³⁵,
23 וְזֶה נָתַן מִדַּת הָאֲמִרִית³⁶ שְׁבֵה - יִתֵּן לְמִי שֶׁנָּתַן מִדַּת
24 אֲרָפָה וְרַחֲבָה³⁷.

32) אנו אומרים, שזה שארגוה לו מכרה לחבירו, שהרי עדים מעידים שנפלה ממנו (שם). 33) שהיא קטנה, מה שאין כן מידת אורכה שהיא גדולה וקשה יותר לשער. 34) כי מידת רוחבה אפשר לשער, כפי שאמרנו, ואפילו מידת אורכה אפשר בקושי לשער, אבל לא משקלה של השמלה. על כן משקל השמלה הוא סימן מובהק יותר ממידת רוחבה ואורכה. 35) כל מידה לחוד. 36) שפות הבגד. 37) הכלל בהלכה זו הוא, שבעל הסימנים המובהקים יותר יקבל את האבידה.

17) המובהקים. 18) וממנו דרשו הבאת עדים שהאבידה היא שלו. 19) לאדם שלא הוחזק רמאי. 20) על פי סימנים.

5 ה. הַסִּמְנִים הַמְּבֻהָקִין - סוּמְכִין עֲלֵיהֶם וְנִינן עַל
6 פִּיהֶם בְּכָל מְקוֹם²¹ דִּין תּוֹרָה²². וְהַמְּדָה²³ או
7 הַמְּשֻׁקָל²⁴ או הַמְּנִינן²⁵ או מְקוֹם הָאֲבָדָה²⁶ - סִמְנִין
8 מְבֻהָקִין הֵן.

25 ח. פְּרָאוּנוּהָ, כִּל מִי שֶׁמְצָא אֲבָדָה, הִנֵּה מְכָרִיו
26 עֲלֵיהָ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים³⁸. רְגַל רֵאשׁוֹן - אוֹמֵר: רֵאשׁוֹן.
27 שְׁנַיִם³⁹ - אוֹמֵר: שְׁנַיִם. שְׁלִישִׁי - מְכָרִיו סֶתֶם⁴⁰, פְּדִי
28 שְׁלֵא יִתְחַלֵּף לּוֹ שְׁנַיִם בְּשְׁלִישִׁי⁴¹. וְאַחַר רְגַל הָאֲחֵרוֹן
29 בְּשִׁבְעַת יָמִים מְכָרִיו פַּעַם רְבִיעִית; פְּדִי שְׁלֹשָׁה
30 הַשּׁוֹמֵעַ⁴² לְבֵיתוֹ בְּשְׁלֹשָׁה יָמִים⁴³ וַיִּמְשֵׁשׁ כְּלָיו⁴⁴,
31 וַיְחִזֵּר בְּשְׁלֹשַׁת הַיָּמִים, וַיִּמְצָא זֶה הַמְּכָרִיו מְכָרִיו
32 בְּשִׁבְעֵינֵי⁴⁵.

21) אפילו באיסור, כגון להחזיר גט אשה בסימנים או להתיר עגונה על סמך סימנים שנמצאו בגוף ההרוג (שם כו:). 22) כדעת רבא שסימנים מן התורה הם (שם כח:). 23) כגון מידת אורך ורוחב, או מידה בלח, כגון ליטר שמן. 24) ביבש. 25) כגון עשרה דגים במחרוזת (שם כג:). 26) כשמצא ברשות היחיד, כדעת רבא שם כב: שמקום הוא סימן. וראה לקמן פרק טו הלכה י. [ישנם שלושה סוגי סימנים: א. מובהקים ביותר, כגון נקב בצד אות פלונית בשטר; ב. מובהקים, כגון מידה, משקל ומניין; ג. אינם מובהקים. ודעת רבינו, שמובהקים ביותר סומכים עליהם בכל עניינים, סוג ב' מועיל להחזיר אבידה אבל לא באיסורים. ומה שכתב רבינו כאן: "והמידה או המשקל או המניין וכו' סימנים מובהקים הם" הכוונה להחזרת אבידה, ומה שאמר בראש הלכה זו: "הסימנים המובהקים" הכוונה לסימנים מסוג א. כך פירש בכסף משנה].

38) כדעת רבי יהודה במשנה שם כח. והטעם הוא, כי בשלושת הרגלים חייבים כל בני ישראל לעלות לירושלים, ומי שלא עלה בראשון ובשני יעלה בשלישי. 39) המוצא מציין שזהו הרגל השני שהוא מכריז, כדי שהמאבד ידע שיש לו שהות עד הרגל השלישי ולא יצטרך לחזור מיד (שם. 40) בלי לציין איזה רגל זה, וכל השומע ידע, שזהו הרגל האחרון, ואם נמצא שאבד לו חפץ, יחזור מיד. 41) אם יכריז שלישי עלול השומע בטעות להחליפו בשני (בגלל ה"שין" המשותפת), ויחשוב שיש לו שהות עד הרגל הבא, ולא יחזור מיד ויפסיד את אבידתו. 42) שלא היה בשני הרגלים הקודמים. 43) אם ביתו נמצא במרחק כזה. 44) כדי לברר אם אבד לו כלי ממין זה. 45) יותר משבעה ימים לא הטריחו חכמים את המוצא שישנה בירושלים. ואף-על-פי ששבעת הימים מספיקים רק לאלו הגרים עד דרך שלושת ימים מירושלים ולא יותר (דעת רבא שם).

9 ו. פָּאוּ שְׁנַיִם²⁷, זֶה נָתַן סִמְנֵי הָאֲבָדָה, וְזֶה נָתַן
10 סִמְנֵי הָאֲבָדָה כְּמוֹ שֶׁנָּתַן הָאֲחֵר²⁸ - לֵא יִתֵּן לֵא לְזֶה
11 וְלֵא לְזֶה, אֲלֵא תִהְיֶה מִנְחַת²⁹ עַד שְׁיִוְדָה הָאֶחָד
12 לְחִבְרוֹ אוֹ יַעֲשׂוּ בִּינֵיהֶן פְּשָׁרָה. נָתַן הָאֶחָד אֶת
13 הַסִּמְנִים, וְהַשְּׁנַיִ הֵבִיא עֲדִים - יִתֵּן לְבַעַל הָעֲדִים³⁰.
14 זֶה נָתַן סִמְנִים, וְזֶה נָתַן סִמְנִים וְעַד אֶחָד - הָרִי
15 הָעַד הָאֶחָד כְּמוֹ שְׂאִינוּ³¹, וְיָנִית.

33 ט. מְשֻׁחָרְבִים⁴⁶ בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, הַתְּקִינוּ שְׁיֵהוּ מְכָרִיוֹן
34 בְּבֵתֵי כְּנָסִיּוֹת⁴⁷ וּבְבֵתֵי מִדְרָשׁוֹת⁴⁸. מְשֻׁרְפוֹ הָאֲנָסִין⁴⁹
35 וְאָמְרוּ: הַמְּצִיאָה שֶׁל מְלֵךְ הִיא⁵⁰, הַתְּקִינוּ שְׁיֵהוּ
36 מוֹדִיעִין לְשִׁכְנוֹ וְלַמְדִיעִין⁵¹ וְדִיו.

27) וכל אחד מהם טוען, שממנו נפלה, מימרא של רבא, שם כח. 28) אבל אם אחד נתן סימן מובהק וחבירו נתן סימן מובהק ביותר, תינתן המציאה לחבירו. ראה הלכה זו. 29) אצל המוצא, ויעשה בהם כמו במציאה שלא נודעו בעליה. ראה להלן הלכות טו"ז. 30) כי עדים עדיפים מסימנים, אף-על-פי שגם סימנים מן התורה. 31) מכיוון שכל אחד מהם טוען שאבדה ממנו, ונותן סימנים חשובים כמו של חבירו, אין כוח בידי עד אחד להכריע (שם).

37 י. הַמְּשַׁחֵךְ הַבְּרִייתָא הַקוֹדֶמֶת שֶׁם. 47) שמתפללים שם ורבים מצויים שם. 48) שלומדים שם ורבים מצויים שם. 49) שלקחו בכוח את המציאה מיד המוצא. 50) כגון הפרסים (שם), ומשום כך חששו להכריז במקום פומבי. 51) והם הודיעו למכרים שלהם.

16 ז. מְצָא שְׁמָלָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, וְזֶה הֵבִיא עֲדֵי אֲרִיגָה
17 שְׁאֲרָגוּהָ לּוֹ, וְזֶה הֵבִיא עֲדִים שֶׁנִּפְלָה מִמֶּנּוּ - יִתֵּן
18 לְעַדֵי נִפְלָהּ³². זֶה נָתַן מִדַּת אֲרָפָה, וְזֶה נָתַן מִדַּת
19 רַחֲבָה - יִתֵּן לְמִי שֶׁנָּתַן מִדַּת אֲרָפָה; שְׁאֲפֹשֵׁר שִׁישְׁעַר
20 הַרְמָא מִדַּת רַחֲבָה³³ פְּשָׁרָה בְּעֲלֵיהָ מִתְפַּסָּה בָּהּ. זֶה
21 נָתַן מִדַּת אֲרָפָה וְרַחֲבָה, וְזֶה כְּפִנּוֹן מְשֻׁקָלוֹתֶיהָ - יִתֵּן

46) המשך הברייתא הקודמת שם. 47) שמתפללים שם ורבים מצויים שם. 48) שלומדים שם ורבים מצויים שם. 49) שלקחו בכוח את המציאה מיד המוצא. 50) כגון הפרסים (שם), ומשום כך חששו להכריז במקום פומבי. 51) והם הודיעו למכרים שלהם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בְּאֲחֵרֵי־תָהָּ; וְאִם נֶאֱנָסָה⁵⁵ - פְּטוּר. שְׁשׁוּמֵר אֲבָדָה
 2 כְּשׁוּמֵר שֶׁכָּר הוּא⁵⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִצְוָה
 3 וְנִפְטָר מִמִּצְוָה עֲשֵׂה⁵⁷ כָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹסֵק
 4 בְּשִׂמְרָתָהּ⁵⁸.
- 52 בבית המקדש או בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.
 53 למיודעיו בשעה שיש אנסים. (54) ויוודע מי הוא בעל האבידה (שם ל.). (55) כגון על ידי שורד מזויין, ולא היה בכוח המוצא למנוע זאת. (56) שחייב בגניבה ופטור באונס. פסק כרב יוסף בבא מציעא כט. פב. ובבא קמא נו. שהרי התלמוד אומר "דכולי עלמא אית להו דרב יוסף" (דעת הכל כדעת רב יוסף, שם פב.), וכך פסק רבינו חננאל. (57) שיש בהן חסרון כיס, כגון, נתינת פת לעני וכיוצא בה, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ועל כן דינו כשומר שכו. (58) כגון שמנער את הכסות לצרכה, אבל לא כשהיא מונחת אצלו ללא טיפול. שהרי אמרו העוסק במצוה פטור מן המצוה. והכלל הוא: כל שאפשר לו לקיים שתי המצוות יחד, חייב בשתייהן, שאם לא כן, מי שתפילין בראשו וציצית בבגדו יהא פטור מכל המצוות. וראה שם תוספות דיבור המתחיל בההיא הנאה.
- 5 יֵא. וְצָרִיף לְבַקֵּר⁵⁹ אֵת הָאֲבָדָה וּלְבַקֵּהָ⁶⁰, כְּדֵי שְׁלֵא
 6 תִּפְסֵד וְתֵאבֵד מֵאֲלֵיהָ⁶¹; שְׁנֹאמֵר: וְהִשְׁבַּתוּ לִי - רֵאָה
 7 הֵיאָף תְּשִׁיבֵנוּ לִי⁶². כִּי־עַד? מִצָּא כְּסוּת שֶׁל צְמֹרֶט⁶³ -
 8 מְנַעֲרָה⁶⁴ אַחַת לְשִׁלְשִׁים יוֹם. וְלֹא יִנְעֲרָנָה בְּמִקְלָה⁶⁵,
 9 וְלֹא בְּשָׂנֵי בְּנֵי אָדָם⁶⁶. וְשׁוֹטְחָה עַל גְּבֵי מִטָּה
 10 לְצִרְכָּהּ⁶⁷ בְּלִבָּד, אֲבָל לֹא לְצִרְכָּהּ וּלְצִרְכּוֹ⁶⁸. נִזְדַּמְנוּ
 11 לִי אוֹרְחִים - לֹא יִשְׁטַחְנָה בְּפְנֵיהֶם וְאֶפְלוּ לְצִרְכָּהּ -
 12 שְׁמָא תִּגְבֹּב.
- 59 מזמן לזמן. (60) בשעה שהוא מבקר אותה יבדוק אם לא נתקלקלה. (61) כגון, עש בכסות. (62) כלומר, תשיב לו בשלימות (משנה בבא מציעא כח:). (63) אבל בגד פשתן לא ינער, כי הניעור מזיק לו (גמרא שם). כך פירשו רבינו חננאל והר"ף. (64) מן האבק. (65) כי עלולה להיקרע. (66) האוחזים בשני ראשיה ומנערים, וממתחים אותה יותר מדי. (67) שתאווור (שם ל.). (68) לכסות את המיטה. זוהי בעיני אשכנזי שלא נפתרה ופסק רבינו לחומרא.
- 13 יב. מִצָּא פְּלִי עֵץ - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, כְּדֵי שְׁלֵא יִרְקֹבוּ
 14 כְּלֵי נְחֹשֶׁת - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחִמְיָן⁶⁹, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי
 15 הָאוּר⁷⁰, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁחִיקֵן⁷¹. כְּלֵי כֶּסֶף - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן
 16 בְּצוּנוֹ, אֲבָל לֹא בְּחִמְיָן, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁחִירָן. מִצָּא
 17 מְגֻרְפוֹת⁷² וְקִרְדָּמוֹת - יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּרֶךְ, אֲבָל לֹא
 18 בְּקִשָּׁה, מִפְּנֵי שֶׁמִּפְחִיתֵן⁷³. מִצָּא כְּלֵי זָהָב וּכְלֵי
 19 זָכוּכִית וְכֶסֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן⁷⁴ - הָרִי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן עַד
 20 שְׁיָבוּא אֲלֵיהֶן. וְכִדְרָךְ שְׁאֵמְרוּ בְּאֲבָדָה, כֶּף אֶמְרוּ
 21 בְּפִקְדוֹן שֶׁהִלְכוּ בְּעֲלָיו לְמִדֵּינַת הַיָּם⁷⁵.
- 76 (76) כדי לאוויר אותם. (77) כדי שייכנס בהם אוויר. בתקופת המשנה היו הספרים עשויים בצורת מגילות. (78) אפילו אחת לשלושים יום. (79) עניין שלא למד, כי מתעכב זמן רב על מקום אחד. וזה לא לטובת הספר. (80) ויקרא פעם שנייה, גמרא שם. (81) לשפת העם. (82) עלול הספר ליפול ולהתקלקל. (83) לפי תשובת אביי (שם) שיש הבדל בין קריאה בעניין אחד ובין קריאה בשני עניינים וכפירושו של הר"ף. אבל רש"י מפרש להיפך, שבעניין אחד אסור ובשני עניינים מותר.
- 78 (78) מִצָּא תְּפִלִּין - שָׁם⁸⁴ דְּמִיָּהֶן וּמְנִיחֵן עֲלֵיו⁸⁵; וְשָׂדֶר
 31 שְׂדֶר מְצוּי הוּא בְּיַד הַכֹּלֵל⁸⁶, וְאִין עֲשׂוּיִין אֵלָא
 32 לְמַצְוָתָן בְּלִבָּד⁸⁷.
- 84 מעריך. (85) את התפילין. (86) ואם המאבד ירצה תפילין, ויכול לקנותם בדמים. (87) ואין לחשוש שיהיה מעוניין דווקא בתפילין שלו.
- 33 טו. מִצָּא דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שֶׁהָרִי צָרִיף הוּא
 34 לְהַאֲכִילוֹ: אִם הָיָה דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל⁸⁸, כְּגוֹן פֶּרֶה
 35 וְחִמּוֹר - מְטַפֵּל בָּהֶן⁸⁹ שָׁנִים עֶשְׂרִים חֲדָשִׁים⁹⁰ מִיּוֹם
 36 הַמִּצְיָאָה, וּמִשְׁפִּירָן וְלִקְחָם שֶׁכָּר וּמֵאֲכִילָן. וְאִם הָיָה
 37 שֶׁכָּרָן יָתֵר עַל אֲכִילָתָן - הָרִי הֵיטֵר לְבַעֲלִים. וְכֵן
 38 הַתְּרַנְגּוּלִין⁹¹ - מוֹכֵר בְּיַצִּיחֵן וּמֵאֲכִילָן כָּל שָׁנִים עֶשְׂרִים
 39 חֲדָשִׁים. מִכֵּן וְאֵילָף - שָׁם דְּמִיָּהֶן עֲלֵיו⁹², וְהָרִי הֵן שֶׁלֹּ
 40 וְשֶׁל בְּעָלִים בְּשִׁתְפוּת⁹³, כְּדֵין כָּל הַשָּׁם בְּהֵמָה
 41 מִחִבְרָן.
- 88) ויכולים להאכילו את שכו מעשיו (משנה וברייתא שם כח:). (89) ואל ימכור אותם, כמו בתפילין, מפני שהמאבד מעוניין בבהמתו שלמדה לשמוע בקולו. (90) "לא הטיחו רבנן באבידה יותר מדאי", שם כח. (91) התרנגולות (ברייתא שם). (92) השומה צריכה להיות על פי בית דין, כדלהלן הלכה טז, וראה הגהות חירושי אנשי שם על הר"ף בסוגייה כאן. (93) מחצה על מחצה, כשכר על הטיפול בתרנגולות.
- 42 טז. מִצָּא עֲגָלִים וְסִיחִין⁹⁴: שֶׁל רֵעִי⁹⁵ - מְטַפֵּל בָּהֶן
 43 שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, וְשֶׁל פְּרִיָּאָה⁹⁶ - שְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲנָזִים
 44 וְתְרַנְגּוּלִין גְּדוּלִים⁹⁷ - מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם. מִצָּא
- 69) אפילו בחמים וכל שכן בצונן. (70) לא יתן הכלי על האור (אש). (71) ומאבדים מן החומר שהאש אוכלת. (72) מין מעדר. (73) פוגמם. (74) שהניעור מזיק לה.

בו עשרים לירות. (110) אפילו על אמת. (111) ארנק. (112) והמאבד טוען טענת וודאי.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) נתבאר בו, שיש דברים שהמוצאן אינו חייב להכריז עליהם, מפני שאין בהם סימן, ומפני שנודע שנתייאשו הבעלים. ונתבאר בו כל פרטי הדברים שאין להם סימן. וכן נתבאר בו כל פרטי הדברים למי מחזירים בטביעות עין, הדברים שאין להם סימן.

- 24 א. הַשְּׂמֵלָה בְּכָלֵל כָּל אַבְדָּת אַחִידָה² הֵיִתָּה, וְכֵן
- 25 הַשּׁוֹר וְהַשֶּׂה³ וְחֲמוֹר⁴. וְלָמָּה פָּרַט הַכְּתוּב חֲמוֹר?
- 26 לְהַחְזִירוֹ בְּסִמְנֵי מְרֻדְעָת⁵. אַף עַל פִּי שֶׁהִסְמִין בְּדָבָר
- 27 הַטָּפֵל⁶ לוֹ - יִחְזִיר. וְלָמָּה פָּרַט שׁוֹר וְשֶׂה?⁷ לְהַחְזִיר
- 28 אֲפִלּוּ גֵזַת הַשֶּׂה⁸ אוֹ גֵז זָבֵב⁹ שׁוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא
- 29 דָּבָר מוּדְעָט¹⁰. וְלָמָּה פָּרַט הַשְּׂמֵלָה?¹¹ לְלַמֵּד מִמֶּנָּה:
- 30 מָה הַשְּׂמֵלָה מִיַּחְדָּת שְׂיֵשׁ לָהּ סִמְנֵי, וְחֻזְקָתָה שְׂיֵשׁ
- 31 לָהּ תוֹבְעֵינָה¹², וְחֻיֵב לְהַחְזִיר¹³; אַף כֹּל דָּבָר שְׂיֵשׁ לוֹ
- 32 סִמְנֵים - הֲרִי הוּא בְּחֻזְקָת שְׂיֵשׁ לוֹ תוֹבְעֵינָה, וְחֻיֵב
- 33 לְהַחְזִיר; אֲכַל דָּבָר שְׂאִין לוֹ תוֹבְעֵינָה, אֲלֵא נִתְיָאֵשׁוּ¹⁴
- 34 מִמֶּנּוּ הַבְּעָלִים - הֲרִי הוּא שֶׁל מוּצְאָיו¹⁵, אַף עַל פִּי
- 35 שְׂיֵשׁ בוֹ סִמְנֵים¹⁶.

(2) "וכן תעשה לכל אבידת אחיך", ראה 'ספרי' תצא רכד, ומשנה בבא-מציעא כז. (3) דברים כב, א. (4) שם, ג. (5) בסימני האוכף שעל החמור, אף-על-פי שאין לו סימן בחמור עצמו (גמרא שם). (6) לולא פרט "חמור", הייתי אומר מחזירים אוכף בסימני החמור, אבל אין מחזירים חמור בסימני אוכף. (7) גמרא שם. (8) צמר השה שגזו, אפילו מצא את השה בלי צמר ונטענה אצלו (שם). (9) השער שבסוף הזנב יחזיר (שם). (10) ובאבידה שהיא דבר מועט, כגון פחות משווה פרוטה, אמרנו שאינו חייב לטפל בה ולא להחזירה (למעלה פרק יא הלכה יב), אבל כאן מחייבת התורה, מכיון שעיקר האבידה - השור - שוה פרוטה הוא. וראה נמוקי-יוסף לבבא-מציעא דף טו (דפוס ווילנא) ותוספות שם כז. ד"ה לגיזת זנבו. (11) משנה שם. (12) בעלים התובעים אותה. (13) ככתוב "וכן תעשה לשמלתו" (דברים כב, ג). [רבינו מתחיל ב"שמלה" כלשון המשנה, ואחרי כן הוא מסדר את הלימודים כפי שהם מסודרים בגמרא שם]. (14) ראה לקמן סוף הלכה ג. (15) מכיון שנשאר החפץ ללא בעלים. (16) ומתקבל על הדעת, שהבעלים לא התייאשו, מה-שאין-כן במקרה שידוע שהתייאשו הבעלים.

- 36 ב. זֶה הַכָּלָל בְּאַבְדָּה: כֹּל דָּבָר שְׂאִין בוֹ סִמְן, בְּיָדוֹ
- 37 שְׂאֵבֵד וְיָדְעוּ בוֹ הַבְּעָלִים שְׂאֵבֵד - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקָת
- 38 שְׁנִיתִיאֵשׁוּ בְּעֵלָיו¹⁷ מִמֶּנּוּ. כִּגוֹן מְסַמֵּר אֶחָד אוֹ מַחַט
- 39 אַחַת¹⁸ אוֹ מְטַבֵּעַ, שְׁהָרִי אֵינָן יְכוּלִים לְתֵן סִמְן
- 40 לְהַחְזִירוֹ לָהֶן. וּלְפִיכָף הֲרִי הוּא לְזֶה שְׂמֻצְאוֹ¹⁹.

(17) מכיון שלא יוכלו להוכיח את בעלותם על החפץ. (18) בבא-מציעא כד. אם יש יותר מאחד, חייב להכריז,

- 1 קִטְנִים⁹⁸, וְכֹל דָּבָר שֶׁטְפוּלוֹ מְרַבָּה מִשְׁכָּרוֹ - מְטַפֵּל
- 2 בְּהֵן שְׁלֹשָׁה יָמִים⁹⁹. מִכֵּן וְאֵילָף - מוֹכְרֵן בְּבֵית דִּין.
- 3 וְכֵן פְּרוֹת¹⁰⁰ שֶׁהִתְחִילוּ לְהַרְקִיב וְכִיּוּצָא בְּהֵן - מוֹכְרֵן
- 4 בְּבֵית דִּין.

(94) שאוכלים ואינם עושים (ברייתא שם). (95) שרועים במרעה ואין טיפולם מרובה. (96) שצריך להאכילם (בזמן שאין מרעה) ועולה בדמים מרובים. (97) שמוצאים בעצמם את מזונם (כך פירש רבינו תנאל ושלא כרש"י שם). (98) צריך להאכילם והטרחה וההוצאות מרובות. (99) שמה יבואו הבעלים. יותר מג' ימים לא יטפל, כדי למנוע הפסד מן הבעלים. (100) במפקיד פירות והתחילו להרקיב יש מחלוקת במשנה (בבא מציעא לח.). החכמים אומרים: לא יגע בהם, ורבן שמעון בן גמליאל אומר: מוכרם בפני בית דין, מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים. מכאן יוצא, שבאבידה גופה לדעת הכול ימכור בבית דין. והטעם הוא: במפקיד אל יגע, שהרי יש בעלים שיטפלו בהם, מה שאין כן באבידה.

- 5 יז. מַה יַעֲשֶׂה בְּדָמִים? יִתְנָנוּ לְמוּצְאוֹ¹⁰¹, וְיֵשׁ לוֹ
- 6 רְשׁוּת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן. לְפִיכָף, אִם נִאֲנָסוּ, כִּגוֹן
- 7 שְׁטָרְפָם גֵּיס אוֹ טַבְעוּ פִּיָם - חֻיֵב לְשַׁלֵּם. וְאֵף עַל
- 8 פִּי שְׁלֵא נִשְׁתַּמְשׁ¹⁰² בְּהֵן; שְׂפִינָן שְׂיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת
- 9 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן - הֲרִי הֵן אֲצִלוּ בְּשֵׁאלָה¹⁰³.

(101) עד שיבואו הבעלים. (102) זכות השימוש מחייבת אותו באונסין (שם). (103) ושואל חייב אף-על-פי שלא נשתמש.

- 10 יח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָמֵי הָאַבְדָּה¹⁰⁴, הוֹאִיל
- 11 וְנִטְפֵל בְּהֵן¹⁰⁵; אֲכַל מְעוֹת אַבְדָּה¹⁰⁶ - לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ
- 12 בְּהֵן¹⁰⁷. לְפִיכָף, אִם אָבְדוּ בְּאֲנָס - פְּטוּר; שְׁהָרִי הוּא
- 13 שׁוֹמֵר שְׂכָר, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ.

(104) דמים שקיבל תמורת האבידה. (105) הרשה רבי טרפון להשתמש בדמים מתוך הנחה שבעל האבידה יסכים לזה, כי יכיר טובה למוצא על טרחתו. (106) מעות שאברו ומצאון. (107) כי לא טרח בהן (שם כט:).

- 14 יט. כֹּל אוֹתָן הַיָּמִים שֶׁמְטַפֵּל בְּאַבְדָּה קָדָם
- 15 שְׂיִמְצְרָנָה¹⁰⁸ בְּבֵית דִּין, אִם הָאֲכִילָה מְשֻׁלוֹ - נוֹטֵל
- 16 מִן הַבְּעָלִים. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא נוֹטֵל בְּלֹא שְׂבוּעָה,
- 17 מִפְּנֵי תְקוּן הָעוֹלָם.

(108) באוכל ואינו עושה.

- 18 כ. הַמוּצָא מְצִיאָה - לֹא יִשְׁבַּע¹⁰⁹, מִפְּנֵי תְקוּן
- 19 הָעוֹלָם; שְׂאֵם אֵתָה אוֹמֵר יִשְׁבַּע - יִנִּיחַ הַמְצִיאָה
- 20 וְיִלָּף לוֹ, כִּדִּי שְׁלֵא יִשְׁבַּע¹¹⁰. אֲפִלּוּ מְצָא פִיס¹¹¹,
- 21 וְטַעַן בְּעַל הַמְצִיאָה שְׂשֵׁנִי פִיסִים קְשׁוּרִים הָיוּ וְאִי
- 22 אֲפִשְׂרָ¹¹² שְׂיִמְצָא הָאֶחָד אֲלֵא אִם נִמְצָא הָאֶחָד
- 23 הַקְּשׁוּר עִמוֹ - הֲרִי זֶה לֹא יִשְׁבַּע.

(109) אם מצא ארנק ובו עשר לירות, והמאבד טוען שהיו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהרי המספר הוא סימן. ראה לקמן פרק טז הלכה א. (19) כי הגיע לידו לאחר יאוש.

1 ג. וְכַל דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ סִימָן, כְּגוֹן שְׂמֵלָה וּבִהְמָה -
2 הָרִי זֶה בְּחֻזְקָת שְׂלֵא נִתְיָאֵשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּעֵלְיוֹ; שְׁהָרִי
3 דַּעְתָּן תְּלוּיָה לְתַן סִימָנִין שֵׁשׁ בּוֹ וְיַחְזוֹר לְהֵן. לְפִיכֶךָ
4 הַמוּצָאוֹ חֵיב לְהַכְרִיזוֹ.²⁰ אֲלֵא אִם פֶּן יִדַע שְׁנִתְיָאֵשׁוּ
5 הַבְּעֵלִים, כְּגוֹן שֶׁשָּׁמַע אֹתָם אוֹמְרִים: וַיִּלְחָסְרוֹן
6 כִּיסִי²¹, וְכִיּוּצָא בְּדָבָרִים אֱלוֹ שְׁמָרְאִין שְׁנִתְיָאֵשׁוּ -
7 הָרִי אוֹתָהּ הָאֲבִידָה שֶׁל מוּצָאָה.

(20) משנה בבא-מציעא כד: כז. (21) "כללא דאבידתא, כיוון דאמר ווי ליה לחסרון כיס, מייאש ליה מינה" (שם כג.). בדבר שאין בו סימן אין צורך שיאמרו שמתייאשים, אלא בשעה שידעו הבעלים שאבד, הרי זה בחזקת שהתייאשו.

8 ד. וְכֵן אִם מוּצָא דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ סִימָן פִּיִּם וּבִנְהָרָה²²
9 וְכִיּוּצָא בְּהֵן, אוּ בְּמָקוֹם שָׂרְבוּ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים²³ -
10 הָרִי זֶה בְּחֻזְקָת שְׁנִתְיָאֵשׁוּ בְּעֵלְיוֹ מִמֶּנּוּ מִשְׁעָה
11 שְׁנַפְּלָה²⁴. וְלִפִּיכֶךָ הָרִי הוּא שֶׁל מוּצָאוֹ וְאִף עַל פִּי
12 שְׂלֵא שְׁמַעוּ הַבְּעֵלִים²⁵ שְׁנִתְיָאֵשׁוּ מִמֶּנּוּ.

(22) שם כא: כב: (23) שם כד: (24) ונודע לו שנפל, וא"כ הגיע ליד המוצא לאחר יאוש. (25) צ"ל: שהבעלים נתייאשו.

13 ה. יֵאוּשׁ שְׂלֵא מִדַּעְתָּ²⁶, אֲפִלוּ בְּדָבָר שְׂאִין בּוֹ סִימָן²⁷
14 - אֵינּוּ יֵאוּשׁ²⁸. פִּיּוּצָד? נִפְּל מִמֶּנּוּ דִּינָר וְלֵא יִדַע בּוֹ
15 שְׁנַפְּלָה, אִף עַל פִּי שְׁפִשְׂיִדַע בּוֹ שְׁנַפְּלָה יִתְיָאֵשׁ - הָרִי
16 זֶה אֵינּוּ יֵאוּשׁ עֵתָהּ, עַד שִׁיִּדְעוּ הַבְּעֵלִים שְׁנַפְּלָה. אֲבָל
17 אִם עֲדִין אוֹמְרִים הַבְּעֵלִים: שְׁמָא נִתְתִּיו לְפִלוּנִי, אוּ
18 בְּמַגְדֵּל²⁹ הוּא מְנַח, אוּ שְׁמָא טְעִיתִי בְּחֻשְׁבוֹן,
19 וְכִיּוּצָא בְּאֵלוֹ הַדְּבָרִים - אֵין זֶה יֵאוּשׁ.

(26) כשידע המאבד שהחפץ אבד ממנו יתייאש, מכיון שאין בו סימן. אבל בשעה שמצא המוצא לא ידע עדיין בעל החפץ על מקרה האבידה, ועל כן לא התייאש, שם כא: (27) בדבר שיש בו סימן, אפילו שמעו במפורש שהמאבד התייאש לבסוף, אחרי שהגיעה האבידה ליד המוצא, לדעת הכל יאוש זה אינו קונה, מכיוון שהחפץ הגיע ליד המוצא לפני יאוש, ואסור היה למוצא לקחתה לעצמו (שם). (28) כדעת אב"י, ולא כרבא. ודין זה הוא אחד מן הששה דברים שנפסקה הלכה בגמרא כאב"י נגד רבא, כלל נקבע בגמרא: הילכתא כוותיה דאב"י ב"יעל קגם" (נוטריקון של ששת הדינים). ואפילו אם לא ברור הדבר אם נודע לבעלים שהחפץ אבד או לא, אסור למוצא לקחתו לעצמו (מג"ד-משנה). (29) בארון.

20 ו. הָרוּאָה חֲבֵרוֹ³⁰ שְׁנַפְּלָה מִמֶּנּוּ דִּינָר עַל הָאָרֶץ וְלֵא
21 יִדַע בּוֹ³¹, וְנִטְל הַדִּינָר קִדָּם יֵאוּשׁ³² - עוֹבֵר עַל
22 עֲשֵׂה³³ וְעַל שְׁנֵי לְאוּיִן³⁴, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ³⁵. וְאֲפִלוּ
23 הַחֲזִיר לּוֹ הַדִּינָר לְאַחַר שְׁנִתְיָאֵשׁ - מִתְּנָה הִיא זו³⁶,
24 וְכִבֵּר עֵבֶר עַל הָאֲסוּרִים³⁷.

(30) מימרא של רבא, בבא-מציעא כו: (31) ועל כן לא התייאש. (32) שלא שזה עד שימשמש המאבד בכיסו ויתייאש, ונטלו בכוונה לגזולו. (33) השב תשיבם לאחיך (דברים כב, א). (34) לא תגזול (ויקרא יט, יג), לא תוכל להתעלם (דברים כב, ג). (35) למעלה פרק יא, הלכות א-ב. (36) כי לאחר יאוש שייך הדינר למוצא, גמרא שם. (37) כי בשעה שנטל, היה הדינר קנינו של המאבד. (ויש לשאול: מה בין זה לדין שבהלכה הקודמת, שאמרנו שהיאוש שבא אחרי שהמוצא נטל את האבידה אינו מקנה לו את החפץ? עמדו על זה כבר רבינו זרחיה בהשגותיו על הרי"ף, והרמב"ן שם ב"מלחמות", ושניהם אומרים, שקיים הבדל בין נטל ומתכוון לגזול, כגון הדין שבהלכה זו, ובין נטל אבידה סתם ובדעתו לזכות בה כדין. בנוטל על-מנת לגזולה קנה אפילו אם נתייאשו הבעלים אחרי שנטל את החפץ, מה-שאינ-כן בנוטל אבידה שבהלכה הקודמת. וחלוקים הם בטעמו של דבר, ראה שם].

25 ז. נִטְל הַדִּינָר לְפָנֵי יֵאוּשׁ עַל מְנַת לְהַחְזִירוֹ³⁸, וְלֵא אַחַר
26 יֵאוּשׁ נִתְפָּוֶן לְגִזֹּל אוֹתוֹ - עוֹבֵר מִשּׁוּם ה'שֵׁב
27 תְּשִׁיבֵם³⁹. הַמְתִּין לְהָ⁴⁰ וְלֵא הוֹדִיעַ לְבְּעֵלִים וְלֵא נִטְל
28 הַדִּינָר עַד שִׁיִּדְעוּ הַבְּעֵלִים⁴¹ שְׁנַפְּלָה, שְׁהָרִי נִתְיָאֵשׁוּ⁴²
29 כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ⁴³, וְאַחַר כֶּךָ נִטְל הַדִּינָר מֵעַל הָאָרֶץ -
30 אֵינּוּ עוֹבֵר אֲלֵא מִשּׁוּם ל'א תוּכַל לְהִתְעַלֵּם⁴⁴. וְכֵן
31 כֹּל פִּיּוּצָא בְּזֶה⁴⁵.

(38) גמרא שם. (39) שהרי נטל את הדינר לפני יאוש ונתחייב בהשבת אבידה, אבל על "לא תגזול" לא עבר, שהרי לא זה אינו אלא בשעת נטילה, ואז התכוון להחזירו. כמו כן אינו עובר על "לא תוכל להתעלם", שהוא אזהרה לכובש את עיניו ונמנע מלהציל, אבל זה לא התעלם אלא נטלו על-מנת להחזירו. (40) לאבידה, בשעה שראה אותה. (41) כגון שמשמשו בכיסם ולא מצאו. (42) מכיון שאין במטבע סימן. (43) למעלה הלכה ב. (44) אבל משום לא תגזול, ומשום השב תשיבם - אינו עובר, שהרי נטל את הדינר אחרי שהתייאשו הבעלים. (45) כל דבר שאין בו סימן.

32 ח. רָאָה סֵלַע אוּ מִטְבַּע שְׁנַפְּלָה, אֲפִלוּ מִשְׁלֵשָׁה בְּנֵי
33 אָדָם⁴⁶, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ⁴⁷ שְׁוֶה פְּרוּטָה לְכָל אֶחָד
34 וְאֶחָד⁴⁸ - חֵיב לְהַחְזִיר; שְׁמָא שְׁתַּפִּין הֵן, וּמְחַל אֶחָד
35 מֵהֶן חֵלְקוֹ⁴⁹ לְחֲבֵרוֹ, וְנִמְצָאת אֲבִידָתוֹ שֶׁל זֶה שְׁוֶה
36 פְּרוּטָה.

(46) שם. כדברי רבא לפי "איכא דאמרי" (יש אומרים). לפי גרסתינו בגמרא אין כל מחלוקת בדין זה, אבל רבינו חננאל והרי"ף כנראה גירסא אחרת היתה לפניהם, ועל פיה נחלקו רב נחמן ורבא בזה, ופסקו כרבא שהוא אחרון, וגם רבינו פסק כמותם. טעמו של רב נחמן האומר "אינו חייב להחזיר", מפני שהבעלים התייאשו, מכיון שאינו יודע מי מהשנים לקח את אבידתו וכל אחד יכחיש. ורבא סובר שיש לחשוש שמא שלשתם שותפים ואינם חושדים זה בזה, ובטוח הוא שהמוצא יחזיר לו ולכן אינו מתייאש. (47) במטבע. (48) ויש מקום לומר שזוכה במציאתו "ממה-

26 פְּלִים שֶׁשָׁבַעְתָּן הָעֵינָן⁷⁰ - חֵיב לְהַכְרִיזוּ. שָׁאֵם יָבֹא
27 תְּלַמֵּיד חֶכֶם⁷¹ וַיֹּאמֶר: אִף עַל פִּי שָׁאֵנוּ יָכוֹל לְהֵן
28 בְּקָלִי בְּזֶה סִמֵּן, יֵשׁ לוֹ בּוֹ טְבִיעוֹת עֵינָן⁷² - חֵיב
29 לְהִרְאוֹתוֹ לוֹ; אִם הִפְרִירוּ⁷³ וַאֲמַר⁷⁴: שְׁלִי הוּא -
30 מְחַזְרִין⁷⁵.

66 משנה בבא-מציעא כא. וגמרא שם כג: (67) למעלה הלכה ב. (68) כלי חרס צר וגבוה. (69) וכשם שהוא אבד, כך אחר אבד כלי בעל צורה כזו. (70) שהעין הורגלה בראיית הכלי והשימוש בו. (71) ראה לקמן הלכה יג. (72) מכיר את הכלי, לפי צורתו הכללית. (73) על-פי טביעות עין. (74) בוודאות. (75) אבל לא שבעתם העין, אין מחזירים. פסק כרבי שמעון בן אלעזר במשנתנו כפי פירוש הברייתא (שם כד). [ותמה עליו בעל הגהות מיימוניות למה פסק כיחיד נגד רבים].

31 יג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁷⁶? בְּתַלְמִיד וְתִיק⁷⁷, שָׁאֵנוּ
32 מְשֻׁנָּה⁷⁸ בְּדַבּוּרוֹ כְּלָל, אֲלֹא בְּדַבְרֵי שְׁלוֹם⁷⁹ או
33 בְּמִסְכָּתָא או בְּמִטָּה או בְּבֵית שֶׁהוּא מִתְאַרְחַת בּוֹ.
34 בִּיצֵד? הִיָּה עוֹסֵק בְּמִסְכָּתָא דְנֶדְהָ, וַאֲמַר: בְּמִקְוֹאוֹת
35 אֲנִי שׁוֹנֶה, כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁאַלוּהוּ שְׁאֵלוֹת בְּעֵנָן נְדָה⁸⁰; או
36 או שְׂיִשָּׁן בְּמִטָּה זו, וַאֲמַר: כִּיזוֹ אֲנִי יִשָּׁן, שָׁמָּה
37 יִמְצָא שֵׁם קָרִי; או שֶׁנִּתְאַרְחַח אֲצֵל שְׁמַעוֹן, וַאֲמַר:
38 אֲצֵל רֵאוּבֵן אֲנִי מִתְאַרְחַח. כְּדִי שְׁלֹא יִטְרִיחַ עַל זֶה
39 שֶׁנִּתְאַרְחַח אֲצֵלוֹ; או שֶׁהִבִּיא שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחִבְרוֹ,
40 וְהוֹסִיף וּגְרַע, כְּדִי לְחַבְבֵן זֶה לְזֶה - הָרִי זֶה מִתְרִי⁸¹.
41 אֲבָל אִם בָּאוּ עֲדִים שֶׁשָּׁנָה בְּדַבּוּרוֹ חוּץ מִדְּבָרִים אֵלוֹ
42 - אֵין מְחַזְרִין לוֹ⁸² בְּטְבִיעוֹת עֵינָן.

76 שמחזירים לתלמיד-חכם על-פי טביעות עין. (77) "בעל מדות ומעלות טובות" (ערוך השלם, ערך ותיק). (78) בבא-מציעא כד. (79) יבמות סה: וראה רי"ף לבבא-מציעא כאן. (80) משום שלא נעים לו לטפל בשאלות אלה. (81) כדעת רבי אילעא משום רבי אלעזר ברבי שמעון, ולא כדעת רבי נתן שאמר מצוה לשנות, יבמות שם. וראה רי"ף לבבא-מציעא כאן שפסק כרבי נתן. (82) שמא ישקר. מטעם זה אין מחזירים לעם הארץ בטביעות עין, משום שאנו חוששים שמא ישקר.

פְּרָק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

1) נתבאר בו דיני מציאת דבר שהוא נראה שהבעלים הניחוהו שם לדעת או שהוא ספק וכל התלוי בזה בשלימות. וכן נתבאר בו קצת הדברים שהם מותרים למוצאם מפני שאין בהם סימן, או מפני שהם כהפקר.

א. כָּל הַמוּצָא אֲבָדָה, בֵּין שֵׁישׁ בְּהָ סִמֵּן בֵּין שָׁאֵין
בְּהָ סִמֵּן, אִם מְצָאָה דְרָךְ הַנְּחָה² - אֲסוּר לְגַע בָּהּ³,
שָׁמָּה בְּעִלְיָה הִנְחִיחָה שֵׁשׁ⁴ עַד שֶׁיִּחְזְרוּ לָהּ; וְאִם
יָבֹא לְטַלְנָה וְהִיָּה דְבַר שָׁאֵין בּוֹ סִמֵּן - הָרִי אֲבָד
מִמוֹן חִבְרוֹ בִּידוֹ⁵, שֶׁהָרִי אֵין לוֹ בְּהָ סִמֵּן לְהַחְזִיר
בוֹ; וְאִם הִיָּה דְבַר שֵׁישׁ לוֹ סִמֵּן - הָרִי זֶה הִטְרִיחָן
לְרִדְף אַחֲרֶיהָ וְלָתֵת סִמְנָהּ. וּלְפִיכָף אֲסוּר לוֹ שְׂיַצֵּעַ

נפשך": אם אינם שותפים - הרי התייאש, ואם הם שותפים הרי אין באבידה שוה פרוטה, ונתבאר למעלה בפרק יא הלכה יב, שבפחות משוה פרוטה אין מצוות השבה. (49) רבינו מדייק ואומר "אחד מהם", אבל אין חוששים ששנים או יותר מחלו. ו"נפקא-מינה" (ומזה יוצא) שאם המטבע שוה פחות מפרוטה וחצי פרוטה אינו חייב להחזיר, כי אפילו אם מחל אחד לחבירו עדיין אין האבידה שוה פרוטה.

ט. רָאָה חִבְרוֹ שֶׁנִּפְלַ מְמַנּוּ דִּינָר בְּתוֹךְ הַחֹל⁵⁰ או
בְּתוֹךְ הָעֶפְרוֹ⁵¹, וְנִתְעַלַם מְמַנּוּ - הָרִי זֶה כְּנֹפֵל לַיָּם
או לְנָהָר, וְהָרִי הוּא שֶׁל מוּצָאוּ; שֶׁהָרִי נִתְיָאֵשׁ מְמַנּוּ,
מִפְּנֵי שָׁאֵין בּוֹ סִמֵּן. וְאִפְלוּ רָאָה אוֹתוֹ מְבִיא כְּבִרָה⁵²
לְחַפְּשׁ אַחֲרָיו - כְּדַעַת רְעוּעָה⁵³ הוּא מְחַפְּשׁ, כְּדִרְךָ
שֶׁמְחַפְּשִׁים בְּעֶפְרוֹ שָׁאֵר הַבְּלָשִׁין שְׁלֹא נִפְל מֵהֵן
כְּלוּם, שָׁמָּה יִמְצָאוּ מָה שֶׁנִּפְל לְאַחֲרֵים⁵⁴, כִּף הוּא
זֶה מְחַפְּשׁ, לֹא מִפְּנֵי שְׁלֹא נִתְיָאֵשׁ.

(50) מימרא של רבא, שם. (51) אדמה שנשחקה והיתה לאבק דק. (52) לנפות את החול, כדי למצוא את הדינר. (53) חלשה ובלי בטוחה. (54) ולא מתוך תקוה חזקה למצוא את שלו.

י. הַמוּצָא⁵⁵ סֵלַע בְּשׁוּק, מְצָאוּ חִבְרוֹ וַאֲמַר לוֹ: שְׁלִי
הִיא⁵⁶, וְחִדְשָׁה הִיא, וְשֶׁל מְדִינָה פְּלוֹנִית הִיא, וְשֶׁל
מְלָךְ פְּלוֹנִי הִיא; אֲפִלוּ אָמַר: שְׁמִי כְּתוּב עֲלֶיהָ - לֹא
אָמַר כְּלוּם⁵⁷, וְאֵינוּ חֵיב לְהַחְזִיר. שָׁאֵין סִמְנֵי
הַמְטַבֵּעַ סִמֵּן, מִפְּנֵי שֶׁחִזְקָתוֹ לְהוּצָאָה⁵⁸, וְאֵנוּ
אוֹמְרִין: שְׁלוֹ הִיתָה⁵⁹, וְהוּצִיאָה מִיָּדוֹ, וְנִפְלָה מִיָּד
אַחֵר. וְהוּאִיל וְאֵינוּ סִמֵּן שְׁסוּמְכִין עֲלָיו - מִשְׁעַת
נִפְלָה נִתְיָאֵשׁ⁶⁰, וְהָרִי הִיא שֶׁל מוּצָאָה.

(55) ברייתא, שם כח: (56) ששמו טבוע במטבע. (57) שאין זה סימן. (58) סתם מטבע להוצאה עומדת. (59) ועל כן הוא יודע את הסימן. (60) אפילו במקרה שלא הוציאה ומירו נטלה.

יא. הַמוּצָא⁶¹ דְבַר שָׁאֵין בּוֹ סִמֵּן⁶² בְּצֵד דְּבַר שֵׁישׁ
בוֹ סִמֵּן⁶³ - חֵיב לְהַכְרִיזוֹ⁶⁴. בָּא בְּעַל הַסִּמֵּן וְנָטַל אֶת
שְׁלוֹ⁶⁵, וַאֲמַר שְׁנָה בְּלִבְד נִפְל מְמַנּוּ - זָכָה הַמוּצָא
בְּדְבַר שָׁאֵין בּוֹ סִמֵּן.

(61) ברייתא, שם כה. (62) כגון פירות. (63) כגון כלי. (64) על הכל, ובעל הכלי יקבל גם את הפירות, משום שיש להניח שהפירות מתוך הכלי נפלו. וכל זה רק בפירות סגולגלים ויבשים שמטבעם להתגלגל וליפול מן הכלי. גמרא שם. וראה להלן פרק טו, הלכות יג-טו. (65) הכלי.

יב. הַמוּצָא פְּלִי חֲרָשׁ וְכִיּוּצָא בְּהֵן מִפְּלִים שְׁצוּרַת
כְּלָן שְׁנָה: אִם פְּלִים חֲדָשִׁים הֵם⁶⁶ - הָרִי הֵם שְׁלוֹ.
שֶׁהָרִי הֵן כְּמוֹ דִּינָר⁶⁷ מִשָּׁאֵר הַדִּינָרִים, שָׁאֵין לוֹ סִמֵּן;
וְאֵין הַבְּעָלִים מְפִירִים אוֹתוֹן, שֶׁהָרִי אֵינוּ יוֹדֵעַ אִם פֶּךָ
זֶה אוֹ צְלוּחִית⁶⁸ זוֹ שְׁלוֹ אוֹ שֶׁל אַחֲרָי⁶⁹. וְאִם הִיָּה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 בַּה עַד שְׂמִימָצְאָנָה דְרָף נְפִילָה⁶. וְאִפְלוּ נִסְתַּפֵּק לוֹ
2 הַדָּבָר וְלֹא יָדַע⁷ אִם דָּבָר זֶה אָבוּד אוֹ מְנַח - הָרִי זֶה
3 לֹא יָגַע בּוֹ⁸. וְאִם עֵבֶר⁹ וְנִטְלוֹ - אֲסוּר לוֹ לְהַחְזִירוֹ
4 לְשֵׁם¹⁰. וְאִם הָיָה דָבָר שְׂאִין בּוֹ סִימָן - זָכָה בּוֹ¹¹,
5 וְאִינוּ חַיֵּב לְהַחְזִירוֹ¹².

(2 ראה הלכה ב. 3) "מצא כלי באשפה, אם מכוסה לא יגע בו" (משנה בבא-מציאה כה:). ושם מדובר בכלי שיש בו סימן, שהרי נאמר שם "אם מגולה נוטל ומכריז". (4 "דאמרינן הני אינש אצנעיהו, ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו, הלכך לשבקיניהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו" (= שאנו אומרים: אלו - הגוזלות שנוכרו במשנה - איש הטמינם. ואם המוצא יטול אותם, אין לבעליהם סימן בהם. משום כך יעזוב אותם עד שיבואו בעליהם ויטלו אותם, גמרא שם.) (5 על-ידי שנטל את האבידה לידו. 6) כגון פירות מפוזרים בשוק, או פרה רצה בין הכרמים. "או את שיו נדחים, כדרך הנדחים. מכאן אתה אומר, איזו היא אבידה... פרה ורצה בין הכרמים" ('ספרי' כ"תצא רכב). (7) כגון גוזלות מדדים מאחורי גדר ומקושרים בכנפיהם, שהם ספק אבדו בשוק והגיעו בקפיצות לגדר, ספק הניחום מאחורי הגדר, הואיל והם מקושרים. (8) "כל ספק הינוח לכתחילה לא יטול", בבא-מציאה כה: ולדעת רבינו "כל ספק הינוח" פירושו בין שאין בו סימן ובין שיש בו סימן. וראה כסף-משנה, שהביא דעת הרשב"א והר"ן, שביש בו סימן, אפילו בספק הינוח נוטל ומכריז. (9) על דין "לא יגע בו". (10) "ואם נטל לא יחזיר" (שם). והטעם שאסור לו להחזירו לשם הוא, שמה בינתיים באו הבעלים ולא מצאו את החפץ שהניחו, ושוב לא יחזרו לשם, ועל כן חייב המוצא שנטל להכריז. וראה ירושלמי כאן ו'תוספות' ד"ה ואם נטל. (11) שהרי אין בו סימן ולא יוכל להחזירו לבעלים, ולהחזיר למקום אינו חייב, כמו שאמרנו "ואם נטל לא יחזיר", ראה כסף-משנה כאן. (12) בדבר שיש בו סימן אסור להחזירו, משום שהוא חייב להכריז. בדבר שאין בו סימן אינו חייב להחזירו, אבל אין אוסרים עליו להחזירו, מכיון שזכה בו.

16 ב. וְכָל דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ סִימָן, בֵּין בְּדֶרֶךְ הַנְּחָה¹³ בֵּין
17 בְּדֶרֶךְ נְפִילָה, בֵּין בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד¹⁴ בֵּין בְּרִשׁוֹת
18 הָרִבִּים¹⁵ - חַיֵּב לְהַכְרִיז. פִּיצַד דְרָף הַנְּחָה? פְּגוֹן
19 שְׂמִימָצָא חֲמוּר אוֹ פָּרָה רוֹעִים בְּדֶרֶךְ¹⁶ בַּיּוֹם¹⁷, אוֹ
20 שְׂמִימָצָא כְּלֵי מְכֻסָּה בְּאִשְׁפָּה¹⁸ - הָרִי זֶה לֹא יָגַע בָּהֶן;
21 שְׂנֵאמַר: נְדָחִים בְּדֶרֶךְ¹⁹. אֲבָל אִם מְצָא חֲמוּר וְכִלְיוֹ
22 הַפּוֹכִים, וּפְרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים²⁰, אוֹ כְּלֵי מְגֻלָּה
23 בְּאִשְׁפָּה - הָרִי זֶה אָבְדָה, וְנוֹטֵל וּמְכַרְיז.
24 (21 מקום מרעה. 22) כגון חמור וכליו מסודרים. (23) כי אין דרך הבעלים להוציא בהמה למרעה בלילה (שם ל:). (24) משהחשיך קצת. (25) לפני עלות השחר. (26) פחות משלושה ימים אין זו אבידה, שמה במקרה הוציאו את הבהמה למרעה מוקדם יותר או השאירו אותה לאחר חשכה. אבל שלושה ימים רצופים ודאי אבידה היא (גמרא שם). (27) הריהי חוזרת לבעליה, ומשום כך אין זו אבידה (שם לא:). (28) הרי בורחת מבעליה, ועל כן היא אבידה.

26 ד. מְצָאָה רוֹעָה בֵּין הַכְּרָמִים - חַיֵּב לְהַחְזִיר מִשּׁוּם
27 אָבְדָת הַקְּרָקָע²⁹. לְפִיכָּה, אִם הָיוּ הַכְּרָמִים שָׁל עוֹבֵד
28 כּוֹכְבִים - אֵינָה אָבְדָה, וְאִינוּ חַיֵּב לְהַחְזִירוֹ³⁰. וְאִם
29 חֲשׂוּשִׁים³¹ שְׂמָא יַהֲרֹגָה הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים כְּשִׂמִימָצְאָה
30 מִפְּנֵי שְׂהֶפְסְדָה הַכְּרָם - הָרִי זֶה אָבְדָה, וְנוֹטֵל
31 וּמְכַרְיז.

(29) שאוכלת את הזמורות ומקלקלת את הכרם, אבל אבידת בהמה אין כאן, שהריהי רועה בנחת ואינה נפצעת (שם). (30) כי אינו מצווה על אבידת גוי, ראה למעלה פרק יא, הלכה ג. (31) גמרא שם.

32 ה. מְצָא פָּרָה בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים³², אִם עוֹמֶדֶת חוּץ
33 לְתַחֲוּם³³ - חַיֵּב לְהַחְזִירוֹ³⁴. הָיְתָה רוֹעָה בְּעֶשְׂבִּים³⁵, אוֹ
34 שְׁהִיתָה בְּרִפְתָּה³⁶ שְׂאִינָה מִשְׁתַּמְרֶת³⁷ וְאִינָה מְאֲבֶדֶת³⁸
35 - לֹא יָגַע בָּהֶן³⁹, שְׂאִין זֶה אָבְדָה. מְצָא טְלִית אוֹ
36 קְרִידִם: בְּצַד הַגְּדָר⁴⁰ - הָרִי זֶה לֹא יָגַע בָּהֶן; בְּסַרְטָא⁴¹
37 - הָרִי זֶה נוֹטֵל וּמְכַרְיז⁴². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהֶן.

(32) משנה בבא-מציאה לב. (33) אלפים אמה מחוץ לעיר. (34) אבל בתוך התחום אפילו ברשות הרבים, לא יגע בה. זהו כלשון אחרון של רבי יצחק בגמרא שם. כלל בידינו שהלכה כלשון אחרון. (35) ברייתא שם לא. הגירסא בגמרות שלנו היא: רועה בין הכרמים, אבל בכת"י ה' ובר"ף דפוס קושטא ובתוספתא, הגירסא היא: רועה בעשבים. (36) משנה שם לב. (37) שאינה נעולה ויכולה לצאת. (38) כגון שאין לה פתחים מכל ארבע רוחותיה (טור חושן-משפט סימן רסא), שתעורר את הבהמה לברוח משם, גמרא שם. (39) ואפילו חוץ לתחום, כרבי יצחק בלשון אחרון. ראה לחם-משנה. (40) שדרך הפועלים להניח שם כליהם (ברייתא שם לא:). (41) בכביש. (42) שאין אדם מניח כלים בכביש, ובוודאי אבידה הם.

38 ו. מְצָא גּוֹזְלוֹת⁴³ מְקַשְׂרִין בְּכַנְפֵיהֶן⁴⁴ וּמְדַדִּין⁴⁵ אַחַר
39 הַגְּדָר⁴⁶ אוֹ אַחַר הַגְּפָה⁴⁷ אוֹ בְּשִׁבְלֵין שְׁבֻשְׁדוֹת - הָרִי
40 זֶה לֹא יָגַע בָּהֶן, שְׂמָא בְּעִלְיֵהֶן הַיְחִוּם שָׁם⁴⁸. וְאִם
41 נָטְלָן - הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ⁴⁹. וְאִם הָיוּ קְשׁוּרִין קָשָׁר שְׁהוּא
42 (13) בשעבר ונטלו, ראה הלכה א. (14) שאין רבים הולכים בה, כגון סימטה. (15) שרבים הולכים בה, כגון שוק. (16) משנה בבא-מציאה ל: (17) שדרכם בכך, אבל בלילה הריהם אבידה וחייב להכריז (גמרא שם, וראה הלכה ג). (18) משנה, שם כה: (19) ראה למעלה הערה ה. (20) שעלולה להפיצע וגם להזיק לכרם, ובוודאי בלי ידיעת הבעלים היא כאן.

מקום סימן. ראה ההלכות הבאות. (76) כל זמן שלא נדרס, כדעת רבא שם כב:

ט. אָבַל אִם מָצָא כְּפָרוֹת שֶׁל פֶּעַל הַבַּיִת⁷⁷, וְגַזִּי צָמַר¹⁸
הֶלְקוּחוֹת מִבַּיִת הָאֶמֶן, פָּדִי זֵינ וְכַדֵּי שְׁמֹן - חֵיב¹⁹
לְהַכְרִיז; שֶׁפֶל אֱלוֹ⁷⁸ יֵשׁ לָהֶם סִימָנִין מִבְּהֶקְיִן⁷⁹. וְאִם²⁰
נִפְתְּחוּ הָאוֹצְרוֹת⁸⁰ שֶׁל זֵינ וְשֶׁל שְׁמֹן - הֲרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ.²¹
וְאִף עַל פִּי שְׁהֵם רְשׁוּמִין⁸¹. שֶׁכָּל הַפְּדוֹת כֶּף הָיוּ²²
רְשׁוּמוֹת, וְנִמְצְאוּ אֱלוֹ הַפְּדִין כְּכָפְרוֹת הַנְּחֻתוֹם, שְׁיֵשׁ²³
צוּרָה אַחַת לְכֶלֶן וּמְשַׁקֵּל אֶחָד⁸² לְכֶלֶם.²⁴

(77) משנה, שם כה. (78) בכדים הסימן הוא הרישום, פירוש: שהם מוגפים ומרוחים בטיט סביב המגופה. (79) ראה למעלה פרק יג, הלכה ג. (80) שהגיע זמן מכירת היין והשמן. והרבה אנשים מוציאים כדיהם למכירה (גמרא שם כג:). (81) "כיסוי הקנקנים כשהוא מהודק וטחוי בטיט - נקרא רשום" (רש"י ורבינו חננאל). (82) לולא זה היה המשקל סימן מובהק, ראה למעלה פרק יג, הלכה ה.

י. מָצָא פְּרִיכוֹת בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד: אִם דָּרָף נִפְּלָה -²⁵
הֲרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ⁸³, וְאִם דָּרָף הִנָּחָה - חֵיב לְהַכְרִיז⁸⁴;²⁶
שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִין לָהֶם סִימָן - הַמָּקוֹם סִימָן, (אִף)²⁷
עַל פִּי שְׂאִינוֹ סִימָן מִבְּהֶקְיִן). מָצָא אֱלָמוֹת⁸⁵, בֵּין²⁸
בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד בֵּין בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים - נוֹטֵל וּמַכְרִיז⁸⁶.²⁹

(83) משום שאין בהן סימן, והמקום גם כן אינו סימן, מכיון שנפלו בלי ידיעתו יש להניח שאינו יודע מקומן (גמרא שם כד:). (84) אם נטל, שהרי בכתחילה לא יטול, ראה למעלה הלכה א. רבינו מדריק בלשונו ומבחין בין "חייב להכריז" ובין "נוטל ומכריז" בהלכה זו כמו בהלכות הקודמות. ראה "חייב להכריז" תחילת הלכה ב' ומגיד-משנה שם, ובוה מיושבת קושיית "אור שמח" כאן. בגמרא שלנו הגירסא: "אי דרך הנחה, נוטל ומכריז", אבל בכתב יד ה', פ', "הגירסא היא "חייב להכריז", וזוהי גם גירסת רבינו. (85) כריכות גדולות. (86) מכיון שהן כבדות וגדולות, יש להניח שהוא יודע באיזה מקום נפלו, ומפני שאינן מתגלגלות ברגלי אדם ובהמה לרגל כובדן אינו מתייאש, כי המקום נחשב סימן אפילו ברשות הרבים, גמרא שם.

יא. מָצָא עֵגוּל⁸⁷ וּבְתוֹכוֹ חֲרָשׁ⁸⁸, כֶּפֶר וּבְתוֹכוֹ מְעוֹת,³⁰
חֲתִיכָה שֶׁל בֶּשֶׂר שֶׁהוּא מְשֻׁנָּה בְּחֲתִיכוֹת⁸⁹, דָּג³¹
נִשְׁוֶף⁹⁰, וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּאֵלוֹ - הוֹאִיל וַיֵּשׁ בְּהֵן שְׁנוּי,³²
חֵיב לְהַכְרִיז⁹¹; שֶׁלֹּא עֲשָׂאוֹם בְּעֲלִיָּהֶן אֶלָּא לְסִימָן.³³

(87) דבילה. (88) משנה בבא-מציעא כא. (89) כגון בשר חתוך בצורת משולש (גמרא שם כג:). (90) ברייתא שם (91) כדעת רבי יהודה החולק על רבי מאיר במשנה שם כא. הרא"ש לא גרס במשנתנו "דברי ר' מאיר", ועל כן פסק דלא כר' יהודה אלא כסתם משנה. רבינו גרס "דברי ר' מ", ור' מאיר ור' יהודה - הלכה כרבי יהודה (כסף-משנה).

יב. מָצָא פְּרוֹת מְפֻזְרִין בְּמָקוֹם הַגְּרֵנוֹת⁹²: אִם הָיוּ³⁴
כְּמוֹ קִבֵּץ⁹³ בְּתוֹךְ אֲרֻבָּע אַמּוֹת אוֹ בְּיָתֵר עַל אֲרֻבָּע³⁵
אַמּוֹת - הֲרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ, מְפָנִי שְׂאִין הַבְּעָלִים מְטַפְּלִים³⁶

1 סִימָן⁵⁰ - חֵיב לְהַכְרִיז⁵¹. וְכֵן אִם מָצָאֵן קְבוּעִים
2 בְּמָקוֹמָן⁵² - חֵיב לְהַכְרִיז; שֶׁהַמָּקוֹם סִימָן⁵³.

(43) משנה בבא-מציעא כה: (44) שהכל קושרים כך, ועל כן אין הקשר סימן (גמרא שם). (45) ומהלכים מעט מעט (רבינו חננאל). (46) של אבנים. (47) של עץ או של קנים. (48) גמרא שם. (49) שהרי אין בהם סימן, ולא יוכל להחזירם לבעליהם (ראה למעלה סוף ה"א). (50) שאין הכל קושרים כך. (51) גמרא שם. (52) ולא מדדים, כגון שקשורים ברגליהם. (53) כדעת רבא, בבא-מציעא כב: כג. וכמו שמשמע מקושיית הגמרא, ולהוי מקום סימן", שם כה:

ז. מָצָא בְּאֲשֶׁפָּה⁵⁴ פְּלִי מִכְּסֶּה⁵⁵ - הֲרִי זֶה לֹא יָגַע³
בוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרֻנוֹ⁵⁶. וְאִם אֲשֶׁפָּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה⁴
לְהַתְּפוֹת הִיא, וְנִמְלָךְ עֲלֶיהָ לְפִנּוֹתָהּ, אִף עַל פִּי⁵
שְׂמִצָּאוֹ מִכְּסֶּה - נוֹטֵל וּמַכְרִיז⁵⁷. וְכֵן אִם הָיוּ פְּלִים⁶
קְטָנִים, כְּגוֹן סַפִּין וְשְׁפוּד וְכִיּוֹצָא בְּהֵן, אֶפְלוֹ הָיוּ⁷
מְכַסִּין בְּאֲשֶׁפָּה הַקְּבוּעָה⁵⁸ - נוֹטֵל וּמַכְרִיז⁵⁹.⁸

(54) משנה, שם כה: (55) וודאי הניחיהו שם הבעלים. (56) למעלה הלכה א. (57) שהרי עם פינוי האשפה נתגלה הכלי, ואפשר שיקחנו אדם שאינו הגון ולא יחזירו (משנה וגמרא שם). (58) שאינה עשויה להתפנות. (59) שאבידה הם, שיש להניח שהשליכם שם עם האשפה שהוציא מן הבית, מבלי להרגיש בהם, מפני קטנותם (גמרא שם).

ח. מָצָא פְּרוֹת מְפֻזְרִין⁶⁰: דָּרָף הִנָּחָה⁶¹ - לֹא יָגַע⁹
בְּהֵן⁶²; דָּרָף נִפְּלָה⁶³ - הֲרִי הֵן שְׁלוֹ⁶⁴. וְכֵן אִם מָצָא¹⁰
פְּרִיכוֹת קְטָנוֹת⁶⁵ שֶׁל שְׂבָלִים בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים⁶⁶, שֶׁהֲרִי¹¹
אֵין בְּהֵן סִימָן⁶⁷, אוֹ שְׂמִצָּא עֵגוּלִי דְבִלָּה⁶⁸, וְכְפָרוֹת¹²
שֶׁל נְחֻתוֹת⁶⁹, וּמְחַרְזוֹת שֶׁל דָּגִים⁷⁰, וְחֲתִיכוֹת שֶׁל¹³
בֶּשֶׂר⁷¹, וְגַזִּי צָמַר הַבָּאוֹת מִמִּדְּיָנָן⁷², וְאֶנְצִי⁷³
שֶׁשְׁתָּן, וְלִשְׁנוֹת שֶׁל אֲרָגְמָן⁷⁴ - הֲרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ⁷⁵,¹⁵
מְפָנִי שְׂאִין בְּהֵן סִימָן⁷⁶. וְאִם יֵשׁ בְּהֵן סִימָן - נוֹטֵל¹⁶
וּמַכְרִיז; שֶׁסִּימָן הָעֲשׂוּי לְדָרְס הֲרִי הוּא סִימָן.¹⁷

(60) משנה בבא-מציעא כא. (61) בסדר, גמרא שם. (62) שאין זו אבידה. (63) ללא סדר, גמרא שם. (64) מכיון שאין בהם סימן - התייאשו מהם הבעלים. ראה כסף-משנה. (65) אבל גדולות חייב להכריז, ראה לקמן הלכה י. (66) שמתגלגלות ממקום למקום על-ידי רגלי הבהמות, ואין המקום סימן. (67) אבל אם יש בהן סימן חייב להכריז, אף-על-פי שזהו "סימן העשוי להדרס" (פירוש: שאפשר שיטושטש ע"י דריסת רגלי אדם), כרבא שם כב: וכג. (68) תאנים יבשות צמודות זו לזו בצורת עיגול (משנה כא). (69) כל ככרות הנחתומים שוות, ואין בהן סימן. (70) דגים חרוזים יחד בחוט, וכולם חרוזים כך. (71) כולן נחתכו במשקל אחד. (72) כמות שהן גוזזות לפני עיבודן בבית האומן. (73) חבילות. (74) צמר סרוק וארוז כעין לשון, וצבוע ארגמן ומצויים הם, ועל כן אין זה סימן. (75) וכל זה במצא ברשות הרבים, אבל ברשות היחיד -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכלי הוא גם בעל הפירות. (109) שפה כפופה לתוך הכלי, ומונעת את הפירות מלהשפך לחוץ. (110) גמרא שם. (111) הדבר מוכיח שהפירות נשפכו מן הכלי, ברייתא שם. (112) ובעל הכלי יקבל גם את הפירות שמהוץ לכלי.

20 טו. המוציא קציעות¹¹³ בדרך, ואפלו בצד שדה קציעות¹¹⁴ - הרי אלו של¹¹⁵. וכן תאנה שהיא נוטה לדרך, ונמצאו תאנים פתחיה¹¹⁶ - מתרות משום גזל¹¹⁷; שהתאנה וכיוצא בה עם נפילתה נמאסת¹¹⁸.
24 ופטורות משום מעשר¹¹⁹. אבל זיתים וחרובין¹²⁰
25 וכיוצא בהן - אסורין.

(113) תאנים ששוטחים ליבשן (שם כא:). (114) שנראה שהקציעות שייכות לבעל השדה. (115) כי הקציעות דבר חשוב הן, והבעלים בודקים אותן לפעמים קרובות, והרגישו באברונן כעבור זמן קצר, והגיעו לידי המוציא לאחר יאוש (שם). (116) בדרך. (117) אף-על-פי שהתאנים של בעל התאנה הן. (118) ובעל התאנה מפקיר אותה. (119) כדין הפקר. (120) קשים הם ואינם נמאסים, אבל אינם חשובים כקציעות, ובעליהם אינם בודקים תכופות לראות אותם, ועל כן אפשר שאינם יודעים שנפלו, והרי זה יאוש שלא מדעת והבעלים אינם מפקירים אותם, כי אינם נמאסים.

26 טז. תמרים שמשוין הרוח - מתרות; שהבעלים¹²¹ מקלוחם¹²² לכל אדם, וזהו הזקתן¹²³. ואם היו של יתומים, שאינן בני מחילה¹²⁴ - אסורין. וכן אם הקפיד בעל השדה והקיף¹²⁵ מקום האילנות או תקן מקום שפלו בו הנבלות¹²⁶ עד שילקטם - הרי אלו אסורות; שהרי גלה דעתו שלא מחל.

(121) היודעים מראש שיש שהרוח משיר תמרים מן העץ. (122) מפני שבהמות וחיות אוכלות אותם מחמת מתיקותם (בבא-מציא כב:). (123) שהבעלים מחלום. (124) שקטנים הם (שם). ונראה שגם בתאנה של יתומים הדין כך. (125) בגדר, שלא יכנסו בהמות וחיות. (126) הפירות שלא בשלו, הנופלים מן העץ.

32 יז. תתול רע¹²⁷ שהורג¹²⁸ את הקטנים - אסור לקיימו, ואין בו משום גזל¹²⁹, ואין בו משום השב אבדה, אף על פי שעורו מועיל; אלא כל המוציא זכה בו, והורגו והעור של¹³⁰.

(127) בבא-קמא פו. (128) בגמרא שלנו הגירסא: "קטעיה לידא דינוקא" (=קטע ידו של ילד), אבל בכתב-יד פ' חסרה תיבת "לידא" (עיין דקדוקי סופרים), וגירסת רבינו היתה כנראה "קטליה לינוקא", וראה מגיד-משנה. (129) מכיון שאסור לקיימו - דינו כחתול ללא בעלים, גמרא שם. (130) דעת רבינא שם.

36 יח. גוזל הנמצא קרוב לשוכף: בתוף חמשים אמה¹³¹ - הרי הוא של בעל השוכף¹³², חוץ לחמשים אמה - הרי הוא של מוציא¹³³; שאין הגוזל מדרה¹³⁴ יתר על חמשים אמה. נמצא בין שני

1 באסיפתן⁹⁴. היו מפזרין בפחות מארבע אמות - לא יגע בהן, שמא הבעלים הניחום שם⁹⁵. היו כמו חצי קב בשתי אמות⁹⁶ או קבים בשמונה אמות⁹⁷, או שהיה הקב משנים ושלושה מינין, כמו תמרים שמשמין [ורמונים]⁹⁸ - כל אלו ספקין⁹⁹. לפיכך לא יטל, ואם נטל - אינו חיב להכריז¹⁰⁰.

(92) לאחר שהבעלים לקחו משם את הפירות (גמרא שם כא:). (93) מדת היבש, ארבעה לוגים שהם ששית הסאה. (94) אין הדבר כדאי לו לטרוח הרבה בגלל הכמות הקטנה, והבעלים מפקירים אותם. בגמרא שלנו הגירסא: "קב בארבע אמות דנפיש טירחיהו", אבל גירסת הרי"ף היא: "קב בארבע אמות לא טרח איניש". ומשום כך יש מקום לבעיות של רב ירמיה (בגמרא שם) אם הטעם העיקרי הוא הכמות הקטנה או השטח הגדול (ראה דקדוקי סופרים). (95) וישובו לקחתם. (96) אם נתחשב בשטח, הרי אין כאן טרחה מרובה לאסוף בשטח של שתי אמות ואינו מפקיר, אבל אם נתחשב בכמות, הרי הכמות מועטת ולא כדאי לבעלים לשוב - ומפקיר אותם. (97) השטח הוא גדול והטירחה מרובה, אבל הכמות גדולה. (98) תמרים וירמונים, שהם גדולים אין טרחה לאספם, ומשום כך אפשר לומר שאין הבעלים מפקירים אותם, אבל אם נתחשב בשוויים, יש לומר שהבעלים לא ישובו לקחתם, משום שזולים הם. לעומתם שומשמן חשיבותם מרובה וכדאי לשוב ולקחתם, אבל הטירחה לאסוף אותם מרובה. (99) בעיות שלא נפתרו בגמרא שם. (100) כדין מציאה שאין בה סימן ונמצאה בדרך הנחה, ראה למעלה הלכה א.

7 יג. המוציא צבורי פרות¹⁰¹, או פרות בכלי¹⁰², או כלי פירות שהוא¹⁰³ - חיב להכריז. מצא כלי ולפניו פרות¹⁰⁴ - הרי אלו שלו הפרות¹⁰⁵, והפלי נוטל ומכריז; שאני אומר: הפלי של אחד והפרות של אחר, והרי אין בו סימן. ואם מראין הדברים שהן של אדם אחד - חיב להכריז.

(101) המספר הוא סימן (משנה בבא-מציא כד:). (102) והנותן סימן בכלי, מקבל גם את הפירות. (103) ריקן (לשון המשנה שם). (104) ברייתא, שם כה. (105) כלומר, הרי אלו הפירות שלו, וראה מה שכתב המגיד-משנה כאן.

13 יד. כיצד¹⁰⁶ היו אחורי הפלי¹⁰⁷ לפני הפרות - הרי אלו שלו; היו פני הפלי לפני הפרות - חוששין שמא מן הפלי נשפכו¹⁰⁸. ואם היו אגנים¹⁰⁹ לפלי, אף על פי שפניו כלפי הפרות - הרי אלו שלו; שאילו נשפכו מן הפלי, היה נשאר מהן בתוכו מפני האגנים¹¹⁰. היו מקצת הפרות בפלי ומקצתן בארץ¹¹¹ - חיב להכריז¹¹².

(106) אפשר לדעת אם הפירות שייכים לבעל הכלי ואם לא. (107) זה מראה שהפירות לא מן הכלי נשפכו, ומכיון שאין להם סימן, הרי הם של המוציא (גמרא שם). (108) ובעל

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כנגד אוויר של שניים. (16) רוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי כמו מעלות, רש"י שם.

ג. המוציא מעות בכיסים¹⁷, או פיס כמות שהוא - חֵבֵב לְהַכְרִיז¹⁸. מֵצָא פִּיס וּלְפָנָיו מְעוֹת מְפֹזְרִים - הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ¹⁹. וְאִם מְרָאִין הַדְּבָרִים שֶׁהַפִּיס וְהַמְעוֹת שְׁלֹ אָדָם אֶחָד²⁰ וּמִן הַפִּיס נִפְלוּ - חֵבֵב לְהַכְרִיז²¹.

(17) בארנק (משנה שם כד:). (18) שהרי יש סימן בארנק. (19) שהמעות לא מהארנק נפלו, ולמעות מפוזרות אין סימן (גמרא כה.). ראה למעלה פרק טו הלכה יג ויד. (20) כגון שמנעול הארנק הפתוח פונה לצד המעות, או שמקצת מעות בכיס ומקצתן על יד הכיס, שם.

ד. המוציא מעות בתנות: אם היו בין תכה²¹ לחנוני - הָרִי הֵן שְׁלֹ בְּעַל הַחֲנוּת²²; וְאִם מְצָאָן עַל הַתְּכָה, וְאִין צָרִיף לומר מתכה ולחוזן - הָרִי הֵן שְׁלֹ מוֹצֵאָן²³. וְלִמָּה²⁴ לֹא תִקְנָה הַחֲנוּת לְבַעֲלֶיהָ? לְפִי שְׂאִינָה חָצֵר הַמְשַׁתְּמָרֵת²⁵. וְאִף עַל פִּי שְׂבַעֲלֶיהָ בְּתוֹכָהּ²⁶, צָרִיף לומר: תִּקְנָה לִי חֲנוּתִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר²⁷.

(21) שהחנווני יושב לפניו. (22) שמיד החנווני נפל, שהרי שם מקומו. (23) שאנו אומרים מאחד הקונים נפל והתיימש. דעת רבי אלעזר שם. (24) ולמה לא זכה בהן החנווני הרי חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו? (בבא מציעא יא.). (25) שהרי רבים יוצאים ונכנסים שם. (26) אין דינה כחצר המשתמרת, מהטעם הנ"ל.

ה. מֵצָא מְעוֹת בְּחֲנוּת הַשְּׁלֹחֲנִי²⁷: בֵּין כֶּסֶא²⁸ לְשֹׁלְחָנִי - הָרִי אֵלוֹ שְׁלֹ שְׁלֹחֲנִי²⁹; מְצָאָן עַל הַכֶּסֶא לְפָנָיו הַשְּׁלֹחֲנִי, אֶפְלוֹ הָיוּ צָרוּרִין³⁰ וּמְנַחֲיִין עַל הַשְּׁלֹחֲן - הָרִי אֵלוֹ שְׁלֹ מוֹצֵאָן. וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ רַב עוֹבְדֵי פוֹכְכִים³¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; אֲבָל אִם הָיוּ רַב יִשְׂרָאֵל - חֵבֵב לְהַכְרִיז, מְפָנִי שֶׁהֵן צָרוּרִים³² יֵשׁ לָהֶם סִימָן³⁴.

(27) מחליף מעות (משנה בבא מציעא כו:). (28) התיבה ששמים עליה את המעות, והמפרידה בין השולחני לקונים נקראת כסא. (29) שממנו נפלו, שהרי אין הקונה ניגש לשם. (30) ויש בהן סימן. וזהו גירסת רבינו חננאל והרי"ף בגמרא. "אמר רבי אלעזר אפילו צרוּרין ומונחין על גבי השולחן הרי אלו שלו" (של המוציא). ורש"י לא גרס "צרוּרין", ראה שם. (31) שנתיימשו הבעלים אפילו מדבר שיש בו סימן, וראה בתוספות שם כו: דיבור המתחיל אפילו צרוּרין. (32) אבל אם אינם צרוּרין, אפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו, מפני שאין בהן סימן והבעלים מתיימשים מייד, והמעות הגיעו ליד המוציא לאחר ייאוש, ראה שם הלכה ב ובבא מציעא כא:

ו. הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת מִחֲבֵרוֹ, או שְׁשָׁלַח לוֹ חֲבֵרוֹ פְּרוֹת, וּמְצָא בְּתוֹכָן מְעוֹת צָרוּרוֹת - נוֹטֵל וּמְכִרִי³³; מְצָאָן מְפֹזְרוֹת - הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ³⁴. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ הַפְּרוֹת מִן הַתְּגָרִי³⁵ או מְבַעַל הַפִּית שְׁלֹקֵחַן

1 שוֹבְכוֹת¹³⁵ - הָרִי הוּא שְׁלֹ קְרוֹב¹³⁶; מְחַצֵּה לְמְחַצֵּה¹³⁷ - יִחַלְקוּ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ יוֹגֵי שְׁנֵי הַשּׁוֹבְכוֹת שְׂוִים בְּמִנְיָן; אֲבָל אִם הָיוּ יוֹגֵי הָאֶחָד רַבִּים - הֵלֵךְ אַחַר הַרֵב¹³⁸ אִף עַל פִּי שֶׁהוּא רְחוֹק.

(131) בבא בתרא כג: (132) שעד חמשים אמה מתרחק הגזול משוכבו (שם). (133) כי מן ההפקר בא. (134) שם. (135) בתוך חמשים לשניהם. (136) "קרוב לזה שלו, קרוב לזה שלו" (משנה שם). (137) הרי זה ספק. (138) כגון תוך ארבעים אמה לשוכב שיוני מרובות, ותוך עשרים אמה לשוכב שיוני מועטות (גמרא שם).

יום שלישי י' תמוז ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁשֵׁה עֶשְׂרִי

(1) נתבאר בו גם כן קצת פרטים ממה שהוא של מוצאו, מחמת אי זה סיבה ונשלם ביאור זה בשלימות.

6 א. המוציא מִחֲטִים² וְצִנּוּרוֹת³ וּמִסְמָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן: אִם מְצָאָן אֶחָד אֶחָד - הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ⁴, שְׁנַיִם שְׁנַיִם או יָתֵר - חֵבֵב לְהַכְרִיז; שְׁמִנְיָן סִימָן.

(2) ברייתא בבא מציעא כד. (3) כעין מזלגות לטוות חוטי זהב. (4) שהרי אין בהם לא סימן ולא טביעת עין. ראה למעלה פרק יד, הלכה ב.

9 ב. וְכֵן הַמוֹצֵא מְעוֹת מְפֹזְרִים - הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ⁵. אֶפְלוֹ הָיוּ מְקַצֵּת מְטַבְּעוֹת זֶה עַל גְּבִי זֶה⁶ - הָרִי הֵן כְּמִפְזָרִין⁷. אֲבָל אִם מְצָא צְבוּר מְעוֹת - חֵבֵב לְהַכְרִיז⁸. מְצָא שְׁלֹשָׁה מְטַבְּעוֹת⁹ זֶה עַל גַּב זֶה וְהֵן עֲשׂוּיִין פְּמַגְדָּל¹⁰, או שֶׁהָיוּ אֶחָד מִפֶּן וְאֶחָד מִפֶּן וְאֶחָד עַל גְּבִי¹¹, או שֶׁהָיוּ מְקַצֵּת זֶה עַל מְקַצֵּת זֶה, כְּדִי שְׂאֵם יִקְנִים קִיסִים בִּיגִינֵן יִנְטְלוּ בְּכַת אֶחָת¹² - חֵבֵב לְהַכְרִיז. הָיוּ עֲשׂוּיִים פְּשִׁיר¹³ או פְּשׁוּרָה¹⁴ או פְּחֻצְבוּהָ¹⁵ או פְּסָלֵם¹⁶ - הָרִי זֶה סָפֵק, וְלֹא יֵטֵל.

(5) שהרי אין בהן סימן. (6) מטבע אחד על השני, אבל בשלושה מטבעות פירש רבינו דינא למטה. (7) ונפלו מן הבעלים, ועל כן הרי הן של המוציא (בבא מציעא כה.). (8) שהרי זה דרך הינוח, והמקום הוא סימן (ראה למעלה פרק טו, הלכה י). (9) משנה שם כה. המספר הוא סימן. בשתי מטבעות אין המספר סימן, שהרי המוציא מכריז מטבעות מצאתי, ומיעוט מטבעות שניים (גמרא שם). (10) שאין זה דרך נפילה. כך פירש רבי יצחק את המשנה שם. "שלושה מטבעות זה על גב זה", ו"כמגדל" פירושו, לפי רבי חנינא, הרחב למטה, הבינוני באמצע והקצר למעלה, ולפי רבי יוחנן אפילו כשהמטבעות ברוחב אחד והם מונחים זה על גב זה ואין אחד עודף על חברו, הרי זה דרך הינוח וחיוב להכריז (שם). (11) חציו על זה וחציו על זה (שם כה:). (12) דרך הינוח הוא (שם כה:). (13) עגול כצמיד (שם). (14) זה אצל זה. (15) כל אחד

1 מן התגר; אכל אם בעל הבית דש הפרות לעצמו
2 או על ידי עבדיו ושפחותיו הפנענים³⁶ - הרי זה
3 חבב להחזיר³⁷.

33) שהרי יש בהן סימן, הקשר או המספר. (34) שהרי אין
בהן סימן (משנה שם). (35) הקונה פירות מהרבה אנשים
ואין יודעים למי להחזיר, ולהכריז אי אפשר, שהרי אין
במעות סימן והפירות באו מאנשים שונים ולא ידוע של מי
הכסף, ועל כן המעות לקונה (שם כו.). (36) וכל מה שקנה
עבד קנה רבו. (37) לבעל הבית, אף על פי שאין בהן סימן,
שהרי יודעים של מי הן. ובעל הבית אינו מתייאש, שהרי
הוא יודע למי מכר (גמרא שם). אבל כשדשם על ידי עבדיו
העבריים אפשר שמהם נפלו המעות ונתייאשו.

4 ז. המוצא מטמון³⁸ בגלל³⁹ או בכחל יטן - הרי אלו
5 שלו; שאני אומר: של אמוריים הקדמונים הן⁴⁰.
6 והוא, שמיצאם מטה מטה⁴¹ פדרף כל המטמונות
7 הישנות⁴²; אכל אם מראין הדברים שהן מטמון
8 חדש, אפלו נסתפק לו הדבר⁴³ - הרי זה לא יגע
9 בהן, שמא מנחים הם שם⁴⁴.

38) טמון במקום סתר. (39) אבנים (משנה שם כה:).
40) ולכן אף על פי שידוע שבדורות האחרונים לא היו גויים
במקום, הדין כן (גמרא שם). (41) בתוך הקרקע. הגירסה
בגמרא שלנו "דשתיך טפי", כלומר, שהחפץ העלה חלודה
מרובה, וזה מוכיח שהוא מונח מזמן רב. גירסת רבינו
"דשתיך", כלומר, מונח למטה אצל היסוד. (42) שמוצאים
אותם בקרקע לאחר שקירות הבתים שוקעים באדמה.
43) אם זה מטמון חדש. (44) ויבואו לקחתו, ועל כן לא
יגע כדין כל ספק הינוח (גמרא שם), ראה למעלה פרק טו,
הלכה א.

10 ח. והואיל ותצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו,
11 כמו שיתבאר, למה לא יקנה בעל החצר זה המטמון
12 שבתוך הפתח היטן אף על פי שהוא של אמוריים,
13 ותהיה מציאה זו לבעל החצר⁴⁵? מפני שאינו ידוע⁴⁶
14 לו ולא לאחרים, והרי זה המטמון אבוד ממנו ומכל
15 אדם, ולפיכך הוא של מוצאו. ומה אבדה של
16 אדם⁴⁷, אמרה תורה: אשר תאבד ממנו ומצאתה -
17 מי שאבדה ממנו ומצויה אצל כל אדם⁴⁸, יצאת
18 ⁴⁹שנפלה לים שאבדה ממנו ומכל אדם⁵⁰; קל
19 והמר למטמון קדמוני, שלא היה שלו מעולם⁵¹,
20 והוא אבוד ממנו ומכל אדם. לפיכך הוא של
21 מוצאו.

45) ומדוע מתירים למוצא לקחתה (ראה הלכה ז). (46) שיש
מטמון. (47) שחי וקיים. (48) חייבים להחזיר. (49) שאין
צריכים להכריז (שם). (50) וחזקה שנתייאשו הבעלים
משעה שנפלה, ועל כן אבדו את זכותם על החפץ שלהם, ראה
למעלה פרק יד, הלכה ד. (51) שאינו זוכה בה. וראה תוספות
שם כו. דיבור המתחיל דשתיך ובראב"ד כאן.

22 ט. מצא מטמון בכחל חדש⁵²: אם המטמון מוכיח

52) בתוך חור שבכותל (משנה שם כה:). (53) אף על פי
שזה ודאי הינוח, הרי זה של המוצא, מכיוון שזה מטמון
המונח זמן רב, והבעלים כבר נתייאשו. (54) שכן מחזיקים
סכין בניצב, ואם הניצב פונה לפניו הבית, בעל הבית
הטמין אותו שם, והרי זה שלו, ואם פונה לרשות הרבים,
אחד מעוברי דרך הטמינו שם, ועל כן זה של המוצא (גמרא
שם כו.). (55) אם פונה לפניו, הריהו של בעל הבית, ואם
פונה לחוץ, הריהו של המוצא (שם). (56) שייך לסוף
הלכה י' (כסף משנה), והכוונה שהמעות תופסות את כל
רוחב הכותל. (57) בהתאם לדברי המשנה (שם) מחציו
ולפנים של בעל הבית, מחציו ולחוץ של המוצא. אבל
בסכין וכיס אפילו אם ממלאים כל עובי הכותל, סומכים על
ההוכחות שנאמרו למעלה: הניצב של הסכין או פי הכיס
מוכיחים.

י. הרי בתוך הפתח מעות או לשונות של זהב, שאין
שם מוכיח⁵⁸: מחציו ולחוץ⁵⁹ - של מוצאו⁶⁰, מחציו
ולפנים⁶¹ - של בעל הבית⁶².

58) אם בעל הבית שם אותן או אחד מבני רשות הרבים
(גמרא שם). (59) בחצי הקרוב לרשות הרבים (משנה שם).
60) מתוך הנחה שעובר דרך הניח אותן שם ושכת, ובמשך
הזמן התייאש מהן. (61) בחצי הקרוב לפניו הבית.
62) כי הוא הניח אותן ולא התייאש.

יא. ויראה לי, שאין הדברים אמורים⁶³ אלא פשטען
בעל הבית שהמטמון שלו; או שהיה יורש, שאנו⁶⁴
טוענים לו⁶⁵ שמא של אביו הן; אכל אם הודה שהן
מציאה - הרי הן של מוצאו⁶⁶. לפיכך, אם היה
משפיר ביתו לאחרים - הרי הן של שוכר אחרון⁶⁷.
ואם השפירו לשלשה עובדי פוכבים⁶⁸ פאחד - הרי
עשאהו פנדק⁶⁹, וכל הנמצא בו, אפלו בתוך הבית
- הרי הוא של מוצאן; מפני שאין אחד⁷⁰ יכול
לטען שהן שלו או שהוא טמן, שהרי עשאהו
פנדק.

63) שהמטמון של בעל הבית. (64) הדיינים. (65) אף על
פי שהוא עצמו אינו טוען. (66) ואין אומרים חצרו של
אדם קונה לו שלא מדעתו, שהרי החור הפתוח לרשות
הרבים חצר שאינה מתמרת הוא. וזהו גם הטעם לדין
המשנה, שמחציו ולחוץ של המוצא. (67) ולא של בעל
הבית. (68) לאו דווקא לשלושה גויים, אלא אפילו לאחד
הרי אלו של מוצאם, ורבינו נוקט לשון הגמרא שם. וראה
רש"י שם. (69) שרבים מצויים שם. (70) ואף בעל הבית.
ודווקא השכיר לגויים, אבל השכיר לשלושה ישראלים
חייב להחזיר להם, שאפשר שהם שותפים ולכן אינם

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהגביהו את המציאה ביחד (משנה שם ב. וגמרא ח. 20) כי עזרו זה לזה בהגבהה, וכל אחד מהם הוא כמגביה מציאה לחבירו, ועל-ידי-זה זכו בה שניהם (שם ח.).

ד. הגביהה לו חרש²¹ או שוטה או קטן - לא קנה¹⁴ הפקת²², לפי שאין להן דעת²³. הגביהה חרש ופקת פאחד - מתוך שלא קנה פקת²⁴ לא קנה חרש²⁵. היו שניהם חרשים - תקנו חכמים²⁶ שיקנו, פדי שלא יבואו להנצות²⁷.

21) מלידה, אינו מדבר ואינו שומע ודינו כשוטה. 22) בבא-מציעא ח. 23) ראה משנה גיטין נט: ולקמן הלכה יב. 24) שהרי מה שהגביה החרש בשביל הפקח - כמנחם על גבי קרקע הוא. 25) שהרי לא הגביה את המציאה כולה מעל גבי הקרקע, וההגבהה של הפקח אינה מועילה לו, מיגו שלא קנה לעצמו, לא קנה לחרש. ואפילו "מפני דרכי שלום" אין כאן, כי החרש עצמו יאמר: פקח לא קנה, אני אקנה? (בבא-מציעא ח.). 26) שם. 27) לריב עם החוטפים מהם את המציאה.

ה. שנים שראו גמל או חמור²⁸ של מציאה, וקדמו שניהם והנהיגוהו או משכוהו²⁹, או שהיה אחד מנהיג ואחד מושף - קנו שניהם³⁰. במה דברים אמורים? בתמור; אבל בגמל, אם היה אחד מנהיג ואחד מושף - המושף קנה, אבל לא המנהיג³².

28) שם ח: 29) ועקר רגליו ממקומו. ראה הלכות מכירה פרק ב, הלכה ו. 30) ואין אחד עדיף מחבירו, אף-על-פי שחמור דרכו בהנהגה, נקנה גם במשיכה. 31) זה נמשך אחר הדין: "אחד מנהיג, ואחד מושף". 32) כלשון אחרון שם. שהנהגה בגמל במקום משיכה אינה קונה. כלומר, אם שניהם מנהיגים שניהם קונים, אבל אם אחד מנהיג ואחד מושף, המושף עדיף ואין המנהיג קונה (שם ט.).

ו. בהמת מציאה שקדם אחד ואחז במוסרה³³ - לא קנה³⁴, עד שישמש או ינהיג³⁵. וכן בנכסי הגר³⁶. אבל קנה המוסרה לבדה.

33) חבל שקושרים בו בעל-חי. 34) אין האחז במוסרה קונה את הבהמה אלא-אם-כן בעל הבהמה מוסר אותה בידו. כגון במקח וממכר או במתנה (שם ח:). 35) ראה הלכה ה. 36) שמת ואין לו יורשים, וכל הקודם בנכסיו זכה בהם (שם).

ז. היה אחד רוכב³⁷ ואחד אחז במוסרה - הרוכב קנה הבהמה והמוסרה שעל לחי הבהמה³⁸ בלבד, וזה שאחז המוסרה קנה ממנה מה שאחז בידו³⁹, ושאר המוסרה לא קנהו אחד מהן⁴⁰.

37) שם ט. 38) כדעת רב אשי, ובלשונו "בית פגיה". 39) ויותר לא, כי אין קונים חפץ מן ההפקר אלא-אם-כן הגביהו כולו. 40) וכל התופס בו זכה.

ח. חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו⁴¹, ואם

מתייאשים. דעת רבא שם כו: ופסק כמותו נגד רב נחמן מפני שהוא אחרון. וכן פסק גם הר"ף.

פרק שבעה עשר

1) נתבאר בו איכות זכות המציאה שהיא של מוצאה וכל הנמשך אחר זה בשלימות.

א. כל מציאה שאמרנו בה שהיא של מוצאה, אינו זוכה בה עד שתגיע לידו² או לרשותו³; אבל אם ראה את המציאה, אפילו נפל עליה⁵, ובא אחר והחזיק בה - הרי זה שהחזיק בה זכה בה.

2) "ומצאתה דאתאי לידה משמע" (בבא-מציעא ב.). 3) כגון לחצרו. ראה להלן הלכה ח. 4) "בראיה בעלמא לא קני לה" (גמרא שם). 5) משנה בבא-מציעא י. והטעם שלא קנה, משום שלא הגיעה לידו ולא לרשותו. ואף-על-פי שתיקנו חכמים שארבע אמותיו של אדם קונות לו, זה רק בסימטה או בצידי דרכים שאין הרבה עוברים ושבים, אבל ברשות הרבים ממש אינן קונות. המשנה שממנה מקור דין זה מדברת ברשות הרבים, כמו שפירש אותה רב ששת שם י: וראה פירוש המשנה לרבינו כאן, ורבינו חננאל והרי"ף. וראה חושן המשפט סימן רסח סעיף טו, ובהג"ה ובביאור הגר"א שם. ומזה יוצא, שבסימטה קנה אפילו נפל עליה, בניגוד לפירוש הראשון שבגמרא שם. ויש לתמוה, למה סתם רבינו כאן והשאיר מקום לטעות.

ב. היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה, ואמר לחבירו: זכה לי בה - פיון שהגביהה לו⁶ קנה הרוכב⁹, ואף על פי שלא הגיע¹⁰ לידו¹¹. ואם אמר לו: תנה לי¹², ונטלה ואמר: אני זכיתי בה - זכה בה הנוטל¹³. ואם משנתנה לרוכב אמר: אני זכיתי בה תחלה¹⁴ - לא אמר פלוס¹⁵.

6) משנה בבא-מציעא ט: 7) ההולך רגלי. 8) ושתק, הרי עשה שליחותו. 9) כדעת רבי יוחנן (שם י.), שאמר: המגביה מציאה לחבירו, קנה חבירו. 10) בדפוס רומי ר"מ: הגיעה. 11) כי המגביה נעשה שליחו, ומרגע שהגביהה קנה אותה הרוכב. 12) משנה, שם. 13) כי הרוכב לא עשה אותו שליח לזכות בשבילו אלא לתת לו את המציאה, וכל עוד שלא נתן לו, הרשות בידו לחזור בו משליחותו. 14) כשהגבתי את המציאה, משנה שם. 15) כי אפילו אם נכונים דבריו, שנתכוון לזכות בה לעצמו, הרי נתנה במתנה לרוכב כשמסרה לו. ראה רש"י שם.

ג. המגביה מציאה לחבירו¹⁶ - קנה חבירו¹⁷. ואף על פי שלא אמר לו¹⁸ פלוס - [זכה בה]. הגביהו המציאה שניהם¹⁹ - קנאוה שניהם²⁰.

16) בשעת ההגבהה אמר: אני מגביה את המציאה לחבירי. 17) ואין המגביה יכול לחזור בו, שם י. 18) חבירו שיגביה את המציאה בשבילו. בהלכה הקודמת אמר לו חבירו: "זכה לי בה", והמגביה לא אמר כלום, וכאן אמר המגביה: "אני זוכה בה לחבירי", וחבירו לא אמר כלום. בשני המקרים זכה בה חבירו. 19) כששניהם מודים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י' תמוז - ספר זויקין - הלכות גזילה ואבידה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 כִּף אֵין חֲצָרוֹ וְלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁלוֹ קוֹנֵין לוֹ, עַד
26 שְׁתַּגִּיעַ מִצִּיאָהּ לִידּוֹ.⁶⁷

58) חצר המשתמרת קונה לה שלא מדעתה כמו לגדול (בבא-מציעא י: יא.) (59) קונות לה מכוח תקנת החכמים, דברי רבי יוחנן שם. (60) דברי ריש לקיש. ולפי מסקנת הגמרא, גם רבי יוחנן מודה בקטן. ראה רבינו חננאל ורש"י. (61) כתוב בתורה: "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה" (דברים כד, א). ודרשו בגיטין עז: "ונתן - מכל-מקום". כלומר, לא דוקא בידה ממש אלא אפילו נתן את הגט לחצרה, הרי היא מגורשת, ודין החצר כדין היד, שם י: (62) בבבא-מציעא יא. אמרו: "לפינן מציאה מגט", כלומר אנו לומדים מציאה מגט, כשם שחצרה כידה לענין הגט, כך היא כידה לענין מציאה. (63) זה יוצא מדברי רב פפא (שם י:). שאמר, שבשדה חבירו לא תיקנו ארבע אמות, ואף-על-פי שהתורה נתנה לו זכות ללכת בו ולקחת פאה, אבל לא נתנה לו זכות שתהיה חצרו. משמע שארבע אמות דינן כחצרו. ועל כן הקטנה כשם שיש לה חצר, כך יש לה ארבע אמות. (64) שם י: (65) כי שלוחו של אדם כמותו. (66) בקידושין מא. למדנו ששלוחו של אדם כמותו, מהכתוב (דברים כד, א) "ושלחה מביתו", והפרשה מתחילה: "כי יקח איש" כלומר, גדול. (67) ראה לקמן הלכה יב.

27 יא. מִי שֶׁרָאָהּ⁶⁸ אַחֲרֵים רְצִים אַחַר הַמִּצִּיאָהּ, וְהָרִי
28 הִיא צְבִי שְׁבוּר אוֹ גּוֹזְלוֹת⁶⁹ שְׁלֹא פָּרְחוּ: אִם הִיָּה
29 עוֹמֵד בְּצַד שְׂדֵהוּ⁷⁰ שֶׁהָן בְּתוֹכָהּ, וְאֵלּוּ הִיָּה רֵץ הִיָּה
30 מִגִּיעֵן⁷¹, וְאָמַר⁷²: זִכְתָּה לִי שְׂדֵי - זִכְתָּה לוֹ שְׂדֵהוּ;
31 וְאִם אֵינּוּ יָכוֹל לְהִגִּיעֵן - הָרִי אֵלּוּ כְּצִבִי שֶׁהוּא רֵץ
32 כְּדַרְכּוֹ וּכְגוֹזְלוֹת הַמְּפָרִיחִים, וְלֹא אָמַר כְּלוּם⁷³, אֲלֵא
33 כָּל הַקּוֹדֵם בֵּהֶן זָכָה. וְאִם נִתְּנוּ לוֹ בְּמִתְנָה⁷⁴ - הוֹאִיל
34 וְאַחֲרֵי הַקֶּנֶם לוֹ וְהָרִי הֵן מִתְּגַלְּגֵלִין⁷⁵ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ,
35 קִנְיָהּ שְׂדֵהוּ⁷⁶. וְאִם הִיָּה צְבִי רֵץ כְּדַרְכּוֹ וּגּוֹזְלוֹת
36 מְפָרִיחִין - לֹא קִנְיָהּ לוֹ שְׂדֵהוּ⁷⁷.

68) משנה בבא-מציעא יא. (69) נקטה המשנה לשון רבים, משום שדרכם לפרוח הרבה ביחד. (70) דעת שמואל, שם. (71) דעת רבי יוחנן, שם יב. (72) משנה, שם יא. דרושים כל שלושת התנאים: א. עומד בצד שדהו. ב. אילו היה רץ, היה מגיעם. ג. אמר: זכתה לי שדי, משום ששדה חצר שאינה משתמרת היא, ועל-ידי קיום התנאים הנ"ל נעשית כחצר המשתמרת. (73) שהרי אפילו לא יקחהו אחר, לא ישאר בשדהו, משנה שם. (74) שם יב. (75) הצבי השבור והגוזלות שלא פרחו, ונתגלגל בשדה דינו כמונח בשדה. (76) ואין הנותן יכול לחזור בו. (77) אפילו במתנה, שדעת אחרת מקנה אותו, שהרי הצבי הרץ כדרכו והגוזלות המפריחים יעזבו מהר את שדהו, ודומים כאלו אינם בחצרו כלל.

37 יב. מִצִּיאַת חֲרָשׁ⁷⁸ שׁוֹטֵה וְקָטָן - יֵשׁ בָּהּ גְּזוּלָה⁷⁹, מִפְּנֵי
38 דְּרָכֵי שְׁלוּם⁸⁰. לְפִיכָף, אִם עֵבֶר⁸¹ אַחַר וּגְזוּלָה מִיָּדוֹן
39 - אֵינָהּ יוֹצֵאָהּ בְּדִינֵיהּ⁸², וְאִם פָּפַר בָּהּ וְנִשְׁבַּע - אֵינּוּ
40 חַיֵּב בְּחַמְשָׁתָּהּ⁸³.

1 נִפְלָה בָּהּ מִצִּיאָהּ - הָרִי הִיא שְׁלֹ בְּעַל הַחֲצָר⁴². בְּמָה
2 דְּבָרִים אֲמורִים? בְּחֲצָר הַמְּשַׁמְרֶת⁴³; אֲבָל בְּשֵׂדֵה
3 וְגַנָּה וְכִיּוּצָא בֵּהֶן: אִם הִיָּה עוֹמֵד בְּצַד שְׂדֵהוּ⁴⁴
4 וְאָמַר: זִכְתָּה לִי שְׂדֵי - זָכָה בָּהּ; וְאִם אֵינּוּ עוֹמֵד
5 שָׁם, אוֹ שֶׁהִיָּה עוֹמֵד וְלֹא אָמַר 'זִכְתָּה לִי' שְׂדֵי -
6 כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה. וְכֵן אַרְבַּע אַמּוֹת⁴⁶ שְׁלֹ אָדָם שֶׁהוּא
7 עוֹמֵד בְּצַדוֹ - הָרִי אֵלּוּ קוֹנֵים לוֹ⁴⁷, וְאִם הִגִּיעָה
8 הַמִּצִּיאָהּ לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁלוֹ - זָכָה בָּהּ.

(41) שאינו יודע שהחפץ בחצרו (בבא-מציעא יא.). ואילו היה יודע היה רוצה לזכות בה. והטעם הוא שהחצר היא כהמשך לידו, שהרי כל מה שבידו נותן שם (נמוקי-יוסף בשם הרנב"ר). (42) ואסור לאחר ליטלה. (43) כגון מוקפת גדר, ובעל החצר סומך על כך שאיש לא יכנס לחצרו לקחתה (שם). (44) דעת שמואל, שם. (45) משנה, שם. רבינו סובר, שבחצר שאינה משתמרת צריכים שני הדברים: עומד בצד החצר, וגם שיאמר זכתה לי חצרי. (46) ראה הלכה ט. (47) בבא-מציעא י. ארבע אמות קונות אפילו לא אמר "זכו לי". קנין ד' אמות עדיף מקנין חצר, מפני שיכול הוא להושיט יד ולקחת את המציאה.

9 ט. חֲכָמִים⁴⁸ תִּקְנוּ דָּבָר זֶה⁴⁹, כְּדִי שְׁלֹא יִרְיֵבוּ
10 הַמוֹצֵאִין זֶה עִם זֶה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים?
11 בְּסִמְטָא⁵⁰, אוֹ בְּצִדֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּים⁵¹ שְׁאִין הַרְבִּים⁵²
12 וְדוֹחֲקִין בֵּהֶן, אוֹ בְּשֵׂדֵה שְׁאִין לוֹ בְּעֵלִים⁵³; אֲבָל
13 הַעוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים⁵⁴ אוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ⁵⁵ - אֵין
14 אַרְבַּע אַמּוֹת קוֹנוֹת לוֹ⁵⁶, וְאֵינּוּ קוֹנֵה שָׁם עַד שְׁתַּגִּיעַ
15 מִצִּיאָהּ לִידּוֹ⁵⁷.

(48) שם. (49) ארבע אמות קונות לו לאדם. (50) קרן זוויית הסמוכה לרשות הרבים והיא הפקר לרבים, כדעת רב ששת שם י: (51) שם. (52) ויש לכל אחד ארבע אמות מיוחדות לו. (53) בגמרא שלנו בדברי רב פפא כתוב "בעלמא", וגירסת רבינו חננאל, הרי"ף ורבינו היא: "בשדה דעלמא", ורבינו מפרש הכוונה "בשדה שאין לו בעלים". (54) שהצפיפות מרובה, ואין לכל אחד ארבע אמות מיוחדות לו. (55) אינה נעשית חצירו של אחר. מדברי רב פפא שם. (56) ברשות הרבים אין קונות לו, שהרי התקנה לא תועיל למנוע ריב, ובשדה חבירו אין קונות לו, שלא הפקיעו חכמים זכותם המליאה של הבעלים על-מנת לתת לאחרים זכות חצר. (57) ראה הלכה א.

16 י. קֶטְנָה - יֵשׁ לָהּ חֲצָרָה⁵⁸ וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת⁵⁹,
17 וְקָטָן⁶⁰ - אֵין לוֹ חֲצָר וְאֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת. מִפְּנֵי
18 שֶׁחֲצָר שְׁלֹ קֶטְנָה מְזַדָּה לְמַדְנוּהָ⁶¹: שֶׁשָּׂשֵׁם שֶׁהִיא
19 מִתְּגַרְשֶׁת בְּגַט הַמִּגִּיעַ לְיָדָהּ, כִּף מִתְּגַרְשֶׁת בְּגַט
20 הַמִּגִּיעַ לְחֲצָרָה; וְכִשֶּׁם שֵׁישׁ לָהּ חֲצָר לְעִנְיָן הַגָּט,
21 כִּף יֵשׁ לָהּ לְעִנְיָן מִצִּיאָהּ⁶²; וְאַרְבַּע אַמּוֹת שְׁלֹ אָדָם
22 בְּחֲצָרוֹ לְעִנְיָן מִצִּיאָהּ⁶³. אֲבָל הָאִישׁ לְמַדְנוּ שֶׁחֲצָרוֹ
23 קוֹנֵה לוֹ מִשְׁלוּחוֹ⁶⁴: כְּדַרְךָ שֶׁקוֹנֵה לוֹ שְׁלוּחוֹ⁶⁵, כִּף
24 תִּקְנָה לוֹ חֲצָרוֹ; וְהַקָּטָן, הוֹאִיל וְאֵינּוּ עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ⁶⁶,

קמו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 בְּשֵׁטֶר זֶה שֶׁהוּא שְׂלָא פְּאַחְרִיּוֹת: אִם הִיָּה הַחֵיֵב מוֹדָה
19 - יַחְזִיר¹⁷; וְאִם לָאוּ - לֹא יַחְזִיר¹⁸, שְׂמָא פְּרַעוּ¹⁹.

(2) משנה בבא-מציעא יב: (3) שלא כתוב במפורש.
(4) שנכסי הלואה אחראים לפרעון החוב, והמלוה יוכל לטרוף אותם גם מיד הלקוחות, שקנו אחרי ההלוואה. (5) שהלואה מודה שלא פרע, והשטר-חוב נפל מיד המלוה, וכל-שכן כשלא מודה וטוען שפרע (גמרא שם). (6) על-ידי העדים בבית-הדין (בבא-מציעא טז). (7) למלוה. (8) הסכם של רמאות. (9) המלוה והלואה. (10) שקנו במפורש שלא באחריות, או כשאין ללוה נכסים אחרים. אבל כשקנו באחריות ויש ללוה נכסים, אין חשש קנוניה. (11) שהרי נפרע החוב, שם יג. (12) כדי שיחלקו ביניהם את קרקע הלקוחות. (13) זכות. (14) הסופר שכח לכתוב אחריות נכסים, והמלוה לא הפסיד את זכותו מפני טעותו של הסופר, כדעת החכמים במשנה. רבינו פסק כאב"י שם לג: בניגוד לדעת שמואל שסובר שאין חוששין לפרעון. שיטתו של שמואל הופרכה, שם יד. (15) כדעת רבא שאינו מבדיל בין שטרי הלואה ובין שטרי מקח וממכר (שם טו:). (16) מכיון שהדין "לא יחזיר" מנומק בזה ש"אחריות טעות סופר". (17) שהרי בשטר זה כתוב מפורש שאין בו אחריות, והמלוה ינכה מן הלואה בלבד, והוא הרי מודה שלא פרע. (18) שם יב: (19) מכיוון שנפל ולא נזהר בשמירתו, יש יסוד לחשוש שפרעו.

20 ב. וְכֵן אִם מְצָא שֵׁטֶר שֶׁזְמַנּוֹ בּוֹ פְּיֻם²⁰, וְהִיָּה
21 מְקִיָּם²¹, וְהַחֵיֵב מוֹדָה²² - יַחְזִיר²³; וְאִם אֵינוֹ מְקִיָּם
22 - לֹא יַחְזִיר, שְׂמָא פְּתַב לְלוֹת²⁴ וְעֲדִין לֹא לָוָה²⁵.

(20) שביום שנמצא נכתב. מימרא של רבי יוחנן, בבא-מציעא יז. (21) אישור בית-הדין שהשטר כשר. (22) שלא פרע ומהמלוה נפל, דברי רב כהנא שם. (23) למלוה. ואין חוששין לקנוניה כמו בהלכה א, כי הם יכולים לכתוב שטר אחר שזמנו כזמן השטר הנמצא, מה-שאינ-כן בהלכה א. (24) הכין לעצמו שטר לשם קבלת הלואה. (25) ואינו משמיד את השטר, כי בדעתו ללוות אחר-כך, וחס על שטר הסופר. והמלוה יטרוף שלא כדין מן הלקוחות, שקנו מהלואה קרקע בימים שבין כתיבת השטר ובין ההלוואה, ועל כן לא יחזיר למלוה כשאינו מקיים אפילו כשהלואה מודה (גמרא שם). וראה חושן-משפט סימן סה, סעיף ז, מאירת עינים שם סעיף-קטן כב.

23 ג. מְצָא שֵׁטֶר בְּחֶמֶת²⁶ אוּ בְּכָלֵי עֵץ וְכִיּוּצָא בְּהֵן -
24 הָרִי זֶה יַחְזִיר לְמִי שֶׁנָּתַן סִימָן²⁷. מְצָא שְׂלִשָּׁה
25 שֵׁטְרוֹת פְּרוּכִין²⁸ בְּכַרְף אָחָד, אוּ מְנַחֲזִין זֶה עַל זֶה²⁹
26 וְאֶגוּדִים אֶגֶד אָחָד - יַחְזִיר לְמִי שֶׁנָּתַן סִימָן³⁰.

(26) נוד של עור, משנה שם כ. וגמרא כ: (27) מה-שאינ-כן בשתי ההלכות הקודמות שאין מחזירים את השטר למלוה אפילו בסימן, שהרי השטר בידו היה, והוא מכיר את הסימן, ואין זו הוכחה שמידו נפל. (28) ראשו של זה בסופו של זה, משנה וגמרא שם. (29) אורכו של זה על אורכו של זה. (30) המוצא מכריו "שטרות מצאתי", והמאבד יאמר

(78) מלידה, וממילא הוא גם אלם וגם שוטה, ועל כן הוא נזכר תמיד יחד עם שוטה וקטן (משנה גיטין נט:). (79) אם בא אחר וחטף מידם. (80) כדי למנוע ריב בין המוצא וקרוביו ובין האחרים. אבל מצד הדין אין זה גזל, שהרי אין בהם דעת, ולא זכות במציאה, וכאילו היא מונחת עדיין על הקרקע (בבא-מציעא שם). (81) על תקנת החכמים. (82) כי הגזלן זכה מן הדין, וכדעת תנא-קמא שם. (83) גזלן שכפר ונשבע לשקר, חייב להחזיר את הקרן ולהוסיף חומש (ויקרא ה, כד), אבל בגזל זה שאינו יוצא בדיינים - אין גם חומש. ראה למעלה פרק ו, הלכה טז.

1 י.ג. מְצִיאָת פְּנוּ⁸⁴ וּבִתּוֹ הַסְּמוּכִים עַל שְׁלֶחְנוּ⁸⁵. אָף
2 עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוּלִים⁸⁶, וּמְצִיאָת בִּתּוֹ הַנְּעִרָה⁸⁷, אָף עַל
3 פִּי שְׂאִינָה סוּמְכָת⁸⁸ עַל שְׁלֶחְנוּ, וְאֶפְלוּ הִיָּתָה מְכוּרָה
4 אָמָה⁸⁹, וּמְצִיאָת עֶבְדּוֹ וְשִׁפְתּוֹ הַנְּעִנִים⁹⁰, וּמְצִיאָת
5 אִשְׁתּוֹ⁹¹ - הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ. אָבֵל מְצִיאָת פְּנוּ שְׂאִינוּ
6 סוּמְךָ עַל שְׁלֶחְנוּ, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן, וּמְצִיאָת
7 עֶבְדּוֹ וְשִׁפְתּוֹ הָעֵבְרִים⁹², וּמְצִיאָת אִשְׁתּוֹ שֶׁהִיא
8 מְגֻרְשֶׁת וְאִינָה מְגֻרְשֶׁת⁹³ - כָּל אֵלוֹ הַמְצִיאוֹת אֵינָן
9 שְׁלוֹ.

(84) משנה בבא-מציעא יב. (85) שאביהם מפרנסם. (86) דינם לענין מציאה קטנים, שם יב: והטעם שהמציאה לאב - "משום איבה", שהרי הוא מפרנסם. (87) בת שתיים-עשרה ויום אחד שהביאה שתי שערות, עדיין ברשות אביה היא (כתובות מו:). (88) זה יוצא מדברי הגמרא שאומרת, שמציאת שפחה עבריה, שלא הביאה שתי שערות, שייכת לאביה, אף-על-פי שאינה סמוכה על שולחן אביה אלא על שולחן רבה, בבא-מציעא יב: (89) מכורה כשפחה, אין המציאה שייכת לאדוניה אלא לאביה (שם). והטעם הוא משום איבה, שלא ישנא אותה ויקדשנה למנוול ולמוכה שחין (כתובות מז, וראה תוספות שם). (90) כל מה שקנה עבד קנה רבו (משנה, שם יב:). (91) כדי למנוע קטטה בינו לבנינה, שהרי הוא מפרנסה. (92) ברשות עצמם הם (משנה, שם). (93) ספק מגורשת, כגון זרק לה גט ברשות הרבים, ספק קרוב לה ספק קרוב לו. אף-על-פי שעדיין חייב לפרנס אותה, בכל זאת המציאה שלה, שהרי בין כך וכך יש כבר איבה בינו לבנינה (גמרא שם יב:).

פֶּרֶק שְׂמוֹנָה עָשָׂר

(1) נתבאר בו דיני מציאת השטרות, איזה אלו שטרות שיהיו, והיות דיניהם חלוקים משאר המציאה, כמו שהוא מבואר שם.

10 א. הַמוּצָא שֵׁטֶר חוּב², אָף עַל פִּי שְׂלָא פִּרְשׁ³ בו
11 אַחְרִיּוֹת נְכֻסִים⁴, וְאָף עַל פִּי שֶׁהַחֵיֵב מוֹדָה⁵, וְאָף עַל
12 פִּי שֶׁהוּא מְקִיָּם⁶ - הָרִי זֶה לֹא יַחְזִיר⁷; שְׂמָא פְּרַעוּ,
13 וְקִנּוּיָא⁸ הֵם⁹ עוֹשִׂים פְּדִי לְטָרְף לְקוּחוֹת¹⁰ שְׂלָא
14 בְּדִין¹¹, וּלְפִיכָף¹² הוֹדָה לוֹ. שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ¹³ לְטָרְף
15 בְּשֵׁטֶר שְׂלָא פִּרְשׁ בוּ אַחְרִיּוֹת, שֶׁהַאֲחִרִיּוֹת שְׂלָא
16 נִתְפָּרְשָׁה בְּשֵׁטֶר - טְעוֹת סוּפְרָה¹⁴ הוּא, בֵּין בְּשֵׁטְרֵי
17 הַלְּוָאָה בֵּין בְּשֵׁטְרֵי מְקָח וּמְמַכְרָה¹⁵. לְפִיכָף¹⁶, אִם פִּרְשׁ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תועיל הודאת הלוה, שהרי אדם שלישי (הלקוח) עלול להפסיד, אבל גט עיקרו בא להתיר את האשה להינשא. [אמנם קיים חשש, שמא כתב הגט בניסן ולא נתנו לאשה עד תשרי, ובניתיים מכר הבעל פירות של נכסי מלוג שלה, ועכשיו אחרי שיחזירו לידה את הגט תטרוף מן הלקוחות מה שקנו בין ניסן לתשרי. בגמרא שם יט. הקשו כך על גט אשה ועל שטר שחרור, והשיבו: מחזירים, כדי שתוכל להנשא, וכשתבוא להוציא מיד הלקוחות ידרשו ממנה להוכיח מתי הגיע הגט לידה, ותאריך הגט אינו קובע]. (46) והוא טוען שעדיין לא נתן לה את הגט ומידו נפל, וכעת אינו רוצה לגרשה, והאשה טוענת שמידה נפל והיא מגורשת. (47) ראה סוף ההלכה. (48) ומתירים אשת איש בסימן מובהק, אף-על-פי שהבעל טוען שלא גירשה. (49) לשון הברייתא שם. (50) שם כח. (51) שסימני הבעל אינם כלום, שהרי הוא כתב את הגט וידוע בסימניו, ולא כבמציאה סתם שאמרנו "סימנין וסימנין יניח", כלומר באו שנים וכל אחד מהם נתן סימני האבידה כמו שנתן חבירו, לא יתן לא לזה ולא לזה, אלא תהיה מונחת עד שיודה האחד לחבירו או יעשו ביניהם פשרה. ראה גמרא שם, וראה למעלה פרק יא, הלכה ג, ופרק יג, הלכה ו. (52) בתנאי. (53) ולא נקב סתם, כי שמא ראתה את הנקב כשהגט היה ביד בעלה (גמרא שם).

את המספר, או שהיו כרוכין או אגודים, כסימן. על כן מדברת המשנה על שלושה שטרות, כי בשנים אין המספר סימן, שהרי המינימום של "שטרות" הוא שנים (גמרא ורש"י שם).

1 ד. הִיָּה הַלֹּהֶּ אֶחָד³¹ וְהַמְלוּיִם שְׁלֹשָׁה³²: אִם
2 מְקַיְמִים³³ הֵם - יַחְזִיר לְלוֹהָ³⁴, וְאִם לֹא - יַחְזִיר לְמִי
3 שָׁנַתָּן סִימָן; שְׁמָא הַמְלוּיִם נָתְנוּ שְׁטְרוֹתֵיהֶן לְסוֹפְרָא³⁵
4 לְקַיְמָן וְנִפְלוּ מִיַּד הַדִּין³⁶. הִיָּה הַמְלוּהָ אֶחָד וְהַלֹּיִם
5 שְׁלֹשָׁה - יַחְזִיר לְמַלְוָהָ³⁷. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁתָן בְּכֶתֶב יָדִי
6 סוֹפֵר אֶחָד - יַחְזִיר לְמִי שָׁנַתָּן סִימָן; שְׁמָא שְׁלֹשָׁתָן
7 הוֹלִיכוּ שְׁטְרֵיהֶן לְסוֹפֵר לְכֶתֶב וְנִפְלוּ מִיַּד הַסוֹפֵר³⁸.

(31) בשלושת השטרות שמצאם יחד (משנה בבא-מציעא כ.). (32) כגון ראובן לזה משמעון, מלוי ומיהודה. (33) גמרא, שם כ: (34) אפילו נתן המלוה סימן, שוודאי פרע הלוה את השטרות וקבלם חזרה ומידו נפל, שאם מיד המלוים נפלו, מי קיבץ אותם למקום אחד. (35) של בית-הדין. (36) אבל בשטרות מקויימים אין חוששים שמא מיד הדיין נפלו, שאין דרכו לא איש להשהות את שטרו המקויים אצל הדיין (שם). ובכ"י אוקספורד 591 הגירסא היא: "ונפלו מיד הסופר". (37) שוודאי מידו נפל, שאם מיד הלוים נפלו, כיצד נודמנו למקום אחד (משנה וגמרא שם). (38) ומעולם לא לוו, ואין זה ודאי שמהמלוה נפלו, ועל כן לא יחזיר אלא למי שנתן סימן.

8 ה. מְצָא שְׁטְרוֹת קְרוּעִין³⁹ וְשֹׁטֵר חוֹב בִּינְיָהֶן - לֹא
9 יַחְזִיר⁴⁰. וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן שׁוֹבְרִי⁴¹, אֲפִלוּ בְּלֹא עֵדִים -
10 יִתֵּן שֹׁטֵר הַחוֹב לְלוֹהָ⁴²; שְׁאֵלוּ לֹא הִיָּה פְרוּעַ, לֹא
11 הַשְּׁלִיכוּ בֵּין שְׁטְרוֹת קְרוּעִים, וְהָרִי יֵשׁ עִמּוֹ כְּתָב
12 שֶׁהוּא פְרוּעַ.

(39) שם כ: (40) לא למלוה ולא ללוה, אפילו נתן המלוה סימן, שמא נפרע, שהריהו מושלך עם יתר השטרות הפרועים. (41) שכתוב בו שהשטר נפרע (משנה שם כ.). (42) שוודאי נפרע. לפי רבינו, מדברת משנתנו שם, באחד שמצא ברחוב שטרות קרועים, ושטר חוב ביניהם בצירוף שובר, ולא במלוה שמצא בין שטרותיו שובר על אחד השטרות, ראה אור-שמח ומשנה-למלך כאן.

13 ו. מְצָא⁴³ גִטִּי נָשִׁים: בְּזִמְן שֶׁהַבַּעַל מוֹדֶה⁴⁴ - יַחְזִיר
14 לְאִשָּׁה⁴⁵; אִין הַבַּעַל מוֹדֶה⁴⁶: אִם נִתְּנָה הָאִשָּׁה סִימָן
15 מִבְּהֶקֶל⁴⁷ - יִנָּתֵן לָהּ⁴⁸, וְאִם לֹא - לֹא יַחְזִיר לֹא לְזָה
16 וְלֹא לְזָה⁴⁹. אָמַר הַבַּעַל⁵⁰: מִיָּדִי נִפֵּל, וְנָתַן סִימָנִי,
17 וְהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: מִיָּדִי נִפֵּל, וְנָתַנָּה סִימָנִי - יִנָּתֵן
18 לָהּ⁵¹. וְהוּא⁵², שִׁתַּתָּן סִימָן מִבְּהֶקֶל, כְּגוֹן שֶׁאִמְרָה:
19 נִקֵּב יֵשׁ בְּצַד אוֹת פְּלוּנִית⁵³; שְׁאֵלוּ לֹא הִגִּיעַ לְיָדָה,
20 לֹא הִיָּתָה יוֹדַעַת.

(43) בבא-מציעא יח: (44) שנתן את הגט לאשתו ומידה נפל. (45) להתירה להנשא, שלא כשטר חוב, שאף-על-פי שהחייב מודה לא יחזיר, למעלה הלכה א. והטעם הוא, ששטר-חוב לגביית החוב הוא בא, ואפילו מן הלקוחות, ועל כן לא

21 ז. הוּא אוֹמֵר סִימָנִי הַחוּט⁵⁴ שֶׁקָּשַׁר בּוֹ הַגֵּט, וְהִיא
22 אוֹמֶרֶת סִימָנִי הַחוּט - יִנָּתֵן לָהּ. וְהוּא, שֶׁתֹּאמַר סִימָן
23 מִבְּהֶקֶל, כְּגוֹן אַרְךָ מִדַּת הַחוּט; אֲבָל אִם אִמְרָה: אָדָם
24 אוֹ שָׁחַר הוּא - אִין זֶה סִימָן מִבְּהֶקֶל⁵⁵. הוּא אוֹמֵר:
25 בְּחֻמַּת הָיָה מִנְחָה, וְהִיא אוֹמֶרֶת: בְּחֻמַּת⁵⁶ הָיָה מִנְחָה -
26 יִנָּתֵן לוֹ; שְׁאִין זֶה סִימָן מִבְּהֶקֶל⁵⁷.

(54) בבא-מציעא כה. (55) שמא ראתה כשהגט היה ביד בעלה. (56) נוד של עור, שם. (57) שהאשה יודעת, שהבעל מחזיק כל שטרותיו בחמת.

27 ח. מְצָא גֵט שֶׁחָרוּר⁵⁸: בְּזִמְן שֶׁהָרֵב מוֹדֶה⁵⁹ - יַחְזִיר
28 לְעַבְדוֹ⁶⁰; אִין הָרֵב מוֹדֶה⁶¹ - לֹא יַחְזִיר⁶² לֹא לְזָה וְלֹא
29 לְזָה.

(58) שטר ששחרר האדון את עבדו הכנעני. משנה, שם יח. (59) שנתנו לעבד להשתחרר בו, ומיד העבד נפל. (60) ברייתא, שם יט. (61) וטוען שכתב את השטר ונמלך בדעתו שלא ליתנו. (62) שם.

30 ט. מְצָא שֹׁטֵר מִתְּנָה⁶³: אִם מִתְּנָת בְּרִיא⁶⁴ הִיא, וְאָף
31 עַל פִּי שִׁשְׁנֵיהֶם מוֹדִים⁶⁵ - לֹא יַחְזִיר לֹא לְזָה וְלֹא
32 לְזָה; שְׁמָא כְּתָב לָתֵן וְלֹא נָתַן⁶⁶, וְאַחַר שֶׁכָּתַב שֹׁטֵר
33 זֶה מְכַר שְׂדֵה זוֹ אוֹ נִתְּנָה לְאַחַר מִתְּנָה, וְחָזַר בּוֹ,
34 וְזָה⁶⁷ שְׁמוּדָה לְזָה⁶⁸ פְּדִי לְעֲשׂוֹת קְנוּנִיא עַל
35 הָאֲחֵרוֹן⁶⁹ שְׁנַתָּן לוֹ אוֹ שֶׁמְכַר לוֹ. וְאִם מִתְּנָת שְׂכִיב
36 מְרַע⁷⁰ הִיא: אִם הוֹדָה - יִתֵּן, וְאִם לֹא - לֹא יִתֵּן;
37 שֶׁשְׂכִיב מְרַע שְׁנַתָּן לְשָׁנִים זֶה אַחַר זֶה - הָאֲחֵרוֹן
38 קָנָה⁷¹, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר⁷².

19 יִחְזִיר. כִּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: כֹּל שֶׁטֶר שֶׁחֹשֵׁשׁ בּוֹ לִפְרֻעוֹן
20 - לֹא יִחְזִיר, שְׁמָא נִפְרַע הַחֹב; וְאִם הָיָה הַחַיִּב
21 מוֹדָה, וְאִפְשָׁר שֶׁהוֹדָה כְּדִי לַעֲשׂוֹת קְנוּנָא עַד
22 שְׁיַפְסִיד אֶת הַלּוֹקָח אוֹ מִקְבַּל מִתְּנָה שֶׁלְקָחוֹ אַחַר זְמַן
23 הַשֶּׁטֶר, כְּדִי שְׁיַפְרְעוּ מִיָּדָם שְׁלֵא כְּדִין - הָרִי זֶה לֹא
24 יִחְזִיר, אֲפָּ עַל פִּי שְׁשֻׁנֵיהֶם מוֹדִים; וְכֹל שֶׁטֶר שְׁאִין
25 בּוֹ צַד לְחַשֵּׁשׁ לֹא לִפְרֻעוֹן וְלֹא לְקְנוּנָא - יִחְזִיר
26 לְבַעְלָיו.

85) שטר ששמו בית-דין נכסי לוח למלוה בחובו (משנה בבא-מציעא כ.ו.). 86) מזון האשה והבנות. בית-דין כותבים שטר, שימכרו מקרקע הבעל למזון האשה והבנות (ראה פירוש המשנה לרמב"ם). 87) יבמה שחלצה כותבים לה בית-דין שטר המאשר שחלצה בפניהם כדין, ומותרת לכל איש. דיני חליצה נתבארו בספר נשים, הלכות יבום וחליצה. 88) יתומה קטנה שהשיאה אמה ואחיה יוצאת במיאון, שאומרת בפני שלושה אין רצוני בפלוני בעלי, ואינה צריכה גט. וכותבים לה בית-דין שטר שמיאנה בפניהם ומותרת להנשא. 89) כך פירשו בבבלי את "שטרי בירווי" שבמשנה שם. 90) זה דיין אחד וזה דיין אחד, שיהפוך בזכותו, ראה סנהדרין פרק ג, משנה א. 91) כגון שטר שהחליטו בית-דין נכסי לוח למלוה (בבא-מציעא טז:).

27 יד. כֹּל הַשְּׁטֹרוֹת הַנִּמְצָאִים שְׁדִינָן שְׁלֵא יִחְזִיר, אִם
28 הַחֲזִיר - הָרִי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים⁹², וְגוֹבִין כְּהִין⁹³, וְאִין
29 מוֹצִיאִין⁹⁴ אוֹתָן מִתַּחַת יַד בְּעֲלֵיהֶם, וְהָרִי הֵם
30 בְּחִזְקָתָן⁹⁵ וְאִין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם⁹⁶.

92) כי הדין "לא יחזיר" בכל השטרות הללו הוא לכתחילה מתוך חשש, אבל אין לפסול אותם בגלל חשש. 93) כמו בכל שטר. ואם יטען בעל הדין שכנגד, שהשטר פרוע או טענות אחרות - דינו ככל שטר שיוצא מתחת יד המלוה. 94) על יסוד חשש וספק. 95) שהם כשרים. 96) לפרעון וקנוניא וכדומה. דעת עצמו. ולא נמצא כל מקור בתלמוד ובגאונים להלכה זו.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת גְּזֵלָה וְאֶבְדָּה בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא

יום רביעי י"א תמוז ה'תשע"ז

הַלְכוֹת חוֹבֵל וּמְזִיק

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִין חוֹבֵל בְּחֵבְרוֹ אוֹ מְזִיק
מְמוּנָו.

ובאור מְצוּוֹה זוֹ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֵק רֵאשׁוֹן

1) נתבאר בו החובל בחבירו שהוא חייב בחמשה דברים, שהם: נזק וצער וריפוי ושבת ובושת, מנין לו זה מן התורה. ואיכות עשיית החבלה, ככוונה ושלא ככוונה, באי זה דבר, ובאי זה מקום.

א. החובל בְּחֵבְרוֹ² - חַיִּב לְשַׁלֵּם³ לוֹ חֲמִשָּׁה דְבָרִים,³¹

63) משנה, שם יח. 64) שאין הנותן יכול לחזור בו לאחר שמסר את שטר המתנה למקבל, גמרא שם יט: 65) ברייתא שם יט. 66) ולא זכה חבירו. 67) הדבר הזה. 68) הראשון. 69) לומר ששטר המתנה שנמצא נמסר בשעתו לראשון, ומידו נפל, ואם נחזיר את השטר לראשון, הוא יוציא את השדה מן האחרון, שהרי שטרו קודם לזה של האחרון, ויחלקו ביניהם את השדה (גמרא שם). 70) חולה מסוכן השוכב על ערש דוי (שם). 71) כי הנותן יכול לחזור בו, שאין כוונתו להקנות אלא לאחר מיתה, ועל כן אפילו נחזיר את השטר לראשון לא יפסיד האחרון. 72) הלכות זכיה ומתנה פרק ט, הלכה טז.

1. י. מַת שְׂכִיב מְרַע שְׁנִתְנָה בְּמִתְנָה, אֲפָּ עַל פִּי
2 שְׁהַיִּרְשׁ מוֹדָה⁷³ שְׁמוֹרִישׁוֹ נִתְנָה - הָרִי זֶה לֹא יִחְזִיר
3 לֹא לְזֶה וְלֹא לְזֶה; שְׁמָא כְּתִב לְתַן וְלֹא נִתַן, וּמְקָרָה
4 הַיִּירְשׁ אוֹ נִתְנָה, וְחִזֵּר בּוֹ⁷⁴, וְהָרִי הוּא רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת
5 קְנוּנָא עִם זֶה כְּדִי לְהַפְקִיעַ⁷⁵ נְכֵסֵי זֶה הָאֲחֵרוֹן.

73) שם יט: 74) והרי אינו רשאי לחזור בו, שהרי מתנת בריא היא. 75) על-ידי-זה שיחזירו את השטר לראשון שזמנו קודם לזה של האחרון, ואחר-כך יחלקו ביניהם את השדה.

6. יא. מְצָא שׁוֹבֵר⁷⁶: בְּזִמְן שֶׁבַע לַשֶּׁטֶר מוֹדָה שְׁנִשְׁבַּר
7 שֶׁטֶרוֹ וּפְרַעוֹ אוֹ מְחֹלָה⁷⁷ - יִתַּן⁷⁸ לְבַעַל הַשׁוֹבֵר; אִין
8 שְׁנִינֵיהֶם⁷⁹ מוֹדִים - לֹא יִחְזִיר⁸⁰ לֹא לְזֶה וְלֹא לְזֶה.

76) המאשר שהשטר נפרע (משנה, שם יח.). 77) תוקף השטר נשבר מפני שפרע לו את החוב, או שמחל לו בעל השטר על החוב. 78) ואין חוששים שמא מכר בעל השטר את השטר לאחר לפני פרעון החוב, ואם נחזיר את השובר יפסיד הקונה, שהרי גם לאחר מכירת השטר - זכאי המוכר למחול על החוב (שם כ.). 79) ובעל השטר טוען שהכין את השובר לעת הצורך, אבל החוב טרם נפרע. 80) שם יט:

9. יב. מְצָא כְּתִבָּה⁸¹, אֲפָּ עַל פִּי שְׁשֻׁנֵיהֶם מוֹדִים⁸² -
10 לֹא יִחְזִיר⁸³ לְאִשָּׁה; שְׁמָא נִפְרַעָה כְּתִבָּה זוֹ אוֹ
11 נְמַחְלָה, וְאַחַר כֵּן מְכַר הַבַּעַל נְכֵסָיו, וְהָרִי הוּא רוֹצֵה
12 לַעֲשׂוֹת קְנוּנָא⁸⁴ עַל הַלְקוּחוֹת.

81) שטר שבו מתחייב הבעל לשלם סכום כסף לאשתו כשיגרשנה או כשתאלמן ממנו. 82) שהכתובה לא נפרעה. 83) כדין כל שטר-חוב, ראה למעלה הלכה א. 84) להחזיר לאשתו את הכתובה, כדי לטרוף את הקרקע מן הלקוחות, ויחלקו ביניהם את הקרקע.

13. יג. מְצָא אֲגָרוֹת שׁוּם⁸⁵ וְאֲגָרוֹת מְזוּן⁸⁶, שְׁטָרֵי
14 חֲלִיצָה⁸⁷ וּמְאוּנִין⁸⁸, וְשֶׁטֶרֵי טַעֲנוֹת⁸⁹ שְׁפוֹתְבִין הַדִּינִין
15 שֶׁל בַּעַל דִּין זֶה וְשֶׁל חֵבְרוֹ, אוֹ שְׁמָצָא שְׁטָרֵי
16 בְּרוּרִים, וְהֵם הַשְּׁטֹרוֹת שֶׁבִּירוֹ לְהֵן⁹⁰ בַּעֲלֵי דִינָן אֶת
17 הַדִּינִין שְׁדִינִין לָהֶם וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם שְׁדִינּוּ לָהֶם פְּלוּנֵי
18 וּפְלוּנֵי, אוֹ שְׁמָצָא כֹּל מַעֲשֵׂה בֵית דִּין⁹¹ - הָרִי זֶה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"א תמוז – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 1 ואלו הם: נזק, וצער, ורפוי, ושבת, ובשבת, וחמשה
 2 דברים אלו, כלן משתלמים מן היפה שבנכסיו,⁵
 3 כדין כל המזיקין.⁶
- 21 ובפרוש נאמר²¹: וכי יפה²² איש את רעהו באבן או
 22 באגרוף²³ וגומר, רק שבתו יתן ורפא ורפא, הא
 23 למדת²⁴ ש'תחת' שנאמר בחבורה - תשלומין, והוא
 24 הדין ל'תחת' האמור בעין²⁵ ובשאר איברים²⁶.

(18) היינו בחובל באברים. רבינו מציין "באברים", מכיוון שכתוב מעין זה נאמר גם במקום אחר (דברים יט, כא), בעדים וזממין. (19) דווקא, אפילו הסכים החובל שיחסירו לו אבר. שאלה זו מכוונת לנאמר למעלה (הלכה ב), "תחת לשלם ממון הוא". בהלכה ג' למדנו, שאין איסור לקחת כופר, וכאן אנו לומדים, שכופר בלבד מותר לקחת, אבל לא להחסיר אבר (לחם משנה). (20) באותו עניין. (21) באותה פרשה למעלה. (22) בכתוב לפנינו: והיכה. (23) דהיינו חבורה. (24) וזהו לימוד המבוסס על פשט הכתוב, שאינו מובא בבבלי ומקורו ממכילתא דרשב"י (ראה שם עמוד 176, הוצאת מקיצי נרדמים), ורבינו העדיף אותו על דרשות הבבלי ברא קמא פג. (ראה יד מלאכי כלל ד מכללי הרמב"ם). ובזה מיושבת קושיית הלחם משנה כאן, וקושיית "מראה הפנים" בירושלמי ברא קמא פרק א דיבור המתחיל שאם היה סומא. (25) בכתוב שלפניו. (26) באותו כתוב.

- 25 ו. ואף על פי שדברים אלו²⁷ נראין מענין תורה
 26 שבכתב²⁸, וכלן²⁹ מפרשין הן מפי משה רבנו מהר
 27 סיני³⁰ - כלן הלכה למשה הן בידנו, וכזה ראו
 28 אבותינו דנין בבית דינו של יהושע, ובבית דינו של
 29 שמואל הרמתי, ובכל בית דין ובית דין שעמדו
 30 מימות משה רבנו³¹ ועד עכשו.

(27) שעין תחת עין, יד תחת יד וכו' פירושם ממון. (28) שהרי למדנו דינים אלו מן הכתובים. (29) צריך לומר: "כולם". (30) כל התורה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני" (תורת כהנים, בהר. וראה הקדמה לפירוש המשנה). (31) ולא היה כל ספק, ש"עין תחת עין" פירושו ממון, וכל הדרשות מן הכתובים באות למצוא סימוכים מן התורה להלכה שהייתה מקובלת בידם.

- 31 ז. ומנין שמזיק בחברו חייב בצער³² בפני עצמו³³?
 32 שהרי נאמר באונס: תחת אשר ענה³⁴; והוא הדין
 33 לכל המצער³⁵ את חברו בגופו³⁶, שהוא חייב לשלם
 34 דמי הצער.

(32) ושיעור הצער - ראה להלן פרק ב הלכה י. (33) נוסף על דמי הנזק. (34) מכאן לומדים, שאונס משלם צער נוסף על בושת, פגם וקנס של חמישים סלעים כסף (ירושלמי כתובות פרק ג הלכה ה). לימוד זה מפורש יותר מהדרשה "פצע תחת פצע, ליתן צער במקום נזק" (בבא קמא פה). וראה הלכות נערה בתולה פרק ב הלכה א. ובזה מיושבת תמיהת המגיד משנה כאן. (35) אפילו לא הזיק, כגון כוואו בשפוד או במסמר על ציפורנו במקום שאינו עושה חבורה, בבא קמא פג: וראה להלן פרק ב הלכה ג. (36) אבל אם גרם לו צער בלי שנגע בגופו, פטור מדיני אדם. ראה שם הלכה ז.

(2) כגון, קוטע ידו. (3) ואין מקטעים ידו. (4) אלו שאין בהם חסרון כיס, כגון, צער ובושת. (5) מן הקרקע המעולה שבנכסי החובל, אם אין לו מטלטלין. (6) בממון חבירו, שאמרה תורה "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שמות כב, יד). וראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה י.

- 4 ב. נזק ביצד? שאם קטע יד חברו או רגלו - רואין
 5 אותו כאלו הוא עבד נמכר בשוק⁸, כמה היה יפה⁹
 6 [אז] וכמה הוא יפה עתה, ומשלם הפחת שהפחית
 7 מדמיו. שנאמר: עין תחת עין. מפי השמועה¹⁰
 8 למדו, שזה שנאמר 'תחת' - לשלם ממון הוא.

(7) מהו קנה המידה לחישוב הנזק? שהרי הנחבל לא ירצה בחבלה זו, אפילו תמורת תשלום רב. (8) זהו קנה מידה אובייקטיבי להערכת שווי של האדם מבחינת כושר העבודה בלי שים לב, אם אדם חשוב הוא או לא. בבא קמא שם. (9) היה שווה לפני שנחבל. (10) ששמע תלמיד מפי רבו ורבו מרבו עד משה רבינו.

- 9 ג. זה שנאמר בתורה: באשר יתן מום באדם בן יתן
 10 בו¹¹ - אינו לחבל בזה כמו שחבל בחברו; אלא
 11 שהוא ראוי לחסרו איבר¹² או לחבל בו באשר עשה,
 12 ולפיכך משלם נזקו¹³. והרי הוא אומר: ולא תקחו
 13 כפר לנפש רצח - לרוצח בלבד הוא שאין בו כפר,
 14 אבל לחסרון איברים¹⁴ או לחבלות יש בו כפר.

(11) והרי זה סותר לכאורה את הפירוש מפי השמועה שבהלכה הקודמת. (12) ראה אבן עזרא שמות כא, כד; ויקרא כד, יט. (13) כולל כל חמשת הדברים שנאמרו בהלכה א. (14) כגון קוטע ידו, אף על פי שאינה חוזרת לעולם ודומה למיתה, מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי (משפטים כא, כה).

- 15 ד. וכן זה שנאמר בחובל בחברו ומזיקו: לא תחוס
 16 עיניך¹⁵ - שלא תחוס בתשלומין. שמא תאמר: עני
 17 הוא זה¹⁶ ושלא בכונה חבל בו, ארחמנו; לכה
 18 נאמר: לא תחוס עיניך¹⁷.

(15) ולפני זה כתוב "וקצתה את כפה", ולכאורה משמע חבלה גופנית ממש. רבינו מציין את הכתוב הזה ואומר: "שנאמר בחובל חבירו ומזיקו", משום שגם ברצח נאמר (דברים יט, יג) ולא תחוס עיניך, ושם כוונתו לעונש גופני דווקא. (16) כך פירש אבן עזרא, דברים כה, יב. (17) "אחד שוגג ואחד מזיד", ירושלמי בבא קמא פרק ח הלכה א.

- 19 ה. ומנין שזה שנאמר באיברים¹⁸ 'עין תחת עין',
 20 תשלומין הוא¹⁹? שנאמר בו²⁰: חבורה תחת חבורה,

- 1 ח. ומנין שהוא חייב בשבת³⁷ בפני עצמו ורפוי³⁸
 2 בפני עצמו? ושנאמר³⁹: רק שבתו יתן ורפא ירפא.
- 37 ביטול מלאכתו מחמת החולי. וראה שם הלכה יא.
 38 שכר הרופא ודמי הרפואות, וראה שם הלכה יד.
 39 במכה איש ונפל למשכב. וראה בבא קמא פה.
- 3 ט. ומנין שהוא חייב בבשת בפני עצמו? שהרי
 4 נאמר: ושלחה ידה והחזיקה במבשיו, וקצתה את
 5 בפה⁴⁰; בכלל דין זה פל המביש⁴¹.
- 40 ופירושו חכמינו ממון, כמו ביד תחת יד. ראה ספרי תצא,
 ובבא קמא כח. (41) והחזיקה במבושיו לא באה אלא
 כדוגמא בלבד, ומעין זה ספרי, שם, רצב.
- 6 י. המביש אינו חייב על הבשת עד שיהיה מתפונן⁴²,
 7 ושנאמר: ושלחה ידה⁴³; אבל המביש חבירו בלא
 8 פונה - פטור. לפיכך, ישן וכיוצא בו שביש - פטור.
- 42 שלא כמזיק שחייב אפילו אינו מתכוון, ראה הלכה יא.
 43 ולמדו חכמינו עד שיתכוון לשלוח. בבא קמא פו: וראה
 שם הגהות הב"ח. וראה ירושלמי פרק ח, הלכה ג וספרי
 שם.
- 9 יא. אדם מועד⁴⁴ לעולם. בין שוגג בין מזיד, בין
 10 ער בין ישן⁴⁵ בין שפור⁴⁶, אם חבל בחברו או הזיק
 11 ממון חברו - משלם מן היפה שבנכסיו. במה
 12 דברים אמורים שהישן חייב לשלם? בשנים שישנו
 13 באחד, ונתהפך אחד מהן והזיק את חברו⁴⁷ או קרע
 14 בגדו; אבל אם היה אחד ישן, ובא אחר ושכב בצדו
 15 - זה ששכב באחרונה הוא המועד, ואם הזיקו הישן⁴⁸
 16 - פטור. וכן אם הניח פלי בצד הישן ושברו -
 17 פטור; שזה שהניחו הוא המועד שפשע⁴⁹.
- 44 וחייב לשלם נזק שלם (שם כו.). (45) שהוא בבחינת
 אונס. (46) שאמנם ער הוא, אבל דינו כאנוס. בגמרא שם
 כו: פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס
 כרצון. (47) בגופו. (48) כלומר הראשון ששכב לישון.
 (49) שהניחם בצד הישן, שהיה צריך להעלות על דעתו,
 שהישן ישבור אותם.
- 18 יב. מי שנפל מן הגג ברוח מצויה⁵⁰ והזיק - חייב
 19 בארבעה דברים⁵¹, ופטור מן הבשת⁵². נפל ברוח
 20 שאינה מצויה⁵³ - חייב בנזק⁵⁴ בלבד, ופטור
 21 מארבעה דברים⁵⁵. ואם נתהפך⁵⁶ - חייב בכל, אף
 22 בבשת⁵⁷; שפל המתפונן להזיק, אף על פי שלא
 23 נתפונן לביש - חייב בבשת⁵⁸.
- 50 קרוב למזיד הוא, שהיה צריך להעלות על דעתו, שרוח
 מצוייה תפיל אותו. (51) אף על פי שלא נתכוון להזיק.
 (52) שהמבייש בלא כוונה פטור. ראה למעלה הלכה י.
 (53) כגון סערה שפרצה פתאום, והרי זה אונס. (54) שאדם
 מועד לעולם, ראה למעלה הלכה יא, ובמגיד משנה כאן
 כתב, שאונס ממש פטור גם מדמי נזק ולא פטרתו תורה
- 1 יג. שנים שחבלו באחד באחד⁵⁹ - שניהם חייבין⁶⁰,
 2 ומשלישין⁶¹ ביניהן. היה אחד מתפונן ואחד שאינו
 26 מתפונן - זה שאינו מתפונן פטור מן הבשת⁶².
- 59 בבת אחת. (60) בתשלומים, אבל אם מת, שניהם
 פטורים ממיתה. שם כו: (61) ומחלקים, כלומר, כל אחד
 מהם אינו משלם אלא חצי. (62) וחבירו ישלם הכל.
- 27 יד. המתפונן לביש את הקטן וביש את הגדול - נותן
 28 לגדול⁶³ דמי בשתו של קטן⁶⁴. נתפונן לביש העבד
 29 וביש את בן חורין - נותן לבן חורין דמי בשתו של
 30 עבד⁶⁵.
- 63 אף על פי שלא נתכוון אליו. (64) דמי בושת שהיה
 ראוי לתת לקטן אילו בישו. בושתו של קטן נמוך משל
 גדול. (65) שאף המבייש את העבד חייב בבושת.
- 31 טו. היתה לו אבן מנחת בחיקו, בין שלא הפיר בה
 32 מעולם⁶⁶ בין שהפיר בה ושכחה⁶⁷, ועמד, ונפלה
 33 והזיקה⁶⁸ - חייב בנזק⁶⁹ בלבד, ופטור מארבעה
 34 דברים⁷⁰. וכן אם נתפונן לזרק שתים⁷¹ וזרק ארבע
 35 והזיק, או שהזיק פשהו⁷² ישן⁷² - חייב בנזק, ופטור
 36 מארבעה דברים.
- 66 כגון שהיה ישן, והניחה אדם אחר בחיקו. (67) והריהו
 שוגג. (68) לאדם או לכלים. (69) אף על פי שהוא אונס,
 כי עשו בו אונס כרצון ושוגג כמזיד (אם הניזק לא פשע).
 ראה למעלה הלכה יא. (70) שאינו חייב בהם אלא או מזיד
 או קרוב למזיד. ראה למעלה הלכה יב. (71) למרחק שתי
 אמות. (72) למעלה בהלכה יא מביא רבינו דין "ישן"
 להשמיענו, שהוא חייב בנזק, וכאן - מודיענו שהוא פטור
 מארבעה דברים.
- 37 טז. המזיק את חברו בכונה⁷³ בכל מקום⁷⁴ - חייב
 38 בחמשה דברים. ואפלו נכנס לרשות חברו⁷⁵ שלא
 39 ברשות, והזיקו בעל הבית - חייב; שיש לו רשות
 40 להוציא, ואין לו רשות להזיקו. אבל אם הזיק⁷⁶ זה
 41 שנקנסו בעל הבית - הרי בעל הבית פטור⁷⁷. ואם
 42 הזיק בו בעל הבית - חייב, מפני שנקנס שלא ברשות.
 43 היו שניהם ברשות⁷⁸ או שניהם שלא ברשות, והזיקו
 44 זה בזה - שניהם פטורין⁷⁹.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"א תמוז – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ג הלכה ה. (97) מאחר שאמרנו שאומדים לנזקים. (98) ואין סומכים על דברי העדים בלבד. פסק כשמעון התימני, שם צ: (99) אם חפץ זה ראוי היה לעשות נזק זה. (100) אונס גמור ופטור. (101) חזקה שהנזק נעשה בחפץ שיש בו כדי להזיק. ומשום כך מאמינים לחבל (בשבועה). ראה ראב"ד, ששיבת את דברי רבינו ומנמקם. (102) לקמן פרק ה הלכה ד, כשלא ראו העדים שחבל בו.

(73) מתוך ידיעה תחילה, ובלשון הגמרא "ידע ביה". (74) בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד. (75) כגון חצרו או ביתו. (76) כגון שנתקל בבעל הבית. (77) כי הנכנס שלא ברשות הוא שפשע. (78) כגון בחצר של שניהם או שנתן לו בעל הבית רשות להיכנס. (79) אם שניהם ברשות פשע הניזק, שהיה צריך להיזהר, כי ידע שגם חבירו נמצא שם. ואם שניהם שלא ברשות פשע הניזק מפני שנכנס שלא ברשות.

20 יט. הַבְּרִזָּל אֵין לוֹ אִמְדָּה. ¹⁰⁴ אֶפְלוּ מַחֲט קְטַנָּה ¹⁰⁴
21 רְאוּיָה הִיא לְהַמִּית, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר לְהִזְיֵק. הַזְזִיק
22 אֶבֶן, וְלֹא־חַר שִׁצְעָא מִתַּחַת יָדוֹ הוֹצִיא הָלָה אֶת
23 רֵאשׁוֹ מִן הַחֲלוֹן וְקִבְּלָהּ - פְּטוֹר מִכְּלוּם ¹⁰⁵; שְׁנֵאמַר:
24 וּמִצָּא אֶת רַעְיָהוּ ¹⁰⁶ - פָּרַט לְמִמְצִיאָהּ אֶת עַצְמוֹ ¹⁰⁷.

(103) אין אומדים אותו, אם יש בו כדי להמית ולהזיק או לא. (104) וכל ברזל שיש לו חוד, כגון שפוד או סכין, אבל אם היכה אותו במוט ברזל, או אפילו בשפוד והנזק בא כתוצאה מן המשקל בלבד, אומדים אותו כדרך שאומדים עץ או אבן. ראה להלן הלכות רוצח פרק ג הלכה ד. דין זה שהברזל ממית בכל שהוא למדו מן הכתוב "ואם בכלי ברזל הכהו" (במדבר לה, טז), ואילו באבן ובכלי עץ כתוב "יד" (באבן יד, בכלי עץ יד). מכאן אמרו, שבאבן ועץ צריכים שיעור מלא אחיזת יד, מה שאין כן בברזל, שממית בכל שהוא, אפילו מחט (ספרי פרשת מסעי, פיסקה קס; סנהדרין עו:). בירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ב) לומדים דין זה בדרך פשוטה יותר. באבן ובעץ כתוב "אשר ימות בה", ואילו בברזל כתוב סתם "ואם בכלי ברזל היכהו", ולא כתוב "אשר ימות בו" מכאן לומדים אפילו מחט קטנה, שעל ידי תחיבה בוושט יכולה להמית. לימוד זה פשוט יותר, ועליו מסתמך כנראה רבינו (ראה הלכות רוצח שם). (105) אפילו מנזק. פסק כרב פפא בשם רבא ולא כרב זבדי שם, וכן פסק הרי"ף. (106) מדובר על חוטב עצים ביער, ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו. (107) הלשון "ומצא את רעהו" משמע שרעהו כבר היה שם, משעה שנשל הברזל. מכאן שאם בשעת זריקת האבן לא היה שם, ורק אחר כך הוציא את ראשו, פטור (מכות ח. וספרי שופטים פיסקה קפג).

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) נתבאר בו הדברים שהעושים חייב בכל חמשה דברים הנזכרים, והדברים שהעושים אינו חייב בכלם. ונתבאר מהויות הארבעה דברים, שהם: נזק וצער וריפוי ושבת וכל פרטיהם.

25 א. הַחֹבֵל בְּחִבְרוֹ תְּכַלֵּהּ שְׂהוּא רְאוּי לְשַׁלֵּם הַחֲמִשָּׁה
26 דְּבָרִים כָּלָם - מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה. ² הַזִּיקוּ נִזְק שְׂאִין בּוֹ
27 אֶלָּא אֲרַבְעָה - מְשַׁלֵּם אֲרַבְעָה. ³ שְׁלֵשָׁה - מְשַׁלֵּם
28 שְׁלֵשָׁה. שְׁנַיִם - מְשַׁלֵּם שְׁנַיִם. אֶחָד - מְשַׁלֵּם אֶחָד. ⁴

(2) בבא-קמא פג: (3) ואין אומרים כיון שאינו חייב על הנזק, אף על שאר הדברים לא ישלם. תוספתא בבא-קמא פרק ט, וירושלמי פרק ח הלכה א. (4) כי לא כל החבלות שוות, ובית-דין מבררים פרטי כל חבלה כפי שהיא. כל ההלכה בתוספתא שם, וכפי שנוסחה בירושלמי שם.

1 יז. הַמְּבַקֵּעַ עֲצִים בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וּפְרַח עֵץ מִהֵן
2 וְהִזִּיק בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד ⁸⁰; או שְׂבַקֵּעַ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד ⁸¹,
3 וְהִזִּיק בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים ⁸²; או שְׂבַקֵּעַ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד,
4 וְהִזִּיק בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד אַחֵר ⁸³; או שְׂנַכְנַס לְחֲנוּתוֹ שֶׁל
5 נִגְרָה ⁸⁴, בֵּין בְּרִשׁוֹת בֵּין שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת ⁸⁵, וְנִתְּזָה בְּקַעַת
6 וְטַפְחָה עַל פְּנָיו - בְּכָל אֵלוֹ חֵיב ⁸⁶ בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים ⁸⁷,
7 וּפְטוֹר מִן הַבִּשְׁתָּה ⁸⁸.

(80) של אחר, חייב, כי ברשות הרבים אסור לאדם לבקע עצים. (81) שלו. (82) חייב, אף על פי שבחצרו מותר לו לאדם לבקע עצים, בכל זאת חייב, משום שהיה לו להיזהר, שהרי רבים מצויים ברשות הרבים. (83) של אחרים, אף על פי שאין רבים מצויים שם, בכל זאת חייב, כי קיסמים הניתנים דרכם ליפול רחוק ממקום הביקוע. (84) שרבים רגילים להיכנס לחנות של אומנים. (85) שלא נטל רשות מבעל החנות. (86) והטעם, שחנות של נגר שלא נטל רשות הוא כמו ברשות, כמו שאמרנו למעלה. (87) שבכל המקרים האמורים כאן, קרוב למידת הוא. (88) משום שלא התכוון לבייש, ואף לא להזיק.

8 יח. כִּשְׁם שְׂאוּמְדִין לְמִיתָה ⁸⁹, כִּפֵּן אוּמְדִין לְנִזְקִין ⁹⁰.
9 מִיֵּצֵד? הֲרֵי שְׂהִפְהָ חִבְרוֹ בְּצָרוֹר קָטָן ⁹¹ שְׂאִין בּוֹ פְּדִי
10 לְהִזְיֵק, או בְּקִיסָם שֶׁל עֵץ קָטָן, וְחָבַל בּוֹ חֲבִלָּה
11 שְׂאִין חֲפֵץ זֶה רְאוּי לְעֲשׂוֹתוֹ - הֲרֵי זֶה פְּטוֹר ⁹²;
12 שְׁנֵאמַר: בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרָף ⁹³ - דְּבַר הָרְאוּי לְהִזְיֵק.
13 אֶבֶל חֵיב הוּא בְּבִשְׁתָּה ⁹⁴ בְּלִבְדָּה. אֶפְלוּ רִקְקָה ⁹⁵ בְּגוּפּוֹ
14 שֶׁל חִבְרוֹ ⁹⁶ - חֵיב בְּבִשְׁתָּה. לְפִיכֵף ⁹⁷ צָרִיכִין הַעֲדִים
15 לִידַע בְּמָה הִזִּיק, וּמִבִּיאִין הַחֲפֵץ שְׂהִזִּיק בּוֹ לְבֵית
16 דִּין ⁹⁸, עַד שְׂאוּמְדִין אוֹתוֹ ⁹⁹ וְדָנִין עָלָיו. וְאִם אָבַד
17 הַחֲפֵץ, וְאָמַר הַחֹבֵל: לֹא הָיָה בּוֹ פְּדִי לְהִזְיֵק, וּכְמוֹ
18 אָנוּס אֲנִי ¹⁰⁰; וְהִנְחִיף אוֹמַר: הָיָה בּוֹ פְּדִי לְהִזְיֵק -
19 יִשְׁבַּע הַנְּחִיף וְיִטַּל ¹⁰¹, כִּמוֹ שִׁיתְּבִאָר ¹⁰².

(89) שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמיתו, שנאמר (במדבר לה, יז): ואם באבן יד אשר ימות בה, היכהו (ספרי פרשת מסעי, פיסקה קס). (90) היכה חבירו בדבר שאין בו כדי להזיק, פטור (בבא קמא צא.). (91) באבן קטנה. (92) שמחמת חולשתו נחבל, ואונס גמור הוא. ראה להלן פרק ו, הלכה ד ומגיד משנה שם. (93) ושם מדובר שהמוכה נחבל ולא מת. (94) כי התכוון לעשות אותו מעשה שגרם לבייש את חבירו. (95) שאין בו נזק כלל, מה שאין כן באבן קטנה, שיכולה לחבול חבלה כלשהי, שם צ. (96) אבל רקק בבגדו פטור מלשלם, שם צא. וראה להלן פרק

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"א תמוז - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 ב. פיצד? קטע ידו או רגלו או אצבע מהן, או
24 שסמא עינו - משלם חמשה: נזק⁷, וצער⁸, ורפוי⁹,
ושבת¹⁰, ובשבת¹¹. הנהו על ידו וצבתה¹², וסופה
לחזו; על עינו ומרדה¹³, וסופה לחיות - משלם
ארבעה¹⁴: צער, ורפוי, ושבבת, ובשבת. הנהו על
ראשו וצבה¹⁵ - משלם שלשה: צער, ורפוי, ובשבת.
הנהו במקום שאינו נראה¹⁶, כגון שהנה על ברקיו
או בגבו¹⁷ - משלם שנים: צער ורפוי¹⁸. הנהו
במטפחת שפידו או בשטר¹⁹ וכיוצא באלו - נתן
אחת, והיא הבשבת בלבד.

28 בתער. בבא-קמא פו. (29) שהרי השער אין סופו
לחזור. (30) ויש בו צער, ואף טעון רפוי. (31) במי
שמלאכתו בכך. (32) [מליצת המקרא (שיר השירים ז, ו)
ודלת ראשך כארגמן - כל מפרשי המקרא פירשו: שער
ראשך, קווצות או תלתלים, אבל מדברי רבינו כאן יוצא
ברור שלא התכוון לשער, שהרי מדבר כאן על שבת.
ובגילוח שאינו חזור, הפסד השער הוא הנזק שמנה רבינו
לחוד, ושבת משמעותו ביטול מלאכה בתקופת המחלה עד
שיתרפא. אולי הכוונה לפאה נכרית. (33) משום שהוא
חש בראשו. (34) לשון הגמרא שם.

ה. הא למדת³⁵, שפול המחסר חברו איבר שאינו
חזיר³⁶ - חייב בכל החמשה דברים³⁷. אפלו הפיל
שנו³⁸ - חייב בכל, שאי אפשר שלא יחלה פיו³⁹
שעה אחת. אף על פי שהשן אין לו רפואה, בשר
השנים צריך רפואה.

35) מקטע ידו וכו' בהלכה ב, ומשער שאינו חוזר בהלכה
הקודמת. (36) ולא דוקא אלו שנזכרו בהלכות הקודמות.
(37) ואינו יוצא ידי חובתו בתשלום נזק בלבד. (38) דינה
כיתר האברים שאינם חוזרים. ומובן, ששיני חלב שאחרות
צומחות במקומן, דינן כאבר החוזר. ראה קידושין כד.
(39) וצריך רפוי, וגם הוא בטל ממלאכתו באותה שעה.

ו. אפלו חסרו כשצרה מעור⁴⁰ בשרו - חייב בחמשה
דברים; שהעור אינו חוזר⁴¹ אלא צלקת⁴². לפיכך,
החובל בחברו וקרע העור והוציא ממנו דם⁴³ - חייב
בחמשה דברים.

40) דינו כמחסר אבר וחייב חמשה דברים, וראה ירושלמי
סנהדרין פרק יא, סוף הלכה א. (41) ודינו כאבר שאינו
חוזר. (42) המכה מתרפאת, אבל במקומה נשאר רושם
לתמיד. (43) היינו פצע. ראה מכילתא משפטים פרשה ח.

ז. המבעית⁴⁴ חברו, אף על פי שחלה⁴⁵ מן הפחד -
הרי זה פטור מדיני אדם⁴⁶ וחייב בדיני שמים⁴⁷.
והוא⁴⁸, שלא נגע בו, אלא כגון שצעק מאחוריו או
שנתראה [לו] באפלה וכיוצא בזה. וכן אם צעק
באזנו וחרשו - פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.
אחזו⁴⁹ ותקע באזנו וחרשו, או שנגע בו ודחפו בעת
שהבעיתו, או שאחזו בבגדיו, וכיוצא בדברים אלו -
חייב בתשלומין.

44) המבהיל, בבא-קמא צא. (45) והוא צריך רפוי, ואף
בטל ממלאכתו. (46) מכיון שלא עשה מעשה בגופו, הרי
זה גורם לנזק ופטור מדיני אדם. (47) מכיון שבגללו חלה
חבירו. (48) בתנאי. (49) בגופו, וזהו מעשה, ועל כן
חייב.

ח. יראה⁵⁰, שהנחבל שאמר: נתחרשתי או
נסמית עיני, והרי איני רואה או איני שומע - אינו

5) משלם פעם חמשה דברים, ופעם פחות. שאלת התוספתא
והירושלמי שם. (6) אבר שאינו חוזר. (7) ראה למעלה
פרק א הלכה ב. (8) ראה להלן הלכות ט"י. (9) להלן
הלכה יד. (10) להלן הלכה יא. (11) להלן פרק ג הלכה
א. (12) והתנפחה, תוספתא וירושלמי שם. (13) ויצאה
ממקומה. (14) כי על נזק אינו חייב אלא אם-כן מחסר את
חבירו אבר שאינו חוזר, להלן הלכה ה. (15) שאף שבת
אין כאן, שהרי יכול הוא לעסוק במלאכתו, שם. (16) לשון
הירושלמי שם. רבינו מפרש, שמקום המכה מכוסה ואין
רואים אותו. אבל הראב"ד מפרש שכוונת הירושלמי היא
שאיש לא ראה את ההכאה, ונראים הדברים שאין מחלוקת
ביניהם בנוגע לדין עצמו. רבינו מודה שאם הכה ואנשים
רואים, הרי ביישו אף-על-פי שהמכה אינה נראית, והראב"ד
מחייב בבושת אפילו אם איש לא ראה בשעה שהכהו, אבל
המכה ניכרת ונראית לעין. (17) שאפילו יתנפת, אין איש
רואה. (18) ובושת אינו משלם, מכיון שהמכה במקום
מכוסה, וגם הכהו באין רואים. (19) מכה קלה שאין בה
צער אלא בזיון בלבד, והתכוון לביישו. ירושלמי שם.

ג. כוואה בשפוד²⁰ או במסמר על צפרניו, במקום
שאינו עושה חבורה²¹ ולא מעפב מלאכה²² - משלם
הצער בלבד²³. השקהו סם או סכו סם²⁴, ושנה
מראה עורו²⁵ - משלם לו רפוי בלבד²⁶, עד שיתחזר
מראהו פשהיה. אסרו בחדר²⁷ - נתן לו דמי שבת
בלבד. וכן כל כיוצא באלו.

20) בבא-קמא פג: (21) ואין בו לא נזק ולא רפוי.
(22) ואין בו שבת. (23) ובושת אינו משלם, אם לא ראהו
שום אדם (מגיד-משנה). (24) בבא-קמא פב:
(25) במקום שאינו נראה, ולא גרם לו נזק ולא צער ולא
בושת. (26) שכר הרופא ודמי הרפואות. (27) ובטלו
ממלאכתו, שם (אם היה כבר בחדר וסגר עליו, שלא יוכל
לצאת, הריהו גורם בנזקים ופטור מדיני אדם, רא"ש שם.
וראה חושן-משפט סימן תכ, סעיף יא).

ד. המגלה²⁸ שער ראש חברו - נתן לו דמי בשתו
בלבד, מפני שסופו לחזר. גלחו פסם או שכוואהו
עד שאין סוף השער לחזר - חייב בחמשה דברים:
כגון²⁹ בצער ורפוי - שהרי יתחמם ראשו מן הכויה
או מן הפסם, ונמצא חש בראשו³⁰; ומשלם לו שבת
שהרי הוא ראוי לרקד³¹ ולנדנד דלת ראשו³²

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"א תמוז – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

המחלה, כי "אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל" (בבא-מציעא עו:), אלא מחשבים לפי השכר, שפועל באותה העבודה היה מסכים לקבל ליום ובלבד שלא יעבוד. אם העבודה קשה, יסכים להפחתה גדולה, ואם המלאכה קלה, לא יסכים אלא להפחתה מועטת בלבד (ראה תוספתא בבא-קמא פרק ט, וירושלמי שם פרק ח הלכה ג, שנותן לו שכר שלם, וראה מגיד-משנה הלכות גזילה ואבידה פרק יב הלכה ד). (64 בבא-קמא פג: פה: 65) כל ימי החולי. (66 עבודה קלה שיוכל כל אדם לעשותה גם בלי יד, לאחר שיבריא. ואין מחשבים לפי שכר העבודה לפני קטטעו ידו, מכיוון שהפסד זה נכלל בחשבון דמי הנזק. וראה מכילתא דרשב"י משפטים כא, יט. 67) ראה להלן הלכה יד. (68) ואינו יכול להיות שומר קישואים, שצריך להתהלך מסביב לגינה. [המדובר כשקטטע שתי רגליו, כי ברגל אחת, אומרת המשנה (פג:)] שמקבל כשומר קישואים, וכן בתוספתא שם נאמר: כאילו הוא חגר שומר קישואים. רא"ש [שם]. (69 עבודה קלה שיוכל כל אדם לעשותה גם בלי רגל, לאחר שיבריא. 70) הכוונה לשתי עיניו, כי סומא בעין אחת מסוגל לעבודה. [ודין זה נאמר בסתם בן אדם, שאינו בעל מקצוע. אבל אם הוא בעל מקצוע, ויוכל לעסוק בו גם אחר חליו, משערים השבת לפי המלאכה שלו, שיוכל לעשותה לאחר שיתרפא, כגון מורה וקטטעו ידו או רגלו, שלאחר שיתרפא ויכל להמשיך במלאכתו (רא"ש שם)].

27 יב. הפכה ⁷¹ את חברו על אָזְנוֹ, או אָחֲזוּהוּ ⁷² וְתַקַּע
28 בְּאָזְנוֹ, וְחָרְשׁוּהוּ ⁷³ - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי כְּלָאוֹ; ⁷⁴ שְׁהָרִי אֵינּוּ
29 רְאוּי לְמִלְאכָה כְּלָלִים.

(71 בבא-קמא צא. 72) שעשה מעשה בגופו, שם. השווה למעלה הלכה ז. (73) ואינו ניתן לריפוי. (74) מימרא של רבא, שם פה: (75) משמע שאם יש לו מלאכה, שיוכל לעשותה לאחר שנתחרש, אינו משלם דמי כולו. ראה שם תוספות דיבור-המתחיל חרשו.

30 יג. סָמָא אֶת עֵינָיו ⁷⁶ וְלֹא אָמְדוּהוּ ⁷⁷, קָטַע אֶת יָדוֹ ⁷⁸
31 וְלֹא אָמְדוּהוּ ⁷⁹, וְקָטַע אֶת רַגְלוֹ וְלֹא אָמְדוּהוּ, וְאַחַר
32 כֶּף חֲרָשׁוֹ - הוֹאִיל וְלֹא אָמְדוּהוּ לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק, נוֹתֵן
33 לוֹ דְּמֵי כְּלָאוֹ ⁸⁰. אָמְדוּהוּ ⁸¹ לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק וְאַחַר כֶּף ⁸²
34 אָמְדוּהוּ לְכָל ⁸³ - אֵין גּוֹבִיִן מִמֶּנּוּ אֶלָּא דְּמֵי כְּלָאוֹ
35 בְּלִבְדוֹ ⁸⁴; וְאִם תִּפְּשׂ הַנֶּזֶק נֶזֶק כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר ⁸⁵ וְדְמֵי
36 כְּלָאוֹ ⁸⁶ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ ⁸⁷.

~ [נקודות משיחות קודש] ~

"חרשו ... נותן לו דמי כולו".

כשם שבהבנת השכל ישנה 'דעת תחתון' שהיא הבנה באלקות כפי ערך שכלו של אדם, ו'דעת עליון' שהוא סוג שונה לגמרי ב'דעת' הבא מצד הקשר הפנימי של הנשמה היהודית עם הקב"ה, ועל ידה יכול יהודי להגיע להבנה אחרת לגמרי באלוהות, וכשם שבראיה ישנו הבדל עצום בין ראייה בפעם הראשונה שהיא ראייה שטחית ובין ראייה הבאה לאחר התבוננות בדבר ביסודיות ובעמקות

1 נֶאֱמָר ⁵¹; שְׁהָרִי אֵין אָנוּ מְפִירִין הַדָּבָר, שְׁמָא יַעֲרִים.
2 וְאֵינוּ נוֹטֵל הַנֶּזֶק עַד שְׂפִיבְדָק זְמַן מְרַבָּה, וְיִהְיֶה מְחֻזָּק
3 שְׂאֵבֵד מְאֹד עֵינָיו אוֹ נִתְחַרְשׁ, וְאַחַר כֶּף יְשָׁלֵם זֶה.
(50) סברת עצמו. (51) כי דין הנחבל כדין הנגזל (שבועות מד:). ונגזל הטוען שלקחו ממנו כליו שלא ברשות אינו נאמן אלא-אם-כן יש לו עדים (שם מו. הגר"א לחושן-משפט סימן תכ, סעיף ג).

4 ט. כִּמְהָ הוּא הַצֹּעֵר? הַפֵּל הוּא לְפִי הַנֶּזֶק ⁵²: יֵשׁ אָדָם
5 שְׁהוּא רַף ⁵³ וְעֵנְג מְאֹד ⁵⁴ וּבַעַל מְמוֹן, וְאֵלוֹ נִתְנוּ לוֹ
6 מְמוֹן הַרְבֵּה לֹא הִיָּה מְצֻטָּעַר מַעַט; וְיֵשׁ אָדָם שְׁהוּא
7 עֲמֻלָן ⁵⁵ וְחֻזָּק ⁵⁶ וְעֵנִי, וּמִפְנֵי זֶה אֶחָד מְצֻטָּעַר צֹעֵר
8 הַרְבֵּה. וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה ⁵⁷ אוֹמְדִין וּפּוֹסְקִין
9 הַצֹּעֵר.

(52) בבא-קמא פג: (53) חלש, מפונק. (54) וקשה לו לעמוד אפילו בצער מועט, "אם היה מרוכך, מעורן ומפונק" (מכילתא משפטים פרשה ח). (55) עובר עבודה קשה. (56) ויכול לעמוד אפילו בצער רב. (57) "כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול" (שם). באומדן הצער, מביאים בחשבון את הצד הסובייקטיבי של הנחבל, מה-שאינ-כן בחישוב הנזק. ראה למעלה פרק א הלכה א.

10 ל. בִּיצַד מְשַׁעְרִין הַצֹּעֵר בְּמָקוֹם שֶׁחֲסָרוּ אֵיבָר? ⁵⁸ הָרִי
11 שְׁקָטַע יָדוֹ אוֹ אֶצְבְּעוֹ - אוֹמְדִים בְּמָה אָדָם כֶּזֶה
12 וּרְצָה לְתֵן בֵּין לְקָטַע לוֹ אֵיבָר זֶה בְּסִיף אוֹ לְקָטַע
13 אוֹתוֹ בְּסִיף ⁵⁹, אִם גָּזַר עָלָיו הַמֶּלֶךְ ⁶⁰ לְקָטַע יָדוֹ אוֹ
14 רַגְלוֹ, וְאוֹמְדִין בְּמָה יֵשׁ בֵּין זֶה לְזֶה וּמְשָׁלֵם
15 הַמִּזְיָק ⁶¹.

(58) שכבר שילם לו דמי האבר, בבא-קמא פה. ההלכה הקודמת נותנת תשובה מספקת לצער שלא במקום נזק, כגון כוואהו בשפוד על ציפורנו. ובהלכה זו מבאר רבינו כיצד משערים צער במקום שיש גם נזק, והחובל שילם דמי הנזק. (59) שאין בו צער. (60) כי לקטוע ידו לכתחילה לא יסכים, אפילו בדמים מרובים. (61) את ההפרש.

16 יא. בִּיצַד מְשַׁעְרִין הַשֶּׁבֶת? אִם לֹא חֲסָרוּ אֵיבָר אֶלָּא
17 חֲלָה וְנִפְּל לְמִשְׁכָּב, אוֹ שֶׁצָּבְתָהּ יָדוֹ וְסוּפָה לְחֹזֵר ⁶²
18 - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שְׁבֵתוֹ שָׁל כָּל יוֹם וְיוֹם כְּפּוֹעַל בְּטָל ⁶³
19 שָׁל אוֹתָהּ מְלֹאכָה שְׁבֻטָּל מִמֶּנּוּ; וְאִם חֲסָרוּ אֵיבָר ⁶⁴
20 אוֹ שְׁקָטַע יָדוֹ - נוֹתֵן דְּמֵי יָדוֹ, שְׁהוּא הַנֶּזֶק, וְשֶׁבֶת
21 - רוֹאִין אוֹתוֹ ⁶⁵ כְּאֵלוֹ הוּא שׁוֹמֵר קִשׁוּאִים ⁶⁶, וְרוֹאִין
22 בְּמָה הוּא שֹׁכֵר שׁוֹמֵר קִשׁוּאִין בְּכָל יוֹם, וְעוֹשִׂין
23 חֲשׁוֹבִין כָּל יְמֵי חָלָיו שָׁל זֶה, וְנוֹתֵן לוֹ ⁶⁷. וְכֵן אִם
24 קָטַע רַגְלוֹ ⁶⁸ - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ הוּא שׁוֹמֵר עַל
25 הַפֶּתַח ⁶⁹. סָמָא עֵינָיו ⁷⁰ - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ הוּא טוֹחֵן
26 בְּרַחִים. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(62) ואינו משלם נזק, אף-על-פי שפחתו דמיו בזמן המחלה. (63) לא השכר המלא של יום עבודה, שעסק בה קודם

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"א תמוז – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

99 שנותן הכל מיד. 100) ואם יתרפא מהר - הרווח שלו, ואם ימשך הריפוי זמן רב - ההפסד שלו. 101) שאינו חייב אלא בדמי ריפוי, והרי הוא נותן לו. וראה בבא-קמא פה.

13 יז. אָמַר לוֹ הַנֶּזֶק: פֶּסֶק עֲמִי¹⁰² וְתֵן עַל יָדִי, וְאָנִי
14 אֲרַפָּא אֶת עַצְמִי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ:
15 שְׁמָא לֹא תִרְפָּא עַצְמִךָ¹⁰³, וְאַחֲזַק אֲנִי פְּמִזִּיק. אֶלָּא
16 נוֹתֵן לוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, אוּ פּוֹסֵק עַל הַפֶּל וְנוֹתֵן דְּמֵי
17 הַרְפּוּי עַל יָדֵי בֵּית דִּין.

102) את דמי הריפוי. 103) כי רוצה אתה להשאיר את הכסף בידך.

18 יח. אָמַר לוֹ הַמְזִיק¹⁰⁴, אָנִי אֲרַפָּא¹⁰⁵ אוֹתְךָ, אוּ יֵשׁ
19 לִי רוֹפֵא שְׁמַרְפָּא בְּחַנְסָא - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ¹⁰⁶; אֶלָּא
20 מְבִיא רוֹפֵא אֲמֵן וּמְרַפְּאֵהוּ בְּשֹׁכֵר.

104) שם. 105) כגון שהיה רופא. 106) כי במקרה א' יכול הנחבל לטעון שאינו רוצה שאדם שחבל בו יטפל בריפוי, ובמקרה ב' - שרופא שמרפא בחינם, אין ריפוי שוה כלום.

21 יט. הָרִי שְׁלֹא פֶּסֶק עִמּוֹ¹⁰⁷, אֶלָּא הִיָּה מְרַפָּא יוֹם
22 וַיּוֹם, וְעָלוּ בּוֹ צַמְחִים¹⁰⁸ מִחַמַּת הַמַּכָּה, אוּ נִסְתָּרָה¹⁰⁹
23 הַמַּכָּה אַחֵר שְׁחִיתָהּ¹¹⁰ - חַיִּב לְרַפְּאוֹתָהּ וְלָתֵת לוֹ דְּמֵי
24 שְׁבִתוֹ¹¹¹. עָלוּ בּוֹ צַמְחִים שְׁלֹא מִחַמַּת הַמַּכָּה - חַיִּב
25 לְרַפְּאוֹתָהּ¹¹², וְאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שְׁבִתוֹ. עֵבֶר עַל דְּבָרֵי
26 רוֹפֵא¹¹³ וְהַקְּפִיד עָלָיו הַחֲלִי - אֵינוֹ חַיִּב לְרַפְּאוֹתָהּ¹¹⁴.

107) מראש, כי אילו פסק עמו, לא היה מוסיף לו כלום, לא על דמי הריפוי ולא על דמי השבת. ראה למעלה הלכות יד-טו. 108) אבעבועות. בבא-קמא פג: פה. 109) וחזרה לקדמותה. 110) שנתרפאה, אבל לא לגמרי, שם. 111) כדעת תנא-קמא, שם. 112) צריך לומר: אינו חייב לרפאותו (מגיד-משנה). בכתיב אוקספורד מספר 518 ר' מובא בהלכה זו רק הדין, שעלו בו צמחים מחמת המכה. . . חייב לרפאותו. וכל הפיסקא של "עלו בו צמחים שלא מחמת המכה" איננה, ונוספה רק בגליון. 113) שם פה. 114) כי החולה פשע.

27 כ. כְּשֶׁפּוֹסְקִין בֵּית דִּין עַל הַמְזִיק וּמְחַיְבִין אוֹתוֹ
28 לְשֵׁלִם¹¹⁵ - גּוֹבִין מִמֶּנּוּ הַפֶּל¹¹⁶ מִיָּד¹¹⁷, וְאֵין קוֹבְעִין
29 לוֹ¹¹⁸ זְמַן פֶּלֶל. וְאֵם נִתְחַיֵּב בְּבִשְׁת פֶּלְבָד¹¹⁹ - קוֹבְעִין
30 לוֹ זְמַן לְשֵׁלִם, שְׁהָרִי לֹא חִסְרוֹ מִמּוֹן¹²⁰.

115) כלומר, לאחר מתן פסק הדין. 116) נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת. 117) "יכולם שמים ונותנים לו מיד", תוספתא שם. 118) לפי בקשתו. "אמר רבי חנינא: אין נותנים זמן לחבלות", בבא-קמא צא. 119) ראה למעלה הלכה ב. 120) גמרא שם. ואם חסרו ממון, אין קובעים לו זמן אפילו לאותם התשלומים שאינם באים מחסרון ממון.

"התופסת" את האדם השוקע בה כאילו אין דבר אחר מלבד הדבר שרואה, כך גם בשמיעה ישנה שמיעה סתם וישנה שמיעה שפירושה קליטה מעמיקה ופנימית החודרת ומקיפה את כל מהות השומע - "יכנסו דברי באזנך" - עד שהיא נוגעת לכללות ועצם האדם ויכולה לשנות את כל מהותו ותוכנו, לכן נפסק שאם "חרשו נותן לו דמי כולו" כי פגע בשמיעה שבכוחה לעצב את כל מהותו ותוכנו של האדם.

(על פי לקו"ש חלק ל"ז עמוד 161).

76) שם. בעיא של רבא שעלתה בתיקו. 77) בית-דין, ולא אמרו למזיק כמה עליו לשלם. 78) אחר-כך. 79) ורק לאחר שחרשו הם באים לדין. 80) כדין חרשו. ופסק כ"אם תמצוי לומר" שם. ותשלום זה כולל דמי עינו, ידו ורגלו. ואף דמי שבת אינו משלם, ופטור גם מצער ובושת וריפוי, שהרי שילם את דמי כולו, וכאילו קנה אותו לעבר. 81) שם, בעיא שעלתה בתיקו. 82) לאחר שחרשו. 83) כפי שהיה שוה לפני כל החבלות האלה. 84) מכיון שהבעיא עלתה בתיקו, פוסקים מספק לטובת המזיק, ואין מחייבים אותו בצער, ריפוי, שבת ובושת של החבלות הקודמות. 85) פירושו: צער, ריפוי ובושת של כל אבר ואבר, אבל שבת נכלל בדמי כולו. 86) כפי שהיה שוה קודם החבלות האלה. 87) מכיון שהוא ספק, פוסקים לטובת המזיק (הפירוש של כל הלכה זו על-פי לחם-משנה).

1 יד. פִּיצַד מְשַׁעְרִין הַרְפּוּי⁸⁸? אוֹמְדִין בְּמָה יָמִים
2 יָחִיָּה⁸⁹ זֶה מְחַלֵּי זֶה וְכַמָּה הוּא צָרִיף⁹⁰, וְנוֹתֵן לוֹ
3 מִיָּד⁹¹. וְאֵין מְחַיְבִין אוֹתוֹ לְתֵן דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ⁹².
4 וְדָבָר זֶה תִּקְנָה הִיא לְמִזִּיק⁹³.

88) בבא-קמא צא. 89) לאחר כמה ימים יבריא. 90) לשכר הרופא, לדמי הרפואות וליתר ההוצאות, כגון מזון מיוחד להבראה. 91) דמי הריפוי לכל הימים, שם. "וכולן שמין ונותנין לו מיד" (תוספתא שם). 92) אפילו שהנחבל תובע זאת בטענה שאי-אפשר לדעת מראש כמה זמן ימשך הריפוי. 93) שאפילו ימשך הריפוי יתר על מה שאמרוהו, אינו מוסיף לו כלום, גמרא שם.

5 טו. וְכֵן הַשְּׁבִתָּה⁹⁴ - אוֹמְדִין אוֹתָהּ⁹⁵ וְנוֹתֵן הַכֹּל מִיָּד⁹⁶.
6 אִם הִיָּה מִתְגַּלְגֵּל בְּחַלּוֹ וְהוֹלֵךְ, וְאָרַף בּוֹ הַחֲלִי יִתֵּר
7 עַל מָה שְׁאֲמַדוּהוּ - אֵינוֹ מוֹסִיף לוֹ פְּלוֹם⁹⁷. וְכֵן אִם
8 הִבְרִיא מִיָּד - אֵין פּוֹחֲתִין לוֹ מִמָּה שְׁאֲמַדוּהוּ⁹⁸.

94) דמי הבטלה מעבודה בזמן החולי. 95) ראה למעלה הלכה יא. 96) גמרא שם. בתוספתא שם: "אפילו חמש שנים". 97) וזוהי התקנה למזיק שנוכרה בהלכה קודמת. 98) שמן השמים ריחמו עליו, גמרא שם.

9 טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁹⁹ בְּשֹׁרְצָה הַמְזִיק, שְׂזוּ
10 תִּקְנָה הִיא לוֹ; אֶבֶל אִם אָמַר הַמְזִיק: אֵין רְצוֹנִי
11 בְּתִקְנָה זוֹ, אֶלָּא אֲרַפָּאנוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ¹⁰⁰ - שׁוֹמְעִין
12 לָהּ¹⁰¹.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"א תמוז – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

פָּרָק עֲלִישֵׁי

1 נתבאר בו מהו עניין הבושת וכל פרטיו. וכן נתבאר הדברים, ששיערו וקצבו חכמים חיוב העושה.

2 א. פִּיצַד מְשַׁעְרִין הַבִּשְׁתָּה? הַכֹּל לְפִי הַמְבִישׁ

3 וְהַמְתַּבֵּישׁ³. אֵינּוּ דוֹמָה מְתַבֵּישׁ מִן הַקָּטָן לְמְתַבֵּישׁ

4 מְאֹדָם גְּדוֹל וּמְכַבֵּד, שָׁנָה שְׂפִישׁוֹ זֶה הַקָּל⁴ בְּשֵׁתוֹ

5 מְרַבָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכל לפי המבייש והמתבייש".

היזק הבושת אינו כהיזק הגוף שבו נגרם נזק לאבר מסוים בגופו של אדם, אלא שהוא היזק נפשי בו האדם מאבד את ערכו ותוכנו, ולכן מצינו חילוק בתשלומי הבושת ש"הכל לפי המבייש והמתבייש". מתוך כך יובן גם מדוע בעניין עדי שקר, כתב הרמב"ם (הלכות עדות פי"ז ה"ב) שמזהירים את העדים "ומודיעין אותם כח עדות שקר ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא" אזהרה שלא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שהעונש עליהם ארבע מיתות בית דין.

והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי על ידי הנהגתו הטובה והישרה הוא מעיד על ה"טוב" ו"הישר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג, י). לכן כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל עניינו ותוכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו.

(על פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 56)

2 בבא-קמא פג: (3 ראה להלן. 4 הנקלה, ובלשון התוספתא (בבא-קמא פרק ט): "אינו דומה המתבייש מן היקר (המכובד) למתבייש מן הפגום (=הנקלה)".

6 ב. הַמְבִישׁ⁵ אֶת הָעָרָם⁶ או מִי שֶׁהוּא בְּמִרְחָץ⁷ -

7 פְּטוֹר⁸. וְנִשְׁבַּח הַרוּחַ⁹ וְהַפֶּכֶה שׁוֹלִי¹⁰ עַל פְּנֵי וְהָרִי

8 הוּא עָרָם¹¹, וְהוֹסִיף זֶה בְּהַפְשָׁטוֹ - חֵיב בְּבִשְׁתָּה¹²;

9 וְאֵינּוּ דוֹמָה¹³ מְבִישׁ אֶת זֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה עָרָם לְמְבִישׁ אֶת

10 שְׂאִינוֹ עָרָם. וְכֵן אִם הִגְבִּיחַ בְּגִדּוֹ לְגִהָרָה¹⁴ או

11 שֶׁעָלָה מִן הַנְּהָרָה¹⁵, וּבִישׁוֹ¹⁶ - חֵיב¹⁷; וְאֵינּוּ דוֹמָה¹⁸

12 מְבִישׁ זֶה לְמְבִישׁ אֶת הַמְּכֹסֶה בְּבִגְדּוֹ.

5 באיזו דרך שהיא, כגון רקק בו. 6 המתהלך ערום בפני בני אדם. 7 אנשים עומדים שם ערומים ואין להם בושת.

8 כיוון שאינו מקפיד ללכת ערום בפני בני אדם, איננו בן בושת (רש"י שם פו: וראה ב'תוספות' שם דיבור-המתחיל

ערום, שפירשו בדרך אחרת). [לא נתבאר למה פטור כשבייש במרחץ על-ידי הכאה או ריקקה, ואולי במרחץ

הכוונה שביישו על-ידי שהפשיט את בגדיו]. 9 גמרא שם. 10 שולי בגדיו. 11 נעשה ערום חלקי, אבל לא

מרצונו. 12 אף-על-פי שבייש בהפשטה אדם שהיה כבר

ערום. והטעם שהוא חייב, משום שערום זה בן בושת הוא, שהרי לא מרצונו נעשה ערום. 13) בושתו של זה שנעשה ערום אינו מרובה כבושתו של זה שאינו ערום. 14) גמרא שם. 15) כשבגדיו מופשלים. 16) באיזו דרך שהיא, אפילו על-ידי הפשטה נוספת. 17) אף-על-פי שמרצונו הגביה בגדיו. 18) ובושתו אינו כה מרובה. סיכום: בהלכה זו שלושה סוגי ערום: א. ערום לגמרי ומרצונו, שהמביישו פטור. ב. ערום חלקי ושלא מרצונו, כגון נשבה הרוח. . . שהמביישו חייב, אבל פחות מהמבייש את שאינו ערום. ג. ערום חלקי מרצונו, כגון עלה מן הנהר, שהמביישו חייב, אבל פחות מהמבייש את המלובש.

13 ג. הַמְבִישׁ אֶת הַיֵּשָׁן¹⁹ - חֵיב בְּבִשְׁתָּה²⁰. וְאִם מֵת בְּתוֹךְ

14 שְׁנָתוֹ, וְלֹא הִקְיָץ²¹ וְלֹא הִרְגִישׁ בְּזֶה שְׂפִישׁוֹ - אֵין

15 גּוֹבְחִין²² בְּשֵׁת זֶה מִן הַמְבִישׁ; וְאִם תִּפְּשׂוּ הַיּוֹרְשֵׁין -

16 אֵין מוֹצִיאִין מִיָּד²³.

19) שאינו מרגיש בבושתו, בבא-קמא פו: 20) שהרי לאחר שהוא מתעורר משנתו הוא מתבייש. 21) ולא ידע בבושתו. 22) בעיא שלא נפתרה, אם החיוב בא על בושת שלו, המבייש פטור, מאחר שמת המבוייש. ואם החיוב בא משום בושתם של בני משפחתו, יהיה חייב, שהרי הם בחיים. 23) כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

17 ד. הַמְבִישׁ אֶת הַשׁוֹטָה²⁴ - פְּטוֹר²⁵; וְהַמְבִישׁ אֶת

18 הַחֵרֶשׁ - חֵיב²⁶. הַמְבִישׁ אֶת הַגֵּר אוֹ אֶת הָעֶבֶד²⁷ -

19 חֵיב. הַמְבִישׁ אֶת הַקָּטָן: אִם פְּשַׁמְכְּלִימִין אוֹתוֹ נִכְלָם

20 - חֵיב²⁸, וְאִם לֹאוּ - פְּטוֹר²⁹. וּמְכַל מְקוֹם, אֵינּוּ

21 דוֹמָה הַמְבִישׁ אֶת הַקָּטָן לְמְבִישׁ אֶת הַגְּדוֹל, וְלֹא

22 הַמְבִישׁ אֶת הָעֶבֶד לְמְבִישׁ אֶת בֶּן חוֹרִין³⁰, וְלֹא מְבִישׁ

23 חֵרֶשׁ לְמְבִישׁ פֶּקֶח.

24) "כל מי שנטרפה דעתו, ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים", כגון שדרכו לשבר כלים או לזרוק אבנים (הלכות עדות פרק ט הלכה ט, וראה חגיגה ג: ד.). 25) כי אינו בן בושת, בבא-קמא פו: 26) אף-על-פי שבדרך כלל דין החרש כדין השוטה, כי אין דעתו נכונה, שם. 27) שם פז. בדבר ההבדל בין המבייש עבד עברי לבין המבייש עבד כנעני, ראה להלן פ"ד ה"ו. 28) אע"פ שבדרך כלל דין הקטן כדין השוטה. 29) שם. 30) בושתו של עבד אינו מרובה כבושתו של בן חורין, כי שיעור הבושת תלוי גם באישיותו של המתבייש. ראה למעלה הלכה א.

24 ה. הַמְבִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ בְּדָבָרִים³¹, או שְׂרַקָּה עַל בְּגָדּוֹ

25 - פְּטוֹר³² מִן הַתְּשַׁלּוּמִין³³. וְיֵשׁ לְבֵית דִּין לְגִדֵּר

26 בְּדָבָר³⁴ פְּכָל מְקוֹם³⁵ וּבְכָל זְמַן³⁶ פְּפִי שְׂוִירָא³⁷. וְאִם

27 בִּישׁ תְּלָמִיד חֲכָם³⁸ - חֵיב לְשַׁלֵּם לוֹ בִּשְׁתִּי שְׁלָמָה,

28 אִף עַל פִּי שְׁלֹא בִישׁוֹ אֶלָּא בְּדָבָרִים³⁹. כְּבָר נִפְסַק

29 הַדִּין⁴⁰, שְׁפָל הַמְבִישׁ תְּלָמִיד חֲכָם, אֶפְלוּ בְּדָבָרִים -

30 קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְגוֹבְחִין מִמֶּנּוּ מִשְׁקַל שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשָּׁה

31 דִּינָר מִן הַזֵּהָב⁴¹, שֶׁהוּא מִשְׁקַל תְּשַׁע סְלָעִים פְּחוֹת

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"א תמוז - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

52) ראה הלכה ט. (53) וריפוי ושבת לפעמים יש בהן, ולפעמים אין. (54) חכמי המשנה והתלמוד. (55) ראה הלכה ט. (56) ראה הלכה יא. (57) לאותה מכה. (58) ככל תשלום קצוב. ראה בבא-קמא כז: (59) אינו משלם יותר, כי התשלום כולל גם דמי ריפוי ושבת, ראה רי"ף שם. (60) אינו משלם פחות. (61) לא פחות ולא יותר. ורש"י שם פירש, שתשלום זה הוא דמי בושת בלבד, ובעד שאר הדברים הוא משלם לחוד.

ט. וְכַפָּה הוּא מְשַׁלֵּם? הַבּוֹעֵט⁶² בְּחֵבְרוֹ בְּרַגְלוֹ - 20
מְשַׁלֵּם חֲמֵשׁ סָלְעִים. הִפְהוּ בְּאַרְכֻּכְתּוֹ⁶³ - מְשַׁלֵּם 21
שְׁלֹשׁ סָלְעִים. קִבֵּץ אֶצְבָּעוֹתָיו כְּמוֹ אוֹגֵד אֲגָדָה⁶⁴ 22
וְהִפְהוּ בְיָדוֹ כְּשֶׁהִיא אֲגוּדָה - מְשַׁלֵּם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה 23
סָלְעִים. תִּקַּע אֶת חֵבְרוֹ בְּכַפּוֹ⁶⁵ - מְשַׁלֵּם סָלַע. סִטְרוֹ 24
עַל פָּנָיו - מְשַׁלֵּם חֲמֵשִׁים סָלְעִים. סִטְרוֹ מֵאֲחֹרָי 25
יָדָיו⁶⁶ - מְשַׁלֵּם מֵאָה סָלַע. וְכֵן אִם צָרַם בְּאֶזְנוֹ⁶⁷, או 26
תָּלַשׁ בְּשִׁעְרוֹ, או שָׂרַק וְהִגִּיעוֹ [הָרַק בְּבִשְׂרוֹ⁶⁸, או 27
הֵעֵבִיר טְלִית מְעֻלָּיו, וּפְרַע רֹאשׁ הָאִשָּׁה] - מְשַׁלֵּם 28
מֵאָה סָלַע⁶⁹. וְכִזָּה הוּא מְשַׁלֵּם עַל כָּל מַעֲשֵׂה 29
וּמַעֲשֵׂה. פִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁבִעַט בְּחֵבְרוֹ אַרְבַּע בְּעֵיטוֹת, 30
אֶפְלוּ זוֹ אַחַר זֶה⁷⁰ - מְשַׁלֵּם עֶשְׂרִים סָלְעִים. סִטְרוֹ 31
עַל פָּנָיו שְׁתֵּי סִטְרוֹת - מְשַׁלֵּם מֵאָה סָלַע. וְכֵן 32
בְּשֹׂאֵר. 33

62) שם. (63) בכרכו. (64) היינו אגרופ, וזוהי הסנוקרת הנזכרת בגמרא שם. וראה רבינו חננאל שם. (65) הכה את חבירו בפס ידו סגור בעורפו (פירוש המשניות לרבינו בבא-קמא ז.). (66) הבזיון גדול יותר. (67) פגם אוזנו. (68) כי רקק על בגדיו פטור מן התשלומים. ראה למעלה הלכה ה. (69) השיעורים השונים בקנסות, לא נמסר טעמם. "כך ראינו שבקנסות אין דומים זה לזה ואין להם טעם, אלא כל מה שאמרו חכמים ז"ל, ואפילו של תורה, אין להם טעם מפני מה זה כך וזה כך. . . וכן קנסות של חכמים" (אוצר הגאונים לבב"ק עמ' 65). (70) אינן נחשבות כבושת אחד.

י. כָּל אֵלוֹ הַסָּלְעִים⁷¹ הֵם מִכֶּסֶף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁷² 34
בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן⁷³, שֶׁהָיָה בְּכָל סָלַע חֲצִי דִינָר כֶּסֶף⁷⁴ 35
וּשְׁלֹשָׁה דִינָרִין וּמִחְצָה נְחֹשֶׁת. לְפִיכָּךְ, מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב 36
בְּהִפְאוֹת אֵלוֹ לְשַׁלֵּם מֵאָה סָלַע - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם 37
שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה סָלַע וּמִחְצָה כֶּסֶף נְקִי⁷⁵. 38

71) שקצבו חכמינו, בבא-קמא לו: (72) ובלשון הגמרא (שם) "כסף מדינה". (73) של חכמי המשנה והתלמוד. (74) בכל סלע יש ארבעה דינרים, וסלע מכסף ארץ ישראל יש בו שמינית של סלע מכסף נקי, היינו חצי דינר כסף נקי, והיתר הוא נחושת (כסף האמור בתורה הוא כסף נקי). (75) כלומר, מאה סלעים צריכים להכיל כמות זו של כסף נקי (והיתרה נחושת), ובזמן שהפחיתו את אחוז הכסף הנקי בסלע, עליו להוסיף לו סלעים לשם השלמת הכמות הנ"ל של כסף נקי. ראה חושן-משפט סימן תכ, סעיף מב, ומאירת-עינים שם ס"ק פ. וראה גם שו"ת חוות יאיר סימן

1 רְבִיעֵ. וְקִבְּלָהּ⁴² הִיא פִּידְנוּ, שְׂגוּבִין קָנְסָה זֶה בְּכָל 1
2 מְקוֹם, בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁴³.

31) בבא-קמא צא. (32) שם. והטעם שפטור בשניהם מן התשלומים, משום שכתוב בתורה "והחזיקה במבושיו", ומשמע שלא חייבה תורה אלא על בושת גופו, אבל ביישו בדברים או רקק על בגדו - פטור (רא"ש שם). (33) אבל יש בזה עוון גדול, ראה להלן הלכה ז. (34) כדי שלא יבזו אנשים זה את זה ויבואו לידי מריבות. (35) אפילו בחוצה לארץ. (36) אפילו בזמן הזה. וכן כתב רב שרירא גאון, שאף על בושת דברים מנדים אותו עד שיפייסנו כראוי, לפי כבודו. ומסתבר שבושת בדברים גדול מבושת של חבלה, שאין דבר גדול כלשון הרע ודיבה שאדם מוציא על חבירו (רא"ש שם). (37) "מייסרים אותו לפי צורך השעה, ולפי מה שרואים בבית-דין" (אוצר הגאונים לבבא-קמא עמוד 152). (38) ירושלמי בבא-קמא פרק ח הלכה ו. (39) אף-על-פי שהמבייש אדם פשוט בדברים - פטור מן התשלומים. (40) ירושלמי שם. (41) והוא ליטרא זהב שנוכרה בירושלמי שם. וראה הלכה ו. (42) תלמיד מפי רבו. (43) אף שאין גובים קנסות בחוץ לארץ (בבא קמא כז:) - גובים קנס זה, של המבייש תלמיד חכם, אפילו בחוצה לארץ, שלא יבואו לזלזל בכבוד החכם.

3 וּמַעֲשִׂים הָיוּ אֶצְלָנוּ תְּמִיד בְּכָף בְּסִפְרָד. וַיֵּשׁ 3
4 תְּלַמְדֵי חֲכָמִים שֶׁהָיוּ מוֹחְלִין⁴⁴ עַל זֶה, וְכָךְ נִאָּה 4
5 לָהֶם⁴⁵; וַיֵּשׁ שְׁתּוֹבַע וְעוֹשֵׁין פְּשָׁרָה בִּיגִיחָן. אֲבָל 5
6 הַדִּינָיִם הָיוּ אוֹמְרִין לְמַבְיֵשׁ: חֲזֵב אֶתָּה לְתַן לוֹ לְטָרָא 6
7 זָהָב.

44) מתוך אהבת השלום. (45) כי תלמיד חכם מצווה להיות אוהב שלום ורודף שלום. אבות פרק א, יב.

ז. אַף עַל פִּי שֶׁהַמְּבִיֵּשׁ שֹׂאֵר הָעַם בְּדָבָרִים פְּטוּר מִן 8
9 הַתְּשֻׁלוּמִין - עוֹן גְּדוֹל הוּא⁴⁶. וְאֵינוֹ מִחֵרֵף וּמִגְדָּף⁴⁷ 9
10 לָעַם אֲלָא רְשָׁע⁴⁸ שׁוֹטֵה. וְאִמְרוּ חֲכָמִים 10
11 הָרָאוּשׁוֹנִים⁴⁹, שֶׁכָּל הַמְּלַבִּיחִין⁵⁰ פָּנֵי אָדָם פְּשָׁרוֹ 11
12 מִיִּשְׂרָאֵל בְּדָבָרִים - אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

46) ראה הלכות דעות פרק ו הלכה ח. (47) אפילו לשם תוכחה [בדברים שבין אדם לחבירו. אבל שבין אדם למקום, מותר וגם מחוייבים להכלימו ואפילו ברבים, כך משמע מלשונו של רבינו שם, וראה לחם-משנה שם]. (48) שעבר על הכתוב בתורה "ולא תשא עליו חטא" (ויקרא יט, יז), שם. (49) אבות פרק ג, יא. (50) המבייש. (51) בבא-מציעא נט.

ח. יֵשׁ הִפְאוֹת רְבוֹת⁵², שְׁיֵשׁ בָּהֶן בְּזוּי וְצַעַר מְעַט, 13
14 וְאֵין בָּהֶן נִזְקִין⁵³. וְכִבְּר פְּסָקוֹ לָהֶם חֲכָמִים⁵⁴ דְּמִים 14
15 קְצוּבִים⁵⁵. וְכָל הַמְּפָה לְחֵבְרוֹ⁵⁶ הִפְאָה מֵהֶן - מְשַׁלֵּם 15
16 אוֹתוֹ הַמְּמוֹן הַקְּצוּב⁵⁷. וְכֵלֵן קְנָסוֹת הֵן⁵⁸. וְאוֹתוֹ 16
17 הַמְּמוֹן הַקְּצוּב הוּא דְּמֵי הַצַּעַר וְהַבִּשְׁתּוֹ וְהַרְפוּי 17
18 וְהַשְּׁבֵת. בֵּין צָרִיף לְרַפּוּאָה וְשִׁבְתָּ⁵⁹ בֵּין לֹא צָרִיף⁶⁰ - 18
19 כְּזֶה⁶¹ הוּא מְשַׁלֵּם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ב תמוז – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- שחייב, ולפיכך אנו צריכים לביאורינו שלמעלה],
ובתוספתא בבא קמא פרק ט נאמר: הכה את האשה ויצאו
ילדיה, משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת לאשה, ודמי
וולדות לבעל.
ב. וכיצד משערינן דמי וולדות? שמין האשה פמה?
היתה יפה⁸ עד שלא ילדה⁹ וכמה היא יפה
משילדה¹⁰, ונותנין לבעל. אם מת הבעל - נותנין
ליורשים. ואם נגפה אחר מיתת הבעל¹¹ - נותנין אף
דמי וולדות לאשה¹².

8) להימכר בשוק כשפחה. (9) שמחירה גדול, שאם תלד
יהיה הוולד לקונה. (10) מאליה בלא מכה, כי פחת הלידה
בהפלה מחמת המכה באה בחישוב הנזק, השייך לאשה.
משנה בבא קמא מ: (11) יוצא שבשעת הנגיפה לא זכה
הבעל בדמי וולדות, ודבר שהוא עצמו לא זכה בו, אינו יכול
להורישו ליורשיו. (12) שהרי הכתוב מייחס אותם אליה,
שנאמר (שמות כא, כב) "ויצאו ילדיה" (כסף משנה). וראה
בבא קמא מג. שמסתם הגמרא משמע, שבמקום שאין הבעל
זוכה בדמי הוולדות, הריהם שייכים לאשה.

- ג. היתה נשואה לגר, וחבל בה בחיי הגר - נותן
דמי וולדות לבעל¹³. מת הגר - פטור¹⁴. ואם חבל
בה אחר מיתת הגר - זכתה היא¹⁵ בדמי וולדות.
16

13) שדין גר כדין ישראל לכל דבריו. (14) המזיק, שאין
לגר יורשים, אלא אם כן הניח בן שהורתו ולידתו בקדושה
ומכיוון שהגר זכה בדמי וולדות לפני שמת, אין לאשה כל
זכות בהם וזכה המזיק עצמו בתשלומי הוולדות.
15) כדעת רבה שם וכמו שאמרנו באשה ישראלית שנגפיה
אחר מיתת הבעל, שדמי הוולדות שלה.

- ד. היתה שפחה או עובדת פוככים בשעת הריזון,
ובשעת נגיפה נשתחררה או נתגירה - הרי דמי
הוולדות שלה¹⁶.

16) מכיוון שאין קידושין תופסים בשפחה ובגויה, אין הוא
נקרא "בעל האשה", ואין לו זכויות בוולדות האשה
שנתעברה ממנו, אפילו כשהוא חי בשעת הנגיפה, ועל כן
דמי הוולדות שלה, כמו בהלכות ב.ג. [ואף על פי שהבעל
זוכה בדמי וולדות אפילו בביאת זנות, זה רק בראוי להיות
בעלה, אבל כאן אין קידושין תופסים בשפחה ואינו יכול
להיות בעלה. ומטעם זה גם בא על חייבי כריתות, שאין
קידושין תופסים בהן, אינו זוכה בוולדות (רב עוקבא
בירושלמי בבא קמא פרק ה הלכה ח)].

- ה. הנוגף את האשה ויצאו ילדיה ומתה, אף על פי
שהיה שוגג - הרי זה פטור מן התשלומין¹⁷ ואינו
משלם פלוס¹⁸; שנאמר: ולא יהיה אסור¹⁹ ענוש
וענש²⁰. לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד בדבר שיש
בו מיתת בית דין לפטור מן התשלומין.
26

17) אף על פי שאינו חייב מיתה, פטור משלם, משום שיש
בעוון זה דין מיתה, כגון שעשה במזיד, ואז הוא פטור

א, א, שפלפל ליישב את חשבוננו של רבינו כאן, שאינו
מביא בחשבון כלל את שווי הנחושת שבדינר מדינה.

1. יא. פמה דברים אמורים?⁷⁶ במקבד; אבל אדם
2 שהוא מבזה ואינו מקפיד בכל אלו הדברים⁷⁷ וכיוצא
3 בהן - אינו נוטל אלא לפי מה שראוי לו⁷⁸, וכמו
4 שראוי הדינים⁷⁹ שהוא ראוי לטל. לפי שיש בני אדם
5 פעורין⁸⁰, שאין מקפידין על בשמתם, וכל היום מבזים
6 עצמן בכל מיני בזוי דרך שחוק וקלות ראש, או פדי
7 לטל פרוטה אחת מן הלצים המשחקים עמהם.

76) שיעורי התשלומים בהכאות הנ"ל. (77) אף שלושת
הדברים הראשונים שבהלכה ט, שלא נזכרו במשנה אלא
בגמרא. (78) כדעת תנא קמא שאמר: "זה הכלל, הכל לפי
כבודו" (בבא קמא צ:), ולפי מסקנת הגמרא (צא). שלהקל
בא, כלומר שהשיעורים האמורים הם למכובדים בלבד, אבל
פחותים מהם מקבלים פחות מן השיעור הקצוב. רבינו
מרחיב כלל זה של המשנה, אף על שלושת הדברים
הראשונים (ואף על כיוצא בהם), שלא הובאו במשנה, כי
בירושלמי (בבא קמא פרק ח הלכה ו) מובאים כהמשך
למשנה. וראה ב'תוספות' שם כז: ד"ה הרי. (79) ולא כפי
שטוען החובל או הנחבל. (80) נקלים.

יום חמישי י"ב תמוז ה'תשע"ז

פרק רביעי

1) נתבארו בו פרטי הנחבלים והחובלים, מי הם, לפי
שדיניהם משתנים, כמבואר שם.

8. א. הנוגף את האשה ויצאו ילדיה, אף על פי שלא
9 נתפון³ - חייב לשלם דמי וולדות לבעל⁴, ונזק⁵ וצער⁶
10 לאשה⁷.

2) המכה. (3) כי כתוב בתורה (שמות כא, כב) "וכי ינצו
אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה", משמע שלא נתכוון
לאשה. (4) כתוב בתורה, שהמכה ישלם "כאשר ישית עליו
בעל האשה". "יכול אם אמר מנה (מאה זוז) הוא נותן מנה,
ואם אמר מאה מנה, יתן מאה מנה, תלמוד לומר, ונתן
בפלילים, בדיינים (כלומר, כמה שיאמרו הדיינים), אם כן
למה נאמר כאשר ישית עליו בעל האשה, לימד שדמי
וולדות לבעל" (מכילתא דרשב"י כא, כב). וראה בבא קמא
מב: (5) שנפחת גופה מחמת המכה. (6) שיש לה בהפלה,
יותר מאשר בלידה טבעית. (7) בבא קמא מב: [ראה לקמן
הלכה טו שלבעלה חלק בנזק זה וכן גם דעת רש"י בגמרא
שם. והמגיד משנה מפרש דברי רבינו כפשוטו וקשה למצוא
הבדל בין הדין שבהלכה זו ובין הלכה טו]. ואינו מזכיר
ריפוי ושבת, מכיוון שבדרך כלל אינה צריכה ריפוי ואינה
מתבטלת ממלאכה בהפלה יותר מבלידה טבעית (תוספות
שם דיבור המתחיל נותן). [ולא הזכיר דין בושת, כי נמשך
אחר לשון הברייתא שגם כן לא הזכירה בושת, וסמך על
דבריו לקמן בהלכה טו. בתוספות שם מנמקים, מפני
שהברייתא סוברת כרבי שמעון, שמתכוון לבייש את זה
ובייש את זה פטור, אבל רבינו פסק לקמן בהלכה טו

קנה שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ב תמוז - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 20 ומשלם³⁶? כָּף הֵם הַדְּבָרִים כִּפְלָא³⁷, חוץ מחובל
21 בחברו שהוא משלם³⁸; שְׁהָרִי פְּפֹרֶשׁ רִבְתָּה תוֹרָה³⁹
22 חובל בחברו לתשלומין, שְׁנֵאמַר: רַק שְׁבָתוֹ יִתֵּן.

33 שאין בו מיתת בית דין, אלא עונש כרת. 34 שחייב מלקות אם התרו בו. 35 שכל חייבי כריתות לוקים אם התרו בהם למלקות (ראה כתובות לב.). 36 ספרי תצא רפו. ובגמרא (שם ומכות יג.): נאמר: "כדי רשעתו (דברים כה, ב) משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות". 37 עוון שיש בו מלקות ותשלומים. 38 ואינו לוקה. 39 מימרא של רבי אילעא שנתקבלה על ידי רבי יוחנן, שם. וראה ירושלמי כתובות פרק ג הלכה א.

- 23 י. החובל בעבד פנעני שלו - פטור⁴⁰. חבל בעבד
24 עברי שלו - תיבול⁴¹ כְּלָזֵן חוץ מן השבת⁴². החובל
25 בעבד פנעני של חברו - רבו של עבד נוטל חמשה
26 דברים. ואפלו צערו⁴³ בסם ונתרפא במהרה⁴⁴ - הרי
27 כל רפואתו לרבו.

40 שהרי אפילו חבלו בו אחרים, נוטל רבו של העבד הכל, כי קניינו הוא. 41 כי עבד עברי אדון לגופו. 42 שהרי מלאכתו לרבו. 43 רבו. 44 כגון שאמדוהו שיימשך הריפוי חמישה ימים, ורבו השתמש בסם חריף, שגרם לעבד צער רב, אבל מיהר להתרפא, ומותר דמי הריפוי שייך לרבו (ראה למעלה פרק ב הלכה טו). והטעם הוא, שכל מה שקנה עבד, קנה רבו (גיטין יב:).

- 28 יא. כל עבד שייצא לחרות ועדין לא הגיע גט
29 שחרור⁴⁵ לידו - אין לו קנס⁴⁶. ואחרים שחבלו בו
30 - אינו יכול להוציא מהן⁴⁷ לעצמו, שעדין לא נגמר
31 שחרורו; ולא האדון יכול להוציא מהן, שהרי לא
32 נשאר [לו] בו קנין. לפיכך, המפיל שן עבדו⁴⁸ ואחר
33 כך סמא עינו - יוצא בשנו, ואינו נותן לו דמי
34 עינו⁴⁹; ואם תפש⁵⁰ - אין מוציאין מידו⁵¹.

45 שטר שחרור. 46 שלושים שקל, אם נגחו שור והמיתו. התורה אומרת: "כסף שלושים שקלים יתן לאדוניו" (שמות כא, לב), והתלמוד שואל, אם רבו של מעוכב גט שחרור עדיין נקרא "אדוניו", או לא, בעייה זו לא נפתרה ומשום כך מספק אין מחייבים בתשלום קנס (שם מב:). 47 בדינינים, תשלומי חמישה דברים. 48 ויצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו. 49 כי עדיין לא הגיע שטר שחרור לידו. 50 מאלו שחבלו בו, או דמי עינו מרבו. 51 בהתאם לדעתו של רבינו בכל בעייה שלא נפתרה. ומה שכתב רבינו בפרק ד מהלכות עבדים הלכה יד שהפיל שינו וסימא עינו משלם לו דמי עינו, הכוונה - אם תפס, וסמך על דבריו כאן. וכן יש לפרש גם דברי רבינו בפרק יא מנזקי מומן הלכה א, בשור שהמית חציו עבד וחציו בן חורין משלם חצי קנס (חמישה עשר שקל) ואף על פי שהוא מעוכב גט שחרור, שהרי לפי משנה אחרונה, כופים את רבו לשחררו (לחם משנה). ואפשר גם לומר בדעת רבינו, שאף על פי שבית דין כופים לשחררו, כל זמן שלא שחררו

מלשלם (כי כלל בידו שאין אדם מת ומשלם, כלומר, מסתפקים בעונש החמור של מיתה - "קם ליה ברובה מיניה"), וכל שיש בו דין מיתת בית דין לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד ובשניהם פטור מן התשלומים (בבא קמא לה. וכתובות לד:). וראה למעלה הלכות גניבה פרק ג הלכה א. 18 לא דמי וולדות ולא כופר לאשה שהמית. 19 ולא מתה האשה. 20 ישלם ממון. מכאן שאם יש אסון, אינו משלם, בבא קמא מב.

- 1 ו. במה דברים אמורים²¹? כְּשֶׁנִּתְפַּנֵּן לְאִשָּׁה²²; אָבֵל
2 אִם נִתְפַּנֵּן לְחֵבֵרָה וְנִגְפָה אֶת הָאִשָּׁה²³, אֵף עַל פִּי
3 שְׁמִתָּה - הוֹאֵיל וְהִמִּיתָה בְּלֹא פְּוָה, הֲרִי זֶה פְּדָרָר
4 שְׁאִין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין²⁴, וּמְשַׁלֵּם²⁵ דְּמֵי וְלִדוֹת.

21 שבשוגג פטור מן התשלומים. 22 אמנם לא רצה להמיתה, והמיתה בשוגג הייתה, אבל כשנגפה התכוון אליה. 23 ולא התכוון אליה כלל, אף לא לנגפה. 24 שאין בו דין מיתת בית דין. [רבינו פוסק כרבי שמעון (סנהדרין יט): שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה (מגיד משנה)]. 25 כדעת רב אדא בר אבהו בבא קמא מב. וראה בית הבחירה לבבא קמא עמוד 129. [בפרק ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה א פסק רבינו, שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור גם מתשלומים, כחזקיה, ואף על פי כן פסק כאן שחייב בדמי וולדות, מפני שרב אדא למד דינו מן המקרא והרי זו גזירת הכתוב בדמי וולדות (מגדל עז) וראה לחם משנה כאן].

- 5 ז. המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה²⁶ - תיב
6 בחמשה דברים²⁷. אָבֵל אִם עָשָׂה בָּהֶם חֲבוּרָה, או
7 שְׁחָבַל בְּחֵבֵרָה בְּשֶׁבֶת, אָפְלוּ הִיָּה שׁוֹגֵג²⁸ - פְּטוּר מִן
8 הַתְּשֻׁלּוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֹזֵן מִיתַת בֵּית דִּין²⁹. וְכִבֵּר
9 בְּאַרְבֵּי, שְׁלֹא חִלַּק הַפְּתוּב בְּדָרָר שֵׁישׁ בּוֹ מִיתַת בֵּית
10 דִּין בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד לְפְטוּרוֹ מִן הַתְּשֻׁלּוּמִין.

26 ולא הוציא דם. ואין בזה מיתת בית דין. 27 נזק, צער, ריפוי, שבת וכושת, שם. 28 ופטור ממיתה. 29 עוון זה של החובל בשבת או של המכה אביו ואמו ועשה בהם חבורה, יש בו דין מיתת בית דין, כגון שעשה במזיד.

- 11 ח. והלוא החובל מקלקל הוא, וְכָל הַמְּקַלְקֵל³⁰
12 בְּשֶׁבֶת פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה, וְלָמָּה נִחְשָׁב זֶה הַחֹבֵל
13 עֹזֵן שֵׁישׁ בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין? הוֹאֵיל וְעָשָׂה נַחַת
14 וּרְחִי³¹ לְיִצְרָר הָרַע בְּעַת שְׁחָבַל בְּחֵבֵרָה³² - הֲרִי הוּא
15 בְּמַתְקָן, וְנִמְצָא עֹזֵן מִיתָה, לְפִיכֵךְ פְּטוּר מִתְּשֻׁלּוּמִין.

30 כגון הקורע בגד או שורפו. 31 ועל ידי כך שכן כעסו ונתקררה דעתו (ראה שבת שם). 32 שרב איתו. וכן פסק בהלכות שבת פרק ח הלכה ח.

- 16 ט. החובל בחברו ביום הפפורים³³, אָפְלוּ בְּמִזִּיד³⁴
17 - תיב בתשלומין, אֵף עַל פִּי שְׁעָבַר עֲבָרָה שֶׁהוּא
18 תיב עליה מלקות³⁵. והלוא כל המחביב מלקות
19 ותשלומין - לוקה ואינו משלם, שְׁאִין אָדָם לוקה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ב תמוז - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 הוא הַנְזִיק⁶⁸ - הַשְּׁלִישׁ לַבַּעַל וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים לְאִשָּׁה.
22 שֶׁל בַּעַל - נוֹתְנִין לוֹ מִיָּד, וְשֶׁל אִשָּׁה - יִלְקַח בְּהֶן
23 קָרְקָע⁶⁹ וְהַבַּעַל אוֹכֵל פְּרוֹת⁷⁰.

הוא חצי עבד גמור, והמדובר, כשקיבל שטר שחרור על חציו אחרי שנשחרר על ידי כסף או שותף (ראה פרק ז מהלכות עבדים הלכה ד.)

64 שהרי מעשי ידיה שלו. 65 כי הוא חייב לרפאותה.
66 יש בושת גם לבעלה, ועוד שנמאסת עליו והוא סובלה.
67 כדעת רבי יהודה בן בתירה שם. ואף על פי שהוא יחיד, פסק כמותו מפני שבגמרא דנו אמוראים בדבריו נראה שכך ההלכה (רי"ף בשם רב האי גאון). 68 אין לבעלה בושת. ונראה שרבינו מפרש שביישה בסתר ואין אדם רואה, כפירוש התוספות שם וראה למעלה פרק ב הלכה ב.
69 שהרי זה כשאר הנכסים שנופלים לה. 70 והקרן שלה, אם יגרשנה או ימות.

1 יב. מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד⁵² וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין שֶׁבִישׁוֹ אָדָם
2 או צָעֵרוֹ אוֹ שְׁנִנְחוֹ שׁוֹר⁵³ וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ: אִם אָרְעוּ
3 זֶה בְּיוֹם שֶׁל רֶבּוֹ - לְרֶבּוֹ⁵⁴, בְּיוֹם שֶׁל עֲצָמוֹ -
4 לְעֲצָמוֹ.

24 טז. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֶׁחָבְלוּ בָּהּ אַחֲרֵים;
25 אֲבָל הַבַּעַל שֶׁחָבַל בְּאִשְׁתּוֹ - חַיִּב לְשַׁלֵּם לָהּ מִיָּד כֹּל
26 הַנְזִיק וְכֹל הַבִּשְׁת׃ וְהַצָּעֵר, וְהַפֶּל שְׁלֵה⁷¹, וְאִין לַבַּעַל
27 בְּהֶן פְּרוֹת⁷². וְאִם רָצְתָה לְתֵן הַדָּמִים לְאַחֵר - נוֹתְנָת.
28 וְכִזָּה הוֹרֵי הַגְּאוּנִים. וְהַבַּעַל מְרַפָּא אוֹתָהּ, כְּדָרְךָ
29 שְׁמֵרַפָּא כֹּל חַלְיָהּ.

52 כגון עבד של שני שותפים ושיחרר האחד את חלקו, גיטין מא. 53 והזיקו. 54 משלם לרבו, שם מב. [רבינו פוסק כאן כבית הלל במשנה ראשונה שם מא: שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד. אבל לאחר שחזורו בית הלל להורות כדברי בית שמאי, שכופין את רבו לשחררו לא שייך דין זה כלל, כך הוא דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א. ולפיכך מפרש הרמב"ן הדין הזה כשפחה, שאין כופים את הרב לשחררה, מפני שאשה אינה מצווה על פרייה ורבייה. ואפשר שרבינו סובר, שכל שלא שיחררו נשאר הדין של משנה ראשונה].

71 שמן הדין הבושת והנזק שלה, אלא שהבעל מקבל חלק מזה, לדעת רבי יהודה בן בתירה, משום שגם הוא מבוויש כשמביישים את אשתו, וכמו כן הוא סובל עימה כשחובלים באשתו והיא מתכערת. אבל אם הוא עצמו חבל בה אינו מקבל כלום, שהרי הוא בייש את עצמו והוא ציער את עצמו (מגיד משנה). 72 קנסו אותה, שלא יהא חוטא נשכר (ראב"ד).

5 יג. הַחֹבֵל בְּעֶבֶד עֲבָרֵי שֶׁל חֲבֵרוֹ - חַיִּב בְּחֻמְשָׁה
6 דְּבָרִים. וְיִלְקַח בְּהֶן⁵⁵ קָרְקָע, וְרֶבּוֹ אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהָ⁵⁶,
7 וְלִכְשִׁיּוֹצֵא הָעֶבֶד לְחֵרוֹת יֵצֵא הַשְּׂדֵה⁵⁷ מִתַּחַת רֶבּוֹ.
8 הַזִּיקוֹ הַזֶּקַּק שְׁאִינוֹ מְעַבֵּב מְלֶאכֶה כִּלְלָה⁵⁸, כְּגוֹן שֶׁקָּטַע
9 רֹאשׁ אָזְנוֹ אוֹ רֹאשׁ חֲטָמוֹ - הַפֶּל לְעֶבֶד, וְאִין לְרֶבּוֹ
10 בְּהֶן פְּרוֹת.

30 יז. וְהַמְזִיק אֶתְּוֹ בְּתִשְׁמִישׁ הַמַּטָּה - חַיִּב⁷³
31 בְּנִזְקֶיהָ⁷⁴.

55 חוץ מהוצאות הריפוי. 56 כרובא שם, שהרי אף הוא מפסיד במלאכתו של העבד שניזק, שם פו. 57 כי חמשת הדברים שייכים לעבד עברי, שאין גופו קנוי לרבו. 58 ולא הפסיד רבו כלל, שם.

73 אף על פי שיש לו רשות לשמש עימה, בכל זאת צריך היה להיזהר שלא יזיק. 74 בארבעה דברים, היינו: נזק, צער, שבת וריפוי, אבל בושת אין כאן (טור).

11 יד. הַחֹבֵל בְּבַת קִטְנָה שֶׁל אַחֲרֵים: אִם נִזְק הַפּוֹחַת
12 אוֹתָהּ מִכִּסְפָּה⁵⁹ הוּא - הָרִי הוּא שֶׁל אָב; וְכֵן שֶׁבְּתָהּ
13 - שֶׁל אָב, שֶׁהָרִי מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ⁶⁰ וְכִסְף מְכִירָתָהּ⁶¹ שֶׁל
14 אֲבִיהָ הוּא; אֲבָל צָעֵר וּבִשְׁת׃ וְרַפּוּי - הָרִי הוּא שְׁלֵה;
15 וְכֵן נִזְק שְׁאִינוֹ פּוֹחַתָּהּ מִכִּסְפָּה⁶² - הָרִי הוּא שְׁלֵה.
16 וְכֵן הַחֹבֵל בְּבַתוֹ - מְשַׁלֵּם צָעֵר וְרַפּוּי וּבִשְׁת׃⁶³

32 יח. הָאִשָּׁה שֶׁחָבְלָה בְּבַעְלָהּ: אִם הִיָּה תוֹסַפַּת
33 בְּכַתְּבָתָהּ⁷⁵ - מְחִיבִין אוֹתָהּ לְמַכּוֹר הַתוֹסַפַּת לְבַעְלָהּ⁷⁶
34 בְּטוֹבַת הַנְּאָה⁷⁷, וְגוֹבָה מִמְּנָה, אִם רָצָה הַבַּעַל; וְאִם
35 רָצָה לְגַרְשָׁה וְלַגְבוֹת מִן הַפֶּל⁷⁸ - גּוֹבָה. וְאִם לֹא הִיָּה
36 לָהּ תוֹסַפַּת - אִינָה יְכוּלָה לְמַכּוֹר לוֹ עַקֵּר כְּכַתְּבָתָהּ⁷⁹,
37 שְׂאִסּוֹר לוֹ לְאָדָם לְשֵׁהוֹת אֵת אִשְׁתּוֹ⁸⁰ שְׂעָה אַחַת
38 כִּלָּא כְּתָבָהּ, כְּדִי שְׁלֵא תֵּהָא קָלָה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ;
39 אֲלֵא אִם רָצָה הַבַּעַל פּוֹתֵב עָלֶיהָ שְׁטָרִי⁸¹ בְּדָמֵי
40 חֲבָל⁸², אוֹ מְגַרְשָׁה וְנוֹטֵל מִכְּתָבָתָהּ הָרְאוּי לוֹ⁸³.

59 כשבא למכרה לאמה, או להשיאה לאיש, וכגון שפצעה בפניה, או קטע ידה. 60 עד שעת בגרותה, וזהו הטעם ששבתה הוא של אב, שם פז: 61 ככתוב "וכי ימכור איש את בתו לאמה" (שמות כא, ז), וזהו הטעם שהנזק הוא של אב. 62 לא נתברר איזהו נזק שאינה פוחתת מכספה. ראה למעלה פרק א הלכה ב, ואפשר שהכוונה לפציעה שאינה פוחתת דמיה עכשיו, אבל כשתגדל יהיה כושר עבודתה ירוד על ידי אותה פציעה וזו אין לאב כל זכות בו. 63 ופטור מנזק ושבת, שהרי שלו הם.

75 לפי הדין כתבים לבתולה מאתיים דינר, ולאמנה - מאה דינר, ואם כתב לה יותר, היא תוספת כתובה. 76 כי אם נחייב אותה למכור לאחרים, יכולה היא לאחר המכירה למחול לבעלה את התוספת ויפסידו הלוקוחות (שם). 77 שאם תתגרש, התוספת שלו. ואינו משלם אלא סכום פשוט, שהרי אם תמות בחייו, בין כה וכה התוספת שלו. 78 גם מעיקר הכתובה וכגון שהנזק עולה על תוספת

17 טו. הַחֹבֵל בְּאִשְׁת׃ אִישׁ - הַשְּׁבֵת⁶⁴ וְהָרַפּוּי לְבַעְלָהּ⁶⁵,
18 וְהַצָּעֵר שְׁלֵה. וְהַבִּשְׁת׃ וְהַנְזִיק: אִם בְּגִלּוּי הוּא⁶⁶, כְּגוֹן
19 שֶׁחָבַל בְּפָנֶיהָ וּבְצַוָּאָרְהָ אוֹ בְּיָדֶיהָ וּדְרוֹעוֹתֶיהָ -
20 הַשְּׁלִישׁ שְׁלֵה⁶⁷ וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים לַבַּעַל; וְאִם בְּסִתָּר

כב. עבדו של אדם - פגופו, ובהמתו - פממונו.
 21 כיצד? הרי שהניח גחלת על לב עבדו של חברו,
 22 ומת; או שדקפו לים או לאש, והוא יכול לעלות
 23 משם ולא עלה, ומת - פטור⁹⁹ מן התשלומין. ואם
 24 עשה בן לבהמת חברו - פאלו הניח הגחלת על
 25 בגדו¹⁰⁰ ונשרף, שהוא חייב לשלם¹⁰¹. וכן כל פיוצא
 26 בזה.

99 שהיה לו לעבד לסלקה, שהרי בן דעת הוא.
 100 שהרי אין בבהמה דעת. 101 ואפילו בעל הבגד
 רואה אותו שורף את בגדו ולא הציל ממונו, אומרים לו
 למזיק, לא היה לך להזיק ממון חבירך, גמרא שם, וראה
 רבינו חננאל.

פרק חמישי

1) נתבארו בו איסור החובל בחבירו, ומשפט כל תביעה
 שתהיה מן החובל והנחבל והנמשך לזה.

א. אסור לאדם לחבל בין בעצמו² בין בחברו³. ולא
 27 החובל⁴ בלבד, אלא כל המכה⁵ אדם פשר⁶
 28 מישראל, בין קטן בין גדול, בין איש בין אשה,
 29 דרך נציון⁷ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא
 30 יסיף⁸ להפתו. אם הזיהרה תורה מלהוסיף⁹ בהפאת
 31 החוטא¹⁰, קל וחומר למכה את הצדיק¹¹.

2) בבא-קמא ז: (3) ראה סנהדרין פה. (4) פצע את חברו
 או החסירו אבר. ראה למעלה פרק ב, הלכות א-ז.
 5) אפילו לא גרם לו שום נזק. (6) להוציא את הרשע,
 שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות, שנאמר בו "והיה אם
 בן הכות הרשע, והפילו השופט והכהו" (דברים כה, ב).
 7) מריבה שבאה לידי הכאה, והמלה "נציון" היא על-פי
 הכתוב "כי ינצו אנשים". (8) "לא יוסיף, אם היה מוסיף,
 עובר על לא-תעשה" (ספרי כ"חצא רפו), וראה פירוש
 רש"י לפסוק הזה, וגמרא כתובות לג. ורש"י שם. (9) על
 "ארבעים יכנו". (10) שהרי התורה מדברת על רשע,
 ומצוה להכותו. (11) שמכהו באיסור, שבוודאי עובר על
 לא-תעשה. "ומה במקום מצוה, שמצוה להכותו, מצווה
 שלא להכותו (יותר מארבעים); שלא במקום מצוה, שאינו
 מצווה להכותו, אינו דין (קל-וחומר) שמצווה שלא
 להכותו" (סנהדרין פה).

ב. אפלו להגביה ידו על חברו - אסור. וכל
 33 המגביה ידו על חברו, אף על פי שלא הפהו - הרי
 34 זה רשע¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

"אפילו להגביה ידו על חבירו אסור".

ובש"ס (סנהדרין נה, ב) נאמר "המגביה ידו על חברו נקרא
 רשע", והרמב"ם שינה וכתב: "הרי זה רשע", וכן כתב
 שהוא איסור, מה שאינו בש"ס.

ויש לומר שלשיטתו האיסור על הרמת יד אינו מצד ההיזק
 שגורם לאדם המוכה, כ"א מצד המרים יד עצמו והוא

כתובה. 79) היינו מאתיים לבתולה ומאה לאלמנה.
 80) עם אשתו. 81) ואם יגרשנה יגבה מדמי כתובתה
 שחייב לשלם לה. 82) חמישה דברים. 83) המגיע לו.

1 יט. החובל בבניו הגדולים, אם אין סומכין על
 2 שלחננו⁸⁴ - נותן להם מיד. והקטנים⁸⁵ - ילקח בהן
 3 קרקע⁸⁶ בנזקו, והן אוכלין פרותיו⁸⁷. וכן הדין
 4 באחרים שחבלו בהן. ואם היו סומכין על שלחננו
 5 וחבל בהן - פטור⁸⁸. בין שהיו גדולים בין שהיו
 6 קטנים. ואם חבלו בהן אחרים: בגדולים - יתן להם
 7 מיד⁸⁹, ובקטנים - ילקח בהן קרקע, והן אוכלין
 8 פרותיה עד שנגדילו⁹⁰.

84) אין פרנסתם עליו. 85) שאף בהם אין לאביהם שום
 זכות, מכיוון שאינו מפרנסם ודמי הנזק שלהם. 86) כדעת
 רבה בר רב הונא שם, ואין נותנים את הכסף בידם, שהרי
 קטנים הם ואינם יודעים לשמור אותם. 87) כי דמי הנזק
 שלהם. 88) מכיוון שהוא מפרנסם, הוא מקפיד שלא
 להפסיד מכספו. וכן הדין בחובל בבתו שסמוכה על
 שולחננו, שהוא פטור, גמרא שם. ומה שכתב למעלה בהלכה
 יד, שהחובל בבתו משלם צער ריפוי ובושת, המדובר
 כשאינה סמוכה על שולחננו ואף על פי כן פטור מנזק מפני
 שהרשות בידו למוכרה ומחוייב לזון אותה כל זמן
 שמתבטלת ממלאכתה, אבל פטור מדיני שבת העולים על
 מזונותיה (בסוגיית שם). 89) אף על פי שהוא מפרנסם,
 אינו מקפיד שהכסף יינתן להם, מכיוון שהם סבלו מן הנזק,
 והוא אינו חסר כלום. ואין זה דומה למציאה שהיא של
 האב שממילא באה להם ולא סבלו כלום. 90) כשיגדילו
 עובר השדה לרשותם בלי כל הגבלה.

9 כ. חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה: החובל בהן -
 10 חייב⁹¹, והן שחבלו באחרים - פטורין. אף על פי
 11 שנתפתח החרש ונשתפה⁹² השוטה והגדיל הקטן -
 12 אינם חייבין לשלם, שבשעה שחבלו בהן לא היו בגי
 13 דעת⁹³.

91) בחמישה דברים או בקצתם, לחרש משלמים את כולם;
 לשוטה - נזק, צער, ריפוי ושבת, אבל בושת לא, שאינו בר
 בושת, והקטן אין לו שבת. אבל בושת פעמים יש לו
 ופעמים אין לו. וראה למעלה פרק ג הלכה ד. 92) נעשה
 שפוי בדעתו. 93) ואינם אחראים למעשיהם.

14 כא. העבד⁹⁴ והאשה פגיעתן רעה: החובל בהן -
 15 חייב⁹⁵, והן שחבלו באחרים - פטורין⁹⁶. אבל
 16 משלמין לאחר זמן, אם נתגרשה⁹⁷ האשה או מת
 17 בעלה או נשתחרר העבד; שהרי בני דעה הן⁹⁸, והרי
 18 הן פבעל חוב שאין לו מה יגבה, שאם העשיר חייב
 19 לשלם.

94) עבד כנעני, שכל מה שקנה עבד, קנה רבו. בבא קמא
 פז. 95) חמישה דברים לרבו, כמבואר למעלה בהלכה י.
 96) שאין להם מה לשלם. וראה למעלה הלכה יח.
 97) ויש לה נכסים. 98) וחיובים לשלם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ב תמוז – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

10 שְׁהִיּוּ שָׁם עֲדִים²⁴. פִּיֶּצֶד²⁵ הָיָה שְׁנֵי עֲדִים מְעִידִין
11 אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנַס לַתּוֹךְ יָדוֹ²⁶ שֶׁלֹּם וַיֵּצֵא חֲבוּל, וְלֹא
12 רְאוּהוּ בָּעֵת שֶׁחָבַל בוֹ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא חָבַלְתִּי,
13 וְהִלָּה אוֹמֵר: אֵתָּה חָבַלְתָּ בִּי - הֲרִי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל.

19) ותיקנו שהנחבל נשבע ונוטל, אף-על-פי שמן התורה נשבע הנתבע ויוצא פטור, כגון מודה במקצת במטלטלין, שבועת השומרים ונתבע שעד אחד מכחישו (ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ב). (20) קדוש, כגון ספר תורה (ראה שבועות לח:). אף ששבועה זו מדרבנן היא, תקנוה כעין שבועה מן התורה בנקיטת חפץ (רבינו שם). (21) שבועות מד: (22) המגיע לו. (23) בתנאי. (24) ואם אין עדים, מפורש להלן בהלכה ו. (25) משנה, שם. (26) רשותו, ונקט לשון המשנה. ונקטה המשנה בלשון "ידו", אולי כדי לציין שבעל הבית היה שם כשכנס הנחבל.

14 ה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמורִים²⁷? בְּשִׁיתָהּ הַמָּכָה בְּמִקּוֹם
15 שְׁאֵפְשָׁר לוֹ לְהַפֹּת בְּעַצְמוֹ²⁸, אוֹ שִׁתָּהּ עִמָּהֶם
16 שְׁלִישִׁי, שְׁאֵפְשָׁר שָׁזָה הַחֲבֹל אָמַר לוֹ לְחַבֵּל בוֹ²⁹
17 וְלִהְרַעַם עַל אַחֵר; אֲבָל אִם אֵין עִמָּהֶם אַחֵר,
18 וְהִיתָה הַמָּכָה בְּמִקּוֹם שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ,
19 כְּגוֹן שִׁתָּהּ נְשִׁיכָה³⁰ בֵּין כַּתְּפָיו וְכִיוֹצָא בָּזָה - הֲרִי
20 זֶה נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה³¹.

27) שהנחבל צריך להשבע, שבועות מו: (28) וחוששים שמה חבל בעצמו, ומשום כך הוא צריך להשבע. (29) בגמרא שלנו הגירסא: "ודילמא אחר עבד ליה" (שמה אחר עשה לו, כלומר חבל בו), אבל גירסת רבינו כגירסת הרי"ף "דילמא לאחר אמר". [גירסת הרי"ף נראית יותר, שהנחבל אמר לשלישי שיחבול בו, כדי שיוכל להתרעם על האחר, כי אילו חבל בו בלי שאמר לו, בוודאי היה תובע אותו לדין]. (30) בשיניים. (31) כי הנשיכה בין כתפיו, כשאר עמהם אחר, היא הוכחה שחבירו חבל בו.

21 ו. הוֹדָה הַחֲבוּל שֶׁהוּא חָבַל - מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה
22 דְּבָרִים; שִׁתָּהּ הָעֲדִים הָיָה שָׁם³² שֶׁנִּכְנַס לַתּוֹךְ יָדוֹ
23 שֶׁלֹּם בְּשַׁעַת הַמְרִיקָה וַיֵּצֵא חֲבוּל. אֲבָל אִם לֹא הָיָה
24 שָׁם עֲדִים קָלָל³³, הוּא אוֹמֵר: חָבַלְתָּ בִּי, וְהוֹדָה
25 מְעַצְמוֹ³⁴ - פְּטוּר מִן הַנִּזְק³⁵ וּמִן הַצַּעַר³⁶, וְחַיֵּב
26 בְּשִׁבְתָּ³⁷ וּבְכַשְׁתָּ וּבְרַפּוּי עַל פִּי עַצְמוֹ³⁸. לְפִיכֹף³⁹, אִם
27 כָּפַר וְאָמַר: לֹא חָבַלְתִּי - נִשְׁבָּע⁴⁰ שְׁבוּעַת הַסֵּת⁴¹.

32) ואין זו הודאה, שהרי אפילו לא יודה, גם כן יצטרך לשלם. (33) לא היו עדים שראו אותו בכניסתו לרשות החובל, ואף לא ביציאתו משם חבול. (34) מרצונו הטוב. (35) שהרי אם קטע ידו הוא משלם כאילו הוא עבד נמכר בשוק (למעלה פרק א הלכה ב), בשעה שהנחבל לא היה מסכים בשום הון שבעולם שיקטעו ידו, מכאן שתשלום הנזק הוא תמיד פחות מהנזק האמיתי, וזה נכלל במושג "קנס" (ראה הלכות נזקי ממון פרק ב הלכה ח, וראה אור-שמח). (36) שמשלם החובל בשעה שלא חיסרו ממון, ומשום כך אף תשלום הצער אינו "ממון". התשלום הוא "ממון" רק כשהוא בדיוק כשיעור מה שהחסיר לחבירו

הנהגה מגונה שאסרוה חכמים עד כדי כך שנעשה רשע ופסול לעדות ולשבועה (כמו שציין ההגהות מיימוניות כאן בשם הראב"ן). אבל הטור השמיט דברי הרמב"ם הנ"ל וכתב "נקרא רשע", וכן לא כתב שיש בזה איסור כי לשיטתו מתחשבים בצד הניזק. ואם לא הכהו, למעשה, לא גרם לו הניזק וצער ולכן אינו אסור, ומה שנקרא רשע הוא בדברי אגדה ואין בזה נפקא-מינה להלכה כי אינו פסול לעדות ולשבועה.

ויש לבאר בשיטת הרמב"ם שהחמיר במרים יד על חברו שיש לו דין רשע ממש, כי עניינה של יד היא נתינה וחסד כמו שאמרו חז"ל "יד המחלקת צדקה" והמרים יד על חברו הופך את תכליתה של היד להיפך הנתינה והחסד ובזה חוטא כלפי הקב"ה, ולכן סבר שהוא לא דין במוכה אלא במכה ולכן אפילו אם רק הגביה ידו הרי זה רשע.

עניין זה נרמז גם במקור ממנו נלמד דין זה - דתן ואבירים שמצד אחד עסקו בדאגה לעם ישראל ומחו בפני משה רבינו על ש"הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה כו' לתת חרב בידם להרגנו" ומצד שני היו ניצים זה עם זה היפך הנתינה והחסד.

(על פי לקו"ש חלק ל"א עמוד 1)

12) "שנאמר: ויאמר לרשע למה תכה רעך (שמות ב, יג), למה הכית לא נאמר, אלא למה תכה, אף-על-פי שלא הכהו - נקרא רשע" (שם נח:).

1 ג. הַמָּכָה¹³ אֵת חֲבֵרוֹ הַכָּאָה שְׁאֵין בָּהּ שְׁוֹה פְּרוּטָה
2 - לוֹקָה¹⁴; שִׁתָּהּ אֵין בָּאֵן תְּשְׁלוּמִין כְּדִי שִׁתָּהּ לֹא
3 זֶה נִמְן לְתִשְׁלוּמִין¹⁵. וְאֵפְלוֹ הָכָה עִבְדֵי חֲבֵרוֹ הַכָּאָה
4 שְׁאֵין בָּהּ שְׁוֹה פְּרוּטָה¹⁶ - לוֹקָה; שִׁתָּהּ יִשְׁנוּ בְּמִקְצַת
5 מְצוֹת¹⁷. וְעִבְדֵי פּוֹכְכִים שֶׁחָבַה אֵת יִשְׂרָאֵל - חַיֵּב
6 מִיתָה; שְׁנֹאֲמַר: וַיִּפֶן כַּה וְכַה וַיִּפֶן אֵת הַמְצָרִים¹⁸.

13) כתובות לה. 14) שעבר על לאו "לא יוסיף". 15) אם הכה את חברו הכאה שיש בה שוה פרוטה, משלם ואינו לוקה, ראה למעלה פרק ד הלכה ט. 16) בבא-קמא פח. בעבד חבירו יש הבדל בין הכאה שאין בה שוה פרוטה ובין הכאה שיש בה שוה פרוטה, אבל במכה עבדו אין הבדל, מכיוון שבשתיהן אינו משלם. ראה למעלה שם הלכה ו, וראה מכות ח: וביאור הגר"א חושן-משפט סימן תכ. 17) כל מצוה שאשה חייבת בה, עבד חייב בה. ומשום כך נקרא "אחיק" היינו אחיק במצוות, ואף הוא כלול בכתוב (דברים כה, ג) "לא יוסיף... להכותו... ונקלה אחיק". [אמנם רבי יהודה שם מביא את הכתוב: "כי ינצו אנשים" וגו', אבל כאן המדובר בפסוק "לא יוסיף" רצוי להביא פסוק זה]. 18) משום שהכה איש עברי (סנהדרין נח:).

7 ד. קָנַס קָנְסוּ חֲכָמִים¹⁹ לְאֵלוֹ הַשּׁוֹטִים בְּעֲלֵי זְרוּעַ,
8 שִׁתָּהּ הַנְּחָבֵל נֹאֲמָן; וְנִשְׁבָּע בְּנִקְיִת חֲפִץ²⁰ שְׁזָה
9 חָבַל בוֹ חָבַל זֶה, וְנוֹטֵל²¹ מֶה שְׁרָאוֹי²². וְהוּא²³,

קסב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ב תמוז – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נתכפר לו" אבל בגזול ממון חברו אין מספיק ששיב הגזילה ו"אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחברו מה שהוא חייב לו וירצהו אף-על-פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאלו ממנו שימחל לו" (הלכות תשובה פ"ב ה"ט). כי בגזילה פסק הרמב"ם ש"כל הגזול את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו שנאמר ... כו' את נפש בעליו יקח" ולשיטתו גזילת ממון אדם בחזקה ובעל כורחו, אינה רק פעולה נגד ממון של אדם אלא אף נגד האדם עצמו והפקעת בעלות חברו על ממון דומה ל"נוטל נפשו ממנו" ולכן בגזילה אין מספיק להשיב את הממון אלא חייב לרצותו ולשאלו ממנו שימחל לו, מה-שאינן המזיק שפעל רק נגד ממון של אדם "כיון ששילם מה שחייב לשלם נתכפר לו".

(על פי לקו"ש ח"ב ע' 116 הנו' 39)

52) בידי שמים. 53) כי אין הכסף פיצוי אמיתי לסבל האישי. 54) נוסף על חמשה דברים. 55) לשון הגמרא שם. והאילים שבנביית הם המוכחרים, העולים לרצון על מזבח ה' (ישעיה ס, ז). 56) כי זהו חטא בין אדם לחבירו, ואין הקרבן מכפר עליו. 57) כמו שאמר ה' לאבימלך: "השב אשת האיש . . . ויתפלל בעדך" (בראשית כ, ז) ולא יתכן שיתפלל אלא-אם-כן מחל לו, גמרא שם.

י. וְאִסּוּרֵי לְהִיטֵל אֶת־הַחֵבֶל לְאִתּוֹ וְלֹא יִמְחַל. אֵין זֹו 18
דְּרַף זֵרַע יִשְׂרָאֵל⁶⁰. אֵלָא פִּינָן שְׂבָקֵשׁ מִמֶּנּוּ הַחֹבֵל 19
וְנִתְחַנֵּן לוֹ⁶¹ פְּעַם רֵאשׁוּנָה וְשִׁנְיָה⁶², וְיִדְעֵה⁶³ שֶׁהוּא 20
שָׁב מִחֻטְאָו⁶⁴ וְנִחַם⁶⁵ עַל רָעָתוֹ - יִמְחַל לוֹ. וְכָל 21
הַמְמַהֵר לְמַחֵל - הָרִי הוּא מְשַׁבֵּחַ⁶⁶, וְרוּחַ חֲכָמִים 22
נִזְחָה הַיָּמִינוּ. 23

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לנחבל להיות אבזרי ולא ימחול"

עניין זה הובא בעוד שני מקומות - בהלכות תשובה (פ"ב ה"י) ובהלכות דעות (פ"ו ה"ו) אלא שבכל אחד מהמקומות כתב זאת הרמב"ם בלשון אחרת, ורמז בלשונו על שלושה סוגי מחילה הנדרשים מהאדם בכל אחד משלושת המצבים.

כאן מדבר הרמב"ם על הדרגה הראשונה ובה מוחל האדם לחברו כדי שלא יענש בגללו. בהלכות תשובה מזוהר גם על הסרת כל טינה מלבו, כי עניין זה נדרש לשלמות תשובתו של המבקש. ואילו בהלכות דעות מדבר על הדרישה לשלימות מידותיו האישיות של המוחל שימחול ויתפייס עם הפוגע כאילו לא חטא כלפיו מעולם, ומכאן נובעים ארבעת השינויים דלהלן:

א. כאן הוסיף תנאי "שביקש ממנו החובל ונתחנן לו כו' וידע שהוא שב מחטאו ונחם על רעתו" כי תנאי זה מוכרח לשם כפרת החטא, משא"כ בהלכות תשובה והלכות דעות לא הובא תנאי זה.

(רבינו שם). 37) שהתבטל ממלאכתו שעסק בה (ולא כשומר קישואים, שהרי לא נתן לו דמי ידו. ראה למעלה פרק ב הלכה יא). 38) על-פי הודאת עצמו. [ראה ראב"ד ומגיד-משנה שתמהו על רבינו מכמה מקומות בתלמוד, ולא מצאו ישוב מניח את הדעת]. 39) מכיון שחייב בשבת ובבושת ובריפוי על-פי עצמו. 40) שהרי כבר ממון. 41) כדין כופר בכל, בלי נקיטת חפץ. שבועה זו של כופר בכל, תיקן רב נחמן (שבועות מ:) ונקראת "היסת", משום שהיא מכבידה על אדם לשקר (פירוש גאון, ראה ערוך השלם, ערך היסת).

ז. וְלִמָּה מְשַׁלֵּם אָדָם שְׁלִשָּׁה דְּבָרִים אֱלוֹ עַל פִּי 1
עֲצָמוֹ? שֶׁהַשְּׁבֵת וְהַרְפוּי מְמוֹן הוּא וְלֹא קֶנֶס; שְׂאָם 2
לֹא יִתֵּן לוֹ, הָרִי חֶסְרוֹ מְמוֹן⁴² שֶׁהוּא מִתְרַפֵּא בּוֹ 3
וּבָטֵל מִמְּלֹאכְתּוֹ⁴³. וְהַבְּשֵׁת⁴⁴ לֹא הִגִּיעָה לוֹ⁴⁵ אֵלָא 4
בְּשִׁעָה שֶׁהוּדָה בְּפָנָיו שֶׁהוּא חָבֵל בּוֹ; שֶׁהַחֵבֶל 5
שְׁלֹא חָבֵל בּוֹ [בְּפָנָיו] אָדָם - אֵין לוֹ בְּשֵׁת⁴⁶, וְהוֹדְאָתּוֹ 6
בְּבֵית דִּין הִיא שְׂבִיבָה אוֹתוֹ⁴⁷. 7

42) והוא משלם לו בדיק מה שהחסירו. 43) ראה הערה לו. 44) אף שאינה ממון, שהרי לא החסירו ממון, בכל זאת משלם על-פי עצמו. 45) לנחבל, כלומר ביישה אותו. 46) ראה למעלה פרק ב הלכה ב. [מדבריו שם משמע, שאם החבלה במקום גלוי, יש בושת אפילו כשאינו ראה את מעשה החבלה, וצריך עיון]. 47) אין מחייבים אותו על הבושת בשעת החבלה, כי אז בכלל לא היתה בושת, שהרי לא חבל בו בפני אדם, אלא מחייבים אותו על שהוא מבייש אותו עתה בהודאתו בפני בית-דין שחבל בו.

ח. נִמְצָאתָ לְמָד, שְׂאֵין הַפְּרֵשׁ בְּבֵשֶׁת בֵּין בְּשֵׁת 8
הַמַּגִּיעַ לוֹ⁴⁸ אִם חָבֵל בּוֹ בְּפָנָיו אַחֲרַיִם וּבֵין בְּשֵׁת 9
הַמַּגִּיעַ לוֹ פְּעַת שֶׁהוּדָה⁴⁹ בְּפָנָיו אַחֲרַיִם שֶׁחָבֵל בּוֹ. 10
לְפִיכָךְ⁵⁰ מְשַׁלֵּם אָדָם בְּשֵׁת עַל פִּי עֲצָמוֹ⁵¹. 11

48) שמבייש אותו. 49) ואף-על-פי שהבושת באה עתה בדיבורו על-ידי ההודאה, אין דינו כמבייש את חברו בדברים שהוא פטור מן התשלומין (ראה למעלה פרק ג הלכה ה), אלא דינו כמבייש אותו עתה בחבלה ממש. 50) מכיון שדין אחד למבייש על-ידי חבלה בפני אחרים, ולמבייש על-ידי הודאה בפני אחרים שחבל בו. 51) אף-על-פי שעצם התשלום אינו ממון, שהרי ביישו עתה בפני עדים.

ט. אֵינוֹ דוּמָה מְזִיק חֶבְרוֹ בְּגוּפוֹ לְמְזִיק מְמוֹנוֹ. 12
שֶׁהַמְזִיק מְמוֹן חֶבְרוֹ - בֵּין שְׂשֵׁלֵם מֵה שֶׁהוּא חֵיב 13
לְשֵׁלֵם נִתְכַפֵּר לוֹ⁵²; אֲבָל חָבֵל בְּחֶבְרוֹ, אֵף עַל פִּי 14
שִׁנְתָן לוֹ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים - אֵין מִתְכַפֵּר לוֹ⁵³. וְאֵפְלוֹ 15
הַקְּרִיב⁵⁴ כָּל אֵילֵי נְבִיזוֹת⁵⁵ - אֵינוֹ מִתְכַפֵּר לוֹ⁵⁶ וְלֹא 16
נִמְחַל עֲוֹנוֹ, עַד שְׂבִיבָקֵשׁ מִן הַחֵבֶל וְיִמְחַל לוֹ⁵⁷. 17

~ נקודות משיחות קודש ~

"נתכפר לו"

"המזיק ממון חברו, כיון ששילם מה שהוא חייב לשלם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ב תמוז – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק קסג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

או כלים לשמור" (שמות כב, ו), שהתורה מחייבת אותו בפשיעה. (73) מכיון שנעשה שומר על הכלי, אינו פטור עד שיאמר לו במפורש על-מנת לפטור. אבל אם אמר לו קרע, כוונתו קרע אם אתה רוצה, ובלבד שתשלם לי. (74) ולקח אותו לשם שבירה ולא לשם שמירה. (75) כי אחריות שמירה לא קיבל על עצמו, ועל עצם מעשה השבירה אין לחייבו, שהרי נעשה ברשות הבעלים. גמרא שם.

15 יג. האומר⁷⁶ לחברו: שבר פליו של פלוני על מנת
16 שאתה פטור⁷⁷, ועשה - הרי זה חייב⁷⁸ לשלם. וכאלו
17 אמר לו: סמא עינו⁷⁹ של פלוני על מנת שאתה
18 פטור. ואף על פי שהעושה הוא חייב לשלם, הרי
19 זה האומר לו שתפוז בעונו⁸⁰ ורשע הוא; שהרי
20 הקשיל עורו⁸¹, וחזק⁸² ידי עוברי עברה.

(76) משנה בבא-קמא צב. (77) כלומר, אני אשלם במקומך. (78) העושה, אף-על-פי שאמר לו במפורש על-מנת שאתה פטור. (79) שהעושה חייב. שאין שליה לדבר בעיירה, כלומר בעבירה אין אומרים שלוחו של אדם כמותו ויתחייב השולח, אלא אומרים אחריות מעשה העבירה היא על עושהו, שלא היה צריך לשמוע בקול השולח, אלא בקול התורה, קידושין מב: (80) קידושין מג. והוא רשע שעבר על לאו "ולפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד). ואף-על-פי שהמזיק ידע שהכלי של חברו הוא, בכל זאת הוא בכחינת עור, שאילו לא הבטיחו שיהיה פטור, לא היה שובר, ראה עבודה זרה ו. (82) המריץ אותו וזירזו לעשות את העבירה, גמרא שם.

פרק נטשי

(1) נתבאר בו דיני המזיק ממון חברו היזק גמור וניכר, וכן נתבאר בו כשיש שיחוף לכהמה או לדבר אחר עם האדם המזיק בפועל הנזק.

21 א. המזיק? ממון חברו - חייב לשלם נזק שלם³. בין
22 שהיה שוגג⁴ בין שהיה אנוס⁵ - הרי הוא פמזיד⁶.
23 פיצד? נפל מן הגג⁷ ושבר את הכלים, או שנתקל⁸
24 כשהוא מהלך ונפל על הפלי ושברו - חייב נזק
25 שלם. שונאמר: ומכה בהמה ישלמנה. לא חלק
26 הכתוב⁹ בין שוגג למזיד.

(2) ראה למעלה פרק א הלכה יא. (3) משנה בבא-קמא כו. (4) שהזיק בלי כוונה. (5) כגון הדוגמאות שלמטה, שאינן אנוס גמור, כי אפשר לשים לב ולהשמר מזה, אבל באונס גמור פטור. ראה לקמן הלכה ד, ולמעלה פרק א הלכה יב. (6) משנה, שם. (7) אפילו ברוח שאינה מצויה, והרי זה אנוס. כאן לא חילק רבינו בין רוח מצויה לבין רוח שאינה מצויה, כמו למעלה בפרק א הלכה יב, כי ההבדל ביניהם אינו קיים אלא לענין שלושה דברים (צער, ריפוי ושבת), אבל בנזק - אין הבדל, ובמזיק ממון אין אלא נזק בלבד. בבא-קמא כז. (וראה חושן-משפט סימן שעה סעיף ב, וביאור הגר"א סעיף-קטן ז). (8) והריהו שוגג, לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרך כשהם מהלכים, ראה בבא-

ב. כאן מכנה את המוחל בשם "נחבל" כי הוא זה שבמחילתו תבוא כפרה על פעולת החבלה, אבל בהלכות תשובה נקרא "אדם" על שם שמסייע לחברו לחזור בתשובה, ובהלכות דעות נקרא "מוחל" כי שם מדבר הרמב"ם במידותיו האישיות והנעלות.

ג. כאן ובהלכות תשובה כתב "אסור ... להיות אכזרי" אבל בהלכות דעות כתב רק "ולא יהיה המוחל אכזרי" כי שם מדובר על המידות הנדרשות מהאדם כשלעצמו ולא מצד מחילתו לזולת.

ד. כאן נאמר "אסור לנחבל להיות אכזרי ולא ימוחל" כי מדובר במחילה על החטא מהסוג הפשוט, אבל בהלכות תשובה "אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס" כי שם מדבר על הסרת כל טינה מלבד.

(על פי לקו"ש חכ"ח ע' 144)

(58) זאת לומדים מאברהם שנתפייס מאבימלך והתפלל בעדו, בבא-קמא צב. (59) שאינו חושש לעונש שיבוא על חברו, אף-על-פי שהתחנן בפניו לבקש מחילה ממנו, שם. (60) "שלושה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים" (יבמות עט.). (61) תחנון הוא יותר מבקשה. (62) לאחר שלא נענה בפעם הראשונה. (63) הנחבל השתכנע. (64) לא ישוב לעשות כזאת. (65) התחרט בלבו. (66) "כל המעביר על מדותיו (שאינו מדקדק למדוד מדה למצערם אותו - רש"י), מעבירים לו על כל פשעיו" (ראש השנה יז).

1 יא. ועוד יש הפרש בין נזקי גופו לנזקי ממונו.
2 שהאומר לחברו: סמא את עינו⁷⁷, קטע את ידי, על
3 מנת שאתה פטור - הרי זה חייב בתמשה דברים,
4 שהדבר ידוע שאין אדם רוצה בכך⁶⁸; אבל האומר
5 לחברו: קרע את כסותי, שבר את פדי, על מנת
6 שאתה פטור - הרי זה פטור⁶⁹. ואם לא אמר לו "על
7 מנת שאתה פטור" - הרי זה חייב לשלם, אף על פי⁷⁰
8 שהרשהו להשחית.

(67) בבא-קמא צב. (68) בחסרון ראשי איברים כאלו, ובצחוק אמר לו כך. אבל אם אמר לו הכני ופצעני, ולא לחסרו ראשי איברים - פטור, אם אמר על-מנת שתהיה פטור (מגיד-משנה). (69) ואין אומרים שדרך צחוק אמר לו, שעשוי אדם למחול על ממונו. (70) שיכול לומר לו: הרשיתי לך לקרוע את כסותי על-מנת שתשלם.

9 יב. במה דברים אמורים? ⁷¹ כשבאו הכלים לידו
10 תחלה בתורת שמירה⁷², כגון שהיו שאולין או
11 מפקדין אצלו, ואמר לו: שבר וקרע, ועשה כן -
12 חייב לשלם⁷³, עד שאמר לו: על מנת שאתה פטור;
13 אבל אם אמר לו: קח פלי זה ושברו⁷⁴, כגד זה
14 וקרעו, ועשה כן - הרי זה פטור⁷⁵.

(71) שחייב לשלם אם לא אמר לו בפירוש על-מנת שאתה פטור (שם צג.). (72) ככתוב "כי יתן איש אל רעהו כסף

קסד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ב תמוז - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קמא כז: והלכות נזקי ממון פרק יג, הלכה ה. (9 בבא-קמא לה.

16 ה. הרי שְמֵלֵא²⁹ חָצַר חֲבָרוּ בְּדֵי יַיִן וְשָׁמֶן, אֶפְלוּ
17 הַכְּנִיסָם בְּרִשּׁוֹת - הוֹאִיל וְלֹא קָבַל עָלָיו בְּעַל הַחֲצָר
18 לְשֹׁמֵר, הָרִי זֶה נִכְנָס וְיוֹצֵא בְּדַרְכּוֹ³⁰; וְכֹל שִׁישְׁתַּבַּר
19 מִן הַפְּדִים בְּכַנְסוֹתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ - הָרִי הוּא פְּטוּר
20 עָלֵיהֶן³¹. וְאִם שִׁבְרָן בְּכּוֹנְנָה³², אֶפְלוּ הַכְּנִיסָם בְּעַל
21 הַפְּדִים שְׁלֵא בְּרִשּׁוֹת - הָרִי זֶה חַיֵּב לְשַׁלֵּם³³. [וְכֵן
22 כָּל פְּיוּצֵא בְּהָ].

(10) משנה, שם כו. (11) דוגמה זו, וכן זו של ההורג בהמתו של חבירו או קוצץ נטיעותיו - מובאות בתוספתא בבא-קמא פרק ג. (12) חייב נזק שלם כמזיד, בין שהיה שוגג ובין שהיה אנוס.

29) והנכנס והיוצא דורך על הכדים (בבא-קמא כח.). (30) ואין הוא חייב לנהוג בזהירות יתירה וללכת סחור סחור, וכמו כן אין הוא חייב לטרוח לסדר את הכדים זה על גבי זה, כדי לפנות לו מעבר. (31) כי ברשות המזיק אינו חייב עד שיתכוון להזיק (למעלה הלכה ג). ולשון הברייתא (שם): "משבר ויוצא, משבר ונכנס". (32) להזיק. (33) יש לו רשות לפנותם מחצרו, אבל לא לשברם.

4 ג. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים¹³? בְּרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק¹⁴; אֶבֶל
5 בְּרִשּׁוֹת הַמְּזִיק - אֵינּוּ חַיֵּב לְשַׁלֵּם אֶלָּא אִם הִזִּיק
6 בְּדוּרְוֹן¹⁵, אֶבֶל בְּשִׁגְגָה אוּ בְּאִנּוּס - פְּטוּר¹⁶. וְכֵן אִם
7 הָיוּ שְׁנֵיהֶן בְּרִשּׁוֹת¹⁷ אוּ שְׁנֵיהֶם שְׁלֵא בְּרִשּׁוֹת, וְהִזִּיק
8 אֶחָד מֵהֶן¹⁸ מִמּוֹן חֲבָרוּ שְׁלֵא בְּכּוֹנְנָה - פְּטוּר¹⁹.

23 ו. שׁוֹר שֶׁעָלָה³⁴ עַל גְּבֵי שׁוֹר לְהַרְגוֹ בְּרִשּׁוֹת
24 הַמְּזִיק³⁵, שֶׁהוּא בְּעַל הַתְּחַתּוֹן, בֵּין שֶׁהָיָה תָּם³⁶ בֵּין
25 שֶׁהָיָה מוֹעֵד³⁷, וּבָא בְּעַל הַתְּחַתּוֹן וְשִׁמַּט אֶת שׁוֹרוֹ
26 לְהַצִּילוֹ, וְנִפְּל עָלָיוֹן וָמָת - הָרִי זֶה פְּטוּר³⁸.

(13) שהמזיק חייב לשלם, בין מגיד בין שוגג ובין אנוס. (14) מכיון שהמזיק צריך היה להזהר, בבא-קמא מה. (15) חייב המזיק, אף-על-פי שנכנס הניזק לרשותו, מפני שיש לו רשות להוציאו אבל לא להזיקו (נזקי ממון פרק ז הלכה ז). (16) שיכול לטעון: לא ידעתי שנכנסת, ועל כן לא נזהרתי (שם). ועוד טענה: אתה היית צריך להזהר שלא להניח כליך במקום שאפשר שיוזקו שלא בכוונה. (17) כגון ברשות הרבים או חצר השותפין או אפילו ברשות בעל הבית, אלא שנתן לו בעל הבית רשות להכנס, בבא-קמא מה: (18) מה-שאינ-כן בדוגמא הקודמת, שם רק בעל הבית שהזיק פטור שלא בכוונה. אבל אם הנכנס הזיק את בעל הבית, הוא חייב אפילו שלא בכוונה, מכיון שנכנס שלא ברשות. (19) ובלשון הגמרא (שם) "הוזקו זה בזה, פטור". רבינו מפרש "דלא הוה ידע ביה" שאמרו בגמרא, היינו שלא בכוונה. והטעם שהוא פטור, שאין הניזק יכול לבוא בטענה למזיק שהיה עליו להזהר, מכיון ששניהם במצב אחד, ואין הוא חייב להזהר יותר מחבירו.

34) בבא-קמא כ. (35) משום שאינו מתכוון פטור לדעת רבינו רק ברשות המזיק, ראה למעלה הלכות ג-ד. (36) שהעליון היה תם, ואם יהרוג את התחתון אינו משלם אלא חצי נזק, ובעל התחתון יפסיד. (37) אפילו היה מועד, שמשלם נזק שלם, ובעל התחתון לא יפסיד, אם לא יעשה דין לעצמו ויפנה לבית-הדין. (38) שלא נתכוון להזיק.

27 ז. דְּחָפוּ לְעֵלְיוֹן³⁹ וָמָת: אִם הָיָה יָכוֹל לְשַׁמְטוֹ⁴⁰ וְלֹא
28 שְׁמָטוֹ - הָרִי זֶה חַיֵּב; וְאִם לֹא הָיָה יָכוֹל לְשַׁמְטוֹ -
29 הָרִי זֶה פְּטוּר⁴¹.

9 ד. הָיָה עוֹלָה בְּסֻלָּם²⁰, וְנִשְׁמְטָה שְׁלִיבָה²¹ מִתְּחַתּוֹ
10 וְנִפְּלָה וְהִזִּיקָה: אִם לֹא הָיְתָה מְהֻדָּקֶת²² וְחֻזְקָה -
11 חַיֵּב²³; הָיְתָה חֻזְקָה וּמְהֻדָּקֶת, וְנִשְׁמְטָה אוּ
12 שֶׁהִתְלַיעָה²⁴ - הָרִי זֶה פְּטוּר, שֶׁזוֹ מִכָּה בִּידֵי שְׂמִים
13 הִיא²⁵. וְכֵן כָּל פְּיוּצֵא בְּזָה. כָּל אֵלוּ הַדְּבָרִים²⁶ -
14 בְּרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק; אֶבֶל בְּרִשּׁוֹת הַמְּזִיק - פְּטוּר²⁷, עַד
15 שִׁיתְּבוֹן לְהִזִּיק, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ²⁸.

39) בכוח, גמרא שם. (40) את התחתון (המאירי), ואז יתכן ולא היה העליון מת. (41) גמרא שם.

30 ח. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מֵהַלְכִּין⁴² בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, זֶה בָּא
31 בְּחִבְתּוֹ וְזֶה בָּא בְּקוֹרְתּוֹ, וְנִשְׁבְּרָה חִבְתּוֹ⁴³ שָׁל זֶה
32 בְּקוֹרְתּוֹ שָׁל זֶה - פְּטוּר; שְׁלֹזָה רִשּׁוֹת לְהִלָּךְ⁴⁴ וְלֹזָה
33 רִשּׁוֹת לְהִלָּךְ. הָיָה בְּעַל הַקּוֹרָה רִאשׁוֹן וּבְעַל הַחִבְתִּית
34 אַחֲרוֹן, וְנִשְׁבְּרָה חִבְתִּית בְּקוֹרָה - פְּטוּר⁴⁵. וְאִם עָמַד
35 בְּעַל הַקּוֹרָה לְנוּחַ מִפְּנֵי מִשְׁאֵאוֹ⁴⁶ - חַיֵּב⁴⁷. וְאִם
36 הִזְהִיר לְבַעַל הַחִבְתִּית וְאָמַר לוֹ: עָמַד - פְּטוּר⁴⁸. עָמַד
37 לְתַקֵּן מִשְׁאוֹ - הָרִי הוּא כְּמֵהִלָּךְ⁴⁹ וּפְטוּר. וְאִם עַל
38 פִּי שְׁלֵא הִזְהִיר לְבַעַל הַחִבְתִּית; שֶׁהוּא טְרוּד בְּדַרְכּוֹ⁵⁰.
39 הָיָה בְּעַל חִבְתִּית רִאשׁוֹן⁵¹ וּבְעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן, וְנִשְׁבְּרָה
40 חִבְתִּית בְּקוֹרָה - חַיֵּב; שְׁזָה כְּמוֹ שֶׁשִּׁבְּרוּ בְּיָדוֹ
41 בְּכּוֹנְנָה⁵². וְאִם עָמַד בְּעַל חִבְתִּית לְנוּחַ - פְּטוּר⁵³. וְאִם
42 הִזְהִיר לְבַעַל הַקּוֹרָה וְאָמַר לוֹ: עָמַד - הָרִי זֶה חַיֵּב.
43 וְאִם עָמַד לְתַקֵּן מִשְׁאוֹ, אָף עַל פִּי שְׁלֵא הִזְהִיר לְבַעַל

(20) מכות ז: (21) מדריגה. (22) ממלאת את כל הנקב שהיא תחובה בו. (23) או אפילו היתה מהודקת, אבל לא היתה חזקה לשאת כובד האיש העולה בה - חייב, מפני שבנזקין חייב אדם אפילו הזיק שלא בכוונה. (24) והתולעים כרסמו והחלישו אותה, וכשעלה על הסולם נשמטה, גמרא שם. (25) ואונס גמור הוא ופטור (ראה להלן הלכות רוצח ושמירת נפש פ"ו ה"ב, ועיין מגיד-משנה כאן, שהיתה לרבינו גירסא אחרת בגמרא שלפנינו). (26) שאין המזיק פטור אלא-אם-כן היתה מכה בידי שמים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ב תמוז - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 הקוֹרֶה - הָרִי הוּא חַיֵּב. וְכֵן זֶה פָּא בְּנִירוֹ וְזֶה פָּא
2 בְּפִשְׁתָּנוֹ⁵⁴. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזֶה.

(42) זה מול זה או זה בצד זה, משנה בבא-קמא לא:
(43) על-ידי שפגעו זה בזה דרך הליכתם. (44) ומכיון
ששניהם ברשות, המזיק שלא בכוונה פטור (למעלה הלכה
ג), ובעל החבית חייב להזהר שלא יפגע בקורה. (45) בעל
הקורה, כי בעל החבית ראה את בעל הקורה הולך כדרכו,
ואף הוא צריך היה ללכת במתינות ולא למהר יותר מדי,
ועל כן הוא עצמו אשם בנזקו. (46) ובעל החבית הלך
כדרכו, ולא הרגיש בעמידתו של בעל הקורה ופגע בו בדרך
הילוכו ונשברה החבית (שם לא.). (47) בעל הקורה, שלא
היה לו לנוח בדרך ומשאו על גבו, ובעל החבית לא היה
צריך להעלות על דעתו, שבעל הקורה יעמוד בדרך, כי אין
דרך בני אדם לנוח ומשאם על גבם. (48) אף-על-פי שלא
צריך היה לעמוד, בכל זאת מועילה האזהרה לפטור אותו.
(49) שדרך נושאי משאות לעשות כן. (50) ואין להאשימו,
ובעל החבית צריך היה להרגיש בזה. (51) שם לב.
(52) כי בעל החבית הלך כדרכו, והחבית נשברה מפני שבעל
קורה מיהר יותר מדי ופגע בחבית, ומשום כך הוא חייב.
(53) בעל הקורה, כי בעל החבית לא היה צריך לעמוד לנוח,
שהרי הוא יודע שאנשים באים אחריו. (54) ונשרף הפשתן
בנרו של חבירו.

3 ט. שְׁנַיִם⁵⁵ שֶׁהָיוּ מְהֻלְכִין⁵⁶ בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּיבִים, אֶחָד רָץ
4 וְאֶחָד מְהֻלֵךְ, וְהִזְקִי⁵⁷ אֶחָד מֵהֵן בְּחִבְרוֹ שְׁלֵא בְּכוֹנְהָ⁵⁸
5 - זֶה הָרֵץ חַיֵּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשֻׁנָּה⁵⁹. וְאִם הָיָה עָרֵב
6 שְׁבֵת⁶⁰ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁבְּרִשׁוֹת הוּא
7 רָץ⁶¹, כִּדִּי שְׁלֵא תִכְנַס הַשְּׁבֵת וְהוּא אֵינוֹ פְּנוּי⁶², הָיוּ
8 שְׁנֵיהֶם רְצִיבִים וְהִזְקוּ זֶה בְּזֶה - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין, וְאֶפְלוּ
9 בְּשֶׂאֵר הַיָּמִים⁶³.

(55) בבא-קמא לב: (56) זה כנגד זה. (57) על-ידי שפגעו
זה בזה. (58) כי בכוונה, אף המהלך שהזיק את הרץ חייב,
כשם שהמזיק בכוונה חייב אפילו כשהניזק נכנס לרשותו
בלי רשות (למעלה הלכה ג). (59) מדרך בני אדם, ואין לו
רשות לרוץ ברשות הרבים. (60) גמרא שם. (61) ודינו
כמהלך. (62) לקבל את השבת. (63) כדין שניהם שלא
ברשות (למעלה הלכה ג).

10 ל. אֶחָד הַמְזִיק בְּיָדוֹ, או שְׂזָרַק אֶבְרָן⁶⁴ או יָרָה חֵץ⁶⁵
11 וְהִזְקִי בוֹ, או שֶׁפְּטַר מִיָּבֵם⁶⁶ על חִבְרוֹ או על הַכְּלִים
12 וְהִזְקִי, או שֶׂרַק⁶⁷ או נַעַץ⁶⁸ וְהִזְקִי בְּכִיחוֹ⁶⁹ וְנִיעוּ⁷⁰ בָּעֵת
13 שֶׁהִלְכוּ מִכַּחוֹ - הָרִי זֶה כְּמִזְקִי בְּיָדוֹ⁷¹. וְהֵם תּוֹלְדוֹת
14 שֶׁל אָדָם⁷². אֲבָל אִם נָח הָרַק וְהִפִּיתָ עַל הָאֲרֶץ,
15 וְאַחַר כֵּן נִתְקַל⁷³ בְּהֵן אָדָם - הָרִי זֶה חַיֵּב מִשּׁוּם
16 בּוּרוֹ⁷⁴; שֶׁכָּל תְּקֵלָה⁷⁵ תּוֹלְדֵת בּוּר הִיא⁷⁶, כְּמוֹ
17 שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁷⁷.

(64) בבא-קמא כו: (65) כתובות לא. (66) הפנה זרם מים,
מלשון "פוטר מים" (משלי יז, יד), ודינו ככוחו. ראה
בבא-קמא ו. (67) רקק, שם ג: (68) באף. (69) ברוק

הפה. (70) ליחת האף. (71) וחייב בין הזיק את חבירו
ובין הזיק כליו. (72) נזקים הדומים לאלו שאדם עצמו
עושה. (73) וניזק. (74) ואינו חייב על נזקי כלים, כי כתוב
בתורה "ונפל שמה שור או חמור" (שמות כא, ג), ודרשו
רבתינו: שור - ולא אדם (אם מת), חמור - ולא כלים
(בבא-קמא נג: וראה הלכות נזקי ממון פרק יג הלכה א).
(75) ברשות הרבים, בין הפקירה ובין לא הפקירה.
(76) דומה לבור שמפורש בתורה (שם), ודינם כדין בור.
(77) הלכות נזקי ממון פרק יג הלכה ב.

18 יא. לוֹטֵשׁ⁷⁸ שֶׁהָיָה מְכַהֵן⁷⁹ בְּפִטְשֵׁי, וְיָצָא גִיץ⁸⁰ מִתַּחַת
19 הַפִּטְשֵׁי וְהִזְקִי - הָרִי זֶה חַיֵּב, כְּמִי שֶׂזָּרַק אֶבְרָן או
20 חֵץ⁸¹. וְכֵן הַפְּנֵא⁸² שֶׁקָּבַל עָלָיו⁸³ אֶת הַכֹּתֵל לְסִתְרוֹ,
21 וְשִׁבֵר אֶת הָאֲבָנִים או הִזְקִי⁸⁴ - חַיֵּב⁸⁵. הִיָּה סוֹתֵר
22 מִצַּד זֶה וְנִפְלַל מִצַּד אַחֵר⁸⁶ - פְּטוּר⁸⁷. וְאִם מִחַמַּת
23 הַמְּכַהֵן⁸⁸ - חַיֵּב; שֶׁזֶה פְּזוּרָק חֵץ וְהִזְקִי בוֹ הוּא⁸⁹.

(78) עובד במתכת. (79) על המתכת המלוכנת. (80) שביב
לוהט, בבא-קמא סב: (81) שהרי הנץ מכוח מכתו יצא.
(82) שם צח: (83) עבודה בקבלנות, וכל האחריות עליו.
אבל אם היה שכיר יום, לא נסתלק בעל הבית משמירתו,
והיא מוטלת על שניהם, ושניהם משלמים (בית הבחירה
לבבא-קמא עמוד 281). (84) אחרים. (85) שאדם מועד
לעולם, והיה צריך להזהר. (86) מחמת אונס, שהיה סבור
שצד שני יוכל לעמוד בלא זה. (87) שאנוס הוא.
(88) שהיה מכה בפטיש בכל כוחו, ונתנדנד הכותל מחמת
המכה. (89) גופו, ומזיק גמור הוא (ולא כגורם בנזיקין).

24 יב. הַפּוֹבֵשׁ⁹⁰ בְּהֵמַת חִבְרוֹ בְּמַיִם, או שֶׁנִּפְלָה וּמְנַעָה
25 מִלְּעֹלוֹת⁹¹, עַד שֶׁמָּתָה בְּמַיִם; או שֶׁהִנִּיחָה בַּחֲמָה
26 וְצִמְצַם עָלֶיהָ הַמְּקוֹם כִּדִּי שְׁלֵא תִמְצָא עַל עַד
27 שֶׁהִרְגָתָה הַחֲמָה - חַיֵּב לְשֵׁלֵם⁹². וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזֶה.

(90) השקיע בידיו ראש הבהמה במים ומתה (סנהדרין עו:).
(91) אחזה בידיו, ולא נתן לה לעלות מן המים. (92) כדעת
רבינא בבא-קמא שם, ואף-על-פי שהשמש הרגה אותה,
והוא אינו אלא גורם לנזק, בכל זאת חייב. ראה להלן פרק
ז הלכה יא.

28 יג. שְׁנַיִם שֶׁהִמִּיתוּ אֶת הַבְּהֵמָה כְּאַחַת או שִׁבְרוּ אֶת
29 הַכְּלִי כְּאַחַת - מְשַׁלְּשִׁין בִּינְיָהֵן⁹³.

(93) מחלקים את תשלומי הנזק, וכל אחד משלם חצי, ואין
אומרים שכל אחד ישלם הכל [כלומר שהניזק יגבה ממי
שירצה], אפילו אם בכוחה של מכת כל אחד לשבור את
הכלי (מאירת-עינים חושן-משפט סימן שפג, סעיף-קטן י').
ומקור דין זה בתוספתא בבא-קמא פרק ב: "חמשה שישובו
על גבי ספסל ונשבר, כולם חייבים לשלם", כלומר, כל אחד
משלם חלקו.

30 יד. חֲמִשָּׁה שֶׁהִנִּיחוּ חֲמֵשׁ חֲבִילוֹת עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא
31 מָתָה, וּבָא זֶה הָאֲחָרוֹן וְהִנִּיחַ חֲבִילוֹת⁹⁴ עָלֶיהָ וְמָתָה:
32 אִם הָיְתָה מְהֻלְכֵת בְּאוֹתָן הַחֲבִילוֹת, וּמְשֻׁוֹסֵף זֶה
33 חֲבִילוֹתָ עֲמֻדָה וְלֹא הִלְכָה - הָאֲחָרוֹן חַיֵּב⁹⁵; וְאִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כרבי נתן]. (107) כי תשלום דמי ולדות וארבעה דברים, נאמר בתורה באדם בלבד (שמות כא, וראה למעלה פרק א, הלכה א; פרק ד הלכה א). (108) אם דחפו אדם ושור מועד את האדם לבור ומת, וצריך לשלם דמי הנהרג, ראה הלכות נזקי ממון פרק י הלכה ב. (109) אם דחפו עבד כנעני לבור ומת, ומגיע לבעלים כופר העבד לפי הסכום הקצוב בתורה שלושים סלע כסף. ראה שם פרק יא הלכה א. (110) האדם פטור, כי בעבירה שיש בה מיתת בית-דין פטור האדם מן התשלומין, אפילו היה שוגג שאינו נהרג. ראה למעלה פרק ד הלכה ה. (111) המדובר בפסולי המוקדשים שנפדו, והם בכלל "שור רעהו" שהרי מותרים באכילה. [אבל קדשי-קדשים בעלי מומים מועלים בהם (פרק שני מהלכות מעילה הלכה טז), והמזיק דבר שיש בו מעילה פטור (פרק ח מנזקי ממון הלכה ה). ובדין שלפנינו היו כולם פטורים. אמנם מסגנונו של רבינו שם משמע שגם לפני שנפדו, בכלל "שור רעהו" הם, שהרי כתב "פסולי המוקדשים עליהם דין נזקין, שהרי יצאו לפדיון ולהיותם חולין". משמע שעומדים לפדיון וטרם נפדו. רש"י בבא-קמא י. אומר שרק אם נפדו הם נקראים "שור רעהו". וצריך עיון גדול]. (112) בכלים פטור, כלמעלה הלכה י. ועל שור פסולי המוקדשים אפילו נפדה והוא מותר באכילה (דברים יב, טו) פטור, שנאמר (שמות כא, לד): "והמת יהיה לו", וזה אין המת שלו, שהרי הוא טעון קבורה, שנאמר "ואכלת" - ולא לכלביך. ראה בבא-קמא שם.

יום ו' י"ג תמוז ה'תשע"ז

פרק שביעי

(1) נתבאר בו דיני המזיק נזק שאינו ניכר, והגורם ההיזק, ודיני התביעה שיש בין הניזק והמזיק.

- א. המזיק ממון חברו הזק שאינו נכר² - הואיל ולא נשתנה הדבר³ ולא נפסדה צורתו, הרי זה פטור⁴ מן התשלומין דין תורה⁵. אבל מדברי סופרים⁶ אמרו: הואיל והפחית דמיהן, הרי זה חייב, ומשלם מה שהפחית מדמיהן.

(2) גיטין נג. (3) שלא חסר בו כלום. (4) פסק כרבי יוחנן, נגד דעת חזקיה רבו, שדבר תורה חייב, מפני שדעתו הופרכה שם נג: מברייתא. (5) כי כל הנזקין המפורטים בתורה, הם נזק שניכר. (6) חכמים קנסו אותו. ראה הלכה ג. (7) נזק שלם.

- ב. כיצד? הרי שטמא⁸ אכלין טהורים⁹ של חברו, או שדמע¹⁰ לו פרות, או ערב לו טפת¹¹ יין נסך¹² בתוך יינו, שהרי אסר עליו הכל¹³, וכן כל פיוצא בזה¹⁴ - שמיין מה שהפסיד, ומשלם נזק שלם¹⁵ מן היפה שבנכסיו¹⁶, פדרך כל המזיקין¹⁷.

(8) שנגע בהם כשהוא טמא, או הניח עליהם שרץ מת. משנה שם נב: (9) כגון תרומה שמפסידה לגמרי, שדינה בשריפה. ואף על פי שיכול ליהנות ממנה בשעת ביעורה, הרי זה כהפסד מלא, כי הנאה זו אין ערכה רב. או חולין

- 1 מתחלה לא היתה מהלכת - האחרון פטור¹⁸; ואם אין ידוע¹⁹ - פלן משלמין בשוה.

(94) כך פירש רבינו את לשון הגמרא "מרבה בחבילה", בבא-קמא י. וראה שם רש"י, שפירש אחרת. (95) כי לולא הוא, לא היתה מתה. (96) כי גם בלעדו היתה מתה. גירסת רבינו בגמרא היתה: "היכי דמי, אי דבלאו איהו הוה אזלא (אם בלעדיו היתה הולכת) פשיטא (מובן מאליו שהוא חייב). אלא דבלאו איהו נמי לא אזלא (אלא שבלעדיו הוא גם כן לא הלכה), מאי קא עביד (מה הוא עשה, וצריך להיות פטור)". וראה מגיד-משנה כאן. (97) כך משמע מלשון התוספתא שם, שכתוב סתם: חמשה שישבו על גבי ספסל ונשבר, כולם חייבים.

- 3 טו. וכן חמשה שישבו⁸⁰ על הכסא ולא נשבר, וכן 4 אחרון וישב עליו ונשבר, אף על פי שהיה ראוי 5 להשבר בהן קדם שישבו⁹⁹, הואיל וקרוב את 6 שבירתו¹⁰⁰ - האחרון חייב; שהרי אומרים לו: אלו 7 לא נסמכת עלינו¹⁰¹, היינו עומדים קדם שישבר. 8 ואם ישבו פאתחת¹⁰² ונשבר - פלן חייבין. וכן פל 9 פיוצא בזה.

(98) בבא-קמא י: (99) ויכול האחרון לטעון, לולא ישבתי גם כן היה הכסא נשבר, ולא עשיתי כלום. (100) לולא ישב היה נשבר כעבור שתי שעות, ולאחר שישב נשבר בשעה אחת, גמרא שם. (101) כך בדפוס רומי ר"מ. בדפוסים שלנו: "עלינו". והפירוש, אילו לא ישבת על הכסא, היינו עומדים לפני השעתיים ולא היה נשבר. ורש"י שם פירש אחרת. ועיין היטב חושן-משפט סימן שפא, מאירת-עינים סעיף-קטן ב וביאור הגר"א שם, שלרבינו היתה גירסא אחרת בגמרא שלנו. (102) תוספתא שם.

- 10 טז. אדם ושור¹⁰³ שדחפו בהמה או אדם או פלים 11 או בהמת פסולי המקדשין¹⁰⁴ לבור, והזק הנדחה 12 בבור או מת או נשתברו הפלים: לענן נזקי אדם 13 או הזק בהמה - שלשתן חייבין¹⁰⁵; האדם הדוחף 14 ובעל השור ובעל הבור, ומשלשין ביניהן¹⁰⁶; לענן 15 דמי ולדות וארבעה דברים - אדם חייב, ובעל השור 16 ובעל הבור פטורין¹⁰⁷; לענן לפור¹⁰⁸ ושלשים של 17 עבד¹⁰⁹ - בעל השור חייב, ואדם ובעל הבור 18 פטורין¹¹⁰; לענן פלים ופסולי המקדשין - אדם 19 ובעל השור חייבין¹¹¹, ובעל הבור פטור¹¹².

(103) בבא-קמא נג: (104) בהמת קדשים שנפל בה מום, שפסולה לקרבן. (105) אף בנזקי האדם, ואף-על-פי שלמדו אצל בור "כי יפול שמה שור", שור - ולא אדם (למעלה הלכה י), וזה רק אם מת האדם, אבל אם הוזק האדם - בעל הבור חייב. (106) אם השור מועד, משלם כל אחד מהם שלישי. ואם השור תם, משלם בעל השור חצי חלקו בנזק, היינו שתות הנזק (חצי משליש), והיתר מתחלק שוה בשוה בין האדם ובעל הבית. [כרבי נתן שם, מפני שהמסקנא שם היא: "הא והא כרבי נתן" (שניהם סוברים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אדומה שמשמשים באפרה לטהר טמאים, והעושה בה מלאכה פוסלה, שנאמר "לא עלה עליה עול" (במדבר יט, ב). (29) שמערבבים בהם את אפר הפרה, ואף הם נפסלים במלאכה, כגון ששקל כנגדם משקלות. (30) מטעם קנס, כדין היזק שאינו ניכר (ראה ראב"ד ומגיד משנה).

ה. הַכְּנִיס פְּרָה לְמַרְבֵּק³¹ כְּדֵי שֶׁתִּינָק³² וְתִדְוֶשׁ³³; 13
וְהִסִּיחַ³⁴ דְּעֵתוֹ מִמֵּי חֲטָאֵת³⁵ - פְּטוֹר מְדִינֵי אֲדָם³⁶ 14
וְחֵיב בְּדִינֵי שְׂמִימִם. 15

(31) למקום שעומדות פרות קשורות בצוואריהן ודשות (וראה רש"י בבא מציעא ל.). (32) כגון שהייתה אמה שם. (33) יחד עם שאר הפרות. (34) או הסיח. (35) הטעונים שמירה, שנאמר בהם "למשמרת למי נידה" (שם, ט), כלומר שיהיו משומרים לכך ואם הסיח דעתו משמירתם נפסלו. (36) על שהכניסה אין לחייבו, שהרי לטובתה הכניסה כדי שתניק, ולא נפסלה על ידי זה והפסול בא מחמת מחשבתו שתדוש, ומשום כך פטור מלשלם. בהלכה הקודמת, כהנים שפגלו את הזבח במזיד חייבים לשלם, אף על פי שהפסול בא מחמת המחשבה - ששם הפסול קשור במעשה השחיטה או זריקת הדם, שעשה שלא כהוגן ולכן הרי זה כפוסלו בידיים. ראה שם תוספות רי"ד.

ו. הַמְּנַסֵּךְ³⁷ יוֹן חֲבָרוֹ לְעִבּוּדָה זָרָה - לֹא נֶאֱסַר הַיּוֹן; 16
שְׂאִין אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל³⁸ אוֹסֵר דָּבָר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹי. וְאִם 17
הָיָה לוֹ בּוֹ שְׂתַפּוֹת, אוֹ שֶׁהָיָה מוּמָר³⁹, שֶׁהָרִי הוּא 18
כְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים, אוֹ שֶׁהִתְרוֹ בּוֹ⁴⁰ וְקָבַל הַהִתְרָאָה⁴¹, 19
שֶׁהָרִי הוּא מוּמָר⁴² - הָרִי זֶה אוֹסֵר הַיּוֹן⁴³, וְחֵיב 20
לְשֵׁלֶם⁴⁴. וְהֵיִאֵךְ יִתְחַיֵּב זֶה לְשֵׁלֶם וְהָרִי הוּא מִתְחַיֵּב 21
בְּנַפְשׁוֹ⁴⁵? מִפְּנֵי שְׂמֵעֵת שֶׁהִגְבִּיהוּ⁴⁶ נִתְחַיֵּב לְשֵׁלֶם⁴⁷, 22
וְאִינוֹ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ עַד שְׂיִנְסֵךְ⁴⁸. 23

(37) הכניס ידו לתוך היין ושכשך לשם עבודה זרה. (38) אין דרכו לאסור, ומשום כך אפילו שמעו מפיו שכונתו לנסך, אנו אומרים שלצערו בלבד התכוון, חולין מא. (39) "זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עבירה בזדון והורגל ונתפרסם בה ... והוא שיעשה להכעיס" (הלכות תשובה פרק ג הלכה ז). (40) בישראל שלא ינסך, שהמנסך חייב מיתה (שם). (41) ואמר יודע אני שאני חייב מיתה, ובכל זאת אני מנסך. (42) על ידי זה הוא נעשה עכשיו מומר אף על פי שקודם לא היה בחזקת מומר, שם. (43) שבמומר לעבודה זרה אנו מניחים שדעתו לנסך, ואדם יכול לאסור דבר שאינו שלו, שם. (44) פסק כרב, שמנסך במזיד חייב לשלם (מגיד משנה). (45) חייב סקילה. וחייבי מיתה בית דין פטורים מלשלם. (46) על מנת לנסכו ולאסור, דרכם של המנסכים להגביה את היין לפני הניסוך (ראה תוספות גיטין נב: דיבור המתחיל מנסך). (47) כדין גזלן. (48) ואין המתחייב בנפשו פטור מלשלם אלא אם כן חיוב ממון וחייב מיתה באים כאחד (שם).

ז. כָּל הַגּוֹרֵם לְהִזִּיק מִמּוֹן חֲבָרוֹ - חֵיב לְשֵׁלֶם⁴⁹ נֶזֶק 24
שְׁלֵם מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו, כִּשְׂאֵר הַמִּזִּיקִין. אֵף עַל פִּי 25
שְׂאִינוֹ הוּא הַמִּזִּיק זֶה הַנֶּזֶק עֲצָמוֹ בְּאַחֲרוֹנָה⁵⁰, הוֹאִיל 26

שחבירו אוכל אותם בטהרה, ואף על פי שאין כאן הפסד גמור, חייבוהו החכמים לשלם מה שהפחית מדמיהם, מפני שאסור לגרום טומאה לחולין בארץ ישראל, שהפרושים אוכלים שם חוליהם בטהרה, שם נג. (10) שערכב תרומה בחולין של חבירו, ומפסידו, שצריך למכור פירותיו לכהן בזול, שרק לכהנים מותרים באכילה, שם. (11) שיין נסך אוסר תערובתו במשהו. (12) שנסכו לעבודה זרה. (13) המדובר ביין נסך שאוסר אפילו בהנאה. (14) ולאו דווקא אלו שלושה הנזכרים במשנה, והיינו כרב ולא כשמואל שאמר, שאין ללמוד מאלו על אחרים. [ואף על פי שהלכה כשמואל בדיני ממונות פסק כאן כרב מפני שבגמרא שם שקלו וטרו לפי שיטת רב. ואפשר גם לומר שלמסקנה של הסוגייה שם גם שמואל מודה שבעניינים דומים ממש לומדים מאלה על אחרים, אלא ששלושה אלה אינם דומים ולכן הוצרכו כולם], שם נג. (15) אף על פי שמן התורה הוא פטור לגמרי. (16) מן הטובים שבקרקעותיו, או מטלטלים ואף על פי שאינו אלא מדרבנן, כי חכמים תיקנו כעין דאורייתא. (17) שכתוב בהם "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם", בבא קמא ה.

ג. וְדָבָר זֶה¹⁸ קָנַס הוּא¹⁹ שֶׁקָּנְסוּהוּ חֲכָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא 1
יִהְיֶה כָּל אֶחָד מִן הַמְּשַׁחֲתִים הוֹלֵךְ וּמִטְמֵא 2
טְהוֹרָתוֹ שֶׁל חֲבָרוֹ, וְאוֹמֵר: פְּטוֹר אֲנִי²⁰. לְפִיכֵן, אִם 3
מֵת זֶה שֶׁהִזִּיק הִזִּק שְׂאִינוֹ נֶכֶר - אֵין גּוֹבֵין הַנֶּזֶק 4
מִנִּכְסָיו; שֶׁלֹּא קָנְסוּ חֲכָמִים אֶלֶּא זֶה שֶׁעָבַר וְהִזִּיק, 5
אֲבָל הַיּוֹדֵשׁ שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּלוּם - לֹא קָנְסוּהוּ. וְכֵן 6
הַמִּזִּיק הִזִּק שְׂאִינוֹ נֶכֶר בְּשִׁגְגָה אוֹ בְּאִנּוּס - פְּטוֹר²¹; 7
שֶׁלֹּא קָנְסוּ אֶלֶּא הַמִּתְבַּיֵּן²² לְהִזִּיק מִדְּעֵתוֹ²³. 8

(18) שחייב על היזק שאינו ניכר. (19) ולא מצד הדין, כי היזק שאינו ניכר אינו היזק (גיטין נג.). (20) נימוק זה מובא בגמרא שם. (21) משנה גיטין נב: אבל במזיק היזק שניכר חייב שוגג כמזיד. ראה למעלה שם. (22) ולא שגג. (23) מרצונו ולא אנוס. הפטור בשוגג ובאנוס נובע מטעם החיוב האמור למעלה "כדי שלא יהיה ... הולך ומטמא ... שאינו אלא במתכוון.

ד. הַכְּהָנִים שֶׁפָּגְלוּ²⁴ אֶת הַזֶּבֶחַ: בְּמַזִּיד - תִּיבִין 9
לְשֵׁלֶם²⁵, בְּשׁוּגְגָה²⁶ - פְּטוֹרִין²⁷. וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלֶאכָה 10
בְּפֶרֶת חֲטָאֵת²⁸ וּבְמֵי חֲטָאֵת²⁹: בְּמַזִּיד - חֵיב לְשֵׁלֶם³⁰, 11
בְּשׁוּגְגָה - פְּטוֹר. 12

(24) ששחטו את הקרבן או עשו אחת מעבודות הדם, כגון קבלה או זריקה על מנת שיאכלו אותו חוץ לזמנו, ועל ידי כך נפסל הקרבן. (25) את הנזק שהזיקו, אף על פי שזה היזק שאינו ניכר. (26) כגון שהיה קרבן חטאת וחשבו שהוא שלמים, וחשבו עליו לאכלו שני ימים ולילה אחד, כדין אכילת שלמים, או שלא ידע שהמחשבה אסורה ומפגלת את הקרבן. (27) כדין היזק שאינו ניכר. במשנתנו הגירסא: "מזידין חייבין" ומשמע ששוגגים פטורים. ויש גורסים בפירוש: "מזידים חייבים שוגגים פטורים", כמו בהמטמא והמדמע והמנסך, וזוהי גם גירסת הר"ף וראה שם נג: תוספות דיבור המתחיל ותני עלה. (28) בפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

63 כרפרם, שדן דינא דגרמי, ולא כרבה שסובר פטור, שהשורף יכול לטעון: שרפתי לך פיסת נייר בלבד (שם).
64 ובלשון הגמרא "דמי שטרא מעליא" (=דמי שטר מעולה), היינו כל הסכום הכתוב בו ולא דמי השטר כפי שהוא שווה למכירה (שם). 65 אלא נייר בלבד. 66 לולא שרפו, היה בעל השטר גובה כל החוב שבשטר. 67 בית דין אישרו חתימות עדי השטר ורשמו האישור על השטר ואפשר לגבות בו. 68 כלומר, השורף מאמין לבעל השטר שסכום זה היה כתוב בשטר. 69 המדובר כשאין עדים שיוודעים מה היה כתוב בשטר ואם הוא מקויים בבית דין, שאילו היו עדים, יכול לכתוב לו שטר חדש על פי העדים ולא יפסיד כלום (שם). 70 וטוען שהנייר ששרף לא היה שטר כלל.

19 י. וכן ראובן שְהִיָּה נוֹשֶׂה בְּשִׁמְעוֹן, וּמְכַר הַשֹּׁטֶר לְלוֹי, וְחָזַר אַחַר שִׁמְכוֹרוֹ וּמְחָלוֹ לְשִׁמְעוֹן⁷¹ - הָרִי נִפְטָר שִׁמְעוֹן, כְּמֹו שְׁיִתְבָּאֵר בְּמִקוּמוֹ, וְנִתְחַיֵּב רְאוּבֵן לְשַׁלֵּם לְלוֹי כֹּל מַה שִּׁבְשָׁטֶר⁷²; שְׁהָרִי גֵרַם לוֹ לְאַבֵּד הַשֹּׁטֶר, וְהָרִי הוּא כְּמֹו שִׁשְׁרָפוֹ⁷³. וְכֵן אִם מְחָלוֹ יוֹרֵשׁ רְאוּבֵן⁷⁴ - מְשַׁלֵּם הַמּוֹחֵל מִן הַיִּפְהָ שִׁבְנִכְסָיו.

71 ויכול ראובן למחול אף אחרי המכירה, מכיוון שהשטר אין גופו ממון, וכל עיקרו אינו אלא ראייה, שראובן הלווה לשמעון. מן התורה יכול אדם למכור לחבירו דבר מוחשי בלבד, שהוא גופו ממון, וכל קניין שטרות-ראיות אינו אלא מדרבנן. משום כך המוכר שטר חוב לחבירו, יכול אחר כך למחול את החוב, כי מן התורה החוב עדיין שלו הוא, כתובות פו. (רי"ף שם). 72 אפילו קנה לו שטר של אלף לירות במאה לירות, יקבל כל מה שכתוב בשטר, היינו אלף לירות (שם). 73 גם במוחל חוב מביא התלמוד דברי אמימר (בבא קמא צח:), שהשורף משלם "דמי שטרא מעליא". 74 כך פסק שמואל, שאפילו היורש של המלווה יכול למחול (ראה למעלה הלכה ז). ואף על פי שאילו לא מחל, היה הבעל-חוב גובה מבינונית בלבד, עכשיו שהפסידו ישלם מן העידית. וראה בבא קמא צח: רש"י דיבור המתחיל כי כשורא לצלמא.

26 יא. וכן העוֹשֶׂה עֲבָדוֹ אֶפְתִּיקָי⁷⁵, וְחָזַר וְשִׁחְרָו - חַיֵּב הַמְּשַׁחְרֵר לְשַׁלֵּם לְבַעַל הַחֹב; שְׁהָרִי הַפְּקִיעַ שְׁעַבְדוֹ⁷⁶ וְגֵרַם לְאַבֵּד מְמוֹנוֹ⁷⁷. וְכֹפֵיִן אֶת בַּעַל הַחֹב גַּם הוּא לְשַׁחְרֵר הָעֶבֶד⁷⁸, כִּדִּי שְׁלֵא יִפְגַּע בּוֹ וַיֵּאמֶר לוֹ: עֲבָדִי אֶתְהָרִי⁷⁹. וְכֵן הַדּוֹחֵף⁸⁰ מְטַבֵּעַ חֲבֵרוֹ, וְנִתְגַּלְגַּל⁸¹ וַיֵּרֶד לַיָּם - חַיֵּב לְשַׁלֵּם⁸². וְכֵן הַצּוֹרֵם⁸³ אֲזַן הַפֶּה - חַיֵּב לְשַׁלֵּם, שְׁהָרִי גֵרַם לְפַחַת דְּמִיָּה⁸⁴. וְכֵן הַמְּרַקֵּעַ⁸⁵ דִּינָרֵי חֲבֵרוֹ וְהָעֵבִיר צוּרְתָן⁸⁶ - חַיֵּב לְשַׁלֵּם מְשׁוֹם גּוֹרָם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ הַדְּבָרִים.

75 שאמר לבעל חובו: לא יהיה לך פירעון אלא מזה. 76 כל עוד שהוא עבד הריהו משועבד לבעל חוב, שיוכל לגבות חובו ממנו, והשחרור מפקיע שעבודו ולא יוכל לגבות חובו ממנו, שם. 77 שלא יוכל לגבות חובו משאר

1 והוא הגורם הראשון - חַיֵּב. פִּיּוּצָא? הַזּוֹרֵק פְּלִי שְׁלֹו⁵¹
2 מְרֵאשׁ הִגָּג עַל גַּבֵּי פְרִים וּכְסָתוֹת⁵², וּבָא אַחַר וְקָדַם⁵³
3 וְסָלַק אֶת הַפְּרִים⁵⁴ מֵעַל הָאֶרֶץ, וְנִחְבַּט הַכְּלִי בְּאֶרֶץ
4 וְנִשְׁבַּר - חַיֵּב נֹזֵק שְׁלֵם⁵⁵ כְּאֵלוֹ שִׁבְרוֹ בִּידוֹ; שִׁשְׁלוּק
5 הַפְּרִים וְהַכְּסָתוֹת גֵּרַם לוֹ⁵⁶ שְׁיִשְׁבַּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

49 כדעת רבי מאיר בבא קמא ק. בלשון התלמוד: "דינא דגרמי" וכך פסק הר"ף בבא קמא סוף פרק ב. [ולא כל גורם נזק חייב, שהרי רבינו עצמו בהלכות נזקי ממון פרק ב הלכה יט פוטר את המשסה כלבו של חבירו בחבירו. וכן פסק שם, פרק יד הלכה יד בטומן קמתו של חבירו. ופירשו רובם של ראשונים ואחרונים שיש לחלק בין "גרמא בנויקין" ובין "דינא דגרמי". "גרמא" פטור לכל הדעות, ובדינא דגרמי" מחלוקת תנאים, ורבינו פוסק כרבי מאיר ודן דיני דגרמי לחייב את הגורם. והאריכו בהגדרות שני המונחים הללו ראשונים ואחרונים, ומדברי כולם יוצא שדיני דגרמי" כולל גורמים יותר ישירים ויותר חזקים מגרמא. וראה ש"ך חושן משפט תיח סעיף קטן ד שייחס לרבינו את הדעה, שגרמא בנויקין ודיני דגרמי היינו הך, אבל יחיד הוא בדבר זה, ומעניין שהמשפט הזה נמצא בסוגריים. וראה ש"ך שם סימן שפו סעיף קטן א וסעיף קטן ד. 50 אלא הוא המזיק באחרונה. 51 ובכלי של חבירו ראה הלכה ח. 52 ואין סופו להישבר וברשות זקן, שהרי שלו הוא. 53 קודם שהגיע הכלי לארץ. 54 שלא ברשות, שהרי לא שלו הם. 55 שהרי הזורק ברשות עשה, וכל החיוב על המסלק. 56 ששבר, והגורם לנזק חייב נזק שלם.

6 ח. הַזּוֹרֵק פְּלִי שֶׁל חֲבֵרוֹ⁵⁷ מְרֵאשׁ הִגָּג עַל גַּבֵּי פְרִים
7 וּכְסָתוֹת שֶׁל בַּעַל הַכְּלִי, וְקָדַם בַּעַל הַכְּלִי וְהִסִּיר
8 הַפְּרִים⁵⁸ - הַזּוֹרֵק חַיֵּב⁵⁹; שְׁזִירְקָתוֹ הוּא הַגּוֹרֵם
9 הָרֵאשׁוֹן⁶⁰ לְשִׁבִּירַת הַכְּלִי. וְאִם קָדַם אַחֵר⁶¹ וְסָלַק -
10 שְׁנִינָהוּ חַיֵּב⁶², הַזּוֹרֵק וְהַמְּסַלֵּק; שְׁשִׁנְיָהֶם גֵּרַמוֹ
11 לְאַבֵּד מְמוֹנוֹ שֶׁל זָה.

57 ושלא ברשות זקן. 58 וברשות עשה, שהרי שלו הם. 59 בכל, כי לבעל הכרים מותר לקחת כרים שלו בכל עת שירצה, מה שאין כן הזורק, שכל מעשהו באיסור. ופסק רבינו כר"ף שאין הלכה כרבה (בבא קמא כו:). שאומר הזורק פטור. 60 שלולא זרק לא היה הכלי נשבר. 61 שאינו בעל הכרים. 62 כי שניהם שלא ברשות עשו, ושניהם שותפים בנזק שגרמו. [מלשונו של רבינו שכתב: "כרים וכסתות של בעל הכלי" משמע, שאם הכרים היו של אדם אחר ובעל הכלי סילקם, משלם הזורק חצי נזק בלבד].

12 ט. וְכֵן הַשּׁוֹרֵף שְׁטוּרְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - חַיֵּב⁶³ לְשַׁלֵּם
13 כָּל הַחֹב⁶⁴ שְׁהָרִי בְּשִׁטְר; שְׁאָף עַל פִּי שְׁאִין גּוֹף
14 הַשֹּׁטֶר מְמוֹן⁶⁵, הָרִי גֵרַם לְאַבֵּד הַמְּמוֹן⁶⁶. וּבִלְבָד
15 שְׂיֻדָּה לוֹ הַמְּזִיק שִׁשְׁטֶר מְזִקִּים הֵיחָד⁶⁷, וְכֵן וְכֵן הֵיחָד
16 כְּתוּב בּוֹ⁶⁸, וּמְחַמַּת שִׁשְׁרָפוֹ הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְגַבּוֹת
17 הַחֹב⁶⁹; אֲבָל אִם לֹא הֵאָמִינוּ⁷⁰ - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ
18 אֶלָּא דְּמֵי הַנִּיר בְּלִבָּד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממונו ולפיכך חייב לשלם, אלא אם כן יביא עדים שיעידו כדבריו. שם צא:

14 יד. וכן מי ששחט⁹⁸ חיה ועוף⁹⁹, ובא אחר וכסה
15 הדם שלא מדעת השוחט - חייב לתקן¹⁰⁰ כמו שיראו
16 הדיינים. ויש מי שהורה¹⁰¹, שהוא נותן קנס¹⁰²
17 קצוב¹⁰³, והוא עשרה זהובים¹⁰⁴. וכן הזור, שפל
18 המונע הבעלים מעשות מצות עשה¹⁰⁵ שהן ראויין
19 לעשותה, וקדם אחר ועשאה - משלם לבעלים
20 עשרה זהובים¹⁰⁶.

98) והשוחט חייב במצוות כיסוי (שם). (99) או עוף.
100) שהשוחט יכול לטעון אני רוצה לעשות מצוה זו (שם).
101) מובא ברי"ף שם. (102) שהרי לא החסירו ממון.
103) קבוע, ואינו תלוי בשיקול דעתו של הדיין. (104) כך
פסק רבן גמליאל (שם) באחד ששחט וקדם חבריו וכיסה.
לפי הדעה הקודמת לא היה זה קנס קצוב, אלא רבן גמליאל
קבע תשלום זה של עשרה זהובים לפי ראות עיניו באתו
מעשה שבא לפניו. (105) אנו לומדים ממעשה כיסוי הדם
על שאר מצוות עשה. (106) כפסק דינו של רבן גמליאל
במעשה כיסוי הדם.

21 טו. שמין¹⁰⁷ למזיק בידו פדרף ששמין לו אם הזיק
22 ממונו. פיצד? הרי שהרג בהמת חברו או שבר פליו
23 - שמין כמה היתה הבהמה שונה וכמה הנבלה שנה,
24 וכמה היה הפלי שונה והוא שלם וכמה שונה עתה,
25 ומשלם הפחת¹⁰⁸ לנזק עם הנבלה¹⁰⁹ או הפלי
26 השבור¹¹⁰. פדרף שבארנו בשורו שהזיק, שדין אחד
27 הוא. דרף ענבים¹¹¹ של חברו - שמין לו הזקול¹¹².
28 וכן כל פיוצא בזה.

107) מעריכים. (108) היינו ההפרש בין דמי הפרה קודם
שהרגה ובין דמי הנבילה. (109) והנבילה שייכת לניזק,
ככתוב (שמות כא, לד) "והמת יהיה לו" ופירשו "לו" -
לניזק, שם י: ואין הניזק יכול לומר למזיק: טול אתה את
הנבילה, ושלם לי את דמי הפרה כולה. (110) בבא מציעא
צו: וזו לשון התוספתא (בבא קמא פרק ג): כלל אמרו
בנזיקין: הרג את שורו, וקרע את כסותו, וקצץ נטיעותיו, לא
יאמר טול את הנבילה ותן לי את הפרה; טול את הקרעים
ותן לי את הטלית; טול את הקצצים ותן לי הנטיעות, אלא
שמים אותן כמה הן יפין עד שלא הוזקו, וכמה הן יפין
משהוזקו, ולפי כך הם משלמים. (111) ועשה אותם יין.
112) במקרה שדמי ענבים עולים על דמי היין, או אם יעשה
מהם צימוקים, ראה בבא בתרא כנו. משמע שם שבדרך כלל
דמי היין עולים על דמי ענבים.

29 טז. כשגובין הפחת מן המזיק, גובין מן
30 המטלטלין¹¹³ שלו. אם אין לו מטלטלין - גובין מן
31 היפה שבנכסיו¹¹⁴. וכן האונס¹¹⁵ והמפתה והמוציא
32 שם רע¹¹⁶ - פלן¹¹⁷ גובין מן היפה שבנכסיו.

113) כדרך שגובים אם ממונו הזיק. ראה הלכות נזקי ממון
פרק ה הלכה י. (114) ככתוב במזיק (שם כב, ד): "מיטב

נכסי הלווה, שהרי אמר לו מפורש שלא יגבה אלא מזה,
והגורם להזיק ממון חברו חייב. ראה הלכות מלווה ולווה
פרק יח הלכה ו. (78) אף על פי שמעולם לא היה עבדו,
שהרי גופו לא היה קנוי לו אלא משועבד, והאדון ששעבדו
הפקיע שעבדו כששחררו. (79) ויוציא לעז על בניו (שם
מא.). (80) חברו החזיק מטבע בידו, והיכהו תחת ידו
(בבא קמא צח.). (81) ולא בא לידו, אבל אם בא לידו,
דינו כגזלן וחייב מדין תורה. (82) אף על פי שלא הזיק
בידיים, חייב משום שגרם להזיק. (83) הפוגם (שם).
(84) שאינה ראוייה למזבח. (ומה שפסק רבינו בפרק ג מנזקי
ממון הלכה ד, שהגוזל פרה ונפסלה מלהקריבה למזבח,
אומר לו (הגולן לגנול): הרי שלך לפניך, המדובר,
כשנפסלה מאליה ולא עשה בה מעשה, אבל כשהגולן עצמו
פסלה, משלם את מה שפחתה]. (85) עושה אותם דקים
על ידי הכאה בפטיש, אבל לא החסירם. (86) הצורה
שהייתה טבועה בדינרים אינה ניכרת כמקודם ומפני כך
פחתו דמיהם.

1 יב. הזורק⁸⁷ פלי מראש הגג לארץ ולא היה תחתיו
2 כלים⁸⁸, וקדם אחר ושברו במקל פשהו באויר קדם
3 שניע לערץ⁸⁹ - הרי זה הראשון פטור; שלא שבר
4 אלא פלי שסופו להשבר מיד בודאי, ונמצא פשובר
5 פלי שבור⁹⁰, ואין זה פגורם⁹¹. וכן כל פיוצא בזה -
6 פטור.

(87) בעל הכלי. בבא קמא כו: (88) כלומר, כרים וכדומה.
(89) והרי הכלי שזורק עדיין שלם בזמן שהאחר הכהו.
(90) על ידי הזורק, ומשום כך הזורק חייב אם הכלי אינו
שלו. וראה שם יז: רש"י דיבור המתחיל זרק. (91) כמסלק
הכרים בהלכות זח שחייב, שלולא סילק את הכרים לא היה
נשבר, מה שאין כן כאן, שאפילו לא שברו במקל, בוודאי
היה נשבר.

7 יג. שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את
8 הבריות⁹², ואילן העומד לקציצה מפני שהוא מזיק
9 את הרבים⁹³, וקדם אחד ושחט⁹⁴ שור זה וקצץ אילן
10 זה שלא מדעת הבעלים - חייב לשלם לבעלים כמו
11 שיראו הדיינים⁹⁵; שהרי הפקיען מלעשות מצוה⁹⁶.
12 ואם טען ואמר: אפה אמרת לי להרגו ולקצצו -
13 הואיל והוא עומד לקצו⁹⁷, הרי זה פטור.

92) אפילו לא המית. (93) כגון שענפיו נוטים לרשות
הרבים. (94) כי אין חיוב להרגו אלא לסלק את המזיק.
ואפילו שור שהמית וחייב סקילה, אם שחטו עד שלא נגמר
דינו, בשרו מותר, שם מד. (95) שיראו אם בעל השור או
בעל האילן מדקדק בשאר מצוות או לא, וגם יראו את גודל
הטרחה בקיום המצוה, שלפעמים אדם מונע עצמו מן
המצוה בגלל הטרחה, ונוח לו שאחר יעשה אותה, מאירת
עיניים חושן משפט שפב. (96) "ובערת הרע מקרבך".
(97) משום כך הוא נאמן, וכנראה שכח בעל השור שנתן לו
רשות, אבל אם השור אינו עומד להריגה, אינו נאמן לטעון
שקיבל רשות להרגו, שאין אדם נותן רשות לאחרים שיזיקו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק ב הלכות הו. וראה תוספות שם דיבור המתחיל מי מנחי, ולדעתם אפילו אם תפס מוציאים מידו ואפילו אם יש עדים שמרגליות היו בסל, כי הניזק פשע. (133) ממה שתפס, ואם מה שיש אצלו שווה פחות מדמי המרגליות, אינו גובה את השאר.

יט. ידע המזיק שהפס הנה בו זהובים, אָבֵל אֵינוֹ
 יודע פְּמָה הָיוּ, וְאוֹמֵר הַנִּזְק: אֶלֶף הָיוּ - נוֹטֵל אֶלֶף
 בְּלֹא שְׂבוּעָה. וְאֵינוֹ יְכוֹל¹³⁴ לְהִשְׁבֵּעַ¹³⁵, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר
 בְּעִנְיַן הַפְּקָדוֹן.

(134) תיבה זו אין לה מקום כאן. ונראה שטעות סופר היא וצריך לומר "צריך". (135) לו טען המזיק שבכיס לא היו אלף זהובים כפי שטוען הניזק אלא חמש מאות, היה נשבע, כדין מודה במקצת, ומשלם רק חמש מאות, ומכיוון שאינו יודע, הריהו מחוייב שבועה ואינו יכול להישבע, וכל המחוייב שבועה ואינו יכול להישבע משלם, ואין שכנגדו צריך להישבע (בבא מציעא צח. והלכות טוען ונטען פרק ד, הלכה ז). ויש למזיק רשות להטיל חרם על כל מי שלקח ממנו יותר מהמגיע לו, מבלי לפרט שם הניזק.

פֶּרֶק שְׂמִינִי

(1) נתבארו בו דיני המוסר ממון חבירו ביד אנס, אם באונס אם ברצון, וכן מי שתפסו לו ממון בשביל חבירו, וכל דיני המוסר. ונסתיים הפרק בדין הרודף או הנרדף שהזיקו ממון. ונשלמו ההלכות.

א. המוסר² ממון חבירו בידי אָנָס³ - חֵיב לְשַׁלֵּם⁴ מִן הַיָּפֵה⁵ שֶׁבְּנִכְסָיו. וְאִם מֵת - גּוֹבֵחַן מִיּוֹרְשֵׁיו⁶, כְּשֶׁאָר כָּל הַמְּזִיקִין. בֵּין שֶׁהָיָה הָאָנָס עוֹבֵד פּוֹכְכִים בֵּין שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל⁷, הָרִי זֶה הַמוֹסֵר חֵיב לְשַׁלֵּם כָּל מַה שֶׁלָּקַח⁸ הָאָנָס. אֶף עַל פִּי שְׁלֹא נִשְׂא⁹ הַמוֹסֵר וְלֹא נָתַן בְּיָדוֹ¹⁰, אֲלֵא הִרְגִיל¹¹ בְּלִבּוֹ.

(2) בבא-קמא ה. (3) בעל זרוע. (4) ככל גורם היזק (למעלה פרק ז הלכה ז). (5) מן העידית, שם. (6) שחיוב זה מן הדין הוא, ואינו קנס כמו במזיק את חבירו היזק שאינו ניכר, שפטרו בו את היורש (למעלה שם הלכה ג). וראה בבא-קמא קטז: קיז. (7) אף-על-פי שבגמרא מדובר על אנס גוי, אבל במשנה שם מדובר על מסיקין = אנסים סתם. (8) שהרי הוא גרם לכל הנזק הזה. (9) נטל. (10) ואינו מזיק בידים. (11) מלשון "לא רגל על לשונך" (תהלים טו, ג), כלומר הלשין, ואמר לאנס היכן ממונו של חבירו. ואף שלא עשה מעשה אלא דיבר בלבד - הוא חייב, שגרם לנזק, ראה בבא-קמא ה.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים¹²? כְּשֶׁהָרָאָה¹³ הַמוֹסֵר מַעֲצָמוֹ¹⁴; אָבֵל אִם אָנְסוּהוּ¹⁵ עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים אוֹ יִשְׂרָאֵל אָנָס לְהִרְאֹת, וְהִרְאָה - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין¹⁶. וְאִם נִשְׂא וְנָתַן בְּיָדוֹ¹⁷, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא אָנוּס - חֵיב לְשַׁלֵּם. הַמְּצִיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ - חֵיב לְשַׁלֵּם¹⁸.

(12) שהמוסר חייב, אפילו לא נשא ונתן ביד. (13) את

שדהו ומיטב כרמו ישלם". אבל מטלטלין רשאי הוא ליתן אפילו סובין, שכולם נחשבים למיטב, כי אם קשה למכרם במקום זה, אפשר למכרם במקום אחר. בבא קמא ז. ז: (115) נערה בתולה שלא נתארסה, שמשלם חמישים כסף לאבי הנערה (דברים כב, יט). (116) על אשתו וטוען "לא מצאתי לה בתולים", שחייב לשלם מאה כסף לאביה (דברים כב, יח). (117) "כולם כאבות (כאבות נזיקין) לשלם ממיטב", בבא קמא ה.

יז. כָּל הַמְּזִיק¹¹⁸ מְמוֹן חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ¹¹⁹ מַה הַזִּיק - הָרִי הַנִּזְק נִשְׁבַּע בְּתַנְתַּן חֲכָמִים¹²⁰ וְנוֹטֵל כְּמוֹ שִׁיטְעַן הַנְּגָזֵל¹²¹. וְהוּא¹²², שִׁיטְעַן דְּבָרִים שֶׁהוּא אָמוּד בְּהוֹ¹²³, כְּמוֹ שֶׁבְּאָרְנוּ בְּנִגְזָל.

(118) בידיים, כעין הדוגמא המובאת בהלכה הבאה. (119) משמע אם המזיק יודע ומכחיש את דברי הניזק, אין הניזק נשבע ונוטל. (120) כי מדין תורה נשבע הנתבע ויוצא פטור, כגון שבועת השומרים (שמות כב) ועוד. ראה הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב. (121) שתיקנו החכמים שישבע ויטול. ראה הלכות גזילה ואבידה פרק ד הלכה א. (122) במה דברים אמורים שנשבע ונוטל כל מה שהוא טוען. (123) שמעריכים אותו, שאפשר להניח שיש לו דברים אלו שהוא טוען. בבא קמא סב.

יח. בַּיַּצֵּד? לָקַח פִּיס חֲבֵרוֹ וְהִשְׁלִיכוֹ לְיָם אוֹ לְאֵשׁ, אוֹ שֶׁמְּסָרוֹ בְּיַד אָנָס¹²⁴ וְאָבֵד¹²⁵, בְּעַל הַפִּיס אוֹמֵר: זְהוּבִים הָיָה מְלֵא, וְהַמְּזִיק אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הָיָה בוֹ, שֶׁמָּא עָפָר אוֹ תָבֵן הָיָה מְלֵא - הָרִי הַנִּזְק נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפִין¹²⁶ וְנוֹטֵל. וְהוּא, שִׁיטְעַן דְּבָרִים שֶׁהוּא אָמוּד בְּהוֹ אוֹ אָמוּד לְהַפְקִידוֹן אֲצֵלוֹ¹²⁷, וְדִרְכָן לְהַנִּיחֵן בְּכִיסִים¹²⁸ וְכִיּוֹצֵא בוֹ; אָבֵל אִם אֵין דִּרְכָן לְהַנִּיחֵן בְּכָלֵי זֶה - הוּא פֶּשַׁע בְּעֲצָמוֹ. בַּיַּצֵּד? הָרִי שֶׁחֲטָף חֶמֶת¹²⁹ אוֹ סֵל מְלֵאִים וּמְחַפִּים¹³⁰ וְהִשְׁלִיכֵם לְיָם אוֹ שְׂרָפָן, וְטְעַן הַנִּזְק שֶׁמְּרַגְלִיּוֹת הָיוּ בְּתוֹכָן - אֵינוֹ נֶאֱמָן¹³¹, וְאֵין מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ עַל כֵּן; שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ מְרַגְלִיּוֹת בְּסֻלָּים וּבְחֻמָּתוֹת. וְאִם תִּפְשֵׁ - אֵין מוֹצִיאֵין מִדְּוֵי¹³², אֲלֵא נִשְׁבַּע שֶׁמְּרַגְלִיּוֹת הָיוּ בָּהּ וְנוֹטֵל מִמָּה שִׁישׁ אֲצֵלוֹ¹³³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(124) איש בעל זרוע וכוח, בבא קמא קיז. וראה להלן פרק ח. (125) כי אי אפשר להוציאו מידו. (126) כגון ספר תורה, כדין כל הנשבעים ונוטלים. ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ב. (127) שאיש נאמן הוא (גמרא שם). (128) כגון כסף. (129) שק עור למים. (130) ומכוסים, ולא ראו מה שבתוכם. (131) אבל אם יש עדים שהיו בתוכם מרגליות, חייב לשלם, אף על פי שאין דרך בני אדם להניח שם מרגליות, ואין המזיק יכול לטעון אתה פשעת, שהנחת מרגליות בסל, כי אין לו רשות להשליך כלים של חבירו לים, ולכן חייב לשלם מה שהזיק. (132) כי זוהי בעייה שעלתה בתיקו, שם סב. ורבינו לשיטתו שבבעייה שלא נפתרה, אם תפס אין מוציאים מידו. ראה נזקי ממון

חושן-משפט סימן שפח, ס"ק כד]. (28) וזה שנטל ממון חבירו בידו ונתנו לאנס, הריהו מזיק בידיים וחייב. (29) בבא-קמא קיז. (30) שיוכל לשלוט עליו ולטלו, והריהו כאילו כבר נטלו. (31) מרצונו. (32) שם. על שנטל ונתן ביד הוא פטור, שהרי הממון ברשות האנס היה, וכאילו כבר נשרף ולא הזיקו כלום, ועל מה שהראה הוא פטור, שהרי אנוס הוא.

ה. בעלי דין³³ שְׁהִיתָה בִּינְיָהֶם מְרִיבָה עַל הַקְּרָקַע
אוּ עַל מַשְׁלָטְלִינָן³⁴, זֶה אוֹמֵר 'שְׁלִי' וְזֶה אוֹמֵר 'שְׁלִי',
וְעַמְד אֶחָד מֵהֶן וּמְסַרְהָ בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים - מְנַדִּין³⁵
אוֹתוֹ שֶׁיַּחְזִיר הַדָּבָר לְכַמוֹ שְׁהִיָּה, וְיִסְלַק יָד אֲנָס³⁶
מִבִּינֵיהֶם, וְיַעֲשֵׂוּ דִין בְּיִשְׂרָאֵל³⁷.

(33) מעשה שהיה, בבא-קמא שם. (34) שאינם לא ביד זה ולא ביד זה. (35) מחרימים. אפילו אם הוא טוען שאינו מוסר ממון חבירו ביד גוי אלא ממון שלו. (36) כגון שיפדם בכסף. (37) בבית-דין של ישראל.

ו. מִי שֶׁנִּתְפַּשׁ עַל חֲבֵרוֹ³⁸, וְלָקְחוּ עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים
מִמּוֹן מִמֶּנּוּ בְּגִלְל חֲבֵרוֹ³⁹ - אֵין חֲבֵרוֹ חֵיב לְשַׁלֵּם⁴⁰.
אֵין לָךְ מִי שֶׁנִּתְפַּשׁ עַל חֲבֵרוֹ וְיִהְיֶה חֲבֵרוֹ חֵיב
לְשַׁלֵּם. חוּץ מִן הַנִּתְפַּשׁ מִפְּנֵי הַמַּס הַקְּצוּב⁴¹ עַל כָּל
אִישׁ וְאִישׁ⁴² בְּכָל שָׁנָה⁴³, אוּ הַנִּתְפַּס עַל הַתְּשׁוּרָה⁴⁴
שְׁנוֹתָן כָּל אִישׁ וְאִישׁ לְמַלְךָ בְּעֶבְרוֹ עֲלֵיהֶם הוּא אוּ
חִילוֹתָיו - הַרִי זֶה חֵיב לְשַׁלֵּם לוֹ. וְהוּא, שֶׁיִּקְחוּ
מִמֶּנּוּ בְּפִרוֹשׁ בְּגִלְל פְּלוֹנֵי בְּפִנֵי עֲדִים.

(38) בגלל ממון שרצו לקחת מחבירו. (39) ועל-ידי-זה נפטר חבירו מלשלם לגוי. (40) מכיון שלא כדין לקחו, יכול הוא לטעון: הייתי מפייס אותם והיו פוטרים אותי מלשלם. (41) על-פי חוק המלך, ולולא שילם חבירו, היה הוא מוכרח לשלם. (42) זהו מס הגולגולת ששלמו היהודים בבבל ובארצות גולה אחרות. [וכן מס המוטל על קרקעות, בלשון התלמוד: "דבורלא" (בבא-קמא קיג:), ורבינו השמיט מס זה, כנראה שלא היה נהוג בזמנן].

(43) אבל משנה שעברה לא, מכיון שהמלך כבר קיבל קצבת אותה שנה, ולפקיד הגובה אין רשות לכפות עליו תשלום לשנה שעברה בעד חבירו (שם). (44) שאף היא חובה על כל איש ואיש. בגמרא שם לא נזכרה תשורה, ורבינו למד דין זה מירושלמי כתובות פרק יג הלכה ב: "אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגולת". ורבינו מפרש "ארנון" כרבינו חננאל, תשורה "להארכת השלטונות והחילות בעברם בעיר" (ראה תוספות בבא-בתרא ח. דיבור-המתחיל והלך)].

ז. מִי שֵׁישׁ עָלָיו עֲדִים⁴⁵ שֶׁמָּסַר מִמּוֹן חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן
שֶׁהֲרָאָה מַעֲצָמוֹ אוּ שֶׁנֶּאֱנַס⁴⁶ וְנִשְׂא וְנָתַן, וְלֹא יָדַעוּ
הָעֲדִים⁴⁷ כִּמְהָרְסִידוֹ בְּמִסְתֵּירוֹ, וְהִנְמָסָר אוֹמֵר: כֶּף
וְכֶף הַפְּסִידָנִי, וְהַמּוֹסֵר כּוֹפֵר⁴⁸ בְּמָה שֶׁטָּעָנוּ: אִם
תִּפְּשׁ הַנְּמָסָר - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ⁴⁹, אֲלֹא נִשְׁפָּע
בְּנִקְיַטַּת חֲפִיץ⁵⁰ וְזוֹכֶה בְּמָה שֶׁתִּפְּשׁ⁵¹; וְאִם לֹא תִפְּשׁ
- אֵין מוֹצִיאֵין⁵² מִן הַמּוֹסֵר אֲלֹא בְּרָאִיָּה בְּרוּרָה⁵³.

מקום ממון חבירו. (14) בלא אונס. "אם הראה מעצמו, כנשא ונתן ביד דמי" (בבא-קמא קיז:). (15) על-ידי מכות ויסורים. (16) "ישראל שאנסוהו גוים והראה ממון חבירו, פטור" (שם). החיוב באונס אינו אלא במזיק בידיים או באחד מאבריו גופו, שחיובו מן התורה. אבל הגורם לנזק חייב מדרבנן, ובאונס לא חייבו (הגהות מיימוניות). ראה למעלה פרק ו הלכה א, וראה ר"ף בבא-קמא קיז. (17) הריהו מזיק בידיים, ומשום כך חייב אפילו באונס (גמרא שם). (18) אף שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודה-זרה גילוי-עריות ושפיכות-דמים, בכל זאת חייב לשלם, ראה בבא-קמא קיז:

ג. יַעֲצֵד¹⁹ הַרִי שֶׁגִּזַּר הַמֶּלֶךְ²⁰ לְהֵבִיא לוֹ יִין²¹ אוּ
תְבִין²² וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלוֹ, וְעַמְד מוֹסֵר וְאָמַר: הַרִי
יֵשׁ לְפָלוֹנֵי אוֹצֵר יִין אוּ תְבִין בְּמָקוֹם פְּלוֹנֵי, וְהִלְכוּ²³
וְלָקְחוּהָ - חֵיב לְשַׁלֵּם. אֲנָסוּ הַמֶּלֶךְ לְמוֹסֵר זֶה עַד
שֶׁיִּרְאֶה לוֹ אוֹצְרוֹת יִין אוּ תְבִין, אוּ עַד שֶׁיִּרְאֶה לוֹ
מִמּוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בּוֹרַח מִלְּפָנָיו²⁴, וְהֲרָאָה לוֹ מִפְּנֵי
הָאֲנָס - הַרִי זֶה פְּטוּר²⁵; שֶׁאִם לֹא יִרְאֶה לוֹ - יִפְהוּ
אוּ יְמִיתָהוּ²⁶.

(19) המוסר בדיבור ללא מעשה - חייב. (20) ולא לפי חוקי המלכות, שאילו לפי חוקי המלכות אין לחייב את המוסר, שהרי אמר שמואל "דינא דמלכותא דינא" (בבא-קמא קיג:). וכן פסק רבינו בכמה מקומות. וכבר ביאר רבינו בהלכות גזילה ואבידה פרק ה הלכה יד, שאם לקח המלך ממי שהוא לא בהתאם לחוק, הרי זה גזל, והודו לו כל גדולי הפוסקים ואמרו: "גזלנותא דמלכותא - לאו דינא". (21) כל שהוא ולא של אדם מסויים. (22) דוגמאות יין ותבן - מובאות בבבא-קמא קיז. (23) עבדי המלך. (24) מלפני המלך, ומשום כך הוא רוצה לתפוס את ממונו של הבורח. (25) אם הראה לו, אבל לכתחילה אסור (מאירת-עינים חושן-משפט סימן שפח, סעיף-קטן יב). (26) אבל אונס מחמת ממון, שאם לא יראהו יטיל עליו עונש ממון, אינו אונס וחייב. ראה כתובות יח:

ד. וְנִשְׂא מִמּוֹן חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ וְנָתַנוּ לְאֲנָס - חֵיב לְשַׁלֵּם
מִכָּל מָקוֹם, אִף עַל פִּי שֶׁהִמְלִיךְ אֲנָסוֹ לְהֵבִיא²⁷. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמורִים שֶׁאִם אֲנָסוֹ לְהֵבִיא וְהֵבִיא חֵיב?
בְּשֵׁלֹא הִגִּיעַ הַמּוֹן לְרִשּׁוֹת הָאֲנָס²⁸; אֲבָל אֲנָס שֶׁאֲנָס
יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהֲרָאָהוּ, וְעַמְד²⁹ הָאֲנָס עַל הַמּוֹן
וְנַעֲשֶׂה בְּרִשּׁוֹתָיו³⁰, וְאֲנָס אֶת יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהוֹלִיכוֹ לוֹ
לְמָקוֹם אַחֵר, וְאֶפְלוּ הוֹלִיכוֹ³¹ זֶה הַמּוֹסֵר שֶׁהֲרָאָהוּ -
הַרִי זֶה פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם; שֶׁפִּינִן שֶׁעַמְד הָאֲנָס בְּצַד
הָאוֹצֵר כְּכֹר אֲבָד כָּל מָה שֵׁישׁ בוֹ, וְכֹאֵלוֹ נִשְׂרָף³².

(27) את ממון חבירו, ואם לא יביא ימיתו, ומותר לו להביא, כדי להציל עצמו, בכל זאת חייב לשלם. ורבינו פירש את הגמרא שם כ"ר"ף, אולם הראב"ד חולק עליו ומפרש מה שאמרו נשא ונתן חייב, כשאנסו להביא ממון סתם, אבל כשנזק האנס בשם האיש שאת ממונו הוא דורש, והכריח אותו להביא את ממונו - פטור. [ראה ש"ך

14 הַזֶּה⁶⁸ שְׁאֵין דְּנִין דִּינֵי נַפְשׁוֹת. וּמִתֵּר לְהַרְגוֹ קִדְם
15 שְׁמִסְרָם⁶⁹. אֲלֵא פְּשָׁמֵר⁷⁰: הַרְיֵי מוֹסֵר פְּלוּנֵי בְּגוֹפוֹ
16 אוּ בְּמִמּוֹנוֹ, וְאִפְלוּ קְמוֹן קָל⁷¹ - הַתִּיר עֲצָמוֹ⁷²
17 לְמִיתָה. וּמִתְרִין לוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: אַל תִּמְסֵר⁷³. אִם
18 הֵעֵז פָּנָיו וְאָמַר: לֹא פִי⁷⁴, אֲלֵא אֲמָסְרֵנּוּ⁷⁵ - מִצָּוָה
19 לְהַרְגוֹ⁷⁶. וְכָל הַקּוֹדֵם⁷⁷ לְהַרְגוֹ זָכָה.

66 רב כהנא שבר מפרקתו של מוסר, בבא-קמא קיז.
וברכות נח. (67) ואפילו בחוץ לארץ, שאין שם בית-דין
מומחים, כי מעשה רב כהנא בכבל היה. (68) לאחר
החורבן, כמעשה רב כהנא. (69) כדי להציל את הנמסר,
ואפילו לא עשה כלום. (70) כך היה המעשה, שם.
(71) [שכיוון שנמסר לידי הגוים, יעלילו עליו עלילות שונות
ולא ינצל מידם. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב (ישעיה
נא, כ): "בניך עלפו וכו' כתוא מכמר", מה תוא זה כיון
שנפל למכמר אין מרחמים עליו, כך ממון של ישראל שנפל
ליד גוים אין מרחמים עליו. והראשונים פירשו כמו
שאמרנו. ראה מרדכי כאן, והרא"ש בתשובותיו כלל יז סימן
ב ג]. (72) ומותר להרגו כדין רודף. (73) כך עשה רב,
שם. (74) לא כן. (75) ועל-ידי-זה ניכר שהוא מתכוון
לעשות זאת. (76) כדין רודף אחר חבירו להורגו, והתורה
אמרה הבא להרגך השכם להורגו, ברכות נח. (77) ולא
דוקא הנמסר.

19 יא. עֲשֵׂה הַמוֹסֵר אֲשֶׁר זָמַם⁷⁸ וְמוֹסֵר - יִרְאֶה לִי⁷⁹,
20 שְׂאִסוֹר לְהַרְגוֹ⁸⁰; אֲלֵא אִם בֵּין הַחֲזִיק⁸¹ לְמוֹסֵר - הַרִי
21 זֶה יַעֲנֶשׂ⁸², שְׂמָא יְמוֹסֵר אַחֲרֵים⁸³. וּמַעֲשִׂים בְּכָל זָמָן
22 בְּעָרֵי הַמַּעֲרָב⁸⁴ לַעֲנֹשׂ הַמוֹסְרִים שֶׁחֲזָקוּ לְמוֹסֵר קְמוֹן
23 בְּנֵי אֲדָם, וְלְמוֹסֵר הַמוֹסְרִים⁸⁵ בְּיַד הַעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים
24 לַעֲנֹשׂם וְלַהֲפוֹתָם וְלְאִסְרָם כְּפִי רִשְׁעָם. וְכֵן כָּל הַמַּעֲרָב
25 לַעֲבֹרָם⁸⁶ וּמַצְעָרֵן - מִתֵּר לְמוֹסְרוֹ בְּיַד הַעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים
26 לַהֲפוֹתוֹ וְלְאִסְרוֹ וְלְקַנְסוֹ⁸⁷. אֲבָל מִפְּנֵי צַעַר יַחֲיד⁸⁸
27 אִסוֹר לְאִסְרוֹ⁸⁹. וְאִסוֹר לְאָבֵד מִמוֹנוֹ⁹⁰ שֶׁל מוֹסֵר, וְאִף
28 עַל פִּי שְׂמִתָּר לַעֲנֹשׂוֹ; שֶׁהָרֵי מִמוֹנוֹ לִירוֹשָׁיו⁹¹.
29

(78) חשב מחשבת בליעל. (79) דעת רבינו, ואינה לא
בגמרא ולא ברי"ף (במרדכי סוף פרק הגזול ומאכיל כתב
בשם רבינו שמחה, שהרי"ף חולק על דעה זו). (80) שהרי
הדין שמוותר להרגו אינו אלא כדי להציל את חבירו, כדין
רודף אחר חבירו, אבל לא משום רוצח, שאינו אלא גורם
ופטור. ואפילו רוצח ממש אין הורגים אותו אלא בעדים
והתראה ובבית-דין. (81) שלוש פעמים, וראה סנהדרין
פא: (82) בדפוס רומי ר"מ כתוב "הרג", וכן גם ב"שולחן
ערוך" חושן-משפט סימן שפח, סעיף יא. והמקור הוא:
"המינין והמסורות . . . היו מורדין ולא מעלין" (עבודה
זזה כו:), כלומר מסבכים את הריגתם, כגון שנפל לבאר
והסולם בבאר, מסלקים את הסולם. ולדעת רבינו מותר
להרגו בידיים, כמנהג ערי המערב, וכך אם אי-אפשר להרגו
בידיים, מצווים לסבב הריגתו. ראה הלכות רוצח פרק ד
הלכה י. (83) ומצוה להצילים. (84) צרפת.
(85) המוסרים דוקא, אבל רשעים על עבירות אחרות - אסור

(45) אבל אם אין עליו עדים - ישבע הנתבע היטב, כדין
כופר הכל, ופטור. (46) ראה למעלה הלכה ב. ואם נשא
ונתן בלא אונס, הריהו גולן ממש, ופשיטא שעשו בו תקנת
הנגזל, וישבע הנמסר ויטול (ש"ך חושן-משפט סימן שפח,
ס"ק ל). (47) בבא-קמא סב. רי"ף שם. אבל אם ידעו
העדים כמה הפסידו, ישלם את כל ההפסד שבא מחמתו.
(48) אבל אם אינו כופר, אלא אומר איני יודע, הרי הוא
מחויב שבועה ואינו יכול להשבע ומשלם, ונוטל הנמסר בלי
שבועה. ראה למעלה פרק ז הלכה יט, וש"ך סעיף-קטן לא,
וראה בבא-קמא שם, תוספות דיבור-המתחיל עשו.
(49) בבא-קמא שם, בעיא שלא נפתרה, אם עשו תקנת הנגזל
במסור או לא, כלומר אם גם בנמסר תיקנו שנשבע ונוטל
כמו בנגזל או לא. ומכיוון שהבעיא לא נפתרה, אין מוציאים
מספק מיד התופס. וראה למעלה שם הלכה יח. (50) כדין
כל הנשבעים ונוטלים. (51) כי בזה הוא מוחזק, אבל אם
הוא טוען על יותר ממה שתפס, ורוצה להשבע על כל סכום
התביעה, לא תועיל לו השבועה, אלא להחזיק במה שתפס.
(52) משום שכל בעיית ממון שעלתה בגמרא בתיקו, אנו
פוסקים לטובת המחזיק, רי"ף בבא-קמא שם. (53) ולא
באומדן ולא בשבועה, שלא כרב האי גאון, שפסק שהנמסר
נשבע ומוציא מן המוסר חצי ממה שנשבע, שדין "תיקו"
לדעתו כדין ממון המוטל בספק וחולקים. ראה ארצ
הגאונים בבא-קמא עמוד 43.

1 ח. אֵין מַשְׁבִּיעִין אֶת הַמוֹסֵר שֶׁהָרָאָה מַעֲצָמוֹ לֹא
2 שְׁבוּעָה חֲמוּרָה⁵⁴ וְלֹא שְׁבוּעַת הַסֵּת⁵⁵, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
3 רִשְׁעֵי⁵⁶ וְאֵין לָהּ פְּסוּל⁵⁷ יִתֵּר מִזֶּה. אֲבָל הַמוֹסֵר
4 שֶׁאֲנִסוּהוּ לְהִרְאוֹת⁵⁸ אוּ לְהִבִּיאַ וּנְשָׂא וּנְתַן בְּיַד, אִף
5 עַל פִּי שֶׁהוּא חָיֵב לְשַׁלֵּם⁵⁹ - אֵינוֹ רִשְׁעֵי⁶⁰, אֲלֵא בֵּין
6 תְּשִׁלוּמֵין הוּא בְּלִבְד, וּמַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ כְּשֶׁאֵר
7 הַפְּשָׁרִין.

(54) כגון שבועה של מודה במקצת, שהיא מן התורה.
(55) שתיקן רב נחמן בכופר הכל, שבועות מ: (56) ראה
הלכה ט. (57) ראה בבא-מציעא ה: ושבועות מא.
(58) שפטור מלשלם, למעלה הלכה ב. (59) שם.
(60) שהרי אנוס הוא.

8 ט. אִסוֹר לְמוֹסֵר⁶¹ הָאֲדָם בְּיַד עוֹבֵד פוֹכְבִּים, בֵּין
9 בְּגוֹפוֹ בֵּין בְּמִמּוֹנוֹ⁶². וְאִפְלוּ הָיָה רִשְׁעֵי⁶³ וּבִעַל
10 עֵבְרוֹת, וְאִפְלוּ הָיָה מִצַּר לוֹ⁶⁴ וּמַצְעָרוֹ. וְכָל הַמוֹסְרוֹ
11 בְּיַד עוֹבֵד פוֹכְבִּים, בֵּין בְּגוֹפוֹ בֵּין בְּמִמּוֹנוֹ - אֵין לוֹ
12 חֵלֶק לְעוֹלָם הַבְּאִי.

(61) גיטין ז. (62) כמעשה שבא לפני רב, בבא-קמא קיז.
וראה רי"ף בבא-קמא פרק הגזול ומאכיל מג: (63) שאמר
דוד: אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי (תהלים לט, ב),
אף-על-פי שרשע לנגדי, אשמרה לפי מחסום, גיטין שם.
(64) גורם לו רעות ומצער. (65) "המינין והמסורות . . .
יורדים לגיהנום ונידונים בה לדורי דורות" (ראש השנה יז.
ותוספתא סנהדרין פרק יג).

13 י. מִתֵּר לְהַרְגוֹ⁶⁶ הַמוֹסֵר בְּכָל מְקוֹם⁶⁷, וְאִפְלוּ בְּזָמָן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' י"ג תמוז – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

15 **שְׁהַמְשָׂא שְׂפָה כְּמוֹ רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם לְהַרְגֵם. וּמַצְוָה**
16 **רְבָה עֲשֵׂה שְׁהַשְׁלִיךְ וְהוֹשִׁיעֵם¹⁰⁸.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"ספינה שחישבה להשבר ... ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם".

בפנימיות העניינים של הלכה זו נרמזת מעלתם הגדולה של ישראל כי "ספינה" מורה על הנשמה כמאמר הזוהר (ח"ב קצט, א.) "יונה דנחת לספינה דא איהי נשמתא דבר נש דנחת אל האי עלמא למהוי בגופא דבר נש" ובלשון הכתוב "יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים" שאחרי סכנת המים רבים שהם ריבוי הטרדות והבלבולים של עניני העולם מגיעה למחוז חפצה בשלום ואז ניתוסף עליו גדול יותר בנשמה מכפי שהיתה קודם ירידתה לעולם.

ים הגלות הוא הים הסוער שמביא את הספינה למצב ש"חשבה להשבר" כי מצד התגברות החושך בעולם נעשה חלישות בקיום התורה ומצוותיה. והמשוי הוא העול של תורה ומצוות, ומצד החשש ש"חשבה להישבר" הקב"ה מיכל המשוי מעליה שהרי ישנם ריבוי עניני תומ"צ שאי אפשר לקיימם בזמן הגלות כמו דיני הקרבנות, טומאה וטהרה וכו' שמצוות אלו "השליך בים" למעוליותא ע"ד "כמים לים מכסים" שמצוות אלו חזרו ונתעלו לשורשן ומקורן בבחינת ההעלם שלמעלה מהגילוי.

ובזה מודגשת מעלתן של ישראל, שכל התורה לא ניתנה אלא בשביל לזכות את ישראל ואם ריבוי התורה מסכן את ישראל "המשא שבה כמו רודף אחריהם להרגם, ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם", שהרי התורה בשביל ישראל ואם אין ישראל תורה למה (ע"ד לשון חז"ל - פדר"א פ"נ. אסתר"ר פ"ח, ז.).

ספ"ה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 670

106) כדי להציל את הנוסעים. (107) ואינו חייב לשלם כדין מזיק, וכל בעלי המטען מחלקים ביניהם את ההפסד. וריבוי בהלכות גזילה ואבידה פרק יב הלכה יד מפרש כיצד מחלקים. לפי פירוש זה מסולקת השגת הראב"ד, שכנראה הבין שכוונתו לפטור לגמרי את המטיל, וראה חושן-משפט סימן שפ, סעיף ד, מאירת-עינים סעיף-קטן ט. (108) סיים רבינו במילה "והושיעם", כדי לסיים בכי טוב. ועוד, מילה זו באה לציין סדר נזיקין, שנקרא "ישועות" (שבת לא.), מגדל עוז.

סליקו להו הלכות חובל ומזיק בסניפתא דשמיא

הלכות רוצח ושמירת נפש

17 **יש בקללן שבע עשרה מצות. שבע מצות עשה,**
18 **ועשר מצות לא תעשה, וזה הוא פּרָטָן: א) שלא**
19 **לְרוֹצֵחַ. ב) שלא לקח כֶּפֶר לְנַפְשׁוֹ רוֹצֵחַ, אֲלֵא יוֹמֵת.**
20 **ג) להגלות הרוצח בשנגה. ד) שלא לקח כֶּפֶר**
21

למסור לגוים, ראה למעלה הלכה ט. (86) דינו כמוסר. התלמוד מונה אותו יחד עם המוסר ויתר הרשעים, שאין להם חלק לעולם הבא. "המינין והמסורות . . . ושנתנו חיתתם בארץ חיים (=שמשלילים אימה יתירה על הצבור). . . ראש השנה יז. ותוספתא סנהדרין פרק יג. (87) בממונו. (88) ראה למעלה הלכה ט. (89) ב'שולחן ערוך' חושן-משפט סימן שפח, סעיף יב הגירסא הנכונה "למסרו". (90) מחלוקת רב הונא ורב יהודה בבבא-קמא קיט. ופסק רבינו שאסור לאבדו כדעת הרי"ף שם. והראיה היא מן הבעיא, אם עשו תקנת נגול במוסר. כלומר, אם הנמסר ישבע ויטול (שם סב.), והבעיא נשארה בתיקו, שאם מותר היה לאבדו, כל-שכן שנשבע ונטול. (91) ואין לנו רשות להזיק ליורשיו. התלמוד מוסיף, שיכול ויתקיים בו הכתוב (איוב כז, יז): "יכין רשע וצדיק ילבש", כלומר, שמה יורשיו יהיו צדיקים.

1 **יב. רוֹדֵף⁹² שְׁהִיָּה רוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ אוֹ לְדַבֵּר**
2 **עֲבֵרָה⁹³, וְשֹׁבֵר אֶת הַפְּלִים, בֵּין שָׁל נְרוֹדֵף בֵּין שָׁל כָּל**
3 **אָדָם⁹⁴ - פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְחַיֵּב**
4 **בְּנַפְשׁוֹ; שְׁפִינָן שְׁרָדֵף⁹⁵ הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה⁹⁶.**

(92) בבא-קמא קיז: (93) כגון אחר אחת העריות לאנסה, בין חייבי מיתות בית-דין ובין חייבי כריתות, אבל חייבי לאוין אין מצילים אותן בנפשו של רודף (סנהדרין עג.). (94) אף-על-פי שמיתה לזה וממון לזה. (95) אפילו לא הרגו. (96) מותר לכל אחד להרוג אותו, כדי להציל את הנודף (סנהדרין שם), ואפילו כשהוא רודף אחר אחת העריות, שאינו חייב עליה אלא כרת, בכל זאת מותר להרוג אותו, כדי להצילה מן העבירה, וחייב מיתה וחייב תשלומין באים כאחד, וקם ליה בדרבה מיניה. ראה הלכות גניבה ואבידה פרק ג הלכה א.

5 **יג. נְרוֹדֵף⁹⁷ שְׁשֹׁבֵר פְּלִים⁹⁸ שָׁל רוֹדֵף - פְּטוּר; לֹא**
6 **יְהִי מְמוֹנָו חֲבִיב מְגוּפוֹ⁹⁹. וְאִם שֹׁבֵר פְּלִים¹⁰⁰**
7 **אַחֲרֵים - חֲבִיב¹⁰¹; שְׁהַמְצִיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ -**
8 **חֲבִיב.**

(97) בבא-קמא שם. (98) כדי להציל עצמו. (99) שהרי נודף זה רשאי להרוג את רודפו, כדי להציל עצמו, כל-שכן שניתן להצילו בממונו של הרודף, שם. (100) צריך לומר: "כלי", וכן הוא בדפוס רומי ר"מ. (101) לשלם, שם.

9 **יד. מִי שְׁרָדֵף¹⁰² אַחַר הָרוֹדֵף לְהוֹשִׁיעַ הַנְּרוֹדֵף, וְשֹׁבֵר**
10 **אֶת הַפְּלִים, בֵּין שָׁל רוֹדֵף בֵּין שָׁל כָּל אָדָם - פְּטוּר.**
11 **וְלֹא מִן הַדִּין¹⁰³, אֲלֵא תַקְנָה הִיא, שְׁלֹא יִמְנַע**
12 **מִלְּהַצִּיל אוֹ תְּמַהֲמָה¹⁰⁴ וְיַעֲזִיב¹⁰⁵ פְּעֵת שְׂיָרְדֵף.**

(102) שם. (103) שהרי המציל עצמו בממון חבירו - חייב, כל-שכן המציל אחרים בממון חבירו. (104) יתאחר. (105) שלא ישבר כלים בריצתו, ובינתיים יאחר את המועד.

13 **טו. סְפִינָה שֶׁחֲשָׁבָה לְהַשְׁבֵּר מִכְּבֵד הַמְּשׁוּי, וְעָמַד**
14 **אֶחָד מֵהֶן וְהִקְל מִמְּשָׂאָהּ וְהַשְׁלִיךְ בֵּינֵם¹⁰⁶ - פְּטוּר¹⁰⁷;**

לכל. וראה בבא-קמא טו. ו'תוספות' שם דיבור-המתחיל השווה. 6) "וכי יזיד איש על רעהו להרוגו בערמה" (שמות כא, יד). 7) "כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרוצח" (במדבר לה, ל) וראה 'ספרי' מסעי קסא. 8) מתיזים את ראשו בסייף, סנהדרין נב: 9) במכה עבדו ומת. 10) תלמיד מפי רבו. 11) כי "נקמה" נזכרת בתורה בקשר ל"חבר", "חבר נוקמת נקם ברית" (ויקרא כו, כה). מכילתא משפטים ז, וסנהדרין שם. 12) "ואם בכלי ברזל הכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח" (במדבר לה, טז). 13) אין אומרים דינו בשריפה. ראה 'ספרי' מסעי קס, על הפסוק "ואם בשנאה יהדפנו", וראה סנהדרין עו:

1 לְמַחֲבֵיב גְלוּת. ה) שְׁלֵא יוּמַת הַרוֹצֵחַ פְּשִׁירְצַח קָדָם
2 עֲמִידָה בְּדִין. ו) לְהַצִּיל הַנְּרֻדֵּף בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף.
3 ז) שְׁלֵא לְחַוֵּס עַל הַרוֹדֵף. ח) שְׁלֵא לְעַמֵּד עַל דָּם.
4 ט) לְהַפְרִישׁ עֲרֵי מִקְלָט וּלְכַוֵּן לְהֵם הַרְדֵּף. י) לְעֲרֹף
5 אֶת הָעֹגְלָה בַּנְּחָל. יא) שְׁלֵא יַעֲבֹד בְּאוֹתָהּ קְרָקַע
6 וְלֹא תִזְרַע. יב) שְׁלֵא לְשׂוּם דָּמִים. יג) לְעֲשׂוֹת
7 מַעֲקָה. יד) שְׁלֵא יִכְשִׁיל תָּמִים בְּדָבָר. טו) לְפָרֵק עִם
8 מִי שֶׁנִּכְשַׁל בְּדָרְךָ. טז) לְטַעַן עִמּוֹ. יז) שְׁלֵא יִנְחַנּוּ
9 נִבְהָל בְּמַשְׂאוֹ וְיִלָּךְ לוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלא ליקח כופר לנפש רוצח אלא יומת".

מניין המצוות שבריש ההלכות הגדולות, נכתב על ידי הרמב"ם, וגם בו מצינו דיוקים בשיטתו, וצריך להבין מדוע במצוות לא-תעשה ב' כתב "שלא ליקח כופר לנפש רוצח אלא יומת" ובמצוות לא-תעשה זו כתב "שלא ליקח כופר למחויב גלות" ולא הוסיף אלא יגלה.

והביאור הוא: הרמב"ם קא משמע לן שהלאו שלא ליקח כופר לרוצח בשגגה כולל שני החיובים, קודם שיגלה ואחר שגלה, ואילו כתב "אלא יגלה" היה משמע שהלאו הוא רק קודם שיגלה אבל אחר שגלה אין איסור ליקח כופר לשוב לשבת בארץ.

ולפרש"י על התורה, הלא-תעשה הוא רק לא ליקח כופר אחר שגלה, ולכן יסד פירושו על המילים "לשוב לשבת". (אבל קודם שגלה יש מצוות-עשה להגלותו).

(על פי לקו"ש חו"ג נ' 298)

ובאור מצוות אלו בפרקים אלו:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

1) יבאר שכל הורג נפש מישראל עובר בלאו. ושמצוה לגואל הדם להרוג הרוצח. ודין מזהירים בית דין שלא ליקח כופר מהרוצח. ואם ממיתים אותם העדים וכו'. ודין מצוה להציל הנרדף באחד מאבריו או בנפשו. ודין הדברים שממיתים האדם עד שלא יעשה אותם. ודין היכול להציל ולא הציל.

10 א. כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ בֶּן אָדָם עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה,
11 שְׁנֵאמַר: לֹא תִרְצַח. 5. וְאִם רָצַח בְּזִדּוֹן בְּפָנֵי עֵדִים 7
12 - מִיתָתוֹ בְּסִיף, 8. שְׁנֵאמַר: נָקָם יִנָּקֶם. 9. מִפִּי
13 הַשְּׂמוּעָה 10 לְמִדּוֹ שֶׁזוֹ מִיתַת סִיף. 11. בֵּין שֶׁהֵרַג אֶת
14 חֶבְרֹן בְּבִרְזָל 12 בֵּין שֶׁשָּׂרְפוּ 13 בְּאֵשׁ - מִיתָתוֹ בְּסִיף

2) בין איש ובין אשה, ואפילו אומר הריני רוצח על-מנת ליהרג (מכילתא דרשב"י, הוצאת מקיצי נרדמים, יתרו כ, יג). "השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה". יבמות פד: ובכמה מקומות. 3) ואפילו תינוק בן יומו, שכלו חדשי עיבורו. 4) ואפילו גוי, עובר בלא-תעשה, אבל אין הישראל הרוצח נהרג עליו (לקמן פרק ב הלכה יא). 5) הציווי מנוסח באופן כללי, משום שהוא מכונן

15 ב. מִצְוָה 14 בֵּיד גּוֹאֵל הַדָּם [לְהַרְגַּ אֶת הַרוֹצֵחַ],
16 שְׁנֵאמַר: גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת הַרֹצֵחַ. וְכָל הָרְאוּי
17 לְיִרְשָׁה 15 הוּא גּוֹאֵל הַדָּם. לֹא רָצַח גּוֹאֵל הַדָּם, או
18 שְׁלֵא הָיָה יָכוֹל לְהַמִּיתוֹ, או שְׁאִין לוֹ גּוֹאֵל דָּם 16 -
19 בֵּית דִּין מְמִיתִין 17 אֶת הַרוֹצֵחַ בְּסִיף.

14) "מצוה ביד גואל הדם להמיתו", 'ספרי' שם וסנהדרין מה: ודברי רבינו הם המשך להלכה הקודמת "ואם רצח בזדון . . .", ואז מצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. אבל בהורג בשגגה, שיצא מעיר מקלטו, פסק רבינו לקמן פרק ה הלכה י כרבי עקיבא שאין מצוה אלא רשות ביד גואל הדם להמיתו, ואפילו יצא בזדון. וראה מכות יב. 15) היינו קרובי האב, ואף לענין עדות פסק רבינו שרק קרובי האב פסולים להעיד מן התורה, כי רבי עקיבא לומד דין זה מן הכתוב "לא יומתו אבות על בנים". ראה הלכות עדות פרק יג, הלכה א. וראה ירושלמי סנהדרין פרק ג הלכה ט, ובמראה-הפנים שם. 16) כגון גר צדק. 17) "ומנין שאם אין לו גואל שבית-דין מעמידים לו גואל, שנאמר בפגועו בו, "מכל-מקום", כלומר הפוגע הורגו, ואף-על-פי שאינו גואל הדם, אלא במקום גואל הדם, סנהדרין שם ורבינו חננאל שם. סיכום שיטת רבינו - ראה לקמן פ"ה הי"א בהערות.

18 ג. הָאֵב שֶׁהֵרַג 18 אֶת בְּנוֹ: אִם הָיָה בֶּן לְנִהְרַג - הָרִי
19 זֶה הוֹרֵג אָבִי אָבִיו 19, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹאֵל 20; וְאִם אִין
20 לוֹ בֶּן - אִין אֶחָד 21 מִן הָאֶחִין נִעֲשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם
21 לְהַמִּית אֶת אָבִיו, אֶלֶּא בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ 22.
22 וְאֶחָד הַזָּכָר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה 23 בְּגֵאֵלַת הַדָּם.
23

18) מכות יב. 19) אף-על-פי שראוי לו לכבד אותו, מכל-מקום דינו בזה ככל אדם. 20) ומצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. 21) אף-על-פי שזוהי מצוה, כי הבן מצווה על כבוד אביו, והשווה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום (קידושין ל). ומשום כך אפילו הוא שליח בית-דין ואביו נידון למכות, אסור לבן להכותו, סנהדרין פה: 22) כמו בגואל הדם שאינו יכול להמית את הרוצח, בהלכה הקודמת. 23) גם הנקבה מחוייבת להרוג את רוצח קרוביה, כי חייבת בכל מצוות שבתורה שאינן תלויות בזמן.

24 ד. וּמִזְהַרִּין בֵּית דִּין שְׁלֵא לְקַח 24 כְּפָרֵי 25 מִן הַרוֹצֵחַ 26
וְאֶפְלוּ נֶתַן כָּל מְמוֹן 27 שֶׁבְּעוֹלָם, וְאֶפְלוּ רָצַח גּוֹאֵל

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום ו' י"ג תמוז - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 "רודף" דינו כגדול, כי המטרה היא להציל את הנרדף, שם
עב: (40) ולא דוקא בית-דין. (41) ראה הלכה ז.
(42) להרוג אותו. "הציל דמו של זה בדמו של זה". אף-על-
פי שעדיין לא הרג אותו, ולא עשה מעשה שחייב עליו
מיתה. שם.

18 ז. פיצד? 43 אם ההיראה 44 והרי הוא רודף אחריו,
19 אף על פי שלא קבל עליו התראה, 45 פניו שיעדין
20 הוא רודף? 46 - הרי זה נהרג. 47 ואם יכולים להצילו
21 באיבר מאיברי הרודף, כגון שפכו אותו בחץ או
22 באבן או בסוף ויקטעו את ידו או ישפרו את רגלו
23 או יסמו את עינו - עושין. 48 ואם [אינן] יכולין
24 לכונן? 49 ולהצילו אלא אם כן הרגוהו לרודף - הרי
25 אלו הורגין אותו, אף על פי שיעדין לא הרגו; 50
26 שפאמר: וקצתה את כפה, 51 לא תחוס עינך

(43) דין הרודף. (44) שלא ירדוף, שאם לא כן יהרגו אותו
כמצוות התורה, שם. (45) שלא אמר יודע אני, ועל-מנת-
כן אני רודף, שאהרג עליו, שם. לא כן במחוייב מיתת
בית-דין, שאינו נהרג עד שיקבל עליו התראה.
(46) והנרדף בסכנה. (47) "רודף אינו צריך התראה" (שם),
שהרי קיים צורך דחוף להציל את הנרדף ממות. (48) ואם
הרגו, חייב מיתה בידי שמים, וראה להלן הלכה יג.
(49) לאחד מאבריו. (50) ולא עשה מעשה שחייב עליו
מיתה, ובזה שונה דין רודף מחייבי מיתות בית-דין, שאין
ממיתים אותם אלא-אם-כן עברו ועשו (הלכות ה-ו).
(51) "מלמד שאתה חייב להצילו בכפה, מנין שאם אין אתה
יכול להצילו בכפה, הצילו בנפשה, תלמוד-לומר לא תחוס
עיניך", "ספרי" כ-יתצא רצג.

27 ח. אהד? 52 במבושיו 53 ואחד כל דבר? 54 שיש בו סכנת
28 נפשות? 55 אהד האיש או האשה? 56 ענין הפתוב:
29 שכל החושב? 57 להפנות חברו הכף הממיתה אתו -
30 מצילין את הנרדף בכפו של רודף? 58 ואם אינן
31 יכולין - מצילין אותו אף בנפשו? 59 שפאמר: לא
32 תחוס עינך? 60

(52) בין... ובין. (53) בביציו, מקום מסוכן. בתורה נאמר
"וקצותה את כפה", באשה ששלחה ידה והחזיקה במבושיו
של גבר. (54) "ומבושיו" אינו אלא דוגמה.
(55) "והחזיקה במבושיו - אין לי אלא מבושיו, מנין לרבות
כל דבר שיש בו סכנה, תלמוד-לומר "והחזיקה" מכל-
מקום, "ספרי" שם רצב (כתוב "ושלחה ידה והחזיקה
במבושיו", והמלה "והחזיקה" מיותרת, שהרי מספיק היה
לכתוב "ושלחה ידה במבושיו", משום כך דרשו שלריבוי
באה). (56) דין אחד לאיש ולאשה כרודפים וכנרדפים,
ואף-על-פי שהכתוב מדבר על אשה המתקיפה איש.
"השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה", בבא-
קמא טו. (57) המתכונן לעשות, ועדיין לא עשה.
(58) ואסור להרוג, ראה הלכה ז. (59) של הרודף, שהורגים
אותו. (60) כשאין אתה יכול להצילו על-ידי "וקצותה את
כפה". ראה הלכה הקודמת.

1 הַדָּם לְפָטְרוֹ. 28 שְׁאִין נִפְשׁוֹ שֶׁל זֶה הַנְּהָרֵג קִנְיָן גּוֹאֵל
2 הַדָּם, אֲלֵא קִנְיָן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׁנֵאמַר: וְלֹא
3 תִּקְחוּ כֶּסֶף לְנַפְשׁ רֹצֵחַ. 29 וְאִין לָךְ דָּבָר שֶׁהַקְּפִידָה
4 תּוֹרָה עָלָיו כְּשִׁפְכוֹת דָּמַי; שְׁנֵאמַר: וְלֹא תַחְנִיפוּ 30
5 אֶת הָאָרֶץ וְגוֹמֵר, כִּי הַדָּם הוּא יַחְנִיף. 31 אֶת הָאָרֶץ
6 וְגוֹמֵר.

(24) ואם לקחו, עברו בלאו. (25) פדיון נפשו. (26) שלא
להרגו. (27) כלומר, יותר מפדיון נפשו. (28) שאמר
לבית-דין שהוא מוחל על דמו של הרוצח. (29) חייב
מיתה בידי שמים, פודה נפשו בתשלומי כופר, כגון ששורו
המועד הרג אדם (שמות כא, ל). אבל מרוצח שחייב מיתת
בית-דין, אסור לקחת כופר. ראה 'ספרי' מסעי קסא,
וכתובות לו: "שורש מצוה זו ידוע, שאם הורשו אדוני
הארץ ליקח כופר מיד הרוצח, נמצא שכל הגדול מחבירו
ועשיר ממנו יהרגנו, אם יחרה אפו עליו ויתן כפרו, ונמצא
חרב איש באחיו, והישוב בטל" (ספר החינוך מצוה תיב,
הוצאת מוסד הרב קוק). (30) ולא תרשיעו. ראה שם
תרגום אונקלוס ורש"י. (31) הדגישה התורה שפיכות
דמים, ומסיימת בפסוק "ולא תטמא את הארץ", ואמרו
חז"ל: "מגיד שפיכות דמים מטמא את הארץ, ומסלקת
את השכינה, ומפני שפיכות דמים חרב בית-המקדש".
'ספרי' שם.

7 ה. רוצח? 32 שְׁהָרֵג בְּדוֹן - אִין מְמִיתִין אוֹתוֹ הַעֲדִים
8 וְלֹא הָרוּאִים אוֹתוֹ, 33 עַד שְׁיָבוֹא לְבֵית דִּין וְיִדְוִינְהוּ
9 לְמִיתוֹ? 34 שְׁנֵאמַר: וְלֹא יָמוֹת הָרֹצֵחַ עַד עֲמָדוֹ לְפָנֵי
10 הַעֲדָה לְמַשְׁפָּט. וְהוּא הַדִּין לְכָל מַחֲיָבֵי מִיתוֹת בֵּית
11 דִּין? 35 שְׁעֲבָרוּ וְעָשׂוּ, 36 שְׁאִין מְמִיתִין אוֹתָן עַד שְׁיִגְמַר
12 דִּינָם בְּבֵית דִּין.

(32) מכות יב. (33) ואפילו הם בית-דין ואינם רשאים לדונו
אפילו על-פי עדים אחרים. והטעם הוא, שמכיון שראו אותו
שהרג, שוב אין רואים לו זכות, והתורה ציוותה להפוך
בזכותו "והצילו העדה". ראש השנה כו. "מנין לסנהדרין
שראו אחד שהרג את הנפש, שאין ממיתים אותו עד
שיעמוד בבית-דין אחר" (מכות שם, 'ספרי' זוטא, וילקוט
שמעוני מסעי לה). וראה בית-הבחירה למכות, עמוד נו.
(34) וכל עוד שלא דנו אותו למיתה, אין הוא חייב מיתה.
(35) הפסוק "לא ימות הרוצח", הוא דוגמה לכל יתר מחוייבי
מיתת בית-דין. "יכול יהרוג אותו משהרג ומשנאף, תלמוד-
לומר ולא ימות הרוצח עד עמדו". ספרי זוטא, וילקוט שם.
(36) והתרו בהם עדים.

13 ו. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? 37 בְּשִׁעָבֵר וְעֵשָׂה הָעוֹן
14 שֶׁחֵיב עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל הָרֹדֵף? 38 אַחַר חֲבָרוֹ
15 לְהָרֵגוֹ, אֲפֵלוּ הָיָה הָרֹדֵף קָטָן? 39 - הָרֵי כָּל יִשְׂרָאֵל
16 מְצִוִּין? 41 לְהַצִּיל הַנְּרָדֵף מִיַּד הָרֹדֵף, וְאֲפֵלוּ בְּנַפְשׁוֹ
17 שֶׁל רֹדֵף? 42

(37) שלא יהרגו את החוטא עד שידונו אותו בית-דין למיתה.
(38) סנהדרין עג. (39) אף-על-פי שאינו בר עונשין, לענין

אלעזר ברבי שמעון שאמר: מחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו, ושלא כדעת רבי שמעון בן יוחאי שאמר: עובד עבודה-זרה ניתן להצילו בנפשו. שם עג: 79) לאחר שהתרו בו וקיבל על עצמו התראה, כדין יתר חייבי מיתות בית-דין. ראה למעלה הלכה ה.

יב. רדף אחר ערוה ותפשה ושכב עמה והערה⁸⁰,
 אף על פי שלא גמר ביאתו⁸¹ - אין ממיתין⁸² אותו
 עד עמדו בדין. רדף אחר ערוה, ואחרים היו רודפין
 אחריו להצילה, ואמרה להם: הניחוהו פדי שלא
 יהרגני⁸³ - אין שומעין לה⁸⁴, אלא מבהילין אותו
 ומונעין אותו מלבעל באיבריו⁸⁵; ואם אין יכולים
 באיבריו - אפלו בנפשו, כמו שבארנו⁸⁶.

80) "העראה זו נכנסת עטרה". סנהדרין שם. 81) שלא הכניס את כל האבר. 82) אין מצילים אותו מגמר ביאה בנפשו של רודף, שהרי כבר נבעלה, ודינה כנעברה בה עבירה, שאין מצילים אותה בנפשו, שם עג. עג: 83) קודם שתשיגו אותו, מכיון שאתם רוצים להרוג אותו בגללי, שם. 84) שהרי אנוסה היא, ומתוך פחד אמרה כך. 85) על-ידי הכאת איבריו. 86) למעלה הלכה ז.

יג. כל היכול להציל באיבר מאיבריו ולא טרח
 בקף, אלא הציל בנפשו⁸⁷ של רודף והרגו - הרי זה
 שופך דמים וחייב מיתה⁸⁸; אבל אין בית דין ממיתין
 אותו⁸⁹.

87) מפני שזה קל לו יותר. 88) "נהרג עליו", סנהדרין עד. 89) מאחר שנתכוון להציל, אין כאן קבלת התראה, ומה שאמרו "נהרג עליו" הכוונה למיתה בידי שמים. (כסף-משנה).

יד. כל היכול להציל⁹⁰ ולא הציל - עובר על לא
 תעמד⁹¹ על דם רעהו. וכן הרואה את חברו טובע
 בים⁹², או לסטים באים עליו, או חיה רעה באה
 עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכר
 אחרים⁹³ להצילו, ולא הציל; או ששמע עובדי
 כוכבים או מוסרים מחשבים עליו רעה⁹⁴ או טומנין
 לו פח, ולא גלה און חברו והודיעו⁹⁵; או שידע
 בעובד כוכבים או באונס שהוא בא על חברו, ויכול
 לפייסו בגלל חברו להסיר מה שבלבו, ולא פייסו;
 וכל פייסא בדברים אלו⁹⁶ - העושה אותם עובר על
 לא תעמד על דם רעהו⁹⁷.

90) חבריו מסכנה, ולא דוקא מיד רודף. 91) ופשוטו של מקרא, שאם רואה חברו בסכנה, לא יעמוד בחיבוק ידיים, אלא ישתדל בכל הדרכים להצילו. 92) והרואה יודע לשחות ויכול להצילו. ספרא קדושים פרק ד, ח וסנהדרין עג. 93) אף-על-פי שיש בזה טרחה, שם. 94) ומובן מאליו, שהניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא, שאין אדם חייב להציל חברו בממון של עצמו, כשיש ממון לניצול, ר"ש, סנהדרין פרק ח. 95) טובע בים הוא

ט. אף זו⁶¹ מצות לא תעשה⁶², שלא לחוס על נפש
 הרודף. לפיכך הורו חכמים⁶³, שהעברה שהיא
 מקשה לילד⁶⁴ - מתר לחתך העבר במעיה, בין בסם
 בין ביד, מפני שהוא פרוץ אחריה להרגה. ואם
 משהוציא ראשו⁶⁵ - אין נוגעין בו; שאין דוחין
 נפש מפני נפש, וזהו טבעו של עולם⁶⁷.

61) כשם שמצוה לחוס על נפש הנרדף ולהצילו, כך מצוה שלא לחוס על נפש הרודף, אם אי-אפשר להצילו באחד מאיבריו. 62) "לא תחוס עיניך". 63) אהלות פרק ז, משנה ו. 64) ומסוכנת מחמת הקושי, שאין העובר יוצא. 65) והקושי שבשעת הלידה מסכן חיי האם. 66) לשון המשנה, שם. 67) שאשה בשעת הלידה מסוכנת, ואין הוולד נחשב לרודף. ובלשון הגמרא: "משמאי קא רדפי לה" (מן השמים רודפים אותה), סנהדרין עב: אבל לפני שהוציא העובר ראשו אינו נקרא נפש, וישראל שהרג עובר אינו נהרג ולפיכך חיה קודמים, אף-על-פי שזה טבעו של עולם. [לשונו של רבינו כאן הוא תמוה קצת, אבל לא נמצא פירוש אחר מתקבל על הדעת]. וראה תוספות רבי עקיבא איגר שם אות טו.

ז. אחד הרודף⁶⁸ אחר חברו להרגו או רודף אחר
 נערה מארסה⁶⁹ לאנסה. שנאמר⁷⁰: פי פאשר יקום
 איש על רעהו ורצחו נפש, כן הדבר הזה⁷¹; והרי
 הוא אומר: צעקה הנערה המארסה ואין מושיע
 לה⁷². הא יש לה מושיע⁷³ - מושיעה בכל דבר
 שיכול להושיע, ואפלו בהריגת הרודף.

68) סנהדרין עג. 69) שיש בה דין מיתה, אבל הרודף אחרי הפנויה, שאסורה רק בלאו שענשו מלקות (פרק א מהלכות אישות הלכה ה) אין מצילין אותה בנפשו. 70) במי שאנס נערה מאורסה. 71) "מקיש רוצח לנערה המאורסה, מה נערה המאורסה ניתן להצילה (מן העבירה והקלון) בנפשו, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו", סנהדרין שם. וראה 'ספרי' כ"תצא רמג. 72) משמע שחייבים להושיע לה. 73) לשון הגמרא, שם.

יא. והוא הדין לשאר כל העריות⁷⁴ חוץ מן
 הבהמה⁷⁵. אבל הזכור⁷⁶ - מצילין אותו בנפש
 הרודף, פשאור כל העריות. אבל הרודף אחר
 הבהמה לרבעה, או שרדף לעשות מלאכה בשבת
 או לעבד עבודה זרה, אף על פי שהשבת ועבודה
 זרה עקרי הדת⁷⁷ - אין ממיתין אותו⁷⁸, עד שיעשה⁷⁹
 ויביאנהו לבית דין וידינהו וימות.

74) בין חייבי מיתות בית-דין ובין חייבי כריתות מצילים אותם בנפש הרודף, אף-על-פי שהכתוב מדבר בנערה המאורסה בלבד. סנהדרין שם. 75) הרודף אחר הבהמה לרבעה, ואף-על-פי שזה דומה לעריות וחייב מיתה, שלא ניתן להציל בנפשו אלא בדבר שהוא ערוה, ויש בה קלון לנרדף, שם. 76) הרודף אחר הזכור לאנסו. 77) והמחלל את השבת דינו כעובד עבודה-זרה. 78) שלא כדעת רבי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ד תמוז - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קעז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסוק זה מיותר, שהרי קודם לכן כבר כתוב "ואם בכלי ברזל", "ואם באבן יד", "או בכלי עץ" - מכאן למדו, שכל ההורג בידו חייב מיתה, כגון "דחפו, דחקו, חנקו", ספרי שם. וראה סנהדרין עו: (6) ככתוב: "היכהו בידו וימות". (7) כי בכלום כתוב "מות יומת" (במדבר שם), ומיתתו בסיף, ראה למעלה פרק א הלכה א.

15 ב. אָבֵל הַשּׁוֹכֵר⁸ הוֹרֵג לְהָרֵג אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ שִׁשְׁלַח
16 עֲבָדָיו⁹ וְהָרְגוּהוּ, אוֹ שִׁכְפְּתוֹ וְהִנִּיחֻהוּ¹⁰ לְפָנַי הָאֲרִי
17 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ¹² וְהָרְגָתוֹ חַיָּה¹³, וְכֵן הַהוֹרֵג אֶת עֲצָמוֹ
18 - כֹּל אֶחָד מֵאלוֹ שׁוֹפֵף דָּמַיִם הוּא, וְעוֹן הָרִיגָה
19 בְּיָדוֹ¹⁴, וְחַיֵּב מִיָּתָה לְשָׁמַיִם; וְאֵין בְּהֵן מִיתַת בַּיִת
20 דִּין¹⁵.

(8) ומשלם כסף להורג. (9) שמוכרחים לשמוע בקול אדונייהם, קידושין מג. (10) ובשעה שכפתו אין הארי הממית נוגע בו, אלא לאחר זמן. (11) וכגון שהיה הארי בן תרבות אצל הכופת ולא אצל האחר, סנהדרין עז. (12) חיה טורפת אחרת. (13) וכן אם כפתו ומת ברעב, שבשעה שכפתו לא היה דבר ההורג אותו, והרעב מאליהו הוא בא אחר כן, שם. (14) העוון נקרא על שמו, שהרי נתן הנביא אמר לדוד: "את אוריה החיתי הכית בחרב", ותלה בו את החטא של הריגת אוריה, אף על פי שלא נהרג בידי דוד, אלא לפי הוראתו (שמואל ב יב, ט). (15) אף על פי ששלוחו של אדם כמותו, ויד השליח כיד השולח, אבל בעבירה אין שלוחו של אדם כמותו, ומשום כך אין בית דין הורגים את השולח, וכמו כן אין דינו של הגורם להריגת חבירו כהורג ביד, אף על פי שבנזקין דין הגורם כמזיק ממש. ראה הלכות חובל ומזיק פרק ז הלכה ז.

21 ג. וּמִנֵּיִן שֶׁכֵּן הוּא הַדִּין? שְׁנֵאמָר: שִׁפְף דָּם הָאָדָם
22 בְּאָדָם¹⁶ דָּמוֹ יִשְׁפָּף - זֶה הַהוֹרֵג בְּעֲצָמוֹ שְׁלַח עַל יָדֵי
23 שְׁלִיחַ. אֶת דָּמָם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ - זֶה הוֹרֵג
24 עֲצָמוֹ¹⁷. מִיָּד כֹּל חַיָּה אֲדַרְשָׁנוּ - זֶה הַמּוֹסֵר חֲבֵרוֹ¹⁸
25 לְפָנַי חַיָּה לְטָרְפוֹ. מִיָּד הָאָדָם מִיָּד אִישׁ אָחִיו אֲדַרְשׁ
26 אֶת נַפְשׁ הָאָדָם - זֶה הַשּׁוֹכֵר אֲחֵרִים¹⁹ לְהָרֵג אֶת
27 חֲבֵרוֹ. וּבְפִרּוֹשׁ נֵאמַר בְּשִׁלְשֶׁתָּן לְשׁוֹן דְּרִישָׁה²⁰, הָרִי
28 דִּינָם מִסּוֹר לְשָׁמַיִם.

(16) בפני אדם, כלומר בפני עדים. (17) כך פירש רבי אלעזר את הפסוק: "את דמכם לנפשותיכם אדרוש" - מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם, היינו השופך דם עצמו, בבא קמא צא: (18) לשון בראשית רבה פרשה לד, יט. (19) ופירוש הכתוב הוא: אדרוש את נפש האדם - ששכר איש להרוג את אחיו, שם. (20) "אדרוש", היינו שה' יענוש אותו, ולא כתוב "דמו יישפך" כמו בתחילת הפסוק.

29 ד. וְכֹל אֵלוֹ הַרְצַחְנִים²¹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן²² שְׁאִינָן מְחַיִּבִין
30 מִיתַת בַּיִת דִּין, אִם רָצָה מְלַךְ יִשְׂרָאֵל לְהָרְגֵם בְּדִין
31 הַמְּלָכוֹת²³ וְתַקְנַת הָעוֹלָם - הָרְשׁוֹת בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם
32 רָאוּ בַיִת דִּין לְהָרְגֵם בְּהוֹרָאת שְׁעָה²⁴, אִם הָיְתָה
33 הַשְּׁעָה צְרִיכָה לְכָף²⁵ - יֵשׁ לָהֶם רְשׁוֹת²⁶ כְּפִי מַה
34 שִׁיָּאוּ.

דוגמה לאדם שכבר נתון בתוך הסכנה; לסטים באים עליו - דוגמה לסכנה המתקרבת לאדם; מוסרים מחשבים עליו רעה - הסכנה עדיין במחשבה בלבד, ובכולם דין אחד, שחייבים להציל. (96) אף-על-פי שבאותו כתוב אסרה תורה ללכת רכיל ולגלות סוד, בכל זאת כאן כשסכנה אורבת לחבירו - הוא חייב לגלות ולהודיע לו. (97) כגון היודע עדות לחבירו ואינו מעידו, ספרא שם.

1 טו. הַרוֹאֵה רוֹדֵף⁹⁸ אַחֵר חֲבֵרוֹ לְהָרֵגוֹ אוֹ אַחֵר
2 עָרוּהוּ⁹⁹ לְבַעֲלָהּ, וְיִכּוֹל לְהַצִּיל וְלֹא הִצִּיל - הָרִי זֶה
3 בְּטַל מַצּוֹת עֲשֵׂה, שְׁהִיא יִקְצָתָהּ אֶת פְּפֵהוּ, וְעֵבֵר עַל
4 שְׁנֵי לְאוּיָן: עַל ל' אֵל תְּחוּס עֵינֶךָ¹⁰⁰ וְעַל ל' אֵל תַּעֲמֵד
5 עַל דָּם רַעְךָ¹⁰¹.

(98) כי הכתוב מחייב את האדם להשתמש בכל האמצעים, כדי להציל את חבירו. (99) למעלה הלכה ז. (100) למעלה הלכה יא. (101) למעלה הלכה ח.

6 טז. אֵף עַל פִּי שְׁאִין לֹקֵין עַל לְאוּיָן אֵלוֹ מִפְּנֵי
7 שְׁאִין מַעֲשֵׂה¹⁰² בְּהֵן - חֲמוּרִים הֵם; שֶׁכֹּל הַמְּאָבֵד¹⁰³
8 נַפְשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל - כְּאֵלוֹ אֶבֶד כֹּל הָעוֹלָם כְּלוֹ,
9 וְכֹל הַמְּקַיִם נַפְשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל - כְּאֵלוֹ קָיָם כֹּל
10 הָעוֹלָם כְּלוֹ.

(102) "ומנין לרודף אחר חבירו להורגו, ואחר הזכור ואחר נערה המאורסה, שחייב אתה להצילו בנפשו, תלמוד-לומר ולא תעמוד על דם רעך", ספרא שם. (103) ראה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה י.

יום ש"ק י"ד תמוז ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁנִי

1 יבאר השוכר הורג בהורג חבירו או כפתו והניחו לפני הארי. ודין ההורג הטריפה או אדם טריפה שהרג את הנפש. ודין ההורג עבד כנעני או גר תושב או עבדו או עבד אחר כו'.

11 א. כֹּל הַהוֹרֵג² חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ³, כְּגוֹן שֶׁהָפִיּוֹ בְּסִיף או
12 בְּאֶבֶן הַמְּמִיתָה⁴, או שֶׁחֲנָקוֹ⁵ עַד שְׁמַת, או שֶׁרְפוֹ
13 בְּאֵשׁ - הוֹאֵיל וְהָרְגוֹ מִכָּל מְקוֹם הוּא בְּעֲצָמוֹ⁶, הָרִי
14 זֶה נְהָרֵג בְּבֵית דִּין⁷.

(2) בין איש ובין אשה. כתוב: "רוצח הוא מות יומת הרוצח" (במדבר לה, טו), וזה כולל כל רוצח, בין שהוא איש ובין שהוא אשה. ראה מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 169 ומכילתא דרבי ישמעאל משפטים פרשה ד. (3) פרט לגורם להריגת חבירו, ראה הלכה ב. (4) שיש בה כדי להמית, פרט להיכה בצרור קטן, שאין בו כדי להמיתו ומת, שהרי לא הייתה לו כוונה להרוג. כתוב בתורה: "ואם באבן יד אשר ימות בה היכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח" (שם, ז), ואמרו חכמינו: "מגיד הכתוב שאינו חייב עד שיכנו בדבר שהוא כדי להמיתו". ספרי מסעי, קס, וראה הלכות חובל ומזיק פרק א הלכה יח. (5) כתוב "או באיבה היכהו בידו וימות, מות יומת המכה, רוצח הוא" (שם, כא),

17 וְהָרִי הוּא גּוֹסֵס⁴⁴, הַהוֹרְגוּ - אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין
18 אוֹתוֹ.⁴⁵

41 אבל חולה שאינו נוטה למות אין צורך להשמיענו שדינו כבריא ממש. 42 "רוב גוססים למיתה" (קידושין ע:א). 43 אף על פי שהיה מת, אפילו לא הרג אותו, "הכול מודים בהורג את הגוסס שהוא חייב", סנהדרין עח. 44 כתוצאה מן המכות. 45 שכתוב בתורה "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" (ויקרא כד, יז), ולדעת החכמים באה התורה להדגיש, שאין המכה חייב מיתה, אלא אם כן היכה את כל הנפש, פרט להורג זה שאחרים סייעו בהריגתו, שם (והמכים אף הם פטורים ממיתה, אף על פי שהביאוהו לידי גסיסה, שהרי בכל זאת לא מת מן המכות). רבינו דייק "אין בית דין ממיתים אותו", אבל מלך רשאי להורגו מדין מלכות, כשם שדוד הרג את בן הגר העמלקי, שהרג את שאול, אף על פי שהיה גוסס בידי אדם (שמואל-ב א).

19 ח. הַהוֹרֵג אֶת הַטְּרָפָה⁴⁶, אֵף עַל פִּי שְׂאוּכַל וְשׂוֹתָהּ
20 וּמְהַלֵּף בְּשׂוֹק - הָרִי זֶה פְטוּר⁴⁷ מְדִינַי אָדָם⁴⁸. וְכָל
21 אָדָם⁴⁹ בְּחֻזְקַת שְׁלֹם⁵⁰, וְהוֹרְגוּ נְהַרְגוּ⁵¹, עַד שֶׁיִּנְדַע
22 בְּוֵדָאִי שֶׁזֶה טְרָפָה, וְיֹאמְרוּ הַרְפָּאִים שְׂמַכָּה זֶה אֵין
23 לָהּ תַעֲלֶה⁵² בְּאָדָם, וּבָהּ יָמוּת אִם לֹא יִמְתְּנוּ דָּכָר
24 אַחֵר.

46 כגון ניקבה הריאה או קרום המוח, שאינו יכול לחיות שנים עשר חודש, סנהדרין עח. 47 "הכל מודים בהורג את הטריפה שהוא פטור" (שם). והטעם הוא, מכיוון שנחתכו מקורות החיות, הריהו נחשב ל"גברא קטילא". 48 אבל חייב מיתה לשמים, שהרי שופך דמים הוא, ראה למעלה הלכה ב. 49 אפילו לא ידוע שהוא שלם. 50 כל אדם בחזקת שלם, שהולכים אחר הרוב (חולין יא:), ומשום כך אין שואלים את העדים: "ראיתם טריפה הרג, שלם הרג", שאין הלכה כרבי טרפון ורבי עקיבא במכות ז. וראה רבינו חננאל שם. 51 כאילו הרג וודאי שלם. 52 רפואה.

25 ט. אָדָם טְרָפָה שֶׁהָרֵג אֶת הַנֶּפֶשׁ - נְהַרְג; שְׂנֹאֲמַר:
26 וּבְעֵרַת הָרַע מְקַרְבָּךְ⁵³. וְהוּא, שֶׁיְהָרֵג בְּפָנָי בֵּית דִּין⁵⁴;
27 אֲבָל בְּפָנָי עֲדִים - פְטוּר. שְׂמָא לְזַמְמוֹ⁵⁵, וְאִם הוֹזְמָו
28 - אֵינֵן נְהַרְגִין, שֶׁהָרִי לֹא זָמְמוֹ אֲלֵא לְהָרֵג טְרָפָה⁵⁶;
29 וְכָל עֲדוֹת שְׂאִינָה רְאוּיָה לְהַזְמֶה⁵⁷ - אֵינָה עֲדוֹת⁵⁸
30 בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת⁵⁹.

53 ולא דנים אותו לפי דין הרוצח במיתת בית דין, שהרי אי אפשר, כי בית דין שראו איש רוצח חבירו, אינם רשאים לדון אותו. אבל אם לא יהרגו אותו, ילך ויהרוג, ומשום כך צורך השעה הוא להרגו, ובפרט שהוא גברא קטילא, ואפילו לא הרג, ההורגו פטור. ראה בית הבחירה לסנהדרין עמוד 289. 54 שאינם זקוקים לעדים ולמשא ומתן משפטי. 55 יבואו עדים אחרים ויעידו עליהם שעדי שקר הם, כי "עימנו הייתם באותה שעה במקום אחר". 56 וההורג טריפה פטור ממיתת בית דין. 57 לקיים בה דין הזמה, שאמרה תורה "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו"

21 שדרכם לרוצח אנשים על ידי שכירים או על ידי חיה רעה, וראה בבא מציעא לג. "רביצין" וברש"י שם. 22 כגון ההורגים בלא התראה או בעד אחד. 23 ולא בדין התורה המחייב בית דין. 24 ולא לקבוע הלכה לדורות. 25 לעשות סייג לתורה, כגון שהיו פרוצים בעבירות, אף על פי שאיש זה לא היה פרוץ. ובתלמוד מסופר: "ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך" (סנהדרין מו.). 26 "בית דין מכים ועונשים שלא מן התורה, שם. וראה הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה ד.

1 ה. הָרִי שֶׁלֹא הָרַגְם הַמְלֵיף וְלֹא הִיָּתָה הַשְּׁעָה צְרִיכָה
2 לְכָף לְחֻזְקַת הַדְּבָר²⁷ - הָרִי בֵּית דִּין תְּזַבֵּין מִפְּלִ מְקוֹם
3 לְהַפְּוֹתָם מִפְּהַ רַבָּה הַקְּרוּבָה לְמִיתָה, לְאֶסְרָם
4 בְּמַצוֹר²⁸ וּבְמַצוֹק²⁹ שְׁנַיִם רַבּוֹת, וּלְצַעֲרֵן כָּכֵל מִיָּנִי
5 צַעַר, פְּדִי לְהַפְּחִיד וּלְאַיִם עַל שְׂאֵר הַרְשָׁעִים, שֶׁלֹא
6 הִיָּה הַדְּבָר לָהֶם לְפִוְקָה וּלְמַכְשׁוֹל³⁰, וְיֹאמַר: הָרִינִי
7 מִסַּבֵּב לְהָרֵג אוֹיְבֵי³¹ פְּדָרְךָ שְׁעָשָׂה פְלוֹנִי וְאֶפְטָרִי.

27 ולגדור בעדו, מפני שלא היו פרוצים, ולא ראו בית דין צורך להרגם. 28 לכלוא אותו בבית הסוהר. 29 וברעב, על פי הכתוב בדברים כח, נג. אבל לא עד כדי מיתת רעב. 30 על פי הכתוב "ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב אדוני ולשפך דם חינם" (שמואל-א כה, לא). 31 כשם שרצה דוד לעשות בנבל, שם.

8 ו. אַחַד³² הַהוֹרֵג אֶת הַגְּדוֹל³³ או אֶת הַקָּטָן בֶּן יוֹמוֹ,
9 בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה³⁴, הָרִי זֶה נְהַרְג עָלָיו - אִם הָרַג
10 בְּוֵדוֹן, או גּוֹלָה³⁵ - אִם הָרַג בְּשִׁנְגָה. וְהוּא³⁶, שֶׁכָּלוּ לוֹ
11 חַדְשׁוֹי³⁷; אֲבָל אִם נוֹלַד לְפָחוֹת מִתְשַׁעַה חֳדָשִׁים -
12 הָרִי הוּא כְּנַפְלָה³⁸ עַד שֶׁיִּשְׁשָׂהָ שְׁלֹשִׁים יוֹם³⁹, וְהַהוֹרְגוּ
13 בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵינֵן נְהַרְג עָלָיו⁴⁰.

32 בין ... בין. 33 (בן יג שנה ויום אחד. 34 כתוב (ויקרא כד, יז): "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" זה כולל "בין איש בין אשה בין קטן", ספרא אמור פרק כ, א. וראה סנהדרין פד: ונדה מד: 35) שכתוב: "ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה" (במדבר לה, יא). וראה ספרי מסעי, קנט. 36 הדין הזה שההורג את הקטן בן יומו נהרג. 37 שמלאו לו תשעה חדשי עיבור, שאז הוא בן קיימא, נדה שם. 38 שאינו בן קיימא, כגון ראשו אטום ואפילו כלו לו חדשיו (סנהדרין פד:). 39 ואז יצא מכלל נפל "כל ששהה שלושים יום באדם (בבהמה - שמונה ימים), אינו נפל" (נדה מד:). 40 "שיכול אפילו היכה את הנפלים וכן שמונה (שנולד לאחר שמונה חדשי עיבור) יהא חייב, תלמוד לומר איש (מכה איש ומת מות יומת), מה איש מיוחד שהוא בן קיימא, יצאו נפלים וכן שמונה שאינם בני קיימא (מכילתא דרשב"י משפטים עמוד 169 הוצאת מקיצי נרדמים. וראה סנהדרין שם).

14 ז. אַחַד הַהוֹרֵג אֶת הַבְּרִיא או אֶת הַחוֹלָה הַנוֹטָה
15 לְמוֹת⁴¹. וְאֶפְלוֹ הָרַג אֶת הַגּוֹסֵס⁴² - נְהַרְג עָלָיו⁴³. וְאִם
16 הִיָּה גּוֹסֵס בְּיַד אָדָם, כְּגוֹן שֶׁהַפְּחִיּוֹ עַד שֶׁנֹּטָה לְמוֹת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ד תמוז - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יומיים" כלומר יום כמו (או - כמו) יומיים, היינו עשרים וארבע שעות. ובמכילתא דרבי שמעון בן יוחאי נאמר: "יום שיש בו שני ימים, הווי אומר מעת לעת", אם היכה אותו בחצי היום, נגמרות עשרים וארבע שעות בחצי היום השני, ויש בו שני ימים. ואם היכה אותו בערב, נגמרות עשרים וארבע שעות למחרת בערב, וזהו יום שהוא כיומיים. ויונתן בן עוזיאל תרגם: "אין יומא חד מעידן לעידן (אם יום אחד מעת לעת) או תרין יומין קטעין יתקיים (או שני ימים קטועים, שני חצאי יום. וביחד יום שלם מעת לעת)".

16 יג. אָבַל הַמִּפְּהָ עֶבֶד שְׂאִינוּ שְׁלוֹ, אָפְלוּ מֵת לְאַחַר
17 פְּמָה יָמִים מִחֲמַת הַמִּפְּהָ, וְהָאֵיל וְהַפְּהוּ פְּדֵי
18 לְהַמִּית⁷³ - הָרִי זֶה נִהְרַג עָלָיו, פֶּשְׁעָר בְּנֵי חוֹרִין⁷⁴.

(73) מכה שיש בה כדי להמית. (74) "אף עבדו ושפחתו בכלל שנאמר מכה איש ומת, והרי הכתוב מוציא מכלל להקל עליו, שיהא נידון ביום או יומיים" (מכילתא שם). מכאן שדין "יום או יומיים" הוא בהורג עבדו בלבד, ולא בהורג עבד שאינו שלו.

19 יד. יִרְאֶה לִי⁷⁵, שְׁהַמִּפְּהָ אֶת עֶבְדוֹ בְּסַפִּין וְסִיף או
20 בְּאֶבֶן וְאֶגְרוֹף וְכִיּוֹצֵא בְּהִין⁷⁶, וְאֶמְדוּהוּ לְמִיתָה⁷⁷,
21 וְמֵת - אֵינוּ בְּדִין יוֹם או יוֹמִים; אֲלֵא אָפְלוּ מֵת
22 לְאַחַר שָׁנָה - נִהְרַג עָלָיו. לִכְךָ נֶאֱמַר בְּשִׁבְטִי⁷⁸, שְׁלֵא
23 נִתְּנָה תּוֹרָה רְשׁוֹת לְהַפְתּוֹ אֲלֵא בְּשִׁבְטִי⁷⁹ וּמִקָּל
24 וְרִצּוּצָה⁸⁰ וְכִיּוֹצֵא בְּהִין, וְלֹא בְּהַפְּאֵת רִצִּיחָה⁸¹.

(75) דעת רבינו ללא מקור בתלמוד וגאונים. (76) בדבר שאין דרך האדון לייסר בו את עבדו. (77) שהיה בהם כדי להמית. (78) "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט" (שמות כא, כ). (79) שהוא שבט מוסר לייסר את העבד או את הבן, ככתוב: "אל תמנע מנער מוסר, כי תכנו בשבט ולא ימות, אתה בשבט תכנו" (משלי כג, יג-יד). (80) שבהם משתמש הדיין לייסר בני אדם, ראה סנהדרין ז': (81) כגון סכין וסייף.

25 טו. הַמוֹכֵר עֶבְדוֹ וּפְסָק⁸² עִמּוֹ שֵׁישְׁמִשְׁנוּ⁸³ שְׁלֹשִׁים
26 יוֹם⁸⁴, וְהִפְּהוּ אֶחָד מֵהֵן בְּתוֹף הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְהַמִּיתוּ
27 - הָרִי זֶה נִהְרַג עָלָיו, וְאֵינוּ בְּדִין יוֹם או יוֹמִים⁸⁵.
28 הָרִאשׁוֹן - לְפִי שְׂאִינוּ פֶּסֶפוּ הַמִּיחָד לֹא⁸⁶, וְהַשֵּׁנִי -
29 לְפִי שְׂאִינוּ עֲדִין תַּחֲתָיו.

(82) והתנה. (83) את המוכר. (84) גופו קנוי לקונה, ולמוכר זכות שימוש בו לשלושים יום. (85) אלא כדין הורג בן חורין. (86) כי הגוף קנוי לקונה, ולמוכר קניין פירות בלבד, כלומר, הזכות להשתמש בו שלושים יום, והתורה מתנה את דין "יום או יומיים" ב"כי כספו הוא". ופסק כרבי אליעזר, בבא קמא ז'. וראה מכילתא משפטים פרשה ז ומכילתא דרשב"י משפטים כא, כ.

30 טז. וְכֵן מִי שִׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין⁸⁷, וְעֶבֶד שֶׁל
31 שְׁנֵי שְׁתַּפְּיִן - אֵינוּ בְּדִין יוֹם או יוֹמִים, שְׁהָרִי אֵינוּ
32 לְאַחַד מֵהֵן פֶּסֶפוּ הַמִּיחָד לֹא⁸⁸, וּלְפִיכָּה נִהְרַג עָלָיו
33 פֶּשְׁעָר הָעָם⁸⁹.

(דברים יט, יט). (58) שאינם מפחדים לשקר (סנהדרין שם). (59) כי בדיני ממונות בטלו את הדרישות והחקירות הקשורות בזמן ובמקום, ראה שם לב.

1 י. אֶחָד הַהוֹרֵג אֶת יִשְׂרָאֵל או הַהוֹרֵג עֶבֶד פְּנֻעֵי⁶⁰
2 - הָרִי זֶה נִהְרַג עָלָיו. וְאִם הִרַג בְּשִׁבְטָה - גוֹלָה.

(60) כתוב: "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקום ינקם" (שמות כא, כ). כתוב זה מדבר בעבד כנעני, שהרי נאמר שם "כי כספו הוא", ואין עבד עברי "כסף", "כסף - יצא עבד עברי שאין כסף", ספרא אמור פרשה ה, ב. וראה מכילתא משפטים פרשה ז.

3 יא. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִרַג גֵּר תּוֹשָׁב⁶¹ - אֵינוּ נִהְרַג עָלָיו
4 בְּבֵית דִּין⁶², שְׁנֹאֲמַר: וְכִי יִזִּיד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ⁶³. וְאֵין
5 צְרִיכָה לֹאמַר שְׂאִינוּ נִהְרַג עַל הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים⁶⁴. וְאֶחָד
6 הַהוֹרֵג אֶת עֶבֶד אַחֲרִים או הַהוֹרֵג עֶבְדוֹ - הָרִי זֶה
7 נִהְרַג עָלָיו; שֶׁהָעֶבֶד קָבַל עָלָיו מִצּוֹת⁶⁵ וְנוֹסֵף עַל
8 נַחֲלַת הַגּוֹי⁶⁶.

(61) גוי היושב בארץ, וקיבל עליו שבע מצוות, שנצטווה עליהן בן נח, ולא מל ולא טבל לשם גירות גמורה. (62) ודינו מסור לשמים, מכילתא משפטים פרשה ד. (63) "על רעהו פרט לאחרים (גויים), רעהו פרט לגר תושב". מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 171 (ובמכילתא דרבי ישמעאל לפסוק זה לא נזכר גר תושב. וראה כסף משנה כאן). (64) שאין לו מצוות כישראל. (65) כל המצוות שהאשה חייבת בהן, אף עבד כנעני חייב בהן, ומשום כך "אחיו הוא במצוות", וההורג אותו נהרג עליו. ראה סנהדרין פו. (66) ודינו כישראל.

9 יב. מֵה בֵּין עֶבְדוֹ לְעֶבֶד אַחֲרִים? שֶׁעֶבְדוֹ יֵשׁ לוֹ
10 רְשׁוֹת לְהַפְתּוֹ⁶⁷. לְפִיכָּה, אִם הִפְּהוּ הַכֹּפֵּא שְׁיֵישׁ בָּהּ
11 כְּדֵי לְהַמִּית⁶⁸, וְנוֹטָה לְמוֹת, וְעִמְד עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע
12 שָׁעוֹת⁶⁹ וְאַחַר כֶּף מֵת - אֵינוּ נִהְרַג עָלָיו, אִף עַל פִּי
13 שְׁמֵת מִחֲמַת הַמִּפְּהָ; שְׁנֹאֲמַר: לֹא יָקָם פִּי כִּסְפוֹ
14 הוּא⁷⁰. וְמָה יוֹם או יוֹמִים⁷¹? יוֹם שֶׁהוּא פְּיוֹמִים,
15 שֶׁהוּא מַעַת לְעַת⁷².

(67) כדי לייסרו "כי כספו הוא". (68) שאם אין בה כדי להמית, אפילו על ישראל פטור, ראה למעלה הלכה א. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ז): "ומה אם ישראל שהחמיר בו, אינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמית, כנעני שהקל בו, דין הוא שלא יהא חייב עד שיהא בו כדי להמית". (69) שהוא מעת לעת. (70) ויש לו רשות להכותו. (71) בתורה כתוב: "אך אם יום או יומיים יעמוד לא יוקם". "יומיים" משמע שיחיה דווקא שני ימים ו"יום" משמע שמספיק שיחיה יום אחד בלבד. (72) למילה "יום" יש שני מובנים: א. "יום" בניגוד ללילה, והוא שתיים-עשרה שעות; ב. "יום" במובן יממה = עשרים וארבע שעות. אילו כתבה התורה "יום" אפשר היה לחשוב בטעות, שהכוונה ליום במובן א. ואילו כתבה "יומיים" אפשר היה לחשוב, שהכוונה לשתי יממות. משום כך כתבה התורה "יום או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להמית, נקודת השיא נמצאת בריחוק עשר אמות בערך, ומכאן ואילך העוצמה פוחתת והולכת.

ג. וכן משערין המפה עצמה¹¹. ומשערין פח ההורג
 וכח הנהרג, אם הוא גדול או קטן¹², או חזק או
 חלש, או פריא או חולה, וכן כל פיוצא בזה.
 שנאמר: אשר ימות בה - מיתתו של זה משערין כל
 סבותיה¹³.

11 כי אינה דומה מכה למכה. לפעמים אדם חזק אינו מכה בכוח רב ואין במכתו זו כדי להרוג, ואפשר שחלש ממנו יאמץ את כל כוח שריריו ומכתו תהיה יותר קשה ממכתו של החזק. 12 כי מכה שיש בה כדי להמית קטן, אין בה כדי להמית גדול, משנה סנהדרין עט: 13 זהו סיכום של שלוש ההלכות כולן.

ד. כלי פרזל לא נתנה בה תורה שעור¹⁴, שנאמר: ואם בכלי פרזל¹⁵ הפה וימת, רצח הוא; ואפלו במחט. והוא, שיהיה לו חד¹⁶, כמו מחט¹⁷ או שפוד או ספין¹⁸ וכיוצא בהן; אבל אם הפה¹⁹ בעשת²⁰ של פרזל וכיוצא בה - אומדין אותה²¹ פדרף שאומדין העץ או האבן²².

14 "שהברזל ממית בכל שהוא", שם עו: 15 ולא כתוב "אשר ימות בו" ככתוב באבן ובכלי עץ. ראה למעלה הלכה א. וראה ירושלמי סנהדרין פרק ט הלכה ב, והשווה הדרשה ב'ספרי' מסעי, קס. וסנהדרין עו: 16 ונעץ בו את החוד במקום מסוכן, כגון בוושט או בלבו, בגמרא סנהדרין עו: כתוב: "דברזיה מיברז", ומובנו: דקרו. השווה חולין ח. 17 'ספרי' שם. 18 ראה חולין שם. 19 ולא דקרו. 20 גוש, מטיל. 21 אם ראוי להמית בה. 22 ראה למעלה הלכה א.

ה. המפה את חברו בלא כלי²³ והמיתו, כגון שהפכה בידו או פרגלו²⁴ או נגפלו²⁵ בראשו והמיתו - משערין פח המפה²⁶ וכח הנהרג ומקום המפה. אינו דומה דוחף חברו באצבעו לבועט בו פרגלו בכל פחו, ואינו דומה מכה על לבו למכה על מתניו²⁷, ואינו דומה חלש המפה את הפריא החזק לבריא חזק המפה חלש או חולה²⁸.

23 ככתוב: "מכה איש ומת מות יומת" (שמות כא, יב). 24 בעט בו, 'ספרי' שם. 25 הכהו. מלשון "ונגפו אשה הרה" (שם, כב). 26 של איש המכה. 27 זוהי דוגמה למקום המכה, משנה סנהדרין עח: 28 דוגמה לכוח הנהרג.

ו. ומנין משערין בכל אלו? שנאמר: או באיבה הפה בידו וימת, מות יומת המפה. אף על פי שנאמר 'בידו', הצריך הפתוב להיות התפאה באיבה. מפלו משערין פח התפאה²⁹.

29 אינו דומה המכה חבירו בלי איבה, למכה אותו באיבה

87) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר האחד את חלקו (גיטין מב.). 88) שהרי החצי האחד שייך במקרה א לעבד, ובמקרה ב לשותף, בבא קמא צ. 89) אפילו הוא מת לאחר כמה ימים מחמת המכה.

פרק שלישי

1) יבאר המכה את חברו שאומדים הדבר שהכה בו ומקום המכה. ודין הדוחף את חברו שמשערים גובה המקום כו'. ודין כלי ברזל לא נתנה בו תורה שיעור. ודין הכופת חברו והניחו ברעב עד שמת.

1 א. המפה את חברו בידו באבן או בעץ והמיתו - אומדין דבר שהפכה בו ומקום שהפכה עליו, אם ראוי³ אותו חפץ להמית באיבר זה או אינו ראוי; 2 שנאמר: באבן יד אשר ימות בה הפה, או בכלי עץ אשר ימות בו הפה - עד שיהיה בו פדי להמית. ואינו דומה מכה על לבו למכה על ירכו³.

2) משערים. 3) אם גדלו וכבדו מספיקים. 4) ופסור ממיתה, אף-על-פי שהכה בזדון, שהרי לא התכוון להמיתו, אלא להכותו בלבד. 5) אותה מכה באבן או בעץ שיש בה כדי להמיתו על לבו, אין בה כדי להמיתו על מתניו. הדוגמה לקוחה ממשנה סנהדרין עח:

ב. הואיל ונאמר 'אשר ימות בה'⁷, מפאן⁸ שאומדין מקום המפה. וכשם שאומדין החפץ שהפכה בו ומקום המפה, פה אומדין פח ההפאה; שנאמר: באבן יד, מפאן משערין את היד⁹. אינו דומה¹⁰ זורק אבן פתחו ברחוק שתי אמות לזרק בו ברחוק עשור, שברחוק עשור יהיה כחה יתר. ואינו דומה¹¹ זורק ברחוק עשור לזרק ברחוק מאה, שברחוק¹² המקום ביותר תמעט פח ההפאה.¹⁴

6) מבחינת הענין, אין כאן התחלת הלכה. ועד "מקום המכה" שייך להלכה א, והלכה ב מתחילה: "וכשם שאומרים", ובדפוס רומי ר"מ, קושטא רסט ובכתב-יד מוסד הרב קוק: "כשם שאומדים". 7) וזה תלוי לא בדבר שמכים בו בלבד, אלא אף באבר שמכים עליו. 8) את שני הדינים למד רבינו מאותו פסוק. הדין הראשון, שאומדים את החפץ אם יש בו כדי להמית, מפורש בכתוב "באבן יד אשר ימות בה", היינו שיש באבן כדי להמית. ומכיון שאותה אבן שיש בה כדי להמית על לבו, אין בה כדי להמית על ירכו, ממילא יוצא מאותו פסוק, שחייבים לאמוד גם מקום המכה. וראה להלן סוף הלכה ג. וראה מכילתא משפטים פרשה ז, וב'ספרי' מסעי קס, ששם למדו שני הדינים משני פסוקים. 9) כוחה של היד. יש יד חלשה ויש יד חזקה. מכתה של הראשונה אינה פוגעת קשה ואין בה כדי להמית. 10) כאן התחלת בבא חדשה, ופירושה: החפץ הנזרק בכוח רב עוצמת תנופתו מתגברת והולכת זמן מסויים, ולאחר מכן העוצמה פוחתת והולכת. יוצא מזה, שהפגיעה במקום קרוב ביותר אינה קשה כל-כך כמו בריחוק מסוים עד שהחפץ הנזרק מגיע לשיא עוצמת תנופתו. ושיער רבינו, שאדם בינוני הזורק אבן שיש בה כדי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ד תמוז - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הורגת אלא האש, הרי זה כאילו הרגו במו ידיו. (47) חבירו נפל לתוך המים, והוא יכול לעלות משם, ובא זה ואחז ראשו של הנופל בכוח בתוך המים, שלא יוכל להרים ראשו, משנה שם. (48) לאחר שהרפה ממנו. (49) בכל זאת חייב, שלא הדחיפה או הנפילה לתוך המים הרגה אותו, אלא הכובש הרג אותו. (50) והציגה והחזמה הורגות אותו, כמו המים והאש בדוגמאות הקודמות, גמרא שם עז. (51) אף-על-פי שלא אחז בגופו - כמו בדוגמאות הקודמות - אלא עשה מעשה שמנע אורח מחבירו ונחנק. וזהו "המצמצם" שבגמרא שם, וראה בית הבחירה שם. (52) שאין בו שום דבר ממית. (53) וזהו המעשה הממית. (54) שסתום ביותר, ואין הבל הנר הדולק יכול לצאת ממנו, ואין האויר שמבחוץ חודר לתוכו. גמרא שם. (55) בדוגמה הקודמת, המשיך במעשה העישון על חבירו עד שמת, ואילו כאן עשה מעשה הדלקה חד-פעמי, ובאותה שעה לא מת חבירו, ובכל זאת הוא חייב. (56) האויר המקולקל על-ידי הנר הדולק.

- 26 י. אָבֵל הַפּוֹפֵת אֶת חֲבֵרוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּרֵעֵב⁵⁷ עַד שְׁמֵת, 27 או שִׁפְפָתוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שְׁסוּף הַצֵּנָה או הַחֲמָה 28 לְבוֹא לְשֵׁם וּבִאָה⁵⁸ וְהִמִּיתוֹ, או שִׁפְפָה⁵⁹ עָלָיו 29 גִּיגִית⁶⁰, או שִׁפְרַע⁶¹ עָלָיו אֶת הַמַּעֲזִיבָה⁶², או 30 שֶׁהִשִּׁיף עָלָיו⁶³ אֶת הַנְּחֹשׁ, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר אִם 31 שִׁפְחָה⁶⁴ בוּ פֶלֶב או נְחֹשׁ - בְּכָל אֵלוֹ אֵין מְמִיתִין 32 אוֹתוֹ⁶⁵; וְהָרִי הוּא רוֹצֵחַ⁶⁶, וְדוֹרֵשׁ דָּמִים⁶⁷ דּוֹרֵשׁ 33 מְמַנּוֹ דָּם⁶⁸.

(57) ההולך וחזק משעה לשעה, אבל בשעה שכפת אותו עדיין לא היה רעב ממית, והכופת אינו אלא גורם למיתה, סנהדרין עז. (58) לאחר שהניחו שם. (59) קרקעיתה למעלה ופיה למטה. (60) והאויר הולך ומתקלקל עד שלבסוף חונק אותו, ואילו בדוגמה הקודמת, בשעה שכפתו לא היתה חמה כלל, שם. (61) גילה. (62) טיח שעל גבי התקרה, וזה היה ישן, ונכנסה שם צינה ומת. (63) שאחז הנחש בידו והוליכו, והגיע שיני הנחש בגוף חבירו, והנחש נשף אותו ומת, משנה שם עז: (64) בדיבור או ברמז, שלא עשה מעשה, משנה שם, וראה 'ספרא' אמור פרק כ. (65) שלא המית בידי, שבשעה שעשה מעשהו לא היה שם דבר ממית, וזה בא רק אחרי כן, משום כך אינו אלא גורם למיתה ופטור. ואפילו השיך עליו את הנחש אינו חייב מיתה, שלדעת החכמים אין הארס עומד ממש בין שיניו של הנחש, אלא בשעת הנשיכה מקיא הנחש את הרעל מכוח עצמו ומרצונו, והמשיך אינו אלא גורם, שם עח. (66) ראה למעלה הלכות ב"ג. (67) הקדוש-ברוך-הוא (תהלים ט, יא). (68) ומענישו.

- 34 יא. וְכֵן הַדּוֹחֵף⁶⁹ חֲבֵרוֹ בְּבוֹר⁷⁰ וְהָיָה שֵׁם סֵלֶם שֵׁיכוֹל 35 לְעֵלוֹת עָלָיו, או שֶׁזָּרַק בוּ חֵץ וְהָיָה תָרִיס⁷¹ בְּיָדוֹ 36 לְהִגֵּן עָלָיו, וּבֵא אַחֵר וְסָלַק אֶת הַסֵּלֶם וְהִסִּיר⁷² אֶת 37 הַתָּרִיס - שִׁגְיֵהוּ⁷³ אֵין נִהְרָגִין בְּבֵית דִּין. אֶפְלוּ הָיָה 38 הַדּוֹחֵף עֲצֵמוֹ הוּא שְׁחֹזֵר⁷⁴ וְסָלַק הַסֵּלֶם - פְּטוֹר⁷⁵ 39 מְמִיתַת בֵּית דִּין, וְנִדְרָשׁ מְמַנּוֹ הַדָּם.

שמפעיל את מלוא כוחו, ועל מכה זו שיש בה כדי להמית אומרת התורה "מות יומת". מאותו טעם יש לשער את יתר הסיבות של מיתת ההרוג, כגון כוח הנהרג ומקום המכה, ראה ילקוט שמעוני מסעי לה, על הפסוק ואם בשנאה.

- 1 ז. וְכֵן הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ מֵרֵאשׁ הַגֵּגִי³⁰, וְנִפֵּל וָמָת - 2 מְשַׁעְרִין גְּבַהַּ הַמָּקוֹם שֶׁהִפִּילוּ מְעָלָיו וְכַח הַנְּדָחָף; 3 שְׁאִינוֹ דוֹמֵה בֶּן יוֹמוֹ שֶׁנִּפֵּל לְגִדּוֹל שֶׁנִּפֵּל. וּמַנִּין 4 שְׁמִשְׁעָרִין גְּבַהַּ הַמָּקוֹם? שְׁנֵאמַר: וְאִם בְּשִׁנְאָה 5 יִהְיֶה פְּנֵי³¹. וְיִרְאָה לִי, שֶׁכָּל מָקוֹם שְׁאֵין בְּגִבְהוֹ עֲשָׂרָה 6 טְפָחִים³² - אֵין בוּ פְּדֵי לְהַמִּית, פָּמוֹ שְׁאֵמְרוּ³³ בְּבוֹר 7 לְעֵנִין בְּהַמָּה³⁴.

(30) לשון 'ספרי' שם. (31) ומגובה המקום אפשר להסיק, אם דחף אותו מתוך שנאה והתכוון להורגו, או לא. ראה ילקוט שמעוני שם. (32) ראה בבא-קמא נא. (33) ראה הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה י. (34) בהמה שנפלה לתוך הבור ומתה, אין בעל הבור חייב לשלם אלא-אם-כן היה הבור עמוק עשרה טפחים.

- 8 ח. אֶחָד הַמָּכֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן או בַּעֵץ, או שֶׁהִפְהוּ 9 בְּגוֹשׁ עֶפֶר או בְּגוֹשׁ מִלֶּח³⁵ וְנִפְרִית, או בְּסֵל מֵלֶא 10 עֶפְרָה³⁶ או צְרוֹרוֹת³⁷, וְאֶפְלוּ בְּפֶלֶח³⁸ דְּבִלְהָ³⁹; 11 שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יָמוֹת בָּהּ - כָּל שֶׁהוּא רְאוּי לְהַמִּית⁴⁰, 12 וְהַפְּכֵד⁴¹ הוּא שְׁמִמִּית.

(35) ילקוט שמעוני, שם על הפסוק "ואם באבן." (36) שהפיל עליו, שם. (37) אבנים קטנות. (38) בחתיכה. (39) "ככר גדול, כמו ריחיים, שעושים מן התאנים היבשות" (פירוש המשניות תרומות פרק ב, משנה א). (40) ואבן ועץ שבתורה אינם אלא דוגמאות מן ההווה. (41) בהפיל על הנרצח הכובד לבדו קובע, ובמכה מצטרף כוח היד לכובד, כי אינו דומה מכה במקל דק וקל למכה בדבר כבד. בכל אופן הכובד הוא גורם מכריע.

- 13 ט. הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ לְתוֹף הַמַּיִם⁴² או לְתוֹף הָאֵשׁ - 14 אוֹמְדִין אוֹתוֹ: אִם יָכוֹל לְעֵלוֹת⁴³ מְשֵׁם - פְּטוֹר⁴⁴ 15 מְמִיתַת בֵּית דִּין⁴⁵, וְאִם לֹא - חַיֵּב⁴⁶. וְכֵן אִם פָּבֵשׁ 16 עָלָיו⁴⁷ [בְּתוֹף הַמַּיִם או] בְּתוֹף הָאֵשׁ עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר 17 כְּחַ לְעֵלוֹת וָמָת - חַיֵּב, אִף עַל פִּי שְׁאִינוֹ הוּא 18 הַדּוֹחֵף בְּתַחֲלָה⁴⁹. וְהוּא הַדִּין לְמַנִּית יָדוֹ עַל פִּי חֲבֵרוֹ 19 וְחֲטָמוֹ עַד שֶׁהִנִּיחוֹ מִפְּרָפֵר וְאִינוֹ יָכוֹל לְחַיֹּת, או 20 שִׁפְפָתוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּצֵנָה או בְּחֲמָה⁵⁰ עַד שְׁמֵת, או 21 שִׁבְנָה עָלָיו⁵¹ מָקוֹם עַד שֶׁמִּנַּע מְמַנּוֹ הַרוֹחַ, או 22 שֶׁהַכְּנִיסוֹ לְמַעְרָה או לְבֵית⁵² וְעִשָּׂן עָלָיו⁵³ עַד שְׁמֵת, 23 או שֶׁהַכְּנִיסוֹ לְבֵית שֶׁל שֵׁשׁ⁵⁴ וְהִדְלִיק⁵⁵ עָלָיו גֵּר עַד 24 שֶׁהִמִּיתוֹ הַהֶבֶל⁵⁶ - בְּכָל אֵלוֹ נִהְרָג עָלָיו, שִׁזָּה פָּמוֹ 25 שֶׁחֲנָקוֹ בְּיָדוֹ.

(42) סנהדרין עז: (43) ולא עלה ומת. (44) אף-על-פי שדחף אותו במו ידיו, שאין בדחיפה כדי להמית. (45) ודינו מסור לשמים. ראה 'ספרי' שם. (46) אף-על-פי שלא הדחיפה

קפב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ד תמוז - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והכהו נפש ומת" (דברים יט, יא). המלים "וארב לו" מיותרות, מכאן למד רבי שמעון, שאינו חייב "עד שיתכוון לו" (שם). ורבינו פסק כמותו מפני שסתם ברייתא (שם עט): נאמרה בשיטתו, ראה הערה הבאה. (5) בכרייתא מבית מדרשו של חזקיה שהביא רבא, שם עט: ברייתא זו פוסקת שהמתכוון לזה והרג את זה פטור ממיטה ומתשלומין. ועליה הסתמך רבינו, ופסק כרבי שמעון נגד החכמים, מפני שההלכה בתלמוד היא כברייתא זו של חזקיה, ששנה את ברייתת אביו רבי חייא, שהיו בדוקות ונכונות. וכדעתו פסק רבי נתן. ראה ירושלמי סנהדרין פרק ט, הלכה ד, ובבבלי כתובות לה. וירושלמי שם פרק ג הלכה א וסנהדרין עט. 'תוספות' דיבור-המתחיל ומפקא, ופירוש המשניות לרבינו שם. וראה לחם-משנה להלכות חובל ומזיק פרק ד הלכה ה. (6) לערי מקלט. (7) מפני שהתכוון להרוג ועונו חמור, ואין הגלות מכפרת לו. (8) להלן פרק ו, הלכה ד. (9) אף-על-פי שכולם יהודים והתכוון להרוג אחד מהם, יהיה מי שיהיה. (10) כי לא התכוון לאחד מיוחד. (11) ודינו מסור לשמים, וגואל הדם שהרגו פטור. ראה להלן פרק ו, הלכה ד.

- 16 ב. נתפונן¹² להפוט את חברו על מתניו, ולא היה
17 בפלי פדי להמית על מתניו, והלכה לה¹³ האבן על
18 לבו, והיה בה פדי להמית על לבו, ומת¹⁴; או¹⁵
19 שנתפונן להפוטו על לבו, והיה בה פדי להמית על
20 לבו, והלכה לה האבן על מתניו, ולא היה בה פדי
21 להמית על מתניו, ומת - פטור ממיתת בית דין,
22 ואינו גולה; שאין ההורג בכונה גולה¹⁶. אבל¹⁷ אם
23 נתפונן להפוטו על מתניו, והיה בה פדי להמית על
24 מתניו, והלכה לה על לבו, ומת - הרי זה נהרג¹⁸.
25 וכן כל פיוצא בזה.

(12) משנה סנהדרין עה: עט. בהלכה הקודמת פטור ההורג, מפני שלא התכוון להרוג זה, ובהלכה זו התכוון להרוג זה, בכל זאת יש בו צדדים לפטור. (13) והתרו בו שהאבן עלולה ללכת על לבו. (14) פטור, שלא התכוון למכת מיתה. (15) אף-על-פי שהתכוון למכת מיתה, אבל לא הכהו מכת מיתה. ראה למעלה פרק ג, הלכה א. (16) מכות ז. "בבלי דעת" פרט למתכוון וכו'. (17) משנה שם. (18) שהתכוון למכת מיתה והכהו מכת מיתה, ואף-על-פי שלא התכוון לאותו אבר, התכוון לאותו איש.

- 26 ג. המכה את חברו באבן¹⁹ או באגרופ²⁰ וכיוצא בהן
27 - או מדין²¹ אותו. אם אמדוהו לחיים - נותן חמשה
28 דברים²² ונפטור²³. ואפלו חלה המכה והכביד²⁴ ומת
29 מחמת המכה - הרי זה פטור²⁵. ואם אמדוהו למיתה
30 - אוסרין את המכה בבית הסהר מיד²⁶, וממתנינים
31 לזה²⁷: אם מת²⁸ - יהרג המכה, ואם הקל ונתרפא
32 רפואה שלמה²⁹ והלך בשוק³⁰ על רגליו³¹ כשאָר
33 הבריאים³² - משלם המכה³³ חמשה דברים ונפטור³⁴.

(19) שיש בו כדי להמית, ככתוב בתורה: "והכה איש את רעהו באבן או באגרוף" (שמות כא, יט). (20) ביד,

(69) סנהדרין עז: 70) שאין בנפילה כדי להמית. ראה למעלה הלכה ז. (71) מגן. (72) או הסיר. (73) הדוחף פטור, שבשעה שדחפו היה סולם בכור שיכול לעלות עליו, והמסלק פטור שאינו אלא גורם למיתה, שם. (74) לאחר שדחה. (75) על הדחיפה, שאין בה כדי להמית, ומעשה סילוק אינו אלא גורם, שם.

- 1 יב. הזורק⁷⁶ צרור⁷⁷ בכתל⁷⁸, וחזרה האבן לאחוריה
2 והרגה - חיב מיתת בית דין, שפכחו היא באה. וכן
3 אלו שמשחקין בכדור⁷⁹, שהתרו בהן⁸⁰ והרגו⁸¹:
4 בתוף ארבע אמות⁸² - פטורין⁸³; חוץ לארבע אמות,
5 אפלו לסוף מאה אמה⁸⁴ - חיבין⁸⁵. והוא, שיש בה
6 פדי להמית, כמו שבארנו⁸⁶.

(76) שנתכוון להרוג את חברו, סנהדרין עז: (77) אבן. (78) והכה בכוח בכותל. (79) ומכים בו בכותל בכוח, כדי שיתזרז הרבה לאחוריו. (80) שהכדור בחזירתו יהרוג את חברים. (81) במזיד. (82) מן הכותל. (83) כי המשחקים מתכוונים שיחזור הכדור לאחוריו הרבה, ולא פחות מארבע אמות, ולפיכך יש לדונן כהמית שלא בכונה. (84) מפני שהמשחקים רוצים שיחזור למרחק רב. (85) כי התכוונו להרוג, ומכוחם בא הכדור, גמרא שם. (86) למעלה הלכה א.

- 7 יג. זרק אבן למעלה, והלכה לצדדין והרגה⁸⁷ -
8 חיב⁸⁸. הכופת את חברו והניחו במקום שאינו יכול
9 לברוח, והציק⁸⁹ עליו מים ומת - הרי זה נהרג עליו.
10 והוא⁹⁰, שמימות מכת ראשו⁹¹ הבא ממעשיו.

(87) בשעת נפילתה לצדדים. (88) שאף זה עדיין כוחו הוא (שם). אבל אם הרגה בנפילתה במאונך פטור, שפסק כוח הזורק ופועל כוח משכית הארץ בלבד. (89) שהפנה את זרם המים אליו. (90) בתנאי. (91) כגון שהניחו סמוך לשפת התעלה והשפה מדרון, וכשהסירה במקום שהניח את הכפות, באו עליו המים מיד, אבל אם הניחו במקום שלא הגיעו במים אליו בכוח ראשו, אלא לאחר מכן הגיעו אליו, אין זה אלא גרמא ופטור, גמרא ורש"י שם.

פָּרָק רְבִיעִי

(1) יבאר המתכוון להרוג את זה והרג את זה או להכות במקום אחד והכה באחר. ודין אמדוהו למיתה והקל ואח"כ הכביר. ופירוש על משענתו. ודין הכהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות, וההורג נפשות שלא ראו אותו עדים כאחת. גודל עוון שפיכות דמים, ואם כל המצוות שקולות כנגדו.

- 11 א. המתפונן להרג את זה והרג את זה³ - פטור⁴
12 ממיתת בית דין, ומן התשלומין⁵, ומן הגלות⁶; לפי
13 שאין ערי מקלט קולטות אותו⁷, כמו שיתבאר⁸.
14 לפיכך, הזורק אבן לתוף עדה מישראל⁹ והרג אחד
15 מהן - פטור¹⁰ ממיתת בית דין¹¹.

(2) סנהדרין עט. (3) התכוון לראובן והרג את שמעון. (4) כתוב: "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ד תמוז - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 שֶׁהִפְּוֵהוּ בְּזֶה אַחַר זֶה⁴⁴ בֵּין שֶׁהִפְּוֵהוּ פְּאַחַת - פֶּלֶן
11 פְּטוּרִין⁴⁵ מִמִּיתָת בַּיַּת דִּין; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל נֶפֶשׁ אָדָם⁴⁶
12 - עַד שֶׁיִּהְיֶה אֶחָד שֶׁהִרְגַּל כָּל הַנֶּפֶשׁ⁴⁷. וְהוּא הַדִּין
13 לְשֵׁנִים שֶׁדִּחְפְּוֵהוּ אוֹ שֶׁכִּפְּשׁוּהוּ⁴⁸ לְתוֹךְ הַמַּיִם, אוֹ
14 שֶׁהָיוּ רַבִּים יוֹשְׁבִים וַיִּצָּא חֵץ⁴⁹ מִבִּינֵיהֶן וַהֲרִגוּ⁵⁰ -
15 שֶׁפֶלֶן פְּטוּרִין⁵¹.

(43 סנהדרין עת. 44) ויש בכל אחד ואחד כדי להמית, וכן הדין בשאין באף אחד מהם כדי להמית. (45) ואפילו האחרון שקירב את מיתתו. (46) "ואיש כי יכה כל נפש אדם, מות יומת". (47) ובהכוחו עשרה, בין בזה אחר זה, ובין כולם כאחת, אף אחד מהם לא הכה את הנפש כולה. (48) ראה למעלה פרק ג, הלכה ט. (49) שם פ. (50) אף-על-פי שיש אחד שהרג כל הנפש וחייב מיתה. (51) מפני שאין הרוצח ידוע לנו. [הדין של יצא חץ וכו' מסתיים בגמרא: "ואפילו אבא חלפתא ביניהם" כלומר ואפילו אחד משניהם הוא אדם כשר, שאפילו צל של חשד אינו נופל עליו, אין הורגים את השני, אבל רבינו אינו מסיים כלום ואם-כן דבר פשוט הוא שאין הורגים מספק. ונראה שרבינו מדבר במקרה שכולם דרכו את הקשת ויצא החץ. ומקרה זה דומה לדינים האחרים שנאמרו בהלכה זו].

16 ז. וְזָקוּן⁵² בּוֹ עֲשָׂרָה אֶבֶן זֶה אַחַר זֶה, וְכָל אַחַת מֵהֶן
17 אֵין בָּהּ פְּדֵי לְהַמִּית, וְזָרַק אֶחָד אֶבֶן בְּאַחֲרוֹנָה וַיִּשׁ
18 בָּהּ פְּדֵי לְהַמִּית, וְמָת - הָרִי זֶה הָאֲחֵרוֹן נִהְרַג עֲלֵיו⁵³.
19 רֹצֵחַ⁵⁴ שֶׁנֶּגְמַר דִּינוֹ וְנִתְעַרַב בְּאַחֲרִים⁵⁵ וְלֹא נֹדַע מִי
20 הוּא מֵהֶן - פֶּלֶן פְּטוּרִין. וְרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ
21 שֶׁנִּתְעַרַב בְּרוֹצְחִים אַחֲרָיו שֶׁנֶּגְמַר דִּין - פֶּלֶן פְּטוּרִין
22 מִן הַמִּיתָה; שֶׁאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא
23 בְּפָנָיו⁵⁶. וְאוֹסְרִין אֶת פֶּלֶן⁵⁷.

(52) מבחינת הענין, אין כאן התחלת הלכה. ועד המלים "נהרג עליו" שייך להלכה זו. ראה להלן הערה נג. (53) שם. (54) שם עט: בדפוס קושטא רס"ט וכן בכת"י של מוסד הרב קוק, מתחילה כאן הלכה חדשה. וכך נכון מבחינת הענין. ראה הערה נא. (55) כשרים. (56) ואפילו יבואו כולם בפני ב"ד, אי אפשר לגמור דינו, כי כל שאין מכירים אותו, אינו נקרא "בפניו". (57) שהרי כולם רוצחים הם, ומחזיקים אותם במאסר עד שיתבאר מי הרוצח שנתערב, אבל אין כונסים אותם לכיפה (ראה הלכה ח), כרבנן לפי פירוש הגמרא שם. וראה הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה ט.

24 ח. הַהוֹרָג⁵⁸ נִפְשׁוֹת, וְלֹא הָיוּ שָׁם יְעִידִים רֹאֲיִן אוֹתוֹ
25 פְּאַחַת, אֶלָּא רָאָהוּ הָאֶחָד אַחַר הָאֶחָד⁵⁹, אוֹ שֶׁהִרְגַּ
26 בְּפָנָיו יְעִידִים בְּלֹא הַתְּרָאָה⁶⁰, אוֹ שֶׁהִכְחִשׁוּ הַיְעִידִים
27 בְּבִדְיוֹת⁶¹ וְלֹא הִכְחִשׁוּ בְּחִקְיֹת⁶² - כָּל אֵלוֹ
28 הַרְצָחִים פּוֹנְסִין אוֹתָן לְכַפֵּה⁶³, וּמֵאֲכִילִין אוֹתָן לְחֵם
29 צָר וּמַיִם לְחֵץ⁶⁴ עַד שֶׁיִּצְרוּ⁶⁵ מַעֲיָה, וְאַחַר כֵּן
30 מֵאֲכִילִין אוֹתָן שְׁעוּרִים עַד שֶׁתִּפְקַע בְּרִסָּם⁶⁶ מִפְּכָד
31 הַחֲלִי.

כשמקבצים אצבעותיה לתוך הכף. (21) בית-דין (שם עח): (22) נזק, צער, ריפוי, שבת, בושת. בבא-קמא פג: וראה הלכות חובל ומוזיק פרק א, הלכה א. (23) ואפילו נמשך החולי יותר מן המשוער, אינו מוסיף לו כלום (שם פרק ב, הלכה טו). (24) חוליו. (25) ואין אומרים שטעו באומד ראשון, אלא אומרים מחמת חולי אחר שבא עליו הכבידה המכה (רש"י סנהדרין עח:). (26) ואפילו יתן ערבים, אין מקבלים. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ו): "ונקה המכה, שומע אני יתן ערבים ויטייל בשוק, תלמוד-לומר: אם יקום והתהלך בחוץ, מגיד שחובשים אותו עד שמרפא" (ונקה - משמע שעד עכשיו לא היה נקי). (27) שמה יבריא המוכה. (28) ואפילו לאחר זמן. (29) ככתוב: "ורפא ירפא" בבנין כבד, שמשמעו רפואה שלמה, וראה עוד מכילתא שם. (30) ככתוב: "והתהלך בחוץ", ולא די שיתהלך בבית, שאין זה עדיין ראייה לרפואה שלמה, וראה מכילתא שם. (31) ולא כשהוא נשען על חבירו או כשהוא זקוק למקל להשען עליו. (32) שאינם זקוקים לעזרת הזולת, ולא כדרך חולים מבריאים, שעדיין חלושים הם. (33) אף-על-פי שאמדהוהו תחילה למיתה, ולא היה מחוייב בחמשה דברים, אבל לאחר שהלה נתרפא ונקה זה מחיוב מיתה, חזר עליו חיוב ממון של חמשה דברים. (34) ורק אז יצא זכאי.

1 ד. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'עַל מִשְׁעַנְתּוֹ'³⁵ - אֵינוֹ שֶׁיִּהְיֶה
2 וְהוּא נִשְׁעָן עַל הַמָּטָה אוֹ עַל אַחַר, שֶׁאֵפְלוּ הַנוֹטָה
3 לְמוֹת יָכוֹל לְהִלָּךְ עַל הַמִּשְׁעָנָה. לֹא נֶאֱמַר 'מִשְׁעַנְתּוֹ'
4 אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה מְהִלָּךְ עַל מִשְׁעַנַּת בְּרִיו³⁶, וְלֹא יִהְיֶה
5 צָרִיף כִּחַ אַחַר לְהִשְׁעָן עָלָיו.

(35) "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה". (36) כוחו, וכך תרגם אונקלוס "על בוריה", ומשום כך כתוב על "משענתו", ולא על "משענת", כלומר על כוח עצמו, שנתרפא לגמרי, וראה מכילתא שם.

6 ה. אֶמְדוּהוּ לְמִיתָה³⁷, וְהִקְלִל³⁸ מִמֶּה שֶׁיִּהְיֶה³⁹, וְלֹאֲחַר
7 מִפְּאֵן הַכְּבִיד וְמָת - הָרִי זֶה נִהְרַג⁴⁰. וְאֵין אוֹמְדִין
8 אוֹתוֹ אֶמֶד שְׁנֵי⁴¹ כְּשֶׁהִקְלַל, שֶׁרְגָלִים לְדַבְרָה⁴².

(37) שיערו בית-דין שימות המוכה מחמת המכה, משנה סנהדרין עח. (38) החולי של המוכה, ולו היה מצבו כך מתחילה, לא היו אומדים אותו למיתה. (39) אבל לא נתרפא לגמרי. שאילו נתרפא לגמרי, היו אומדים אותו לממון ונפטר, ראה הלכה ג. (40) כדעת החכמים שם. (41) לחיים, וישלם חמשה דברים ויצא פטור. אפילו הכביד חוליו אחר-כך ומת, כלמעלה הלכה ג. (42) שמת מחמת מכה זו, שהרי מתחילה אמדהוהו למיתה. בדפוסים שלנו בתלמוד נאמרו המלים "שרגלים לדבר" בסיום דברי רבי נחמיה האומר פטור. אבל הירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ג) מגיה ומוסיף: רבי נחמיה פוטר, וחכמים מחייבים שרגלים לדבר. וכן הוא במאירי סנהדרין עמוד 289 ובדקדוקי סופרים לסנהדרין עמוד 219 מכ"ק, וגירסה זו היתה לעיני רבינו.

9 ו. הַפְּוֵהוּ⁴³ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בְּעֲשָׂרָה מְקָלוֹת וְמָת, בֵּין

21 העושה עבירות להכעיס, אפלו אכל נבלה⁷⁹ או לבש
22 שעטנז⁸⁰ להכעיס⁸¹ - הרי זה אפיקורוס⁸²,
23 ושפופרין⁸³ בתורה ובנבואה⁸⁴ - מצוה להרגן⁸⁵. אם
24 יש בידו פח להרגן בספי⁸⁶ בפרהסיא⁸⁷ - הורג; ואם
25 לאו - בא עליהן בעלילות⁸⁸ עד שיסבב⁸⁹ הרגתן.
26 כיצד? ראה אחד מהן שגפל לכאר, והסלם בכאר -
27 מסלקו, ואומר: הריני טרוד להוריד בני מן הגג,
28 ואחזירנו לה⁹⁰. וכיוצא⁹¹ בדברים אלו.

77 בדפוס רומי ר"מ ובכתב: "המינים". (78) ובדפוס
רומי ר"מ: "עובדי עבודה-זרה מ ישראל". בהלכה זו ידובר
על בני ישראל בלבד, ועל גוים ידובר בהלכה הבאה.
79 שלא נשחטה כהלכה או מתה מיתה טבעית, והאוכלה
אינו עובר אלא על איסור לאו. (80) אריג שאורגים בו
חוטי צמר וחוטי פשתן יחד, ואיסורו בלאו. ויקרא יט, יט;
הוריות יא. (81) כגון שאיסור והיתר לפניו, ומניח את
ההיתר ואוכל את האיסור ככוונה להכעיס את ה'. הוריות
שם. (82) אף כאן צריך לומר "מין", ראה הערה עה, וכן
הגירסא בגמרא עבודה זרה כו: ופסק רבינו כדעת רבי יוחנן
ורבי אבהו, שמומר להכעיס דינו כמין. (83) בדפוס רומי
ר"מ הגירסא: "והאפיקורסים, והם שכופרים בתורה" מן
השמים, שניתנה על פי ה' ביד משה. (84) שה' נותן דברו
בפי אנשים שנבחרו על-ידו להיות שלוחיו, ראה הלכות
תשובה פרק ג, הלכות רח. (85) "מפני שהם מצרים
(צוררים) לישראל ומסירים את העם מאחורי ה'" (הלכות
עכו"ם פרק י, הלכה א). בגמרא שלפנינו (ע"ז כו: כ) כתוב:
"המינים והמסורות והמומרים היו מורידים (לכאר שימותו)
ולא מעלים", ו"האפיקורסים" לא נזכרו כלל. אבל גירסת
רבינו חננאל והרי"ף היא: "המינים והמסורות והמומרים
והאפיקורסים". את "המסורות" לא הזכיר רבינו כאן, מפני
שכבר כתב דינם בהלכות חובל ומזיק פרק ח, הלכה י. ומה
שכתוב "היו מורידים" פירש רבינו כשאין בידו כוח להרגם.
ראה "שולחן ערוך" חושן-משפט סימן תכה סעיף ה, וביאור
הגר"א סעיף-קטן יט. (86) כדין החוטאים בעגל, שצווה
משה להרגם בחרב, "שימו איש חרבו על ירכו. . . והרגו
איש את אחיו" (שמות לב, כז). (87) למען ישמעו ויראו,
כמו בחוטאים בעגל שאמר משה: "עברו ושובו משער
לשער במחנה", שם. (88) בתואנה, לבדות סיבה.
(89) בלי להרוג בידיים, גמרא שם. (90) והיינו "עלילות"
שהזכיר, שם. (91) שם.

29 יא. אכל עובדי פוכבים⁹² שאין בינינו ובינם
30 מלחמה⁹³, ורועי בהמה דקה⁹⁴ מישראל וכיוצא בהן
31 - אין מסבבים להם המיתה. ואסור להצילן⁹⁵, אם
32 נטו למות⁹⁶. כגון שראה אחד מהן שגפל לים - אינו
33 מעלהו. שגמרא: לא תעמד⁹⁷ על דם רעף - ואין זה
34 רעף⁹⁸.

(92) גוים, בניגוד לישראל עובד עבודה-זרה שבהלכה
הקודמת. עבודה זרה כו. (93) אבל בשעת מלחמה - "טוב
שבגוים הרגו", מכילתא בשלח פרשה א, ומסכת סופרים
פרק טו. (94) שדבקים בגול, שמרעים עדריהם בשדות

(58) סנהדרין פא: (59) ולא ראה כל אחד את המעשה כולו,
ואי אפשר לחייבו מיתה. ראה מכות ו: (60) ואינו נהרג עד
שהיו שני עדיו מתרים בו. שם. (61) בשאלות צדדיות,
כבן זכאי שבדק בעוקצי תאנים (זנבות תאנים), שאמרו
העדים תחת תאנה נעשה מעשה. אמר לעד: תאנה זו
עוקציה דקים או עוקציה גסים, סנהדרין ט: (62) שבע
שאלות יסוד הקשורות במקום ובזמן המעשה. (63) בית
הסוהר, מקום צר ואינו גדול אלא כשיעור קומת אדם, ונקרא
"כיפה", לפי שתקרתו היתה קמורה מעשה קשת.
(64) לשון הכתוב ישעיה ל, כ. (65) שנעשים צרים.
(66) וימותו, שהרי כולם רוצחים הם. אבל בהלכה הקודמת
אין מכניסים אותה לכיפה, שהרי אחד מהם לא נגמר דינו
כרוצח.

1 ט. ואין עושין דבר זה לשאר מחיבי מיתת בית דין;
2 אכל אם נתחייב מיתה - ממתין אותו, ואם אינו חייב
3 מיתה - פוטרין אותו. שאף על פי שיש עונות
4 חמורין משפיעות דמים⁹⁷, אין בהן השחתת ישובו
5 של עולם כשפיעות דמים. אפלו עבודה זרה⁹⁸, ואין
6 צריך לומר עריות⁹⁹ או חלול שפת, אינן משפיעות
7 דמים; שאלו עונות הן מעבדות שביין אדם למקום,
8 אכל שפיעות דמים מעבדות שבינו לבין חברו. וכל
9 מי שיש בידו עון זה - הרי הוא רשע גמור. ואין
10 כל המצות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עון זה,
11 ולא יצילוהו מן הדין; שגמרא: אדם עשק בדם
12 נפש וגומר¹⁰⁰. צא ולמד מאחאב עובד עבודה זרה,
13 שהרי נאמר בו: רק לא היה כאחאב¹⁰¹, וכשנסדרו
14 עונותיו וזכיותיו לפני אלהי הרוחות, לא נמצא עון
15 שחייבו פליה, ולא היה שם דבר אחר ששקול
16 כנגדו, אלא דמי נבות; שגמרא: ותצא הרוח
17 ותעמד¹⁰² לפני ה' - זה רוח נבות¹⁰³, ונאמר לו:
18 תפתה¹⁰⁴ וגם תוכל¹⁰⁵. והרי הוא הרשע לא הרג בידו
19 אלא סבב¹⁰⁶, קל וחמר להורג בידו.

(67) שענשם שריפה וסקילה, שחמורים ממתת סייף שבאה
על שפיכות דמים. (68) שהוא כופר בעיקר וחייב סקילה.
(69) ראה למעלה פרק א, הלכה יא. (70) "עד בור ינוס, אל
יתמכו בו", כלומר אדם שרצה נפש, עד הקבר, היינו עד
יום מותו, ינוס ממקום למקום למצוא הצלה, אבל לא יצילו
אותו. וראה סנהדרין ז. שאהרן בנה מזבח לעגל, מפני
שחשש שאם יסרב יהרגו אותו, ולא תהיה להם תקנה
לעולם. מוטב שיעבדו לעגל, אפשר תהיה להם תקנה. וראה
למעלה פרק א, הלכה ד. (71) והמשך הכתוב הוא: "אשר
התמכר לעשות הרע בעיני ה' ויתעב מאד ללכת אחרי
הגילולים". (72) במקרא: ויצא. . . ויעמד. (73) סנהדרין
קב: (74) את אחאב שילך למלחמה, ושם יפול.
(75) מכאן שעל עוון זה של דמי נבות נחתם גזר דין של
אחאב, ולא על עוון עבודה-זרה, שהיה בידו לפני כן.
(76) על-ידי איזבל אשתו, ששלחה מכתבים לזקני עירו של
נבות, מלכים-א כא.

20 י. האפיקורסים¹⁰⁷, והם עובדי עבודה זרה¹⁰⁸ או

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ח' תמוז - ספר משפטים - הלכות נחלות קפה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

5 עוֹשֶׂה עֲבֹרוֹת לְהִנָּאת עֲצָמוֹ, כְּגוֹן אוֹכֵל נְבִלוֹת
6 לְתַאֲבוֹן¹⁰² - מִצְוָה לְהִצִּיל¹⁰³, וְאִסוּר לְעַמֵּד עַל
7 דְמוּתוֹ¹⁰⁴.

99) על אף ההתראה. (100) שעוברים על גזל יום יום ורוב היום, ואף-על-פי שהם חוטאים מחמת תאות ממון ולא להכעיס. "כיון דביק (דאדיק) בה טובא, כמינות דמיא", עבודה זרה יז. (101) נעשו מופקרים. (102) מחמת תאות היצר, כשאינו מוצא היתר. אבל בעובר להכעיס, לא הבחין רבינו בין עומד ברשעו תמיד או לא. (103) עבודה זרה כו: (104) והעומד ואינו מציל - עובר בלאו.

אחרים, השייכים לישראל, עבודה זרה כו. והחמירו בבהמה דקה, מפני שהיא מזיקה ביותר. (95) "לא מעלים ולא מורידים", כלומר אין מסבכים מיתתם על ידי הורדתם לבור, ואין מצילים אותם מן הסכנה, שם. (96) אבל לעזור לעכו"ם שאינו נוטה למות, כגון לרפא חולה - מותר, משום איבה, שם. (97) אלא חייב אתה להציל, ראה למעלה פרק א, הלכה יד. (98) ראה למעלה פרק ב, הלכה יא.

1 יב. בַּמָּה דְבָרִים אָמוּרִים? בִּישְׂרָאֵל בְּעַל עֲבָרָה
2 וְהַעוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ⁹⁹ וְשׁוֹנֶה בּוֹ תְּמִיד, כְּגוֹן רוֹעֵי בַּהֲמָה
3 דְקָה¹⁰⁰ שֶׁפְּקָרוּ¹⁰¹ בְּגִזְלֵי הַהֵם הוֹלְכִים בְּאֵלְתָן; אֲבָל
4 וְשִׂרְאֵל בְּעַל עֲבֹרוֹת שְׁאִינוֹ עוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ תְּמִיד, אֲלֵא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ח' י"ד תמוז תשע"ז

יום ראשון ח' תמוז ה'תשע"ז

הִלְכוֹת נְחָלוֹת

פְּרָק שְׁשִׁי

1) מבאר שאין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי ליורשו ולא לעקור הירושה מן היורש.

8 א. אֵין אָדָם² יְכוֹל לְהוֹרִישׁ לְמִי שְׁאִינוֹ רָאוּי לְיִרְשׁוֹ,
9 וְלֹא לְעַקֵּר³ הִירְשָׁה מִן הַיִּרְשָׁה, אִף עַל פִּי שְׂזָה קְמוֹן
10 הוּא⁴. לְפִי שְׁנֵאמַר בְּפִרְשַׁת נְחָלוֹת: וְהִיתָה לְבְנֵי
11 וְשִׂרְאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט - לֹמַר: שְׁחֶקֶה זֶה לֹא
12 נִשְׁתַּנְּתָה⁵ וְאֵין הַתְּנָאי מוֹעִיל בָּהּ. בֵּין שְׂזָה וְהוּא
13 בְּרִיא בֵּין שְׁהִיָּה שְׂכִיב מְרַע⁶, בֵּין עַל פֶּה בֵּין בְּכַתֵּב
14 - אֵינוֹ מוֹעִיל.

2) משנה בבא בתרא קל. (3) משנה שם קכו: (4) וכלל בדיניו שבנענייני ממון מועיל כל תנאי (כרבי יהודה קידושין יט: ובכמה מקומות). (5) בכתב יד תימן: לא תישתנה. (6) חולה אנוש.

15 ב. לְפִיכָף⁷, הָאוֹמֵר: אִישׁ פְּלוֹנִי בְנֵי בְכוּרֵי לֹא יִטַּל
16 פִּי שְׁנִים, אִישׁ פְּלוֹנִי⁸ בְנֵי לֹא יִירֶשׁ עִם אָחִיו - לֹא
17 אָמַר כְּלוּם⁹. אִישׁ פְּלוֹנִי יִירְשֵׁנִי בְּמָקוֹם שְׁיִשׁ לוֹ
18 בְּתוֹ¹⁰, בְּתֵי תִירְשֵׁנִי בְּמָקוֹם שְׁיִשׁ לוֹ בֵּן - לֹא אָמַר
19 כְּלוּם. וְכֵן כָּל פִּיוֹצָא בְּזַה¹¹. אֲבָל הָיוּ לוֹ יוֹרְשֵׁין
20 רַבִּים, כְּגוֹן בָּנִים רַבִּים אוֹ אַחִים אוֹ בָנוֹת, וְאָמַר
21 כִּשְׁהוּא שְׂכִיב מְרַע: פְּלוֹנִי אָחִי יִירְשֵׁנִי מִכָּל אַחֵי¹²,
22 אוֹ בְתֵי פְלוֹנִית תִּירְשֵׁנִי מִכָּל בָּנוֹתֵי¹³ - דְבָרֵינוּ
23 קְנִימִין¹⁴, בֵּין שְׁאֵמַר עַל פֶּה בֵּין שְׁתַּב בְּכַתֵּב. אֲבָל
24 אִם אָמַר: פְּלוֹנִי בְנֵי יִירְשֵׁנִי לְבָדוּ¹⁵: אִם אָמַר עַל
25 פֶּה - דְבָרֵינוּ קְנִימִין; אֲבָל אִם פְּתַב כָּל נְכָסָיו לְבָנוֹ -
26 לֹא עֲשָׂהוּ אֲלֵא אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס¹⁶, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנִי¹⁷.

7) בבא בתרא שם. (8) שם קל. שאין לו כל זכות ליורשו. (9) דיבורו אינו מועיל וכאילו לא אמר כלום. (10) ומכל שכן כשיש לו בן. (11) כל הדומה לזה, כשאומר על מי שאינו יורשו כלל - שיירשנו. (12) הוא היחידי מבין אחיי יירש אותי. (13) ואין לו בנים. (14) כרבי יוחנן בן ברוקה במשנתנו: "אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים", ונפסקה שם הלכה כמותו. וטעמו פירש רבא בגמרא שם: אמר קרא (דברים כא, טז): "והיה ביום הנחילו את בניו" - התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה. (15) רבינו מחלק בין בן לבין יורשים אחרים. (16) שם קלא: "אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לבנו הגדול - לא עשהו אלא אפוטרופוס וכו'" ואפילו בנו קטן. כלומר, התכוון שבניו יכבדוהו, אבל לא להעבירם מנחלתם. (17) בפרק ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב והלכה ג. לשון שמואל שם: "הכותב כל נכסיו וכו'" ואפשר להבין שהמדובר בלשון מתנה ורבינו כתב "פלוני בני יירשני", שאם נתן בתורת מתנה דבריו קיימים. וההבדל הזה בכך בין הבנים בין אומר בעל פה ובין כתב, אמרו הר"ף כאן, ומדגיש שזאת היא "הילכתא בלי טעמא (הלכה שלא נמסר נימוקה)" ומסתמך על הגמרא שם קמד.

ג. אָמַר: פְּלוֹנִי בְנֵי יִירֶשׁ חֲצֵי נְכָסִי, וְשָׂאֵר בְּנֵי חֲצֵי
27 - דְבָרֵינוּ קְנִימִין¹⁸. אֲבָל אִם אָמַר: הַבְּכוּר יִירֶשׁ
28 כְּפִשׁוּט, אוֹ שְׁאֵמַר: לֹא יִירֶשׁ פִּי שְׁנִים עִם אָחִיו -
29 לֹא אָמַר כְּלוּם; שְׁנֵאמַר: לֹא יוֹכֵל לְכַפֵּר אֶת בֶּן
30 הָאָהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׁנוּאָה הַבְּכוּר¹⁹, פִּי אֶת הַבְּכוּר
31 בֶּן הַשְּׁנוּאָה יִפִּיר.
32

18) דין זה פשוט, שהרי אפילו אמר יירש כל נכסי - דבריו קיימים כמבואר בהלכה הקודמת, ונכתב משום הבבא שלאחריה. (19) חציו הראשון של פסוק זה: "והיה ביום הנחילו את בניו" מלמדנו שהאב רשאי להנחיל את יורשיו כרצונו, כמבואר למעלה הלכה ב, ומסופו של הפסוק למדנו, שזכות זו ניתנה לאב רק בחלק הפשיטות לבדו ולא בחלק

19 יִשְׁקָהּ בֵּין אֲמִירָה לְאֲמִירָה פְּדֵי דְבוּר³⁰; אָבֵל אִם
 20 שָׁקָה - צָרִיךְ שְׂיָהָא לְשׁוֹן הַמִּתְנָה מְעַרְבַּב בְּשִׁלְשֶׁתָּן.
 27 משנה שם, כפי שנתפרשה בגמרא שם קכט.
 28 גמרא שם. 29) גם בשלוש שדות אין הבדל בין
 בתחילה או באמצע או בסוף, כפירושו של הר"י מיגאש
 בבא בתרא שם לדברי ריש לקיש, שנפסקה הלכה כמותו
 נגד רבי יוחנן בדין זה. 30) כדי שאילת שלום תלמיד
 לרב: "שלום עליך רבי ומורי", שתוך כדי דיבור הוא
 כדיבור אחד, ולשון מתנה נמשך לכולם.

ז. פִּצְעֵד³¹? אִם הָיָה לְשׁוֹן הַמִּתְנָה בְּאֲמִצֵּעַ - יֹאמַר:
 22 פְּלוּנִי וּפְלוּנִי יִירְשׁוּ שָׂדֶה פְּלוּנִית וּפְלוּנִית שְׁנַתְתִּים
 23 לָהֶן בְּמִתְנָה וַיִּירְשׁוּם³². וְאִם הָיָה לְשׁוֹן הַמִּתְנָה
 24 בַּתְּחִלָּה - יֹאמַר: תִּתְּנֵן שָׂדֶה פְּלוּנִית וּפְלוּנִית³³
 25 לְפְלוּנִי וּפְלוּנִי וַיִּירְשׁוּם. וְאִם הָיָה לְשׁוֹן הַמִּתְנָה
 26 בְּסוֹף - יֹאמַר: יִירְשׁ פְּלוּנִי וּפְלוּנִי שָׂדֶה פְּלוּנִית
 27 וּפְלוּנִית שְׁנַתְתִּים לָהֶן בְּמִתְנָה.

31) נוסח מעורב בשלושתן שנאמר בסוף הלכה ו.
 32) לשונו של ריש לקיש שם. 33) דוגמא זו היא בשתי
 שדות ושני בני אדם והוא הדין לשלושה או יותר.

ח. יִרְשֶׁת הַבְּעֵל³⁴, אָף עַל פִּי שְׂהִיא מְדַבְּרֵיהֶם³⁵,
 28 עֲשׂוּ חֲזוּק לְדַבְּרֵיהֶם פְּשָׁל תּוֹרָה, וְאִין הַתְּנָא³⁶
 29 מוֹעִיל בָּהּ³⁷, אָלָא אִם פֶּן הַתְּנָה עֲמָה פְּשָׂהִיא
 30 אַרוּסָה, פֶּמּוּ שְׂבָאֲרֵנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת³⁸.
 31

34) כתובות פג: 35) מדברי חכמים. 36) אם התנה שלא
 יירשנה. 37) והוא יורש אותה. 38) פרק כ"ג הלכה ב
 והלכה ו. למעלה פרק א נתבאר כל זה באריכות.

ט. הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים יוֹרְשֵׁם³⁹ אֶת אָבִיו דְּבַר תּוֹרָה. אָבֵל
 32 שְׂאָר יִרְשׁוּתֵיהֶן - מַגִּיחִין אוֹתוֹ לְפִי מִנְהָגָם.
 33

39) מימרא של רבא קידושין יז: ולמד זה מדרשתו של
 חזקיה על הכתוב גבי ישראל שנמכר לגוי (ויקרא כה, ג):
 "וחישב עם קונהו" - ולא עם יורשי קונהו, פירוש, אם מת
 אדונו הגוי יצא עבדו הישראלי לחירות ללא כל תשלום
 ליורש. ומכאן למד רבא, שהבן הגוי יורש נכסים אחרים של
 אביו. ורבי יוחנן (שם יח.) למד זה מהכתוב (דברים ב, ט)
 "כי לבני לוט נתתי את ער ירושה" ושם מבואר, שרבא לא
 קיבל לימודו של רבי יוחנן, משום שאפשר לומר שמפני
 כבודו של אברהם דודו העניק לו הקב"ה זכות ירושה כיוצא
 מן הכלל.

י. וְהַגֵּר⁴⁰ אֵינוּ יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אָלָא
 34 מְדַבְּרֵיהֶם⁴¹. תִּקְנוּ לוֹ שְׂיִירְשׁ פְּשָׂהֵיהּ, שְׂמָא יַחְזוֹר
 35 לְמַרְדָּה⁴². וַיִּרְאֶה לִּי, שְׂתִנְאִי מוֹעִיל בִּירְשָׁה זוֹ⁴³,
 36 הוֹאִיל וְאִין הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מְחִיב לְעַמֵּד בְּתַקְנַת
 37 חֲקָמִים⁴⁴. וְאִין הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו הַגֵּר,
 38 וְלֹא גֵר יוֹרֵשׁ אֶת גֵּר⁴⁵, לֹא מְדַבְּרֵי תּוֹרָה וְלֹא מְדַבְּרֵי
 39 סוֹפְרִים⁴⁶.
 40

הבכורה. [הר"י מיגאש, מובא במגיד משנה כאן, מבאר
 ששני הדינים האלה: יירש הכל ויירש חצי נכסי דבריו
 קיימים - נאמרו כשאין בכור בין הבנים; אבל אם יש בכור
 בניניהם, ברור, שאינו יכול למעט חלק בכורה, והואיל
 ובטלה צוואתו לגבי חלק זה, בטלה גם לגבי חלק
 הפשוטים. והרא"ש והטור (שם) חולקים עליו בחלק
 הפשוטים ודעתם, שהבכור נוטל כדינו והפשוטים מפסידים
 לפי חשבון. (ראה לקמן הלכה ד)].

ד. וְאִם הָיָה פְּרִיא²⁰ - אֵינוּ יָכוֹל לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרְעַ,
 1 לֹא לְבָכוֹר וְלֹא לְאֶחָד מִשְׂאָר הַיּוֹרְשִׁין.
 2

20) בעייה שלא נפשטה שם קלא. ואין מוציאים מיד
 היורשים מספק (רי"ף שם). [בטור שם מביא דעת רבינו
 חננאל שגם בריא יכול לשנות בלשון ירושה (עייני שם)].

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים²¹? פְּשָׂאֲמֵר בְּלְשׁוֹן יִרְשָׁה;
 3 אָבֵל אִם נָתַן מִתְנָה - דְּבָרֵי קְזִמִּין. לְפִיכֶךָ, הַמְחַלֵּק
 4 וְנִכְסָיו²² עַל פִּי לְבָנוֹ²³ פְּשָׂהוּא שְׂכִיב מְרַע²⁴, רַבָּה
 5 לְאֶחָד וּמַעַט לְאֶחָד, וְהַשְׁנָה לָהֶן הַבְּכוֹר - דְּבָרֵי
 6 קְזִמִּין²⁵. וְאִם אָמַר מְשׁוּם יִרְשָׁה - לֹא אָמַר פְּלוּם²⁶.
 7

21) האמור כאן מכוון גם להלכה א. שאין אדם יכול
 להוריש למי שאינו ראוי ליורשו וגם להלכה ד בדין בריא.
 22) משנה שם ככו: 23) בלשון מתנה. 24) ואינה צריכה
 קניין, משום שדברי שכיב מרע "ככתובין וכמסורין דמי".
 25) התורה לא צימצמה זכותם של בני אדם - בין בריאים
 בין חולים - להעניק מתנות בחייהם כרצונם, וקבעה רק
 סדרי ירושה, שאי אפשר לשנותם כמבואר למעלה הלכה א.
 26) לשון המשנה ובר"ן שם מביא כמה פירושים למשנה זו.
 הרשב"ם מפרש, שהמשהה בשיטת חכמים החולקים על רבי
 יוחנן בן ברוקה וסוברים שאפילו בראוי ליורשו אינו רשאי
 לשנות. ויש מי שאומר, שדברי הכול היא ומה שאמרה "לא
 אמר כלום" הכוונה להשוות להם הבכור בלבד ובבכור גם
 רבי יוחנן בן ברוקה מודה, ולזה הסכים רבינו יונה. והפירוש
 השלישי: דברי הכול היא וגם לגבי פשוטים לא אמר כלום,
 מפני שבטלה מקצת הצוואה בטלה כולה. וכן היא דעת
 הר"י מיגאש, שהבאנו למעלה בהערות להלכה ג. וסגנונה
 של ההלכה שלפנינו מוכיח שרבינו קיבל את דעת רבו הר"י
 מיגאש.

ו. כְּתִב²⁷ בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בְּאֲמִצֵּעַ בֵּין בְּסוֹף מְשׁוּם
 8 מִתְנָה, אָף עַל פִּי שְׂהַזְכִּיר לְשׁוֹן יִרְשָׁה בַּתְּחִלָּה
 9 וּבְסוֹף - דְּבָרֵי קְזִמִּין. פִּצְעֵד? תִּתְּנֵן שָׂדֶה פְּלוּנִית
 10 לְפְלוּנִי בְּנִי וַיִּירְשָׁנָה, או שְׂאֲמַר: יִירְשָׁנָה וְתִתְּנֵן לוֹ
 11 וַיִּירְשָׁנָה, או יִירְשָׁנָה וְתִתְּנֵן לוֹ, הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם לְשׁוֹן
 12 מִתְנָה, אָף עַל פִּי שְׂהַזְכִּיר לְשׁוֹן יִרְשָׁה בַּתְּחִלָּה
 13 וּבְסוֹף - דְּבָרֵי קְזִמִּין. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁלֹשׁ שְׂדוֹת²⁸
 14 לְשִׁלְשָׁה יוֹרְשִׁין, וְאָמַר: יִירְשׁ פְּלוּנִי שָׂדֶה פְּלוּנִית,
 15 וְתִתְּנֵן לְפְלוּנִי שָׂדֶה פְּלוּנִית, וַיִּירְשׁ פְּלוּנִי שָׂדֶה
 16 פְּלוּנִית - קָנוּ, אָף עַל פִּי שְׂדֶה שְׂאֲמַר לוֹ בְּלְשׁוֹן
 17 יִרְשָׁה אֵינוּ זֶה שְׂאֲמַר לוֹ בְּלְשׁוֹן מִתְנָה²⁹. וְהוּא שְׂלֹא
 18

יום שני ט' תמוז ה'תשע"ז

פרק שביעי

1 מבאר שאין היורשים נוחלים עד שיביאו ראיה שמת מורישם, ודין הורדת קרוב לנכסי שבוי או לנכסי בורה או לנכסי רטושים או נטושים.

16 א. אין היורשין² נוחלין עד שביאו ראיה בורה
17 שמת מורישין. אבל אם שמעו בו שמת, או שבאו
18 עובדי פוכבים משיחין לפי תמן, אף על פי
19 שמשאיין את אשתו על פיהם ונטל כתבתה³ - אין
20 היורשין נוחלין על פיהם⁴.

2 משנה, יבמות קטז: (3) כבית שמאי, שהודו להם בית הלל אחר שחלקו עליהם בתחילה. ונימוקם: רגילים היו לכתוב בכתובה: "כשתישאי לאחר, תטלי מה שכתוב ליכיי", והרי נישאה לאחר. (4) משום שאין מוציאים ממון מחזקתו אלא על-פי שנים, ובנישואי אשה הקילו חכמים, כדי שלא תתעגן, כמו ששינו (יבמות קכב). "והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד, מפי עבד, מפי אשה, מפי שפחה" (ראה הלכה הבאה).

21 ב. האשה שבאת ואמרה: מת בעלי, אף על פי
22 שהיא נאמנת ותנשא ותטל כתבתה⁵ - אין היורשין
23 נכנסין לנחלה על פיה⁶. אמרה: מת בעלי, ונתנבמה
24 - הרי יבמה נכנס לנחלה על פיה⁷; שנאמר: יקום
25 על שם אחיו המת, והרי קם.

5 נתבאר בהלכה הקודמת. (6) שם קיז. (7) שנינו שם (מ:): הכונס את יבמתו, זכה בנכסים של אחיו. ובברייתא שם כד. למדו זה מן הכתוב (דברים כה, ז): "יקום על שם אחיו המת" - לנחלה. ובגמרא שם קיז. דרש רב חסדא, אותו הכתוב עצמו: "יקום על שם אחיו המת" - והרי קם. פירוש: הרי ייבם אותה, ולפיכך זכה בכל נכסי המת.

26 ג. מי שטבע במים שאין להם סוף⁸, ובאו עדים
27 שטבע בפניהם ואבד זכרו⁹, אף על פי שאין
28 משיאין את אשתו לכתחלה¹⁰ - הרי היורשין נוחלין
29 על פיהם¹¹. וכן אם באו עדים שראוהו שנפל לגב
30 אריות ונמרים, או שראוהו צלוב והעוף אוכל בו,
31 או שנדקר במלחמה ומת, או שנהרג ולא הפירו
32 פניו אבל היו לו סימנים מבהקין בגופו והפירו
33 אותם¹² - בכל אלו הדברים וכיוצא בהן, אם אבד
34 זכרו אחר כך - יורדין לנחלה בעדות זו, אף על פי
35 שאין משיאין את אשתו. שאני אומר: שלא החמירו
36 בדברים אלו אלא מפני אסור פרת¹³; אבל לענין
37 ממון, אם העידו העדים בדברים שחזקתן למיתה,
38 והעידו שראו אותן הדברים ואבד זכרו, ואחר כך
39 נשמע שמת¹⁴ - הרי אלו נוחלין על פיהן. וכנה
40 מעשים בכל יום בכל בתי דינין, ולא שמענו מי
41 שחלק בדבר זה.

40 שם. (41) מן התורה אינו יורשו, משום ש"גר שנתגייר כקטן שנולד" ונותקה קורבת בשר עם הוריו. (42) כדי שלא יפסיד את ירושתו. [בתוספות ישנים שם דיבור המתחיל אלא הקשו: מה יועיל אם יחזור בו מגירותו, הלא גר דינו כישראל גמור, שאף על פי שחטא ישראל הוא, ולא יירש? ותירצו: שאינו בקי בדיני ישראל ויחשוב שיירשן.] (43) אם התנה לפני שנתגייר, שלא יירש - אינו יורש. (44) יכול הוא לוותר עליה לפני שנתגייר. נתבאר למעלה הלכה ח שתנאו של הבעל בירושת אשתו אינו מועיל, אף על פי שהיא מדבריהם ולפיכך משמיענו כאן, שבירושת הגר מועיל התנאי מטעם האמור. (45) האב ובנו או שני אחים שנתגיירו. והטעם, נתבאר למעלה: שנותקה קורבת בשר הגויית, ושניהם כאילו נולדו ברגע גיורם. (46) הנימוק שאמרנו בגר שאביו נשאר בגיורתו איננו שייך כאן שהרי אם יחזור לגיורתו גם כן לא יירש את אביו הגר.

1 יא. כל הנותן⁴⁷ נכסיו לאחרים והניח היורשין, אף
2 על פי שאין היורשין נוהגין בשורה - אין רוח
3 חכמים נוחה הימנו⁴⁸, וזכו האחרים בכל מה שנתן
4 להן⁴⁹. מדת חסידות היא, שלא יעיד אדם⁵⁰ חסיד
5 בצנאה שמעבירין בו הירשה מן היורש, אפלו מכן
6 שאינו נוהג בשורה לאחיו חכם ונוהג בשורה.

47 משנה בבא בתרא קלג: (48) "אין לחכמים נחת רוח ממעשיו וכו' שכועסים עליו דקא עקר (שעוקר) נחלה דאורייתא" (רש"י שם). פסק חכמים בניגוד לדעת רבן שמעון בן גמליאל שאמר: אם לא היו בניו נוהגין כשורה - זכור לטוב. רבינו מסתמך על הוראתו של שמואל (שם) לרב יהודה תלמידו. (49) נתבאר למעלה הלכה ה. שבלשון מתנה דבריו קיימים. (50) שלא יחתום כעד על צוואה כזו. שמואל הורה כך לרב יהודה.

7 יב. ישראל⁵¹ שהמיר⁵² - יורש את קרוביו
8 הישראליים פשהיה⁵³. ואם ראו בית דין לאבד את
9 ממונו ולקנסו שלא יירש, כדי שלא לחזק את
10 ידיהם⁵⁴ - הרשות בידן. ואם יש לו בנים בישראל
11 - תנתן ירשת אביהן המומר להן. וכן המנהג תמיד
12 במערב⁵⁵.

51 שם. (52) החליף דתו, השתמד. (53) אף על פי שחטא ישראל הוא. בקידושין שם דרשו שגוי יורש את אביו מהכתוב (שם ה): "כי ירושה לעשיו נתתי את הר שעיר", ודחו לימוד זה משום ש"ישראל מומר שאני". ומכאן שישראל מומר - יורש (את עשיו הגדירו חכמים כישראל מומר). (54) ידי הממירים. (55) בארצות אירופה שהן מערבית למצרים, מקום מגורי רבינו.

13 יג. צווי חכמים⁵⁶, שלא ישנה אדם⁵⁷ בין הבנים
14 בחייו אפלו בדבר מועט, שלא יבואו לידי תפרות
15 וקנאה, באחי יוסף עם יוסף⁵⁸.

56 שבת י: (57) לא יעדיף. (58) שכתונת הפסים שנתן לו יעקב גרמה לשנאת אחים חריפה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 וְהַבְּרִיחַ - שְׁמִין אֵלֹה הַקְּרוֹבִים שֶׁהוֹרְדוּ מֵה שְׁעָשׂוּ
14 וּמֵה שֶׁאָכְלוּ, כְּמִנְהַג כָּל הָאָרִיסִין שֶׁל אוֹתָהּ
15 הַמְּדִינָה. וְלִמָּה לֹא יַעֲמִידוּ בֵּית דִּין אֶפְסוֹרָפוֹס²³
16 לְעוֹלָם, בֵּין כְּמִטְלָטְלִים בֵּין בְּקִרְקָעוֹת, עַד שֶׁיָּבֹאוּ
17 הַבְּעָלִים אוֹ עַד שֶׁיִּשְׁדַּע בּוֹדְאֵי שְׁמָתוֹ? לְפִי שְׁאִין בֵּית
18 דִּין תִּכְבֵּין לְהַעֲמִיד אֶפְסוֹרָפוֹס לְגְדוּלִים שֶׁהֵן בְּגֵי
19 דַּעַת²⁴.

(20 שם לט. 21) ולשמור עליהם שלא יחזיקו בהם אחרים
שלא כדין. (22) בהלכה שלפנינו, מדובר כשלא שמעו
שמת, ולפיכך אין יורשיו זכאים לנחול אלא לעבוד ולקבל
חלק מהיבול כפי מנהג המדינה. (23) שאינו נוטל שכר,
כמו שמעמידים ליתומים. (24) בגמרא שם: "אפסורפא
לדיקנני (מגודלי זקן) - לא מוקמינן". וטעמו של דבר,
מבואר ברש"י שם: שלא ימצאו אנשים שיסכימו לקבל
עליהם טורח גדול של טיפול בקרקעות חינם, אלא בשביל
יתומים קטנים יקבלו עליהם למען המצוה הרבה;
ובמטלטלין, שאין כל טורח בשמירתם, ימצאו אנשים
שמקבלים לשמירה, משום שמתכבדים בזה שבית-דין
נותנים בהם אימון (על-פי ביאורו של המגיד-משנה).
[ב'נמוקי יוסף' מביא מחלוקת ראשונים, במקרה שנמצא
אדם שאינו קרוב, ומסכים לקבל על עצמו אפסורפוסות
בקרקעות ללא תשלום. דעת הרשב"א שמורידים אותו
לקרקעות, ודעת רבינו אהרן הלוי שאין מורידים, שמה
יפסיד את הנכסים, אבל קרוב הראוי ליורשו ומקבל חלקו
כאריס - לא יפסיד. וכן כתב ה'טור' סי' רפה בשם אביו
הרא"ש, והוא מוסיף, שהיורש יכול למחות נגד מינויו של
אפסורפוס].

20 ו. נְשִׁבָה²⁵ הַשְּׂבִי וּבְרַח הַמְּסָפֵן, וְהֵנִיחַ קָמָה²⁶
21 לְקַצֵּר²⁷ וְעֲנָבִים לְבַצֵּר, תְּמָרִים לְגַדֵּר וְזֵיתִים לְמַסֵּךְ -
22 בֵּית דִּין יוֹרְדִים לְנִכְסָיו וּמַעֲמִידִין לָהֶן אֶפְסוֹרָפוֹס²⁸,
23 וְקוֹצֵר וּבוֹצֵר וְגוֹדֵר וּמוֹסֵךְ, וּמוֹכֵר הַפְּרוֹת, וּמְנִיחִין
24 דְּמִיָּהן עִם שְׂאֵר הַמְּטָלְטְלִין בְּבֵית דִּין, וְאַחַר כֵּן
25 מוֹרִידִין הַקְּרוֹב לְנִכְסָיו; שְׂאֵם יֵרֵד תְּחִלָּה, שְׂמָא
26 יִתְלַשׁ אֵלֹה הַפְּרוֹת שֶׁהֵן כְּתוּשִׁין וְיֵאָכֵל אוֹתָן²⁹.
27 וְהוּא הַדִּין בְּחִצְרוֹת וּפְנִדְקוֹת³⁰ וְחֲנִיּוֹת, הַעֲשׂוֹיּוֹת
28 לְשֹׁכֵר וְאֵינָן צְרִיכִין עֲבוּדָה וְלֹא טָרַח, וְאֵין אָדָם
29 נוֹתֵן אוֹתָן בְּאָרִיסוֹת³¹ - אֵין מוֹרִידִין לָהֶם יוֹרֵשׁ;
30 שֶׁהָרִי גוֹבֵה הַשֶּׁכֶר וְאוֹכֵל. אֲלֹא פִּיצֵד עוֹשִׂין? בֵּית
31 דִּין מַעֲמִידִין לָהֶן גַּבְּאֵי, וְיִהְיֶה הַשֶּׁכֶר מִנְּחַ בְּבֵית דִּין
32 עַד שֶׁיָּבִיא רְאִיָּה שְׁמָת, אוֹ עַד שֶׁיָּבֹאוּ וְיִטַּל שֶׁכָּרוּ.

(25) מימרא של רב יהודה בשם שמואל (שם). (26) תבואה
מחוברת לקרקע. (27) בשלה וראויה לקצור. בעברית יש
שמות שונים לקטיפת מינים שונים של גידולי קרקע: קצירה
- לתבואה, בצירה - לענבים, מסיקה - לזיתים, גדירה -
לתמרים, ואורה - לתאנים. (28) משום שאין בזה טורח
לזמן מרובה, אפשר יהיה למצוא אדם שיעסוק בזה.
(29) קרוב יורש, מורה היתר לעצמו. (30) בתי מלון.
(31) על-מנת שהמקבל עליו הטיפול, יטול חלק מן ההכנסה.

(8) ברייתא, שם קכא. "נפל למים... וחכמים אומרים: מים
שיש להם סוף - אשתו מותרת להינשא, שאין להם סוף -
אשתו אסורה". ואב"י שם מפרש, מים שיש להם סוף, היינו
"שעומד ורואה מארבע רוחותיו", ולפיכך כשהעד ראה
שבעלה נפל למים, ושהה יותר מכדי שאדם יכול להימצא
במים ולחיות - אשתו מותרת להינשא, ואם אינו רואה
מארבע רוחותיו, חוששים שמא עלה מן המים במקום
שראייתו של העד אינה מגיעה. (9) לא הגיעה כל ידיעה
ממנו ונשתכח. (10) דייק רבינו וכתב "לכתחילה",
להודיענו שאם נשאת שלא ברשות בית-דין אין הבעל
מחויב לגרשה, כמבואר בפ"ג מהלכות גירושין ה"ט (ראה
שם, דיני עדות מיתת הבעל). (11) טעמו יתבאר בסוף
הלכה זו. (12) בכל אלו המקרים, אמרו חכמים (שם קב.
וקכא). שאין משיאים את אשתו (ראה הלכות גירושין שם,
נימוקי דינים אלה). (13) לאו דווקא "כרת", שהרי ביאת
אשת איש עונשה מיתת בית-דין, ונקט "כרת" משום שכל
עבירה שחייבים עליה מיתת בית-דין כשיש עדים והתראה
- עונשה כרת בידי שמים כשאין עדים או התראה.
(14) בבבא ראשונה, חסר הסיים: "ואחר-כך נשמע שמת".
וב'בית יוסף' ח"מ סימן רפד (ב'בדק הבית' שלו) כתב שזה
לאו דוקא. ונראה שהתכוון לומר שאין זה תנאי נוסף, אלא
מסקנה הגיונית מן העדות ומן "אבד זכרו". בהלכה
הקודמת, ביאר רבינו שלפעמים משיאין את האשה ואין
היורשים נוחלים, וכאן מבאר שלפעמים אין משיאין
והיורשים נוחלים. ולא ביאר רבינו כאן אם האשה נוטלת
כתובתה משום שזה דבר שבממון, או אינה נוטלת כל זמן
שאסור לה להינשא. הראב"ד כאן אומר שאינה נוטלת, מפני
"שאין אני קורא בה: כשתינשאי לאחר תיטלי כתובתך"
(ראה מגיד-משנה).

1 ד. שְׂבִי¹⁵ שֶׁנִּשְׁבָּה, וְשִׁמְעוּ שְׁמָת, וְיִרְדוּ יוֹרְשֵׁיו
2 לְנַחֲלָה¹⁶ וְחָלְקוּ אוֹתָהּ בִּינֵיהֶם - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ
3 מִיָּדָן. וְכֵן הַבְּרִיחַ מִחֲמַת סַפְנָה¹⁷. אֲבָל הַיּוֹצֵא
4 לְדַעַת¹⁸ שֶׁשִּׁמְעוּ בּוֹ שְׁמָת, וְיִרְדוּ יוֹרְשֵׁיו לְנִכְסָיו
5 וְחָלְקוּם - מוֹצִיאִין מִיָּדָן¹⁹, עַד שֶׁיָּבִיאוּ רְאִיָּה שְׁמָת
6 מוֹרִישֵׁן.

(15) בבא-מציעא לח: ולט. (16) לירש גוף הנכסים ולזכות
בהם (לא רק כאריסים לקבל חלק הפירות). (17) סכנת
הריגה. (18) מרצונו. (19) רש"י שם מבאר ההבדל בין
נאנס לצאת ובין יוצא לדעת: במקרה השני, אנו אומרים:
מכיון שלא אמר הורידו קרובי לנכסי, נראה שאינו רוצה
בכך. אבל כשנשבה או ברח מפני הסכנה, אפשר שלא
הספיק לצוות או שלא שם לב לעניני רכושו (על-פי ביאורו
של המגיד-משנה).

7 ה. שְׂבִי²⁰ שֶׁנִּשְׁבָּה וּבְרִיחַ מִחֲמַת סַפְנָת נְפִשׁוֹת -
8 תִּכְבֵּין בֵּית דִּין לְהַתְּעֵסַק בְּנִכְסֵיהֶן²¹. מִיֵּצֵד עוֹשִׂין?
9 כָּל הַמְּטָלְטְלִין יְהִיוּ מִפְּקָדִין כִּד נְאֻמָּן עַל פִּי בֵּית
10 דִּין, וּמוֹרִידִין לְתוֹךְ הַקְּרָקָעוֹת קְרוֹבֵין הָרְאוּיִין
11 לִירְשָׁה כִּדֵי לְעַבֵּד אֶת הַקְּרָקָעוֹת²² וְלְהַתְּעֵסַק בָּהֶן עַד
12 שֶׁיִּשְׁדַּע שְׁמָתוֹ אוֹ עַד שֶׁיָּבֹאוּ. וְלִכְשִׁיבֹאוּ הַשְּׂבִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגמרא שם אמרו שבקרקעות תיקנו חכמים שיטול שטר כאריס, כדי שיעבד את השדה ולא תבור (שדה שאין מעבדים אותה זמן רב - מתקלקלת). ומזה למד רבינו, שבמקום שאין חשש הפסד כזה - לא תיקנו. ולפיכך בכל אלה, שאין הפסד מצוי בהם - אין מורידים יורש בשטר (מגיד-משנה. ראה ה"ז).

ז. וְאֵין מוֹרִידִין³² הַקְּרוֹב לְעוֹלָם אֶלָּא לְשָׂדוֹת וְלַגְּנוֹת
וּבְרָמִים וּבְיוֹצֵא בֶּהֶן, שִׁיְהִיָּה בֶּהֶן כְּאָרִיס³³, כְּדִי שֶׁלֹּא
יִפְסְדוּ וְנִמְצְאוּ בּוֹרִים וְנִשְׁמִים.

יום שלישי י' תמוז ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) מבאר דין שאין מורידין קטן לנכסים אלה, ולא קרוב לנכסי קטן.

(32) מתבאר מהאמור למעלה. (33) מלשונו משמע, שקרוב מקבל רק חלק אריסות מכל הפירות שאכל, ומחזיר לבעלים - כשיבואו - את מותר דמי הפירות. והראב"ד בהשגותיו חולק, ודעתו שכל מה שאכל הוא שלו, ובפירות שלא נקטפו עד שבאו הבעלים - הוא נוטל חלק אריסות (ראה 'טור' שם).

א. כְּשִׁמוֹרִידִין² קְרוֹב לְנִכְסֵי הַשְּׁבוּי אוּ בּוֹרָח אוּ
לְנִכְסֵי הַיּוֹצֵא לְדַעַת שֶׁשָּׂמְעוּ בּוֹ שְׁמַת - לֹא יוֹרִידוּ
קָטָן,³ שְׁמָא יִפְסְדִי הַנְּכָסִים. וְאֵין מוֹרִידִין קְרוֹב
לְנִכְסֵי קָטָן, שְׁמָא יִטְעַן וְיֹאמַר: זֶה חֶלְקִי הַמַּגִּיעַ לִי
בִּירְשָׁתִי. וְאִפְלוּ קְרוֹב מִחֻמַּת קְרוֹב אֵין מוֹרִידִין.
כִּיצַד? הִיוּ שְׁנֵי אַחִים, אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְנִשְׁפָּה
הַקָּטָן⁴ אוּ בְרַח - אֵין מוֹרִידִין הַגְּדוֹל לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ,
מִפְּנֵי שֶׁהַקָּטָן אֵינוֹ יוֹכֵל לְמַחֲוֹת, וְשְׁמָא יִחְזִיק זֶה
הָאֵח, וְיֹאמַר שְׁנַיִם יֹאמַר: זֶה חֶלְקִי שֶׁהִגִּיעַ לִי
בִּירְשָׁתִי⁵, וּמִחֻמַּת יְרֵשָׁה בְּאֵתִי. וְאִפְלוּ בֶּן אָחִיו שֶׁל
זֶה הַקָּטָן הַנִּשְׁפָּה - אֵין מוֹרִידִין אוֹתוֹ לְנִכְסָיו⁶, שְׁמָא
יֹאמַר: שְׁמִחֻמַּת אָבִי יְרֵשָׁתִי חֶלֶק זֶה.

ח. מִי שֶׁיִּצְאָא³⁴ לְדַעַת וְהִנִּיחַ נִכְסָיו, וְאֵין יָדוּעַ לְהִיכֵן
הַלֵּךְ וְלֹא מָה אֲרַע לוֹ - אֵין מוֹרִידִין קְרוֹב לְנִכְסָיו;
וְאִם יָרַד - אֵין³⁵ מְסַלְקִין אוֹתוֹ. וְאֵין בֵּית דִּין צְרִיכִין
לְהִטְפֵּל בּוֹ וְלְהַעֲמִיד לוֹ אֶפְטֵרוֹפּוֹס, לֹא לְקַרְקַע
וְלֹא לְמַטְלָטְלִין, שֶׁהָרִי לְדַעַתוֹ יִצָּא וְהִנִּיחַ נִכְסָיו³⁶.
וְכִיצַד יִהְיֶה דִין נִכְסֵי זֶה? מְטַלְטְלִין - יַעֲמְדוּ בְּיַד
זֶה שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ עַד שֶׁיָּבֹא זֶה וְיִתְבַּע, אוּ עַד
שְׁמִימוֹת וְיִתְבַּעוּ הַיּוֹרְשִׁין.

(34) שם לח: "היורד לנכסי רטושין, מוציאין אותן מידו", ופירשו (שם לט.) "רטושין" היינו שבעליהם יצאו מרצונם, ולא מסרו לשום אדם את הטיפול בנכסיהם. (35) ב'בית יוסף' חו"מ שם, כתב שטעות-סופר נפלה כאן, ויש למחוק את התיבה "אין" (וכן היא הגירסא בכת"י תימן). (36) ללא כל השגחה, ולפיכך אין בית-דין מצווים לשמור עליהם.

ט. וְהַקְּרָקְעוֹת: מִי שֶׁהִנִּיחוֹ שְׂכָן³⁷ - אֵין לוֹקְחִין
מִמֶּנּוּ שְׂכָר³⁸. וְשָׂדֵה אוּ כְרָם שֶׁהָיָה בֶּהֶן אָרִיס -
יִשְׁאָרוּ כְּמוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ עַד שֶׁיָּבֹא. וְשָׂדֵה אוּ כְרָם
שֶׁהִנִּיחֵם בּוֹרִים³⁹ - יִשְׁאָרוּ בּוֹרִים⁴⁰; שֶׁהָרִי הוּא
בְּרִצּוֹנוֹ אֶבֶד מְמוֹנוֹ, וְאֶבְדָּה לְדַעַת אֵין אָנוּ מְצוּיִן
לְהַחְזִיקָהּ.

(37) צ"ל "שוכן" - כת"י תימן. פירוש, אם מי שהוא שוכן בחצירו או בחנותו לפני שיצא לדעתו. (38) אין בית-דין גובה ממנו שכר דירה. (39) בלתי מועבדים. (40) ואף-על-פי שהקרקע יפסד.

י. שֶׁמְעוּ בּוֹ⁴¹ שְׁמַת - הָרִי בֵּית דִּין מוֹצִיאִין פֶּל
הַמְטַלְטְלִין וּמְנִיחִין אוֹתָן אֶצֶל נְאֻמָּן עַל פִּיהֶן⁴²,
וּמוֹרִידִין הַקְּרוֹב לְשָׂדוֹת וְלַפְּרָמִים שִׁיְהִיָּה בֶּהֶן
כְּאָרִיס⁴³ עַד שֶׁיָּבִיא רְאִיָּה בְּרוּרָה שְׁמַת אוּ עַד
שֶׁיָּבֹא.

(2) בבא-מציעא לט. (3) מימרא של רב הונא, שם: "אין מורידים קטן לנכסי שבוי, ולא קרוב לנכסי קטן, ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן". (4) רבינו מפרש מימרא של רב הונא, בקטן שבוי, משום שכל הסוגיא שם עוסקת בשבוי, אולם להלכה גם רבינו מודה שאין מורידים קרוב אפילו לקטן שאינו שבוי, שהרי הנימוק: "שמא יטעון" כוחו יפה גם בלא שבוי (ראה לחס-משנה). (5) והקטן אינו יודע למחות ולהתדיין עמו. (6) בהגהות מיימוניות אות א, כתב: "צריך-עיון מניין לו זה?" ובלחם-משנה האריך בזה, והוסיף קושיא: למה לא פירש רבינו קרוב מחמת קרוב, שפירשו בגמרא: "באחי דאימא"? (אחי האם שאינם יורשי אבי הקטן, ואף-על-פי-כן יש אפשרות רחוקה שיוכל לטעון: ירשתים. ראה ה"ב). ונראה לי, שהדין שלפנינו אינו ביאור לקרוב מחמת קרוב, אלא הרחבת המונח "קרוב", שהרי בן אחיו הוא יורש ממש כמו אחיו ועומד במקומו, ו"אפילו" שכתב רבינו משמעותו - אף-על-פי שאחיו חי - אין מורידין את בנו, שמא ימות אביו ויאמר בנו זה: מחמת אבי ירשתי. ודין קרוב מחמת קרוב, מבאר רבינו בהלכה הבאה (ראה ביאורנו שם). [פירוש פשוט זה מיישר את ההדורים מבלי להיכנס לפירצה הדחוקה של בעל לחס-משנה].

ב. לְעוֹלָם אֵין מוֹרִידִין קְרוֹב לְנִכְסֵי קָטָן, אִפְלוּ³⁵

(41) בזה שיצא לדעתו. (42) דעת רבינו, שדין שמעו שמת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגמרא שם - אלא על הגמרא שסותרת לכאורה דברי עצמה. ראה מהר"ם ש"ף שיישב סתירה זו בפשטות]. (8) גמרא שם. (9) יורשי אבי הקטן כתבו בשטר, כיצד חלקו ביניהם נכסי המוריש, ומתוך כך בטל החשש שמא יאמר הקרוב: נכסים אלה שאני מטפל בהם - חלקי הם בירושה. (10) שיטה אחת בגמרא שם אומרת, שלבתיים מורידים קרוב, מפני שהשכנים יודעים שבתים אלה הם רכושו של הקטן, מה שאין-כן בקרקעות הנמצאים מחוץ לעיר. ובמסקנא שם אמרו, שאין הברל בין בתים לשדות. (11) ובשטר זה ירשמו בדיוק גבולות שדותיו של הקטן. (12) שם. (13) שהוא יורש חלק אמו בנכסי הזקנה (הסבתא). (14) שנינו בגיטין כח. "המביא גט והניחו (את הבעל) חולה או זקן, נותן לה בחזקת שהוא קיים" ואין חוששים שמא מת, ולמה כאן חוששים למיתה? ב'תוספות' שם ד"ה והניחו (וכן כאן ד"ה דילמא) הסבירו: שלנכסי יתומים חששו יותר, ובעגונה הקילו. ועוד: בשבויה יש לחשוש יותר למיתה, משום עינויי שביה. (15) בכל הנכסים. (16) שמא מתו שתי השבויות, והקטן יורש חצי הנכסים, והבת שלא נשבת - חצי. (17) כרבא, שם, בניגוד לדעת אב"י, שמוסרים לבת חצי הנכסים, משום שמורידים קרוב לנכסי שבוי (כלמעלה פ"ז ה"ה), ומעמידים אפטרופוס למחציתו של הקטן. (18) כיורשה של אמו. (19) שאין אנו יודעים אם היא חיה או לא. (20) לכל השליש. גם כאן נחלקו אב"י ורבא, בהתאם לשיטותיהם בדין הקודם בחצי הנכסים. [כתב הר"ף בהלכותיו (בבבא מציעא אות שלו): איתמר משמיה דרב צמח גאון זצ"ל, מעות (כסף מזומן) קטן, ממנין עליהן אפילו קרוב, דאמרין מעיינינן איניש דמעלי ושאפו נכסיה (נחפש ונמצא איש הגון ונכסיו במצב טוב), ולא פלוג רבנן (ולא חילקו חכמינו) בין רחוק לקרוב וכו'. ופסק הר"ף כמותו. וכן יש לדיין מלשונו של רבינו לקמן פ"י סוף ה"ו].

יום רביעי י"א תמוז ה'תשע"ז

פְּרָק תְּשִׁיעִי

(1) מבאר דין אחים ששיבחו נכסים שהשבח לאמצע, ודין יורש שהשבח הנכסים ולבא לו אח ממדינה אחרת, ודין אחד מהאחים שמינהו המלך גבאי או סופר, ודין נושא ונותן בבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמו, ודין אחד מן האחים ששטר חוב של אביהם יוצא מתחת ידו ודין נטל מכספי הירושה כסף ללמוד תורה או אומנות, ודין מניח בנים גדולים וקטנים שאין הגדולים מתפרנסים פרנסת הקטנים ולא קטנים ניזונים ממזונות הגדולים, ודין החזרת שושבניות, ודין גדול האחים שלו שב מתפוסת הבית, כדי שיהיו דבריו נשמעים.

- א. הַאֲחִינָּהּ²³ שְׁעֵדֵן לֹא חִלְקוּ יְרֵשֶׁתָּ אֲבִיהֶן, אֲלֵא פְּלֵן
מִשְׁתַּמְשִׁין בְּיַחַד בְּמָה שֶׁהֵגִיחַ לָהֶן - הָרִי הֵן פִּשְׁתַּפִּין
לְכָל דְּבָר. וְכֵן בְּשֵׂאֵר הַיּוֹרְשִׁין - הָרִי הֵן שְׁתַּפִּין
בְּנִכְסֵי מוֹרִישָׁן. וְכֹל שֶׁנִּשְׂאָ וְנָתַן כֹּל אֶחָד מֵהֶן
בְּמִמּוֹן זֶה²⁴ - הַשָּׂרֵךְ לְאֲמִצְעָה.²⁵

1 קְרוֹב מִחֶמֶת אֲחֵי הָאֵם⁷ שְׂאִינָן רְאוּיִין לִירֵשׁ. הִרְחֵקָה
2 יְתֵרָה הִיא זֹו. וְאֶפְלוּ יֵשׁ בְּיַנְיָהּ⁸ שְׁטַר חִלְקָה⁹ בֵּין
3 בְּבֵתִים¹⁰ בֵּין בְּשֻׁדוֹת - לֹא יֵרֵד. וְאֶפְלוּ אָמַר: כְּתָבוּ
4 עָלַי שְׁטַר אֲרִיסוֹת¹¹ - לֹא יֵרֵד; שְׁמָא יֵאבְדוּ הַשְּׁטָרוֹת
5 וְיֵאָרְכוּ הַיָּמִים וְיִטְעֶן וְיֹאמַר שְׂזָה חִלְקִי יִרְשֶׁה בָּא לֹו
6 (מִחֶמְתוֹ אוֹ) מִחֶמֶת מוֹרִישָׁיו. מַעֲשֶׂה¹² בְּאִשָּׁה אַחַת,
7 שֶׁהָיוּ לָהּ שְׁלֹשׁ בָּנוֹת, וְנִשְׁבְּתָה הַזְּקֵנָה הִיא וּבֵת אַחַת,
8 וּמִתָּה בֵּת שְׁנֵי וְהֵנִיחָה בֵּן קָטָן¹³; וְאָמְרוּ חֲכָמִים:
9 אֵין מוֹרִידִין זֹו הַבֵּת הַנִּשְׂאָרָה לְנִכְסִים - שְׁמָא מִתָּה
10 הַזְּקֵנָה¹⁴, וְנִמְצְאוּ שְׁלִישׁ נִכְסִים¹⁵ אֵלוֹ לְקָטָן, וְאֵין
11 מוֹרִידִין קְרוֹב לְנִכְסֵי קָטָן; וְכֵן אֵין מוֹרִידִין לְזָה
12 הַקָּטָן בְּנִכְסִים - שְׁמָא עֵדִין הַזְּקֵנָה בְּחַיִּים, וְאֵין
13 מוֹרִידִין קָטָן לְנִכְסֵי שְׁבוּי. אֲלֵא לִי צִיד עוֹשִׁין? מִתוֹךְ
14 שְׂצָרִיךְ לְהַעֲמִיד אֶפְטְרוֹפּוֹס לְחֻצֵי שָׁל קָטָן¹⁶,
15 מַעֲמִידִין אֶפְטְרוֹפּוֹס עַל כָּל נִכְסֵי הַזְּקֵנָה¹⁷. אַחַר
16 זְמַן שְׁמַעוּ שְׁמֵתָה הַזְּקֵנָה. אָמְרוּ חֲכָמִים: תֵּרֵד הַבֵּת
17 הַנִּשְׂאָרָה לְשְׁלִישׁ הַנִּכְסִים, שֶׁהוּא חִלְקִי יִרְשֶׁתָּה; וְיֵרֵד
18 הַקָּטָן לְשְׁלִישׁ, שֶׁהוּא חִלְקוֹ מִנִּכְסֵי הַזְּקֵנָה¹⁸;
19 וְהַשְּׁלִישׁ שָׁל בֵּת הַשְּׁבוּיָה¹⁹ - מַעֲמִידִין לֹו
20 אֶפְטְרוֹפּוֹס²⁰ מִפְּנֵי חִלְקִי הַקָּטָן, שְׁמָא מִתָּה גַם הַבֵּת
21 הַשְּׁבוּיָה, וְיֵשׁ לְזָה הַקָּטָן חֻצֵי הַשְּׁלִישׁ שְׁלָה. וְכֵן כָּל
22 פִּיּוּצָא בְּזָה.

(7) רבינו מפרש מה שאמרו שם "אחי מאמא", בקרובים מחמת אחי האם, שאינם ראויים לירש את הנכסים שהיו בחזקת אבי הקטן. תמצית שיטתו של רבינו היא: א. כל מי שראוי לירש את נכסי אבי הקטן במקרים מצויים, כגון בני המת, אחיו ובני אחיו - נכנסים בגדר "קרוב", ועיקר התקנה שלא להוריד קרוב, מנומקת: שלא יאמר אני היורש החוקי של אותם הנכסים; ב. "קרוב מחמת קרוב", פירוש, אדם שאין לו אפשרות של ירושת נכסים אלא במקרה רחוק מן המציאות, שאין אנו רגילים לחוש לו בענינים אחרים, ואף-על-פי-כן אין מורידים אותו. וטעמו של דבר, מבאר רבינו: "הרחקה יתירה היא זו" כלומר, מכיון שהוכרחו לתקן שלא להוריד קרוב - לא נכנסו לחלק בין ראוי לירש במקרים מצויים, ובין אינו ראוי אלא במקרים יוצאים מן הכלל, וכללו בתקנה זו כל מי שיש אפשרות כל שהיא - לרבות כזו שברוך כלל אין בית-דין חוששים לה - לטענת ירושה. וכן פירש ב'טור' חו"מ סי' רפה: "קרוב מחמת קרוב", אם יש בו צד שיכול להחזיק בהן משום ירושה. והגבלה זו - אפשרות ירושה - אין להימלט ממנה, שהרי מוכרחים לקבוע גבול מסויים בין קרוב מחמת קרוב ובין רחוק, שאם לא כן הרי כל ישראל קרובים הם, שכולם צאצאי יעקב אבינו (ונראה שגם רש"י מגביל כך תחומי הקרוב מחמת קרוב). ובזה נתבהרה שיטת רבינו ונסתלקו התמיהות. [נמה שהקשה בלחם-משנה בנגוע ל"אחי מאמא" שבדברי רב הונא בעמוד א, ולמה שאמרו שם בעמוד ב ב"אחי דאמא" לא על רבינו תלונתו - שהרי פסק כמסקנת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי י"א תמוז – ספר משפטים – הלכות נחלות קצא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

בנוסח התפילה, נאמר "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו" והם שלושה עניינים שבכל אחד מישראל - חלק, גורל וירושה. והם שלושה עניינים בעבודת האדם לקונו. א. "ירושה" הם העניינים שיש לכל אחד ואחד מישראל בירושה מהאבות והאמהות, ובלשון התניא (פי"ח) "אהבה מסותרת שהיא ירושה לנו מאבותינו", ואין זה מגיע מצד יגיעת האדם אלא מירושה, שמבלי להתחשב במעמדו ומצבו - הוא "יורש הכל".

ב. "חלק" היא עבודת האדם בכח עצמו, היינו העבודה בכוחות הפנימיים שלו - שכל ומדות. ג. "גורל" היא העבודה על-ידי הכוחות המקיפים - בחינת 'יחידה' שבנפש.

ההוראה מהלכה זו, שכל יהודי ויהודי "יורש הכל" בכל שלושת האופנים, וצריך תהיה הירושה חדורה אצלו בכל כוחות הנפש - הגלויים והמקיפים.

בהמשך לזה ישנה גם הוראה פרטית מהלכה זו:

"האחין שעדיין לא חלקו ירושת אביהן... וכל שנשא ונתן כל אחד מהן בממון זה, השכר לאמצע".

העבודה בכלל היא, שהירושה שמקבל כל אחד מישראל תתגלה ותומשך בעבודה בפועל - "המעשה הוא העיקר", על-דרך ניהול משא ומתן בממון שבא בירושה. ובזה יש שני אופנים, האחד לפני שמחלקים את הירושה, שאז כולם עדיין שותפים, ולכן השכר לאמצע. והשני, שכל אחד ואחד נושא ונותן לעצמו ומקבל את חלקו.

ובעבודה, הסדר הרגיל הוא שכל אחד ואחד עובד את עבודתו לעצמו ומקבל את שכרו, אבל ישנם עניינים שחייבים להעשות ביחד, כגון תפילה בציבור עד"מ.

ולמעלה משני עניינים אלו, ישנו עניין הירושה שהיורש עומד במקום המוריש, ואז עבודתו אינה בבחינת בן שיוורש, אלא שהוא המוריש ממש. ועבודה זו שייכת בכל

ג' הקווין:

בתורה - שלימוד התורה שלו הוא בתכלית הביטול "תען לשוני אמרתך" שהוא כעונה אחר האומר דבר ה' ממש, מה שנאמר למשה מסיני.

בתפילה - ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך", ש"יגיד" הוא לשון המשכה, שהפה הוא רק כלי שיומשך ויתגלה על-ידו דיבורו ית'.

ובגמ"ח - שמרגיש בצדקה ובגמ"ח שנותן, שאינו אלא שליח של הקב"ה, וכל הצדקה שנותן היא משלו ית' שהוא "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים".

(ע"פ י"ן מלכות ט' רפ"ב)

2) משנה בבא בתרא קמד. 3) של הירושה. 4) חולקים בשווה. זה נלמד ממעשה של רב ספרא (שם קמד.) שנשא

ונתן בממון של ירושה משותפת, ובאו היורשים האחרים ותבעו חלקם ופסק רבא, שאדם גדול כרב ספרא שביטל תלמוד תורה והקדיש זמן וטירחה, בוודאי לצרכי פרנסה נחוצים עשה זאת וכאילו התנה בפירוש, שלעצמו הוא עושה, ותנאי כזה מועיל כמבואר במשנתנו. ומכאן, שבאדם שאינו מסוגו של רב ספרא - השכר לאמצע ואינו יכול לטעון: אני טרחתי והרווחתי - ובשבילי טרחתי, שאנו אומרים שהמשכית מחל ליורשים האחרים את טירחתו.

- 1 ב. הִיוּ הַיּוֹרְשִׁין גְּדוֹלִים וְקִטְנִים, וְהַשְּׂבִיחַ
- 2 הַגְּדוֹלִים אֶת הַנְּכָסִים⁶ - הַשְּׂבִיחַ לְאִמְצַע. אָמְרוּ⁷ :
- 3 רְאוּ מָה שֶׁהֵנִיחַ לָנוּ אָבִיא, וְהָרִי אָנוּ עוֹשִׂין וְאוֹכְלִין⁸
- 4 - הַשְּׂבִיחַ שֶׁל מִשְׂבִּיחַ⁹. וְהוּא¹⁰ שֶׁהִיָּה הַשְּׂבִיחַ מִחֶמֶת
- 5 הוֹצָאָה שְׁהוֹצִיא הַמִּשְׂבִּיחַ; אָבֵל שְׂבַחוּ נְכָסִים מִחֶמֶת
- 6 עֲצָמָן¹¹ - הַשְּׂבִיחַ לְאִמְצַע.

5) משנה שם קמג: וכביאורו של רבא בגמרא. 6) והקטנים אינם יכולים להשביח. 7) הגדולים לקטנים לפני שהשביחו. 8) נוטלים את השבת. רשב"ם במשנתנו מבאר, שאפילו לא אמרו בפני בית דין אלא בפני עדים - מועיל התנאי. ובמגיד משנה כאן כתב, שכן משמע גם מלשונו של רבינו, שהרי לא התנה שהאמירה צריכה להיות בפני בית דין. [בירושלמי בבא בתרא פרק ט הלכה ג אמר רבי לא (שם תנא או אמורא): אם אמרו בפני בית דין. וכן כתבו בתוספות בבבלי בשם תוספתא (ראה הגהות הב"ח שם). ויש לתמוה על הרשב"ם והרב המגיד שלא הביאו כלל את דברי הירושלמי]. והרא"ש (פרק ט סימן ט) מחלק בין גדולים לקטנים: בקטנים - צריך שיאמר בפני בית דין, שמא יטרחו בית דין וימצאו אדם שישביח גם בשבילם. אבל בגדולים מספיק תנאי בפני עדים. 9) מפני שהאחרים, שאינם משתתפים בהשכחה, מוחלים. ומה שאמרו (בבבא מציעא כב:): "קטנים אינם בני מחילה" היינו במקום שמפסידים. אבל כאן אינם מפסידים כלום, שהרי אינם יכולים להשביח (תוספות שם דיבור המתחיל ואם. וכן כתב הרא"ש שם). 10) בתנאי. 11) כגון שעלה הנהר על גדותיו והציף שדות והעלה עליהן אדמה שמינה או זבל.

- 7 ג. וְכֵן¹² אִם הִיתָה אֶשְׁתּוֹ שֶׁל מֵת הַיּוֹרֶשֶׁת בְּכֻלָּל
- 8 אַחֲוִיתֶיהָ¹³ אוּ בְּכֻלָּל בְּנוֹת דּוֹדֶיהָ¹⁴, וְהַשְּׂבִיחָה
- 9 הַנְּכָסִים - הַשְּׂבִיחַ לְאִמְצַע. וְאִם אָמְרָה: רְאוּ מָה
- 10 שֶׁהֵנִיחַ לִי בְּעָלִי, וְהָרִינִי עוֹשֶׂה וְאוֹכְלָת, הַשְּׂבִיחַ
- 11 הַנְּכָסִים מִחֶמֶת הוֹצָאָה - הָרִי הַשְּׂבִיחַ שְׁלָה.

12) במשנתנו: "וכן האשה שהשביחה וכו'" וכיארור בגמרא (שם קמד.) שהמדובר באשה יורשת. ורבינו הוסיף דוגמאות. 13) כגון ראובן נשא בת שמעון אחיו ומת ראובן בלי בנים ושמעון מת והניח עוד בנות והן קטנות, הרי אלמנתו של ראובן ואחיותיה יורשות את בעלה מכוח אביהן, שהיה יורשו אילמלי היה בחיים. 14) כגון, שהיו לראובן ושמעון עוד אח, או אחים שהם דודיה ומתו והניחו בנות. ורשב"ם שם מוסיף עוד דוגמא: כגון שאמר בעלה: תירש אשתי בין הבנים.

1 ד. מי שִׁירֶשׁ¹⁵ אֶת אָביו, וְהִשְׁבִּיחַ הַנְּכָסִים וְנָטַע
2 וּבָנָה, וְאַחַר כֵּן נֹדַע שֵׁשׁ לוֹ אַחִין בְּמִדִּינָה אַחֶרֶת:
3 אִם קָטָנִים הֵן - הִשְׁבַּח לְאִמְצַע¹⁶; וְאִם הָיוּ גְדוֹלִים,
4 הוֹאִיל וְלֹא נֹדַע שֵׁשׁ לוֹ אַחִין - שָׁמִין לוֹ פְּאָרִיס¹⁷.
5 וְכֵן אִחַ שְׁיָרֵד לְנִכְסֵי קָטָן וְהִשְׁבִּיחַ - אֵין שָׁמִין לוֹ
6 פְּאָרִיס, אֲלֵא הִשְׁבַּח לְאִמְצַע, שְׁהָרִי לֹא בְרִשׁוֹת יָרֵד.

11 ו. אֶחָד מִן הָאֲחִין²¹ שִׁמְנָהוּ הַמֶּלֶךְ גְּבַאי²² אוֹ סוֹפֵר
12 שְׁמֹכְנִיס וּמוֹצִיא בְּמִמּוֹן הַמֶּלֶךְ²³, וְכֵן כָּל פּוֹצֵא בְּזֶה
13 מֵעֲבוּדַת הַמֶּלְכִים: אִם מִחֲמַת אֲבִיהֶן מָנְהוּ, כְּגוֹן
14 שֶׁהָיָה אֲבִיהֶן יָדוּעַ בְּדָבָר זֶה, וְאָמַר²⁴: נַעֲמִיד תַּחְתּוֹ
15 בְּנוֹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַיְתוּמִים - הַפָּרֶס שְׁיִטֵּל
16 וְכָל הַשֶּׁכֶר שְׁיִשְׁתַּכֵּר בְּעַבְדָּה לְכָל הָאֲחִין. וְאִפְלוּ
17 הָיָה חָכֵם בְּיֹתֵר וְרָאוּי לְמִנּוּת²⁵. וְאִם מִחֲמַת עֲצָמוֹ
18 מָנְהוּ - הָרִי זֶה לַעֲצָמוֹ²⁶.

19 ז. אֶחָד מִן הָאֲחִין²⁷ שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּתוֹךְ
20 הַבַּיִת²⁸, וְקָנָה עֲבָדִים בְּשָׂמוֹ לְבַדוֹ²⁹, הִלְוָה לְאַחֵרִים
21 וְהָיָה שֹׁטֵר הַחֹב בְּשָׂמוֹ לְבַדוֹ, וְאָמַר: מְעוֹת אֵלוֹ
22 שֶׁהִלְוִיתִי אוֹ שֶׁקָּנִיתִי בְּהֵן עֲבָדִים אֵלוֹ שְׁלִי לְבַדֵּי הֵן,
23 שֶׁנִּפְלוּ לִי מִבַּיִת אָבִי אֲמִי³⁰, אוֹ מִצִּיאָה מְצֵאתִי, אוֹ
24 מִתְּנָה נְתָנָה לִי - עֲלֵיו לְהִבְיֵא רְאִיָּה³¹ שֶׁנִּפְלָה לוֹ
25 יִרְשָׁה אַחֶרֶת, אוֹ מְצָא מְצִיאָה, אוֹ זָכָה בְּמִתְּנָה³².
26 וְכֵן³³ הָאִשָּׁה³⁴ שֶׁהָיְתָה נוֹשֵׂאת וְנוֹתֵנָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת,
27 וְהָיָה אוֹנוֹת, שֶׁהֵן שֹׁטְרֵי מִמְּכָר עֲבָדִים וְשֹׁטְרֵי חוֹבוֹת,
28 יוֹצֵאוֹת עַל שְׂמָה, וְאָמְרָה: שְׁלִי הֵן, שֶׁנִּפְלוּ לִי מִבַּיִת
29 אָבוֹתִי - עֲלֵיהֶן לְהִבְיֵא רְאִיָּה שֶׁנִּפְלוּ לָהּ לִירְשָׁה³⁵.
30 וְכֵן אֲלֻמְנָה שֶׁהָיְתָה נוֹשֵׂאת וְנוֹתֵנָה בְּנִכְסֵי יְתוּמִים,
31 וְהָיָה אוֹנוֹת וְשֹׁטְרוֹת יוֹצֵאוֹת עַל שְׂמָה, וְאָמְרָה:
32 מִיִּרְשָׁה נִפְלוּ לִי, אוֹ מִצִּיאָה מְצֵאתִי, אוֹ מִתְּנָה נְתָנָה
33 לִי - עֲלֵיהֶן לְהִבְיֵא רְאִיָּה³⁶. וְאִם יֵשׁ לָהּ נְדוּנָיָה³⁷,
34 וְאָמְרָה: מְנַדְוִנִיתִי לְקַחְתִּי - נְאֻמְנָת. אֲבָל אִם אֵין לָהּ
35 נְדוּנָיָה וְלֹא הִבְיָא רְאִיָּה³⁸ - הָרִי הַפֶּל בְּחֻזְקָת
36 הַיִּירֶשֶׁן.

27 מחלוקת רב ושמואל שם נב. (28) היה מנהל כל ענייני נכסי הירושה המשותפים. (29) בשטר הקניין כתוב שמו בלבד ואין בו רמז שנקנו בכספי הירושה. (30) והירושים האחרים הם אחיו מן האב ולא מן האם, ואין להם חלק באותן המעות. (31) כרב. אף על פי שבכל מקום הלכה כשמואל בדיני ממונות, פסק רבינו כאן כרב, משום ששנינו כמותו בברייתא (שם:). (32) רב אמר סתם: "עליו להביא ראייה" ופירש רבה (שם:). כוונתו, שעליו להביא ראייה שיש לו כסף משלו שאינו מנכסי הירושה, ורב ששת פירש

(15) בבא מציעא לט: ר"מ. (16) ואינו נוטל חלק כאריס בחלק הירושה של אחיו. כרב חסדא שם במעשה של מרי בר איסק. והטעם, משום שאין מורידים קרוב לנכסי קטן אפילו הוא שבו (ראה למעלה פרק ח הלכה א) ולפיכך נידון כיורד שלא ברשות בית דין, שאין לו כלום, ואף על פי שלא ידע שיש לו אחים ולא שייך לומר: מחל לאחיו. (17) נוטל חלק היבול והשבח בחלקם של אחיו, משום שמורידים קרוב לנכסי שבו או בורח מחמת סכנה ומקבל חלק כאריס (ראה למעלה פרק ז הלכה ד) ואחים אלה שיצאו למדינה רחוקה לפני שמת המוריש - בית דין מטפלים בנכסיהם כמו בנכסי שבו, שהרי אינם בגדר יוצא לדעת שהשאירו נכסיהם מבלי לדאוג לטיפול בהם (ראה שם הלכה ח) ולפיכך דנים אותו כיורד ברשות בית דין. וכל זה כשלא ידע שיש לו אחים, אבל כשידע אנו אומרים: מכיוון שלא התנה בפני עדים שלטובת עצמו הוא משקיע כסף או טורה רב, מתקבל על הדעת שמחל. כל הדינים שבהלכה זו הם בשיטת הרי"ף בהלכותיו כאן. [בהשגות הראב"ד כתוב: "ואם ידע מה בכך, הלא מורידין קרוב לנכסי שבו קטן אלא אם כן יצא לדעת ולא ציווה דהיינו רטושין". ברור, שטעות סופר כאן, במקום "קטן" צריך להיות "גדול"].

7 ה. אֶחָד מִן הָאֲחִין¹⁸ שֶׁלָּקַח מְעוֹת וְעָשָׂה בְּהֵן
8 סְחוּרָה, אִם הָיָה תִּלְמִיד חָכֵם גְּדוֹל שְׁאִינוּ מְגִיחַ
9 תּוֹרָתוֹ שְׁעָה אַחַת - הָרִי הַשֶּׁכֶר שְׁלוֹ¹⁹; שְׁאִין זֶה
10 מְגִיחַ תּוֹרָתוֹ וּמִתְעַסֵּק לְצַרְף אַחִיו²⁰.

(18) מעשה ברב ספרא (בבא בתרא קמד. ראה למעלה הלכה א בהערות). (19) משמע שכל השכר שלו. והרמב"ן הובא במגיד משנה כאן כתב, שרב ספרא לקח חלקו וגם שכר טירחתו בחלק אחיו כפי מנהג המדינה. [בנימוקי יוסף כאן כתב, שעכשיו אין לנו תלמידי חכמים כרב ספרא וכולם נידונים לעניין זה כאנשים פשוטים. ובבית יוסף חושן משפט סימן רפז מביא שיטת הנימוקי יוסף ואומר: "ואין דבריו נראים לי כלל" (ראה דרכי משה שם). (20) לצורך עצמו מוטל עליו לטרוח כמו שאמרנו: יפה תורה עם דרך ארץ (סמ"ע שם סעיף קטן יג) אבל לא לצורך אחרים, והרי זה כאילו התנה שלצורך עצמו הוא עושה. מכאן יש ללמוד שעיסקא נידונית כטירחה רבה בגופו ממש, שהרי דעת רבינו, שהתנאי מועיל רק בהשקיע כספו או טירחה בגופו ממש (כמו שביארנו למעלה הלכה ב). ואין לומר, שרב ספרא השקיע כסף משלו, שהרי אמרו שם בפירושו: "שבק אבוה זוזי שקלינהו עבד בהו עיסקא (הניח אביו זוזים, לקחם ועשה בהם עסק)", ולא מצאנו בדברי הפוסקים שהמדובר בהשקעות כסף.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"א תמוז - ספר משפטים - הלכות נחלות קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45) ברייתא שם קעג. (46) של אביהם שהלווה כסף לפלוני. (47) וטוען - אבא נתנו לי במתנה. (48) שכתב לו שטר מתנה על שטר חוב זה. (49) ומסר לו את השטר. בקידושין מז: נחלקו רבי וחכמים בדין הקנאת שטר; רבי אומר: אותיות (שטר שאינו ממון בעין אלא אותיות) ניקנות במסירה וחכמים מצריכים כתיבה ומסירה. ופסק רבינו כחכמים.

11 י. בַּמָּה דְּבָרִים אָמֹרִים⁵⁰? בַּאֲחֵין, מִפְּנֵי שְׁחֻזְקָתָן
12 שׁוּמְטִין⁵¹ זֶה מְזָה; אָבֵל אַחַר שְׁטַעַן שְׁנַתָּן לֹא או
13 שְׁקָנְהוּ מִבְּעָלָיו - גּוֹבָה בּוֹ⁵², וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִבְיֵא
14 רְאִיָּה.

50) בגמרא בבא בתרא שם נחלקו אביו ורבא באדם אחר (לא אח בין אחים) שהוציא שטר חוב שכתוב בו מלווה אחר, והוא טוען שקנה אותו מהמלווה, אביו אומר - צריך להביא ראיה ורבא אומר - אינו צריך ופסק רבינו כרבא. 51) מורים היתר לעצמם לקחת מן הירושה המשותפת שלא מדעת אחיהם (נימוקו של רבא שם). 52) בהלכות מכירה (שם) כתב רבינו, שנאמנותו מצומצמת לגבי המלווה שאינו צריך להחזיר לו את השטר, משום שהוא מוחזק בו, אבל הלווה יכול לטעון: אינך בעל הדברים שלי, הבא ראיה שקנית את השטר בכתיבה ומסירה ואשלם לך וכן היא שיטת רבו הר"י מיגאש.

15 יא. אֶחָד מִן הָאֲחֵין⁵³ שְׁנַטֵּל מֵאֵתִים זֹו לְלַמַּד תּוֹרָה
16 או לְלַמַּד אֲמָנוֹת - יְכוּלִין הָאֲחֵין לֹמַר לוֹ: אִם אֵין
17 אַתָּה אֶצְלָנוּ, אֵין לָךְ מְזוֹנוֹת אֶלָּא לְפִי בְרַכַּת הַבֵּית⁵⁴; וְ
18 שְׂאֵין הוֹצֵאת מְזוֹנוֹת הָאֶחָד לְבִדּוֹ כְּהוֹצֵאת מְזוֹנוֹתָיו
19 בֵּין רַבִּים.

53) ברייתא וגמרא שם קמד: (54) לפי חשבון הוצאות המזונות כשכולנו בבית אחד וניזונים על שולחן אחד, שמזונות משותפים של כמה אנשים עולים פחות מסיכום הוצאות מזונותיהם כשכל אחד ואחד מתפרנס בנפרד (על פי פירושו של רבינו גרשום. ראה תוספות שם דיבור המתחיל ברכת).

20 יב. מִי שְׁמַת⁵⁵ וְהֵינִיחַ בָּנִים גְּדוּלִים וְקִטְנִים - אֵין
21 הַגְּדוּלִים מִתְּפָרְנִסִים⁵⁶ פְּרָנְסַת הַקִּטְנִים, וְלֹא הַקִּטְנִים
22 נִזְוִים מְזוֹנוֹת הַגְּדוּלִים⁵⁷, אֶלָּא חוֹלְקִים בְּשׁוֹרָה⁵⁸.
23 נִשְׂאוּ⁵⁹ גְּדוּלִים לְאַחַר מֵיתַת אֲבִיהֶן - יִשְׂאוּ הַקִּטְנִים
24 בְּן מִכְּלָל הַנְּכָסִים, וְאַחַר כֵּן יִחְלְקוּ. נִשְׂאוּ הַגְּדוּלִים
25 בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן, וְאֶמְרוּ הַקִּטְנִים לְאַחַר מֵיתַת אֲבִיהֶן:
26 הֲרֵי אָנוּ נוֹשְׂאִין⁶⁰ פְּדָרְךָ שְׁנִשְׂאָתֶם אִתָּם⁶¹ - אֵין
27 שׁוּמְעִין לָהֶן, אֶלָּא מֵה שְׁנַתָּן⁶² לָהֶם אֲבִיהֶם - נִתְּן.

55) משנה שם קלט. כפי שנתפרשה בגמרא שם. 56) הקטנים יכולים לעכב שהגדולים לא יתלכשו ויתכסו מנכסים המשותפים, משום שמלבושי גדולים יקרים יותר משל קטנים מאותו הסוג עצמו. 57) דרכם של קטנים לאכול יותר מגדולים. 58) וכל אחד מוציא מחלקו כמה שהוא רוצה. 59) נשים, והוציאו לצרכי חופה וכדומה

שצריך להביא שטר מקויים בבית דין וסומכים אנו על בית דין שבוודאי בדין את כל הפרטים הנוגעים לתוכן השטר - ונמצאו נכונים. ופסק רבינו כרבה. (33) ברייתא שם. (34) נשואה. (35) לא התכוון לומר שעליה להביא ראיה שאותם השטרות נפלו לה לירושה, אלא מספיקה ראיה שנפלה לה ירושה בסכום מספיק לקניית העבדים ולהלוואות הרשומות בשטרות - כמו באחד מן האחים. בגמרא שם משמע שהברייתא מדברת באשה אלמנה המטפלת בנכסי יתומים. ורבינו משמיענו שגם בנשואה בנכסי בעלה הדין כן. ונראה מדברי הגמרא שם שלא כל שכן הוא מנכסי יתומים. [בפרק כ"ב מהלכות אישות הלכה ל כתב רבינו שהאשה נאמנת לומר במתנה נתנו לי, ובמגיד משנה שם מוסר מקור הדין בירושלמי כתובות פרק ו. ואין בזה ניגוד לדין שלפנינו, משום שהמדובר שם כשאינה נושאת ונותנת בתוך הבית]. (36) ואין אנו אומרים, מכיוון שביט דין נתון בה אימון ומוסר לידיה נכסי יתומים והרי היא מתגאה בזה - יש להניח שלא תנצל את האימון לרעת היתומים ולפיכך, נאמין לה בלי ראיה. (37) נכסים שהכניסה לבעלה מבית אביה והם חוזרים לידיה אחר מות בעלה. (38) שם.

1 ח. בַּמָּה דְּבָרִים אָמֹרִים? בַּאֲחֵים וּבְאִלְמָנָה שְׂאֵין
2 חֲלוּקִין בְּעִסְתָּן³⁹; אָבֵל אִם הָיוּ חֲלוּקִין בְּעִסְתָּן⁴⁰ -
3 שְׂמָא מַעֲסָתוֹ קָמְץ⁴¹, וְעַל הָאֲחֵין לְהִבְיֵא רְאִיָּה⁴²
4 שֶׁהֵן מִשָּׁל אֲמֻצָּע⁴³. וְכֵן אִם מַת זֶה⁴⁴ הַנּוֹתֵן וְהַנּוֹשֵׂא
5 בְּתוֹךְ הַבֵּית - עַל הָאֲחֵין לְהִבְיֵא רְאִיָּה, אֶף עַל פִּי
6 שְׂלֹא הָיוּ חֲלוּקִין בְּעִסְתָּן.

39) אינם חלוקים בשום דבר ואפילו מזונותיהם אוכלים ביחד. 40) כל אחד נוטל לצורך פרנסתו מהירושה המשותפת ומנהל משק בית בפני עצמו. 41) צמצם הוצאות משק הבית שלו וחסך סכום זה. 42) מימרא של רב חסדא שם. 43) מנכסים המשותפים. 44) שם עמוד א אמר שמואל: "מורה לי אבא (רב) שאם מת - על האחין להביא ראיה", וטעמו, שאין היתומים יכולים להביא ראיה משום שאינם בקיאים בעיסקי אביהם. אבל על האח מטילים להביא ראיה ואם אינו מביא - יפסיד (רשב"ם שם), בגמרא שם הקשו על דברי שמואל וסיימו "קשיא" (הקושיא נשארה בתוקפה), ואף על פי כן פסק רבינו חננאל (וכן רבינו כאן) כמותו, וביאר: "נקטינן מרבתי ז"ל כל היכא דאמרה גמרא: תיובתא דפלוני - תיובתא, בטלו דברי מי שהתיובתא עליו לגמרי, אבל היכא דעלתה בקושיא, כי הך דשמואל, לא בטלו דבריו דאמרין לא הוה ברירא להון דבטלה שמועה זו לגמרי, אלא דלא אישתכח פירוקא בהאי שעתא" [=כשמסיימים בגמרא "תיובתא דפלוני תיובתא" הכוונה בטלו דבריו, אבל כשמסיימים "קשיא" הכוונה - לא מצאנו לפי שעה תירוץ לקושיא זו.

7 ט. אֶחָד מִן הָאֲחֵין⁴⁵ שְׁשֹׁטֵר חוֹב⁴⁶ יוֹצֵא מִתַּחַת יְדוֹ⁴⁷
8 - עָלָיו לְהִבְיֵא רְאִיָּה שְׂאֵבֵיו נִתְּנוּ לוֹ בְּכַתִּיבָה⁴⁸
9 וּמְסִירָה⁴⁹, או שְׂעוּהָ לֹא בּוֹ פֶּשְׁהוּא שְׂכִיב מְרַע; וְאִם
10 לֹא הִבְיֵא רְאִיָּה - הֲרֵי הוּא לְאֲמֻצָּע.

יום חמישי י"ב תמוז ה'תשע"ז

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1 מבאר דין אחים שחלקו ובהם אח ממדינת הים, ודין
2 המצווה תנו דקל לפלוני וחלקי הירושה ולא נתנו, שבטלה
3 החלוקה, ודין אחים שחלקו מה שעליהם, ודין מינוי
4 אפוטרופוס ליתומים קטנים.

18 א. שְׁנֵי אֲחִים² שִׁחֲלְקוּ, וּבָא לְהֵן אֶח מִמְּדִינַת הַיָּם³,
19 וְכֵן שְׁלֹשָׁה אֲחִין שִׁחֲלְקוּ, וּבָא בְּעַל חוּב וְנִטְל חֶלְקוֹ
20 שֶׁל אֶחָד מֵהֶן⁴, אֶפְלוּ נִטְל זֶה קָרַקַע וְזֶה כְּסָפִים⁵ -
21 בְּטֵלָה מִחֲלֻקָּתוֹ⁶, וְחוּזְרִין וְחוּלְקִין הַשָּׂאָר בְּשָׁנָה⁷.

2) מחלוקת רב ושמואל בבבא-בבא-קמ"ג (3) שלא היה
יורע להם בשעה שחלקו. (4) שאביהם עשה שדה זו
אפותיקי לבעל-חוב. שאם לא כן, אין בעל-חוב יכול לגבות
כל חובו מאחד מן הירושים בלבד, אלא נוטל מכל אחד
כפי חלקו בירושה ('טור' ח"מ ס' קעה. ובסמ"ע שם סק"ה)
מבאר שני מקרים אחרים, שמזכים את בעל החוב לגבות
כל חובו מירוש אחד: א. כשכל חובו אינו גדול יותר מדמי
שדה אחת (כדי וזיעת תשעה קבים תבואה. ראה הלכות
שכנים פ"א ה"ד) במקרה כזה אין מכריחים אותו ליטול חצי
שדה מזה וחצי שדה מזה, כמו שאין מכריחים שותפים
לחלק שטח קרקע קטן; ב. כשחלקו של השני הוא במקום
אחר, יכול בעל החוב לומר איני רוצה בשתי שדות
מרוחקות זו מזו. ראה סמ"ע ס"י קז ס"ק כא. (5) בבא-
קמא ט. (6) כרב, משום שבמסקנא (ב"ב שם) אמרו:
והלכתא: בטלה מחלוקת, וכאילו לא חלקו כלל.
(7) מחלקים הנכסים לשלושה חלקים, ומטילים גורל ביניהם.
[בלקח אחד קרקע והשני כספים, אמרו בבבא-קמא שם
בלשון אחרון, שאם גבה קרקע יכול בעל הכספים לטעון:
אני נטלתי כספים וקיבלתי עלי אחריות של גניבה, וכנגד
זה קיבלת עליך אחריות של גביית חובות - אם יהיו כאלה,
מהקרקעות שירשת. ורבינו כאן פסק כלשון ראשון. ונטה
כאן מדרכו בכל מקום לפסוק כלשון אחרון, משום
שהסוגיא שם עוסקת בביאור דברי רבי אסי, ואפשר שזה
נאמר רק לפי שיטתו בבבא-בבא-קמא (שם) שלא בטלה
מחלוקת לגמרי. אבל לפי דעת רב, שנפסקה הלכה כמותו,
אין הבדל בין קרקע וקרקע לבין קרקע וכספים].

22 ב. מִי שִׁצְוָה⁸ בְּשַׁעַת מִיתוֹ שִׁתְּנוּ לְפָלוֹנִי דְקָל אוֹ
23 שְׂדֵה מִנְכָּסָיו, וְחֲלָקוּ הָאֲחִין וְלֹא נָתְנוּ לְפָלוֹנִי כְּלוּם
24 - הַרִי הַמְּחַלְקֵת בְּטֵלָה. וְכִיצַד עוֹשִׂין? נִתְּנִין מֵה
25 שִׁצְוָה מוֹרִישָׁן, וְאַחַר כֵּן חוּזְרִין וְחוּלְקִין פְּתֻחָה.
(8) כתובות קט:

26 ג. הָאֲחִין שִׁחֲלְקוּ⁹ - שְׁמִין לְהֵן מֵה שֶׁעֲלִיהֶן¹⁰; אֲבָל
27 מֵה שֶׁעַל בְּנֵיהֶן וּבְנֹתֵיהֶן, שֶׁקָּנוּ לְהֵן מִתְּפִיסַת
28 הַבֵּית¹¹ - אֵין שְׁמִין. וְכֵן מֵה שֶׁעַל נְשׁוֹתֵיהֶן, שֶׁכָּבַר
29 זְכוּ בָּהֶן לְעִצְמוֹן¹². בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּבִגְדֵי חַל;
30 אֲבָל בְּבִגְדֵי שֶׁבַת וּמוֹעֵד - שְׁמִין מֵה שֶׁעֲלִיהֶן¹³.

(9) מימרא של עולא, בבא-קמא יא: (10) הבגדים שהם

מנכסי הירושה לפני החלוקה. (60) מנכסי הירושה
המשותפים. (61) בחיי האב. (62) שהרי זה מתנה מחיים.

1 י.ג. הַשִּׂיא הָאֵב⁶³ אֵת בְּנוֹ וְעֵשָׂה לוֹ מִשְׁתָּה, וְהִיתָה
2 הַהוּצָאָה מִשָּׁל אֵב, וְנִשְׁתַּלְּחָה שׁוֹשְׁבֵינֹת⁶⁴ לְזֶה הַבֵּן
3 בְּחַיֵּי הָאֵב⁶⁵, כְּשֶׁהִיא חוּזְרֵת⁶⁶ לְאַחַר מִיתַת הָאֵב -
4 חוּזְרֵת לְאַמְצֵעַ⁶⁷. אֲבָל הוּצִיא הַבֵּן בְּמִשְׁתָּה מִשָּׁלוֹ⁶⁸
5 - אֵינָה חוּזְרֵת אֲלֵא מִחֲלֵק הַבֵּן שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה לוֹ
6 בְּלִבָּד⁶⁹.

(63) משנה וברייתא שם קמ"ד: (64) "מנהג פשוט ברוב
המדינות, שבזמן שישא אדם אשה משלחין לו ריעיו
ומיודעיו מעות, כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא
באשתו ובאים אותם הריעים והמיודעים ששלחו לו,
ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשתה או במקצתן
- הכל כמנהג המדינה, ואלו המעות שמשלחין נקראין
שושבינות" (לשון רבינו בפרק א מהלכות זכייה ומתנה
הלכה א). ובהלכה ב שם מבואר, שהמקבל את השושבינות
מחוייב להחזירה לשולח כשיישא אשה (ראה שם פרטי דין
שושבינות). (65) ומובן, שהאב לקח לעצמו את המעות,
משום שהוא הוציא משלו לצרכי סעודות הנישואין.
(66) כשהשולח נשא אשה ויש להחזיר לו שושבינות.
(67) כל האחים משתתפים בהוצאה זו, משום שעל האב
מוטל היה להחזיר, וכל בניו מתחלקים בשווה בזכויותיו
ובחובותיו. (68) ולקח הוא השושבינות לצרכי ההוצאות.
(69) שחובת החזרה מוטלת עליו. זה הכלל: מי שקיבל
השושבינות צריך להחזיר שושבינות לשולח כשיישא אשה.

7 י.ד. הָאֵב שֶׁשָּׁלַח⁷⁰ שׁוֹשְׁבֵינֹת בְּשֵׁם אֶחָד מִבְּנָיו,
8 כְּשֶׁתְּחֹזֵר הַשׁוֹשְׁבֵינֹת⁷¹ לְאוֹתוֹ הַבֵּן - הַרִי הִיא
9 שְׁלוֹ⁷². אֲבָל אִם שָׁלְחָה הָאֵב בְּשֵׁם בְּנָיו סְתָם,
10 כְּשֶׁתְּחֹזֵר - תְּחֹזֵר לְאַמְצֵעַ⁷³. וְאֵין זֶה שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה לוֹ
11 חֵיב לְהַחזִירָה⁷⁴ עַד שִׁישְׁמָחוּ עִמּוֹ הַבָּנִים כְּלָן; שֶׁהַרִי
12 כְּלָן שׁוֹשְׁבֵינֹן, שֶׁבְּשֵׁם כְּלָן נִשְׁתַּלְּחָה. לְפִיכָּה, אִם
13 שָׁמַח בְּמִקְצָתוֹ⁷⁵ - מִחֹזֵר חֲלֵק זֶה שֶׁשְׁמַח עִמּוֹ
14 בְּלִבָּד, וְהַרִי הוּא לְאַמְצֵעַ.

(70) שם. (71) אחר מיתת האב. (72) שעל מנת כן שלח
האב השושבינות בשמו. (73) כולם שותפים בשושבינות,
וכל מה שיתקבל כתוצאה מהשושבינות שנשלחה - יחלקו
בשווה. (74) אם נשאו מקצתם, איננו חייב להחזיר חלקם.
[אפשר גם לפרש באופן אחר: אינו חייב להחזיר כל
השושבינות אלא החלק המגיע על פי החשבון לאלה
שנשארו]. (75) מקצת האחים והוא השתתף בשמחת
נישואיהם.

15 טו. גְּדוּל הָאֲחִין⁷⁶ שֶׁהָיָה לוֹבֵשׁ וּמִתְכַּסֶּה מִלְּבוּשֵׁין
16 נְאִים, אִם יֵשׁ לְאֲחִים הַנָּאָה מִמֶּנּוּ כְּדֵי שִׁיחֵיו דְּבָרָיו
17 נִשְׁמָעִין - הַרִי זֶה לוֹבֵשׁ מִתְּפִיסַת הַבֵּית⁷⁷.

(76) מימרא של רבא, שם קלט. (77) מכספי הירושה
המשותפים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"ב תמוז - ספר משפטים - הלכות נחלות קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 בּוֹדְקִין²⁴ עַל אֲדָם נֶאֱמָן וְאִישׁ חֵיל, וְיֹדֵעַ לְהַפֵּךְ
21 בְּזָכוֹת הַיְתוּמִים²⁵ וְטוֹעֵן טַעְנָתָם, וְשִׁישׁ לוֹ כַּח
22 בְּעֶסְקֵי הָעוֹלָם כְּדִי לְשַׁמֵּר נַכְסִים וְלְהַרְוִיחַ בָּהֶן,
23 וּמַעֲמִידִין אוֹתוֹ עַל הַקְּטָנִים. בֵּין שְׂהִיָּה רַחוּק בֵּין
24 שְׂהִיָּה קָרוֹב לְקָטָן²⁶. אֵלָּא שָׂאֵם הִיָּה קָרוֹב - לֹא
25 יֵרֵד לְקַרְקָעוֹת.

22) ברייתא שם: "אין עושין אפטרופין נשים ועבדים וקטנים, ואם מינן אבי יתומים - הרשות בידו", ולא כל-שכן שיכול למסור הנכסים לידי היורש הקטן עצמו. תמוה קצת, למה הקדים רבינו דין הקטן עצמו לדין אפטרופוס המפורש בברייתא, וממנו נלמד דין הקטן עצמו. 23) ברייתא פסחים מט: ברי"ף שם מבאר שישנם שני סוגי עס-הארץ: א. שלא למד מקרא ומשנה, אבל מקיים הוא מצוות ואינו חשוד על גניבה ושבועת שקר; ב. החשוד על אלה. ומה ששינונו שאין ממנים עס-הארץ אפטרופוס, הכוונה לסוג ב. ובמגיד-משנה כתב שגם דעת רבינו כן. כנראה הוא מפרש מה שכתב רבינו "שהוא בחזקת חשוד על העבירות", הוא ביאור לאיזה סוג של עס-הארץ אמרו שאין ממנים אותו, אולם אפשר לפרש פסקא זו גם כנימוק: למה אין ממנים אותו? משום שהוא חשוד, וגם גניבת רכוש יתומים בכלל (ראה סמ"ע סי' רצ סק"ו). 24) מחזירים אחר אדם מחונן במידות הנמנות למטה. 25) אביי, כתובות קט: 26) נתבאר למעלה פ"ח ה"א וה"ב.

26 ז. בית דין²⁷ שְׂהַעֲמִידו אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, וְשָׂמְעוּ עָלָיו
27 שֶׁהוּא אוֹכַל וְשׁוֹתָהּ וּמוֹצִיא הוֹצָאוֹת יָתֵר מִדְּבַר
28 שְׂהִיָּה אָמוֹד בּוֹ - יֵשׁ לָהֶן לְחוֹשׁ לוֹ שָׂמָא מִנְכָסֵי
29 יְתוּמִים הוּא אוֹכַל, וּמַסְלִקִין אוֹתוֹ²⁸ וּמַעֲמִידִין אַחֵר.
30 אֲבָל אִם מְנַהֵו אָבִי יְתוּמִים - אֵין מַסְלִקִין אוֹתוֹ,
31 שָׂמָא מְצִיָּאה מְצָא. אֲבָל אִם בָּאוּ עֲדִים שֶׁהוּא
32 מַפְסִיד נְכָסֵי יְתוּמִים - מַסְלִקִין אוֹתוֹ. וּכְבֵר הַסְפִּימו
33 הַגְּאוּנִים²⁹ שְׂמַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ³⁰, הוֹאִיל וּמַפְסִיד. וְהוּא
34 הַדִּין לְאַפּוֹטְרוֹפּוֹס שְׂמְנַהֵו אָבִי יְתוּמִים, וְהִיתָה
35 שְׂמוֹעָתוֹ טוֹבָה, וְהִיָּה יֵשֵׁר וְרוֹדֵף מְצוֹת, וְחֲזַר לְהִיּוֹת
36 זוֹלָל וְסוֹבָא וְהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַחֲשָׁד, אוֹ שְׂפָרֵץ בְּגִדְרִים
37 וּבְאֵבֶק גְּזוֹל - בֵּית דִּין חִיָּבִים לְסַלֵּק אוֹתוֹ³¹
38 וְלְהַשְׁבִּיעוֹ, וְלִמְנוֹת לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס כְּשֵׁר. וְכָל
39 הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ כְּפִי מַה שְׂרִיָּאָה לְדִין, שְׂכָל בֵּית דִּין
40 וּבֵית דִּין הוּא אָבִיָּהֶן שֶׁל יְתוּמִים.

27) גיטין נב: 28) מעשה, שהודיעו לרב נחמן, שאפטרופוס על נכסי יתומים מוציא לצרכיו הפרטיים למעלה מהמתאים למצבו החמרי, וחשדו בו שהוא אוכל מנכסי יתומים, וסירב רב נחמן לסלקו, שמא מציאה מצא ונתעשר, ואמר: הביאו ראיה שהוא מפסיד את הנכסים ואסלקו. חלקו עליו דבי רב שילא, ואמרו: אין מסלקים אותו אפילו אם הוא מפסיד. וסובר רבינו שמחלוקת זו אינה אלא במינהו אבי יתומים, שהרי אין זה מתקבל על הדעת שדבי רב שילא יאמרו, שאין בית-דין מסלקים אפטרופוס שהם עצמם מינוהו בטעות, שחשבו שהוא אדם הגון (ראה

לובשים, וקנו אותם מנכסי הירושה לפני החלוקה. 11) מרכוש הבית המשותף. וטעמו של דבר, שהאחים מוחלים זה לזה כדי למנוע מהנשים והילדים להתבזות ולבוא לבית-דין לצורך השומא. 12) בתוקף המחילה. 13) רי"ף בבא-קמא שם, ומסר מקורו בירושלמי (קידושין פ"א ה"ד).

1 ד. מִי שְׂהִיָּה¹⁴ יְתוּמִים, מְקַצֵּתֵן גְּדוּלִים וּמְקַצֵּתֵן
2 קְטָנִים¹⁵, וְרָצוּ לְחַלֵּק בְּנְכָסֵי אָבִיהֶן כְּדִי שְׂיִטְלוּ
3 הַגְּדוּלִים הַלְּלָן - מַעֲמִידִין בֵּית דִּין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס
4 לְקְטָנִים, וּבוֹרֵר לָהֶן הַחֵלֶק הַיָּפֵה. וְאִם הַגְּדוּלִים -
5 אֵינָן יְכוֹלִין לְמַחוֹת¹⁶, שְׂהִירֵי עַל פִּי בֵּית דִּין חֵלְקוּ
6 לָהֶם¹⁷. וְאִם טָעוּ בֵּית דִּין בְּשׂוֹמָא וּפְחַתוּ שְׂתוֹת¹⁸ -
7 יְכוֹלִין לְמַחוֹת¹⁹, וְחוֹלְקִין חֵלְקָה אַחֲרַת אַחֵר
8 שֶׁהַגְּדוּלִים.

14) קידושין מב. 15) בגמרא כתוב סתם: "יתומים שבאו לחלוק". ורבינו מבאר, שמדובר בגדולים וקטנים, שאם כולם גדולים הרי אין בית-דין נזקקים להם כלל, ואם כולם קטנים - חלוקה למה? הלא גם אחר החלוקה יימסרו לידי אפטרופוס. 16) כרב נחמן, שם. 17) מלשונו זה, מדייק המגיד-משנה שאפטרופוס אינו רשאי לחלוק על דעת עצמו, אלא על-פי בית-דין. 18) הקטנים קיבלו פחות אחד משהה מהמגיע להם. 19) שינוי בכתובות צט: שום היתומים שפחתו שותת או הותירו שותת - מכרן בטל (ראה פ"ג מהל' מכירה ה"י).

9 ה. מִי שְׂמַת וְהִנִּיחַ יוֹרְשֵׁין גְּדוּלִים וּקְטָנִים - צָרִיף
10 לְמַנוֹת אַפּוֹטְרוֹפּוֹס²⁰ שְׂהִיָּה מִתְעַסֵּק בְּחֵלֶק הַקְּטָן²¹
11 עַד שְׂיִגְדִיל. וְאִם לֹא מְנָה - חִיָּבִין בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד
12 לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַד שְׂיִגְדִילוּ; שְׂבִית דִּין הוּא אָבִיָּהֶן
13 שֶׁל יְתוּמִים.

20) כלומר, אדם המצווה מחמת חוליו הקשה, צריך למנות אפטרופוס. מקור הדברים במשנה, גיטין נב. 21) הראב"ד בהשגותיו מוסיף: "והוא שחלק להם בחייו, שאם לא חלק - יניח הכול ביד הגדולים והם ישיבחו לאמצע וטוב להם". ונראה שגם דעת רבינו כן, שאם הגדולים מסכימים להאריך את השותפות עד שיגדלו הקטנים, ונראה לבית-דין שהגדולים ישיבחו את הנכסים - מניחים את חלק הקטנים בידיהם, כדי שיהנו מן השבח, כמבואר למעלה פ"ט ה"ב (מגיד-משנה). ומה שכתב רבינו למעלה (פ"ט ה"ב) "אין הגדולים מתפרנסים וכו' חולקין בשווה", לא התכוון לחלוקת כל הנכסים, אלא לעשות חשבון כמה הוציאו אלה וכמה אלה, וישלימו אלה לאלה.

14 ו. צוֹה הַמּוֹרִישׁ²² וְאָמַר: יִנְתֵן חֵלֶק הַקְּטָן לְקָטָן,
15 וּמַה שְׂיִרְצָה יַעֲשֶׂה בָּהּ - הַרְשוֹת בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם מְנָה
16 הַמּוֹרִישׁ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל הַקְּטָנִים קָטָן אוֹ אִשָּׁה אוֹ
17 עֶבֶד - הַרְשוֹת בְּיָדוֹ. אֲבָל אֵין בֵּית דִּין מְמַנִּין
18 אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לֹא אִשָּׁה וְלֹא עֶבֶד וְלֹא קָטָן וְלֹא עַם
19 הָאָרֶץ²³, שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת חֲשׂוֹד עַל הַעֲבָרוֹת. אֵלָּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 חֲלִי' שֶׁל זָהָב? שְׁמָא שֶׁל אַחֲרִים הוּא, וַיִּתְּנוּ סִימָן
19 וַיִּטְלוּהוּ אַחַר מוֹתוֹ⁹, אִם יָדַע הַדִּין שְׁאִין זֶה¹⁰
20 אָמוּד¹¹. וְכִמָּה יִפְסְקוּ בְּשֹׁכֵר? כָּפִי מָה שְׁיִרְאוּ
21 הַדִּינִין, אוֹ שְׁלִישׁ הַשֹּׁכֵר אוֹ חֲצִיו. אֲפֹלוּ רִבִיעַ הַשֹּׁכֵר
22 לִיתּוּמִים, אִם רָאוּ שֶׁזוֹ תִּקְנָה לָהֶם - עוֹשִׂין. לֹא
23 מְצִאוּ אָדָם שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ הַמְּעוֹת רְחוֹק לְהַפְסֵד וְקָרוֹב
24 לְשֹׁכֵר - הֲרִי אֵלוּ מוֹצִיאִין מִהֵן מְזוֹנוֹת מְעֻטִּים¹², עַד
25 שֶׁיִּקְנוּ לָהֶן בַּמְּעוֹת קָרְקַע¹³, וַיִּמְסְרוּ אוֹתוֹ בְּיַד
26 אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁיַּעֲמִידוּ לָהֶן.

(2 בבא-מציעא ע. (3) קרקעות. (4) שדות משובחות.
(5) בית-דין מתנים עם מקבל הכסף, שישתף את היתומים
בעסק שהסיכויים להרוויח גדולים מסיכויי הפסד. ולמה
צריך לתת המעות בבית-דין? משום שעיסקא קרובה לשכר
ורחוקה להפסד, יש בה איסור ריבית דבכרי חכמים, אבל
בית-דין רשאים להפקיר נכסי מקבל הכספים וכתב
היתומים, שהפקר בית-דין - הפקר, ואין כאן ריבית (רש"י
שם). ועיסקא שיש בה ריבית מן התורה - לא התירו חכמים.
(6) לא כלים שלמים. (7) יתבאר בסמוך. (8) מין תכשיט.
(9) בגמרא שם, אמרו סתם: "ואתי מריה ויהיב סימנא ושקיל
ליה (יבוא בעליו ויתן סימן ויקח אותו)". ומשמע, שיקח
אותו ממקבל כסף היתומים עצמו. ונראה, שהמדובר כשאין
עדים שזה הפקיד כלים אלה אצל מקבל כסף היתומים (ראה
מגיד-משנה), ונאמן לטעון לקוחים הם בידי, אבל בית-דין
אין טוענים טענה זו ליתומים, מכיון שזה נתן סימן מובהק
(ראה פ"ו מהל' שאלה ופקודין ה"ד). [בהגהות מיימוניות
כאן אות ג, כתב שהמדובר כשהביא עדים. ומסתבר,
שלשיטתו הכוונה שיקח את החפץ מהמקבל עצמו].
וב'תוספות' כאן ד"ה אתא, פירשו כרבינו, שחוששים שמא
יבוא בעל הכלים אחר מיתת המקבל. (10) מקבל הכסף.
(11) אינו עשיר, ואין מתקבל על הדעת שיש לו כלים יקרים
כאלה (ראה דברי רבינו שם). (12) בצמצום, כדי שלא
יכלה הקרן בזמן קצר. (13) קרקע מביא הכנסות, והקרן
בטוח.

27 ב. כֹּל הַמְטַלְטֵלִין¹⁴ שֶׁל יְתוּמִים - שְׁמִין אוֹתָן
28 וּמוֹכְרִין אוֹתָן בְּבֵית דִּין. וְאִם הָיָה הַשּׁוֹקֵן¹⁵ קָרוֹב
29 לְמַדְיָנָה¹⁶ - מוֹלִיכִין אוֹתָן לְשׁוֹק וּמוֹכְרִין אוֹתָן.
30 וַיִּצְטַרְפוּ דְמִיָּהֶן עִם הַמְּעוֹת שֶׁל יְתוּמִים.

(14) מימרא של שמואל, בכתובות ק: (15) מקום
שמתקבצים בו הרבה סוחרים בימים קבועים, ויש להניח
שיתקבל שם מחיר יותר גבוה מאשר במקום מושב בית-
הדין. (16) לעיר, שם.

31 ג. מִי שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ¹⁷ שֹׁכֵר שֶׁל יְתוּמִים, אִם יִנְיחוּ פָּאן
32 עַד שֶׁיִּמְכְּרוּ - שְׁמָא יִחְמִיץ, וְאִם יוֹלִיכוּ לְשׁוֹק - שְׁמָא
33 יֵאָרְעוּ אֲנִס בְּדִרְךָ, הֲרִי זֶה עוֹשֶׂה בּוֹ כְּדִרְךָ שֶׁהוּא
34 עוֹשֶׂה בְּשִׁלּוֹ¹⁸. וְכֵן כֹּל פְּיוֹצֵא בְּזָהָב.

(17) שם. (18) כמו שהיה נוהג במקרה כזה בסחורה שלו.
במגיד-משנה מבאר, שלא התירו להוביל מטלטלין של
יתומים לשוק במקום שיש סכנת אונס, על-מנת להרוויח

ההלכה הקודמת), ונתברר שהוא מפסיד נכסי יתומים. ומזה
יוצא שהנידון לפני רב נחמן היה במינהו אבי יתומים,
וכשאמר רב נחמן: "שמא מציאה מצא", לא אמר במינהו
בית-דין, משום שמציאה היא דבר רחוק קצת מן המציאות,
ובית-דין צריכים לשמור על נכסי יתומים ולא להשאירם
ביד חשוד, ולפיכך מסלקים אותו אף-על-פי שאין עדות
ברורה שמפסיד הנכסים. ובמינהו אבי יתומים אין לסלקו
אלא בראיה ברורה שהוא מועל או מפסיד הנכסים (מגיד-
משנה), ופסק רבינו כרב נחמן. (29) ר"ף שם. (30) שלא
לקח לעצמו כלום מנכסי היתומים, אף-על-פי שנפסקה
הלכה (שם נב). כאבא שאול, שאין משיעיים אפוטרופוס
שמינהו אבי יתומים (ראה לקמן פ"א ה"ה). (31) אנו
אומרים, שאילו ידע האב שיצא לתרבות רעה - לא היה
ממנהו. וכתב במגיד-משנה, שאם מינה האב אדם בלתי
הגון, אין ב"ד מסלקים אותו, שהרי רצה באפוטרופוס כזה.

1 ח. קִטְן שֶׁהִגְדִיל, אֲפֹלוּ הֵיךְ אוֹכֵל וְשׂוֹתָה יוֹתֵר מְדִי
2 וּמְפֹסֵד, וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ רָעָה - אֵין בֵּית דִּין מוֹנְעִין
3 מִמֶּנּוּ מְמוֹנוֹ, וְאֵין מְעַמְדִין לוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס³². אֲלֵא
4 אִם פֶּן צָרָה אָבִיו אוֹ מוֹרִישׁוֹ, שְׁלֵא יִתְּנוּ לוֹ אֲלֵא אִם
5 פֶּן יִהְיֶה כְּשֹׁר וּמְצִלִית, אוֹ שְׁלֵא יִתְּנוּ לוֹ עַד זְמַן
6 מְרָבָה. וְהַשּׁוֹטָה וְהַחֲרֹשׁ - הֲרִי הֵן פְּקֻטִים,
7 וּמְעַמְדִין לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס³³.

(32) בבא-מציעא לט. אמרו: "אפוטרופא לדיקני - לא
מוקמינן (אין אנו מעמידים אפוטרופוס למגודלי זקן)".
(33) בכתובות מת. אמרו: "מי שנשתטה, בית-דין יורדין
לנכסיו", ובהרש מציין במגיד-משנה המקור ביבמות קיג.
אולם שם אמרו רק כשאין דעתו צלולה, וגם זה נשאר
בתיקו. ובהלכות מכירה פכ"ט ה"א מבאר רבינו דין חרש
שוטה וקטן, ובהלכה ד שם הוא כותב שמעמידים
אפוטרופוס לשוטה כמו לקטן, ואילו חרש לא הזכיר,
ומשמע שאין מעמידים לו אפוטרופוס. וצ"ע.

יום שישי י"ג תמוז ה'תשע"ז

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין מעות יתומים למי מוסרין אותם, ודין מי שיש
בידו שכר של יתומים ומתיירא שמא יחמיץ, ודין
אפוטרופוס מה יוכל למכור או לקנות לצרכי מצווה ואם
פוסקים צדקה מנכסי יתומים.

8 א. מְעוֹת שֶׁל יְתוּמִים? שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אָבִיהֶן - אֵינֶן
9 צְרִיכִין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס. אֲלֵא כִּיצַד עוֹשִׂין בְּהֵן? בּוֹדְקִין
10 עַל מִי שִׁישׁ לוֹ נְכָסִים שִׁישׁ לָהֶם אַחֲרֵיהֶן³, וְיִהְיֶה
11 עֲדִית⁴, וְיִהְיֶה אִישׁ נֶאֱמָן וְשׁוֹמֵעַ דִּינֵי תוֹרָה וּמְעוֹלָם
12 לֹא קָבַל עָלָיו נְדוּי, וְנוֹתְנִין לוֹ הַמְּעוֹת בְּבֵית דִּין
13 קָרוֹב לְשֹׁכֵר וְרְחוֹק לְהַפְסֵד⁵, וְנִמְצְאוּ הִיתּוּמִים נִהְיִין
14 מְשֹׁכֵר הַמְּעוֹת. וְכֵן אִם אֵין לוֹ קָרְקַע - יִתְּנוּ לָהֶן
15 מְשֻׁכּוֹן זָהָב שְׁבוּר⁶ שְׁאִין בּוֹ סִימָן⁷, וְנוֹטְלִין בֵּית דִּין
16 הַמְשֻׁכּוֹן, וְנוֹתְנִין לוֹ הַמְּעוֹת קָרוֹב לְשֹׁכֵר וְרְחוֹק
17 לְהַפְסֵד. וְלָמָּה לֹא יִקְחוּ מְשֻׁכּוֹן כְּלִים שֶׁל זָהָב אוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפני רב נחמן, והתלוננו על אפטרופוס של היתומים, שהוא לובש ומתכסה ממעות היתומים, ואמר להם רב נחמן: "כי היכי דלישתמען מיליה (כדי שישתמעו דבריו)", והם הם דברי רבינו כאן.

18 ו. יש לאפטרופוס²⁷ למכור בהמה ועבדים ושפחות,
19 שדות וקרמים, להאכיל ליתומים. אבל אין מוכרין
20 ומגיהין המעות²⁸, ואין מוכרין שדות לקח עבדים,
21 ולא עבדים לקח שדות²⁹, שמא לא יצליח³⁰. אבל
22 מוכרין שדה לקח שורים לעבודת שדות אחרות³¹,
23 שהשורים הן עקר כל נכסי שדות³².

(27 ברייתא, שם. 28) שכל אלה אינם נוחים להיגנב כמו כסף בעין, וכן מביאים כבוד לבית אביהם כמשפחה אמידה (רש"י שם). (29) כרבן שמעון בן גמליאל בברייתא, שם. (30) בגמרא שם אמרו: "דילמא (שמא) לא משפיין" ופירש רש"י: "אינם משוקטים, שמא יצא עליהם ערעור (שאינם של המוכר)". ורבינו לא בירר הצלחה זו מה היא. (31) שם, מעשה באפטרופוס בשכינותו של רבי יהושע בן לוי שעשה כן - ולא מיחה בו. (32) בלי עבודת השוורים לא יצליח היכול. בגמרא שם אמרו שרבי יוסי קרא לשווריו "שדי", משום שבלעדם - השדה נטולת ערך.

24 ז. אין האפטרופין³³ רשאי למכור ברחוק³⁴ ולגאל³⁵
25 בקרוב³⁶, למכור ברעה ולגאל בפה, שמא לא יצליח
26 זה שקנו. ואין רשאי לדון ולחוב³⁷ על מנת לזכות
27 ליתומים³⁸, שמא לא יזפו ונמצא החוב קיים³⁹.

(33 ברייתא, שם. 34) שדות המרוחקות מן העיר. (35) לקנות. מלשון המקרא (ויקרא כה, לג): "ואשר יגאל מן הלוים". (36) אף-על-פי שיותר נוח לעבד שדה קרובה. (37) אינם רשאים להתדיין בשום תביעה נגד היתומים (לחוב = לחובתם של היתומים). (38) אף-על-פי שהם באים לטעון לזכותם של היתומים. (39) פסק של בית-הדין יחייב את היתומים. ומכיון שאינם רשאים להתדיין, עברו ודנו ונתחייבו - אין זה מחייב את היתומים, שהרי עשו שלא ברשות (על-פי פירושו של המגיד-משנה). ולא נתבאר מה הדין כשזכו האפטרופסים. מלשון רש"י משמע שהדין קיים, וכן כתב הראב"ד בהשגותיו כאן. וב"טור' (שם) פסק כמותם. ומהשגתו של הראב"ד נראה, שלמד מדברי רבינו שאם דנו ונתחייבו - הדין קיים.

28 ח. אין האפטרופין⁴⁰ רשאי להוציא עבדים⁴¹
29 לחרות⁴², אפלו לקח מן העבד דמים⁴³ שניצא
30 לחרות. אבל מוכרין אותן⁴⁴ לאחרים⁴⁵ ולוקחין מהן
31 הדמים על מנת⁴⁶ שיוציאוהו לחרות, ואותן האחרים
32 הן שמשחרין אותם.

(40 ברייתא, שם. 41) כנעניים. (42) משום שאין גופם קנוי לאפטרופוס (רש"י שם). (43) שנתנו לו אחרים על-מנת שאין לרבו רשות בהם, ובמתנה שכזו לא אמרו "מה שקנה עבד קנה רבו". דין זה שנוי שם במחלוקת רבי וחכמים, ופסק רבינו כחכמים, לפי הכלל שבידינו: הלכה

יותר, אלא כשגם אם יניחם במקומם קיים ספק הפסד, אבל כשבמקומם אין חשש הפסד - אין להכניס נכסי יתומים בסכנה כדי להרוויח.

1 ד. כשמעמידין¹⁹ בית דין להן אפטרופוס, מוסרין
2 לו כל נכסי הקטן, הקרקע והמטלטלין שלא נמכרו.
3 והוא מוציא ומכניס, ובונה וסותר ושובר, ונוטע
4 וזורע, ועושה כפי מה שיראה שזה טוב ליתומים.
5 ומאכילן ומשקן ונותן להן כל ההוצאה כפי הממון
6 וכפי הראוי להן. ולא ירויח להן יותר מדי²⁰, ולא
7 יצמצם עליהם יתר מדי.

(19) גיטין נב. (20) יותר מזה שרגילים בני אדם במצב חומרי כלשהם להוציא למזונות.

8 ה. כשיגדילו היתומים - נותן להם ממון מורישן,
9 ואינו צריך לעשות להן חשבונות²¹ מה שהכניס
10 והוציא, אלא אומר להן: זה הנשא²². ונשבע
11 בנקיטת חפץ²³ שלא יגזלן כלום. במה דברים
12 אמורים? כשמנהו בית דין; אבל אפטרופוס
13 שמנהו אבי יתומים וכן שאר המורישין - אינו
14 נשבע²⁴ על טענת ספק²⁵. יש לאפטרופוס²⁶ ללבש
15 ולהתפוסת מנכסי יתומים, כדי שיהיה מכבד ויהיו
16 דבריו נשמעין. והוא שיהיה ליתומים הנאה
17 בנכסיהן בהיות דבריו נשמעין.

(21) מחלוקת רבי ורבן שמעון בן גמליאל שם, ופסק כרבן שמעון בן גמליאל, וכן כתב הר"ף בהלכותיו וביאר בשם גאון, שהכלל המקובל בידינו "הלכה כרבי מחבירו" לא נאמר במקום שהוא חולק על אביו (רשב"ג, הוא אביו של רבי). (22) בברייתא שם כתוב: "וצריך לחשב עמהם באחרונה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך". ודייק מזה 'בעל העיטור' (הובא במגיד-משנה כאן) שלא אמרו "אינו צריך לחשב" אלא באחרונה, אבל בתחילה - כשמוסרים לו בית-דין את הנכסים - מסדרים רשימה מדויקת של כל הנמסר לידו, וכותבים שתי רשימות דומות, אחת מוסרים לאפטרופוס והשניה לקרובי הקטן. (23) כשהוא אוחו בידו חפץ של מצוה, כגון תפילין או ספר-תורה. (24) כאבא שאול במשנתנו, שנפסקה הלכה כמותו בגמרא (שם:). וטעמו נתבאר שם: אם נטיל שבועה על אפטרופוס - יימנעו אנשים מלקבל אפטרופוסות, אבל כשימנהו בית-דין יש לו הנאה מזה שבית-דין רואים בו אדם הגון ונותנים בו אימון, ולכן יקבל המינוי. וכתב הרמב"ן (מובא במגיד-משנה) שמכוח הנאה זו, דינו כשומר בשכר וחייב בגניבה ואבידה, וכשימנהו האב פטור אפילו אם פשע ולא שמר כראוי, שאם תחייבו - יימנע מראש מלקבל אפטרופוסות (ראה 'תוספות' שם ד"ה הלכה, שהאריכו בזה). וב"טור' חו"מ סי' רצ כתב, שרב האי גאון פסק כך (במגיד-משנה כאן) כתב שרב האי גאון מחייב בפשיעה). (25) אבל כשגדלו היתומים וטוענים 'ברי' שהאפטרופוס לקח לעצמו מנכסיהם - משביעים אותו (ר"ף שם). (26) שם. מעשה שבאו קרובי יתומים קטנים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קורן

כרבי מחבירו ולא מחביריו. (44) כדי להאכיל את היתומים, כלמעלה ה"ו. (45) לאותם האנשים שרוצים לתת הכסף לעבדים שיפרו את עצמם. (46) אין לפרש "על מנת" זה כתנאי; והכוונה היא: כדי שיתקיים רצונם.

ט. האפוטרופין⁴⁷ תורמין ומעשרין נכסי יתומים כדי להאכילן⁴⁸, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור. אבל לא יעשרו ולא יתרמו כדי להניח פרות מתקנין⁴⁹, אלא ימכרו אותן טבל, והרוצה לתקן - יתקן⁵⁰.

(ע"פ י"ן מלכות סי' קפ"ג)

(47) ברייתא, שם נב. (48) אותם הפירות. פירות שלא ניטלו מהם תרומות ומעשרות - אסורים באכילה אפילו לכהנים, ונקראים "טבל". (49) מותרים באכילה. (50) הראב"ד משיג ואומר: "אין הדעת נוחה הימנו, שיהא אפוטרופוס חבר מוכר טבל להכשיל בני אדם בנכסי יתומים". ברור שהוא מפרש דברי רבינו: "והרוצה לתקן יתקן" שאין לאפוטרופוס לדייק ולמכור רק לחברים שבוודאי יעשרו ויתרמו. והוא מפרש שיניח אותם כמו שהם עד שיוכל למכור ברווח מתאים.

יא. ומי שנשתטה⁵⁴ או שנשתטה⁵⁵ - בית דין פוסקין עליו צדקה⁵⁶, אם היה ראוי.

(54) כתובות מח. (55) רבינו מדמה חרש לשוטה (ראה למעלה סוף פ"י). (56) גובים מנכסיו לצדקה. בגמרא שם: "אמר מר עוקבא, מי שנשתטה בית-דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר". והקשה רבינא מבריייתא: מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות - בית-דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו, אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר. ותירצו שם מה שתירצו. ושאלו: מהו דבר אחר? ומפרש רב חסדא: זה תכשיט, ורב יוסף אמר: זה צדקה. ואמרו שם (גירסת הרי"ף): "מאן דאמר תכשיט (אין נותנים לאשה) כל-שכן צדקה, ומאן דאמר צדקה אבל תכשיט יחבינן (נותנים לה)". ולפי גירסא זו נחלקו בבריייתא. ותמה ה"ר"ן שם על רבינו, שפסק בנשתטה ונתחרש שגובים צדקה מנכסיהם, שהרי זה מנוגד לפירושם של רב חסדא ושל רב יוסף, ואע"פ שהם פירשו את הבריייתא, מתקבל על הדעת שגם מה שאמר מר עוקבא: "ודבר אחר" מתפרש כך. ונראה שרבינו קיבל גירסת רש"י: "מאן דאמר צדקה כל-שכן תכשיט, ומאן דאמר תכשיט אבל צדקה לא" ומחלוקתם במימרא של מר עוקבא, שאמר נותנים דבר אחר, ופירש רב יוסף: זה צדקה, ופסק כמותו.

יב. אף על פי שאין האפוטרופוס צריך לעשות השבון, כמו שבארנו, צריך לחשב בינו לבין עצמו לדקדק ולהזהר הרבה מאביהן של אלו היתומים, שהוא רוכב וערבות⁵⁷; שנאמר: סלו לרכב בערבות וגו', אבי יתומים וגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לדקדק ולהזהר הרבה מאביהן של אלו היתומים שהוא רוכב ערבות, שנאמר סולו לרכב בערבות וגו' אבי יתומים כו".

וצריך להבין:

א. מהפסוק הנ"ל אמנם יש ראייה שה"רוכב בערבות" הוא "אבי יתומים", אבל בפסוק גופא צריך ביאור, מה הקשר בין "רוכב בערבות" ל"אבי יתומים".

(47) ברייתא, שם נב. (48) אותם הפירות. פירות שלא ניטלו מהם תרומות ומעשרות - אסורים באכילה אפילו לכהנים, ונקראים "טבל". (49) מותרים באכילה. (50) הראב"ד משיג ואומר: "אין הדעת נוחה הימנו, שיהא אפוטרופוס חבר מוכר טבל להכשיל בני אדם בנכסי יתומים". ברור שהוא מפרש דברי רבינו: "והרוצה לתקן יתקן" שאין לאפוטרופוס לדייק ולמכור רק לחברים שבוודאי יעשרו ויתרמו. והוא מפרש שיניח אותם כמו שהם עד שיוכל למכור ברווח מתאים.

י. האפוטרופין⁵¹ עושין לקטנים לולב וספה וציצית ושופר, ספר תורה ותפלין ומזוזות ומגלה. פללו של דבר: כל מצות עשה שיש להם קצבה⁵², בין שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים - עושין להם, אף על פי שאינן חביבין במצוה מכל אלו המצות אלא כדי לחנכו. אבל אין פוסקין עליהן צדקה, ואפילו לפדיון שבוים, מפני שמצות אלו אין להן קצבה⁵³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...אבל אין פוסקין עליהם צדקה ואפילו לפדיון שבוים מפני שמצוות אלו אין להן קצבה".

ונתבאר הטעם ברש"י מסכת גיטין "דהא בכל שעתא קיימי עניים, נמצאו נכסיהם כלים" וצריך להבין:

א. הלא טעם זה (שאינו להן קצבה) שייך בכל אחד ולא רק ביתומים, ומדוע לפטור דווקא את היתומים ממצות צדקה.

ב. הלא מצות צדקה יש לה שיעור מעשר או חומש, ומדוע כתב שהיא מצוה ש"אין לה שיעור".

ג. בהלכה שאח"כ כתב שחרש ושוטה פוסקין עליהם צדקה, ובמה הם שונים מיתומים ואין חוששין שיכלה ממונם.

והביאור בזה: יסוד ההלכה הנ"ל הוא כמו שכתב הרמב"ם "כדי לחנכן במצוות", הגם שאינן חייבים בכל אלו המצוות, ומובן שחיוב החינוך הוא רק במקום שאין חשש שדבר זה לא יוכל להתקבל בשכלו ובהבנתו עד כדי תמיהה וכד'. והנה, במצות הצדקה בכלל ובפדיון שבוים בפרט, הקטן אינו מבין מדוע שלא יתן יותר ממעשר וחומש לשם מצות

והענין המסורין להם. ב. הלכות עדות. ג. הלכות ממרים. ד. הלכות אבל. ה. הלכות מלכים ומלחמותיהם.

הלכות סנהדרין

והענין המסורין להם

יש בכללן שלשים מצות. עשר מצות עשה, ועשרים מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) למנות שופטים. ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט. ג) לנטות אחרי רבים אם נחלקו השופטים. ד) שלא להרג אם רבו המחייבין באיש אחד, עד שיהיו תר שנים. ה) שלא ללמד חובה מי שלמד זכות פדיני נפשות. ו) להרג בסקילה. ז) להרג בשרפה. ח) להרג בסיף. ט) להרג בחנק. י) לתלות. יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו. יב) שלא תלין נבלתו. יג) שלא להחיות מכשף. יד) להלקות רשע. טו) שלא יוסיף בהפאת הלוקה. טז) שלא לענש אנוס. יז) שלא להרג דם נקי באמד הדעת. יח) שלא לחוס על הורג חברו או חובל בו. יט) שלא לרחם את הדל בדין. כ) שלא להדר גדול בדין. כא) שלא להטות הדין על בעלי עברות, אף על פי שהוא חוטא. כב) שלא לענות משפט. כג) שלא להטות משפט גר ויתום. כד) לשפט בצדק. כה) שלא לירא בדין מאיש זרוע. כו) שלא לקח שחד. כז) שלא לקלל הדיינים. כח) שלא לשא שמע שוא. כט) שלא לקלל הנשיא. ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הפשרים.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) מתבאר בו מצוות מינוי שופטים ושוטרים בכל מדינה ופלך. הרכב סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה. באיזו עיר מעמידים סנהדרי קטנה, ובאיזו עיר מעמידים בית דין של שלושה דיינים בלבד.

- 1 א. מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים
- 2 בכל מדינה² ומדינה³ ובכל פלך³ ופלך. שנאמר:
- 3 שופטים ושטרים תתן לה בכל שעריך⁴. שופטים -
- 4 אלו הדיינים הקבועין בבית דין, ובעלי דינין באים
- 5 לפניהם. שוטרים - אלו בעלי מקל⁵ ורצועה, והם
- 6 עומדים לפני הדיינים, המסבין בשוקים וברחובות
- 7 ועל החגיות, לתקן השערים⁶ והמדות⁷ ולהכות כל
- 8 מעוות⁸. וכל מעשיהם על פי הדיינים⁹. וכל שיראו
- 9 בו עוות¹⁰ דבר - מביאין אותו לבית דין, ודינין אותו
- 10 כפי רשעו¹¹.

ב. מדוע לא הביא הרמב"ם ראייה מפסוקים אחרים בחומש ובג"ך שלפני הפסוק בתהילים, ובהם נקרא הקב"ה בשמות אחרים שהם מז' שמות שאינן נמחקים, ומדוע הביא דווקא את הפסוק "רוכב בערבות כו". וכידוע בכללי הרמב"ם (יד מלאכי ס"ד) שדרכו של הרמב"ם להביא ראיות מפסוקים שלא הוזכרו בגמרא, אם נראית לו הראיה האחרת בפשטות יותר.

והביאור בזה: בגמרא מסכת חגיגה נתבאר הענין המיוחד שבכל אחד משבעת הרקיעים, ובנוגע לרקיע ששמו "ערבות" אומרת הגמרא "ערבות שבו צדק ומשפט וצדקה... וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו את המתים". ועל-פי-זה מובן מדוע בחר הרמב"ם בפסוק זה, כי תוכנו מתאים לענין ש"צריך לחשב ולדקדק ביותר ולהזהר מאביהן של אלו היתומים כו", ובה מדגיש את גודל הזהירות הנדרשת מהאפוטרופוס בענייניהם של היתומים, מפני הרקיע ששמו "ערבות" ובו צדק ומשפט, וכן "טל שעתיד להחיות בו את המתים" ובכללם הוריהם של יתומים אלו.

ויש להוסיף ולבאר הטעם שציטט הרמב"ם גם את תחילת הפסוק "סולו", הגם שאינו נוגע כל-כך לראיה מ"רוכב ערבות אבי יתומים". ברשימות הצ"צ לתהילים על הפסוק הנ"ל כתב ש"סולו" הוא מלשון מסילה "לעשות לו מסילה כביכול לירד ולהתגלות למטה, על-דרך מה שנאמר "ואמר סולו סולו פנו דרך כו" כי זהו תפקידו של האפוטרופוס לעשות מסילות בלבבם של היתומים בחינוך להנהגה על-פי תורה שתעשה אצלם דרך סלולה למשך כל ימי חייהם.

(ע"פ יין מלכות ס"י קפ"ד)

(57) יושב בשמים.

ברוך רחמנא דסייען

נגמר ספר שלשה עשר, בעזרת שדי. הלכותיו חמשה, ופרקיו חמשה ושבעים: הלכות שכירות - שלשה עשר פרקים. הלכות שאלה ופקדון - שמונה פרקים. הלכות מלנה ולוה - עשרים ושבעה פרקים. הלכות טוען ונטען - ששה עשר פרקים. הלכות נחלות - אחד עשר פרקים.

יום ש"ק י"ד תמוז ה'תשע"ז

פתח פיך שפט צדק, ודין עני ואביון

ספר ארבעה עשר

והוא ספר שופטים

הלכותיו חמש. וזהו סדרן: א. הלכות סנהדרין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קודש

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים כו".

גם בתלמוד עצמו. אבל השוטר הוא כאשר יצרו של אדם מתגבר עליו וצריך לבטשו ולהרגיז עליו את היצר הטוב ולהכותו בדברים.

ועל-פי-זה יובן הלשון "ואשיבה שופטיך כבראשונה" כי אז יתבטל כל הרע, ולא יהיה עוד צורך בשוטר אלא רק בשופט.

(ע"פ לקו"ש חלק ל"ד ע' 103 והע' 37)

(2 עיר. 3) עיר מחוזית, כלשון הכתוב (נחמיה ג, ט) "פלך ירושלים". כלומר, נוסף על בתי הדין שבכל עיר ועיר, צריך שבפלך יהיה בית דין מחוזי ממונה על כולם, וראה לקמן הערה בסוף הלכה ב (לחם משנה). (4 סנהדרין טז, ב. "בכל שעריך" - מתרגם אונקלוס: בכל קרויך. כלומר, בכל עיר ועיר. ושם נו, ב אמרו: "כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר" וראה בהלכות מלכים פרק ט, הלכה י"ד. (5) "שחובטים במקלות על פי השופטים לכל מי שאינו שומע" (רש"י שם טז, ב) וב"ספרי" דברים אות טו אמרו: "ושוטרים - אלו המכים ברצועה כענין שנאמר (דברי הימים-ב יט, יא) "ושוטרים הלויים לפניכם". (6) המחזירים, שלא ימכרו ביוקר. (7) שמודדים בהן החנוונים ללקוחותיהם. ובבבא בתרא פט, א אמרו: "מעמידים אגרדמין (=שוטרים) בין למידות בין לשערים", והשווה הלכות גניבה פרק ח, הלכה ב "חייבים בית דין להעמיד שוטרים... מחזירים על החנויות ומצדקים את המאזנים ואת המידות... וכל מי שנמצא עימו משקל חסר או מידה חסרה או מאזניים מקולקלין יש להם רשות להכות... ולקנסו כפי ראות בית דין לחזק הדבר". (8) מקלקל ומכשיל. ונוסח אחר: ולתקן כל מעוות. (9) וכן אמרו (סוטה מב, א): מה שוטר שיש ממונה על גביו - ומפרש רש"י: "השופט ממונה על השוטר, שהשוטר עשוי לנגוש את מי שיצווה השופט לכוף". וכתב רבינו בספר המצוות עשה קעו "ויעמידו (=השוטרים) הגדרים על העובר, עד שלא יהיו מצוות התורה ואזהרותיה צריכות לאמנות כל איש". (10) ובכתב יד תימן: ערוות דבר. (11) ב"ספרי" במדבר אות קיג אמרו: "וימצאו איש מקושש - מגיד שמינה משה שומרים ומצאו אותו מקושש".

ב. אין אנו חייבין להעמיד פתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בחוצה לארץ - אינן חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך ופלך¹². שנאמר: תתן לך בכל שעריך אשר יי אלהיה נותן לך לשבטיך¹³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל בחוצה לארץ אינן חייבין להעמיד בית-דין בכל פלך ופלך".

ותמהו 'נושאי-הכלים' לרמב"ם שלכאורה הוא נגד גמרא מפורשת (מכות ז, א) "והיו אלה לכם גו' למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ, א"כ מה תלמוד-לומר בשעריך? בשעריך אתה מושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי

מדבריו משמע שמינוי שופטים ושוטרים היא מצוה אחת, ופסק שלא כדמשמע בגמרא סנהדרין (טז, ב) שהן שתי מצוות ("מנין שמעמידין שופטים לישראל ת"ל כו' שוטרים כו' ת"ל כו'") ולדעת ר"א ב'ספרי' הלימוד משופטים ושוטרים הוא שאם אין שופט - אין שוטר כו' אבל לא שהן מצוה אחת.

(ע"פ לקו"ש חלק י"ט ע' 489 בהערה טט)

~ נקודות משיחות קודש ~

"השופטים אלו הדיינים הקבועים בבית-דין".

"...יש להם רשות להכותו כפי כחו ולקנסו כפי שיראה בית-דין לחזק הדבר.. כו'" ענינם של השוטרים שהם "...העומדים לפני הדיינים המסבבים בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים כו' וכל שיראו בו עיוות מביאין אותו לבית-דין ודנין אותו כפי רשעו", היינו שמפקחים ברחובות ובשווקין ומודיעים לשופטים על כל עיוות שרואים".

על-פי-זה יובן מדוע לא מנה הרמב"ם את מצוות מינוי שוטרים בפני עצמה, אלא עם מצוות מינוי שופטים כאחת. כי אילו תפקיד השוטרים היה להוציא לפועל את דין השופטים, היה מקום לומר שהן שתי מצוות שונות, ועשיית הדין נחלקת לשתיים: פסק הדין על-ידי הדיינים, וביצועו על-ידי השוטרים. אבל מאחר ששופט האמור בתורה הוא זה שגם מבצע את הדין, על-דרך שאמר משה "אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו כו" (במדבר כה, ה) וכן לגבי עונש מלקות (דברים כה, ב) נאמר "והפילו השופט והכהו וגו'" נמצא שהשוטרים הם אלו המסייעים לשופטים כשאינם יכולים להוציא את הדין לפועל, ולכן לא מנה הרמב"ם את מינויים כמצווה בפני עצמה: א. כי זהו פרט בהוצאת המשפט לפועל על-ידי השופטים. ב. אינו עניין הכרחי להוצאה לאור של המשפט, ואפשר להוציאו לפועל גם בלי השוטרים כשאינן צריך לסיועם.

ידועים דברי הש"ך (ריש פרשת שופטים) ש"שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" מדבר גם על "שערי הגוף" העיניים והאוזניים, ושיהיה מושל על כל אחד מאברים אלה.

ובפשטות, ענין השופטים באדם מתקיים על-ידי לימוד הלכות התורה לדעת את המעשה אשר יעשון, ומינוי השוטרים מתקיים על-ידי קיום ההלכות בפועל. ולפי מה שנתבאר לעיל שתפקיד השופט הוא להוציא לפועל את משפטו, מובן גם ענינם של השופטים והשוטרים שבאדם, כי "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים" ואם התלמוד (השופט) אינו מביא לידי מעשה (השוטר) חסר

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

10 הגדול שבשבעים משנה²⁰ לראש, וישוב מימינו. 10
 11 והוא הנקרא אב בית דין²¹. ושאר השבעים יושבין
 12 לפניו פפי שניהם וכפי מעלתם²². כל הגדול מחברו
 13 בחכמה - יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר
 14 מחברו²³. והם יושבין ככמו חצי גרן פגול, פדי
 15 שיהיה הנשיא עם אב בית דין ואין פלן²⁴. ועוד
 16 מעמידין שני בתי דינים של עשרים ושלשה עשרים
 17 ושלשה²⁵: אחד על פתח העזרה²⁶, ואחד על פתח
 18 הר הבית²⁷. ומעמידין בכל עיר ועיר מישראל, שיש
 19 בה מאה ועשרים²⁸ או יותר, סנהדרי קטנה²⁹.
 20 ויושבת בשער העיר, שנאמר: והציגו בשער
 21 משפט³⁰. וכמה יהיה מנינם? עשרים ושלשה דינים.
 22 והגדול בחכמה שפכלן ראש עליהן. והשאר יושבין
 23 בפגול כמו חצי גרן³¹, פדי שיהא הראש רואה את
 24 פלן.

~ נקודות משיחות קודש ~

והוא שקורין אותו נשיא בכל מקום.

נשיא' הוא על שם שמלמד תורה, וכן הוא במשיח שנאמרו בו שני העיניים "מלך עליהם" ו"נשיא להם" כי בו יתקיימו שניהם. עניינו כמלך המשיח הוא לפעול חידוש אמיתי בעולם, להפוך את כל העמים "לעבדו שכם אחד" והוא חידוש בהנהגת העולם, אבל בנוסף יהיה 'נשיא' כיון ש"ילמד תורה את כל העם", ועניין זה אינו חידוש ביחס לעניינו כמלך, שהרי אחרי הכל לא יכול להיות שינוי בתורה - התורה הזאת לא תהיה מוחלפת.

(ע"פ לקו"ש חלק ל"ה ע' 209)

14 מניין חבריהם שבכל בית דין. 15) בלשכת הגזית שבבית המקדש (סנהדרין פו, ב) ובירושלמי מכות פרק ב, הלכה ו אמרו: מניין שהיתה סנהדרין גדולה אצל המזבח, שנאמר: ולא תעלה במעלות על מזבחי, וסמוך לו נאמר (שמות כא, א): ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. 16) סנהדרין - מועצה בלשון יוונית. "ובמושב זקנים יהללוהו" (תהלים קז, לב) מתורגם: ובסנהדרין דחכימא ישבחון יתיה. והרע"ב בפירושו לסוטה פרק ט, משנה י"א אומר: סנהדרין - ששונאים הדרת פנים בדין. 17) משנה בסנהדרין ב, א ובגמרא שם טז ב. 18) כמו שאמרו (בבא בתרא קכ, א): "בישיבה הלך אחר חכמה; במסיבה (=של משתה) הלך אחר זקנה". 19) הוריות ט, א: יג, ב וכן בקידושין לב, ב ובאבות פרק ב, א ועוד. 20) סגן. 21) חגיגה טז, ב והוריות יג, ב. 22) בחכמה, אם היו שווים בשנים (כסף משנה). ובדפוס ויניציאה שי"א וכן בכתב יד התימנים: "יושבים לפני שניהם (=הנשיא והאב"ד) כפי מעלתם". ולפי זה לא מדובר כאן בחשיבות השנים והגיל, אלא במעלת החכמה בלבד. 23) לא שכולם ישבו משמאל הנשיא, חוץ מהאב בית דין שישב מימינו, שאם כן החלה השורה מאב בית דין ואין זה כבוד לנשיא. אלא, שלושים וחמישה מגדולי הסנהדרין יישבו משמאל

אתה מושיב בכל עיר ועיר, ואין פסק שבחול' אין מושיבין בכל פלך ופלך.

יש הגורסים ברמב"ם "אבל בחול' אינן חייבין להעמיד בית-דין אלא בכל פלך ופלך אבל לא בכל עיר ועיר", ויש מפרשים שכוונת הרמב"ם היא שרק בכל פלך ופלך אין חייבים להעמיד, אבל בכל עיר ועיר חייבים.

אבל הרמב"ן (שחי בסמיכות לזמן הרמב"ם) בפירושו על התורה כתב שבחוץ-לארץ אינם חייבים להעמיד להם ב"ד, ורק "כאשר יצעק המעוות, יעמדו עליו הראויין לשפוט ובמשפטיהם ישפטוהו או יעלה לארץ בזמנה ושם ישפטוהו... וכן כתב הרב משה". וברור שהיה תחת ידו כתב-יד שלדעת הרמב"ם אין חייבים להושיב דינים בחול'. על-פי חידושו של הרמב"ם, תתורץ תמיהה גדולה בסיפור חג הפורים. בקשר לחטאם של ישראל "שנהנו מסעודתו של אותו רשע" אומרת הגמרא (מגילה יב, א) "הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה עמחן אלא לפנים" (כמו שישראל עשו עצמם ולא כיוונו באמת, כך הקב"ה העמיד עליהם את המון רק להפחידם). ונשאלת השאלה, הרי מרדכי הזהירם "לא תלכו לאכול בסעודתו של אחשוורוש", ומכיון שמרדכי היה אחד מראשי הסנהדרין, נמצא שעברו על הוראת בית-דין, ו"כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא-תעשה", ואין אפשר לומר ש"לא עשו אלא לפנים".

אלא שעל-פי דעת הרמב"ם הקושיא מעיקרא ליתא, כי בשושן הבירה לא היה בית-דין וא"כ לא עברו על הוראת הדיינים.

(ע"פ י"ן מלכות' סי' קפ"ה)

12) אלא בכל עיר ועיר, וכן אמרו (מכות ז, א): סנהדרין נוהגת בארץ ובחוץ לארץ שנאמר (במדבר לה, כט) "והיו אלה לכם לחוקת משפט... בכל מושבותיכם". 13) ובחוץ לארץ אין השבטים מיושבים כל אחד לעצמו (מכות שם). אלא ששם הנוסח: "ובחול' אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר" ולפיכך סובר הכסף משנה שיש לגרוס בדברי רבינו: אינם חייבים להעמיד בית דין אלא בכל פלך ופלך. וכן הדעת נוטה, שתפשת מועט - תפשת, ודיינו שנושיב בתי דין בח'ל בערי המחוז, ולא בכל עיר ועיר (לחם משנה) וראה ברמב"ן לתורה דברים טז, יח.

- 1 ג. כמה בתי דינים קבועים יהיו בישראל? וכמה
- 2 יהיה מנינם¹⁴? קבועין בתחלה בית דין הגדול
- 3 במקדש¹⁵, והוא הנקרא סנהדרי¹⁶ גדולה. ומנינם
- 4 שבעים ואחד. שנאמר: אספה לי שבעים איש
- 5 מזקני ישראל; ומשה על גביהן, שנאמר: והתאצבו
- 6 שם עמך - הרי שבעים ואחד¹⁷. הגדול בחכמה
- 7 שפכלן - מושיבין אותו ראש עליהן¹⁸, והוא ראש
- 8 הישיבה. והוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל
- 9 מקום¹⁹, והוא העומד תחת משה רבנו. ומושיבין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 שְׁלֹשָׁה - הָרִי זֶה בִּינוֹנִית. הָיָה בָּהּ אַרְבַּעַת יוֹדָעִים
12 לְדָבָר - הָרִי זֶה סְנֵה־דְרִי חֲכָמָה.³⁸

(37 וכשרה בדוחק. 38) כדברי הירושלמי שקלים פרק ה, הלכה א, על פי התוספתא סנהדרין פרק ח, משנה א. ובסנהדרין יז, ב אמרו: "בביתר היו שלושה, ובכנה ארבעה: רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא ושמוען התימני דן לפניהם בקרקע".

13 ז. כָּל סְנֵה־דְרִי קָטָנָה מוֹשִׁיבִין לְפָנֶיהָן שְׁלֹשׁ שׁוֹרוֹת
14 שֶׁל תְּלִמְיָדֵי חֲכָמִים, בְּכָל שׁוֹרָה וְשׁוֹרָה עֹשְׂרִים
15 וְשְׁלֹשָׁה אִישׁ. שׁוֹרָה רְאשׁוֹנָה קְרוּבָה לְסְנֵה־דְרִין,
16 וְשׁוֹרָה שְׁנִיָּה לְמִטָּה הַיְמָנָה, וְשְׁלִישִׁית לְמִטָּה
17 הַיְמָנָה. וְכָל שׁוֹרָה וְשׁוֹרָה יוֹשְׁבֵין בָּהּ לְפִי מַעְלָתָן
18 בְּחֲכָמָה.³⁹

(39) וכל אחד ואחד מכיר את מקומו, כמפורש במשנה סנהדרין לז, א.

19 ח. אִם נִחְלְקוּ הַסְנֵה־דְרִין⁴⁰, וְהִצְרִיכוּ לְסַמֵּךְ אֶחָד
20 לְהוֹסִיף עַל מַנְיָן - סוֹמְכִין מִן הָרְאשׁוֹנָה גְּדוֹל
21 שָׁבָה; וְהָרְאשׁוֹן שֶׁבְשׁוֹרָה שְׁנִיָּה בָּא וְיוֹשֵׁב בְּסוֹף
22 שׁוֹרָה הָרְאשׁוֹנָה, כְּדִי לְמַלֵּאת חֶסְרוֹנָה, וְהָרְאשׁוֹן
23 שֶׁבְשְׁלִישִׁית בָּא וְיוֹשֵׁב בְּסוֹף שׁוֹרָה שְׁנִיָּה⁴²; וּבּוֹרְרִין
24 לָהֶן אֶחָד מְשַׁאֵר הַקֶּהֱל, וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּסוֹף שׁוֹרָה
25 שְׁלִישִׁית⁴³. וְכֵן אִם צָרְכוּ לְסַמֵּךְ שְׁנֵי אוֹ שְׁלִישִׁים⁴⁴ -
26 עַל הַסְּדֵר הַזֶּה הֵם עוֹשִׂים.⁴⁵

(40) ויהיו שנים עשר מחייבים ואחד עשר מזוכים, ואין הטייה לרעה על פי אחד (ראה לקמן פרק ח, הלכה א), וצריך להוסיף שניים שניים עד שבעים ואחד (שם וברש"י). (41) ראה לקמן פרק ט, הלכה ב, שלעולם מוסיפים שניים. (42) שאומרים לו: מוטב שתהיה "זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים" (סנהדרין שם). (43) שם. נמצאו שלוש שורות אלו משלימות עד שבעים ואחד. ואף על פי שמספיקים ארבעים ושמונה להשלים עד ע"א, אולם אין זה מהנימוס לעשות שתי שורות של כ"ד כ"ד, שתהיינה שורות התלמידים מרובות משל הדיינים, שאינה אלא כ"ג, וגם אין זה הוגן לעשות שתי שורות של כ"ג ואחת של שני תלמידים בלבד, ולפיכך עושים שלוש שורות של כ"ג-כ"ג (רש"י שם). (44) כגון שחלה אחד מהשורות או מת. (45) שאינו יושב במקומו של הראשון, ראש בשורה, אלא בסוף השורה, שהוא המקום הראוי לו, "שהגרוע מן התלמידים שבשורות גדול מגדול שבקהל" (שם וברש"י). וראה לקמן פרק ב הלכה ח.

27 ט. כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ סְנֵה־דְרִין, יְהִי שֵׁם שְׁנֵי סוֹפְרֵי
28 דְּיָנִים עוֹמְדִין לְפָנֶיהֶם, אֶחָד מִן הַיְמָיִן וְאֶחָד מִן
29 הַשְּׂמָאל. אֶחָד פּוֹתֵב דְּבָרֵי הַמְּזַבְּיָן⁴⁶, וְאֶחָד פּוֹתֵב
30 דְּבָרֵי הַמְּזַבְּיָם.⁴⁷

(46) פלוני חייב ומטעם זה. (47) פלוני זיכה ומטעם זה (שם לו, ב). ולדעת רש"י שם, שניהם כותבים דברי המזכים

הנשיא ושאר שלושים וארבעה ישבו מימין האב-בית-דין, וכן שנינו בתוספתא סנהדרין פרק ח משנה א "הנשיא יושב באמצע וזקנים יושבים מימינו ומשמאלו" (רדב"ז). (24) משנה בסנהדרין לו, ב ושם מודגש: "כדי שיהיו רואים זה את זה" ומפרש רש"י: "שאם היו יושבים בשורה אין פני הראשונים (=הקיצוניים) רואים זה את זה, אולם מקור רבינו מירושלמי שם פרק א הלכה ד: "והנשיא היה יושב באמצע כדי שיהיו רואים אותו ושומעים קולו" הרי שהכל מתייחס כלפי ההתאמה שבין הנשיא לזקנים (לחם משנה). (25) והטעם למניין זה מבואר בדברי רבינו לקמן פרק ה, הלכה ג. (26) חצר בית המקדש, ונוכרת במקרא יחזקאל מז, יד ובמשנה מידות פרק ב, משנה ו. (27) ההר שעליו הבית בנוי, והוא השטח שמחוץ לעזרה, וקרושתו קלה מקדושת העזרה, וכל ההר היה ת"ק אמה על ת"ק אמה, כמבואר בהלכות בית הבחירה, פרק ה, הלכה א (סנהדרין פח, ב). (28) והטעם למניין זה ראה להלן הלכה י. (29) שם. (30) ונאמר: שופטים... תיתן לך בכל שעריך (סמ"ג מצוות עשה צז). וב"ספרי" תצא אות רפט דרשו: "ועלתה יבמתו השערה - מצוה בבית דין שיהא בגובהה של עיר". (31) משנה בסנהדרין לו, ב "סנהדרין הייתה כחצי גורן עגולה" ומפרש רש"י: אף של כ"ג.

1 ד. עִיר שְׂאִין בָּהּ מְאָה וְעֶשְׂרִים - מַעְמִידִין בָּהּ
2 שְׁלֹשָׁה דְּיָנִים.³² שְׂאִין בֵּית דִּין פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה, כְּדִי
3 שְׂיֵהָא בְּהֵן רַב וַיַּעֲוֹט, אִם הֵיְתָה בִּינֵיהֶן מִחְלָקָת
4 בְּדִין מִן הַדִּינִין.³³

(32) משנה בסנהדרין ב, ב "וכמה יהא בעיר ותהא ראוייה לסנהדרין, מאה ועשרים" וזה וודאי שאין משאירים אותה בלא בית דין ופחות שבבתי דין הוא של שלושה (כסף משנה). (33) ואז יכריע הרוב את המיעוט. וכן אמרו (סנהדרין ג, ב) "אשר ירשיעון אלהים - הרי כאן שניים ואין בית דין שקול, מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי כאן שלושה. וראה לקמן פרק ב, הלכה י"ג "אף על פי שבית דין של שלושה בית דין שלם הוא, כל זמן שהם רבים הרי זה משובח".

5 ה. כָּל עִיר שְׂאִין בָּהּ שְׁנֵי חֲכָמִים גְּדוֹלִים, אֶחָד רְאוי
6 לְלַמֵּד וְלְהוֹרוֹת בְּכָל הַתּוֹרָה פְּלָה, וְאֶחָד יוֹדֵעַ
7 לְשִׁמְעָה³⁴ וְיוֹדֵעַ לְשִׁאֵל וּלְהַשִּׁיב³⁵ - אִין מוֹשִׁיבִין בָּהּ
8 סְנֵה־דְרִין, אִף עַל פִּי שְׁנֵי בָּהּ אֲלָפִים מִיִּשְׂרָאֵל.³⁶

(34) להבין היטב דברי חבירו לאשורם. (35) לישא וליתן, להתווכח בדברי חבירו, שמתוך כך הוא מעמידם על אמיתתם. (36) סנהדרין יז, ב "כל עיר שאין בה שניים אחד לדבר ואחד לשמוע (כגירסת הכסף משנה) אין מושיבין בה סנהדרין" ומפרש רבינו: לדבר - ללמד ולהורות: לשמוע - לישא וליתן. והשאר וודאי צריך שיהיו יודעים לשאול ולהשיב בקצת הדינים, אף על פי שאינם יודעים להשיב בכל התורה, שאם לא כן איך יתמנו בסנהדרין (כסף משנה). ורש"י שם מפרש בעניין אחר.

9 ו. סְנֵה־דְרִין שְׁנֵי בָּהּ שְׁנֵים אֶלּוּ, אֶחָד רְאוי לְשִׁמְעָה
10 וְאֶחָד רְאוי לְדָבָר - הָרִי זֶה סְנֵה־דְרִין.³⁷ הָיָה בָּהּ

מתוך מהדורת חזק

אחרים (שם וברש"י). וראה לקמן הלכות עדות פרק י"ח הלכה א"ב דיני הזמה והגדרתה. (53) עדים אחרים להזים את הזוממים הקודמים, שמה יתחייב בעל דין על פי עדים וישכור שניים להזימם, לפיכך צריך שיהיו שניים אחרים בעיר שיתיראו אלו הזוממים מהם, אם נבוא להזים העדים הראשונים, יבואו אלו השניים ויזימו אותנו (שם וברש"י). זוממי זוממין - המזימים את העדים הראשונים כשהם עצמם נעשו זוממים הרי הם זוממים של זוממים הראשונים (רש"י לסנהדרין עח, א). (54) שהצדקה נגבית בשניים ומתחלקת בשלושה, שהיא כדיני ממונות, שנותנים לכל אחד די מחסורו (הלכות מתנות עניים פרק ט, הלכה ה). (55) שידוע חכמת הרפואה וגם הוא אומן במלאכת יד במובן הטכני (כסף משנה). (56) כותב ספרים. (57) סנהדרין יז, ב. ורש"י שם מפרש: רופא - למול תינוקות; אומן - מקיז דם. וראה בהלכות דעות פרק ד, הלכה כ"ג שרבינו מונה עשרה דברים של צרכי העיר ומונה רופא אחד ואומן אחד, וייתכן כי הם שני דברים, אבל איש אחד מתעסק בהם, כדברי ה"לחם משנה" שם.

והמחייבים, שאם יטעה האחד יוכיח כתבו של חברו. וראה לקמן פרק י"ב הלכה ג.

1 י. וְלָמָּה אֵין סְנֵה־דְרִין אֲלָא בְעִיר שְׁיִישׁ בָּהּ מֵאָה
2 וְעֹשִׂים? כְּדֵי שְׁיִהְיֶה מֵהֵן סְנֵה־דְרִין שֶׁל עֹשִׂים
3 וְשֹׁלֶשָׁה, וְשֹׁלֶשׁ שׁוֹרוֹת שֶׁל עֹשִׂים וְשֹׁלֶשָׁה⁴⁸,
4 וְעֹשֶׂה בְטָלְגִין שֶׁל בֵּית הַפְּנִסֶת⁴⁹, וְשְׁנֵי סוֹפְרִים,
5 וְשְׁנֵי חֲזַנִּים⁵⁰, וְשְׁנֵי בְעָלֵי דִינֵין⁵¹, וְשְׁנֵי עֲדִים, וְשְׁנֵי
6 זוֹמְמֵין⁵², וְשְׁנֵי זוֹמְמֵי זוֹמְמֵין⁵³, וְשְׁנֵי גַבְאֵי צְדָקָה,
7 וְעוֹד אֶחָד כְּדֵי שְׁיִהְיֶה שֹׁלֶשָׁה לְחֶלֶק צְדָקָה⁵⁴, וְרוֹפֵא
8 אֲמִין⁵⁵, וְלִבְלָרֶ⁵⁶, וּמְלַמֵּד תִּינוּקוֹת. הֲרֵי מֵאָה
9 וְעֹשִׂים⁵⁷.

(48) ראה לעיל הלכה ח ובביאורנו שם. (49) בטלים מכל מלאכה להיות מזומנים לבית הכנסת שחרית וערבית (שם יז, ב וברש"י) והשווה הלכות מגילה פרק א, הלכה ח. (50) שמשים להלקות החייב ולהזמין בעלי דינים לדין (שם). שאם אחד מלקה, יוכל השני להזמין (תוספות יום טוב שם). (51) שאם לא כן את מי הם דנים (רש"י שם). (52) שיתיראו העדים להעיד שקר שלא יזומו על ידי עדים

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ח'י"ד תמוז תשע"ז

(שכל זה גורם). ואם נמנע זה מלמפור ולקבל חליפין מקמת חבתו לאותו הדבר, הרי אז לוקחו בדיקה ובאנס מקמת התסוקות אהבת אותו הדבר בנפשו, ויהי אז עבר גם על "לא תגזל". והתבונן בענין זה במעשה אחאב ונבות (מלכים א, כא). הגה נתבאר לך ההבדל בין אמרו "לא תתאנה" ובין "לא תחמד".

יום ראשון ח' תמוז ה'תשע"ז
מצות לא תעשה רסו.

הַמְצָנָה הָרִס"ו — הַאֲהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְתּוֹת (לקשור) מִחֻשְׁבוֹתֵינוּ בַחֲמוּד רְכוּשׁ זוֹלָתָנוּ וְלִהְתְּאוֹת לוֹ, לְפִי שְׁנָה יָבִיא לְיָדֵי עֲשִׂית תַּחְבּוּלָה לְרִכִּישׁוֹ, וְנִהְיֶה לְשׁוֹן הַלְּאוּ שֶׁבָּא בְעֲנִין זֶה, אָמַר: "וְלֹא תִתְאַנֶּה בֵּית רַעַף" (דברים ה, יח). וְאֵין שְׁנֵי הַלְּאוֹיִן עֲנִין אֶחָד, אֲלָא הַלְּאוּ הָרִאשׁוֹן וְהוּא "לֹא תַחֲמוּד", מְזַהֵר מִלְרִכּוּשׁ קִנְיָן זוֹלָתָנוּ (על ידי תַּחְבּוּלוֹת), וְהַלְּאוּ הַשְּׁנִי מְזַהֵר אֶפְלוּ עַל הַתְּאַנָּה וְהַחֲמוּד בְּלֶבֶד. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת יתרו): "לֹא תַחֲמוּד בֵּית רַעַף" וְלִהְלֵךְ הוּא אוֹמַר: "לֹא תִתְאַנֶּה בֵּית רַעַף" — לְחִיב עַל הַתְּאַנָּה (במחשבה ולב) בְּפָנֵי עֲצָמָה וְעַל הַחֲמוּד (במעשה) בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְשֵׁם אֲמָרוֹ: "מִנֵּין שְׂאֵם הַתְּאַנָּה אֲדָם סוֹפוֹ לְחֲמוּד (בנקיטת פעולות מעשיות)? תַלְמוּד לּוֹמַר: "לֹא תִתְאַנֶּה וְלֹא תַחֲמוּד". מִנֵּין שְׂאֵם חֲמוּד אֲדָם סוֹפוֹ לְגוֹלוֹ? תַלְמוּד לּוֹמַר: "וְחֲמוּדוֹ שְׁדוֹת וְגוֹלוֹ" (מיכה ב, ב). פְּרוּשׁ דְּבַר זֶה: שְׂאֵם רָאָה דְּבַר יָפֵה אֲצֵל אֲחִיו אִם הַשְּׁלִיט מִחֻשְׁבָּתוֹ עָלָיו וְנִתְאַנֶּה לוֹ — הֲרֵי עֵבֶר עַל אֲמָרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא תִתְאַנֶּה". וְתַתְּחִיב בּוֹ אֲהָבַת אוֹתוֹ הַדְּבַר עַד שְׁיַעֲשֶׂה תַּחְבּוּלָה לְהַשִּׁיגוֹ, וְלֹא יִתְדַל מִלְפָּנָיו וְלִהְכַבִּיד עָלָיו לְמַכְרוֹ אוֹ לְהַחְלִיפוֹ שֶׁהוּא יוֹתֵר טוֹב מִמֶּנּוּ וְיוֹתֵר יָקָר. אִם עָלָה בְּדוֹ דְּבַר זֶה — הֲרֵי עֵבֶר גַּם עַל "לֹא תַחֲמוּד" כְּשִׁירְפֵשׁ אוֹתוֹ הַדְּבַר שֶׁהִיָּה שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ עֲנִין בְּמִכְרֵתוֹ, אֲלָא שֶׁהַכְּבִיד עָלָיו וְעֵשָׂה תַּחְבּוּלָה עַד שֶׁהַשִּׁיגוֹ. וְנִמְצָא שֶׁעֵבֶר עַל שְׁנֵי לְאוֹיִן, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ

יום שני ט' תמוז ה'תשע"ז
מצות עשה קצד.

הַמְצָנָה הַקְצָד — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַשִּׁיב אֶת־הַגְּזוּלָה עֲצָמָה אִם הִיא קִיָּמַת בְּעִינָהּ, עִם תּוֹסַפְתַּת חֲמֵשׁ (אם כפר על גולתה בשבועה) או לתן דמיה אם נשפנתה, והוא אמרו יתעלה: "וְהַשִּׁיב אֶת־הַגְּזוּלָה אֲשֶׁר גָּזַל וגו'" (ויקרא ה, כג). וכבר בארו במסכת מכות (טז), שֶׁלֹּא דִגְזוּל הוּא לֹא שֶׁנִּפְתַּק לַעֲשֶׂה וְאָמְרוֹ: "רַחֲמֵנָא אָמַר: לֹא תִגְזוּל (שם יט, ג), וְהַשִּׁיב אֶת־הַגְּזוּלָה וגו'". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסקים האחרונים (מבבא קמא).

יום שלישי י' תמוז ה'תשע"ז
מצות לא תעשה רסט.
מצות עשה דר.

הַמְצָנָה הָרִס"ט — הַאֲהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְהַתְּעַלֵּם מִן־הָאֲבֹדָה, אֲלָא נִקְחָנָה וְנִחְזוּיָנָה לְכַעֲלֶיהָ, וְהוּא אָמַר

מתוך מהדורת חזק

זֶה־אֶת־זֶה, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תִרְצַח" (שמות כ, יג; דברים ה, יז). וְהַעֹבֵר עַל לֹאוֹ זֶה — נִהְרַג בְּהַכָּאָה (בהתנות ראשו) מִן הַצָּנֹאֵר. אָמַר יִתְעַלֶּה: "מַעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֶנּוּ לְמוֹת" (שמות כא, יד). וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בַּפֶּרֶק ט' מִסְנֵה־רִיזִין (עו); וּבַפֶּרֶק ב' מִמִּכּוֹת.

הַמִּצְוָה הַרְצִי'וֹ — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְקַחַת כֶּפֶר לְרוֹצֵחַ בְּמִזִּיד, אֲלֵא יִהְרַג בְּהִכְרַח, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־תִקְחוּ כֶּפֶר לְנַפְשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לְמוֹת" (במדבר לה, לא). וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בַּמִּכּוֹת (כתובות לוז).

יום שבת קודש י"ד תמוז ה'תשע"ז
מצות עשה רכה.
מצות לא תעשה רצה. רצב.

הַמִּצְוָה הַרְכִּי"ה — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַגְלוֹת מִכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה מֵעִירוֹ לְעָרֵי מִקְלָט, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְיֹשֵׁב שָׁם עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל" (במדבר לה, כח). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת שופטים לדברים יט, ד): "וְיֹשֵׁב שָׁם — אִינּוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'שָׁם' — שָׁם תְּהֵא דִיתָרוֹ, שָׁם תְּהֵא מִיתָרוֹ, שָׁם תְּהֵא קְבוּרָתוֹ". וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוּ בַּמִּסְכַּת מִכּוֹת (ז. וואילך).

הַמִּצְוָה הַרְצִי"ה — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְקַחַת כֶּפֶר מְרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה כְּדֵי לְפַטְרוֹ מִן־הַגְּלוּת, אֲלֵא יִגְלֶה בְּהִכְרַח. אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־תִקְחוּ כֶּפֶר לְנוֹס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ" (שם, לב). וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בַּגְּמָרָא מִכּוֹת (כתובות לוז).

הַמִּצְוָה הַרְצִי"ב — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְהַרֹּג אֶת־הַחוּטָא בְּשִׁעָה שֶׁנֶּאֱרָאוּ שֶׁכָּבֵר עֲשֵׂה עֲבָרָה שֶׁהוּא חִיָּב עָלֶיךָ מִתָּה (לעומת הדין בשעה שעושה העברה — לא תעשה רצח) קָדַם שֶׁיִּבְאוּ לְבֵית דִּין, אֲלֵא נִבְיֵאוּהוּ לְבֵית דִּין בְּהִכְרַח וְנִבְיֵא עָלָיו עֲדִים לְפָנָיִךְ, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ (הרואים את המעשה) עֲדִים בְּלִבְךָ (ולא־דיינים), וְהֵם (אחרים) דִּינֵוּהוּ בְּמַה־שֶׁהוּא חִיָּב. וְהָאֲזַהְרָה שֶׁבָּאָה בְּעִנְיָן זֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא יָמוּת הַרְצֵחַ עַד־עֲמֹדוֹ לְפָנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט" (שם, יב). וּלְשׁוֹן הַמִּכְלָתָא: "כֹּחַל יִהְרַגוּ אוֹתוֹ מִשְׁהִרַג אוֹ מִשְׁנֵאָף? — תִּלְמוּד לּוֹמֵר: וְלֹא יָמוּת הַרוֹצֵחַ עַד־עֲמֹדוֹ". וְאֶפְלוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל הֵם שֶׁרְאוּהוּ שֶׁהִרַג — הָרִי כְּלָם נֶעֱשִׂים עֲדִים וְעִידִים לְפָנֵי בֵּית דִּין אַחֵר, וּבֵית הַדִּין הָאֲחֵר מִיִּתְיוּהוּ. וּבַמִּכְלָתָא: "הָרִי עֵדָה (בית דין) שֶׁרְאוּ אֶחָד שֶׁהִרַג אֶת־הַנֶּפֶשׁ כֹּחַל יִהְרַגוּ אוֹתוֹ עַד שֶׁלֹּא יַעֲמֹד אֲצֵל בֵּית דִּין? — תִּלְמוּד לּוֹמֵר: וְלֹא יָמוּת הַרְצֵחַ עַד עֲמֹדוֹ לְפָנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט".

יִתְעַלֶּה: "לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם" (דברים כב, ג). וְיִכְבֵּר בַּאֲרָנוּ (מצות עשה דר) אָמְרָם בַּמִּכְלָתָא בְּעִנְיַן הָאֲבָדָה: "נִמְצָאוּנוּ לְמִדִּין שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא־תַעֲשֶׂה". וּלְשׁוֹן הַגְּמָרָא (בבא מציעא ל): "הֵשֵׁב אֲבָדָה עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה הוּא". וּבַמִּשְׁנָה תוֹרָה כִּפְּלֵי אֶת־הַלְאוּ בְּעִנְיָן זֶה וְנֶאֱמַר בּוֹ לֹא מִיָּחָד וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אֲחִיד אוֹ אֶת־שׁוֹר נִדְחִים וְגו'" (שם, א). וּבִסְפָרֵי (פרשת תצא שם): "לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אֲחִיד" — מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה וְלִהְלֵן הוּא אוֹמֵר: "כִּי תִפְגַּע" (שמות כג, ד) — מִצְוֹת עֲשֵׂה וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בַּפ"ב מִבְּבֵא מִצְיַעֵא.

הַמִּצְוָה הַדִּר"ר — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהִשָּׁיב (להחזיר) אֶת־הָאֲבָדָה לְבַעֲלֶיהָ, וְהוּא אָמְרוּ: "הֵשֵׁב תְּשִׁיבֵנוּ לוֹ" (שמות כג, ד); "הֵשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאֲחִיד" (דברים כב, א). וּבַפְּרִוּשׁ אָמְרוּ (בבא מציעא לב): "הִשְׁבַּת אֲבָדָה — עֲשֵׂה הוּא". וְאָמְרוּ (ספרי פרשת כִּי־תצא) עוֹד עַל הָאֲבָדָה: "נִמְצָאוּנוּ לְמִדִּים שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא־תַעֲשֶׂה", וְעוֹד נִבְאָר לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁל אֲבָדָה בַּמְקוֹמוֹ (לא תעשה רסט). וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בַּפֶּרֶק ב' (מבבא) מִצְיַעֵא.

יום רביעי י"א תמוז ה'תשע"ז
מצות עשה רלו.

הַמִּצְוָה הַרְל"ו — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ בְּדִין חוֹבֵל בְּחֵבְרוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יִרְבֵּן אַנְשִׁים וְהַכְּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ" (שמות כא, יח). וְאֵלוּ הֵם הַנִּקְרָאִים: דִּינֵי קְנֻסוֹת. וְיֵשׁ כְּתוּב הַכּוֹלֵל דִּינֵי קְנֻסוֹת כְּלָם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּפְּאֲשֶׁר עֲשֵׂה כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ" (ויקרא כד, יט). הַפְּנוּנָה בְּזֶה שְׁלוֹקְחִים מִמְּמוֹנוֹ (מה שהויק לו) כְּדֵי מַה שֶׁהוֹיֵק, כְּמוֹ שֶׁבֵּא בַּקְּבָלָה: אֶפְלוּ בִישׁוֹ בְּלִבְךָ — הָרִי אֵלוֹ גּוֹבִים מִמְּמוֹנֵנוּ כְּדֵי אוֹתוֹ הַשְּׁעוֹר. וְדַע שֶׁדִּינֵי קְנֻסוֹת אֵלוּ כְּלָם נִזְקֵי אָדָם בְּאָדָם. וְכֵן אִם הוֹיֵקָה בְּהֵמָה אֶת־הָאָדָם אוֹ אֶת־הַבְּהֵמָה — הָרִי כְּלֵי־הַדִּינִים הָאֵלֶּה לֹא יִדּוּן בָּהֶם וְלֹא יִפְסוּק אֲלֵא בֵּית דִּין הַסְּמוּכִין בְּאֶרֶץ (שנסמכו לסמכויות אלה ועוד — מדור לדור). וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בַּפֶּרֶק ח' (מבבא) קָמָא.

יום חמישי י"ב תמוז ה'תשע"ז
מצות עשה רלו.

הַמִּצְוָה הַרְל"ו נדפסה ביום הקודם

יום שישי י"ג תמוז ה'תשע"ז
מצות עשה רלו.

מצות לא תעשה רפט. רצו.

הַמִּצְוָה הַרְל"ו נדפסה ביום רביעי

הַמִּצְוָה הַרְפ"ט — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְרַצוֹחַ

ישעיה פרק מד ג-י

ג כִּי אֶצְק־מַיִם עַל-צְמָא וְנִזְלִים עַל-יַבֶּשֶׁה אֶצְק רוחי עַל-יִרְעָךָ וּבִרְכָתִי עַל-צִאֲצָאִיךָ: ד וְצִמְחוּ בְּבִין חֲצִיר פְּעֻרָּיִם עַל-יַבְלֵי-מַיִם: ה זֶה יֵאמֵר לַיהוָה אֲנִי זֶה יִקְרָא בְּשֵׁם-יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יְדוֹ לַיהוָה וּבִשְׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה: (פ) ו כֹּה-אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל וְגָאֵל יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי רֵאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבְּלַעְדֵי אֵין אֱלֹהִים: ז וּמִי-כְמוֹנִי יִקְרָא וְיִגִּידָהּ וְיַעֲרֹכֶהָ לִי מִשׁוּמֵי עַם-עוֹלָם וְאֲתִיזֹת וְאֲשֶׁר תִּבְאֲנֶה וְיִגִּדוּ לְמוֹ: ח אֶל-תִּפְחָדוּ וְאֶל-תִּרְהוּ הֲלֵא מֵאֵז הַשְּׁמַעְתִּיד וְהִגַּדְתִּי וְאַתֶּם עַדִּי הִישׁ אֱלוֹהַּ מִבְּלַעְדֵי וְאֵין צוֹר בְּלִי-יָדְעָתִי: ט וְצִרִיפְסַל פְּלֵם תְּהוּ וְחִמּוּדִיהֶם בְּלִי-יֻעִילוּ וְעִדְיָהֶם הִמָּה בְּלִי-יִדְעוּ וּבְלִי-יָדְעוּ לְמַעַן יִבְשׁוּ: י מִי-יִצֵּר אֵל וּפְסַל נֶסֶךְ לְבַלְתִּי הוֹעִיל:

רש"י

תרהו. אין לו דמיון ופתרונו לפי הענין כמו אל תחתו מלהודיע את שמי לבין העכר"ם: הלא מאז השמעתוך. מהר סיני והגדתי לכם שם שאין אלוהי מבלעדי: ואתם עדי. שפתחתי לכם שבעה רקיעים והראיתי אתכם שאין אחר ואתם עדי בדבר הזה שאין אלוה מבלעדי: ואין צור כל ידעתי. ת"י ולית דתקיף אלהן דמן קדמי מתיבה ליה תקיף: כל ידעתי. לשון ואדעך בשם (שמות לג) ידע לכתך (דברים ב) אני ידעתוך במדבר (הושע יג): (ט) ועדיהם המה. הפסילי' הם עדים על בושת עובדיהם שהרי אנו רואין שאינן לא רואין ולא יודעין והיו עובדין להם: למען יבושו. העובדים להם: (י) נסך. לשון יציקה ומסכה והנו"ן בתיבה יסוד הנופל ממנו כגון נו"ן של נשך ושל נגף:

(ג) כי אצק מים על צמא. כמו שאני יוצק מים על צמא כן אצק רוחי על זרעך: (ד) וצמחו בכין חציר. בתוך עמלק על ידי גרים שיתוספו עליהם, בין חציר הוא עמלק שנאמר עליו והיתה נוה תנים חציר לבנות יענה (לעיל ד): (ה) זה יאמר לה' אני. אלו צדיקים גמורים: וזה יקרא בשם יעקב. אלו קטנים בני רשעים: זה יכתוב ידו לה'. אלו בעלי תשובה: ובשם ישראל יכנה. אלו הגרים מעכו"ם כך שנויה באבות דרבי נתן: (ז) ומי כמוני יקרא. ומי יקרא שהוא כמוני ויגיד ויערוך לי את כל מה שהיה משומי עם עולם ועד עתה: עם עולם. כל בריות: ואותיות. דברי מופת: ואשר תבאנה. ואת העתידות לבא יגידו. כמו שאני עושה עתה שעדיין לא חרב הבית ולא גליתם ולא נולד כורש ואני מבשר אתכם עליו: (ח) ואל

מצודת ציון

(ג) אצק. מל' יציקה ושפיקה: ונוזלים. ענין נטיפה כמו יזל מים מדליו (במדבר כ"ח): על יבשה. ר"ל על מקום יבש: רוחי. ענין רצון וכן עד יערה עלינו רוח ממרום (לעיל ל"ב): צאצאיך. הבנים היוצאים ממך: (ד) חציר. דשא ועשב: כערבים. שם אילן סרק ערבי נחל: יבלי מים. פלגי מים וכן ועל יובל ישלח שרשיו (ירמיה י"ז): (ה) יכנה. שם שאינו שם העצמי וכן אכנך ולא ידעתי (לקמן מ"ח): (ז) ויערכה. מל' עריכה וסדור: ואותיות. הבאות כמו אתא בוקר (לעיל כ"א): למו. להם: (ח) תרהו. אין לו דמיון ופתרונו לפי ענינו הוא ענין פחד כת"י: צור. ענין חוזק: (ט) יוצרי. ענין עשיה וחדוש וכן יוצר עמל עלי חוק (תהלים צד): (י) נסך. ענין יציקה והתכה:

מצודת דוד

(ג) כי אצק. כמו שאני יוצק מים על ארץ צמאה וכו' כן יצוק רצוני הטוב על זרעך: וברכתי. כפל הדבר במ"ש כי הרצון הוא הברכה: (ד) וצמחו. יצמחו וירבו כאילו היו נתונים בין החציר ודומה לה: כערבים. כערבי נחל השתולים על פלגי מים הצומחים וגדילים מהר: (ה) זה יאמר. הצדיקים שבהם יאמרו אנו מעולם לה' להאמין בו: וזה יקרא בשם יעקב. אלו הקטנים בני רשעים לא יהיו נוטים אחר דעת אביהם הרשעים אלא יקראו א"ע בשם יעקב להיות צדיקים כמוהו: וזה יכתוב ידו לה'. אלו בעלי תשובה שיחייבו את עצמם לשוב לה' כמו המתחייב את עצמו בכתב ידו: ובשם ישראל יכנה. ובהם יהיה מי אשר יכנה עצמו בשם ישראל אלו הגרים אשר יתוספו עליהם: (ו) אני ראשון. ר"ל קודם בריאת העולם:

ואני אחרון. לאחר שתכלה העולם: (ז) ומי כמוני יקרא. ומי הוא אשר יקרא לומר שהוא כמוני ויגיד ויערוך לפני הדברים הנעשים מעת שומי עם עולם והם כל הבריות: ואותיות. הדברים הבאים בזמן קרוב והדברים אשר תבואנה לזמן רחוק יגידו להם ר"ל בעבור עצמם להצדיק דבריהם וחזור לתחילת המקרא לומר מי הוא אשר יגיד כאלה: (ח) אל תפחדו. מאלהים אחרים: הלא מאז. במעמד הר סיני השמעתוך והגדתי שאין אלוה מבלעדי ואתה עדי בדבר זה כי פתח אז שבעה רקיעים והראה להם שאין עוד אחר, כן ארז"ל: היש. וכי יש אלוה מבלעדי: ואין צור. אין חזק בעולם אשר לא ידעתי אני וכאומר הלא אני הוא הנותן כת לכל החזקים ומכולם ידעתי: (ט) יוצרי פסל. האומנים העושים הפסל כולם תוהו כי מעשיהם תוהו: וחמודיהם. הפסילים שהמה חמודים להם הנה אין בהם תועלת: ועדיהם המה. הפסילים הם עדים בעצמם שלא יועילו כי לא יראו ולא ידעו מאומה ואיך א"כ יועילו לאחרים: למען יבושו. העדות היא תועיל למען יבושו החומדים אותם: (י) מי יצר אל. מי עשה שטות כזאת לעשות אל ולצקת פסל לבלי תועלת:

איוב פרק כז היט

ח פי מה תקנות חנף פי יבצע פי ישל אלוה נפשו: ט הצעקתו ישמע | אל פי תבוא עליו צרה:
 י אם על שדי יתענג יקרא אלוה בכל עת: יא אורה אתכם ביד אל אשר עם שדי לא אכחד:
 יב הן אתם כלכם חיותם ולמה זה הכל תהבלו: יג זה | חלק אדם רשע | עם אל ונחלת עריצים
 משדי יקחו: יד אם ירבו בניו למו חרב וצאצאיו לא ישבעו לחם: טו (שרידו) שרדיו בפנות יקברו
 ולא למנתיו לא תבנינה: טז אם יצבר כסף וכחמר יכין מלבוש: יז יכין וצדיק ילבש וכסף נקי
 יחלק: יח בנה כעש ביתו וכספה עשה נצר: יט עשיר ישכב ולא יאסף עיניו פקה ואיננו:

רש"י

אשר עם שדי לא אכחד, כמו כי ידע דרך עמדי (לעיל כג): (יב) כולכם חיותם. שזה חלק אדם רשע: ולמה זה הכל תהבלו. להיות רשעים וחניפים: (יד) אם ירבו בניו למו חרב. ירבו וימותו ביסורים ותחלואים עד כי ישמחו אלמנותיו במיתתן ולא תבכינה: (יז) (וכסף נקי. כספו של רשע לנקי יחלקנו הקב"ה): (יח) בנה כעש. כתולע הבונה חור שאינו מתקיים וכסוכה שעשה נוצר התאנה והכרם שאינה של קיימא (ע"א נוצר הכרם שאינו שומרה בכל עת זה שמעתי ס"א): (יט) עשיר ישכב. ימות בעשרו ופעמים שלא יאסף לקבורה:

(ח) כי מה תקנות חנף. כי למה אהיה רשע וגזולן מה סופו של רשע הגזול ממון: כי ישל. כי ישליך המקום את נפשו מעליו לשון של נעלך (שמות א) ונשל הברזל (דברים ט): (י) אם על שדי יתענג. כפל התמיהה היא ככל התמיהות הכפולות, שכן דרך הראשונה בה"א והשנייה באם כמו הירצון בסלע סוסים אם יחרוש בבקרים (עמוס ו), היש בלשוני עולה ואם חכי לא יבין הוות (לעיל ו) אף כאן הצעקתו ישמע אל אם על שדי יתענג, שמא או מי שהוא רשע חנף יכול הוא להתענג ולסמוך על ישועת הקב"ה ולקרא אליו בעת צרתו בתמיהה: (יא) אורה אתכם. מה המדה שביד אל ודרך

מצודת ציון

(ח) חנף. רשע המחניף ליצרו לעשות פתויו: יבצע. יגזול כמו בוצע בצע (חבקוק ב) ישל. ענין הסרה ושליפה כמו של נעליך (שמות א): (יא) אורה. אלמד כמו יורה דעה (ישעיה כח): אכחד. אמנע: (יב) חיותם. ראיתם: (יג) עריצים. חזקים: (יד) למו חרב. אל חרב וכן למו פי (לקמן ז): (טו) שרדיו. הנשארים מהם: (טז) יצבור. ענין כרי וגל כמו ויצבור עפר (חבקוק א): (יח) כעש. מין תולעת: נוצר. שומר: (יט) יאסף. ימות כמו יאסף אהרן (במדבר כ) פקה. פתח כמו פוקח עורים (תהלים קמו):

מצודת דוד

(ח) כי מה תקות. כאומר אף לדעתי שהכל מסור ביד מערכת השמים והיה כצדיק כרשע עכ"ז אין לבחור ברשע כי מה יהיה תקות רשע אשר יגזול אנשים כאשר יסיר אלוה את נפשו ממנו כי הצדיק יקוה אל תענוג הנפשי אבל הרשע אל מה יקוה: (ט) הצעקתו. ואם לתקות תענוגי הגוף וכי כשיבוא עליו צרה ישמע אל צעקתו למלטו ממנה כאומר וכי בעבור רשעו יסדד ה' את המערכה אשר לא יעשה אף בעבור הצדיק ונקי: (י) אם על שדי יתענג. וכי ישען על ה' לענגו בטובה וכי יבטח לקרוא לה' בעת הצורך כאומר הלא אף תפלת הצדיק אינה נשמעת אף כי רשע וחוטא: (יא) אורה אתכם.

כאומר אין דברי להסית אנשים לבחור ברשע רק אני מלמד אתכם הנהגה אשר היא ביד האל ולא אחדל מלדבר מה אשר עם שדי לבל יתלו העול במקום בגמול הצדיק והרשע כי הכל בא מצד המערכה אבל עכ"ז מהראוי לבחור בצדק בעבור תענוג הנפשי: (יב) הן אתם וגו'. כאומר הלא גם אבדן הרשעים הוא מפורסם ומצוי עד שאתם כולכם ראיתם ובוראי לא אכחיש המוחש ולמה זה א"כ תרבו הכל בחנם לחשוב שבוחר אני ברשע: (יג) זה חלק. ר"ל זה חלק הרשע האמור למטה אשר ראיתם הלא גם היא שמורה עם אל להביא עליו באמצעות המערכה כאשר שמורה להביא על הצדיק ועם כי הרשע מעותד לאבדן הנפש בעולם הנצחי עכ"ז עודו בחייו מקרה אחד לו ולצדיק כי לא ינצל גם הוא מסכות המערכה: ונחלת. זהו האמור למטה היא נחלת עריצים המתחזקים לקחת לא להם אשר יקחו משדי באמצעות המערכה כאשר יקחו הצדיקים והוא כפל ענין במ"ש: (יד) אם ירבו. אף אם ירבו בני הרשע לפעמים לא ישמח בהם כי יהיו נתונים אל החרב ואף אם יתרבו צאצאיו הם בני בנים הנה לפעמים לא ישבעו לחם: (טו) שרדיו. הנשארים מהנה לפעמים יקברו גם היום בעת בוא עליו המות ולזה לא תבכינה אלמנותיו עליהם לבל ישבר לבו וכמ"ש רז"ל חולה שמת לו מת אין בוכין לפניו שלא ישבר לבו: (טז) אם יצבור. אף אם יצבור כסף רב כעפר ויכין מלבוש מרובה כחומר: (יז) יכין. לפעמים הוא לבד המכין אבל הכל בא ליד הצדיק וילבש הוא וכספו בא ליד הנקי ויחלק לאשר ישר בעיניו וכאומר הואיל ופעם יקרה שהצדיק יצלח יותר מהרשע א"כ למה יבחר מי בדרך הרשע: (יח) בנה כעש ביתו. ר"ל פעמים יהרס ביתו בקלות כבית העש וכסוכה אשר עשה שומר הכרם לשבת בו: (יט) עשיר ישכב. לפעמים כאשר ישכב חולה על מטתו יהיה עדיין עשיר ולא ימות בעשרו עוד עיניו פקוחים ולא מת לשחת ואבד העושר ואין לו כי מעת נפל למטה נשבר חזק ויבושו כל אשר לו:

ו רבי מאיר אומר: כל מלאכה שהתחיל בה קדם לארבעה עשר – גומרה בארבעה עשר; אבל לא יתחיל בה בתחלה בארבעה עשר, אף על פי שיכול לגמרה. וחכמים אומרים: שלש אמונות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ואלו הן: החיטים, הספרים והכובסים. רבי יוסי בר יהודה אומר: אף הרצענים.
ז מושיבין שובכין לתרנגולים בארבעה עשר, ותרגלת שברחה – מחזירין אותה למקומה; ואם מתה – מושיבין אחרת תחתיה. גורפים מתחת רגלי בהמה בארבעה עשר, ובמועד מסלקין לצדדיו. מוליכין ומביאין פלים מבית

פירוש ברטנורא

1 כל מלאכה. שהיא לצורך המועד והתחיל בה קודם י"ד גומרה ב"ה, ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה. אבל מלאכה שאינה לצורך המועד, במקום שנהגו לעשות מלאכה עושה, ומקום שנהגו שלא לעשות, אפילו התחיל בה קודם י"ד אינה גומרה: **חיטים.** שרי ב"ד ככל מקום, שכן מצינו בהן בחולו של מועד קולא יותר משאר אמוניות שהיו שרינו אומן בכך תופר כדרכו, הלכך ב"ד דקיל מחול המועד אפילו אומן נמו שרי: **הספרים והכובסין.** שכן הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורים מספרים ומכבסים בחול המועד, וכיון דאשכחן בהן צד היתר בחול המועד, ב"ד דקיל שרי לכולי עלמא: **אף הרצענים.** שכן עולי רגלים מתקנין מנעליהן בחול המועד. וחכמים סברי אין למודין תחלת מלאכת רצענים שעושין מנעלים חדשים תחלה, מסוף מלאכה תיקון מנעלים של עולי רגלים. והלכה כחכמים:

ז מושיבין שובכין. שובכי יונים שהיו יושבים לגדל אפרוחים, מושיבין אותם לכתחלה ב"ד: **ותרנגולת שברחה.** בחולו של מועד. דאילו ב"ד השתא איתובי שובכין לכתחלה אמרת דשרי, אלא התרנגולת שברחה בחולו של מועד קאמר דמחזירין. והוא שישבה על הביצים ג' ימים קודם שברחה דשוב אין הביצים ראויים לאכילה ודבר האבד הוא, הלכך אם מתה מושיב אחרת תחתיה משום הפסד רביצים: **גורפין.** משליכין לחוץ: **ובמועד.** שחמור יותר, אין משליכין לחוץ אלא מסלקין לצדדיו: **מוליכין ומביאין בלים מבית האומן.** בארבעה עשר. ואע"פ שאינו לצורך המועד:

משניות מבוארות – קהתי

(מהטעם שבארנו לעיל) במקום שנהגו לעשות, ועושים עד חצות היום (רמב"ם בפירושו למשנתנו: "משנה תורה" הל' יום טוב י"ט. ועיין שם השגת הראב"ד.)

יוס ראשון

באור משנה ז

משנתנו מוסיפה לעסוק בדין מלאכה בערב פסח.

רבי מאיר אומר: כל מלאכה שהתחיל בה קדם לארבעה עשר – בניסן, גומרה בארבעה עשר – מותר לגמור אותה בארבעה עשר עד חצות, אפילו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בארבעה עשר כל עיקר. ודווקא מלאכה שהיא לצורך המועד, אבל מלאכה שאינה לצורך המועד, במקום שנהגו לעשות מלאכה עד חצות עושים; ובמקום שנהגו שלא לעשות, אף על פי שהתחיל בה קודם ארבעה עשר, אינו גומרה (גמרא). **אבל לא יתחיל בה בתחלה בארבעה עשר, אף על פי שיכול לגמרה – עד חצות היום. וחכמים אומרים: שלש אמונות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות – מותר להם ככל מקום אפילו להתחיל במלאכתם בארבעה עשר בניסן ולגמור אותה עד חצות היום (הרא"ש); ומבואר הטעם בגמרא, לפי שמלאכות אלו חשובות ביותר לצורך המועד, והתירו אותן פעמים אפילו בחולו של מועד, ואלו הן: החיטים – שהותרה מלאכתם בחולו של מועד על ידי הדייט (אדם שאינו אומן בחייטות), כמו ששנו (מועד קטן ח, א): "הדייט תופר כדרכו"; הלכך בארבעה עשר בניסן, שקל הוא מחול המועד, התירו אף לאומן; **הספרים והכובסים –** שכן הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורים מותר להם להסתפר ולכבס בחולו של מועד (מועד קטן ג, א-ב), הלכך בארבעה עשר בניסן התירו לכולם להסתפר ולכבס עד חצות היום. **רבי יוסי בר יהודה אומר: אף הרצענים –** העושים נעליים מותרים לעשות מלאכתם בערבי פסחים עד חצות, שכן התירו לעולי רגלים לתקן נעליהם בחולו של מועד, הלכך בערב פסח עד חצות היום מותר גם לרצענים לעשות נעליים חדשות. ברם, חכמים סוברים, שאין למדים תחילת המלאכה מסוף המלאכה, כלומר שאם אמנם התירו בחול המועד לתקן נעליהם של עולי רגלים, אין ללמוד מזה היתר לעשיית נעליים חדשות בערב פסח. והלכה כחכמים. ולא באו חכמים לחלוק על רבי מאיר, אלא להוסיף על דבריו.**

באור משנה ז

מושיבין שובכין לתרנגולים – נותנים ביצים תחת תרנגולת להתחמם לגדל אפרוחים (רש"י); ונקט לשון "שובכין", לפי שמסדרים את הביצים על גבי תבן וקש כמו שמסדרים קן לעופות; ו"לתרנגולות" היינו לאפרוחים (המאירי), **בארבעה עשר –** בניסן. יש מפרשים: אף מחצות היום ולמעלה, מפני שאינה מלאכה גמורה; ויש מפרשים: דווקא עד חצות ובמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בערבי פסחים כל עיקר (המאירי; עיין "תוספות יום טוב"; ו"מלאכת שלמה"). **ותרנגולת שברחה –** מעל הביצים שישבה עליהן, ויש קצת טורח להחזירה, **מחזירין אותה למקומה –** בגמרא מפרשים, שבבא זו מדברת בחולו של מועד, שאילו בארבעה עשר בניסן הרי נשמעת הלכה זו מהרישא, שאם מותר להושיב, כל שכן שמותר להחזיר. ברם, בחולו של מועד אין מושיבים לכתחילה תרנגולת על ביצים, ובאה המשנה להשמיענו, שאם הושיבה מערב יום טוב וברחה בחול המועד, מותר להחזירה. בגמרא אמרו: לא שנו. שאף בחולו של מועד מחזירין תרנגולת שברחה, אלא תוך שלשה ימים לבריחתה. שעדיין לא עברה חמימותה ממנה והיא נוחה להחזירה, ואחר שלשה ימים לישבתה, שכבר ישבה על הביצים שלשה ימים קודם שברחה, ואין הביצים ראויות כבר לאכילה, והרי הן דבר האבד; אבל לאחר שלשה ימים לבריחתה, שכבר עברה חמימותה ממנה ויש קושי וטורח רב להחזיר, או אפילו תוך שלשה ימים לבריחתה, אלא שעדיין לא נשבה על הביצים שלשה ימים, שעדיין הביצים ראויות לאכילה למי שדעתו יפה ואינו איסטניס, ואין כאן אלא הפסד מועט, שהרי אפשר למכור את הביצים בזול למי שמסוגל לאכלן, אסור להחזירה. ויש סוברים (בגמרא), שאפילו תוך שלשה ימים לישבתה מותר להחזירה בחולו של מועד, והואיל ויש כאן הפסד, אף על פי שהוא הפסד מועט. **ואם מתה –** התרנגולת שישבה על הביצים, **מושיבין אחרת תחתיה –** יש מפרשים, שאף פסקה זו כלולה במה שמבואר בגמרא שהסיפא עוסקת בחולו של מועד, כלומר שמשום הפסד הביצים מותר אף בחול המועד להושיב אחרת תחת הדוגרת שמתה (המאירי). **יש מפרשים, שהלכה זו היא בארבעה עשר בניסן דווקא, כמפורש בתחילת המשנה, אבל בחול המועד אסור להושיב אחרת, והואיל ויש בזה טורח רב (רמב"ם); ועיין ברטנורא ו"תוספות יום טוב".** **גורפים –** את הזבל, **מתחת רגלי בהמה –** לאשפה שבחוץ, **בארבעה עשר –** בניסן, אף לאחר חצות היום

הָאֵמֶן, אֵף עַל פִּי שְׂאִינִים לְצֶרֶף הַמוֹעֵד.

ח שֵׁשֶׁה דְּבָרִים עָשׂוּ אֲנִשֵׁי יְרִיחוֹ, עַל שְׁלֹשָׁה מַחוּ בְיָדָם, וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא מַחוּ בְיָדָם. וְאֵלוּ הֵן שְׁלֹשׁ מַחוּ בְיָדָם: מִרְפִּיבִיז דְּקָלִים כָּל הַיּוֹם, וְכוֹרְכִין אֶת שְׁמֵעַ, וְקוֹצְרִין וְגוֹדְשִׁין לְפָנֵי הָעֶמֶר; וְלֹא מַחוּ בְיָדָם. וְאֵלוּ שְׁמַחוּ בְיָדָם: מִתִּירִין גְּמִזּוֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וְאוֹכְלִין מִתַּחַת הַנְּשָׂרִים בְּשַׁבַּת, וְנוֹתְנִין פָּאָה לְיָרֵק; וּמַחוּ בְיָדָם חֲכָמִים.

פירוש ברטנורא

ח עשו אנשי יריחו. היו נוהגין לעשות אנשי יריחו: מרכיבין דקלים. ענף רך של דקל זכר מרכיבו בדקל נקבה שהוכר עושה פירות והנקבה אינה עושה פירות: כל היום. כלומר בארבעה עשר: וכוּרְכִין את שמע. שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקריאת שמע. פרוש אחר שלא היו מפסיקין בין אחד לאהבת, שצריך להאריך באחד ולהפסיק בין מלכות שמים לדברים אחרים: וקוצרין וגודשין. עושין גדיש מן החדש לפני העומר, ולא חישינן דלמא אתי למיכל מיניה: ולא מיחו בידם. כל הששה דברים שעשו, כולם שלא ברצון חכמים היו עושין, אלא שעל אלו הן לא מיחו ועל ג' האחרונים מיחו: מתירין לאכול גמזיות של הקדש. גידולים שגדלו באילן של הקדש, דקסברי אין אסור אלא הפרי עצמו שהוקדש. ואית ספרים דגרסי מתיר, כלומר חותכים וכוורתם ענפי אילנות של הקדש שצמחו אחר שהקדישו האילן, ליהנות מהן: ואוכלין. בשבת ויום טוב פירות שנמצאו תחת האילן ולא נודע אם נשרו מאמש והם מותרים או נשרו היום ואסורים: ונותנים פאה לירק. ואנן קיימא לן דכל דבר שאין אדם מכניסו לקיום אינו חייב בפאה, וירק דבר שאין מכניסו לקיום הוא. ומיחו בידם חכמים. משום דקא מפקעי לה מן המעשר, והעניינים אוכלים אותה במבלם, כסבורין שהוא פאה ופאה פטורה מן המעשר משום דהפקר הוא:

משניות מבוארות – קהתי

אחד" ולא היו מפסיקין; ומפרש רש"י, שלא היו מפסיקים כלל בין "אחד" ל"ואהבת", ולא היו מאריכים ב"אחד". ויש מפרשים דעת רבי מאיר, שלא היו מפסיקים בין תיבה לתיבה כדי לכוון יפה (ענין 'תוספות יום טוב', 'תפארת ישראל'). ג. וְקוֹצְרִין וְגוֹדְשִׁין לְפָנֵי הָעֶמֶר – שכן אסור לקצור בארץ ישראל מן חמשת מיני הדגן לפני קצירת העומר, שנאמר בעומר (ויקרא כג, י): "ראשית קצירכם", שיחיה תחילה לכל הנקצרים. במה דברים אמורים? בקציר שראוי להביא ממנו עומר, אבל בית השלחין שבעמקים (היינו שדה הזקוק להשקאה בידו אדם), הואיל ותבואתו גרועה ואינה ראויה להביא ממנה את העומר, מותר לקצור אותו לפני העומר (רמב"ם הל' תמידין ומוספין ז, יג). ומכל מקום לא התירו חכמים אלא לקצור, אבל לעשות גדיש מן התבואה אסור, שלא יבאו לאכול ממנה לפני הקרבת העומר, כמו ששנו (מנחות י, ח): "קוצרים בית השלחים שבעמקים אבל לא גודשין". ואנשי יריחו, ששדותיהם היו בית השלחים בעמק, היו קוצרים וגם גודשים לפני העומר, וכן שנו (מנחות שם): "אנשי יריחו קוצרים ברצון חכמים וגודשים שלא ברצון חכמים": וְלֹא מַחוּ בְיָדָם – על שלשת הדברים הללו. וְאֵלוּ שְׁמַחוּ בְיָדָם – חכמים: א. מִתִּירִין גְּמִזּוֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ – ענפים רכים שגדלו בחרובים ושקמים של הקדש היו אנשי יריחו מתירים לעצמם ליהנות מהם, שהיו אומרים: אבותינו לא הקדישו אלא את הגזעים (הקורות), לפי שבעלי זרוע היו גודעים אותם ולכן עמדו והקדישו, אבל הענפים שצמחו מהם אחר כך אינם אסורים משום הקדש (רש"י). והרמב"ם מפרש, שהיו מתירים לעצמם לאכול גידולי הקדש ואמרו, שלא נאסר אלא הפרי שהוקדש בעצמו, אבל מה שצומח בשדה הקדש אחר כך, הרי הוא מותר. ויש גורסים: מתירין גמזיות – היינו שהיו חותכים ענפי האילנות של הקדש שצמחו אחרי שהקדישו את האילן, כדי ליהנות מהם (ברטנורא; ועיין 'מלאכת שלמה'): ב. וְאוֹכְלִין מִתַּחַת הַנְּשָׂרִים בְּשַׁבַּת – פירות שנמצאו תחת האילן בשבת, ולא היו יודעים אם נשרו מערב שבת ומותרים באכילה או נשרו בשבת ואסורים באכילה מחמת מוקצה (רמב"ם; ברטנורא); ג. וְנוֹתְנִין פָּאָה לְיָרֵק – הירק פטור מן הפאה, לפי שאין אדם מכניסו לקיום (ענין פאה א, ד), וחייב במעשר; ואנשי יריחו היו מניחים פאה מן הירק, ונמצאו מפיקעים אותו מן המעשר, שכן העניינים היו אוכלים אותו בלתי מעושר כדין פאה הפטורה מן המעשר. וּמַחוּ בְיָדָם חֲכָמִים – שגמזיות של הקדש אסורות בהנאה, והפירות שנמצאו תחת האילן בשבת אסורים באכילה משום ספק מוקצה, שמא נשרו בשבת, ואין מניחים פאה מירק משום שמפיקעים אותו מן המעשר.

(לדעת רוב המפרשים); וְכַמוֹעֵד – אבל בחולו של מועד, מְסַלְקִין – את הזבל, לְצֶדְדֵין – דהיינו לקרן זוית של הרפת, ואין מוציאים אותו לאשפה. מוֹלִיכִין וּמְבִיאִין פְּלִים מִבֵּית הָאֵמֶן – מותר להוליך כלים לאומן לשם תיקונם, וכל שכן שמותר להביא ממנו כלים שתיקנם או ששם, כל יום ארבעה עשר בניסן, אֵף עַל פִּי שְׂאִינִים לְצֶרֶף הַמוֹעֵד – שאין צריכים להם בתג. ברם, בחולו של מועד לא מוליכים כלים לאומן אפילו לצורך המועד, ואין מביאים מבית האומן כלים שאינם לצורך המועד (מועד קטן ב, ד).

בארנו את הרישא של משנתנו לפי רש"י והמאירי. ברם, יש מפרשים: מושיבים שובכים ותרגולים – מתקנים קן לאפרוחים לאחר לידתם; אבל להושיב תרגולת לכתחילה על ביצים אף בארבעה עשר בניסן אסור (המאירי בשם חכמי נרבונה) ו"המגיד משנה" רוצה לפרש לפי הרמב"ם (הל' יום טוב ח, כא), ש"מושיבין שובכין" היינו מקום שיעמדו התרגולים והתרגולות, וכן מפרש גם "תפארת ישראל". אבל לפי פירושים אלה קשה ליישב את קושיית הגמרא על מה ששנינו במשנתנו: "ותרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה" – אם להושיב מותר. כל שכן שמוותר להחזיר, ולמה היה צורך לשנות הלכה זו? – והרי לפי פירושם אין כאן קושייה כלל. אמנם המפרשים הללו מתחבטים ליישב קושיית הגמרא, ואין כאן המקום להאריך (ענין 'תפארת ישראל' ו"מגיד משנה" על הרמב"ם שם). אף רש"י מביא לשון אחר. שגורסים במשנתנו: "מושיבים שובכין ותרגולת" והוא מפרש: "כלומר שובכים ליונים, ותרגולת היא מושיבים להתחמם לגדול אפרוחים, וכן מסתבר, ששובך לא שידך אלא ביונים". ובעקבות הלשון האחר של רש"י מפרש גם הרב מברטנורא: מושיבין שובכין – "שובכי יונים שיהיו יושבים לגדול אפרוחים, מושיבים אותם לכתחילה בארבעה עשר", כלומר שהרב מברטנורא גורס במשנתנו: מושיבים שובכים בארבעה עשר, ותרגולת שברחה מחזירין אותה למקומה וכי' (ענין 'תוספות יום טוב').

ו י ם ש ן

ב א ו ר מ ש נ ה ח

שֵׁשֶׁה דְּבָרִים עָשׂוּ אֲנִשֵׁי יְרִיחוֹ – היו נוהגים לעשות אנשי יריחו שלא ברצון חכמים, עַל שְׁלֹשָׁה דברים מַחוּ בְיָדָם, – חכמים, וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא מַחוּ בְיָדָם – אלא שמכל מקום לא היתה רוח חכמים נוחה מהם. וְאֵלוּ הֵן – שלשת הדברים, שְׁלֹא מַחוּ בְיָדָם: א. מִרְפִּיבִיז דְּקָלִים כָּל הַיּוֹם – של ערב פסח. ביריחו עיר התמרים היו עוסקים בעונה זו בהרכבת דקלים לשם השבחתם, וכיון שאיחור זמן ההרכבה אפילו יום אחד עלול להביא לידי הפסד פירות, היו עוסקים במלאכתם זו גם בערב פסח (ענין 'תוספות יום טוב' מה שמביא בשם הערוך); ב. וְכוֹרְכִין אֶת שְׁמֵעַ – בכרייתא בגמרא מפרש רבי יהודה, שלא היו אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בקריאת שמע. ורבי מאיר מפרש, שהיו אומרים "שמע ישראל ה' אלהינו ה'

ט שְׁשֵׁה דְּבָרִים עֲשֵׂה חֻזְקִיהָ הַמְּלֶךְ, עַל שְׁלֹשָׁה הוֹדוּ לוֹ וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ: גֵּר עֲצֻמוֹת אָבִיו עַל מִטָּה שֶׁל חֲבָלִים, וְהוֹדוּ לוֹ; בִּתְּת נָחַשׁ הַנְּחֻשֶׁת, וְהוֹדוּ לוֹ; גִּנְזוּ סֵפֶר רְפוּאוֹת, וְהוֹדוּ לוֹ. עַל שְׁלֹשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ: קֶצֶץ דְּלִתּוֹת שֶׁל הֵיכַל וְשִׁגְרָן לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ; סָתַם מִי גִיחוֹן הָעֲלִיזוֹן, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ; עֵבֶר נִסָּן בְּנִסָּן, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ.

פ ר ק ח מ י ש י

א תְּמִיד נִשְׁחַט בְּשִׁמּוֹנָה וּמְחִצָּה וְקָרַב בְּתִשְׁעֵה וּמְחִצָּה. בְּעֶרְבֵי פֶסְחִים – נִשְׁחַט בְּשִׁבְעֵה וּמְחִצָּה וְקָרַב בְּשִׁמּוֹנָה

פירוש ברטנורא

ט גֵּר עֲצֻמוֹת אָבִיו. משום כפרה. ולא קברו לפי כבודו על מטה נאה, כדי שיתגנה על רשעו ויווסרו הרשעים: **כתת נחש הנחשת.** כדכתיב בדברי הימים, לפי שהיו טועין אחריו: **וגנזו ספר רפואות.** לפי שלא היה לבם נכנע על חליים אלא מתרפאים מיד. והרמב"ם פירש, ספר רפואות, ספר מודיע מעניני צורות הכוכבים והמלסמאות, שצורה פלוגית העשויה בומן ועת ידוע מרפאת מחולי פלוני, וזה היה קרוב להטעות הבריות אחר עבודת כוכבים ולכן גנזו: **עיבר ניסן בניסן.** לאחר שנכנס ניסן נמלך ועשה אדר שני. והכתוב אומר (שמות יב) החדש הזה לכם, זה ניסן, ואין אחר ניסן. ולא עיבר חזקה לאחר שנכנס ניסן ממש, אלא יום שלשים של אדר עיבר את השנה, ואין קי"ל אין מעברין את השנה בשלשים של אדר הואיל וראוי לקבעו ניסן:

ה א תְּמִיד נִשְׁחַט. תמיד של בין הערבים נשחט כל שאר ימות השנה בשמנה ומחצה. דומן שחיטת התמיד מבי ינמו צללי ערב שהוא משש שעות ומחצה ולמעלה שחמה נוטה למערב, שחצי שש וחצי שבע היא עומדת באמצע הרקיע, ואין צל נוטה אלא צל כל אדם תחתיו. ומאחרון שחיטתו שתי

משניות מבוארות – קהתי

בו, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ – חכמים, שהיה לו לבטוח בה' שיש בידו להצילו; **סָתַם מִי גִיחוֹן הָעֲלִיזוֹן** – שלא יהיו מים מצויים לחיל אשור, כמו שכתוב (דברי הימים ב לב, ז): "והוא יחזקיהו סתם את מוצא מימי גיחון העליון", וכן כתוב (שם טו, ט): "ויתסמו את כל המעיינות ואת הנחל השוטף בתוך הארץ לאמור, למה יבואו מלכי אשור ומצאו מים רבים", וְלֹא הוֹדוּ לוֹ – שהיה לו לבטוח בה', כמו שאמר לו הנביא ישעיהו (מלכים ב ה, ו; ישעיהו לו, ח): "וגנתי על העיר הזאת להושיעה"; ועוד, שעל ידי סתימת המעיין הרע לבני עמו. **עֵבֶר נִסָּן בְּנִסָּן** – לאחר שכבר נכנס חודש ניסן נמלך ועשאו אדר שני, כדי לדרות את חג הפסח, כמו שכתוב (דברי הימים ב ג, ז): "ויועץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלים לעשות הפסח בחודש השני, כי לא יכלו לעשותו בעל ההיא, כי הכתובים לא התקדשו למדי". ובגמרא מבואר (סנהדרין יב, ב), שלא עיבר לאחר שנכנס ניסן ממש, אלא ביום השלושים של אדר, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ – חכמים, שאין מעברים את השנה בשלשים של אדר, הואיל וראוי לקבעו ניסן, כלומר שחודש אדר בשנה שאינה מעוברת הוא לעולם חסר, היינו עשרים ותשעה יום, ויום השלשים הוא ראש חודש ניסן, הלכך אין מעברים בו, לפי שאין מעברים את השנה אלא באדר.

יו ם ש ל י ש י

באור משנה א

הפרקים ה-ט עוסקים בדניין קרבן הפסח. משנתנו באה ללמד מתי זמן שחיטת הפסח. ויש להקדים, שהיו מקריבים כל יום במקדש שני כבשים עולות, הנקראים "תמידים". אחד בבוקר ואחד בין הערביים, כמו שנאמר (במדבר כח, ג-ד): "כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד. את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערביים" (עיי' גם שמות כט, לה-לט). התמיד של בוקר – זמן שחיטתו משהאיר פני המזרח, והוא ראשון לכל קרבנות היום, והתמיד של בין הערביים – זמן שחיטתו מן התורה משמחתילה החמה לנטות למערב (כמו שהוכרנו בפתיחה למסכתנו), היינו בשש שעות ומחצה של היום (מוחצית השנה אחרי חצות היום), ולא היה קרב כל קרבן אחרי התמיד של בין הערביים (כמו שנבאר הטעם במשנה) אלא קרבן הפסח בלבד (כמבואר במשנה ג בפרקנו). מכאן באה משנתנו ללמד, שכל ימות השנה, הואיל ותמיד של בין הערביים היה אחרון לכל קרבנות היום, היו מאחרים את שחיטתו שתי שעות אחר תחילת זמנו, היינו שהיו שוחטים אותו בשמונה שעות ומחצה (שעתיים ומחצה אחר חצות היום), ואילו בערב פסח היו מקדימים את שחיטת התמיד, כדי שתהא שהות להקריב אחריו את קרבן הפסח. וכבר הסברנו במקומות אחרים, שהשעות הנזכרות במשנה הן "שעות זמניות", היינו ש"שעה" היא החלק השנים עשר של היום.

תְּמִיד – קרבן עולת התמיד של בין הערביים, **נִשְׁחַט** – בכל יום, **בְּשִׁמּוֹנָה וּמְחִצָּה** – שעות של היום, כלומר שמאחרים שחיטתו שתי שעות אחר תחילת זמנו, כמו שבארנו (בהקדמה למשנתנו);

ב א ו ר מ ש נ ה ט

משנה זו ברייתא היא בגמרא (פסחים נ, א), ונתוספה כאן אגב המשנה הקודמת, וכן כותב הרמב"ם: "זאת ההלכה היא תוספתא".

שְׁשֵׁה דְּבָרִים עֲשֵׂה חֻזְקִיהָ הַמְּלֶךְ, עַל שְׁלֹשָׁה הוֹדוּ לוֹ – על שלשה דברים הסכימו עמו חכמים, וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ – חכמים. **גֵּר עֲצֻמוֹת אָבִיו** – המלך אחז, שהיה רשע, **עַל מִטָּה שֶׁל חֲבָלִים** – ולא קברו בכבוד על מטה נאה, כדרך שאר מלכים, כדי שתהא לו כפרה בבזיונו, ומפני קידוש השם, שיתגנה על רשעו ויווסרו הרשעים (רש"י); ונאמר (דברי הימים ב כח, כז): "וישכב אחז עם אבותיו ויקברוהו בעיר בירושלים, כי לא הביאוהו לקברי מלכיו ישראל"; וְהוֹדוּ לוֹ – חכמים, היינו שהסכימו עמו על מעשה זה. **בִּתְּת נָחַשׁ הַנְּחֻשֶׁת** – כמו שנאמר (מלכים ב יח, ד): "הוא (חזקיהו) הסיר את הבמות... וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה (עיי' במדבר כא, ו-ט), כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו", וְהוֹדוּ לוֹ – סיפה עשה, לפי שטעו אחריו לעשותו עבודה זרה; **גִּנְזוּ סֵפֶר רְפוּאוֹת** – רש"י מפרש: "לפי שלא היה לבם נכנע על חליים אלא מתרפאים מיד, כלומר שהיה להם ספר רפואות (המיוחס לשלמה המלך), והיו עושים כמו שכתוב בספר זה והיו מתרפאים, וכשראה חזקיהו המלך שבני אדם אינם סומכים משום כך על ה', גנז את הספר. אבל הרמב"ם דוחה את הפירוש הזה והוא כותב: "לפי דעתם הקל והמשובש, שכירעב האדם וילך אל הלחם ויאכל ממנו, בלי ספק שבריא מחולי הרעב, אם כן כבר נואש ולא יישען בה'! ? נאמר להם: הוי השוטים, כאשר נודה לה' בעת האכילה, שהמציא לי מה שישביע אותי ויסיר רעבתנותי ואחיה ואתקיים, כן אודה לו שהמציא לי רפואה ירפא חליי, כשאתרפא ממנו". לפיכך מפרש הרמב"ם, שספר הרפואות שגנז חזקיהו המלך היה עניינו בעשיית צורות בשעות ידועות על פי מערכת הכוכבים והמזלות, וכל צורה מהם מועילה לריפוי מחלה מסויימת; "ולא חיברו המחבר אלא על דרך החכמה בטבע המציאות, לא על דרך שיעשה אדם מה שנכתב בו... כי יש דברים שמנע ה' לעשותם והם מותרים ללמדם ולהבינם", כמו שנאמר (דברים יח, ט): "לא תלמד לעשות כתועבות הגוים", ודרשו חכמים: לעשות אי אתה למד אבל אתה למד להבין ולהורות. וכיון שהתחילו הבריות להאמין בצורות הללו ולהתרפא בהן, והיו טועים אחריהן, גנז חזקיהו את הספר, שלא יהא מצוי בידי האמון. וְהוֹדוּ לוֹ – חכמים בדבר הזה. **עַל שְׁלֹשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ, וְאֵלו הן: קֶצֶץ דְּלִתּוֹת שֶׁל הֵיכַל וְשִׁגְרָן לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר** – כמו שכתוב (מלכים ב יח, טז): "בעת ההיא קצץ חזקיהו את דלתות היכל ה... ויתנם למלך אשור", כלומר שהסיר מהדלתות את ציפוי הזהב ושלחו למלך אשור כדי לפייסו, שלא יילחם

וּמַחֲצֵה, בֵּין בַּחֵל בֵּין בְּשֶׁבֶת. חָל עֶרֶב פֶּסַח לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב שֶׁבֶת – נִשְׁחַט בֶּשֶׁשׁ וּמַחֲצֵה וְקָרַב בְּשֶׁבַע וּמַחֲצֵה, וְהַפֶּסַח אַחֲרָיו.

ב הַפֶּסַח שֶׁשְׁחָטוּ שְׁלָא לְשִׁמּוֹ, וְקָבַל וְהִלְךְ וְזָרַק שְׁלָא לְשִׁמּוֹ, אוֹ לְשִׁמּוֹ וְשְׁלָא לְשִׁמּוֹ, אוֹ שְׁלָא לְשִׁמּוֹ וְשְׁלָא לְשִׁמּוֹ – פְּסוּל. בִּיצֵד לְשִׁמּוֹ וְשְׁלָא לְשִׁמּוֹ? לְשִׁם פֶּסַח וְלְשִׁם שְׁלָמִים; שְׁלָא לְשִׁמּוֹ וְלְשִׁמּוֹ? לְשִׁם שְׁלָמִים וְלְשִׁם פֶּסַח. ג שְׁחָטוּ שְׁלָא לְאוֹכְלָיו וְשְׁלָא לְמַגְוִיָּו, לְעֶרְלִים וְלְטָמְאִים – פְּסוּל. לְאוֹכְלָיו וְשְׁלָא לְאוֹכְלָיו, לְמַגְוִיָּו וְשְׁלָא לְמַגְוִיָּו,

פירוש ברטנורא

שעות אחר זמנו מפני נדרים ונדרות שא"א להקריבם אחר תמיד של בין הערבים כדכתיב (ויקרא ו) והקטיר עליה חלבי השלמים, על עולת הבוקר השלם כל הקרבנות כולן, שלא ידא דבר מאוחר לתמיד של בין הערבים. ואפילו בשבת שאין קרבים נדרים ונדרות, מאחרים זמן שחיטת תמיד של בין הערבים משום סרך נדרים ונדרות דחול. ובערב פסח שהפסח קרב אחר תמיד של בין הערבים, מקדמינו ליה שעה אחת ועבדינו ליה בשבע ומחצה: חל להיות בע"ש. דאיכא נמי צליית הפסח דלא רחיא שבת וצריך לצלותו מבעוד יום, מקדמינו ליה ומותבנין ליה אדניהו שיהיה נשחט בו¹ ומחצה: וקרב בשבע ומחצה. נמר הקרבנו בשבע ומחצה, ששוהין שעה אחת בעשייתו:

ב ששחטו שלא לשמו. כגון ששחטו לשם שלמים. או קבל הדם במזרק, או הולך הדם למזבח. או זרק הדם על גבי המזבח. שלא לשמו. שבארבע עבודות הללו המחשבה פוסלת הוזהר: או לשמו ושלא לשמו. כגון ששחט לשמו וקבל הדם שלא לשמו: או שלא לשמו. הך סיפא אשמעינן דמחשבין מעבודה לעבודה, שאם חשב בשעת עבודה זו על חברתה לעשותה במחשבה פסולה כגון דאמר הריני שוחט לשמו ע"מ לזרוק דמו שלא לשמו, נפסל הוזהר מיד ואפילו לא עשה השנה במחשבה פסולה כמו שחשב. והכי משמעוהא דמתניתין, או שחשב בשעת שחיטה לזרוק הדם שלא לשמו ושחט לשמו פסול. ופסח דפסול שלא לשמו נפקא לן מקרא דכתיב (שמות יב) ואמרתם זבח פסח הוא, עד שיהיה הוזהר לשם פסח, והוא משמע לעכב:

ג שחטו שלא לאוכליו. חולה וזקן וקטן שאין יכולין לאכול כוית בשר, ואין בו מגוין אחרים אלא הן, פסול, דלפי אכלו כתיב (שם), הראוי לאכול: שלא

משניות מבוארות – קהתי

שיהיו כל עשיותיך לשם פסח; וכן נאמר (שמות יב, כז): "ואמרתם זבח פסח הוא" – שיהא הוזהר לשם פסח.

הַפֶּסַח – קרבן הפסח, שֶׁשְׁחָטוּ שְׁלָא לְשִׁמּוֹ – שלא לשם פסח, אלא לשם זבח אחר, כגון לשם שלמים, היינו שמחשבתו בשעת שחיטת הקרבן היתה לשם קרבן שלמים; ויש סוברים, שכל מחשבה האמורה בקדשים היינו אמירה בפה (עיין בהתחלת מסכת זבחים; ור"י, תוספות; ועיין ומב"ט ה"ל פסולי המוקדשין יג, א), וְקָבַל – או קבל את הדם מצוואר הבהמה בכלי שרת, וְהִלְךְ – או הולך את הדם למזבח, וְזָרַק – או זרק דמה על המזבח, שְׁלָא לְשִׁמּוֹ – שעשה אחת מהעבודות הללו שלא לשם קרבן הפסח אלא לשם קרבן אחר, וכבר הקדמנו שבארבע עבודות אלו המחשבה פוסלת את הקרבן, או לְשִׁמּוֹ וְשְׁלָא לְשִׁמּוֹ – שעשה אחת העבודות בתחילה לשם פסח ואחר כך שלא לשמו, או שְׁלָא לְשִׁמּוֹ וְלְשִׁמּוֹ – שתחילה עשה שלא לשם פסח ואחר כך נמלך ועשה לשמו, כלומר: בין שהקדים מחשבת לשמו למחשבת שלא לשמו ובין שהקדים מחשבת שלא לשמו למחשבת לשמו (עיין ברטנורא שמופשוט בדרך אחרת. ועיין "תוספות יום טוב" שתמה על פירושו). פְּסוּל – קרבן הפסח. בִּיצֵד לְשִׁמּוֹ וְשְׁלָא לְשִׁמּוֹ? לְשִׁם פֶּסַח וְלְשִׁם שְׁלָמִים – כגון בשעה שהתחיל לשחוט את הקרבן, חשב תחילה לשם קרבן הפסח ואחר כך שחטו לשם קרבן שלמים, וכיצד שְׁלָא לְשִׁמּוֹ וְלְשִׁמּוֹ? לְשִׁם שְׁלָמִים וְלְשִׁם פֶּסַח – כגון שהתחיל לשחוט לשם קרבן שלמים ונמלך ושחטו לשם קרבן פסח; בכל אלו הקרבן פסול.

יוס רבינו

באור משנה ג

שְׁחָטוּ – את קרבן הפסח, שְׁלָא לְאוֹכְלָיו – לשם אנשים שאינם יכולים לאכול ממנו כוית בשר, כגון לשם חולה וזקן, ובפסח נאמר (שמות יב, ט): "איש לפי אכלו", מלמד שאין הפסח נשחט אלא לשם אנשים שיכולים לאכול; וְשְׁלָא לְמַגְוִיָּו – שכן נאמר (שם): "ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו במכסת נפשות, איש לפי אכלו תכוסו על השה", ומכאן שנימנים על קרבן הפסח קודם שישחט, והוא שחט את הפסח שלא לשם החבורה שנימנתה עליו אלא לשם חבורה אחרת, לְעֶרְלִים – או לשם ערלים, הפסולים לאכול את הפסח, שכתוב (שמות יב, טח): "וכל ערל לא יאכל בו", לרבות ישראל שלא נימול בו אחת מן העבודות שמנינו לשם פסח אלא לשם קרבן אחר, הרי הקרבן פסול, שנאמר (דברים טז, א): "שמור את חודש האביב ועשית פסח –

והטעם הוא, כדי שיהיו בני אדם מקריבים באותן שתי שעות את נדריהם ונדרותיהם, שאי אפשר להקריבם אחר התמיד של בין הערבים, שנאמר (ויקרא ו, ח): "והקטיר עליה חלבי השלמים", ודרשו: עליה (על עולת הבוקר) השלם כל הקרבנות כולם, מכאן שלא ידא דבר מאוחר לתמיד של בין הערבים; וְקָרַב בְּתֵשַׁע וּמַחֲצֵה – וגומרים לעשותו ולהקריבו על המזבח בתשע שעות ומחצה, ששעה אחת היו עוסקים בעשייתו, ונשארו להם עוד שתי שעות ומחצה עד סוף היום לקצת דברים שהיו עושים אחריו, כגון קטורת ומנחת התמיד, וחביתי כהן גדול, ונסכים, והדלקת נרות שהיתה עבודה אחרונה שבמקדש (תמאידי). בְּעֶרְבֵי פְּסָחִים – הואיל וקרבן הפסח קרב לאחר התמיד של בין הערבים, כמבואר להלן (משנה ג), נִשְׁחָט – קרבן התמיד, בְּשֶׁבַע וּמַחֲצֵה – שעות של היום (שעה וחצי אחרי חצות היום), וְקָרַב בְּשִׁמּוֹנָה וּמַחֲצֵה – והקרבנו נגמרת בשמונה ומחצה שעות, היינו שהקדימו בערבי פסחים את הקרבת התמיד בשעה אחת, כדי שתהא שהות יותר לעשיית הפסחים, בֵּין בַּחֵל בֵּין בְּשֶׁבֶת – בין שחל ערב פסח להיות ביום חול בין שחל להיות בשבת. בגמרא מבואר, שאף בכל השנה לא הבודילו בהקרבת התמיד בין שבת לחול, ואף על פי שאין נדרים ונדרות בשבת, מכל מקום מאחרין אותו שתי שעות משום נדרים ונדרות של חול. נמצא שאין הברל בזמן שחיטת התמיד והקרבנו בין חול לשבת לא בכל השנה ולא בערבי פסחים, שבכל השנה נשחט כל יום בשמונה ומחצה ובערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה. חָל עֶרֶב פֶּסַח לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב שֶׁבֶת – הואיל וצריכים לצלות את הפסחים קודם כניסת השבת, שאין צליית הפסח דוחה שבת, לפיכך מקדימים את התמיד בשבתים, והיהו נִשְׁחָט בֶּשֶׁשׁ וּמַחֲצֵה – שעות של היום (חצי שעה אחרי חצות היום), היינו בתחילת זמנו, כדינו מן התורה, וְקָרַב בְּשֶׁבַע וּמַחֲצֵה – והקרבנו נגמרת בשבע ומחצה שעות של היום, וְהַפֶּסַח אַחֲרָיו – וקרבן הפסח נשחט מיד לאחר הקרבת התמיד.

באור משנה ב

ארבע עבודות הן, המכשירות ("מתירות") את הקרבנות להקטרה ולאכילה: א. השחיטה, ב. קבלת הדם בכלי שרת מצוואר הבהמה, ג. הולכת הדם למזבח, ד. זריקת הדם על המזבח. בשעת ארבע העבודות הללו, צריך העובד לכונן מחשבתו לשם אותו הקרבן ולשם בעליו. משנתנו באה ללמד בקרבן הפסח, שאם נעשתה בו אחת מן העבודות שמנינו לשם פסח אלא לשם קרבן אחר, הרי הקרבן פסול, שנאמר (דברים טז, א): "שמור את חודש האביב ועשית פסח –

למולים ולעֶרְלִים, לַטְּמָאִים וְלַטְּהוֹרִים – פֶּשֶׁר. שְׁחָטוּ קֹדֶם חֲצוֹת – פְּסוּל, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב, ו): "בֵּין הָעֶרְבִים". שְׁחָטוּ קֹדֶם לַתְּמִיד – פֶּשֶׁר, וּבִלְבָד שֶׁיְהִי אֶחָד מִמֶּרֶם בְּדָמוֹ, עַד שִׁזְרַק דָּם הַתְּמִיד; וְאִם גִּזְרַק – פֶּשֶׁר. ד' הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח עַל הַחֲמִץ – עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִף הַתְּמִיד. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרִי, לְשִׁמּוֹ – חֵיב, וְשִׁלָּא לְשִׁמּוֹ – פְּטוּר; וְשִׁאֵר כָּל הַזְּבָחִים, בֵּין לְשִׁמּוֹ וּבֵין שִׁלָּא לְשִׁמּוֹ – פְּטוּר. וּבְמוֹעֵד, לְשִׁמּוֹ – פְּטוּר, שִׁלָּא לְשִׁמּוֹ – חֵיב; וְשִׁאֵר כָּל הַזְּבָחִים, בֵּין לְשִׁמּוֹ, בֵּין שִׁלָּא לְשִׁמּוֹ – חֵיב, חוּץ מִן

פירוש ברטנורא

למנויו. נמנו עליו חבורה זו ושחטו לשם חבורה אחרת: לערלים. לישראלים שמתו אחיהם מחמת מילה, והיו פסולים לאכול פסח. דכתיב (שם) וכל ערל לא יאכל בו. וטמאים נמי אסורין בקדשים, ובכרתן הן על אכילתן: לאוכליו ושלא לאוכליו כשר. ולא דמי לשמו ושלא לשמו דפסול, דהתם פסולו בגופו שהמחשבה שפסלתו היתה בגופו של קרבן, אבל לאוכליו ושלא לאוכליו אין המחשבה הפוסלת בגופו של קרבן אלא בדבר שהוא חוץ ממנו: ממרס בדמו. שלא יקרוש כדי שיהא ראוי לזריקה: ואם זרק קודם לתמיד כשר. דאע"ג דפסח מאוחר לתמיד משום דכתיב ביה בערב ובין הערבים, לא מפסל בכי: **ד השוחט את הפסח על החמץ**. כלומר ובשעת שחיטה היה חמץ ברשות השוחט או אחד מבני חבורה, אפילו לא היה החמץ בעורה: **עובר בלא תעשה**. דלא תשחט על חמץ דם זבחי (שמות לד). ואין הזבח נפסל: אף התמיד. של בין הערבים דערבי פסחים ששחטו על חמץ, שהיה חמץ ברשות השוחט או המקריב, עובר בלאו, ודריש זבחי, המיוחד לו, והוא התמיד. ואין הלכה כרבי יהודה: רבי שמעון אומר הפסח בארבעה עשר. ששחטו על חמץ, לשמו משהו לא תשחט על חמץ, דפסח כשר הוא ושחיטה ראויה היא ושמה שחיטה: **שלא לשמו פטור**. דפסול הוא ושחיטה שאינה ראויה היא ולא שמה שחיטה: **ושאר כל הזבחים**. שנשחטו ב"ד אחר הצות על החמץ: **בין לשמן בין שלא לשמן פטור**. ואע"פ שכשרים הן כדתנן כל הזבחים שנבחו שלא לשמן כשרים וכו', אע"פ כן פטור, דכתיב זבחי זבחי שני פעמים, לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא תזבח על חמץ דם זבחי (שם נג), ולמאי הלכתא פלנינהו רחמנא ולא כתב זבחי בחד קרא והכל במשמע בין פסח בין שאר זבחים, לומר לך בומן דאיכא זבח דהיינו ב"ד דאיכא פסח לא מחייב אשאר

משניות מבוארות – קהתי

באכילת קדשים, פְּסוּל – הקרבן. לַאֲכִילָיו וְשִׁלָּא לַאֲכִילָיו – אבל אם שחט את הפסח לשם אנשים היכולים לאכול ממנו כזית ולשם חולים וזקנים שאינם יכולים לאכול ממנו כזית, או לַמְּנוּיָיו וְשִׁלָּא לַמְּנוּיָיו – לשם אנשים שנימנו עליו ולשם אנשים שלא נימנו עליו, או לַמּוֹלִים וְלַעֲרָלִים או לַטְּמָאִים וְלַטְּהוֹרִים, פֶּשֶׁר – הקרבן. בגמרא מבואר, שאין זה דומה ל"שחטו לשמו ושלא לשמו", שנינו במשנה הקודמת שפסול, שכן שם הפסול הוא בגוף הזבח, כלומר שהמחשבה הפוסלת היא בגופו של הקרבן, אבל "לאוכליו ושלא לאוכליו" וכו' אין המחשבה הפוסלת בגוף הקרבן אלא בדבר שהוא חוץ ממנו. **שְׁחָטוּ** – את קרבן "בֵּין הָעֶרְבִים" – היום, פְּסוּל – הקרבן, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "בֵּין הָעֶרְבִים" – "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים", והוא משש שעות ולמעלה, שאז נוטה השמש לערוב (ולשון "בין הערביים" – מפרש רש"י – אותן שעות שבין עריבת היום לעריבת הלילה; עריבת היום בתחילת שבע שעות מכי ינטו צללי ערב, ועריבת הלילה בתחילת הלילה). **שְׁחָטוּ קֹדֶם לַתְּמִיד** – במשנה א' שנינו שקרבן הפסח זמנו להיקרב לאחר התמיד, ומבואר הטעם בכרייתא בגמרא (פסחים נט, א), שבפסח נאמר גם "בערב" ("זוהב את הפסח בערב" – דברים טז, ו). וגם "בין הערביים" (כמו שהבאנו לעיל), ואילו בתמיד לא נאמר אלא "בין הערביים" ("את הכבש השני תעשה בין הערביים"); והרמב"ם מפרש הטעם: "לפי שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות" (הלי' תמידין ומוטפין א, ג; ועיין שם נושאי כלין), ופירוש הרב: בשתי השעות שלפני זמן שחיטתו של התמיד, שאין מאחרים את התמיד משמונה וחצי, ואין הפסח קרב אלא מאחרי חצות היום. משנתנו באה ללמד שמכל מקום אם שחט את הפסח קודם לקרבן התמיד של בין הערביים, פֶּשֶׁר – הקרבן בדיעבד, וּבִלְבָד שֶׁיְהִי אֶחָד מִמֶּרֶם בְּדָמוֹ – מנער ובוחש את הדם שלא יקרוש, עַד שִׁזְרַק דָּם הַתְּמִיד – כדי לזרוק את דם הפסח לאחר זריקת דם התמיד. וְאִם גִּזְרַק – דם הפסח לפני זריקת דם התמיד, פֶּשֶׁר – בדיעבד.

ב א ו ר מ ש נ ה ד

הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח עַל הַחֲמִץ – כלומר שבשעת שחיטת הפסח עדיין יש חמץ ברשותו של השוחט או ברשות אחד מבני החבורה שנימנו על פסח זה, **עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה** – שנאמר (שמות לד, כה): "לא תשחט על חמץ דם זבחי", ו"ובחי" היינו קרבן הפסח. בגמרא מבואר, שהוא הדין בעושה אחת משאר העבודות, כגון המקבל את

הדם או הזורקו או המקטיר את אימוריו, ויש חמץ ברשותו או ברשות אחד מבני החבורה, הריהו עובר בלא תעשה, וחייב מלקות. ומכל מקום הפסח עצמו כשר, שכן שנו בתוספתא: "השוחט את הפסח על החמץ בארבעה עשר, עובר בלא תעשה, והפסח עצמו כשר ויוצא בו ידי חובתו בפסח". ובירושלמי מבואר הטעם, שהתורה קוראה אותו "זבח". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִף הַתְּמִיד – של בין הערביים בערב פסח ששחטו על החמץ, כגון שהיה חמץ ברשות השוחט או המקריב, עובר ב"לא תעשה". טעמו של רבי יהודה מבואר בגמרא, שהוא דורש "ובחי" – זבח המיוחד לי, וזבח התמיד שכולו עולה לה', כלומר שדרשתו היא: "זבח, וזבחי", והוא היינו קרבן הפסח, והיו"ד בא לרבות אף התמיד (יחוספות יום טוב). רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרִי, לְשִׁמּוֹ – ויש חמץ ברשותו, חֵיב – משום "לא תשחט על חמץ דם זבחי", לפי שהזבח כשר, וְשִׁלָּא לְשִׁמּוֹ – אבל אם שחטו שלא לשם פסח, בעוד שהחמץ ברשותו, פְּטוּר – שהרי הזבח פסול, ואינו קרוי זבח, ושחיטתו אינה שחיטה. וְשִׁאֵר כָּל הַזְּבָחִים – אם שחט קרבנות אחרים בערב פסח על החמץ, בֵּין לְשִׁמּוֹ – בין ששחטם לשמם, שעלו לבעלים לשם חובה, וּבֵין שִׁלָּא לְשִׁמּוֹ – שמכל מקום כשרים הם, כמו ששנו (בתחילת זבחים): "כל הזבחים שנבחו שלא לשמן, כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה" (שאם הביאו קרבן זה לתשלום חובתו או נדרו. אינם נפטרים בו מחיובם). פְּטוּר – שבזמן שהוא חייב משום "לא תשחט על חמץ" בקרבן הפסח, הריהו פטור בשאר זבחים; ובגמרא (פסחים סד, א) מבואר, שרבי שמעון דורש כך ממה שנאמר בתורה פעמיים "זבחי": א. "לא תזבח על חמץ דם זבחי" (שמות כג, יח); ב. "לא תשחט על חמץ דם זבחי" (שמות לד, כה). וּבְמוֹעֵד – השוחט את קרבן הפסח על החמץ כחג הפסח עצמו, לְשִׁמּוֹ – אם שחטו לשם הפסח, פְּטוּר – משום "לא תשחט על חמץ", שהואיל ועבר זמן קרבן הפסח, הרי זבח פסול הוא; ובגמרא מבואר, שמדובר כאן כגון שהיו הבעלים טמאי מת ונידחו לפסח שני, שנמצא קרבן זה ראוי עדיין להיקרב כקרבן פסח בפסח שני; שאם לא כן, הרי ההלכה היא, שפסח שלא בזמנו דינו כשלמים. שִׁלָּא לְשִׁמּוֹ – ואם שחטו במועד על החמץ שלא לשם הפסח, אלא לשם זבח אחר, כגון לשם שלמים, חֵיב – משום "לא תשחט על חמץ", שהרי זבח כשר הוא, שפסח שלא בזמנו הריהו קרבן שלמים, וכל דינו כשלמים. וְשִׁאֵר כָּל הַזְּבָחִים – שנבחו כחג הפסח, בֵּין לְשִׁמּוֹ, בֵּין שִׁלָּא לְשִׁמּוֹ – אם שחטו על החמץ, חֵיב – משום

החטאת ששחטה שלא לשמה.

ה הפסח נשחט בשלש פתות, שנאמר (שמות יב, ו): "וַיִּשְׁחָטוּ אֹתוֹ כָּל קָהֵל עֲדַת־יִשְׂרָאֵל" – קהל ועדה וישראל. וכן נהגה פת הראשונה, נתמלאת העזרה, נעלו דלתות העזרה, תקעו הריעו ותקעו. הכהנים עומדים שורות שורות, ובידיהם כופי כסף וכופי זהב; שורה שפלה כסף, כסף, ושורה שפלה זהב, זהב; לא היו מערבין. ולא היו לבזבין שולים, שמה וניחום ויקרש הדם.

ו שחט ישראל וקבל הכהן, נותנו לחברו וחברו לחברו, ומקבל את המלא ומחזיר את הריקן. כהן הקרוב אצל המזבח, זרקו וזיקה אחת כנגד היסוד.

ז יצתה פת ראשונה ונכנסה פת שנייה. יצתה שנייה, נכנסה שלישית. כמעשה הראשונה, כך מעשה השנייה

פירוש ברטנורא

זכחים, וזמן דליכא זבח כגון בתוך הפסח מחייב שאר זכחים אם שחטן על חמץ; ובמועד. בתוך הפסח, אם לשמו שחטו לפסח על החמץ; פטור. מלא שחטו, דפסח שלא בזמנו לשמו פסול, והוא לה שחיטה שאינה ראויה: **שלא לשמו**. אלא לשם שלמים: **חייב**. דלכהי קאי והוא לה שחיטה ראויה, וחייב משום לא תשחט, בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא: **ושאר כל הזבחים**. שזבחו בתוך המועד על חמץ: **בין לשמן בין שלא לשמן חייב**. דקרא אשאר זכחים נמי אהר: **חזין מן החטאת ששחטה שלא לשמה**. דפסולה היא משום דחייב בשחיטתה חטאת היא, היא ולא הנשחטה שלא לשמה: **ה הפסח נשחט בשלש פתות**. [בין שהצבור מרובים] בין שהצבור מועטים ויכולים כולן לשחוט בבת אחת, מצוה ליחלק לשלש פתות זו אחר זו: **שנאמר** וישחטו אותה כל קהל עדת ישראל, קהל, עדה, וישראל. הרי שלוש פתות: **בזיכי**. כפות גדולות לקבל בהם הדם: **שורה שכולה כסף כסף**. דהכי שפיר מפי: **ולא היו לבזבזים שולים**. רחבים היו מלמעלה ותחתיהם חדים כדי שלא יוכלו ליטב על הקרקע: **שמה וניחום**. הכהנים ליטב על הקרקע עד שיקבל דם אחר מחמת שהם מרובים וישכחום ויקרוש הדם ולא יהיה ראוי לזרוק:

ו שחט ישראל. אם ירצה, שהשחיטה כשרה כור בכל הקרבנות: **וקבל כהן**. הרים בבוקר, שמקבלה ואילך מצות כהונה: **נתנו להכירי**. שהרי כשורה הן עומדים: **וחברו לחברו**. הא קמ"ל דברוב עם הדרת מלך: **וקבל המלא**. מיד הנותן, תחלה, ואחר כך מחזיר את הריקן, אבל איפא, מחזיר את הריקן ברישא לא, דמכי מושיט ליה האי מיד בעי לקבולי דאין מעבירין על המצות: **וזיקה אחת**. בבוקר עצמו, ולא מתנה באצבע, שאין לך קרבן שמעון אצבע אלא חטאת לבדה דחתיב באצבעו: **כנגד היסוד**. ברוחות שבמזבח שהיסוד תחתיהן, וזורק לוקיפתו של מזבח והוא נופל ליסוד. ולפי שאין היסוד מקיף כל המזבח אלא את הצפון ואת המערב ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת כמו שמופרש במסכת מדות, לכך הוצרך לומר נגד היסוד: **ז קראו את ההלל**. כל השלש פתות: **אם נגרו שנו**. כשהיו מתחילים לשחוט היו מתחילים לקרות, ואם רבו הפסחים ומשך זמן שחיטתן עד שנגרו ועדיין

משניות מבוארות – קהתי

יניחום – הכהנים, וישכחום, ויקרש הדם – ולא יחא ראוי לזריקה. **באור משנה ו**
שחט ישראל – את קרבן הפסח (אם רצה לשחוט), שהשחיטה כשרה גם בישראל בכל הקרבנות, **וקבל הכהן** – את הדם מן הצוואר בבוקר, שכן מקבלת הדם ואילך המצווה בכהן, **נותנו לחברו** – והמקבל את הדם נותן את הבוקר לחברו העומד על ידו בשורה, **וחברו לחברו** – כדי שיתעסקו רבים במצווה, לקיים "ברוב עם הדרת מלך". עד שמגיע לכהן העומד סמוך למזבח, והוא זורקו על המזבח, **ומקבל את המלא** – ושוב מקבל הוא בוך אחר מלא מיד חברו הסמוך לו, **וימתיזיר את הריקן** – את הבוקר הריקן המוחזר מן הכהן הזורק, לאחר שזרק את דמו; וכן תמיד מקבל הוא תחילה בוך מלא ואחר כך מחזיר את הריקן, ולא להיפך, לפי שאין מעבירים על המצוות, כלומר שקבלת הבוקר המלא מצווה היא, ואילו החזרת הריקן אינה מצווה אלא תשימי מצווה, ולכן אין להשהות את קבלת הבוקר המלא מפני החזרת הריקן. **כהן הקרוב אצל המזבח, זרקו וזיקה אחת** – מתוך הבוקר עצמו, שאין קרבן הסמוך מתן הדם באצבע אלא חטאת בלבד; כנגמרא מבואר שהכהן הסמוך למזבח היה רחוק מעט מן המזבח כדי שילך שתיים שלש פסיעות עד למזבח ויקים מצוות הולכת הדם, שהיא אחת מארבע עבודות הקרבן; והוא זורק את הדם **כנגד היסוד** – בצידי המזבח שהיה יסוד תחתיהם, שכן בליטת היסוד לא היתה מקיפה את כל צדדי המזבח אלא היתה נמשכת על פני צד המערב וצד הצפון, וממערב היתה נכנסת אמה אחת לצד דרום, וכן מצפון – אמה אחת לצד מזרח. לפיכך באה המשנה להשמיענו, שהזריקה היא כנגד היסוד.

יו ש שי

באור משנה ז

יצתה פת ראשונה – מן העזרה, לאחר שהשלימה את הקרבת פסחיה, **ונכנסה פת שנייה** – לעזרה, **יצתה שנייה** – לאחר שהשלימה

"לא תשחט על חמץ", שהרי שאר זכחים שזבחו אפילו שלא לשם כשרים הם (כמו שהבאנו לעיל מהתחלת מסכת זבחים), ולפי דרשת רבי שמעון שהבאנו לעיל, בזמן שהוא פטור משום "לא תשחט על חמץ" בקרבן פסח, היינו בחג הפסח עצמו, הריהו חייב משום לאו זה בשאר זכחים, **חזין מן החטאת ששחטה שלא לשמה** – שכן חטאת שנשחטה שלא לשמה פסולה היא (זבחים א, א), ולכן כששחטה בחג הפסח על חמץ, הריהו פטור, שזבח פסול הוא ואינו קרוי זבח.

יו ס ח מ י ש

באור משנה ה

מכאן ועד סוף פרקנו באות המשניות ללמד כיצד היו נוהגים בעזרה בשחיטת הפסחים.
הפסח נשחט בשלש פתות – שנחלק הציבור לשלש פתות, ששחטו את פסחיהן בזו אחר זו, **שנאמר**: "וַיִּשְׁחָטוּ אֹתוֹ כָּל קָהֵל עֲדַת־יִשְׂרָאֵל", **קהל ועדה וישראל** – מכאן שמצווה היא לשחוט את הפסח בשלש פתות. כנגמרא אמרו, שאין כת פחותה משלשים בני אדם; ואם היו הכל חמשים, נכנסים בתחילה שלושים, ויוצאים עשרה ונכנסים עשרה, ותוורים ויוצאים עשרה ונכנסים עשרה. **וכנסה פת הראשונה, נתמלאת העזרה** – כשנכנסה הכת הראשונה ונתמלאה העזרה, **נעלו דלתות העזרה** – כדי שלא ידחקו ליכנס עוד. **תקעו הריעו ותקעו** – הכהנים, והתחילו לשחוט את פסחיהם. **הכהנים עומדים שורות שורות** – לאורך העזרה, **ובידיהם כופי כסף וכופי זהב** – בויכוס היינו כפות גדולות לקבל בהן את הדם, **שורה שפלה כסף, כסף, ושורה שפלה זהב, זהב** – בשורה אחת עמדו הכהנים שבידיהם כופי כסף ובשורה אחת אלה שבידיהם כופי זהב, **לא היו מערבין** – כדי להרבות בהודו ובהדרו של מעמד חגיגי זה. **ולא היו לבזבזין שולים** – מלמטה, אלא היו עגולים או חדים מתחתיהם, כדי שלא יוכלו להניחם על הרצפה, **שמה**

והשלישית. קראו את ההלל. אם גמרו שנו, ואם שנו שלשו, אף על פי שלא שלשו מימיהם. רבי יהודה אומר: מימיהם של פת שלישית, לא הגיעו ל"אהבתי פיישמע ה'", מפני שעמה מעטין.
 ח כמעשהו בחל כף מעשהו בשבת, אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא ברצון חכמים. רבי יהודה אומר: פוס הנה ממלא מדם התערבות, ורקו זריקה אחת על גבי המזבח; ולא הודו לו חכמים.
 ט כיצד תולין ומפשיטין? אנקליות של ברזל היו קבועין בפתלים ובעמודים, שבהן תולין ומפשיטין. וכל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט, מקלות דקים חלקים היו שם, ומניח על כתפו ועל פתח חברו ותולה ומפשיט. רבי אליעזר אומר: ארבעה עשר שחל להיות בשבת, מניח ידו על פתח חברו ויד חברו על כתפו, ותולה ומפשיט.

פירוש ברטנורא

רכים לשחוט, חזורים וקורין שנית. ואם קראו שניה ועדיין לא גמרו שחיתו הפסחים של אותו הבה, חזרין וקורין שלישית. וכן כת שנה ושלישית: אע"פ שמעולם לא שלשו. שהכהנים היו רבים ורזיין: לא הגיעו לאהבתי. אפילו פעם ראשונה:
 ח שהכהנים היו מדיחין את העזרה. מפני שהדמים מרובים היו מדיחין אותה בשבת. שאמת המים היתה מהלכת בעזרה וכשהן רוצים להדיח פוקקים את נקב יציאתה והמים פושטים על כל גדותיה ומדיחין כל העזרה [שהעזרה רצפה של שיש היתה כולה] ואח"כ פותחין הנקב והמים יוצאים: מדם התערבות. המוטל על הרצפה. ואין הלכה כרבי יהודה:
 ט אונקליות. מסמרים שראשון כפופים למעלה: ובעמודים. שהיו קבועין בבית המטבחיים בעזרה עמודים קמנים נקראים נסים: חלקים. מפורצות קליפתן: שחל להיות בשבת. ואין יכול לטמלל המקלות: ידו על כתף הבריו. ותולה אותו בגדי ארכובותיו ברועו. ואין הלכה כר"א. שמתיר לטמלל אותן המקלות: דאין שבות במקדש:

משניות מבוארות – קהתי

התירו. ברם, הרמב"ם פוסק: "חזי ארבעה עשר להיות בשבת. כמעשהו בחזל כך מעשהו בשבת. ורוחצין את העזרה בשבת. שאין איסור שבות במקדש: אפילו בדבר שאינו צורך עבודה איסור שבות במקדש היתר הוא" (הל' קרבן פסח א, טו). רבי יהודה אומר: פוס הנה ממלא מדם התערבות – כהן היה ממלא כוס מהדם שעל הרצפה, קודם שהדיחו אותה, והוא זרקו זריקה אחת על גבי המזבח – שאם נשפך הדם שנתקבל מאחד הקרבנות ולא נזרק על המזבח, נמצא מכשיר את הקרבן בזריקה זו, שבוודאי יש באותה תערובת גם מאותו דם שנשפך, ולא הודו לו חכמים – לא הסכימו עם רבי יהודה, ומבואר טעמם בכרייתא בגמרא, לפי שמעורב בו דם התמצית של הרבה פסחים, ואם נשפך דמו של אחד הקרבנות הריהו בטל במיעוטו בדם התמצית, שהוא פסול לזריקה על המזבח, שאין כשר לזריקה אלא דם הקילוח שהנפש יוצאה בו. ברם, רבי יהודה סובר, שאין דם מבטל דם, וכל שהגיע ממנו למזבח אפילו מעט, הריהו מכשיר את הקרבן. ואין הלכה כרבי יהודה.

שבת קודת

באור משנה ט

כיצד תולין – את קרבן הפסח, ומפשיטין – את עורו? אנקליות של ברזל – ויום שראשיהם כפופים, היו קבועין בפתלים – של העזרה, ובעמודים – שהיו בבית המטבחיים שבעזרה (תמיד ג, ה; זמות ג, ח). שבהן תולין – את הפסח ברגליו האחוריות, ומפשיטין – את עורו. וכל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט – שכל האונקליות היו תפוסים כבר, מקלות דקים חלקים – שהוסרה מהם קליפתם, היו שם – בעזרה, ומניח – את המקל, על כתפו ועל פתח חברו ותולה – את הפסח על המקל, ומפשיט – את עורו. רבי אליעזר אומר: ארבעה עשר – בניסן, שחל להיות בשבת – אין משתמשים במקלות, שאסורים הם בטלטול בשבת, אלא מניח ידו על פתח חברו – מניח ידו השמאלית על כתף הימנית של חברו, ויד חברו על כתפו – וכן מניח חברו את היד השמאלית על כתפו הימנית, ותולה – את הפסח על זרועותיהם, ומפשיט – כל אחד את הקרבן בידו הימנית (יחזקאל יוס טוב). ברם, חכמים חולקים על רבי אליעזר, וסוברים שאף בשבת משתמשים במקלות, שאין שבות במקדש. ואף רבי אליעזר סובר שאין שבות במקדש, אלא שכאן שבות שאינה צריכה היא, לפי שאפשר להסתדר בלי המקלות, ובכגון זה אסרו לדעתו אף במקדש. ואין הלכה כרבי אליעזר.

את מעשה, נכנסה שלישית – הכת האחרונה. כמעשה הראשונה – כמו שנהגו בהקרבת הפסחים של הכת הראשונה, כמפורט בשתי המשניות הקודמות, כף מעשה השנייה והשלישית – כך נהגו בהקרבת הפסחים של הכת השנייה ושל הכת השלישית. קראו את ההלל – כל אותו זמן שהיו שוחטים ומקריבים את הפסחים, קראו הלויים את ההלל. אם גמרו – הלויים לקרות את ההלל, ועדיין לא גמרו להקריב את הפסחים, כגון שהיו פסחי הכת מרובים, שנו – חזרו הלויים לקרות את ההלל פעם שנייה, ואם גמרו – את ההלל פעם שנייה ועדיין לא נגמרה הקרבת הפסחים של אותה כת, שלשו – היו צריכים לחזור ולקרות פעם שלישית, וכך אצל כל כת וכת. אף על פי שלא שלשו מימיהם – שלא אירע מעולם שיקראו הלויים את ההלל פעם שלישית אצל אותה כת, שהכהנים היו רבים ורזינים, והספיקו לגמור את הקרבת הפסחים של כל כת תוך קריאת ההלל פעמיים. רבי יהודה אומר: מימיהם של פת שלישית, לא הגיעו ל"אהבתי פיישמע ה'" – מעולם לא אירע לכת שלישית, שיגיעו בהלל לפרק "אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני", אפילו בפעם הראשונה, מפני שעמה מעטין – שהיו מזודדים כולם להיכנס עם שתי הכיתות הראשונות, ולא נשאר לכת שלישית אלא מועטים בלבד.

באור משנה ח

כמעשהו של הפסח בחל כף מעשהו בשבת – אם חל ערב פסח להיות בשבת, נעשו בקרבן הפסח כל העבודות, כמו שנעשו בחול, אלא שהכהנים מדיחים את העזרה – לאחר שהשלימה הכת השלישית את הקרבת פסחיה ויצאה, היו מדיחים את רצפת העזרה מאמת המים שהיתה מהלכת בתוכה, והיה נקב בחומת העזרה שהמים יצאו דרך שם לחוץ, וכשהיו רוצים להדיח את העזרה, היו פוקקים את הנקב, ואמת המים היתה מתמלאת ועוברת על גדותיה, והמים הציפו את כל העזרה שהיתה רצופה אבני שיש, ואחר כך היו פותחים את הנקב, והמים יצאו ושטפו עמהם כל הדם שעל רצפת העזרה; ואף כשעורב פסח חל להיות בשבת היו הכהנים מדיחים את העזרה כמעשהו בחול, שלא ברצון חכמים – שלא התירו להדיח בשבת, ואף על פי שאין ההדחה אסורה אלא משום שבות, ואין שבות במקדש (כמו ששינונו במסכת עירובין י, יא ואילך). מכל מקום היה זה שלא ברצון חכמים, לפי שלא כל שבות התירו במקדש, וכן שנו בכרייתא בגמרא: "שבות צריכה התירו, שבות שאינה צריכה לא

י קָרְעוּ וְהוֹצִיאוּ אֶמּוּרָיו, נִתְּנוּ בְּמִגִּים וְהִקְטִירָן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. יֵצֵתָה כֵּת רֵאשׁוֹנָה וְיִשְׁבָּה לָּהּ בְּהַר הַבַּיִת, שְׁנֵי בַחֲוֵיל, וְהִשְׁלִישִׁית בְּמִקְוָה עוֹמֶדֶת. הִשְׁבָּה, יֵצֵאוּ וְצִלוּ אֶת פְּסָחֵיהֶן.

פירוש ברטנורא

י אימוריו, החלבים הקרבים ע"ג המזבח: במגים. בקערה. תרגום קערותיו מניסוהו: ישבה לה בהר הבית. בשבת קאמר, שאין יכולין להולך פסחיהן: בחיל. בין הסורג לחומת העזרה של נשים בתחלת עליית הבית: השיבה יצאו וצלו את פסחיהן. שאין צליית הפסח דוחה את השבת:

משניות מבווארות – קהתי

יכולים להוליכים לבתיהם עד שחשכה, ולכן נקבעו מקומות לכל כת וכת שישוהו שם עד מוצאי שבת. כת ראשונה יצאה מן העזרה עם פסחיה וישבה בהר הבית, שְׁנֵי בַחֲוֵיל – כת שנייה יצאה וישבה בחיל, בין המחיצה הקרויה "סורג" ובין חומת העזרה של נשים (עיין מדות ב, ג), וְהִשְׁלִישִׁית בְּמִקְוָה עוֹמֶדֶת – בעזרה. יש מדייקים במשנתנו, ששתי הכיתות הראשונות ישבו, ואילו הכת השלישית במקומה עומדת. שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד (תוספות רבי עקיבא איגו). הִשְׁבָּה – מוצאי שבת, יֵצֵאוּ – לבתיהם שבירושלים, וְצִלוּ אֶת פְּסָחֵיהֶן – שאין צליית הפסח דוחה את השבת (כמבואר בפרק הבא). ברם, כשחל ערב פסח בחול, מיד לאחר ההקרבה היו יוצאים וצולים את פסחיהם (דמב"ט; המאירי).

באור משנה י

קָרְעוּ – לאחר שהפשיט את עורו של קרבן הפסח קרע אותו וניקה את קרביו, וְהוֹצִיאוּ אֶמּוּרָיו – את החלבים הקרבים על גבי המזבח, נִתְּנוּ בְּמִגִּים – נתן את האימורים בקערה, וְהִקְטִירָן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ – כלומר: והכהן הקטירן על גבי המזבח. ברם, הפשט וניתוח כשרים גם בזר (במי שאינו כהן), ומן הסתם כל שאפשר להעשות בזרים היה נעשה בהם מפני רוב טרדת הכהנים (המאירי). יֵצֵתָה כֵּת רֵאשׁוֹנָה וְיִשְׁבָּה לָּהּ בְּהַר הַבַּיִת – המדובר כאן בערב פסח שחל להיות בשבת (רש"י; דמב"ט), שכן בחול היו מוליכים את פסחיהם לבתיהם שבירושלים, אבל אם חל ארבעה עשר בניסן להיות בשבת, לא היו

אגרות קודש

ב"ה, ו' תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הכי ארוכה, נתקבל ז"ע מכתבו מבר"ח גאולת נשיאנו, וגם לאחר הטעמים שכותב עדיין אינו מובן תועלת השתיקה ואפילו סיבתה.

מ"ש אודות קישוריו עם האנשי חיל, לפלא שאינו מזכיר דבר ע"ד ימי העיון ובכלל צה"ל, ואם נצלו לתכלית זו הנסיעה ללי"ג בעומר, וכן חג השבועות, וכן אם עושים בכגון דא לימי הגאולה י"ב י"ג תמוז. שמעלה מיוחדת, בהנוגע להני"ל, לימים אלו, שאין למי ענין של התחרות בענין ובמקום אחר. וכמו ששייך בפורים חנוכה ואפילו בי"ט כסלו.

נהניתו במ"ש אודות עבודת סניף נשי ובנות חב"ד. ולפלא שאין מחזקים ומעודדים אותן להרחיב פעולותיהן ומקוה ואחת מהעיקריות - השפעה על האמהות של התלמידים-ות דבתי ספר הרשת.

בהנוגע לבית התפלה - שעבר לדירה פרטית, הנה אינו כותב הסיבות לזה. ובכ"א יש מקום לחשש, שזה ימנע איזה מהאנשים מלבקר באופן חפשי, משא"כ אם הי' במקום שאין משתייך לפרט. וכמובן.

נתקבלו גליון י"ד ט"ו דמחנים.

מוסגי"פ חוברת המשך רשימת המאסר, אשר בטח יזכה בתוכנה את הרבים וזכות הרבים תלוי

בו.

בברכה.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

בהיסח הדעת — שאם לא ישמרם יפה יהו נשפכין או נופל לתוכן דבר מאוס, ונפסלים מלשנות בדבר קל, יותר משמן ודבש שמתוך שהן עבים צפה הפסולת למעלה, ואפשר אדם נוטל העליון וזורקו לחוץ, והתחתון בר ונקי. מה שאין כן במשקה צלול שאינו עב, *קליי"ר בלע"ז. **בהיסח הדעת** — אם אינו מחזירם תמיד. **שנאמר הרעיפו שמים ממעל ושחקים יזלו צדק תפתח ארץ ויפרו ישע וצדקה תצמיח יחד אני ה' בראתיו בראתים לא נאמר** — דמשמע אשחקים יזלו קאי, אלא "אני ה' בראתיו" לטל ומטר, שמע מינה שמשנתבו ומתפאר הקדוש־ברוך־הוא במטר השמים. ישועה פרה ורבה בו — מליצי זכות נכנסין לפניו ביום הגשמים, שנזכר לישועה מתוך שעת רצון. הוא לישנא דקרא "ויפרו ישע", ואימתי — בזמן שהשחקים יזלו צדק. **רצית ה' ארצך** — במים. **נשאת עון עמך** — מיד. הכי גרסינן: **אמר ליה מר זעירי מדיהבת לרבינא כו'** — זעירי סתם היה מן הראשונים, ורבינא סוף הוראה, לא ראו זה את זה. **ואתה תשמע השמים וגו'** — ואומר "ונתת מטר על ארצם" בתפלה דשלמה. **ציה גם חום יגזלו מימי שלג** — כשציה גם חום גוזלין מימות השלג, שאינן יורדין מטר כמשפטם — בידוע ששאל חטאו. **ולא יהיה מטר** — וסמיך ליה "ואבדתם". **ציה** — דריש לשון צווי, דברים שצויתי אתכם בימות החמה — תרומות ומעשרות, גזלו מימי שלג את המטר.

דף ד ע"א: הגמרא מביאה ביאור נוסף מדוע נמשלה תורה למשקים אלו: **דְּבַר אַחַר, מַה שְׁלֹשָׁה מִשְׁקִין הִלְלִי** [מים יין וחלב] **אֵין נִפְסָלִין** מלהיות ראויים לשתיה **אֲלָא בְּהִיפַח הַדְּעַת**, שאם יסיח דעתו מלשמרם יפה יכולים להישפך, או שיפול לתוכם דבר מאוס וימאס את כל המשקה, **אִף דְּבַרֵי תוֹרָה אֵין מִשְׁתַּבְּחִין אֲלָא בְּהִיפַח הַדְּעַת**, שאם אינו חוזר תמיד על תלמודו התורה משתכחת ממנו.

דף ד ע"ב: הגמרא חוזרת לענין מעלת יום הגשמים: **אָמַר רַבִּי חֲמַא רַבִּי הֲנִינְא, גְדוֹל מַעֲלַת יוֹם הַגְּשָׁמִים כְּיוֹם שְׁנֹבְרָא** בו **שְׁמַיִם וָאָרֶץ, שְׁנַאֲמַר** על ירידת הגשמים (ישעיה מה ח) **'הָרְעִיפוּ שָׁמַיִם מִמַּעַל וְשַׁחֲקִים יִזְלוּ צְדָק, תִּפְתַּח אֶרֶץ וַיִּפְרוּ יִשְׁע וְצִדְקָה תִצְמִיחַ יַחַד אֲנִי ה'** **בְּרֵאתִיו**, ומדייק רבי חמא, **'בְּרֵאתִים'** בלשון רבים **לא נֶאֱמַר**, שנפרשו על בריאת השמים, **אֲלָא 'בְּרֵאתִיו'** בלשון יחיד, ואינו עולה אלא על המטר. ומכך שנאמר על הגשמים לשון בריאה, יש ללמוד שחשובים הם כבריאת שמים וארץ.

אָמַר רַב אֲשֵׁעִיא, גְדוֹל יוֹם הַגְּשָׁמִים, שְׁאִפִּילוּ יִשְׁוּעָה פְּרָה וְרַבָּה בּו, שהיא שעת רצון לפני הקב"ה, ונזכרים בו הבריות לישועה, **שְׁנַאֲמַר** (שם) **וְשַׁחֲקִים יִזְלוּ צְדָק, תִּפְתַּח אֶרֶץ וַיִּפְרוּ יִשְׁע'**, הרי השישועה מתרבה ביום הגשמים.

אָמַר רַבִּי תַנְחוּם בַּר הֲנִילָא, אֵין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִים אֲלָא אִם בֶּן נִמְחִלוּ עוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁנַאֲמַר (תהלים פה בג) **'רְצִיתָ ה' אֶרְצְךָ שְׂבֵת שְׂבִית יַעֲקֹב, נִשְׂאתָ עוֹן עַמְּךָ כַּפִּיתָ כָּל חַטָּאתָם סִלַּח'**. ודורשים, אימתי ממלא הקב"ה רצונה של הארץ בירידת גשמים, כשנמחלו עוונותיהם של ישראל וכסו כל חטאותיהם. **אָמַר לִיה זְעִירֵי מְדִיֵּהֶבֶת** [שם מקום] **לְרַבִּינָא, אַתּוֹן מַהֲבָא מִתְּנִיתוּ לָהּ - אַתֶּם לומדים זאת מהפסוק המובא לעיל, אֲנִן מַהֲבָא מִתְּנִינָן לָהּ - אֲנו לומדים זאת מפסוק זה, שנאמר בתפילת שלמה המלך (מלכים א' ח לו) 'וְאַתָּה תִשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסִלַּחְתָּ לַחַטָּאת וְגו'** ונתתה מטר על ארצך אשר נתתה לעמך לנחלה. הרי שאינו מוריד גשמים אלא לאחר שסולח לעוונות העם.

בעוון מה נעצרים הגשמים: **אָמַר רַבִּי תַנְחוּם בְּרִיה דְּרַבִּי חֲיַיָּא אִישׁ כְּפַר עֵבּוֹ, אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעְצְרִין אֲלָא אִם בֶּן נִתְחַיְבוּ שׁוֹנְאֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל - עם ישראל [בלשון סגי נהור] **כְּלִיָּה - להיאבד חס־שולום מן העולם, שְׁנַאֲמַר** (איוב כד יט) **'צִיָּה גַם חֵם יִגְזְלוּ מִיָּמִי שְׁלֵג שְׂאוֹל חֲמָאוּ'**. ויש לדרוש שביאור הפסוק הוא, שכשהיושב והחום לא יפסקו ויגזלו את מימות השלג, והיינו שלא ירד גשם, תדע שזה בגלל שישראל חטאו חטאים שצריכים לרדת בגינם לשאול. **אָמַר לִיה זְעִירֵי מְדִיֵּהֶבֶת לְרַבִּינָא, אַתּוֹן מַהֲבָא מִתְּנִיתוּ לָהּ - אַתֶּם לומדים זאת מהפסוק המובא לעיל, אֲנִן מַהֲבָא מִתְּנִינָן לָהּ - אֲנו לומדים זאת מפסוק אחר, שנאמר (דברים יא יז) 'וְעֵצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְגו' וְאַבְדֶתֶם מְהֵרָה'**, כלומר אימתי הקב"ה עוצר את השמים, כשעם ישראל נתחייבו להיאבד מן העולם.**

אָמַר רַב חֲסָדָא, אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעְצְרִין אֲלָא בְּשָׂבִיל בִּישׁוּל תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, שְׁנַאֲמַר (איוב שם) **'צִיָּה גַם חֵם יִגְזְלוּ מִיָּמִי שְׁלֵג'**. שואלת הגמרא: **מַאי מִשְׁמַע - מהו הלימוד. ומביאה הגמרא ברייתא המבארת זאת: תֵּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל - שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל ברייתא זו, המילה 'ציה' מלשון ציווי היא, וכוונת הכתוב לומר כך, בְּשָׂבִיל דְּבָרִים שְׁצוֹיְתִי אֶתְכֶם לעשות בימות הַחֶמָה, שהם הפרשת תרומות ומעשרות, וְלֹא עֲשִׂיתֶם אותם, הם יִגְזְלוּ מִכֶּם מִיָּמִי שְׁלֵג בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, כלומר שימנעו מהגשמים לירד.**

40 הראשון חותם כנגד השורה האחרונה, ואחריו חותמים שאר
 41 העדים, וממילא אם יוסיפו שורה נוספת בשטר יהיה ניכר שאין
 42 חתימות העדים מתחילות מכנגד שורה זו אלא כנגד השורה
 43 שמעליה, ובינו שזיוף השטר.
 44 מבואר במשנה בגיטין (פג) שאם כותב העד רק את שמו או רק את
 45 שם אביו צריך להוסיף תיבת 'עד', והיינו 'ראובן עד' או 'בן יעקב
 46 עד', אך אם הוא חותם בשמו ובשם אביו, אינו צריך להוסיף תיבת
 47 'עד' ויכול לחתום רק 'ראובן בן יעקב'. הגמרא מקשה על פי דברי
 48 משנה זו על רב ירמיה בר אבא: וליחוש, דלמא מתרמא ריעותיה
 49 פשיטה אחרונה – שמא יודמן שנכתב בשורה האחרונה דבר שהוא
 50 רע למחזיק בשטר, כגון תנאי מטוים, או שהיה כתוב שם שהשטר
 51 נפרע, וינייז ליה לשיטה אחרונה – ויחתוך את השורה האחרונה,
 52 וינייז ליה לראובן פתיה – וממילא יחתוך גם את תחילת חתימת
 53 העד שמאחורי השטר כנגד השורה האחרונה, שכתוב בה 'ראובן',
 54 ומתבשר – ויהיה השטר כשר פסיוס החתימה שהוא 'בן יעקב עד',
 55 דתנן בגיטין (סג) שנוסח חתימה 'בן איש פלוני עד', הוא כשר, כיון
 56 שיש עדים המכירים שאכן זהו כתב ידו של אותו אדם, שהוא בנו
 57 של יעקב, ולא יהיה ניכר שחתך שורה מהשטר.
 58 מתרצת הגמרא: אין העד שבשטר המקושר חותם את שמו בשורה
 59 אחת ארוכה, אלא דתני – שכתובה חתימתו כך, 'ראובן בן יעקב
 60 עד' – כנגד שורה אחת מנוסח השטר שבפנים, והתיבה 'ראובן'
 61 והתיבה 'בן' כתובות זו תחת זו כנגד השורה האחרונה שבשטר,
 62 ו'יעקב עד' עליויה – מעליהם, כנגד השורה שלפני האחרונה
 63 בנוסח השטר, וממילא אם יחתוך את השורה האחרונה יחתוך גם
 64 את המילים 'ראובן בן', וישארו רק המילים 'יעקב עד', וכיון שאין
 65 זה שם העד אלא שם אביו, יפסל השטר.
 66 מקשה הגמרא: ועדיין ליחוש, דלמא ניניז ליה לראובן בן – שמא
 67 באמת יחתוך את השורה האחרונה עם תחילת חתימת העד שהיא
 68 'ראובן בן', ומתבשר ב'יעקב עד' – ויוכשר השטר על ידי המילים
 69 'יעקב עד' בלבד, כיון שסיברו שיעקב עצמו, שהוא אביו של העד
 70 האמיתי, הוא שחתם כעד על השטר. ומוכיחה הגמרא שנוסח
 71 חתימה כזה כשר: דתנן במשנה (סג), אם חתם 'איש פלוני עד', כשר.
 72 מתרצת הגמרא: דלא תניב 'עד' – אין חותמים בגט מקושר בנוסח
 73 'ראובן בן יעקב עד', אלא 'ראובן בן יעקב' בלבד.
 74 מתרצת הגמרא באופן נוסף: ואיבעית אימא, לעולם מדובר אף
 75 באופן דתניב 'עד', ומכל מקום אין חשש שיחתוך את השורה
 76 האחרונה ויוכשר השטר בסיוס החתימה של 'יעקב עד', כיון
 77 ד'יעקב עד' – אפשר להכיר לפי הכתב, דהא חתימות ידא –
 78 שחתמת יד זו

1 אבל 'מק' – מקום מחוק שבשטר שחזרו וכתבו עליו מילים
 2 מטומות, פסול – אותן מילים פסולות, וכן מה שנכתב אחריהן עד
 3 סוף השטר, ואף על פי שמחוק זה פקיים – שכתב בסוף השטר
 4 שמילים אלו כתובות על גבי מחיקה. אמנם אין זה כלל גמור, ולא
 5 אמרו שמק' פסול, אלא אם המחיקה היא במקום שיתכן שהיה
 6 כתוב שם 'הכל שריר וקיים', כלומר במקום שיתכן שהסתיים שם
 7 השטר ואינו אמצע הענין, ותנאי נוסף לפסול, שתהיה המחיקה
 8 גדולה לכל הפחות פשיעור כתיבת 'הכל שריר וקיים', שאז יש
 9 חשש שהיה כתוב שם 'הכל שריר וקיים' והסתיים שם השטר,
 10 ואדם זה מחק את ה'שריר וקיים' וכתב שם דברים אחרים, וסיים
 11 וכתב 'הכל שריר וקיים' אחר, ואף קיים את אותה מחיקה, והכל
 12 ביוף. ומכל מקום אין לחוש בשטר מקושר שמא ימחוק את
 13 ה'שריר וקיים' ויכתוב דבר אחר, כיון שיפסל השטר במחיקה זו.
 14 הגמרא מבררת מדוע אין חשש זיוף בשטר מקושר לדעת רב
 15 ירמיה בר אבא. מקשה רמי בר חמא לרב חסדא: ולרב ירמיה בר
 16 אבא, דאמר (סג) שעדי שטר מקושר חותמים מאחורי ה'תנא, וינייז
 17 כל ה'תנא' מ'תנא' – מהעד החיצוני, שאין השטר כתוב בו, וכיון
 18 שחתמות העדים הן כנגד כל הכתיבה אין צורך לכתוב כלל 'הכל
 19 שריר וקיים', שהרי אם יזיף ויסיף דברים בשטר יהיה ניכר
 20 שתוספת זו אינה כנגד חתימות העדים, ליחוש – יש לחשוש, דלמא
 21 תניב מנאי מאי ד'עני' – שמא יוסיף ויכתוב מבפנים מה שירצה,
 22 כהמשך לנוסח השטר, ואף כנגד התוספת שיכתוב לא יהיו
 23 חתימות עדים, מתתים סתרי יתרי מאבארי – יחתים עדים נוספים
 24 מבחוץ כנגד הכתיבה שהוסיף, ואמר, אבא, לרבנות קעדים הוא
 25 ד'עקרי' – ויאמר המזיף שכונתו היתה להרבות בחתימות עדים
 26 כדי לפרסם את ענין השטר, וכמבואר בגיטין (אג) שלאחר שחתמו
 27 על גט מקושר שלשה עדים כשרים אפשר להחתים בו גם קרובים
 28 או פסולים, וכיון שבגט מקושר שיש בו הרבה עדים די בקיום
 29 שלשה עדים, ואין חילוק היכן הם חותמים (גיטין סג), קיים את
 30 חתימות העדים האמיתיות, ויסיברו שהם מעידים על כל הכתוב
 31 בשטר, וישתמשו בו שלא כדון.
 32 מתרץ רב חסדא: אמר ליה רב חסדא לרמי בר חמא, מי פקרת עדים
 33 פ'תני' – וכי הניך סבור שלרב ירמיה חותמים העדים כסדר
 34 כתיבת הגט, כלומר שאם נכתב השטר לרוחב הנייר חותמים גם
 35 העדים לרוחבו, וסדר החתימות הוא מראש הגט לסופו ומימין
 36 הכותב לשמאלו, אין הדבר כן, אלא עדים שבגט מקושר מ'תנא'
 37 למעלה חתימי' – מתחילים לחתום מכנגד סיום השטר ומסיימים
 38 למעלה, ואינם חותמים כנגד השורות הכתובות בנוסח הגט, אלא
 39 אם נכתב הגט לרוחב הנייר חותמים העדים לאורכו, והעד

אגרות קודש

ב"ה, אי תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

האברך אהרן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ד סיון, ויישר חילו בעד הקורת רוח שגורם עיי הידועות
 מפורטות מהתפתחות אהלי יוסף יצחק במעלבורן והגדלת גבולה בתלמידים, ומובן שיש להשתדל ג"כ
 בריבוי מספר התלמידים, כי בזה תלוי ג"כ הריבוי באיכות, וכמובן ממרז"ל אלף נכנסים למקרא מאה
 יוצאים למשנה כו' ואחד להוראה, ובדאי גם שאר האברכים מושתתים בזה כפי יכולתם בהתפתחות
 הישיבה, ואשרי חלקם. ומובן אשר יכול הוא למסור לכאו"א מהמשתדלים ומשתתפים ברכתי זו,
 ויהי"ר שגם יוסיפו בהתעסקותם הקדושה ותקוים הבטחת רז"ל כל המוסיף מוסיפין לו.

מוסג"פ המשך רשימת המאסר אשר בטח יזכה בתוכנו את הרבים באופן המתאים.

ברכה.

1 מהק פסול — אף מה שהגיה עליו, אף על פי שמקום. וכדמפרש ואזיל, שאותו המחק
2 בסוף השטר במקום שהיה יכול לומר שהיה כתוב בו "שריר וקיים", כגון בתר בימנא
3 דכשר למיקניא ביה" ומחקו, והגיה מה שרצה, ואחר כך כתב "שריר וקיים". אבל באמצע
4 הכתב — אין לחוש, שהרי הדבר ניכר שקודם שנכתב "שריר וקיים" בזה השטר נמחק
5 ונתקיים. וכשיעור שריר וקיים — וכל שכן אם
6 שיעור המחק יותר מזה. ולרבי ירמיה בר אבא
7 דאמר אחריי הכתב כנגד כל הכתב מבחוץ —
8 חותמין העדים, וממלאים מקום חתימת העדים
9 עד סוף השטר, ולא צריך "שריר וקיים". ניהוש
10 דלמא — זיף וכתבי מאי דבעי מגוואי בסוף
11 השטר, ואף על פי שאין עוד עדים כנגדו מבחוץ,
12 ויאמר: לא הנחתי זה ההלק מבחוץ אחריי זו
13 השיטה אלא להרבות עדים גם בו השיטה
14 כנגדה מאחוריה, ולא נודמן לי, כן פירש רבינו
15 חננאל. ובספרים שלנו כתוב: מופש בעדים
16 מאבראי. כלומר, נגד אותה השיטה שיוסיף
17 מבפנים יחתום עליה עדים כנגדה מבחוץ, כדי
18 למלאות כל השטר עדים, לקיים כל הכתוב
19 בתוכו מצד שני כנגדו, ויאמר: כדי לרבות עדים
20 הוא דעבדי. אף על פי שמקושר דיו בשלושה
21 עדים — אני נתכוונית לפרסם הדבר, הרביתי
22 עדים הרבה. ולכא ורענן גיטין (ב: דף קח)
23 הכל משלימין עליו כו'. איהו גט קרד — כל
24 שקשריו מרובים מעדיו. אבל אם עדיו מרובים
25 מקשריו — שפיר דמי. אמר ליה — רב הסדא
26 לרמי בר חמא. מי סברת — אליבא דרבי ירמיה בר אבא. עדים כסדרן כתיבי — מאחורי
27 הכתב, שאם השטר כתוב שתי שגם העדים חותמין שתי, ואם הכתב כתוב ערב — שגם
28 העדים חותמין ערב. והתחילו לחתום בתחלת השטר כנגד זכרון עדות שהיה בפניו כו'
29 וכולן זה תחת זה — כו' דאי יכול להוסיף לזיוף ולהתחית, בדקאמרת. אלא מלפפה
30 למעלה חתימי — מתחילין לחתום מאחורי כנגד שיטה אחרונה זה תחת זה, והולכין
31 וחותמין לארכו של שטר. ואם השטר כתוב ערב — הן חותמין שתי. וכן מפרש בתלמוד
32 ארץ ישראל: גט פשוט עדיו לרדבו, ומקושר עדיו לארכו. וכיון שמתחילין לחתום כנגד
33 שיטה אחרונה — אין יכול להוסיף עוד ולזיוף עוד מצד אחר, שאין השטר מתקיים אלא
34 כמנגד החתימות ולמעלה. ריעותא כשיטה אחרונה — שיש כתוב שם תנאי או פרעון
35 המזיק בלעל השטר, וגייז לה להויא שיטה אחרונה. ואף על גב דגייז ליה לראובן
36 בהדיה, החתום כנגדה מבחוץ — הרי משתייר ביה "בן יעקב עד", ותנן דכשר בכך.
37 בן איש פלוני עד כשר — מאחר שמכירין שהו כתב ידו של אותו בן פלוני. ומשני:
38 דכתב ביה ראובן בן בחד דרא — בשורה אחת, ואי גייז ליה לראובן — גייז ליה
39 נמי ל"בן בהדיה, ולא נשאר בלתי יעקב לבדו. וקא מתבשר בעיקב עד — דאמרין:
40 יעקב עצמו חתם את שמו.

לרמי בר חמא. מי סברת — אליבא דרבי ירמיה בר אבא. עדים כסדרן כתיבי — מאחורי
הכתב, שאם השטר כתוב שתי שגם העדים חותמין שתי, ואם הכתב כתוב ערב — שגם
העדים חותמין ערב. והתחילו לחתום בתחלת השטר כנגד זכרון עדות שהיה בפניו כו'
וכלן זה תחת זה — כו' דאי יכול להוסיף לזיוף ולהתחית, בדקאמרת. אלא מלפפה
למעלה חתימי — מתחילין לחתום מאחורי כנגד שיטה אחרונה זה תחת זה, והולכין
וחותמין לארכו של שטר. ואם השטר כתוב ערב — הן חותמין שתי. וכן מפרש בתלמוד
ארץ ישראל: גט פשוט עדיו לרדבו, ומקושר עדיו לארכו. וכיון שמתחילין לחתום כנגד
שיטה אחרונה — אין יכול להוסיף עוד ולזיוף עוד מצד אחר, שאין השטר מתקיים אלא
כמנגד החתימות ולמעלה. ריעותא כשיטה אחרונה — שיש כתוב שם תנאי או פרעון
המזיק בלעל השטר, וגייז לה להויא שיטה אחרונה. ואף על גב דגייז ליה לראובן
בהדיה, החתום כנגדה מבחוץ — הרי משתייר ביה "בן יעקב עד", ותנן דכשר בכך.
בן איש פלוני עד כשר — מאחר שמכירין שהו כתב ידו של אותו בן פלוני. ומשני:
דכתב ביה ראובן בן בחד דרא — בשורה אחת, ואי גייז ליה לראובן — גייז ליה
נמי ל"בן בהדיה, ולא נשאר בלתי יעקב לבדו. וקא מתבשר בעיקב עד — דאמרין:
יעקב עצמו חתם את שמו.

לאו

— הדיכ הזה גייז ליה: הלא לא יראו "שריר וקיים" ויפסלוהו. ולרב הונא היה כתוב בו, כדמשני לעיל. אבל בפשוט, בין למר ובין למר — לא היה כתוב בפשוטים שלום "שריר וקיים". דכתב
ראובן בן בחד דרא יעקב עד בחד דרא עלויה — כלומר, כתוב "ראובן בן" כשיטה אחרונה והיינו בחד דרא, ואחר כך "יעקב עד" לארכו של שטר. ופירש רבינו יצחק בן מאיר: אי "בן" בראש
ראובן ואחר כך יעקב — הה מצי גייז לשיטה אחרונה עד "ראו" של ראובן ועם "בן" שתחתיו, וישאר "בן יעקב". וקושיא של רבינו יצחק בן מאיר כשאפרש, שיעקב וראובן בחד דרא לארכו
של שטר, ר"בן תחת ראש ראובן, שאם לא היה כשר כתיבי "בן" למעלה "יעקב עד" למטה — מאי דחקה לשנויי "בן" גדול כראובן? לימא פירושו שראובן למעלה וכן יעקב למטה,
דהשתא ליכא חששא למידי. ועוד: אמאי תירץ גמרא דלא כתיבי ביה "עד"? לישני: כגון שכתב בו "עד", ובגון שיעקב למטה, ומעט מיעקב תחת ראובן, כדפירשית. ועוד: דהשתא לא קשיא
מידי מה שקשייתו לקמן שראובן בן יעקב עד" פסול במקושר. ויעקב עד" גרידא כשר אלא ודאי לא היה מצי לתרוצי הכי, דאפילו כשראובן למעלה ר"בן יעקב" למטה, ומעט מיעקב תחת
ראובן — גייז לשיטה אחרונה עם "ראו" ועם "בן" שתחתיו, ומתבשר ב"בן" של מעלה ויעקב של מטה. ולא טועים טועים שאיני כשר בחכי — אינו, מפני שתשובת חבילות מערות שפירשנו
ואין להעלילו בלשוננו, כל דיונו שוגג. אלא "בן" היה גדול ביותר, והיה מחוק כנגד כל שם ראובן שעליו, ואחר כך יעקב, דהשתא לא מצי גייז אלא ראובן ועם בן ביחד, ולא ישרא אלא "יעקב
[עד]". והשתא ניהא הא דפריך: דלמא גייז "ראובן בן" ומתבשר ב"יעקב עד". ולא היה מצי לשנויי "בן" תחת ראש ראובן ומעט מיעקב תחת ראובן, דהשתא לא מצי גייז לראובן בלא מעט
מיעקב — הכי לא היה מצי לשנויי, כדפירשית דגייז ל"ראו" ול"בן" שתחתיו, וישאר "בן" של שם ראובן ווגם יעקב, ומתבשר בכי. אלא "בן" כנגד כל ראובן, אי נמי, "בן" תחת "בן" של שם
ראובן, ואי גייז ל"ראו" — ישאר תרי "בן" זה תחת זה, ויעקב אחר "בן ראובן". והלשון רבינו יצחק בן אשר: "ראובן בן" בחד דרא יעקב עליוהי, וצריך שיכתוב "בן" תחת "בן" של שם ראובן
(בן יעקב), שאם יתחיל ויכתוב כנגד תחלת ראובן למטה "בן" כנגד "ראו" — נמצא "בן" של ראובן עצמו בולט ל"בן", והוא גייז ל"ראו" של ראובן, וגם "בן" של מטה מ"ראו" עמו, ר"בן" של
ראובן היה נשאר, והיה קשה כבתחלה. אבל עתה, שיכתוב ה"בן" למטה כנגד ה"בן" העליון של ראובן — ישאר "בן" אחד למטה ואחד למעלה, ויהיה ניכר הקלקול שעשה. ואפילו מחקנו
לאותו של מטה — יתא ניכר המחק, ויכירו בית דין שהוא עשה. אי נמי, צריך שיכתוב "בן" באותיות גדולות שחזוקו כל ראובן בתחתיו, והווי עיקר, כי לא היה יותר היכרא. ואין לחוש לזה
הקלקול אלא בראובן לבדו, אבל בשאר שמות לא. ומתבשר (בבן) יעקב עד — תימא: היאך יתבשר? והלא מכירים אנו שיעקב לא חתם זה, ומה סבור לומר? דבשלמא היה דתנן התם
(גיטין פו, א): שני גיטין שכתבו זה בצד זה, את העדדים נקראו עמו — כשר. ופריך בגמרא: וליתבשר האי ב"ראובן בן", והאי ב"יעקב עד", כמו שאפרשנו אחריו בן. אלא הכא הדיכ מתבשר?
ואי בחתימת יזינת שחוממים אבידון תחלה, ואיכא למימר שהאי יעקב שנשאר הוא העד, שפירש היו ראובן בנו יעקב — זה דחוק, דאם כן היה ליה בחתימת יזינת

1 וכשיעור שריר וקיים — וכל שכן יותר, שימחקו שני שיטין או שלשה כדי להערים, וכתב
2 מאי דבעי, והדר כתב "שריר וקיים". לכך פסול כל מקום שנוכל לומר: בבאן
3 היה יכול להיות כתוב "שריר וקיים". אבל בפומת מ"שריר וקיים" — ליכא למיחש מידי.
4 וליחוש דלמא כתב מאי דבעי ומחתים סהדי מאבראי — אבל אי לא מחתים להו — היה
5 פסול, שסיוס העדים יש לו להיות כנגד סיוס
6 השטר. וליכא למימר דמיטיט ליה מצד אחר,
7 דשמא יעשה שם האשרתא. אמר אלא לרבות עדים
8 קא עבדי — וקיים בשלשה שלמעלה, דמכל
9 תלתא מקיימים, כדאמרין בפרק "חוריק" (גיטין
10 פא, ב), והכא לא מצי לשנויי כדלקמן: אין
11 מקיימים אלא מעדים של מטה, דפריך לקמן:
12 וניהוש דלמא כתב הוא דעוויי בשיטה אחת, ואמר
13 "כדי להרבות בעדים הוא דעבדי" ואמר: כל כי
14 האי גזנא אין מקיימים אלא מעדים של מעלה —
15 הכא נמי לישני כאן, אין מקיימין אלא מעדים של
16 מטה ויש לומר: דהא מתנינן בשילהי "חוריק"
17 (שם) שמע מינה מכל בי תלתא מקיימין, אבל
18 לקמן שכתב בשיטה אחרונה — אין מקיימין.
19 מלמטה למעלה חתימי — ואם תאמר: בן
20 לרב הונא בין לרב ירמיה, מתנינן
21 דתני: מאחוריו, ומפרש לה שחתומין בן קשר
22 לקשר, ולאריך מלמטה למעלה — אמאי תקינ
23 הכי? אלא שיהיו חתומים כולן תחת שיטה
24 אחרונה מבחוץ, ולא יצטרך כמו כן לרב הונא
25 לכתוב שריר וקיים ויש לומר: דכל מה שיוכלו
26 לשנותו מפשוט היו משנים, לפי שלא יהיו הכל בקיאין לעשותו, דארהבי מייבא דעתיה.
27 וניהוש דלמא מתרמי ריעותא בשיטה אחרונה גייז לה — ואם תאמר: הוא אין למדך
28 משיטה אחרונה, דהא מהדר הוא מעניני של שטר, והדיכ גייז: הוא איך פסול אלא
29 חתכה, כיון דלא מהדר ויש לומר: דבמקושר לא נהוג חזרת השטר, והיו למדין משיטה
30 אחרונה. דבפשוט ודאי אין למדך, לפי שהעדים חתומים מבפנים, ולא דייק, וחותמין רזוק
31 מן הכתב שיטה, ויכול לזיוף באותה שיטה אי לאו משום דאמרין אין למדך. אבל במקושר,
32 שעדיו מאחוריו מלמטה למעלה — מכווני שפיר לחתום כנגד שיטה אחרונה. והשתא נמי,
33 כי למדך משיטה אחרונה — יכול להודיף מבפנים, לפי שאין העדים חתומים כנגד אותה
34 השיטה שזיף. ואם תאמר: והוא יחתום עדים כנגד הכתב שזיף מבפנים, וקיים באיך תלאת
35 סהדי ויש לומר: שלא היה בשיטה כי אם עד אחד חתום, ואם הוא עצמו חתום שני פסלים,
36 אי נמי העדים שחתמו בראשונה הם שייטו בגליון שלמטה מן השטר מבחוץ, שלא יבא אדם
37 אחריהם ויכתוב שטר באותו גליון ויהיה עד לזה שהו כתב ידו. ואם תאמר: לרבי חנינא בן
38 גמליאל מקושר שכתבו עדיו חתום, היאך יעשנו פשוט? הלא בפשוט איכא חזרת השטר,
39 ובמקושר ליכא, ואם כן כשיעשנו פשוט ולא יראו חזרת השטר — יפסלוהו ויש לומר: היהא
40 דרבי חנינא בן גמליאל על כרחך במקושר דמהדר, כיון שעדיו מתוכו. וגייז ליה לשיטה
41 אחרונה — ואם כן לרבי ירמיה לא היה כתוב ביה "שריר וקיים" במקושר, דאי היה כתב ביה
42 "דכתב

לרמי בר חמא. מי סברת — אליבא דרבי ירמיה בר אבא. עדים כסדרן כתיבי — מאחורי
הכתב, שאם השטר כתוב שתי שגם העדים חותמין שתי, ואם הכתב כתוב ערב — שגם
העדים חותמין ערב. והתחילו לחתום בתחלת השטר כנגד זכרון עדות שהיה בפניו כו'
וכלן זה תחת זה — כו' דאי יכול להוסיף לזיוף ולהתחית, בדקאמרת. אלא מלפפה
למעלה חתימי — מתחילין לחתום מאחורי כנגד שיטה אחרונה זה תחת זה, והולכין
וחותמין לארכו של שטר. ואם השטר כתוב ערב — הן חותמין שתי. וכן מפרש בתלמוד
ארץ ישראל: גט פשוט עדיו לרדבו, ומקושר עדיו לארכו. וכיון שמתחילין לחתום כנגד
שיטה אחרונה — אין יכול להוסיף עוד ולזיוף עוד מצד אחר, שאין השטר מתקיים אלא
כמנגד החתימות ולמעלה. ריעותא כשיטה אחרונה — שיש כתוב שם תנאי או פרעון
המזיק בלעל השטר, וגייז לה להויא שיטה אחרונה. ואף על גב דגייז ליה לראובן
בהדיה, החתום כנגדה מבחוץ — הרי משתייר ביה "בן יעקב עד", ותנן דכשר בכך.
בן איש פלוני עד כשר — מאחר שמכירין שהו כתב ידו של אותו בן פלוני. ומשני:
דכתב ביה ראובן בן בחד דרא — בשורה אחת, ואי גייז ליה לראובן — גייז ליה
נמי ל"בן בהדיה, ולא נשאר בלתי יעקב לבדו. וקא מתבשר בעיקב עד — דאמרין:
יעקב עצמו חתם את שמו.

יש

יש לומר, דהכי פריך. וליחוש דלמא גיזי לראובן בן ומתכשר ב"יעקב עד", ויהיה הלוה סבור שלא זייפו, והוא עדין כמו שכתבו לו, וכל כמה שלא יצרכנו הלוה לקיימו – לא נקיימו, אי לא טענינן לי תימא ללקוחות ומלוא טענות זיוף – אתי שפיר, שבלא שום שכחה יוציא מהם. נחזור למשנת גיטין, דתנן התם פרק "המגרש" (פו, א): שני גיטין שכתוב זה בצד זה, את שהעדים נקראים עמו

לֹא דְיַעֲקֹב הוּא. - וְדִלְמָא בְּשֵׁמִיהּ דְּרַבּוּבָה חֲתִים - לֹא שְׂבִיק אִינִישׁ שְׂמִיהּ דִּידֵיהּ וְחֲתִים בְּשֵׁמִיהּ דְּרַבּוּבָה. - וְדִלְמָא סִימְנָא בְּעֵלְמָא הוּא דְשׁוּוִיָּהּ, דְּהָא רַב צְיִיר פּוֹרְא, רַבִּי חֲנִינְא צְיִיר חֲרוּתָא, רַב חֲסֵדָא - סמ"ד, רַב הוֹשְׁעִיא - ע"ו, רַבָּא בַר רַב הוֹנָא - מְכוּתָא - לֹא חֲצִיף אִינִישׁ לְשׁוּוִיָּהּ לְשֵׁמִיהּ דְּרַבּוּבָה סִימְנָא. מִר זוּמְרָא אָמַר: לְמָה לָךְ פּוֹלֵי תַאי? פֻּל מְקוּשֶׁר שְׂאִין עֲדִיו פְּלִין בְּשִׁטְהָ אַחַת - פְּסוּל. אָמַר רַב יֶחֱזֶק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמְחַקֵּן פּוֹלֵן - צָרִיד שֵׁיבְתוֹב "וְדִין קְיוּמִיהוּן", וְצָרִיד שֵׁיחְזוֹר מְעַנְנֵנוּ שֶׁל שְׂמֵר בְּשִׁטְהָ אַחֲרוּנָה. מַאי מְעַמָּא? אָמַר

לאו דיעקב הוא – אין בזה המלכות שום אדם ששמו יעקב שיכתוב כך. ודלמא נשמה דאבוה – יעקב, חתם ראובן, וכן מנהגו לחתום לכבוד אביו, ודלמא סימנא שויה – לא בשביל שיהא שם החתום כך, אלא נהוג היה זה האיש לכתוב אותיות הללו לשם סימן, כמו צורת חותם שכתבעתו, שמנמה מכירים שזה שלח חותם זה. רב צייר בוויא – צורת הדג היה עושה בשטרות במקום חתימתו, וכבר ידוע לעולם שזה הוא חתימתו, ומעיל כחתימת שמו. והמפרש טעם אמאי צייר כוורא וחרותא אינו אלא טועה. ושוא על שטר מעשימים, זה נהג לאכול דגים, וזה נהג בתמימי, וסימנא בעלמא היו עושים. חרותא – חריות של דקל וענפים היה צר במקום חתימתו שמו. חתים פמ"ז – משמו. חתים ע"ז – משמו. ככותבא – תורן של ספינה, משט"א* בלעז. מר זוטרא אמר למה לך – כל הני שנייה דאזיק לרבי ירמיה בר אבאי, הכי סבירא ליה: שכל שטר מקושר ועדים חתומים מבחוץ אחורי הכתב לארכו, מראשו לסופו, בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה, ואין עדין כלן בשיטה אחת – פסול. שצריך שיתחילו לחתום בשוה, זה תחת זה, ולסיים בשוה. הלכך, בין שתחילין לחתום בשלשון כנגד שיטה אחרונה דהיינו מלמטה למעלה, בין שתחילין לחתום כנגד שיטה ראשונה ומסיימין בשיטה אחרונה – אינו יכול לא להוסיף בסוף השטר, שהרי אין חתימתם כנגד ההוא תוספת, ולא למיזג ולקצר ריעותא בדסוף השטר, דאי גיזי חד מן העדים – גיזי כוליהו. כתב בפירוש רבינו חננאל: ואף על גב דפריך רבי ירמיה כל מה דאקשו עליה, מנתינתן ברב הונא דייקא, דקתני: רבי חנינא בן גמליאל אמור מקושר שכתבו עדין מתוב – כשר, שיכול לעשותו פשוט. ואליבא דרב ירמיה דאמר מקושר עדין מלמטה למעלה חותמין – לא יתכן לעשותו המקושר פשוט. ואי קשיא לך: אי הכי, אפילו לרב הונא, אפילו פשוט שכתבו עדין מאחורי ית כשר, שיכול לעשותו מקושר תא לא קשיא, דהא תנן: פשוט עדין שנים, ואם תעשהו מקושר – המקושר בשני עדים פסול הוא. אבל המקושר שעדין שלשה, אם יש עדים תובו, אפילו אלף – כשר הוא. ועוד: המקושר אם תעשהו פשוט נמצא מאורה, כדלקמן, וכשר, ואם תעשהו הפשוט מקושר – יהיה מוקדם, והמוקדם פסול. הכי נרשינן בפירוש רבינו חננאל: כל המחקין בולן צריך שיכתוב קיומיהו – ולא גרס "ודין". ופירוש: כל המחקין שאינן במקום "שריר וקיים", דאמרינן לעיל דבכתרים – צריך לקיימן בסוף השטר לפני "שריר וקיים" שם אינן מקיימין – איבא בעמינן שמחן זיוף והגיה רבנו לרצונא לשטר שנכתב השטר ולאחר שחתמו העדים. וצריך שיחזור בו' – זהו שאנו כותבין בסוף השטר "וקיינא מן פלוני בר פלוני לפלוני ככל מה דכתב ומפרש לעיל" בו', דהיינו שנפרש וכופל הענין הכתוב למעלה. והאי "וצריך שיחזור" – הכי מפרשינן לה: וצריך שלא יהא כתוב בסוף השטר בשיטה אחרונה שום דבר חידוש ושום תנאי שהשטר תלוי בו שאינו כתוב למעלה. לפי שלא נלמד משיטה אחרונה, כדמפרש לקמן, ונמצא שיתקיים השטר העליון בלא התנאי, ויגבה בו שלא כדון, אף על פי שלא נתקיים התנאי. אלא בדברים שאין לנו צורך בהן ללמוד ממנו יסיים שטרו, כגון מענינו של שטר. ומעתה לא נפסיד כלום אם לא נלמד משיטה אחרונה, שהרי כבר מפרש למעלה מה שכתב בשיטה אחרונה.

אמר

תאמר: שאני התם דאתחזק מעיקרא בדיסקי, כדאמרינן פרק "השולח" (גיטין לו, א), אבל הבא לא מכל מקום אית לן למימר, אי חתים איניש שמיא דאבוה – שמא זה רגיל לחתום כך. כל מקושר שאין עדין מאחוריו בשיטה – פירש רבינו יצחק; כשחותמין עליו מלמטה למעלה, שהיו בולן מתחילין בשיטה אחרונה, ואין כי אם עד אחד חתום לארכו של שטר, וחתומין זה אחר זה. לפיכך, אי גיזי שיטה אחרונה – יחתוך כל ראשי העדים, ולא ישאר כי אם "בן פלוני עד" וניכר הדמאות, כיון שכל העדים חתובין, ואי מלמעלה למטה חתומי – צריך שיהיו כולם כלים בשיטה אחרונה. ולא נזריא, דמודד לחרוצי אפילו כתב "עד", ואם כן כשתחומים מלמעלה למטה וכולם כלים בשיטה אחרונה, גיזי לשיטה אחרונה – גיזי בדידיה "עד" של כל התחומין ופירש רבינו יצחק בן אשר: לעולם כסדרן חתימי. וכי תימא זיוף מגויא ויתחום מאבראי, ויאמר: כדי להרבות עדים הוא דעבדי הכי – יתא פסול, דכל מקושר שאין עדין כלים בשיטה אחרונה יתא פסול. לכך, כיון שכל העדים חתומים בשיטה אחרונה – תו לא יבא לידי זיוף, דתו לא מצי חתים מאבראי, שכולם צריכים להיות בשיטה אחת ובשיטה אחרונה. וקשיא לן מהא דאמרינן בירושלמי: מקושר לארכו של שטר חתים ויש לפרש: כל מקושר שאין עדין כלים בשיטה אחת פסול – כלומר שיתחום "ראובן" בשיטה אחרונה. ותחתיו "בן", ותחתיו "יעקב", ותחתיו "עד", וכן כולם. לכך, אי גיזי ליה לשיטה אחרונה – יחתוך כל החתימות. אמר רבי יוחנן כל המחקין בולן צריך שיכתוב דין קיומיהו – בפירוש רבינו חננאל לא גרס "ודין", אלא: אי א נמחק דבר אחד, ואחר כך כתב על המחק – צריך שיכתוב בסוף שטר תיבות פלוני דעל המחק, ואפילו לספרים שלנו דגרסינן "ודין" לא קשיא מידי אם אין כותבין "ודין", דלא היו אלא שופרא דשטרא, ועוד שאנו כותבין "שריר וקיים" וצריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה – ואם תאמר: אם בא שטר לפנינו שחתמיהו הפערים חרוקין מן השטר שיטה אחת, ולא החזירו מענינו של שטר בשיטה אחרונה – יתא כשר, ולמאי איבא למיחש? אי משום דאי הוה בעי מייזף באותה שיטה חלק – הא אין תחילין משיטה אחרונה, ולהא ליבא למיחש

יוני, והזה במו "בן פלוני" – לא הוי כשר, כיון דלא כתב "עד" ועוד פירכא קמא לא תבא שפיר. ויש לפרש שיהי חתום: מעיקרא פריך, וליכתשר האי ב"ראובן" והאי ב"בן יעקב עד", כלומר, ראובן נחבין להעיד על שני גיטין, וכתב על התחתון "בן יעקב עד", ולהכי מתכשר, כדתנן: "בן איש פלוני עד" – כשר. וגם חתם שמו "ראובן" על הראשון, ובהכי כשר. כדתנן: את שעדים נקראים עמו – כשר, ועם הראשון נקרא "בן יעקב עד", ש"ראובן" קאי א"בן יעקב", ופשיטא דכשר, ולכך לא הביא ראייה להכשיר. ומשני: דכתב "ראובן בן" אקמא יעקב עד" אבתרא, השתא ידעינן דהאי "יעקב" דבתרא לא חתם ראובן, דלא חתם שמוא דאבוה. ופריך: וליכתשר האי ב"ראובן בן" תיא ב"יעקב עד", דתנן: "איש פלוני עד כשר" כלומר, יש לנו לומר שיעקב חתם בשני "יעקב עד" ובהכי כשר, ואחר כך בא ראובן בנו וחתם על ראשון "ראובן בן", וחשב שחתמית יעקב עד נקראת עם אותה שלו, ובהכי כשר, כדתנן: את שעדים נקראים עמו – כשר ומשני: דלא כתב "עד", והשתא דהאי יעקב לא חתם על השני, דהא לא כתב "עד", אי נמי, דכתב "עד", ויודעים דהאי חתימת ידא לא צריכא דהוא. ושיך לעמוד אן **לרא** כתב עד – משמע: דהא אם כתב "ראובן בן יעקב עד" יהיה פסול. וזה קשה, דפסלינן "פלוני בן איש פלוני עד", ומכשרינן "בן איש פלוני עד" או "איש פלוני עד", שאם חתמו מעיקרא "איש פלוני עד", שלא היה בא לידי זיוף, או "בן" למעלה "פלוני עד" למטה תחתיו – כמו כן יתא כשר. אדרבה, הוה לן למימר דאם חתמו מעיקרא "איש פלוני בן איש פלוני עד" יתא כשר, והכי הוה לן למימר, אי גיזי שיטה אחרונה עם ראובן דחתים עליו – יתא פסול, והכי הוה לן למימר ויש לומר, דהא תנן: "בן איש פלוני עד" – כשר, "איש פלוני עד" – כשר, ולא משוי חילוק בין פשוט למקושר, ואית לן למימר דכשר הבא. אבל "פלוני בן פלוני עד" לא תנן דכשר, אף על גב ד"מלוני בן פלוני עד", וכל שכן שכתבת "עד", מכל מקום אין כולא תנן דכשר בדידיא – משוינן חילוק, דבפשוט כשר, במקושר דאתי לידי זיוף פסול. ויש שנותנין טעם, שיתור ש לנו להכשיר "איש פלוני עד" דהא איבא כמה גרים שאין להם אב, ואין יכולין לחתום שם אביהן, אלא "פלוני עד". ו**דלמא** סימנא בעלמא שוויה דהא רב צייר כורת בו' – ואם

תאמר: שאני התם דאתחזק מעיקרא בדיסקי, כדאמרינן פרק "השולח" (גיטין לו, א), אבל הבא לא מכל מקום אית לן למימר, אי חתים איניש שמיא דאבוה – שמא זה רגיל לחתום כך. כל מקושר שאין עדין מאחוריו בשיטה – פירש רבינו יצחק; כשחותמין עליו מלמטה למעלה, שהיו בולן מתחילין בשיטה אחרונה, ואין כי אם עד אחד חתום לארכו של שטר, וחתומין זה אחר זה. לפיכך, אי גיזי שיטה אחרונה – יחתוך כל ראשי העדים, ולא ישאר כי אם "בן פלוני עד" וניכר הדמאות, כיון שכל העדים חתובין, ואי מלמעלה למטה חתומי – צריך שיהיו כולם כלים בשיטה אחרונה. ולא נזריא, דמודד לחרוצי אפילו כתב "עד", ואם כן כשתחומים מלמעלה למטה וכולם כלים בשיטה אחרונה, גיזי לשיטה אחרונה – גיזי בדידיה "עד" של כל התחומין ופירש רבינו יצחק בן אשר: לעולם כסדרן חתימי. וכי תימא זיוף מגויא ויתחום מאבראי, ויאמר: כדי להרבות עדים הוא דעבדי הכי – יתא פסול, דכל מקושר שאין עדין כלים בשיטה אחרונה יתא פסול. לכך, כיון שכל העדים חתומים בשיטה אחרונה – תו לא יבא לידי זיוף, דתו לא מצי חתים מאבראי, שכולם צריכים להיות בשיטה אחת ובשיטה אחרונה. וקשיא לן מהא דאמרינן בירושלמי: מקושר לארכו של שטר חתים ויש לפרש: כל מקושר שאין עדין כלים בשיטה אחת פסול – כלומר שיתחום "ראובן" בשיטה אחרונה. ותחתיו "בן", ותחתיו "יעקב", ותחתיו "עד", וכן כולם. לכך, אי גיזי ליה לשיטה אחרונה – יחתוך כל החתימות. אמר רבי יוחנן כל המחקין בולן צריך שיכתוב דין קיומיהו – בפירוש רבינו חננאל לא גרס "ודין", אלא: אי א נמחק דבר אחד, ואחר כך כתב על המחק – צריך שיכתוב בסוף שטר תיבות פלוני דעל המחק, ואפילו לספרים שלנו דגרסינן "ודין" לא קשיא מידי אם אין כותבין "ודין", דלא היו אלא שופרא דשטרא, ועוד שאנו כותבין "שריר וקיים" וצריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה – ואם תאמר: אם בא שטר לפנינו שחתמיהו הפערים חרוקין מן השטר שיטה אחת, ולא החזירו מענינו של שטר בשיטה אחרונה – יתא כשר, ולמאי איבא למיחש? אי משום דאי הוה בעי מייזף באותה שיטה חלק – הא אין תחילין משיטה אחרונה, ולהא ליבא למיחש

לנצל את כל האפשרויות שלו כדי שגם יהודי שני ושלישי, ועד ליהודי שנמצא במקום רחוק, אבל ביכולות להגיע אליו, יהיה קשור עם הקדוש-ברוך-הוא, תורתו ומצוותיו, ולעשות כל התלוי בו, עד כדי מסירות-נפש.

משיחת י"ג תמוז, ה'תשכ"ט

31 עליך לומר תירוצים דחוקים אלו, אלא הטעם שאין לחשוש
 32 שיחתכו את השורה האחרונה של השטר או שיוסיפו שורה בסוף
 33 השטר, הוא כיון שלדעת רבי ירמיה אין העדים חותמים בזה אחר
 34 זה, אלא זה תחת זה, והדין הוא שכל שטר מקושר שאין חתימות
 35 כל צדיו פליין – מסתיימים בשיטה אחת, פסול, כלומר, השטר כשר
 36 רק באחד משני אופנים אלו, או שיתחילו כולם לחתום כנגד
 37 השורה הראשונה ויסיימו כנגד האחרונה, או שיתחילו באחרונה
 38 ויסיימו בראשונה, וממה נפשך, אם חתמו העדים מלמטה למעלה
 39 ויחתוך את השיטה האחרונה, יחתוך בזה אף את כל ראשי
 40 החתימות, וישארו רק סיומי החתימות, ויפסל השטר. ואם חתמו
 41 העדים מלמעלה למטה, הרי יש צורך שתחילת החתימותיהם תהיה
 42 בשורה הראשונה, ויסיימו כולם בשורה האחרונה, ואם יחתוך
 43 את השורה האחרונה יחתוך את סיומי החתימות ויפסלם. וכמו כן
 44 בשני האופנים אינו יכול להוסיף דבר נוסף בנוסח השטר, שהרי
 45 התוספת שיכתוב תהיה שלא כנגד חתימות העדים, ויבינו שהיא
 46 מזויפת.
 47 אגב הדין שהובא לעיל (ע"ע) לגבי מחיקות שבשטר מביאה הגמרא
 48 את דינם: אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרַי יוֹסֵף, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַמְחַקֵּן בּוֹלֵן
 49 – כל המחיקות שיש בשטר ואינו במקום כתיבת 'שריר וקיים',
 50 שהתבאר לעיל שהן כשרות, צָרִיךְ שַׂיִךְתוֹב בְּסוֹף הַשֵּׁטֶר וְיָדִין
 51 קְיֻמְיָהוֹן' – וזהו קיומם, כלומר שיפרש בסיום השטר את
 52 המקומות שיש בהם מחקים, ויכתוב שהם אמת, שאם לא כן
 53 נחשוש שמא נמחקו בזיוף לאחר חתימת העדים, ונפסלם.
 54 דין נוסף שאמר רבי יוחנן: וְצָרִיךְ שַׂיִךְזוֹר ויכתוב מעניינו שֶׁל הַשֵּׁטֶר
 55 – את עיקרי הדברים שנכתבו בשטר, בְּשִׁיטָה אַחְרֵינָה – בשורה
 56 האחרונה שבשטר, לפני חתימות העדים, כלומר, שלא יכתוב שם
 57 דברים חדשים שלא נכתבו לפני כן, אלא יכתוב שם דברים שאין
 58 בהם צורך, וכגון חזרה מעניינו של השטר.
 59 מבררת הגמרא: מָאֵי טַעְמָא – מה הטעם לדין זה,

1 לְאֹ דְיַעֲקֹב הוּא – אינה של יעקב, וכשיבואו לקיים את החתימות
 2 ולברר שהם אכן אמיתיות, יתברר שאין זו חתימת ידו של יעקב
 3 ולא יכשירוהו, ומחמת חשש זה לא יחתוך המזויף את השיטה
 4 האחרונה, שמא יתברר שקרו.
 5 מקשה הגמרא על התירוץ האחרון: אף שיכירו שאין זה כתב ידו
 6 של יעקב אלא של אביו, והרי יכשירוהו, ויאמרו דְלָמָּא בְּשִׁמְיָה
 7 דְאָבוּהִי חָתֵם – שמא חתם ראובן בשמו של יעקב אביו, לכבודו.
 8 מתרצת הגמרא: לֹא שָׂבִיק אִינִישׁ שְׂמִיָּה דְיָדִיה – אין אדם מניח
 9 מלחתום בשם של עצמו, וְהָתִים בְּשִׁמְיָה דְאָבוּהִי – וחותם בשם
 10 אביו, ולכן לא יכשירו את החתימה של 'יעקב עד' הכתובה בכתב
 11 ידו של ראובן.
 12 מוסיפה הגמרא להקשות: וְעֵדִין יֵשׁ לַחֲכִשִּׁירוֹ וְלוֹמַר דְלָמָּא סִימָנָא
 13 בְּעֵלְמָא הוּא דְשִׁוּוּיָה – שמא העד היה ראובן, כפי שניכר מכתבת
 14 ידו, ומה שחתם באותיות שמו של אביו אין זה אלא כ'סימן' בלבד
 15 לחתימתו, והשתמש באותיות אלו כסימן לחתימת ידו. מוכיחה
 16 הגמרא שאפשר לחתום באמצעות 'סימן' שאינו שמו של העד:
 17 דְהָא רַב, כְּשֶׁהִיָּה רוצה לחתום על שטר או איגרת, לא היה חותם
 18 בשמו, אלא צָיִיר 'פְּוֹרָא' – היה מצעיר תמונת דג, רַב הָנִינָא צָיִיר
 19 'הָרוֹתָא' – תמונת ענפים של דקל, רַב הַפְּרָא היה כותב רק את
 20 האות 'פְּמִי', וְרַב הוֹשְׁעָנָא רק את האות 'עִי', וְרַבָּא בְּרַב הוֹנָא
 21 היה מצעיר 'מְבוֹתָא' – עמוד של ספינה, שתולים עליו את
 22 המפרשים, ואם כן כשיתברר שהמילים 'יעקב עד' הם מכתב ידו
 23 של ראובן יכשירו את השטר, ויאמרו שכונתו היתה לחתום בשם
 24 'יעקב' כסימן בלבד.
 25 מתרצת הגמרא: לֹא חָצִיף אִינִישׁ – אין אדם מעיז פניו לְשִׁוּוּיָה
 26 לְשִׁמְיָה דְאָבוּהִי סִימָנָא – לעשות משמו של אביו 'סימן' לחתימת
 27 ידו, ולכן לא יכשירו את השטר שכתוב בו 'יעקב עד' בכתב ידו
 28 של ראובן, וממילא גם הוא עצמו לא יחתכונו מחשש שיפסלוהו.
 29 הגמרא מביאה תירוץ אחר מדוע אין חשש זיוף בשטר מקושר
 30 לשיטת רבי ירמיה: מָר וּזְרָא אָמַר, לָמָּה לָךְ בּוֹלֵי הָאֵי – לשם מה

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצי"צ

מוה"ר יצחק זלמן שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום השני, מבשר טוב, אשר ברוב גדול חדשו החוזה שלו בקהלתו. הנה
 יה"ר שיהי בשעה טובה ומוצלחת, ויצליח להיות מרא דאתרא כפירוש רבנו הזקן שיהי כפשוטו דער
 אמת'ר בעל הבית פון דעם ארט, וישתמש במרות זו לעשות את המקום מקום תורה ומצוה מוארים
 במאור שבתורה זוהי תורת החסידות הדרכותי ומנהגי.

וכיון שדורשים את זה ממנו הרי הקדימו לזה לו הכחות על זה וגם האפשריות להביאם מכח
 אל הפועל, ובדרכי התורה שהם דרכי נועם ואפילו נתיבותי הם שלום, ומובן שגם בנדון דידי בתקפו
 הוא הכתוב ומבשרך לא תתעלם והוא בהנוגע לשלשת העמודים דתורה עבודה שבימינו היא העבודה
 שבלב, וכפירוש רבנו הזקן מיטן האַרץ און אין האַרץ, וגמ"ח שכללותה ענין הצדקה וחסד ויסודם
 אהבת ישראל, שעליהם העולם עומד היינו העולם גדול והעולם קטן זה האדם.

ברכת הצלחה בכל הנ"ל.

13 לך דין זה. אָמַר לִיהּ, דִּתְנִינָא בברייטא, אם תִּרְחִיק בעל השטר אֶת
 14 חתימות העדים שְׁנֵי שִׁיטִין מִן הַכֶּתֶב של נוסח השטר, פְּסוּל, מחשש
 15 שיוסיף ויכתוב באותם שתי שורות שנשארו ריקות מה שירצה,
 16 ואף אם יתברר על ידי עדים שלא הוסיף כלום, כיון שלא נעשה
 17 השטר כתקנת חכמים, הוא פסול. אך אם הרחיקם רק שִׁיטָה אַחַת,
 18 השטר כְּשֵׁר. ויש לברר, מָאי שְׁנָא בהרחיקם שְׁנֵי שִׁיטִין שהשטר
 19 פסול, כיון שחוששים דִּלְמָא מְזִיזָה וְקָתַב שם מה שירצה, וכמו
 20 שהתבאר, ואם כן כשמשאיר שִׁיטָה אַחַת, נְמִי מְזִיזָה וְקָתַב מה
 21 שירצה, ומדוע השטר כשר. אֲלָא לָאו שְׁמַע מִינָה שְׁאִין לְמַדִּין
 22 מְשִׁיטָה אַחְרֹנָה, וממילא גם אם יוסיף בה מה שירצה לא ילמדו
 23 ממנו, שְׁמַע מִינָה – אכן מוכח כן מהברייתא.

1 אָמַר רַב עֲמֵרָם, לְפִי שְׁאִין לְמַדִּין מְשִׁיטָה אַחְרֹנָה דברים חדשים
 2 שלא הוזכרו קודם לכן בשטר, כיון שקשה לעדים לצמצם את
 3 חתימותיהם שיהיו סמוכות ממש לנוסח השטר, ויתכן שישאירו
 4 רווח של שורה אחת בין נוסח השטר לבין החתימות, וכיון שבאותו
 5 רווח יכול בעל השטר לכתוב מה שירצה לאחר חתימת העדים,
 6 תיקנו חכמים שבשום שטר אין למדים משורה זו כלל, ולכן אמר
 7 רבי יוחנן שיחזור הסופר מעניינו של השטר בשיטה האחרונה,
 8 וממה נפשך, אם לא יזייף ויוסיף שורה נוספת אין הפסד בכך שלא
 9 ילמדו מהשיטה האחרונה, שהרי אין בה דברים חדשים, ואם יזייף
 10 ויוסיף שורה נוספת גם כן אין הפסד בדבר, שהרי לא ילמדו
 11 מאותה שורה. הגמרא מבררת את המקור לכך שאין למדים
 12 משיטה אחרונה: אָמַר לִיהּ רַב נַחְמָן לְרַב עֲמֵרָם, מָנָא לָךְ הָא – מנין

אגרות קודש

ב"ה, א' תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר ניסן שי

שלום וברכה!

נהנית לקבלת מכתבו מכ"ז סיון, בו כותב ע"ד סידור התלמידים בהכתות החדשות, ובטח כפי
 מכתבו כבר מבינים אצלם תכנית לסדר לימוד לימי החופש, ובפרט שיש כבר נסיון בזה משנה העברה,
 והשי"ת יצליחם.

ולפלא שאינו מזכיר דבר ע"ד קבוצת הנערות הבוגרות שהתחילו לאספן ולארגן אותם (ושזה
 כמה שאיני מקבל ידיעות בזה), ובטח יבאר בהזדמנות הקרובה.

כן אתענין לדעת אם משתדלים בהתלמידים דכתות הגבוהות לעשותם מדריכים, וגם מעין
 מחנכים לתלמידי כתות הקטנות (ומובן שאין כוונתי בזה לתת להם משרה וכו', אלא להרגילם בענין
 הדרכה וחינוך), ועוד מעלה גדולה בזה שנותנים להם הרמת רוח לתוספת שקידה להוסיף בידיעותיהם
 ולדקדק בהנהגה טובה, וכמה דרכים להביא זה לידי פועל אם ע"י התמנות משגיח מהם מתחלף משבוע
 לשבוע, היינו משגיח על חבריו בכתתו, או מדריכים ומשגיחים בזמני המנוחה שבין שיעור לשיעור כו'
 וכו'. ומטובו למסור את האמור בזה להרה"ח כו' מוהרש"מ שי' ותשועה ברוב יועץ. וגם בזה יש לנצל
 ימי החופש כיון שאז מתרבים תלמידים ותלמידות שהם חדשים בכותלי הישיבה והבית רבקה, ומעין
 אורחים בערך כל הני שלומדים כל השנה.

נהנית ממ"ש אודות המקוה ועיקר העיקרים שנתוסף מספר המבקרות לשם... אבל לאידך
 גיסא כדאי להשתדל ע"י המעטת מחיר הכניסה ושיפור התנאים שם כו' להגדיל המספר ככל האפשרי.
 ונוסף על עצם הידור המקוה יש ללמד את האשה המשגחת על הטבילה דינים הנחוצים בזה, ולהורותה
 שתודיע לכל אחת ואחת מהמבקרות את כל הדינים (כיון ששמעתי שגם בזה ישנה עם הארצות בחוגים
 מסוימים וד"ל), והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל הנ"ל.

מוסג"פ המשך רשימת המאסר אשר בודאי יזכה בתוכנו את הרבים באופן המתאים.

ברכה.

בבא בתרא. גט פשוט – פרק עשירי דף קסב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכא רשב"ם

1 אמר רב עמרם לפי שאין למדין משיטה אחרונה — מפני שאין העדים יכולין לקרב
2 חתימתן כל כך בסמוך בסוף השטר, ומניחין ריוח בין השטר לחתימתן, ויכול אדם לזייף
3 ולהוסיף בינתים שיטה אחת. והלכך תקון רבנן לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה,
4 לבלתי שיכתב בה דבר הצריך. שהרי אם זייפו הוסיפו לאחר זמן — אין אנו מפסידין
5 כלום אם לא נלמד הימנה, שהרי כבר כתוב כל
6 זה למעלה. וגם אם זייפו ויסיפו בשיטת החלק
7 שאחר ענינו של שטר שבשיטה אחרונה בין
8 השטר לעדים — לא נמעה ולא מוריד, שהרי
9 אין למדין משיטה אחרונה. ובשארין כתוב בשטר
10 "שריר וקיים" מיירי. כן נראה בעיני טעם הדבר
11 ופירושו, ועיקר. הריחיק את העדים שני שיטין מן
12 הכתב פסול — אם אין כתוב בו "שריר וקיים".
13 אפילו יש עדים שלא נוסף בו דבר זיוף, מכל
14 מקום אישי שטרא חספא בעלמא הוא, שלא
15 נעשה כתקון חכמים, ובמלה על פה דמיא. אלא לאו שמע טינה אין למדין משמה
16 אחרונה — הלכך הריחיק שני שיטין פסול, שיכול לזייף שני שטין ונלמוד מן הראשונה.
אלא

**אָמַר רַב עֲמֶרֶם: לְפִי שְׂאִין לְמִדִּין מְשִׁיטָה אַחֲרֹנָה. אָמַר
לִיָּה רַב נִחְמֵן לְרַב עֲמֶרֶם: מִנָּא לָךְ הָא? אָמַר לִיָּה,
דִּתְנִיא: הִרְחִיק אֶת הָעֵדִים שְׂגֵי שִׁיטֵּינָן מִן הַתְּכַתֵּב - פְּסוּל,
שִׁיטָּה אַחַת - פְּשִׁיר; מֵאֵי שְׂנָא שְׂגֵי שִׁיטֵּינָן? דְּלָמָּא מְזִיזִין
וְכֹתְבֵי, שִׁיטָּה אַחַת נְמִי מְזִיזִין וְכֹתְבֵי אֶלְא לְאוּ שְׂמַע
מִיָּנְיָה: אִין לְמִדִּין מְשִׁיטָּה אַחֲרֹנָה, שְׂמַע מִיָּנְיָה.
אִיבַעֵיָא**

1 למחשו, שהניחו שני שיטין חלק, והוא המלוח זייף בו שיטה אחרונה ויש לומר דודאי כן הוא
2 שהוא כשר. ובגישתן פרק "מוביא תנינא" (נט, ב) משמע שיהא פסול, דקתני תהו: האי שטרא
3 פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל — גבי ביה ממשעבדי. ופרח: והא בעינן שיחזור מענינו
4 של שטר בשיטה אחרונה וליכא ומשני: בדמהדר. והשתא אמאי לא משני: כשהעדים רחוקים
5 שיטה אחת מן השטר, אי איתא דהוה כשר? ויש
6 לומר: דעדיפא מינה משני, דאפילו לא הרחיקו
7 כלום — כשר בדמהדר. אבל מעינו להביא ראיה
8 דפסול מהאי דפרק קמא (גיטין יא, א): האי שטרא
9 פרסאה דמסירה ניהליה באפי סהדי ישראל — גבי
10 ביה מבני חרי. ופרח רבא: והא בעינא כתב שאין
11 יכול לזייף וליכא בדאפיצין. והא בעינא שיחזור
12 מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר.
13 והשתא מאי פריך דבעינן חזרת השטר, למה? אי
14 משום דלא לכתוב מאי דבעי — הא כיון דאיכא
15 עדי מסירה מדבר דכירי, אי הוה תנאה וזייפיה — אפילו לאחר כמה ימים מדבר דכירי,
16 כדאמר רבי יוחנן פרק שני (שב סב, ב) על מילתא דאין כותבין על נייר מחוק בו' וחכמים
17 מבשרין. ואמר רבי יוחנן: אפילו מכאן עד עשרה ימים מכשיר רבי אליעזר, דאי הוה תנאה
18 כדאמר רבי יוחנן פרק שני (שב סב, ב) על מילתא דאין כותבין על נייר מחוק בו' וחכמים
19 מבשרין. ואמר רבי יוחנן: אפילו מכאן עד עשרה ימים מכשיר רבי אליעזר, דאי הוה תנאה
20 ופסול בו' מלאחר — מכל מקום הלכה כרבי יוחנן רבו. ועוד בריש "חוקת הבתים" (בבא בתרא כט, א) אמר אביי: "שדות בכסף יקנו" — עצה טובה קא משמע לן, חזו כסברת רבי יוחנן דהתם.
21 והא לאו ראיה היא, דעל כרחק לא פריך אליבא דרבי יוחנן דהא ליכא חזרת השטר, ולדידיה היכי פריך? והא בעינן כתב שאינו יכול להזיזין וליכא, דהא אמר רבי יהודה בן בתירא: אין כותבין
22 על נייר מחוק ולא על דיפתרא, והכממים מבשרין. ואמר רבי יוחנן: וכן שהשטיר רבי אליעזר — אפילו מכאן ועד עשרה ימים, דמדבר דכירי. אלא אליבא דרבי אליעזר פריך, דאמרו: לאלה הבשר רבי
23 אליעזר אלא לאחר, אבל מכאן ועד עשרה ימים לא. והכי נמי פריך שפיר: והא בעינן חזרת השטר וליכא, ויכול לזייף, ולא דכירי לזימם רבים. אבל לרבי יוחנן — הכי נמי דכשר, כיון שאין יכול
24 לזייף מדבר דכירי. ומיהו, מצינו למימר דאף לרבינו יוחנן פריך, ולא הכשיר רבי יוחנן אפילו מכאן ועד עשרה ימים אלא בגיטין, דליכא רוב תנאים — הלכך מדבר דכירי. אבל בשאר שטרות
25 מכאן ועד עשרה ימים לא. דרוב עניני תנאים הם בשטר, ולא דכירי לזמן מרובה. מיהו, מסתבר דפסול, גזירה אטו היבא דלא הדיק שיטה אחת, דלא משתמיט לאפלוגי בהן, אלא בין הרחיק
26 ללא הרחיק — בעינן חזרת השטר. לפי שאין למדין בו' — בימייהם לא היו כותבין "שריר וקיים" בפשוטין שלהם, כדאמר גבי מקושר לעיל: דכתב "שריר וקיים" — ממכלל דבפשוטין לא היו
27 כותבין "שריר וקיים". ולכך לא היו למדין משיטה אחרונה, שלא יוכל לזייף בשיטה אחת שהרחיקו העדים, והיו כותבים חזרת השטר בשיטה אחרונה, ולא שום דבר עיקר שאין למדין הימנה.
28 ואם אירע בהן מחק — היו כותבין אותו, והיו מקיימים אותו קודם שיטה אחרונה, דאחרי כן לא היו למדין כל עיקר הימנה. ויש לתמוה: אם כן, היאך הורגלנו לכתוב קיום מחקים אחר "וקנינא
29 מיניה"? והא אין למדין משיטה אחרונה, ואין לך למדין גדול מזה. ולא היה לנו ללמוד, לפי שיכול לבוא לידי זיוף כיון שהשטר כשר דכירי. "שריר וקיים" שפעימנא לא לכתוב מחקים אחר "וקנינא וקיים",
30 ויבא זה וימחקו מה שירצה, ויגיד, ויקיים המחק בסוף, ויכתוב "שריר וקיים" ויש לומר: כיון שהורגלנו לכתוב "שריר וקיים" — היא פסול אם לא נכתב בו, אפילו כשאין בו מחק, והשתא לא יוכל
31 לבא לידי זיוף. לכך אנו כותבין שפיר קיום מחקים אחר "וקנינא מיניה", ולמדו אנו היטב משיטה אחרונה, כיון שאנו כותבין "שריר וקיים". והא דכותבין "וקנינא מיניה" וכו' — לא היא חזרת
32 השטר, אלא לפי שערדין עדות הקנין הוא, שבתחלה כתב ואמר לנו "הוה עלי עדים וקנו ממנני" ואחר כך "וקנינא מיניה". והוא הדין שיכול לכתבו באמצע השטר. ולפי האי פירוש דלא צריך חזרת
33 השטר, אם כן הא דכתבין גיטין "ודין דידיה לזכי מנאי ספר תירוכין וגט פטורין" לא היא משום חזרת השטר, דלא צריך למכתב חזרה כיון דכתבין "שריר וקיים", ובגישתן "כדת משה וישראל"
34 הוי במקום "שריר וקיים". ובעיא היא "בהמגרש" (גיטין פה, ב) אי בעינן "ודין" או לא, ולא איפשיט. ולכך נראה שלעיקר גט אנו כותבין "ודין", ואין אנו צריכין חזרה, משום טעם שפירשתי, ויכולים
35 לכתוב "ודין" בשיטה אחרונה, "כדת משה וישראל" הוי במקום "שריר וקיים", ויש תימה: למה שינו הקדמונים לכתוב "שריר וקיים" וללמוד משיטה אחרונה, ולקיים מחקים אחר "וקנינא מיניה",
36 כיון שחכמי הגמרא לא היו כותבין "שריר וקיים", מדקאמר: אין למדין משיטה אחרונה, ומקיימים מחקים קודם שיטה אחרונה ויש לומר: שחששו שפעימנא שיטעו העדים שאינן בקיאין, וירחיקו
37 שני שיטין. ואפילו לא היא אדם צנוף לעשות שטר חדש בשני שיטין, כי ידאג שיכתישוהו העדים שלא חתמו על שטר זה מעולם — מכל מקום לא ידאג מלהוסיף שני שיטין, וילמדו מן העליונה,
38 כי העדים לא היו זכורים שהרחיקו שני שיטין, וכיון דכתב "שריר וקיים" — למדין בטוב משיטה אחרונה. והוה שאל רבינו יצחק לרבינו תם על קיום מחקים שאנו כותבין בשיטה אחרונה, השיב
39 כמו שפירשתי, שאנו סומכין על "שריר וקיים". וקשה על האי פירוש שמשום "שריר וקיים" ו"כדת משה וישראל" שהורגלנו לכתוב לא כתבין חזרת השטר, והלא גם היו כותבין "כדת משה
40 וישראל", כדמוכח במסכת ידים (פרק רביעי משנה ה) אמרו צדוקים: קובלים אנו עליכם פרושים, שאתם כותבין את המושל עם משה בנט. הכי גרסינן במשניות, ולא גרסינן "את המושל עם
41 השם", כמו שכתוב במקצת משניות, כי מה ענין השם בנט? דודאי כשנצחו בית חשמונאי היו כותבין "בשעת כך וכך ליהונן כהן גדול לאלעל לליון" מקמי דאתבטלת אוכרת מן ו' ושטרייא, כדאיתא
42 בפרק קמא דראש השנה (יח, ב), אבל המושל לא היו כותבין כשהיו כותבין את השם. אלא ודאי "עם משה" גרסינן. אלא כותבין "כדת משה וישראל" גיטין ויש לומר: שמתחלה היו כותבין
43 "כדת משה וישראל" באמצע הגט, ואחר כך תקנהו לכתבו בסוף הגט במקום "שריר וקיים", ולכך אין כותבין חזרת השטר. ולאחר פטירתו של רבינו תם מצא רבינו יצחק בהלכות גדולות שדיה
44 לרבינו תם, בתקון הגט שעשה: כל דבר שלמדו הימנה, אם מחק את תלה — צריך לכתוב "דעל המחק" או "דביני חטי" קודם שיטה אחרונה לפני "וקנינא מיניה". אך דבריים ששנה עליהם, שכתב
45 פעמים ושלש בתוך השטר — או אין עיקר הגט תלוי בו — בהו הורגלו לקיים אחר שיטה אחרונה. אם כן סבירא ליה דאין למדין משיטה אחרונה, ו"וקנינא מיניה" הוה חזרת השטר, ו"שריר וקיים"
46 דכתבין — על חנם הוא. וצריך ליהדר בגיטין שלא לכתוב "ודין דידיה לזכי מנאי ספר תירוכין" בשיטה אחרונה, אלא מ"תירוכין" ואילך, שהוא כפל לשון, מאחר שאין למדין משיטה אחרונה
47 אף על גב שאנו כותבין "שריר וקיים" בשטרות ו"כדת משה וישראל" בגיטין, שאין לכתוב דבר שהוא מעיקר הגט בשיטה אחרונה, ומבעיא לן "בהמגרש" (גיטין פה, ב) אי בעינן "ודין" או לא,
48 ויש לומר: וקשיא לרבינו יצחק על האי פירוש שפירש רבינו תם, שאין למדין משיטה אחרונה. וקיום מחקים שהורגלו לכתוב אחר "וקנינא" היינו בדבריים שאין עיקר השטר תלוי בו — אם כן
49 יבא לידי זיוף, שימחקו בשטר דבר, ויכתוב עליהם דבר ששנוי בשטר, ויקיימו בסוף השיטה אחר "וקנינא מיניה". וכמו שאומר רבינו תם מתחלה: דלמדו משיטה אחרונה — וכן נראה לרבינו
50 יצחק מודנהו לכתוב "שריר וקיים" בשטרות, ובגישתן "כדת משה וישראל", מכל מקום, נהי שאנו למדין משיטה אחרונה — הרחיק שני שיטין פסול, דלמא גיזי ליה לעילאי וכתב הוא בשני שיטין,
51 ועדיו הם בשיטה שלישית. ורבינו יצחק פירש: שמא בעבור הטורח הורגלו לכתוב "שריר וקיים", דפעמים בחזרה גופה היה מחוק, והוה צריך לקיימו ולחזור פעם אחרת. דנהי שאין למדין משיטה
אחרונה וכתב לבעל השטר — חזבתו מיהא למדין, שבחובתו אין לחוש שמא זייף, לכה היה צריך לקיים המחק של חזרה, שלא יאמר הלוח או המוכר: וכתב הילי יל שם ומקתה.
אִיבַעֵיָא

צריך ללמוד מזה "יהדות" – בתורה, תורה זו שעליה מסרו יהודים את נפשם במשך אלפי שנים, ושמרוה בשלימות במשך כל הדורות. משיחת י"ג תמוז, ה'תשכ"ט

איבעיא

לדו שיטה ומחצה מהו – לא בעי היכא דמסיים השיטה באמצע השיטה, והניחו העדים אותו חצי שיטה הנשארת גם שיטה אחרת מהו – דפשיטא דפסול, דכתב מאי דבעי באותו חצי, ויחזור בשיטה אחרונה. אבל יש לפרש: היכא דסיים השטר בסוף השיטה, והניחו השיטה שלימה, וכתבו באמצע שיטה מהו? מי אמרינן פסול, לפי שזיזין בשיטה שלימה ובחצייה יכתוב חזרת השטר, ואין למדין מן החצייה שהיא שיטה אחרונה. אבל מן השלימה למדין. או להדיא שכשר, שגם מן השיטה שלימה אין למדין שהיא אחרונה מן השטר. מיהו פשיטא דכשר, דאין למדין משיטה אחרונה היינו טעמא – שעדים לא דייקי ומרחיקין שיטה אחת. אם כן, בשמרחיקין שיטה חותמים באמצע שיטה, כיון דליכא כי אם רוחב שיטה אחת בין העדים לשטר – אין למדין ממנה, ולכך לא יוכל לזיזין. וכשר. ועוד: דומיא דהרחיק שני שטיין ורחיק שיטה אחת, דמיירי בעובי כזה ובעי, מהו? מי אמרינן לא יוכל לזיזין כלום בשיטה ומחצה, או דלמא בדוקא יכתוב שני שטיין, ופסול.

אלא מהא ליבא למשמע מינה – ואי רישא דוקא – סיפא לאו דוקא, ושיטה ומחצה כשיטה אחת קאמרי כשר דמי. ואי סיפא דוקא – רישא לאו דוקא, ושיטה ומחצה כשני שטיין דפסול דמי.

דאמר חוקיה מלאדו בקרובים כשר – אדרחיק שני שטיין קאי. וכן מוכח ב"הגהרש" (גיטין פז, ב) דקאמרי: ואי משום שני שטיין פסול – האמר חוקיה: מלאדו בקרובים כשר. לפירוש רבינו חננאל, גורס בבביתא: נמצא מן הראשונים קרוב או פסול – מסייע ליה שפיר לחוקיה, דמכשיר עדים ראשונים שנמצאו קרובים. אלא לגרסת ספרים דלא גרסי ראשונים – שאם כן היכי מסייע ליה? דלמא הברייתא לא מכשרת אלא כשנמצאו בסוף עדים כשרים, אבל מצאו למעלה במקום שאויר פסול – אימא הקרוב גמי פסול ויש לומר: מדלא קבע ליה מקום, וקאמרי טתמא: נמצא ארבעה או חמשה קרובים או פסולים כשר – שמע מינה בכל דוכתא מכשר להו. כגון הא דאמר בשליח "חזורק" (שם פב, א): שמע מינה, אי חתים בתחלה קרוב או באמצע בין בסוף כשר, ממאי – מדלא קבע מקום. ואם תאמר: היכי מסייע ליה? הא בביתא מכשיר בין קרוב בין פסול, וחוקיה לא מכשיר אלא קרוב, מדלא קאמרי פסול. ומאי טעמא דחוקיה? ויש לומר: דחוקיה סבר לה כרבי עקיבא, דאמר ב"חזורק" (שם פא, ב): גט קרח חזק משלימין עליו, אפילו קרוב, אבל פסול – לא. אבל בביתא סברה כבן ננס דמכשר בגט קרח להשלים אפילו עבד, וסבר כחוקיה בחדא. בקרוב. ונראה לרבינו יצחק דאין הלכה כחוקיה דסבר כרבי עקיבא, אלא כבן ננס דמכשיר אפילו פסול. דאמרינן התם: כי אתו לקמיה דרבי אמי, אמר: צא והשלים עליו עבד מן השוק. והדיא דרבי אמי עיקר טפי, דקבע גבי פלוגתא, אבל הדיא דחוקיה לא הובאה לשם. ועוד: דסתמא דגמרא כבן ננס, דאמרינן ב"המביא תניין" (שם יח, ב): אי חתים בתחלה קרוב או פסול, ומוכח התם דלכילי עלמא כשחתום בתחלה פסול, משום תנאי – כשר, אי לא אתי לאיחלופי בקים שטרות בעלמא. ועוד: דשמא חוקיה גמי אית ליה דבן ננס, והא דאמר מלאדו בקרובים ולא קאמרי בפסולים – לרווחא דמילתא קאמרי, דלדברי הכל בכי אינון כשר, (הגיה) שיטה ומחצה – נראה ליישב כגון שחתומים עדים באמצע שיטה, ומספקא ליה שמא יכתוב מה שירצה בחצי השלמה. עד כאן הגיה).

אלא מהא ליבא למשמע מינה – חדא דוקא, או סיפא או רישא, ותנא הא אטו הא. **פחות מיכן כשר** – דהיינו שיטה ומחצה. הכי גרסינן בפירוש רבינו תנאל: הדי ארבעה או חמשה עדים חתומים על השטר ונמצא שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים עדות בשאר. מסייע ליה לחוקיה דאמר מלאדו בקרובים כשר – פירוש: אם היה בין הכתב לעדים חלק כשיעור שני שטיין, ומילא מקום החלק בקרובים – השטר הולא כשר, ומקיימין אותו משאר העדים שבו. והוא נמצא דברי חוקיה פירוש בתלמוד. ויש לומר: בגט קרח מדבר חוקיה, ונראין דברי חוקיה כדברי רבי עקיבא, דתנן במסכת גיטין (פא, ב) גט קרח – הכל משלימין עליו כדברי בן ננס, רבי עקיבא אומר: אין משלימין אלא קרובים הראויים להעיד במקום אחר, כך פירש רבינו תנאל. ולי נראה לשון חוקיה, שסוף הברייתא דקתני: הדי עליו ארבעה או חמשה כו' – ודאי מעין תחלתה מיירי, במילוי שני שטיין הפוסלים את השטר, כדקתני רישא, ובא לומר שמילוי קרובים מכשיר. והיינו דקאמרי: מסייע ליה לחוקיה, דאיירי נמי במילוי שני שטיין של חלק. דאי ברייתא בעלמא מיירי, בלא מילוי שני שטיין, ולארויין דין עדים פסולים שיתקיים העדות בשאר – ליתנייה במסכת מכות (ו, א) גבי הדיא פלוגתא דרבי ורבי יוסי (הגלילי) דפליגי התם בדיני ממונות אם תתקיים העדות בשאר אם לאו. וחוקיה גמי, אם בגט קרח מיירי – מה צריך סיוע מן הברייתא ממתניין דגיטין דבן ננס ורבי עקיבא יכול לסייע. ותו, חוקיה מתניתין דגיטין אתא לאשמעינן? בתמיה. ואל תתמה – מזה החלוק, כי יהיו חלק השטר – פסול, ואם מילאו בפסולין לעדות – כשר. שהרי **סוכה** – בהיות בה אויר שלשה טפחים פסולה, ואם מילאו בסכך פסול, כגון בדבר המקבל טומאה – הוכשרה הסוכה, שאין סכך פסול פסול אלא בארבעה טפחים. ורב יהודאי גאון גמי מוקי לה להא דחוקיה בהלכות עדות שלו כגון דהוה קרוב חתים ברישא, כי היכי דלא תקשי אורב נחמן, דאמר במסכת מכות: אפילו בדיני ממונות, נמצא אחד מן קרוב או פסול – עדותן בטילה. דהדיא דחתים קרוב ברישא – וכוחא מילתא דלכבוד עבדי, ולא לעדות חתמיה. ובהא כולי עלמא מודו. והכי תנאי בתוספתא (פרק שביעי דגיטין): שטר שחתמו עליו חמשה ונמצאו שלושה הראשונים קרובים או פסולים – תתקיים העדות כשאר הן

איבעיא להו: שיטה ומחצה, מאי? תא שמע: הרחיק את העדים שני שטיין - פסול; הא שיטה ומחצה - כשר. - אימא סיפא: שיטה אחת - כשר; שיטה אחת הוא דקשר, הא שיטה ומחצה - פסול אלא מהא ליבא למשמע מינה. מאי הוי עלה? תא שמע, דתניא: הרחיק את העדים שני שטיין מן הכתב - פסול, פחות מפאן - כשר; הוי איבעיא והמשיה עדים חתומין על השטר, ונמצא אחד מהן קרוב או פסול - התקיים עדות בשאר. מסייע ליה לחוקיה, דאמר חוקיה: מלאדו בקרובים - כשר; ואל תתמה, שהרי אויר סוכה פוסל בשלשה, סכך פסול פוסל בארבעה. איבעיא להו: שני שטיין שאמרו הן

כבן ננס דמכשר בגט קרח להשלים אפילו עבד, וסבר כחוקיה בחדא. בקרוב. ונראה לרבינו יצחק דאין הלכה כחוקיה דסבר כרבי עקיבא, אלא כבן ננס דמכשיר אפילו פסול. דאמרינן התם: כי אתו לקמיה דרבי אמי, אמר: צא והשלים עליו עבד מן השוק. והדיא דרבי אמי עיקר טפי, דקבע גבי פלוגתא, אבל הדיא דחוקיה לא הובאה לשם. ועוד: דסתמא דגמרא כבן ננס, דאמרינן ב"המביא תניין" (שם יח, ב): אי חתים בתחלה קרוב או פסול, ומוכח התם דלכילי עלמא כשחתום בתחלה פסול, משום תנאי – כשר, אי לא אתי לאיחלופי בקים שטרות בעלמא. ועוד: דשמא חוקיה גמי אית ליה דבן ננס, והא דאמר מלאדו בקרובים ולא קאמרי בפסולים – לרווחא דמילתא קאמרי, דלדברי הכל בכי אינון כשר, (הגיה) שיטה ומחצה – נראה ליישב כגון שחתומים עדים באמצע שיטה, ומספקא ליה שמא יכתוב מה שירצה בחצי השלמה. עד כאן הגיה).

פחות מוכאן כשר – בתוספתא מסיים כאן: וכמה יהיו העדים רחוקים מן הכתב ויהיה כשר – כדי שיהיו נקראים עמו, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מלא שיטה אחת. רבי דוסתאי ברבי ינאי אומר: מלא חתימת שני עדים. שטר שחתום עליו [חמשה עדים] ונמצאו שלושה הראשונים קרובים או פסולים – תתקיים העדות בשאר. ונראה לר"מ ולרבינו תם דמן הצד מיירי, ואל תתמה שהרי אויר פוסל בשלשה – ואם תאמר: אמאי לא מייתי רביה מגט קרח, שאויר פוסל וקרוב משלים? ויש לומר: משום דהדיא גופא תקנתא דרבנן היא, והדיא גופא צריכה ראייה ממילתא דאורייתא. ואם תאמר: מה שייך טעם פסול אויר הגט לפסול אויר סוכה? ויש לומר: הכי קאמרי, מלאדו בקרובים כשר, ואף על גב דאויר פסול – אין לגווי מילוי קרובים אטו אויר, שהרי אויר פסול בשלשה, ופסול לא פוסל אלא בארבעה, אבל בשלשה לא פסלי ולא גורוין אטו שלשה דאויר פסול. ועוד יש לומר: דלא מייתי רביה מגט קרח דלא גורוין השלמות קרובים אטו אויר, משום דחתם דין הוא דלא גורוין, דטעמא דאויר פסול לא הוי אלא משום דקשריו מרובין מעדי, ולא משום שיכול לזיזין. אפילו איכא ארבעה שטיין חלקים בין עדים לעדים – כשר בטוים בעלמא, דתו ליבא למישח לזיזין, ולא אמר: סהדי אטיטו חתימו, כיון שאין השטר מצד שהעדים חתומין, כדאמרינן במשנה. ולכן לא גורי קרובים אטו אויר שני שטיין, דאפילו יש בו אויר – בטוים בעלמא סגי. אבל הכא, דטוים לא מחזי מדי, לפי שהעדים בצד השטר כתובים, ואי טיט ליה אמרי אטיטו חתימו – ולכן נגזר מילוי קרובים אטו אויר, משום דבאויר אין לו תקנה. ולהכי מייתי רביה מסוכה, שאויר פוסל בה ואין לו תקנה, ופסול כשר, ולא פסלינן ליה אטו אויר. **שהרי** אויר פוסל בשלשה – לא מיירי בסוכה גדולה שמישיר שיעור סוכה ושלש דפנות לכל צד – דאותה למה תהיה פסולה? וגם לא איירי לישב תחת האויר – דאם כן מאי איירי שלשה? אפילו פחות גמי אמר במסכת סוכה (טו, א) שאין ישינים תחתיו. אלא הכי פירושא: סוכה גדולה ויש לה שלשה דפנות, ויש לה אויר שלשה לכל אורך הסוכה – פסולה, שאויר שלשה מפסק, ותתא אין נשאר בו כי אם שני דפנות לכל צד. וסבר פסול לא הוי הפסק כי אם בארבעה טפחים. אי גמי, כגון שיש לה לסוכה ארבעה דפנות, והיא אינה גדולה כל כך שישאר הכשר סוכה מכל צדי האויר. **נמצא** אחד מהם כו' – יש תימה: מהא דאמר בסא, נמצא אחד מהן קרוב או פסול כשר, ולרבי עקיבא קרוב מיהא כשר, ובין בתחלה ובין בסוף בין באמצע כשר, מדלא קבעי ליה מקום. ואפילו לרבינו תנאל דגרס בראשונה – לאו לאפוקי בסוף, דכל שכן דהוא חזק אויר פסול דכשר. והכי נמי בגט קרוב עקיבא קרוב כשר, ובפרק קמא דמכות (ה, ב) אמר רבי שלשה, נמצא אחד מן קרוב או פסול – עדותן בטלה ויש לומר: והתם מיירי בעדים בעל פה, והכי דלאסודרי אתו – עדותן בטלה, דשילינן להו אי לאסודרי אתו אי למיחו אתו, דרב נחמן פסקי התם הלכה כרבי. אבל הכא – לאו לאסודרי חתימי, אלא למילוי. והכיא שחותמין באמצע או בסוף אמרינן משום תנאי חתימי, ולא לאסודרי קאתו. וכמו כן גבי גט קרח – לא חתימי אלא להשלים הקרח, שיהא עדים כמו הקשרים. ואף על פי דלעדות אחר על פה שילינן אי למיחו אתו אי לאסודרי אתו – היינו משום שלא נחקרה עדותן בבית דין. אבל בשטר – אין צריך לחקור אמאי חתימי, דעדים החתומים על השטר כמי שחוקיה עדותן בבית דין דמי, כאילו נחקר שלמילוי או לתנאי חתמו. ורב יהודאי פסק על שטר שיש בו חמשה עדים או יותר, ונמצא אחד מן קרוב או פסול בתחלה

בדורנו כדי להשפיע על יהודים, ובפרט על בני הנוער, יש לדור בקרבם, ולראותם בבוקר ובערב!

לכתוב מבררת מהו שיעור הרווח המדוייק שמותר להשאיר בין
1 נוסח השטר לבין חתימות העדים. מסתפקת הגמרא: איבעיא להו,
2 אם נשאר רווח בעובי של שיטה ומחצה בין נוסח השטר לבין
3 חתימות העדים, מאי, האם השטר כשר כיון שאף אם יזייפו ויסיפו
4 בו שורה נוספת לא ילמדו ממנה, שהרי היא שיטה אחרונה, או
5 שהוא פסול כיון שיש לחשוש שידחקו ויכתבו בו שתי שורות
6 בכתב קטן, וילמדו מהשורה הראשונה המזוייפת, כיון שתהיה
7 אחריה שורה נוספת, שהיא השיטה האחרונה.
8 הגמרא מנסה לפשוט את הספק מהברייתא שהובאה לעיל (ע"א):
9 תא שמע, הרחיק את חתימות העדים מנוסח השטר שני שיטין,
10 פסול, ויש לדייק שדווקא בזה פסול, תא אם הרחיק רק שיטה
11 ומחצה, כשר.
12 דוחה הגמרא: אם כן אימא סיפא, שם מבואר שאם הרחיק את
13 החתימות שיטה אחת, כשר, ויש לדייק בהיפך מהדיק הקודם,
14 שרק בהרחקת שיטה אחת הוא דכשר, תא אם הרחיק שיטה
15 ומחצה, פסול. אלא ודאי מהא – מברייתא זו ליבא למשמע מינה –
16 אין ללמוד ממנה את דין הרחקת שיטה ומחצה, כיון שדייקי
17 הרישא והסיפא סותרים זה את זה, ובודאי אחד מהם נכתב
18 בדווקא, והשני נכתב אגב חברו, ושלא בדווקא.
19 מבררת הגמרא: מאי הו"ע עלה – מה היא מסקנת הדין לגבי ספק זה.
20 פושטת הגמרא: תא שמע, דתניא בתוספתא (גיטין פ"ו ה"א), הרחיק
21 את חתימות העדים שני שיטין מן הכתב, פסול, ומבארת התוספתא,
22 אבל אם הרחיקם פחות מקאן – פחות משני שיטין, כשר, ומוכח
23 שאפילו אם הרחיק מעט פחות משני שיטין כשר, וכל שכן שאם
24 הרחיק רק שיטה ומחצה אין השטר נפסל, והיינו מכיון שבכדי

לכתוב באותו מקום שתי שורות הוא צריך לדחוק את האותיות,
26 וחושש שירגישו בזיופו.
27 הגמרא מביאה את סיומ התוספתא ודנה בה. מסיימת התוספתא:
28 אם היו החתימות רחוקות מהכתב שני שיטין או יותר, וכדי
29 להכשירו הוסיפו חתימות נוספות באותם שני שיטין, וממכתב כן היו
30 ארבעה וחמשה עדים חתומין על השטר, ונמצא אחד מהן –
31 מהראשונים, שחתמו כדי למלאות את השורות הריקות, קריב או
32 פסול, תתקיים העדות כשאר – באחרונים, שהם כשרים.
33 אומרת הגמרא: דין זה שבתוספתא, מסייע ליה לדינו של הוקנה,
34 דאמר הוקנה, אף ששטר שיש בו רווח של שתי שורות לפני
35 חתימות העדים, פסול, מכל מקום אם מלאהו לאותו רווח
36 בחתימות עדים קרובים, השטר כשר, והיינו כמבואר בתוספתא
37 שאין עדות הכשרים מתבטלת מחמת העדים הפסולים. ואל תתמה
38 כיצד יתכן שרווח חלק יפסול את השטר, וחתימות פסולות
39 יכשירוהו, שהרי מצאנו דין דומה בהלכות סוכה, שאויר סוכה –
40 אם יש מקום בכל אורך הסוכה שאינו מכוסה בסכך אלא יש בו
41 אויר, ואין בסוכה שיעור הנצרך לכשרותה ללא אויר זה, פוסל
42 בשליש טפחים בלבד, ודווקא בפחות משלשה מצטרף האויר
43 לשיעור הסוכה, ואילו כסף פסול שהונח בסוכה פוסל רק בארבעה
44 טפחים, ומוכח שדבר פסול עדיף ממקום ריק לגמרי, וכן כאן רווח
45 חלק פוסל את השטר ואילו חתימות פסולות אינן פוסלות אותו.
46 הגמרא ממשיכה לדון בגדרי הפסול של רווח שני שיטין. מסתפקת
47 הגמרא: איבעיא להו, שני שיטין אלו שאמרו חכמים שאם
48 השאירו ריקים בסוף השטר, השטר פסול, כיצד משערים אותם,
49

אגרות קודש

ב"ה, כ"א תמוז, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

הרה"ח וו"ח אי"א נו"מ עסקנים חרוצים עושים מעשים וכו'

מוהר"ר ראובן צבי יהודא שי' פייגעלשטאק

ומוהר"ר חיים שלמה שי' גרינהוט

שלום וברכה!

בעתו קלבתי מכתבם מייז אייר בצירוף מגבית למעות חטים שאספו בין חבריהם ואני"ש שי',
ובטח קיבלו הקבלות בעד כל אחד ואחד מהמשרד.

קופת מעות חטים היא אחת מהעבודות הציבוריות שהתעסק בהן כ"ק מו"ח אדמו"ר, ואשר
ככל פעולותיו לטובת הכלל והפרט נמשכות גם עתה. ולמותר להאריך לדכוותייכו על דבר גודל הענין
של מצוה זו, והקיום בפועל של "כל דכפין ייתי וייכול כל דצריך ייתי ויפסח", אשר על ידי קיום כרוז
זה בגשמיות וגם ברוחניות ממחרים ענין של "לשנה הבאה בארעא דישראל.. בני חורין".

ונא למסור תודתי וברכתי לכל העושים ומעשים במצוה זו ותקותי אשר יוסיפו כח ואומץ
בהשתתפותם בעבודת הקדש ומעלין בקדש.

בברכה לכאו"א מהמשתתפים שי' להמצטרך לו.

52 אוחו, אָלַא כשהרווח הוא בִּין חתימות העֲדִים לְבִין הַקָּב של נוסח
53 השטר, אָבַל אם נשאר רווח כזה בִּין חתימות העֲדִים לְבִין
54 ה'אֲשֶׁרְתָּא' – ה'קיום', שכותבים בית דין בשטר שחתימות העדים
55 נכונות, אָפִילוּ מוֹכָא נְמִי – אף אם נשאר רווח גדול יותר משיעור
56 שני שִׁטְיָן, בְּשָׂר.
57 מקשה הגמרא: מָאי שָׁנָא אִפּוֹן שְׁנֵשָׁא רווח בִּין הַעֲדִים לְכַתְבָּ,
58 שפסול, וטעם הפסול הוא דְלִמָּא מְזִיף וְכַתְבַּ מָּאי דְבָעֵי – שמא יזיף
59 ויכתוב באותו מקום מה שירצה, וְלֹא יִהְיֶה זְיוּפוּ נִיכַר כִּיּוֹן דְחֵתִימִי
60 סְהָרִי – שהעדים חתומים בסוף השטר, ולא ניכר שהוסיף דברים
61 לאחר שחתמו, אם כן כשנשאר רווח בִּין הַעֲדִים לְאֲשֶׁרְתָּא נְמִי יֵשׁ
62 לחשוש, דְמְזִיף וְכַתְבַּ מָּאי דְבָעֵי בְּרוּחַ שְׁלַפְנֵי חתימות הדיינים,
63 וְחֵתִימִי סְהָרִי – והרי הדיינים החתומים למטה מעידים שכל הכתוב
64 בשטר נכון, ובכלל זה מה שהוסיף בויוף. מתרצת הגמרא: מה
65 שאמר רב שרווח גדול בִּין הַעֲדִים לאשרתא אינו פוסל, אינו
66 באופן דְמְזִיף לִיה – שמלכך לא הרווח בדיו ואי אפשר לכתוב
67 בו כלום, אך באמת אם ישאר רווח נקי בִּין הַעֲדִים לְקִיּוּם, ה'קיום
68 פסול.
69 מקשה הגמרא: אִי הָכִי, כְּשִׁישׁ רווח של שני שִׁטְיָן בִּין הַעֲדִים
70 לְשָׂרְדָּ, נְמִי מְזִיף לִיה – גם כן ילכך את הרווח בדיו ולא יוכלו
71 לזייפו, ומדוע הוא פסול. מתרצת הגמרא: אָמְרִי – יאמרו הרואים
72 דְסְהָרִי אֲפִיּוּטָא הוּא דְחֵתִימִי – שחתימות העדים אינן על מה
73 שכתוב בגוף השטר אלא על לכלוכי הדיו, כלומר, עדותם היא רק
74 שבאותו מקום שיש עתה לכלוכי דיו לא היו כתובים דברים מנוסח
75 השטר שטושטשו, אלא היה השטר חלק, אך אינם מעידים
76 שהכתוב בשטר נכון, וממילא לא יוכלו להשתמש בשטר זה כלל.
77 מקשה הגמרא: אם כך, כְּשִׁישׁ רווח מטויט בִּין הַעֲדִים לְאֲשֶׁרְתָּא, נְמִי
78 אָמְרִי ה'רואים דְבִי דִינָא אֲפִיּוּטָא הוּא דְחֵתִימִי, ואין חתימותיהם
79 מעידות על אמיתות חתימות העדים. מתרצת הגמרא: בִּי דִינָא,
80 אֲפִיּוּטָא לֹא חֵתִימִי – בית דין בקיאים הם, ואינם עשויים לחתום על
81 הטייטא, ואם כן כשבא לפנינו שטר עם טייטא לפני חתימת
82 הדיינים, אנו יודעים שחתימות הדיינים הם קיום כל השטר, אבל
83 במקום שיש טייטא לפני חתימות העדים אנו חוששים שמא עדים
84 אלו עמי הארץ הם, וחתימתם אינה מעידה על הכתוב בשטר אלא
85 על הטייטא בלבד, ולכן אמר רב שאם נשאר רווח בִּין הַעֲדִים
86 לשטר, השטר פסול, שהרי אם ישאירנו כך הרי זה שטר שיכול
87 להזדייף ופסול, ואם יטייטנו בדיו נחשוש שמא חתימות העדים היו
88 על הטייטא ולא על עיקר השטר, ולא יוכל להשתמש בשטר.
89 מקשה הגמרא: מדוע כשיש אפילו רווח גדול מטויט בדיו בִּין
90 חתימות העדים לבין ה'קיום של בית דין השטר כשר, וְלִיחֻשׁ דְלִמָּא
91 נְיִיזִי לִיה לְעֵילָא – נחשוש שמא יחתוך את כל נוסח השטר העליון,
92 וישאיר רק את הטייטא עם ה'קיום של בית דין, וְמַחִיק לִיה לְמִיּוּטָא,
93 וְכַתְבַּ מָּאי דְבָעֵי – ויכתוב על גבי המחיקה מה שירצה, וְמַחִיקִים
94 סְהָרִי – ויזיף חתימות של עדים על גבי המחיקה, וכיון שמיד אחרי
95 החתימות יהיה קיום של בית דין על החתימות יסמכו על הכתוב
96 בקיום שהחתימות אמיתיות, ויגבו בו. ואף שנוסח השטר וחתימות
97 העדים יהיו על מחיקה אין זה חסרון, שהרי אָמְרִי רַב בְּעַצְמוֹ, שְׂשָׂר
98 הָבָא – הנכתב הוא וְעִדּוּי עַל גְּבֵי הַמַּחִקָּה, בְּשָׂר, ואין לחשוש שרק
99 אחרי שחתמו העדים מחק בעל השטר את נוסח השטר וכתב נוסח
100 אחר, שהרי אף חתימות העדים על גבי המחק, ומוכח שכבר
101 בשעת חתימתם היה השטר כתוב על המחק.

1 האם השיעור הוא 'תן' – מקום כתיבת השורות עצמן, וְאִיּוּן' –
2 ומקום הרווח שרגילים להשאיר בין שורה לשורה, ורק בשיור כזה
3 השטר נפסל, או דְלִמָּא שהשיעור הוא 'תן וְלֹא אִיּוּן', ואם השאיר
4 מקום כתיבת שתי שורות ללא רווח ביניהם, פסול.
5 פושטת הגמרא: אָמְרִי רַב נַחְמָן בְּרִי רַבִּי חֵקֵק, מִתְבַּרְרָא, דְרַק שִׁיּוּר תֵּן
6 וְאִיּוּן פּוּסְלִי, דְאִי סְלִקָּא דְעֵתְהָ שִׁיּוּרֵי תֵן וְלֹא אִיּוּן גַּם כֵּן פּוּסְלִי, אִם
7 כֵּן מְדוּעַ הוֹצֵרְכָה הוֹסֵפְתָא לְעֵיל (ספ) לומר שאם נשארה שיטה
8 אחת השטר כשר, והרי פשוט שכך הוא הדין, שהרי בְּשִׂיפָה אַחַת
9 בְּלֹא אִיּוּן, לְמָאי חֵיָא – למה היא ראויה, וכיצד יוכל לזייפה. אָלַא
10 ודאי שְׂמַע מִיָּה שְׂמַע מִיָּה שְׂמַע מִיָּה שְׂמַע מִיָּה שְׂמַע מִיָּה שְׂמַע מִיָּה
11 באופן ששיר שיטה ואיורה, כך גם הפסול בשני שִׁטְיָן הוא בשיור
12 תֵן וְאִיּוּן, שְׂמַע מִיָּה – אכן מוכח כן מהתוספתא.
13 הגמרא מביאה דין נוסף ב'שני שִׁטְיָן' אלו: רַבִּי שְׁבִתִי אָמְרִי מְשֻׁמִּיה
14 דְחֵתִימִי, שְׂנֵי שִׁטְיָן רִיקִים אֵלּוּ שְׂאֲמָרוּ חֲכָמִים שְׂהֵם פּוּסְלִים אַת
15 הַשְּׂטֵר, מְשַׁעֲרִים אוֹתָם בְּכַתְבֵי דִי עוֹדִים, כלומר בכתב יד סתם בני
16 אדם, שכתבם גדול, וְלֹא בְּכַתְבֵי דִי סוֹפְרִי, שכתביבתו דקה וקטנה
17 יותר. וְמָאי מְעֵמָא, כִּיּוֹן דְכָל הַמְזִיפֵי שְׂטֵר, לֹאֻ לְגַבֵּי סְפָרָא אִזִּיל
18 וְמְזִיפֵי – אינו הולך לסופר שזיזיף עבורו, שמא לא ישמע לו לקלקל
19 את חזקתו כסופר, אלא מזיזיף בעצמו, ולכן פסלו חכמים רק שטר
20 שיש בו מקום לזיזיף בכתב יד סתם אדם, ולא בשטר שיש בו מקום
21 רק לשתי שורות של סופר, שכתביבתו דקה יותר.
22 התבאר לעיל ששיעור שני שִׁטְיָן הוא 'תן ואיורן', כלומר מקום
23 הכתב וכן הרווח שמשאירים בין השורות. הגמרא מבררת עתה
24 מה הוא שיעור הרווח שפוסל. מבררת הגמרא: וְכַמָּה הוּא שִׁיעוּר
25 הרווח של שני השיטין עם האיור שביניהם, הפוסל בשטר. אָמְרִי רַב
26 יִצְחָק בֶּן אֱלֵעָזָר, כְּגוֹן שִׁיעוּר שֶׁאִפְשָׁר לְכַתּוּב בּוֹ 'לף' 'לף', זֶה עַל גְּבֵי
27 זֶה, כלומר שבכל שורה יכתבו את התיבה 'לף', שבכתיבת מילה
28 זו יש צורך גם ברווח מעל הכתב, כדי שיהיה מקום לאות למ"ד,
29 וגם ברווח מתחת לכתב, שיהיה מקום לאות כ"ף. אומרת הגמרא:
30 אֲלֵמָּא קָבֵר – מוכח מדבריו שהוא סובר ששיעור הרווח הפוסל
31 הוא שְׁנֵי שִׁטְיָן, וְאִרְבָּעָה אִיּוּן, כלומר שתי שורות של הכתב
32 עצמו, ורווח מעל השורה העליונה ומתחתיה, ורווח מעל השורה
33 התחתונה ומתחתיה, והטעם שלא די ברווח אחד בין השורות הוא
34 כדי שאם ראש האות למ"ד יהיה בדיוק מתחת לאות כ"ף פשוטה
35 היורדת למטה, יהיה מקום לשתי האותיות.
36 מביאה הגמרא דעה נוספת: רַב תִּיַיָּא בְּרִי אֲמִי מְשֻׁמִּיה דְעוֹלָא אָמְרִי,
37 השיעור הוא כְּגוֹן לְכַתּוּב בּוֹ הַאֵת הַלְמָ"ד מִלְּמַעְלָה – בשורה
38 העליונה, וְכִ"ף מִלְּמַטָּה – בשורה התחתונה. אומרת הגמרא: אֲלֵמָּא
39 קָבֵר, ששיעור הרווח הפוסל הוא בְּשִׁנֵּי שִׁטְיָן וְשְׁלֹשָׁה אִיּוּן –
40 שתי שורות של הכתב עצמו, ורווח מעל השורה העליונה, ורווח
41 מתחת לשורה התחתונה, ובין שתי השורות די ברווח אחד, כיון
42 שיכול המזיזיף לדקדק שלא תהיה האות למ"ד בדיוק מתחת לאות
43 כ"ף, ודי ברווח אחד בין השורות גם ללמ"ד וגם לכ"ף.
44 דעה נוספת: רַבִּי אֲבָהוּ אָמְרִי, כְּגוֹן לְכַתּוּב אַת הַמִּילִים 'רְרוּךְ בֶּן לִוִי'
45 בְּשִׂיפָה אַחַת, שֶׁרֹאשׁ הַלְמָ"ד עוֹלָה לְרוּחַ שְׂמַעַל הַכְּתָב, וְרַגַל
46 הַכִּ"ף יוֹרֵד לְרוּחַ שְׂמַתַחַת לְכַתְבֵי. אומרת הגמרא: קָא קָבֵר
47 ששיעור הפסול הוא בְּשִׂיפָה אַחַת וְשְׁנֵי אִיּוּן, שכיון שיש שיעור
48 כתיבה ושני רווחים, יכול המזיזיף לכתוב שם שתי שורות בדוחק,
49 וזו כוונת הברייתא שפסלה רווח של 'שני שִׁטְיָן'.
50 הגמרא מבררת באילו מקומות יש פסול של השארת רווח שני
51 שִׁטְיָן, אָמְרִי רַב, לֹא שְׁנֵי שְׂרוּחַ שֶׁל שְׂתֵי שְׂרוּחַ רִיקוֹת בְּשִׂטֵר פּוּסְלִי

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט תמוז, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

... במענה על שאלתו, במכתבו, הנה בנוגע ללקיחת פקידים או להסרת פקידים ממשרתם, הנני

נוהג לבוא עדיין בכתב ולא בע"פ בכדי להמנע מספקות וכיו"ב.

ברכה.

בבא בתרא. גט פשוט – פרק עשירי דף קסג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רכה תוספות

1 הן ואירין – שיעור כתיבת השיטין ואור חלק ביתנים – נפסל, אבל פחות מיכן – אינו
2 נפסל. הכי נביטין: דאי סלקא דעתך הן ולא אירין למאי חויה – והלא ניכר חזיקין, לפי
3 שצריך לכתוב אותיות דקות יותר משאר אותיות השטר, כדי לתת חזקת בין שיטה
4 לשיטה, ואם יכתוב כתיבה גסה – גם עתה ניכר חזיקין, שאין חלק ביתנים כשאר שיטות

שבשטר. שני שיטין שאמרו – בשעור כתב ידי
5 עדים, שהוא יותר מכדי שיעור ידי סופר. מאי
6 מעמא כל דמזיף לאו לגבי סופרי אוריש – אולי
7 לא יאבה לו ולא ישמע אליו לאורועי פנייה,
8 אלא עושה בעיניו בתוך ביתו, ואינו יודע
9 לכונן ידו בכתיבה דקה כמו הסופר. כגון לך לך
10 זה על גב זה – לא אתא לאיפולוגי אדחוקיה.
11 אלא ודאי בכתיב ידי עדים מוערין כתיבת שני
12 השיטין חלק, ועדיין צריך אורין בין שיטה
13 לשיטה מלבד עובי הכתיבה, כדי שאם יחזו שני
14 "לך" בשני השיטין זה בעליונה וזה בתחתונה –
15 צריך שלא יגע משך גובה הלמ"ד של "לך"
16 התחתון להגיע ב"ך של "לך" העליון, דהא
17 זימנין דמינהדי בהדי הדדי ר' דשיטה עליונה
18 ולמ"ד דשיטה התחתונה. אלמא קסבר שני
19 שיטין וארבעה אירין – שני אוריות בין שני
20 השיטין, משום ב' העליונה ולמ"ד התחתונה.
21 ואורין למעלה משיטה עליונה בשביל גובה
22 למ"ד של "לך" העליון, ואורין למטה מן השניה
23 בשביל "לך" התחתון. ו"לך" "לך" זה על גב זה
24 – לאו דוקא שתהא למ"ד כנגד למ"ד וכו' כנגד
25 כ', אלא כדפרישית, שזה למעלה בעליונה וזה
26 למטה בתחתונה. ושלשה אירין – דבין שני
27 השיטין יד לנו באורין אחד, שיכול לאמן את ידו
28 להרחיק ראש הלמ"ד דתחתונה מכנגד רגל כ'
29 העליונה. כיון בן לוי – שני אירין איבא הבא,
30 אחד למעלה בשביל למ"ד ד"לך", וחד למטה
31 בשביל כ' ד"ברוך". אמר רב לא שנו – שני
32 שיטין דפסול, אלא אם כן הרחיק בין העדים
33 לשטר. אבל אם הוא בין העדים לקיום, והקרא
34 אשרתא על שם "ואישורוהו וקיימנהו" הכתוב
35 בו, כגון שטר שכתב בו הנפק הדיינו אשרתא –
36 אפילו הרחיק יותר משני שיטין כשר, כדמסקי אבול – במשטשו בדיו, וסתם בית דין
37 אטיטא לא חתימי, אלא אעיקרו של שטר. ומשני: דמייטי ליה – כלומר, מלכלכו בדיו,
38 ואין יכול לכתוב בו שום זיוף. אבל אם בא הנפק לפניו ויש בו שני שיטין חלק בלא טיטא
39 פסול הוא, שלא נעשה כתיקון חכמים. אטיטא חתימי – ולא אעיקר של שטר.
40 כדאמרין בגיטין (פ. א.) חיישינן שמא אשאיילת שלום שכתב בשטר חתמו, ולא אעיקרו
41 של שטר – הכא נמי כן מעדין: בפנינו אטיטא בדיו ונמחק, כדי שלא יחדשו בבעל השטר.
42 ומשני: בי דינא אטיטא – אין דרכן לחתום, אבל עדים – הבל מצויין לחתום, ואפילו
43 עמי הארץ, ואתי למיחתם אטיטא. וניחוש דלמא גיזי ליה – לשטר העליון לגמרי, ומחזק
44 ליה לטיטא, וכתב הוא והלואתו ועדיו מוויפיין על המחוק. דאמר רב שטר הבא הוא
45 ועדיו על המחוק כשר – דמה לי אם חתמו עדים על קלף חלק או על הקלף שחור, הואיל
46 ואנו מכירין חתימת בדיו ואין ניכר אה היה שם מחק אם לא, ואפילו הכי מכשר לשטרא – אם כן יטשטש כל השטר לגמרי, וגם החדש שלמה שטר בגליון של
47 חותמין בו, וגבי אשרתא, אף על פי שאין אנו מכירין ידי עדים שלמעלה שעל המחוק –
48 נסמך על אשרתא שאחריו שמתקיימת עדותו, והלכך יכול למחוק הטיטא, ולזיף עדים.
49 הניחא

1 בתחלה – כשר, כדאמרין לכבוד חתמו. אבל אי חתימי בסוף – פסול. ואין נראה לרבינו
2 תם, דאמר ב"המביא תניין" (גיטין יז, ב.) למאן דאמר שנים משום עדים וכולם משום תנאי,
3 ולכך נמצא בסוף אחד מהם קרוב או פסול – כשר, אבל אי חתימי בתחלה קרוב או פסול
4 – אמרי לה פסול, אמרי לה כשר; מאן דאמר פסול – דאתי לאחלופי בשאר שטרות
5 דעלמא, ולא יאמרו משום תנאי חתמו, כיון
6 שהפסולים חתמו לכתחלה. אלמא, אפילו למאן
7 דמכשיר בסוף – פסול לכתחלה. וואם כן הבא,
8 בין בתחלה בין בסוף כשר. וראשונים דגרי רבינו
9 חננאל – לאו דוקא, אלא כל שכן הוא, אף על
10 גב שאורין פסול. ואם תאמר: אם כן, אמאי כשר
11 ולא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא
12 כדחתם? ויש לומר: התם, מדרבנן דפסלי בתחלה
13 משום עדיי הנתן אין חותמין אלא אחי בפני זה, ואי
14 חתימי בתחלה קרוב או פסול, יאמרו איך העדים
15 העומדים שם: קרובים לשם עדות חתמו. שיכולים
16 לחתום בתחלה אותם עדים כשרים שהיו שם
17 וחתמו קרובים, ואתי לאכשורי קרובים. אבל
18 בסוף – יאמרו: שנים לשם עדים, ואיך משום
19 תנאים. אבל בשאר שטרות שחותמין זה שלא
20 בפני זה, אם נמצא פסול בתחלה – כשר, ולא
21 אתי לאכשורי בעלמא. שידעו שלא לשם עדות
22 חתמו, אלא כעל שזמנא החתימו, ובשעה
23 שחתמו אלו הראשונים לא מצאו אחרים עד
24 אחרי כן. והקשה לו רבינו יצחק: אם כן, אמאי
25 כשרים כשנמצאו בסוף? הא אמרין לקמן: כל כי
26 האי גזנא אין מקיימין מעדים שלמטה – מכלל
27 דבעלמא אין מקיימין אלא ראשונים שלמטה. ואם
28 כן, כשיראו פסולין לבסוף במקום קיום השטר –
29 יאמרו: קרוב או פסול כשר. וחזר בו רבינו תם,
30 ואין מכשיר כי אם בתחלה ולא בסוף, מפני שקיום
31 השטר בסוף, כדפסיק רב יהודאי, אבל קשה מנט
32 קרח (גיטין פב, א) שאנו מכשירין בין בתחלה בין
33 בסוף? ויש לומר: דשאני התם דמכל התלת
34 מקיימין, ולא סגי בקיימא דהבא, כדמפרש התם.
35 אבל בפשוטים, שאנו מקיימין משלמטה בתרי –
36 פסול לבסוף.

1 הן ואירין, או דלמא הן ולא אירין? אמר רב נחמן בר
2 יצחק: מסתברא דהן ואירין, דאי סלקא דעתך הן ולא
3 אירין, שיטה אחת בלא איריה למאי חויה? אלא שמע
4 מיניה הן ואירין, שמע מיניה: רבי שבתי אמר משמיה
5 דחזקיה: שני שיטין שאמרו – בכתיב ידי עדים ולא
6 כתב ידי סופרי, מאי מעמא? דכל המזיף, לאו לגבי
7 ספרא אזיל ומזיף. וכמה? אמר רב יצחק בן אלעזר:
8 כגון "לך לך" זה על גבי זה; אלמא קסבר: שני שיטין
9 וארבעה אירין. רב חייה בר אמי משמיה דעולא אמר:
10 כגון למ"ד מלמעלה וכו' מלמטה; אלמא קסבר: שני
11 שיטין ושלשה אירין. רבי אבהו אמר: כגון "ברוך בן
12 לוי" בשיטה אחת; קא קסבר: שיטה אחת ושני אירין.
13 אמר רב: לא שנו אלא בין עדים לכתב, אבל בין
14 עדים לאשרתא – אפילו טובא נמי פשר. – מאי
15 שניא בין עדים לכתב – דלמא מזיף וכתב מאי דבעי
16 וחתמי סהדי; בין עדים לאשרתא נמי מזיף וכתב
17 מאי דבעי וחתמי סהדי! – דמטייט ליה. – אי הכי,
18 בין עדים לשטר נמי מטייט ליה! – אמרי: סהדי
19 אטיטא הוא דחתמי. – בין עדים לאשרתא נמי,
20 אמרי: בי דינא אטיטא הוא דחתמי! – בי דינא
21 אטיטא לא חתימי. – וליחוש דלמא גיזי ליה לעילא,
22 ומחזק ליה לטיטא וכתב מאי דבעי ומחתים סהדי,
23 ואמר רב: שטר הבא הוא ועדיו על המחוק – פשר!
הניחא

1 **שיטה** אחת למאי חויה – אי מזיף ביה וכתב ביה שני שיטין דקות – היא ניכר שהוא
2 מזיף, שהנך שני שיטין דקות משאר השטר. ועוד, דלא אזיל לגבי ספרא לכתוב
3 כתיבה דקה, ואפילו אי בעי גיזי ליה, ויפרש פרישם: שיטה אחת בלא אוריה למאי חויה –
4 אין יכול לכתוב בה כלום, ואמאי אצטרף למיחר הרחיק שיטה כשר? אבל לא בעי לאחלופי:
5 שני שיטין למאי חזיקין. דטובא חזיקין – לכתוב בו שיטה אחת, ונימא דלמדן משיטה אחרונה.
6 דהא דאמר לעיל אין למדן – היינו למסקנא הכא דמסקי הן ואירין, דחזו לכתוב שני שיטין
7 אדחת, ואוריה חויה לכתוב אחת, ולכך אין למדן. אבל מקמי דמסקי הן ואירין – יש ללמוד
8 אדרבה דלמדן, מדפסול הרחיק שני שיטין בלא אירין.
9 **כגון** לך לך זה על גב זה – אין צריך לפרש שרגל הכיף על ראש הלמ"ד, אלא אפילו לא
10 חזי רגל הכיף נגד ראש למ"ד, אפילו הכי חזי ארבעה אירין, שאורין אחד צריך להיות
11 בין שני שיטין בלא רגל כ"ף וראש למ"ד, כדאמר: כגון ל' למעלה וכו' למטה. וקסבר שני
12 שיטין ושלשה אירין – אלמא צריך להיות אורין בין שיטה לשיטה. ועוד אורין אחר מפני
13 רגל כ"ף שבשיטה ראשונה, או מפני ראש למ"ד שבשיטה שניה – חזי שני אירין בין שיטה
14 לשיטה. ולאו ראייה היא, דאם כן למא צריך אורין שני באורין ראשון יוכלין להיות ראש
15 למ"ד ורגל כ"ף, כיון שאינן זה כנגד זה! אלא צריך לפרש שזן זה כנגד זה "לך" "לך", דלא יתחיל לזיף אם אין ביתנים ריח, שאם יארע "לך" "לך" זה כנגד זה ביופיו, שיכול לעשותו בריח.
16 שיטה אחת ושני אירין – חזי יותר משני שיטין בלא אירין, דאם כן שיטה למאי חויה? כדפריך לעיל, דמטייט ליה – פירש רבינו תם: בנקודות או שורות, שניכר בחלק מעט ניכר שלא
17 מחק מעיקרא. שאם היה ממשטשו בדיו ואין ניכר אה היה שם מחק אם לא, ואפילו הכי מכשר לשטרא – אם כן יטשטש כל השטר לגמרי, וגם החדש שלמה שטר בגליון של
18 מעלה, וזיף עדים. האשרתא של מטה מקיימין. ואם אין גליון למעלה ויש שיטה אחת בין העדים לכתב – יכתוב השטר ועדים באותה שיטה, והעדים הראשונים יטשטש בדיו, האשרתא
19 מקיימת בעדים שזיף. לחכי צריך לפרש טיטא אנקודות או שורות. **שטר** הבא הוא ועדיו על המחוק כשר – דהא דפסלינן בגיטין (כא, ב) שטר הבא על המחוק היינו כשעדי על הנייר.
20 **רבי** יוחנן אומר בו – תימה: דמשמע דאתא לפולוגי, ובמאי פולוגי: דהא לא פסיל אלא בלא טיטא, דאי טיטא – אמאי פסול? וכי תימא: איכא בינייהו, דרבי יוחנן פסיל אפילו בטיטא שני
21 שיטין בין עדים לאשרתא, משום דמחזקין ויכתוב הוא שטר ועדים על המחוק, האשרתא מקיימו, דסבירא דמקיימין מן האשרתא שבו – הא ליכא למימר, דאם כן כל שטרות שיש
22 בקו

בתל"אביב היו עשירות בתי כנסיות חב"דיים, עשירות אנשים שעסקו בהפצת החסידות, נוסף על לימוד חסידות בפני עצמם וכו' וכו'.
ממכתב י"ד תמוז, ה'תשל"ו

1 בהן אשרתא – פסולין, שיכולין למחוק ויכתוב הוא ועדין על המחוק. אלא ודאי סבירא ליה
2 דאין מקיימין בבי האי גונא מאשרתא, אלא מן העדים. ויש לומר: דסבר רבי יוחנן אי מטייט
3 ליה פסול, משום דבי דינא אטיטא חתמי. אי נמי: איכא למימר דלא פליגי, אלא רב מירי
4 בטויטא. ורבי יוחנן מירי בלא טיטא. אי נמי, שיטה אחת בין עדים לאשרתא לרב כשר, דכל
5 כהאי גונא אין מקיימין אותו מאשרתא, אלא
6 משום שבו. עד כאן. הניחא לרב כהנא
7 ממעיד דשמואל קאמר ליה – קשה: דלדידי מי
8 נידחא? אם כן כל שטר מקיים ימחקו! ויש לומר:
9 דהא לא קשה כולי האי, דיון שהיה כתוב
10 מתחלה – לא יוכל למחוק שלא יהיו ניכרים
11 האותיות. אבל מחק דטיטא אינו ניכר, וימחקנה
12 ויכתוב כמו שירצה. ואף על גב דבסמוך פריך: ואם
13 תאמר חור ומחוק אף על פי שהיה מחוק – לפי
14 האמת פריך, דאין חילוק בין טיט לכתב. שיטה
15 אחת נמי פסול – שיכתוב הוא ועדין בשיטה אחת
16 האשרתא מקיימן. ואם תאמר: כי היכי דפסלינן
17 שטר הבא הוא בשיטה אחת ועדין בשיטה אחרת.
18 משום שדרך עדים להרחיק חתימתן מן הכתב
19 שיטה אחת – הכי נמי הוה לן למיפסל שטר הבא
20 הוא ועדין בשיטה אחת. משום שבית דין מרחיקין
21 השיטה אחת מן העדים. ויכול לזיף באותה שיטה
22 ויש לומר: דסהדי לא דייקי לסמוך חתימתם, אבל
23 בית דין דייקי וחתימי סמוך לעדים. וכשהרחיקו
24 שיטה אחת – פסול, שיכול לכתוב בהשטר הוא
25 ועדין בשיטה אחת, והאשרתא מקיימן. השתא
26 דאתינן להכי, דפסלינן אותן שטרות שיכול
27 לזיפיננו – אם כן צריך ליהודי באותן שטרות
28 ובתובות שיש להן גליון, שלא יחתמו העדים זה

29 אצל זה. שיכול לכא לדידי זיף, ולכתוב בגליון שבאורך העדים מה שירצה, והוי שטר הבא
30 הוא ועדין בשיטה אחת וכשר, ויחתוך כל השטר. אלא יחתמו זה תחת זה, דהשתא לכא
31 למיחש. דאי משום שיכתוב בגליון שטר לפני העד "אני פלוגי החתום חייב לפלוגי מנה", והוי
32 שטר הבא הוא והלוה בכתב ידו בשיטה אחת – משום הא לא פסלינן לשטרא, דאיהו העד
33 דהא דאפסיד אנפשיה כשהוא חתם במקום שיכול לזיף ולכתוב על עצמו מה שירצה. ואין
34 לפסול השטר אלא כשיש חלק לפניהם דין וחותמין זה אצל זה, שענה יכול לעשות שטר
35 שיש שני עדים להוציא מאחרים. אבל משום עצמו – לא, דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה. וכן
36 נמי אם אין גליון בשטר – לא דחתמו בסוף שיטה זה אצל זה כיון שיש חלק לפניהם, משום
37 ההוא טעמא שפירשתי, אלא זה תחת זה. אי נמי, מצינו למימר דאפילו יש גליון מרובה
38 בראש השטר, והעדים חתומין זה אצל זה בראש שיטה של שטר – כשר, אף על פי דמצי
39 כתיב מאי דבעי ראש גליון. דלא פסלינן שטר אלא כשיכול לזיף בחלק שהוא צורך השטר,
40 שאינו יכול לחתב, ואם היה חתב היה השטר פסול, כגון שני שטיין לפני העדים, או לשטר
41 האשרתא בינו לעדים, וכגון חלק שהוא אחר השטר במקושר בסופו, שגם הוא צריך לשטר

42 משום אשרתא. ולכך פריך לעיל: וניחוש דלמא זיף מאי דבעי כו'. אבל בחלק שאין צורך השטר, שאם היה נחתך לא היה השטר פסול, אף על גב שיכול לזיף בו מה שירצה – אין השטר
43 פסול בכך, כגון חלק שבגליון. וגם רוב פעמים שהושבנין חתומין בכתובות זה תחת זה ומניחין חלק שני שטיין לפניהם. אלא ודאי אין בכך כלום, כיון שאין צורך השטר. (וגם קשיות שהקשו
44 במשנה יש מהן מתורצין בתירוץ זה. עד כאן הגדחה.) מיהו, אם חתמו בשטר בסוף שיטה זה אצל זה, והניחו חצי שיטה חלק לפניהם – פסול, לפי שיכולים לזיף באותו חלק. והוא צורך השטר,
45 שאם היה נחתך – ידיה השטר פסול, דאמרינן: חלק היה בשטר כתוב שהיו אלו העדים חתומין עליו, והוא חתבו, ועשה זה השטר לפני העדים שיכולים להניח חלק לפניהם, כיון שאינו צורך
46 השטר. והוא יש להן לחתום זה תחת זה. ואם תאמר: זה אינו צורך השטר, אותה חצי שיטה שלפני העדים, שאפילו חתובה – אין לנו לחוש ששם היה השטר, שאם כן היה הלוה שוטה שעשה
47 שטר והניח חלק לפני העדים, שהמלוה היה יכול לכתוב שטר אחר כך ולחתוך זה! ויש לומר: שמא יש לנו לחוש שבאותו חתך היה שטר אחר, והניח הלוה חלק הרבה לפני העדים, לפי
48 שחשב שאם יכתוב בו המלוה שטר אחר ויחתוך זה – יודע וזיפו ויהיה ניכר בחתוך שיש בסופו, מכל מקום צורך השטר הוא. ויש להם לעדים לחתוך זה תחת זה אם חתומין בסוף שיטה
49 ומניחין חלק לפניהם. ומכל מקום, יש לומר שאין צורך השטר, שאפילו תהיה אותה חצי שיטה חלק חתובה – היא השטר כשר, ולא ניוחש שמא היה שם השטר שאלו העדים חתומין עליו,
50 והמלוה כתב זה השטר – לזה אין לחוש, לפי שהלוה לא היה שוטה כל כך שהניח חלק למעלה מן העדים שיכול המלוה לחתוך השטר הזה, וגם כל החלק שלמעלה בשוה לשטר זה, ולא
51 ישאר חלק כי אם כנגד העדים, ויכתוב שם מאי דבעי ולא ידא ניכר וזיפו. ולכך אינו [צורך] השטר, ויכולים לחתום זה אצל זה. אף על פי שמניחין חצי השיטה לפניהם שיכול לזיף בהן –
52 שבביל כך אין לנו לפסול השטר, כיון שאינו צורך השטר, שאם היה חתוך – לא נפסל השטר בכך, שאין לחוש כלום, כדפירשתי. ורבינו תם פסק כמו שפירשתי תחלה, שהעדים צריכין לחתום
53 או ארישא דמגילתא אפילו זה אצל זה, או באמצע שיטה, וכמו כן שיהתמו זה תחת זה. ויש ליתן טעם בשושבנין שאין שייך באלו כלל, דהתם לא נפסול השטר בשביל השושבנין שחתומים
54 רחוק שני שטיין. שאינם מן העדים. ואינם שייכין לשטר כלל. גופא אמר רב שטר הבא הוא ועדין על המחק כשר – ואם תאמר: וניחוש שמא מעיקרא היה הוא על הנייר ועדין על המחק
55 דפסול, ומחק כל השטר וכתב מאי דבעי, והוי על המחק! ויש לומר: להא ליכא למיחש, שאם מעיקרא הוה הוא על הנייר ועדין על המחק – הוה כתוב בין סהדי לסהדי: "אנתא סהדי

1 הניחא לרב כהנא דמתני לה – להא הוה ועדין על המחק משמה דשמואל, איכא
2 למימר דלרב הוי פסול, ולא תקשה לרב. אלא לרב מביימי כו' – דהך קשיא בכל
3 השטרות שיש בהו הנפק יכול להקשות, ואפילו היכא דליכא שני שטיין חלק בין עדים
4 לשטר אשרתא, שהרי יכול לזיף כל שטר העליון עם העדים, ולכתוב ולחתום על המחק
5 מה שירצה. ומשנינן: קסבר רב כל כי האי גונא
6 – כלומר, לא שטר שיש בו הנפק הוא ועדין על
7 המחק – לא סמכינן אאשרתא, ולא תתקיים
8 אלא בהכרת ידי עדים הכתובים על המחק.
9 והלכך, הרחיק שני שטיין את האשרתא מן
10 העדים מלמעלה וטיטו – כשר, וסמכינן
11 אאשרתא, דהא לא כתיבי הוא ועדין על המחק
12 דנימא כי האי גונא אין מקיימן, ובית דין
13 אטיטא לא חתימי אלא איניק השטר. הלכך
14 כשר השטר האשרתא. ורבי יוחנן אומרי לא שנו
15 – הרחיק את העדים כשיעור שני שטיין פסול.
16 אלא בין העדים לשטר אבל בין העדים לאשרתא
17 אפילו שיטה אחת פסול – ואף על גב דמטייט.
18 ומפרש טעמא דרבי יוחנן, דקסבר: שטר שכתוב
19 כולו בשיטה אחת, וגם העדים חתומין באותה
20 שיטה – כשר. ויכול לחתוך את העליון, ובתוב
21 שטר ועדין פסולים באותה שיטה, ואנו סמוך
22 אאשרתא לקיימן. ואם השטר כולו בשיטה אחת
23 והעדים בשיטה אחרת – פסול. ונראה בעיני
24 טעמו של רבי הוא ועדין בשיטה אחת כשר –
25 דלא פלוג רבנן בין שטר גדול לשטר קטן שיהא
26 קטן פסול יותר מן הגדול. אבל אם כולו בשיטה
27 אחת, ועדין בשיטה אחרת – פסול. והיינו
28 טעמא. דאמרינן לעיל: הרחיק שיטה אחת חלק
29 בין שטר לעדים כשר, וטעמא כדמסקינן – אין למדין משיטה אחרונה. ואם אתה אומר
30 כשר היכא דהשטר בשיטה אחת ועדין בשיטה אחרת – איכא למיחש דגייז ליה לעילא,
31 וכתב בהדיא שיטה חלק מאי דבעי, וחתימי סהדי. הוא ועדין – השטר והעדים. ומשני:
32 קסבר רבי יוחנן – שטר הבא לפנינו בשיטה אחת, ועדים בשיטה אחרת תחתיה – פסול,
33 כדפירשית טעמא – משום דאין למדין משיטה אחרונה, כדאמרינן לעיל. וילמא – היינו
34 דך פירכא, דגייז ליה לעילא: וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי. והכי פריך: וניחוש ודלמא
35 דך חלק שהיתה בין שטר לעדים – זיף בה, וחתך את השטר מלמעלה. ודלמא כתיב
36 בהדיא שיטה חלקה שהכשרנו בין השטר לעדים כל מאי דבעי, וחתים נמי סהדי בהדיא
37 שיטה, ונמצא שטר הבא הוא ועדין בשיטה אחת, וכשר. והעדים שלמטה של שיטה
38 ההיא, אומר: הוסיפתם על הראשונים, לפרסם את הדבר יותר. ומשני: כל כי האי גונא
39 כו' – כלומר, כשיוציא לפנינו שטר הבא הוא ועדין בשיטה אחת, ויש בה עוד תחת אותה
40 שיטה עדים אחרים – אין מקיימין אותו אלא מן העדים החתומים עמו בשיטה אחת.
41 ואם

42 בין שטר לעדים כשר, וטעמא כדמסקינן – אין למדין משיטה אחרונה. ואם אתה אומר
43 כשר היכא דהשטר בשיטה אחת ועדין בשיטה אחרת – איכא למיחש דגייז ליה לעילא,
44 וכתב בהדיא שיטה חלק מאי דבעי, וחתימי סהדי. הוא ועדין – השטר והעדים. ומשני:
45 קסבר רבי יוחנן – שטר הבא לפנינו בשיטה אחת, ועדים בשיטה אחרת תחתיה – פסול,
46 כדפירשית טעמא – משום דאין למדין משיטה אחרונה, כדאמרינן לעיל. וילמא – היינו
47 דך פירכא, דגייז ליה לעילא: וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי. והכי פריך: וניחוש ודלמא
48 דך חלק שהיתה בין שטר לעדים – זיף בה, וחתך את השטר מלמעלה. ודלמא כתיב
49 בהדיא שיטה חלקה שהכשרנו בין השטר לעדים כל מאי דבעי, וחתים נמי סהדי בהדיא
50 שיטה, ונמצא שטר הבא הוא ועדין בשיטה אחת, וכשר. והעדים שלמטה של שיטה
51 ההיא, אומר: הוסיפתם על הראשונים, לפרסם את הדבר יותר. ומשני: כל כי האי גונא
52 כו' – כלומר, כשיוציא לפנינו שטר הבא הוא ועדין בשיטה אחת, ויש בה עוד תחת אותה
53 שיטה עדים אחרים – אין מקיימין אותו אלא מן העדים החתומים עמו בשיטה אחת.
54 ואם

55 בין שטר לעדים כשר, וטעמא כדמסקינן – אין למדין משיטה אחרונה. ואם אתה אומר
56 כשר היכא דהשטר בשיטה אחת ועדין בשיטה אחרת – איכא למיחש דגייז ליה לעילא,
57 וכתב בהדיא שיטה חלק מאי דבעי, וחתימי סהדי. הוא ועדין – השטר והעדים. ומשני:
58 קסבר רבי יוחנן – שטר הבא לפנינו בשיטה אחת, ועדים בשיטה אחרת תחתיה – פסול,
59 כדפירשית טעמא – משום דאין למדין משיטה אחרונה, כדאמרינן לעיל. וילמא – היינו
60 דך פירכא, דגייז ליה לעילא: וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי. והכי פריך: וניחוש ודלמא
61 דך חלק שהיתה בין שטר לעדים – זיף בה, וחתך את השטר מלמעלה. ודלמא כתיב
62 בהדיא שיטה חלקה שהכשרנו בין השטר לעדים כל מאי דבעי, וחתים נמי סהדי בהדיא
63 שיטה, ונמצא שטר הבא הוא ועדין בשיטה אחת, וכשר. והעדים שלמטה של שיטה
64 ההיא, אומר: הוסיפתם על הראשונים, לפרסם את הדבר יותר. ומשני: כל כי האי גונא
65 כו' – כלומר, כשיוציא לפנינו שטר הבא הוא ועדין בשיטה אחת, ויש בה עוד תחת אותה
66 שיטה עדים אחרים – אין מקיימין אותו אלא מן העדים החתומים עמו בשיטה אחת.
67 ואם

בכלל צריך כל אחד מיהו ישראל להיות מחושב וזהיר בכל המחשבות והדיבורים והמעשים שלו – לחשוב ולדבר ולעשות שו, לצר, לא חסר ולא יתיר.

משיחת י"ג תמוז, ה'תשכ"ט

בבא בתרא דף קסג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רכז

35 קטן לשטר גדול, ולא פסלוהו. אי הָבֵי, כשהשאר רווח שורה אחת
36 בֵּין הָעֵדִים לְבֵתְבָב, נָמְי נחשוש, הִלְמָא גִּיזוּ לִיה לְעִילָאי – שמא יחתוך
37 את כל החלק העליון, שבו כתוב נוסח השטר, וישאיר רק את
38 חתימות העדים עם השורה הריקה שמעליהם, וְכָתַב מָאִי דְבָעֵי –
39 ויכתוב באותה שורה ריקה מה שירצה, וְחֵתְמֵי סְהָרֵי – והרי
40 העדים חתומים על השטר שזיזיף.
41 עונה הגמרא: קָא סְכָר רבי יוחנן, שֶׁשָּׁטֵר הֶבְאָה הוּא בְּשִׁטָּה אַחַת
42 וְעָרְיוּ בְּשִׁטָּה אַחֶרֶת, פְּסוּל, כִּיּוֹן שְׂכַל הַשְּׂטֵר כְּתוּב בִּשְׂטִיטָה
43 אַחֲרוֹנָה, וְהַתְּבָאָר לְעִיל (ספ.) שאין למדים משיטה אחרונה,
44 וממילא אם זיזיף כן, יהיה זה שטר פסול, ורק באופן שהשטר עם
45 העדים כתובים באותה שיטה, השטר כשר.
46 מקשה הגמרא: מדוע מכשירים שטר הנכתב יחד עם עדיו בשיטה
47 אחת, והרי עדים החתומים על השטר עשויים להשאיר שורה
48 ריקה לפני חתימתם, כמבואר לעיל (ספ.) שמחמת כן אין למדים
49 משיטה אחרונה, וְאִם כֵּן לִיהוּשׁ דִּלְמָא יַחְתוּךְ אֵת כָּל הַחֹלֵק הָעֵלְיוֹן
50 שֶׁל הַשְּׂטֵר מִלְּבַד הָעֵדִים וְהַשּׂוֹרָה הָאַחֲרוֹנָה הַרְיָקָה, וְכָתַב בְּזִיזוּף,
51 הוּא – את השטר עצמו וְאֵת עָרְיוּ שִׁזְיִיף, בְּשִׁטָּה אַחַת – באותה
52 שורה ריקה. וְאִף שִׁדְּהוּ עֵתָה אַרְבַּעַה עֵדִים עַל הַשְּׂטֵר, הַשְּׂנִים
53 שִׁזְיִיף וְהַשְּׂנִים שַׁחְתְּמוּ בְּאֵמַת עַל הַשְּׂטֵר הָאֵמִיתִי, אָמַר – יאמר
54 הַזִּיזִיף, אָמַר, לְרִבּוֹת בְּעָרִים הוּא דְעָרְבֵי – מה שהרביתי את מנין
55 העדים, עשיתי כן כדי לפרסם את הדבר, ויקיימו את השטר
56 המזויף מחתימות העדים האמיתיות. וכיון שיש לחשוש לכך,
57 מדוע מכשירים שטר שנכתב הוא ועדיו בשיטה אחת.
58 מתרצת הגמרא: קָקְבָר רבי יוחנן, דְּכָל בִּי הָאִי גִּוּוֹנָא, שהוא ועדיו
59 נכתבו בשטה אחת ומלבד זה יש חתימות נוספות בשטה שאחריה,
60 אִין מְקַיְמִין אוֹתוֹ מִן הָעֵדִים שְׁלִמְטָה, שהרי יתכן שזיזיף באופן
61 הנזכר, ועדים אלו חתמו על שטר אחר שכבר נחתך, אִלָּא מְקַיְמִים
62 אוֹתוֹ מִן הָעֵדִים שְׁלִמְעֵלָה, באותה שיטה של השטר עצמו, וממילא
63 אם נכתבו בזיזיף לא יוכל לקיימם. אבל אם נשאר רווח שיטה בין
64 העדים לקיום טובר רבי יוחנן שהקיום פסול, מחשש שזיזיף שם
65 שטר ועדיו בשטה אחת, ולא יהיה הזיזיף ניכר כיון שלא יהיו עליו
66 ארבעה עדים אלא שנים בלבד, ויסמכו על הקיום.
67 הגמרא מביאה את עיקר דברי רב לגבי שטר שנכתב כולו על
68 המחוק: גּוּפָא, אָמַר רַב, שֶׁשָּׁטֵר הֶבְאָה הוּא וְעָרְיוּ עַל גְּבֵי הַמְּחָק, בְּשֵׁר.

1 הגמרא מבררת את הקושי: הֵנִיחָא לְרַב בְּהֵנָּא, דְּמִתְנֵי לָהּ מְשִׁמְיָה
2 דְּשִׁמּוּאָל – שהוא שונה דין זה ששטר הבא הוא ועדיו על המחוק
3 כשר' בשם שמואל, שְׁפִיר – מובן הדבר, שיתכן שרב חולק וסובר
4 ששטר זה פסול, ולכן הוא מכשיר שטר שיש בו רווח גדול מטויט
5 בין העדים לקיום, כיון שאם ימחק את הטויטא ויכתבו שם שטר
6 חדש עם חתימות מזויפות, יהיה השטר פסול. אִלָּא לְרַב טְבִיבְמִי,
7 דְּמִתְנֵי לָהּ מְשִׁמְיָה דְרַב, מָאִי אִיפָא לְמִימַר, והרי כיון שרב סובר
8 ששטר הבא הוא ועדים על המחוק כשר, כיצד הוא מכשיר שטר
9 שיש בו רווח מטויט בין העדים לקיום, ואינו חושש שיכתוב שם
10 מה שירצה ויזיף חתימות, ויסברו שהקיום נכתב על חתימות אלו.
11 מתרצת הגמרא: קָקְבָר רב, אִף שְׂכַל שְׂטֵר שְׂבָא לְפָנֵינוּ וִישׁ בּוֹ קִיּוּם,
12 אַפְשָׁר לְקִיּוּמָא או מחתימות העדים או מחתימות הדיינים, מכל
13 מקום כָּל בִּי הָאִי גִּוּוֹנָא, שהשטר והעדים כתובים על המחוק, ויש
14 בו קיום, ובא השטר לפנינו לגבות בו, אִין מְקַיְמִין אוֹתוֹ מִן
15 הָאֲשֶׁרְתָּא שְׂבָא – מחתימות דייני הקיום, אִלָּא מִן חֲתִימוֹת הָעֵדִים
16 שְׂבָא, וממילא אם הם חתימות מזויפות לא ימצא להם קיום, ולכן
17 אין חוששים שימחק את הטויטא ויכתוב שם שטר וחתימות
18 מזויפות, שהרי לא יוכל לקיים שטר זה, אך כל זמן שלא מחק את
19 החתימות והם כתובים על הנגיד עצמו, ויש טויטא בין העדים
20 לקיום, אפשר לקיים את השטר בין מחתימות העדים ובין
21 מחתימות הדיינים.
22 הגמרא מביאה דעה החולקת על שיטת רב שאמר (לעיל ע"א)
23 שאפילו אם יש רווח גדול בין העדים לקיום, אם טייט אותם,
24 השטר כשר: וְרַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר, לֹא שָׁנוּ בְּבִרְיָתָא שֶׁרַק רוּחַ שֶׁל שְׁנֵי
25 שִׁטִּין פּוֹסֵל, אִלָּא כְּשִׁשִׁיר רוּחַ זֶה בֵּין הָעֵדִים לְבֵתְבָב, אִבְּל אִם
26 הַשְּׂאִיר רוּחַ זֶה בֵּין הָעֵדִים לְבֵין הָאֲשֶׁרְתָּא, אִפְּיִלוּ אִם הַשְּׂאִיר רַק
27 שִׁטָּה אַחַת, וְאִפְּיִלוּ אִם טֵיִט אֵת אוֹתָהּ שׂוֹרָה דְּבִיר, הַקִּיּוּם פְּסוּל.
28 שואלת הגמרא: לדעת רבי יוחנן, מָאִי שָׁנָא הָאוּפֵן שֶׁנִּשְׂאָר רוּחַ בֵּין
29 הָעֵדִים לְאֲשֶׁרְתָּא, שפסול אפילו ברווח שיטה אחת, כיון שאנו
30 חוששים דִּלְמָא גִּיזוּ לְעִילָאי – שמא יחתוך את כל השטר העליון,
31 וישאיר את הקיום עם השורה הריקה שמעליו, וְכָתַב הוּא –
32 המזיזיף, את נוסח השטר המזויף וְכֵן אֵת חֲתִימוֹת עָרְיוּ שִׁזְיִיף, שהוא מזיזיף,
33 בְּשִׁטָּה אַחַת שֶׁנִּשְׂאָרָה מֵעַל הַקִּיּוּם, וְקָקְבָר רבי יוחנן, שֶׁשָּׁטֵר הֶבְאָה
34 הוּא וְעָרְיוּ בְּשִׁטָּה אַחַת, בְּשֵׁר, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִילָקוּ חֲכָמִים בֵּין שְׂטֵר

אגרות קודש

ב"ה, ג' תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

אגודת נשי ובנות חב"ד

סניף תל אביב

ד' עליהן תחיינה

ברכה ושלוש!

בשעתו נעם לי לקבל מכתבן, בו כותבות ע"ד העבודה בחדשים האחרונים, ובודאי גם להבא ימשיכו במנהג טוב זה לבשר טוב מהרחבת פעולותיהן בכל הכוונים, ובעיקר בהשפעה על האמהות של התלמידים-ות דמוסדות חינוך חב"ד אשר בסביבתן, והשי"ת יצליון.

טח למותר להאריך על ההכרח להכין תכנית מיוחדת לימי הקיץ הדורשים שינוי באופן העבודה מתאים לשינוי סדר החיים בימי החופש והקיץ לגבי החדשים שלפניהם ושל אחריהם, וכמבואר ג"כ במכתבי כללי המוסגר בזה.

בברכת הצלחה בכל האמור לעיל המחכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

54 הנייר, והשטר עצמו נכתב על גבי מחיקה. ממשיכה הגמרא: 55
 [הַשְׂתָּא נָמִין] מַאי אָמְרַת – ומה תקשה ותאמר עתה, שעדיין יש 56
 לחשוש למוחק והזויר ומוחק – שימחק את השטר ויכתוב בו מה 57
 שירצה, ויאמר שלמחיקה זו התכוונו העדים שכתבו שהשטר 'על 58
 המחק', הַא אָמְרַת שְׂאִינוּ דוּמְה נְמַחַק פְּעַם אַחַת, לְנִמְחַק שְׂתֵי 59
 פְּעָמִים, וכיון שיהיה ניכר שנמחק פעמיים, יפסולוה, ונמצא 60
 שבאופן זה אין חשש זיוף ואם כן מדוע אמרה הברייתא ששטר זה 61
 פסול.
 מתרצת הגמרא: הבדל זה שיש בין מחיקה אחת לשתי מחיקות, 62
 הַנִּי מִילֵי הֵיכָא דְחֵתִימֵי סְהָרֵי אִמְחָקָא – שייך רק באופן שחתמו 63
 העדים על המחיקה האחת, והשטר כתוב על שתי מחיקות, שניכר 64
 החילוק שבין מקום חתימות העדים לבין מקום כתיבת השטר, 65
 אבֵל הֵיכָא דְלֹא חֵתִימֵי סְהָרֵי אִמְחָקָא, אִלָּא אֲנִיירָא – במקום שלא 66
 חתמו העדים על המחיקה אלא על הנייר, לֹא יֵדִיעַ – לא ניכר אם 67
 השטר עצמו נכתב על גבי מחיקה אחת או על גבי שתי מחיקות, 68
 וממילא אף אם יכתבו העדים שהשטר כתוב על המחק, לא יהיה 69
 ניכר אם יחזור וימחק ויכתוב שטר חדש בזיוף.
 מקשה הגמרא: והרי עדיין אפשר לברר אם זו מחיקה אחת או 71
 מחיקה שניה, וְלִיתֵי מְגִילְתָא אֲחֵרִיתִי – יביאו קלף אחר, וְלִמְחֹק – 72
 וימחקוהו פעם אחת ויכתבו על גביו, וְלִדְמֵי – וידמו אותו לשטר 73
 זה, ואם שתי השטרות יהיו דומים זה לזה הרי זו ראייה שהשטר 74
 נמחק רק פעם אחת, והוא כשר, ותאם יהיה ניכר הבדל ביניהם נדע 75
 שמחקוהו פעמיים, והוא פסול. והוא פסול. ומתרצת הגמרא: לֹא דְמֵי מְחָקָא 76
 דְהָא מְגִילְתָא לְמְחָקָא דְהָא מְגִילְתָא – אין מחיקת מגילה זו דומה 77
 למחיקת מגילה אחרת, שבקלף דק ניכרת המחיקה יותר מבקלף 78
 עבה, ואי אפשר להשוותן.
 ממשיכה הגמרא ומקשה: עדיין יש תקנה לבדוק את המחיקה 80
 באותו שטר עצמו, וְלִקְבֹּלָה לְחֵתִימוֹת יָדָא דְסְהָרֵי כְּבִי דִינָא – נקבל 81
 תחילה את חתימות העדים בבית דין, שיראו שהן אמיתיות, 82
 וְלִמְחֹק – ואחר כך ימחקו את החתימות ויכתבו עליהם דברים 83
 אחרים, וְלִדְמֵי – וידמו את כתב השטר שלמעלה לכתב שנכתב 84
 עתה על גבי מחיקת החתימות, ואם יהיו הכתבים דומים זה לזה, 85
 נדע שכתב השטר נכתב על גבי מחיקה אחת, כמו שהכתב שעל 86
 גבי החתימות נכתב עתה על גבי מחיקה אחת, והשטר כשר, ואם 87
 אין הכתבים דומים נדע שנוסח השטר נכתב על גבי שתי מחיקות, 88
 והוא פסול. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב הוּשְׁעִיא, אִינוּ דוּמְה שטר 89
 שְׂמַחֲק בִּין יוֹמוֹ – באותו יום, לְשֵׁטֶר שְׂמַחֲק בִּין שְׁנֵי יָמִים – לפני 90
 יומיים, ואף אם לא יהיו הכתבים דומים לא נוכל להוכיח שהשטר 91
 נמחק פעמיים.
 מקשה הגמרא: וְלִשְׁתֵּיהּ – נשאה את השטר יום אחד לאחר 93
 שנמחקו חתימות העדים ונכתב על המחיקה, ואז כבר יהיו שתי 94
 המחיקות ישנות, ונוכל להשוותן. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, 95
 חֵיִשְׁיָן לְבֵית דִּין מוֹעֵזִין – אנו חוששים שמא יהיו בית דין שיעטו 96
 בדבר זה ולא ידעו להשוות את המחיקות, או שלא ידעו לדקדק 97
 ולהשוות את השטר, ויבואו להכשיר שטר פסול, ולכן אמרו 98
 חכמים הלכה קבועה ששטר שנכתב על המחק ועדיין על הנייר, 99
 פסול.
 שנינו במשנה: פשוט שכתבו עדים מאחוריו, מקושר שכתבו עדין 101
 מתוכו, שניהם פסולין, רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר מְקוּשֵׁר וְכוּי 102
 שכתבו עדין מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט.
 הגמרא מבארת את דעת תנא קמא הפוסל שטר מקושר שחתמו 104
 עדין מתוכו: הַשֵּׁבִי רַבִּי תְּשׁוּבָה לְדַבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל, 105
 המכשיר שטר מקושר שחתמו עדין מתוכו, 106

1 וְאֵם תֵּאמַר וְתִקְשָׁה שֵׁשׁ לְפִסּוּל שֵׁטֶר זֶה, שְׁהָרִי בִּעַל הַשֵּׁטֶר מוֹחֵק, 2
 וְחוֹזֵר וְמוֹחֵק, כְּלוּמַר, הֲרִי מַחֵק בְּתַחֲלִילָה פְּעַם אַחַת אֶת כָּל הַשֵּׁטֶר 3
 וְכַתֵּב עָלָיו אֶת נֹסַח הַשֵּׁטֶר וְהַחֲתִים עִידִים, וְיֵשׁ לַחֲשׂוֹשׁ שִׁיחֹזֵר 4
 וְיִמְחַק פְּעַם שֵׁנִיָּה אֶת נֹסַח הַשֵּׁטֶר וְיִשְׁאַיֵר אֶת חֲתִימוֹת הָעִידִים, 5
 וְיִכְתּוּב שֵׁטֶר חֲדָשׁ, וְלֹא יִהְיֶה זִיוְפוּ נִיכֵר שְׁהָרִי גַם הָעִידִים חֲתוּמִים 6
 עַל הַמַּחֲקָה, וְיִאֲמַר שׁוּזְהוּ שֵׁטֶר שֶׁנִּכְתַּב הוּא וְעַדִּיו עַל הַמַּחֵק, 7
 וְיִכְשִׁירוּ אֶת הַשֵּׁטֶר הַמְּוִיָּף. יֵשׁ לְדַחוּת, דְּאִינוּ דוּמְה שֵׁטֶר שְׂמַחֲק 8
 פְּעַם אַחַת, לְשֵׁטֶר שְׂמַחֲק שְׂתֵי פְּעָמִים, כִּיּוֹן שֶׁבִּכְל מַחֲקָה גּוֹרְרִים 9
 וּמְקַלְפִים מַעֵט מִמְּקַלְף, וְאִם יִחֹזֵר וְיִמְחַקְנוּ יִהְיֶה נִיכֵר שְׁהַשֵּׁטֶר 10
 עֲצָמוּ נִכְתַּב עַל גְּבֵי שְׁתֵּי מַחֲקוֹת וְאִילוּ הָעִידִים חֲתָמוּ עַל גְּבֵי 11
 מַחֲקָה אַחַת, וְיִפְסְלוּהוּ.
 מקשה הגמרא: וְלִחוּשׁ, דְּלִמָּא שְׂרִי דְיוֹתָא אִמְקוּם עִידִים מְעִינְךָא – 12
 שמא מתחילה, לפני ההחתיים את העדים, השליך דיו במקום 13
 הראוי לחתימותיהם, וְנִמְחָק לִיהִ – ומחק את אותו דיו, ונמצא שכל 14
 השטר אינו מחוק כלל ומקום החתימות מחוק פעם אחת, וחזר 15
 וכתב על כל השטר וגם על מקום החתימות ושוב מחק את כולו, 16
 ונמצא עתה שהשטר עצמו מחוק פעם אחת, ומקום החתימות 17
 מחוק פעמיים, ויכתוב שטר חדש במקום שנמחק פעם אחת, 18
 ויחתים עדים במקום שנמחק פעמיים, ויסברו העדים שאין חשש 19
 בשטר זה שהרי השטר והחתימות על המחק, וכשיבוא השטר 20
 לבית דין לא ירגישו בזיופו כיון דְרַבִּי הֲדַר מְחִיק לִיהִ לְהָאֵי – 21
 שכשיחזור וימחק את כל השטר ויחתום שם מה שירצה, הָוָה לִיהִ 22
 אִידִי וְאִידִי – יהיו זה וזה, כְּלוּמַר מְקוֹם הַשֵּׁטֶר וּמְקוֹם הַחֲתִימוֹת 23
 נְמַחֲק שְׂתֵי פְּעָמִים, וְיִכְשִׁירוּ אֶת הַשֵּׁטֶר.
 מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבִי, קִסְפֵּי רַבִּי, אִין הָעִידִים חוֹתְמִין – רשאים 25
 לחתום על המחק, אִלָּא אִם בִּין נְמַחֲק בְּפִינְהֶם, וְרֵאוּ כִּיצַד הִיָּה נְרֵאָה 26
 קודם המחיקה וכיצד הוא נראה אחר המחיקה, וממילא אם ימחק 27
 תחילה את מקום חתימתם ולא את שאר השטר, ויחזור וימחק 28
 בפניהם את כל השטר, יהיה ניכר בעיניהם השינוי בין מקום 29
 חתימתם שנמחק פעמיים לבין שאר השטר שנמחק פעם אחת, ולא 30
 יחתמו עליו.
 הגמרא מקשה על דברי רב המכשיר שטר שנכתב כולו על המחק: 32
 מִיתֵיבֵי, שְׁנִינוּ בְּבֵרִיתָא, אִם הוּא – השטר עצמו נכתב על הנייר 33
 שאינו מחוק, וְעָרְוִי עַל הַמְּחָק, בְּשֵׁר, וְהָרִי לְדַבְרֵי רַב נְחוּשׁ – יש 34
 לחשוש דְלִמָּא מְחִיק לִיהִ לְשֵׁטֶר הָאֲמִיתִי, וְנִתְיָב מַאי דְקָעִי – ויכתוב 35
 מה שירצה, בְּשֵׁר, וְהָוִי לִיהִ 'הוּא וְעָרְוִי עַל הַמְּחָק', וְנִטְעָה וְנִכְשִׁירוּ. 36
 מתרצת הגמרא: אין כוונת הברייתא שיכולים העדים לחתום על 37
 המחוק בסתם, אלא דְקָתְבֵי הֵי, 'אֲנַחְנָא סְהָרֵי הַתְּמָנָא עַל מְחָקָא, 38
 וְשִׁמְרָא קָתֵב עַל יְנִירָא' – 'אנו העדים חתמנו על המחק, והשטר 39
 עצמו נכתב על הנייר', וכיון שכתבו בפירוש שהשטר כתוב על 40
 הנייר, אם ימחק ויכתוב על המחק שטר חדש, יהיה זיופו ניכר.
 שואלת הגמרא: דְקָתְבֵי הֵיכָא – היכן כותבים העדים לשון זו, אִי 42
 מְלַתְחַת לְחֵתִימוֹתֵיהֶם, גִּיזִי לִיהִ – יחתוך זאת הזויפן, ולא נדע שהיה 43
 כתוב כן. וְאִי עֵילָאֵי – אם יכתבו זאת מעל לחתימותיהם, מְחִיק לִיהִ 44
 – ימחק זאת, כמו שהוא מוחק את כל השטר, וכותב שם מה שהוא 45
 רוצה. ומשיבה הגמרא: דְקָתְבֵי בִּין סְהָרָא לְסְהָרָא – כותבים כן בין 46
 חתימת העד הראשון לחתימת השני, ואינו יכול לחתוך או למחוק 47
 זאת.
 מקשה הגמרא: אִי הֵי, אִימָא סוּפָא, שֶׁם שְׁנִינוּ שֶׁאִם הוּא – השטר 49
 עצמו נכתב על המחק, וְעָרְוִי עַל הַנִּייר, פְּסוּל, כִּיּוֹן שֶׁאִפְשֵׁר לְמַחֵק 50
 שוב את השטר ולכתוב שם דברים אחרים, וְאִמָּא פְּסוּל, וְהָרִי הֵיכָא 51
 נְמִי שִׁיבַת תְּקֵנָה זֶה, וְנִכְתְּבוּ הֵי בִּין חֲתִימוֹתֵיהֶם, 'אֲנַחְנָא סְהָרֵי 52
 הַתְּמָנָא עַל יְנִירָא, וְשִׁמְרָא עַל מְחָקָא' – 'אנו העדים חתמנו אל 53

בבא בתרא. גט פשוט – פרק עשירי דף קסד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רשב"ם תוספות

1 **ואם תאמר** — והלא חוזר הוא ומוחק את השטר, וזיקף וחתימי שהדי ומשני: אין דומה
2 חתימת העדים, שחתמו על המחק שנמחק פעם אחת, לכתיבת השטר הכתוב על נמחק
3 שתי פעמים, ויהא ניכר הויזקף. ויחוש דלמא שדי — בעל השטר דיותא בקלף במקום
4 חתימת העדים קודם שחתמו, ומוחק, וחוזר וכתב על כל הקלף, ומוחק כולה, וחתימו
5 העדים בקלף שנמחק שתי פעמים, והשטר
6 נכתב על המחק פעם אחת. וכי הדר מחיק ליה
7 כדי לכתוב עליו זיוף — הוה ליה נמחק שתי
8 פעמים כמו שנמחק מקום חתימת העדים שתי
9 פעמים. אלא אם כן נמחק בפניהם — ואם יראו
10 מקום חתימתן משונה במחיקה מן העליון —
11 לא יחתמו. עדין על המחק כשר — אם מבירין
12 לחתימתן, או שהיה כתב ידם במקום אחר.
13 והוא על המחק כ"י פסול — שמא מחק את
14 השטר וחיפה. השתא נמי — חוזר עוד ומוחק
15 ומזיקף. ומוקשינן: והא אמרת אינו דומה כ"י.
16 ומשני: הני מילי היכא דחתימי שהדי על המחק,
17 כיון שיש שני מיני מחקים בשטר אחד זה אצל
18 זה — יכול להכיר מי נמחק יותר מתבירו.
19 למחקה דהא מגילתא — זה עב וזה דק, ומחק
20 על קלף עב אינו ניכר כל כך. ונקבל הישר
21 ידיוהו כ"י דינא — שלא יפסיד בעל השטר
22 עדות של עדין, ואחר כך נמחק ונכתוב בהדיא
23 מגילתא גופא, ונדמייה, אית ספרים דגרסינן
24 בה: ונישתייה. אמר רבי ירמיה חוששין לבית
25 דין טועין, ולא ידעו לדקדק כל כך או להשהותו
26 להכשיר שטר פסול, הלכך פסקוהו למילתיה,
27 ופסלו כל שטר שעל המחק ועדין על הנייר.
28 ואית דלא גרסי "ונשתייה", וגרסי: רבי ירמיה
29 אומר היישני לבית דין טועין, ואין נותנין לב
30 לדמות ולמחק. ובמקום תירוץ רב הושעיא
31 תירץ רב ירמיה כך. השיב רבי לדברי רבי חנינא
32 כן נמליאל — שאמר: מקושר יכול לעשותו
33 פשוט.

1 שהדי חתימי על המחק, ושטרא אנזירא, כדמפרש בסמוך. ואין לחוש שמסר לו שטר פסול
2 (עד כאן). ואם תאמר: שמא מחק "אנחנא שהדי" וכל השטר שלמעלה בין מן העדים, וכתב
3 מאי דבעי? ויש לומר: דלא מכשרינן הוא ועדין על המחק אלא כשאין ריוח בין עד לעד כדי
4 לכתוב "אנחנא שהדי", ורבינו יצחק בן מאיר פירש: דאין לחוש שמא ימחק "אנחנא שהדי",
5 כיון דמעיקרא הוה כתב על המחק, ואם ימחקו
6 הוה ליה נמחק שתי פעמים, והשטר שכתוב על
7 הנייר שנמחקו הוה ליה נמחק פעם אחת, ויהיה
8 ניכר הויזקף, דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק
9 שתי פעמים. ונראה לי דהיינו שככותב על המחק,
10 או ניכר איזה נמחק פעם אחת ואיזה נמחק שתי
11 פעמים. אבל הנייר מחוק גרידא, שאין כתוב עליו
12 כלום — אותו אינו ניכר. וכן מוכח בסמוך, דפריך:
13 וניחוש דלמא שדי ליה דיותא אמקום עדים,
14 ומחיק ליה וחדר מחיק ליה, והוה ליה אידי ואידי
15 נמחק שתי פעמים כשימחקו אחריו כן השטר.
16 ומאי פריך? הלא בשעה שצירצו לחתום יראו מחוק
17 פעם אחת ומקום שהמלוה מחתימם מחוק שתי
18 פעמים. אלא ודאי אינו ניכר עד שהיא כתוב והיא
19 יבש. מיהו, הא לאו ראייה דהיא, דמצי למימר
20 דלעדין אינו ניכר, דלא דייקי, אבל שטר הבא
21 לפני בית דין — ניכר, דבית דין דייקי, ולכך אי
22 מחיק "אנחנא שהדי" — יראוהו בית דין שנמחק
23 שתי פעמים, וחתימת העדים לא נמחק כי אם
24 פעם אחת כדנינא. מיהו, קשה לרבי: דלדברי רבינו
25 יצחק בן מאיר, תינח היכא דנכתב "אנחנא שהדי"
26 על המחק כמו העדים, אלא היכא דנכתב "אנחנא
27 שהדי" על הנייר — ימחקנו, וגם השטר שהוה על
28 הנייר, והיא שטר הבא הוא ועדין על המחק,
29 ואמאי כשר? וכי תימא: הוא על הנייר ועדין על
30 המחק לא הוי כשר אלא כשנמחק בין עד לעד,
31 במקום שיכתבו "אנחנא שהדי", אבל אי כתבו
32 "אנחנא שהדי" על הנייר — לא. אדרבה, זה ראו
33 להכשיר יותר, דודאי לא עשה שום זיוף. אבל
34 כשמחקו השטר ונמחק הרייחו בין שהשרא לשהדי,
35 שיש לחוש שמא היה כתוב בו "אנחנא שהדי"
36 ומחק חייף — או ראו לפסול יותר. וגם לא
37 אשכחן חילוק בין כתוב "אנחנא שהדי" על הנייר,
38 בין כתוב על המחק? ויש לומר: דלא חיישינן שמא

ואם תאמר: מוחק וחוזר ומוחק - אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים. - וליחוש דלמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה, דכי הדר מחיק ליה להאי, הוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים! אמר אבוי, קסבר רב: אין העדים חותמין על המחק אלא אם כן נמחק בפניהם. מיתבי: הוא על הנייר ועדין על המחק - פשוט; וניחוש דלמא מחיק ליה וכתבי מאי דבעי, והוי ליה הוא ועדין על המחק! - דכתבי הכי: "אנחנא שהדי חתמנא על מחקא ושטרא פתב על ניירא". - דכתבי היכא? אי מלתיחת - גזיו ליה, אי עליא - מחיק ליה! - דכתבי בין שהדי לשהדי. - אי הכי, אימא סיפא: הוא על המחק ועדין על הנייר - פסול; אמאי פסול? הכא נמי נכתבו הכי: "אנחנא שהדי חתמנא על ניירא ושטרא על מחקא"! השתא נמי? מאי אמרת? מוחק חוזר ומוחק - הא אמרת: אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים! - הני מילי היכא דחתימי שהדי אמחקא, היכא דלא חתימי שהדי אמחקא אלא אנזירא - לא דייע. - וליתי מגילתא אחריתי ולמחוק ולדמי! - לא דמי מחקא דהא מגילתא למחקא דהא מגילתא. - ולקבלה לחתימות ידא דשהדי בני דינא, ולמחוק ולדמי! אמר רב הושעיא: אינו דומה נמחק כן ודלא

והלא

24 יומו לנמחק כן שני ימים. - ולאשתייה! אמר רבי ירמיה: חיישינן לבית דין טועין.
25 "רבי חנינא כן נמליאל אומר: מקושר" וכו'. השיב רבי לדברי רבי חנינא כן נמליאל:

39 מחק "אנחנא שהדי", שאם כן יש ריוח ביניהם בין שהדי לשהדי, ומסתמא אין כותבין בוה הדיבור כנגד חתימה בפחות משני שטיין. וכמו ששני שטיין בין העדים לכתב פוסלית את השטר
40 — כן שני שטיין בין עד לעד פוסל, דלמא כתוב שתי שיטות לפני העד. וכן משמע לקמן ששני עדים בשני שטרות מצטרפין להרציא נמוך. ואין לומר שחיתום בשבילך, דלענן אפוקי מחקא
41 חשוד, דלא מהדמן אלא בשבועה. והדין יש לחוש שמא מחק "אנחנא שהדי" — היכא שהעדים חותמין זה אצל זה בחד שיטה, זה בראש השיטה זה בסוף השיטה, ויבטלו שהדי בנייר
42 ביניהם — בוה אין רגילות ד"אנחנא שהדי" על הנייר ועדים על המחק, דלמא יעשו שטות זה לכתוב "אנחנא שהדי" על הנייר, והם חותמין על המחק? יחתמו על הנייר, ודי. ואם תאמר:
43 ולמא לא תקנו שטרא על הנייר ועדין על המחק כשר בלא "אנחנא שהדי", וכשעדין והשטר על המחק — לא היה כשר אם לא כתבו בו "אנחנא שהדי" כתיבי אמחקא ושטרא כתיבא
44 אמחקא, הדשתא ליכא למיחש שמתחילה היה השטר על הנייר ומחוק חייפו, שיותר היה להם לעשות תקנה כשהשטר עשוי ועל המחק, דאיכא למיחש ביה שנעשה זיוף, מבאוהו שעדין
45 לא נעשה בו זיוף? ויש לומר: הוא ועדין על המחק שכיב טפי, שיש לסופר כמה טופסי שטרות שלא כוון בהן המעשה ומחוקם, אבל הוא על הנייר ועדין על המחק — לא שכיב כולי האי.
46 ולכך תקנו "אנחנא שהדי", והשתא מיתרצא שפיר מה שהקשה רבינו יצחק על פירוש רבינו יצחק בן מאיר, שיותר יש לנו להכשיר "אנחנא שהדי" שכתוב על הנייר שלא נעשה בו שום
47 זיוף, יותר משכתוב על המחק, דאיכא למיחש שנעשה בו זיוף. שעתה יש ליתן טעם זה שפיר, ד"אנחנא שהדי" על הנייר לא שכיב, אלא אדרבה יתחמו על הנייר ויהיה הכל על הנייר. וקשה
48 לפירוש רבינו שמואל בן מאיר, שפירש בשטר הבא הוא ועדין על המחק, שאם יש ריוח מחוק בין עד לעד פסול, דאיכא למיחש שהיה כתוב בו "אנחנא שהדי" והשטר היה כתוב על הנייר,
49 ומחוק. אם כן, הא דקאמר: דכתבי "אנחנא" בין עד לעד — היינו כשיש נייר בין עד לעד, שאם כבר מחוק בין עד לעד למה יכתבו "אנחנא שהדי"? ירחיקו העדים זה מזה שיעור "אנחנא
50 שהדי" ודי בכך, שאם ימחוק ויהיה הכל על המחק — יהא פסול, כדפרישתי, כיון שיש ריוח בין עד לעד. וזה אינו נראה לומר שאינו מצריך "אנחנא שהדי" אלא כשיש נייר בין עד לעד,
51 דהוה ליה לגמרא לפרש. ועוד, אם כן בשופטני עסקין שהניחו הנייר וכתבו על המחק? ומיהו, איכא למימר שאין להקשות כשיש מחק בין עד לעד למה יכתבו "אנחנא שהדי", ויחזו חלק
52 דויד. וזה אינו, שאם לא נצריכו לכתוב — לא יניחו בין זה לזה, ולא יחושו, כי אמרת: למא אנחנו וארחיק חתימתי מחבירי, כיון שאינו כתוב ביניהם.
53 **וניחוש** דלמא שדי דיותא אמקום עדים — פירשתי לעיל. * לעלאי מחוק — לפירוש רבינו יצחק בן מאיר, שפירש כשנמחקו שתי פעמים ניכר שאין כתוב עליו השתא, קשה: לישד
54 דיותא בין עדים לכתיבה, ולמחוק ליה, וחדר לכתוב "אנחנא שהדי" וכי דהשתא לא מצי מחיק ליה, לפי שהיא נמחק שתי פעמים והיא ניכר. אבל לפירוש רבי ינחא, שאינו ניכר,
55 כיון שאין כתוב עליו כלום. ומיהו, עדיפא מינה משני דבלא דיותא מצי עבדי בין שהדי לשהדי. **לישתייה** — מאן דלא גרסי ליה סבר דכמו כן אינו דומה נמחק בין שני ימים לנמחק בין
56 שלשה.

השתא

הקדוש ברוך הוא יודע שמדובר אודות נשמה שמלוכשת בגוף בשר ודם, ויש לה ניסיונות שונים — לכן נותן אפשרות לעניין התשובה, שעלידייזה ביכולתו לתקן, למלא ולהשלים את החסר.

משיחת י"ג תמוז, ה'תשכ"ט

בבא בתרא. גט פשוט - פרק עשירי דף קסד עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רשב"ם

השתא

הוא דאחפת מינאי - פירושו: ומפסיד הלכותו שלא כדק. אבל משום פסידא דלוח - לא איכפת לך, דאידו הוא דאפסיד אנפשיה כשלוה בהאי שטרא, כדפרשיית לעיל גבי עדים, דלית לך למיפסל לשטרא משום שיוכל לזייף על העדים עצמן, להוציא עליהם כתב ידך - דאינאו דאפסדו אנפשיהו. אי נמי, יש לומר: דאין לזקן הפסד ללקוחות, כגון דכתב זה השטר בלא אחיות,

והלא אין זמנו של פשוט כומנו של מקושר - דאילו זמנו של פשוט, אם נכתב בשנה ראשונה שעמד המלך - אין מונין לו אלא שנה, שתיים - מונין לו שתיים, אבל מקושר, אם מלך שנה - כותבין בשטר שתיים, שתיים - מונין לו שלש. כלומר, מקדימין לו שנה, שהרי מנהג האומה כדלקמן להקדים למלך שנה. ושנאו לכבוד המלך היו עושין, כלומר כבר החזיק במלכותו שתי שנים.

והלא אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה; פשוט, מלך שנה - מונין לו שנה, שתיים - מונין לו שתיים; מקושר, מלך שנה - מונין לו שתיים, שתיים - מונין לו שלש. וזימנין דזיוף מיניה זוני במקושר ומיתרמו ליה זוני זוני ביני ביני ופרע ליה, ואמר ליה: הב לי שטרא, ואמר ליה: אירפם לי, וכתב ליה תברא, וכי מטי ומיניה משוי ליה פשוט, ואמר ליה: הני השתא דזיפת מינאי! - קא סבר: אין פותבין שובר. ומי בקין רבי במקושר? והא הוא מקושר דאתא לקמיה דרבי, ואמר רבי: שטר מאוחר זה! ואמר לו וזנין לרבי: קד מנהגה של אומה זו, מלך שנה - מונין לו שתיים, שתיים - מונין לו שלש! - בתר דשמעיה מוניין סברה. ההוא שטרא דהוה כתב ביה "בשנת פלוני ארכן", אמר רבי חנינא: 'בדק אימתי עמד ארכן בארכנותיה'. - ודלמא דאריך מלכותיה! - אמר רב הושעאי: קד מנהגה של אומה זו, שנה ראשונה קורין לו "ארכן", שנה - קורין לו "דיגון". - ודלמא עבורי עברוהו והדר אוקמוהו! אמר רבי ירמיה: ההוא - "ארכן דיגון" קראו ליה. תנו רבנן: "הריני נזיר הינא", סומכוס אמר: "הינא" - אחת, "דיגון" - שתיים, "מריגון" - שלש, "מטריגון" - ארבע, "פנטיגון" - חמש. תנו רבנן: בית עגול דיגון, מריגון, פנטיגון - אינו מטמא בנגעים, מטריגון - מטמא בנגעים. מנא הני מילי? דתנו רבנן: למעלה אמר קירי" קירית" - שתיים, למה אמר רבי? אין זמן בזה? אמר ליה רבי שמעון בר רבי לרבי: שמא בין קשריו מובלע? פלייה וזויה. הדר הוא ביה רבי בביושת, אמר ליה: לאו אנא פתבתייה, רבי יהודה חייטא פתביה. אמר ליה: מלך מלשון הרע הזה. וזימנין הוה יתיב קמיה וקא פסיק סידרא בספר תהלים, אמר רבי: כמה מיושר כתב זה, אמר ליה: לאו אנא פתבתייה, יהודה חייטא פתביה. אמר ליה: מלשון הרע הזה. - בשלמא התם איכא לשון הרע, אלא הכא מאי לשון הרע איכא? - משום דרב דימי. דתני רב דימי אחוה דרב ספרא: לעולם אל יספר אדם במוכתו של חברו, שמתוך טובתו בא לדי רעתו. אמר רב עמרם אמר רב, שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום: הרהור עבירה, ועיון תפלה, ולשון הרע. - לשון הרע סלקא דעתך!?

ואפילו הכי הייטין לפסידא דלוח - שאין זה הפסד שיהא הלוח יודע ליהדר כל כך, ולא מסיק אדעתיה שיבא לדי זיף. **בשנת פלוני** - נראה לרבינו יצחק דהאי "ארכן" לאו היינו מלך, אלא ממונה שמסירים אותו משררתו לאחר שנה ואין ממונה עולמית. היינו דפריך: דלמא עברוהו ואמלכוהו, ואף על גב דקרי ליה מלך - כן דרך לקרות שררה לשון מלוכה, כדאמר "מלך רבי יוחנן" (תענית כא, א) "מלך רבה" (ברכות סד, א). אבל אי "ארכן" היינו מלך - אינו דרך שעבירוהו ממלכותו. **הינא** אחת - לשון זוני הוא. כדאמר (שבת לא, ב): בלשון זוני קורין לאחד "הינא", וקשה: דמאי קא משמע לך? דאם אמר "הריני נזיר שתי נזירות" - הווא חייב שתי נזירות? קא משמע, מה לי לשון עברי ומה לי לשון זוני, מה לי לשון מנה ויש לומר: דאם אינו יודע לשון דיגון טריגון, ואמר "הריני נזיר דיגון, טריגון", ואינו משמע בלשון הקדש כמו דיגון שתיים בו, והאי הוה לשון לועז. והא קא משמע לך דהוי כלשון חכמים, חייב אם אמר "דיגון" שתי נזירות. וכי האי גונא אמרינן (בבבירם י, א): "הריני נזיק, נזית, פזיח", איכא דאמרי לשון נברים הכי, ואיכא דאמרי לשון חכמים (ושבדו להוית נזיר בו). **עיון תפלה** - הוא רע כשמזדוהר בתפלתו, כדאמרינן בברכות (נה, א): המעיין בתפלתו בא ליד כאב לב, כדאמרינן התם: אלו דברים המזכירים ענותיו של אדם: קיר נטוי, ועיון תפלה. והשתא הוי דומיא דהרהור עבירה ולשון הרע, שאינו מוציא אבל אינו נראה, דלמא אינו ניצול בכל יום? הרבה בני אדם אינם מצפים מתי יבא תפלתם, שאינם מכוונים כל כך שיעזבו תפלתם ונראה לרבי: דעיון תפלה שהוא רע - שאינם מכוונים תפלתם, כדאמרינן (שבת קכ, א) כהו דברים שאינם אוכל פירותיהם יום, ועיון תפלה, ומחא אין אדם ניצול בכל יום, שאין שום אדם יכול לכוין בתפלתו היטב. והכי אמר בירושלמי (ברכות פרק 'היה קורא' הלכה ז) אמר רבי מנחם: מחוקא טיבותא לרישא דכי מטי למודים כרע מגרמייה. באתרא

זה, אמר ליה: לאו אנא פתבתייה, יהודה חייטא פתביה. אמר ליה: מלשון הרע הזה. - בשלמא התם איכא לשון הרע, אלא הכא מאי לשון הרע איכא? - משום דרב דימי. דתני רב דימי אחוה דרב ספרא: לעולם אל יספר אדם במוכתו של חברו, שמתוך טובתו בא לדי רעתו. אמר רב עמרם אמר רב, שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום: הרהור עבירה, ועיון תפלה, ולשון הרע. - לשון הרע סלקא דעתך!?

דיגון - פינות שתיים, מצד אחת עגול וצדו אחת יש לו שתי פינות. פריגון - דעביד כחוצבא, ויש בה שלש פינות. פנטיגון - יש לו חמש פינות וכדוהו. מטריגון - מרובע. מנא הני מילי - דאין מטמא בנגעים אלא מרובע. למעלה - הוא יכול לומר "והנה הנגע בקיר הבית" וכתב "קירית". הרי כאן ארבע - והיינו מרובע, אבל בית עגול - כולו קיר אחת. "ומראהו שפל מן הקיר" לגופיה אתא. ובפירוש רבינו חננאל: כיוצא בו אמור, אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת השם, שנאמר (איוב כח) "זן יראת ה'" שכן בלשון זוני קורין לאחת "הינא", ושנאו בספריהם בתובה. הוא ביה בביושת - כסבור שהוא כתבו. וברצונו לא היו עושין מקושר אלא פשוט, לפי שטועים בו. אי נמי, לפי שהיה מובלע בין קשריו יותר מדאי, שהרי עצמו טעה בו. יהודה חייטא - כן שמו. מלך מלשון הרע הזה - כלומר, לא היה לך להטיא אשמה עליה, היה לך לומר: איני כתבתי. מאי לשון הרע איכא - והלא בשבחו של רבינו יצחק חייטא דיבר, כשאמר יהודה חייטא כתבתי בא לדי רעתי - לדי גונתי, מקושר שכתב בשבחו - מכירין שם גונת שבו. עיון תפלה - יש מפרשין: שלאחר שהתפלל דן בלבו שישלם לו הקדוש ברוך הוא שכרו, ויעשה הקדוש ברוך הוא צרכי, וישמע תפלתו, לפי שהתפלל בכונה.

אבק

מאוחר יותר משנת מלכותו הראשונה. מתרץ רבי ירמיה: אָמַר רבי 58
יְרֵמְיָהּ, הָיָה – אותו מלך שהעבירוהו והחזירוהו למלכותו, אֲרַכְבֵּן 59
דִּיגוֹן קָרְאוּ לֵיהּ, אֲרַכְבֵּן על שם תחילת מלכותו עתה, ודיגוֹן על 60
שם שזו מלכותו השניה. 61
אגב לשונות אלו מביאה הגמרא ארבעות שהזכרו בהם לשונות 62
אלו: תְּנֵי רַבְּנָן בתוספתא (נזיר פ"א די"א), האומר 'תְּרֵינִי נְזִיר' (הינא), 63
ולא פירש כמה ימים יהיה נזיר, וְכַפְּכֹס אָמַר, אם אמר 'הריני נזיר 64
הינא', התחייב בנזירות אחת, שלשון 'הינא' היא אחת. ואם אמר 65
'הריני נזיר דיגוֹן', קיבל על עצמו שְׁתַּיִם, שזו משמעות לשון 'דיגוֹן'. 66
וכשומר לשון 'תְּרֵינֵינוּ', התחייב בְּשֵׁלֶשׁ. לשון 'תְּרֵינֵינוּ', התחייב 67
באַרְבַּע, לשון 'תְּנַמְיֵינוּ', התחייב בחֲמִשָּׁה. 68
הגמרא מביאה ברייתא נוספת המתשמשת בלשונות אלו: תְּנֵי רַבְּנָן 69
בתוספתא (נגעים פ"ו ה"א) לגבי נגעי בתים, בֵּית עֲנֹזֵל, וכן בית 'דיגוֹן' – 70
שיש לו שתי פינות, או 'תְּרֵינֵינוּ' – משולש, או 'תְּנַמְיֵינוּ' – מחומש, 71
שיש לו חמשה קירות, אֵינֵינוּ מְטַמָּא בְּנְגֵיעִים, ורק בית 'תְּרֵינֵינוּ' – 72
מרובע, שיש לו ארבעה קירות וארבע פינות, מְטַמָּא בְּנְגֵיעִים. 73
מבררת הגמרא: מָנֵא הֵי מִלְּיָהּ, שרק בית מרובע מטמא בנגעים, 74
דְתַנּוּ רַבְּנָן, נאמר בפרשת נגעים (ויקרא יד לו, לט) וְהָיָה הַנֶּגַע בְּקִירַת 75
הַבַּיִת וְגו', וְהָיָה פֶּשֶׁה הַנֶּגַע בְּקִירַת הַבַּיִת, ויש לדרוש כך, לְמַעַלָּה 76
– בפסוק הראשון אָמַר – יכלה התורה לומר לשון 'קיר', וכתבה 77
לשון 'קירות', ובאה ללמד בזה שהיו שְׁתַּיִם, ולְמַטָּה – בפסוק השני 78
גם כן הוא אָמַר – יכלה תורה לומר לשון 'קיר', וכתבה לשון 79
'קירות', הרי שגמרו בזה עוד שְׁתַּיִם, הָרֵי כָּאֵן אֲרַבְּעַ קִירוֹת, 80
ולומדים מכאן שרק בית מרובע מטמא בנגעים. 81
הגמרא מביאה מעשה שהיה בגט מקושר: הָיָה גֵט מְקוּשָׁר דְאָתָא 82
לְקַמְיָה דְרָבִי – שבא לפני רבי, וְאָמַר רָבִי כְּשֵׁרָאָהּ, אֵינִי זָמֵן בְּזוּהַ, 83
כיון שלא היה הזמן נראה. אָמַר לֵיהּ רָבִי שַׁמְעוֹן בְּרֵי רָבִי לְרָבִי, שָׂמָא 84
זמנו של הגט בין קְשָׁרְיוֹ הוּא מוֹבָלַע – מוּסְתַר. פְּלִיָּהּ – התייר רבי 85
את תפרי הגט, וְחִוְיָהּ – וראה את הזמן הכתוב בו. הָרֵי הוּא בֵּיהּ 86
רָבִי בְּכִישוֹת – חזר רבי והביט רבי שמעון בנו בפנים וזעפות, כיון 87
שהיה סבור שרבי שמעון עצמו כתבו, ורבי סבר שלא ראוי לכתוב 88
כלל שטרות מקושרים כיון שטועים בעשייתן. אָמַר לֵיהּ רָבִי 89
שמעון, לָאוּ אָנְא כְּתִבְתִּיהּ – לא אני כתבתי, אלא רָבִי יְהוּדָה הֵימְנָא 90
כְּתִבְתִּיהּ. אָמַר לֵיהּ רָבִי, כְּלָךְ – הסתלק מלִשׁוֹן הָרַע הָיָה, ואף שרצית 91
שלא אחשוך בך, היה לך לומר רק 'לא אני כתבתי'. 92
הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין לשון הרע: זְמַנֵּין – פעם אחת 93
הָיָה יְתִיב קָמְיָה – היה רבי שמעון יושב לפני רבי, וְקָא פִּסְקִי סִידְרָא 94
– והיה רבי מסיים אחד מחמשה ספרים שְׂבַכְסֵר תְּהִלְיָם, וסבר רבי 95
שרבי שמעון הוא שכתבו, אָמַר רָבִי, כְּמָה מִוְשָׁר וּמוּדוּקְדַ קָתֵב זְהוּ. 96
אָמַר לֵיהּ רָבִי שמעון, לָאוּ אָנְא כְּתִבְתִּיהּ אלא יְהוּדָה הֵימְנָא כְּתִבְתִּיהּ. 97
אָמַר לֵיהּ רָבִי, כְּלָךְ מִלִּשׁוֹן הָרַע הָיָה. 98
שואלת הגמרא: בְּשֵׁלְמָא הָתֵב, לגבי הגט המקושר, אֵיכָא לִשׁוֹן הָרַע 99
במה שאמר רבי שמעון שרבי יהודה חייטא כתבו, כיון שסבר רבי 100
שאין לכותבו, אֵלְלָא הָכָא, לגבי ספר התהילים, מָאי לִשׁוֹן הָרַע 101
אָכָא, והרי שיבא את כתיבתו הנאה של רבי יהודה חייטא. עונה 102
הגמרא: יש בדבר זה לשון הרע, מִשּׁוּם דִּינוּ דְרָב דִּימִי, דְתַנִּי רַב דִּימִי 103
אָחוּת דְרַב סְפָרָא, לְעוּלָם אֵל יִסְרָאֵל אֲדָם מְזוּבָתוֹ שֵׁל תְּכִירוֹ, כיון 104
שְׂמֵיתָהּ שְׂהוּא מְסַר בְּמִזְבָּחַ, הוּא כָּא לִיְדֵי סִיפּוֹר רַעְתּוֹ, שאומר 105
חוץ ממידה פלונית רעה שיש בו, ולא היה לרבי שמעון לשבח. 106
מחשש שיבוא לספר בגנותו. 107
אגב מעשים אלו מביאה הגמרא מימרות נוספות בענין לשון הרע: 108
אָמַר רַב עֲזַרְיָה, אָמַר רַב, שְׁלִישׁ עֲבִירוֹת אֵין אָדָם יְצוּל מִהֶן כָּכֵל יוֹם, 109
הָרִירוֹ עָבְרָה – מחשבת עריות, וְעִינוֹ תְּפַלְּהּ – שאחרי שהתפלל 110
בכונה סבור האדם שישלם לו ה' שכרו וישמע תפילתו, וְלָשׁוֹן 111
הָרַע. 112
תמזה הגמרא: לִשׁוֹן הָרַע סֵלְקָא דְעֵתְקָה – וכי תעלה על דעתך 113
שבכל יום עובר האדם על איסור לשון הרע. 114

וְהָלָא אֵינֵינוּ דוּמָה זְמַנֵּי שְׁל זְהוּ – של הפשוט, לְזַמְנֵי שְׁל זְהוּ – של 1
המקושר, שבימידיה היו כותבים את הזמן בשטרות לפי שנות 2
מלכותו של המלך, ובשטר פְּשׁוּט כתבו את הזמן האמיתי, אם מְלָךְ 3
שְׁנָה אחת מוֹנִין לוֹ בשטר שְׁנָה אחת, ואם מלך שְׁתַּיִם, מוֹנִין לוֹ 4
שְׁתַּיִם, אבל בשטר מְקוּשָׁר אֵין כּוּתְבִים כֵּן, אלא אם מְלָךְ שְׁנָה מוֹנִין 5
לוֹ שְׁתַּיִם, ואם מלך שְׁתַּיִם, מוֹנִין לוֹ שְׁלֹשׁ, כטעם שיבואר להלן. 6
ומבאר רבי את החשש במקושר שיעשו ממנו פשוט, שהרי זְמַנֵּינוּ 7
– לפעמים יכול לקרות דִּינֵיף מִיָּנְיָה וְזוּי – שילוח ממנו מעות בשטר 8
מְקוּשָׁר, והתאריך האמיתי של ההלואה הוא שנה אחת למלך, 9
ויכתבו בשטר המקושר שזו השנה השניה למלכותו, וְמִתְרַמֵּי לֵיהּ 10
זְוִי מִיָּנְיָה בִּינֵי – ויודמנו ללוח מעות בין זמן ההלואה האמיתי לבין 11
הזמן שכתוב בשטר, וְפָרַע לֵיהּ את חובו, וְאָמַר לֵיהּ הֲלוּהָ לְמַלְוָה 12
בעת הפרעון 'הֵב לִי שְׂפָרָא' – השב לי את שטר החוב שלי, שלא 13
תוכל לחזור ולתובעו ממני, וְאָמַר לֵיהּ המלוה 'אֲרַבְּסָ לִי' – אבד לי 14
השטר, וכדי שישלם לו הלוה אף שאינו משיב לו את שטר החוב, 15
כְּתִבָּה לֵיהּ המלוה תְּכָרָא – שובר, שבו מודה המלוה שנפרע חובו, 16
וְיֵשׁ לְחֹשׁוֹשׁ, דְּכִי מְנִי זְמַנֵּיהּ – כשיגיע הזמן שכתוב בשטר, שהוא 17
שנה שניה למלכותו, מִשּׁוּי לֵיהּ פְּשׁוּט – יעשה המלוה מהשטר 18
המקושר שטר פשוט, ויתבע בו את הלוה, וְאֵף שְׁלָלוּהּ יֵשׁ שוֹבֵר 19
לא יפטר מרובו, כיון דְאָמַר לֵיהּ המלוה, (הֵינִי) הֵשְׁתָּא (הוּא) דִּיזְבַּתָּ 20
מִיָּנְיָא – עתה לויית ממני הלוואה זו, כּוּמֵן הַכְּתוּב בְּשֵׁטֵר, ואילו 21
השובר נכתב קודם הלוואה זו, כפי הזמן הכתוב בו, על הלוואה 22
אחרת, שהרי בפשוט כותבים את הזמן האמיתי, ומחמת חשש זה 23
סובר רבי שמקושר שעשו ממנו פשוט. פסול. 24
הגמרא מבארת את דעת רבי חנינא בן גמליאל שמתיר לעשות 25
ממקושר פשוט. אומרת הגמרא: קָא סָבַר רָבִי חֲנִינָא בֵּן גַּמְלִיָאל 26
שְׂאִין בּוֹתְבִין שׁוֹבֵר, כלומר, אם אבד שטר החוב אין הלוה חייב 27
לפרוע תמורת שובר, וממילא אין חשש לתקלה זו. 28
שואלת הגמרא: וְמִי כְּכֵן רָבִי מְקוּשָׁר – וכי רבי היה בקי בדיני 29
שטר מקושר, שמתוך כך ידע להחשיב לרבי חנינא בן גמליאל 30
שהזמן שבו שונה משטר פשוט, וְהָא הִיֵּה מַעֲשֵׂה בְּהוּאָה שֵׁטֵר 31
מְקוּשָׁר דְאָתָא לְקַמְיָה דְרָבִי – שבא לפני רבי, וְאָמַר רָבִי כְּשֵׁרָאָהּ 32
הזמן שבו, שְׂמָר מְאוּחַר הוּא זְהוּ, כיון שהוסיפו בו שנה למלך, 33
וְאָמַר לֵיהּ חֲכַם שְׁמוֹ זְוִינִי, לְרָבִי, כְּךָ מְנַהֲגָה שְׁל אוּפָהּ זו, שאם 34
מְלָךְ שְׁנָה, מוֹנִין לוֹ שְׁתַּיִם, ואם מלך שְׁתַּיִם מוֹנִין לוֹ שְׁלֹשׁ, ותיקנו 35
הכמרים שבגט מקושר יכתבו את הזמן כפי מנהג אותה אומה, כדי 36
להוסיף חילוקי דינים בין הפשוט למקושר, ועל כל פנים מוכח 37
שרבי עצמו לא היה בקי בחיבת הזמן של שטר מקושר. משיבה 38
הגמרא: אֲכַן בְּתוּחִילָה לא היה רבי בקי בזה, אֵף כְּתִיב דִּשְׁמַעָה – 39
אחרי שמעם הלכה זו מוֹנִינֵי, כְּרָבָה – קיבל את דבריו וסבר כן. 40
הגמרא מביאה מעשה שיש ללמוד ממנו את צורת כתיבת הזמן 41
בגט מקושר: הָיָה שְׂמָרָא, הָיָה כְּתִבָּה בֵּיהּ שְׁלוּה פְּלוּנֵי מְפִלוּנֵי מִמּוֹן 42
בְּשֵׁת מֶלֶךְ פְּלוּנֵי 'אֲרַכְבֵּן', כלומר, מתוקן וראוי למלכותו, אך לא 43
היה כתוב בו באיזו שנה למלכותו היתה ההלוואה. אָמַר רַב הֵינְיָא, 44
יְבָרֵךְ, אִימְתֵי עֲמַד אוֹתוֹ אֲרַכְבֵּן בְּאַרְבָּנְוֵיהּ, כלומר, באיזו שנה 45
התחיל למלוך, ובודאי באותה שנה נכתב השטר. 46
מקשה הגמרא: מִנֵּין לרב חנינא שלשון 'ארכבן' הוא מחמת תחילת 47
מלכותו, שאו נעשה מתוקן וראוי לה, וְדָלְמָא לִשׁוֹן 'ארכבן' היא 48
דְאָרְיָה מְלוֹתִיָה – שהתארכה מלכותו כמה שנים. מתרץ רב 49
הושעיא: אָמַר רַב הוּשְׁעִיא, כְּךָ מְנַהֲגָה שְׁל אוּפָהּ זו, שְׁנָה רֵאשׁוּנָה 50
שמוּלְךְ קוֹרִין לוֹ 'אֲרַכְבֵּן', כלומר מתוקן וראוי למלכותו מחדש, שנה 51
שְׁנֵיהּ שמוּלְךְ קוֹרִין לוֹ 'דיגוֹן', שזו לשון 'שתיים' בשפתם. 52
מקשה הגמרא: מִנֵּין שהשטר נכתב בשנה הראשונה למלכותו, 53
וְדָלְמָא עָבְרָי עָבְרוּהוּ – שמא אחרי שמלך כמה שנים העבירוהו 54
ממלכותו, וְהָרֵי אוּקְמוּהוּ – וחזרו והמליכוהו, ולכן קראוהו שוב 55
'ארכבן', אף שבאמת אין זו השנה הראשונה שהתחיל למלוך ואם 56
כן שוב לא יוכל הלוה לגבות מהלקוחות, שמא השטר נכתב 57

49 הקידושין ונתן לו דינר זהב, או שאמר לה שיתן לה דינר זהב ונתן
50 לשלוחה דינר של כסף, אינה מקודשת, שיתכן שרצתה בדווקא
51 את הזהב או את הכסף. רבי שמעון אומר, אם המענה אותה לשכחה,
52 כגון שאמר לה שנתון לה דינר כסף ונתן לה דינר זהב, הרי זו
53 מקודשת, כיון שלא היתה כוונתה להתקדש דווקא בדינר כסף,
54 אלא לכל הפחות בדינר כסף, וכל שכן שנתרצה בדינר זהב.
55 רבי אלעזר סובר כן, דתנן במשנה בגיטין (סה), האשה שאמרה
56 לשלוחה, התקבל לי גיטי – היתה שליח לקבל את גיטי מבעלי
57 ממקום פלוני, וקבלו לה השליח ממקום אחר, פסול, ורבי אלעזר
58 מכשירו. מבארת הגמרא: מר – תנא קמא סבר, קפידא, כלומר,
59 שליחותו היתה דווקא למקום שאמרה לו, ששם לא אכפת לה
60 שידעו שהיא מתגרשת, אבל במקום אחר היא מתביישת שידעו
61 שהיא מתגרשת, וכיון שאינו שלוחה לאותו מקום, לא התגרשה
62 בקבלת הגט על ידו. ומר – רבי אלעזר סבר, מראה מקום הוא לו,
63 ולא התכוונה שיקבל את הגט דווקא במקום זה, אלא שלא יטרח
64 ללכת יותר רחוק ממקום זה שאמרה לו, אך אם יתרצה ללכת אף
65 למקום אחר, רצונה שיקבל עבורה את הגט אף משם, ולכן היא
66 מגורשת.
67 [שינוי במשנה: פשוט שכתוב בו עד אהד בו ומקושר שכתב בו שני
68 עדים, שניהם פסולין].
69 הגמרא מבררת מה החידוש בדינים אלו. מקשה הגמרא: בשלמא
70 דין זה ש'מקושר שכתוב בו שני עדים פסול, איצטרף התנא
71 להשמיענו, דסלקא דעתך אמינא, הואיל ובעלמא – כיון שסתם
72 שטר שיש בו שני עדים פשוט, הךמא נמי במקושר יהא פשוט, קא
73 משמע לן דמקושר שיש בו רק שני עדים, פסול, שתיקנו חכמים
74 שיתחמו בו שלשה. אלא דין זה ש'פשוט שכתוב בו עד אהד פסול,
75 פשיטא, שהרי כל שטר צריך חתימת שני עדים, ומדוע הוצרכה
76 המשנה להשמיענו זאת.
77 מתרין אביי: אמר אביי, לא נצרכא אלא כדי לחדש דאפילו אם יש
78 עד אהד בכתב – חתום על השטר, כגון שטר הלוואה, ועד אהד
79 שמעיד בפיה על ההלוואה, ואינו חתום בשטר, מכל מקום אין
80 לחתימת העד האחד דין 'שטר' שגובים בו מלקוחות הלוה, ושאין
81 הלוה נאמן לומר שפרע את החוב, אלא דין ההלוואה כהלוואה
82 שיש עליה רק עדים בעל פה, שאין גובים אותה מהלקוחות והלוה
83 נאמן לומר שפרע את החוב.
84 הגמרא מביאה את דעת החולק על אביי. אומרת הגמרא: אמרימר,
85 אכשר – הכשרי עדות שהיתה צעירות של עד אהד בכתב, ועד אהד
86 בעל פה, להחשיבה כשטר החתום בשני עדים, שיש לו קול
87 לעדותם, ויכול המלוה לגבות בו את הנכסים מהלקוחות.
88 מקשה רב אשי: אמר ליה רב אשי לאמימר, והא דאמר אביי, שאין
89 עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה מצטרפים, מאי – מה תעשה
90 עמו, כלומר כיצד יתיישבו דבריו עם דין זה. אמר ליה אמימר, דין
91 זה לא שמיע לי' – לא שמעתיו, כלומר, לא סבירא לי' – איני סובר
92 כאביי בדין זה.
93 מקשה הגמרא: אלא לאמימר קשיא – חוזרת הקושיא שמחמתה
94 אמר אביי את דבריו, למה הוצרך התנא להשמיע שגט פשוט
95 שחתם בו עד אחד פסול, והרי פשוט הדבר.

1 משיבה הגמרא: אלא הדבר שאדם נכשל בו בכל יום הוא אבב
2 לשון הרע, והיינו שאומר דבר היכול להשתמע ממנו דבר רע על
3 אחרים.
4 מביאה הגמרא מימרא נוספת: אמר רב יהודה, אמר רב, רוב בני
5 אדם נכשלים בגלל, שמורים לעצמם היתר במשא ומתן לעבב
6 רווח של אדם אחר. ומיעוט נכשלים בעצרות, והכל נכשלים בגלל
7 הרע.
8 התנא הגמרא: בגלל לשון הרע, סלקא דעתך – וכי תעלה על דעתך
9 שכולם נכשלים בזה. משיבה הגמרא: אלא הכל נכשלים באבב
10 לשון הרע.
11 שינוי במשנה (ס): רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג
12 המדינה.
13 הגמרא מבררת במה נחלקו התנאים במשנה. מקשה הגמרא: וכי
14 תנא קמא שאמר את דיני גט פשוט וגט מקושר, לית ליה – אינו
15 סובר שהכל כמנהג המדינה, כלומר, שאם יש מקום שנהגו לעשות
16 את השטרות באופנים אחרים עושים הכל כמנהג המדינה, והרי
17 תנא קמא לא עסק כלל בדין זה ולא משמע שנחלק עליו בזה.
18 מתרין רב אשי: אמר רב אשי, יש אופנים שלדברי הכל הולכים
19 אחר מנהג המדינה, ויש אופנים שנחלקו בהם, באתרא דנהיגי –
20 במקום שנהגים לכתוב גט פשוט, ואמר ליה הבעל לסופר עבד לי
21 פשוט, ואול עבד ליה – והלך ועשה לו גט מקושר, לדברי הכל
22 קפידא – יש הקפדה בדבר, שהרי נהגים בפשוט וגם צידו בפירוש
23 לעשותו פשוט, והגט פסול. וכן הדין במקום דנהיגי מקושר, ואמר
24 ליה עבד לי מקושר, ואול עבד ליה פשוט, דקפידא – יש הקפדה
25 בדבר, והגט פסול.
26 כי פליגי – ומחלוקת תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל היא באתרא
27 דנהיגי בפשוט ומקושר – במקום שנהגים לכתוב גם פשוט וגם
28 מקושר, ואמר ליה הבעל לסופר עבד לי פשוט, ואול עבד ליה
29 מקושר, מר – תנא קמא סבר, קפידא – יש לבעל הקפדה בדבר,
30 וכיון שצידו לכתוב פשוט והוא שנהג וכתבו מקושר, הגט פסול.
31 ומר – רבן שמעון בן גמליאל סבר, מראה מקום הוא לו, כלומר,
32 לא היתה כוונת הבעל לצוותו בדווקא שיעשה פשוט, אלא כוונתו
33 היתה שאם קשה לו לעשותו מקושר, שעשיתו ארוכה וקשה
34 יותר, יעשה פשוט, אבל נוח לו גם כן בכתיבת גט מקושר.
35 אגב דינו של רבן שמעון בן גמליאל, שדברי הבעל אינם בדווקא,
36 הגמרא מביאה תנאים נוספים הסוברים לגבי דינים אחרים
37 שדיבור האדם אינו בדווקא: אמר אביי, רבן שמעון בן גמליאל, ורבי
38 שמעון, ורבי אלעזר, פולחו סבירא להו מראה מקום הוא לו,
39 כלומר, האומר לשלוחו לעשות דבר קל, ועשה השליח דבר קשה
40 יותר, אין זה שינוי בשליחות, כיון שכוונת המשלח היתה להקל
41 מעליו ולא שהקפיד שיעשה זאת דווקא בדרך הקלה.
42 מפרט אביי: רבן שמעון בן גמליאל סובר כן, כמו שמוכח מהא
43 דאמרינן – ממה שאמרנו לעיל, שבמקום שנהגו לכתוב מקושר
44 ופשוט יאמר לסופר לכתוב לו פשוט, לא היתה כוונתו בדווקא
45 שלא יכתוב מקושר, אלא שדי לו בפשוט, אך הוא יכול לעשותו
46 גם מקושר.
47 רבי שמעון סובר כן, דתנן במשנה בקידושין (מה) לגבי אדם שאמר
48 לאשה שיקדשנה בדינר של כסף, ושלחה שליח ליטול את כסף

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו סיון, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום הראשון. כבקשתו אזכירו על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר

צוקללה"ה נב"ג זי"ע בהנוגע לפרנסתו ומצב העסק שלו, ויהי רצון שיבשר טוב בקרוב בזה.

המשך בעמוד הבא

בבא בתרא. גט פשוט – פרק עשירי דף קסה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
רלב
רשב"ם
 תוספות

1 **אבק** לשון הרע – כגון דאמרי "נורא בי פלניא", בערבך (טו, ב). **רוב גגול** – רוב בני
 2 אדם חשודין על הגול, כעין גול, שמונחין להתיירא במשא ובמתן, לעכב איש מירוח הראוי
 3 לו לחבירו. **ותנא קמא** לית ליה מנהגא דמדינה – בתמיהא, אם רבן שמעון בן גמליאל בא
 4 לומר שדיני פשוט ומקושר המפורשין לתנא קמא, אם יש מדינה שנהגו לשנות דינים בענין
 5 אחר, הכל כמנהג המדינה – והלא תנא קמא

6 נמי מודה בהא! **אמר אביי** באתרא דנהיגי כו' –
 7 אתא לפרש אביי באיזה מנהג המדינה מיוצג
 8 לפלוגי תנא קמא ורבן שמעון. **קפידא** – ואם גט
 9 אשה – פסול לגרש בו. **מר סבר קפידא** – ואף
 10 על גב דמנהג המדינה בין בפשוט בין במקושר,
 11 כיון דאמר ליה בפשוט – קפידא הוא, ויפסל
 12 המקושר. ורבן שמעון סבר: הכל כמנהג
 13 המדינה, כלומר מראה מקום הוא לו, שאם
 14 טורח לו לכתוב מקושר – יכתוב פשוט. ומיזה,
 15 אם יכתוב מקושר – טפי ניחא ליה, שהרי מנהג
 16 המדינה בשניהם. **אם הטעה לשבח** – בקדושין.
 17 האומר "התקדשי לי בדינך של כספי" ונמצא של
 18 זהב. אבל בשבח ויחסין – "על מנת שאני לוי"
 19 והוא כהן – לא אמר רבי שמעון מקודשתו, דהא
 20 מציא היא למימרו: מסאנא דרב מברעי לא
 21 בעינא. הטעה לשבח היינו מראה מקום –
 22 מתרצה בשל כסף, וכל שכן בשל זהב.
 23 ובמתקדשת על ידי שלוחה מוקמינן לה התם.
 24 **אסכול** – שהיא אינה רוצה להתבטח במקום
 25 אחר. ורבי אלעזר מכשיר – דסבר: מראה
 26 מקום הוא לו, לטרוח וללכת בשבילה עד
 27 אותו מקום. ואם יחפזין ללכת יותר – תבוא
 28 עליו ברכה. **אמר אביי לא נצרכא** – למינתי
 29 עד אחד בפשוט פסול, אלא היכא דקמסייע
 30 ליה עד אחד בעל פה, ואתא מתניחין
 31 לאשמעינן דלא סמכינן אשטרטא לטרוח
 32 מלקוחות, דשני עדים הכתובים בשטר הוא
 33 דמפקי ליה לקלא, ואינו אלא כמלוה על פה,
 34 וטרפה מבני הרי, כדון המלוה את חבירו
 35 בעדים בלא שטר. וגם הלזה יכול לומר:
 36 פרעתו, ולא יכול המלוה לטעון ללוה: היה לך
 37 לקרוע שטר שבדי. מכיון שלא נעשה בחיובין
 38 חבמים – לא חשבו הלזה, ולא נזכר לשואלו
 39 המלוה. **אמימר** מבשר בעד אחד בעדים –
 40 וכתב ידו מקוים ממקום אחר בכתב, ועד
 41 אחד נמי בעל פה מסהיד על אותה מלוה.
 42 ונראה בעיני דלגומי מכשיר, אפילו לטרוח מלקוחות כאילו נחתמו שני עדים, דעד
 43 אחד בשטר ועד אחד בעל פה מפיק ליה לקלא. ונראים הדברים כן, דסתם מכשיר
 44 – לגמרי משמע. **אי הכי קשיא מתניתין** – דפרכינן: פשיטא!
ומשני:

1 **באתרא** דנהיגי בפשוט ואמר ליה ויל עביד לי פשוט ועבד ליה מקושר – משמע: משום
 2 דאמר ליה "עביד לי פשוט". אבל אי אמר לה סתמא "עיל עביד לי גיטא", ועביד
 3 ליה מקושר – כשר, אף על גב דבאתרא דנהיגי בפשוט. ובקדושין אמר: אף על גב דלא אמר
 4 כי אם "עביד לי גיטא", דהכי איתא בגירסא התם: באתרא דנהיגי בפשוט ועבד ליה מקושר.
 5 **אמר** אביי לא נצרכא אלא בעד אחד כו' –

6 **הכא** משמע: דוקא אחד בכתב ואחד
 7 בעל פה, הא שנים בכתב כל אחד בפני עצמו –
 8 מצטרפין. ואליבא דרבי יהושע בן קרח, וכמאן
 9 דאמר (סנהדרין ל ב) הלואה אחר הלואה
 10 מצטרפין. אי נמי, למאן דאמר לא מצטרפין, שני
 11 שטרות של עד אחד, כגון הודאה אחר הודאה,
 12 שמפרש בכל אחד ואחד "מנה דאדרי לן בהאי
 13 שטרא אחדי נמי קמי פלניא" – מצטרפין. דאי לא
 14 מצטרפין נמי בכי האי גונא – לינקוט הא, וכל
 15 שכן אחד בכתב ואחד בעל פה. ומיזה יש לדחות:
 16 דעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה לא מיירי
 17 בבחאי גונא דהוה שייך למינקט ביה שניהם
 18 בכתב. וכגון שנים מעידים שראו שלוח או
 19 שמעו שהורה, דכי האי גונא הוי שייך למינקט
 20 שניהם (בכתב) אין מצטרפין, אם אינו מצטרף שם.
 21 אלא מיירי כגון שאותו שבכתב מעיד על ההלואה
 22 שראה אותה, ושבעל פה מעיד שראה שמסר
 23 השטר הזה לו, שהעד חתום בו, דכבי האי גונא
 24 לא הוה מצוי למינקט שניהם בכתב. ולהכי קשה
 25 נמי לאמימר, שהרי יש במסירת שטר זה שני עדי
 26 מסירה, שהעד חתום הוא כעד מסירה, דמוכח
 27 שמוסר לו מלוה, שהוא לא היה חתום אלא בצדו
 28 של לזה. והעד שבעל פה מעיד שמסרו לזה
 29 מלוה – הלכך כשר אף על פי שלא חתם עליו
 30 אלא עד אחד, שהרי על מסירתו יש שני עדים,
 31 וקיימא לן כרבי אלעזר. אבל שניהם בכתב יחידין
 32 – פסולין לכולי עלמא, שאין על כל שטר ושטר
 33 אלא עד אחד. וסברא הוא, דלא אשכחון בשום
 34 מקום שטר בעד אחד לבד שיעול. והכי משמע
 35 נמי מדחשיב עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה
 36 בזה אחר זה, ואי הוי בשניהם מעידין על ראית
 37 המלוה או על שמיעת הודאה – אמאי קרי להו
 38 זה אחר זה? והלא יוכלין לדיות כאחד, כגון שכתב
 39 בשטר "בפני פלוגי אני החתום ובפני פלוגי, לזה
 40 פלוגי מפלוגי מנה", ושבעל פה מעיד "בפני פלוגי
 41 ובפני פלוגי החתום, לזה פלוגי מפלוגי! ולפי מה
 42 שפירשהו, דעד אחד שבעל פה היינו שמעיד על מסירת שטר שחתום בו העד – אתי שפיר
 43 הא דבעי לקמן סתמא בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה אי מצטרפין, דמשמע סתמא בלא
 44 פירוש שלא ראו שניהם כאחד, שההלואה והמסירה לא היו כאחד, שלא היה יכול למצוא
 45 ששניהם מעידין על ההלואה אלא כענין זה. שאם מעידין כל אחד על ראית המלוה
 46 או שמיעת הודאה – אין השטר מועיל כלל, והוי לגומי כמאן דליתיה כיון שאין עד מעיד על מסירתו כדפירשית. ומיזה קצת קשה, כי נראה שהעד החתום חשוב כעד בשעת מסירה, שעל
 47 או שמיעת הודאה – אין מוכיח בשטר שראו או שמעו כאחד. שראית העד בעל פה היתה בשעת ראיה או בשעת שמיעה. אבל ראית העד שבשטר חשיבין לה כאילו היתה בשעת מסירה,
 48 לפי שהרבה פעמים היתה בלא ראות המלוה כלל, כדתנן (בבא בתרא קטו, ב) כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו, ומוקי לה אביי (בבא מציעא יג, א) כמאן דאמר אפילו בשטרי
 49 (ולאו) אקנייתא. דערידו בחתומיו וכן לו. הלכך, אף על פי שאינו מוכיח השטר שלא ראה המלוה – לא חשיבין ראיתו כאחד, שאין חשוב עד בראיה זו. מאחר שאין ראיתו יודע לנו על
 50 ידי השטר, אלא עיקר עדותו אינה אלא לבדה שזה השטר מסר לזה המלוה – להכי לא חשיבין עדותו כראית המלוה אפילו אם ראה אותו. ובירושמי (פרק שני דכתובות) גרסינן: ונעירא
 51 בעיני עד אחד בכתב ועד בעל פה מהו ושיצטרפו? ועד אחד בכתב כלום הוא? לרן? צריכא, כשהיו שנים מצו לקיים כתב ידו של ראשון ולא מצו לקיים כתב ידו של שני.
 52 **מזה**

אָלָא, אָבָק לְשׁוֹן הָרַע. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: רׁוֹב בְּנֵי
בְּגוּל, וּמֵעוּט פְּעֻרוֹת, וְהַכֵּל בְּלִשׁוֹן הָרַע. - בְּלִשׁוֹן
הָרַע סֵלְקָא דְעֵתְרָ? אֵלָא, אָבָק לְשׁוֹן הָרַע. "רַבֵּן
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: הַכֵּל פְּמַנְהָ הַמְדִינָה". וְתַנָּא
קָמָא לִית לִיה מְנַהֵג מְדִינָה? אָמַר רַב אִשִּׁי: בְּאַתְרָא
דְּנַהֲיֵי פְּשׁוּט, וְאָמַר לִיה: "עֲבִיד לִי פְּשׁוּט", וְאָוַל
עֲבַד לִיה מְקוּשֶׁר - קְפִידָא; נַהֲיֵי מְקוּשֶׁר, וְאָמַר לִיה:
"עֲבִיד לִי מְקוּשֶׁר", וְאָוַל עֲבַד לִיה פְּשׁוּט - קְפִידָא;
כִּי פְּלִיגִי - בְּאַתְרָא דְּנַהֲיֵי בְּפְּשׁוּט וּמְקוּשֶׁר, וְאָמַר
לִיה: "עֲבִיד לִי פְּשׁוּט", וְאָוַל עֲבַד לִיה מְקוּשֶׁר - מַר
סָבַר: קְפִידָא, וְמַר סָבַר: מַרְאָה מְקוּם הוּא לֹא. אָמַר
אֲבִי: רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי אֶלְעָזַר,
כּוֹלְהוּ סְבִירָא לְהוּ: מַרְאָה מְקוּם הוּא לֹא. רַבֵּן שְׁמַעוֹן
בֶּן גַּמְלִיאֵל - הָא דְאָמְרֵי, רַבִּי שְׁמַעוֹן - דְּתַנּוּ, רַבִּי
שְׁמַעוֹן אָמַר: אִם הִטְעָה לְשִׁבְחָ - הָרִי זֶה מְקוּדָּשָׁת.
רַבִּי אֶלְעָזַר - דְּתַנּוּ: הָאִשָּׁה שְׁאָמְרָה "הַתְּקַבֵּל לִי
גִּיטִי מִמְּקוּם פְּלוּגִי", וְקִבְּלוּ לָהּ מִמְּקוּם אַחֵר - פְּסוּל,
וְרַבִּי אֶלְעָזַר מְכַשֵּׁר; מַר סָבַר: קְפִידָא, וְמַר סָבַר:
מַרְאָה מְקוּם הוּא לֹא. ["פְּשׁוּט שְׁפָתוֹב בּוֹ עַד אַחֵר"
כו']. בְּשִׁלְמָא מְקוּשֶׁר שְׁפָתוֹב בּוֹ שְׁנֵי עֲדִים פְּסוּל
- אִיצְטְרִיךְ, סֵלְקָא דְעֵתְרָ אֲמִינָא: הוּאִיל וּבְעָלְמָא
פְּשֶׁר הֶכָּא נְמִי כְּשֶׁר, קָא מִשְׁמַע לָן דְּפְסוּל. אֵלָא
פְּשׁוּט שְׁפָתוֹב בּוֹ עַד אַחֵר - פְּשִׁימָא! אָמַר אֲבִי:
לֹא נִצְרְכָא, דְאִפִּילוּ עַד אַחֵר בְּכֻתָּב וְעַד אַחֵר בְּפִה.
אֲמִימַר אֲכִשֶׁר בְּעַד אַחֵר בְּכֻתָּב וְעַד אַחֵר עַל פִּה.
אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי לְאֲמִימַר: וְהָא דְאֲבִי מַאי? אָמַר
לִיה: לֹא שְׁמַעֵי לִי, כְּלוּמַר לֹא סְבִירָא לִי. - אֵלָא קָשְׁיָא
מִתְנִיתִין!

המשך מעמוד הקודם

בודאי למותר לעוררו אשר עצה היעוצה למנוע הקישויים בהרחבת הפרנסה, הוא, לכל לראש
 להרבות בצדקה, שעל זה אומר הקב"ה הן ומפרנס לכל, ובחנוני נא בזאת, וכבר אמרו רז"ל שהנתנה
 של הקב"ה הוא לא רק יברכך אלא גם וישמרך, שיהי שמור מכל בכל וישתמש בה מתוך בריאות
 ושמחה, וככל שירבה בצדקה תתרבה ההצלחה...

בברכה.

1 מה הם פסולא דאורייתא — לזמן דאמר בפרק "המגשר" (גיטין פו, א) גבי יש בו זמן
2 ואין בו אלא עד אחד הולד כשר — בכתב ידו ועד דוקא, אבל כתב סופר ועד פסול
3 לגמרי — אתי שפיר. אבל לזמן דאמר נמי התם: כתב סופר ועד נמי כשר הולד, ואפילו
4 בסופר דלא מובהק — קשה: אמאי קרי ליה הכא פסול דאורייתא? ויש לומר: דההיא כאבי
5 דהכא סבידא ליה, אי נמי, הכא מיירי שהסופר

6 בעצמו חתם, או שכתבו קרוב או פסול.
7 **הכא** נמי פסולא דאורייתא — לאו דאורייתא
8 ממש, דגט מקושר מדרבנן הוי כדאמר
9 לעיל. אלא מה שהולד ממזר מדרבנן, כי היכי
10 דהוי ממזר בפסול פשוט — קרי ליה דאורייתא,
11 ולא דוקא. ורשב"ם פירש פסול דאורייתא
12 — דלא גבי ממני חרי. ואין נראה לרבי, דאפילו
13 כי הוי פסולא דרבנן לא היה גבי ממני חרי.
14 **אימא** נסבא — תימה לרבי: מאי פירש?
15 תפסת מועט תפסת! והכי הוי מצי
16 לדחויי דנסבא פחות מדינר. מיהו, עוד קשה:
17 דבכתובות פרק בתרא (ק, ב) אמרין: כתוב בו
18 בבל — מנגדו מנמעת שבבבל, כתוב בו כסף
19 תתם — כל מה שירצה לזה מנגדו. פירושו:
20 מטבע פחותה של כסף, ופרקי: ואימא נסבא.
21 ותימא: וכי נסבא פחותה מאיטר שאין בו
22 רק (שמונה) פרוטות? ומאי שנא נסבא ממני
23 פרוטות? דהא "מה שירצה" קאמר התם —
24 היינו מטבע פחות של כסף, מדפרין עלה:
25 ואימא פריטי, ומשני: פריטי דכספא לא עבדי
26 אינשי — מכלל דמטבע פחותה של כסף דעבדי
27 אינשי נתון לו. והכא נמי בשמעתין משמע
28 הכי דגריני מאיטר, אם נפרש דבמכ גריעותא
29 מקשה "אימא נסבא", דאי לא גריע טפי מאיטר
30 — ברישא הוי ליה לאקשווי "ואימא פריטי",
ורבינו

1 **מתניתין!** - **הא קא משמע לך, דשנים במקושר פעד**
2 **אחד בפשוט, מה התם פסולא דאורייתא, אף הכא**
3 **נמי פסולא דאורייתא, תדע, דשלוהו מתם חבריא**
4 **לרבי ורמיה: עד אחד בכתב ועד אחד על פה, מהו**
5 **שיצטרפו? אליבא דתנא קמא דרבי יהושע בן קרחה**
6 **לא תיבעי לך, דאפילו שנים בכתב ושנים על פה לא**
7 **מצטרפי, אלא כי תיבעי לך - אליבא דרבי יהושע**
8 **בן קרחה: שנים בכתב ושנים על פה הוא דמצטרפי,**
9 **אבל עד אחד בכתב ואחד על פה לא מצרפינו, או**
10 **דלמא לא שנא? שלח להו: אני איני פדוי ששלחתם**
11 **לי, אלא פד דעת תלמידכם נוטה - שיצטרפו. אמר**
12 **ליה: אגן הכי מתנינן לה, דשלוהו ליה חבריא לרבי**
13 **ורמיה: שנים שהעידו אחד בבית דין זה ואחד בבית**
14 **דין זה, מהו שביבאו בית דין אצל בית דין ויצטרפו?**
15 **אליבא דתנא קמא דרבי נתן לא תיבעי לך, דאפילו**
16 **בחד בית דינא נמי לא מצטרפי, אלא כי תיבעי לך -**
17 **אליבא דרבי נתן: בחד כי דינא הוא דמצטרפי, אבל**
18 **בתרי כי דינא לא מצטרפי, או דלמא לא שנא? ושלח**
19 **להו: אני איני פדוי שאתם שלחתם לי, אלא פד דעת**
20 **תלמידכם נוטה - שיצטרפו. מר בר חייא אמר, הכי**
21 **שלחו ליה: שנים שהעידו בבית דין זה וחזרו והעידו**

22 **בבית דין זה, מהו שביבאו אחד מכל בית דין ויצטרפו? אליבא דרבי נתן לא תיבעי לך, השתא**
23 **עדים מצרפינו, דיני מובעיא? אלא כי תיבעי לך - אליבא דתנא קמא דרבי נתן: עדים הוא**
24 **דלא מצרפינו, אבל דיני מצרפינו, או דלמא לא שנא? שלח להו: אני איני פדוי שאתם**
25 **שלחתם לי, אלא פד דעת תלמידכם נוטה - שיצטרפו. רבינא אמר, הכי שלחו ליה: שלשה**
26 **שישבו לקיים את השטר, ומה אחד מהן, צריכי למכתב: "במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי",**
27 **או לא? שלח להו: אני איני פדוי שאתם שלחתם לי, אלא פד דעת תלמידכם נוטה - שצריכין**
28 **למכתב "במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי". ועל דא עילוהו לרבי ורמיה בני מדרשא. משנה**
29 **פתיב בו "וזוין מאה דאינון סלעין עשרין" - אין לו אלא עשרין; "וזוין מאה דאינון תלתין**
30 **סלעין" - אין לו אלא מנה. "כסף וזוין דאינון" ונמחק - אין פחות משתים. "כסף סלעין דאינון"**
31 **ונמחק - אין פחות משתים. "דרבננות דאינון" ונמחק - אין פחות משתים. פתיב בו מלמעה**
32 **מנה ומלמטה מאתים, מלמעה מאתים ומלמטה מנה - הפל הולך אחר התחתון. אם פן, למה**
33 **פתיבין את העלוין? שאם תמחק אות אחת מן התחתון - ילמד מן העלוין. גמרא תנו רבנן:**
34 **אמר "כסף" - אין פחות מדינר כסף; "כסף דינרין" ו"דינרין כסף" - אין פחות משני דינרין**
35 **כסף; "כסף דינרין" - אין פחות משני דינרין דהב, כסף. אמר מר: "כסף" - אין פחות**
36 **מדינר כסף, ואימא: נכסא! אמר רבי אלעזר: דכתוב ביה "מטבע" - ואימא: פריטי! אמר רב**
37 **פפא: באתרא דלא סגי פריטי דכספא. תנו רבנן: "דהב" - אין פחות מדינר דהב; "דהב דינרין"**
38 **"דינרין דהב" - אין פחות משני דינרין דהב; דהב דינרין - אין פחות משני דינרין כסף, דהב.**
39 **אמר מר: "דהב" - אין פחות מדינר דהב. אימא: נכסא! - אמר רבי אלעזר: דכתב "מטבע".**
ואימא:

1 ומשני: הא קא משמע לך — מתניתין דקתי פשוט שכתוב בו עד אחד פסול — שלמד
2 מקושר ממנו, ולהכי תנייה לעד אחד, למימרא: מה עד אחד פסול דאורייתא, דכתבי
3 (דברים ט) "לא יקום עד אחד באיש" כו' — אף שנים שבמקושר הטילו עליו חכמים
4 פסולא דאורייתא, ואם גט — אינה מנורשת, ואם שטר מלזה הוא — אינו טורף
5 ממשעבדי. אבל אם יש שם עד אחד בעל פה
6 עם עד אחד החתום בשטר — אז יזדה השטר
7 כשר לגמרי, דמצטרפין. תדע דשלוהו ליה כו' —
8 ושלוהו לזה דמצטרפין. דשלוהו ליה חכמים לרבי
9 ירמיה לבתר דאפקדו מבי מדרשא, כדאמר
10 בפרק "לא יחפור" (בבא בתרא כג, ב), אפקה
11 לרבי ירמיה מבי מדרשא, ועל דא עילוהו
12 כדארמין במסנא. מהו שיצטרפו — דנימא
13 כמאן דחתימי תרויהו, בשטרא דמה. **אליבא**
14 **דתנא קמא דרבי יהושע בן קרחה כו' —**
15 **פלוגתייהו בסנהדרין בפרק "זה הורר" (ל, א)**
16 **דתיא: אין עדותן מצטרפת בבית דין עד שיראו**
17 **שניהם כאחד, רבי יהושע בן קרחה אומר: אפילו**
18 **בוה אחד זה, אין עדותן מתקיימת עד שיעידו**
19 **שניהם כאחד, רבי נתן אומר: שומעין דבריו של**
20 **זה היום, וכשיא חבירו למחר שומעין דבריו.**
21 **והני שני מחלוקת, של רבי יהושע בן קרחה**
22 **ורבנן דרבי נתן, ורבנן, התם מפרש שטמא,**
23 **איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא.**
24 **השתא — השנים החתומים בשטר ורובצין אנו**
25 **לקיים עדותן בשטר שהן חתומין בו, או שנים**
26 **בעל פה לענין לגבות ממוק בעדותן בלא שטר —**
27 **אין מצטרפין אם לא שראו שניהם כאחד את**
28 **עדותן, ואף על גב דבמכ נפשי תרויהו אחד**
29 **מנה קא מסהדי, אליבא דרבי יהושע — שנים**
30 **בכתב ושנים בעל פה מצטרפין, אפילו אם בוה**
31 **אחד זה ראוי עדותן, אבל אם עד אחד בכתב כו',**
32 **אמר ליה — רב אשי לאמימר: אגן הכי מתנינן**
33 **לה כו', ולא תקשי מיניה לאבי דאמר אין**
34 **מצטרפין, מהו שביבאו בית דין — אין האצל בית**
35 **דין אחר לצרף עדותן ששמעו, ושפטו לפי**
36 **העדות. אליבא דתנא קמא דרבי נתן — למעלה**
37 **פירשתיה, ובשראו שניהם כאחד, אפס לא**
38 **העידו בבית דין כאחד, בהכי פליגי רבי נתן**
39 **ורבנן. ומה אחד מהן — לאוחר שהעידו העדים**
40 **על חתימת ידם בפני שלשה, ואין קיום השטר**
41 **אלא בשלשה, דבעינן בית דין לקבל העדות**
42 **וחד ליתוהי — דלא מתחוי כשיקרא מאי דכתיב**
43 **ברישא "במותב תלתא הוינא" ובסופו לא נחתמו**
44 **אלא שנים: על דא עילוהו — שהשיב להם**
45 **כדווגן. דהא דאפקדוהו ששאל שלא כדווגן: רגלו**
46 **אחת חוץ לתחום ורגלו אחת בתוך התחום, ועל**
47 **דאפקדו מבי מדרשא בפרק "לא יחפור",**
48 **והשתא הוא דעילוהו. משנה כתוב בו —**
49 **בשטר מלזה: וזוים מאה דאינון עשרים סלעים**
50 **לזה פלוגי מפלוגי. ואף על פי שמאה זווי וזרי הן**
51 **(בכלל) עשרים וחמישה סלעים — אין למלזה**
52 **אלא (מנה) עשרים זוים, דיד בעל השטר —**
53 **התחתונה, והמוציא מחבירו עליו הראיה, ושמא**
54 **כך פירש: מאה זוים ברעיים חסירים שאין שוין**
55 **אלא עשרים סלעים. אין לו אלא מנה — מאה**
56 **זוים. שיש לפרש כך: זוים מאה דאינון תלתין**
57 **סלעים קלים, שאין שוין אלא עשרים וחמישה סלעים, דיד בעל השטר על התחתונה. הסלע ארבעה דינרין. המנה עשרים וחמישה סלעים. ונמחק — המנין שכתוב בו אחר "דאינון".**
58 **דרבנות — בלעז קנינוש, והם דרבנות שבספר עזרא (ב) ו"מלמטה מאתים" — כשכפל דבריו בשטר. הכל הולך אחר התחתון — אלא שלא ידא כתוב בשישה אחרונה. למה בותבין**
59 **את העלוין — והואיל ובסוף היטור חזרו וכופלו את דבריה, שכותבין ושונין אחריות ממון זה: "וכך רב קבלתי עלי ועל ירתי" כו'. גמרא תנו רבנן: כסף — כסף**
60 **לזה פלוגי מפלוגי. כסף היטור כסף אין פחות משני דינרין כסף, לזה, דהכי משמע: כסף שני דינרין לזה פלוגי מפלוגי. כסף בדינרין אין פחות משני דינרין כסף —**
61 **ד"כסף בדינרין" משמע: כסף לזה פלוגי מפלוגי שוה שני דינרין של זה, וכדמפרש לקמן שכתוב "כסף בדינר" משמע: בדינר זה. אבל ב"דינרין" — היינו שני דינרין של כסף (אין פחות**
62 **מכסף בשוה שני דינרין של זה). וזה בדינרין אין פחות משהו שני דינרין של כסף — אותו זהב שלזה, וכדמפרש לקמן ד"דינרין" משמע של כסף.**

העדויות ששמעו. וביארו בני הישיבה את שאלתם, אֵלֶיךָ דְרָבִי
נְתָן, לֹא תִיבְעֵי לָךְ, דְּהִשְׁתַּמְּתָא, אֲפִילוּ עָרִים מְצַרְפִּין, אֵף שְׂאִינִם
מְדִיִיקִים כָּל כֶּךָ בְּדַבְרֵיהֶם, דְּיִינֵי מִיבְעָא – וְכִי יֵשׁ סַפְקֵי שְׂאֵף הַדִּינִים
יִכְוֹלִים לְהַצְטַרֵּף, שְׁהֵרִי הֵם מְדִיִיקִים לְחֻקּוֹר הַטֵּב. אֵלֶּא, כִּי תִיבְעֵי
לָךְ אֵלֶיךָ דְּתַנָּא קַמָּא דְרָבִי נְתָן, הָאֵם עָרִים שְׁהֵעִידוּ זֶה שְׂלֵא בְּפָנֵי
זֶה הוּא דְלֵא מְצַרְפִּין, אֲבָל דְּיִינֵי מְצַרְפִּין, אוּ דְלֵמָּא לֹא שְׂנָא, וְגַם
דִּינֵים לֹא מְצַטְרְפִים לְדוֹן עַל עֲדוֹת שְׂלֵא שְׁמַעוּ יְחִיד. מְסִיִים מִרַב
חֵיִיא אֵת הַמַּעֲשֵׂה: שְׂלַח לְהוּ רַבִּי יִרְמִיָּה, אֲנִי, אֲנִי כְרִי שְׂאֵתָם
שְׂלַחְתֶּם לִי שְׂאֵלָה זֶה, אֵלֶּא כֶּף דְּעַת תְּלִמְדֵיכֶם נֹטָה, שְׂאֵף לֵתְנָא
קַמָּא דְרַבִּי נְתָן, וְיִצְטְרְפוּ הַדִּינֵים.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה גִירְסָא רְבִיעִית לַמַּעֲשֵׂה זֶה: רְבִינָא אָמַר, הָכִי שְׂלַחוּ
לֵיהּ, שְׂלַחְהוּ דִּינֵים שְׂשִׁיבוּ לְקַיָּים אֵת הַשְּׂטֵר – לְכַתּוּב עַל גְּבֵי הַשְּׂטֵר
'קִיּוֹם', שְׁבִירְרוּ וְנִמְצָא שְׁחֵתִימוֹת הָעֵדִים שְׁבַשְׂטֵר אֲמִיתוּת, וְאַחֲרֵי
שְׁבִירְרוּ אֵת אֲמִיתוֹת הַחֲתִימוֹת, קוּדְם שְׁחֵתְמוּ עַל הַקִּיּוֹם, מֵת אֲחֵד
מֵהוּן, הָאֵם צְרִיכֵי לְמַכְתָּב בְּנוֹסח הַקִּיּוֹם 'בְּמוֹתב תְּלִתָּא הוּיָנָא, וְחֵד
לִיתוּהִי' – בְּמוֹשֵׁב שְׁלֵשָׁה דִּינֵים חֵיִינוּ, וְאַחֵד מִמְדִּינֵים אֵינְנוּ, שְׁמַת,
אוּ לֹא. שְׂלַח לְהוּ רַבִּי יִרְמִיָּה, אֲנִי, אֲנִי כְרִי שְׂאֵתָם שְׂלַחְתֶּם לִי, אֵלֶּא
כֶּף דְּעַת תְּלִמְדֵיכֶם נֹטָה, שְׂצִיבִין לְמַכְתָּב 'בְּמוֹתב תְּלִתָּא הוּיָנָא וְחֵד
לִיתוּהִי', כִּיּוֹן שְׂאֵם יִכְתּוּב רַק 'בְּמוֹתב תְּלַתָּא הוּיָנָא' יִרְאֵה הַדְּבַר
כְּשִׁקֵּר, שְׁכוֹתְבִים בְּתַחֲלִילָה שִׁישְׁבוּ שְׁלֵשָׁה דִּינֵים, וּבְסוּף יִהְיוּ רַק
שְׁתֵּי חֲתִימוֹת, שְׁהֵרִי הַשְּׂלִישִׁי וְעַל.
מְסִימָא הַגְּמָרָא: וְעַל דָּא – מַלְתָּא לְשׁוּבָה זֶה, כָּל אֲחֵד כְּגִירְסוֹתוֹ,
עֵלְיוֹהוּ לְרַבִּי יִרְמִיָּה וְרַבִּי יוֹזִין – הַכְּסִיטוּ אֵת רַבִּי יִרְמִיָּה לְבֵית
הַמְדֵרְשׁ, שְׁהֵרִי לְעִיל (בב) הַתְּבֹאֵר שְׁהוּצִיאֹהוּ מִבֵּית הַמְדֵרְשׁ עַל
שְׂשִׂאל שְׂאֵלָה שְׂלֵא כְּהוּגֵן, וְעַתָּה שְׂשִׂלַח לְהֵם תְּשׁוּבָה הַגּוּנָה,
הַחֲזִירוּהוּ לְבֵית הַמְדֵרְשׁ.

משנה

משנתינו דנה בשטרות שנכתבו בהן לשונות שסותרות זו את זו,
וכן בשטרות שיש בהם מחיקות ולא ידוע מה היה כתוב שם.
שטר שכתוב בו פלוני לזה מפלוני וזוין מאה, דאינון סלעין עשרין'
– מאה זו שהם עשרים סלעים, אף שלפי האמת מאה זוהו הם
עשרים וחמשה סלעים, מכל מקום אין לו למלוה זכות לגבות
בשטר זה אלא עשרין סלעים, כיון שמפרשים את לשון השטר
כאילו נכתב שהוא חייב לו מאה וזוים גרועים, ששום רק עשרים
סלעים.
אך אם נכתב בשטר 'זוין מאה, דאינון תלתין סלעין' – מאה זוהו
שהם שלשים סלעים, ולפי האמת מאה זוהו הם רק עשרים וחמשה
סלעים, אין לו אלא מנה – מאה זוהו בלבד, ומפרשים את לשון
השטר שהוא חייב לו מאה זוהו שששים כשלשים סלעים גרועים.
והטעם בשני דינים אלו הוא כיון שיד בעל השטר על התחנותה/
שהרי הוא בא להוציא מכל שטרו, והמוציא מחבירו עליו להביא
ראיה לדבריו, ולכן אינו מוציא אלא את הסכום שמשמעותו
בשטר ברורה, ולא את מה שיש להסתפק בו.
המשנה דנה עתה בשטרות שיש בהם מחיקות: שטר שנכתב בו
'כסף זוין, דאינון' – זוין כסף, שהם/ ונמחק ההמשך, ולא ידוע
כמה זוין כסף התחייב לו. כיון שכתב 'זוין' ו'דאינון' בלשון רבים,
אין משמעות לשון זו פחות
משתיים, ואף שיתכן שהיה כתוב שם יותר משתיים, יד המלוה על
התחנותה ואינו גובה יותר משתיים. וכן אם נכתב 'כסף סלעין,
דאינון' – סלעי כסף, שהם/ ונמחק ההמשך, אין פחות משתיים. וכן
'דרבנות, דאינון', ונמחק ההמשך, אין פחות משתיים.
המשנה דנה עתה במקום שיש סתירה גמורה בין הכתוב בתחילת
השטר, לכתוב בסופו: אם כתוב בו מלמעלה – בתחילת השטר,
שחייב מנה – מאה זוהו, ומלמטה – בסיום השטר, כשחזר שוב על
סכום החיוב לענין חיוב האחריות כתב שחייב לו מאתיים, או
שכתוב מלמעלה מאתיים, ומלמטה מנה, הכל חלף אחר התחנות –
אחרי הכתוב בסיום השטר, בין אם כתוב שם מנה ובין אם כתוב

מתרצת הגמרא: לאמימר, מתניתין, הא קא משמע לך, השנים
שחותרים במקושר דינם כעד אחד בפשוט, כלומר, מה היה –
בפשוט שחתם בו עד אחד פסולא דאורייתא, שנאמר (דברים יט טו)
'לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת, אף הקא נמי לגבי
מקושר שחתמו בו שנים, אמרו חכמים שיהיה פסולו כמו פסולא
דאורייתא, ואם גירש בו את האשה, אינה מגורשת, ואם היה זה
שטר הלואה אין גובין בו מנכסים משועבדים, אך אין ללמוד
משנתינו שעד אחד בשטר ועד אחד בעל פה אינם מצטרפים.
בברייתא במסכת נהדרין (ל) נחלקו תנאים בשני מחלוקות לגבי
צירופם של שני עדים בדיני ממונות: א. דעת רבי יהושע בן קרחה
ששני העדים אינם צריכים להעיד על מעשה אחד אלא על חיוב
אחד, ואף אם אחד מעיד על הלואה שהיתה ביום ראשון וחבירו
על הלואה שהיתה ביום שני, מצטרפים לחיבו. ואילו תנא קמא
שם סובר שצריכים להעיד על אותו מעשה שראו יחד. ב. דעת
רב נחן שצריכים שניהם להעיד יחד, ותנא קמא שם סובר שאף
אם העיד אחד ביום ראשון וחבירו ביום שני, מצטרפים.
אמימר מביא ראייה לדבריו: תדע שעד אחד בשטר ועד אחד בעל
פה מצטרפים, ממעשה שהיה, ושלחו מהם (משם) תברייא לרבי
ירמיה שהיה יושב מחוץ לבית המדרש, כמבואר לעיל (בב)
שהוציא אותו מבית המדרש, שאלה זו, עד אחד בכתב ועד אחד בעל
פה, מהו שיצטרפו לחיוב ממון. ופירטו בני הישיבה את שאלתם,
אליבא דתנא קמא דרבי יהושע בן קרחה, לא תיבעי לך – אין מקום
להסתפק, שהרי הוא סובר דאפילו שנים המעידים בכתב, וכן שנים
בעל פה, אם אין השנים שכתבו או שבעל פה מעידים על אותו
מעשה, לא מצטרפי, וכל שאם לא העידו שניהם יחד אלא
אחד בעל פה ואחד בכתב שאין עדותם מצטרפת. אלא כי תיבעי
לך, אליבא דרבי יהושע בן קרחה, האומר שאף אם הם מעידים על
שני מעשים שונים אפשר לצרפם, והוא הדין שאם לא העידו יחד
אפשר לצרפם, שלדבריו יש להסתפק האם רק שנים בכתב וכן
שנים בעל פה, הוא דמצטרפי, כיון שיש כאן עדות שלימה בכתב
או בעל פה, אבל עד אחד בכתב ואחד על פה לא מצריפינן, כיון
שכל אחד בפני עצמו אינו יכול לחייב ממון, או דלמא לא שניא.
מסיים אמימר את ראייתו: ושלח ליה רבי ירמיה, אני, אני כרי
להכריע בדבר, ששלחתם לי שאלה זו, אלא כף דעת תלמידיכם
נוטה, שיצטרפו, והיינו כדברי אמימר, ולא כאביי האומר שאינם
מצטרפים.
דוחה רב אשי: אמר ליה רב אשי לאמימר, אנו, הכי מתנינן לה –
אנו שונים מעשה זה כך, באופן שאין ממנו קושיא על אביי, ושלחו
ליה תברייא לרבי ירמיה, שנים שהעידו את אותה עדות, שאלה
העיד בבית דין זה ואחד בבית דין זה, וכל בית דין בפני עצמו אינו
יכול לחייב ממון על פי עד אחד, והלכו העדים למקום רחוק, מהו,
האם אפשר שיבואו בית דין אצל בית דין, ויצטרפו הדיינים לדון
על פי העדויות ששמעו, כשם שבית דין אחד יכול לצרף שתי
עדויות אף שלא העידו יחד. וביארו בני הישיבה, אליבא דתנא
קמא דרבי נחן, לא תיבעי לך, שהרי הוא סובר דאפילו אם ראו יחד
את העדות, וגם העידו שניהם בחד בית דינא, אם העידו זה שלא
בפני זה נמי לא מצטרפי, וכל שכן שאם העידו בשני בתי דינים
שאינם מצטרפים. אלא, כי תיבעי לך, אליבא דרבי נחן, האם דווקא
כשהעידו בחד בי דינא אף שהעידו זה שלא בפני זה הוא דמצטרפי,
אבל אם העידו תרתי בי דינא, לא מצטרפי, או דלמא לא שניא, ואף
שהעידו בשני בתי דינים, מצטרפים. ושלח ליה רבי ירמיה, אני, אני
כרי שאתם שלחתם לי שאלה זו, אלא כף דעת תלמידיכם נוטה,
שלרבי נתן יצטרפו.
הגמרא מביאה גירסא שלישית במעשה זה: מר בר רבי אמי, הכי
שלחו ליה לרבי ירמיה, שנים שהעידו בבית דין זה, והלכו שנים
מהדיינים למדינת הים, וחוורו והעידו אותם עדים בבית דין זה –
אחר, וגם שם הלכו שני דיינים למדינת הים, ושוב חזרו והעידו את
עדותם בבית דין שליש והלכו להם שנים מן הדיינים, מהו שיבואו
דיין אחד מכל בית דין, ויצטרפו שלשת הדיינים לדון על פי

35 שני תורים, אחד לעולה ואחד לחטאת, ואסורה לאכול בקדשים
 36 עד שתביא קרבנה. אם היא מסופקת אם הפילה ולד ממש או
 37 שהפילה רוח שאינה מטמאת אותה, וכן אם היא מסופקת אם
 38 ראתה דם בימי נדתה ואינה חייבת בקרבן ובה או שראתה דם בזמן
 39 אחר וחייבת בקרבן, מביאה חטאת העוף הבאה על הספק, ואין
 40 החטאת נאכלת אלא נשרפת.
 41 הגמרא מביאה ראייה לחילוקו של רב אשי. מבארת הגמרא: ומָנָא
 42 תִּימְרָא – מנין לנו לומר דְּשֹׂאנִי בִּין לִשְׁוֹן דִּינְרִין, לְבִין לִשְׁוֹן דִּינְרִין,
 43 (דתינא) [דְּהִנְנָן] במשנה בכריתות (ח). הַאִשָּׁה שֶׁהָיוּ עָלֶיהָ סָפֵק הַמֶּשׁ
 44 לְיָדוֹת, כלומר שהפילה חמש פעמים דבר שהוא ספק ולד המטמא
 45 טומאת לידה, ספק רוח בלבד שאינה נטמאת בו, או שיש עליה
 46 סָפֵק הַמֶּשׁ וְיָבֹת – שחמש פעמים ראתה דם במשך שלשה ימים,
 47 ואינה יודעת אם היה זה בימי נדתה ופטורה מקרבן, או שהיה זה
 48 שלא בימי נדתה וחייבת קרבן ובה, מְבִיאָה קֶרְבָּן אֶחָד עַל כָּל
 49 חמשת הספיקות. תור לחטאת ותור לעולה, וקרבנות אלו אינם
 50 נאכלים אלא נשרפים, וְאִזְבָּלֹת בְּזָבָחִים, כיון שקרבן אחד מתירה
 51 לאכול בזבחים אף אם התחייבה בכמה קרבנות, וְאִין הַשְּׂאֵר עָלֶיהָ
 52 חוֹבָה – אינה חייבת להביא מספק את ארבעת הקרבנות האחרים,
 53 כיון שקרבנות אלו נשרפים ואינם נאכלים, ובקושי התירו לה
 54 להביא קרבן אחד כדי להתירה לאכול בקדשים. אִם הָיוּ עָלֶיהָ
 55 הַמֶּשׁ לְיָדוֹת וְדָאוֹת, או הַמֶּשׁ וְיָבֹת וְדָאוֹת, מְבִיאָה קֶרְבָּן אֶחָד
 56 וְאִזְבָּלֹת מִיַּד בְּזָבָחִים, כיון שקרבן אחד מתירה לאכול בקדשים,
 57 וְהַשְּׂאֵר עָלֶיהָ חוֹבָה – חייבת להביא את ארבעת הקרבנות האחרים
 58 שהתחייבה בהם.
 59 ממשיכה המשנה: מַעֲשֶׂה שֶׁהִתְיַקֵּר מַחִיר הַקִּינִים, וְעַמְרֵי קִינִים
 60 בִּירוּשָׁלַיִם בְּדִינְרֵי זָהָב – במחיר שני דינרי זהב לשני קינים, אֶמְרָ רַבִּין
 61 שֶׁמַּעֲזֵן בֶּן גַּמְלִיאֵל, הַמַּעֲזֵן הָיָה – לשון שבועה בבית המקדש, אִם
 62 אֶלֶן הַלְּלִיָּהּ, עַד שֶׁיְהִיוּ הַקִּינִים נִמְכָּרִים בְּשְׁנֵי דִינְרִין שֶׁל כֶּסֶף לְכָל קָן,
 63 כדי שלא יתעכבו הנשים ולא יתבטלו מפריה ורביה. וכדי לגרום
 64 לכך שירד מחירים של הקינים, נִכְנָם רַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְבֵית
 65 דִּין וְלִימָה, הַאִשָּׁה שֶׁהָיוּ עָלֶיהָ הַמֶּשׁ לְיָדוֹת וְדָאוֹת, אִן הַמֶּשׁ וְיָבֹת
 66 וְדָאוֹת, מְבִיאָה קֶרְבָּן אֶחָד, וְאִזְבָּלֹת בְּזָבָחִים, וכפי שהיה הדין ידוע
 67 קודם לכן, וְהוֹסִיף וְלִימָה, שֶׁאִין הַשְּׂאֵר עָלֶיהָ חוֹבָה, וכדעת רבי
 68 עקיבא בכריתות (ח).

1 מקשה הגמרא: וְאִמָּא פְּרִיטָא – שמא נאמר שהתחייב לו פרוטה
 2 של זהב, ולא דינר. מתרצת הגמרא: פְּרִיטָא דְּהִקְבָּא לֹא עָבְדִי אִינְשֵׁי
 3 – אין דרך בני אדם לעשות פרוטות של זהב, אלא כוונתו למטבע
 4 הזהב הקטן ביותר שדרך בני אדם לעשות, שהוא דינר זהב.
 5 הגמרא מבארת את הסיפא של הברייתא: אם כתב לשון וְהָבָה
 6 בְּדִינְרִין, אִין חִיבוּ פְּחֹת מִכְּשֵׁי דִינְרִין כְּסָף, וְהָבָה, כלומר זהב
 7 בשווי שני דינרין של כסף. מקשה הגמרא: מנין שלשון 'דינרין'
 8 היינו דינרין של כסף, וְאִמָּא – ומדוע לא נאמר ונפרש שגם 'דינרין'
 9 הכוונה לדינרי זהב, ומה שכפל את לשונו ואמר 'זהב בדינרין'
 10 היינו כיון דְּהִקְבָּא פְּרִיטָא כְּתָרֵי דִינְרֵי דְּהִקְבָּא קְאָטֵר – כוונתו היתה
 11 לשברים של זהב בשווי שני דינרי זהב.
 12 מתרצת הגמרא: אֶמְרָ אַבְיֵי, הַכָּלל בּוֹה הוּא שִׁיר פְּעַל הַשְּׂמֵר –
 13 המלוה, הבא לגבות בשטרו, עַל הַתְּחַתְּוֹנָה, כיון שהמוציא מחבירו
 14 עליו הראיה, ואינו יכול להוציא מהלוה אלא כמשמעות הפחותה
 15 ביותר שבשטר, וכיון שלשון השטר יכולה להתפרש גם כשני
 16 דינרין של כסף, אין מחייבים אותו שני דינרין של זהב.
 17 מקשה הגמרא: (רישא דקתני כסף בדינרין אין פחות משני דינרין
 18 זהב כסף אמאי אימא כספא נסכא בתרי דינרי כספא קאמר). [אִי
 19 הָבִי – אם כך שבכל מקום אומרים שיד בעל השטר על התחתונה,
 20 רִישָׁא נְמִי – גם בברייתא הראשונה שהובאה לעיל (קסו) דשם
 21 מבואר שאם כתב 'כסף בדינרין' חייב דינרי כסף בשווי שני דינרי
 22 זהב, מדוע לא נפרש שהתחייב לו שברי כסף בשווי שני דינרין של
 23 כסף. וכן בברייתא השנייה, שאם כתב 'דהב דינרין' או 'דינרין דהב'
 24 נתן לו שני דינרין של זהב, מדוע לא נאמר שידו על התחתונה
 25 ואין לו אלא זהב בשווי שני דינרין של כסף].
 26 מתרצת הגמרא: אֶמְרָ רַב אִשִּׁי, יֵשׁ חִילוּק בֵּין לִשְׁוֹן דִּינְרֵי לְבִין
 27 לִשְׁוֹן דִּינְרִין, וּבְרִישָׁא מְדוּבָר דְּקָתַב לִשְׁוֹן דִּינְרֵי, שִׁמְשִׁמְעוֹתוֹם
 28 דינרי זהב, ואילו בְּרִישָׁא מְדוּבָר דְּקָתַב לִשְׁוֹן דִּינְרִין, וְסַתֵּם דִּינְרִין
 29 מִשְׁמַעוֹתוֹם הֵיךְ הִיא דִּינְרִין שֶׁל כֶּסֶף, וְלֹא שֶׁל זָהָב.
 30 אשה שילדה או הפילה, חובת להביא כבש לעולה ותור או בן
 31 יונה לחטאת, ואם אין ידה משגת להביא כבש, מביאה שני תורים,
 32 אחד לחטאת ואחד לעולה, ושני תורים אלו מכונים 'קן'. ועד שלא
 33 תביא קרבנה אסורה לאכול בקדשים. וכן אשה שראתה דם במשך
 34 שלשה ימים רצופים, שלא בזמן נדתה, חייבת קרבן ובה, שהוא

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ה סיון, ובטח קבל מכבר מענה על מכתבו הקודם.

הנה יה"ר שקבלתו באופן רשמי הקצבה שלו בעד משרתו בקדש, וכמו שמודיע, תגלה כחות פנימים ביותר למילוי תפקידו - משרה זו ביתר שאת וביתר עז, וכן גם מצד המושפעים תשתפר ההכנה לקבלת הוראותיו בקדש למילוי תפקידם בעולם, מתאים לדבר משנה אני נבראתי לשמש את קוני.

ובזמננו דחשך כפול ומכופל גלות המעלים ומסתיר ביותר עד ששמים אור לחשך וחשך לאור, ואפילו במקום שגם שכל האנושי הבריא מכיר ששקר הוא, מוכרח לזה המאור שבתורה, הוא לימוד פנימיות התורה והליכה בהדרכתה והנהגותיה שהיא הנקראת (ע"י רעיא מהימנא רועם של כל ישראל ולא רק גואל ראשון, אלא גם גואל אחרון), אילנא דחיי דלית תמן כל אחיזה לסטרא אחרא, וכהלשון ברעיא מהימנא פ' נשא ומובא באגרת הקדש לרבנו הזקן סי' כ"ו. ואז מתקיים מאמר רז"ל בענין ת"ת בכלל זכה נעשה לו סם חיים, וכמבואר בארוכה בקונטרס עץ חיים לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, ומובן ע"פ מה שכתב רח"ו בזה בארוכה בהקדמה לשער ההקדמות דברים נוראים ונפלאים.

ברכה.

בבא בתרא. גט פשוט – פרק עשירי דף קסו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רשב"ם תוספות

1 פרישי דהבא לא עבדי אינשי – בשום אתרא. ודלמא בתרי דיני דהבא פריכא קאמר
2 ליה – כלומר, "זהב בדינרין" – תרוייהו בזהב מיירי, אלא שזה מטבע ואידך הוי דהבא
3 פריכא, והכי קאמר: דהבא פריכא בשוה שני דינרין זהב לזה פלוגי מפלוגי. אי הכי רישא
4 נמי – בין אידך ברייתא קמיתא דקתני: "כסף בדינרין" אין פחות מבשני דינרין ודדהב
5 כסף – נימא יד בעל השטר כו', והוה לנו לפרשי:
6 גרוטאות כסף בשני דינר כסף. ובין דרך מנתניא
7 דקתני: "זהב דינרין" ודינרין דהב" אין פחות
8 משני דינרין זהב – נימא: אין פחות משוה שני
9 דינרין כסף זהב רישא דכתב דינרין – דמשמע
10 דינרין זהב, אבל "דינרין" סתם משמע של כסף.
11 ומנא תימרא דשאני לן בין דינרין לדינרין – שזה
12 דינרין של כסף זהב זהב.
13 &רתנן – כל שילדה פרק קמא דכריתות: האשה
14 שיש עליה כסף חמש לידות – חמש פעמים
15 הפילה, ספק רוח ספק ולד. ספק חמש יובות –
16 כגון מקולקלת למניניה, וראתה חמשה חדשים
17 שלשה ימים רצופים בכל חדש, ספק בימי נדה,
18 ספק בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה שהם
19 ימי זיבה, וחיבת ברבן. מביאה קרבן אחד –
20 לילדה מטומאתה: הוה לעולה ותר לטאת.
21 ואינו נאכל, דהטאת העוף בא על הספק ואינו
22 נאכל, כדנפק לן ממתניתין דרבי יוסי ברבי
23 חנינא במסכת נזיר (כס, א). ואין השאר עליה
24 חובה – שבקושי התירו להביא טהאת העוף על
25 הספק, כתיב לטהרה מספק טומאתה, משום
26 דהדיא טהאת אולא לקבורה. וכיון דמיטהרא
27 בקרבן אחד, כדאמרין במסכת כריתות –
28 דומיא דאשה שטמאה דמיחייבא חמש טבילות,
29 ובטבילה אחת מטהרת – תו לא מייית' טהאת
30 מספק, להביאו לבית הפסול. והשאר עליה חובה –
31 הלידה שבתוך מלאת – נפטרת בקרבן אחד על שניהם. ומזאת תורת הולדת' נפקא לן
32 בפרק "ארבעה מחוסרי כפרה" (כריתות ט, ב). המעון הזה – בבית המקדש שנבע. עד
33 שיגמרו בדינרין – של כסף. כלומר, שיהא בוול. ואין השאר עליה חובה – טעמא דרבי
34 שמעון ורבי עקיבא דאמרי התם: תאמר על אחת ותיפטר, מפרש התם בפרק קמא.
ועמדו

1 ורבינו תם פירש בתשובתו דנסכא גריעא. ובין הכא ובין בכחותו (ק, ב) פריך: ואימא נסכא,
2 מכח דיד בעל השטר על התחנותה. וקשה כדפרישית. ואומר רבי: דנסכא חשיבא טובא, כיון
3 שכתב סתם – אימור דהיינו נסכא, דמסתמא כן רצה לומר. כיון שלא פירש המטבע. ושיעור
4 זה לנסכא פחותה, [אפשר] שהיו יודעים כמה היה. ולא תקשה האי דקאמר התם: פרישי
5 דכספא לא עבדי אינשי, והכא קאמר: באתרא
6 דלא סגי פרישי דכספא. התם הכי פריך: ואימא
7 פרוטות של נוטרה, ומשני: פרישי דכספא לא
8 עבדי אינשי. ורספ' הכתוב בשטר משמע כספס
9 ממש הלזה לו, ולא שוה כסף. אבל הכא פריך:
10 ואימא פרישי – פירושו: מעות ופונדיון ואיסרין
11 וכל שאר מטבע של כסף הפחותים מדינר קורין
12 פרישי, ולא פרישי ממש. ומשני: דמייירי האי תנא
13 באתרא דלא סגי פרישי דכספא, שאן הולך
14 מטבע של כסף פחותה מינא באתרא מדינא. הך
15 סוגיא איתא נמי במנחות. 'א' הכי רישא נמי –
16 פירש רבינו תנאל: רישא נמי – היינו ברייתא
17 קמיתא: "כסף בדינרין" אין פחות משני דינרין
18 זהב כסף. וכן נראה לי. ואף על פי שהתלמוד רצה
19 להלקו לשתי ברייתות, שאמר בכל אחת "תנו
20 רבנן". אף על פי שבתוספתא שלנו ברייתא "זהב
21 אין פחות מדינר זהב" שניה תחלה קודם הדיא
22 דכסף – נראה דהדיא אינה שבתוספתא,
23 והתלמוד היה יודע שכן היא מברייתא אחת
24 שניה. וכעין זה נראה לי בתחלת ראש השנה (ב,
25 ב) שמהלך התלמוד ברייתא דתנו רבנן, ואף על פי
26 שהיא אחת. והכי פריך: אימא דהבא פריכא בתרי
27 דינרין דהבא. כיון שהזהב דינרין, ודינרין "זהב" הן
28 דינרין זהב – כמו כן "זהב בדינרין" היא של זהב,
29 כיון שבהב משתעי שטר. כי למה יש לומר שלא
30 יתא דינרין זהב מאחר שכתב בשטר? ועוד, כמו "כסף בדינרין" שהן דינרין זהב, אם כן סתם
31 דינרין הן של זהב! אמר אביי. יד בעל השטר על התחנותה – לכך יש לנו לומר שהדינרין
32 של כסף, אף על פי שיש זהב בסטר. אבל רישא דבריתא מברייתא, אף על פי שיש בה נמי
33 דינרין, דמשמע נמי של כסף, וסתם דינרין של כסף הן – כל כמה דלא אמר "דינרין" אין
34 לומר שם שיהיו של כסף, ד"זהב דינרין" ודינרין זהב" מוכח בהדיא שהדינר של זהב. ופריך:
35 רישא נמי, דקתני "כסף בדינרין" – יהיו של כסף בשלמא אי לאו סיפא. והוה אמנא טעמא
36 דרישא – וסתם דינרין הם של זהב עד שיפרש דינרין של כסף או זוזים, אבל כיון דאמר
37 דינרין הם של כסף – אפילו כשמזכיר בשטר של זהב, משום דיד בעל השטר על התחנותה ולא גרסינן נמי "ברישא נמי נימא הכי". אמר' רב אשי רישא דכתב דינרין – "דינרין" אינו
38 משמע אלא זהב. אבל "דינרין" משמע בין כסף ובין זהב, ולהכי מוקינן הווא דסיפא בשל כסף – משום דיד בעל השטר על התחנותה, כדמשני אביי. ולא גרסינן בספרים "אלא אמר רב
39 אשי", דלא קאתי לשנוי דאביי. ונראה לומר דאבולה ברייתא קמיתא קאמר רב אשי דכתב "דינרין" – אפילו הכי "כסף דינרין" כסף" מוכיח דינרין כסף קאמר, שאן לפרשי בין
40 אתר מדלא אמר "דינרין". דאי מודה רב אשי דברישא דקמיתא לא מיירי בדכתב "דינרין" – אמאי? מפלוג בין בית ללא בית? לפלוג בין "דינרין" ל"דינרין" אבל אין נראה לומר כן. כי
41 "כסף דינרין" ודינרין כסף" לא היו דינרין כסף – כי זה לא היה דינרין, ואין שום אדם כותב כן. אי נמי, "דינרין כסף" ורספ' דינרין" בלא בית' איכא לספוק, ויחלוק, אף על פי שיש לנו לומר
42 המוציא מחבירו עליו הראיה ככל ספק ממון, שהרי יש ספק שתיקנו חלוקה, כי ההוא דרב אשי דאמר בכבורות (מת, א) מוציא יורשין ומצאה לקוחות. ואפילו לא היו חולקים היכא דלא
43 תפס – היכא דתפס לא מקפנין מיניה. לשון רבינו יצחק.

1 יתא דינרין זהב מאחר שכתב בשטר? ועוד, כמו "כסף בדינרין" שהן דינרין זהב, אם כן סתם
2 דינרין הן של זהב! אמר אביי. יד בעל השטר על התחנותה – לכך יש לנו לומר שהדינרין
3 של כסף, אף על פי שיש זהב בסטר. אבל רישא דבריתא מברייתא, אף על פי שיש בה נמי
4 דינרין, דמשמע נמי של כסף, וסתם דינרין של כסף הן – כל כמה דלא אמר "דינרין" אין
5 לומר שם שיהיו של כסף, ד"זהב דינרין" ודינרין זהב" מוכח בהדיא שהדינר של זהב. ופריך:
6 רישא נמי, דקתני "כסף בדינרין" – יהיו של כסף בשלמא אי לאו סיפא. והוה אמנא טעמא
7 דרישא – וסתם דינרין הם של זהב עד שיפרש דינרין של כסף או זוזים, אבל כיון דאמר
8 דינרין הם של כסף – אפילו כשמזכיר בשטר של זהב, משום דיד בעל השטר על התחנותה ולא גרסינן נמי "ברישא נמי נימא הכי". אמר' רב אשי רישא דכתב דינרין – "דינרין" אינו
9 משמע אלא זהב. אבל "דינרין" משמע בין כסף ובין זהב, ולהכי מוקינן הווא דסיפא בשל כסף – משום דיד בעל השטר על התחנותה, כדמשני אביי. ולא גרסינן בספרים "אלא אמר רב
10 אשי", דלא קאתי לשנוי דאביי. ונראה לומר דאבולה ברייתא קמיתא קאמר רב אשי דכתב "דינרין" – אפילו הכי "כסף דינרין" כסף" מוכיח דינרין כסף קאמר, שאן לפרשי בין
11 אתר מדלא אמר "דינרין". דאי מודה רב אשי דברישא דקמיתא לא מיירי בדכתב "דינרין" – אמאי? מפלוג בין בית ללא בית? לפלוג בין "דינרין" ל"דינרין" אבל אין נראה לומר כן. כי
12 "כסף דינרין" ודינרין כסף" לא היו דינרין כסף – כי זה לא היה דינרין, ואין שום אדם כותב כן. אי נמי, "דינרין כסף" ורספ' דינרין" בלא בית' איכא לספוק, ויחלוק, אף על פי שיש לנו לומר
13 המוציא מחבירו עליו הראיה ככל ספק ממון, שהרי יש ספק שתיקנו חלוקה, כי ההוא דרב אשי דאמר בכבורות (מת, א) מוציא יורשין ומצאה לקוחות. ואפילו לא היו חולקים היכא דלא
14 תפס – היכא דתפס לא מקפנין מיניה. לשון רבינו יצחק.

15 הספרים שגורסים "עד שיהיו בדינרין" ולא גרסינן "בדינר של כסף", לא ידענא היכי פשיט מינה "דינרין" של זהב ו"דינרין" של כסף, דלמא האי דקאמר "דינרין של זהב" גבי זהב –
16 מחמת דביקות היא, אבל בלא דביקות יאמר לעלם "דינרין", ולא "דינרין". וסתם "דינרין" של כסף, עד שיפרש דינרין זהב. ולכך שנה גבי זהב "דינרין וזהב" – שהורגך לפרש שהן של
17 זהב ולבא דביקות. אבל גבי כסף לא הוצרך לפרש שהן של כסף, ושנה "דינרין" סתם, לפי שאינו דרוק אפילו א נפשך לומר כי כמו שיאמר "זהב" בלא דביקות בלשון תלמוד במקום "זוהי" כיון
18 בלשון משנה – ואם כן בלשון תלמוד אי אפשר שיהו "דינרין" של כסף, שלאותם קורא זוזי בלשון תלמוד, ולהכי קים ליה ש"דינרין" הם לשון זהב – הא ליכא למימר, שאם מטעם זה רוצה
19 להוכיח – למנה הביא מנתנין דכריתות (ה, א) ועוד, כיון שהביא ראיה ממנה – אם כן רוצה לומר שבלשון משנה שהיא עברי היא "דינרין" של זהב ומצאתי בתורת כהנים "עד שיהיו בדינרין
20 של כסף". ולפי גירסת תורת הכהנים מוכח שפיר, כיון ששנה "דינר" גבי זהב ו"דינרין" גבי כסף, אף על פי ששניהם דבוקים. ונראה: לספרים דגרסי ברישא "בדינר" לחוד – אין צריך לגרוס
21 בסיפא "כסף", דהא לשון "בדינר" הוא של זהב.

1 הכי גרסינן: נכנס לבית דין ולימד דהוה שיש חמש לידות עליה וראות מביאה קרבן אחד ואוכלת בוחבים ואין השאר עליה חובה – וכן כתוב בכל הספרים הכא ובברייתא בפרק קמא
2 (שם) והכי איתא בתורת כהנים. אבל יש תימה: מאי ליה הכא טעמא דרבן שמעון בן גמליאל דפלוגי לפי גי'סא זו אבות שמואי ואבותי הלל, דתרוייהו מודו במפלת יום שמונים ושישה
3 שחיית על כל לידה ולידה? ורבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא פרק קמא דכריתות הכי אית ליה, שישאר עליה חובה. אלא שרבי יוחנן בן נורי אמר: האומר על האחרונה ותהא מותרת בקדשים.
4 פירושו: ותו ליכא למיחש שתהא סבורה ליפטר, דודאי האחרון אינו פוטר את הראשון. אבל אם לא אמרה על האחרון – איכא למיחש שתהא סבורה שהראשון פוטר אפילו לידה דלאחר
5 מלאת כמו במלאת, ואתי למפשע שלא להביא יותר. ורבי עקיבא לא חייש לפשיעה, ועל איזה שתאמר מותרת בקדשים. אבל לתרוייהו תשאר עליה חובה, כרישא דהא משנה דהבא.
6 ועוד, היכי מיייתי מעשה לטתור? אי משום דמעיקרא הוה קיימי בדינרין זהב – דהיינו מעשה לסייע, דהא משמע שוה דהא טעות שהיו מחמירין. כמו שמוכיח הולך, שרובן שמעון בן גמליאל
7 ביטל אותה וחומרא ועוד: כיון שהיתה מותרת לאכול בקדשים – למה היו עומדים בדינר זהב, כיון שיכולות לאכול בקדשים? מיהו: יש לומר משום "בדינר" לחוד – אין צריך לגרוס
8 ובספר

המעבר מ"דרך המלך" (בלשון המדינה: "הייזוי") למעבה היער לא נעשה מתוך דילוג חדיפעמי, אלא ההתחלה היא באופן של סטייה ועיקום כ"חוט שיהיה".

משיחת י"ג תמוז, ה'תשכ"ט

בבא בתרא דף קסו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רלט

לומדים אותן מהעליון אינו מחשש שיהיו מחצית מהשם, אלא
 היינו טעמא, דלמא מיתרמי שם בן שלש אותיות, והנה ליה רובא
 דשפא – ושתי אותיות הן רוב השם, ואי אפשר ללמוד את רוב
 השם מהעליון, וכיון שבמקום שצריך ללמוד שתי אותיות יכול
 להודמן מקרה שילמדו את רוב השם מהעליון, הדין הוא שאין
 לומדים כלל שתי אותיות, ואף אם אינן רוב השם, אבל כשחסרה
 רק אות אחת, שאפילו בשם בן שתי אותיות אינה אלא מחצית
 מהשם ולא רובו, לומדים את התחתון מהעליון.
 הגמרא מביאה נידון שיש בו סתירה בין התחתון לעליון: אמר רב
 פפא, פשיטא לי, שאם כתוב 'ספ' מלמעלה, שפלוגי הפקיד אצל
 פלוני ספל, וכתוב בו 'קפל' מלמעלה, שהפקיד אצלו דבר שמקפלים
 אותו, והיינו בגד, הכל הולך אחר התחתון, וחייב לו בגד, ולא ספל.
 פני רב פפא, אם כתוב בו 'קפל' מלמעלה, ו'ספ' מלמעלה, מי
 חיישין לרבוב שמחק חלק מהאות, ובאמת היה כתוב גם למטה
 'קפל', והרובוב מחק את רגלה של הקו"ף ונעשתה סמ"ך, והולכים
 בזה אחר העליון, כיון שיתכן שאף למטה היה כתוב כן, או שלא
 חוששים לכך, אלא הולכים אחר התחתון שכתוב בו ספל. אומרת
 הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, ואין לה פשיטות, והדין
 הוא שהמוציא מחבירו עליו הראיה.
 הגמרא מביאה מעשה בשטר שכתבה בו לשון מסופקת: הווא –
 מעשה בשטר מסויים, דהוה כתב ביה שחייב פלוני לפלוני 'שית
 מאה, וזווא' – 'שש מאות, וזו', ויש ספק לאינו מטבע היתה הכוונה
 ב'שש מאות'. שלחה רב שרביא קמיה דאביי, וביאר את צדדי
 הספק, האם מפרשים את לשון השטר כ'שית מאה איסתרי, וזווא'
 – שש מאות 'סלעים', שכל אחד שוה עשרים וחמשה זוזים, ועוד
 זו אחד, או דלמא 'שית מאה פרימי, וזווא' – שש מאות פרוטות,
 שהם מטבע קטן ביותר, ועוד זו אחד.
 אמר ליה – השיב לו אביי, דל פרימי – הוצא מספקך את האפשרות
 שכוונתו לשש מאות פרוטות, כיון דלא כתבי בשטרך – לא
 כותבים בשטרות מניין כזה, דאפוכי מספן להו – מסכמים את
 הפרוטות יחד,

ועמוד קיני בו פיוס במחיר של רבע דנר כסף לקן של
 שני תורים, פחות ממה שנשבע רבן שמעון בן גמליאל שיהיה
 מחירן. ועל כל פנים מלשון המשנה מוכח ש'דינרי' היינו דינרי
 זהב, כפי שהיה מחיר הקינים בתחילה, ו'דינרין' היינו דינרים של
 כסף, כפי שנשבע רבן שמעון בן גמליאל שלא ילין עד שיהיה
 מחירם כך.
 שנינו במשנה: כתוב מלמעלה וכו' מנה ומלמטה מאתים, מלמעלה
 מאתים ומלמטה מנה, הכל הולך אחר התחתון. אם כן למה
 כותבין את העליון, שאם תמחק אות אחת מן התחתון ילמד מן
 העליון?
 הגמרא דנה כמה אותיות החסרות בתחתון אפשר ללמוד
 מהעליון: תנו רבנן, ילמד הכתוב בחלק התחתון של השטר מן
 הכתוב בחלק העליון, רק באופן שנמחקה אות אחת בתחתון, אבל
 לא ילמד התחתון מהעליון פשתי אותיות. כגון שיש שינוי בשם
 המלה או הלוה, ונשאר למטה לאחר מחיקת אות אחת השם
 'הנן', יש ללמוד את האות החסירה מהשם 'הנני' הכתוב למעלה.
 וכן אם נשאר למטה השם 'עני' יש ללמוד את האות החסירה
 מהשם 'עניי' שכתוב למעלה. אבל אם נמחקו שתי אותיות, כגון
 שכתוב למטה רק 'חן' או 'ען', אין לומדים מהעליון שהשם הוא
 'חנני' או 'ענני'.
 מקשה הגמרא: מאי שנא אופן שנמחקו שתי אותיות, דלא לומדים
 את העליון מהתחתון, לכאורה הטעם הוא דלמא מיתרמי – שמא
 יודמן שיהיה זה שם בן ארבע אותיות, כגון 'חנני', ואם ימחקו שתי
 אותיות הנה ליה פלגיה דשפא – נמצא שחסר מחצית מהשם, ולא
 מסתבר ללמוד חצי מהשם הכתוב למטה מהעליון, ולכן אף
 במקום ששתי אותיות אינן מחצית מהשם, וכגון בשם ארוך יותר,
 אין למדים שתי אותיות. וקשה, אי הכי במחיקת אות אחת נמי
 שייך חשש זה, דלמא מיתרמי שם בן שתי אותיות, ואם תמחק אות
 אחת ויצטרכו ללומדה מהעליון, הנה ליה פלגיה דשפא, ומדוע
 אמרה המשנה שאות אחת אפשר ללמוד מהעליון.
 מתרצת הגמרא: אלא, באופן שנמחקו שתי אותיות הטעם שאין

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום חמישי עמ' ב

למטבע כסף, ויתחייב חתיכת כסף בשיעור הקטן ביותר שיש,
 שהיא פחותה מדינר כסף. מתרצת הגמרא: אמר רבי אלעזר,
 מדובר דכתוב ביה 'מטבע', ולכן צריך לתת מטבע, אך נפטר
 במטבע הקטנה ביותר שיש.
 מקשה הגמרא: ואימא פרימי – ושמא נאמר ש'כסף' היינו פרוטה
 של כסף, ומנין לנו לחייבו בדינר של כסף. מתרצת הגמרא: אמר
 רב פפא, מדובר באתרא דלא כגי פרימי דכסף – במקום שלא
 נוהגים להשתמש בפרוטות העשויות מכסף, ומטבע הכסף הקטנה
 ביותר דינר.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת הדנה בלשונות מסופקים שבשטר:
 תנו רבנן, שטר שכתוב בו פלוני חייב לפלוני 'דהב' – זהב, אין חיובו
 פחות מדינר דהב. ואם כתוב בלשון רבים 'דהב דינרין', וכן 'דינרין
 דהב', אין חיובו פחות משני דינרין דהב. אך אם נכתב בשטר 'דהב
 דינרין', אין פחות מכלשני דינרין כסף, דהב, כלומר, חייב לתת לו
 זהב בשווי שני דינרין של כסף, ולהלן (קסו) יבואר הטעם.
 הגמרא מבארת את הרישוא של הברייתא: אמר מר, כתב לשון
 'דהב', אין פחות מדינר דהב. מקשה הגמרא: אימא נכפא – מדוע
 לא נאמר שהתחייב לו חתיכת זהב, ויתן לו חתיכה קטנה ביותר,
 ומנין לנו לחייבו דינר זהב. מתרצת הגמרא: אמר רבי אלעזר,
 מדובר דכתב לשון מטבע, ומטבע הזהב הקטנה ביותר היא דינר
 זהב.

שם מאתים, כיון שאנו אומרים שטעה בכתיבתו הראשונה, וחזר
 ותיקן את הסכום בפעם השנייה שכתב. מבארת המשנה: אם כן,
 מלכתחילה למה פותבין את העליון, והרי עתידיים לכתוב למטה
 שוב את סכום החיוב, ובין כך אם תהיה סתירה בינו לבין התחתון
 הולכים אחר התחתון, כדי שאם לא תהיה סתירה ביניהם, אלא רק
 תמחק אות אחת מן התחתון, ויהיה ספק מה נכתב שם, ילמד מן
 העליון.
גמרא
 הגמרא מביאה ברייתא הדנה בלשונות נוספים הנכתבים בשטר,
 ויש להסתפק בהם: תנו רבנן, (אמר) שטר שכתוב בו פלוני לזה
 מפלוני 'כסף', ולא כתוב כמה כסף, אין משמעות לשון זה פחות
 מדינר כסף, שזו המטבע הקטנה ביותר העשויה מכסף. דין נוסף:
 אם נכתב 'כסף דינרין', וכן 'דינרין כסף', שזה לשון רבים, אין חיובו
 פחות משני דינרין כסף, ופירוש הלשון הוא שלזה כסף בשיעור
 שני דינרין, או שלזה שני דינרין של כסף, ואם נכתב 'כסף דינרין',
 אין חיובו פחות מכלשני דינרין דהב, כסף, כלומר, כסף בשווי של
 שני דינרי זהב, ולהלן (קסו) יבואר טעם הדין.
 הגמרא מבררת את הרישוא של הברייתא: אמר מר, שטר שכתוב
 בו לשון 'כסף', אין חיובו פחות מדינר כסף. מקשה הגמרא: ואימא
 נכפא – מדוע לא נאמר שכוונתו ב'כסף' היא לחתיכת כסף, ולא

59 'פרדיסא', שהרי אחרי שמחק את רוב האות בי"ת והשאיר רק את
60 החלק הימני שלה שנראה כו"ו, נעשה רווח בין האותיות, כפתייה
61 – כפתו על העמוד להכותו, ואזי – הודה הלוקח שזיף את
62 השטר.
63 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זיופי שטרות: ההוא שטר דהנה
64 כתב ביה שפלוני קנה את מנת – חלקם בקרקע של ראובן ושמעון
65 אחי – האחים, הנה להו אחא דשמייה אחי – היה לאותם ראובן
66 ושמעון אח נוסף ששמו 'אחי', אל הלוקח וכתב ביה ו"ו – הוסיף
67 לפני המילה 'אחי' שהיתה כתובה שם, את האות ו"ו, ושניה –
68 ועשה מהמילה 'אחי' את המילה 'אחי', ונמצא כתוב בשטר
69 שקנה את חלקם של 'ראובן ושמעון ואחי', כלומר את חלק שלשת
70 האחים שבקרקע. אהא לקמיה דאבני, אמר ליה ללוקח, מאי טעמא
71 דחיק ליה עלמא להאי ו"ו פולי האי – מדוע דחוק כל כך המקום
72 לאות ו"ו הכתובה לפני 'אחי', שכיון שכתבה בזיוף הוצרך
73 לדחוקה בין המילים – כפתייה – כפתו על העמוד להכותו, ואזי –
74 והודה הלוקח שזיף את השטר.
75 הגמרא מביאה מעשה בזיוף חתימות העדים שבשטר: ההוא שטר
76 דהנה חתים עליה – שהיו חתומים עליו כעדים רבא, ורב אחא בר
77 אדא, אהא לקמיה דרבא, וכיון שזיף היטב את החתימות אמר ליה
78 רבא, אכן בין חתימות דא דידי היא – זאת חתימת ידי, מיהו – אבל
79 לא יתכן שאני חתמתי כאן, כיון דקמיה דרב אהא בר אדא, לא
80 חתמי לי מעולם – מעולם לא חתמתי לפני רב אחא בר אדא, אלא
81 תמיד כיבדתיו לחתום תחילה כיון שהיה יוקן. כפתייה – כפתו רבא
82 על העמוד להכותו, ואזי – והודה שזיף את החתימותיהם של רבא
83 ורב אחא בר אדא. אמר ליה רבא לאותו זיפן, בשלמא דידי, זיפת
84 – את חתימתי אני יכול להבין שהצלחת לזיף, אלא את חתימתו
85 דרב אהא בר אדא, דרתית דיה – שידיו רועדות, ואותיות חתימתו
86 אינן מסודרות אלא פורחות לפי רעידת ידו, חיבי עבדת – כיצד
87 עשית זאת. אמר לו הזיפן, אנהי דא אמצרא – הנחתי את ידי על
88 החבל שקשור לרוחב הנחר, שהרוצה לעבור את הנחר על גבי
89 קרש קטן המונח שם אוחו בחבל, והחבל רועד מחמת המים, וכך
90 רעדה ידו כשחתם. ואמרי לה – ויש שאמרו דקם אמרונקא – שעמד
91 הזיפן על הכלי ששואבים בו מים מהבור, שהוא רועד, וכתב את
92 חתימתו של רב אחא בר אדא:

משנה

93 משנתינו מבאר באיזה אופן רשאים העדים למסור שטר חתום
94 לאחד מבעלי הדברים, אף שאין שני הצדדים הנוגעים בדבר
95 נמצאים לפניהם. וכן יבואר בה מי הוא שמשלם את שכר הסופר.
96 פותבין גט לאיש – לבעל, וחותמים בו העדים ומוסרים אותו לבעל,
97 אף על פי שאין אשתו עמו, כיון שהוא יכול לגרשה בעל כרחו
98 ואינו צריך לכתוב את הגט מדעתה, ויגרשה מתי שירצה.
99 וכן כותבים את ה'שופר' – שטר שהאשה כותבת בו שקיבלה
100 מבעלה את דמי כותבתה, לאשה, אף על פי שאין בעלה עמה, כיון
101 שאין הבעל מפיסד בכתובה זו, אלא אלא בלבד, ועליה להיזהר
102 בשטר זה שלא יבוא ליד בעלה קודם שיפרע לה את כותבתה.
103 המשנה מבאר מתי נאמרו דינים אלו: וכלבד שיהא הסופר וכן
104 העדים מבידן, כלומר, מכיר את שמות הבעל והאשה שהוא כותב
105 בגט או בשובר, שאם לא כן יש לחשוש שיכתוב הבעל גט לשם
106 אשה אחרת ויתנו לו, או שהאשה תכתוב שובר לבעל אחר,
107 ותתן לו.
108 אמרת המשנה דין נוסף: והפעל המגרש את אשתו, הוא נותן את
109 השקר לסופר הכותב את הגט, וכטעם שיבואר בגמרא (ספד) וכן
110 נותן את השכר של כתיבת השובר של פרעון הכתובה, שהרי שטר
111 זה נכתב לטובתה, שלא תחזור האשה ותגבה ממנו את כותבתה
112 פעם נוספת.

1 ומשני להו זוי – ומונה אותם כזוים שלמים, שכל מאה תשעים
2 ושתיים פרוטות הן זו, ובמקום שש מאות פרוטות יכתוב שלשה
3 זוים ועשרים וארבעה פרוטות. מאי אקרת – מה האפשרויות
4 שאפשר לומר, או שכונתו לשית מאה איסתידי וזוא – שש מאות
5 סלעים ועוד זה, או שכונתו (לשית מאה זוי וחד זוא – שש מאות
6 זה, ועוד זה), מסיים אבבי ואומר: יד בעל השטר על התחתונה,
7 שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ואינו גובה שש מאות סלעים
8 שהם מטבעות גדולים יותר, אלא רק שש מאות זוים, ועוד זה.
9 הגמרא מביאה מימרא של אבבי בענין זיוף שטרות: אמר אבבי, האי
10 מאן דקעי – מי שרוצה למחוי חתימות ידיה כפי דינא להראות לבית
11 דין את חתימת ידו על נייר חלק, כדי שיוכלו להשוותה לחתימה
12 שחתם על שטר אחר, ולראות שאכן זו חתימתו האמיתית, לא
13 לחוי – לא יראה את חתימתו על ידי שיחתום בסוף מגילתא – בסוף
14 קלף ריק, דקמא מפשח לה – שמוא ימצאנה אחר שהוא אדם רע,
15 וכתוב מעל חתימתו שהוא אחר, ויכתוב מעל חתימתו שהוא אדם רע,
16 ויחתימו שלמטה תחייבו אף שאין שם עדים, דהנן
17 במשנה להלן (קעה), הוציא עליו התובע שטר בכתב ידו – בחתימתו
18 של הנתבע שהוא חייב לו ממון, גובה מנכסים בני חורין – נכסים
19 שביד הלה עצמו, ויבוא לידי הפסד, ולכן לא יחתום במקום כזה
20 שאפשר לזיף שטר מעל חתימתו.
21 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: ההוא גובינא – מעשה במוכס
22 יהודי, דקמא לקמיה דאבבי, אמר ליה מוכס, ניהו לי מר חתימות
23 דיה – יראה לי אדוני את חתימת ידו על גבי שטר, דכי אתו רבנן
24 – כדי שכשיבואו בני הישיבה להעביר את המכס, מהו לי – יראה
25 לי את חתימת ידך שאתה מבקש שאוותר להם על תשלום המכס,
26 ומעברנא להו בלא מנכסא – ואעבירם ללא תשלום המכס. אחוי ליה
27 – רצה אבבי להראות לו את חתימתו כריש מגילתא – בראש הקלף,
28 הנה קא נגיד ביה – היה אותו מוכס מושך את הקלף כדי שיחתום
29 אבבי בסוף הקלף, ויכול לזיף על גביו שטר חוב על אבבי. אמר ליה
30 אבבי, ככר קדמוך רבנן, שאמרו שלא לחתום בסוף הקלף מחשש
31 לזיוף.
32 הגמרא מביאה דין נוסף בכתבת השטר, מחשש לזיוף: אמר אבבי,
33 אדם שכותב סכומי כסף בשטר, מתלה – משלש ועד עשר, כגון
34 שלשה מחבירו שלש מטבעות או יותר, עד עשר, לא לכתוב
35 מספרים אלו בסוף שופה – שורה, שהרי נשאר גליון ריק אחרי
36 סיום המילה, ויש לחשוש דקמא מנייה וכתב את האותיות י"ד
37 ומ"ם ברוח שנשאר אחרי המילה, ומהמילה 'שלש' יעשה
38 'שלשים', וכן 'מארבע' יעשה 'ארבעים', וכן על דרך זו עד עשר.
39 אך בכתבת 'אחד עשר' אין לחשוש, שהרי אם ירצה לזיף
40 ולכתוב 'אחד ועשרים' יצטרך להוסיף את האות ו"ו לפני
41 ה'עשרים', וכיון שצריך לדחוק ולהוסיף בין המילים, יהיה זיופו
42 ניכר.
43 ממשיך אבבי: ומכל מקום אי איתרמי ליה – אם הזדמן לו לכתוב כן
44 בסוף השורה, ניהדיה לדבוריה – יחזור על דבריו, כלומר על מילה
45 זו של הסכום, תרין, תלתא וזיני – שתיים או שלש פעמים, ובאות,
46 זה אי אקשר דלא מיתרמי ליה – שלא יזדמן לו לכותבה לפחות
47 פעם אחת באמצע שופה, שאז אי אפשר להוסיף עליה כלום, ואף
48 אם יזיף למעלה, הרי למדים מהתחתן, כמבואר במשנתינו (ספד)
49 שכשיש סתירה בסכום בין העליון לתחתון הולכים אחר התחתון.
50 הגמרא מביאה מעשה בזיוף שטרות: ההוא – מעשה בשטר מקח,
51 דהנה כתב ביה תילתא בפדיסא – מכרתי לפלוני שלישי מהפרדס
52 שיש לי בתוך הגנה. אל – הלך הלוקח ומחקיה לגניה דבי"ת,
53 וכתב – מחק את הרגל את רוב הגג של האות בי"ת, עד שהיתה
54 נראית כאות ו"ו, ושניה 'פדיסא' – ושינה את המילים 'תילתא
55 בפדיסא', לתילתא ופרדיסא, ומשמעות הלשון היא שמכר לו
56 שלישי בגינתו, ומלבד זה את כל הפרדס שלו. אהא לקמיה דאבבי
57 – בא הדין לפני אבבי, אמר ליה אבבי ללוקח, מאי טעמא רויח ליה
58 עלמא להאי ו"ו – מדוע יש רווח גדול בין האות ו"ו למילה

בבא בתרא. גט פשוט – פרק עשירי דף קסז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רמא תוספות

1 איסתי = סלעים. יד בעל השמר על התחונה — ולית ליה אלא איסתי, דאינן
2 כל אסתיא פלגא דחוזא. כך פירש רבינו חננאל. ונראה לי דחזי יקבל, דאסתיי הוו
3 סלעים, ויש בכל אחד ארבעה דינרין. אבל אסתיא פשיטי — אינהו דאי הוו פלגא
4 דחוזא, דהיינו סלע מדינה. כדאמרין בבבא קמא (לו, א) גבי התוקע לחבירו, בעובדא
5 דחנן בישא. אמר אבי לא לחוי איניש חתימת
6 ידיה כו' — אדם שצריך לכתוב חתימת ידו
7 על קלף ולהשליך לבית דין כדי שכיכרו בית
8 דין חתימתו, כי היא דאמרין בכתובות בפרק
9 "האשה שנתארמלה" (כא, א), כגון ראובן
10 ושמעון שהיו חתומין בשטר, ומת שמעון, ואין
11 מי שיכיר חתימת שמעון אלא ראובן ואחד מן
12 השוק. ואמרין החם שיכתוב ראובן כתב ידו
13 וישליכוהו לבית דין, ובית דין מקיימין חתימת
14 ידו ראובן הכתוב בשטר מכתב ידו שהשליך
15 בבית דין, ואין צריך ראובן להעיד על כתב ידו
16 שבשטר: "זה כתב ידי", ובאין ראובן ואחד מן
17 השוק ומעיד על חתימת שמעון. ואמר אביי:
18 כשיחתום ראובן להשליך לבית דין — לא
19 יחתום בסוף הקלף, אלא בתחלתו. שלא יכתוב
20 חלק מלמעלה, שמא ימצאנו אדם רע ויחזיק
21 בחלק שלמעלה מחתימתו: "אני החתום ליתני
22 מפלוני כך וכך ממוך", ותנן: הוציא עליו כתב
23 ידו כו', והיינו חתימת ידו. כדתנן (גיטין עא,
24 ב): כתב סופר ועד כשר. ואמר רבי ירמיה:
25 חתם סופר שנינו. כוכביא — מוכס. וישראל
26 היה. כי חפיו רבנן — ותשלח כתב ידך
27 למחול המכס, אמחול לך. הוה גנדי — מושך
28 בקלף כדי שיהיו אבי מלמטה. אמר אביי
29 מתלה ועד עשר לא לכתוב בסוף השיטה —
30 דמויף וכתב תלת "תלתין", ולארכע
31 "ארבעין", ולחמש "חמשי", וכן עד עשר.
32 לכתוב לעשר "עשרין". אבל אחד עשר אינו
33 יכול לחזוף, דצריך למכתב "אחד ועשרים",
34 וכי כתב בין אחד עשר וי"ז — נראה דחוק,
35 ומיכבר. ואי איתרבי ליה — ארכע או חמש
36 בסוף שיטה. ליהרר — ולדכריה להאי סכומא
37 עד דמיתרמי ליה באמצע שיטה. דאפילו אם
38 זייף וכתב — אין למדין אלא מן התחתון,
39 כדקתני מתניתין. הווא דהוה כתב ביה תילתא
40 כפרדיסא — כך היה כתוב בשטר: "ובית
41 לפלוני בניגאת אדית לי תילתא כפרדיסא". אול
42 הלוקח מחזיקה לגייה דבית מכאן ומכאן,
43 ושוחיה "ופרדיסא", ואמר ליה: מכרת לי תילתא
44 דגינתא. וכל הפרדס כולו, הוא שטרא. הווא
45 שטרא הוה כתוב ביה מנת ראובן ושמעון אחי
46 — דאית להו באתרא פלונית מנת חלק קרקע שיש לשני האחין. והוה להון אחא אחרינא
47 — ששמו "אח", והוה ליה מנתא בהדייהו, ואול הלוקח ושדא ביה וי"ז ושוחיה "ואח", וטען
48 דמנתא דתלתא זבניית. דרתייתא ידיה — ידיו רותתות, ואותיות חתימתו פרוחתות. אמצרא
49 — על חבל דנטי משפת הנהר אל שפתו שניה, והעוברים גשר קצר נשענים בו ועוברים,
50 והוא נע ונר כל שעה. אוינזקא = סטיגציא בלעז, שבו דולין מים מן הבור. קם אוינזקא
51 — עלה עליה וחתם, וכל גופו נע ונד. וידי רותתות. משננה כותבין נש לאיש — כותבין
52 וחותמין לו, והוא יגרש בו את אשתו וסירצה, אף על פי שאין אשתו עמו בשעה שנותנן לו הגט כותב וחתום. דהא לא בעינן דעתא, שהרי היא מתגרשת בעל כרחא. ושובר לאשה
53 אף על פי שאין בעלה עמה — דלדידה חזי חזת, וכן לאדם שלא בפניו. והיא צריכה להודור בו שלא יבא ליד בעלה על עקב כל כותבונה, ובלבד שיהא
54 כבירן — כגמרא מפרש לה. והבעל נותן שבר — הגט. טעמא מפרש בגמרא. ושבר השובר — דכותבו הוא, דלא תהדר ותגבה כותבונה זימנא אחריתא.

1 **ומשוי** ליה זוי — תימה: זוי נמי משוי איסתי, דמסכי להו באיסתרי. אם כן לית לן למימר
2 מהאי טעמא שית מאה זוי, אלא שית מאה איסתי, שגדולים יותר ויש לומר: דחזי
3 רגילים לכתוב בשטרות אף על פי שיש מטבע גדול ממנו, כדאשכחתי בחזי צורי, דקאמר בכל
4 מקום ארבע זוי, ולא חשבין להם כסלעים. ופירוש רבינו חננאל, שפירש דאיסתי יהינן
5 ליה, חן פחותין מזוי, כדאמר: איסתיא פלגא
6 דחוזא — לא נהירא, דמאי אמרת? אינו מתקיים
7 בשום מקום. אלא נראה לרבי כרבינו שמואל בן
8 מאיר, מתוך הלשון דקאמר "מאי קאמרת",
9 דמשמע — דהא ליכא למימר, כמו: מאי אמרת
10 לסטים מזויין כו' (קדושין יא, א). ולספרים דגרסי:
11 אלא מאי איכא למימר, אי שית מאה איסתי
12 חוזא אי שית מאה זוי חוזא יד בעל השטר על
13 התחונה — לפי אותן ספרים יכול טבול לפרש
14 דאיסתיא ביצר מוזא, והוה זוי זוי חזי צורי.
15 מיהו, רבינו חננאל גרסי: מאי אמרת שית מאה
16 איסתי חוזא, יד בעל השטר על התחונה. ורבינו
17 תם היה גריס בסוכה (כב, ב): חוזא מלעיל
18 באיסתיא מלתחת. ומפרשי: זוי שעומד בראש
19 החר שהווא גדול, דומה לאיסתיא שהווא קטן
20 לטעמה לנפשה.
21 **לא** לכתוב בסוף שיטה — פירוש: אי כתב לשון
22 נקבה, דכתב "תלת" ולא כתב תלתא.
23 **אף** על פי שאין אשתו עמו — ואם האמר:
24 ולחישו שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי,
25 וטרפה מלקוחות שלקחו הפירות מן הבעל עד
26 תשרי, למאן דאמר דאף לאחר שנתן עיניו לגרשה
27 אוכל פירות עד שנת נתניה, שלא כדון, דהכי
28 פרכינן סוף פרק קמא דבבא מציעא (יש, א) על
29 מצא גיטי נשים, דקאמר: בומן שהבעל מודה יחזיר
30 לאשה. ומשני החם, דאמרין לה: אייתי ראיה
31 מאימנא מטא גיטא לידך. והני מילי בנפל דאיתרע
32 הוא דמצריך הכי, אבל הכא דלא נפל — אמאי
33 לא חיישינן להכי? ואומר רבינו יצחק. דלא מקדים
34 איניש פורענותא לנפשיה. הלכך, דיכא דאיתליד
35 ריעותא דוקא חיישינן. דהכי אמרינן בפרק קמא
36 דגיטין (יא, א) דלא מקדים איניש פורענותא
37 לנפשיה, שיכתוב לה גט קדם שירצה לגרשה,
38 וגיטין הבאים ממדינת דים — קלא אית להו.
39 **ושובר** לאשה אף על פי שאין בעלה עמה —
40 ואם האמר: וניחשו שמא כתבה ליתן
41 בניסן ולא נתנו עד תשרי, ומבונא לכתובתה
42 בטובת הנאה, ואולי בעל וטרף לקוחות שלא
43 כדון הא פריך הכי בפרק קמא דבבא מציעא (כ, א)
44 על מצא שובר, ומשני: שמע מינה איתא
45 לדשמואל, דאמר: המוכר שטר חוב לחבירו חוזר
46 ומחלו — מחלו, שאף מוחלת לבעל אם היתה רוצה. ואביי משני: עדיז בחותמינו זכין לו. והא
47 דשבקי מתניתין ופריך אברייתא — משום דמתניתין מצי לאוקומי בשטר דאית ביה הקנאה.
48 אבל התם קתני: אין האשה מודה כו' — דמשמע שאומרת שלא נתנתו לבעל עדיין, ומה בכך
49 אם בהקנאה מיירי. אף על גב דמצי לפרש דאומר מוויף הוא — משמע דמיירי בכל ענין און
50 האשה מודה, בין שאמרה מוויף, בין שאמרת לא נתתיו עדיין לבעל.
כותבין
מחלו — מחלו, שאף מוחלת לבעל אם היתה רוצה. ואביי משני: עדיז בחותמינו זכין לו. והא
דשבקי מתניתין ופריך אברייתא — משום דמתניתין מצי לאוקומי בשטר דאית ביה הקנאה.
אבל התם קתני: אין האשה מודה כו' — דמשמע שאומרת שלא נתנתו לבעל עדיין, ומה בכך
אם בהקנאה מיירי. אף על גב דמצי לפרש דאומר מוויף הוא — משמע דמיירי בכל ענין און
האשה מודה, בין שאמרה מוויף, בין שאמרת לא נתתיו עדיין לבעל.
כותבין
וחותמין לו, והוא יגרש בו את אשתו וסירצה, אף על פי שאין אשתו עמו בשעה שנותנן לו הגט כותב וחתום. דהא לא בעינן דעתא, שהרי היא מתגרשת בעל כרחא. ושובר לאשה
אף על פי שאין בעלה עמה — דלדידה חזי חזת, וכן לאדם שלא בפניו. והיא צריכה להודור בו שלא יבא ליד בעלה על עקב כל כותבונה, ובלבד שיהא
כבירן — כגמרא מפרש לה. והבעל נותן שבר — הגט. טעמא מפרש בגמרא. ושבר השובר — דכותבו הוא, דלא תהדר ותגבה כותבונה זימנא אחריתא.

חבל על הזמן, ויתירה מזה, חבל על הימים שעוברים עד שישובו בתשובה – בה בשעה שיכולים לכתחילה לא לטעות.
משיחת י"ג תמוז, ה'תשכ"ט

1 **כותבין** שטר ללוה – בהא נמי פריך תתם: וניחוש שמא כתב ללוות כו', ומוקי לה בשטר
2 אקנייתא, ואביי אמר: עדיז בחיתומי זכין לן. ולי' **וילוחש** דלמא כתביה לאתתא
3 דלאו דיליה ומגרש לה – פירש רשב"ם: ומתכוין להתירה להנשא שלא כדין. ותימה ליה: והא
4 בפני עדים יתנו לה, הם יקראו את הגט, כדאמרינן בגיטין (יט, ב) דמיבעי לאקרוי גיטא,
5 ויראו העדים שאין זה שם האיש ועוד: בלאו הכי

6 **וילוחש** דלמא כתביה לאיתתא דלאו דיליה, כיון
7 שאין מוכיח האשה, וכתובו הגט לאשה אחר
8 כשמו. ויתן הגט לאיש אחר ששמו כמו, ויתן
9 הגט לאשת האיש להוציא מבעלה כתובתה וכן
10 נראה לי דמקשה, ולא גריסין "ומגרש לה". **שם**
11 האיש בגט והוא הדין לשם האשה – תימה: אמאי
12 נקט שם האיש בגט ושם האשה בשובר? ויש
13 לומר: דלא חש לפרש כולה, אלא נקט שם אותו
14 דמתכוין הכתב, דעליוהו קטני במתניתין: והוא
15 שיהיה מכירן – שהרי הוכיזן, ולהכי נקט להו רב.
16 ומתניתין גופה לכך דברו באלו – לפי שכבר
17 הוצרכו להוכיחם, והוא הדין דאי שם האחר
18 משום חששא אחרת.

19 **וילוחש** לשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר
20 אחת – תימה: אי בהחזוק, ואליבא
21 דמאי? אי לרבי מאיר דאמר דעדי חתימה כרתו –
22 ליכא למיחש למידי, שהגט לא יהיה גט, מאחר
23 שאין מוכיח מתוכו שהוא שלת. כדאמר ב"ב
24 הגט" (גיטין כד, ב): כתב לגרש את הגדולה לא
25 יגרש את הקטנה, ודייק בגמרא: הא גדולה מצי
26 לגרש. ומוקי לה משום הכי כרבי אלעזר דאמר
27 עדי מסירה כרתי, ולא רבי מאיר. ומאי קאמר נמי
28 שנגרשין נשותיהן זה בפני זה – אפילו הכי לא
29 מגרש אם לא יכתבו דורות. ואי אליבא דרבי
30 אלעזר פריך – לדרידה נמי לאו גיטא הוא, שהרי
31 צריכה להביא עדי מסירה שנתנו לה בעלה, כיון
32 שעדי חתימה אינם מוכיחין שבעלה נתנה, וצריכה
33 היא עדי מסירה להביאם לפננו שבעלה מסר לה,
34 והבקשם ולא תמצא. ולמאי נידוש לה? ואי ברלא
35 החזוקו איירי, והשתא כרתי שפיר עדי חתימה,
36 שאין יודעים בעיר אלא בעלה – ומאי משני: זאת
37 אמרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין
38 שנגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה? מה תיקון הוא
39 אין ידוע שיש שנים בפניו, ולעולם יגרשנה זה
40 בשם בעלה שלא בפניו. כיון שלא החזוקו ואומר
41 רבינו יצחק: דבהחזוקו מיירי, ואליבא דרבי אלעזר
42 דקימא לן כותיה פריך. ואף על גב דעדי מסירה
43 כרתו, וצריכה להביא עדי מסירה, ליהוש: מאחר
44 שכותבין לו גט בלא אשתו, אז לא יעשו הגירושין
45 בפניהם – דלמא כתב גיטא כו'. והעדים שידוע
46 המסירה ויכירו אותו כי שמו יוסף בן שמעון כשם
47 הכתוב בשטר, וגם יכירו שם האשה המקבלת
48 אותו בשם שכתוב בשטר, ולא יתנו לב לדעת אם
49 יש עוד יוסף בן שמעון אחר לבד מאותו, ואם
50 נשותיהם שוות כמו כן, ואולי זאת אשת חבר. וכשתבא לבית דין – תביא עדי מסירה, שתאמר: אלו העדים ראו דיוסף בן שמעון בעלי נתן לי הגט, והן אומרים הן, כדפרשיה. ואחר כך לא יחקרו בית דין דאי אם שני יוסף היו שם, ואם היו שנים – אין חוששין שם כלל. וכמו שפירש רבי וליחוש לשני יוסף בן שמעון, דאיירי שהחזוקו – צריך לפרש כמו כן קושיא ראשונה, דפריך: וליחוש דלמא כתב – כשהחזוקו דוקא, דאי לא החזוקו – לא היה מביעו ליה לרב למימר – והוא הדין לשם האיש. ואף על גב דאביי חייש לשני יתנו פירק "בכמות קטו, אף על גב דלא החזוקו – רבא לא חישי תתם. ורבה נמי לא חישי היכא דלא החזוקו, כדמוכח בפרק קמא דבבא מציעא (יה, ב) (ובבבא הגט) (גיטין כו, ב) דלרבי מאיר אין יבולין שני יוסף בן שמעון לגרש נשותיהן עד שיכתבו דורות, כיון דעדי חתימה כרתו אין גט אלא אם כן מוכיחין עדים הכותבין בו שבעלה נתנה לה – קשה עלה דמדאקמי פרק "המגרש" (שם פו, ב) במתניתין דשני גיטין ושמותיהן שיון כרבי מאיר דוקא. ודחי: אפילו תימא רבי אלעזר. ומיהו, כרבי מאיר שמיבע דאתאי לה שפיר. והיכי נחיא ליה לרבי מאיר: הא מוכח ב"ב הגט" דלרבי מאיר אין שני יוסף בן שמעון יבולין לגרש נשותיהן אלא אם כן יכתבו דורות ויש לומר: דכי מוקי לה כרבי מאיר סבר שאינם שוין לגמרי, שהרי שלשום דורות או סימן, דעכשיו העדים החתומים מוכיחין שמיד בעלה בא הגט אם הוא בידה. ומה שקורא אותם שוין – לפי שבמקום נתינתו אין מי שיכיר הדורות. **ומחזיק** ליה לשמיה יוסף בן שמעון – תימה: מה בכך? הלא צריך שיכיר שם האשה בגט, ואשתו לא יכירו בשמה. ולא שייך למימר שחזוקו ויש לומר: שגם אשתו באה עמו. אי נמי, מכיין את אשתו ושלו על ידי פלוני ופלוני (אמרנו) שהיא אשתו של זה, אבל לא שמעו איך הוא שמו. שיאמר שפלוגתא היא אשת ראובן, שאם כן – יודעים שאין שמו יוסף בן שמעון.

1 **כותבין שטר** ללוה – להיות מוזמן בידו לתת למלוה כשיליה לו מעות, אף על פי שאין
2 מלוה עמו. והלזה נותן שכר – בגמרא פריך: פשיטא דהלזה נותן שכר, שהרי כל הנאה
3 שלו אין כותבין שפירי אירוסין – מפרש ב"אלו מגלחין" (מועד קטן יח): שפירי פסיקתא,
4 כדבר גידול: כמה אתה נותן לבנך כך וכך כו'. **אלא מדעת שניהם** – אבי חתן ואבי כלה,
5 ונשואין – כתובה. **שפירי אירוסות** – מקבל שדה

6 והוציא לשליש ולרביעי. וקבלתו אין, חכירות,
7 כך וכך כרוזין לשנה. **שפירי בירויון** – בגמרא
8 מפרש, כל מעשה בית דין – כגון אדרכתא,
9 דמודעינן ללוה ואזיל ופרע בטרם שיכתב.
10 ושניהם נותנין שכר – כשטר בירויון, ובגמרא
11 מפרש פלוגתייהו. **שניהם** – העדים כותבין שני
12 שטרות, לזה אחד ולזה אחד. **גמרא** **שיחא**
13 מכיר שם האיש בנפ – הסופר העדים צריכין
14 שיכירו שהו שמו, דאיכא למיחש אין גט זה
15 אלא לאיש אחר, ויבא לרמות ולהגבות כתובה
16 לשום אשה. כדתנן (כתובות פט, א): והוציאה גט
17 ואין עמה כתובה – גובה כתובתה. **ושם האשה**
18 בשובר – שלא תרמה ליתנו לאיש שגרש
19 אשתו, ותפסיד כתובתה על ידה. **ומגרש לה** –
20 ומתכוין להתירה לנשא שלא כדין. **אלא זה**
21 **בפני זה** – דליכא למיחש תו מיהו, וניחוש –
22 דלמא נפיק לו לעיר אחרת כו'. לתנא דמתניתין
23 דבעי מכירין, למא כותבין שום גט לשום אדם
24 אף על פי שאנו מכירין שמה והלא שמא יוסף
25 בן שמעון זה מעיר אחרת בא לכאן, והיה שמו
26 ראובן בן יעקב, ועתה הרגיל החזוק שקראו לו
27 כאן ראובן, לפי שרוצה לגרש אשת ראובן בן
28 יעקב שבמקום פלוני. אין חוששין לו – דכל כך
29 לא היה מחליף שמו זמן מרובה, פן יודע הדבר.
30 ברמאותיה – ידע, ויזהר לענות. הלכך אין
31 תקנה עד דליתחוק. **הואו הברא** **הותם**
32 **עלה רב ירמיה בר אבא** – לאחר זמן אתאי
33 **הדיא** איתתא לקמיה לתבוע כתובה. ואמרה לה
34 לאו אנא הואי אותה אשה שאתה אומר
35 שחתמת על שוברך, ושמא אשה אחרת ששמה
36 כשמי ושם בעלה כשם בעלי, אבל אני לא
37 התקבלתי כתובתי עדיין. **אמר לה אבי אמי**
38 **לחו** – לסהדי החתומים עמי על השובר שאיך
39 אותה האשה שחתמנו על שוברך, והדין עמה.
40 והם השיבו לי ששעתיי בהם שנשתנה והחלף
41 קולה, והדין עמהם, וכבר התקבלת כתובתי.
42 **מיקש קשיא** – חוקינה, וכבר נשתנה ונעשה
43 קולה עבה.

1 **כיון**
2 **ברמאותיה זהיר**, **ההוא תברא דהנהו חתים** **עלה**
3 **ההיא איתתא, אמרה ליה: לאו אנא הנאי, אמר:**
4 **ואמרו ליה: מיקש הוא דקשא לה ובגר לה קלא; אמר אבין, אף על גב דאמור רבנן:**
5 **כיון**

1 **ברמאותיה זהיר**, **ההוא תברא דהנהו חתים** **עלה**
2 **ההיא איתתא, אמרה ליה: לאו אנא הנאי, אמר:**
3 **ואמרו ליה: מיקש הוא דקשא לה ובגר לה קלא; אמר אבין, אף על גב דאמור רבנן:**
4 **כיון**

בבא בתרא דף קסז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רמג

57 דְּלֹא דִּילָהּ – ותתן את השובר לאותו אדם שאינו בעלה, ויהיה
58 נאמן לומר שפרע את הכתובה לאשתו.
59 אָמַר לָהּ אֲבִי, הֲכִי אָמַר רַב, כלומר, כך הוא פירוש דבריו, צריכים
60 הסופר והעדים להכיר את 'שם האיש בנמי', כפי שאמר רב
61 בפירושו, והוא הדין לְשֵׁם הָאִשָּׁה, שצריכים להכיר שהשם שנכתב
62 בגט הוא שם אשתו. וכן מה שאמר רב שצריכים להכיר את 'שם
63 הָאִשָּׁה בְּשׁוּבָר', והוא הדין לְשֵׁם הָאִישׁ, שצריכים לדעת שזהו שמו
64 של בעלה.
65 הוסיפו אותם חכמים שישבו יחד להקשות: וְאֵף שִׁמְכִירִים אֵת שְׁמוֹ
66 ושם אשתו, לִיחֻשׁ לְשֵׁנֵי אֲנָשִׁים שִׁשְׁמָם יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן, וכן שמות
67 נשותיהם שוים, הַדְּרִים בְּעִיר אַחֵת, ואין חילוק ביניהם בכתיבת
68 הגט לא בשמותיהם ולא בשם עירם, והחשש הוא, דְּלִמָּא קָתִיב
69 אחד מהם נִיפָא, והואיל והעדים מכירים אותו ואת אשתו יחתמו
70 לו על הגט, וְאִיִּל וּמִמְטִי לִיה לְאִתְתֵּיהּ דְּהִיאָךְ – וילך ויתן את הגט
71 לאשת חבירו, ששמו כשמו, ותטען שהיא גרושה מבעלה ומותרת
72 להינשא.
73 מתרץ רב אחא בר הונא: אָמַר לָהּ רַב אַחָא בְּר הוֹנָא, הֲכִי אָמַר רַב,
74 שֵׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן שִׁשְׁמוֹת נְשׁוֹתֵיהֶם שׁוִים הַדְּרִים בְּעִיר אַחֵת, אִין
75 מְנַשִּׁין נְשׁוֹתֵיהֶן אֶלָּא זֶה בְּפָנֵי זֶה, וממילא לא יתכן שאחד מהם
76 יתן את הגט לאשת חבירו, שהרי יצטרך לעשות זאת בפני חבירו,
77 וחבירו לא יניח לו לעשות כן.
78 הוסיפו החכמים להקשות: וְעֵדִין לִיחֻשׁ, דְּלִמָּא אִיִּל לְקָמָא
79 אֶתְרִיבָא – שמה ילך אדם שאין שמו יוסף בן שמעון, לעיר אחרת
80 שלא מכירים אותו, וּמְהִוִּיק לִיה לְשִׁמְיָה בְּיוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן – ויפרסם
81 ששמו יוסף בן שמעון, ויחזיקוהו באותה עיר בשם זה, וְכַתִּיב נִיפָא
82 על שם יוסף בן שמעון שבעיר אחרת, וּמִמְטִי לִיה לְאִתְתֵּיהּ דְּהִיאָךְ
83 – ויתנו לאשת יוסף בן שמעון שגר בעיר אחרת.
84 מתרץ רב הונא בר חיננא: אָמַר לָהּ רַב חִינְנָא בְּר הִינְנָא, הֲכִי אָמַר
85 רַב, כָּל אָדָם שֶׁהוֹחֵק שְׁמוֹ בְּעִיר בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִין חוֹשְׁשִׁין לוֹ
86 שְׁמָא הוּא מְשַׁקֵּר, כיון שהיה חושש שיעיד אדם מעירו ויגלה שאין
87 זה שמו האמיתי.
88 שואלת הגמרא: וּמָא לֹא אִתְחַזַּק שְׁמוּ בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, והוא
89 רוצה לגרש את אשתו עתה, מָא – מה דינו, כיצד מבררים אם זהו
90 שמו האמיתי או לא. משיבה הגמרא: אָמַר אֲבִי, דְּקָרִי לִיה, וְעֵנִי –
91 קוראים לו פתאום בשם שהוא אומר שזהו שמו, ואם הוא עונה
92 לקריאה זו מוכח שזהו שמו האמיתי, שאם לא כן לא היה נותן לבו
93 לקריאה זו, ולא היה עונה.
94 הגמרא מביאה את דעת החולק על אביו: רַב זְבִיד אָמַר, אִין תַּקְנָה
95 בְּכַךְ שִׁיקְרָאוּ לוֹ וְעֵנָה, כיון דְּרַמְסָא, בְּרַמְסָאוּתִיהּ דְּהִיר – הרמאי נזהר
96 ברמאותו, שלא תתגלה, ויתן דעתו לענות לשם זה, ואין תקנה
97 לכתוב גט לאדם עד שיוחזק שמו בעיר שלשים יום.
98 הגמרא מביאה מעשים שונים בענין הכרת בעלי הדין ששםם
99 כתוב בשטר: הֵהוּא תַּקְרָא – מעשה בשובר מסוים שנכתב בו
100 שנפרעה כתובתה של אשה פלונית, דְּהָנָה חֲתִים עָלָה – שהיה
101 חתום עליו כעד רב ירמיה בְּר אַבָּא. אֲתֵיָא לְקַמְפִּיה הֵימָּא אִיתְתָּא –
102 באה אותה אשה לפני רב ירמיה, וְאָמְרָה לִיה, לָאו אָנָּא הוּאִי – לא
103 אני הייתי האשה שביקשה ממך לחתום על שובר זה, אלא יתכן
104 שהיתה זו אשה אחרת ששמה כשמי ושם בעלה כשם בעלי, והיא
105 נתנה את השובר לבעלי, אך לפי האמת עדיין לא נפרעה כתובתי.
106 אָמַר לָהּ רַב ירמיה בר אבא. אָנָּא נִמִּי אָמְרִי לָהּ – גם אני אמרתי
107 לעדים שחתמו איתי על השובר דְּלֹא אִיָּהּ הִיא – שאין את האשה
108 שבאה לפנינו לבקש את כתיבת השובר, ובאמת יתכן שכתובתך
109 לא נפרעה, וְאָמְרִי לִי אותם עדים שאת היא אותה אשה, ומה
110 שאני סבור שזו אשה אחרת היינו כיון דְּמִיקָשׁ הוּא דְּבִשְׁמָא לָהּ –
111 הזקינה אותה אשה, וְכִנְרָ לָהּ קָלָא – והתחלף קולה, כלומר נעשה
112 קולה עבה יותר, ולכן טעיתי בו.
113 הגמרא מביאה את ההלכה בזה: אָמַר אֲבִי עַל מַעֲשֵׂה זֶה, אֵף עַל
114 גַּב דְּאָמְרִי רַבְּנָן (שבועות לב) שדורשים מהפסוק (ויקרא ה א) 'אם לוא
115 יגיד וְנָשָׂא עֵוֹנוֹ',

1 המשנה מבארת עתה את דיני כתיבת שטר הלואה: פּוֹתְבִין
2 וחותרים ומוסרים שִׁטְרֵי הַלּוֹאֵה לְלוֹהָ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַמְּלוֹה עִמּוֹ,
3 שהרי אין למלוה הפסד בכך, ויתנו לו בעת ההלואה. וְאִין פּוֹתְבִין
4 שטר חוב לְמְלוֹה, עַד שִׁיָּהּ הַלוֹה עִמּוֹ, שאם לא כן יכתוב המלוה
5 שטרות ללא שילוח כלל, ויגבה בהם שלא כדין.
6 אומרת המשנה דין נוסף: וְהַלוֹה הוּא שְׁנוֹתָן אֵת הַשִּׁבְרָ לְסוּפֵר
7 הכותב את שטר ההלואה, שהרי הוא אמתנה מזההלואה.
8 המשנה מבארת את דיני כתיבת שטר מקח: פּוֹתְבִין שִׁטְרֵי לְמוֹכֵר
9 קרקע לחבירו, אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַלּוֹקֵחַ עִמּוֹ, שהרי אין ללוקח
10 הפסד בדבר, וכשימכור את שדהו יתן את השטר ללוקח. וְאִין
11 פּוֹתְבִין שטר לְלוֹקֵחַ עַד שִׁיָּהּ הַמוֹכֵר עִמּוֹ, שאם לא כן יכתוב
12 הלוקח שטרות מקח ללא שיקנה אותם באמת, ויוציא בשטרות
13 אלו את הקרקע מיד בעליה שלא כדין. וְהַלּוֹקֵחַ הוּא שְׁנוֹתָן אֵת
14 הַשִּׁבְרָ לְסוּפֵר הכותב את שטר המקח, כיון שעיקר ההנאה היא
15 שלו.
16 המשנה מבארת עתה את דיני כתיבת שטרות אירוסין ונישואים:
17 אִין פּוֹתְבִין שִׁטְרֵי אִירוּסִין, שנכתב בהם כמה התחייבו אבי החתן
18 ואבי הכלה לתת לחתן ולכלה, וְשִׁטְרֵי נִשׁוּאִין – שטר כתובה, אֶלָּא
19 מְדַעַת שְׁנֵיהֶם – שטר אירוסין מדעת אבי החתן ואבי הכלה
20 המתחייבים ממון בשטר זה, וְשִׁטְרֵי נִשׁוּאִין מדעת החתן והכלה,
21 שמתחייבים זה לזה חיובים שונים. וְהַתְּתִין הוּא שְׁנוֹתָן אֵת הַשִּׁבְרָ
22 של כתיבת שטרות אלו, כיון שהוא קונה, וגם מרויח את הנדוניא
23 שהכניסה לו.
24 אִין פּוֹתְבִין שִׁטְרֵי אִירוּסוֹת, שבו מתחייב האריס לעבוד בשדה של
25 בעל הבית תמורת חלק מסוים בתבואה שתצמח, וְלֹא שטר
26 קְבָלוֹת, שבו מתחייב הקבלן לעבוד בשדה תמורת שכר קבוע
27 שאינו לפי כמות התבואה שצמחה, אֶלָּא מְדַעַת שְׁנֵיהֶם, כיון
28 שהשטר מחייב את שניהם שלא יוכלו לחזור בהם מהתחייבותם.
29 וְהַתְּתִין או האריס או הקבלן, הוא שְׁנוֹתָן אֵת הַשִּׁבְרָ של הסופר, כיון
30 שעיקר ההנאה שלו. אִין פּוֹתְבִין שִׁטְרֵי בִּירוּוִין, וְכָל שאר השטרות
31 שהם מְעַשֵׂה בֵּית דִין, אֶלָּא מְדַעַת שְׁנֵיהֶם – שני בעלי הדין, וְשְׁנֵיהֶם
32 נִתְּנִין אֵת הַשִּׁבְרָ של הסופר. רַבִּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חוֹלַק וְאוֹמֵר,
33 לְשְׁנֵיהֶם פּוֹתְבִין שְׁנֵים – לשני בעלי הדין כותבים שני שטרות, לָוֵה
34 שטר לְעַצְמוֹ וְלוֹה שטר לְעַצְמוֹ.

גמרא

35 שנינו במשנה: 'כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו,
36 והשובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה, ובלבד שיהא מכירן'.
37 שואלת הגמרא: מָא יוֹבְלָךְ שִׁיָּהּ מְכִירָן, את מי צריכים העדים
38 להכיר כדי לכתוב את השטרות. משיבה הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה
39 אָמַר רַב, וְכִלְבָּךְ שִׁיָּהּ הַסּוּפֵר וְכֵן כֹּל אֶחָד מֵהָעֵדִים. מְכִיר אֵת שֵׁם
40 הָאִישׁ, כְּכִתִּיב גַּם, שאם לא כן יש לחשוש שהאדם שלפניהם
41 כותב גט על שם אדם אחר, ויתן את הגט לאשת אותו אדם, ותטען
42 שהתגרשה מבעלה ותגבה כתובתה, וכן עליו להכיר את שם
43 הָאִשָּׁה שהוא כותב בְּשׁוּבָר על פי ציוויה, שאם לא כן יש לחשוש
44 שתכתוב שובר על שם אשה אחרת, ותתן אותו לבעלה של אותה
45 אשה אחר שגירשה, ויטען שפרע לה את כתובתה.
46 הגמרא מבררת את דברי רב: יְתִיב (וישב) רַב סְפָרָא, וְרַב אַחָא בְּר
47 הוֹנָא, וְרַב הוֹנָא בְּר הִינְנָא, וְיְתִיב אֲבִי גְבִיחוֹ – וישב אביו אצלם,
48 וְיְתִיב וְקַמְפִּיעָא לָהּ – וישבו והסתפקו בבניאור דברי רב, האם
49 אפשר לדייק מדבריו שאת 'שם האיש בנמי', אִין – יש צורך שיכירו
50 הסופר והעדים, אבל את שם הָאִשָּׁה, לֹא, וכן דווקא את 'שם הָאִשָּׁה
51 בְּשׁוּבָר', אִין – צריכים להכיר, אבל את שם הָאִישׁ לֹא, והרי אם כן
52 קשה, לִיחֻשׁ, דְּלִמָּא קָתִיב נִיפָא – שמה יכתוב אדם גט על שם אשת
53 חבירו, וְאִיִּל וּמִמְטִי לִיה לְאִתְתֵּיהּ דְּהִיאָךְ – וילך ויתן את הגט
54 לאשת חבירו, ותטען שהיא גרושה ותגבה מבעלה את כתובתה
55 שלא כדין. וְכֵן יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ דּוֹמְנִין – לפעמים יכול לקרות דְּאִילָא
56 וְקָתְבָה אִשָּׁה שׁוּבָר על שם אדם אחר שאינו בעלה, וְיִתְבָּה לְנִבְרָא

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 **יא.** ומי שמתענה ב' ימים וב' לילות לפני ראש השנה וחל ראש השנה ביום ג' לא ימתין מלהבדיל עד
 2 מוצאי יום ב' שהוא ליל ראש השנה ^{כד} לפי שיצטרף לומר יקה"ו ^{כה} על פוס אחד או על פת אחד
 3 כמו שצריך ביום טוב שחל במוצאי שבת מטעם שיתבאר בסימן תע"ג. ⁵⁴ ויש בזה אסור משום שאין אומרים
 4 ב' קדושות על פוס אחד שקדוש יום טוב הוא קדשה בפני עצמה ואין לה ענין להבדלת מוצאי שבת של
 5 חול מהשאין-כן ביום-טוב שחל במוצאי שבת שמוכרין קדשת יום-טוב גם בהבדלה שמבדילין בין קדש
 6 לקודש הרי הקדוש וההבדלה פענן אחד אבל כאן שצריך להבדיל הבדלת מוצאי שבת שהיא בין קדש
 7 לחול אין לה ענין כלל לקדוש של יום-טוב לפיכך אינו יכול לומר שתיהן על פוס אחד או על פת אחד
 8 מטעם שנתבאר למעלה ^{כו}:

חלק ב סימן רצט שלא לאכול ושלא לשתות ולא לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל סעיף יא

ביאורי הלכה

כד ליל ראש השנה - אלא ישמע הבדלה מאחרים, או זמן (בלא נר).
כה [בן] שנתבאר למעלה - אין אומרים ב' קדושות על פוס אחד משום שאין עושין מצוות חבילות חבילות. ⁵⁵

ציונים והוספות

53 כדלעיל סעיף י.
 54 סעיף ו: אם חל (יום-טוב) במוצאי שבת צריך לומר הבדלה לאחר הקידוש ואם יש לו נר יברך עליו קודם ההבדלה לאחר הקידוש ואחר ההבדלה יברך שהחינו נמצא סדר הברכות יקנה"ו.
 55 (שם) כשמקדש על הפת ישנו טעם נוסף שאין מבדילים על הפת כמבואר בסי' רצו סי"א (מ"מ וציונים לשוע"ר).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח - לפי לוח "רב יומי"

1 **כא** ונהגו שהבשר יהיה צלי על הגחלים זכר לפסח שהיה צלי אש ואף שהפסח היה נצלה בשפוד לכתחילה,
 2 מכל-מקום כיון שאי אפשר לצלות הבשר בשפוד שהפסח נצלה בו שהפסח לא היה נצלה אלא בשפוד של רימון וטורח הוא לחזור אחר שפוד של רימון לפיכך צולין על גבי גחלים שאף הפסח שנצלה על גבי גחלים כשר.
 3 והביצה עושין בין צלויה בין מבושלת ואוכלין אותה בתוך הסעודה כמו שנתבאר בסי' תע"ו.
 4 אבל הבשר אין נוהגין לאכולו בלילה הזה אפילו במקום שנוהגין היתר באכילת בשר צלי בלילה, מכל-מקום זה הבשר שמביאין אותו זכר לפסח אם יאכלנו בלילה זה יהא נראה כאוכל קדשים בחוץ לפיכך אם שכח לצלותו מערב יום טוב לא יצלה ביו"ט משחשכה אלא אם כן דעתו לאכול למחר ביום אבל אם דעתו להניחו ללילה השני אסור לצלותו בלילה ראשון וכן יזהר כשצולה בלילה השני שיאכל למחר ביום ולא יניחם עד הלילה:
 5 **כב** צריך לזהר שיהיה מעט בשר כרוך על העצם הזרוע שעצם בלא בשר אינו נקרא תבשיל:
 6 **כג** אם חל פסח במוצאי שבת אף שלא היתה חגיגה נאכלת בלילה זה לפי שאי אפשר לשחטה ולהקריבה בשבת וגם אי אפשר להקריבה בערב שבת שהרי אינה נאכלת אלא לשני ימים ולילה אחד שבין השני ימים, אף על פי כן צריך להביא שני תבשילים אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה דכיון שאין מביאין אלא לזכר בעלמא אין לחוש אם לא היתה חגיגה נאכלת בלילה זה ואדרבה המדקדק בזה נראה שעושה אותן כמין קדשים ממש:
כד כל דברים אלו דהיינו המצות והמרור והחרוסת ושני תבשילין אין צריך להביא אלא לפני מי שאומר ההגדה דהיינו לפני בעל הבית אבל בני הבית שהן יוצאין בשמיעה מבעל הבית (שכן נכון לעשות משום ברוב עם הדרת מלך כמו שנתבאר בסי' ח') אין צריך שיהיו דברים אלו לפנים לא בשעת שמיעת ההגדה ולא בשעת הסעודה שבעל הבית יחלק מצה ומרור וחרוסת לכל אחד ואחד שאף שביום טוב צריך לבצוע על לחם משנה, מכל-מקום כיון שהם יוצאין בכרכת המוציא של בעל הבית הם יוצאים גם כן בלחם משנה של בעל הבית:
כה ונהגו להביא כל דברים אלו לפני בעל הבית מיד אחר קידוש קודם אכילת הירקות (כדי שיהיה הקידוש סמוך להתחלת הסעודה דהיינו הבאת המצה והמרור, עיין סי' רע"א) ולאחר שאכלו מהירקות יכול לסלק מעל השולחן את מה שנשתייר מהירקות והחומץ או מי המלח:
כו כשמביא לפניו הירקות עם כל דברים אלו טוב שידרם לפניו בקערה בענין שלא יצטרך לעבור על המצוות

אינו כמבושל אלא אם כן כבוש בחומץ וציר לפי שטעם
 החומץ או הציר משנה ומבטל טעם מרירות המרור הנכבש
 בהם לגמרי אבל המים אין מבטלין המרירות אלא מפיגין
 טעמו קצת וכל שלא נכבש בחומץ וציר עדיין יש בו מרירות
 קצת ועוד שאף בכל איסורים יש אומרים שלא אמרו כבוש
 כמבושל אלא כבוש בחומץ וציר ולא במים ואף שאנו
 מחמירין בכל איסורים, מכל-מקום לענין מרור אין להחמיר
 שהיא חומרא הבאה לידי קולא במקומות שאין חזרת מצוי
 ואוכלין התמכא למצות מרור ומחמת חריפותו אין יכולין
 לאכול ממנו כזית ולכן שורין אותו במים יום או יומים
 להפיג מרירתו קצת.

ומכל-מקום טוב להוציא מהמים תוך מעת לעת ויחזור
 וישרנו שם שכשאנו שרוי במים כ"ד שעות רצופים אינו
 נקרא כבוש לדברי הכל:

ל אף על פי שכל ה' מינים אלו נקראים מרור בלשון תורה
 מכל-מקום מדברי סופרים מצוה לחזור אחר חזרת
 אפילו לקנותו בדמים יקרים על דרך שיתבאר בסי' תרנ"ו
 לענין אתרוג הדור ע"ש ואף על פי שהחזרת אין בה מרירות
 מכל-מקום כשהיא שוהה בקרקע מתקשה הקלח שלה
 ונעשה מר מאוד ומפני כך היא נקראת מרור ומצוה לחזור
 אחריה אף כשהיא מתוקה לפי שמצות מרור היא זכר למה
 שמררו המצרים את חיי אבותינו בעבודת פרך והם
 נשתעבדו בהם בתחילה בפה רך על ידי פיוסים ונתנו להם
 שכו ולבסוף מררו חייהם בעבודה קשה לכן יש לאכול
 החזרת שתחילתה מתוקה ורכה וסופה קשה ומר דהיינו
 כשהקלח שלה מתקשה כעץ ונעשה מר כלענה:

ל א ואם אין לו חזרת יחזיר אחר עולשין ואם אין לו
 עולשין יחזיר אחר תמכא ואם אין לו תמכא יחזיר
 אחר חרחבינא ואם אין לו חרחבינא אזי יקח המרור דהיינו
 לענה.

ואם אין לו אפילו מרור יקח איזה ירק מר שירצה לפי שיש
 אומרים שכל ירק מר שראוי לאכילה נקרא מרור בלשון
 תורה והוא שיש לו שרף (פירוש כשמחתיכין בו וסוחטין
 אותו במקום חתוכו יוצא ממנו מוהל לבן כחלב) ופניו
 מכסיפין דהיינו שעלה שלו אינו ירוק מאוד כעלי הכרישים
 ובצלים ושאר ירקות אלא נוטה קצת ללובן הנוטה לשחרות
 שקורין (בלייכלי"ך בלשון אשכנז) ומכל-מקום לא יברך
 עליהם שהעיקר הוא כסברא הראשונה.

(ואם אין לו ירק שיש לו שרף ופניו מכסיפין טוב שיאכל
 איזה ירק אחר שיש בו מרירות קצת לזכר בעלמא ואין צריך
 כזית וכן) מי שהוא חולה או איסטניס ואינו יכול לאכול
 מרור טוב שילעוס מעט עד שירגיש טעם מרירות בפיו לזכר
 בעלמא בלא ברכה וזהו כשאי אפשר לו כלל.

אבל חייב אדם לדחוק את עצמו לקיים מצות חכמים לאכול
 כזית שלם אף אם יכאוב עליו ושיעור כזית יתבאר בסי'
 תפ"ו ע"ש:

לב החרוסת צריך להיות עב לפי שהוא זכר לטיט
 שנשתעבדו בו אבותינו ואח"כ צריך לרכך אותו

דהיינו שהירקות יהיו סמוכים לו יותר מן המצה והמצה מן
 המרור וחרוסת והמרור והחרוסת מן שני תבשילין.

ויש שאין מקפידין על החרוסת ושני תבשילין אם יהיו
 סמוכים אליו דכיון שאינן באין על השלחן אלא לזכר
 בעלמא לא שייך אצלם אין מעבירין על המצוות וגם על
 המרור אין מקפידין אם יהיה סמוך לו דכיון שאינו חביב
 על האדם ואין לו דין קדימה לענין ברכת הנהנין לכן גם
 כאן אין מקפידין אם יצטרך לעבור עליו ולברך על הירקות
 בתחלה ואח"כ על המצה ואח"כ על המרור.

ועל זה סומכים הנוהגים מטעם הידוע להם לסדר כל דברים
 אלו על גבי המצה דהיינו לאחר שסדרו המצות בתוך
 הקערה כסדרן כהן מלמעלה ולוי תחתיו וישראל תחתיו
 מסדרין על גבי הכהן הזרוע של טלה מימין והביצה
 משמאל והמרור למטה מעט כנגד אמצעם כעין סגו"ל
 ואח"כ החרוסת מימין והכרפס משמאל והמרור של כריכה
 למטה מעט כנגד אמצעם כעין סגו"ל שני:

כז אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובת מרור בחזרת
 (שקורין סאל"ט) בלשון אשכנז ובלשון ספרד סאלאטא
 ושם העצם שלו הוא לטוגא בתוגרמ"א ואיטליא ואשכנז
 וספרד ופורטגאל ובספרי הרפואות נקרא לאטיגא סאלאט
 ואינו מצוי בזמן הפסח אלא במדינות החמות ואינו ירק
 הנקרא זערוז"ך בלשון פולין בעולשין (שקורין אנדיבי)
 בתמכא (שקורין קרין או מערטך ובלע"ז מרוביאי)
 בחרחבינא (שקורין בערבי אלקרצינא) ובמרור (שקורין
 ווערמט בלשון אשכנז והוא לענה) לפי שנאמר בתורה מרור
 סתם וקיבלו חכמים שאין שום מין ירק מר נקרא בשם מרור
 סתם אלא ה' מיני ירקות אלו:

כח חמשה מינים הללו מצטרפות לכזית ויוצאים בהם בין
 בעלין בין בקלחים אבל לא בשרשים דהיינו שרשים
 הקטנים המתפצלים לכאן ולכאן אבל השורש הגדול שבו
 גדלים העלים אף שהוא טמון בקרקע הרי זה בכלל קלח
 ומכל-מקום טוב יותר ליטול העלים והקלח היוצא חוץ
 לקרקע לפי שיש אומרים שמה שהוא טמון בקרקע הוא
 נקרא שורש אבל העיקר הוא כסברא הראשונה:

כט העלין אין יוצאין בהן אלא אם כן הם לחין אבל לא
 כמושים ואין צריך לומר יבשים (עיין סי' תרמ"ח)
 אבל הקלחים יוצאין בהם בין לחים בין יבשים ואין צריך
 לומר כמושים דכיון שהקלח הוא עב אין טעם מרירתו נפסד
 על ידי שמתייבש.

אבל אין יוצאין בקלח מבושל לפי שנפסד טעם מרירתו על
 ידי הבישול והכבוש הוא כמבושל דהיינו אם נשרה בציר
 או בחומץ חזק ושהה שם בכדי שאם היו נותנין הציר
 והחומץ על גבי האור היו מתחילין להרתח וכן אם נשרה
 מעת לעת אפילו במים צוננים אין יוצאין בו.

ומקצת ההמון אין נוהרין ונהגו לשרות המרור יותר ממצת
 לעת בצונן כדי להפיג מרירתו קצת ויש מי שמיישב מנהגם
 לומר שאף שהשרוי במים מעת לעת נקרא כבוש והרי הוא
 כמבושל לענין כל איסורים שבתורה, מכל-מקום לענין מרור

49 כל אחד ואחד מהמסובין הצריכו חכמים לעקור מלפני מי
50 שאומר ההגדה את השולחן הקטן שלפניו עם המצות
51 המונחות עליו ולהניחם בזוית אחרת כדי שיראו התינוקות
52 וישאלו למה מסירין המצות ועדיין לא אכלנו ועל ידי כן
53 יתעוררו לשאול גם כן שאר השאלות מה נשתנה כו' כמו
54 שיתבאר.

55 ובדורות האחרונים שכל המסובין אוכלין על שולחן אחד
56 גדול ויש טורה גדול בעקירתו נהגו לעקור הקערה שבה
57 המצות מלפני בעל הבית האומר ההגדה ולהניחו בסוף
58 השלחן כאילו כבר אכלו כדי שישאלו התינוקות.

59 ועכשיו אין נוהגין אפילו בעקירת הקערה לפי שהתינוקות
60 יודעין שעיקר האכילה לא תהיה ממצות אלו שבקערה
61 ולפיכך לא ישאלו כלום כשיסירן מעל השולחן:

62 **לט** אחר כך צריך למזוג כוס שני ואין צריך שטיפה
63 והדחה שהרי שטפו והדחתו קודם הקידוש:

64 **מ** ואף על פי שאין צריך לאחוז הכוס בידו עד שיגיע
65 ללפיכך כמו שיתבאר אף על פי כן צריך למזוג מיד
66 קודם התחלת אמירת ההגדה כדי שישאלו התינוקות למה
67 שותין כוס שני קודם הסעודה שאין דרך לשתות כן בכל
68 ימות השנה ועל ידי כך יתעוררו לשאול גם כן שאר
69 השאלות מה נשתנה וכו' לקיים לבניו מה שנאמר כי ישאלך
70 בנך מחר לאמר מה העדות והחוקים והמשפטים וגו' ואמרת
71 לבנך עבדים היינו וכו'.

72 ואם אין דעת בנך לשאול הרי אביו חייב ללמדו לשאול מה
73 נשתנה כו' ואם אין לו בן הרי אשתו חייבת לשאול אותו
74 ואם אין לו אשה הוא שואל את עצמו מה נשתנה כו'
75 ואפילו אם מסובין שני תלמידי חכמים הבקיאם בהלכות
76 פסח שואל אחד מהם את חברו מה נשתנה כו'.

77 ואחר כך מתחילין שניהם עבדים היינו ואין השני צריך
78 לומר מה נשתנה וכן כשהבן או האשה שואלין אותו אין
79 הוא צריך לומר מה נשתנה אלא מתחיל עבדים היינו:

80 **מא** צריך לומר אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת אבל
81 אין לומר אין אנו חייבים לטבל אפילו פעם אחת לפי
82 שאיך יאמר הלילה הזה שתי פעמים שיהיה משמע שחייבים
83 להטביל שתי פעמים ובאמת אין מטבילין מחמת חיוב אלא
84 פעם אחת דהיינו המרור שמתבילין בחרוסת אבל טיבול
85 הראשון אינו מחמת חיוב אלא כדי להתמיה התינוקות:

86 **מב** ולפי דעתו של בן אביו מלמדו התשובה על שאלותיו
87 דהיינו אמירת ההגדה שהיא מצות-עשה מן התורה
88 אפילו אם לא שאל אותו הבן כלום שנאמר והגדת לבנך
89 ביום ההוא וגו' ולפיכך צריך לומר ההגדה בלשון שמבינים
90 הקטנים והנשים או יפרש להם הענין לפי דעתם אם הם
91 מבינים הרבה יפרש להם הכל:

92 **מג** ועיקר נוסח ההגדה שתקנו חכמים חובה על הכל הוא
93 מתחילת עבדים היינו עד הרי זה משובח ואחר כך
94 מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו כו' עד סוף דרוש

1 במשקה זכר לדם ויש לרככו במשקה אדום כגון חומץ או
2 יין אדומים ויש לעשות החרוסת מפירות שנמשלו בהם
3 כנסת ישראל כגון תאנים שנאמר התאנה חנטה פגיה
4 ואגוזים שנאמר אל גינת אגוז ותמרים שנאמר אעלה בתמר
5 ורמונים שנאמר כפלח הרמון ותפוחים זכר לתחת התפוח
6 עוררתך שהיו יולדות שם בניהם בלא עצב ושקדים על שם
7 ששקד הקב"ה על הקץ לעשות ומעיקר הדין יכול לעשותו
8 אפילו מירקות ולרככו אפילו במים ושאר משקין אבל על
9 כל פנים צריך ליתן לתוכו דבר שיש בו קיוהא כגון תפוחים
10 או יין וחומץ זכר לשיעבוד שהיו משתעבדים בישראל עד
11 שהיו שיניהם קיהות:

12 **לג** וצריך ליתן בתוכו תבלין הדומין לתבן כגון קנמון
13 וזנגביל שאינן נידוכין הדק היטב ויש בהן לאחר
14 הדיכה חוטיין קשין וארוכין קצת כמו תבן זכר לתבן שהיו
15 מגבלין בתוך הטיט:

16 **לד** אם חל פסח בשבת צריך ליוהר לרכך החרוסת במשקה
17 מערב שבת ואם שכח לרככו מערב שבת ירככו בשבת
18 על ידי שינוי דהיינו שמתחלה יתן המשקה לתוך הכלי
19 ואח"כ יתן לתוכו החרוסת ויכול לערבו באצבעו או אוזו
20 בכלי ומנענע עד שיתערב עיין סימן שכ"א:

21 **לה** אחר שאכלו מהירקות בטיבול צריך ליקח מצה
22 האמצעית משלש מצות המונחים לפניו בקערה
23 ולבצוע מקצתה מטעם שיתבאר ונהגו כל ישראל שמקצת
24 זה שבוצעים מהמצה עושיין בו גם כן מצוה אחרת דהיינו
25 שמשמירין אותו לאפיקומן ולפיכך נכון הדבר שיהיה מקצת
26 הזוה רוב המצה שאפיקומן היא מצוה חשובה שהוא לנו
27 במקום הפסח ונוהגין להצניעו תחת המפה זכר למשארותם
28 צורות בשמלותם ויש שכורכין אותו במטפחת ומשימין על
29 שכמם זכר ליציאת מצרים:

30 **לו** ומקצתה השני צריך להחזירו לקערה וליתן אותו בתוך
31 שתי מצות השלמות כדי לומר עליו ההגדה לפי שצריך
32 לומר ההגדה על מצה הראוי לצאת בה ידי חובתו שנאמר
33 תאכל עליו מצות לחם עוני ודרשו חכמים שעונין עליו
34 דברים הרבה ומתוך שנאמר לחם עני חסר וא"י דרשו
35 חכמים לחם עני מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה
36 שהמצה שיוצא בה ידי חובתו לא תהיה שלימה אלא פרוסה
37 ועליה יאמר ההגדה (ובסימן תע"ה יתבאר למה משימין
38 אותו בתוך שתי השלימות).

39 אחר כך נוהגין להגביה הקערה שבה המצות ואומרים הא
40 לחמא וכו' עד מה נשתנה ואין צריך להסיר התבשילין
41 מהקערה קודם ההגבהה אלא יכול להגביהה עם כל הדברים
42 שעליה:

43 **לז** יש מדרקדים לומר כהא לחמא או הא כלחמא לפי
44 שאין שייך לומר הא לחמא די אכלו אבהתא שהרי
45 אין זה הלחם ממש שאכלו אבותינו ולפיכך אף שבכל
46 הספרים הנוסח הוא הא לחמא, מכל-מקום האומר כהא
47 לחמא או הא כלחמא לא הפסיד:

48 **לח** בימי חכמי הגמרא שהיו להם שולחנות קטנים לפני

19 למרור זה צריך להגביה המרור להראותו למסובין אבל
 20 כשיאמר פסח (זה) שהיו אבותינו כו' לא יגביה התבשיל
 21 שבקערה שהוא זכר לפסח שלא יהא נראה כאילו הקדישו
 22 לכך:
 23 מו ונאמר לפניו שירה חדשה הללויה צריך לומר הנו"ן
 24 של ונאמר בסגול"ו ויהיה פירושו שכבר אמרו לפניו
 25 משה וישראל בצאתם ממצרים שירה חדשה דהיינו שירת
 26 הים וגם יש אומרים שמשה וישראל אמרו את ההלל אבל
 27 לא יאמר הנו"ן בחולם יהיה פירושו על גאולה העתידה אם
 28 כן היה צריך לומר ונאמר לפניו שיר חדש בלשון זכר שכך
 29 אמרו במדרש כל השירות נקראת שירה לשון נקבה כי
 30 תשועתם כיולדת שהמליטה זכר ונפטרה מצער הלידה
 31 ואח"כ חוזרת ויולדת בצער כך כל הגאולות היו אחריהן
 32 גליות וצרות אבל גאולה אחרונה לא תהיה אחריה צרה כלל
 33 לכך נאמר שירו לה' שיר חדש לשון זכר ולפיכך צריך לומר
 34 בברכת אשר גאלנו ונודה לך שיר חדש ולא יאמר שירה
 35 חדשה:

חלק ג סימן תעג דיני כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס שני:

1 פרשת ארמי אוכד אבי ואח"כ פסח שהיו אוכלין כו' מצה
 2 זו כו' מרור זה כו' בכל דור ודור כו' ואותנו הוציא משם
 3 כו' לפיכך כו' עד ברוך אתה ה' גאל ישראל ושאר כל נוסח
 4 ההגדה הוא מנהג שנהגו כל ישראל מדורות הראשונים:
 5 מד בזמן שהיו מסירין השולחן או הקערה מלפני האומר
 6 הגדה היו צריכים להחזירין לפניו כשמתחיל עבדים
 7 היינו לפי שצריך לומר ההגדה על מצה ומרור וחרוסת ושני
 8 תבשילין כמו שנתבאר למעלה ולכן יש ליוזה שתהא המצה
 9 מגולה קצת עד שייגע לפיכך שאז נוהגין להגביה כל אחד
 10 כוסו ולאחזו בידו עד שחותם גאל ישראל ולפיכך נכון
 11 לכסות המצות שלא יראה הפת בושותו כשנוטלין הכוס.
 12 וכן כשאומר והיא שעמדה כו' יש נוהגין לאחזו הכוס ביד
 13 עד והקב"ה מצילנו מידם. נכון גם כן שתהא המצה מכוסה
 14 עד שיעמיד הכוס על השולחן ואז יגלנה:

15 מה כשיגיע למצה זו שאנו אוכלין כו' צריך להגביה
 16 המצה להראותה להמסובין שתחבב המצוה עליהם
 17 ויש להגביה האמצעית הפרוסה שהיא נקראת לחם עוני ובה
 18 הוא יוצא ידי חובתו כמו שנתבאר למעלה וכן כשיגיע

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת בֶּלֶק – הַפְּרָשָׁה הַחֲסִידִית

מִי מָנָה

17 בחינות הנ"ל – מחשבה, דיבור, ומעשה – ונרמז במלת
 18 "אף". כי "אף" הוא לשון ריבוי, לרבות עוד דבר שאינו
 19 מפורש כאן, והוא הדבר שלמעלה מהשלישה בחינות
 20 הללו, וגבוה ונעלה מהם.
 21 וביאור הדבר, הנה צריך להבין תכלית ירידת
 22 הנשמות לעולם הזה, שירידתן צורף עליה היא כפודע.
 23 וצריך להבין, עליה זו מה היא – מאחר שטרם ירידתה
 24 היתה נהנית מזיו השכינה, ומה עילוי גדול מזה?
 25 וגם להשפיל היטב ענין 'מחשבה, דיבור, ומעשה'
 26 למעלה, שהוא בחינת 'בראתיו וצרתיו כו' – שהרי "כי
 27 לא מחשבותי מחשבותיכם" (שע"הו נה, ח) כתיב, ו"אין לו
 28 דמות הגוף כו".
 29 אלא הענין הוא: שבחינת יציאת העולמות מהעלם
 30 אל הגילוי נקרא בשם "דבר ה'". כמו על דרך משל
 31 באדם, הדיבור הוא מנגלה לזולתו מצפוני מחשבתו, כך
 32 על דרך משל "בעשרה מאמרות נברא העולם", הם

1 "מִי מָנָה עַפְרָיִם יַעֲקֹב, וּמִסְפָּר אֶת רוּבֵעַ יִשְׂרָאֵל"¹ (במדבר
 2 כג, יז)
 3 "רבע" יש בו ב' פירושים: פירוש אחד – חלק רביעית,
 4 וְהַב' – מְלִשׁוֹן אֲרֻבָּעָה. כִּי הֵנָּה בְּבַחֲנֵית יִשְׂרָאֵל יֵשׁ ד'
 5 בחינות:
 6 והענין, דכתיב (שע"הו מג, ז): "וְלִכְבוֹדֵי בְרֵאתִיו, וְצִרְתִּיו,
 7 אֵף עֲשִׂיתִיו", וְהֵם בְּחִינֹת: מַחְשָׁבָה, דִּיבּוּר, וּמַעֲשֵׂה:
 8 "בְרֵאתִיו" הוּא בְּחִינַת מַחְשָׁבָה, שְׁהוּא יִשְׁמְאֵין.
 9 "וְצִרְתִּיו" הוּא בְּחִינַת הַדִּיבּוּר, שְׁהוּא בְּחִינַת צוּרָה
 10 שְׁמִצִּירֵי הָאוֹתִיּוֹת שְׁבִמְחַשְׁבָה.
 11 "אֵף עֲשִׂיתִיו" – בְּחִינַת הַמַּעֲשֵׂה. כְּתִיב בְּלִשׁוֹן "אֵף",
 12 לְפִי שְׁהַמַּעֲשֵׂה דְכָר נִפְרָד בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, שְׁאִינוֹ כְּעָרֵךְ
 13 הַדִּיבּוּר נִגְדַּת הַמַּחְשָׁבָה שְׁמִצִּירֵי הָאוֹתִיּוֹת הַמַּחְשָׁבָה
 14 מִמֶּשׁ, כִּי מֵה שְׁחוֹשֵׁב הוּא מְדַבֵּר, מֵה שְׁאִין בֵּן עֲנָן
 15 עֲשִׂיָה גְשְׁמִיּוֹת הוּא עֲנָן בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ.²
 16 וְהֵנָּה, יֵשׁ עוֹד בְּחִינָה רְבִיעִית שְׁלִמְעֵלָה מֵהַשְּׁלִשָּׁה

2. [ועיין מזה בדבור המתחיל "חייב אינש לבסומי בפויא", גמה שכתוב שם: "וצורת ה' הוא ג' קוין כו' [שני קוין מחוזקרים שהם בחינת מחשבה דיבור. וזהו חג' הוא בחינת מעשהו] – עד: וכמו שכתוב: 'אף עשיתיו'" (לקוטי תורה שיר השירים צה, ב"א).]

1. (בגמרא סוף פרק ג' דנדה ל"א, א.) רבות: וְגַשׁ פְּרָשָׁה צ"ד, גבי "כָּל הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה". וְקָרָא פְּרָשָׁה א'. במדבר, פְּרָשָׁה ב'. פְּרָשָׁה בְּלֶק. בְּשִׁיר הַשִּׁירִים רְבָה, סוף פסוק (א, ב.) "כתפוח בעצי". ובפסוק (ה, ט) "אחת היא יונתי". ובפסוק (ה, יא) "אל גנת". בקהלת רְבָה, בפסוק (א, ז) "כָּל הַתְּחִלִּים".

38 וגבריאל כו, שהם הם הצירופי-אותיות שמהם נמשכו
 39 ונתהוו מאין ליש, בבחינת "דבר ה'".
 40 אכל "ולאדם לא מצא עזר כנגדו" (בראשית שם), פירוש:
 41 "עזר" - הוא בחינת "שם". והיינו, שהנשמה קודם בואה
 42 לעולם ולגוף אינה נקראת בשם כלל. לפי שמקור
 43 חוצבה הוא בבחינת מחשבה, 'עלמין סתימין דלא
 44 אתגליין'. ומה שנקרא: אברהם, יצחק כו, הוא אחרי
 45 התלבשות הנשמה בגוף.
 46 וזהו "אחד היה אברהם" [יחזקאל לג, כ"ד], פירוש
 47 "היה" - שקודם ביאת הנשמה לגופו היה בבחינת
 48 "אחד". דהיינו בבחינת המחשבה שמתאחדת עם הנפש.
 49 והם הם בחינת 'עלמין סתימין' שהם מתייחדים באור
 50 אין-סוף ברוך-הוא ממש, בבחינה שקודם בואה לידי
 51 גילוי העולמות להיות התחלקות הנבראים מ'עלמא
 52 דפרודא כו'. לכן באדם הראשון היו כלולים ששים
 53 רבוא נשמות בבחינה אחת, והיינו לפי שמקור הנשמה
 54 היא למעלה מעלה מבחינת התחלקות הנבראים כנ"ל:⁷
 55 **ב ואחרי** הדברים והאמת האלה, יש להבין מהו
 56 תוספת העילוי להנשמה בעולם-הזה בהתלבשותה בגוף
 57 הגשמי - מאחר שבמקור חוצבה היתה כלולה
 58 ומתאחדת באור אין-סוף ברוך-הוא בבחינת מחשבה,
 59 בחינת 'עלמין סתימין', למעלה מעלה מבחינת "שם"
 60 ובחינת "דבר ה'" ב'עלמין דאתגליין' כנ"ל.
 61 אף הנה כתיב (תהלים פו, יא): "יחד לבבי ליראה שמך";
 62 וכן אנו מתפללין בברכת "אהבת עולם אהבתנו כו" -
 63 יחד לבבנו כו".⁸ והענין, כי יש בחינת "רעותא-דליבא"
 64 שהוא "רצון הלב", ויש בזה ב' בחינות: פנימיות
 65 וחיצונית.
 66 פנימית נקודת הלב היא בחינת אהבה-רבה
 67 שלמעלה מהטעם והדעת, ובאה מלמעלה בבחינת
 68 מתנה כמו שכתוב (במדבר יח, ז): "עבודת מתנה את
 69 בהונתכם".⁸
 70 וחיצונית הלב הוא הנלקח מן הדעת והתבוננות
 71 בגדולת ה', כל חד לפום שיעורא דיליה, ולפי שכלו
 72 והשגתו באור אין-סוף ברוך-הוא, כך מעורר את
 73 האהבה בלב.
 74 והנה מודעת זאת, כי "את זה לעומת זה עשה

1 בחינת מאמרות וצירופי אותיות היוצאים מהעלם אל
 2 הגילוי ולהוות מאין ליש.
 3 והנה, "במאמר אחד יכול להבראות" (אבות ה, א),
 4 וכדכתיב (תהלים לג, ו): "וברוח פיו כל צבאם". פירוש: רוח
 5 פיו" הוא בחינת הבל-העליון,³ והוא "מאמר אחד" -
 6 הפולל. וכמאמר "ברוך אומר ועושה" - במאמר אחד כו.
 7 אלא שהדיבור הוא מחלק ומפריד ההבל לכמה מיני
 8 צירופי אותיות, שהם הם ריבוי התחלקות העולמות -
 9 "אלף אלפין וכו" (דניאל ה, י), "היש מספר לגודויו כו" (איוב
 10 כה, ג).
 11 וזהו "ברכו ה' מלאכיו, גברי כח עושי דברו, לשמוע
 12 בקול דברו" (תהלים קג, כ), דברו דייקא, מפני שהם חיים
 13 וקיימים מבחינת "דבר ה'", שהוא בחינת גילוי "מוצא פי
 14 ה'" (דברים ג, ג), להיות ריבוי התחלקות הנבראים. וצירופי-
 15 אותיות שמהם חיים הנבראים, הם הם בחינת השמות,
 16 והם בחינת שמות כל הנבראים, כל אחד על שמו. כמו
 17 מתנה מיכאל כו. וכן שמות כל הנבראים למיניהם. וכמו
 18 שכתוב (בראשית ב, כ): "ויקרא האדם שמות". והם בחינת
 19 שמות ממש, צירופי אותיות - "מוצא פי ה' גו".
 20 והנה, כל זה הוא בחינת 'עלמין דאתגליין'. ויש
 21 'עלמין סתימין דלא אתגליין', שהם בחינת מקורים
 22 ל'עלמין דאתגליין'. וכל מה שיש ב'עלמין דאתגליין'
 23 מוכרח להיות לו מקור ב'עלמין סתימין'. כנזכר בדרשת
 24 רז"ל: "אין לה עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה". וכן
 25 הוא למעלה מעלה עד רום המעלות. וכדכתיב (קהלת ה,
 26 ז): "פי גבוה מעל גבוה שומר, וגבוהים עליהם".
 27 והנה "ישראל עלו במחשבה", פירוש: בבחינת 'עלמין
 28 סתימין'. והיינו, כמו למשל המחשבה הוא בחינת
 29 ההעלם של הדבור, שהדבור הוא מגלה ופורש מה
 30 שבמחשבה, ומה שבמחשבה הוא בסקירה אחת, צריך
 31 לפרש הרבה בדיבורו. כי בחינת כח המחשבה הוא מאד
 32 נעלה מכח הדבור. שהמחשבה הוא לבוש הפנימי
 33 שמתאחדת עם הנפש ממש, שהוא בבחינת יש-מאין
 34 ממש.
 35 ועל כן כתיב (בראשית ב, כ): "ויקרא האדם שמות לכל
 36 הבהמה ולעוף השמים וגו"⁴, שהם בחינת מלאכים: "פני
 37 אריה", "פני שור", "פני נשר" כו. והם השמות: מיכאל,

7. ו'הדברים והאמת האלה" - לשון הכתוב דברי הימים ב' לב, א.
 8. [ענין מה שכתוב פרשת במדבר, סוף דבור המתחיל 'וידבר ה' אל
 משה במדבר סיני': "והיא היא בחינת 'עבודת מתנה' כו. וזהו
 לגלגלותם". ענין שם. וענין ב'אגרת הקדש', דבור המתחיל 'כתיב
 מה יפית'"].

3. [ענין בזה חלק ג, מ"ז, ב'. וב'אגרת הקדש', דבור המתחיל 'ועש
 דוד'].
 4. [ענין מה שנתבאר פירוש זה בדבור המתחיל "כה תכרו" - בפרשת
 נשא].
 5. [ענין בהרמב"ן, בפירוש החומש בפסוק זה].
 6. [וענין בזה חלק א': פ"ה, ב'. ק"ב, ב'].

36 וְהוּוּ שְׂאוּמְרִים בְּקְרִיאַת־שְׁמַע: "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 37 אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם וְגו'" (דברים ו, א), "וְהָיָה אִם שָׁמַעַ
 38 תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצַוֹתַי כִּי" (דברים יא, ג), אַחַר "וְאַהֲבַתְּ אֶת ה'
 39 אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ כִּי" (דברים ו, ד) – פִּירוּשׁ ב' בְּחִינּוֹת לֵב:
 40 פְּנִימִיּוֹת, וְחִיצוֹנִיּוֹת. רַק שְׂאֵי אֲפֹשֶׁר לֵבָא לְבַחֲנִית
 41 פְּנִימִיּוֹת עַד שִׁיגֵיעַ וְיִשְׁיֵג תַּחֲלָה בַּחֲנִית הַחִיצוֹנִיּוֹת
 42 הַנּוֹלָדָה מִהַדְּעָת, כִּי צָרִיךְ לִילֵךְ מִמְּשָׁה־לְמַעְלָה¹⁴. וְהוּוּ
 43 עֲנִין כָּל הָאֲרִיכוֹת שֶׁלְפָנֵי קְרִיאַת־שְׁמַע – בְּפִסְקֵי־דוּמְרָה,
 44 וּבְרִכּוֹת שֶׁלְפָנֵי קְרִיאַת־שְׁמַע וְכוּ'. כְּנֹדַע.

45 וּבְזֶה יִבָּן הָעִלּוּי שִׁישׁ לְהַנְשִׁימָה בַּעֲבוּדַת ה' בְּהִיּוֹתָהּ
 46 מְלוּבָשֶׁת בְּתוֹךְ הַגּוֹף, כִּי הֵגַם שְׁטָרִם יִרְדְּתָה הֵיטָה
 47 מִתְּאֲחֻדַת בְּמִקְוָה בְּבַחֲנִית מִחֻשְׁבָּה־דְלַעֲיָלָא, מִכָּל
 48 מְקוֹם הַמְּחֻשְׁבָּה אֵינָה נִקְרָאת אֶלָּא בַּחֲנִית "לְבוּשׁ", אֶלָּא
 49 שְׂהוּא "לְבוּשׁ פְּנִימִי", אֲבָל אֵינָה מִתִּיחַדַת בְּשִׂרְשָׁה
 50 בְּמַצִּילָה לְגַמְרִי, לְהִיּוֹת נִבְלָלַת בְּאוֹר אֵי־סוּף בְּרוּךְ־
 51 הוּא מְמַשׁ; "דְּלִית מִחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בֵּיה כְּלָל", פִּירוּשׁ:
 52 שְׂאִינוּ נוֹגֵעַ אֶל עֲצָמוֹתָּ וּמְהוּתוֹ כְּלָל בְּכִיכּוּל, אֶלָּא
 53 שְׂמֵתְלַבֵּשׁ בּוּ.

54 מַה שְׂאִין כֵּן בַּחֲנִית "רְעוּתָא דְלֵיבָא", "כִּד אֲתַכְפִּיא
 55 סְטְרָא אַחְרָא" לְהִיּוֹת "בְּטַל רְצוֹנָךְ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ כִּי", ב"סוֹר
 56 מִרַע וְעֵשָׂה טוֹב", בְּבַחֲנִית עֵשִׂיָה גִשְׂמִיּוֹת בְּמַעֲשָׂה
 57 הַמְּצוֹת, ו"סוֹר מִרַע" כְּנ"ל – הֵרִי רְצוֹן־הָעֲלִיוֹן, שְׂהוּא
 58 אוֹר אֵי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא בְּעֲצָמוֹ וּבְכַבּוּדוֹ שׁוֹרָה וּמִתְנַגְּלָה
 59 בּוּ. ו"רַמ"ח פְּקוּדֵי"ן הֵם "רַמ"ח אֲבָרִים דְּמִלְכָּא" מְמַשׁ.
 60 וְהוּוּ שְׂאִמְרוֹ רַז"ל: "כִּפָּה שְׂעָה אַחַת כִּי"¹⁵.

61 ג וְזֶהוּ "וּמְסַפֵּר אֶת רוּבֵעַ יִשְׂרָאֵל":

62 כִּי הִנֵּה כְּתִיב (וְהוֹשַׁע ב, א): "וְהָיָה מְסַפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל
 63 הַיָּם, אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסְפֹּר", וּבְגִמְרָא (יומא כ"ב, א) רַמִּי
 64 אֲהַדְדִּי: כְּתִיב: "וְהָיָה מְסַפֵּר", וּכְתִיב (שם): "אֲשֶׁר לֹא יִמַּד
 65 וְלֹא יִסְפֹּר". וּמִשְׁנֵי: "כַּאֲן כְּשֶׁעוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם כִּי".
 66 וּלְכַאֲר הָעֲנִין, צָרִיךְ לְהַבִּין מַהוּ "כְּחוֹל הַיָּם"?

67 כִּי הִנֵּה סְבִיב הַיָּמִים וְהַנְּהָרוֹת הַקָּרְקַע הוּא חוֹל,
 68 שְׂהוּא יָבֵשׁ וּמְפוֹרָד לְחֻלְקִים. מַה שְׂאִין כֵּן שְׂאָר עֶפֶר
 69 הָאָרֶץ הֵם רְגִבֵי אֲדָמָה לְחִים וּמְדוּבָקִים קֶצֶת. וְהִינֵינוּ
 70 לְפִי שְׂהַמִּים אֲשֶׁר בֵּימִים וּנְהָרוֹת, הֵם שׁוֹאֲבִים

1 אֱלֹהִים⁹: שְׂכַמוּ שִׁישׁ דְּעַת בְּקְדוּשָׁה "לְדַעַת אֶת ה'",
 2 "וְלֵאחֲבָה אוֹתוֹ"¹⁰, כִּי יֵשׁ דְּעַת מְצַד הַקְּלִיפָה וְסְטְרָא־
 3 אַחְרָא, וְהוּא דְּעַת הָרַע, וְלֵאחֲבוּב דְּבָרִים זְרִים, ו"לְתַאֲוָה
 4 יִבְקֵשׁ נִפְרָד" (מְשֻׁלֵי ית, א), מִחֻמַּת שְׁעָרַב לְחַבּוֹ מְתִיקוֹת
 5 עוֹלָם־הָיָה וְתַעֲנוּגָיו.

6 וְהִנֵּה, זֶה הִיא מְדַת בֵּינוּנִים – "זֶה וְזֶה שׁוֹפְטֵן כִּי",
 7 "וְלֵאדָּם מְלֵאוּם יֵאֲמֹךְ כִּי" (בְּרַשִׁית כה, כג) – "כְּשִׁזָּה קָם זֶה
 8 נּוֹפֵל". אִךְ הָאֲחֵבָה שֶׁבְּפְנִימִית־הַלֵּב שְׁלַמְעֵלָה מֵהַטַּעַם
 9 וְדַעַת, רַק בָּאָה מְלַמְעֵלָה בְּבַחֲנִית מִתְנַה – אֵין בַּחֲנִית "זֶה
 10 לְעוֹמֹת זֶה" כְּנִגְדָּה.

11 שְׂבַחֲנִית פְּנִימִית נְקוּדַת הַלֵּב הִיא בַּחֲנִית "יְחִידָה",
 12 שְׂאִין לָהּ אֶלָּא רְצוֹן אַחַד לְאַבְיָה שְׂבִשְׂמִים, וְהִיא
 13 הַמְּעֵלָה וְהַמְּדַרְגָּה שְׂאִין דּוּגְמָתָהּ וְלֹא בַּעֲרָפָה נִמְצָא
 14 בְּגִשְׂמִיּוֹת כְּלָל, רַק לֵה' לְבַדּוֹ נִמְצָא ב"בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם
 15 קְרָבוֹ" (תְּהִלִּים קמח, יד), כְּמוֹ שְׂכַתּוּב (שְׁמוֹת לה, ט): "כִּי עִם קִשָּׁה
 16 עוֹרָף הוּא, וְסִלְחָת וְגו'", פִּירוּשׁ "קִשָּׁה עוֹרָף" – בַּחֲנִית
 17 רְצוֹן שְׁלַמְעֵלָה מֵהַטַּעַם וְדַעַת כִּי¹¹. וּבַהֲתַעוֹרְרוֹת אֲהֵבָה
 18 רְבָה זֶה, בְּקַל הוּא יְכוּל לְנַצֵּחַ וְלַהֲגַבִּיר הַטוֹב עַל הָרַע
 19 לְגַמְרִי, מִפְּנֵי שְׂאִין לְחִיצוֹנִים בְּהַ אַחִיזָה כְּלָל.

20 וְזֶהוּ "יְחַד לְבָבֵי וְכוּ", וְיַחַד לְכַבְּנוֹ כִּי" – שִׁיחִיָה נִכְלָל
 21 בַּחֲנִית חִיצוֹנִיּוֹת־הָרְצוֹן בְּבַחֲנִית פְּנִימִית־הָרְצוֹן¹².

22 וְזֶהוּ "אַף עֲשִׂיתִיו": ש"אָף" מְרַבָּה עוֹד בַּחֲנִיָה אַחַת,
 23 וְהוּא בַּחֲנִית רְצוֹן־הָעֲלִיוֹן – שְׁלַמְעֵלָה מְעֵלָה מִבַּחֲנִית
 24 מִחֻשְׁבָּה, דְּבוּר וּמַעֲשָׂה. וְסָמְךְ ל"עֲשִׂיתִיו", לְפִי שְׂעִיָקָר
 25 גִּילּוּי רְצוֹן זֶה הוּא בְּבַחֲנִית עֲשִׂיָה גִשְׂמִיּוֹת דּוֹקָא. דְּהִינֵינוּ
 26 בְּמַעֲשָׂה הַמְּצוֹת, לְהִיּוֹת "בְּטַל רְצוֹנָךְ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ", ב"סוֹר
 27 מִרַע וְעֵשָׂה טוֹב" (תְּהִלִּים לה, טו), וְרַמ"ח מְצוֹת־עֵשָׂה הֵם
 28 רַמ"ח הַמְּשֻׁכּוֹת רְצוֹן־הָעֲלִיוֹן, ו"נַעוּץ תַּחֲלָתָן בְּסוּפָן
 29 דִּיִּיקָא".

30 וְזֶהוּ עֲנִין אַחַד עִם הַמְּבוֹאֵר לְעִיל פִּרְשַׁת שְׁלַח, עַל פְּסוּק
 31 (בְּמִדְבָר יד, יז) "וְעָתָה יִגְדַּל נָא כִי", שְׂבַעֲעוֹלָם־הָיָה דּוֹקָא נַעֲשׂוּ
 32 הַנְּשֻׁמוֹת בַּחֲנִית "מַהֲלָכִים", שְׂהוּא בַּחֲנִית אֲהֵבָה ד"מֵאדָּר", בְּלִי
 33 גְבוּל הַכְּלִי. וְהִינֵינוּ עַל יְדֵי הַמְּצוֹת. כְּמוֹ שְׂכַתּוּב (וַיִּקְרָא כו, ג): "אִם
 34 בְּחֻקְתִּי תִלְכוּ", לְפִי שְׂהֵם הַמְּשַׁכֵּת מְקִיפִים מִבַּחֲנִית 'סוֹבֵב כָּל
 35 עֲלָמִין עַל גַּרְנֵן לְהַעֲלוֹתָם כִּי¹³.

9. (סְהֵלַת יד, יוֹשֵׁם: הָאֲלֵקִים).

10. (וְהוֹשַׁע ו, ג. דְּבָרִים י, יב).

11. כְּמוֹ שְׂנִתְבָּאָר בְּמִקּוּם אַחַר. (וְעִינֵין בְּרַבּוֹת, כִּי תִשָּׂא, סוּף פִּרְשָׁה מ"ב:
 "וְאִינוּ אֶלָּא לְשִׁבְחוֹ כִי").

12. (וְעִינֵין מַה שְׂנִתְבָּאָר מִזָּה סוּף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "לְהַבִּין עֲנִין הַנְּכֻוֹת".
 וְעִינֵין מַה שְׂנִתְבָּאָר סוּף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְהַקְּרַבְתֶּם עוֹלָה אֲשֶׁה").

13. וְעִינֵין מַה שְׂנִתְבָּאָר עַל פְּסוּק "כִּי תִצֵּא", בְּפִירוּשׁ (תְּהִלִּים כו, ח)
 "בְּקִשְׁוּ פְּנִי". וְהִינֵינוּ עַל יְדֵי "אֶת פְּנִיךָ הַיְיָ אֲבָקֵשׁ" (שֵׁם). עִינֵין שֵׁם.

14. [וְעִינֵין בְּמַה שְׂנִתְבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל", שְׂצָרִיךְ
 לְהִיּוֹת כְּסוֹדֵר הַמְּדַרְגּוֹת, תַּחֲלָה מִפְּתוּחוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת כִּי". עִינֵין
 שֵׁם. וְסוּף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְיִסְפְּרָתֶם לְכֶם מִמִּחֲרַת הַשְּׁבֶת כִּי". וְגַדְבוּר
 הַמִּתְחִיל "אַתֶּם נִצְבִּים": "כִּי הִנֵּה יֵשׁ בְּבַחֲנִית צַעֲקַת הַלֵּב, ב' בַּחֲנִיּוֹת כִּי"].

15. [וְעִינֵין מַה שְׂנִתְבָּאָר מִזָּה בְּפִרְשַׁת יְתֵרוֹ, עַל פְּסוּק "זְכוּר אֶת יוֹם
 הַשְּׁבֶת", בְּעִנֵּין "אֵיהוּ וְחִיּוּהֵי חֵד כִּי". וְעִינֵין מַה שְׂנִתְבָּאָר עַל פְּסוּק
 "וַיִּשֶׁבַע יַעֲקֹב", בְּפִירוּשׁ "טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךָ מֵאֲלֵפֵי זֶהָב וְכֶסֶף". וּמַמָּה
 שְׂנִתְבָּאָר כֵּאֵן יִבָּן יוֹתֵר מַה שְׂכַתּוּב [שֵׁם].

1 והנה, בחינת "מספר" הזה, אינו מספר ממש כדכתיב
 2 (איוב כה, א): "היש מספר וגו'", אלא שהוא נקרא בגדר
 3 מספר. מפני שהוא מפורד ומפורד לחלקים, ויכול לחול
 4 עליו שם מספר, אבל אינו מספר ממש כי "לא יספר
 5 מרוב" (בראשית לב, א), כמשל "חול הים אשר לא יספר
 6 מרב", רק הוא בגדר ובחינת מספר מפני שפורד
 7 לחלקים. וכיון שכל חלק נפרד ונבדל לעצמו יחול עליו
 8 "שם מספר".

9 והנה כתיב: "והיה מספר בני ישראל", שבני ישראל
 10 הם הם העושים בחינת "מספר", שהם הם הממשיכין
 11 בחינת מלכותו יתברך, להיות מלכותו "מלכות כל
 12 עולמים". והיינו על ידי מצות מעשיות שנקראים "מצות
 13 המלך"¹⁸. ולכן אומרים לפני כל מצוה: "ברוך אתה ה'
 14 אלהינו מלך העולם", שהוא המשכת אור אינסוף
 15 ברוך-הוא להיות "מלך העולם", כנ"ל. כמו שנתבאר במקום
 16 אחר.

17 ולפי שהיא המשכת אור אינסוף ברוך-הוא ממש,
 18 לכן אינו רק בגדר מספר, ואינו מספר ממש. וזהו
 19 "אשר לא ימד ולא יספר" – "בשעשין רצונו של מקום"
 20 כנ"ל, דהיינו כשממשיכין רצון העליון במעשה המצות,
 21 שהוא אור אינסוף ברוך-הוא.

22 והיינו על ידי "שמחה של מצוה" מנקודת פנימית
 23 הלב. וכדכתיב (תהלים יט, ט): "פקודי ה' ישירים משמחי
 24 לב", וכתיב (דברים כח, מז): "תחת אשר לא עבדת את ה'
 25 אלהיך בשמחה וטוב¹⁹ לבב מרוב כל", פירוש "מרוב
 26 כל": היינו בלי גבול, למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין
 27 תכלית, בבחינת אינסוף כנ"ל²⁰.

28 וזהו "את רבע ישראל" – חלק הד', בחינת אף
 29 עשיתיו" שם הוא גלוי רצון-העליון דייקא. כנ"ל. וגם
 30 "רבע" מלשון ארבעה – כי בזה נכלל כל ד' בחינות:
 31 מחשבה, דבור, ומעשה, ורצון.

32 ובזה יובן דכתיב: "מי מנה עפר יעקב ומספר וגו'",
 33 דמה שכתוב "ומספר" קאי על "מי מנה". כלומר, ש"אין

1 הלחלוחית מפל הקרקע שסביבם, לכך נשארו ביבשות
 2 ופירוד.

3 והנמשל הוא בכללות חיות העולמות ב"דבר ה'
 4 ו"רוח פיו"¹⁶ המהווה כל הנבראים מאין ליש:

5 הנה כתיב¹⁷: "ויעש את הים כו', עומד על שני עשר
 6 בקר כו', והים עליהם מלמעלה" (במלכים א' סימן ז', כג.
 7 כה). פירוש: לפי שבחינת "הים" עומד "מלמעלה" –
 8 בריחוק מקום, לכך נעשו "י"ב בקר" – בחינת פירוד
 9 והתחלקות – במספר י"ב.

10 והוא, כי התהוות מאין ליש – במדת מלכותו יתברך
 11 "המתנשא מימות עולם", ו"מלכותך מלכות כל עולמים"
 12 (גו" (תהלים קמה, יג). ולפי שהוא "רם ומתנשא" מהם, נעשו
 13 בחינת "עם" – מלשון עוממות, דברים זרים ונפרדים. כי
 14 "אין מלך בלא עם" והתהוותם בבחינת עם הוא מבחינת
 15 התנשאות המלך עצמו, ממילא יורדים להיות בבחינת
 16 עם.

17 וכמשל המלך היושב על כסאו, שמחמת זה ועים
 18 ונרתעים הכל מלפניו, ונעשים שפלים לפניו. ולכן
 19 מבחינת מלכותו יתברך שהוא בחינת אינסוף ותכלית,
 20 נעשו ונתהוו עולמות בעלי גבול בבריאה, יצירה, עשייה
 21 גם כן בבחינת אינסוף ותכלית, כמו שכתוב (איוב כה, א):
 22 "היש מספר לגדודיו?" אלא מפני שהם חיים וקיימים
 23 מבחינת התנשאות מלכותו יתברך – "המתנשא מימות
 24 עולם" – לכן יורדים בבחינת פירוד והתחלקות לכמה
 25 מינים ממינים שונים.

26 אף איך הם מקבלים חיותם ממדת מלכותו יתברך –
 27 והוא "מתנשא" מהם?

28 הנה באמת, על זה כתיב (תהלים פד, יב): "כי שמש ומגן ה'
 29 אלקים", והוא כח אלהי שהוא כל יכול, ו"הן הן גבורותיו
 30 כו". וכמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" חלק ב'. אף דרך כלל,
 31 ההתנשאות הוא בחינת הסתלקות, שלא ירד החיות
 32 אליהם כל כך. והוא כמשל המים ששואבין אליהם
 33 הלחלוחית ונעשה על שפתו חול – בחינת פירוד כנ"ל.

20. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "מנורת זהב". ובדבור
 המתחיל "צו את בני ישראל כו' את קרבני להמי", גבי "הקטר חלב
 התמיד". ועיין מה שנתבאר מענין "פירוש עושין רצונו של מקום",
 בפרשת שלח, על פסוק "מקושש עצים".

ועיין מה שנתבאר מענין "שמחה של מצוה", בביאור על פסוק
 "צאינה וראינה כו' בעטרה שעטרה לו אמו", ומזה יובן איך על ידי
 "שמחה של מצוה" ממשיכים פתח-דמלכות, הנקרא "רצונו
 של מקום", מבחינה ומדרגה היותר עליונה. וזהו "עושין
 רצונו כו", על דרך "ועשיתם אתם" – "כאלו עשאוני".

16. (תהלים לג, ה) "בדבר ה' שמים נעשו. וברוח פיו כל צבאם".

17. ו"יעש את הים מוצק, עשור באמה מתפתו עד שפתו. נגל סביב,
 וקמט באמה קומתו. וקו שלשים באמה. יטב אותו סביב עמד על שני
 עשר בקר. שלשה פנים צפונה. ושלשה פנים יורה. ושלשה פנים נגבה.
 ושלשה פנים מזרחה. והים עליהם מלמעלה. וכל אדריהם ביתה"
 (מלכים א' ז, כג, כח).

18. [ועיין מה שנתבאר מזה גם כן לעיל פרשת במדבר, סוף דבור
 המתחיל "והיה מספר בני ישראל": "מספר" היינו בחינת המצות כו'.
 עיין שם].

19. ושם ובטובו.

מבחינת פנימית הרצון-עליון, ונמשך על ידי התורה, כדכתיב
 (משלי ח, לא): "ושעשועי את בני אדם".

וזהו "חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ח, א): "פניו" היינו בחינת
 פנימית. וכמו שנתבאר על פסוק (בראשית מט, יב) "חכלילי עינים
 מיין", שיש בחינת אהבה-רבה, ולמעלה ממנה הוא אהבה
 (בתענוגים²⁴).

אך הדרך שיופה האדם לאור התורה בבחינת יחודא
 עילאה, הוא על ידי בחינת יעקב – מדת הרחמים. דהיינו
 לעורר רחמים רבים על נפשו בקביעת-עיתים. כנודע,
 שעת-רצון הוא בחצות; וכן בשעת התפלה, כי הנה יש
 בסדר התפלה ופסוקי-דומרה, "פסוקי דרחמי"²⁵, ואז
 הוא עת-רצון לעורר רחמים על נפשו.

וזהו מדתו של יעקב – י' עקב, שהוא ענין הרחמנות
 על בחינת יו"ד – חכמה-עילאה, שנפלה וירדה לבחינת
 'עקב' כנ"ל.

והנה, מדתו של יעקב – "מבריח מן הקצה אל הקצה"
 (שמות כו, כח), להקים "מעפר – דל"²⁶, ולהעלות בבחינת
 יחודא-עילאה. כמו שנתבאר במקום אחר.

(וגם פירוש "עפר", כמו שכתוב "ונפשי בעפר לכל תהיה",
 ועל ידי זה "פתח לבי בתורתך"²⁷).

וגם, כמאמר רז"ל: "כף היא דרכה של תורה פת במלח
 תאכל כו', ועל הארץ תישן".

אך אמרו רז"ל: "כל העוסק בתורה לבד כו'", אלא
 צריך להיות "תורה עם גמילות-חסדים". ולכן כתיב
 "ומספר את רבע ישראל" – בחינת "עשיתי" – במעשה
 המצות, ו"מעשה הצדקה" (שעיהו לב, יז), הנקרא בשם
 מצוה סתם, ש"שקולה כנגד כל המצות", והוא ענין
 גמילות-חסדים²⁸.

(ועיין בזהר משפטים דף ק"ה, בפירוש "מי מנה כו' ומספר
 כו'". והיינו גם כן ענין יחודא-עילאה ויחודא-תתאה:

כי "מי" היינו יחוד חכמה-ובינה, "אאלף חכמה אאלף

מספר", ואף על פי כן "ומספר" כתיב, דמשמע שיש
 מספר. אלא הענין כנ"ל שהוא בגדר מספר ואינו מספר
 ממש, לפי שהוא המשכת רצון-העליון "את רבע
 ישראל" כנ"ל, בחינת "עשיתי" כנ"ל:

ד והנה, כל זה הוא בחינת יחודא-תתאה, במעשה
 המצות להמשיך רצון העליון בבחינת "מספר", בחינת
 "עשיתי" כנ"ל.

אך "תלמוד-תורה כנגד כולם" – שהוא בחינת
 יחודא-עילאה. וזהו "מי מנה עפר יעקב", כי "עפר" אינו
 בגדר "מספר" כלל. והוא בחינת תלמוד-תורה לפי
 שהוא רצונו יתברך ממש. ולכך הוא בחינת יחודא-
 עילאה, בחינת ביטול לאור איך-סוף ברוך-הוא ממש,
 ויחוד חב"ד-בבב"ד כו'; ו"מתניתא – מלפתא" כנ"ל;
 ואינו בגדר "מספר" כלל.

(²¹ ומזה יובן יותר מה שכתוב דהתורה נקרא עפר – שאינו
 בגדר מספר כלל – שהוא גוש אחד. שלכך "כל העוסק בתורת
 עולה כאילו הקריב עולה", אף שעוסק "בעידנא דלאו זמן
 הקרבה הוא כלל". מה שאין כן במצות עצמן – שהם בחינת
 התחלקות בזמן פלוני, "עת לכל חפץ כו'" (קהלת ג, א). והיינו לפי
 שהתורה היא בחינת "רעוא דכל רעיו"²²).

וזהו "קדשנו במצותיך, ותן חלקנו בתורתך"; שעל ידי
 המצות הוא עדיין בחינת קדושין ואירוסין – "וארשתוך לי כו'".
 אך על ידי התורה הוא בחינת ההמשכה בבחינה פנימית –
 "ודעת את ה'".

והענין אפשר לומר: כי עם היות שעל ידי המצות נמשך
 בחינת גילוי רצון-העליון בנפש, ובחינת אהבה-רבה, אך כי גם
 ברצון-עליון יש גם כן בחינת חיזוניות ופנימיות²³. וכך גם כן
 בגילוי האהבה-רבה בנפש, יש גם כן ב' בחינות:

הא', כמו שכתוב (שמות לג, א): "כי עם קשה עורף הוא"
 כדלעיל, וזהו הנמשך על ידי המצות.

והב', כמו שכתוב (שיר השירים ג, ז): "מה יפית ומה נעמת,
 אהבה בתענוגים". והמשכת בחינת אהבה-בתענוגים שרשו

(תרכ"ט, יז): "בתפלה קודם קריאת-שמוע אנו אומרים פסוקי ורחמים
 (תהלים עח, לח): "והוא רחום כו'. וְאֵנוּ מְבַקְשִׁים: 'אָבִינוּ אָב הַרְחֵמֵנוּ
 בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים כו'".

²⁶ ו"מקיים מעפור דל" (שמואל א' ב, ח). "מקיימי מעפור דל" (תהלים קיג,
 ז).

²⁷ ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת ויקהל, על פסוק "קחו מאתכם
 תרומה כו'".

²⁸ ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כי תשמע בקול", גבי "לשמר
 את כל מצותי".

²¹ ועיין מה שנתבאר לעיל בדבור המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל
 נעשה לנשמע", בפירוש "עת לכל חפץ תחת השמים". עיין שם.

²² ועיין מה שנתבאר עוד מזה, בדבור המתחיל "כי ביום הזה יכפר".
²³ כמו שנתבאר במקום אחר, על פסוק "ואהיה אצלו אמן ואהיה
 שעשועים כו'".

²⁴ ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מה טובו", בענין מצות ותורה.
 ומה שנתבאר בדבור המתחיל "לא הביט און ביעקב".

²⁵ ו"פסוקא דרחמי פסוק של רחמים. כגון (תהלים לא, א): 'בְּיַדְךָ אֲפָקִיד
 וְרוּחַ פְּדִיתָהּ אוֹתִי ה' אֵל אֲמֹת" (ברכות ה, א). וב"תורת שמואל"

- 1 בינה כו". "מספר" היינו יחוד המדות והדבור. והוא ענין "יעשה"
 2 שלום לי, שלום יעשה לי" (שעיהו כו, ה).
 3 ולפי מה שכתוב ב"פרדס" ערך מי, יש לומר שזהו ענין

נתן להוריד את כל הדרושים ב'תורה-אור' ו'לקוטי-תורה' לפרשת השבוע הקסידית
 מנקדים, מפסקים ועם פתיחת ראשי התיבות בפתורת: docs.com/LikutayTorah

29. ועין מה שנתבאר על פסוק "אלה פקודי המשכן משכן העדות
 כו". וב'ביאור על פסוק 'ונקדשתי בתוך בני ישראל'".

ועין עוד מענין "רובע ישראל" בזה, פרשת בלק (דף ר"י, סוף עמוד
 ב'. ודף ר"ד, עמוד א'). ועין מה שנתבאר לעיל פרשת שלח, בענין
 "ונסכו רביעת ההין".

30. ועין מה שנתבאר בביאור מאמר רז"ל "בשעה שהקדימו ישראל
 נעשה כו' מי גילה כו". ועין מה שנתבאר בביאור על פסוק "וספרתם

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

- 1 (ט) והנה שורש ענין ההשתוות הנ"ל בא מצד שניטל
 2 ונלקח שורש ומקור חיי נפש הבהמית שזהו
 3 בחי' מקור הרצון הזר שלה עד שלא נמשך ממנה שום
 4 רצון זר כלל ואדרבה מואס ברע כנ"ל שלזה לא יהיה
 5 לאדם יסורי' כלל ממה שיעשה כל אדם נגד צרכי טבעו
 6 ולכך הוא שמח ביסורים ומקבל באהבה גמורה כנ"ל.
 7 והנה שורש ומקור הרצון הזר הוא בחי' חיה יחידה
 8 שבנה"ב המלוכשת בגוף החומרי כידוע וכאשר נהפוך
 9 הוא ממילא אין לו חפץ כלל בחמדת עוה"ז כנ"ל וזוה
 10 לא שייך ענין מלחמה כלל דהנה כאשר עדיין מאיר
 11 בנה"ב מבחי' חיה יחידה אז נק' נסיון כאשר מהפך
 12 ומבטל הרצון הזה מצד התגברות הרצון אלקי כמו
 13 והאלקים נסה את אברהם שישחוט את בנו יחידו
 14 בעבור רצון אלקי וכה"ג וכל כיוצא בזה הוא הבא
 15 בדרך נסיון כמו לנסותכם את אשר בלבבכם הישכם
 16 אוהבים כו' דמשמע שבנסיון זה יוכל להיות דבר
 17 והיפוכו והוא בחי' מלחמה דנה"א עם נה"ב מצד בחי'
 18 ההתלבשו' בבחי' א"פ דוקא שהרי לפעמים יגבר
 19 הנה"ב כו' אבל מעלה ומדריגה שלמעל' מבחי' הנסיון
 20 הוא ענין דבר מוחלט שאין בו ספק כלל אשר ע"כ לא
 21 יצטרך להביאו לידי נסיון כלל והיינו כאשר נהפך בחי'
 22 מקור כל רצון זר שבנה"ב שאין זה מצד מלחמה כלל
 23 וכלל רק מצד עצם ביטולו שנהפך לטבע אחרת כו'
 24 כנ"ל וזה א"צ נסיון כלל וד"ל. וז"ש מיד כלב יחידתי
 25 בחי' יחידה שבנה"א שמהפך לבחי' יחידה שבנה"ב
 26 ולא מצד מלחמה ונצוח כלל אלא ממילא נכלל ובטל
 27 (כמ"ש בע"ח דבחי' כתר דקליפה בטל יותר כו' ושרש
 28 הדברים משום דמ"ש את זה לעו"ז עשה כו' היינו רק

- בבחי' א"פ לבד אבל בבחי' מקיפים הרי נכלל מקיף
 דקליפה בהתכללות גמור יותר מבחי' א"פ שלהם
 כמ"ש במ"א באריכות וד"ל). וזהו הנק' בחי' ביטול
 בעצם שאינו בא מצד מלחמה כלל והוא הנק' מס"נ
 הבהמית שאין כוונה על הארת הרצון שנמשך ממנה
 בלבד אלא על מהותה ועצמותה דוק' דהיינו שהמהות
 והעצם בטל מעצמו בבחי' ביטול עצמי שנק' ביטול
 לגמרי ולא ביטול הרצון לבד ואין זה תלוי כלל בסיבות
 התגברות הרצון האלקי שזהו באותה שעה של התפלה
 לבד כנ"ל ואח"כ חוזר וניעור כמקדם אלא ביטול זה
 להיותו בחי' עצמיות ע"כ מאליו ומעצמו יבא ולא יפול
 בו שינוי כלל להשתנות מרצון לרצון אלא הוא תמיד
 בהשוואה בלי שינוי כלל וזהו הנק' בחי' יחידה
 שלמעלה מבחי' הארת רצון בפרט אלא היא בחי'
 העצמי' ההיולית שהוא מקור כל בחי' רצון כנ"ל
 שהנפש עצמ' מושללת מבחי' רצון כו' וכאשר עצמו'
 הנפש מתבטל ביטול עצמי אז ממילא לא יוכל להיות
 המשכת רצון זה שלא לה' רק לה' לבדו רצון א' פשוט
 בתכלית שאין בו הרכבה ותמורה ושינוי וזהו הנק'
 התפעלו' העצמית דהיינו מסירת הנפש עצמה מכל וכל
 כו' כמ"ש כלתה נפשי כו' וכן מ"ש כל עצמותי
 תאמרנה כו' כל בחי' העצמיות כו' אשר ע"ז לא שייך
 בחי' רצון ותשוק' שהרצון והתשוק' הוא דבר נבדל מן
 העצם כו' אלא הנפש עצמה בטילה ונכללת ונרבקת
 תמיד באלקים חיים בלתי שינוי לעתים עד שיצטרך
 לחדש ולקשר א"ע ברצון ותשוקה מחדש אלא בקשר
 עצמו הזה מעצמות נפשו קשור' ודבוקה ולא יצטרך
 להתקשר עוד הפעם מאחר שאין בו נפילה ושינוי

31 מפני שהוא בחי' אלקות ממש שבחי' יחידה שלמעלה
 32 מבחי' חיה שבאה בבחי' מקיף לפנימי כו' אלא דבוקה
 33 למעלה באלקות בתמידו' וע"ז א' בזוהר ונפש כי
 34 תחטא תוהא כו' משא"כ בבחי' חיה שבאה בבחי'
 35 נסיון כמו והאלקים נסה כו' שיוכל להיות דבר והיפוכו
 36 כו' (וכ"ז מפני שבא"ז זלע"ז חסר בחי' יחידה שהוא
 37 בחי' מקיף דמקיף שנק' צל צלו והוא מ"ש בבואה
 38 דבבואה לית להו כו' וכמ"ש סר צילם מעליהם אז
 39 כבהמות נדמו והאדם רודף כו' ולכך ירדוף א' אלף
 40 שלא כדרך הטבע כמ"ש במ"א וזהו ג"כ טעם הפיכת
 41 מהות ועצם דנה"ב לבטל עצמיו' שלה בבחי' יחידה
 42 דנה"א כו' וממילא נלקח מקור החיות של כל רצון זר
 43 כו' וד"ל) והיינו ענין מעלה ומדריגה דבכל מאורך
 44 שלמעלה ממס"נ דבכל נפשך כנ"ל דנהג ואהבת הוא
 45 לשון אבה שהוא הרצון המאיר בגילוי במוח ולב
 46 בבחי' א"פ הבא בהגבלה בכלי ואח"כ אמר שאהבה זו
 47 תהיה בכל לבבך ובכל נפשך בכל לבבך בשני יצריך
 48 לאכפייא לנה"ב כנ"ל ובכל נפשך הוא בחי' מקיף
 49 דחיה שנק' בלי גבול של הא"פ הבא בכלי לבד שממנו
 50 בא בחי' אתהפכא ביטול המהות אבל לפי שעה רק
 51 בשעת התגברות רצון האלקי דבחי' חיה שבנה"א
 52 ואח"כ יוכל לחזור כנ"ל וזהו הנק' מלחמ' וניצוח או
 53 נסיון כנ"ל ואח"כ א' בכל מארך בלי גבול בעצם
 54 דהיינו כמו שהוא בלי גבול בעצם ולא כמו שהוא בלי
 55 גבול לגבי בחי' הא"פ שבכלי בלבד כו' (וזהו ההפרש
 56 בין צ' דצלם ללמ"ד ומ"ם דצלם וכמ"ש במ"א בענין
 57 אך בצלם כו' וד"ל) והוא בחי' יחידה שאינו מאיר גם
 58 בבחי' מקיף לפנימי כו' ואין בה שינוי ונפילה לעולם
 59 כנ"ל ובה לא יתכן לומר בחי' מלחמה כלל להיותה
 60 בחי' התפעלו' העצמיו' ממש כנ"ל באריכות וד"ל:

ביאור ביטוד ענין התפלה. פדה בשלום. יב"פ

1 להיותו בחי' העצם כו' וכמו שא' רשב"י בחד קטירא
 2 אתקטרנא כו' וכמ"ש במקום אחר וכך יובן ענין האבות
 3 שהן המרכבה בחי' ביטול תמיד דוקא מטעם שהוא
 4 בחי' ביטול עצמי מעצם הנפש כו' וכה"ג היה בשעת
 5 מ"ת כשאמרו נעשה ונשמע דהרצון של השמיע'
 6 מסתעף מבחי' התפעלות העצמו' דזהו נעש' כל אשר
 7 נשמע כו' וכמ"ש במ"א וראי' לזה דכל רצון כלא ממש
 8 חשיב לגבי בחי' העצמיו' הנ"ל מבע"ת כראב"ד וכה"ג
 9 בכל עי"ת דגם קל שבקלי' שעבר על כל התורה כו'
 10 מתפעל בתשובה שלימה לבכות בעי"ת כידוע וזהו
 11 מצד בחי' יחידה העצמית שבו שלא הוטמאה בטומאת
 12 עונות שלו כי כל עונות וחטאים באין מצד בחי' הרצון
 13 והתשוקה דנה"ב כשגוברין על הרצון דנה"א כו' אבל
 14 כלא ממש חשיבי לגבי העצמו' כו' ולזאת גם לאחר
 15 שמושקע בכל רע יש ביכולת בחי' יחידה העצמי
 16 להחזירם וזהו התפעלות הבכי' בעי"ת בלא טעם ודעת
 17 כו' (וכידוע בבע"ת א' שמתו בניו הנולדים מחטאיו
 18 באותה השעה שבכה במר נפש עד שנתעלף כו' וגם
 19 שנתלבשו בגופים כו' וד"ל לפי שכל הרצונו'
 20 החומריות הן רק האר' בעלמא מעצם הנה"ב וכאשר
 21 עצם נה"ב עולה עולין גם הם ונכללים עמה כניצוץ
 22 בשלהבת כו' וז"ש מיד כלב יחידתי כנ"ל וד"ל). והנה
 23 כאשר האדם עובד ה' בבחי' יחידה שהוא בחי' העצמי
 24 כנ"ל אז לא שייך בחי' מלחמ' דהיינו גם לאחר התפל'
 25 בהלוכו כל היום בשוק בניה צלמות לא אירא רע כלל
 26 כי לא יגורך רע כתיב וכהמס דונג כו' והוא ענין הטעם
 27 של מדריגות הפשטת הגשמיות שבצדיקים גמורים
 28 כנ"ל וזהו ג"כ ענין שורש בחי' ההשתוות הנ"ל לפי
 29 שנלקח מקור כל רצון זר כו' כנ"ל שלזה א"צ להביא
 30 בנסיון כלל כנ"ל ואדם כזה הוא בצלם אלקים ממש

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ז

9 בחי' יש בפ"ע ואור החסד הוא מהות בפ"ע והיו
 10 לאחדים ממש עד שהאור פועל כל דבר ע"י הכלי,
 11 אבל החכ' נק' אמת ואמת הוא א' מ"ם תי"ו שהוא
 12 ראש תוך סוף שבא"ב, ולמעלה החכ' נק' אמת שהוא
 13 כלי לאמיתת עצמותו שהוא אני ראשון ואני אחרון
 14 ומבלעדי אין אלקים שהוא באמצעיתא, והטעם הוא
 15 מחמת שהחכ' נק' כח מ"ה ביטול במציאות ממש
 16 שהכלי ג"כ בטל בתכלית ואין אוא"ס שורה אלא

1 ויש עוד פי' איהו וגרמוהי חד הם המדות ואיהו
 2 וחיוהי חד הם בחי' חכ' וכמ"ש והחכ' תחיה
 3 שנק' החכ' חיה, והענין הוא כי המדות הגם שהם עם
 4 האור שלהם כולא חד כמו אור החסד בכלי החסד ואור
 5 הגבורה בכלי הגבורה הם חד, האור עם הכלי ממש
 6 כמו הנשמה עם הגוף ממש ויותר מזה, אבל עכ"פ
 7 הגוף הוא יש בפ"ע והנשמה הוא יש בפ"ע רק
 8 שמתחבר' והיו לאחדים, וכך למעלה כלי החסד הוא

12 למטה באדם שהמדות הם בחי' יש אעפ"י שהם
13 מתפעלי' מאלקו' אבל יש שמתפעל, אבל החכ' כח
14 מ"ה ביטול בעצם, כן הוא למעלה ג"כ שהמדות הם
15 בחי' יש לגבי בחי' ח"ע, אעפ"י שאין המשל דומה
16 לנמשל כי באמת המדות ג"כ איהו וגרמוהי חד ממש
17 בתכלי' הביטול (וכידוע עפ"י הקבלה שאור אבא
18 מאיר בכל האצ' נמצא תכלית הביטול בכל המדות,
19 אעפ"כ הנה הכל ע"י בחי' אור אבא שהוא חכ' מקור
20 הביטול וע"י מאיר האור והביטול באצ' אבל אור
21 אבא הוא בעצם תכלית הביטול ומיוחד עם עצמו'
22 אוא"ס).

להבין מ"ש בתניא דאורייתא וקוב"ה כולא חד

1 בבחי' חכ' שהוא תכלית הביטול וע"י החכ' מתגלה
2 בשאר המדות, נמצא שהחכ' הוא מיוחד עם עצמו'
3 אא"ס מחמת שהוא בתכלית הביטול ואין לו שום
4 מציאות בפ"ע והוא כלי ממש לאחד האמת וע"ש
5 זה נק' החכ' אמת, והתורה נק' ג"כ אמת כידוע, וזהו
6 אורייתא וקוב"ה כולא חד ממש (וכידוע ע"פ אדם
7 כי ימות באוהל ארז"ל אין התורה מתקיימת אלא
8 במי שממית עצמו עליה, עצמו שלו בחי' יש שלו
9 והוא בתכלית הביטול אזי התורה מתקיימת בבחי'
10 קיום נצחי ממש מחמת שהתורה וקוב"ה כולא חד
11 ואין אני והוא יכולי' לדור כידוע), וכמו שאנו רואי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

25 החץ למרחוק יותר, והיינו להרוג ולהעביר גם את הרע
26 שבדקות מאד שלכאו' אינו מרגיש אותו כלל ונדמה לו
27 שאינו נפרד עי"ז, אבל כשמתבונן בגדולת א"ס בק"ש
28 ובקשות דשמו"ע שיומשך גילוי אלקות בנפשו אז
29 מרגיש גם דקות הרע המונע ומעכב גילוי אור האלקי
30 בנפשו. ולכן לאחר שמו"ע אומרי' וידוי' אשמנו,
31 שלכאו' הי' צריך להתחיל התפילה בזה, אלא שקודם
32 התפילה דרך איש ישר בעיניו כי מאחר שאינו עובר
33 רצונו ית' כפו"מ לעשות רע ח"ו, וכ"ש כשעושה איזה
34 מצוה ולומד תורה מעט נדמה לו כי מקורב הוא לגמרי
35 ואיננו רחוק כלל, אמנם ע"י הצירוף דתפלה כמ"ש
36 מצרף לכסף כו' איש לפי מהללו שע"י ההילול ושבח
37 דתפילה שמבקש קרבת אלקות מתגלה בהתייהו איך
38 שנמצא בו עדיין סיגי' ופסולת הוא בחי' הרע שבדקות
39 המונע ומעכב קרבת אלקות, ולכן תוהא ומתחרט עליו
40 מאד ומבקש סלח לנו כו' וכל הוידוי' דא"ב דאשמנו
41 כו', וה' יסלח לו להאיר גילוי אור האלקי בנפשו להיות
42 מכון לשבתו ית'. ובזה יובן מ"ש בפ' וגם את הצרעה
43 כו' עד אבוד כו' לא תערוך כו' אל גדול ונורא שלכאו'
44 מהו צריך לנתנית הטעם אל גדול, אלא כדי להעביר גם
45 את הנסתרי' שהוא הרע שבדקות שאינו מרגיש בו כלל
46 צ"ל מבחי' אל גדול, וכמו אבוקה שמאיר למרחוק
47 להיות האור דאבוקה דוחה גם את החשך שמרחוק כו'
48 הוא בחי' דקות הרע שבו כו'.

ש"פ משפטים. בדר"ח אדר ראשון. ל"ב

בס"ד. ש"פ בשלח. ל"ב

1 **ובד"פ** יש לבאר כל החמשה מיני זיין הנ"ל בעבודה
2 שבלב זו תפילה, דהנה סייף שהוא חרב קאי
3 על פסוד"ז שהוא בחי' רוממות אל בגרונו, שהוא ענין
4 שארז"ל לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ
5 יתפלל, וסידור שבחי' הוא מה שמספר בחי' ההילול
6 מכל הנבראי' איך שהללו את ה' מן השמי' כו', ועי"ז
7 נעשה וחרב פיפיות להכרית את החוחי' והקוצי'
8 הסובבי' את השושנה העליונה כו', וזהו"ע פסד"ז מל'
9 זמיר עריצי', וזהו"ע הסייף. ובקשת הוא בחי' כל
10 הבקשות דשמו"ע, ואין מבקשי' אא"כ חסר וז"ע
11 משיכת הקשת על היתר, ושורש ענין הבקשות דשמו"ע
12 הוא שיומשך הארת אלקותו ית' שז"ע ברוך אתה הוי',
13 והיינו ע"י שמתבונן ברוממות אלקות איך שאין ערוך
14 אליו כלל, ואיך שהוא רחוק מאלקותו ית' בתכלית עי"ז
15 יתמרמר מאד ומבקש מעומקא דליבא שיומשך גילוי
16 הארת אלקות בנפשו, וע"י קשת זה שהוא בחי' הבקשות
17 הנ"ל עי"ז הוא הורג את שונאיו הוא בחי' החיצוני'
18 שעומדי' לנגד כו'. וההפרש בין סייף לקשת שע"י
19 הסייף אינו יכול להרוג כ"א השונאי' שעומדי' אצלו
20 בקרוב אבל להשונא שעומד ברחוק אינו יכול לנגוע בו,
21 אמנם ע"י הקשת פועל פעולתו גם מרחוק, וכן פעולת
22 הקשת שכל מה שימשוך הקשת על היתר ביותר הרבה,
23 תזרוק החץ למרחוק יותר, וכן הוא בתפילה שהוא בחי'
24 הקשת כל מה שיתמרמר יותר מריחוקו מאלקות מגיע

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

גופא אנו יכולים לעשות הבחנה בין 'אור השייך לעצמו' ל'אור השייך לזולת'.

וזהו - השלב של המעבר בין הרצון עצמו ששם הכל בהעלם, לבין ההשערה ששם יש את הפרטים בגילוי (לעצמו) - ענין שממשיך לאחרי "ברוך שאמר והיה העולם" ברוך הוא שזה כבר שלב נוסף שהוא המשכת ההעלם אל הגילוי והיינו שזה שיש בהעלם בהרצון אפילו לעצמו כנ"ל יבוא לידי גילוי לעצמו בו, והוא ענין ההשערה בכח כל מה שעתידי להיות בפועל בו.

ועל זה אמר בזוהר בריש הורמנותא דמלכא גליף גליפו (בתחילת רשות ורצון המלך חקק חקיקה), דהחקיקה הוא ענין ההשערה בו, והיינו, שיש כאן ב' שלבים, השלב הראשון - "הורמנותא דמלכא" כלומר עצם עליית הרצון, והשלב הב' - ה"גליף גליפו" שהיא כבר ההשערה על העולמות.

ובל זה באור-אין-סוף שלפני הצמצום ואינו שייך עדיין שיהיה התהוות העולמות, כיון שזהו לפני הצמצום, וכללות המדריגות של לפני הצמצום הם בתוך עצמו כביכול, דגם בחינת ההשערה בכח שיש שם את כל פרטי הנבראים הכל הוא באור-אין-סוף שאינו בערך ההתהוות עדיין בו.

במאמר המוסגר מבאר הרבי נ"ע שמה שאומר שלפני הצמצום הרי הכל הוא "באור-אין-סוף שאינו בערך ההתהוות" (שלכן יש צורך בצמצום) הרי זה נכון גם ביחס לאורות שנמשכו לאחר הצמצום וכל שכן ביחס לכלים:

(דגם בבחינת האורות דנתבאר לעיל פרק ט"ז (שם) מבאר ששרשי האורות של בחינת הממלא כל עלמין הם שם הוי' (הב') ופרק כ"ז (שם) מבאר כי שרשי האורות של עשר הספירות נקראים "מלכות דאין סוף" והם

במאמר המוסגר מבאר הרבי נ"ע מהי המשמעות שהפרטים לא ניכרים "גם לא לעצמו":

(דבררך כלל בחינת האור-אין-סוף שלפני הצמצום הוא בבחינת גילוי לעצמו לבר בו, - כלומר כאשר אנו מדברים על סדר ההשתלשלות באופן כללי, הרי כל המדריגות שלפני הצמצום הם גילוי של הבורא בתוך עצמו, ורק לאחר הצמצום כאשר נעשה מציאות של 'חלל' והסתר, הרי יש מקום למציאות של 'זולת' - נבראים ממש.

וכשמדברים בפרטי המדריגות שבאור-אין-סוף הנה בחינת רצון הנוכח לעיל הוא בעצמותו גופא בחינת האור השייך אל הזולת בו, - כלומר באופן יחסי, כאשר אנו מדברים על המדריגות השונות בתוך הדרגה של 'לפני הצמצום', הרי אנו יכולים להבחין גם שם בין ב' מדריגות, אור השייך לעצמו ואור השייך לזולת. עצם האור הוא הגילוי כפי שהוא לעצמו, והתפשטות האור - שמשם מתחיל ענין הרצון - נקרא (באופן יחסי מול עצם האור) אור השייך לזולת, וכמו שנתבאר במקום אחר ועיין מה שנתבאר לעיל פרק ט"ז¹⁵¹,

אך בדרך כלל מה שלפני הצמצום גם 'עצם האור' וגם 'התפשטות האור' הכל הוא לעצמו עדיין בו,

ועל כן כאשר אנו עוסקים בבחינת הרצון הפשוט שאינם ניכרים הפרטים עדיין - שלא כפי שהוא בההשערה ששם כבר גלויים פרטי הנבראים, היינו - הכוונה היא - שאינם ניכרים עדיין גם לעצמו בו). - כלומר, כיון שכללות המדריגות לפני הצמצום הם 'בתוך עצמו', הרי כשמדברים על העלם של פרטי הנבראים (ברצון ממש) הרי זה העלם גם לגבי עצמו, וכשמדברים על גילוי פרטי הנבראים (בההשערה עצמה) הרי זה גילוי עדיין בתוך עצמו. למרות שבתוך המדריגות של לפני הצמצום

אין סוף שלפני הצמצום הרי ששרשי ההיות כמו שכלולים בהרצון והוא שרש דממכ"ע הכולל באור אין סוף הבלי גבול בו כנ"ל, וש' הוי' א' הוא בעצם הרצון שלמעלה משרשי ההיות הכלולים בו. אמנם באמת הכל א' הוא דבכלל שרשי ההיות הכלולים בו הוא גם בחינת הרצון מה שעלה ברצונו להאציל בו, דבד"כ זהו בחינת שרש דממכ"ע בו, והוי' הא' שהוא השרש להיות עולה כך בו הו"ע רעדכ"ד שוהו עצם הרצון הכולל הכל בו, והוא בעצם שרש ומקור בחינת הסוכ"ע בו, והו"ז כמ"ש בד"ה ביום הזה יכפר דרוה"ר פ"ד דצור הוא שרש ומקור לכל שרשי ההו"ה (זוה"ע ש' הוי' הא') בחינת רעדכ"ד בו) ושרש ההו"ה הוא בו בהעלם בכח ולא בפועל בו, וזהו בחינת ש' הוי' הב' היינו בחינת שרש ומקור האור דממכ"ע הכולל בעצם הרצון בו.

151. וזה לשונו שם: אמנם בש' הוי' יש ג"כ ב' מדרי' וכמ"ש ויקרא הוי' הוי' וידוע דהיינו הוי' דסדר השתל' ועלמנהל מסדר השתל' בו, דש' הוי' דסדר השתל' הוא ל' מהוה והיינו שהוא מקור המהוה והוא האור והגילוי דאור אין סוף שזוהו מקור ההתהוות בו (וזהו כמשנת"ל פ"ח דההתהוות בפועל הוא ע"י הקו בו, או י"ל כמ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיהו חזד שהאור הוא מעין המאור בו). ובד"ה ועשית ציצ' בתו"א מבו' דב' השמות הוי' הן בבחינת הרצון והוי' הב' הוא כי ענין הוי' מורה שהוא מהוה כל היות מאין ליש בו ע"י שגלה ברצונו כך, ויש מקור ושרש לזה להיות עולה כך ברצונו בו והוא הוי' הא' בו. ופ"ז הוי' הב' הוא בעלות הרצון להאציל שבאור אין סוף שלפני הצמצום בו, והוי' הא' הוא קודם עלות הרצון בו. וי"ל דהוי' הב' שהוא הוי' דסדר השתל' הנה כמו שהוא באור

45 (לאחר הצמצום) הוא מציאות של גבול.
 46 ולעומת זאת שרשי הכלים לפני הצמצום שהן אותיות
 47 הרשימו שזוהו ענין גליף גליפו (חקק חקיקה) בו, הרי
 48 שם לפני הצמצום, אותיות הרשימו אינו בבחינת
 49 מציאות דבר כלל וכלל בו,
 50 כלומר, שרש הכלים לפני הצמצום, הוא מה שיש לבורא
 51 את כח הגבול, והיא נקראת בלשון הקבלה אותיות
 52 הרשימו. אלא שלפני הצמצום כשהאיר עליהם אור-אין-
 53 סוף (כח הבלי גבול), היו בהעלם מוחלט ולא הורגשו
 54 כלל (וכמשל חכם ששקוע בתוכן של איזה שהיא
 55 השכלה עמוקה, ולא שם לב ל'אותיות' של ההשכלה
 56 באותה שעה), ואילו לאחר הצמצום כשנתעלם האור-
 57 אין-סוף, הרי התגלו האותיות ונעשו הכלים בבחינת
 58 מציאות ממש (על-ידי הזריקה כנ"ל).
 59 ועל כן נתבאר לעיל פרק י דיש לומר דהכלים לגבי
 60 שרשם ומקורם שלפני הצמצום הן באין ערוך לזמרי בו.
 61 - שם מבאר, דמה שהכלים דאצילות הם באין ערוך הוא
 62 לא רק לגבי האור-אין-סוף, אלא גם לגבי שרשם
 63 בבחינת כח הגבול כמו שהוא לפני הצמצום. דכיון
 64 שלפני הצמצום הרי אין נתינת מקום לשום אפשרות של
 65 מציאות והגבלה באיזה צורה שתהיה, וגם כח הגבול
 66 של הבורא כפי שהוא לפני הצמצום כלול באור-אין-
 67 סוף בצורה מוחלטת עד שאינו נרגש כלל, הרי שהכלים
 68 שהן בבחינת מציאות של גבול - באין ערוך לגבי
 69 מדרגה זו של כח הגבול כפי שהוא לפני הצמצום.
 70 ואם כן מובן - מסכם הרבי נ"ע את הענין - דבחינת
 71 ההשערה בכח שלפני הצמצום אינו בערך ההתהוות בו.
 72 והיא בהבדלה ביחס לאורות שנמשכו לאחר הצמצום,
 73 וכל שכן לגבי הכלים.
 74 אמנם כאן מדברים בהאור-אין-סוף הכלי גבול והיינו
 75 אור האין סוף המשער בו, כלומר אותה דרגה של אין
 76 סוף ששם נעשתה ההשערה על העולמות, ידוע דקודם
 77 הצמצום היה האור-אין-סוף מאיר בגילוי ממש באותיות
 78 הרשימו בו, ולכן הם לא מורגשים כלל לפני הצמצום,
 79 והאור האין סוף לא מיבעי (לא צריך לומר) כמו שהוא
 80 בבחינת הרצון הפשוט (מסר ההשערה כביכול) שאינו
 81 בערך ההתהוות, אלא גם כמו שהוא בבחינת ההשערה
 82 ששם לכאורה כבר יש בגילוי את פרטי הנבראים
 83 שיבראו לאחר הצמצום, הנה גם בחינה זו אינו בערך
 84 ההתהוות בו).
 85 עד כאן מאמר המוסגר, בו מבאר הרבי נ"ע, כי לגבי
 86 הדרגות לאחר הצמצום (גם האורות וכל שכן הכלים),
 87 הרי כל הדרגות שלפני הצמצום (גם הרצון הפשוט לפני
 88 ההשערה, וגם ההשערה עצמה) הם באין ערוך ממש.

1 ההשערה שלפני הצמצום), הנה ממקומות אלו מובן -
 2 דשרשי האורות של העשר ספירות שזוהו ההשערה
 3 להאיר בבחינת מדה וגבול ושזוהו - ההשערה - שרש
 4 בחינת ממלא כל עלמין, - היינו שגם לאורות המוגבלים
 5 לאחר הצמצום יש שרש לפני הצמצום (ההשערה) -
 6 מכל-מקום הרי זה גם ההשערה להאיר במידה וגבול
 7 בבחינת סובב לגבי הקו בו' - כלומר, למרות ששרש
 8 האורות הוא בהשערה לפני הצמצום, הרי יחס
 9 ההשערה אל האורות שנמשכו לאחר הצמצום הוא
 10 באופן של "סובב", וכמו שנתבאר במקום אחר, והיינו
 11 - המשמעות שאנו קוראים להם "סובב" - שזוהו בבחינת
 12 הבדלה בערך מבחינת הקו בו', כלומר יחס ההשערה על
 13 העולמות כפי שהיא לפני הצמצום הוא ביחס של
 14 "הבדלה" אל אור הקו, שהוא כבר המשכת האור
 15 הפנימי לאחר הצמצום.
 16 וכל שכן דבבחינת הכלים הרי בחינת ההשערה שבאור-
 17 אין-סוף שלפני הצמצום היא בבחינת הבדלה בערך בו',
 18 - אם לגבי אור הקו, שהוא בחינה של אור, הרי
 19 ההשערה היא בבחינת סובב והבדלה, כל שכן שלגבי
 20 הכלים שהתגלו לאחר הצמצום, הרי ההשערה ששיער
 21 לפני הצמצום נבדלת מהם ונחשבת סובב לגביהם.
 22 והסיבה שהוא "כל שכן", שהרי בכלים ריחוק הערך
 23 דהכלים לגבי שרשם ומקורם הוא יותר מבאורות, כיון
 24 שהתהוות הכלים משרשן ומקורן הוא באופן של זריקה
 25 וריחוק - אם על האורות שהם בבחינת קירוב קצת
 26 למקורן אנו אומרים שההשערה ביחס אליהם היא
 27 בבחינת הבדלה, על אחת כמה וכמה שלגבי הכלים
 28 שנמשכו באופן של 'מציאות' הרי ההשערה לפני
 29 הצמצום היא באופן של הבדלה.
 30 דבאורות הרי גם האור כמו שהוא בגילוי בבחינת
 31 מציאות אור הרי אינו בבחינת מציאות ממש, דכללות
 32 האור הרי הוא בבחינת אין בו' גם לאחר הצמצום.
 33 והיינו, שהמעבר בין האורות כפי שהם בשרשם לפני
 34 הצמצום להמשכתם לאחר הצמצום הוא המעבר בין ב'
 35 דרגות של 'אין'. וכמו שנתבאר לעיל פרק י"ד דמה
 36 שהאור נעשה בבחינת מציאות הרי זה מכל-מקום על
 37 ידי הכלי בו'. - מצד ההתלבשות של האור בכלי,
 38 שבמהותו הוא מוגבל ו'מציאות', נעשה גם האור בעל
 39 גדר ומציאות.
 40 ואם כן ריחוק הערך דהאור מצד עצמו, לפני התלבשותו
 41 בכלי, לגבי שרשו ומקורו אינו גדול כל כך כיון שגם
 42 לאחר הצמצום האור הוא בבחינת 'אין', ואין זה כמו
 43 בכלים שהן לאחר הצמצום בבחינת מהות ומציאות
 44 דבר, שהרי כל גדר הכלי ועניינו בסדר ההשתלשלות

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ש"ת

שאלות במאחז"ל כל המאריך באחד וכו'. נקרא יום אחד – כי מאחד שני הפכים, ערב ובוקר. ולכן כתוב הוי' אחד ולא הוי' יחיד, כי ענין יחוד ה' הוא ליחדו בעולם שנראה לנפרד

1 **"כָּל*** המַאָרִיךְ בְּאֶחָד מַאָרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו"
 2 (בְּרִכּוֹת יג עמוד ב). וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין
 3 הַאָרִיכוֹת בְּאֶחָד, וּמֵהוּ "מַאָרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו",
 4 דְּמִשְׁמַע שְׁוֹהוּ פְעִין מְדָה כִּנְגַד מְדָה, שְׁלֵהוּתוֹ מַאָרִיךְ
 5 בְּאֶחָד לְכֵן מַאָרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו. וְהִנֵּה מִסְפֵּר אֶחָד
 6 עוֹלָה שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה, שֶׁהוּא מִסְפֵּר מְכוּן לַמְדוּת שֶׁהַתּוֹרָה
 7 נִרְרֶשֶׁת בָּהֶם, וּלְמִסְפֵּר מְדוּת הַרְחֵמִים, וְטַעַם הַמִּסְפֵּר
 8 שְׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה אֵיחָא בְּפִרְדָּ"ס שֶׁעַר הַצְּחָצְחוֹת פֶּרֶק א,
 9 שְׁשָׁאֵלוּ מִרַב הָאִי גָאוֹן "עֶשְׂרֵה יַדְעֵנוּ שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵה לֹא
 10 יַדְעֵנוּ", הַפְּרוּשׁ "עֶשְׂרֵה יַדְעֵנוּ" שֶׁהֵם עֶשְׂרֵה סְפִירוֹת, אֲבָל
 11 מִסְפֵּר "שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵה לֹא יַדְעֵנוּ", וְהַשִּׁיב לָהֶם כִּי מִסְפֵּר
 12 שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵה הֵם עֶשְׂרֵה סְפִירוֹת וּשְׁלֹשָׁה רְאִשֵׁי רְאִשִׁים,
 13 וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ הַמִּסְפֵּר דְּאֶחָד שְׁעוֹלָה מִסְפֵּרוֹ שְׁלֹשָׁה
 14 עֶשְׂרֵה, מֵהוּ עֲנִינֵנוּ בְּעַבּוּדָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם. אֲמַנְסָם בְּעַקֵּר
 15 הַעֲנִין אֵינֵנוּ מוֹכֵן, הֲלֹא כָּל עֲנִין דְּאָרִיכוֹת בְּאֶחָד הוּא עֲנִין
 16 הַיַּחְדוּד, וְלִכְאוּרָה הִנֵּה לִיָּה לְמִימְרֵי הַלְשׁוֹן יַחֲדוּ, שְׁפָרוּשׁוֹ
 17 אֵינְצִיג' וְלֹא לְשׁוֹן אֶחָד שְׁפָרוּשׁוֹ אֵינְעֵר". אֲף הַעֲנִין
 18 הוּא, דְּהִיא הַנוֹתְנָת, דְּלֵהוּיֹת שְׁעֲנִין הַיַּחְדוּד הוּא לְיַחְדוּ
 19 תְּבַרְרָה בְּכָל הַעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים בְּשֵׁנֵי אֶפְנֵי הַיַּחְדוּד

י"ב תמוז בסעודה ש"ת

(1) בראשית א, ה. וראה ספר המאמרים ש"ת עמוד 38.

(* נדפס בספר המאמרים ש"ת עמ' 140 ואילך.

א. באמירת "אחד" בקריאת שמע. ב. (הגימטריא של האותיות א,ח,ד). ג. היה לו לומר. ד. יחיד (כלומר, בלי מציאות אחרת). ה. אחד (כלומר, שאפשרי גם מציאות נוספת). ו. הוא, ברוך-הוא, (מהות) כל המציאות, וכל המציאות היא רק - הוא, ברוך-הוא. ז. יממה.

ספר השיחות – ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

ביאוגרפיה קצרה של כ"ק אדמו"ר יוסף יצחק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

1 ב"ה
 2 "אין עושיין נפשות לצדיקים, מעשיהם הם
 3 זכרונם"¹. חכמינו ז"ל מלמדים אותנו שלא צריכים
 4 לעשות פעולות מיוחדות כדי לזכור את הצדיקים.
 מעשיהם הנשאים לנצח אף אחרי הסתלקותם -
 הרי הם זכרונם, פעולותיהם מזכירות לנו אותם
 תמיד.
 מכל-שכן כשהמדובר הוא אודות צדיק שהיה

(1) ראה ירושלמי שקלים ב, ה. ב"ר פב, כב.

44 האחים יעקב ואליעזר פוליקוב - נוסד בית חרושת
45 גדול לטקסטיל בדוברובנה פלך מוהילוב, שכללה
46 מספר רב של עובדים יהודים ופירנסה כאלפיים
47 נפשות.

48 * * *

49 מצבה הקשה של יהדות רוסיה במשטר
50 הצאריסטי ברוסיה, ידוע היטב. וכמו כל נשיאי חב"ד
51 בכל הדורות, הרי גם הרבי מהורש"ב נ"ע, מסר את
52 נפשו לטובת יהודי רוסיה בחוגי הממשלה. כידוע
53 הוכתרו נשיאי חב"ד עוד מתקופת הרבי הזקן בתור
54 "אזרחים נכבדים", פרס שניתן לרבי הזקן על
55 הפטריאטיזם שלו בזמן מלחמת נפוליון, קיסר צרפת.
56 הרבי מהורש"ב נ"ע, כאבותיו, ניצל במדה מרובה
57 זכויותיו אלו בעבודתו לטובת יהודי רוסיה.
58 לפרקים קרובים היה נוסע בענינים אלה
59 לפטרבורג ומוסקבה ועל פי רוב היו פעולותיו
60 נכתרות בהצלחה.

61 * * *

62 בעת מלחמת רוסיה-יפן, בשנת תרס"ד, נטל הרבי
63 נ"ע חלק גדול בפעולות אביו באספקת מצות לפסח
64 בשביל החיילים היהודים בחזית המזרח הרחוק.
65 בעת המאורעות שאחרי מלחמה זו ובעת
66 הפוגרומים שנתכו על "תחום המושב", פעל שוב
67 הרבי מליובאוויטש, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, פעולות
68 רבות וחזקות. הרבי, כ"ק אדמו"ר יוסף יצחק נ"ע,
69 נסע בשליחות אביו לגרמניה והולנד, התראה עם
70 דיפלומטים ומנהלי בנקים, ופעל עליהם להתענין
71 בטובת יהודי רוסיה הנרדפים כדי לשים קץ לגלי
72 הפוגרומים, ופעולתו זו הוכתרה אף היא בהצלחה.
73 תרס"ח השתתף הרבי נ"ע באסיפת הרבנים
74 שהתקיימה בוילנה. כעבור שנה נסע לגרמניה ונפגש
75 עם המנהיגים היהודים. בשובו מגרמניה התעסק
76 בהכנות לאסיפת הרבנים הבאה בשנת עת"ר.
77 מרצו ופעולותיו הנרחבות לטובת יהדות רוסיה,
78 מלחמתו העקשנית נגד גזירות מסויימות של
79 הממשלה הרוסית, עוררו אי שביעת רצון בחוגי
80 הממשלה. במשך השנים תרס"ו-תרע"א נאסר הרבי
81 נ"ע ארבע פעמים במוסקבה ובפטרבורג. ואחרי
82 שהחקירות לא הוכיחו שום עול, שוחרר כל פעם, אך
83 באזהרה חמורה על להבא. דבר זה לא מנע מהרבי
84 להמשיך בפעולותיו לטובת הכלל. בשנות תרע"ז-
85 תרע"ח נטל חלק בראש אסיפות הרבנים והעסקנים
86 שהתקיימו במוסקבה וחרקוב.

1 מפורסם בכל העולם בפעולותיו המסירות-נפשיות
2 לכלל ישראל בגשמיות וברוחניות.
3 למותר, לכן, לעשות זכרון - במובן הרגיל של
4 המלה - לרבי כ"ק אדמו"ר יוסף יצחק שניאורסאהן
5 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מליובאוויטש. פעולותיו
6 הנראות על כל צעד ושעל, הרי הם הזכרון החי שלו.
7 ספרים על ספרים יכולים לכתוב אודות פעולותיו
8 בלבד, מבלי למצותן עד הסוף.

9 במסגרת מאמר קצר זה, יצוין בשורות ספורות,
10 פרטים ביוגרפיים חיצוניים, בבחינת ראשי פרקים,
11 שכל אחד מהם מראה על ענין שלם, עמוק ורחב.

12 * * *

13 כ"ק אדמו"ר יוסף יצחק נ"ע, נולד בליובאוויטש,
14 בי"ב תמוז, תר"מ. אביו, הרבי כ"ק אדמו"ר שלום
15 דובער זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכניסו בעבודת הכלל
16 כשהיה בן חמש עשרה, במנותו אותו למזכירו
17 הפרטי.

18 עוד בשנות עלומיו השתתף בכל האסיפות
19 החשובות, כינוסים של רבנים ושאר פעולותיו של
20 אביו לטובת כלל ישראל, ובמיוחד במה שקשור במצב
21 הרוחני והגשמי של יהדות רוסיה.

22 תרנ"ה, אחרי שנעשה למזכירו הפרטי של אביו,
23 השתתף באסיפת הרבנים והעסקנים הגדולה
24 שהתקיימה בקובנה, ובשנה שלאחריה, בוילנה.

25 י"ג אלול תרנ"ז, התחתן עם הרבנית, מרת נחמה
26 דינה, בתו של הרב הצדיק והחסיד ר' אברהם
27 שניאורסאהן, נכד ה"צמח צדק" ותלמיד חכם
28 מפורסם. בשבוע של ה"שבע ברכות", הכריז אביו,
29 כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, על יסוד הישיבה
30 הליובאוויטשית המפורסמת "תומכי תמימים", וכעבור
31 שנה, מינה את בנו בתור מנהל פועל. תחת הנהלתו
32 של הרבי, כ"ק אדמו"ר יוסף יצחק נ"ע ובהנהגת אביו,
33 פרחו הישיבה והתפתחה יפה ומספר סניפים נוסדו
34 ברחבי רוסיה.

35 במסגרת פעולות אביו להטבת מצבה הכלכלי של
36 יהדות רוסיה, שלחו הרבי נ"ע לארגן בית חרושת
37 לטקסטיל בדוברובנה. בקשר לפעולה זו, בשנת
38 תרס"א, ביקר הרבי, כ"ק אדמו"ר ר' יוסף יצחק נ"ע,
39 בוילנה, בריסק, לודז וקינגסברג.

40 בעזרתם של גדולי הרבנים בדור הבא, כהגאונים
41 המפורסמים ועסקני הכלל, הרב ר' דוד מקרלין, הרב
42 ר' אלי' חיים מלודז, הרב ר' חיים מבריסק, הרב ר'
43 חיים עוזר מוילנה וכמו כן הנדיבים המפורסמים

6	רבה לכמע"ל עבור זה.	ב"ה, יום א' ר"ח מרחשוון תרס"ב לפ"ק
7	כן הי' ברצוני לשלוח תודתי וברכתי לה' גארפינקיל,	כבוד ידידי עוז הגביר הנכבד ומרומם,
8	אמנם האדרעס שלו נעלם ממני, אשר ע"כ אבקשו אם	ו"יח אי"א נדיב לב, אוהב תורה, עושה
9	באפשר יהי נא מטובו לשלוח את האדרעסע, ומאד הנני	ומעשה, כ"ש מו"ה שמואל מיכיל שי
10	נהנה מאשר ישלח אי"ה כספו, כי כעת דחוק מאד	טריינין, פ"ב
11	במזומן. בס"ה נתחלק סחורה הנ"ל על 6000 רוי"כ, יתן	
12	השי"ת שיהי' בהצלחה כרצון דורשי טובת העסק, קבלות	1 אחדשה"ט!
13	להג' ר"ז ור"ד ארינשטיין שלחתי היום.	2 מכתבו מיום ה' העבר הגיעני לגודל קורת רוח
14	מכבדו כרום ערכו מפנימיות נקודת לבבי	3 ולשמחת לבב בפועל ממש, ואקוה להשי"ת כאשר ישתדל
15	יוסף יצחק שניאורסאהן	4 בדבר מכירת הטאלאנעס בודאי יהי' ד' הטוב בעזרו, ומאד
		5 הנני נהנה ממעשה הטוב בליל שמ"ת העבר, והנני בתודה
	אג"ק מוהרי"צ כ"ך טז	

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ צנמ"ס כו' וכו'

מוהרש"י שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מלפני חג השבועות (שנתאחר קצת בדרך הילוכו) והקודם לו. מובן עד כמה מצער מה שלא בא לפועל הענין דחזית דתית המאוחדת. ומתמיה עוד יותר, שלאחרי שרואים בעיני בשר במוחש, ענין המפלגותיות, שאפילו מנהיגי המפלגה שבחיייהם הפרטים הם דתיים באמת, הנה בעיני המפלגה הרי בלא שום פקפוק מוכרים הרוחים לדת הודאים שבקיום חזית דתית - בשביל נזיד עדישים מפוקפק דעניני המפלגה, וכה גדול כח ההעלם וההסתור וחשך כפול ומכופל של גלותנו זה, ובפרט ההסתור הבא מהדרגא דסט"א שניתן לה רשות לרקד בהיכלו של מלך, בארץ אשר עיני ה"א בה מראשית שנה עד אחרית שנה, אשר לא לבד שהם בעצמם אינם מרגישים מה שעושים, וכנראה שאפילו אינם מבינים את זה - אלא שעולה בידם לרמות אנשים יראי ד' ולפתותם אשר רק יר"ש טהורה בענין זה, ואין כאן כל ענין של פני' פרטית, ואפילו לא פני' מפלגתית וכו'! ולמרות שפסקו רז"ל דמילתא דעבידא לגלויי הכל נאמנים, א"כ הרי עאכו"כ דבר שכבר נגלה, ובכ"ז מצח נחושה לאנשי המפלגה להצהיר ההיפך הגמור, וגם זה מצליח - אף שכל אחד בידו לקרות הנדפס במכ"ע של כל מפלגה ומפלגה ימים **אחדים** לפני זה ונכתבו ע"י האנשים האלו המצהירים עתה להיפך!

(ב) מכ"ז יש להבין עד כמה גדול יהי' אור הגאולה האמיתית, כיון שהבטיח השי"ת שיאמרו אז אודך ה' כי **אנפת** בי, שאפילו העלם והסתור הנ"ל הנעשה דוקא ע"י מי שיש לו בבואה דבבואה כו' וכו' (ומובן עוד ביתר שאת ויתר עז ממ"ש בתניא ספכ"ד), הנה גם ע"ז יודו כשיתגלה מ"צ ויוציא את אחינו שבגולה, הן בגולה שבאה"ק ת"ו והן בגולה שבחו"ל, מבירה עמיקתא והחשך המבהיל אפילו עיני שכל אנושי אם רק בריא הוא.

(ג) ת"ח על שבה בקשר עם ידידנו כו' וכו' מר שז"ר שי. ומה שמוסיף שהנ"ל כותב אלי, הנה עד עתה לא קבלתי ממנו כל מכתבים.

(ד) מ"ש אודות הספר פלח הרמון, הנה נגמר עתה בדפוס החלק שעל ס' שמות, מחזיק יותר 4000 עמודים, ומובן שלכשיכרך יושלח לכת"ר שי.

אגרות קודש

ה) בודאי כשיהי' לו בשו"ט בהנוגע למצב בריאות בנו שי' - לא ימנע הטוב מלהודיעני. ות"ח מראש...

ז) במי"ש אודות השינוי בהנוגע ל"יג בעומר אשר בהמאמרים וכו' הוא בבי"ת, אף שנוסח הספירה בכל הימים וגם ל"ג בעומר בכלל - הוא בלמ"ד, ומבאר זה בארוכה. אבל הטעמים שמביא לשינוי הלשון יש להם מקום גם בשאר ימי הספירה, בכתיבת מכתבים וכו', ולאידך גיסא - גם בל"ג בעומר, בעניניו המבוארים בדא"ח הרי נוגעים גם הימים שלפני זה, כיון שהברורים והעבודה הם מדרגא לדרגא וא"א להגיע להוד שבהוד עד שעוברים הדרגות הקודמות.

- וביני לביני רק סברא אחת נראית לי בשינוי הנ"ל, ופשוטה היא ביותר. והוא, אשר הרי רבו הדיעות לספור בבי"ת, ובפועל - הנה **החידוש** הי' הנהגת מנהגנו לספור בלמ"ד, ומובן שהקפידו על נוסח הספירה עצמה - לשנותה מתאים לכל הספרות שנאמרו בהחילוק שבין נוסח בעומר להנוסח לעומר, אבל לא הקפידו בהשינוי בענינים שאינם מדויקים כל כך, וכמו בתאריך מכתבים וכו"ב, והוא ע"ד שבשלושת החלקים הראשונים שבתניא מדויקים מקום שנאמר גוי מקום שנאמר כו' (שלדעתי הטעם בזה כמרז"ל כל פסקא וכו'), אבל באגרת הקדש לא דייקו בזה. וכמו שהעירותי בפתח דבר למפתחות לתניא. ומטעם המובן לא רציתי לפרסם טעם זה.

ח) מוסג"פ חוברת המשך המאסר, שבודאי יעניין את כת"ר שי'.

בכבוד וברכה,

מ. שניאורסאהן

נ.ב. ז"ע נתקבלה ידיעה ששיבת קרן הצלה תהי' ביום השני הבע"ל, ובקשתי להבריק עד"ז לכת"ר ובאמצעותו גם להרב הוטנער שי' - שבודאי עומד בקשר עמם, למען תהי' שהות בידם לזרז את הנ"ל בהנוגע לתמיכה להאנציקלופדי, כיון שבשנה זו מאיימים עליהם שיתנו להם פחות הרבה מאשתקד, ובמילא מוכרח בזה מאמץ מיוחד. וכולי האי ואולי.

בחילוק אם בבי"ת או בלמ"ד, ועד הנ"ל, להעיר גם מאגה"ק סו"ס י"ג.

במשי"כ במכתבי הקודם, ע"ד משי"כ שו"ע או"ח סקני"ח:

א) שהט"ז (ולא רק הישמעתי אומרים" שבט"ז) מקיל יותר מהמג"א (כפי שמפרש דעתו **אדה"ז** - שם בשו"ע שלו ס"ז) - מוכח ממה שמדגיש וכ"פ - כיון דעביד **מעשה למשקין** כו' נעשה מעשה שהוא משקה כו' - משא"כ להמג"א שצ"ל "כשריסק... חישוב עליו **לאוכלין בלבד**".

וא"כ מחולקים הט"ז ומג"א בכל האופנים שבין ב' קצוות אלו, וכמו כשחישוב לאוכלים וגם למשקין (שע"ז **אין** כאן מעשה מוכיח, ובמילא תלוי בהמעשה שאח"כ) ועוד.

ב) מנ"ל לאדה"ז לפרש כן דברי המג"א - אי"ז נוגע להנ"ל, כי איך שיהי' דעת הט"ז, פליג המג"א - לפי פי' אדה"ז - על שמעתי אומרים. ועכצ"ל שיש לאדה"ז ראי' לפי זה ולא מפני שא"א לומר אחרת. - ואפ"ל ראיתו מפני שהמג"א מביא סיוע לפסקו כאן בנט"י משבת יט: דבש **מעיקרא** אוכלא והשתא אוכלא.

ג) מה שהעיר בל' אדה"ז "להקל גם בזה" - פשוט שקאי על משי"כ קודם לזה "ומי"מ כו' יוכל לאכול בכף או בסכין" ומסיים באותו ל' ממש "יש להקל גם בזה ע"י כף או סכין".

ד) הסברא שלא תועיל מח' עכו"ם בשעת הרסיקה (ולא הבאתי אלא לסניף) - הוא משום שאין בזה - שיהי' בעתיד אוכל או משקה - כל **נפק"מ להעכו"ם**. משא"כ בכ"א שציון כת"ר. וכאלו עדיין אין מציאות להשאלה והספק, ובמילא אין עדיין מקום לקבוע ולהחליט. וכמה דוגמאות יש עד"ז.

כן י"ל - דמח' מועלת כתוצאה מהבעלות של החושב, ולכן בכמה ענינים אין מח' לעכו"ם, וע"פ משי"כ בצפע"י השלמה לח"ד ע' יד. ואכ"מ.

פרק ו משנה ה

אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמד כבוד. יותר מלמודך עשה. ואל תתאוה לשלחנם של מלכים, ששלחנך גדול משלחנם, וכתרך גדול מכתרם. ונאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעלתך:

נקודות משיחות קודש

בלימודך, כפה על עצמך ("עשה") ולמד "בקבלת עול" במידה גדולה יותר מאשר "התענוג" המוגבל שלך.

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1240)

צריך להבין: מדוע יתאוה העוסק בתורה לשולחנם של מלכים, עד שצריך להזהירו מפני זה?

יתירה מזאת, מסדר הדברים במשנה משמע כי גם אם מקיים האדם את ההוראה הקודמת במשנה - "אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמד כבוד" - עדיין צריך להזהירו ש"אל תתאוה לשלחנם של מלכים"! מהי פשר תאוה זו שכלכך צריך להזהיר מפניה?

מאידך גיסא, צריך להבין: מהלשון "ששלחנך גדול משלחנם" אפשר לדייק שעצם התאוה "לשלחנם של מלכים" אינה שלילית כלכך ורק שאין בה צורך מפני ש"שולחנך גדול משולחנם"!

ביאור הענין:

במשנתנו מדובר על אדם שעמל ויגע בתורה מעל ומעבר לתענוג שיש לו בלימוד מצד עצמו⁷. לאדם זה הבטיחה התורה⁸ "אם בחוקתי תלכו" - שתהיו עמלים בתורה⁹ - "ונתתי גשמיכם בעתם וגו'", דהיינו שכל צרכיו הגשמיים מובטחים לו. ומכיון שכל צרכיו בעולם יהיו בידו הרי הוא "בעל הבית" ושליט על כל העולם, בבחינת "מאן מלכי רבנן"¹⁰.

על כך מוסיפה המשנה ואומרת "אל תתאוה לשולחנם של מלכים"; אף שהקב"ה נותן לך "שולחן של מלכים" כשכר על עמלך בתורה - אל לך להתאוות לכך. המשנה אינה אומרת כי אין להתעסק בדברים גשמיים. אדרבה, צריך להתעסק בדברים הגשמיים כדי "לבררם" ולהעלותם לקדושה. ההוראה היא רק לא להתאוות להם ולהתענג מהם¹¹.

על כך נשאלת השאלה - אם הפירוש ב"שולחן מלכים" הוא "עבודת הביורורים", "לברר" ולזכך את הגשמיות ועל-ידי זה מתעלה גם האדם ה"מברר"¹² מדוע אס-כן לא להתאוות "לשלחנם של מלכים"?

על כך התשובה היא - "ששלחנך גדול משלחנם". כלומר, על-אף המעלה הגדולה ב"עבודת הביורורים", אין היא מגיעה לדרגה הרוחנית המושגת בכח לימוד התורה. כי על-ידי לימוד התורה, האדם מתאחד עם מלך-מלכיה המלכים הקב"ה. נדרשת אמנם גם "עבודת הביורורים", אך יש לדעת כי תכלית העליה היא זו המושגת על-ידי לימוד תורה - "שולחנך גדול".

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1241)

לענין "גדולה" אומרת לנו המשנה "אל תבקש" ואילו לענין "כבוד" - "אל תחמוד". משמעות הדברים היא ש"כבוד" - לא רק שאין "לחפש" אלא אסור "לחמוד" אותו כלל. לעומת זה "גדולה", אין "לחפש" אחריה ולבקשה, אך אין מניעה לחמוד אותה, שהרי לא נאמר "אל תחמוד גדולה" אלא רק "אל תבקש". והרבר דורש הסבר.

עוד צריך להבין: מהי הוראת המשנה "יותר מלמודך עשה"; אם כוונתה לומר שיש ללמוד תורה יותר מהרגילות¹, היה עליה לכתוב זאת באופן ברור ומפורש - "יותר מלמודך למד"! הביאור בזה:

בלימוד תורה יש מעלה ועדיפות ללימוד החותר אל ההלכה. כי בכדי לברר את סוגיות הש"ס, ולמצות את הדיון בשיטות הפוסקים עד לפסיקת הלכה למעשה, דרושה יגיעה והעמקה מיוחדת².

לאור זאת, היה מקום לומר כי לימוד ההלכה ולמעשה כדי להיות מורה הוראה בישראל הוא לימוד נכון ורצוי, שהרי באופן כזה הלימוד הוא בדרגה גבוהה!

משמיענו התנא ואומר: "אל תבקש גדולה לעצמך". בבואך ללמוד תורה אל תעשה זאת לשם "גדולה" - להיות "מורה הוראה". לימוד תורה באמת הוא לימוד "לשמה", לשם התורה עצמה, ולא לשום מטרה אחרת (ואם נקבע לך משמים תפקיד של מורה הוראה בישראל יזמינו לך זאת מלמעלה).

וכך אפוא מתפרשים דברי המשנה: "אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמד כבוד". כבוד - הוא דבר שלילי, שהרי "הקנאה, התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם"³, ולכן אל תחמוד אותו אפילו בלבך. "גדולה", לעומת זאת, מותר לרצות. אין כל פסול בשאיפה לגדלות בתורה עד לדרגה שיוכל להורות הלכה, כי על-ידי זה הוא מתעלה בתורה. ובכל זאת "אל תבקש גדולה". אין לרדוף ולחפש אחר גדלות זאת ונאולם לכשיציעו לו משרת מורה הוראה יכול לקבלה⁴.

מכיון שאסור לחמוד כבוד ואף גדולה אין לבקש - יכול הלומד לחשוש, שמא יהא לימוד התורה שלו נטול כל "חיות" - כי הנפש הבהמית מקבלת "חיות" רק כאשר יש לה כבוד וגדולה - והרי הלימוד צריך להיות ב"חיות" (גם של) הגוף והנפש הבהמית⁵!

על-כך מוסיפה משנתנו ואומרת, "יותר מלמודך עשה" - "עשה" מלשון כפייה⁶, כלומר, אף אם אין לך "חיות" ותענוג

(1) שהרי הפרק קרוי "קנין תורה", ובהתאם לכך, ההוראות בפרק זה מתייחסות ללימוד התורה. (2) ראה המשך יוס-טוב של ר"ה תרס"ו, עמ' ת"כ. וראה ירושלמי בכורים, פרק ג, הלכה ג' ר' זעירא. (3) לעיל פרק ד, משנה כא. (4) ראה ירושלמי בכורים שם. (5) ראה עירובין נד, א. והלכות תלמוד-תורה לרבנו הזקן, פרק ד, הלכה ט' ככל המשמיע קולו בשעת תלמודו מתקיים, ונתבאר בתניא פרק לו. (6) ראה בית יוסף יורה-דעה סימן רמח ד"ה ומי שאינו. (7) כאמור בביאור הקודם על המאמר "יותר מלמודך עשה", שהכוונה היא שיש לכפות על עצמו לימוד בקבלת עול, יותר מהרגילותו. (8) בחוקותיו כו, ג. (9) רש"י שם. (10) ראה גיטין סב, א. (11) ראה תניא תחילת פרק ז. (12) ראה לקוטי-תורה צו יג, ב; אמור לה, ג.

פרשת בלק

כב - וַיֵּרָא בַלַק בְּנִצְפֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי: ^ג וַיִּגַּד מוֹאָב מִפְּנֵי הָעַם מֵאֵד כִּי רַב־הוּא וַיִּקְחַן מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ד וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מְדִיָּן עִתָּה יִלְחָכוּ הַקְּהָל־אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ בַלְחָד הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבַלֶּק בְּנִצְפֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהוּא: ^ה וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בַּלְעָם בְּנִי־בְעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנְּהַר אַרְצָן בְּנֵי־עַמּוֹן לִקְרֹא־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הַגֵּה כֶּסֶף אֶת־עֵינַי הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמְּלֹי: וְעַתָּה לְכֹה־נָא אַרְהֶ־לִּי אֶת־הָעַם הַזֶּה כִּי־עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוֹכַל נַפְחֶ־בּוֹ וְאֶגְרָשְׁנוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יִדְעֹתִי אֶת אֲשֶׁר־תְּבַרֵךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר וְיֹאָר: וַיִּלְכְּוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מְדִיָּן וַיִּקְסְמוּ בְיָדָם וַיָּבֵאוּ אֶל־בַּלְעָם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבַר־י בַּלַק: ^ח וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵינוּ פֹה הַלְיִלָּה וְהִשְׁבַּתִּי אִתְּכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יִדְבַר יְהוָה אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי־מוֹאָב עִם־בַּלְעָם: ^ט וַיָּבֵאוּ אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בַּלַק בְּנִצְפֹר מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי: ^י הִנֵּה הָעַם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אֶת־עֵינַי הָאָרֶץ עִתָּה לְכֹה קְהֵ־לִי אֹתוֹ אוּלַי אוֹכַל לְהִלָּחֵם בּוֹ וְגִרְשָׁתִּיו: ^{יא} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת־הָעַם כִּי בְרוּךְ הוּא: ^{יב} (ע"ב בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 275)

כי עצום הוא ממני (כב, ו)

כתב השל"ה, שבלק היה חכם גדול וידע שהעוֹצְמָה של בני ישראל, מלכות בית דוד ומשיח, תצא ממנו (דוד המלך יצא מרות המואבים). לפי זה יש לבאר מה שפרשה בתורה וקראת "בלק", הפך "ושם רשעים ירקב". שכן, "בלק" מורה על אֲתֵהפֶכָא בְּתַכְלִית הַעֲלִי - הפיכת מלך מואב, כך שתצא ממנו מלכות בית דוד ומשיח.

שני ^ג וַיָּקָם בַּלְעָם בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בַלַק לְכוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לְתַתִּי לְהִלְחֹד עִמָּכֶם: ^ד וַיִּקְוֹמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֵאוּ אֶל־בַּלַק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בַּלְעָם הִלְךָ עִמָּנוּ: ^ה וַיִּסַּף עוֹד בַּלַק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וַנְּכַפְּדִים מֵאֵלָה: ^ו וַיָּבֵאוּ אֶל־בַּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ פֹה אָמַר בַּלַק בְּנִצְפֹר אֶל־נָא תִמְנַע מִהִלְךָ אֵלָי: ^ז כִּי־כַבַּד אֶכְבְּדְךָ מֵאֵד וְכֹל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וְלִכְה־נָא קְהֵ־לִי אֶת הָעַם הַזֶּה: ^ח וַיַּעַן בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדֵי בַלַק אִם־יִתְּנֵנִי בַלַק מִלֵּא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קַמְנָה אוֹ גְדוּלָּה: ^ט וְעַתָּה שִׁבוּ נָא בְּזֶה גַם־אַתֶּם הַלְיִלָּה וְאִדְעָה מִה־יִּסַּף יְהוָה דְּבַר עַמִּי: ^י וַיָּבֵאוּ אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם לְיִלָּה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לְךָ אִתָּם וְאִךְ אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר־אָדַבְר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תַעֲשֶׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כג עמ' 152)

קום לך אתם (כב, ט)

תז"ל למדו מכך ש'בְּדֶרֶךְ שְׂאֵדָם רוֹצֵה לִילֵךְ, כַּה מוֹלִיכִין אוֹתוֹ', וכן ש'חֲצִפָּה אֲפִילוּ כִלְפֵי שְׂמִיָּא מְהִינִי'. ויש לבאר זאת בעבודת ה'. לפעמים עושה אדם חשבון נפש ומגיע למסקנה שהוא רוצה ללכת בדרכה של הנפש הבהמית, ויש לחשוש אפוא שיוליכו אותו בדרך זו. והעצה היא, להתעקש ולקטעון ב'חֲצִפָּה' שאִינֵנו מְסַפִּים לְךָ, וְעַל־דֶּרֶךְ "כֹּל מֵה שִׂיאֵמַר לְךָ בַּעַל הַבַּיִת עָשָׂה, חוּץ מִצֵּא".

שלישי ^{יא} וַיָּקָם בַּלְעָם בַּבֶּקֶר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת־אַתְנֹו וַיִּלְךָ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב: ^{יב} וַיַּחֲרֹאֲף אֱלֹהִים כִּי הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְיַצֵּב מִלֵּאךְ יְהוָה בְּדֶרֶךְ לְשִׁמּוֹן לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל־אַתְנֹו וַשִּׁנֵּי נִעְרָיו עִמּוֹ: ^{יג} וַתֵּרָא הָאֲתוֹן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וְחֲרָבוֹ שְׁלוּפָה בְיָדוֹ וַתַּט הָאֲתוֹן מִן־הַדֶּרֶךְ וַתִּלְךָ בַּשָּׂדֶה וַיִּךְ בַּלְעָם אֶת־הָאֲתוֹן לְהַטְתָּה הַדֶּרֶךְ: ^{יד} וַיַּעֲמֵד מִלֵּאךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַכֹּרְמִים גָּדַר

עֲתָה הִיכַל אוֹכַל דְּבַר מְאוֹמָה הַדְּבָר אֲשֶׁר
יִשִּׁים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' רסח)

וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי הָאֱתוֹן (כב, כח)

וקשה, לא יזו תועלת הנה מופת זה. ויש לומר, דהנה
מבאר בזהר שדיעת בלעם היתה באמצעות האתון, ועל-ידי
רצה להמשיך קללה על ישראל; והנה כאן גם בתוך גס, שעל
ידי הופות עם האתון דוקא התחיל בטול מחשבתו. וכיונת
אלם כתב, שבלעם ואתונו הם זעיר-אנפין ונקבא דקליפה,
וזהו טעם פתיחת פה האתון. . . כפי שיטתו זה על זה,
בסוד פזיר לרשעים".

רביעי ^א וַיִּלְךָ בַלְעָם עִם-בָּלַק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת
חֲצוֹת: ^ב וַיִּזְבַּח בָּלַק בָּקָר וַצֹּאן וַיִּשְׁלַח לְבַלְעָם
וְלִשְׂרָיִם אֲשֶׁר אֹתוֹ: ^ג וַיְהִי כַּבָּקָר וַיִּקַּח בָּלַק
אֶת-בַּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בָמֹת בָּעַל וַיֵּרָא מִשָּׁם
קֶצֶה הָעָם: ^ד כַּג וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בָּלַק
בְּנֵה-לִי בֹוה שְׂבֻעָה מִזִּבְחָת וְהֵכֵן לִי בֹוה
שְׂבֻעָה פָרִים וְשְׂבֻעָה אֵילִים: ^ה וַיַּעַשׂ בָּלַק
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בַּלְעָם וַיַּעַל בָּלַק וּבַלְעָם פָּר וְאֵיל
בַּמִּזְבֵּחַ: ^ו וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלַק הֲתִיַּצֵּב עָלַי
עֲלִיתְךָ וְאֵלֵכָה אוֹלַי יִקְרָה יְהוָה לְקִרְאָתִי וְדִבֶּר
מִה־יִרְאֵנִי וְהִגִּדְתִּי לְךָ וַיִּלְךָ שְׁפִי: ^ז וַיִּקַּר
אֱלֹהִים אֶל-בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת-שְׂבַעַת
הַמִּזְבְּחַת עֲרִכְתִּי וְאַעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:
^ח וַיִּשָּׁם יְהוָה דְּבַר בְּפִי בַלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב
אֶל-בָּלַק וְכַה תְּדַבֵּר: ^ט וַיָּשֶׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב
עַל-עֲלֹתוֹ הוּא וְכָל-שָׂרָיו מִזֹּאֵב: ^י וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ
וַיֹּאמֶר מִן-אֲרָם יִנְחֵנִי בָלַק מִלֶּדְ-מוֹאֵב מִהַר-רִי
קָדָם לְכַה אֲרַהֲלִי יַעֲקֹב וְלָכָה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל:
^{יא} מָה אָקֵב לֹא קִבָּה אֵל וּמָה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם
יְהוָה: ^{יב} כִּי-מִרְאֵשׁ צָרִים אֲרָאֵנוּ וּמִגִּבְעוֹת
אֲשׁוּרֵנוּ הִזְעַם לְבַדָּד יִשְׁפֵן וּבְנֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב:
^{יג} מִי מִנְּה עֶפֶר יַעֲקֹב וּמִסָּפֵר אֶת-רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל
תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָיִם וְתִהִי אַחֲרֵיתִי כְּמֹהוּ:

מִנְּה וְגַדֵּר מִנְּה: ^כ וַתֵּרָא הָאֱתוֹן אֶת-מִלְאָךְ
יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל-הַקִּיּוֹר וַתִּלְחֹץ אֶת-רִגְלֵי בַלְעָם
אֶל-הַקִּיּוֹר וַיִּסְפֹּף לְהַפְתִּיחַ: ^{כא} וַיִּוָּסֵף מִלְאָךְ-יְהוָה
עָבוֹר וַיַּעֲמֵד בְּמִקוֹם צָר אֲשֶׁר אִין-דֶּרֶךְ לְנִטּוֹת
יָמִין וּשְׂמֹאל: ^{כב} וַתֵּרָא הָאֱתוֹן אֶת-מִלְאָךְ יְהוָה
וַתִּרְבֵּץ תַּחַת בַּלְעָם וַיַּחֲרִיף אֶף בַּלְעָם וַיִּךְ
אֶת-הָאֱתוֹן בַּמַּקֵּל: ^{כג} וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת-פִּי
הָאֱתוֹן וַתֹּאמֶר לְבַלְעָם מַה-עֲשִׂיתִי לְךָ כִּי
הִפְתִּנִּי זֶה שְׁלֹשׁ רְגָלִים: ^{כד} וַיֹּאמֶר בַּלְעָם
לְאֱתוֹן כִּי הִתְעַלְלַת בִּי לֹו יִשְׁחַרְבֵנִי בְיָדֵי כִּי
עָתָה הִרְגַתִּיךָ: ^{כה} וַתֹּאמֶר הָאֱתוֹן אֶל-בַּלְעָם
הֲלוֹא אֲנֹכִי אֲתַנְדֵּךְ אֲשֶׁר-רִכַּכְתָּ עָלַי מִעוֹדְךָ
עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הֵהֱסֵפֵן הַסִּפְנָתִי לַעֲשׂוֹת לְךָ
כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא: ^{כו} וַיִּגַּל יְהוָה אֶת-עֵינָיו בַּלְעָם
וַיֵּרָא אֶת-מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ
שְׁלֵפָה בְיָדוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְאִפָּיו: ^{כז} וַיֹּאמֶר
אֵלָיו מִלְאָךְ יְהוָה עַל-מָה הִפְתִּית אֶת-אֲתַנְדְּךָ זֶה
שְׁלוֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אֲנֹכִי יֹצֵאתִי לְשִׁטֹּן כִּי-יִרְט
הַדֶּרֶךְ לְגַגְדִּי: ^{כח} וַתֵּרָאֵנִי הָאֱתוֹן וַתֵּט לִפְנֵי זֶה
שְׁלֹשׁ רְגָלִים אוֹלַי נִטְתָּה מִפְּנֵי כִּי עָתָה
גַם-אֲתַכֶּה הִרְגַתִּי וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי: ^{כט} וַיֹּאמֶר
בַּלְעָם אֶל-מִלְאָךְ יְהוָה חֲטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי
כִּי אַתָּה נֹצֵב לְקִרְאָתִי בְּדֶרֶךְ וְעָתָה אִם-רַע
בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִּי: ^ל וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה
אֶל-בַּלְעָם לְךָ עִם-הָאֲנָשִׁים וְאַפְסֵם אֶת-הַדְּבַר
אֲשֶׁר-אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תְּדַבֵּר וַיִּלְךָ בַּלְעָם
עִם-שָׂרָיו בָּלַק: ^{לא} וַיִּשְׁמַע בָּלַק כִּי בָא בַלְעָם
וַיֵּצֵא לְקִרְאָתוֹ אֶל-עִיר מִזֹּאֵב אֲשֶׁר עַל-גְּבוּל
אֲרָנֹן אֲשֶׁר בַּקֶּצֶה הַגְּבוּל: ^{לב} וַיֹּאמֶר בָּלַק
אֶל-בַּלְעָם הֲלֹא שְׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לְקִרְאָתְךָ
לְמָה לֹא-הִלַּכְתָּ אֵלָי הֲאִמָּנָם לֹא אוֹכַל כַּבְּדֶךָ:
^{לג} וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בָּלַק הִנֵּה-בָאתִי אֵלֶיךָ

~ נקודות משיחות קודש ~ (90 השיחות תשנ"ב א עמ' 128)

הן עם פלביא יקום (כג, כד)

"בשעה עומדין משינתם שחרית הן מתגברים . . . לחטף את המצות" (רש"י). יש לומר בדרך הצחות, שהוא על-דרך מאמר רז"ל "חטף וְאָכַל חֶטֶף וְאֶשְׁתִּי". ולהעיר, ש"חטף" באידיש הוא 'כאפן', ששייך גם ל"עומדים משינתם", 'אויפגעכאפט'.

ששי כ וַיֹּאמֶר בָּלַק אֶל-בְּלָעַם לְכֹהֵנָא אֶקְחֶיךָ אֶל-מְקוֹם אַחַר אוּלַי יִישָׁר בְּעֵינַי הָאֱלֹהִים וּקְבֹתוּ לִי מִשָּׁם: כ וַיִּקַּח בָּלַק אֶת-בְּלָעַם רֹאשׁ הַפְּעֹר הַנִּשְׁקָף עַל-פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן: כ וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֶל-בָּלַק בְּנֵה-לִי בֹזֵה שְׂבַעַה מִזְבְּחֹת וְהִכֵּן לִי בֹזֵה שְׂבַעַה פָּרִים וְשְׂבַעַה אֵילִם: ז וַיַּעַשׂ בָּלַק כַּאֲשֶׁר אָמַר בְּלָעַם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: כד « וַיֵּרָא בְּלָעַם כִּי טוֹב בְּעֵינָי יְהוָה לְבָרֶךְ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-הִלֵּךְ בְּפַעַם-בְּפַעַם לְקִרְאֹת נְחֹשִׁים וַיִּשֶׁת אֶל-הַמִּדְבָּר פְּנִי: ז וַיֵּשֶׂא בְּלָעַם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתָהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: ז וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נֹאֵם בְּלָעַם בְּנֵי בְעֹר וְנֹאֵם הַגִּבֹּר שְׂתֵם הָעֵינַי: ז נֹאֵם שְׂמַע אַמְרֵי-אֵל אֲשֶׁר מִחוּזֵה שְׂדֵי יַחֲזֶה נִפְל וְנִלְוֵי עֵינָיִם: ה מִה-טָבוּ אֱהֻלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁפַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל: וּבְנִחְלִים נִפְטִיו בְּגַת עָלֵי נֶהַר פְּאֵהֲלִים נִטַּע יְהוָה פְּאֵרֹיִם עַל-מִיֹּם: ו יִזְלִמִיֹם מִדְּלִיֹּ וּזְרַעוּ בְּמִיֹם רַבִּים וַיִּרֶם מֵאֲנַג מְלָכֹ וְתַנְשֵׂא מְלַכְתּוֹ: ה אֵל מוֹצִיאֹ מִמִּצְרַיִם פְּתוּעַת רֹאם לֹא יֵאבֵל גּוֹיִם צְרִיֹ וְעַצְמֹתֵיהֶם יִגְרֶם וְחֻצִיֹ יִמְחִץ: ט פֶּרַע שִׁכַב פְּאֵרֵי וּכְלָבִיא מִי יִקְיֹמוּ מִבְּרַכִּיֹךְ כְּרוּךְ וְאַרְרִיֹךְ אָרוּר: ו יַחֲרֹאֵף בָּלַק אֶל-בְּלָעַם וַיִּסְפַּק אֶת-כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלַק אֶל-בְּלָעַם לִקַּב אִיבֵי קִרְאֹתֶיךָ וְהִנֵּה בְּרַכְתָּ בְּרוּךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: « וְעַתָּה בְּרַח-לְךָ אֶל-מְקוֹמוֹךָ אֲמַרְתִּי כִּי אֲכַבְּדֶךָ וְהִנֵּה מִנְעֶךָ יְהוָה מִכְּבוֹד: ז וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֶל-בָּלַק הֲלֹא גַם אֶל-מְלֹאכִיֹךָ אֲשֶׁר-

א וַיֹּאמֶר בָּלַק אֶל-בְּלָעַם מַה עֲשִׂיתָ לִּי לִקַּב אִיבֵי לְקַחְתֶּיךָ וְהִנֵּה בְּרַכְתָּ בְּרוּךְ: ז וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יֵשִׁים יְהוָה בְּפִי אֶתוֹ אֲשַׁמֵּר לְדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (90 השיחות תשנ"א ב עמ' 686)

לִקַּב אִיבֵי לְקַחְתֶּיךָ, וְהִנֵּה בְּרַכְתָּ בְּרוּךְ (כג, יא)

היינו בחינת אתהפכא, 'וינהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה', וכפי שכתב רש"י להלן: "מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקלקלם". ויש לומר, שמשמע זה נזכר מלך המשיח בפרשתנו דווקא (כד, יט), שכן עם ביאת המשיח תתהפך הגלות לגאולה - כל הצומות יתפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

חמישי י וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ בָּלַק לְךָ-נָא אֲתִי אֶל-מְקוֹם אַחַר אֲשֶׁר תֵּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אֶפְסֵם קִצְחוּ תִרְאֶה וְכֹלוּ לֹא תִרְאֶה וּקְבֹנוּ-לִי מִשָּׁם: ז וַיִּקְחֵהוּ שְׂדֵה צִפִּים אֶל-רֹאשׁ הַפְּסִגָּה וַיִּבֵּן שְׂבַעַה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: ט וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלַק הֲתִיַּצֵּב פֶּה עַל-עֲלֹתֶיךָ וְאֲנֹכִי אֶקְרָה פֶּה: ט וַיִּקַּר יְהוָה אֶל-בְּלָעַם וַיֵּשֶׁם דְּבַר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל-בָּלַק וְכַה תִּדְבֹר: ז וַיָּבֵא אֱלֹוֹ וְהִנֵּה נִצַּב עַל-עֲלֹתוֹ וְשָׂרֵי מוֹטָב אֵתוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלַק מַה-דְּבַר יְהוָה: ז וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוּם בָּלַק וּשְׂמַע הַאֲזִינָה עָדִי בְנֵי צֶפֶר: ט לֹא אִישׁ אֵל וַיִּכְוֹב וּבִן-אָדָם וַיִּתְנַחֵם הֵוֹא אֲמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדַבֵּר וְלֹא יְקִימֶנּוּ: ז הִנֵּה בְרוּךְ לְקַחְתִּי וּבְרוּךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנּוּ: ט לֹא-הִבִּישׁ אֲוֹן בְּיַעֲקֹב וְלֹא-רָאָה עֲמַל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵיו עֲמֹו וְתִרְוַעַת מְלֹךְ בּוֹ: ט אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם פְּתוּעַת רֹאם לֹא: ט כִּי לֹא-נִחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא-קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל כַּעַת יֹאמֶר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מִה-פָּעַל אֵל: ט הֵן-עַם פְּלָבִיא יָקוּם וּכְאֵרֵי וְתַנְשֵׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד-יֵאבֵל טָרֶף וְדַם-חֲלָלִים יִשְׁתֶּה: ט וַיֹּאמֶר בָּלַק אֶל-בְּלָעַם גַּם-קָב לֹא תִקְבְּנוּ גַם-כְּרוּךְ לֹא תִכְרַכְנוּ: ט וַיַּעַן בְּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלַק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר-יִדְבֹר יְהוָה אֵתוֹ אֶעֱשֶׂה:

וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אֶפְרַיִם הַיְהוּדָה מִיִּשְׂרָאֵל: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים
 לְבַעַל פְּעוֹר: ו הִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל פָּא
 וַיִּקְרַב אֶל־אֲחִיו אֶת־הַמְדִינִית לְעִינֵי מֹשֶׁה
 וּלְעִינֵי כָל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה בְּכִים פָּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד: ו וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן
 הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ:
 ח וַיָּבֵא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקִּבָּה וַיִּדְקַר
 אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־
 קִבְּתָהּ וַתַּעֲצֹר הַמַּגִּפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ט וַיְהִי
 הַמַּתִּים בַּמַּגִּפָּה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֱלֹף: פּפּ

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּקְדָּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אִמּוֹן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
 כְּרֵעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיְצַמַּח פּוֹרְקָנָהּ
 וַיִּקְרַב מְזִיחָהּ. אִמּוֹן בְּחִיבּוֹן וּבּוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזִמּוֹן קְרִיב וַאֲמָרוּ אִמּוֹן: אִמּוֹן יְהֵא שְׁמָה
 רַבָּא מְבָרַךְ לַעֲלַם וּלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ
 לַעֲלַם וּלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר,
 וַיִּתְרַומֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָהּ
 דְקַדְשָׁא בְרִידָּהּ הוּא. אִמּוֹן לַעֲלָא מִן כָּל בְּרַבְתָּא
 וְשִׁדְתָּא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָּא, דְאִמִּירִין בְּעֶלְמָא, וַאֲמָרוּ
 אִמּוֹן: אִמּוֹן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 319)

וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר (כה, ז)

פִּינְחָס סָפֵן לֹא רַק אֶת גּוֹפוֹ (כִּי שָׁבַט שְׁמַעוֹן רָצוּ לְהַרְגוֹ)
 אֲלָא גַם אֶת נַפְשׁוֹ (כִּי פִעַל "שְׁלֹא בְרָצוֹן חֲכָמִים"), וּבִלְבָד
 שְׁתוּסַר חַמַּת ה' מִיִּשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ לְהַעֲבִיר מִן הַמַּסְפָּר עַל אֲדַמּוּ"ר
 הַזֶּקֶן, שְׁפַעַם פְּרָצָה שְׂרָפָה בְּבִיתוֹ וּגְשׁוֹרֵף בִּיכְלִי חֲסִידוֹת
 אֲחֵד. אַחַר הַשְׂרָפָה שָׁאֵל הַרְבִּי אִם מִיִּשְׁהוּ עֵינֵי בְּבִיכֵל זֶה.
 הַשִּׁיב לוֹ בְּנוֹ, אֲדַמּוּ"ר הָאֲמָצְעִי: הַרְבִּי כְּתַבְתָּ עֲלָיו 'חָרַם בְּזֶה
 וּבְכַפֵּא'! עֲנֵה הַרְבִּי: אִיפֹה מִסִּירְתָּ נַפְשׁוֹ עַל חֲסִידוֹת . . ?

ק"ד פסוקים, מנ"ח סימן.

מפטיר וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן

שְׁלַחַת אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר: ג אִם־יִתְּנֵנִי בְּלֶךְ
 מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לְעַבֵּר אֶת־פִּי
 יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלִּפְנֵי אֲשֶׁר־יְדַבֵּר
 יְהוָה אִתּוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 337)

קָרַע שָׂכָב פָּאָרִי וַיְכַלְבִּיא (כד, ט)

גַּם כְּשִׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְצְאִים בְּגִלוֹת ("קָרַע שָׂכָב"), וַיֵּשׁ
 לְאַמּוֹת הַעוֹלָם שְׁלִיטָה עֲלֵיהֶם, אִין זֹאת אֲלָא בְּעִינֵי הַגּוֹרֵף,
 אֲבָל בְּכָל הַקְּשׁוּר לְקִיּוּם הַמִּצְוֹת אִין אָף אֲחֵד שְׁהוּא "בַּעַל
 הַבַּיִת" עַל יְהוּדִי, כְּשֵׁם שֶׁעַל אָרִי וְלִבִּיא אִין לְשׁוּם אָדָם
 שְׁלִיטָה (כַּנְפֶּסֶק בְּשׁוֹלְחַן עֲרוּךְ חוּשׁוֹן מִשְׁפָּט).

שְׂבִיעִי י וַעֲתָה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכָה אֵיעָצֵךְ אֲשֶׁר
 יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמּוֹךְ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:
 ט וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר נָאִם בְּלַעַם בְּנִי כְעֹר וְנָאִם
 הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵינִן: ט נָאִם שִׁמְעֵל אֲמַר־יָאֵל וַיִּדַע
 דַּעַת עֲלוּיִן מַחוּזָה שְׂדֵי יְחִיָּה נָפֵל וּגְלוּי עֵינִים:
 י אַרְאֶנּוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קְרוּב דְרִיךְ פּוֹכֵב
 מֵיעֵקֵב וְקַם שְׂבַט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזֵן פְּאֲתֵי מוֹאָב
 וַמְקַרֵּךְ כָּל־בְּנֵי־שֵׁת: י וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה
 יִרְשָׁה שְׁעִיר אִיבּוֹ וַיִּשְׂרָאֵל עֵשָׂה חֵיל: י וַיִּרְדַּךְ
 מֵיעֵקֵב וְהֶאֱכִיד שְׂרִיד מַעִיר: כ וַיֵּרָא אֶת־עַמְלָק
 וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גּוֹיִם עַמְלָק וְאַחֲרֵיתוֹ
 עַדִּי אֲבַד: כ א וַיֵּרָא אֶת־הַקִּינִי וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר
 אִיתֵן מוֹשֶׁבְךָ וְשִׁים בְּסַלַע קַנְזִי: כ כִּי אִם־יְהִיָּה
 לְבַעַר קִינִי עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבְּךָ: כ וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁה
 וַיֹּאמֶר אִוִּי מִי יְחִיָּה מִשְׁמוֹ אֵל: כ וַיְצִים מִיַּד
 כְּתִיִם וְעַנּוּ אֲשׁוּר וְעַנּוּ־עֵבֶר וְגַם־הוּא עַדִּי אֲבַד:
 כ וַיִּקָּם בְּלַעַם וַיִּלְךָ וַיֵּשֶׁב לְמַקְמוֹ וְגַם־בְּלֶךְ הַלָּךְ
 לְדַרְפוֹ: פ כה א וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחֲל
 הָעָם לִזְנוֹת אֶל־בְּנוֹת מוֹאָב: כ וַתִּקְרָאנָּה לְעָם
 לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְאֱלֹהֵיהֶן:
 ג וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה
 בְּיִשְׂרָאֵל: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־
 רֵאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נֶגֶד הַשָּׁמַשׁ

<p>וַיִּקַּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ: הַיְיָכֵא אֲחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּהֵל וַיְדַקֵּר אֶת־ שְׁנֵיהֶם אֵת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־</p>	<p>קִבְּתָהּ וְתַעֲצֹר הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ט וַיְהִיו הַמֹּתִים בַּמִּגְפָּה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֲלֶף: פפפ</p>
--	---

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיחַ מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְחֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְאוּלָהּ עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגִדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

1) שְׂאֵרִית יַעֲקֹב, אוֹתָם שִׁשְׁאֵרוֹ אַחֲרֵי שִׁינְיָפוּ. בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים, בְּחוֹךְ הַעַמִּים הַרְבִּים שִׁאֲסַפּוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם עִם גִּזְּוֹ וּמְגוֹ, וַיְהִיו בְּנֵיהֶם יְהוּדִים. כְּטַל מֵאֵת ה', כִּמוֹ הַטַּל שֶׁבָּא מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם וְאִין אַחַר שִׁקְוָה לְאִישׁ שִׁבְיָאנוּ לוֹ, אֵלָא לֹה' יְקוּהָ כִי הוּא הַמְבִיא לְאַרְצָא טַל וּמְקַר. פְּרִיבִיבִים, כְּטַפּוֹת הַמְקַר. יִחַל, לְשׁוֹן תּוֹחֵלַת וְתַקְוָה. 2) כְּאֵרִיָּה בְּכַהֲמוֹת יַעֲר, כִּד וְהִיא מְלַכָּם שׁוֹלַט בְּכָל פְּכַפִּיר, הוּא אֲרִיָּה צְעִיר.

עטרת מרים

וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים שִׁיחֲמוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם עִם גִּזְּוֹ וּמְגוֹ, וַיְהִיו יִשְׂרָאֵל בְּנֵיהֶם כְּטַל מֵאֵת יְהוָה פְּרִיבִיבִים עַל־יַעֲשֹׁב שְׂאֵינֵו כָּא לְעוֹלָם עַל יְדֵי אָדָם, כִּד וְהִיא אֲשֶׁר לֹא־יְקוּהָ יִשְׂרָאֵל לְאִישׁ לְעוֹרָה וְלֹא יִחַל לְבַנֵּי אָדָם כִּי אִם בַּח': 1 לְבִן וְהִיא שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים בֵּין הַגּוֹיִם כְּאֵרִיָּה בְּכַהֲמוֹת בֵּין מֵת תְּלַעַר כְּכַפִּיר בְּעֵדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עֵבֵר שָׁם

הפטרה לפרשת בלק לקריאה בציבור

ולשמו"ת בתרי עשר במיכה פרק ה

ה וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה פְּרִיבִיבִים עַל־יַעֲשֹׁב אֲשֶׁר לֹא־יְקוּהָ לְאִישׁ וְלֹא יִחַל לְבַנֵּי אָדָם: 2 וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים כְּאֵרִיָּה בְּכַהֲמוֹת יַעֲר כְּכַפִּיר בְּעֵדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עֵבֵר וְרַמְס וְטָרַף וְאִין

(ט) והכרתי סוסיד מקרפך, היא עונת מצרים שאתם נשענים עליהם שבואו לעונתכם בסוסים ומקרבות. (י) והכרתי ערי ארצך וגו', "ערים" הן המצורות בחומה סביב ואמר שאין לא יתה צדך בערים בצורות ובמצרים, כי לא יבואו עוד למלחמה עליהם. פרוש אחר, שכירת את הערים והמצרים

ורמס וטרף ואין מציל בן היחידים יתרו בחיל וגו ויגו ואין מי יעמוד נגדם: ה פתחלה תרם ידך על צריך להתגבר עליהם וכל איביד יפרתו: ט אבל והיה ביום ההוא אחר מלחמת וגו ויגו נאם יהוה לא יצרכו עוד למלחמה כלל והכרתי סוסיד מקרפך והאכרתי מרפבתיך

המוכנים לעת מלחמה, כי כבר אין צורך בהם: י והכרתי ערי ארצך המוקפות חומה והרסתי כל מצריך פי לא תצטרך עוד לערי מצר: יא בראותך השנחתי בד והכרתי כשפים מנך פי לא תעסק עוד בכשפים לדעת העמידות ומעוננים אלה המספלים כעננים לדעת העמידות לא יהיו לך: יב והכרתי פסיליך מעז ואבן ומצבותיך מקרפך פי אז תפיר שאין אלה מפלערי ולא תשתחווה עוד למעשה ידך לפסילים: יג ונתתני אעקר אשיריך מקרפך והשמדתי עירי שעבדו כם עבודה זרה: יד ועשיתי באף בגלי ובחמה בלב נקם את הגוים אשר עוד לא שמעו נקמה מפלגת פאת: א אומר הנביא לישראל, שמעו נא את אשר יהוה אמר קום ריב התופח עם ישראל, שישמעו את ההרים האבות שהם אברהם יצחק ויעקב ותשמענה הגבעות האמהות שרה רחל ולאה קולך מה שגמלו בניהם לאל והבדד שמו: ב שמעו האזינו הרים את ריב יהוה והאתנים הדרים תספסם מסדי ארץ שהיו מסוד לארץ במעשה בראשית פי ריב ליהוה עם עמלו על שקטאו כגדו ועם ישראל יתנחם להראות שהוא צדיק בריבו: ג עמי תן לבך להפיר מה מאד רוב טוב עשיתי לך ומה תדבר אשר הלאיתך יעמתי בו להכביד העול ענה בי הער בי: ד עשיתי לך טובות פי העלתיך מארץ מצרים שהיית שם בעבודה

מציל: ה תרם ידך על צריך וכל איביד יפרתו: ט והיה ביום ההוא נאם יהוה והכרתי סוסיד מקרפך והאכרתי מרפבתיך: י והכרתי ערי ארצך והרסתי כל מצריך: יא והכרתי כשפים מנך ומעוננים לא יהיו לך: יב והכרתי פסיליך ומצבותיך מקרפך ולא תשתחווה עוד למעשה ידך: יג ונתתני אשיריך מקרפך והשמדתי עירי: יד ועשיתי באף ובחמה נקם את הגוים אשר לא שמעו: ו א שמעו נא את אשר יהוה אמר קום ריב את ההרים ותשמענה הגבעות קולך: ז שמעו הרים את ריב יהוה והאתנים מסדי ארץ פי ריב ליהוה עם עמלו ועם ישראל יתנחם: ג עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה פי: ד פי העלתיך מארץ מצרים ומבית עבדים פדיתך ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים: ה עמי זכר נא מלך מלך מלך וממה ענה אתו בלעם בן בעור מן השמים עד הגלגל למען דעת צדקות יהוה: ו במה אקדם

של הגוים שבארץ ישראל (יא) מנך, מרשותך, כמו "נחם את כל ארצו מנך" (במדבר כ"ב). ומעוננים, מיני כשות, מחשבי עונות ופעול (ראה פרוש רש"י ויקרא י"ט). (יג) והשמדתי עיריך, והשמדתי את שונאיך. כמו "ויהי ערך" (שמואל א כ"ט). (יד) אשר לא שמעו, אשר מעולם לא שמעו נקמה מפלגת פאת. (א) את ההרים, אל ההרים. כלומר, הרים קול להתנפח בפרסום רב. פרוש אחר, "ההרים" הם האבות אברהם יצחק ויעקב. והגבעות" הם האמהות שרה רחל ולאה. (ב) שמעו הרים וגו', כך תאמר להם "שמעו וגו". והאתנים, והחוקים. מסדי ארץ, שהם יסודות העולם. (ג) הלאיתך, הכאתי עליך יגיעה להכביד עלי. ענה בי, הער בי, לימר הנח בזה הוועמתי. (ד) ומרים, שהתנפח לנשים ולפדה אותן דיגי התורה. (ה) מן השמים עד הגלגל, וכו' את המוכה שעשה לכם, שאף על פי שחמתם בשמים כבעל פעור, וכפר לכם בזה שהמית מקצת החוטאים בפגעה, והעבירכם את הדרך בנישה והביאכם עד הגלגל שהוא בתחלת ארץ ישראל מפערב לדרו. צדקות ה', שעושה עמכם לפנים משורת הדין. (ו) במה אקדם ה', ובמה אתרצה לבוא לפני ה'. (מקאן הוא כמו מקאר מסגר, מה שמארו ישראל או אחרי שנשלו בשמים כבעל פעור.) אכף

קשה ומבית עבדים פדיתך לפני הומו ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים שהייתם נזונים בזכותם, ותיו מורים אתכם הדרך העובדה: ה עמי זכר נא תסוד ששעשה השם עם ישראל מה יעני בלעם אל בלק מלך מואב להשמיד הכל וממה ענה אהו בלעם בן בעור מה אועים לא ועם ה' על ישראל מן השמים שהמיתם לו שם ולא נעמתי טובתי ועונתי מסם עד באכם עד הגלגל ושם עברתם את הדרך בנישה וכשתי לפניכם את הארץ, הכל וכו' למען דעת צדקות יהוה שעשה עמך: ו אומר הנביא בשם ישראל בכמה באיוו תשוה אקדם יהוה אכף אוכל להיות כפוף לאלתי מרום לבקש

עטרת מרים

שי למורא

לאלהי מרום, אהיה כפוף ונכנע לאלהי מרום. האקדמנו בעולות, וכי צריך הוא לתקורות. (1) ברכבות נחלי שמן, ברבוי שמן למנחות, כמו נחלים. האתן בכורי פשעי, האם בשביל לכפר על פשעי, שהוא החטא במזיד, היה ראוי שאתן לקרבן את בני הבכור. פרי כמני חטאת נפשי, האם

סליחה, אולי האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה שאביא אליו שהם היותר טובים ונבחרים: ו הירצה וכי ורצה יהיה פאלפי אילים לקרבנות, ברכבות נחלי שמן לצקת על המנחות, או האתן בכורי פשעי פרי כמני חטאת נפשי: ח הקדוש ברוך הוא הגיד לך אדם מהטוב

בשביל לכפר על חטאת נפשי, שהוא החטא בשוגג, היה ראוי שאתן לקרבן את פרי כמני שהם הכנים הקטנים. (עד כאן הוא הפאקד המסנה, מה ששאלו ישראל או.) ח הגיד לך אדם מה טוב, (זאת היא תשובת הנביא), הקב"ה הגיד לך אתה האדם שאתה שואל "במה אקדים וגו'". מה טוב, מה טוב לעשות במצות שבו אדם לחברו. ומה ה' דורש ממך, במצות שבו אדם למקום. כי אם עשות מושפט ואהבת חסד, שלא תעשה על בעמיתך, ולא תצערנו ברבור או בהזק ממנו, רק תעשה חסד עמי בכל וכלתך. והצנע לכת עם אלהיך, והצנע לכתך עם ה' לבדו, תלך ברדכיו בהם ללב. וכמאמר ר"ל "כל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות ב,ב). (ובלשון התנ"ך "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג,ו).

יהוה אפקר לאלהי מרום האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה: ו הירצה יהוה פאלפי אילים ברכבות נחלי שמן האתן בכורי פשעי פרי כמני חטאת נפשי: ח הגיד לך אדם מהטוב ומה יהוה דורש ממך פי אם עשות מושפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריה, ודבר אחד מדבריה אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושבי ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש
 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: א פִּנְחָם
 בְּנֵי־אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הִפְתָּן הַשֵּׁיב אֶת־חַמְתִּי
 מֵעַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת־קִנְאֹתִי בְּתוֹכֶם
 וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאֹתִי: י לֵכֵן
 אֶמַר הַגִּנִּי נָתַן לֹא אֶת־בְּרִיתִי שְׁלוֹם: (ל"ו)
 וְהִיְתָה לֹא וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהַנֵּת עוֹלָם
 תַּחַת אֲשֶׁר קִנְאָ לְאֱלֹהָיו וַיִּכְפַּר עַל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: ד וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמִּזְכֵּה אֲשֶׁר
 הִפָּה אֶת־הַמְדִּינִית זְמַרְי בֶּן־סִלּוֹא נָשִׂיא
 בֵּית־אֲב לִשְׁמַעְנִי: טו וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּזְכֵּה
 הַמְדִּינִית כְּזָבִי בַת־צֹר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית־אֲב
 בְּמִדְּוָן הוּא: פ (ישראל) טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

לֵאמֹר: ז צָרוּר אֶת־הַמְדִּינִים וְהִפִּיתֶם אוֹתָם:
 ח כִּי צָרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִבְלֵיהֶם אֲשֶׁר־נִבְלוּ
 לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעוּר וְעַל־דְּבַר כְּזָבִי בַת־נָשִׂיא
 מִדְּוָן אַחֲתֶם הַמִּזְכֵּה בְּיוֹם־הַמִּזְבֵּחַ עַל־דְּבַר
 פְּעוּר: כו א וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּזְבֵּחַ פ פִּסְקָא בַּאֲמַעַע
 פִּסְקָא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל אֶלְעָזָר
 בֶּן־אֶהֱרֹן הִפְתָּן לֵאמֹר: כ זִשְׂאוֹ אֶת־רֹאשׁ א
 פֶּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
 לְבֵית אֲבֹתָם כְּלִיָּצָא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: ג וַיְדַבֵּר
 מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הִפְתָּן אֲתָם בְּעֶרְכַת מוֹאֵב
 עַל־יְרֵדָן יִרְחוּ לֵאמֹר: ד מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
 וּמַעְלָה כְּאֲשֶׁר צָוָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל הִזְזָאִים מֵאַרְצָא מִצְרַיִם:

סוף זמן קידוש לבנה:
 מוצאי שבת קודש, י"ד תמוז

אגרות קודש

ב"ה, א' תמוז, תשט"ו
 ברוקלין.

הווי"ח נוי"ג מו"ה אברהם שי המכונה ד"ר אהרונב

שלום וברכה!

נעם לי לקבל פ"ש ממנו ע"י הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"ג עוסק בצי"צ וכו' מוה"ר אליעזר שי
 קרסיק, אשר כותב לי כי בצעירותו למד בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש, אשר החיות האור
 והאש שלקחו שם - הם אש תמיד לא תכבה, וסו"ס פועלים פעולתם גם בגלוי, אף כי כמובן שלא כל
 האנשים שוים במשך הזמן הדרוש לגילוי הפעולה ובסוג הענינים בהם פועלים, ובמכש"כ ומה החומר
 אפילו חלק היותר קטן ממנו אינו הולך לאבוד כ"א משנה צורה ומחליף צורה, עאכו"כ עניני הרוח
 שהוא המח"י ומקיים את החומר, ובודאי לדכוותי האריכות בזה מיותרת.

ובקשר עם זה הנה נהייתי בכפלים מהבעת רצונו להשתתף בהוצאות הבני" של אחד המוסדות
 בכפר חב"ד אשר באה"ק ת"ו, ולדעתי מהנכון שיהי בבתיים הקשורים עם בתי הספר למלאכה שזהו
 דרישת השעה כמתאים לתכונת נפש העולים החדשים מאחינו הספרדים שהם רוב מנין העולים
 החדשים בזמן האחרון, ונוסף בזה עתה על התקופה הקודמת שכשקולטים נער לבית ספר דחינך
 הכשר הרי זה, לא לבד שנותנים לו הידיעות הנחוצות בשבילו בחיים הרוחניים וגם בחיים הגשמיים,
 אלא שעוד יותר גדול בזה הסיוע דסור מרע שמצילים אותו מחיי בטלה אשר הבטלה מביאה לידי כו'
 וכו', וכמו שראו במוחש תמיד ועאכו"כ בתקופה האחרונה של דורנו המזועזע עד היסוד.

בטח ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ע"ד הדמיון שבין רפואת הגוף
 ורפואת הנפש (נדפס בקונטרס ח"י אלול תש"ח). תקותי חזקה אשר יש לו שיעורים בתורה בכלל
 ובחסידות בפרט, וכבר ידוע מאמר החוקרים אשר יסוד הבריאות בגשמיות הוא דוקא מהרוחניות.

בכבוד וברכה.

לוח זמנים לשבת פרשת בלק בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הנוכחים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
20:30	19:28	20:18	20:19	19:48	19:49	10:25	10:23	09:13	09:11	08:32	08:30	05:43	05:41	באר שבע (ק)
20:34	19:25	20:21	20:23	19:55	19:55	10:23	10:21	09:10	09:08	08:28	08:26	05:39	05:36	חיפה (ק)
20:30	19:13	20:18	20:19	19:53	19:54	10:23	10:21	09:10	09:08	08:29	08:27	05:40	05:38	ירושלים (ק)
20:32	19:31	20:20	20:21	19:50	19:51	10:24	10:23	09:12	09:10	08:31	08:28	05:42	05:39	תל אביב (ק)
21:58	20:38	21:39	21:42	20:56	20:58	10:21	10:19	08:59	08:57	07:48	07:43	05:03	04:59	אוסטריה, וינה (ק)
17:58	16:58	17:46	17:43	17:16	17:13	10:49	10:48	09:58	09:58	09:19	09:19	07:35	07:36	אוסטרליה, מלבורן (ח)
21:49	20:33	21:32	21:35	20:51	20:53	10:26	10:24	09:06	09:03	08:01	07:57	05:13	05:09	אוקראינה, אודסה (ק)
21:31	20:12	21:12	21:15	20:29	20:32	09:55	09:53	08:34	08:31	07:24	07:19	04:38	04:34	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:45	20:25	21:26	21:29	20:42	20:45	10:06	10:03	08:44	08:41	07:32	07:26	04:47	04:43	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)
22:23	20:58	22:03	22:06	21:16	21:19	10:28	10:26	09:05	09:03	07:41	07:32	05:05	05:00	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
22:17	20:52	21:56	22:00	21:09	21:12	10:21	10:18	08:57	08:55	07:31	07:21	04:56	04:51	אוקראינה, קייב (ק)
22:09	20:58	21:53	21:55	21:16	21:18	10:53	10:51	09:34	09:31	08:33	08:29	05:43	05:39	איטליה, מילאנו (ק)
18:56	18:04	18:46	18:45	18:22	18:21	10:18	10:17	09:16	09:15	08:45	08:43	06:16	06:15	אקוואדור, קיטו (ח)
18:38	17:40	18:27	18:24	17:59	17:56	11:19	11:19	10:28	10:28	09:50	09:50	08:00	08:01	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:17	18:13	19:04	19:01	18:31	18:28	12:17	12:17	11:28	11:28	10:46	10:46	09:10	09:11	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
21:23	20:18	21:09	21:11	20:35	20:37	10:43	10:42	09:28	09:25	08:39	08:36	05:48	05:44	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:18	20:11	21:04	21:06	20:29	20:30	10:31	10:30	09:15	09:12	08:24	08:21	05:33	05:29	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:19	20:12	21:04	21:06	20:29	20:31	10:32	10:30	09:15	09:13	08:24	08:21	05:33	05:29	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
22:02	20:53	21:47	21:49	21:11	21:13	11:06	11:04	09:48	09:46	08:55	08:51	06:04	06:00	ארה"ב, דטרויט (ק)
21:06	20:09	20:54	20:55	20:26	20:27	11:07	11:05	09:55	09:53	09:16	09:13	06:27	06:25	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:49	19:48	20:36	20:38	20:06	20:07	10:34	10:32	09:21	09:19	08:38	08:36	05:48	05:45	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:54	19:58	20:43	20:44	20:16	20:17	11:09	11:08	09:59	09:57	09:22	09:20	06:36	06:34	ארה"ב, מיאמי (ק)
21:17	20:09	21:02	21:04	20:27	20:29	10:27	10:25	09:10	09:07	08:18	08:15	05:27	05:23	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:42	20:35	21:27	21:29	20:52	20:54	10:56	10:54	09:39	09:37	08:49	08:46	05:58	05:54	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
21:18	20:10	21:03	21:06	20:27	20:29	10:25	10:23	09:08	09:05	08:15	08:12	05:24	05:20	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:48	17:55	18:38	18:37	18:14	18:12	10:46	10:45	09:48	09:47	09:16	09:15	07:02	07:02	בוליביה, לה פס (ח)
23:08	21:40	22:46	22:50	21:58	22:01	11:04	11:01	09:40	09:37	08:02	07:46	05:37	05:32	בלגיה, אנטוורפן (ק)
23:05	21:39	22:44	22:48	21:56	21:59	11:05	11:02	09:41	09:38	08:10	07:55	05:39	05:34	בלגיה, בריסל (ק)
18:11	17:21	18:00	17:58	17:39	17:37	10:24	10:24	09:29	09:28	08:55	08:54	06:49	06:49	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:00	17:06	17:50	17:48	17:24	17:22	10:12	10:11	09:16	09:15	08:43	08:42	06:36	06:36	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:29	21:05	22:06	22:11	21:19	21:22	10:21	10:19	08:57	08:54	07:08	07:04	04:53	04:48	בריטניה, לונדון (ק)
22:56	21:22	22:31	22:36	21:37	21:40	10:26	10:24	09:00	08:57	07:14	07:13	04:51	04:45	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:44	21:13	22:20	22:25	21:30	21:34	10:26	10:23	09:01	08:58	07:12	07:11	04:54	04:49	גרמניה, ברלין (ק)
22:42	21:18	22:22	22:25	21:35	21:38	10:49	10:46	09:26	09:23	08:03	07:54	05:25	05:21	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:07	17:18	17:56	17:54	17:37	17:34	10:27	10:26	09:32	09:32	08:58	08:57	06:55	06:56	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:56	19:02	19:46	19:46	19:20	19:20	10:31	10:30	09:23	09:22	08:49	08:47	06:07	06:05	הודו, מומבאי (ח)
19:51	18:57	19:41	19:41	19:15	19:15	10:28	10:26	09:20	09:18	08:46	08:44	06:04	06:02	הודו, פונה (ח)
21:42	20:24	21:24	21:27	20:42	20:44	10:11	10:09	08:50	08:47	07:42	07:37	04:55	04:51	הונגריה, בודפשט (ק)
21:25	20:17	21:10	21:12	20:35	20:36	10:36	10:34	09:19	09:16	08:27	08:24	05:36	05:32	טורקיה, איסטנבול (ק)
21:37	20:32	21:23	21:25	20:50	20:51	11:03	11:02	09:48	09:46	09:01	08:58	06:10	06:07	יוון, אתונה (ק)
22:00	20:43	21:42	21:45	21:01	21:03	10:32	10:30	09:12	09:09	08:06	08:01	05:18	05:14	מולדובה, קיישיב (ק)

לוח זמנים לשבת פרשת בלק בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:02	06:04	08:44	08:46	09:19	09:20	10:27	10:28	19:18	19:18	19:44	19:44	19:54	
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	08:10	08:09	09:34	09:34	10:20	10:20	11:06	11:06	16:57	17:01	17:33	17:37	17:50	
נפאל, קטמנדו (ח)	05:12	05:14	07:59	08:01	08:38	08:40	09:49	09:51	19:03	19:03	19:32	19:31	19:42	
סינגפור, סינגפור (ח)	07:03	07:04	09:33	09:34	10:04	10:05	11:07	11:08	19:14	19:15	19:38	19:39	19:49	
פולין, ורשא (ק)	04:20	04:25	06:40	06:41	08:28	08:31	09:53	09:56	21:00	20:57	21:52	21:48	22:11	
פרו, לימה (ח)	06:29	06:30	08:47	08:48	09:19	09:20	10:18	10:19	17:55	17:57	18:20	18:21	18:31	
צרפת, ליאון (ק)	05:55	06:00	08:45	08:49	09:48	09:51	11:08	11:10	21:34	21:32	22:14	22:12	22:29	
צרפת, פריז (ק)	05:52	05:56	08:34	08:40	09:51	09:54	11:14	11:16	21:59	21:57	22:42	22:39	22:58	
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:49	05:50	08:21	08:23	08:53	08:54	09:57	09:58	18:12	18:13	18:36	18:37	18:46	
קנדה, טורונטו (ק)	05:40	05:44	08:32	08:35	09:29	09:31	10:48	10:50	21:06	21:04	21:41	21:38	21:54	
קנדה, מונטריאול (ק)	05:10	05:14	08:00	08:04	09:02	09:05	10:22	10:24	20:48	20:45	21:27	21:24	21:41	
קפריסין, לרנקה (ק)	05:36	05:39	08:27	08:29	09:11	09:13	10:25	10:27	20:03	20:02	20:35	20:33	20:46	
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:24	04:30	07:00	07:01	08:40	08:43	10:08	10:11	21:36	21:32	22:37	22:31	22:59	
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:51	03:57	06:34	06:35	08:10	08:14	09:39	09:42	21:21	21:16	22:21	22:14	22:46	
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	04:30	04:34	07:17	07:21	08:25	08:28	09:47	09:49	20:20	20:18	21:03	21:00	21:18	
שוויץ, ציריך (ק)	05:34	05:38	08:20	08:25	09:30	09:32	10:51	10:53	21:31	21:29	22:08	22:05	22:23	
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:55	05:56	08:33	08:35	09:06	09:08	10:13	10:14	18:50	18:50	19:15	19:15	19:25	

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"ז סכ"ח - התוועדות תשמ"ז ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00585
02/07/2017

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

